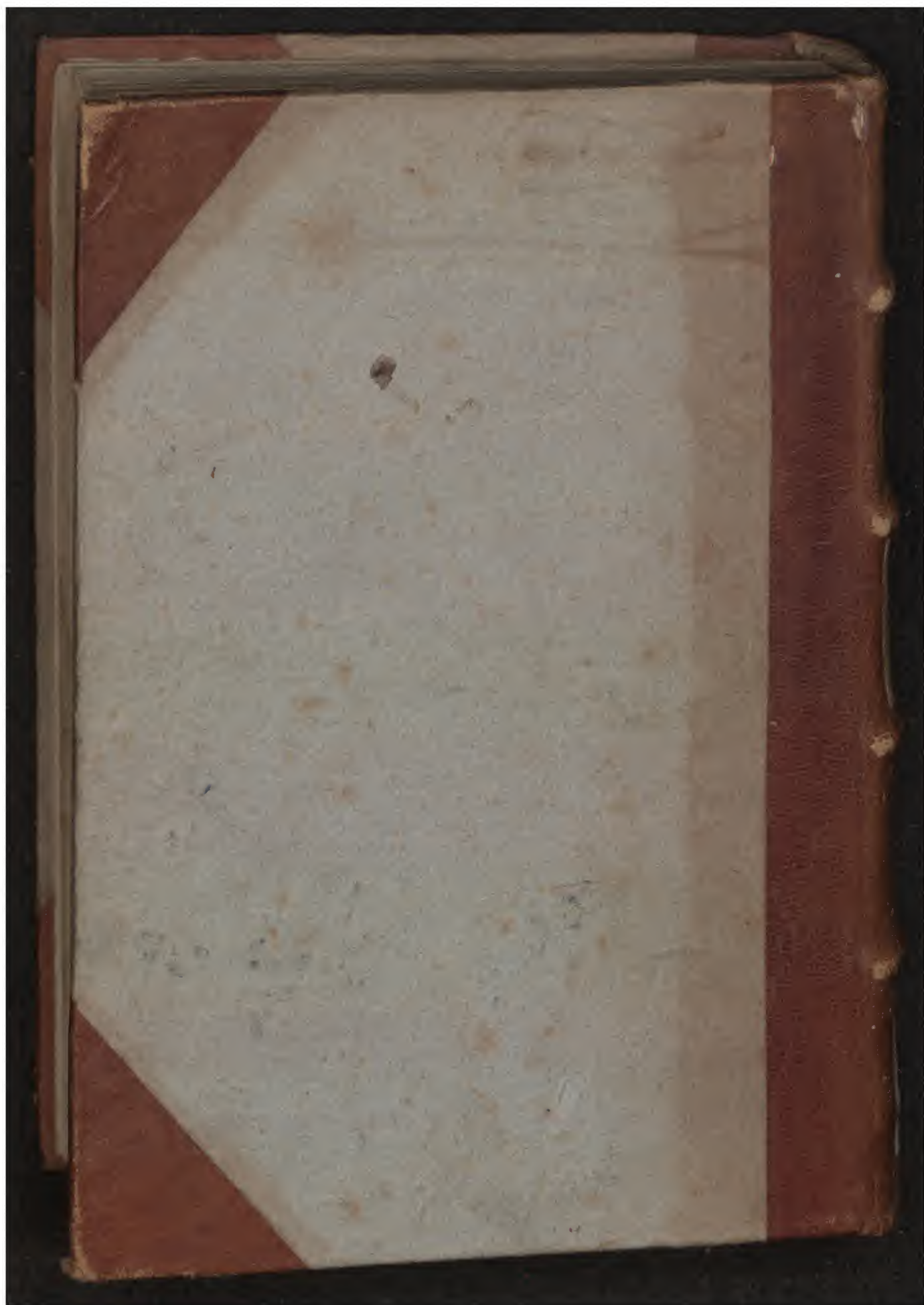

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. C.7.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. C.7.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. C.7.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. C.7.6

INCUNABULI

C

7
6

Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

Anza 450q.

INCUNAB

C
7
6

Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

Magl. C.7.6

Johannes Aloisius tuscanus auditor camere apostolice reuerendissimo
D. domino Petro cardinali Tirasonensi.

Inter omnes libros quos hominem qui sacris initiatus sit habere oportet hic mihi Reuerendissime pater videtur esse precipuus. Immo ceteri viles iste necessari. Quippe ex aliis quid agere debeamus edocemur ex hoc vero. et quid illud sit. et qua ratione agere debeamus. Tum ergo fundamentum sacri cultus sit mens et intentio nostra: profecto qui ignorat quid agat: frustra cultui sacro se ingerit. caret enim fundamento scilicet mente et intentione: quarum partes nequaquam versantur circa illa que nescias. Quot hominum singulis diebus dominicam illam electam orationem Pater noster etc. ore enunciant qui non animaduertunt. quia propria et sue vocis iudicio se condemnant. Quot hominum vestes et indumenta sacerdotum induunt. qui cur ea tam multiplicia tam varia intuentia sunt penitus ignorant. Quot sacerdotum annis innumeris missam celebrare. Quot episcoporum annis innumeris consecrare. Quot archiepiscoporum etate diuturna pallio vti suere. Quot denique antistitum omnia que pastoralis officij sunt per longissima tempora ministrare: a quibus si roges qua ratione id fecerint illico musabunt: nec habebunt quid respondeant. veram enim vero ut iuriconsultus illi dicere solebat: turpe est viro id in quo quotidie versatur ignorare. Quare multum et multum tum in ceteris tum in hoc vno maxime Guilhelmus durandi publice salutis et communi utilitati prospexit et consuluit: qui vniuersi sacri mysterij figuras typos et rationes accuratissime in hunc librum congesti sit: ex quo nisi pigeat laborum facile discere possumus quid et qua ratione operemur adde iocunditatem: cum in omnibus incognitis tum in his maxime que indices pre manibus sunt: dum ad eorum cognitionem vel studio vel casti perueni concipimus. tunc enim rem ipsam in digitis tenere arbitramur. et quod alias difficile ut in memoria teneretur iudicaueram: nunc facillimum reputamus et ad meliora ac maiora sublata difficultatis formidine allicimur et inuitamur. Quid quod tunc tantummodo et non prius quod legimus quod gerimus quod operamur amamus. Quomodo enim fieri potest ut amemus quod nescimus. non intelligimus. non cognoscimus. quod non oculo vel visu vel intellectu intuemur. Magnas ergo gratias Guilhelmo debemus quod in hoc opere conscribendo ipse que prius vel sparsa vel abdita erant reposuerit et patefecerit ut nos onere lauaret: ipse sudauerit ut nobis curam et labores praeiperet ipse vigilauerit ut nos quiesceremus. Ego quantum ad me attinet dudum antequam militiae clericali me adduxissem dum in aduocationis seu postulatiois officio me exercerem conabar: ut omnes scirent quantum Guilhelmo ob speculum iuris elucubratum teneremur. Nunc quando alia studia me vocant. et prospectio que sunt in hac militia future partes mee. et quid sit officij et muneris mei. fateor me nisi hic liber foret dubitaturum ne omnino indocilis inscius et cecus euaderem Gallicanum fuit Guilhelmi ingenium. sed in italia tamen enutritum qui non idcirco minus gratie apud nos quod extra italia natus fuerit sed plus quod conscie etatis factus in italia viuere oppidum sui cognominis in italia relinquere et in italia mori ac mortuus in loco italie Florentissimo urbe Roma iacere elegit et voluit debet esse consecutus opere reprecium est ut quod vnum defunctis exhiberi potest in manus plurium transeant monumenta ingenij sui laudetur negatur ametur.

Rubrice rationalis diuinorum
officiorum

De probemium quicquid folio. i.
De ecclesia et eius parti-
bus ii.
De altari iiii.
De picturis et cortis et ornamē-
tis ecclesie v.
De campanis viii.
De cimiterio et aliis locis sa-
cris et religiosis ix.
De ecclesie dedicatio-
ne x.
De altaris consecratio-
ne xiiij.
De consecrationibus et vinctio-
nibus xvi.
De ecclesiasticis sacramen-
tis xxiiij.

Rubrice secundi libri.

De ministris et ordinibus ecclesiasti-
cis eorum officiis xix.
De cantore xxiiij.
De psalmista xxiiij.
De ostiario xxiiij.
De lectore xxiiij.
De exorcista xxiiij.
De acolito xxiiij.
De subdiacono xxiiij.
De diacono xxi.
De sacerdote xxi.
De episcopo xxviij.

Rubrice tertij libri.

De indumentis seu ornamen-
tis ecclesie sacerdotum atque po-
tificum et aliorum ministro-
rum xxviij.
De amictu xxix.
De alba xxix.
De cigulo seu zona xxx.
De stola xxx.
De manipulo xxxi.
De casula seu pla-
neta xxxi.
De caligis et faldatis xxxi.
De succinctorio et ora-
li xxxiij.
De tunica xxxiij.
De dalmatica xxxiij.
De cirotbeca xxxiij.
De mitra xxxiij.
De amulo xxxiij.

De baculo pastoralis xxxiiij.
De sudario xxxiiij.
De pallio xxxv.
De coloribus quibus ecclesia uti-
tur in ecclesiasticis indumen-
tis xxxvi.
De indumentis legalibus seu
veteris testamenti xxxviij.

Rubrice quarti libri.

De missa et singulis que agun-
tur in missa xxxviij.
De quinque psalmis quos poti-
ser celebraturus di-
cit xli.
De capitis coopertione et ma-
nuum lotionem xli.
De aque benedictione aspersio-
ne xliij.
De introitu misse xliij.
De accessu sacerdotis vel po-
tificis ad altare. et de processio-
ne xliij.
De confessione xlv.
De incensio benedicendo et i. thu-
ribulum mirando. xlv.
De osculo altaris et li-
bri xlv.
De purificatione xlvij.
Qualiter episcopus vel sacerdos et
ministri ad altare stare de-
bent xlvij.
De kyrieleyson xlvij.
De gloria in excelsis xlvij.
De salutatione ad popu-
lum xlix.
De oratione seu colla l.
De epistola liij.
De reuerentia post lectam episto-
lam faciendam liij.
De sessione episcopi vel sacer-
dotis et mistro xliij.
De gradualibus liij.
De alleluia liij.
De tractu lv.
De psalmo seu sequentia lv.
De mutatione sacerdo-
tis lv.
De euangelio lvi.
De simbolo lix.
De predicatione lxi.
De secunda parte misse scilicet
de offertorio lxij.
De manuum ablutione lxij.
De palli corporalibus lxij.

De oblatione sacerdotis et de
officio ministro circa illam
et patena et oblationibus populi
et clericorum lxiiij.
De secunda purificatione
lxv.
De inclinatione sacerdotis et
osculatione altaris et oratio-
ne lxvi.
De purificatione lxvi.
De sanctus lxviij.
De secreta seu canone
misse lxix.
De expositione canonis qui in-
cipit Te igitur lxix.
De secunda parte canonis. scilicet me-
mento domine lxx.
De tertia parte canonis lxxi.
De quarta parte canonis lxxij.
De quinta parte cano-
nis lxxiiij.
De sexta particula cano-
nis lxxiiij.
De septima particula cano-
nis lxxviij.
De octava parte cano-
nis lxxx.
De nona parte ca. lxxxi.
De decima parte ca. lxxxiij.
De undecima parte ca. lxxxiiij.
De tertia parte misse. scilicet silentio pri-
mo officii orationem lxxxviij.
De resurrectione patene lxxxviij.
De fractione hostie lxxxviij.
De agnus dei xc.
De pacis osculo xc.
Quarta pars misse primo de co-
mune sacerdotis xci.
De purificatione xcij.
De post comunionem xcij.
De oratione nouissima de tertia
missa est xcij.
Quare sacerdos humerum poti-
ficis osculetur xcij.
De benedictione nouissi-
ma xcij.

Rubrice quinti libri.

De diuinis officiis tam diurnis
quam nocturnis in gene-
re xciiij.
De probemium legem xcv.
Quid sit officium
De nocturnis cj.
De laudibus matutinis

Sunt nonnulli. ciiij.
De prima cxvij.
De tertia cx.
De sexta cx.
De nona cxj.
De vespers cxj.
De completorio cxij.

Rubrice sexti libri

De officio dñicaz spāliter ⁊ q
rūdā feriaz ⁊ festiuitatū do
mini ⁊ ieiuniorū qtuor tem
por ⁊ aliorū cxiiij.
Probemū i p̄rio cxliij.
De tpe aduent⁹ cxvj.
De p̄ma dominica aduen
tus cxviij.
De ii. dñica aduent⁹ cxix.
De tertia dominica aduen
tus cx.
De quarta feria ⁊ ieiuniis q
tuor temporū. cx.
De aliis ieiuniis cxj.
De officio q̄rte ferie cxxiij.
De sexta feria cxliij.
De sabbato cxliij.
De quarta dominica aduent⁹
domini. cxliij.
De vigilia natiuitatis domi
ni cxv.
De officio natal⁹ do. cxv.
De dñica infra octauam na
talis dñi cxviij.
De festo circūcisio
nis cxviiij.
De festo epiphāie cxix.
De octaua epi. cxix.
De p̄ma dominica p̄ epipha
niam cxix.
De ii. dñica p̄ epi. cxxiij.
De tertia dñica cxxiij.
De q̄rta dñica cxxiij.
De v. dñica p̄ epi. cxxiij.
De dñica sexta cxxiij.
De dñica septuage. cxxiij.
De officio septua. cxv.
De sexagesima cxv.
De quinquagesima cxv.
De feria quarta in capite ieiū
niorū. f. cinex cxv.
De q̄rta feria cxxiij.
De sexta feria cxxiij.
De sabbato. cxxiij.

De dominica prima quadra
gesime cxxiij.
De secūda feria cxl.
De tertia feria cxl.
De q̄rta feria cxl.
De q̄rta feria cxl.
De sexta feria cxl.
De sabbato cxl.

De secūda dominica quadra
gesime cxl.
De secūda feria cxliij.
De tertia feria cxliij.
De quarta feria cxliij.
De q̄rta feria cxliij.
De sexta feria cxliij.
De sabbato cxliij.

De tertia dominica quadra
gesime cxliij.
De secūda feria cxliij.
De tertia feria cxliij.
De quarta feria cxliij.
De q̄rta feria cxliij.
De sexta feria cxliij.
De sabbato cxliij.

De quarta dominica quadra
gesime cxliij.
De secūda feria cxlviij.
De tertia feria cxlviij.
De quarta feria cxlviij.
De q̄rta feria cxlviij.
De sexta feria cxlviij.
De sabbato cxlviij.

De dominica quinta in passi
one cxlix.
De secūda feria cxlix.
De tertia feria cl.
De quarta feria cl.
De quinta feria cl.
De sexta feria cl.
De sabbato cl.

Dominica sexta in ramis pal
marum clj.
De secūda feria clij.
De tertia feria clij.
De quarta feria clij.
De q̄rta feria in cena domi
ni clij.
De diuino huius diei offi
cio clvj.
De quinta feria in consecra
tione olei clvij.

De nudatōe altariū clx.
De die pasce clx.
De sabbato sancto pas
ce clxiiij.
Per quē. quando. ⁊ q̄r agni
de cera fiant clxiiij.
De bñdictiōe cerei clxiiij.
De lectionibus ⁊ tracta
bus clxx.
De bñdictiōe baptisimi seu fō
tium vbi etiā agitur de cere
is cathecumiorū clxxij.
De baptismo vbi etiā agitur de
vestib⁹ q̄s neophiti q̄rto die
deponunt. ⁊ de patris
nis. clxxiiij.
De confirmatiōe clxxj.
De missa clxxj.

De scō die pasce clxxiiij.
De diurno officii huius
diei clxxv.
De septem diebus post pa
sca clxxvj.
De ii. feria p̄ pasca clxxix.
De iii. feria p̄ pa. clxxix.
De iiiij. feria p̄ pa. clxxix.
De v. feria p̄ pa. clxxix.
De vi. feria p̄ pa. clxxix.
De sabbato i albis clxxix.
Alia expositio dieroz septez
dierum. clxxix.

De prima dominica post pas
ca clxxix.
De ii. dñica p̄ pa. clxxxiij.
De iii. dñica p̄ pa. clxxxiij.
De iiiij. dñica p̄ pa. clxxxiij.
De dominica quinta rogatio
num clxxxiij.
De rogationibus clxxxiij.
De vigilia ascēsiōis clxxxiij.
De festo ascēsiōis domi
ni clxxxiij.
De dominica post ascēsiō
nem clxxxiij.
De vigilia penth. clxxxiij.

De die festo sancto penteco
stes clxxxiij.
De secūda feria clxxxiij.
De tertia feria clxxxiij.
De quarta feria clxxxiij.
De quinta feria clxxxiij.
De sexta feria clxxxiij.
De sabbato clxxxiij.

De dominica sancte trinitatis clxxviii.
De prima dominica post pentecosten clxxix.
De secunda dominica post pentecosten cxc.
De tertia dominica post pentecosten cxc.
De quarta dominica post pentecosten cxc.
De quinta dominica post pentecosten cxc.
De sexta dominica post pentecosten cxc.
De septima dominica post pentecosten cxcj.
De octava dominica post pentecosten cxcj.
De nona dominica post pentecosten cxcj.
De decima dominica post pentecosten cxcj.
De undecima dominica post pentecosten cxcj.
De duodecima dominica post pentecosten cxcj.
De tridecima dominica post pentecosten cxcj.
De decima quarta dominica post pentecosten cxcj.
De decima quinta dominica post pentecosten cxcj.
De decima sexta dominica post pentecosten cxcj.
De decima septima dominica post pentecosten cxcj.
De quarta feria quatuor temporibus septembris cxcj.
De sexta feria quatuor temporibus septembris cxcj.
De sabbato cxcj.
De decima octava dominica post pentecosten cxcj.
De decima nona dominica post pentecosten cxcj.
De vigesima dominica post pentecosten cxcj.
De vigesima prima dominica post pentecosten cxcj.
De vigesima secunda dominica post pentecosten cxcj.
De vigesima tertia dominica post pentecosten cxcj.
De vigesima quarta dominica post pentecosten cxcj.
De vigesima quinta dominica post pentecosten cxcj.

techoften cxcj.

Tabrice septimi libri.

De sanctorum festiuitatibus cxcj.
De sanctis fabiano et sabastiano cxc.
De sancta agneta cxc.
De conversione sancti pauli cxcj.
De sancto iuliano cxcj.
De sancta agatha cxcj.
De purificatione beate marie virginis cxcj.
De cathedra sancti petri apostoli cxcj.
De annunciatione beate marie virginis cxcj.
De sanctis apostolis philippo et iacobo cxcj.
De inuentione sancte crucis cxcj.
De reuelatione sancti michaelis cxcj.
De sanctis geruasio et prothasio cxcj.
De sancto iohanne baptista cxcj.
De apostolis petro et paulo cxc.
De festo sanctorum septem fratrum cxc.
De sancto iacobo apostolo cxc.
De .vij. dormientibus cxc.
De festo sancti petri ad vincula cxcj.
De festo sanctorum machabeorum cxcj.
De inuentione sancti stephani cxcj.
De transfiguratione domini cxcj.
De sancto laurentio cxcj.
De assumptione beate marie virginis cxcj.
De festo sancti bartholomei cxcj.
De decollatione sancti iohannis cxcj.
De sanctis felice et audacio cxcj.
De nativitate beate marie virginis cxcj.
De exaltatione sancte crucis cxcj.

De festo sancti mathei apostoli cxcj.
De festo sancti mauritii et sociorum cxcj.
De festo sancti luce euangeliste cxcj.
De festo apostolorum symonis et iude cxcj.
De festo omnium sanctorum cxcj.
De officio mortuorum cxcj.
De quatuor coronatis martiribus cxcj.
De beato martino episcopo cxcj.
De beato andrea apostolo cxcj.
De beato nicolao cxcj.
De venerabili beda presbytero cxcj.
De sancto theodoro apostolo cxcj.
De sanctis stephano iohanne innocentibus cxcj.
De .xij. apostolis cxcj.
De euangelistis cxcj.
De martiribus cxcj.
De confessoribus cxcj.
De virginibus cxcj.
De festo et officio dedicationis ecclesie cxcj.

Tabrice octavi libri.

De computo et calendario et pertinentibus ad illa cxcj.
Pars prima de anno solari incipit cxcj.
Quid sit annus solaris cxcj.
De mense cxcj.
De septimana cxcj.
De die cxcj.
De anno lunari cxcj.
Quid sit annus lunaris et quot dies continet cxcj.
De regularibus lunariibus cxcj.
De epacta cxcj.
De embolismo cxcj.
De aureo numero cxcj.
De termino pascale cxcj.
De ciclis cxcj.
Conclusio huius operis cxcj.

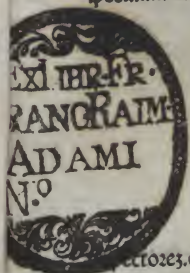
Explicit tabula huius libri.

thei aposto
ccviiij
auritij z so
ccviiij.
ce euangeli
ccix.
zum symo
ccix.
sanctos
ccix.
ccix.
atis marty
ccxij.
episcopo
ccxij.
ccxij.
ccxij.
a presbyte
ccxij.
ccxij.
io iohanne
ccxij.
ccxijij.
ccxv.
ccxvj.
ccxvj.
ccxvj.
dedicatiois
ccxvij.
libri.
ario z pti
ccxvij.
io solari i
ccxvijij.
ccxvijij.
ccxvij.
ccxix.
ccxi.
ccxij.
is z quot
ccxij.
ccxij.
ccxij.
ccxij.
ccxij.
ccxij.
ccxv.
libri.

Incipit rationale di

uinor officioz editum p. R. in xpo patre z do
minuz oim Huilielmū ouranti. dei z aplice se
dis gratia presulem Adimaten. qui composuit
speculum iuris z patrum pontificale.

Decū

eclesiasticis officiis reb⁹ ac or
namentis consistunt.
diuinis plena sunt si
gnis atqz misterijs: ac
singla celesti sunt oul
cedin redundantia.
si tñ diligētē habeat
rectores. qui noz mel de petr⁹ ggere. ole
umqz de durissimo saro. Quis in ordine
celi z rationes ipsius ponet in terra: cta
tor quippe maiestatis opprimetur a gloria. Si
quidem puteus altus est. z in quo aqua hauri
am non habeo. nisi porzgat ille qui dat omnia
bus affluenter z non impropert. ut inter me
dium montium transeuntem. hauria aquaz in
gaudio de fontibus saluatoris. Licet igitur
non omnium que a maioribus tradita sunt ra
tio reddi possit. ff. de legi. l. non omnium. xxij.
q. iij. nabuchodonosor in prin. qz tñ qd in his
ratione caret extirpandum est. lxxvij. di. cor epi
tij. di. omnia. iccirco ego Huilielmus ouranti.
sancte mimatenis ecclesie sola dei patiētia oi
ctus eps. pulsans pulsabo ad hostiū si fore cla
uis David aperire dignetur. ut me introducatur
in cellam vinariam. in qua mihi supernum
demonstretur exemplar. qd Moysi fuit in mō
te monstratum: quatenus de singulis. q in ec
clesiasticis officiis. rebus ac ornamentis consi
stunt. quid significant z figurent. eo valeat res
uelante clare z aperte disserere. z rationes po
nere qui linguas infantium facit disertas. cu
ius spiritus ubi vult spirat. diuidens singulis p
ut vult ēē de renun. nisi ad laudem z gloriam
trinitatis. Sane hic sacra pro signis accepim
us seu figuris: que siquidem figure non sunt
virtutes. sed virtutum signa. quibus tanqz scri
pturis vrentes docentur. Signoz autē alia
sunt naturalia. alia positiua. de quo z quid sit
sacm dicitur in quarta parte sub. vij. particu
la canonis super verbo misterium fidei. Sa
cerdotes igitur z prelari ecclesie. quibus datuz
est noice misteria prout in Luca habetur. z sa
cramentoz portatores z dispensatores existūt
xliij. di. dispensatio. sacra intelligere z virtutib⁹
que per illa significantur fulgere debent. ut ex
eorz luce ceteri similiter illuminentur. alioquin

ceci sunt z duces cecoz. ēē de renun. nisi. Jux
illud ppheticum Obscurentur oculi eoz ne vi
deant. xxxvij. di. s. itaqz. Sed prohdolo. ipsi ho
die vt plurimuz de his q vlti quotidiano in ec
clesiasticis contractant rebus z pferunt offi
cijs. quid significant z quare instituta sint. mo
dicum apprehendunt. adeo vt impletū esse ad
litteram illud ppheticum videatur. z erit sicut
populus. sic sacerdos ysa. xxxij. ferentes siqui
dē panes. ppositōis ad mensaz oim atqz miste
ria. q neqz intelligunt neqz vident. tñ inde ni
miz iusto dei iudicio habituri. qñ z iumenta
panes ad vsum portantia alioz. De q ignoran
tia rationē redditori sunt in die vindicte z ire
qñ quidē cedri padisi tremebunt. qd ergo faci
et virga deserti. Eis enim p pphetā or. Jpi vō
nō cognouerunt vias meas qbus iuravi in ira
mea si introibunt in requiē meā. Siquidez
liberaliū atqz quarilibet artii. pfectores. nude
forte atqz in colorate in illis plerūqz contenta.
saturant causis z rationib⁹ vestire. fulcire. atqz
colorare. Pictores quoqz ac qlibet mechanici
seu opifices i qbuslibet opez suoz varietatib⁹.
student verisiles rōnes z cās reddere z in p
mptu habere. Sed z fm ipsas mundanas leges
turpe est paritio z cās tractanti ignorare ius
in quo versat. ff. de or. iu. l. ij. s. post hos. Ue
rū licet sacerdotib⁹ scia sit valde necessaria ad
doctrinā ēē de here. cū ex inuincto. xxxvij. di.
sedule. nō est tñ simplicib⁹ sacerdotib⁹. etiam a
scholasticis detrahendū. xxxvij. di. qñis iuxta
illud. ois nō detrahes. vñ fm Aug. non irrides
bunt si forte aduerterint aliquos antistites et
ministros ecclesie. vel cū barbarisimz z soleo
cismis deū inuocare. vel eadē verba q pñunci
ant nō intelligere prurbareqz distinguere. non
qz talia corrigēda nō sunt. sed qz sunt pie a sci
entib⁹ toleranda. Que autē sacerdotes scire o
beant: in fa pre sub tractatu de sacerdote dice
tur. Porro nō videt q ea q in ecclesiasticis
sunt reb⁹ atqz officiis figuraliter fiant: tñ qz fi
gure recesserunt z est tps hodie veritatis. tum
qz nō debemus iudicare. ēē de sac vnc. in fi.
Sed licet reuera figure qz hodie veritas appa
ruit recesserint. tñ adhuc multiplex veritas la
tet quā nō videmus. ppter qd vti ecclesia fi
guris. verbisqz p vestimenta candida intelli
mus aliquo mō decorē aiaz nraz. s. gloriā im
mortalitatis nostre. quā videre non possumus
manifeste. xxx. q. v. femine. z in missa a pfatiōe
in antea xpi passio representat. ut tenacius z fi
delius memorie teneat. de cō. di. ij. liquido.
Norandū autē est q eoz q in lege continent.
alia sunt moralia. vij. di. s. his ita alia mystica.
Moralia sunt q mores informant. z sic intelli
gēda sunt. put ipsa verba sonāt. ut diliges deū

cluzin
vñ pñunci
nō pñunci
nō pñunci
pñunci

Quod dicit
pñunci

honoza patre. nō occides. z bñdī. Mistica sē
figuralia q̄ aliud significāt p̄ter id qđ littera so
nat. horz autē alia sunt sacralia alia cerimonialia.
Sacralia sunt de quib⁹ rō reddi pōt. qđ ad
lram sic p̄cepta fuerunt et de circūcisione z
obseruantia sabbati z bñdī. Cerimonialia sūt
de quib⁹ rō reddi nō pōt. qđ p̄cepta fuerunt. et
nō arabis in boue z azino non feres festē lino
lanaz contertā nō feres agz diuerso scie z b⁹
mōi. Siqdē qđtū ad moralia lex nō recipit mu
tationē. sed qđtū ad sacralia z cerimonialia mu
tata est quo ad sup̄ficiē lre. mysticus tñ eoz in
tellectus mutatus nō est. vnde nō d̄ lex muta
ta qđtū translato i nos sacerdotio sit trāslata
ē de consti. transla. Scienduz quoqz est qđ
in diuinis scripturis est sensus historicus. alle
goricus. tropologicus. z anagogicus. Unde s̄
boecii. Omnis diuina auctoritas. aut est ex hi
storicali. aut allegorico. aut ex utroqz cōposita i
tellectu. Et s̄m Hiero. debemus diuinā scriptu
rā triphariā scrutari. Primo iuxta lram. s̄o iux
ta allegoricā. i. spirituale intelligentiā. tertio se
cundū futurorū beatitudinē. Historia est signi
ficatio vocū ad res. v̄z qñ res q̄libet quō s̄m lit
terā gesta sit. plano sermone refer̄. et quō pos
pulus israeliticus ex egypto saluatus taberna
culū dño fecisse narrat. Et d̄ historia ab histo
ria qđ est gesticulari. inde bistriones gesticula
tores vocant̄ qñ historiones. Allegoria est quā
do aliud sonat in lra z aliud in spiritu. et qñ p
enū factū aliud intelligit̄. qđ si illud sit visibile
est simpliciter allegoria. si inuisibile z celeste tē
d̄ anagoge. Est etiā allegoria. qñ p̄ alienus ser
monē alienus status designat. et cū xpi p̄sen
tia vel ecclesie sacra verbis vel mysticis reb⁹ de
signant. verbi grā ut ibi. Egrediet̄ virga de ra
dice yesse. qđ apte sonat. nascetur ego Maria
de stirpe David. q̄ fuit filius yesse. Mysticis ve
ro rebus. ut p̄p̄s ab egyptiaca fuisse p̄ agni san
guinē liberatis. significat ecclesiā passionē xpi
a demonica seruitute ereptā. z d̄ allegoria ab
aleon grece qđ est alienū. z gozo qđ est sensus
qñ alienus sensus. Tropologia est cōuersio ad
mores. seu moralis locutio ad correctionem et
mōz institutionē mystice vel apte respiciens.
Mistica ut ibi oī t̄p̄e vestimēta tua sint candi
da. z oleū de capite tuo non deficiat. i. opa tua
sint munda. z caritas de mente tua nūqz defi
ciat. z ibi Oportet ut David interficiat i nobis
Sol. i. i. humilitas sup̄bia. Apte ut ibi frange es
surienti panē tuū. z ibi nō diligam⁹ lingua vel
verbo. sed ope z vitate. Dicis autē tropologia
a tropos qđ est cōuersio z logos qđ est sermo
qñ cōuersus s̄mo. Anagoge d̄ ab ana qđ ē sur
sum. z goge qđ est ductio qñ sursum ductio. vñ
sensus anagogicus dicitur q̄ a visibilibus ad i

inuisibilia ducit. et lux prima die facta significat
rē inuisibile. i. angelicā naturā in principio fac
tā. Anagoge ergo est sensus locutionē ad sup̄
ora siue celestia ducens. s̄ ad trinitatē z ad or
dines angelorū. z de p̄mio futuro. z de futura
vita q̄ in celis est aptis vel mysticis sermonib⁹
disputans. aptis ut ibi. Beati mundo corō qñ
ipsi deū videbunt. mysticis ut ibi. Beati q̄ lauāt
stolas suas zc. et illis sit potestas in ligno vite
z p̄ portas intrent ciuitatē. qđ patenter sonat
Beati q̄ mundant cogitationes suas. ut illis sit
potestas videndi deū q̄ est via veritas z vita. z
p̄ doctrinā. i. exemplū patrū intrent in r̄gnū ce
lorū. Sill. hierusalē intelligit̄ historice ciuitas il
la terrestris quā pegrini petūt. allegorice eccle
sia militans. tropologicē q̄libet fidelis aīa. ana
gogice celestis hierusalē siue patria. De his et
iam alia exempla videri possunt in lectionibus
q̄ dicunt̄ in sabbato sancto. put ibi in. vi. parte
dicef. In hoc autē ope plerūqz circa idē diuer
si sensus addibent̄. z de vno sensu ad aliū tran
situr. quēadmōz lector sedulus liqđo poterit in
tueri. Sicut enī nemo. phibet diuersis excepti
onibus vel defensionib⁹ vñ. ff. de excep. nemo
ē de p̄scrip. audit. xiiij. q. ii. §. i. Sic etiā nec di
uersis in laudē dei expositionibus salua fide.
Considerari autē oīz q̄ in diuino cultu multi
plicis ritus varietas repit̄. Unaqz fere ecclesia
pprias h̄z obseruancias. z in suo sensu habun
dat. lxxij. di. vñ. nec censet̄ reprehensibile vel
absurdū deū z scds eius variis concentib⁹ seu
modulationib⁹. atqz diuersis obseruancijs ve
nerari. cū i ipsa ecclesia triūphans s̄m. p̄phetā
circūdāta sit varietate. z in ipsorū ecclesiasticorū
nū sacrorū admīstratione de iure consuetudis
varietas toleret̄. Unde s̄m Aug. xi. di. ecclesia/
sticaz. Ecclesiasticaz institutionū in diuino of
ficio quasdā scripturis accepimus. quasdā vō
apostolica traditione sine scripturis confirma
tas per successores. quasdā etiā quaz tñ insti
tutio ignorat̄ consuetudine roboratas appro
bat vsus. quibus par ritus seu obseruantia de
bet̄. Non igit̄ lectoris moueat̄ animus si for
tassis in hoc opusculo legerit que in sua nō no
uerit ecclesia obseruari. aut nō innenerit quic
quid ibi seruetur. Non enim enīscuiusqz lo
ci specialia. s̄ cōmunes atqz v̄sitatores ritus h̄
prosequimur. qui cōmunē non particulare do
ctrinam tradere labozamus. nec sit nō obis pos
sibile quozlibet locor specialia per
Decreuimus itaqz pro anime nostrē salute atqz
legentū vtilitate. s̄c. et diuinorū officiorū mis
teria hic claro stilo. prout erit p̄mōbile exarare
atqz degerere. z que vñ ecclesia vñ p̄ quoz
tidiani vsus int̄
nucleare z med
mūno explicat̄. quēadmōdū z

p illis q̄ circa iudicia uersant̄ secularia. olim in speculo iudiciali fideliter egisse dignoscimur ī statu dissilī constituti. Verūm sedulo pensandū est. q̄ circa ipsa diuina officia plures sē vsuales obseruancie q̄ nec ad moralē nec ad misticiū ex instōne referunt̄ intellectū: sed nonnullē ppter necessitatē. qdā. ppter cōgruitatē. qdāz ppter ueteris et noue legis differentiā. qdā. ppter earz conuenientiā. et qdā. ppter maiore ipsoz officioz celebritatē et reuerentiā inolite eē cognoscunt̄. Unde sicut ait beatus Aug. xij. di. oia talia diuersoz locoz diuersis morib⁹ innumerabiliter uariant̄. ita ut vir aut nūq̄ oīo inuenire possint cāe q̄s in eis constituendis homines secuti. Sane liber iste rōnalis vocabulo describit̄. Nā quēadmōz in rationale iudiciū q̄ legalis pontifex ferebat in pectore scriptū erat manifestatio et ueritas. sic et hic ratio nes uarietati in diuinis officiis et earz ueritas describit̄ et manifestat̄. q̄s in scrinio pectoris sui ecclesiap̄ plati et sacerdotes debent fideliter conseruare. xxxvi. di. s. ecce. et sicut in illo erat lapis in cuius splendore filij israel deū sibi fore ppiū agnoscebant: sic et deuotus lector ex huius lectionis splendore in diuinorū officioz misteriis eruditus. agnoscit deū nobis fore ppiū: nisi forte eius indignationē culpe offendiculo improuide incurramus. Illud quoq̄ q̄ tuior coloribus auroq̄ contextus erat: et hic ut pmissum est rationes uarietati in ecclesiasticis rebus atq̄ officiis q̄ tuior sensibus. v. historico allegorico. tropologico. et anagogico fide media colorant̄. Distinguit̄ autē in octo pres. q̄s feriatim fauente dño psequimur. In q̄z p̄ia agitur de ecclesia et ecclesiasticis locis et ornamentis. de consecrationib⁹ et de sacramentis. In fa de ecclesie ministris et eoz officiis. In tertia de sacerdotibus et alijs indumentis. In quarta de missa et de singulis que in ea agunt̄. In quinta de alijs diuinis officiis in genere. In sexta specialiter de singulis officiis et feriis et festiuitatibus ad dñm p̄inentibus. In septima de festiuitatibus sanctorū et de festo et officio dedicationis ecclesie ac mortuorū. In octaua de computo et calendario.

Incipit liber primus

de ecclesia et ecclesiasticis locis et ornamentis et de consecrationibus et sacramentis.

In hac ergo prima huius opis pte de q̄bus dñ generalibus tractare preuidimus v. De ecclesia et eius partibus. De altari. De picturis et imaginibus et ornamentis ecclesie. De campis. De cimiterio et alijs sacris locis. De ecclesie

dedicatione. De altaris consecratione. De consecrationibus et unctionibus. De sacramentis ecclesiasticis.

De ecclesia et ei⁹ p̄ib⁹. Rica.

Rius est ut de ecclesia et eius partibus videamus. Notandū est ergo q̄ ecclesiap̄ alia est corporalis in qua v. diuina officia celebrantur. alia spiritualis que est fidelium collectio. de

con. di. i. ecclesia siue p̄p̄s p̄ ministros conuocatus. et in unū congregatus ab eo qui unanimes habitare facit in domo. Sicut enī corporalis ex congregatis lapidibus constructa: sic et spiritualis ex diuersis hominibus cōgregata. Ecclesia ergo grece dī conuocatio latine: q̄ oēs ad se uocat: qd nomen magis p̄p̄ie conuenit ecclesie spirituali. q̄ corporali: qm̄ hoīes nō lapides conuocant̄. sepe tñ nomen signati attribuitur signanti. Ecclesia anteq̄ materialis sp̄ualē designat. ut dicit̄ ubi de eius consecratōe agitur. Rursus ecclesia grece dicit̄ catholica. i. uniuersalis. xi. di. catholica: q̄ p̄ totū mundū est constituta seu diffusa: q̄ uniuersi in deū credētes in una debent esse congregatōe. uel q̄ in ea ē generalis doctrina ad institutionē omnium fidelium. Sinagoga quoq̄ grece cōgregatio dicitur. qd p̄p̄ium nomen indeoz p̄p̄s tenuit: ipso enī p̄p̄ie sinagoga dici solet. q̄uis etiā ecclesia dicta sit. apli tñ nūq̄ sinagoga dixerūt. s̄ sp̄ ecclesia forte discernēdi cā. Dī etiā p̄is ecclesia syon. eo q̄ ab hac pegrinatōe lōge posita p̄missionē rep̄ celestium spectat̄. et iō syon. i. speculatio nomē accepit. Pro futura vō p̄ie pace hierusalē vocat̄. Nā hierusalē pacis uisio interpretat̄. Dicit̄ etiā ecclesia domus dei sic dicta a dogmate qd grece dī rectū. q̄ dās manet una nimes in se. Dī etiā q̄z kyriaca. i. dñicalis. q̄z basilica. qd uerbu grece sonat latine regia. seu regalis rege. i. basilio. Larnaliū eīz regū palacia sic dicta sunt. nra autē ofonis dom⁹ regia dī: q̄ in ea r̄gi regū fuit. q̄z: tēplū q̄i rectū am̄plū in quo regi deo sacrificia offerunt̄. xxxj. q. ij. sed illud. et q̄z: dei tabernaculū de con. di. iij. nec quēq̄: q̄ in p̄iti uita pegrina est. et i tri nire ad p̄iaz p̄gens. ut iā dicit̄. Uel dī tabernaculū q̄i taberna dei. put sub ecclesie dedicationē dicit̄. Quare etiā dictū est tabernaculū uel archa testimonij sub altari dicit̄. q̄z: martyriū qd in honore alie⁹ martyris fit. q̄z: capella. put in fa pte sub tractatu de sacerdote dicitur. q̄z: cenobiū. q̄z: sacrarū. q̄z: sacellū. q̄z: domus ofonis. q̄z: monasteriū. et q̄z: oratoriū. Bñalt tñ q̄z: loc⁹ ad orandū statut⁹ oratoriū dici pōt. Rursus ecclesia q̄z dī corpus

xpi. xvi. q. ii. sed et illud qñq; etiā virgo vocat.
iuxta illud. emulor enim vos etc. qñq; spōsa quā
xps desponsauit sibi in fide. de q̄ in euangelio
q̄ bz sponsam sponsus est. xij. q. i. sicut qñq; mat
qz quotidie in baptismo spirituales filios deo
parit. xij. q. ii. q̄ abstulerit. qñq; filia. iuxta illud pro
phete p pñib⁹ tuis nati sunt tibi filij. lxxviii. ois.
quoz. Itē qñq; ponit vidua. qz ppter pñiras
nigrescit. et vt Rachel nō consolatur: qñq; mere
trix figurat. ppter ecclesiā de gentib⁹ congre
gatā. et qz nulli claudit gremiū dēitū ad se qñq;
vocat ciuitas ppter cōionē scōz ciuiū. mura
ta ppter munitionē scripturaz. q̄b⁹ heretici ar
cent habēs lapides et ligna diuersi generis: q̄a
diuersa sūt merita singulorū. pnt iā dicē. Quic
qd autē sinagoga p legē accepit. hoc nunc ec
clesia a xpo c⁹ sponsa est p grāz receptā et i me
lius cōmutauit. Sane nō est noua oratorij
sive ecclesie instō. Precepit nanq; oīs Moy
si in monte synai vt faceret tabernaculū d cor
tinis mirifice fabricatis. diuisum enī erat iters
positio velo i duas ptes. c⁹ ps pñor scā. vbi po
pulus sacrificabat: iterior vero scā scōz. vbi sa
cerdotes et leuite ministrabant dicebat. vt di
ces in pñmio. iiii. ptis. qd postq; veritate cō
sumptū est. iussit oīs fieri tēplū qd Salomon
edificauit ope mirifico. duas habens ptes vt et
tabernaculum. iiii. R. viij. ab utroq; vero. scā ta
bernaculo et a tēplo nra materialis ecclesia for
mā sumpsit. In c⁹ pte añiori pplus audit et os
rat. in sanctuario vero clerus orat. pñcat. iubi
lat. et ministrat. Tabernaculū autē qz in itner
factū. qñq; gerit typū mundi q̄ transit et cōcu
piscencia eius. Unī constat ex q̄tuor cortinariū
colorib⁹. sicut et mundus cōpactus est ex q̄tu
or elementis. Deus igit in tabernaculo. de⁹ est
in hoc mundo. velud in tēplo xpi sanguine ru
bricato. exp̄sse vero tabernaculū typū gerit ec
clesie militantis. q̄ nō bz hic manentē ciuitatē:
sed futurā inq̄rit. ideoq; dñ tabernaculū: taber
naculo enī militantiū sunt. deus eij in taberna
culo. deus est in fidelib⁹ suo noīe cōgregatis.
ps prima tabernaculi in q̄ ppl⁹ sacrificabat vi
ta est actiua. in q̄ ppl⁹ in pñmi dilectōe labo
rat: ps altera in q̄ leuite ministrabant. vita ē cō
tēplatiua: in q̄ dilectōi et cōtēplationi dei reli
giosorū virozū sincera cōuersatio vacat. taber
naculū verticē in tēplū: qz de militia currit ad
triūphū. Est autē ecclesia sic edificanda. Pa
rato nanq; fundamenti loco. iuxta illud. bene
fundata est domus dñi sup firmā petrā: debet
ēps vel sacerdos de eius licentia ibi aquā asp
gere benedictā. ad abigendas inde demonum
fantasias. et primariū lapidē cui ip̄essa sit crux
in fundamento ponere de con. di. i. nemo. De
bet quoq; sic fundari vt caput recte inspicat et

sus orientē. de quo dicitur in pñmio. v. ptis
vz versus ortū solis equinotiale: ad notandum
qz ecclesia que in terris militat tēpare se debet
equanimiter in prosperis et in aduersis et nō ē
sus sollicitale vt faciunt quidā. Leterū si muri
hierusalē que edificatur vt ciuitas. edificare p
iudeos iubentur. fm. pñbetā: q̄tomagis et nō
muros ecclesie nostre edificare debemus: Si
quidē ecclesia materialis in q̄ populus ad lau
dandū deū conuenit: sanctā significat ecclesiā
que in celis viuit ex lapidibus construitur. xij
q. vii. sed hoc diximus. Nec est domus dñi fir
miter edificata. cuius fundamentū est angula
ris lapis xps. super quo fundamento positū est
fundamentū apostolorū et pñbetari. sicut scri
ptū est. Fundamenta eius in montibus sanc
tis supeditati. parietes iudei sunt et gentiles
de quatuor mundi partibus ad xpm veniētes
et qui per ipsum crediderunt seu credunt et cre
dent. Fideles autē ad vitā pñdestinati: sunt la
pides in structura huius muri. qui semper vsq;
in finē huius mundi edificabuntur. Lapis vero
super lapidē ponit qñ magistri ecclesie mino
res in pñtiū studiū assumūt ad docēdū et cor
rigendū et stabiliedū. In scā ecclesia bz lapides
super se ad ferendū p edificio. quicūq; labore
fraternū portat. Grossiores vero lapides et poli
ti seu quadrati qui ponunt foris extrinsecus. i
quozū medio minores lapides iacent: sunt viri
perfectiores qui suis meritis et oñonibus con
tinent infirmiores in sancta ecclesia. Lementū
autē sine quo muri stabilitas esse nō pōt. fit ex
calce. sabulo et aq; calx feruens caritas est. que
sibi coniungit sabulū. i. terrenū opus: quia ve
ro caritas sollicitudinē maximāz habet mixtaz
pro viduis. senibus pupillis. et debilib⁹. lxxvii.
di. de solatio. Et ideo studet operari manibus
vt habeant vnde eis beneficiat. vt autem calx
et terra ad edificium muri valeant: aque cōm
xtione conglutinantur. Siquides aqua spirit⁹
est. sicut enim sine cemento lapides muri non
simul iunguntur ad muri stabilitatem: sic nec
homines ad muri edificium celestis hierusalē
possunt simul sine caritate iungi. quam spirit⁹
sanctus operatur: omnes muri lapides politi sūt
et quadrati. i. sancti mundi et firmi: qui videlz
per manus summi pontificis dñsponuntur in
ecclesia permansuri. quoz quidem feruntur et
non ferunt vt simpliciores in ecclesia. alij ferū
tur et ferunt. vt mediij. alij tñ ferunt et non ferū
tur. nisi a solo xpo qui est singulare fundamen
tum vt perfecti. Omnes quidē vna caritas mo
re cementi coniungit. cum viui lapides pacis
compagē colligantur. Christus noster murus
fuit in cōuersatione et ante murale i passioē.

Sane indeis muros hierusalē edificantibus

aderant inimici volentes illorum opus impediri: ita quod sicut in esdra legitur adeo ab hostibus infestabantur quod una manu ponebant lapides in muro. et alia manu contra hostes pugnabant: et nobis muros ecclesie edificantibus ad sunt in circuitu inimici. scilicet vicia. siue pueri homines opera nostra impedire volentes. Unde mures. id est virtutes edificando hostes impugnemus. et iuxta morem iudaici populi teneamus arma nostra. id est circuitu fidei. lorica iusticie. galea salutis. et gladium verbi dei in manibus nostris: ut nos contra illos defendamus. et opilio seu sacerdos sit nobis cum vice christi. qui doceat nos per electionem et muniat per orationem.

Porro ex quibus tabernaculum in veteri testamento fieret. ostendit dominus dicens in exo. ad moysen: sume primicias. id est preciosa que a populo israel. sed ab eo tamen: que vitro obrulit aurum et argentum et es. iacinctum et purpuram coecumque bistinctum. id est iacinctini. purpurei et coecinei coloris. et bistinctum quod est genus lini egyptici molle et candidum: pilosque caprarum et pelles arietum rubricatas: quas parthicas dicimus: quia parthi sic colorati eas ex cogitauerunt. et pelles iacinctineas. et ligna ferrea. Est autem serchim nomen montis et regionis et arboris que silis est albe spine in foliis et est leuissimum lignum et imputribile et in cremabile. oleumque ad lustraria et aromata vnguenta. et tymiana boni odoris et lapides onichinos. ita quod sodo nices et gemas sanctuarii faciant mibi: ut habitet in medio eorum. ne sit eis labor recurrere ad montem hunc: hec plene magister in historiis persequitur super exo. Dispositio autem ecclesie materialis modum humani corporis tenet. Cancellus namque siue locus ubi altare est caput representat crux et utraque prebrachia et manus. reliqua pars ab occidente de qua corpus superest: sacrificium altaris vota significat cordis. sed et secundum Richardum de sancto victore dispositio ecclesie tripliciter statum in ecclesia saluandorum significat: sanctuarii tamen significat ordinem virginum. chorus continentium. corpus coniugatorum. strictius est enim sanctuarii chorus. et chorus que corpus: qui a pauciores sunt virgines que continentes. et isti que coniugati: sacraciorum quoque est locus sanctuarii chorus. et chorus que corpus: quia dignior est ordo virginum que continentium. et illos que coniugatorum. Adhuc ecclesia ex quatuor parietibus consistit. id est doctrina quatuor euangeliorum: longa latasque surgit in altum. id est in alta virtutum: longitudo cuius. longanimitas est que patienter aduersa toleret donec ad patriam perueniat. latitudo caritas est que dilatate mentis amicos in deo et inimicos diligat propter deum. altitudo vero spes est future retributionis. que prospera et aduersa contempnit donec videat bona omnia in terra viventium. Rursus in templo dei seu gratie

est fundamentum fides. que est de re non visa. rectus caritas que operit multitudinem peccatorum: hostium obedientia de qua dominus inquit. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. pavimentum humilitas. de qua psalmista. adhefit pavimento anima mea. quatuor laterales pietas. sunt quatuor principales virtutes. iusticia. fortitudo. prudentia. et temperantia. hec sunt in apoc. quatuor latera ciuitatis equalia. fenestre. sunt hospitalitas cum hilaritate. et misericordia cum largitate: de hac domo dominus ait. veniemus ad eum et mansionem apud eum faciemus. Quodam tamen ecclesie in modum crucis formantur. ad notandum nos mundo crucisfigi. seu crucifixi sequi debere. iuxta illud. qui vult venire post me abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me. Nonnulli etiam in modum circuli rotunde formantur. que significant ecclesiam dilatata esse per circuitum orbis. unde illud. et in finibus orbis terre verba eorum: seu quod de circulo orbis peruenimus ad circuitum corone eternitatis.

Sane chorus clericorum est consensus cantantium. vel multitudo in sacris collecta. Dicitur autem est chorus a chorea vel corona: olim enim in modum corone circuli aras stabant. et ita psalmos concorditer concinebant. Sed Flavianus et Theodorus alternatim psallere constituerunt edocti ab Ignatio: que super hoc fuit diuinitus edictus. Duo ergo chori psallentium designant angelos et spiritus iustorum: qui reciproca voluntate laudantium. et se ad bonam operationem inuicem exhortantium. Alii chorus dixerunt a concordia. que in caritate consistit: quia qui caritatem non habet conuenienter cantare non potest. Quid autem chorus iste significet. et quare in illo maiores sedent posteriores dicitur in quarta pre sub introitu et sub throno. de accessu pontificis ad altare. Et nota quia cum unus cantat dicat grece monodia latine cicerium. cum vero duo cantant bicinium appellatur: cum multi chorus. Exedra est absida siue volta quedam separata modicum a templo vel palatio sic dicta. xiiij. q. ii. precipiendum: quia extra heret muro. grece autem sydon vocatur. et significat fideles laicos christo et ecclesie adherentes.

Crypte siue specus subterrance que in quibusdam sunt ecclesiis: sunt heremite cultores siquidem secretioris vite. Atrium ecclesie significat christum per quem in celestem iherusalem patet ingressus: quod et porticus dicat sic dicta a portu. vel quod sit aperta. xvij. q. iiii. si quis cum. et c. si quis in atrio. Turres ecclesie predicatorum sunt et prelati ecclesie. qui sunt munimen et defensor eius. unde sponsus ad sponsam in cantibus amoris sic loquitur. collum tuum sicut turris dauid edificata cum propugnaculis. Pinaculum turris vitam vel mentem prelati que ad alta tendit representat. Vallus super ecclesiam

Reclinatoria in ecclesia significant contemplati-
uos in quibus deus sine offensa quiescit: quod quod sum-
ma diuinitate et eterne vite claritate cōteplā-
tū auro cōparant. vñ in canticis of. reclinatoriū
reclit aurei. Tigna in ecclesia sunt p̄dicato-
res quod et sp̄sualiter subleuant. Laq̄aria siue et
tā celature sunt p̄dicatores: quod et ornāt vel ro-
bozant de quib⁹: quod p̄icia nō putrefeunt. sp̄s
la gloriā in eisdē canticis dicit. tigna domo-
rū nostrarū cedrina. laq̄aria cip̄sina. deus enī
ecclesiā sibi construit vniū et lapidib⁹ et lignis
impunitib⁹: iuxta illud. serculus sibi fecit rex
salomon de lignis libani. i. xps de scis castru
te candidatis. de hoc aliter sub ti. de picturā oi-
cel. Cancelli. i. caput ecclesie humilior reli-
quo corpore ecclesie mystificat q̄tia humilitas s̄
beat esse in clero seu plato. iuxta illud. q̄to ma-
ior es humilia te in oib⁹. Cancelli vero q̄bus
altare a choro diuidit. separationē celestiu signi-
ficant a terrenis: de cancello seu peribulo cho-
ri circueuntē dicit sub ti. de picturis. Stal-
lus ad sedendū in choro designat q̄ aliqui cor-
pus recreandū est: quod q̄ caret alterna requē ou-
rabilē nō est. Pulpitū in ecclesia est vita p̄s-
ctoꝝ. i. dicit q̄ publici siue in loco publico co-
stituti. Nēpe legis. ij. paralipomeno. vi. q̄ Sa-
lomon fecit basim eneā ponens eā in medio ba-
silice. stetitq̄ sup eā et extendens manū suā lo-
q̄bat p̄p̄o dei. Esdras quoq̄ fecit gradū ligne-
um ad loquendū. in quo stās sup vniuersis po-
puli eminebat. Anologiu etiā dñ: quod i eo vñ
bū dei legis et enunciat. logos enī grece vñz
vel rō dñ: q̄ dñ etiā ambo vel ambigendo: quod
in intrantē ambit et cingit. de quo in. iiii. pte iūb
ti. de euangelio dicitur. Anologiu p̄ quo

hore legunt. i. colligunt. significat diligentiam
quā sacerdotes in dicendis canonicis horis
bito tpe habere debent. iuxta illud. Septies in
die laudē dixi tibi. Tegule tecti q̄ ymbres a
domo repellunt. sunt milites q̄ ecclesiā a paga
nis et ab hostibus p̄gunt. Locce q̄z exē
plar a tēplo Salomonis sumit. sunt vie maris
internolite latenter: p̄ q̄s latenter archana co
gnitionū singulorū accipimus. q̄s soli q̄ ad cele
stia gradiunt agnoscunt. De gradib⁹ p̄ quos
ad altare ascendit in se. ti. dicef. Sacrariz
sue locus in quo sacra reponunt. sue in quo
sacerdos sacras vestes induit: rex sacratissime
Marie significat in quo xps se sacra veste car
nis induit. Sacerdos a loco in quo vestes in
duit ad publicū p̄cedit: q̄z xps ex vtero virgīs
p̄cedens in mundū venit. Locus epi in eccle
sia altior est: sicut in. ii. pte sub tractatu de epo
dicef. Prope altare etiā q̄d xpm significat.
collocat p̄ cina seu lauerū. i. xpi misericordia
in qua manus lauantur: ad notandū q̄ in ba
ptismo et penitentia que per illā significantur
a peccatorū sordib⁹ diluuntur: q̄d a veteri testa
mento tractū est. Legitur enī exo. xxx. et xl. q̄
moyses fecit labiū enū cū basi sua in taberna
culo in quo Aaron sacerdos et filii lauarentur
accessuri ad altare vt in eo offerrent tymiana

Lumen q̄d in ecclesia accenditur xps signi
ficat. iuxta illud ego sum lux mundi. et Jo. erat
lux vera et c. vel luminaria ecclesie significat a
postolos et ceteros doctores quorū doctrina
fulget ecclesia vt sole luna: de quibus dñs ait.
vos estis lux mudi. i. bonorū op̄z exempla: vñ
ipse admonens eos ait. luceat lux vestra corā
hominibus. Illuminatur autē ecclesia ex p̄cep
to dñi. vñ in exo. xxvii. legitur. Precipe filiis a
aron vt offerant oleū de arboribus oliuay pur
rissimū vt ardeat lucerna semper i tabernacu
lo testimonii. de quo in sequenti pte de accoli
to dicitur. Fecit quoq̄ moyses lucernas septē
q̄ sunt septē dona sp̄s sancti: que in nocte hui⁹
ius seculi tenebras nostre cecitatis illustrāt: q̄
sup candelabra ponunt: q̄z regent sup̄a xpm
sp̄s sapientie et intellectus. sp̄s cōsiliū et fortitū
dinis: sp̄s scie et pietatis. sp̄s timoris dñi: q̄b⁹
p̄dauit captiuis indulgentiā. Pluralitas i ec
clesia lucernay pluralitatē designat in fidelib⁹
gratiaz. Lux triūphalis in plerisq̄ locis in
medio ecclesie ponitur. ad notandū q̄ de me
dio corde redemptorē nostrū diligimus: q̄ iux
Salomonē corpus suū media caritate cōstra
uit p̄p̄ filias hierusalē: et vt oēs signū victorie
videntes dicāt. Ave salus totius seculi. arbor
salutifera. et ne vñq̄ a nobis dilectio dei obliui
oni tradat. qui vt seruū f̄dimeret tradidit vñ
cū filiū. sed crucifixū imitemur. Lux autē i al

tū dirigit: p̄ q̄d xpi victoria designat. De hoc
dicef vbi de ecclesie consecratōe agef. Quare
ecclesia intus et nō extra ordinē sub tractatu
de picturis dicef. Claustri sicut ait Sicar⁹
dus ep̄s cremoneñ. in mitrali. ab excubiis et cu
stodiis leuitay circa tabernaculū. vel ab atrio
sacerdotū vel a portico Salomonis ad tēplū.
sumpt⁹ exordū. P̄cepit enī dñs moysi ne le
uitas cū plebeia multitudine numeraret: s; cō
stitueret eos sup tabernaculū testimoniū ad por
tandū et custodiendū: p̄pter q̄d dñi p̄ceptum
dū diuina paguntur misteria. clerici debent in
ecclesia stare a laicis segregati. vnde statuit cō
ciliū maguntinē. extra de vi. et ho. cle. c. i. q̄
ps illa que cancellis diuidit ab altari p̄salenti
bus tñ pateat clericis: porro sicut tēplū triū
phantē designat ecclesiā. sic claustrū celestēz su
gnificat paradysum. vbi erit cor vñū et idē i dei
dilectione et voluntate. vbi oia cōiter posside
bunt: q̄z q̄s minus habebit in se i alio se gau
debit habere: q̄z deus erit oia in omnibus. Jo
q̄ regulares vñanimitē in claustro degentes
ad seruitiū dei surgunt: et secularia relinquēt
in omnibus vitā cōem ducunt. Diuersitas autē
officinay et officiorū i claustro. diuersitas ē mā
fionū cū diuersitate p̄miorū in regno: qm in do
mo patris mei mansiones multe sunt dicit do
minus de pe. di. iiii. c. domo. Moralē vñ clau
strū est aīe cōtemplatio: vbi se recipit dñ a tur
ba cogitationū carnaliū separaf et sola celestia
meditat. clxiij. di. oēs. In hoc claustro sūt q̄tu
or latera. i. contemptus sui. contemptus mun
di. amor. p̄mi. et amor dei. vñq̄dq̄ autē lat⁹
suū habet ordinē cōlinay. Contemptus sui h̄z
mentis humiliatōē. carnis afflictionē. humi
lē sermonē et filia. Basis omnīū cōlinay ē pa
tientia. In hoc claustro diuersitas officinay ē
diuersitas virtutū. Capitū est cordis secretū.
de hac aliter tñ dicef in. v. pte sub ti. de prima.
Refectoriū dilectio sancte meditarōis. Cellari
um sacra scriptura. Dormitoriū munda cōiciē
tia. Oratoriū vita immaculata. Or⁹ arbor et her
bay congeries virtutū. puteus aquay viuētū
irrigatio donorū: que hic sitim mitigant et in su
turo penitus extinguunt. Sedes autē ep̄ales
que iuxta beati Petri dispositionem sunt i sin
gulis ciuitatibus antiquitus consecrate. prout
dicitur in probemio. ii. partis: non in memori
am confessorum: sed ad honorem apostolorū
ac martyꝝ. et precipue beate Marie virgīs ve
teꝝ deuoti dēdicauit. Leter⁹ ideo in ecclesia
conuenimus. vt ibi delictorū veniā postulem⁹.
et diuinis laudibus insistamus: vt dicef in pro
bemio. v. pris. et vt ibi bōa siue mala iudicia au
diam⁹. et dei cognitionē discam⁹ et accipiam⁹
et vt dñicū corp⁹ ibi manducemus. In cen

uentu ecclesie mulieres et viri seorsum habitant
quod secundum Bedam a veteri consuetudine derivatur
accepimus: et inde fuit quod Joseph et Maria pu
erum crederentur: quoniam alter illi quem secum non cer
nebat cum altero esse putabat. Causa autem diu
sionis est: quod caro viri et mulieris si propius acces
serit ad libidinem accedunt. unde cum ibi peccata fieri
debeamus, necesse est tunc eorum fomenta et de
lectationes carnales vitari: masculi autem in austra
li: femine autem in boreali sine in aquilonari pre
manent: ut ostendantur firmiores sanctos debet
stare contra maiores hominum seculi tentationes. infir
miores vero contra minores seu minus fortio
res. firmioresque secum in aptiori loco consistere de
bere: quoniam secundum apostolum. Fidelis est deus qui non patie
tur vos tentari supra id quod potestis sustinere.
Ad hoc etiam pertinet quod Iohannes vidit angelum fortem
qui posuit suum pedem super mare. nam et fortior
ra membra maioribus periculis opponuntur. secundum alios
vero viri in parte anteriori, mulieres in poste
riori manent: quod vir caput est mulieris, ideoque
dux eius. Mulier quoque velata capite esse de
bet in ecclesia. xxviii. q. v. mulier: quod non est ima
go dei, et quia per illam purificatio inchoata est.
ideoque in ecclesia, propter reuerentiam sacerdotis
qui est Christi vicarius coram eo tanquam coram iudice
propter reatus originem habeat caput velatum non
libere: nec propter eandem reuerentiam habeat pote
statem loquendi in ecclesia coram eo. Olim autem
viri et mulieres comam sibi nutriendas assidue
in ecclesia nudo capite crinibus gloriabantur: quod
inhonestum erat. Qualis locutio in ecclesia ha
benda sit, apostolus ostendit dicens. Loquen
tes vobismet ipsis in psalmis et hymnis et can
ticis spiritualibus. unde ibi a verbis superfluis
abstinendum est: extra de celestibus dolentes, iux
ta illud Chrysostomi. In aula regiarum ingressurus
habitu et incessu te componas, angeli enim domini as
sunt: quod domus dei plena est virtutibus incor
poreis, et dominus ad moysen et angelum ad Iosue.
Solue calciamentum de pedibus tuis, locus enim
in quo stas sanctus est. Ultimo notandum est
quod ecclesia consecrata reos sanguinis ad se con
fugientes, qui in illa vel contra illam non delinquent sed
fedit ne vitam perdant aut membra, xlii. q. v. reos esse
de inmundicia ecclesie. Item. Unde legitur quod Iob in taberna
culo fugit et cornu altaris apprehendit. Idem etiam per
uilegium habet non consecrata in quod diuina officia ce
lebrantur: esse de inmundicia ecclesie. Corpore autem Christi a
talibus sumptum eos non defendit, nec confugiens
ad illud: tamen quod per privilegium ecclesie concessum est: quod
non est ad alia pertrahendum: tamen quod illud est cibus
anime non corporis de cor. di. ii. non iste, unde animas libe
rat et non corpus. Ecclesie tribus de causis de lo
co ad locum mutantur: de cor. di. i. tribus et c. se.
Primo propter necessitatem periculatorum. Secundo propter

difficultatem locorum, puta propter aeris intemper
iem. Tertio cum malorum societate gravantur, et tunc
cum consilio pape vel episcopi. Quare ecclesiam
ingrediens signo crucis se munit: dicitur in pro
hemio quinte partis.

De altari. Rubrica.

Altare in ecclesia propter tria
fit, puta sub eis de
dicatione dicitur. Sciendum autem
est quod Noe primus, deinde Isaac
Abraham et Jacob altaria edificata
se leguntur quod non aliud quam lapides erecti intelligun
tur: super quos sacrificia mactabantur quod supposito
igne cremabantur. Moyses etiam fecit altare de li
gnis sethim, et idem altare tymiamatis: quod vestitus
uit auro purissimo, puta legitur exo. xxv. et xxvii.
et xxix. c. ubi est positus forma ipsius altaris. Salo
mon quoque sic legitur. iij. regum. vii. c. prope finem alta
re aureum fabricauit. Ab his quidem antiquis prebentur
altaria modernorum sumptuerunt exordia, qui in cor
nua quatuor eriguntur, quorum quatuor vniuersum sunt lapi
dis, quatuor ex pluribus componuntur. Neque altaria
et are aliquotiens indifferenter inueniuntur iter
est tamen. Nam altare quod alta res, vel alta ara dicitur in
quo sacerdotes incensum adolebant, ara quod area
in plana, vel ab ardore dicitur, quod in ea sacrificia arde
bant. Et nota quod multiplex in scripturis legitur al
tare: tres superius et inferius, interius et exterius: quorum est
quod duplex est. Altare superius est deus trinitas, de
quo legitur non ascendes ad altare meum per gradus
est et altare superius ecclesia triumphans, de quo dicitur
tunc ipones super altare tuum vitulos, altare autem in
ferius est ecclesia militans, de quo legitur. Si altare
lapideum feceris mihi non edificabis illud de secen
tis lapidibus. Est etiam altare inferius mensa templi, de
quo dicitur. Constituite diem solenne in cordibus vestris ad cor
nu altaris, et iij. Regum. vii. dicitur quod Salomon fecit altare
aureum. Altare vero interius est cor mundum, puta in
fra dicitur. Est etiam altare interius fides incarnati
onis: de quo iubetur in exo. Altare de terra facietis
mihi. Altare autem exterius est ara crucis, hoc est
altare holocausti super quo cremabatur sacrificium
vespertinum, unde in canone missae dicitur. Iube hec in
sublime altare tuum perferri etc. Altare etiam exterius
sunt ecclesiastica sacramenta, de quibus dicitur
est. Altaria tua domine virtutum etc. Rursus altare est
mortificatio nostra, seu cor nostrum in quo car
nales motus seruo spiritus sancti consumuntur. Secundo altare etiam significat ecclesiam spiritualem:
quatuor eius cornua significant quatuor mundi pla
gas per quas ecclesia dilatare. Tertio significat Christum
sine quo mundum nullum acceptabile pretere offerret, unde
ecclesia solet orationes ad preter dirigere per Christum. Quar
to significat corpus domini, puta in pre. vii. sub ti. de

pascere dices. Quinto significat mēſaz in qua
 cū discipulis cōuinatus est xps. Sane legiſ
 in exo. q. in archa testamēti siue testimoniū ē
 posita est testificatio. i. tabule i qb^o scriptū erat
 testimoniū. s. etiā qdā reposita ibi testimonia
 dici possunt. et hoc in testificatōe q. legē natu
 ralē in cordib^o scriptā suscitauerat in scriptis.
 Reposita est etiā ibi vna aurea plena manna.
 in testificatiōe q. panē dedisset filiis israel de
 celo: et virga Aaron in testimoniū q. oīs prās a
 dño deo est. et deuteronomius in testimoniū
 pacti. quo dixerant oīa q. dixerit nobis dñs fa
 ciemus: et ob hoc dicta est archa testimoniū v^l
 testamēti: ob hoc etiā dictū est tabernaculū
 testimoniū. Sup archā vero factū est ppiatio
 riū. de quo dices in pbenio. iiii. p. in cui^o rei
 imitacionē in qbusdā ecclesijs sup altare collo
 cat archa seu tabernaculū in quo corpus dñi
 et reliquie reponunt: pcepit etiā dñs fieri eādē
 labzū ductile ex auro purissimo: exo. xxx. Legi
 tur z. iiii. R. c. viii. q. in archa federis aliud non
 ē. nisi due tabule lapidee: q. posuerat i ea moy
 ses in oreb q. pepipit sedus dñs cū filiis israel
 cū egredierent de terra egypti. Et nota q. tēpo
 re Siluestri pape Constantinus impator con
 struxit basilicā lateranensē. in q. posuit archā tes
 tamenti quā Tirtus impator apportauerat de
 hierusalē. et candelabzū aureū cū. vii. infusorij
 lucernis i q. archa sunt hec. annuli et vectes au
 ree. tabule testimoniū et virga Aaron. m. āna. pa
 nes ordeacei. vna aurea. vestis incōsutilis. et a
 rundō. et vestimentū sancti Joannis baptiste.
 et forſices cū qb^o tonsus fuit sanct^o Joannes
 euangelista. Sane hō si bz altare mēſaz cā
 delabzū et archā tēplū dei est: o. s. qdē ei alta
 re habere vbi recte offerat et recte diuidat. Al
 tare est cor nostrū in quo debemus offerre. vñ
 in exo. pcepit dñs in altare offerre holocausta
 q. de corde debent. pcedere opa igne caritatis
 accensa. holocausta dñr ab olon qd est totū et
 cauma qd est incendiū. vñ holocausta q. ex to
 to incensa. In isto igit altare debem^o recte of
 ferre et recte diuidere: recte offerim^o qñ bonū
 qd cogitam^o ad pfectionē pducim^o. s. nō fete
 diuidim^o. si nō dīſcretē illud faciam^o: q. sepe pu
 tar hō facere bonū. et facit malū. et sepe ex vna
 pte facit bonū et ex alia pte facit malū: et ita ipe
 edificat et destruit. Sz tunc recte diuidim^o qñ
 bonū qd facim^o nō nobis s. soli deo attribui^o
 mēſa quoq. o. boīez hñe et iñ panes vbi dei su
 mat: p mēſaz sacrā scripturā intelligim^o. s. qua
 pālmista. pasti i cōspectu meo mēſaz aduerſus
 eos q. tribulāt me. i. dedisti mibi scripturā et tē
 tationē demoniacā: o. et hāc habeam^o. i. mēte
 reponam^o et panes verbi dei inde sumamus:
 p defectu h^o panis dicit Hieremias puilli peti

erunt panē et nō erat q. frangeret eis: oportet e
 tiā eū habere candelabzū vt bonis opibz luce
 at. Candelabzū exterius illuminans est op^o bo
 nū qd alios p bonū exemplū accendit: de quo
 dñr. nemo accendit lucernā et ponit eā sub moy
 dio sed supra candelabzū: lucerna iuxta verbū
 dñi est bona intentio: q. xps dicit. Lucerna ē
 oculus tuus. oculus vero est intentio. Nō de
 bemus ergo ponere lucernā sub modio. sed su
 pra candelabzū: qñ si habemus bonā intentio
 nē nō debemus abscondere: sed bonū opus a
 lijs in lumen et exemplū manifestare. Opor
 tet eū etiā habere archā que dñr ab arcendo: ar
 cha ergo pōt dici disciplina vel regularis vita.
 p quā crimina nobis arcent. in archa autē sūt
 virga. tabula. et manna: q. in regulari vita debz
 esse virga correctōis. vt caro castiget. et tabula
 dilectionis. vt deus diligat. in tabulis enī scri
 pta sunt mandata q. ptiuent ad dilectionē dei
 debet etiā ibi esse manna diuine pbatōis. vt
 q. suauis est deus gustemus et videamus: quia
 bona est negociatio eius. iuxta illud prouer. de
 muliere forti gustauit et vidit q. bona est: vt er
 go tēplū dei sumus habeamus in nobis altare
 p oblationē. ne appeamus in cōspectu dei et
 cui iuxta illud ecclesia. nō appebis in cōspectu
 dei tui vacuus. de cō. vi. i. oēs. mēſaz p refectio
 nē ne deficiamus in via qñ ieiunū. iuxta illud e
 uangelij. si dimiserō eos ieiunos deficiēt in via
 candelabzū p bonā opationē ne simus ociosi.
 iuxta illud eccl. Multā maliciāz docuit ocioſi
 tas. extra de renū. nisi. s. v. x. archā ne simus ſu
 cut filij belial. i. absq. iugo indisciplinati. disci
 plina enī necessaria est. iuxta illud psal. apphē
 dite disciplinā ne qñ irascat dñs tē. de his cri
 am et alijs altaris ornamentis in se. ti. dicitur.
 Hoc altare ille edificat q. cor suū vera humi
 litate alijsq. virtutibus exornat. vñ hñe. q. virtu
 tes sine humilitate congregat. qñ q. puluere in
 ventū portat. per altare enī cor nostrū intelli
 gitur. vt dices vbi de altaris dedicatione agetur
 qd est in medio corporis: sicut altare in medio
 ecclesie: de altari iubet a dño in leuitico. Ignis
 in altari meo semp ardebit. ignis est caritas. al
 tare est cor mundū: ignis semp ardebit in alta
 ri: q. caritas semp seruebit i corde nostro. Cū
 Salomon in canticis canticor. aq. multe non
 potuerunt extinguere caritatē: q. enī semp ar
 det extingui nō pōt. vos ergo fm pphetā agi
 te diē leticie in cōfrequentatōib^o seu in condēis
 vsq. ad cornū altaris: q. reliq. cogitationū diē
 festū agent tibi. De hac apostolus excellētiorez
 viam dixit caritatem: quia ipsa est super omēs
 virtutes. et quicumq. ipsam habet omnes vir
 tutes bz: hoc est verbū abbreviatū qd facit dñs
 super terram: quia a deo breue est. vt dicitur

habe caritatē ⁊ fac q̄cqd vñ. ex his nāq; duob⁹
mandatis tota lex pendet ⁊ pphete. Vel p al
tare vñ iñscutūq; animā intelligamus: q̄ edific
cat oīo ex lapidibus vñis. s. ex virtutibus ca
ris ⁊ diuersis. Porro linteamina alba q̄b⁹
opitur altare. carnē siue humanitatē saluator
designant: q̄ multo labore candidant. sicut et
xpi caro ex terra. s. ex Maria orta p multas tri
bulationes ad resurrectionē ⁊ ad candorē ⁊ le
titiā immortalitatis puenit: de q̄ filius exultat pa
tri dicens. Lascidisti saccū meū ⁊ circumdediti
me letitia. altare ergo vestire est animā immorta
li ⁊ incorruptibili corpore coniungi. Rursus
albis ⁊ mundis pannis opit⁹ altare qm̄ cor mū
dū bonis opibus adornat. vñ apoc. iij. vestimē
tis albis induaris ne appareat confusio nudita
tis tue. ⁊ Salomon. oī tpe vestimenta tua sint
candida. i. opa sint munda. Modicū enī pdes
set accedenti ad altare summā dignitatē ⁊ in
finā vitā habere. vñ Ber. monstruosa res ē vi
ta prima ⁊ vita yma. gradus summus ⁊ status
infimus ingens auctoritas ⁊ animi iustabilitas.
Pallia vero serica sup altare posita. sunt di
uersaz virtutū ornamenta quibus aīa decoraz
ta est. vestimēta quoq; quibus altare ornaf se
sancti. vt dicef in ti. se. Principiū ⁊ finis misse
sunt in dextra pte altaris. mediū in sinistra: p
tr in. iij. pte sub ti de mutatione sacerdotis di
cef. Alii qui altaria concava faciebant. ppter
illud qd legitur Ezechie. xliij. q in altari dei fos
sa erat. ⁊ hoc fin Bre. ne holocausta supposita
ventus dispergeret. dicitur etiā in. c. xl. q altar
erat reflectū intrinsecus per circuitū. Leterū
gradus quibus ad altare ascenditur. spiritali
demonstrant apostolos ⁊ martyres xpi: quos
quia pro eius amore sanguinē suū fuderūt spō
sa in canticis amoris vocata ascensum purpu
reū. Exprimunt quoq; xv. virtutes que signan
tur per. xv. gradus quibus ascendebatur in tē
plū Salomonis. ⁊ a ppheta in. xv. psalmis cō
tinuz demonstrat. q̄s beatus vir ascensiones i
corde suo disposuit. Hanc scalaz vidit Jacob
summitas eius celos tangebant. lxxxvij. di. c. i. p
hos gradus cōpetenter virtutū gradus intelli
gunt quib⁹ ad altare. i. xpm̄ ascendit. iux illud
ps. Et ambulabunt de virtute in virtutē de pe.
di. ii. diū sanctā in pn. Et Job p singulos grad⁹
meos. pnunciabo illū. Legit tñ in exo. Non a
scendens ad altare meū p gradus ne reueletur
turpituudo tua. nōdū eiz forte antiq femoralib⁹
veiebant. In cōcilio tolerano. xxvj. q. xj. quicū
q; canetur q clericus cā doolois in alterius py
niciē altare vel imaginē etuens vestibus. vñ lu
gubri vestes vel spinis accingens. vel ecclesie lu
minaria extinguens deponat. Sed si ecclesia
sua iure suo indebite spoliat. hoc cā merorū fa

cere licet. vel fm quosdā quēdamodū ⁊ in die
passionis dñi in signū tristitie altaria venudā
tur. q tñ hodie cōciliū reprobat lugdunē. ex
tra de of. or. si canonici. Deniq; altaria q per
somnia ⁊ per inanes quasi reuelationes homi
nū cōstruunt reprobant oīo de cō. di. i. placet

De picturis ⁊ cortinis ⁊ ornamētis eccle. j. v.

Picture ⁊ ornamenta i ecclesia: sunt la

icoꝝ lectio ⁊ scripture. Un Bre.
de con. di. iij. platū. Aliud est pic
turā adorare. aliud p picture hi

storiā qd sit adorandū adiscere. nā q legenti
bus scriptura hoc ideotis cernentib⁹ pstat pi
ctura: qz in ipsa ignorantes vident qd seq de
beant in ipsa legunt q lras nesciunt. Sane cal
dei ignē adorant ⁊ cogunt alios idē facē alia
idola cōburentes. Pagani vō imagies seu ico
nas ⁊ idola adorant qd saraceni nō faciunt q
imagines nec hñe nec videre volunt: moti et v
bo illo. Nō facies tibi oēs silitudinē eoz q i ce
lo vel in terra vel i aqs vel sub terra sñ. exo. xx. c
⁊ ex alijs auctib⁹ q statū sequunt nos valde sū
p b i crepātes: s; nos illas nō adoram⁹. nec de
os appellam⁹. nec spē saluris i eis ponim⁹: qā
b eēt idolatrare. s; ad memoriā ⁊ recordatiōez
rep olim gestaz eas veneramur. Un vñus. Effi
giē xpi q trāsit. pn⁹ honora. Nō tñ effigiē. sed
qd designat adora. Esse deū rōne caret cui cō
tulit eē. Materiale lapis effigiale man⁹. Nec d
us ē nec hō pñs quē cernis imago. S; de⁹ ē ⁊
hō quā fac figurat imago. Brei etiā vñus ima
gib⁹ pigētes illas vt dñ solū ab vmbilico supra
⁊ nō lferi⁹: vt oīs stulte cogitatōis occasio tol
laf. nullā etiā faciunt sculptilē imaginē pro eo
qd legit exo. xx. c. nō facies sculptile neq; ima
gines. Itē leuitici. xxvj. c. nō facietis idolū neq;
sculptile. Itē deute. iij. c. ne forte decepti faciat
vobis sculptā silitudinē. Itē nō facietis vobis
deos aureos ⁊ argenteos. Itē. ppheta. Simu
lakra gētū argētū ⁊ aux opa manūū hominū.
Siles illis fiat q fa. ea ⁊ oēs q cōfi. i eis. Lōfū
dant oēs q adorāt sculpti. ⁊ q glia. i sila. sū. Itē
moyses ait pplō israel. ne forte errore decept⁹:
adores ea q creauit dñs de⁹ tuus. Hinc etiā
ē q spētē enā quē moyses erexerat Ezechias
rex ofregit: qz pplis ille h legi pceptū thur ad
lebat scēfū. Et his at ⁊ silb⁹ auctib⁹ reprobat
nimi⁹ imaginū vsus. ait ei apls. i. corinth. Sci
m⁹ ei qz idolū nihil ē i mūdo. ⁊ nullus de⁹ nisi
vn⁹. Possēt nāq; simplices ⁊ ifirmi p nimū ⁊
idiscrētū vsū facile ad idolatriā trahi. vñ sapie.
xliij. c. idolis nationū nō erit respect⁹: qm̄ crea
ture dei i odiū scēfū ⁊ intētatēz aīe hominū

et in mscipulā pedibus insipientiū. Modera
 te vero uti picturis ad repitandū mala vitāda
 et bona imitanda reprehensibile nō est. Unū dñs
 ad Ezechielē. Ingredere et vide abboiaciones
 pessimas q̄s isti faciunt et ingressus vidit oēm
 similitudinē reptiliū et aialū et abominationez.
 et vniuersa ydola domus israel depicta i parie
 te. Nepe hie. hoc exponēs i pastoralī li. ij. c. xx.
 dicit. oī exteriōz rex intrinsecus species attra
 hūnt. q̄i in corde depingit̄ q̄cqd fictis imagi
 bus deliberando cogitat̄. Rursus ad eundem
 Ezechielē dicit̄. Sume tibi laterē et pones euz
 corā te. et describes in eo ciuitatē hierusalē. Et
 autē qd dictū est qd imagines sunt laicoz litte
 re obuiat illud euangelij. Dabēt in q̄t moyses
 et pphetas audiant eos. de hoc etiā dicit̄ i q̄r
 ta pte sub q̄rta p̄cula canonis. sup verbo ser
 uituris. Conciliū agarthei. de con. di. iij. placu
 it. in h̄bet picturas in ecclesijs fieri. et qd colit̄
 et adorāt in parietibus depingi. sed hie. de cō.
 di. iij. p. latū. dicit qd picturas nō licet frangere
 ea occasione qd adorare nō debēt. Pictura nā
 q̄ plus videt̄ monere animū q̄ scriptura. Per
 picturā quidē res gesta ante oculos ponit̄. de
 con. di. iij. semel. sed per scripturā res gesta q̄i p
 auditū qui minus animū mouet ad memoriā
 reuocatur. Hinc etiā est qd in ecclesia nō tātz
 reuerentiā exhibemus libris q̄rā imaginibus
 et picturis. Picturaz siue imaginū. alie sunt
 supra ecclesiā et gallus vel aquila. alie extra ecc
 lesiā. s. foris in fronte ecclesie. et bos et leo. alie
 intra et icone statue et diuersa scripturaz et pi
 cturaz genera. que vel in vestibus vel in parie
 tibus vel in vitrealibus depinguntur. de quoz
 aliquibus sub tractatu de ecclesia dictū est qd
 a tabernaculo moysi et templo Salomonis sū
 ptum est. sculpsit enī moyses. sculpsit et pinxit
 Salomō et parietes celaturis et picturis orna
 uit. Sciendū autē est qd saluatoris imago tri
 bus modis conuenientius in ecclesia depingi
 tur. videlicet. aut ut residens in throno. aut pē
 dens in crucis patibulo. aut ut residens in ma
 tris gremio. quia vero Jo. baptista x̄p̄s digito
 monstrauit dicens. ecce agnus dei. ideo qdaz
 pingebant x̄p̄s sub specie agni. qz tñ vmbra trā
 siuit. et x̄p̄s verus est hō. dicit Adrian⁹ papa d
 cō. di. iij. sectā. qd ipsum in forma humana de
 pingere debemus. nō enī agnus dei i cruce p̄n
 cipaliter depingi oī. sed hoīe depicto nō obest
 agnū in pte inferiori vel posteriori depingi. cū
 ipse sit verus agnus qd tollit peccata mūdi. Hic
 qdē et diuersis alijs mōis saluatoris imago de
 pingit̄. ppter diuersas significatōes. nā picta i
 p̄p̄io rememorat natiuitatē. depicta in m̄ris
 gremio puerilē etatē. picta vel sculpta in cruce
 passionē. et q̄qz in ipsa cruce sol et luna q̄i ecli

p̄m patientia depingunt̄. depicta vero in sca
 laz ascensu ascensionē. picta ut residens i thro
 no seu in solio excelso p̄ntē indicat patientiaz
 et potestatatē. q. d. data est ei oīs ptās i celo et
 in terra. iuxta illud vidi dñm sedentē. s. f. e. et i.
 dei filiū sup angelos regnantē. iuxta illud qd se
 des sup cherubin. Q̄qz vero depingit̄ sicut vi
 derunt eū moyses et aaron nadab et abyū. s. su
 pra montē et sub pedibus eius q̄i opus saphiri
 cū et q̄i celū serenū. Et qm̄ sicut ait Lucas tūc
 videbunt filiū hoīs venientē in nube cū p̄ate
 magna et maiestate. ideo ei q̄qz circūcirca p̄i
 gunē angeli q̄i semp seruiunt et assistunt. et d
 pingunt̄ cū. v. alis s. ysa. di. Seraphin stabāt
 iuxta illud sex ale vni. et sex ale alteri. duab⁹ ve
 labant faciē eius. duabus pedes. et duabus vo
 labant. Depingunt̄ etiā angeli tāqz in erate iu
 uenili florentes. nūqz enī senescunt. q̄qz etiaz
 circūpingit̄ archāgelus michael draconē sub
 pedibus. iuxta illud Joannis. Factū est plūz
 in celo. Michael cū dracone pugnabat. qd pu
 gna est dissidiū angeloz. cōfirmatio bonoz. et
 ruina maloz. aut in p̄nti ecclesia p̄ecurio fides
 liū. q̄qz etiā circūpingunt̄. xxiij. seniores s. vi
 sionē ipsius. Jo. in vestibus albis et coronis au
 reis p quos significat̄ veteris et noue legis do
 ctiores. qd sunt. xij. ppter fidē trinitatis quā an
 nunciant p quatuor elementa mundi. aut. xxiij.
 ppter opa et obseruanciā euangelioz. si lapa
 des addunt̄ dona sp̄s sc̄i repitant̄. si mare vi
 treū baptismus innuit̄. q̄qz etiā circūplingun
 tur quatuor aialia s. visionē Ezechielis. et eiusd
 Jo. facies hoīs et facies leonis a dextris. facies
 bouis a sinistris. et facies aq̄le desup ipsos qu
 or hi sunt quatuor euangeliste. vñ pingunt̄ cū li
 bris in pedibus. qz q̄ verbis et scriptura docue
 runt. mente et ope cōplenerunt. Martheus sū
 gurā sortis humanā. Marcus figurā tener le
 onis hi ponunt̄ a dextris. qz x̄p̄i natiuitas et r
 surrectio fuerunt oīum letitia generalis. vñ in
 ps. Et ad matutinū letitia. Lucas vero vitulus
 est eo qd a Sacharia sacerdote inchoauit et x̄p̄i
 passionē et hostiā spiritualis pertractauit. Ul
 tullus qd est aial sacerdotū sacrificijs aptū. Lō
 parat̄ etiā vitulū. ppter duo cornua q̄i duo cō
 tinens testamenta. et ppter quatuor pedū vngui
 las q̄i quatuor euangelioz sūas. Per hunc quoz
 qd figurat̄ x̄p̄s qd fuit pro nobis vitulus imola
 tus. ideoqz ponit̄ a sinistris. qz mors x̄p̄i fuit a
 postolis tristis. De hoc et q̄liter beatus marcus
 pingi oī in. vii. pte sub ti. de euangelistis dicit̄
 Jo. autē figurat̄ aq̄le. qm̄ ad excelsa puolat ait
 In p̄ncipio erat verbum. Dic quoqz significat
 x̄p̄m cuius inuentus et aq̄la renouatur. qz res
 surgens a mortuis floret et in celū igredit̄. hic
 tñ nō iuxta sed fuisse depingit̄. qm̄ ascēdēdōz

designat et verbum apud deum pronunciat. Sed cum
quodlibet ipsorum aialium habet quatuor facies et quatuor
alas. qualiter possent depingi dicitur in septi-
ma parte sub ti. de euangelistis ubi etiam latius de
hoc agitur. Quicquid etiam circumpinguntur vel poti-
us subpinguntur apostoli qui fuerint testes eius ver-
bo et opere usque ad ultimum terre: et pinguntur crini-
ti. qui nazarei. i. sancti. Lex enim fuit nazareorum et a te-
pore sue separationis a cetera vita hominum: nouacula
non transiret super caput eorum. Pinguntur etiam quicquid
sub forma. xij. ouium: quia tanquam bidentes occisi sunt
propter dominum: sed et xij. tribus israel quicquid sub for-
ma. xij. ouium pinguntur. Quicquid tamen plures vel pauci-
ores oues circa sedem maiestatis pinguntur. sicut tunc
aliud figurant. iuxta illud Math. xxv. c. in fi.
Cum venerit filius hominis in maiestate sua. tunc se-
debit super sedem maiestatis sue. Statuent oues a
dextris et edos a sinistris. Quasi Bartholome-
us et Andreas apostoli depingi debent in. vij. par-
te sub eorum festis dicitur. Et aduerte quia patriarche
et prophete pinguntur cum rotulis in manibus. qui
dum vero apostoli cum libris et quidam cum rotulis. Nem-
pe quia ante christi aduentum fides figuratiue ostendi-
debat. et quo ad multa in se implicata erat: ad
quod ostendendum patriarche et prophete pinguntur
cum rotulis. per quos quicquid quedam imperfecta cogni-
tio designatur. Quia vero apostoli a christo perfe-
cte edocti sunt. ideo libris per quos designatur com-
plete perfecta cognitio utri possunt. Sed quia quicquid
dum illorum quod didicerunt ad doctrinam aliorum in scri-
ptis redegerunt: ideo illi congrue tanquam docto-
res cum libris in manibus depinguntur. sicut pau-
lus euangeliste. Petrus. Iacobus. et Iudas. Al-
lij vero qui nihil stabile seu ab ecclesia appro-
batum scripserunt non cum libris sed cum rotulis in
signum sue predicationis pinguntur. unde apostoli
ad ephesios. et extra de bere. cum exiniuncto. Domi-
nus quosdam dedit apostolos. quosdam prophetas.
alios euangelistas. alios pastores et docto-
res in opus ministerii. Sed et diuina maiestas
depingitur quicquid cum libro clauso in manibus: quia
nemo inuentus est dignus aperire illum. nisi leo
de tribu iuda. et quicquid cum libro aperto. ut in illo
quisque legat quod ipse est lux mundi et via veritas
ac vita et liber vite. Quare autem Paulus ad de-
xtera et Petrus ad sinistra saluatoris depingun-
tur. dicitur in. vij. parte sub ti. de euangelistis. Jo-
annes vero baptista quicquid depingitur ut heremi-
ta. Martyres cum eculeis ut Laurentius in cra-
ticula. Stephanus cum lapidibus. et quicquid cum palmis
qui victoria signant. iuxta illud. Iustus ut palma
florescit. ut sicut palma virescit sic eorum memoria vi-
ret. Hinc est quod de hierosolymis veniunt pal-
mas in manibus ferunt: in signum quod illi regi mi-
litarunt. qui hierosolymis cum palmis honorifice re-
ceptus est: et postmodum ibidem cum dyabolo pugnas

victor extitit. et celi palatium cum angelis triumphans
introiit. et. Iusti cum palma floreant et sicut stel-
le fulgebunt. Confessores pinguntur cum suis
ignibus. ut episcopi mitrati. abbates. capucini. et quicquid
cum liliis qui castitatem designant. doctores cum
libris in manibus. virgines sine euangelium cum
lampadibus. Paulus cum libro et ense. cum libro:
quia doctor. sive propter conversionem suam. cum ense
quia miles. unde versus. Mucro furore pauli. liber
est conversio pauli. Similiter autem sanctorum patrum
imagines. quicquid in parietibus ecclesie. quicquid in po-
steriori altaris tabula. quicquid in vestibus sacris
et alijs varijs locis pinguntur: ut illorum actus et sancti-
tatem iugiter non indiscreta vel inutilia medi-
temur. unde in exo. diuina voce precipit: ut in Al-
ron pectore. rationale iudicii vittis legantibus
imprimat: quatenus sacerdotale cor nequaquam fluxe
cogitationes possideant. sed ratio sola constingat.
In quo etiam rationali vigilantur sicut Beatus. xij. pri-
archas nonia describi iubens. Neque ascriptos
presentes semper in pectore ferre: est antiquorum vitam si-
ne intermissione cogitare. Tunc autem sacerdos
irreprehensibilis gradus. cum exemplis patrum predecentum
indefinenter intuetur: cum sanctorum vestigia sine cessa-
tione considerat. et illicitas cogitationes deprimit
ne extra rationis limitem operis pedem teneat. *Le-
siderandum quomodo est quod Ihesus semper coronatur*
depingitur. q. d. egredimini filij hierusalem et videte
regem Salomonem et dyademate quo coronauit
eum mater sua. Fuit enim christus coronatus tripliciter.
Primo a matre corona misericordie in die co-
ceptionis. qui corona duplex est. propter naturalia
et gratuita. ideoque et dyadema vocatur quod est du-
plex corona. Secundo a nouerca corona misericordie.
in die passionis. Tercio a patre corona glorie.
in die resurrectionis. unde gloria et hoc. co. e. do.
Demum coronabitur a familia corona potentie in
die ultime reuelationis. Veniet enim cum senatori-
bus terre iudicans orbem terre in equitate. Sic et
omnes sancti pinguntur coronati. q. d. filij hierusa-
lem venite et videte martyres cum coronis aureis
quibus coronauit eos dominus. et in libro sapientie.
Iusti accipient regnum decoris et dyadema spe-
ciei de manu domini. Corona autem habet depingitur
in forma scuti rotundi: quia sancti dei protectione
diuina fruuntur: unde cantant gratulabundi. donec
ut scilicet. bo. ro. t. co. nos: veritatem christi corona per
crucis figuram a sanctorum coronis distinguatur: quia per
crucis vexillum sibi carnis glorificationem: et nobis
meruit a captiuitate liberatorem. et vite fructum.
cum vero aliquis placet aut sanctus viuens pingitur non in
formam scuti rotundi sed quadrati corona ipsa depi-
git. ut quatuor cardinalibus stantibus viget monstrum
putat legem dei habere. Rursus quicquid in eccle-
sia patrum depingitur. ut aspicientes ad dicatorem primi
orum alluciat: et quicquid inferum et eos a formidine prece-

in hoc quidam contrarium sentiant ut saltem deterreat: quicqz flores et arbores cum fructibus ad repitandum fructus bonorum operum et virtutum radicibus pdeuntium. Picturaz autem varietas virtutum varietatem designat. alij enim dant per spiritum sanctum sapientiam. alij scientiam et virtutes vero mulieris specie depingunt: quia mulcent et nutriunt. Rursus per celaturas que et laquearia nominantur: que sunt ad decores domus: simplices christi famuli intelliguntur: que ecclesiam non doctrina sed solis virtutibus ornant. Letet scultore prominentes de parietibus egredientes esse videntur: quia cum virtutes fidelibus in tantam consuetudinem deveniunt. ut eis naturaliter in sitre videantur: multipharis expogationibus exercentur. Sinagoga vero qualiter depingitur dicitur in .iiii. parte sub tit. de reuerentia. Qualiter pallium romanorum pontificum pingatur in .iii. parte sub tit. de pallio dicitur. Annus vero et .xii. signa et mensures qualiter depingantur dicitur in .viii. parte. ubi et de mense agitur. Sed et diuerse historie tantum non quicquid veteris. t. per voluntate pictorum depinguntur. nam pictoribus atque poetis quodlibet audiendi spiritus fuit equa potestas. Porro ornamenta ecclesie sic in tribus consistunt. scilicet ornatu ecclesie choiri et altaris. Ornatus ecclesie consistit in cortinis et auleis et paleis serieis et purpureis et filibus. Ornatus choiri in dorzalibus tapetis substrato riis et bancalibus. Dorzalia sunt panni in choro pendentes a dorso clericorum. Substratoria que pedibus subternuntur. Tapeta etiam sunt panni qui pedibus subternuntur quasi stratio pedum et precipue pedibus episcoporum. qui mundana pedibus calcare debent. Bancalia sunt panni qui super sedes vel bancas in choro ponuntur. Altaris vero ornatus consistit in capsis in palliis in philariis in candelabris in crucibus in aurifrisio in vertillis in codicibus in velaminibus et in cortinis. Et nota quod capsula in qua hostie confecte seruantur. significat corpus virginis gloriose de qua dicitur in psalmo. Surge domine in requiem tuam. et arch. scilicet. que quicquid est de ligno. quicquid est de eboze candido. quicquid est de argento. quicquid est de auro. et quicquid est de crystallo. et secundum varias sue proprietates varias ipsius corporis virginis exprimit dignitates. Rursus capsula ipsa continens hostias siue consecratas siue non consecratas. memoria designat humanam. Debet namque homo iugiter recordari acceptorum beneficiorum dei. tantum spiritualium que per consecratas designantur: quod figuratum est in vena in qua deus iussit manam reponi. quod hoc spirituale esset. figurabatur tamen istud nostrum sacrificium spirituale. precipiens ut esset in memoriale semper pitemum in futuras gratias. sicut legitur in exodo. Capite autem posite super altare quod est christus. scilicet apostoli et martyres. Palee et vestes. sunt confessores et virgines. vel omnes sancti dei quibus ait dominus ad prophetas.

His sicut vestimento vestieris. et de hoc dictum est. et precedenti. Aliud autem est philaterium. aliud philateria. Philaterium est cartula in qua precepta legis scribuntur: huiusmodi cartulam solebant pharisei ante se in signum religionis portare. unde in euangelio. Dilatant philateria sua etc. et sic sumitur. xxi. q. v. non o. et dicitur philaterium a philare quod est custodire et torat quod est lex. Philateria vero est vasculum de argenteo vel auro vel crystallo vel eboze uel et huiusmodi: in quo sanctorum cineres vel relique reconduntur. Cum enim elidius fideles cinereticos vocaret per eos quod cineres ipsos seruabant. contra eorum derisionem statutum fuit in ecclesia ut honorifice et in preciosis fuscis seruarentur: quod nomen est comphensum a philare quod est seruare et teron quod est extremitas: quia ibi aliquid de extremitate sanctorum puta dens vel digitus vel aliquid tale seruatur.

Super altare etiam in quibusdam ecclesiis collocatur tabernaculum. de quo sub tit. de altari dictum est. In cornibus altaris duo sunt candelabra constituta. ad significandum gaudium duorum populorum de christi natiuitate letantium. que candelabra media re cruce faculas ferunt accensas. angelus enim inquit pastoribus. annuncio vobis gaudium magnum quod erit omni populo: quia natus est nobis. ho. sal. mu. Dic est verus Isaac que risus interpretatur. Lumen autem candelabri fides est populi. Nam ad iudaicum populum inquit propheteta. Surge illuare hierusalem: quia venit lumen tuum. et g. d. su. re. o. est. Ad populum vero gentium lumen dicit apostolus. Eratis aliquando tenebre. nunc autem lux in domino. Nam et in ortu christi noua stella magis apparuit. secundum vaticinium Balaam. Orietur inquit stella ex Jacob et confurget virga ex israel. De hoc etiam dictum est in tit. de altari. Emunctoria siue forcipes ad emungendum lichiniam. sunt verba diuina quibus litteras legis amputamus et lucentem spiritum reuelamus. iuxta illud. Veritatis fama veterem comederis. et nouus superuenientibus vetera abicietis. Vasa in quibus emuncta lichinia extinguuntur. sunt corda fidelium: que obseruantiam legalem ad litteram admittunt. Rursus forcipes quorum gemino dente componitur ignis. sunt predicatorum qui nos consonis vtriusque testamenti paginis instruunt et moribus componentes ad caritatem accedunt. Scutra vero. id est. vasa equalis amplitudinis in fundo et in ore ad calefaciendum facta. sunt illi doctores qui thesaurum cordis non celant. sed ex eo proferunt noua et vetera. Lucernaz quoque non ponunt sub modio sed super candelabrum. ut hi qui sunt in domo domini lumen et colores accipiant. scilicet. Lux quoque super altare ponenda est. et eam inde tollit baculus crucis in quo reconditur: quia crucem de christi humeris sublatam tulit. Symon cireneus iter duo candelabra crucis in altari media collocat: quoniam tunc duos populos christus

in ecclesia mediator existit. Ipse enim est lapis angularis q̄ fecit utraq; unū. ad quez pastores a iudea. ⁊ magi ab oriente uenerunt. De hoc aliter dicit in phemio. iiii. pris sub ti. de accessu sacerdotis ad altare. Rursus altari fr̄s auri fr̄sio ornat. iux̄ illd̄ exo. xxi. ⁊. xxiij. c. L̄stru mibi altare. faciesq; illi coronā p̄ gyz seu circui tū altā q̄tuor digitis. Nepe altare q̄nq; signifi cat cor hoīs in quo sacrificiū v̄e fidei p̄ cōtriti onē offerri debet. ⁊ tūc aurifr̄sū conceptū bo ne opatōis significat. quo fronte n̄ram ornare debemus ut ceteris luceamus. Quq; altare significat xpm. ⁊ tunc p̄ aurifr̄sū ōgrue orna/ menti caritatis designat. Sicut enī aux̄ p̄mi net oib⁹ metallis. sic ⁊ caritas ceter⁹ uirtutib⁹ xxi. di. ouo. vii. apls ad corinth. Maior hor⁹ ē caritas. fronte enī n̄ram sic aurifr̄sio caritatis debemus ornare. ut pati simus. p̄ xpo aīas po nere. Uerilla etiā sup̄ altare erigunt. ut triū pb⁹ xpi iugiter i ecclesia memoret. p̄ que ⁊ nos de inimico triūphare speram⁹. Lodez etlaz enangelicus sup̄ illud adoptat. eo q̄ euāgeliz ab ipso. s. xpo sit editū. ⁊ ipe pbibeat testimoniū q̄ q̄r exterius ornet dicit in. iij. pte sub ti. de le galibus indumentis. Deniq; uasa ⁊ utensilia in domo dñi a Moyse ⁊ Salomone origi ginē habuerunt. q̄ in ueteri. t. plā ⁊ diuersa fu erunt. put in exo. legif. diuersa habentia signi ficata de q̄b⁹ hic breuitatis cā nō agimus. Sane oīa q̄ ad ornatus prinēt tpe q̄dragesime remoueri uel cōregi debent. qd̄ sit fm̄ aliquos in oīca de passiōe. qz̄ extūc diuinitas fuit ab/ sconsa ⁊ uelata in xpo. dimisit enī se capi ⁊ fla gellari ut hō tanq; nō h̄ret in se uirtutē diuini tatis. vii in euangelio diei b⁹ or. Ihesus autez ab/ cōdit se ⁊ exiit de tēplo. Tūc ergo coopii tur cruce. i. uirt⁹ sue diuinitatis. Alij hoc faci unt a p̄ia oīca q̄dragesime. qz̄ extunc ecclesia incipit de eius passiōe agere. vii eo tpe crux p̄ ecclesiā nō nisi coopra portari oī. ⁊ fm̄ morem quorundā locoꝝ ouo tñ uelamina seu cortine tunc retinent. quoz̄ unū ponit p̄ circui tū cho ri. aliud suspendit inter altare ⁊ choꝝ. ne appe ant q̄ sunt intus scā scōꝝ. Qd̄ factuariū ⁊ crux tūc uelant significat l̄fay legis. i. ei⁹ carnalē ob fuitiā. siue q̄ i ueteri testamēto añ xpi passio nē itelligētia sac̄ scripturaz̄ uelata op̄ta ⁊ ob scura erat. Et q̄ tpe illo fuerūt uelamē. i. ob/ scurā scīaz̄ añ oculos habuerūt. significat etiā rū/ pbeā illā q̄ fuit añ ianuā p̄ady. ⁊ q̄i b⁹ carna lis obfuitiā ⁊ obfcuritas. ⁊ rūphea in xpi pas sione sublata sunt. iō cortine uel uelamina b⁹ mōi in pascene remouent. Sed ⁊ qz̄ etiā in ue teri. t. fuerūt aīalia ruminancia ⁊ ungulas sc̄n dencia ut boues arantes. i. scripturaz̄ mysteria discernentes ⁊ sp̄nalter intelligentes. Jō in q̄

dragesima p⁹ uelū ingrediunt sacerdotes pau ci q̄b⁹ dātū est nosce mysteriū regni dei. Circa hoc autē notandū est q̄ triplex genus ueli su/ spendit in ecclesia v̄z q̄ sacra opit q̄ sacriariū a clero diuidit. ⁊ q̄ clez a p̄plo sc̄ernit. Primū est nota n̄re legis. Scdm̄ nota n̄re indignita/ tis. qz̄ indigni sumus. imo ipotentes celestia i/ tueri. Tertū ē coherctio nostre uoluptatis car/ nalis. Primū uidelicet cortine q̄ ab v̄roq; alta ris latere extendit sacerdote secretū intrate. p̄ ut in. iij. pte sub ti. de secreta dicit. significatū est in hoc q̄ sicut legif̄ exo. xxxij. Moyses po suit uelamē sup̄ facie suā. qz̄ filij israel claritatē uultus eius substinere nō poterant. ⁊ sicut oīē apls hoc uelamē adhuc hodie est sup̄ corda in deoz̄. Scdm̄ v̄z cortina q̄ in q̄dragesima in of ficio misse añ altare extendit. significatū est in hoc q̄ uelū infra tabernaculū erat suspensum. qd̄ diuidebat scā scōꝝ a sc̄is. ⁊ dicit in probe mio. iij. pris. p̄ qd̄ archa p̄plo uelabatur. ⁊ erat miro ope contextū. ⁊ pulchra uarietate d̄stin/ ctū. qd̄ in passione dñi scissum est ⁊ illius exē/ plo hodie cortina varia pulchritudine reuēt. de p̄misso uelo ⁊ q̄les esse debet cortine habet tur exo. xxi. ⁊. xxxij. c. Tertū inde habuit ori ginē. qz̄ in primitiua ecclesia pibulus. i. p̄ies qui circuit choꝝ nō eleuat nisi v̄iq; ad apodiatōez qd̄ adhuc i q̄būdā ecclesijs obseruaf. qd̄ ideo fiebat. ut p̄pls uident clez p̄fallentē inde bonū sumeret exēplū. Ueritū hoc tpe q̄ cōiter suspē dit siue interponit uelū aut murus inter clerū ⁊ p̄plin. ne mutuo se conspiciere possint. q̄i ip̄o facto dicat auerte oculos tuos ne videant uari/ nitatē ⁊ c. in pascene uero oē tollit ueluz. qz̄ in passione dñi uelū tēpli scissum est ⁊ p̄ea reuela ta est nobis legis spiritualis intelligentia. q̄ an tea latebat ut p̄missum est ⁊ aperta est celestis regni ianua. ⁊ data est nobis fortitudo ut uinci nisi uelimus a carnali concupiscentia ne queamus. Ueruntamen uelū qd̄ diuide san/ ctuariū a clero retrahitur uel eleuatur in ues/ pera cuiuslibet sabbati quadagesime quādo officium diei dominice inchoatur. ut cler⁹ pos sit in sanctuariū intueri. quia dominica reco lit resurrectionem. Hoc etiam ideo fit in sex di ebus dominicis. quia nulla fuit eras in q̄ non fuerit gaudium eternum. Gaudium quidem fi guratum quod celo uelatur. quod per uelū il lud significatur. Inde est q̄ diebus dominicis non ieiunamus. ⁊ hoc propter gloriā domi nice resurrectionis. Nam prima dominica si/ gnificat gaudium. quod habuerunt p̄imi pa/ rentes in paradyso ante peccatum. Secunda dominica figurat gaudiū quod pauci habuerūt i archa noe alijs oib⁹ diluuiio submersis. tertia qd̄ habuerūt filij isrl̄ alijs sub ioseph sc̄e afflicti

Quarta q̄ habuerunt sub Salo. in pace uiuētes. Quinta q̄ habuerunt redeuntes de captiuitate babilonie. Sexta q̄ discipuli habuerunt a resurrectione vsq; ad ascensionē. qm̄ cū eis p̄ntia liter fuit sponsus. In festiuitatib⁹ etiā. ix. lectio nū q̄dragesime velū ip̄z eleuat vel retrahit. S; hoc nō habet de p̄maria instōne ecclesie: quia tunc nullū festū celebrabat in q̄dragesima sollemniter. S; si aliq̄d festū occur̄bat q̄cūq; die occurreret in sabbato ⁊ i dñica de eo cōmemoratio fiebat. put in canōe. Martini pape habetur. xxiii. q. iiii. nō o; i. ⁊ c. nō l; . Et i burcardo li. xiii. ⁊ hoc totū pp̄ t̄p̄is illius tristitiā. Postea vsus in triū obtinuit. et v; festū. ix. lectiū i suo die sollemniter celebrat⁹ ⁊ nihilomin⁹ ieiunet⁹.

Rursus cortine in festiuitatib⁹ extendunt⁹ i ecclesiis. ppter ornātū vt p̄ visibiles ornāt⁹ ad inuisibiles moueamur. q̄ sunt q̄q; variis colorib⁹ colorate vt p̄missus est. ut ex diuersitate colorū ip̄sorū notet⁹ q̄ hō q̄ est dei tēplū. ornāt⁹ eē o; varietate seu diuersitate virtutū. Lortia alba significat vite mundiciā rubea caritatem viridis cōtēplationē. nigra carnis mortificationē. liuida tribulationē. Ad hoc sup̄ cortinas cādidas suspendunt⁹ q̄q; panni narij coloris. ad notandū q̄ cor nrm̄ purgatū esse o; a vicijs. ⁊ in eo debent esse cortie virtutū ⁊ varietas bonorū op̄erū. Porro in festo natiuitatis dñi que dā ecclesie nullos suspendunt pannos. qdā uiles. ⁊ qdā bonos. q̄ nullos suspendunt nrm̄ si gurant ruborē. ⁊ si enī marimū sit nobis gaudiū de nato saluatore nō tñ debem⁹ eē sine rubore. p̄ eo q̄ nrm̄ fuit nrm̄ peccatū q̄ dei filius seip̄z ppter nos etiam inuit formā serui accipiens. ⁊ ppter ea etiā in ipsius obitu nō cū letitia sollemnizamus. sed acerrimū ieiunium facim⁹: cū tñ in aliorū scōz obitu leti sollemnizemus ⁊ aliq̄z tulū laucius in cibo ⁊ potu nobis indulgeam⁹ prout i. vi. pte sub pasceue dicit⁹. Rubor q̄ppe nobis est q̄ dñs mortu⁹ est. ppter peccata nostra. sancti uero nō. ppter peccata nra sed. pp̄ xpm̄ passi sunt. Qui uiles suspendunt figurant q̄ dñs seruile induit formā ⁊ q̄ uilibus pānis eo die inuolutus fuit. Qui bonos gaudiū de rege nato habitu attendunt ⁊ q̄les esse dbeant⁹ in receptione tanti hospitris ostendunt. In q̄busdā ecclesiis altare in pascha p̄ciosis ornāt palleis ⁊ supponunt uelamina triū colorū. rubeum subalbū ⁊ nigrū. q̄ tria t̄pa designant. P̄tia lectione ⁊ responsorio finitis remouet uelamē nigrū qd̄ t̄ps añ legē significat. Scda lectione ⁊ responsorio finitis remouet subalbū qd̄ t̄ps sub lege designat. Tertia finita remouet rubeum qd̄ t̄ps grē significat. i quo p̄ xpi passionē ad scā scōz ⁊ ad eternā gl̄iaz nobis adit⁹ p;.

De pānis vō ⁊ uestimētis altaris i tractatu

de altari dcm̄ ē. In p̄cipuis festiuitatib⁹ thesauri ecclesie i publicū edunt⁹ pp̄ tria. P̄tio pp̄ considerationē cautele ut v; appareat q̄ caut⁹ fuerit i suādo q̄ illū suare teneat. Scdo pp̄ solēnitati uenerationē. Tertio pp̄ oblatōis memoriā. v; i memoriā illoz q̄ p̄us ea ecclesie obrulerūt. Qd̄ at ecclesia int⁹ ⁊ nō extra festiue ornāt. misteria aliē inuit q̄ ois gl̄ia ei⁹ ab int⁹ ē eē d̄ scā unc. Licet enī exteri⁹ despicabilis sit i aia tñ q̄ sedes dei ē radiat. iux̄ illud. nigrū sum s; formosa ⁊ c. ⁊ dñs p̄ p̄phetā. et enī h̄rditas. m. p̄cla. ē mihi. p̄ p̄bete etiā cōsiderās h̄ ait. Dñe dilexi decore dom⁹ tue quā spāl̄ fides spes ⁊ caritas exor nāt. Ecclesia quoq; materialis ⁊ etia; sp̄ualis mūdari o; de quo i. vi. pte sub ti. de pascha ⁊ d̄ v. feria cene dicit⁹. In nonnullis ecclesijs oua strutionū ⁊ bñdōi q̄ admirationē inducūt. ⁊ q̄ raro uidēt cōsueuerūt suspēdi ut p̄ h̄ p̄p̄s ad ecclesiā trahat⁹ ⁊ magis afficiat. Rursus autē qdāz q̄ strutio tāq; am̄is obliuio sa derelinq̄t i sabulo oua sua. demū qdā stella uisa recordat⁹ ⁊ redit ad illa aspectu suo fouēs ea. oua ḡ i ecclesijs suspēdūt ad notādū q̄ hō pp̄ peccatu a deo d̄ relict⁹ si tādē diuino lue illustrat⁹ recordatus delictorū suoz penituerit ⁊ ad ip̄z redierit. per aspectū mie illi⁹ fouet⁹. p̄ quē ē mōz d̄ i Lu. q̄ respexit dñs. Pe. p̄ q̄ negauit xpm̄. l. di. fidelis o; suspēdūt ē ut i illis uniuq; cōtēpleat⁹ q̄ hō facile deū obliuiscit nisi p̄ stellā. i. i. s. gr̄az in fluētē illustrat⁹ ad eū redire p̄ bona opa r̄corōtur. Sane i p̄mitiua ecclesia sacrificiū fiebat i uasis ligneis ⁊ uestib⁹ cōib⁹. tē ei erat lignei calices ⁊ aurei sacerdotes. nē vō eē ē. S; Lepherin⁹ papa instituit q̄ i uitreis fieret. q; vō illa fragilia erat. Jō Urban⁹ papa ⁊ ē cōciliū reinēti. de cō. di. i. ut calix. ⁊ de cele. mis. c. si. statuit q̄ i argēteis vel aureis uasis sacrificet. uel pp̄ paupertatē in stanneis q̄ nō erugināt. nō tñ i ligneis uel ex auricalco. Non ergo o; esse de uitro pp̄ periculū effusionis. non de ligno: q; cuz sit porousum ⁊ spongiosum corpus sanguine; absorberet nō de ere uel de auricalco qm̄ ob uini virtutē erugitū uel uomitū. puocaret. Et nota q̄ calicis nomē a ueteri ⁊ nouo. t. originē traxit. Die. xij. calix aureus babilon inebrians omne; terram ⁊ Dauid. Calix in domo dñi uini meri plenus mixto. ⁊ alibi calicem salutaris accipia ⁊ nomen domini inuocabo. Item in euangelio. potestis bibere calicem illam. q. e. bi. sum. Item accipiens calicem gratias egit. Calix autem aureus significat thesauros sapie in chri; sto absconditos. argenteos mundiciā culpe. Stanneus innuit similitudinē culpe ⁊ pene. Strā nei enī est mediū inter argētū ⁊ plumbū ⁊ caro xpi licet nō fuerit plumbum. i. peccatrix: fuit tñ carni filis peccatrici. ⁊ licet nō fuerit argen

nū. i. passibilis. ppter suā culpā. fuit tñ passibilis
ppter nostrā culpā. qz languozes nros ipse tu-
lit z vo. n. ip. n. De calice z patena dices sub
ti. de cōsecratōib⁹ z unctionib⁹. Nēpe si qd
tenui religione tentus dicat qd dñs pcepit mo-
ysi ut cuncta uasa tabernaculi in oēs usus z ce-
rimonias et ere faceret ut legitur exo. xxxij. z.
xxxviij. c. qd qz hmoi p̄ciosā uasa z ornamenta
poterunt uenundari z dari paupib⁹ filis est iu-
de. z mulieri unguentarie cōtrarius. hoc enī a-
gimus nō qd deū minus uilia ornamenta dele-
ctent q̄ aurea. Sed qz cū oēs qd diligunt deū
libenter offerunt p diuinā patriā suā uiuunt a
uariā. Preterea hec diuine pietatis officia
moralia sunt z future glorie significatiua. Uñ
etia in ueteri lege ex auro z iacincto purpura
cocco bisticto z bisso rectora z alijs p̄ciosis su-
p humerale fieri p̄cipit. ut q̄ta sacerdos uiutu-
tū diuersitate claresceret debeat demonstretur. et
altare z p̄piciatorū ac candelabrū z alia uasa
z ornamenta altaris ex auro fieri z argēto exo.
xxv. z. xxx. z. xxxviij. c. Tabernaculū quoqz ex
diuersis p̄ciosis fieri p̄ceptū ē. put oñ est sub
ti. de ecclia. Legalis ei p̄fiter alijs diuersis p̄-
ciosis utebat ornamentis. put dices in. iij. pte
sub ti. de legalibus indumentis. De hoc etiam
sub ti. de ecclesie dedicatōe. ppe p̄cipiū dices
tur. Porro phibitū est in cōcilio aurelian. e.
d. ad nuptiaz ne diuina mysteria p̄stent ad nu-
ptiaz ornātū ne ipsoz tactu uel p̄pā secula-
ris luxurie polluant quo nimis ostendit qd ex
ueste cuiuscūqz p̄sone fieri nō oī casula. uel ali-
qd alijs sacris misteriis deputandus ornatus.
Stephanus quoqz papa statuit. e. d. uestitū-
ta. ne uestimentis ecclesie in alijs usib⁹ qd fru-
atur qd qz nisi a sacris hoib⁹ tangant ne ul-
tio qd Balthasar regē babilonie percussit sup hoc
transgredientes ueniat. Clemens etiā papa sta-
tuit. e. d. nemo ne mortui sepeliant uel inuoluā-
tur seu operiant uel etiā feretrū cū palla. i. pan-
nis altaris aut cū mappa qd calix inuoluitur seu
cū qua sacerdos manus post consecrationem
tergit. Qñ uero palle. i. corporalia z uela. i. orna-
menta altaris seu cortine sup altare pendētes
sordidate fuerint dyaconi cū ministris humili-
bus illa lauent intra sacrarium z non ex. Pro-
uelis autē lauandis qd ad cultū altaris p̄tinent
noua peluis habeat. Palle uero. i. corporalia i
alia pelui lauent. Uela quoqz ianuaz. i. cortine
q̄ extendunt in ecclesijs in festis. z. xl. i. alia pel-
ui lauent. Dic est qd statutū est in concilio y-
lerden. de con. di. iij. omnis. qd ad corporale la-
uandū z ad pallas altaris p̄pā habeant uasa
foris in quib⁹ nihil aliud lauent. Sed fm eūde
Clementē. e. di. altaria. si altaris palla. i. uestitū-
ra altaris uel cathedra i q̄ sedet sacerdos sacris

uestibus indutus uel candelabz uel uelū. i. pan-
nus uel cortina sup altare pendens fuerit uetu-
state consumpta cremet. z cineres uel in ba-
ptisterio uel in picte aut in fossis pauimentoz
vñ nō sit transitus iactent. Et nota qd ecclesia
stica ornamenta benedicunt ut dices sub ti. d.
consecrationibus z unctionibus.

De campanis. Rubrica.

Campane sunt.

uasa enea in nola ciuitate cā-
pane primo inuenta. Malo-
ra itaqz uasa cāpane a campa-
nia regione. minora uero no-

le a nola ciuitate dicunt. Pulsat autē z bñ
dicat cāpane ut p illius tactū z sonitū fideles i
uicē inuitentur ad p̄mū z crescat in eis deu-
tio fidei. fruges mentes. z corpora credentiū s
uent. pcul pellant hostiles exercitus. z oēs in
fide inimici. frangor. z grandinuz. pcella. tur-
binū iper. tēpestatū z fulgur tēperent. Infe-
staqz tonitrua z uetoz flammā suspēdat sps p-
cellaz. z are p̄tates p̄sternat. z ut hoc audier
tes cōfugiāt ad scē mris eccleie gremiū añ san-
cte crucis uerillū cui flectit oē genu z. sicut b
singula i bñdictōib⁹ cāpane habet. Sciēdiū
āt ē qd cāpane qz sonozitate cōtēit p̄pā ad ec-
clia ad audiēdiū. z cler⁹ ad ānūciādū. mane mi-
ficorniā dñi. z uitate ei⁹ p noctē ex de homi-
Jo. i. di. ius militare. significat tubas argēteas
q̄b⁹ i ueteri lege p̄pā ad sacrificiādū accer-
bat. de q̄b⁹ dices i. vi. pte sub pēth. quēadmōz
ei uigiles i castris tubis. sic z eccleiaz miltri cā-
panaz sonitu se excitāt. ut i infidiātē dyabolū
pnoctet. signa igr nra enea sonoziora sē tubis
ueteris legis. qz tē not⁹ erat de⁹ i iudea tñ. nē
vō i oi terra. Sūt ē durabiliora. significat enī
p̄dicatōes noui. t. for apli duraturā tubis z sa-
crificijs ueteris legis. qz usqz ad mūdi finē. Siqz
de cāpane p̄dicatores significat qd fideles ad si-
militudinē cāpane ad fidē uocare debēt qd si-
gnificatū ē i eo qd dñs pcepit moysi ut faceret
uestē sūmo p̄fiteri habētē. lxxij. tinctinabula q̄
sonaret cū p̄fiter i scā scōp igredere. xliij. di.
sit rector. Ip̄s g uas os p̄dicatozis dsignat. iux
illud apli. Pact⁹ sū uelut es sonās siue cymba-
lū timēs. Duricia metalli fortitudinē designat in
mēte p̄dicatozis. vñ dñs uedi fātē tuā durioz
rē frōtib⁹ eoz. Plectrū seu ferz qd interius ex
utraqz parte feriens sonū reddit doctozis lin-
guā qd scia ornat z que utrunqz testamentum
resonare facit figurat. Prelatus ergo absqz sci-
entia p̄dicatōis erit q̄i cāpane sine plectro. iux
illud Exe. Sacerdos si p̄dicatōis est inficius q̄

clamoꝝis vocē daturus est: pco mutus. est ete-
nim q̄i canis mutus latrare nō valens. Ipa vō
p̄cussio denotat q̄ p̄dicatoꝝ p̄mū debet p̄ cor-
rectionē in se vicia ferire. ⁊ postmōz ad aliena
exprobanda accedere. ne contra doctrinā apo-
stoli alijs p̄dicās ipse reprobus inueniat. iij. q.
vii. qd̄ testatur. vnde ps. Peccatoꝝi autē dicit
deus. quare tu enarras iusticias meas ⁊ assu-
mis. i. mē p̄ os tuū. Sue nāq̄ passionis exem-
plo plerūq̄ accendit. quos eruditione sermōis
mouere nequit. vij. q. i. §. q̄ vero. Vinculū vero
quo plectrū vasi coniungit̄ seu ligat̄. est mode-
ratio qua lingua temperat̄ q̄ ad tractū corō. i.
ad auctoritatē scripture linguā mouet p̄dicato-
ris. lignū in quo cāpana p̄det. lignū dñice cru-
cis signat. qd̄ ideo q̄q̄ a supioribus contine-
tur: quia crux ab antiquis patrib⁹ nunciatur.
Instrumenta quibus ipsum lignū allegatū seu
affixū est. oracula sunt. p̄phetaz. Ligatura ve-
ro ferrea qua campana ligno coniungit̄. cari-
tatē denotat p̄ qua p̄dicatoꝝ indissolubiliē cru-
ci affixus gloriat̄. d. Adibi abñt gloriari nisi in
c. d. n. Lauilla ligno affixa qua mediante cam-
pana pulsaf. rectā p̄dicatoꝝis mentē significat
qua diuini mandatis inherens illa fidelīū au-
ribus p̄ frequentē pulsationem inculcat. funis
autē ab illa pendens qua campana pulsaf. est
humilitas scū vita p̄dicatoꝝis. funis etiā ipa vi-
te nostre mensurā ostendit. Ad hec cū funis i-
itiū habeat a ligno in quo campana p̄det. per
qd̄ crux dñica intelligitur. recte sacramēta scri-
pturā a ligno scē crucis descendente d̄signat.
sicut etiā funis ex tribus est funiculis. ita ⁊ scri-
ptura ex trinitate consistit. i. ex historia. ex alle-
goria. ⁊ ex moralitate. funis ergo descendēs a
ligno in manu sacerdotis est scriptura a misse-
rio crucis descendens in ore p̄dicatoꝝis. Rur-
sus ideo funis vsq̄ ad manus quib⁹ continet̄
extendit̄: q̄ scriptura vsq̄ ad opa transire de-
bet. Funis quoq̄ eleuatio ⁊ deſſio in pulsati-
ōe. denotat q̄ sacra scriptura aliqui loquit̄ de
alijs. aliqui de inferiorib⁹: seu q̄ p̄dicatoꝝ aliqui
p̄pter aliquos alta dicit. viij. q. i. oz. xliij. di. §. fi.
q̄q̄ pp̄ alios cōdescēdit. iux̄ illud apli. siue extē-
dimus propter deum siue condescendimus. p̄-
pter vos. Ad hoc sacerdos deozum funes tra-
hit dum ad actiūā vitā ⁊ a cōtēplatōe descen-
dit. ipse vero sursum trahit̄ dū scriptura vocē
te in cōtēplatōe erigit̄. Deozus etiā trahit̄ dū
scripturā ad lras q̄ occidit intelligit. sursum tra-
hit̄ dū spualr eā exponit. Rursus fm̄ Greg.
deozum trahit. ⁊ sursum trahit̄: dū in ea se me-
tiē q̄tū v3 in prauis iaccat. ⁊ q̄tū ad bona faci-
enda pficiat. Sed ⁊ ex tractu funis cāpana re-
sonat p̄pls ad expositionē sacre scripture adu-
natur p̄dicatoꝝ audiet ⁊ p̄pls in vnitāte fidei ⁊

caritatis vnit̄. Sacerdos itaq̄ qui se recognos-
cit p̄dicatiōis debitoꝝ. nō se subtrahat a mo-
uendis signis. qm̄ ⁊ filij Aaron clangebant tu-
bis. Funē ergo mouet qui fratres aut p̄pls ex
officio conuocat. Annulus i fine corde p̄ quez
in plerisq̄ loci corda trahitur. est corona p̄mij
seu p̄seuerantia in finē. vel est ipsa diuina scri-
ptura. Porro Sauinian⁹ papa statuit vt ho-
re diei p̄ ecclesias pulsantur. Et nota q̄ ad di-
uina officia p̄. xij. diei horas campane cōf̄ dñe
odecies pulsantur. v3 i prima hora semel ⁊ i vlti-
ma silt̄ semel: q̄ ab vno deo oia ⁊ idem vnus
erit oia i omnib⁹. In tertia pulsatur ter. p̄ secū-
da tertia ⁊ q̄ta horis q̄ sub illis cantant̄. Silt̄
⁊. vi. ter. p̄ tribus. v3 p̄ q̄ta sexta ⁊ septima ho-
ris. Silt̄ in. ix. ter. p̄ tribus. Ad vesp̄as vero q̄
est. xi. hora nō solū semel sed multipliciter. quia
in tpe gratie multiplicata est p̄dicatio aplorū.
Itē i nocte ad matutinū sepe: q̄ sepe exclamā-
dū est. Exurge q̄ dormis. ⁊ exurge a mortuis.
Cōter tñ ter pulsaf̄ in nocturnis. Primo cuz
squilla q̄ significat Paulū acutē p̄dicantē. Se-
cunda pulsatio significat Barnabā sibi associ-
atū. Tertia innuit q̄ iudeis repellentib⁹ verbū
dei apli conuerterunt se ad gētes q̄s in fide tri-
nitatis. iij. euangelioꝝ imbuerunt disciplinis.
vñ ⁊ qdā q̄ter pulsant. Et nota sex esse gene-
ra titinnabuloꝝ q̄bus in ecclesia pulsaf̄. i. squilla
cymbalū. nola. nolula. seu dupla campana. ⁊ si-
gnus. squilla pulsaf̄ in triclinio. i. in refectorio.
Cymbalū in claustro. Nola in choro. Nolula
seu dupla in horologio. Cāpana in cāpanili si-
gnum in turri. Quodlibet tñ horum pōt gene-
raliter tintinnabulū nūcupari. Claris ergo de
signant̄ vocabulis: q̄ p̄dicatoꝝes p̄ illa d̄signa-
ti ad multa necessarij sunt. Sane in rota. lxx.
sub q̄. xl. continet̄ in diebus p̄festis nō debet
cōpulsari nec dupulsari: s̄ solū simpulsari idest
simpliciter pulsari ad horas diei vel matutinas
In ecclesijs tñ bene ordinatis bis pulsatur ad
primā. Primo ad innocandū. Secundo ad in-
choandū. In tertia ter fm̄ numer̄ horarū. que
sub illa pulsantur vt premisum est. vna ad ino-
candū. alia ad cōgregandū. tertia ad inchoan-
dū. Silt̄ fit in. vi. ⁊ in. ix. ⁊ cedē cāpane ⁊ eodez
ordine pulsantur. ad matutinas simpliciter. Ad
missam vero ⁊ ad vesp̄as duabus dñutatur
campanis pulsatur. In minoribus vero eccle-
sijs simpliciter tñ pulsandum est iuxta p̄missa
⁊ hoc in ferijs. In dñicis vero ⁊ solennib⁹ die-
b⁹. put̄ in alijs t̄pib⁹ cōpulsaf̄. Qz ei p̄dicatoꝝes
q̄ p̄ cāpanas figuraf̄ tpe grē crebz⁹ habūdāt ⁊
oportune ⁊ oportūe istāt. Jecirco i festis q̄ ad
grāz p̄tinent cāpane tumultuosi⁹ t̄nūt ⁊ plu-
rius cōcrepant vt dormientes ⁊ ebriosos exci-
tent ne dormiant vltra modum. Quid autem

nomina ca

significet cōpulsatio qñ carat Le deū laudat? in. v. pre sub ti. de nocturnis dices. Ulex ali quo moriente cāpane debent pulsari. et pplis hoc audiens oret p illo. p muliere qdē big pro eo q ipsa inuēit alteritatē. Primo enī fecit ho minē alienū a deo. qf fa oēs nō habuit benedictionē. Pro viro vero ter pulsatur. qz primo inuenta est in hoīe trinitas. Primo enī forma tus est Adam de terra. deinde mulier ex Adā postea hō creatus est ab vtroqz. z ita est ibi tri nitas. Si autē clericus sit tot vicibus simpulsa tur quot ordines habuit ipse. Ad vltimū vō cō pulsari debz cū omnib? cāpanis vt ita sciat po pulus p quo sit orandū. Debet ēt cōpulsari qñ finis ad ecclesiā z qñ de ecclesia ad tumuluz deportat. Lere campanē in processionib? pulsantur vt demones timentes fugiant. put in. iiii. parte sub ti. de accessu pon. ad al. dices. Timent enim auditis tubis ecclesie militantis s. campanis. sicut aliquis tyrannus timet audi ens in terra sua tubas potētis regis inimici sui. Et hoc etiam est causa quare ecclesia videns o citari tempestates campanas pulsat. s. vt demo nes tubas eterni regis cāpanas audientes terri riti fugiant z a tempestatis concitatione quie scat z vt ad campanē pulsatiōez fideles admo neantur z prouocentur pro instanti periculo orationi insistere. Silent autē campanē tri duo ante pascha. vt dicitur in. vi. parte sub qñ ta feria cene. Rursus campanē tpe interdic ti silent. quia sepe ob dilectū subditor impedi tur lingua predicator. iuxta illud. pphete. Lin gua tuā adherere faciā palato tuo. quia dom? i. pplis erasperans. i. inobediens est extra de re nun. nisi. s. propter. Habet etiam ecclesia or gana. de quibus in quarta parte sub ti. de sanctis dicitur.

De cimiterio z alijs locis sacris z religiosis.

Hinc de cimiterio z alijs lo cis sacris ac religiosis locis dicamus. Sane venera biliū locoz. alia sunt humane ne cessitati deputata. alia ofoni oi cata. Loca hūane necessitati de

putata sē xenodochiū. xenostoriū qd idē est va sochomiū. ieronbachomiū. orphanocrophbiū. z belphtrochbiū. Sancti etenī pres z religiosi pncipes huiusmōi instituerunt loca in quibus paupes. pegrini senes. orphani. infantes. emeri ti. infirmi. imbecilles. z saucij recuperent z fo uerent. Et nota q geronta grece of senex lati ne. Locoz autē oratōi dicatoz. alia sunt saca alia sunt sancta. alia religiosa. Sacra sunt que p manus pontificiū rite dedicata. z deo sancti

ficata sunt que varijs nominibus appellantur. put sub ti. de ecclesia pmissum est. Sancta sūt loca imunitatis siue priuilegiata seruirozib? et ministris ecclesiaz deputata. de quibus videli cet sub interminatione certe pene vel a iure vl p speciale priuilegiū iterdicitur. ne quis illa vio lare presumat. sicut sunt atria ecclesiariū. xxi. q. iiii. si quis in atrio. z in quibusdā locis claustra infra que sunt domus canonicor in quib? res is cuiuscūqz sceleris confugientibus si se ibi re ceperint securitas prestat. z scdm statuta les galia. insti. de re. di. s. sancte porte z theatra ci uitatū. Religiosa sunt vbi cadauer hoīs integz vel etiam caput tñ sepelitur. quia nemo potest duas sepulturas habere. Loz? vero vel aliqd aliud mēbrū absqz capite sepultū nō facit locū religiosum. ff. de reli. z sumpt. fu. cū in diuersis. sed z scd? legalia instituta cadauer iudei vel gē tilis vel infātis nondū baptizati locū in quo se pulatū est religiosum facit. scdm religionē tamē xpianā z canonicā doctrinā soli xpiani cada uer locū facit religiosum. Et nota q qdquid est sacru est religiosum z nō econtra. Lere loz? cus iste religiosus diuersimode appellatur. vii delicti cimiteriū. poliātrū. siue andropol. quod idē est. Itē sepulchz. mansoleū qd idē est doz mitoriū. Tumulus monumentū ergastulus. sacrophagus. pyramis. bustū. vna. z spelūca. Li miteriū of a cimen qd est dulce z sterion qd ē statio. ibi enī dulciter defunctor ossa qescunt. z saluatoris aduentū expectant. Vel qz ibi sūt cimices. i. vermes vltra modū fetentes. Poliā trū of qī pollutū antrū. ppter cadauera homi nū ibi sepulcor. Vel poliantrū interpretat mul titudo viroz. a polis qd est pluralitas z antros qd est vir. z scdm hoc pprie of cimiteriū. ppē multitudinē hominū ibi sepulcor. Silr z antro polis qd idē est. Sepulchz of qī sine pulsu. qd q ibi sepeliť pulsu caret. vel est locus vbi ossa o dunt. Mansoleū dciū est a quodā q dicit? est Mansoleus q fuit diues z potens. z ab arthe functo ipsa gloriozum ei cōstruxit sepulchrum qd vocauit mansoleū a noīe viri sui. Exide igif mos inoleuit vt quelibz piciosa sepultura mau soleū nuncupetur. xxi. di. bene quidē. ppe pñ. Dormitoriū of a dormiendo. qz ibi corpora sa ctoz quiescunt qui in dño dormiunt. Tumul? qī tumens tellus. qñ hoīe in terra sepulto ter ra aliqstulū eleuat. Monumētū of qz monet mentē cuiuslibet insipientis vt recordet q ci nis est z in cinerē reuertet. Ergastulū of ab er ga qd est opus. vel ab erga qd est labor z steri on qd est statio. ibi enī redescunt corpora eoz q in dño moriunt. vii bñ mortui q in do. mo. am mō iā dic illis sps zc. Sarcophag? of a sarcos

qđ est caro ⁊ phagin qđ est comeder: qđ ibi ca
ro comedif. i. consumif. Piramus dñr a pir qđ
est ignis: qđ corpore igne cremata ⁊ incinera
ta ibi recondabant. vel qđ sicut ignis a lato in
cipit ⁊ tendit in acutū sic ⁊ piramis: ⁊ est gen
altissime sepulture tale est rome in quo fuerit
cineres Iulij cesaris collocati. Et corrupto vo
cabulo vulgariter vocatur acus sancti Petri qđ
tñ iulia dici dberet. Simile piramidē fieri fecit
cesar iuxta turonū ppe ripā ligeris ⁊ clusit ibi
cineres cuiusdā militis amici sui interfecti. Bu
stū vero a noie contenti nomen traxit cōtinē
tis locus vñ in quo busta siue humana corpora
sepeliebant. Urna dicta est eo qđ antiquus mo
ris fuit humana corpora rogo cōburere ⁊ cine
res in terreis vñis collocatis seruare. Spelun
ca qñq; dñr duplex vt iā dicet. Lūmītrū inī
ciū habuisse dñr ab Abrahā qđ emit agz ab ebrō
in quo erat duplex spelunca. vbi ipse sepultus
est ⁊ Sara Ysaac ⁊ Jacob ⁊ Adam ⁊ Eua. pro
pterea ei emit vt sibi ⁊ suis sepultura esset. Du
plex spelunca ideo ibi erat: qñ duo ibi sepelie
bant contigue. s. vir ⁊ vxor. vel in vna viri ⁊ in
altera mulieres. vel qđ vnicuiq; illic sepeliendo
duplex spelunca in modū cathedre fiebat vt di
cit Hiero. Qđ tres patriarche sepulti sunt in ci
uitate ebron in spelunca duplici cū tribus vxor
ibus suis. Sepeliebant autē qđ sedentes ⁊ su
pior pars spelunce qđ truncū capiebat a natib⁹
supra dicebat vna spelunca. ps vero inferior qđ
capiebat pedes crura ⁊ femora dicebatur alia
spelunca. Sane nō debent passim omnes in
tra ecclesiā sepeliri. videtur enim qđ locus sepl
ture nō profit. extra de sepul. sacris. Lucifer nā
qđ de celo fuit prostratus ⁊ Adam de parady
so eiectus. ⁊ qđ loca his meliora sunt. Itē Joab
in tabernaculo interfectus est: ⁊ Job in sterq
linio triūphauit. imo obesse dñr si qđ iniustus ⁊
indignus ⁊ peccator in ecclesia sepeliat. xiiij. q.
ij. cū graua. Legit enī in dialogo beati Greg.
li. iij. c. lvi. Qđ cū qđā flagiciosus in ecclesia be
ati Faustini bñficiū. sepultus fuisset. eadē noc
te beatus Faustinus apparuit custodi eiufde
ecclesie. d. Dic epō vt piciat hinc carnes feren
tes qđ hic posuit. alioqñ ipse die. xxx. moriet.
Lustos timuit hec dicere epō. ⁊ epus die. xxx.
subito mortuus est. Legit etiā ibidē in. c. lviij. Qđ
quodā alio qđ sepultus fuit in ecclesia qđ cada
uer eius postea inuentū est extra ecclesiā ⁊ lin
teamina manserunt in loco suo. ⁊ Aug. inquit
xiiij. q. ij. qđ. ⁊. c. se. Quos peccata grauiora de
pmunt si in locis sacris sepelire se faciūt restat
vt de sua psumptōe iudicent: qđ eos sac loca nō
liberant. s. culpa temeritatis accusat. Nullū er
go corp⁹ dñr i ecclesia aut ppe altare vbi corpus
dñi ⁊ sanguis cōficiē sepeliri nisi corpora scōp

patz qđ dñr pñi. i. defēsores qđ meritis suis to
tā defendunt pñā ⁊ epī ⁊ abbates ⁊ digni pñ
byteri. xiiij. q. ij. nullus. ⁊ laici siue scitatis. xiiij.
q. ij. pñciendū. ⁊. c. nullus. sed cuncti debēt cir
ca ecclesiā sepeliri. puta in atrio. aut in porticu
aut in exedris siue voltis ecclesie exteri⁹ adhe
rentibus. aut in cimiterio. vt in. c. pñcipimus. et
in. c. nō extimemus. Dicunt enī qđāz qđ locus
xxx. pedū circa ecclesiā dñr ad hoc consecrari. a
lij vero solū circūitionē quā facit ep̄s dedicās
ecclesiā ad hoc iussicere dicunt. Aug. dicit i li
bro de cura p mortuis agenda in fi. Qđ sepeli
ri apud martyz memorias in hoc defuncto p
dest vt comendans eū etiā i martyru pñcino
affectus p illo supplicatōis augeat. Antiqđ so
lebant hoies in pñziis domibus sepeliri. S. p
pter cadanez fetore statutū fuit vt eē ciuitatez
sepelirent ⁊ quendā locū cōm scificatū ad h
deputabant. Nobiles vero sepeliebant supra
montes ⁊ in medio montū ⁊ in radicib⁹ corū
⁊ in pñziis pdiis. Letet si qđ in obsidione iterū
ficiat nec possit cimiteriū haberi sepeliat in lo
co vbi pōt. Si vero negociator vel pegrin⁹ mo
riat in equore: ⁊ fuerit terra viciā. sepeliat ibi
qđ si portus remotus sit in aliq insula. pñq se
peliat. Si autē terrā nō videat fiat ei domūcu
la de lignis si hñe pñt ⁊ piciat in mari. In ci
misterio autē xpianoz nō nisi xpian⁹ baptizat⁹
sepeliri dñr de hoc in. e. ex pte de sepul. nec tam
ois: quoniam nullus in maleficio interfectus.
si maleficio sit mortale peccatū. vt si sit inter
fectus in adulterio vel latrocinio. vel i ludis gē
tiliū eē de torne. c. ij. Et iō vbi qđ inuenit mor
tuis ibi sepeliat. ppter dubiū cāe mortis eius.
S vero qđ subito moriat in ludis cōsuetis. vt i
ludo pile sepelire pōt in cimiterio: qđ nemi nō
cere intendebat. S. qđ mundialib⁹ occupabāt
aiunt qđā qđ sepeliri dñr sine psalmis ⁊ sine cere
ris mortuoz ereqis. S. ⁊ si qđ ipetēs aliū in ri
xa vel tumultū ipenitens moriat. nec sacerdos
tē petijt. nō dñr sepeliri in cimiterio vt qđā dñt.
nec is qđ manu pñia mortē sibi cōsciuit. xiiij.
q. v. si nō h. ⁊. c. cū hō de pe. di. iij. in das. Secus
si vim ad tutelaz sui vel suoz repellebat ⁊ alias
in penitētia manebat. Si vero nō ppter aliq
manifestā cāz s. solo iudicio dei qđ subito mo
riat pōt in cimiterio sepeliri. Iustus enī in qñq
hora morit saluat. presertim si dabat operā ali
cui licite rei. Defēsoz iusticie ⁊ pugnanti in p
lio iusto occisus cimiteriū ⁊ officiū libere cōce
dunt. Interfecti tñ in ecclā nō possent ne pa
uimētū sanguine poluat. S. ⁊ si aliq rediens
de lupanari. vel de aliquo loco vbi fornicat. sit
in via occidat. vel aliquo casti in cōfites mori
at nō sepeliet in cōi cimiterio. ⁊ h si legitie. p
bari pē cū fornicatū fuisse. nec cōstet eū postea

confessus vel cōtritus fuisse de pe. di. vi. c. i. alio
qñ sepelire dicitur. Rursus mulier moriens i par
tu nō dicitur in ecclesia poni ut qdā dicit. ne pauisi
tū ecclesie sanguine poluat. h. ē ecclesia ei di
cat obsequiū t in cimiterio sepeliat qd nō pla
cet. alioqñ pena verteret sibi in culpā. v. di. ba
ptizari. Unā licite in ecclesia fert. ita tñ q ecclia
a maculis corporis ne poluat diligenter caueat.
Partus tñ de vtre ipsius extractus mortuus
t nō baptizatus. extra cimiteriū sepeliat. Sunt
tñ q dicit q partus dicit vna cū muliere in cōmīte
rio sepeliri eo q ps viscerū esse censetur d cō.
di. iiii. si qdqd. Sane vir t vxor in eodē sepul
chro ponendi sunt. xiii. q. ij. vnaqz ē de sepul
chro vxore. exēplo Abrahā t sārē. vbi speciales nō
elegerunt sepulturā. vñ t Thobias pcepit filio
vt cū mī illius cōpleuisset dies suos locaret eā
in eodē sepulchro cū eo. xii. q. ij. embzon. Itēz
qlibet in sepulchro parentū tumulandus est ni
si ex duorde alibi elegerit sepeliri. e. q. soro. Le
ter in concilio maguntinē. xii. q. ij. c. fi. Statu
tū est q suspensū q p suis peccatis penā extres
mā pfoluunt et quo cōfessi sunt vel cōfiteri de
siderauerunt t cōcinerunt in cimiterio sepeli
ri pñt t oblatōes t missē fieri p eis di. vi. c. fi.
Qualit humanū corp⁹ sepeliendū sit dicitur
in. vij. pte sub ti. de officio mortuor.

De ecclesie dedicatione. Rubrica.

Uia de ecclesia t altari i sta
piorib⁹ mētio facta ē.
cōsequens est vt aliq de illor de
dicatōe subiiciamus dicentes.

Primo vñ cōsecratio ecclesie ornū
habuit. Scdo p quos. Tertio qñ. Quarto qñ
ecclesia dedice t qd significet tā ipsa dedica
tio q singula q in ea agunt. De officio vero
festi dedicatōis ecclesie in. vij. pte dicit. Pri
mo igit dicendū est vñ dedicatio ecclesie initi
um habuit. Sup quo norandū est q Moyses
oñio picipiente fecit tēplū t sacrauit illud cum
mensa t altari eius t creis vasīs t vtenilibus
ad diuinū cultū explendū. t nō solū diuinis p
cibus ea sacrauit. vñ etiā scī olei vntictōe oñio
iubente liniuit de cō. di. i. §. i. Legit enī oñim p
cepisse ipsi moysi vt crisma cōficeret. quo iuge
ret tabernaculū in dedicatōe t archā testamē
ti. Salomon quoqz fili⁹ David iubente oñio p
fecit tēplū cū altari t reliq ad diuinū cultū pa
gendū cōsecrauit. sicut in li. regū habet. iij. R.
c. vi. Nabuchodonosor etiā rex vocauit oēs sa
trapas optimates t tyrānos ad dedicatōem sta
tue auree quā fecerat. Iudei g sicut legit i bur
cardo i. liij. c. Iudei loca i qd⁹ oñio sacrificabāt
diuinis habebāt supplicatōib⁹ cōsecra. nec in

alijs q deo dedicatis locis munera offerebāt.
Si igit illi q vmbre legis fuebāt hoc faciebāt.
q̄tomagis nos qd⁹ veritas patefacta est t gīa
t veritas p Ihesus xpī data est tēpla oñio edi
ficare. t put melius possum⁹ ornare atqz ea di
uinis pñtib⁹ t scīs vntictōib⁹ cū altarib⁹. t vasīs
vestib⁹ quoqz t reliqis ad diuinū cultū iplēdū
vtenilib⁹ denore t solenniter ex instōe Felici
pape. iij. sacrare debem⁹. Rursus cū in siria i
ciuitate baruth indei qdā imaginem crucifixi
pedib⁹ cōcularent t latus ei⁹ pforarent. mox
in sanguis t aq exiuit. Iudei autē hoc visi mi
rati sunt. t infirmi eor hoc sanguine delinicti ab
oib⁹ infirmitatib⁹ suis liberati sūt. pp qd xpī si
de suscepta baptizati sūt t synagogas eor in ec
clesias cōsecrauerunt. t in mos inoleuit vt ecclie
cōsecrent cū pñ tñ altaria cōsecrauerunt. t p
pter hoc etiā miraculū ordinauit ecclesia fieri
memoriā dñice passiōis. v. kal. decēbris. t rōe
cōsecrata est ecclesia in honore saluatoris. vbi
qdā ampulla cū illo sanguine refulat t solenne
festū hunc agit. Scdo norandū est q solus
pōtifer pōt ecclesias t altaria dedicare. xvi. q. v.
mistrare de cō. di. i. nemo ē de cō. ec. q in di
b. is. qñ gerit imaginē t figurā sumi pontificis
xpī spualr dedicatōis sine quo nisi possum⁹ i ec
clesia stabilire. vñ ipse ait sine me nihil potestis
facere. t ps. Nisi dō. edi. dō. rē. vñ cōciliū car
thaginē. xvi. q. vj. c. iij. pbiber b facer sacerdo
te nec pōt b alicui iherozis ordīs dēnādari. ē
e. aq. Sane ecclesia sacri edocet canōes. de con.
di. i. nemo ē de cō. ec. vel al. cū sicut. dedicāda
nō ē nisi pñs dotata sit t explicite acq̄sita. i. q.
i. nō ē putāda. Legit ei q dū qdā eps ecclesiā d
vñs t rapis cōstructā cōsecrauer. vidit p⁹ al
tare dyabolū stātē in cathedra i habitu pōtissi
cali q dixit epo. Lessa ecclesiā cōsecrare. ad meā
ei iurisdicōez ptinet cū sit ex vñs t rapina sa
cta. Epō vō t clero territis t inde fugientibus
dyabolus continuo ipsam ecclesiā cum grādī
strepitu destruxit. Rursus ecclesia q p qstū cu
piditatis constructa est. e. di. siqz basilicā cōse
cranda nō est. t cui dos sufficiens assignata nō
est. extra. e. cū sicut t in qua paganus vel infid
lis sepultus est. e. di. ecclesia. i. t. ii. donec in fine
rit eiectus. t ecclesia abrahā prius parietib⁹ vt
tignis reconciliata. idē etiā est de ex cōcāto. ex
tra de sepul. sacris. Si vero mulier pregnās il
lic sepulta sit ea nō eiecta poterit consecrari. h
partus baptizatus nō sit. ff. de ventre in spī. l. i. §.
i. ff. de sta. ho. q in vtero de con. di. iij. si ad ma
tris. t. c. se. quāqz quidam aliter scripserint su
pientes. t potest etiam consecrari diebus dñic
is t pñatis. ē. e. c. ij. t plures episcopi t plu
ra altaria possunt simul ab eodem in vna eccle
sia cōsecrari. extra. e. cū sis. Terrio dicendū

est qđ ecclesia dedicat. et qđā pp̄. v. cās. Prio
 vt dyabolus et eius potestas inde penit? expel
 lat. vñ refert Bze. in dialogo li. iij. c. xxx. Qđ cuz
 qđā ecclesia arrianoꝝ fidelib? reddita consec
 ret et reliq̄ sancti Sebastiani et beate Algate
 illuc delate fuissent. ppl̄s ibidē cōgregatus por
 cuz repente inter pedes huc illucq; discurrere
 senserunt q̄ fores ecclesie repetens a nullo vidē
 ri potuit. oēsq; in admirationē cōmonit. Qđ
 iccirco dñs ostendit vt cunctis patefieret qđ
 loco eodē imundus habitator exiret. Sequēti
 autē nocte magn? in eiusdē ecclesie tectis stre
 pitus factus est. ac si in eis aliq; errādo discur
 reret. Scđa vero nocte grauior sonus increuit
 Tertia quoq; nocte tantus strepitus insonuit
 ac si oīs illa ecclesia a fundamētis fuisset euer
 sa. statimq; recessit. nec ulterius apud illā anti
 q; hostis inderudo apparuit. Scđo vt ad eā cō
 fugientes saluent. put legi? in canone Greg.
 xiiij. q. v. reus. Et ob hoc Joab in tabernaculū
 fugit et altaris cornu apprehendit. Tercio vt ibi
 orōnes exaudiant. vñ in orōne ad missam or.
 Concede vt oēs q; huc deſcaturi conueniunt
 ex quibz tribulatioe consolatiois tue bñficia cō
 sequant. Sic etiā orauit Salomon in tēpli de
 dicatioe. put legi? iij. re. viij. c. Quarto vt ibi dō
 laudes soluant. put sub ti. de ecclesia dictū ē.
 Quinto vt ibi sacra ecclesiastica ministrē. vñ
 et ipsa ecclesia of tabernaculū qđ taberna dei ē
 qđ sacra diuina continent et ministrant. Quar
 to dicendū est q̄liter ecclesia cōsecratur. et qđē
 omnibus de ecclesia eictis solo dyacono ibi
 manente recluso. Eps cū clero ante fores eccle
 sie aq; nō sine sale bñdicit et interim intrinsec?
 ardent. xij. luminaria ante. xij. cruces in ecclesie
 parietibus depictis. Postmodū vñ clero et po
 pulo in sequente ter circueūdo ecclesiā exteri?
 faciculo yfopi parietes cū aqua iā bñdicta asp
 gunt. et quelibet vice ad ianuā ecclesie veniens
 percutit sup̄luminare cū baculo pastorali. d. Tol
 lite portas prin. ves. rē. dyaconus deint? respō
 det. Quis est iste rex glorie. Lui pontifex domi
 nus fortis rē. Tertia vñ vice referato hostio i
 gredit pōtifer ecclesiā cū paucis ex mīstris cle
 ro et pplo foris manente. d. Pax huic domui
 et dicit letanias. deinde in pavimento ecclesie
 fiat crux de cinere et sabulo vbi lris grecis et la
 tinis totū scribit alphabetū. Et itē aliā aq; sci
 ficat cū sale et cinere et vino et altare consecrat.
 Deinde. xij. cruces in pietibus depictas crisma
 te inungit. Sane quicūq; hic visibiliter fuit
 deus per inuisibile virtutē in aia opat qđ dei
 templū est. vbi fides facit fundamentū. spes ex
 rigit. caritas consumat. Ipsa enī ecclesia catho
 lica ex vniuersis multis lapidibus adunata dei tem
 plū est. qz multa templa vñ templū. quoz vn?

est deus et vna fides. Dom? igit? dedicanda est
 aia sanctificanda. Et est notandū qđ consec
 ratio duo efficit. nā ipsam ecclesiā materiale deo
 appropriat. et nostrā. s. tā ecclesie qđ fidelis anie
 desponsationē sinuat. Domus nāq; nō conse
 crata est sicut puella viro alicui destinata: non
 tñ dotata. nec mīmoniali cōmercio in vnione
 carnis vnita. Sed in consecratioe dotata et trā
 fit in. ppriā Ihesu xpi sponsam quā sacrilegiū
 est p adulteriū ulterius violari. desinit enī lupa
 nar esse demonū vtz in consecratioe illius tem
 pli: qđ antea pantheon vocabat. Prio ita
 qđ dicendū est de aque bñdictione sup quo do
 minus dicit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua
 et spiritu sancto nō intrabit in regnū celozum.
 Aqua enī qđ lauandis corporib? idonea est. tā
 tā diuinitus virtutē accipe meruit. qđ sicut cor
 pora lauat a sordibus: ita aias mundat a pecca
 tis. Manifestū qđē est qđ hec aq; c? aspersione
 ecclesia consecrat. baptismū significat: qz quo
 dāmō ipsa ecclesia baptizat. Ipsa vñ ecclesia illā
 vtiq; ecclesiā designat qđ in ea cōtinet. s. fidelū
 multitudinē. vñ etiā ecclesia vocat eo qđ eccle
 siā cōtineat cōtines vñ p cōtēto. Querendū
 autē est qđ huic aq; sal admisceat cuz saluator
 nñ d baptismō loquēs nullā de sale fecerat mē
 tionē. Nō enī dixit. nisi qđ renatus fuerit ex a
 q; salua. vel sale mixta. vel aliqđ huiusmōi. s. oī
 rit. nisi qđ renatus fuerit ex aq; et spu scō rē. Et
 idipz de oleo et crismate qđ pōt. Sed notādū
 qđ sal in diuino eloq; sepe p sapientia ponit.
 Iuxta illud. Sermo vester sit sale conditus. Et
 dñs inqđ discipulis. Habete sal i vobis et pazez
 inter vos. Itēq; vos estis sal terre. qđ si sal in sa
 tuatū fuerit in quo condietur. s. iij. q. vii. Item
 in euangelio. Dñc etiam est qđ fm legem nul
 la hostia sine sale offerebatur. sed in omni sacri
 ficio ponebatur. ex quibus omnibus conuinci
 tur. qđ sal pro sapientia ponitur. Est enim sapiē
 tia condimentum omnium virtutum. sicut sal
 omnium ciboz. Dñc ergo est qđ nullus bap
 tizatur priusq; sale ciberetur. etiam infantes vt qđ
 actu habere non possunt habeant saltem si
 gnatione sacramenti. nec sine sale benedicitur
 aqua de alterius aque benedictione in sequen
 ti tractatu dicitur. Trina autem interius et
 exterius cuz yfopo ex aqua benedicta aspersio
 trinam baptizandi umerfionez significat. Et fit
 propter tria. Prio propter demonum expul
 sionem. Nam aqua benedicta proprie de sui v
 ritate habet demones expellere. Unde in exoz
 cismo eius dicit vt fiat aq; exorcizata ad effugā
 dū oēs inimici prātē et ipz inimicū eradica? rē.
 Scđo pp ipsi? eccle purgationē et expiationē
 oia nāq; hec frena pp peccatū corrupta sūt et se
 data. Dñc etiā ē qđ i lege oia pene mudabāt p

aquā. Tercio ppter remouendā omnē maledictionē: et introducendā bñdictionē: terra enī ab initio cū fructu suo maledictionē accepit. eo qd ex eius fructu deceptio facta fuit. Aqua vero nulli maledictioni subiicitur. Hinc est qd dñs piscē comedit. sed carnē nō legiē nō minatim comedisse. nisi de agno paschali. et B ppter legis pceptū in exemplū. s. abstinendi a liqñ a licitis et aliqñ eadē comedendi. Rursus asperio in circuitu facta signat qd dñs curā suoy habens mittit angelū suū i circuitu timentū se. Tria vō rñsoria q̄ interim decantāt est bilaritas triū ordinū fidē suscipientū. s. noe daniel et iob. Et qm̄ ad hanc inuocationē gratia fidei. spei et caritatis infundit. Jō ad pedes et ad mediū et ad pte pietis supiorē aspergit. d̄ interiori etiā asperioe iā dicit. de virtute isopi in sequenti ti. dicit. Triplex vō circuitus quē eps aspergendo facit. triplicē circuitū quē xps fecit ppter ecclesie scificationē designat. Primus fuit quo venit de celo in mundū. Secundus quo de mundo descendit in limbus rediens et resurgens ascendit in celū. Triplet quoq; circuitus ostendit qd ecclesia illa ad bonorē sancte trinitatis dedicat. Ostendit etiā triplicē statū saluandoy de ecclesia. qui sunt virgines cōtinētes. et coniugati. qd etiā dispensatio ipsius ecclesie materialis ostendit. put sub ti. de ecclesia dicitur est. Porro trina ad suplimiare hostij percussio signat triplex ius qd xps habet i ecclesia sua. ppter qd sibi debet apiri. Est enī sua creatione. redemptione. et glorificationis pmissione. Nā pontifex xpm. virga eius potestates figurat. Rursus per triplicē percussione ianue cū virga pastoralis. predicatio euangelica intelligitur. Quid enī est virga pastoralis nisi sermo diuinus. iuxta illud ysa. Percutiet terrā virga i. sermone oris sui et c. Virga igitur ianuas percutere est auris audientū pdicationis voceptiare. Aures enī porte sunt p q̄s ad corda audientū scē pdicationis verba introducimus. vñ ps. Qui exaltas me de portis mortis vt annunciet oēs laudes tuas in portis filie syon. Quidē enī sunt porte filie syon nisi aures et auditus fidelium. Tercio triplex cū virga percussio et ianuarum aprio significat qd p pdicationē pastoy infideles venient ad fidei cōsensum. Per illā enī porte iusticie apunē et illas ingressi fidē cōfiteant. Un ps. Aperte mibi portas iusticie et ingressus in eas cōfitebor dño. Hec porta dñi iusti intrabūt p eā. Percutit igitur eps in suplimiare. s. rōis dicit. Supple o vos pñcipes. i. demōes seu potē hoies tollite. i. auferte portas. i. ignorantias vras. i. a cordib⁹ vris. Interrogatio vō dyacōi inclusi rñdētis in glōna ppli. Quis est isterex

glorie. est ignorantia ppli nescientis q̄s est qui debet intrare. Alperio hostij euacuatio est peccati. Recte ergo eps ter pcutit: qz numer⁹ iste notissimus et sacratissimus est. et in oī dedicatione eps ter ianuas pcutere dicitur: qz fine inuocatione trinitatis nullū fit in ecclesia sacramētū. Tria vō. pclamatio tollite potē. et c. significat triplicē xpi ptatē vñ quā h̄z in celo. in mundo. et i inferno. vñ in hymno ascensionis dñi. Ut trina rex machina celestū terrestriū et infernoy cōdita flectant genua iā subdita. Consequenter hostio apto intrat eps. ad notandū qd si debite vras officio suo nil ei resistere pōt. Juxta illud. Dñe q̄s resistet potentatui tuo. Ingredietur autē cū duobus vel tribus et in ore duoy triū testū fiet oē cōsecratiois verbū. Vel quia paucis pñtibus dñs se transfigurans. p ecclesia oratur. Et ingrediens dicit. Pax huic domui et oib⁹ habitantib⁹ in ea: qz xps mundū ingrediens pacē inter deū et hoīem fecit. Venit eis et nos deo pñi recōciliaret. p⁹ hoc dñi dē letania pstratus orat p scificationē dom⁹. Nam et xps humiliat⁹ ad passionē p discipulis et credituris oib⁹ orabat. d. Pñ scifica eos in noīe tuo. p⁹ q̄s vō surrexit orat sine salutate: qm̄ nō dñe dominus vobiscū cū ecclesia nōdū sit q̄ baptizata. et q cathecumī tm̄ sunt nō sunt digni vt eis fiat applausus cū nōdū sint scificati. est tm̄ pro eis orandū. Clerus orans et letaniā cōtinēs a postolos repñtat qd p ecclesie et aīay scificationē ad deū intercedebant. In panimento ecclesie scribitur alphabetū hoc mō. Sit enī crux de cetero et sabulo ex transuerso ecclesie sup quā crucē pulueris scribitur alphabetū in modū crucis lris grecis et latinis. nō autē hebraicis: qz iudei recesserunt a fide et scribis cū baculo pastoralis Sane alphabetū sup crucē scriptū tria spñtat. Primo quidē scriptura ex grecis et latinis lris in modū crucis facta representat coniunctōes seu vnionē in fide vtriusq; ppli iudei et gentilis per crucē xpi factā. Juxta illud. Jacob cellatis manibus filiis benedixit. Ip̄a vō crux siue vñs ex transuerso ecclesie directus vñ a sinistro angulo orientis in dextrū occidentis. et alter a dextro orientis in sinistru occidentis significat qd populus ille qui pñs erat dexter factus est sinister. et qui erat in capite fact⁹ est in cauda et econuerso. et hoc propter crucis virtutem. Christus enim ab oriente transiens reliquit iudeos in sinistra: quia infideles. et venit ad gentes quibus h̄z in occidente fuissent. dat esse in dextera et tandē agentibus in dextera orientis positus. visitabit iudeos in sinistro angulo occidentis quos constat deteriores esse q̄s p⁹ inuenerit gentiles. Ideo autē in obliquū et in

modū crucis. et nō indirectū hē se scribimf: qz ad hanc sanctā intelligentiā ptingere nō valet q crucis misterii nō recipit et xpi passiōe nō se credit esse saluandū. In malivolā animā nō introibit sapientia. et vbi xps fundamentū nō est supēdificari nō pōt. i. q. i. cū paulus. Scđo scriptura alphabeti repñtat paginā xpiusq; testamēti: qđ p crucē xpi adimplētū est. In passio ne namq; eius velū tēplū scissum est: qz tūc scripture apte sunt et reuelata sunt scā scōz. Unō ipse moriens dixit. Consumatū est. In his quidā paucis lris oīs scā continet: et tūc crux ex transuerso ducit: qz vñū testamētū in alio cōtinet. rota enī erit in rota. Tercio repñtat artculos fidei. Ecclesie enī panimētū est nostre fidei fundamentū. Elemēta ibi scripta sunt fidei articuli: quibz rudes atq; neophiti i vtroq; populo in ecclesia erudiunt: q se debent puluerē et cinerē rputare. Juxta illud qđ dixit Abrahā gen. xxiij. Loqr ad dñm meū cū sis puluis et cinis. Scriptura ergo alphabeti in pavimento ē simplex doctrina fidei in corde humano. Sā buca seu baculus quo alphabeti scribit mon/strat apłoz doctrinā. vel doctoꝝ ministerium quo facta est conuersio gentiū et pficienda iudeoꝝ. Cōsequenter eps ad altare accedēs incipit stans. deus in ad. me. inten. qz tūc demuz incipit qđ est in hoc officio principale. et dñs vñsus. glā pri et. qz hec benedictio fit ad exhibēdā gloriā trinitati: nō tñ dñs alia. put in se. ti. dicef. et consecrat altare. In qđā consecratiōe alia aq bñdicif. put in se. ti. dicef: ex q postq altare sepcies aspsum fuerit. aspgif etiā ter iterius tota ecclesia sicut prius abiq; aliq oīa maior lapidū vel minor. qñ apud deū non est acceptio psonaz: extra de iudeis nouit. s. i. dñs. mo. ea q in pñ. iō interius ad notandū: qz exterior ablutio sine interiori nil pdest: et de sac. vii. c. i. ideo ter: qñ vt pmissū est aspicio illa significat aspñōe et mundationē baptisimi q dat bñficio trinitatis. Juxta illud. Jte docete omnes gentes baptizantes eos in noīe pa. et fi. et s. f. qz enī ecclesia nō pōt in aq imergi. sicut imergif baptizandus. iō ter aspgif aq. qī loco trine immersionis. Rursus aspgif. pcedendo ab oriente in occidentē. et p mediū semel in formā crucis: qz xps totā iudeā aur oēs gentes baptizari pcepit in noīe trinitatis. cui baptismo tribuit efficacitā in ministerio passionis. incipiens a iudeis de quibz ortus est. et fideliū aque ad basim altaris funditur. prout in se. ti. dicef. Quidaz tñ aliā aquā non benedicunt. sed cū prius bñdicta totū officiū implent. Interim autē cā ter chorus psalmū illū. Exurge deus et dis. in. e. et. et illū. Qui habitat in adi. et. in quibus fit mentio de ecclesia et eius consecratiōe: vt patet

ibi. Qui habitare facit vñus moris in domo. Eps vñ dicit. Domus mea domus oratiōis vocabit: qz eius officiū est facere vt ecclesia domus dei sit non negociatōis. i. q. iij. ex multis. Sane crismato altari. xij. cruces in parietibus ecclesie depicte crismantur. Depinguntur autē ipse cruces. Primo ppter demonū terroꝝ. vt s. demones qui inde expulsi sunt videntes fig⁹ crucis tereant et illuc ingredi nō presumant. Scđo. ppter triūphi ostensionē. Cruces nāq; sunt vexilla xpi et signa triūphi sui. Merito ergo vt ostendant q locus ille xpi dño subiugatus est ibidem cruces depinguntur. naz et apō imperialem magnificentiā obseruatur: vt aliq ciuitate sibi tradita imperiale vexillum in ea erigatur. Et in hñdī figuratiōe dicitur gen. xxviii. Qđ Jacob lapidē quē supposuerat capiti suo erexit in titulu: et in titulu pconialē. memoriale. et triūphalē. Tercio vt eap inspectores xpi passiōe q suā ecclesiā consecrant: et passiōis fidē ad memoriā reducant. Unde in canticis. Pone me vt signaculū sup brachiū et. Duo decim vñ lufaria ante cruces ipsas posita significat. xij. apłos q p fidē crucifiri totū mundū illufauerunt. et quozū doctrina tenebre fugate sunt. Un dicit beatus Bernardus. Tota. pphecia vñ est in fide crucifiri. Et apłs. Nihil me in dico scire inter vos nisi Ihesū xpm et hūc crucifiri. Cruces igit p qmōz ecclesie pietes illufant et crismate inungunt: qñ apłi crucis ministeriū pdicantes. fide passiōis xpi qmōz mūdi climata illuminauerunt ad cognitiōē. inflammanerunt ad amorē. vixerunt ad cōscie nitōrē qđ p oleū et ad bone fame odorē qđ p balsamū designat. Adhuc post crismationē altaris. ipz altare et ecclesia ornant lampades accēdūt. tur. Missa dñ in q pontifer alijs vestibus vñ qz fuerit in asperione vñsus. put in se. ti. dicef. Postremo notandū est q ecclesia dñ in sanguine alie consecrati. vñ fm Pelagii et Nico laum in martyrio apłoz Petri et Pauli ecclesia romana consecrata est. xxi. di. qñis. xxi. di. sacro. Consecratur itaq; ecclesia vt premissum ē et altare. prout in ti. se. et cimiterium ac alia. prout sub ti. de consecrationibus dicitur. Et qzq; legatur in veteri testamento templum ter fuif se consecratum. Primo in septembri de cō. di. i. c. i. Scđo in mar. consubdario ar. i. q. i. pphe tizauit. Tercio in decembri sub iuda machabeo de con. di. i. solennitates. Ecclesia tamen semel consecrata. non est iterū reconsecrāda. e. di. ecclesis: de sacra. non ite. c. i. et. ij. de apost. c. i. ni si fuerit erecrata qđ contingit. Primo si fuerit cōbusta ita q parietes omnes vel eozūz maior ps fuerint de crustati: vt in pñ. c. ecclesis. ff. de cōna. emp. i. domū leuitic. c. xiiij. ppe fi. et eis

solūmō tectū vel aliq̄ eius ps parietib⁹ integrit
mantentibus vel saltē in modica parte destruc
tis cōbusta fuerit reconsecranda nō est: extra
de conse. ec. vel al. ligneis. Scđo si tota ecclesia
aut eius maior pars simul fundit⁹ corruerit et
ex toto siue ex eisde siue ex alijs fuerit lapidib⁹
reparata. e. di. de fabrica. Consecratio etenī ec
clesie maxime in exteriori vinctōe et in lapidib⁹
coniunctōe et dispositōe cōsistit vt in pñ. c. ec
clesijs. Si vō nō simul sed successiue p̄ctes dēf
ruerint et reparati fuerint. eadē censet ecclesia
ideoq; nō reconsecranda. sed dūtāt cū aq̄ ex
ordizata et misse solennitate est recōcilianda d
conse. di. i. de fabrica. et c. si motū. ff. de le. q. i. re
rū. qnāq; eā reconsecranda qdā scripserint sa
pientes. Tercio reconsecranda est ecclesia si du
biū sit vtrū aliqñ fuerit cōsecrata eo q̄ super b
nulla scriptura vel pictū aut sculptū nullusq; e
tiā vnicus testis de visu vel etiā de auditu. qui
vt qdā dicunt sufficeret extat de cō. di. i. ecclesie
et c. solennitates. xxiij. q. ij. sane. xxiij. q. v. hoc vi
det de con. di. iij. paruos. Altare quoq; se
mel consecratū reconsecrandū nō est nisi illud
epectari contingat. qd sit p̄mo si mensa. i. su
perior tabula de con. di. i. si motū extra. e. c. i. et
c. qd in dubijs. in q̄ sit p̄ncipaliter consecratio
mota vel in sui forma mutata vlenormiter. pu
ta vltra medietatē fracta sit. Enormitas tñ h
modi o; ad ep̄i arbitriū referri. Idēq; maxie ē
si tota altaris structura mota et repata fuerit.
Ecclesia tñ ppter altaris vel structure motōez
vel fractionē reconsecranda nō est: extra. e. c. i. qz
alia est altaris consecratio et alia ecclesie. Sic
econtrario si ecclesia totaliter destructa. altare
nō ledit. ecclesia ipsa reparata solū et nō altare
reconsecrat. q̄uis tunc decens sit illud aq̄ ex
ordizata lauari de con. di. i. si motū. Consecra
to tñ maiori altari nihilominus alia minora al
taria ecclesie consecrande sunt: extra. e. c. i. qz
q̄uis qdē dixerint sufficere in illius consecra
tione alia digito demonstrari. ar. ff. de acquir.
pos. q. i. eo. §. si veditōne. L. de naturali li. aut.
itē siq; Si vō altare modicā exterius patiat
lesione nō ob hoc est reconsecrandū: extra. e.
c. i. Scđo reconsecrat altare si altaris sigillū
i. paruus lapis cuius quo sepulchz sine foramen
in quo reliq̄e recondunt claudis seu sigillatur
motū aut fractū sit: extra. e. ligneis. Et sit fora
men ip̄s qñ in summitate stipitis. et tunc qñq;
aliud sigillū nō apponit. Sed p̄ncipalis mē
sa supposita loco sigilli habet. Quñ vō sit i pte
posteriori et qñ in anteriori. In quo etiā fora
mine in testimoniū consecratōis caute inclu
di solent lfe consecratōis ep̄i continentes no
men eius et alioz ep̄oz. in consecratōe p̄stitum
et in c⁹ sancti honorē consecrat altare et etiaz

ipsa ecclesia. qñ simul consecratur vtrūq; an
quoq; et diem consecratōis. Tercio reconse
crat altare. si iunctura q̄ sigillum foramini vel
etiā q̄ mensa stipiti. vbi aliud sigillum q̄ mēsa
ipsa nō est adheret mota. vel aliq; ex lapidib⁹
ipsius iuncture seu stipitis mensa vel sigillū tā
gens motus vel fractus sit. In coniunctōe et c
ni sigilli et foraminis atq; mensae et stipitis seu
structure inferioris p̄cipue consecratio intelli
gitur. Quarto reconsecrat altare si ei vel cō
iunctōi mensae et structure inferioris tñ fiat aug
mentū q̄ p̄stinā formā amittit: qñ forma est
esse rei. ar. x. q. ij. hoc ius. xxiij. q. ij. q̄ nō est. ff.
de no. ope. nū. l. i. §. siq; edificii. ppter modicū
tñ additamentū nō epectat. sed tunc sacz tra
bit ad se nō sacz: extra. e. q̄ in dubijs. tñ tñ cō
iunctio mensae et structure inferioris nō multū
imutet. Quinto altare sicut et ecclesia ppter
dubiū reconsecrat. e. di. ecclesia. Sexto altare
viaticū si lapis d ligno in quo insertus est: qui
quodā mō sigillū rep̄tat remoueat et in eodē
vel alio ligno itez reponat. nōnulli cōsecrādū.
aliq; vō solūmō recōciliandū autumāt. Quāuis
āt et illud sepe iussu ep̄i de loco ad locū transse
rat et p viā portet pp qd portatile vel viaticū
appellat. e. di. cōcedim⁹: et de pñ. in his. nō tñ
ob hoc cōsecrat aut recōciliat. Quid si calix
cōsecrat⁹ deaurat nūqd est recōsecrāt⁹. Et v
q̄ sic qñ nouus calix ē v. Nouū enī opus v
det facere q̄ p̄stinā op̄is faciē imutat. ff. d. no.
o. nū. l. i. §. op⁹ nouū. et reficit q̄ rei iā facie sine
diū facit. ff. de iti. aut pe. l. iij. §. penul. ff. de vñ
fructu. l. vñ fructu. et de iudeis consuluit. Siq;
dē consecratio in superficie cōsistit. Et hinc
est q̄ ecclesie muris decrustatis consecrandū
esse p̄dixi. contrariū tñ vix est: qz nec pp̄ mu
roz dealbationē. aut ppter picturā. aut ppter
modicū additamentū ecclesia reconsecranda
est vt iā dixi. Lū enī ppter hoc calicis forma si
imutet idē calix manet. quare reconsecrandus
nō est. sicut et ecclesia rep̄at: qñ eadez manet
reconsecranda nō esse p̄missum est. Si vō for
ma prior imutaret secus esset: qñ forma dat
esse rei vt dixi. honestū tñ est q̄ tum pp̄ pol
luraz manū contractū. tum etiā ppter pro
phane materie appositionē. calix aq̄ exordizata
laues priusq; ibi sacrosanctū corp⁹ et sanguis dñi
imolef: de cō. di. i. si motū. Premisso de cō
secratōe aliq̄ de recōciliatōe dicam⁹. Circa
qd notandū est q̄ replū sp̄nale qd est hō qñ
polluit. xxiij. q. iij. in eo. et q. vij. nō solū. Unde
in leuic. xv. Vir q̄ fluxū seīs patit imund⁹ erit.
xliij. di. sit rector. ppe si. et idē in muliere fluxū
sanguis mēstrui vel alteri⁹ patiente vt ibidē in
eodem et di. v. Ad eius. Et ideo ibi pollutus ec
clesia ingredi prohibebatur donec aqua lauas

tur et purificaretur. Et numeri. xxxj. c. Qui ea
daver mortui tetigerit imundus est. Un asper
gat aq et sic mundabit. Et. ppbera. Asperges
me dñe yso. et mun. Materiale etiā templuz
qd est ecclesia testante papa Eze. et leniti. c. xv.
polluit. Un ppbera. Polluerunt templuz scñi
tuuz. Et hoc sñr. hodie aq lauat et reconcili
atur. extra. e. pposuisti. et c. consuluisti. et c. ult.
et si. Sit enim reconciliatio cum misse celebra
tione. et aque cum vino sale et cinere solemniter
benedicte asperzione. e. di. de fabrica. et c. pro
posuisti. Nempe p sale discretio. p aqua pplus
extra de cele. mis. cu martha. q. qñuisti ad fi. per
vinu diuinitas. p cinere pass ois xpi memoria.
p vinu aque imittu vno deitatis et humilitat
significat. Nec ergo simul ponunt. ad notadu
q ppls discreta memoria passionis xpi munda
tus xpo adunat. Sit etiā p epm tñ. si sit ecclesia
consecrata et qñq ipse alteri coepo possit siml
toru. Laque benedictione et reconciliatione vl
solu aque benedictione. vel etiā tñ reconcilia
tione aqua prius per ips benedicta comittere.
Simplici tamen sacerdoti neutru comitti valz
extra. e. aqua. et c. consuluisti. nisi forte hoc ex p
uilegio sibi competat speciali. Si vero ecclesia
consecrata non sit debet statim sm constituti
one Eze. ix. extra. c. e. si aqua exorcizata laua
ri qua lotionē quida fieri posse asserunt. iussu
tamen episcopi per simplicē sacerdotē cū fieri
habeat cū aqua exorcizata que fieri potest per
quēlibet sacerdotē. Nonnulli vero eximie auc
toritatis periti scripserunt q et tucius est hoc
duntaxat per episcopu fieri. nec per eum sacer
doti posse comitti. nam canones de con. di. i.
si motum et c. d fabrica aqua exorcizata vacat
aqua cum vino et cinere solemniter benedicta
qd quidē vep est de ecclesia nō consecrata ad
consecrandu tñ deo dedicata: extra de imuni.
eccle. ecclesia. Secus enim est in simplici orato
rio qd nec sacer. nec religiosus locus est vtpo
te q vnusqzqz pro velle vt placet ordinat salte
ad orandū de con. di. i. vnicuiqz: extra d. cens.
c. si. licet. forte nō sine dioecani licentia ad ce
lebrandū et pro velle ad aliū vsum deputat lo
cū ipm i aut. col. v. vt nullus faber. ora. do. s. i.
In aut. colla. ix. de eccle. titu. s. siquis in sua do
mo. et. s. si vero. Est autē ecclesia reconcilia
da in premisso casu. Itē propter adulteriu ibi
comissum et propter fornicationez. e. di. si mo
tū et generaliter cuiuscūqz scie: extra de adulte.
significasti. f. maris et femine. celerici vel laici.
heretici vel pagani. naturaliter siue innaturali
studiose et peccandi libidine ibi emissio fuerit
polluta. etiā si vir ibi vxore cognoscat: qñ licet
talis concubitus sit alias legitimus et cōcessus
nō tñ quolibet tpe sine loco: extra. e. c. si. quāqz

muli in hoc contrariū sentiant sapientes. Se
cus autē esse dicimus si qd forte ibi in somnis
polluat. Nā tunc animū magis ptulisse qz se
cisse dolendus est. xxi. di. qñ. et nō in cuiuscūqz
qz bruti animalis semine ibi emissio cū ratione
careat. neqz peccet. vi. di. testamentū. Reconcil
iat etiā ppter homicidiū. ff. si qua pau. se. di. l.
i. xv. q. i. s. ex eo. siue cū sanguinis effusione. siue
sit ibi quocūqz mō studiose comissum pp quā
liber violentaz et iniuriōsaz humani sanguinis
effusione. e. di. si motū. siue ex vulnere siue absqz
vulnere ex naso vel ore. nā in veteri testamēto
leniti. xiiij. et xv. c. Prohibitu fuit sanguines in
templū fundi. et semen emitti. et talia agentē et
patientē illud ingredi. Si autē absqz violentia
vel iniuria ex naso vel ore vel cicatrice vel i mi
nutione aut etiā ex emoroidis vel mēstruis vl
aliter naturaliter i ecclesia fluxerit. aut forte lu
do vel casu fortuito elicit. e. di. ecclesijs extra. e.
c. si. aut si qdēqz aial ibi occidit. vel qd subito
p se ibi morit. aut lapide vel ligno cadente. aut
fulgure occidit. ppter bec qdē et silia nō recō
ciliat. nec etiā si alibi vulnerat. ad ecclesiā cō
fugiens illic sanguine multo effuso morit. qñ
tunc nō fuit homicidiū i ecclesia ppetratū. xv.
q. i. s. itaqz. Si vero econuerso in ecclesia vul
neratus extra morit. vel etiā extra sanguis ex
vulnere fluxerit secus est. etiā si intra ecclesiā
ex vulnere sanguis minime fluxisset: qñ ictus
vulney attendunt. ff. ad. l. acq. itē. mella. s. sed si
plures. ff. ad. l. cor. de sic. vltimū extra d. ele. pcr.
c. si. sed et si supra rectu ecclesie sanguis effundi
tur. aut semē humanū emittit. qz hoc extra ec
clesiā comittit nō reconciliat. Letex si fur
tū aut rapina in ecclesia comittit de consuetu
dine q in talibus attendit reconciliat: extra d.
cele. mis. pnciosus. Idēqz i qlibet violentia absqz
sanguinis effusione ibi comissa fieri debere qd
dā affirmant cū illa fornicationi equipet i iur.
xvii. q. iij. sicut qui ecclesiā. vt si ad eā confugit
ens inde per violentiā extrahatur. xvij. q. iij. re
um: extra de imu. ec. inter. vel ibi effractio com
mittat. vel etiā si pter sanguinis effusione rixa
et tumultuose agatur. vel si quis fracto osse vel li
uore securo absqz sanguine ibi graniter verber
retur. vel ad mortē. vel ad mutilationē ibi pze
sentialiter cōdemnatus inde extrahitur vt ad
locū executionis ducatur: extra de reli. do. decet
extra de imu. eccle. cum in ecclesia: extra de ap
pel. qua fronte. Sed cum casus isti non sunt i
iure expressi. necesse non est ecclesiam per epi
scopū solemniter reconciliari. honestuz tñ fore
putam. p sacerdotē cū aq exorcizata epi iussu
lauari. Idēqz dicēdū vñ. si ecclesia vii absqz te
cto et iannis plena fore leramine. alijsqz spur
cicijs aialibz et naturali hominū vsui qd ouer

foris locus passim patuerit. nec esset forte ma-
lū eā in tali casu solenniter p epm reconciliari.
Si autē aliq̄s extra ecclesiā occisus moy intra
ecclesiā inferi. occisor vel alius mortuū fore n̄
credens corpori adhuc calido plagā infligit ex
quo sanguis fluit reconcilianda est. tū propter
honorē z abhoiatioē tū pp violētiā z peccādī
volūtātē. q̄uis enī hō mortuū nō sit hō. būan?
tū sanguis eius p violentiā est ibi effusus. naz
z ipsi cadaueri violentia horroz z iniuria irro-
gant. ff. d. sepul. vi. l. iij. §. nō ppe. z. §. aduersus
z. l. sepulchri. ff. de reli. ne corpora: extra de iu-
deis. sicut indei. Sec^o autē est si naturalr mor-
tuis in corporis obsequiū z honorē in ecclesia
demēbret vel cuiſceret. vt forte pars ibi z pars
alibi ſepeliatur. Reconciliat etia ecclesia i qua
infidelis vel etiā publice excoicatus ſepultus ē
z tunc parietes ſunt abrađendi de con. di. l. ec-
clesia. i. z. ij. Sane in pmissis casibus in q̄b⁹
ecclesia reconciliat requir̄ vt factū reconciliati-
onē inducens publicū saltē p famas existat. et
de adul. significasti: extra de actu inq̄stiois. §.
si. scandalū enī z horroz atqz abhoiatio de tur-
pitudine z peccato atqz violētia in sacro loco
ſine in ecclesia cōmissis: extra. e. pposuisti. Ubi
delictorū venia postulat. Ubi eſſe debet tute-
la refūgiū: extra de iuu. ecclē. cū i ecclesia. Ubi
imolatur ſalutaris hoſtia p peccatis leui. xiiij.
.c. Ubi etiā conſigientes ſaluā. z deo laudes
eroluunt reconciliatiōē inducunt z etiā pro-
poſitū z voluntas mortaliter ibi peccantis: et
e. conſuluisti: extra de ſen. ex. cū voluntate. xviij.
q. i. §. ſi ergo. Si ō occultū ſit reconciliari ne-
ceſſe non eſt: qm̄ ecclesia cū ſancta ſit coinqui-
nari non pōt: extra de coha. cleri. veſtra. xv. q.
vlti. c. fi. xxiij. q. i. §. i. z. c. i. in ſi. imo ipſi⁹ loci ſcī-
tas infamiā loci abolet. q̄uis in hoc quidā cō-
trariū ſentiant vt ſaltē occulte ita vt delinquē-
tes nō. pđant ſit reconcilianda. ſit tū reconci-
liatio ad exemplū z terrorē vt v3 vidētes eccle-
ſiam que in nullo peccauit. ppter peccatū alte-
rius la nari z purificari exiſtiment q̄tū ppē ſu-
or delictorū expiationē ſit laborādū. ff. ad l. iul.
repe. l. i. Cimiteriū quoqz in quo pagan⁹ vel
infidelis. aut excoicatus ſepultus eſt. reconcili-
andū eſt: extra. e. conſuluisti: de con. di. l. eccle-
ſia. i. z. ij. extra de ſepul. ſacris oſſibus tñ ſepul-
ti. ſi ab oſſibus fidelitū diſcerni poterūt inde pri⁹
abiectis recōciliat. Recōciliat ē t pmissis caſi-
bus in quibus ecclesia reconciliatur. cimiteriū
enim eiſdē pziilegijs quibus z ecclesia gaudz
prouit ſub ti. de ynctionibus dicitur. Nam ex
quo benedictum eſt ſacer locus eſt. ff. de rerū
diui. ſacra in ſi. z reconciliat p epm: extra. e. cō-
ſuluisti. ſicut ecclesia p aſperſionez aq̄ ſolēniter
cū vino z cinere benedicto. Illud autē nox

tandū eſt q̄ in q̄cūqz parte eccleſie vel cimiteri-
rij violentia vel pollutio cōmittat vtrūqz z etiā
am q̄libet eoz partes. ppter cōnexitatē: extra d.
conſti. tranſlato. violatē intelligunt. xviij. q. iij.
ſicut antiquus. z. §. frater. z. c. minor. z. c. ſi tri-
ginta: extra. de iuu. ec. in Rica hoc bodie in p-
te correctū eſt p dñm Bonifacium de con. c. i.
in. vi. li. Et ſi enī conſecratōes eccleſie altaris z
cimiterij ſint diuerſe. omniū tñ vna z eadez eſt
imunitas: q̄ nō eſt ad altez eoz tñ vel ad alte-
rius angulū reſtringenda. Qd̄ vō eſt ſi ecclesia
z cimiteriū ſunt coniuncta. Si enīz vnū a reli-
quo diſtet bñ pōt vnū ſine reliquo violari. Si
igī altero eoz violato ſeu polluto etiā aliud vi-
olatū z pollutū eſt pari ratione. altero tñ eozū
reconciliato vtrūqz intelligit̄ recōciliatū ar. et
e. conſuluisti: extra. e. d. iuu. ecclē. in Rica qm̄.
nihil tñ naturale ē quā vnūqzqz eo geneſ ois
ſolui quo ligatum eſt. ar. ff. de vi z vi ar. l. i. §. ibi
autē ait ptoz. z par eſt ius ligandi atqz ſoluēdi
ff. de re. iu. nihil: extra. e. c. i. z ſic violato vl⁹ pol-
luto cimiterio ſufficit eccleſia reconciliari. Nō
nulli tñ ſimplr aſſerunt p vnus violationē ne
q̄qz altez violari. z p conſequez q̄libet eozūz
debere ſpecialiter reconciliari. q̄b⁹ tñ pōſſica-
lis libri obuiat auctoritas in q̄ ſpecialis forma
reconciliatiōis cimiterij nō habet. Deniqz ſi
ecclesia vel cimiteriū aut aliud qd̄cūqz p ep̄z ex-
coicatu conſecrat ſeu benedicat. talia reconci-
liatiōe nō egent: qm̄ ſacra a talib⁹ in forma ec-
cleſie collata. vera quidē ſunt. viij. q. i. ordinati-
ones. i. q. i. multi ppe ſi. extra de ſacra. nō ite. c.
i. z. ij. extra de coha. clē. vñ vt dicit̄ i phemio.
iij. pti. Uez cū ſic pmiſſus ē excoicari ſun⁹
cimiteriū z eccleſia. pphanet. multo quidē ma-
gis exteriora ſacra z bñdictōes q̄ p man⁹ z os
excoicati tranſeunt z pſciſcunt̄ q̄tūz ad eoz
merita p̄tinet contaminari z eozā deo ſet̄ vi-
denſ. i. q. i. §. q̄ autē ſacra. z. c. ſe. z. c. odit deus
z. c. illi offerunt: extra de ciſma. c. i. iō honeſtūz
eſt q̄ recōciliēnt pūſqz fideles talib⁹ ſacris etā
tur. put ſacrorū canonū lectio edocet euident̄
lxxi. di. ſi q̄ ſunt. At enī dñs p. pphētā. Male
dicā bñdictōib⁹ veſtris d. cō. di. l. altaria. i. z. ij.

De altaris consecratione. Rubrica.

Qn ſolū ecclesia vōz etiam
altare conſecrat d. cō.
di. l. altaria. i. z. ij. z hoc ppē tria
Primo ad ſacm̄ deo ibi offerē-
dū gen. viij. Edificauit Noe altā-
re dño z tollens de cunctis voluerib⁹ z pecor-
rib⁹ mundis obtulit ſup altare. Hoc autē ſacr̄z
eſt corpus z ſanguis xp̄i qd̄ in memoriā paſſi

onis omne innotatus. Iuxta illud. Hoc facite in mea commemoracione. Secundo ad nomen dei inuocandū. Un̄i genes. xij. Edificauit Abrahā altare deo qui apparuit ei et inuocauit ibi nomen dñi. Hoc autē inuocatio q̄ fit sup̄ altare p̄prie dñi missa. Tercio ad cantandū. eccle. xlvij. Dedit illi contra inimicos potentia et stare fecit s̄ altaria catōres et i sono eoz fecit vltres modulos.

Sane hoc mō et ordine consecratio altaris fit. In primis namq̄ pontifer incipit. Deus in adiutoriu meū intende. postmōz b̄dicit aquā deinde in q̄tuor cornubus altaris configurat. iiii. crucez cū aq̄ b̄dicta. Consequenter circū it altare septies. et septies mensam altaris. cum aspersorio de yfopo aq̄ benedicta aspergit. Eccelesia quoq̄ itez aspergit et aq̄ residuū ad basim altaris fundit. Deinde in q̄tuor angulis sepulchri in quo reliquie recondi debent q̄tuor cruzes crismate sunt crucez. et ponunt reliquie i capella cū tribus granis thuris. et sic recondunt i sepulchro. Deinde supponit eis tabula cum signo crucis sacre in medio cōfirmata. postmodū lapis qui mensa dicitur sup̄ altare adaptat. et adaptatus vngitur cū oleo in. v. locis. et eodē modo vngitur postea crismate sicut s̄ oleo dicitur est. Confirmatur etiā altare in fronte crucis crismatis. et adoletur incensum in. v. locis. Post hoc altare regitur et mundis panis in ducitur. et deinū super illud sacrificiū celebrat.

Nunc seriatim singula pmissa psequamur. Primo igit̄ notandum est qd̄ altare crismatis unctione et benedictione interueniente consecrat̄ et lapidē solū de con. oi. i. altaria. i. et. ij. Un̄ pontifer stans incipit. Deus in adiu. me. intē. Quia ipse dñs ait. sine me nihil potestis facere et quia hec dedicatio significat baptizandos. q̄ percepta fide ad pugna se pparat. et qui adhuc sunt inter suspiria et in certamina misericordie constituti. ideo nō dñt alia. qui enī baptizati nō sunt laudibus angeloz digni nō sunt. Un̄ thobie penul. Et in plateis eius alia cantabit. P̄ cōpletā vero ecclesie vel altaris consecrationē cantat̄ alia. qm̄ exclusa demonū fantasia deus ibi laudabit. Nā et xps ad aras crucis accedēs ad trinitatis gloriā manifestandā mortem soluit. Sed alia dūtaxat post resurrectionē cātatur. Secundo circa aq̄ b̄dictionē notandū est qd̄ h̄ aq̄ exorcizatio fit ad aufugandū inde inimicū. In q̄ b̄dictionē. iiii. necessaria sunt. v. aq̄ vinū. sal. et cinis. Et hoc ppter tria. Primo qm̄ iiii. sunt q̄ inimicū expellunt. Primū est lachrymarū effusio q̄ p aquā. Scdm̄ est sp̄ualis exultatio: q̄ p vinū. Tertiū naturalis discretio: q̄ p sal. Quartū p̄funda humilitas: que per cineres significatur. Aqua igitur est penitentia. Vinum mentis exultatio. Sal sapientia. sicut in prece-

denti ti. pbatū est. Cinis penitentie humilitas Un̄ de inimicis dñi: qz rex ip̄ e iurrexit de solio suo et indutus est sacco et sedit in cinere. Dñe et David inquit. Quia cinerē tanq̄ panē manducabā et. Dñe et Abrahā. Loquar inquit ad dñm meū cū sim puluis et cinis. Secundo modo aq̄ est ppls seu humanitas: qz aq̄ multe populi multi. Vinū deitas. Sal doctrina diuine legis: que est sal federis. Cinis q̄ cōsumat meritoria omne passionis. Vinūz aque mixtū xps deus et hō. Per fidē enī omne passionis que p doctrinā diuine legis habet. Populus p aquā signatus p fidei vionez coniungit capiti suo deo et homini. Tercio mō pōt dici qd̄ hec aqua benedicta sp̄ritu sanctū significat. sine c̄ flatu one nihil vniq̄ sanctificat. Et sine c̄ grā nō fit remissio peccatorū. Qd̄ sp̄ritus sanctus aq̄ vocetur ipsa veritas ostendit dicens. Qui credit i me fluita de ventre eius fluent aq̄ viue qd̄ enī gelista exponens dixit. Hoc autē dixit de spiritu scō quē accepturi erant credentes in eū. Et nota ordinē sacramenti exteriūz aq̄. interiūz ipiritu ecclesia consecrat. Hoc est enī qd̄ dñs ait. Nisi q̄s renatus fuerit ex aq̄ et sp̄ritu scō et. Ecce aq̄. Ecce sp̄s. In baptismatis ei sacro nec aq̄ sine ipiritu. nec ip̄s est sine aq̄. qd̄ qd̄ez ip̄e sp̄s sc̄ificabat q̄ in p̄ma mundi creatōe ferebatur sup̄ aq̄s. Hec ergo aq̄ et ip̄s altare et totū interius templū qm̄ illud sūt et altaria dēdicant aspergit. Licet igit̄ sp̄s et aq̄ ad baptismi et cōsecrationis ecclesie pfectionē sufficerent. tñ sci patres q̄ hoc constituerunt voluerunt nobis satisfaccere. Non solū in his q̄ ad virtutē. verū etiā i his q̄ ad significationē prinē sacramenti. Jōq̄z apposerunt salē. vinū. oleū. cinerē. et crisma. Nō enī crisma vel oleū habuit Philipp̄ qm̄ eum chū baptizauit. act. viij. c. Aliter ergo hoz desse nō oī et simul cōmiseri dēbent: qz ppls dei q̄ ē ecclesia sine his simul iunctis neq̄ sanctificat neq̄ a peccatis soluitur. de hoc etiā t̄get̄ subri. de consecra. De qua quidē manifestū est quia nisi quis renatus fuerit et. De sale etiā: quia sine fidei condimento quod in sale significatur. nemo inquam saluari poterit qnā tumcumq̄ aqua baptismatis aspergatur. De vino quoq̄ per quod sp̄ritualis diuine legis intelligentia designatur. Unde dominus i nuptiis aquam in vinum conuertit. Siquis aspersus non fuerit idest quicumq̄ de eo non biberit vel propinquantibus nō crediderit ad vitę eterne beatitudinem non perueniet. Cinis etiam aspersio per quam penitentie humilitas intelligitur tam necessaria est vt sine ea non fiat in adultis remissio peccatorum. per ipsaz eiz venit ad baptismū et ipsa est singulare refugiu peccatorib̄ p baptismū. Unde et nō imerito

baptismus vocat dicente dño in euangelio d
Jo. Q. venit in vniuersam regionē galilee. pre
dicans baptisum penitentie et remissionē pec
carorū. Et nota qtuor esse gna aq benedicte
de q in parte. iiii. dices sub ti. de aq benedicte asp
sione. His omnibus pmissis pōtifer. iiii. cru
ces cū aq ipsa in qtuor cornib⁹ altaris et vna i
medio facit. Quatuor cruces repitunt qdru
plicē caritatē quā hī qui ad altare accedūt ha
bere debent. s. vt diligant deū. seip̄os. amicos
et inimicos. De quib⁹ qtuor cornib⁹ caritatis
dñi gēi. xxiij. Dilataberis ad orientē et occidē
tē septentrionē et meridiē. Et ideo qtuor cruces
in qtuor cornibus fiant ad designandū q xp̄s
p crucē qtuor mundi pres saluauit. Secun
do fiunt ad significandū q qtuor mōis crucē
dñi portare debemus. s. in corde p meditacōez.
in ore p confessionē. in corpore p carnis mor
tificationē. et in facie p assiduā imp̄sionem.
Tercio in medio altaris significat passionē quā
xp̄s in medio terre subiit p quā operatus est sa
lutē in medio terre. i. in hierusalē. Deī septi
es altare pontifex circuit. Primo ad significā
dū q ip̄s debet p omnib⁹ curā impendere et
vigilanciā habere quē p circuitū designat. Un
tunc cantat. Inuenerunt me vigilēs q circuit
bant ciuitatē. debet enī sollicitē vigilare super
greges sibi cōmissos. Nā et ait Hilbertus. Ri
diculosa res est specularor cecus. p̄cursor clau
dus. platus negligens. doctor insipidus. et p̄co
murus. Secūdo septenus circuitus circa alta
re significat. vii. meditationes q̄s circa septem
plicē virtutē humilitatis xp̄i habere debemus.
et p ipsas circuire frequenter. Prima virtus ē
q d diuīte factus est paup. Secūda q i p̄sepio
positus. Tercia q parentibus subditus. Quar
ta q sub manu serui caput inclinauit. Quinta
q discipulū furē et p̄ditōrē sustinuit. Sexta q
ante iniquū iudicē mansuetus stetit. Septima
q p crucifigētib⁹ clementer orauit. Terc
tio p septē circuitus septē viē xp̄i significant.
Prima fuit de celo in vter. Secūda de vtero in
p̄sepiū. Tercia de p̄sepio in mundū. Quarta de
mundo in patibulū. Quinta de patibulo in se
pulchrū. Sexta de sepulchro in limbū. Septia
de limbo in celū. Cōsequenter ep̄s aspergit
altare. Quid autē altare in tēplo significet apl̄s
dicit. Tēplū enī dei sc̄m est qd estis vos. Si er
go tēplū dei sumus altare habemus. Altare
nostrū est cor nostrū. Hoc enim est cor in ho
mine qd altare in tēplo. In hoc altari sit sacri
ficiū laudis et iubilacōis. Juxta illud ps. Sacri
ficiū deo sp̄s contribulatus et. In hoc altari
sit cōmemoratio corporis et sanguis xp̄i. Hinc
p̄ces ad celū ascendunt: qz ad cor respicit de⁹.
xiiij. q. v. si qd. Hoc igit altare aq aspergit quā

do corda hominū per euangelicā p̄dicationē
a peccatis mundant. Nā et p̄dicatio aqua est.
Juxta illud. Dēs sitientes venit ad aq̄s. Hac
igit aq. i. euangelica p̄dicatione et sancti spiri
tus sanctificatione et altare cordis et totus hō
mundat et sanctificat. Consecratur etiā altare
cordis p conceptū timoris. vt viciet ad bonit
et per affectū amoris vt confirmetur in meli⁹.
Nā initium sapientie timor dñi. Septies autem
altare aspergitur aqua ad notandū q i baptis
mo septē dona spiritus sancti tribuunt. Per
h̄ et figurat q h̄re debem⁹ mēoriā dñice pas
sionis. Septē nāq aq aspiēs sē. vii. sanguis
xp̄i effusōes. Prima fuit in circūciōe. Secūda
in oratione qñ sudor eius fuit sicut gutte san
guinis. Tercia in corporis flagellatione. Quar
ta in capitis coronatione. Quinta in manib⁹
pforacōe. Sexta in pedū cruci affixione. Septi
ma in lateris ap̄tione. Quidā vero ter asper
gunt. qz in sancte trinitatis noīe baptizāt. Vel
qz ecclesia a peccatis cogitacōis locutionis et
operis emundat. Un et tunc miserere mei dñi.

Fiunt insup h̄mōi asperisiones et cū aspersio
rio de yfopo facto p quā herbā q humilis ē xp̄i
humilitas congrue designat: qñ p̄dicte sāgu
nis effusiones facte fuerunt cū yfopo humili
tatis xp̄i et inextinguibilis caritatis. quo asp̄s
ecclesia catholica mundat. Nec etiā herba na
turaliter creuit in petra et humilitas natū cre
uit in xp̄o petra. Nā iuxta apl̄m. Petra autem
erat xp̄s. Calide etiā nature est. et xp̄i humilitas
corda frigida ad exercenda opera caritatis ac
cendit. Itē eius radices saxa penetrant et hu
militas duricias abstinentie confingit. Valer
ad pectus et contra tumorē et hic superbie tu
morē sanat. Itē illa nascit et renascit et radica
tur in terra. Unde et si p eā tota fideliz mult
tudo intelligi possit. P̄cipue tñ illi p yfopum
figurant. Qui in xp̄i fide radicati et fundati ab
eius amore euelli et separi nō possunt. p quos
qd melius q̄ ep̄os et p̄byteros intelligere pos
sumus. q q̄to maiorē in ecclesia obtinēt digni
tatē tanto firmitus xp̄i fidei inherere debent.

Per hos fidē aspergitur aq. Per hos et ab
istis baptizant xp̄i fideles. His datū est pficere
baptismatis sacra. Dñi vero altare aq aspergit
ep̄s cantat. Domus mea domus orationis est
et. Et itez narrabo nomen tuū fratrib⁹ meis
Et qz sine deo nullū op⁹ pficit. in cōsumatiōe
orat et expandiant ingredientēs ibi bñficia pe
tituri. Cōsequenter qñ ecclesia sūl et altare cōse
crant tota ecclesia aq illa aspergit. put in p̄cedēti
tactū fuit. Quo pacto pōtifer ad altā cū ps.
accedit et fidū aq ifudū ad basī altar̄ sic i ve
teri test. fidū sāguis sūdbat ad crepidinē qd
idē est qd basis p qd significat. q. residuū qd

excedit vires humanas in tanto sacro deo comendat quod est summus sacerdos. et est aliorum sacerdotum supplere defectum. Sepulchrum vero sine foramen in quo relique recondi debent significat unam auream plenam manna que in archa testimonij posita erat. put sub tri. de altari dicitur est. Si quidem sepulchrum habet quod a quibusdam confessio nuncupatur. est cor nostrum quod quatuor crucibus de crismare factis consecratur: quod quatuor sunt virtutes in libro sapientie descripte. scilicet prudentia. fortitudo. temperantia. et iusticia quibus cor nostrum quasi inungitur. dum ad suscipienda secretorum celestium mysteria per donum sancti spiritus preparatur. Sicut autem sepulchrum hoc. quasi ex superiori parte altaris. et quasi ex latere anteriori. Sane sine sanctorum reliquiis aut ubi ille haberi non possant sine corpore christi non fit consecratio altaris sicut de con. di. i. d. fabrica et c. placuit. sed viatici vel potabilis sic. e. d. concedimus. Relique siquidem sunt exempla virtutum. quibus testis auctoritates passionis martyrum. et vita confessorum. que nobis sunt ad imitationem relictata. De in capsa recondimus cum ad imitandum ea in corde retinemus. quod si audimus et intelligimus et opera non facimus. magis est ad damnationem quam ad salutem: quia non auditores legis iusti sunt apud deum: sed factores tantum. Unde apostolus dicit imitatores mei estote sicut et ego christi. Solemnis quoque reliquiarum depositatio fit ad imitationem eius quod sicut legitur in exo. In archa testamenti erant duo circuli aurei totum lignum penetrantes. xxxvij. di. s. ecce. et per eos veteres de lignis sethim deaurati imitebantur quibus archa ferebatur et priusque pontifex intret ecclesiam circuit ea cum reliquiis ut sint illi ecclesie protectores. Legitur quoque. iij. R. viij. c. quod in templi dedicatione congregati sunt omnes maiores natum israel cum principibus tribuum. et duces familiarum ad regem Salomonem in hierusalem et offerrent archam federis domini. veneruntque cuncti senes de israel. sacerdotes autem intulerunt archam federis domini in locum suum in oraculo templi in sanctum sanctorum subter alas cherubin. Si quidem cherubin expandebant alas super locum arche et protegabant illam et rectes eius. Rex autem Salomon et omnis multitudo israel quod ad eum conuenerat gratulabatur cum illo ante archam. In quo quidem rei testimonij plati magnates et populi puencie hodie conueniunt ad ecclesie dedicationem et sequuntur processionem consecrantem. et relique per sacerdotes sub papilionem seu umbraculo solemniter deportant. Deum pontifex priusque ecclesiam cum illis ingrediat Simonem facit ad populum. Nam et Salomō archa deportata conuertit faciem suam et benedixit omni ecclesie israel. et per orationem in ecclesia orauit. Omnis enim ecclesia israel stabat. et ait Salomō benedictus omnis deus israel etc. put legit ibidem. Re-

condunt autem relique sanctorum cum tribus granis thuris in capsula: quod exempla sanctorum cum fide trinitatis. scilicet patris et filii et spiritus sancti debemus in memoria retinere. Nam debemus credere unum deum unam fidem. et unum baptismum: quod iustus ex fide uiuit sine qua sicut dicit apostolus impossibile est placere deo. Supponitur et aptatur ipsi sepulchro quodam tabula signo crucis ex crismate roborata. Si quidem per crismam intelligitur spiritus sancti donum quo tabula. scilicet caritas supinungitur: quod cor nostrum ad obseruanda secreta celestia spiritus sancti gratia roboratur. Tabula ergo hoc signo roborata reliquiis supponitur. quod per exempla sanctorum caritas accenditur. quod operum multitudinem peccatorum. sicut et tabula reliquiis operum. Unde apostolus. Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Nec autem tabula siue lapis continet siue dicitur sigillum sepulchri sicut ait Alexander papa. iij. extra de con. eccle. vel al. aq. et c. i. Postea vero lapis qui mensa altaris dicitur super altarem adaptatur. per quam perfectionem et soliditatem notitie dei possunt intelligi: quod non propter diuinitatem sed propter soliditatem fidei lapidea esse debet: de eo. di. i. altaria sicut dicitur ait Petrus. Tu es Petrus: et super hanc petram. scilicet hanc fidei firmitatem edificabo ecclesiam meam. l. di. fidelium. Sicut enim mensa confirmatio et perfectio altaris est. ita notitia dei confirmatio et perfectio est omnium bonorum. Unde dicitur in sapientia ad deum noscere enim te confirmata iusticia est et noscere iusticiam tuam et virtutem tuam radix est immortalitatis. Et dicitur per Hieremiam. In hoc gloriatur quod gloriatur scire et noscere me. Vel per ipsum lapidem christi intelligitur. De quo dicit apostolus. Ipso summo angulari lapide christo iherusalem. Per lapidem quidem christi humanitas designatur. De quo in Daniele legitur quod lapis abiecius est de monte sine manibus: quod christus de beata virgine que propter eminentiam virtutum mons dicitur. sine virili semine mirabiliter est natus et factus in montem magni totum repleuit orbem terrarum. De qua etiam per psalmum dicitur. Lapidem quem reprobauerunt edificantes hic. scilicet in. c. an. quoniam christus quem edificantes. id est iudei reprobauerunt dicentes. Nolumus hunc regnare super nos. hic factus est in. c. an. quia sicut ait apostolus. Exaltauit illum deus et dedit illi nomen etc. Vel per lapidem caritas intelligitur ut premissum est. qui debet esse magnus et latus quoniam latus est mandatum caritatis quod etiam ad inimicos extenditur. iuxta preceptum domini. Diligite inquit inimicos vestros. Non ergo vngunt altaria nisi lapide: quod christus per altare significatus est lapis excrecens in montem ut dicitur est. ipse est mons pinguis oleo leticie per confortibus suis vinctus. Uerum in exo. legitur omnem precepisse fieri altaria de lignis sethim quod sunt imputribilia et altare lateram ligneum est.

Salomon quoque fecit altare aureum. prout legitur. iii. re. vij. c. Sed illa facta sunt in figura et in comitatu puencie in castro sancte Marie de mari altare terreum quod ibi fecerunt Maria magdalena et Martha et Maria Jacobi et Maria salome. Post hoc aspersio altari et cum aqua baptizato restat ut oleo et crismate liniatur. Eps enim super infundit oleum et crismata et catat. Exerit Jacob lapide in titulum fundens oleum desuper. Illa enim ecclesia fuit titulus aliarum: quod de syon exiit lex et verbum domini de hierusalem. Faciens primo super illo quinque cruces ex oleo infirmorum secundum ordinem romanorum. secundum quasdam vero alias ecclesias de vitro quoque oleo. una in medio et quatuor in cornibus. post ista eodem modo totidem ex crismate. Sane per oleum spiritus sancti gratia intelligitur. de quo dicit Ysa. propheta. Conputrescet iugum a facie olei: quod sic episcopus oleum infundit super altare. ita Christus qui est summus pontifex effundit gratiam super altare nostrum: quod est cor nostrum: quod ipse est distributor omnium gratiarum per spiritum sanctum. sicut dicit apostolus. Alii dant sermo sapientie. alii sermo scientie. alii fides. alii gratia sanitatum etc. Et sicut per oleum episcopus purificat mensas altaris. ita et spiritus sanctus purificat cor nostrum ab omnibus vitiis et peccatis. Christus quoque oleo fuit unctus non quod de visibili sed invisibili id est gratia spiritus sancti. Unde David. Unxit te deus deus tuus oleo leticie etc. I. plus quam omnes sanctos qui fuerunt princeps gratie eius. i. gratie Christi. Unde unctio episcopi convenit Christo quam aliis: quod per omnibus aliis unctis est deus ad habendum plenitudinem bonorum. idque interpretatur unctus. Unctio quoque ex oleo misericordiam significat. Iuxta illud evangelii. Unge caput tuum et faciem tuam lava: quod sicut oleum in liquoribus. ita et misericordia in bonis operibus superior est. quicquid enim liquoris oleo superinfundas illud semper desuper natat. de misericordia vero scriptum est. Sitis omnes universis et miserationes. e. i. o. o. et misericordia super eraltat iudicium. Hoc igitur oleo linunt altare cordis nostri ut semper misericordie memores asperisionis aqua et regenerationis baptismi effectum non amittamus. Quinque cruces de oleo. significant quod memoriam quinque passionum Christi quas per nos in cruce sustinuit semper habere debemus. Ipse namque quinque plagas sustinuit. scilicet in manibus. in pedibus. et in latere. Designant etiam quinque passionem misericordie que nobis sunt necessarie. Necessarium enim est ut homo misereatur christi passioni eius compatiendo. Unde Job in persona Christi. Misere mei misere mei etc. Oportet etiam ut homo misereatur proximo cuius malum videt. Unde in ecclesiastico. Misericordia hominis circa proximum suum et sibi ipsi. et hoc tripliciter. scilicet pro commissis plangendo illa. Unde dicitur. Nullus est qui agat penitentiam super peccata

to suo. d. quid feci. Pro omnis. Unde Ysa. v. c. mibi: quod tacui. i. quod non sum locutus. q. d. quod omni si bonum quod facere potui. et per bonis minus profectis. vii. Luc. Cum bona omnia fecerimus dicamus quod servi inutiles sumus etc. q. d. bona fecimus non bene non pure. et ideo inutiliter fecimus. sicut facies elemosinam ad vanam gloriam bonum facit sed non bene non pure. De hac triplici miseratione dicitur. Ecce. Misere anime tue placens deo. Quia vera compassio mentis debet esse cum exhibitione operis. ideo bis sunt cruces. primo de oleo. postmodum de crismate. Unde ps. Beatus qui misereatur et eo qui meretur misericordiam et commodat opere. Et qui non sufficit habere compassionem in mente cum boni operis exhibitione absque odore bone famie. Iuxta illud evangelii. Sic luceant opera vestra ut glorificetur deus. et ideo sunt cruces de crismate quod constat ex balsamo et oleo. Balsamum quidem propter bonum odorem significat bonam famam. Oleum propter claritatem et nitorem conscientie quam habere debemus. Iuxta illud apostoli gloria nostra hec est testimonium conscientie nostre: extra de sacra vinctura. c. i. Tunc autem balsamum oleo recte coniungitur quia bonus odor misericordie additur. Rursus per quinque cruces de oleo et crismate. quinque sensus corporis nostri intelliguntur. qui duplicantur et in denarium surgunt: quia quinque sensus corporis bene utendo et nosmetipsos custodimus et alios exemplo et doctrina nostra in bono opere confirmamus. Unde ille bonus negociator gloriabatur dicens. Ecce alia quinque superlucratum sum. Dum autem sunt ille premissis inunctionibus cantatur. unxit te deus deus tuus: quod de Christo dictum est. Ter ergo altare iungitur bis oleo. tertio crismate: quia ecclesia. fide. spe. et caritate que maior est ceteris insignitur. et omni crisma infunditur cantat. Ecce odor filii mei sicut odor. a. p. Dic ager est ecclesia que floribus vernat. virtutibus splendet. operibus flagrat. Ubi sunt rote martyrum. lilia virginum. viole confessorum. et viros incipientium. Post unctionem adoleatur incensum quod devotionem orationis significat. Qui enim habet. vij. dona spiritus sancti assimilatus est deo devota potest illi offerre orationem cuius habet similitudinem. In quinque locis adolescit videlicet in quatuor angulis. et in medio: quia sic quinque sensus corporis exercere debemus ut fama boni operis nostri visque ad proximam extendatur. De qua dicit apostolus. Christi bonus odor summus in omni loco: extra de sacra vinctura. c. i. Et in evangelio. Sic luceat lux vestra etc. Adhuc incensum frequentatio est continua Christi sacerdotis atque pontificis. per nobis apostoli dei preces interpellatio. Lucet cum incenso facit et ceteris passionibus per omnes dies et tempora per nobis interpellat. Incensum copiose in medio et in angulis comburetur et omnes per hierosolimam

et in vniuersali ecclesia multiplicare. Consequenter altare cum signo crucis confirmatur dicendo. Confirma hoc deus etc. que confirmatio ex crismate a pontifice in fronte lapidis facta significat confirmationem que quotidie fit a spiritu sancto per caritatem in altari cordis. et nulla tribulatio cor nostrum a caritate dei valeat separare. Unde dicebat apostolus. Quis separabit nos a caritate christi tribulatio an angustia etc. Et subiungit gloria patri et laus trinitati ceteretur. Ultima altaris benedictio significat illam finale benedictionem quam dicitur. Venite benedicti patris mei etc. Denique altare linteum candido extergitur. ad notandum quod cor nostrum castitate vite mundare debemus. Deinde benediciuntur vasa vestes et linteamina diuino cultui deputanda. Nam et Moyses per xl. dies edoctus est a domino facere linteamina et ornamenta in templo necessaria. Nepe vtenilia benedicere est opera nostra ad deum referre. Post hoc altare albis et mundis pannis vestitur. de quo sub titulo de altari dictum est. Postremo ornat ecclesia et accenduntur luminaria. Tunc enim opera iustorum splendent. tunc fulgebunt iusti et tanquam simile in arundineto discurrent. Et inde super altare hoc ordine consecrato missa celebratur et sacrificium altissimo offert. Illud vero de quo propheta ait. Sacrificium deo spiritus contritus. put dicitur in psalmo. iiii. partis. Non eis debet fieri consecratio sine missa secundum Basilium papam de con. vi. i. omnes: quia tunc reuelatur sacramentum quod etiam angelis ab initio fuit absconditum. Et attende quoniam in aspersione basilice pontifex linteis duntaxat et minoribus virtutibus induitur: sed in missa vestibus ornatur pontificalibus et preciosis recolens quod legalis pontifex in linteis sanctuarii expiabat et post lotus in pontificalibus in holocaustum arietis offerebat. Sed quod in eiusdem linteis hircus emittebat post expiationem Ideo etiam in consecratione fontium et in mersione cathecuminum ubi peccata eorum transferuntur quod datur ut tunc simplicibus et linteis indumentis.

De consecrationibus et unctionibus. R.

Egitur osim precepisse fieret crisma quo vnguento vngeretur tabernaculum in dedicatione et archam testamenti mensamque cum vasis. et quo filii sacerdotes et reges inungerentur de co. vi. i. s. i. Moyses tamen non legit fuisse unctus nisi unctione spirituali sicut et christus. Voluit itaque christus nos unctione materiali iungi. et illa consequimur spirituali. et ideo pia mater ecclesia diuersas exhibet unctiones. De quibus hic aliqui perstringamus dicentes.

Primo quod huiusmodi significant unctiones. Secundo ex quibus fiant. Tercio de unctione baptizando. Quarto de unctione baptizatorum quod per episcopum fit in fronte. Quinto de unctione ordinando.

Sexto de unctione consecratorum episcoporum et principum.

Septimo de unctione ecclesie altaris calicis et aliorum misteriorum ecclesiasticorum. Octauo de extrema unctione. Nono de consecratione et benedictione cimiterij vestium et aliorum ornamentorum ecclesiasticorum. Decimo de consecratione et benedictione virginum. Circa primam igitur notandum est quod due sunt species unctionis: extra de sacramento. i. exterior. quod materialis. siue corporalis. et visibilis est. et interior que spiritualis et inuisibilis est. exteriori visibiliter vngitur corpus. et interiori inuisibiliter vngitur cor. De prima Jacobus apostolus ait. Infirmus quis in vobis inducat presbyteros ecclesie et orient super eum. vngentes cum oleo in nomine domini et oratio fidei saluabit infirmum. De secunda Jo. apostolus ait. et vos unctionem. i. unctionem quam ab eo accepistis maneat in vobis et non necesse habeatis ut aliquis doceat vos. sed sicut unctio eius docet vos de omnibus. Unctio exterior signum est interioris. Interior vero non solum est signum. i. si gnatum sed etiam sacramentum: quod si digne sumitur vel agit vel auget absque dubio quod designat partem salutem. Iuxta illud super egros manus imponit et bene habebunt. Circa secundam sciendum quod ad extremam bibendum exterioris et visibilis unctionis duplex oleum benedicitur: extra de sacramento. v. g. oleum sanctum seu cathecuminum quo cathecumini unguuntur et oleum infirmorum de quo infirmi unguuntur. De qua unctione loquitur dicta auctoritas. Infirmus quis ex vobis etc. Qualiter autem fiant benedictiones utriusque olei et crismatis in vi. parte sub quinta feria cene domini. d. Sequitur queritur quare infirmi et cathecumini oleo inunguntur. Respondeo ut ex visibilibus inuisibilia facilius capiantur. sicut enim oleum fugando infirmitatem recreat artus fessorum. et de sui natura lumen prestat. sic credendum quod unctione olei consecrati quod est signum fidei peccata fugando sanitatem anime confert et lumen ei prestat. Siquidem oleum visibile in signo oleum inuisibile in sacramento. et oleum spirituale intus est. De oleo infirmorum auctoritatem accepimus ab apostolis. de oleo cathecuminum ab apostolicis. et licet deus possit oleum spirituale sine corporali tribuere: quia tamen apostoli pro infirmis. apostolici pro cathecuminis. hac arte vti sunt non sine peccato omitti potest quod eorum auctoritas consecrauit. prout sub tit. de altari dictum est. sicut et antiquitus iusti sine circumcisione placuere deo. sed postquam eis preceptum fuit ut circumciderentur hoc omittentes peccato subiciebantur. xxxv. di. ab exordio.

Tertio dicendum est de unctione baptizandum. et quid in nouo testa. extra de sacra vn. nō solū reges et sacerdotes vnguntur. sicut iaz dicitur. Verum etiam quia christus in sanguine suo fecit nos deo nostro regnū et sacerdotēs. idest regales sacerdotes. Iuxta quod Petrus apłs ait. Vos estis genus electū. i. electi ex generib⁹ hominū regale sacerdotiū. i. bene nos regentes. Oēs xpiani bis añ baptismū vngunt sed oleo benedicto. primo in pectore. deinde inter scapulas. Et bis p⁹ baptismū sed crismate sacro. primo in vertice. deinde p cpm i fronte. Et fm Aug. xi. di. ecclesiasticay. Prime tres vntiones introducte sunt potius vsuq; p aliq; scripturā. In peccore qdē in quo est locus cordis baptizandus vngit oleo. Primo vt p sps sancti donū abiciat errorem et ignorantia. et suscipiat fidē rectā: qz iustus ex fide viuū et corō creditur ad iusticiā Inter scapulas vero vt p spūs sci grāz excruciat negligentia et torporē. et exerceat bonā opationē: qz fides sine opibus mortua est. vt p fidei factū sit mundicia cogitatioz In pectore vt p opis exercitiū sit fortitudo laborū i scapulis qten⁹ fides p dilectionē fz aplz opes. Oleū igit a corde ad scapulas trāsfertur qñ fides q mente concipit ope pficit: quia iux hoc fides est facere quod dicit. In verticis vero baptizatus crismate a sacerdote inungitur ut sit parus oī poscenti de fide reddere ratōez: qz p caput mens intelligit. Iuxta qd legi. Oculi. i. intellectus sapientis in capite. i. in mente eius. e. i. mentis supior ps. est rō. et inferior sensualitas. Vñ bñ p verticē q est supior ps caput intelligit rō q est supior ps mentis. De hoc etiam in. vi. pre sub sabbato scō ubi agit de cōfirmatōe dicit. ideo autē añ baptismū vngit oleo bñdicto et p⁹ baptismū oleo sacro: qz crisma solū cōpetit xpiano. Xps enī a crismate dī. ul. potius a xpo dī crisma nō fm noīs formā: sed fz fidei rationē. A xpo vō xpiani dīr tanq; vnti deriuant ab uncto. s. a xpo ut oēs concurrant in odore vngenti illius. i. xpi e⁹ nomen oleū ē effusum. sed fm uim noīs xpiani a crismate dīcunt fm fīdōz. d. hoc dicit in phemio. ij. par. tis. Rursus fm Aug. de con. di. iiii. prima unctio ex oleo ostendit nos ad auditū plene fidei pparatos. et ad bonū xpi odore uocatos. et ad renuntiandū dyabolo esse cōmunitos. Secūda unctio in pectore et inter scapulas fit fm Rabanū. e. di. deinde. ut p fidē undiq; muniamur et ad bona opa pficienda p dei grām robores. Nēpe p pectus. fidei uirtus. p scapulas vō i quib⁹ onus portat hoīs robur et opatio recte intelligit. Iuxta illud. xxi. q. vlti. alligant. Alligant onera importabilia et imponunt humeris hoīs xē. Ungitur ergo in pectore et iter scapu

las ut mente et actu opa dyaboli postponat et ut sit capax ad intelligendū uerbū dei. et robur sit ad portandū ingū ipsius et onus legis. Unctio uero q fit in uertice. i. summitate capitis sup cerebz fit fm ipz. e. di. postq; et di. v. nouisse ut celestis regni particeps fiat inunctus. et quia baptizati anima capiti. i. xpo desponsat et propterea fit euz crismate ex oleo et balsamo confecto. ut sciamus q spiritus sanctus ei datur qui inuisibiliter operatur. oleuz nanq; fessa mēbra fouet et lumen prestat ut promissus est. Balsamus vō redolere facit. Si quidē festa sūt anime mēbra. qñ penitet se contra deū egisse. spiritus sanctus uenit ad illas illuminans eius intelligentia et demonstrans ei peccata sibi eē dimissa uel dimittenda et prestans illi bona opera: que in alijs bonū inspirant odore quod p flagrantē balsamū designatur. Itē quia sedes superbie que semper in tra ipsius nominis consonantia superioza appetit in uertice esse uidetur. Ideo rite fit ibi hec unctio sub forma crucis et sub nomine humilitatis. Hanc unctōnē Siluester papa fieri instituit per presbycos propter occasionē mortis. Unde credibile est q ante eius tempus uraq; unctio. s. et uerticis et frontis episcopo referuabatur. Lū ei gremiū dilataitur ecclesie nec omnes episcopi valerēt per confirmationem occurrere. Jō ne sine crismatis unctione perirent. instituit ut a sacerdotibus in vertice supra cerebz ubi est sedes sapientie vngerentur ad robur et augmentū gratie. Unde si postea decesserint dicit Sicut in mitrali q pzo rata gratie augmentum consequentur et glorie. Veruntamen et sine vntōe credimus solo baptismō saluari et sine manus impositione spiritum sanctū dari. cui deus dare voluerit. prout in actibus apostolorū legitur. Arnaldus tamen perfidi heretici asserunt q nunq; per baptismū aque homines spiritum sanctum accipiunt. nec samaritani baptizati illum receperunt donec manus impositionem acceperunt. Sane vtraq; unctio fuisse cundum Rabanū de con. di. iiii. postea. i. modum crucis et ab eo tempore dyabolus in vase suo pristino cognoscens signum sue interepcionis idest sancte crucis qua interemptus est Jam sibi deinceps illud sciat alienū idest a se alienatum. Sit quoq; secundum eum. e. di. deinde. Unctio in pectore cum inuocatōe trinitatis. ut nulle reliquie latentis inimici in eo resideant. sed in fide sancte trinitatis mens ei⁹ confortetur. et suscipiat et habeat intelligentia; mandatorum dei. Quisq; ergo fidelis bis inungitur bis oleo. postea similiter bis crismate. Primo in baptismō in vertice. Secūdo p⁹ baptismū i frōte. s. in cōfirmatione: qz et sps scis bis fuit

aplis datus. vt dicitur i sexta pre sub sabbato
 sancto. Quarto loco dicendum esset de vn-
 ctione que fit per episcopum in fronte baptiza-
 ti. sed de hoc dicitur i sexta parte sub sabbato
 sancto. Quinto loco circa vntionē ordinā-
 doz notandū est qd manus pſoyteri ab epō in-
 ungunt vt cognoscat hoc sacro se p spm scin
 suscipe virtutē z grāz cōsecrandi. Un epō eos
 inungens dicit. Cōsecrare z scificare digneris
 dñe manus istas p vntionē z nſaz bñdictōez
 ut qcuqz cōsecrauerint cōsecrent: z qcuqz bñ-
 dixerint bñdicant in noie dñi. xvi. q. i. §. hoc iō
 et extra de sacra vnc. Jōqz viri deuoti osculā-
 tur manus sacerdotū statim p ordinationē e-
 oz credentes p hoc orōniū illoz pſiceps z bo-
 noz fieri. Et ungunt oleo sacro vt opa mie p
 viribz ad oēs debeant exercere. Per man? enī
 opa. p oleū miā designat. Un samaritanus ille
 appropians vulnerato vinū supinfudit z oleū
 vulneribz eius. Ungunt etiaz oleo vt humide
 sint ad offerendū deo hostiā p peccatis. z lar-
 ge ad cetera officia pietatis non aride z curue
 ad retinendū. i. q. i. sicut vgeri. Utriqz enī vide-
 licet grā curatōis z caritas dilectōis p oleū de-
 signat. Rursus iō ipositiō man? cū oleo sup ca-
 put ordinādi fit: qz p man? op? p digitos oēs
 sps scī. z p caput mens intelligit. Adan? g ipo-
 nit: qz donis sps scī mēte ibut? ad opa xpi mit-
 tit. Sexto circa epōz z pncipiū vntionem
 sciendū est. qd epōz vntio a veteri testō supsit
 originē: extra de sac vnc. Nā leui. xxi. c. dñ. pō-
 tifer sup e? caput fultū est vntōis oleū. z cui?
 man? sunt in sacerdotio cōsecrare. Sane epūs
 vngit crismate. qd sicut pmissus est cōficiet ex
 oleo z balsamo. z vngit illo tā in corpore qz i
 corde. vt interi? nitore cōscie qñi ad deū qd
 p oleū z exteri? habeant odore fame quo ad p-
 ximū. qd p balsamū designat. De nitore cōscie
 dicit apls gloria nſa hec est testimoniū cōscie
 nſe. Nā oīs gloria filie regis abint? i. pcedit.
 De odore bone fame idē apls ait. Xpi bon?
 odor. i. exēplū z imitatio sum? in oī loco. z alijs
 sum? odor vite in vitā. xxiij. q. iij. nabuchodo-
 nosor in pn. qd diceret sum? exēplū dilectōis z
 bone opionis ducentis in vitā eternā. alijs o-
 dor mortis in mortē. i. inuidie z male opionis
 ducentis in mortē eternā. Debet enī epō in se
 bonū hſe testimoniū z ab his q sunt int? z ab
 his q sunt foris. vt cortina. i. fidelis. cortinā. i. in
 fidelē trahat. i. ad fidē z q audit. i. adiscendo z
 credendo dicat. Vleni. i. pdicando z dicendo.
 Hoc vngēto caput z man? epī cōsecrant. Per
 caput enī mens intelligit. Juxta illud euāgelij
 vnge. i. humilia caput tuū z faciē tuā. i. cōsciaz
 laua lachrymis. Per man? opa designat. iuxta
 illud in canticis zc. Manus mee. i. bona ope-

ra distillauerunt mirrā. i. dederunt alijs bonas
 exemplū. Caput igitur vngitur balsamo carita-
 tis. Primo vt epō diligat deū ex toto corde. z
 ex tota mente. z ex tota anima sua z etiā chri-
 sti exēplū pſimū suū sicut. i. ad id qd scipm.
 Oleū enī in capite est caritas in mente s3 hſe.
 Secundo caput vngitur ppter auctoritatem z
 dignitatē: qm nō solū epō sed etiā rex constitu-
 itur. Tercio vt ostendatur illius. i. xpi tanqz ei?
 vicarius repſitare psonā. de quo or per pphē-
 tā. Sicut vngentū in capite zc. Caput enī viri
 est xps. Caput xpi deus qui se dicit. Spūs dñi
 sup me eo qd vixerit me z euangelizare paupe-
 ribus misit me. Xps enī caput nostrū vntus
 est oleo inuisibili. ipse pro vniuersa interpellat
 ecclesia. Xps p sibi cōmissa. Manus vero un-
 guntur ppter ministeriū z officiū. Manus q
 dē q opa signant vnguntur oleo. i. crismate pi-
 etatis z mie. Primo vt epō operetur bonū ad
 omnes: maxie autē ad domesticos fidei nemi
 claudant oib? apianf. iuxta illd. Adan? apuit
 inopi. z brachiū extendit ad paperē: manus a-
 rida manus auara manus tenacitate contrac-
 ta aperiri nō pōt. Ungatur igitur vt sanet z a-
 periat. z vt indigētibus elemosinas largiat.
 Secundo vt ostendatur accipere potestātē be-
 nedicendi z consecrandi. Unde cū eas conse-
 cratoz inungit cōsecrare inqz z scificare domi-
 ne digneris manus istas zc. vt s. Tercio vt mū-
 de sint ad offerendū hostias p peccatis. Et no-
 ta qd licet manus epī inuncte fuerint oleo cuz
 in pſoyterum ordinaretur iterū crismate iun-
 guntur cū in epm cōsecratur: extra de sac vnc.
 siquidē p manus opera. per oleū spiritus sanc-
 tus vel gratie copia. per balsamū qd oleo admi-
 scetur in crismate odor bone fame designatur
 zc. xxiij. Quasi balsamum non mixtum odor
 meus. quia ergo in operibus episcopozum z a-
 liozum superiorum plusqz in alijs inferioribus
 munus spirit? sancti apparere. z odor fame sē-
 tiri debet. Juxta illud. ij. ad corinthi. ij. Chisti
 bonis odor sumus deo. Naz z in celesti ierar-
 chia superiores angeli inferiorib? donis z gra-
 tia eminent. lxxviij. di. ad hoc. Jecirco in eoz
 consecratione manus alias oleo inuncte cris-
 mate rationabiliter inunguntur. Pollex etiam
 crismate confirmatur vt pollicis impositio cū-
 ctis proficiat ad salutem. Nempe in veteri te.
 non solum vngebatur sacerdos. verum etiam
 rex z propheta. sicut in libris regum habetur.
 Unde dominus precepit Delie. Uade z reuer-
 tere in domum tuam per desertū in damascū
 cumqz peruenieris illuc vnges Azael in regem
 sup syriā z yeu filiū nausi vnges regez sup isrl.
 Delie enī at filius Saphat q ē de Abel vnges p-
 pberā p te. Samuel quoqz vngit dō i rgē. Sed

postq̃ Ihesus nazaren⁹ quē vncit de⁹ spū s̃a /
cto. sicut in actibus ap̃loz legiē. Vinctus est o
leo p̃confortibus suis q̃ s̃m ap̃lm est caput ec
clesie. q̃ est corpus ipsius principis vinctio a ca
pire ad brachiū est translata vt princeps a t̃pe
xpi nō vngat in capite sed in brachio siue i bu
mero. vel in armo in q̃bus principatus cōgrue
designat. Iurē q̃d legiē. Factus est principat⁹
sup humer⁹ eius rē. Ad q̃d etiā signandū Sa
muel fecit poni armā aī Saul cui dederat lo
cū in capite mēse aī eos q̃ fuerunt inuitati. in
capite vero pontificis sacralis est delinitio ob
seruata: q̃ p̃sonā capitis. i. xpi q̃ est caput eccle
sie in pontificali offiō rep̃tat. Differt autē i
ter pontificis et principis vntione: quia caput
pontificis crismate consecrat. Brachiū vō p̃n
cipis oleo deliniē vt ostendat q̃ta sit oīa inē
auctoritatē pontificis et principis ptatē. Et
nota q̃ sicut in euangelio legiē q̃dā p̃familias
vocauit seruos suos et dedit illis decem mnas.
Si q̃dē vocatio seruī est canonica electio epi q̃
fit s̃m vocationē dñi vocantis Aaron: extra d
elec. transmissi. Mōna dat ei q̃i is q̃ sibi manus
imposuit dat ei tertiū euangelij dicens. Vade
p̃dica et ipse cū primo ingrediet ciuitatē suā p̃
fert euangelij in pectore suo. Iuxta morē q̃rū
dā ecclesiarū ostendēs q̃i negociator m̃nā suā
In q̃busdē etiā ecclesijs cū archiep̃s dat illi v
gā dicit. vade p̃dica et ille statim b̃ndicit pplm
in quo signat q̃ Moyses cū virga missus ē in
egyptū. Rursus epi i die sue cōsecratōis cō
sueuerunt eq̃tare eq̃s albis pannis coopertos
rep̃tantes illud q̃d legiē in apoc. xix. c. Exerci
tus q̃ sunt in celo sequunt̃ illū in eq̃s albis. Si
quidē exercitus q̃ sunt i celo sunt boni et iusti
viri et plati q̃ quotidie sequunt̃ p̃ celestib⁹ de
um in omnibus bonis operibus q̃ ideo dicun
tur esse in celo: q̃ sola celestia diligunt et q̃rūt.
Unde apostolus nostra conuersatio i celis ē.
Di exercitus. i. boni et iusti viri et plati sequun
tur Ihesum q̃i. i. expugnant in se vicia p̃ coze
ctionē et in p̃mis p̃admonitionē. Unde Ja
cobus. Qui conuertit fecerit peccatōrē ab erro
re vie sue liberabit animā suā a morte rē. Ius
ti exercitus sunt in eq̃s albis. i. et in corporib⁹
castis. Corpora bonorū dñr eq̃: q̃ sicut eq̃ viri
gunt s̃m voluntatē sessoris. ita iustorū corpora
regunt voluntatē xpi. Isti eq̃ debent esse albi.
siue albis op̃reti. i. corpora iustorū et platoz de
bent esse casta et mūda. Si enī casta nō fuerit
xpm seq̃ nō poterunt. Et Petrus xps passus ē
p̃ nobis vobis relinq̃ns exemplū vt seq̃mi ve
stigia eius rē. Sed et clerici sancte romane ec
clesie ex concessione Constantini ip̃atoris. xviij.
di. constantinus. equitant equos decoratos li
teamibus candidissimī coloris. Qua die debe

at eps consecrari. et q̃ codex euangelij ponit
sup humeros consecrādū dicit in. ij. pre sub ti.
de epo. Septimo loco dicendū est de vnti
one ecclesie altaris calicis et aliorū ministeriorū
ecclesie q̃ s̃m morē dñi dedicant inungunt: et
de sacra vnc. nō solū ex mandato legis diuine.
s; et q̃ moyses tabernaculū et oīa vasa misterij
sanguine aspsit et oīa pene i sanguine mūdabat
vex etiā exēplo beati Siluestri q̃ q̃n consecra
bat altare illud crismate p̃ugebat. Precepit eiz
dñs Moyses ut faceret oleū vntōis d quo vngē
ret tabernaculū mēsa archā testij. candelabz et
suppellectilia exo. xxx. et. xl. c. et alia et p̃missū ē.
Que vntōes sunt in rebus inunctis vt maior
reuerentia exhibeat. et maior eis g̃ra infunda
tur. De his vntōib⁹ in suis locis dictū est et di
ces. Vex vntōis sacramentū aliud q̃d esse
cit et figurat. tā in nouo q̃s in veteri testa. extra
de sacra vnc. Cū nō iudaizat ecclesia cū vnti
onis celebrat sacramentū. sicut aliq̃ antiq̃ men
cium: q̃ neq̃ scripturas neq̃ dei nouere virtu
tē. De vntōibus ecclesie et altaris in suis ti. di
ctū est. Patena siq̃dē consecrat et inungit
ad amministrationē corporis xpi q̃ in ara cru
cis p̃ omniū salute imolari elegit. Nā et omni
potens deus asperā similitudinē in patenis aure
is et argenteis ad altare suū deferri iussit. La
lir quoq̃ consecrat et inungit vt g̃ra sp̃s sci p̃
ficiat notū sepulchz corporis et sanguis xpi et
ipse dignetur illū suā virtute p̃fundere q̃ calicē
Melchisedech famuli sui p̃fudit. Octauo d
extrema vntōe q̃. i. ex institutōe Felicitis pape
q̃rti et ex p̃cepto Jacobi ap̃li. Datur laboranti
bus in extremis dicendū est. De q̃ dicunt q̃dā
q̃ illa nō est ita p̃prie sac̃m sicut crismatio. q̃
fit in fronte vel alia: q̃ sicut asserunt iterari po
test cū sit oratio super hominē q̃d in sacramē
tis nō contingit de cō. di. iij. ostendit. et nō. de
con. di. v. c. i. Sane hec vntio p̃ solū sac̃m
dotē fieri p̃t. si plures adesse nō possunt: et d
ver. sig. quesitū. per quā quidē venialia remit
tuntur. Iuxta illud Jacobi. Infirmatur q̃s ex
vobis vt d. Sit autē vntio hec in diuersis cor
poris mēbris p̃pter cās que ex orationibus q̃
tunc dicuntur et colligunt et specialiter in illis
in quibus q̃nq̃ sensus hominis viget. vt quies
quid per illos infirmus deliquit per huius vnt
ctionis virtutem aboleatur. In quibusdam
ordinarijs legitur q̃ inungendus debet esse ad
minus. xviij. annorū. et q̃ egrotans semel dūta
rat debet in anno inungi: licet pluries egrotet
et q̃ nullus inungēdus nisi qui prius compos
mentis existens verbis aut signis illud postula
uerit. xviij. q̃. xl. is. qui. et. c. sc. extra de sententia
a nobis. et q̃ non debent scapule inungi: quia
i baptismo fuerunt inuncte et amō ministerio

carent et qd confirmatus non debet inungi in fronte sed in tipozib⁹. nec p'sbyteri manus in gi debent interius sed exterius: qz in ordinati one eius interius inuncte fuerunt. et q ab epo semel inunctus no oz ppter eius reuerentiam ulterius per presbyter inungi: extra de tempo. oz. cu in distribuendis de con. di. ij. c. fi. Et q si eger inunctus conualescit loca inuncta lauentur et aqua lotionis in igne proliciatur. Si vo decedat no lauetur corpus ppter recentem vnc tionem. et q si eger i extremis laborat cito vngatur ne inunctus decedat. v. di. baptizati. Quis da etia penitentes et morituri cilicij induunt et sternunt in cinere vt dicitur insecta pte sub iij. feria in capite ieiunioz. Nono cimiteriu qd eidem gaudet priuilegijs cu ecclesia conse erat et benedicitur. xviij. q. iij. si quis contumax. et. c. se. extra de con. eccl. consuluisti: extra de imu. eccl. in vrica. et. c. cu ecclesia. sicut ois benedixit per manus seruoꝝ suoz. Abzabe ysaac et Jacob terram a filiis effrem causa sepulture comparat. benedicitur autem vt ulterius designat illic imundoz spirituu habitatio esse. et fido lium corpora ibi vsqz in die iudicij requiescat i pace nisi paganoz vel infideliu vel etiam excoi catoz corpora ibi fuerint humata donec inde fuerint eiecta de con. di. i. ecclesiam. i. et. ij. extra de sepul. sacris. Illud etiam no. qd palle altaris vestimenta sacerdotalia. et huiusmodi ecclesia sticalia ornameta benedicenda sunt. Legimus enim de con. di. i. s. i. Moysen ex precepto domini tabernaculu diuini precibus sacrasse cu mensa et altari et vasibz et vtenilibus ad diuinu cultum explendu. Si ergo iudei qui legis et fuituoz vmbre seruebant hec agebant hebreo. viij. et. x. c. qd magis nos quibus veritas per xpm patefacta est hoc agere debemus. et hoc p episcopos sacros et n p coep's. lxxij. di. q. iij. vñ legitur ero. penul. c. Luncta vasa ministerij bñ dixit moyses. et si sacre vesti pecia vel filum ad iungatur. no ideo benedictione iterari debere iuris testimonio comprobatur. ar. insti. de re. di. s. cu ex aliena. et. s. qui tñ: extra de con. eccl. qd in dubijs. Quare autē res huiusmodi et similes benedicantur ex eaz benedictionibus colligitur euidenter. De vestibus vero sacris dicef in probemio. iij. partis. Et attende quia benedictio seu consecratio ecclesie et vestiu et ornametoz ecclesiasticoz. no fit eo qd ille sint gratie susceptiua cu sint inanimata. sed hoc nosci tur introductu: quia sicut et homines. sic et illa per benedictione et consecratione diuino cultui abilitantur. et idonea et maioris reuerentie efficiuntur. Personis vero per vncione et bñ dictione maior gratia infunditur. Quidam autem in ornametoz benedictione manus su

spendunt. de quo dicitur in. ii. parte sub ti. de dyacono. Decimo esset de consecratione vngum dicendu. sed de hoc in probemio. ii. partis agetur.

De ecclesiasticis sacramentis. Rubrica.

Intra ecclesiasti

ca sacramenta notadu est qd fm Grego. i. q. i. multi. Sacramentuz est in aliqua celebratione cu res gesta ita fit vt aliquid significare rei accepim⁹. qd sancte. i. digne accipiendu est. Ministeriu vo est qd occulte et inuisibiliter operatur spiritus sanctus. ita qd operando significat et sanctificat do benedicit. Ministeriu enim est in sacramentis. ministeriu dicitur in ornametis. Sed et secundu Aug. de con. di. ii. sacrificiu et. c. signum sacramentu est inuisibilis gratie visibilis forma. Item sacrificiu visibile inuisibile sacramentuz. Item idem. Signu est res preter speciem qua ingerit sensibus aliqd aliud ex se faciens in cognitionem venire. Dicitur etiam sacramentuz sacre rei signum vel sacrum secretu. de hoc etiam in. iij. parte sub. vi. particula canonis dicef sub verbo misterium fidei. et sub ti. de oblatioe.

Sane qda se sacra necessitat tñ. qda dignitatis et necessitatis. qda ordi et necessitatis. qda dignitatis et voluntatis. quedam vero voluntatis tñ. Sacramentu necessitatis tñ est baptis mus qui in summa necessitate a quocumqz dum tñ in forma ecclesie collatus proficit ad salutem de sum. tri. c. i. s. penul. xxiij. di. s. veruz. Et dicitur necessitatis: qz sine eo nemo saluari potest. si ex cotemptu deseratur. De hoc sacramento in. vi. parte sub sabbato sancto dicitur. Sacramentu dignitatis et necessitatis est confirmatio. dignitatis: quia a solo epo confertur extra de consu. qto de scra vnc. c. i. Necessitatis: quia ex contemptu illud dimittens no saluatur vt in predic. c. qto. De hoc etiam sub dicto sabbato dicitur. Sacramenta vo ordinis et necessitatis. sunt penitentia. eucharistia. et extrema vncio. ordinis: quia tñ a rite ordinatis fm clauis ecclesie dari debent. nisi in necessitate in qua quis potest etiam laico confiteri. necessitatis: qm ex contemptu illa dimittens saluari no potest. De penitentia vide in. vi. parte sub ti. de. v. se. cene dñi. Et diximus in reposito rio nostro sub ti. de peni. et re. De eucharistia i iij. parte sub canone dicitur. De extrema vncione in precedenti ti. dictu est. Sacramentuz vo dignitatis et voluntatis est ordo. dignitatis quia a solis epis confertur. vel quia no nisi dignus et digne ad illum assumendus est: extra de

L

fm. tri. c. i. in fi. voluntatis: quia sine illo quis
 saluari potest: extra de epo qui re. epi. c. i. r. i. q.
 i. §. sed notandū. r. §. ecce cum. de hoc dicitur
 in probemio. ij. partis. Sacramentū voluntatis
 tūz matrimonium. r. dicitur voluntatis: quia
 sine illo quis saluari potest. Non enim expedit
 homini ad regna celoz tendere volenti nuber
 xxiii. q. iiii. tunc saluabitur. Circa qd notan
 dū est qd fm canones. xxiii. q. iiii. non oportet:
 extra de fer. capellanus. solennitas nupriaz fa
 cienda non est a. lxx. qd est tempus tristitie vs
 qz in octauaz pasce. nec tribus ebdomadis añ
 festum sancti Joannis. Sed fm consuetudiez
 ecclesie generalis matrimoniū publice contra
 hitur in ecclesia a crastina dñice in albis. r. ab
 octaua die pasce vsqz ad primū diē rogationū.
 Et in prima die rogationum in mane claudis
 hec solennitas r. durat prohibitio vsqz ad octa
 uum diem post penthec. inclusiue. r. sic loquit
 Clemens papa in sua epistola decretali: extra
 de fer. capellantis. Al prima quoqz dñica aduē
 tus vsqz ad epiphaniā non debent nuptie ce
 lebrari et in predic. c. non oportet. xxiii. q. iiii.
 nec etiam fierent vsqz ad octauam epiphanie.
 nisi quia dñs nuptias cum sui presentia cū eti
 am miraculo decorauit. Unde tunc cantatur.
 Hodie celesti sponso iūcta est ecclesia. Quidaz
 tñ dicunt sanctius esse qd hec prohibitio vsqz ad
 octauam ipsius festi extendatur sicut r. officiū
 conuersionis aque in vinum in nupriis. In p
 missis ergo temporibus matrimonia non con
 trahuntur: qñ ipsa tempora sunt orationi opu
 tana. Et ideo debet tñ homo a lecto vrozio se
 questari. Generaliter enim tpe quo abstine
 a nupriis. abstinendū est etiam a coniugali am
 plectu. xxiii. q. iiii. per totū. nisi forte ob fragili
 tatem humanitatis vir ab vrozio poscat coniug
 ale debitum vel econuerso. An poscenti sol
 uendū est: quia fm aplm extra de conuer. con
 iu. qdā. vir nō habet potestātē corporis sui
 sed mulier r. econuerso. Licet autem solēnitas
 nupriaz premisis tñbus interdicta sit. quocū
 qz tñ tpe matrimoniū legitime per verba de p
 senti contractū tenet. Qd vero statutū fuit in
 canone. xxiii. q. iiii. non oportet. qz tribus sepe
 primanis precedentibus festum beati Joānis
 baptiste nuptie non celebrarentur. ideo factū
 fuit vt liberius orationi vacetur. Instituerat e
 nim ecclesia prius duas quadagesimas preter
 maiorem vnam ante natale domini que cōiter
 vocatur sancti Martini r. durabat vsqz ad na
 tale. Aliam. l. xl. diez ante festum beati Joānis
 baptiste. In quibus vacandū erat orationib.
 elemosinis. r. ieiuniis. sed propter hominū fra
 gilitatem ille due ad vnam sunt redacte. r. itez
 illa diuisa est in tres ebdomadas aduentus. et

tres ante natiuitatem sancti Jo. in quibus est
 ieiunandū. r. a nupriis est abstinendum. porro
 fm beatorum Isidor. e. q. seie dum maritanē iō
 velantur et nouerit se semper viris suis subdi
 tas esse. Et quia Rebecca viso Ysaac se velauit
 Item ideo nubentes post benedictionez vitta
 eno inuicem vinculo copulantur. ne compagē
 i. fidem vnitatis coniugalis dirumpant. Eades
 vero vitta cādida purpureoqz colore permisce
 tur: quia candor est mūdicia vite. purpura ad
 sanguinis posteritatz adhibetur. vt hoc signo
 r. continentia r. lex continēdi ab vtrisqz ad tē
 pus admoneatur. r. post hoc ad reddendū de
 bitum non negetur. Item qd in primis ānu
 lis a sponso sponse datur sit nimir. ppter mu
 tue dilectionis signū. vel propter id magis vt
 pignore. i. signo eoz corda iungantur. Unde r
 in quarto digito ideo annulus inseritur: quia
 in eorena qdā vt fert sanguinis ad cor vsqz
 perueniat. Item Paotheus quidam sapiēs pri
 mū ob amoris signum ferrum anuulum fecit
 r. inibi adamantē iclusi r. iñ subarrare spōsas
 instituit: qz sic ferz oia domat. sic amor oia vin
 cit: qñ nihil amoris furore vehemensius i aut.
 de nup. r. sicut adamas est infrangibilis. sic et
 amor est insuperabilis. Fortis est enī vt mors
 dilectio. Ideoqz in digito annularis in quē ve
 na procedit a corde illuz portare instituit. P
 modum vero pro ferreis sunt aurei constituti
 r. pro adamanti gemmis ornati: quia sicut au
 rum cetera metalla. sic amor vniuersa bona p
 cellit. r. sicut aurum gemma decoratur. sic con
 iugalis amor ceteris virtutibus adoznatur.
 Nuptie autem scōz Ambrosium. e. q. nec illud
 dicte sunt a nubendo. Ille enim que nubunt
 caput propter verecundiam obnubere non lo
 qui solent. Unde r. Rebecca viso Ysaac cui de
 sponsari debebat caput obnubere cepit. xxij.
 q. ij. honozatur in fi. Verecundia nanqz debet
 precedere nuptias quo ipsuz coniugium plus
 verecundia cōmendet. r. magis expetita debet
 videri a viro qz ipsa virum expetiscit. Sed scōz
 Hieronimū. e. q. connubia. Lōnubia legitima
 peccato peccata carent. non tamen tempore il
 lo quo actus coniugalis gerunt penitentia spi
 ritus sancti datur. etiam si propheta esse videat
 tur qui officio generationis obsequitur. No
 tandum etiam est qd triplex spirituale sacramē
 tū in carnali matrimonio consumato designa
 tur. Primū sacramentum est vnio fidelis anie
 ad deum per fidem dilectionem r. caritatem. si
 ue vnio voluntatis. s. caritas que consistit i spi
 ritu inter deum r. iustam animam: extra de bi
 ga. debitz. Unde apostolus. Qui adheret deo
 vnus spiritus est cum illo. Hoc sacramentum
 significatur per coniunctionē animoz habitā

in prima de sponſatione carnalis matrimonij. Scdm est vno humane nature ad deum. que facta est in vtero. virginali per incarnatione vbi dei. siue nature conformitas que consistit i carne inter christum et sanctam ecclesiam de co. di. ij. in christo patre. Ad qd pertinet illud. Uerbum caro factum est etc. Hoc sacramentum d signatur in matrimonio carnali per coniunctionem corporum consumato non q ipsa coniunctio in qua spiritus sanctus no adest illud designet. sed per ipsum actum consumatur significatur. Tertium sacramentum est ecclesie unitas ex omnibus gentib collecta. et vni viro. scz christo subiecta. xxi. di. accutius. Hoc sacramentum significatur in eo qui unicam tantum et virginem habuit uxorem facto postmodum clerico et ordinato. Ubi vero quis ad bigamiam siue ad secundum matrimonium transit. iam ab unitate recedit. quia carnem suam in plures diuidit et sic huius tertij sacramenti signatio in eo no cadit. quare promoueri non potest. nam pmo tus unitatem significare non potest. propterea per secundum matrimonium recedit a prioris coniunctione matrimonij. Ecclesia vero ex quo se christo coniunxit nunq ab eo discessit nec ab ea christus. Bigamus ergo talem unitatem significare non potest. Unde merito propter hoc sacramenti defectum promoueri non potest: extra de se. nup. c. i. et c. vir. et. xxi. q. de his qd illud etiam mora. quod sicut statutum est i concilio cartha. xxi. di. sponſus. et. xxi. di. sponſa. sponſus et sponſa benedicendi a parentibus vel a parantibus offerantur ecclesie sacerdoti. accepta autem benedictione eade nocte pro reuerentia benedictionis in virginitate permant. Ceterum nuptie benedicende sunt a sacerdote cum precibus et oblationibus et institutione Euaristi pape. xxi. q. v. c. i. Ueruntamen vir et mulier ad bigamiam transiens matrimonium contrahendo non debet a presbytero benedicci: extra de se. nup. c. i. et c. vii. xxi. q. i. d his qui quia cum alia vice benedicti sint: eorum benedictio iterari non debet. No ergo debet nuptie benedici. nisi ubi virgo cum virgine contrahit. propter rationes que ponitur in probemio ij. partis. immo presbyter qui benedictionem cum secunda uxore celebraverit officio et beneficio suspensus est ad sedem apostolicam mittendus qd quidem ad exhortationem continentie noscitur introductum. fm quorundam locorum consuetudinem. si quis contrahit cum secunda virgine benedictio iteratur. et hoc si dominus papa sciat et toleret alioquin non valet. Dicunt etiam quidam qd si aliqui virgines contrahentes non fuerint benedicti. facti bigami ite contrahendo poterunt benedici. sed et si contrahentes fuerint

benedicti. licet se non cognouerint carnaliter non ideo ite contrahentes benedicent. De benedictione virginum dicitur i probemio. ij. partis. Notandum autem est qd unus sacramentum dignius est alio quatuor modis. scilicet ratione efficacie et baptismus. ratione sanctitatis et eucharistia de con. di. ij. nihil. ratione significationis et coniugium. Quidam tamen non approbant iustum modum et ratione confertis et confirmatio et ordo. Sed queritur quare instituto sunt sacramenta. quia sine illis potuisset deus humano generi vitam eternam et gratiam donasse. Responsio propter tria. Primum propter humiliationem. ut dum homo ex dei precepto se rebus insensibilibus et se inferioribus reuerenter subiicit ex hac obedientia magis apud deum meretur. Secundo propter eruditionem ut per id quod foris in specie visibili cernitur ad inuisibilem virtutem que interiorius est agnoscendam mens erudiat. Tertio propter exercitationem. quia cum homo occisus esse non debeat proponitur ei utilis et salutis exercitatio in sacramentis qua vanas et noxiam declinet occupationem. Iuxta illud. Semper aliquid boni operis facito ut dyabolus inueniat te occupatum de con. di. ij. nung. No g debet omitti. put in pce. ti. dictum est.

Incipit liber secundus de ministris et ordinibus ecclesiasticis et de eorum officiis.

In hac secunda parte de ministris et ordinibus ecclesiasticis eorumq officiis tractare preuidimus. Premittentes qd tres sunt secte famose: viz gentiliu. hebreorum et christianorum. Prima

est erroris. Secunda veritatis. Tertia veritatis et salutis. In prima naufragamur. In secunda a periculo eripimur. In tertia saluamur. Prima secta dicitur a secundo quod secatur. id est separat nos a deo. Secunda et tertia a secundo et renedo: quoniam illius saluat et liberat christianorum persone tam seculares quam ecclesiastice. ab aliis duabus sectis sumptae sunt hebreorum et gentiliu. Sicut enim apud nos duo sunt genera personarum. scilicet laicales et ecclesiastice. vij. q. i. duo sic et apud gentiles et hebreos. Apud gentiles quod de seculares persone erant hec monarcha. scilicet imperator romanus. patricij qui et senatores dicebantur. ad quorum arbitrium vniuersa ordinabantur. reges. duces. comites. prebides. prefecti. suffecti. tribuni

militū. tribuni plebis. prores. cēturiōes. decuri
 ones. q̄rmiōes. diti viri q̄stozes. ediles. ⁊ aule
 ianitozes. Inter poetas vō erāt aduocati. car/
 minū flatozes. carminū scriptozes. cōedi. trage/
 di. ⁊ hystoriographi. Vates autem quia vi mē/
 tis dictus est. modo sacerdotem. xxi. di. cleros.
 modo prop̄etam. modo poetam significat. s3
 fidozum. In ritu templorum erant apud gen/
 tiles. archiflamines. prothoflamines. flamines
 ⁊ sacerdotes vt iam dicitur. Erant quoq; apd
 eos virozum ⁊ mulierum religiosi conuentus.
 Apud hebreos quoq; eadem erat diuersitas p/
 sonarum. alie nanq; erant seculares. alie diuio
 cultui videlicet in templo dedicate. In templo
 erant summus sacerdos vt melchisedech. mīo
 res sacerdotes. leuite. natinei. luminum extinc/
 tozes. exorciste. ianitozes. ⁊ edicii. seu cantozes
 Super populum vero regendum erat dux po/
 puli Moyses ⁊ sub eo quos ipse constituerat
 ad consiliū ietro soceri sui. Erant etiam cili/
 arche ⁊ acontarche pentacontarche. ⁊ decacō/
 tarche. i. millenarij. cētenarij. quinquagenarij ⁊
 decani. Līlos enī interpretatur mille ⁊ archos
 princeps. iude ciliarcha. i. princeps super mille
 etacentum. inde etacentarcha qui super centū
 potestatem habebat. Penthacontarchus dici/
 tur qui p̄est quinquaginta. penta enim quin/
 q; sonat. decanus qui decem. deca enim decē
 sonat. Apud christianos quoq; similis diuersi/
 tas reperitur. Et nota q; christiani a christo di/
 cti sunt. christus vero a crismate. de quo dictū
 est in parte prima sub ti. de con. Nōmē chri/
 stianozum primo in antiochia inuentum est.
 Antea enim omnes vocabantur discipuli vel
 fratres. donec apostoli in antiochia conciliū
 fecerunt. xi. q. iij. ad mensam. Et dicunt xpi
 ani orthodoxi. i. recte gloriantes ⁊ vt credunt
 viuētes. nam orthodoxe grece dicitur recte latie
 ⁊ dora gloria. Dicitur ergo christus a chris/
 mare quasi vnctus. Ipse autē vnctus est eter/
 naliter a deo p̄cōfortibus suis. prout legitur
 in actuum apostolorum. ⁊ hoc nomen est ole/
 um effusum. hinc est q; in veteri testa. sacerdo/
 tes ⁊ reges christi nuncupabantur. quia vncti
 erant vnctione temporalī. Juxta illud. Nolite
 tangere christos meos. hoc autem nōmē chri/
 stus non est propriū nomen saluatoris. s3 est
 cōmunis nuncupatio potestatis. est enim com/
 mune nomen dignitatis. Sed hoc nomen Je/
 sus propriū est vocabulum persone saluator/
 ris quo ab angelis Gabriele in cōceptione vo/
 catus est Euangeliste testante. vocabis inquit
 nomen eius Ihesum ⁊ ab hominibus in circū/
 cisione. Et nota q; Ihesus dicitur hebraice
 messias grece christus. vel sother. vel sophis la/
 tine vnctus vt premissum est. vel saluator eo q;

ipse saluum faciet populum suū a peccatis eo/
 rum. Potestatem enim habet dimitendi pec/
 cata. sicut ipse dicit vel saluatoris: quia ipse no/
 bis salutem vedit. Si enim p̄cepta eius serua/
 uerimus vitam eternā possidebimus. Hoc au/
 tem nomen Ihesus Porphirius philosophus
 greca ⁊ latina lingua peritus scribebat latine
 Ihesus. grece vero p h quam greci pro i longa
 sonant. Unde ⁊ quidam proferunt gysus. lati/
 ni vero pro e longa. Rectius ergo videt sic esse
 pingendum Ihesus per grecam abbreviatiōem
 q; Ihesus per latinam aspirationem. Sed ⁊ I
 nomen christus cum sit grecus greca scribitur
 abbreviatiōe sic christus. Nam greci ponunt
 ⁊ pro tbi p uero pro r ⁊ c pro s. Sic autem scri/
 bitur per s latina terminatione. finitur ergo si/
 longo scemate scribitur sic per aspirationē pin/
 gatur christus. Circa nomina autem christi
 notandum est q; quedam ex ipsis dicuntur de
 xpo relatiue seu quedā relatiue. vt pastor. spon/
 sus. ⁊ mediator. quedā nō relatiue vt hō. qdaz
 translatiue. vt agnus. ouis. vitulus. serpens. ari/
 es. leo. vermis. ⁊ quedā cū sint institutione flā/
 tina sunt ⁊ prerogatiua p̄uilegia appropriata
 vt xps. Ihesus autē est. p̄prie. p̄prium nomen ei/
 vt premissum est. Vocat etiā xps alpha ⁊ o. i.
 p̄ncipiū ⁊ finis. ⁊ hebraice emanuel. qd est no/
 bis cū de^o interpretatū. Nobiscū enī est p̄ntia
 maiestatis. p̄p̄cipatōez vitatis. ⁊ p vinculū ca/
 ritatis. ⁊ p adpletionē veritatis. Vocat p̄pter
 rea via veritas ⁊ vita. Jo. xiiij. via in exēplo vel
 p̄cepto. veritas in p̄missio. vita in p̄mio. Sabas
 oth vō. i. de^o exercitū. adonay qd ē dñe. atha/
 natos. i. immortalis. kyrios. i. dñs theon. i. de^o. pā/
 thograton. i. p̄r disponens vel p̄fect^o. homou/
 syon. i. vni^o essentie. noia sē dei nō nū p̄one xpi
 de cō. di. ij. ego. Vocat p̄pterea xps s̄m ylaiaz
 admirabilis consiliari^o de^o fortis p̄r futuri se/
 culi p̄nceps pacis. Admirabilis in incarnatōe.
 Consiliarius in integra rex cognitōe de^o rerum
 creatōe. fortis in rex dispositōe. p̄r futuri seculi
 in meritorū retributōe. p̄nceps pacis dñ. vel qd
 fuit mediator dei ⁊ hominū. vlt etiā hominū ⁊
 angeloz. vel q; cōfert illis pacē q; exuat omēz
 sensus c^o pacis nō erit finis. vocat etiā xps ief/
 fabili noie thethagramaton. i. iij. l̄rāz q; sē ioth/
 bee. xau. beth. q; sunt apd nos. i. e. v. be. est ergo
 nomen ieuhe qd dñ ineffabile. nō q; nō valeat
 fari. s3 q; nō est de^o hoc noie. nisi in arduis in/
 uocandis. vel q; ei^o snia sufficiēter neqat expli/
 cari. L^o interpretatio est talis. ioth p̄ncipiū. ge/
 iste. xau passiois. beth vite. q; iste est p̄ncipiū vi/
 te passiois. Benitiuus more grecorū ponit pro/
 ablatino. passiois p̄ passioe. i. p̄ passionez. Quō
 autē vita nostra ab ipsi^o morte depēdeat nos
 possum^o intueri. de hoc dicit in. iij. p̄te sub ti.

de indumentis legalib⁹. Hoc autē nomē deus appropriatur p̄ri ⁊ filio ⁊. f. f. put in simbolo Athanasij legitur. Quāuis etiā q̄nq; ad alias personas extendatur. Juxta illud. Dñs non terra bes: extra de here. cum exinuncto. xj. q. i. ex sacerdotibus. Et alibi applica illū ad eos. Et apostolus. Nam ⁊ si sunt qui dicuntur dñi. siue in celo siue in terra nobis tñ vnus deus pater. ex quo omnia. ⁊ idem si nostrum euangelium est opertum in his qui pereunt est opertus in quibus deus huius seculi excauit mentes infidelium. Rursus Ihesus dictus est nazarenus a quodā vico galilee. deus dictus est p̄p̄i vni⁹ cam cum patre substantiam. Dñs vero dñs propter seruientem creaturam. deus ⁊ homo dicitur quia verbum ⁊ caro. Verbus dicitur quia pater per eum omnia condidit siue iussit. imago dicitur propter parem similitudinē patris. Si quidem apud xp̄ianos seculares perione laici dicuntur. laos enim grece dicitur populus latine. Clericales sunt que in ecclesia deseruiunt. vel ipsum regunt a clerico qd est fors. put iam dicitur. Deo autē subdiciuntur i monachos i. in singulariter degentes. xvj. q. i. si cupis. Naz monos grece dicitur singularis latine et alios religiosos. Sunt autem quatuor genera monachos. alij sunt cenobite qui videlicet in cōi monasterij regula ⁊ vita obediētie maiorē deseruiunt. alij sunt anachorite qui videlicet edificant solitudines. ⁊ q̄uis in cōi vita positi. priuata tñ contemplationi vacant. alij sunt heremite qui videlicet solitarie in desertis degunt. alij sunt giranagi. i. vagabundi ⁊ circūcelliones. xxiij. q. v. c. i. Religio vero dicta est quia per eam vni deo religiamur ad omniū cultu vinculo seruendi ⁊ in clerico seculares qui i vsurpato nomine seculares dicuntur. extra de of. oz. licet ad differentiā regularium qui proprio carent qd non contingit in istis. Nā ⁊ fm Aug. xvj. q. i. legi. Bonus monachus vir bonum clericum facit. Sed ⁊ ecclesiasticarū personarū duo sunt genera. Nam aliud est dignitatis. aliud ordinis. Dignitatis vt papa. patriarcha. primas: archieps siue metropolitanus qd idē est eps. archidiaconus. ⁊ archiepiscopus. ⁊ prepositus. Quāuis omnes qui presint prepositi gñā liter rite vocent⁹: extra de ver. sig. quis. In choro vero persone sunt decanus. subdecanus. cantor siue precantor. succentor. thesaurarius siue sacrista. archiacola ⁊ huiusmodi. Dignitates autē ⁊ ⁊ ordines a lege originem ⁊ exemplum traxerunt. Juxta illud. Constitues eos principes super omnē terram. quāq; quidā dicunt dignitates a gentilitate sumpsisse initium. Ordinibus autem persone sunt. sacerdos. diaconus ⁊ ceteri quos inferi⁹ prosequimur. Qualiter

a veteri ritu tam gentiliū q̄ hebreorū ad cultum presentis ecclesie translatio personarū facta sit. ⁊ qualiter ab illis persone dignitatum in ecclesia originem habuerunt. Breuiter videamus ⁊ quidem dominus papa qui pater ⁊ custos patrum est vicem gerit summi pontificis. Romanus imperator monarche similitudine gerit. Senatoria ⁊ patriciorū dignitas manet i ecclesia in quatuor patriarchis. ⁊ in ecclesia romana in cardinalibus. lxxvj. di. constantinus primates qui tribus archiepis p̄esse habet. regem exprimunt qui tribus ducibus p̄est. Metropolitanus seu archiepiscopus ducibus cōparatur. qui pluribus comitibus p̄sunt. sic illi pluribus episcopis. Delagius tamen papa dicit. xj. q. iij. scitote. qd vna prouincia habet regem ⁊ metropolitanum. episcopi comitum similitudinem gerunt. Loepiscopi quorū potestas sublata est. lxxvij. di. q̄uis. ⁊. c. cor. episcopi. p̄sidum. ⁊ perfectorum. prepositi vero ⁊ tribus militū imitantur archiepiscopi. tribunos plebis. cancellarii. pretores. archidiaconi. centuriones. decani. decuriones. presbyteri. curati. aduocatos. Personę quoq; ordinum ab illis originem habuerunt. Nam presbyteri vices gerit edilium. dyaconi quaternionum. subdyaconi duum virorum. exorciste questores imitantur hostiarij aule ianitores. lectores carminum ⁊ latrores. acoliti carminum scriptores. Sane episcopalis ordo fm Isidorum. xxi. di. clericos. qd dripartitus est: videlicet in patriarchis. archiepiscopis metropolitanis. atq; episcopis. Apostolica autem sedes. sicut ait Anacletus papa. xxi. di. sacro. caput ⁊ cardo est aliarum: quoniam sic hostiū cardine regitur. sic illius auctoritate omnes ecclesie reguntur. ⁊ inde dicti sūt cardinales. per quos tota ecclesia sicut hostiū per cardinem gubernatur. Illius autem prelatus papa. i. pater patrum vocatur ⁊ vltis: qd vniuersę ecclesie p̄ncipat⁹ ⁊ ap̄lic⁹: qd p̄ncipis ap̄lorū vice fungit⁹ ⁊ summi⁹ p̄ntifer: qd caput ē oīū p̄ntificū a quo illi tanq; a capite mēbra descedunt. ⁊ de eo plenitudine oēs accipiunt quos ipse vocat in p̄tē sollicitudinis nō in plenitudine p̄tātis: extra de vsupal. ad honore. Hic ē melchisedech c⁹ sacerdotiū nō est ceteris cōparat⁹. Patriarcha vō greca lingua sum⁹ patrū interpretat⁹: qd p̄mū. i. ap̄licū retinet locū. xxi. di. clericos. ⁊ idē qd summo honore fūgit tali noīe cenet⁹. sicut roman⁹. cōstantinopolitan⁹. anthiochen⁹. alexandrin⁹. hierosolomitān⁹. Dñs etiā patriarcha qd si pater arche idē est ecclesie vel patrum princeps Archos enim grece princeps interpretatur latine. Hic est Moyses qui Aaron in pontifice oleo cōsecrauit. Archiepiscopus greco vocabulo dñs eo qd si summi⁹ seu p̄nceps epop. Tenet enī

vice aplicā z p̄fider tā metropolitan⁹ q̄ ceteri
 epis. Metropolitan⁹ seu metropolitane a mētura
 ciuitatū vocant. Singulis enī puincijs p̄mī-
 nent quoz auctoritati z doctrine ceteri sacer-
 dotes sub ecti sunt. sine quibus nihil reliquis
 epis agere licet. Sollicitudo enī totius prouin-
 cie eis cōmissa est. Unde Pelagi⁹ papa ait. xj.
 q. iij. scitote. Scitote certā esse prouincias que
 habet. x. aut. xj. ciuitates z vnū regem. z totidē
 minores prātes sub se. z vnū metropolitā a
 liosq; suffragācos. x. l. xj. ep̄os iudices ad quoz
 iudiciū omnes cause ep̄oz z reliquoz sacerdo-
 tum ac ciuitatum referantur. Omnes autēz
 superius designati ordines ep̄oz z superiorūz
 vno eodemq; vocabulo ep̄i nominant. Sed p̄
 uato noīe quidā vtuntur propter distinctōem
 potestati quā singulariter acceperunt. Ep̄atus
 vocabulū vnde dictū sit sub rī. de ep̄o dicitur.
 Porro sūm Alacletū papā. xcix. di. prouincie.
 Primates z patriarche diuersorū nominū sed
 eiusdem forme atq; officij sunt. Et ideo quidā
 primates vsurpant sibi nomen patriarche. vt a
 quilegen. z granden. Primaria autēz dicta est
 a primicijs conuersionis ad fidem. In con-
 cilio quoq; affricano. e. di. i. Statutū est ne pri-
 me sedis ep̄i scopus princeps sacerdotū aut sū-
 mus sacerdos. aut aliquid hui⁹. sed tñ prime
 sedis ep̄s appelletur. Pelagi⁹ etiam papa sta-
 tuit. e. di. null⁹. vt nullus p̄iarchaz v̄l̄ratis vo-
 cabulo vnq; vtatur. nec aliquis in suis ep̄istol⁹
 v̄l̄m nominet illum: qz si vn⁹ p̄iarcha v̄l̄s d̄
 p̄iarchaz nomen ceteris derogatur z subtra-
 hitur. Ad hoc summorū pontificūz p̄fule atq;
 reliquoz sacerdotū institutio in veteri. t. sūp̄it
 exordium z in nouo est plen⁹ consummata. xxi
 di. s. i. summi namq; atq; minores sacerdotes a
 deo per Moyse instituti sunt vt p̄petu⁹ esset
 cultus tabernaculi per successiones eoz a filiis
 israel exo. xxvii. Dauid autē ministeria domus
 dei ampliāns ianitores instituit z cātōres. Sa-
 lomō exorcistas inuenit sicut sub ti. de sacer-
 dote dicitur. Nec omnia ecclesia in nouo test.
 imitata est vt iam dictū est. habet enim ianito-
 res quos hostiarios appellamus. pro cantori-
 bus vero lectores simul z cantores instituit. ex-
 orcistas etiam noīe z officio antiquo manen-
 te recepit pro filiis Aaron. Omnes infra sum-
 mi pontificē sacerdotiū administrantes con-
 secrati sunt. inter quos quedā discretio est ex-
 orta vt alii appellentur simpliciter sacerdotes.
 alii archip̄esbyteri. alii ep̄i. alii archiep̄i seu me-
 tropolite. alii primates. alii p̄iarche. alii summi
 pontifices vt p̄missum est: que discretio ma-
 rime a gentibus introducta est: qui suos flāmi-
 nes. alios simpliciter flāmies. alios archiflāmi-
 nes. alios p̄thoflāmies. i. p̄mates appellabāt.

hi in capite pileū habebant in quo erat breuis
 virga q̄ a carnibus sacrificiorū aues arcebant.
 Pileū autē ip̄s desuper aliqd lane habebat: qd
 cū pestum ferre nō possent. filiū tñ i capite fer-
 re ceperunt. Unde a filo quo vtēbantur flāmi-
 nes dicti sunt q̄i flāmines. Clez festiuis dieb⁹
 filo deposito pro sacerdotiū eminentia pileum
 imponebāt. maiorū quoq; z minorū sacerdotūz
 discretio in nouo. t. ab ipso xpo sumpsit exordi-
 um: qui ap̄los pro maioribus discipulos. p̄ mi-
 noribus sacerdotibus instituit. Petrum vō in
 summū sacerdotem elegit. Apostoli etiam ean-
 dem formā securi in singulis ciuitatibus ep̄os
 z p̄sbyteros ordinauerunt prout sub ti. de sa-
 cerdote dicit. Lenitas vero ab ap̄lis legimus
 ordinatos. Vñ Ciprianus ait. xciii. di. domin⁹
 Meminisse debent dyaconi: qm̄ ep̄os z p̄po-
 sitos dñs elegit. Dyaconus autē post ascensio-
 nē dñi in celū apostoli sibi constituerunt. sub
 dyaconis z acolitos tpe procedēte ecclesia sibi
 constituit. Et sicut canō Clementis pape te-
 statur. lxxxi. di. in quibus. Beatus Petrus ep̄i
 scopos primates vel p̄iarchas in illis ciuitati-
 bus poni precepit in quibus olim apud ethnī-
 cos sine gentiles erant flāmines eoz atq; p̄me
 legis doctores. in quibus vero olim apud eos
 erant eoz archiflāmines quos minores repu-
 tabant q̄ dictos primates eoz archiep̄os insti-
 tui precepit. z in singulis reliquis ciuitatib⁹ sin-
 gulos ep̄os. Alacletus quoq; papa. e. di. ep̄i in-
 stituit p̄sbyteros per castella z villas poni et
 ordinari. Ceterz in leui. legi⁹ voce sup̄na ad
 Moyse dictū esse. Loq̄re autē ad Aaron hō
 de seie tuo per familias q̄ habuerit maculā nō
 offerat panes deo suo. nec accedat ad ministe-
 rium eius si secus fuerit. si claudus vel paruo l⁹
 grandi vel toro naso. si fracto pede si mancus
 si gibbus. si lippus. si albuginē habens in oculo.
 si iugē scabiem. si impetiginē in corpore. si pon-
 derosus. si languidus: qz indignū est dare deo
 qd d̄dignat hō. xlii. di. hinc z enī. z. c. se. i. quo
 instruiuntur quales a clericatu sint repellendī.
 Dicūt autē clerici a cleros grece qd ē fors seu
 h̄d̄itas latine. q̄i sint de sorte dñi. vel q̄i dñs eoz
 fors sit. Iuxta illud. p̄phete. Dñs ps h̄d̄ita-
 tis mee z c. xii. q. i. clericus. z. c. qui extra de p̄e-
 ben. cū fm̄. Ex quo p̄z q̄ nihil extra deū h̄c de-
 bent s̄z solū decimas. p̄micias. z oblatōes: q̄ sūt
 h̄d̄itates dñi accipiant. Siue q̄i sint sorte elci
 In veteri nāq; testō z apud gētiles z clerici et
 sacerdotes sorte ex liberis eligebant z in nouo
 testō Mathias sorte electus est. Prim⁹ au-
 tē cleric⁹ fac⁹ est Petr⁹. Vñgin⁹ papa cōpo-
 suit clez z distribuit grad⁹. Circa coronā cleri-
 eoz tria attendēda sunt. s. capitis abrasio. capil-
 loz detrimctio. z forme circulatio. Ad capitl

abrasione tria sequuntur. s. mundicie cōserua-
 tio. deformatio. ⁊ denudatio. Mundicie con-
 seruatio: qz ex capillis sordes in capite agreg-
 tur. Deformatio: qz capilli adornati sunt. signi-
 ficat ergo tonsura mundā ⁊ non formabilem
 vitā. i. qz clerici debent habere mundiciā men-
 tis interius ⁊ non formabilem vitā. i. non ex-
 quistū habitum exterius fm Dionisium in ec-
 clesiastica ierarchia. Rasura quoqz ⁊ tōsura ca-
 pilloz est depositio omnīū tpāliū. Clerici eīz
 victū ⁊ vestitū contenti omnia cōmunia habe-
 re debent. xii. q. i. clericus. ⁊ c. dilectissimis. Un-
 de contra apostolum. Comā non nutrant. sed
 caput desuper in modū spere radant. xlii. dist.
 prohibere. Denudatio autem ipsa superioris p-
 tis capitis nullum debere esse mediū inter nos
 ⁊ deum demonstrat vt reuelata facie gloriā
 dñi libere contemplerur. Rursus radimus
 caput relictis inferius in modū corone capillis
 quia caput mētē signat. Capilli vero seculares
 cogitationes. Sicut ergo caput mundatur su-
 perius a capillis. ita mens nostra dū superiora
 i. celestia cogitata secularibus cogitationibus
 mundari debet. sed pars inferior capillos habz
 quia non est prohibitū aliqñ de secularibz co-
 gitare sine quibus vita p-feris duci nō potest
 i. q. i. si quis obiecerit. Circa detractionez
 capilloz notandus est: quia illa significat qz cle-
 rici omnes superfluas cogitatōes debēt a mē-
 te abscindere. abronso igitur capite ⁊ patentis
 bus auribus incedere debent. ne capilli crescē-
 do aures operiant. ⁊ oculos impediāt. xlii. di.
 non liceat: qñ prouidendū est ne seculares co-
 gitationes aures ⁊ mentis oculos impediēdo
 nos ad secularia trahant. Unde capillos super
 aures tondemus: vt quinqz capitis sensus ex-
 peditos ad dei seruiciū habeamus. Bene igit
 ad Ezechielem dicitur. xliiii. c. Sacerdotes ca-
 pit suū non radent neqz comā nutrent. s. tō-
 dentes attondeant capita sua. Siquidē vt ait
 Bre. in pastoralī li. ii. c. xliii. capilli in capite ex-
 teriores sunt cogitationes in mente. qui dū sup-
 cerebriū insensibiliter oriuntur curas vite p-
 sentis exprimunt. que quia ex negligentis sen-
 su in oportune aliqñ prodeunt. qñ nō nobis sentiē-
 tibus procedunt: quia ergo sacerdotes qui sūt
 sacrificiū duces sollicitudines exteriores ha-
 bere nec tñ eis vehementer incumbere debēt
 recte caput radere ⁊ comā prohibentur nutria-
 re: vt cogitationes cordis dō vita subditōz. nec
 a se funditus amputent. nec rursus ad crescen-
 dū nimis relaxent. ⁊ bene subditur tondentes
 attondeant capita sua: vt ⁊ cure tpālis sollici-
 tudines ⁊ q̄tum necesse est prouideāt. ⁊ tamē
 rescindantur cicins ne imoderatius excrescāt
 Dum ergo per administrantē exteriorū prouis-

dencia corporū vita protegitur. ⁊ rursus p mo-
 deratam cordis intentionem non impedit ca-
 pilli in capite sacerdotis reseruantur vt cutem
 cooperiant ⁊ refecantur ne oculos claudant.

Circa forme circulationem seu coronā sciē-
 dum est. qz fit propter multa. Primo in signū
 qz xps rex noster seipsum in ara crucis oblatu-
 rus spineam coronam portauit. Unde ⁊ nos
 qui per eandem passionem saluari desideram⁹
 dominice passionis signum. i. formā spinee co-
 rone quam ipse vt spinas peccatoz nostrorum
 auferret in passione portauit in capite in verti-
 cibus nostris portamus: vt sicut ille pro nobis
 sic ⁊ nos pro illo irrisiones ⁊ obprobria para-
 tos esse libenter sufferre monstremus. Se-
 cundo circulus capilloz virtutem equalitatis
 vndiqz rationi conscientem designat. tunc
 enim temporales res bene cogitantur si cōue-
 niant rationi. Tercio circularis figura fit: qz
 hec figura non habet principium neqz finem:
 per qd datur intelligi qz clerici sunt mistri dei
 qui non habuit principium neqz habebit finē.

Quarto hec figura nullum habet angulum
 per qd significatur qz clerici non debent habe-
 re sordē in vita: qñ vbi angulus ibi sordes: vt
 dicit Bernardus. Et qz debent habere veritatē
 in doctrina: qñ veritas angulos nō amat
 vt dicit Hiero. Quinto quia hec figura om-
 nium figurarum est pulcherrima. Unde i hac
 deus celestes creaturas fecit. per quod signifi-
 catur qz clerici debent habere pulchritudinem
 interius in mente ⁊ exterius in conuersatione

Sexto quia hec figura est omnīū simplicissi-
 ma. Naz fm Aug. nulla figura ex ena linea tā-
 tum consistit. nisi sola circularis: que vnica li-
 nea clauditur per quod significat qz clerici de-
 bent habere simplicitatem columbinam. In
 illud ⁊ simplices sicut columbe. vi. q. i. et meri-
 to. Septimo corona clericos esse specialiter
 regnum dei demonstrat. Ipsi namqz fm Hier.
 xii. q. i. duo sunt. sunt reges ⁊ sacerdotes. i. rega-
 les sacerdotes. ⁊ sunt reges. i. se ⁊ alios in vir-
 tutibus regentes. ⁊ ita in deo regnum habēt.

Sane rasura capitis clericorum fit sicut ait
 Beda in historia angolorum in memoria eius:
 quia cum beatus Petrus in antiochia predi-
 caret abarserunt summitatem capitis eius in
 contumeliā nominis christiani ⁊ dominice
 passionis: quod quidem hodie toti clero tradi-
 tur in honorem. Fuerunt tamen qui dicerent
 qz tonsure ecclesiastice vsus a nazareis qui om-
 nia veteris legis custodiunt exortus est. xlii.
 q. iii. quoddam. v. nazarei. hii enim prius crine
 seruatō denuo post magne vite continentiam
 caput radabant ⁊ capillos in ignem sacrificii
 mittebant vt perfectionem deuotionis suo do-

mino consecrarent quorum exemplo ab apo-
stolis introductū est. vt ⁊ nazarei ac sancti dei
erine preconso inuenerunt. Quis olim christia-
ni a iudeis quasi in obprobrium nazarei voca-
rēt pro eo qd saluator noster a vico quodā gal-
ilee nazarenus appellatus est. potest etiam vi-
ci qd vsus tonsure a lege occasiones traxit. Sa-
cerdos namq; legis tyram idest pileum ex bis-
so in modū medie spere in capite. rex vero co-
ronam gestabat. pars vero capitis rasa tyram
circulus crinium designat coronam ad notan-
dum qd instituit eos deus genus electum ⁊ re-
gale sacerdotium. Rursus lex coronam qua-
tuor digitorum super mensam ⁊ desuper aure-
olam fieri iubebat. Leterum ad Ezechielem
dominus dicit. Sume gladium accutū ⁊ educ
per caput tuum ⁊ barbas longitudo namq; ca-
pillorum multitudinem significat peccatorū.
Dūc igitur clerici barbas sibi radere informā-
tur. Raso namq; pilorum barbe qui ex supfluo
is stomachi prouenire dicuntur humoribus. ō
signat qd vicia ⁊ peccata que in nobis supflua
sunt refecare debemus. Radimus etiam bar-
bas vt per innocentiam ⁊ humilitatem puri vi-
deamur. ⁊ angelis qui semper in iuuenili etate
florent coequemur. In ieiunijs tamen quādo
q; capillos crescere permittimus: quia cogita-
tiones que contra deum non sunt: vt est eccle-
siam edificare. agrum colere ⁊ similia: que tem-
pore abstinentie fieri solent prohiberi non de-
bent. Concilium carthagine. extra ō vi. ⁊ ho.
clericorum. clerici. xxiij. ol. siquid statuit vt cler-
ici neq; comam nutriant neq; barbam. Or-
dinantur autem clerici vt deo seruiant. nec de
cetero seruiant mundo nec glorie mundi. de-
bent ergo offerre corpora sua hostiam viuente
sanctam deo placentem. Unde apostolus ad
ro. Confundantur omnes qui gloriānt in stul-
ticia idest in gloria mundi que nō est vera glo-
ria. sed imago glorie. quare autem ordinandis
manus imponitur. dicitur in tractatu de oras-
cono. Ordinantur in quatuor temporibus
ideo: quia sacerdotes ⁊ alij clerici locum in ec-
clesia obtinent quem leuite in populo israel ob-
tinerunt quos sicut in libro numerorum legi-
tur. dominus pro primogenitis recepit. ⁊ eos i
egypto dum primogenita egyptiorum interfici-
cerentur custodiuit. primogenita vero. q. que-
dam primicie sunt. Unde quasi primicias dño
offerimus. cum aliquos ad sacros ordines cō-
secramus. Conueniens igitur est vt in primici-
is temporum. s. in quatuor temporibus primi-
cias hominum offeramus. Rursus ideo i q
tuor temporibus. ⁊ vt quatuor virtutib⁹ eroz-
nentur. ⁊ sub quatuor euangelij seruire chri-
sto ⁊ ecclesie moneantur. In vere vt virtutib⁹

flozant. In estate vt fructus afferant. In au-
tumno vt fructus bonorum operum metant. In
hieme vt collectas conferunt in thesoro ⁊
eis fruuntur in domino. Et vide in sexta parte
sub sabbato post dominicam. xviij. Ideo au-
tem. potius in sabbatis quatuor temporum q̄
in quartis vel sextis feriis sunt ordinationes:
quia illa dies spiritui sancto consecrata est. cu-
ius dona in ordinibus recipiuntur. preceptum
enim est priori populo sabbatum celebrare. ad
hoc vt esset figura sanctificationis spiritus sā-
cti. Unde exo. xvi. c. Requies sabbati sanctifi-
cata est domino. Et iterum. custodite sabbatū
meum sanctum est enim mihi: quia erit signū
inter me ⁊ vos in generationibus vestris: exo.
xxi. ⁊. xxv. c. Preterea nunq; legitimus in ge-
ne. sanctificationes fieri per omnes priores die-
es: sed de sabbato solum dictum est. Sanctifi-
cavit deus diem sabbati. Sicut etiam in sab-
bato in signū qd ordinandi debent habere sab-
batum temporis vt tandem transeant ad sab-
batum eternitatis. Ordinatio autem que fit
in sabbato sequentis diei est. figurat enim sa-
cerdotes ordinatos esse ministros diuersorum
dominicorum sacramentorum. Ideoq; fit ho-
ra nona: quia iam illud tempus ad dominicū
diem. s. resurrectionis intelligitur pertinere. lxxv.
di. quia patribus: extra de tempo. or. litteras.
Ordinandi enim ad christi similitudinem sab-
bato resurrexisse intelliguntur. Congue igitur
in hac die. s. dominica celebrantur ministeria
sacerdotalium benedictionū in qua sunt col-
lata carismata gratiarum. in ea enim dominus
resurrexit. in ea apostolis insufflauit dicens.
Accipite spiritum sanctum quorum res. p. r. eis
In hac promissus spiritus sanctus aduenit.
Recte ergo ad eam benedictiones sacerdota-
les dirigimus vt cum apostolis hilariter canta-
re possimus. Veni sancte spiritus re. tu. cor. fi.
s. ordinatorum. Sicut etiam ordinationes in
sabbato mediante ebdomade. xl. qua cantatur
sistentes. lxxv. di. c. fi. lxxii. di. c. principali. xvi.
q. i. in parochijs ⁊ etia in sabbato sancto. Ue-
runtamen vsq; ad tempora Simplicij pape ro-
mani pontifices dicuntur semper in decembi
ordines celebrasse: vt dicitur i sexta parte sub
sabbato post. xviij. dominicam. Unde ⁊ tūc of-
ficia plena inueniuntur: quod in alijs non cō-
tingit. In sabbato vero antepent. ordines
sacri non conferuntur: quia in sequenti sunt ses-
primana recepta spiritus sancti gratia celebra-
tur. Solus autem romanus pontifex potest
subdiaconos facere in diebus dominicis: ex-
tra de tempo. or. c. i. Alij prelati possunt in die-
bus dominicis solum minores conferre: ⁊ vir-
gines consecrare. Si autem urgente necessitate

te in die dominica ordinatio fiat: quia forte p
fici non potuit in sabbato. debet hoc fieri ieiunio
continuatam tam ab ordinando q̄ ab ordi
nato: quia tunc propter continuationem iei
unij fingitur una dies: extra de tempo. 2. litte
ris. Ceterum in quibusdam locis habentes fes
ta suarum ecclesiarum in sabbatis quatuor tē
porum transferre dicuntur ieiunium in prece
dentem septimanam ob honorem suarum fe
stivitatum. sed dicimus nec hoc eis licere. nec
tunc posse ordines celebrari. Melius igitur
esset festiuitates ipsas transferri. de hoc dice
bat in sexta parte sub quarta ferie tertie ebdoma
de aduentus. Qua die et hora fiat episcoporum
consecratio sub ti. de episcopo dicitur. Illud e
tiam considerandū ē. q̄ sacerdotes et oraconi
tantum nominantur ab apostolo i epistola eo
q̄ ipsi precipue in ministerio altaris necessarij
sunt. Ceteri vero ordines postea adiecti sunt p
utilitate ministerij: quia propter multitudinem
credentium rite per illos non poterat adimple
ri. Unde et secundum Ambro. Illorum ordina
tio precipue circa altaria celebratur. et pro eis
episcopius ante altara prosternitur. Alij vero ne
quaquā ad altare ordinantur: eo q̄ nec ad altar
ministeria statuuntur sed alia officia implent.
sive cantando sive legendo sive alia seruicia fa
ciendo. omnes tamen querunt facies prelati. i.
presentiam domini: ut valeant in primogenitis
hereditare ad instar Jacob qui sibi fratris pri
mogenita vendidit. et attende quia in quib
dam ecclesiis immediate post collationem cui
insublet ordinis cantatur responsorium vel tra
ctus: prout apparet in libro pontificali per nos
edito et bene ad denotandum q̄ ordinanti in
de lectione iam lecta instructi ad sollicitudinē
et laborem que per responsorium et tractum si
gnificantur. Quia vero de virginum consec
ratione mentio facta est. Videndum est primo
quibus diebus benedicantur. Secundo quid
significant que in earum benedictione agunt.
benedicuntur autem in dominicis diebus. et i
diebus epiphaniarum. et in albis paschalibus. et i
festis apostolorum et spiritus sanctus super
eas simplices ut columbas descendere videat.
Et ut p apostolos qui morem virginis eccle
sie prius tradiderunt. q̄ per paranymphos spō
se domino consecrantur. Sequitur videre qd
significant que in earum benedictione agunt
et licet omnis anima deo desponsetur per fidē
Unde Osce. ij. sponsabo te mihi in fide. Virgi
nes tamen specialius christo desponsari dicunt
quia earum caro carni christi familiaris se cō
format pro eo q̄ illa sicut nec caro christi cor
ruptionem nō sensit. Et inde est q̄ virgines se
quuntur agnum quocumq̄ ierit apoc. xiiij.

Sane virgines benedicende sub papilionē vel
aliquo alio loco stant incluse: que archipresby
tero vel alio ante euangelium alta voce cantā
te. prudentes virgines tē. Cum cereis ardenti
bus in manibus nudis capitibus erant obui
am episcopo et ecclesiam ingrediuntur. Siqui
dem cereos accensos ferunt in manibus. Iux
tā illud Luc. xij. Sint lumbi v. p. et lucer. ard. in
ma. vestris ut ostendant se imitari prudentes
virgines que ornauerunt lampades suas et exi
erunt obviam sponso. sponsus namq̄ earum ē
christus quem pontifer eius vicarius represen
tat. Lucernas quidem ardentē in manib⁹ res
nere est per bona opera exemplū proximis mō
strare. Juxta illud Luc. x. luceat lux vestra co
ram hominibus ut videant opera vestra bona
et. Egressus vero earum de papilionē. et ingressus
in ecclesiā designat q̄ per suscipiendam bene
dictionem et a xpo desponsationē de ergastu
lo et erumnis ac tenebris presentis mundi fal
laciis ad celestis regni libertatē gaudiū ac cla
ritatē et ad superni regis thalamū transducuntur.
Unde in canticis. Veni electa mea et ponā
in te thronū meū. Nudis capitibus obuiā vci
unt. Et pontifer cantando dicit illis. Venite.
Et ipse filius cantando respondet. Et nunc seq
mur. Ad representandū q̄ in canticis legitur.
Surge amica mea sponsa mea oride mihi faci
em tuā. et sonet vox tua in auribus meis. Rur
sus denudatio capitū depositionē et abrenun
tationē mundanorū congrue designat. Nuda
to etiā capite ecclesiā ingrediuntur ad notan
dū q̄ velut formose et sponso placide in ipsius
sponsi tabernaculū introducuntur. Juxta illud
in canticis. Nigra sum sed formosa. Et intro
ducit me rex in tabernaculū suū. Ter autem
dicitur eis. Venite ad notandū q̄ ad hoc tri
pliciter debent venire. s. per abdicationē pprie
tatis. per votū castitatis. et per sponsonē obe
dientie. Debent quidem venire. Primo per
abdicationem proprietatis de cōuersatōe mū
dana. de seruitute egyptiaca. de carcere. de la
queis. et de retribus. Unde ps. Cadent in reci
tulo eius peccatores. Et sapientie. xiiij. b. cre
ature dei scē sunt in tentationē aīe hominū et
in mūscipulā pedibus insipientiū. Secūdo de
bent venire p votū castitatis. de delectatōe car
nali et de imundicia. et de loco toricato d quo
si qd aīa sumit et p penitentiā nō reicit mortē
morte eterna. Tertio p sponsonē obediēcie
de ppa voluntate sicut de corruptōe et clibano
accēso. et de babilonica fornace. et iō cū pueris
q̄ erāt i fornace illa dñt. et nō seqmur i toto cor
dē et tēpore et q̄res facie tuā. Dan. iij. pax aīe psal.
bñdi. d quolū at istorū exēdū ē firmo cordis p
pō solēnior voto et toti vite p̄seuerācia et be se

quasi tres diete ero. iii. g. Uiam trium dierum
ibimus in solitudine. Quas tres dietas premis-
se tres vocationes tripliciter facit designat. Quia
vero post susceptionem tam laudabile propo-
situm restant insidie et tentationes demonum atque
acerrima contra mundum carnem et demones
certamina et insuper regulas obseruancie diffi-
cultas: que mulieribus infirmitas sufficienter
per se sustinere non possit. Ideo diuinum aus-
xilium et sanctorum suffragia per letaniam que subi-
citur implorantur. Consequenter deponunt
vestes veteres et induunt nouas benedictas. ad
notandum quod in hoc proposito vetus homo exui-
tur et nouus induitur: quod sicut legitur eph. iii. scilicet
Creatus est in iusticia et sanctitate veritatis. et
debent esse vestes munde et candidae. ad desi-
gnandum quod quod dei filio deponantur. debent de
cetero se sanctas et mundas absque macula pre-
seruare vel conseruare. Juxta illud apostoli. Despo-
di enim vos vni viro virginem castam exhibere
christo. hoc enim candor seu mundicia vestis ori-
dit. Unde ecclesiastes. ix. c. Omni tempore vestimen-
ta tua sint candida. et hoc sumptum est a bea-
ta Cecilia que exterius veste fulgebat intus ca-
stitate nitebat. et ab angelis qui in christi resurrec-
tione visi sunt in vestibus albis. vel si fit niger
habitus significat carnis mortificationem: quia
enim christus sponsus suus mortuus est pro ipsis
debent et ipsi commori pro illo. Unde gal. v. Qui
christi sunt carne sua crucifixerunt cum iniiciis et con-
cupiscentiis. Et ro. vi. Si coplantati facti sumus
similitudine mortis christi filii et resurrectionis erimus.
Rursus nigredo habitus est contemptus virilium
amplexus. Subsequenter induit vestibus be-
nedictis versus episcopum veniunt qui ipso actu dicant.
Regnum mundi et omnne ornatum seculi con-
tempnimus. propter amorem domini nostri Ihesu christi
et cetera. Uela quoque super scapulas et pectora opren-
dentia ex institutione Sotheris pape cum signo
crucis eorum capitibus imponunt. Prima ad si-
gnificandum quod pro christo debent mundum corde et
ope contempnere et sensus velare: ac memoria
passionis christi munire. ne ad mundana lasciuie
do exeat. vel illa ad illam sensus intraret. Juxta
illud gal. v. Mihi mundus crucifixus est et ego
mundo. Secundo velantur: quod non sunt ima-
go dei. xxxiii. q. v. mulierem. Tertio et ostendatur
subiecte. Quarto ut illicite cunctis viris ap-
pareant. Quinto ne species eorum occasio inspec-
toribus sit peccandi: quia per apostolum ait. domine dele-
crasti me in factura tua et creature dei facite se
in tentationem ut premissum est. Velum ergo
est signum pudoris et futuri honoris. Deinde
quia christo desponsatur qui est alpha et omega id
est principium et finis. Ideo datur eis annulus
qui rotundus est principio et fine carens. et po-

nitur in quarto digito. ex quo vena quedam san-
guinis ad cor protenditur. ut sciat se sponsum
suum christum toto corde debere diligere et ei
inseparabiliter adherere. Postremo vero co-
rone capitibus eorum imponuntur. Juxta illud
in canticis. Veni sponsa christi accipe coronam
et cetera. Ad notandum quod quando virgo per conse-
crationem summo regi desponsatur regina ef-
ficatur id est se et alios in virtutibus reges. Un-
de prover. primo ut addatur gratia capiti tuo et
torques collo tuo. In qua coronatione ponti-
fer cantat illud canticum leticie. Veni electa
mea et cetera. tanquam celestis sponse paraminibus. et
hinc est quod illarum amici et consanguinei in hac
consecratione letantur. Leo papa primus istud
tuit in concilio calcedoni. quod ipse celebravit so-
las virgines debere velari. Quia vero in pre-
missis de velo mentio facta est. Ideo notandum
est quod velum aliud est conuersionis. aliud con-
secrationis. aliud professionis. aliud ordinatio-
nis. aliud prelationis. Velum conuersionis ali-
qua de seculari vita ad religionem transiens as-
sumit. et tunc si per annum inter velatas steterit
ulterius exire non poterit: extra de re. vidu-
et c. statuimus. Velum consecrationis solis ep-
iscopis solis virginibus. et solum in festiuis et
dominicalibus diebus datur. Argente tamen ne-
cessitate sicut et baptizatus omni die dari possit
xx. q. i. deuotis o. non datur etiam nisi in. xxv.
anno. illud recipientis nisi forte dispensatiue. e.
q. placuit et lxxvii. o. placuit. Velum autem pro-
fessionis suscipitur a virgine quando continen-
tiam proficitur. non tamen ante. xii. annum. e.
q. i. et q. ii. puella. quoniam nec ante illud tem-
pus benedicitur: extra de reg. cum virum. Das-
tur velum huiusmodi cum benedictione sole-
ni et cum letania: extra. e. ex parte. Hoc velum nullus
episcopus dat viduis vel corruptis: ut in. c.
deuotis in fine. sed ipsam de altari ut dicunt
quidam assumit. xxviii. q. i. viduas. extra de re.
virum. Sane virgo et non vidua ideo ab epis-
copo velatur: quia virgo in hac desponsatione
typum gerit ecclesie que pura et virgo vni nup-
tit fit viro id est christo. Et in signum huius rei ve-
latur ab episcopo: quia a christo recipitur in con-
iugium. In cuius persona dictum est. annulo
suo subarravit me dominus. Sed vidua non ge-
rit in tali facto typum ecclesie sicut virgo cum
non sit integra mente et corpore sicut illa. Un-
de non sic coniungitur christo. ut representet
ecclesie coniunctionem quare non velatur. Pre-
terea sacerdos prohibetur secundis nuptiis in-
teresse et super secundo nubentes benedictio-
nem infundere: extra de se. nup. c. i. prout dictum
est in. i. parte sub ti. de sacris. scilicet h. vidua que secundo
nubit. Primo homini postea in professione christo.

Ideoq; ei q̄i celebranti secundas nuptias non porrigitur velum consecrationis. nec etiam p fessionis. sed ipsa illud suscipit de altari. Aliunt tñ quidam q; h; nō ab ep̄o. potest tñ a sacerdos te velo professionis vel conuersionis velari: eē de regu. vidua. xxi. q. i. deuotū: extra q; me. cau. c. i. a quo sen a c^o ministro habitum seu vestes religiosam assumit. xx. q. i. vidua: extra q; ele. vel vo. consuluir. In libro tñ pontificali sm ordiez romanū habetur benedictio vidue. continē cia profitentis et veli eius. Nam et oīs sarepte nam viduam per Helyam prophetam consolatus est. Et vidimus in vrbe ep̄m hostiē. inter virgines benedicere duas viduas moniales. Velum ordinationis olim dyaconisse in quadragesimo anno dabatur vt posset legere euāgelium in nocturnis. xxi. q. i. scimoniales. xxi. q. i. dyaconissam. in concilio laudiceū. xxi. di. c. fi. statuti est. vt mulieres que apud grecos pbytere appellantur. apud nos vero vidue. aut seniores vniuire. aut matricurie appellantur in ecclesia tanq; ordinatas constitui non debet. Velum prelacionis olim abbatissis in qdragesimo anno dabatur. xx. q. ii. iuueniculas. xxi. q. i. q̄o. Illud autem sciendū est q; sacro sancta mater ecclesia gradus et ordines habet distictos. Et romanus pontifex celebriter misariū solennia agens sex habet secum ordines cleri: coz. s. ep̄os presbyteros. dyaconos. subdyaconos. acolitos et cantores. ipso numeri sacramēto perfectionē huius officii manifestans. Senarius namq; numerus perfectus est vt in probemio. iii. partis dicitur. Sed et sex ordines ministrorū fuisse in veteri legimus. t. v. pontifices sacerdotes. leuitas. nathineos. ianitores. et psalētes quos ex maiori parte distingit arphaxerses in epistola quā Esdre scribere dixerit. d. Notum facimus de sacerdotibus vniuersis et leuitis cantoribus et ianitoribus et nathineis et ministris domus dei. vt eis rectigal tributū et annona nullatenus imponantur. Ordines vō ecclesiasticos Siluestre papa enūerat. xxi. di. a subdyacono. ii. q. vii. clericus dicens pontifici presbyter presbytero. dyaconus dyacono. subdyaconus subdyacono. acolitus acolito. exorcista exorciste. lector lectori. hostiarius hostiario. abbas abbati. monachus in omni loco obsequiū representent. Beatus quoq; Ildouus. xxi. di. cleros. ita dicit generaliter clerici nuncupant omnes qui in ecclesia xp̄o deseruiunt: quorū gradus et nomina sunt hec. hostiarius. psalmista. lector. exorcista et c. mentionē etiaz faciens post alia de cantore. Et hi omnes gaudent priuilegio clericali. Veruntū quidam perfidi heretici sacramentū ordinis condemnantes falso mentiuntur q; ecclesia xp̄i non habebat perso

nas quas exorcistas. ceroferarios. lectores. vel dyaconos appellaret. Sed solum exorcistas dmonum qui aduersabātur Paulo. nec ea que xp̄s fecit vt apostolus dixit pro tam vtilibus significationibus que infra sequuntur fecit et dixit. sed altiora et preciosiora que romana nescit ecclesia demonstrauit. Hoz autem ordinū quidam sunt non sacri. et quidam sacri. Non sacri seu minores sunt hi. cantor. psalmista. hostiarius. lector. exorcista. acolitus. Sacri vero seu maiores sunt isti. subdyaconatus. dyaconatus. presbyteratus. ep̄atus. Lōter autē asseritur septem ordines fore. quoz hostiari⁹ est primus et sacerdos vltim⁹ propter septiformē spiritus sancti gratiam. L^o munere sua officia prosequuntur. Si autē velis ad singulos ordines singula dona referre. a timore incipiens. illum hostiario deputabis. et exinde singula singulis referens. sapientiam presbytero adaptabis. Hec sunt septem mulieres in quibus spiritus sanctus habet hospitii. et vnaqueq; illarū suū parat cōmuniū. Rurū spiritualiter hostiarius est quicūq; spirituali alios in ecclesiam introducit. i. qui fidem predicando docet. lector est quilibet mores docendo. exorcista orando. acolitus illuminādo. subdyaconus humilitatē monstrando. diacon⁹ alios exhortando. sacerdos seipsaz hostiā sanctaz deo offerendo. ep̄s sacra ministrando. de quo libet tñ seriatim specialiter prosequamur.

De cantore. Rubrica.

Nnulli cecitati ignorantie ducti. cantoratum de minoribus eē autumant ordinibus. pro eo qd vt iam premissum est in quibusdā canonibus inter minores ordines fit mētio d cantore. falluntur tamen quoniam nomen est officii et non ordō. qui autē in veteri testamēto cantores dicti sunt hodie lectores vel psalmiste vocantur. Cantor itaq; vocatur q; vocem modulatur in cantu. xxi. di. cleros. c^o duo sunt in arte musica genera. pcentor. et succētor. pcentor vocem premitit in cantu. succētor canendo subsequenter responder. Concentor vero dicitur qui consonat. Unde qui non consonat non concinit nec concentor erit. Sane Dauid prophetarum cymius cultus dei volens solennius ampliare cantores instituit: qui coram archa fedris domini musicis instrumentis et modulatis vocibus decantarent. inter quos precipui fuerunt hemā. asaph. et erbā sed omnū pm⁹ heman. c^o vices nunc in ecclesia pmicerius optinet. vel pcentor q; cantorib⁹ est

prelatus. Unde legitur in paralipomenon. Isti sunt quos constituit David super catores domus domini. stantes iuxta ordinem suum in ministerio de filiis cabat. beman cantor filius Jobel et a doctis eius a'aph filius Barachie. ad ministrum autem ethan filius Lusi. Porro dñt catores catar cōsonis vocib⁹ et suavi mod'atione. concinere quatenus animus audientium ad deuotionem dei valeant excitare. Verū tñ fm Bre. xxi. di. in sancta. Plerūq; in sacro ministerio dum blanda vox queritur. congrua vita negligitur. et cantor deum moribus stimulat. cum vocibus populum delectat. Ideoq; in ecclesia romana altaris ministri cantare non debent. solūq; euangelice lectionis officium intra missarū solennia exoluant. Et apostolus ait. xxi. di. c. i. Lantantes et psallentes in cordibus vris domino. et Dico. Audiant inquit adolescentuli. audiant hi quibus est officium in ecclesia psallendi. deo non voce nñ sed corde esse cantandum. nec intragrediar modū guttur et fauces medicamine liniende sunt ut in ecclesia theatrales moduli et cantica audiantur. cantantes igitur in corde et in caritate cantent in choro: qui magis deuotione cordis q̄ in iubilacione cantandum est. xxiij. di. sedulo. non tenētes in manibus cymbala vel aliquid huiusmodi prout in veteri testa. fiebat. Leterū propter carnales non propter spirituales cantandi vsus in ecclesia institutus est. ut qui verbis non cōpungū suauitate modulaminis moueantur. Cū Aug. in li. confessionum consuetudinem canendi pbat ecclesia ut per oblectamenta aurium infirmior: animus ad effectus pietatis asurgat. Antiqui pridie qđ cantandum erat cibis alijs abstinebant propter cām vocis preterq; legumīnibus psallentibus aptis. Unde et catores vulgo fabarii dicti sunt. Cantores autem q̄ sūt dei laudatores representant predicatorum alios ad dei laudem excitantes. eorū namq; symphonia plebem admonent in unitate cultus vniū dei perseverare. per cantoris quoq; officium paterfamilias intelligitur qui de thesauro suo noua et vetera profert. Nec est ptereundum qđ cantores tenent baculos in choro. ad representandū illud qđ in lege precipiebatur. ut videlicet edentes. agnum baculos in manibus haberent significantes qđ qui ad patriā festināt est celestis agni et baculis. i. scripturarū sententijs i digent contra demones. per baculos enim catorū sententijs scripturarū vel doctrinas predicatorū intelligimus. Unde cū legitur euāgelij deponuntur: qđ per euangelicā predicationē legales deposuimus obseruācias. De choro dicitur in pñā pre sub tractatu de ecclesia. d. cātu vero in fine probemij. v. partis dicitur.

De psalmista. Rubrica.

Psalmistatus ^{qñs ton}

foratus vocatur. sicut cōstitutio Inno. iij. extra de re iud. cū inter euidenter ostendit quandoq; et

tiam clericatus. Unde in alia eiusdem Innoc. epistola: extra de era. et qua. cū contingat. dicitur qđ abbas Benedictus et sacerdos potest in suo monasterio clericalem dare tonsuram per quā ordo clericalis confertur. qui ordo sic collatus psalmistatus vocatur. In canone quoq; Leonis pape. xxiij. di. scribitur. sic inter cetera continetur seriatim. et aperte prosequimur qđ sancta romana ecclesia in gradibus clericorū aut clericos. hostiarios. lectores et ar. noie clericorū psalmistas ibi intelligi indubitatū est. vocatur etiam qñq; cantozatus. Unde in tholerano concilio. xxi. di. si psalmista. ita legit psalmista. i. cantor potest absq; conscientia epī solam iussione presbyteri officium suscipere cantandi. dicente sibi presbytero vide et qđ ore cātas corde credas. et qđ corde credis operibus comprobēs. Sane qđ in plerisq; sacris canonib⁹ xxiij. di. a dyacono. lxxvij. di. c. i. ij. et iij. facta de alijs ordinibus mentione nihil de hoc ordine tangitur ex eo contingit qñ alij omnes cū solemnitate et a solis episcopis dantur. Iste vero etiam a sacerdote cōfiteri potest. Ideoq; hūc non ordinem sed officium fore plurimi assenerant quāq; in eo ab episcopo collato quī clericali priuilegium assequatur. xxi. di. perlectis xxi. di. clericos. in pñā. Dictus est autem psalmista a psalmis dicendis siue ab officio canendi prout sub lectore dicitur. Ad ipsum namq; pertinet secundum Isidorum officium canendi. dicere benedictiones idest benedicam⁹ domino. laudes idest alleluya. vel christus vincit vel christus regnat et. sacrificium idest offeratorium. responsoria. i. officium misse. et quicquid ad canendi periciam spectat.

De hostiario. Rubrica.

Hostiarii ^{secundum Isidorum. xxi. di.}

cleros dicti sunt eo qđ hostijs templi prefunt. Ipsi enim clauēs ecclesie tenētes omnia intus extraq; custodiunt. atq; inter bonos et malos habentes iudicium. fideles recipiunt. infideles respuunt. et excommunicatos repellunt. Hostiarii idē sūt qđ ianitores qđ in veteri. t. ad custodiā templi electi sūt ne igredere in illū imūdū i oi re. i. aliquid in omnib⁹ rebus. Stabant enim prout legitur in

paralipomenon. in quatuor templi partibus. videlicet in oriente. in occidente. aquilone et austro. Portas templi singulas ita obseruantes. ut nec in puncto discederent a ministerio. Leuite enim quibus numerus ianitorum creditur erat eis cibos parabant. Id autem idem custodiebant. Sane iuxta decretum tholetani concilij. xliij. di. hostiarius. Hostiarius cum ordiatur postquam ab archidiacono instructus fuerit qualiter in domo dei debeat conuersari ad suggestionem archidiaconi tradat ei episcopus clauem ecclesie de altario. de ei sic age sic uiue. quia si redditurus deo rationem pro his rebus que his clauibus recluduntur. Clauum ergo traditionis et uerba premissa sunt huius sacramenti substantialia cetera sunt solemnitas. Hoc officium implemus dum per fidem in ecclesiam aliquem introducimus vel docemus. Christus hoc officium impleuit quando dixit. Attollite portas principes uestras et eleuamini porte eterne. Et cum euentes et uidentes de templo eiecit. rei. q. vii. sed hec diximus quod in ecclesia spiritualiter agit. Unde in euangelio dicit. Ego sum hostium.

De lectore. Rubrica.

Lector fm Isidorum. xxi di. clericos a legendis. psalmista a psalmis canendis vocati sunt. Lector enim predicat. i. legit siue recitat populis quid se quatur. Psalmista uero canit et excitat ad conuersionem animos audientium. licet quidam lectores ita miserabiliter pronuncient. s. alte et per uocem sonoram. ut quosdam ad luctus lamentationemque compellant. Lectores etiam pronuntiatores uocantur pro eo quod porro siue a longe pronunciant. tanta enim et tam clara debet esse eorum uox. ut quis longe positus aures impleat. Ad lectores quoque pertinent lectiones. et legendas in matutinis pronuntiare et ea que prophetis uaticinati sunt. et apostoli dixerunt populis predicare. i. legere. Ad hoc enim ordinantur ut libros dei distincte et aperte ad intelligendum legant. sicut in veteri testamento. Esdras fecisse. neemie. vii. Ad eius quoque pertinent officium panem et omnes bonos fructus benedicere. Lectores autem idem sunt qui carminum relatores qui erant apud gentes Martinus papa. xxi. di. lectores. statuit ut nulli liceat in pulpito psallere. aut legere. nisi qui ab episcopo fuerint ordinati lectores. Sane iuxta decretum tholetani concilij. xliij. di. lector. lector cum ordinatur facit de illo uerbum

episcopus ad plebem indicans eius fidei ac etiam atque ingenium. post hoc spectante plebe tradat ei codicem in quo lecturus est dicens. Accipe et esto relator uerbi dei habiturus si fideliter et utiliter impleueris officium partem cuius eis qui uerbum dei ministrauerint. Locis ergo traditio et uerba premissa sunt de substantia huius ordinis cetera sunt solemnitas. Hoc officium implemus dum male uiuentes in ecclesia corrigimus et aliquem bonis moribus instruimus. Christus hoc officium impleuit quando in medio seniorum librum ysaie prophete aperiens legit distincte ad intelligendum dicens. Spiritus domini super me eo quod unxit me etc. extra de sacra uinc.

De exorcista. Rubrica.

Exorcista fm Isidorum xxi. di. clericos.

grece latine dicitur adiurans siue increpans uocatur. Inuocat enim super cathecuminos seu super eos qui habent spiritum imundum nomen domini Ihesu adiurans per illud ut egrediat ab eis de quo in. vi. parte sub sabbato sancto dicitur. decet igitur ut mundum habeat spiritum qui debet imundis spiritibus imperare. Ad cuius itaque pertinet exorcismos memoriter retinet. man super energuminos et cathecuminos exorcismum imponere. xxi. di. perlectis. Et fm concilium carth. s. c. di. v. energumini ipsi energumini in domo dei assistentibus uictu quotidianum oportuno tempore ministrare. Refert Iosephus resem Salomonem modos exorcismi. i. conuersiones adiuuasse. quibus imundi spiritus ab homine obsessio per Eleazarum exorcistam pellebantur ita ut reuerti ulterius non auderent. Hunc officio mancipati exorciste uocati sunt de quibus in euangelio legitur. si ego in beelzebub eiicio demonia filij uestri exorciste. uide licet in quo eiiciuntur et imitantur questores qui erant apud gentes. Sane iuxta decretum tholetani concilij. xliij. di. exorciste. exorcista cum ordinatur accipiat de manu episcopi librum in quo scripti sunt exorcismi siue adiurationes dicente sibi episcopo. Accipe et comenda memorie et habeto potestatem imponendi manum super energuminum siue baptizatum siue cathecuminum. Libri ergo acceptio et uerba premissa sunt de substantia huius ordinis cetera sunt solemnitas. Energumini sunt qui a demonibus obsessi sunt. vel lunatici siue morbum caducum patientes. sic dicte ab ergo quod est labor et mene quod est defectus et noys quod est mens. quia. s. defectum mentis in defectu lune maxime patiuntur Cathecumini dicuntur in fidei articulis ante

baptismū instructi. Hoc officium implem⁹
dum per nostras orationes vicium dyaboli de
homine expellimus. Xpus hoc officiū exer
cuit qñ de maria magda. septē demonia eiecit

De acolito. Rubrica.

Soliti grece latine cerose
rarij vñ accensores
luminum nuncupantur. Hi ab a
arō & filijs eius misterij sui sum
pserunt exēpluz. Juxta illud ero.

Precipe filiis aaron vt offerant oleuz oliua
rum purissimū pilozq; contusus vt ardeat lucer
na semper in tabernaculo testimonij & colloca
bunt eam aaron & filij eius vt vsq; mane luce
at coram dño. Ad ergo tunc sacerdotes age
bant hoc nunc acoliti faciunt in ministerio lu
cernaz: qñ preparant luminario i sacratio. mlt
ta quippe non solum in nouo vñ etiam in ve
teri testa. lege moysaice superaddita legimus &
mutata: extra de consan. & assi. non debet. Un
de David in libro paralipomenon dixisse per
hibetur. non erit officium leuitarū vt portent vl
tra tabernaculum & omnia vasa eius admini
strandum. Acoliti autem sm Jsidorū. xxi. di.
cleros. xliij. di. acolituz ceros ferunt accēfos
dum legitur euangelium. aut offertur sacrifici
um non vt tenebras aeris sed cordis illuminēt
cum sol forte eodem tempore rutilet & vt pro
ximis opera lucis ostendant atq; ad signuz le
ticie demonstranduz vt sub typo luminis cor
poralis illa lux ostendatur. de qua in euāgelio
legitur. Erat lux vera que illuminat omnē ho
minem venientem in hunc mundum. Ipsi eti
am preparant pro eucharistia suggesta. i. vinuz
& aquam seu vasa i quibus ponitur aqua & vi
num. xrv. di. perfectis. Acoliti imitantur car
minū scriptozes qui erant apud gētiles seu vñ
emūctozes siue luminū executores q lucernas
emungebant & lucaria cōtinuabāt. vt nadab &
abiu. Sane iuxta decretū cōcilij tholerāi. xxi. di.
acolituz. Acolitus cum ordinatur ab episcopo
quidez docetur qualiter in officio suo agere o
beat. Sed ab archidiacono accipiat cerosera
rium. i. candelabrum cuius ceres vt sciat se ad ac
cendenda ecclesie luminaria. i. ceres ouz euā
gelium legitur mancipari accipiat & vzeolum
vacuum ad suggerendum. i. administrandum
vinum in eucharistia. i. in calicez in quo est eu
charistia sanguinis xpi. Premissa igitur verba
vt vtenilia sunt huiusmodi ordinis substantia
alia. cetera sunt de solennitate. Hoc officiū
implemus dum ignem verbi celestis quo fies
ad cognoscendum deum illuminentur & iustā
mentur predicando ministramus. & dum lucē

boni operis alijs ministramus. Dominus au
tem hoc officium se habere testatur cum dicit
Ego sum lux mundi qui sequitur me non am
bulat in tenebris: sed habebit lumen vite.

De subdyacono Rubrica

Remissimus de

non sacris & minoribus ordinib⁹

Nunc de sacris & maioribus qui
anthonomasice sacri dicuntur sub

dicamus. & primo de subdyacono. Ordo enim
subdyaconatus sacer hodie sm Innocentium
tertium reputatur. Siquidez subdyaconi na
thineozum vices in ecclesia representant. De q
bus in Esdra legitur q David dederat nathi
neos ad ministeria leuitarum. vnde grece ypo
diaconi dicuntur: quia officiis & pceptis le
uitarum subiacent eis & ministrant. ex quoz
ordine fuit ille nathanael quem dominus in e
uangelio commendauit dicens. Ecce vere isra
elita in quo dolus non est. Nathanei autē he
braice dicuntur latine idest humiliate domio
seruientes. vel deo oblati. Subdyacones de
bent secundum Jsidorū. xrv. di. perfectis. ob
lationes in templo domini a fidelibus suscipe
re & leuitas supponendas altaribus deferre. ca
licem & patenam ad altare christi deferre & le
uitis tradere eisq; ministrare. vzeolum quoq;
cum vino & aqua manile & manuterginz tene
re episcopo presbytero & leuitis. p lauandis an
te altare manibus aquaz prebere. corporalia et
subtractoria lauare. de quibus recte placuit pa
trib⁹. xxi. di. lex. & c. omnino vt qui mystica sa
cramenta contractant legem continencie de
beant obseruare sicut scriptum est in prophe
ta. Mundamini qui fertis vasa domini. tenēt
autem locum dñi virozum qui erant apud
gentiles. Sane iuxta decretum concilij tho
letani. xliij. di. subdyaconus. Subdyacon⁹ cui
ordinatur: quia manus impositionem conse
cratoriam non accipit patenam de manu episco
pi vacuam & calicem vacuum accipiat. dicente
sibi episcopo. Vnde cuius ministerium tibi
traditur. de manu vero archidiaconi pro eo q
in eius adiutorium consecratur accipiat vze
um scilicet cum vino & aqua. manile est bacil
le & manutergium. Premissa igitur verba & v
tenilia sunt huiusmodi sacramenti substantia
lia. cetera sunt de solennitate. Queritur autē
quare subdyaconus legit lectiones ad missam
cum non reperiat hoc sibi competere. vel ex
nomine. vel ministerio sibi concesso. Respons
deo in primitiua ecclesia dyaconus non le
gebat euangelium: quia hoc statutum non

erat. postq̄ vero illud statutum fuit. preceptus est etiam et subdyaconus qui dyacono subest epistolam siue lectionem legat. Subdyaconus autem vitur amictu alba et baltheco. sicut et hostiarius. lector. exorcista. et acolitus. et insit per tunica. et sudario tunicam strictam portat et se iustitiam quasi lorica induat. sudario et sordes a vasis extergat. de quo in parte sequenti sub ti. de tunica et manipulo dicitur. Hoc officio vitur qui tante mundicie est q̄ ipsius exemplo et concilio ceteri a sordibus criminis lauentur. Et hoc officium exercuit quando in chana galilee de aqua vinum fecit. et qui cepa facta mittens aquam in peluum pedes discipulorum lauit. Canon Adriani pape. lxxij. valentinianus in si. videtur innuere q̄ imperator debet ordinem subdyaconatus habere ubi dicitur. Adiutor et defensor tuus ut mecum ordinem decet semper existam. sed non est ita. gerit tamen illud officium. quoniam in die ordinationis sue receptus primo in canonicum a canonicis sancti petri ministrat domino in missa pape in officio subdyaconatus parando calicem et huiusmodi faciendo. Quidam etiam dicunt et no. ff. de renum. di. l. sacramenta. q̄ sit presbyter. Iuxta illud cuius merito quis non sacerdos tes appellat. Imperator etiam pontifex dictus est. prout in tractatu de episcopo dicitur.

De dyacono. Rubrica.

Dyaconi grece ^{di}_{ci}

tur hebraice leuite. latine vero ministri siue assumpti. siue offerentes fm Isidorum. xxxj. di. lex xxi. di. clericos. Dyaconorum quidem ordo in libro numerorum a tribu leui filij Jacob sumptus fuisse legitur exordium. et inde leuite. i. assumpti vocabantur. quoniam assumpti sunt ad auxilium sacerdotum ut Eleazar et Ythamar. dominus enim ad Moysem locutus est dicens. Applica tribum leui et fac eum stare in conspectu Aaron sacerdotis et ministrent ei ut exerceant et obseruent quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonij. ut custodiant vasa tabernaculi seruientes in ministerio. sicut enim in sacerdote consecratio. ita in dyacono ministerij dispensatio habetur. et iam dicitur. A quinquagesimo autem anno iussi sunt in tabernaculo deservire tanq̄ etatis ad onera portanda robuste qui possunt archas federis mensam propositionis et vasa tabernaculi deportare quod et in nouo testamento recollitur cum dyaconibus supra sinistrum humerum

stola imponitur. et in diebus ieiuniorum super eundem humerum casula complicatur. q̄ quid laboris in hac vita sufferimus tanq̄ in sinistra portamus. donec a sinistra traneamus in dextram in qua requiem habeamus. Dic etiam dyaconi cardinales mensum lateran. alutaris humeris suis in die cene ad sacranus deportant. et in sabbato sancto ab altari repositi. Ipsi quoq̄ semper summum pontifices velut archam federis deportant. Non ergo dyaconus dalmaticam. nec subdyaconus tunicellam in diebus ieiuniorum in officio misse portant. propter rationem in. iij. parte sub ti. de dyacono. et i. vi. parte sub ti. de septuagesimo scriptam. Sed casulas seu planetas super humerum sinistrum complicatas gestant. non replicatas a dextris et a sinistris sicut facit sacerdos sed ab anteriori parte super brachia eleuatas. Sub dyaconus tamen epistolam lecturus illam deponit. quia lecta eam resumit. et dyaconus euangelium lecturus illam exiit et eam decenter plicatam super sinistrum humerum imponit. et sub brachio dextro ligat. ita q̄ ab humero sinistro ad lat. dextrum ad modum stole descendat. sicq̄ circumcinctus eam tener donec dicatur illa vltima oratio post communionem. tunc enim illa induit sicut prius. Missa vero finita tamen subdyaconus q̄ dyaconus illas deponit. Sane hec diuina plena sunt misterio. plures vero replicatas his temporibus portant. Primo propter iam suprapositam rationem. Secundo eas portant ostendendum q̄ ipsi ad tantam perfectionem in illis tenentur ad quantam sacerdos in alijs diebus. et ad notandum q̄ ex caritate que per planetam significatur ministrant et non ex timore. prout in veteri lege fiebat que erat lex timoris et non amoris. sicut noua ut presertim tempore ieiunij q̄ sine caritate factum meritoziorum non est. Serunt autem illas ab anteriori parte eleuatas. ut liberior valeant ministrare. et ad ostendendum q̄ ipsi iuxta apostolorum ad hebreos. que retro sunt obliuiscetes ad anteriora feruntur portant etiam illas super brachia eleuatas. ad significandum q̄ opere debent caritatem ostendere quam gerunt in mente. per manus eius et brachia caritas congrue designatur. non autem replicatas a dextris et a sinistris. put facit sacerdos. ad insinuandum dissimilitudinem potestatis et officiorum suorum. Subdyaconus tamen epistolam lecturus tanq̄ officio suo functurus illam deponit. ipse namq̄ ex officio suo veterem legem representat. Unde et epistole quicq̄ de veteri lege sumuntur sub qua non ex amore ut promissum est sed ex timore fuit. q̄ illud durauit quod diu lex durauit. id ad hunc figurandum docet epistola finiat non tenet planetam que amorem designat.

Dyaconus ideo euangelium legens eam non deponit sed iuxta modum stole suo officio competens illam sibi coaptat: quia eius officium est doctrinam euangelicam que est lex amoris predicare. et hoc ex amore qui facit iugum domini suauiter. quod iugum ex quo omnia mundana premuntur. per stolam super sinistram humerum significatur. Lingitur autem planeta. id est caritate ab humero sinistro in latus dextrum ut sit ei suauiter iugum domini in prosperis et in aduersis: que per leuam et dextram designantur tanquam armatus in humeris contra aduersa et succinctus in latere contra mundi suauia seu prospera. Rursus dyaconus duplex gerit officium. id est predicandi populo. unde lecturus euangelio dicit populo. omnes uobiscum. et ministrandi sacerdoti. nempe propter predicandi officium casulam super humerum ponat: quia predicator in presenti uita opera populi portare debet quod a legali sacerdote tractum est: qui dum sacrificabat summities balteus super humerum flectebat. pro eo uero quod sacerdoti ministrat. et quia propter instantes necessitates ire atque redire habet dextram habere debet expeditam et liberam. Unde in theolito concilio. xxi. di. unum. ita legitur unum orarium oportet leuitam gestare in sinistro humero. propter quod orat. id est pro eo quod predicat. Preterea sub dyaconus et dyaconus lecturi deponunt casulas que profitentes non esse vestem propriam sed obsequentiam temporis recipere commodatam.

Denique circa finem misse dyaconus plane tam induit. ad notandum quod non sufficit opus ex caritate inchoare. nisi et in caritate perficiatur.

Tertio etiam dici potest quod dyaconus casulam induens innuit se esse predcatorem qui in dilectione ferueat. et uite contemplatiue inhiat dum uero se illa precingit. et humero duplicatam imponit opus predicationis. orationis. et lectionis intronitit. et proximo in necessitatibus subuenit quam reflectit in dextram cum omnia refert ad summum bonum. Et sic dum casulam induit Mariam dum precingit representat in ministerio Martham. Quarto dum dyaconus ieiuniorum tempore casulam super humerum replicat quasi gladium contra hostem vibrat. ut dicitur in probemio. iij. partis. In nouo uero testamento iste ab apostolis sumpsit initium qui septem viros boni testimonii plenos spiritu sancto dyaconos eligerunt ut iam dicitur. Unde et sancti patres decreuerunt. xciiij. di. dyaconi et c. se. ut in matrice ecclesia septem dyaconi circa altare pontifici in celebratione misse assistant. Hi in apocalypsi dicuntur septem angeli tuba canentes: quia illorum est alta misteria de superna inspiratione foris resonare. Hi sunt septem caldelabra aurea qui christi lucem euangelij alijs ostendere debent. Hi dicuntur septem tonitrua: quia terribiliter comminari debent quod omnis arbiter qui non facit fructum bonum et extra de deo. Quis in fi. xciiij. di. dyaconi et c. se. Hi per omnes more palam admonent ad orandum et genua flectendum ad eos qui pertinent assistere sacerdotibus et ministrare in omnibus que aguntur in sacramentis christi in baptismo. id est in crismate in patena in calice oblationes. id est hostias inferre et disponere in altare. componere etiam. id est ornare mensam domini. id est altare. atque vestire. crucem ferre puta in processionibus. et predicare. id est legere euangelium et apostolum. id est epistolam puta sub dyacono deficiente. xxi. di. perfectis. extra de deci. quis in fi. Nam sicut lectoribus uetus testamentum. ita dyaconibus nouum predicare. id est legere preceptum est. Sicut enim dominus donec euangelium predicanit minister fuit. Iuxta illud. Non ueni ministrari sed ministrare. ita ut illi magis conuenit euangelium legere quam dyacono qui minister interpretatur. Unde cum ordinatur ideo stolam per quam christi iugum significat accipit: quod euangelium in quo de ipso iugo continetur lecturus est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum. id est dicere letanias et recitatio nominum eorum qui ordinandi uel etiam baptizandi sunt ipse premonet aures adhibere ad deum cum dicit humiliare capita uestra deo. uel humiliare uos ad benedictionem. Ipse hortatur clamare dicendo kyrieleyson in rogationibus. ipse donat pacem sub dyacono. uel saltim cum dicit omnes uobiscum et annunciat festiuitates. Nec siquidem et alia plura ad eius pertinent officium que in canonicis. Hi. xciiij. di. dyaconi. et c. legimus plenius continetur. debent etiam tanquam oculi episcopi circa circumlustrare et episcopo referre. xciiij. di. dyaconi ecclesie. et c. se. usque ad s. compagis. non tamen debent baptizare nec officium corpus dispensare nisi in necessitate. id est episcopo uel presbytero absentibus et iubentibus. nec possunt calicem benedicere. Non debent etiam inter sacerdotes uel co-ras eis uel supra ipsos. nisi eorum iussu sedere. prout tamen in conuentum presbyterorum rogati predicant.

Dyacones tenent loca quaternionum qui apud gentiles erant. Sane sicut in canone. xciiij. di. dyaconus legitur. dyaconus cum ordinatur solus episcopus qui cum benedicit manus suas super caput illius imponit: quia non ad sacerdotum sed ad ministerium. id est ad dyaconatum consecrat. id est ordinatur. In actibus tamen apostolorum ita legitur. Hos statuerunt ante conspectum apostolorum et orantes imposuerunt manus super eos. In quo ostenditur non solum episcopo uel etiam presbyteros. tunc astantes debere manum super dyaconum dum ordinatur imponere. numquid eius plus potest precari solus episcopus quam plures apostoli.

imponentes enim manum non dat sanctū spiritum sed orant ut super eos veniat. Cum igitur vultus omnium donorum non sit in uno sed in pluribus merito plures manus imponunt et unusquisque dominum deprecatur ut partem de spiritu sancto tribuat ordinando ad instar. *Modus* de cuius spiritu dominus dedit septuaginta viris. Ideo fit manus impositio super ordinandos: quia per manū opera, per digitos spiritus sancti dona, per caput vero mentē intelligimus. Recte ergo manus imponitur: quia donis spiritus sancti in mente imbuti ad opera christi mittuntur. De manus impositione sub tit. de epō dicitur. Sed cum dyacono manus imponatur: extra de sacra. non ite. c. fi. queritur quare quā postea sit presbyter ei manus imponitur iterato. Respondeo quia per consecrationem transit de opere ad opus. id est de ministerio ad dei imolationem, quod sicut nec illud nisi gratia dei adiuti agere non valemus. Suspendio vero manuum fit oratio super caput effunditur ordinandi: extra de sacra. non ite. c. fi. Et nota quā tunc et super confirmatos in frontibus et cum sal et aqua pale altaris vestes sacerdotes et huiusmodi benedicuntur. Ideo hec manus suspendio fit: quia virtus quedam manibus consecratis inest: que quā suscitatur dum benedictio cum huiusmodi manuum suspensione super res effunditur benedicendas. Unde apostolus monens discipulum inquit, moneo te ut resuscites gratiam dei que est in te per impositionem manuum mearum. ii. ad thimo. i. c. Unde sicut corde per affectum: sic corpore per suspensionem manuum devotio exercetur, non enim solum in rebus animatis, verum etiam in rebus inanimatis virtus consistit. Unde nonnulli asserunt quod virtute templi si quis illud ex devotione ingreditur ventalis in eo dolentur. Rursus suspensio huius in prolatione exorcismorum potissime fit quā sacerdos ipso corporis actu fugando dyabolo virtute consecrationis manuum comminetur. Tercio potest dici quod dispensatio sacramentorum soli deo principaliter: ministris vero ecclesie ministerialiter competat. ipsi enim nihil a se sed a principaliter habent agente: quia ergo in sacramentorum dispensatione vestium vel aqua et huiusmodi benedictione seu consecratione aliqua spiritualis sanctificatio confertur quam ministri de suis meritis non consisti debent ab ipso deo corde et opere postulare, congruum est hoc per elevationem seu suspensionem manuum per quas opera intelliguntur exprimi. Unde, treñ. iij. Levemus corda nostra cum manibus. Dyaconus dalmatica vestitur ut discat oculatam rationem sublimium indagare. Unde in quibusdam ecclesiis ea non nisi in festis vestitur: quia discipu-

li sublimia non intellexerunt: nisi postquam dominus est glorificatus: et vestitur ea sine alba tempore oblationis et locutionis tui. sicut statuit Dominus papa. xciii. di. dyaconus sedeat. Ad dyacono cum ordinatur traditur sub certis verbis stola et corder evangelii que res et verba sunt huius sacramenti substantia cetera sunt de solemnitate. Ideo autem stola accipit: quia evangelium per quod christi iugum figuratur lecturus est.

Hoc officio utitur qui corpus et sanguinem christi discrete dispensat, et qui ad orandum et vigilandum in sui exemplo alios hortatur. Christus vero hoc officium exercuit quā post cenam sacramentum corporis et sanguinis sui propriis manibus discipulis dispensavit, et ite quā apostolos hortatus est ad orandum dicens, vigilate et orate et quā evangelium predicavit.

De sacerdote. Rubrica.

Acerdotalis or

dinis institutio a veteri lege exordium sumpsit. Omnis namque legitur per cepisse Moysi applica iquit fratrem tuum Aaron ad te cum filiis tuis de medio filiorum israel et sacerdotio mihi fungatur. Unxit ergo Moyses Aaron in maiorem sacerdotem, filios vero illius in minores. Unde, prophetam inquit, Moyses et Aaron in sacerdotibus eius xxij. di. sacro in filiis primis et summi iter sacerdotum fuerunt, ipse tamen Moyses prior fuit quā Aaron ordine, et maior administratōe, hic est quod Moyses illum instruebat, et tanquam minores redarguebat de peccatis, di. iij. inter hec, sed quo ad consecrationes sacerdotalem pares fuerunt. Moyses autem non offerebat hostias: sed solum voto pro populo. xxi. di. si quis vult, lxxviii. di. decrevit. Ante legem etiam sacerdotes fuisse leguntur. Unde Melchisedech, iustus sacerdos dei altissimi legitur existisse, cui decimas ex omnibus spoliis Abrahā tanquam sacerdoti persoluit. Erant autem multi minores sacerdotes quos canones cōfite appellabant, et unus erat summus sacerdos quem vocabant specialiter azabarchi. Sed et David viginti quatuor summos sacerdotes instituit sex decim de Eleazar et octo de Ithamar, quibus tamen omnibus unum prefecit quem statuit principem sacerdotum et singulis per sortem vicibus sue diuisit ebdomadas quarum octava pertinet Abie de cuius genere Zacharias pater Joannis baptiste descendit. In nouo quoque tempore, christus maior res et minores sacerdotes constituit, xv. di. apostolos et septuaginta duos discipulos, per apostolos electos quos premittebat binos in omnem ciuitatem et locum quod erat ipse venturus, xxi. di. i. noua.

D

Sicut enim deus per Moysen summos pontifices regendis populis in lege prefecit et ad eorum societatis et operis adiumentum sequentis ordinis viros et sancte dignitatis elegit. Nam in Eleazaro et Yrbamar filiis Aaron paterne trans fudit plenitudinis habundancia et ad hostias salutare et frequentiores officij sacramenta ministerium sufficeret sacerdotum. Et sicut in heremo per lxx viros prudentium mentes Moysi spiritum propagavit quibus ille usus in populo in numerabiles multitudines facile gubernaret. Sic et Christus apostolis suis discipulos addidit quibus illi totum orbem sanctis predicationibus repleverunt. sicut hec et alia in pontificali subordinatione sacerdotis habentur. Apostolorum itaque vices maiores obtinent sacerdotes. id est episcopi qui dicuntur summi. id est. vij. accusatio de con. di. v. manus. et. c. de his. discipulorum vero minores. id est. presbyteri. Petrus autem qui in summi sacerdotem elegit. ei pre omnibus claves regni celorum tradens et ipse pre ceteris ponens caput et fidei fundatum inquit. Tu es petrus et super hunc ecclesiam. m. xxi. di. in nouo. Iuxta illud. pphete. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij et. lxxij. di. quorum. Apostoli vero episcopos presbyteros et leuitas ordinaverunt sicut in probemio huius partis dictum est. Sacerdotes ergo sunt successores. lxx. viros in quibus dominus Moysi spiritum propagavit. et. lxx. discipulorum. sicut episcopi sunt vicarii Moysi et apostolorum. Leter. fm. Isidorus. xxi. di. clericos. Presbyter grece latine senior interpretatur non modo pro etate vel decrepita senectute sed propter honorem et dignitatem quam acceperunt. Senectus enim venerabilis est et cani sunt sensus hominis extra de transla. qto. il. q. xi. anterior. Unde et dominus inquit ad Moysen. Congrega mihi. lxx. viros de senioribus israel quos tu nosti quod senes sint populi et magistri. Presbyter ergo secundum die. xxiij. di. legimus ad. fi. nomen est etatis. episcopus vero dignitatis. Porro sicut in libro numeroz legitur Moysi precipitur ut eligat presbyteros. id est. seniores. lxx. xxiij. di. porro. Unde in prover. dicitur. gloria senis est canities. hec vero canities sapientiam designat de qua scriptum est. canities hominis prudentia est. Cumque noningentis et eo amplius annis ab Adam usque ad Abraham vixisse homines legimus nullus alius primus appellatus est presbyter. id est. senior nisi a Abraham qui multo paucioribus annis vixisse conuincitur. Non ergo propter decrepitam etatem sed propter sapientiam presbyteri nominantur. Hinc est quod illi duo iudices qui falso iudicauerunt Susannam presbyteri vocati sunt qui autem presbyteri nunc nuncupantur olim principes populi. et Chore Daathan et Abiron. vel magistratus aut magisteri

templi. et Nicodemus et Samael dicebant.

Dicitur autem presbyter qui alijs viuendi prebens iter. vel prebens beatum inter. vij. populo de exilio mundi ad patriam paradysum. De presbytero etiam sub ti. de epo dicitur. Sacerdos vero antistes dicitur est. quia ante stat et supra se nullum in ecclesia habet. xxi. di. clericos. Dicitur quoque sacerdos a sacrificando quia consecrat et sanctificat. Unde etiam dicitur sacerdos qui facit dant vel facit dux et ait Beda et Be. in pastoralis li. ii. xxiij. c. Sacerdos etiam dicitur iusticie clitor. Iuxta illud. ff. de iusti. et in. li. c. merito quod vos sacerdotes appellat. In plerisque locis sacerdos vel capellani vocantur. Nam antiquitus fides francie ad bella procedentes cappam beati maritini secum portabant que sub quodam tentorio seruabatur quod ab ipsa cappa dictum est capella. et clerici in quorum custodia ipsa capella erat inde capellani dicebantur. et consequenter ab illis ad cunctos sacerdotes nomen illud in quibusdam regionibus est transfusum. Sunt etiam qui dicunt quod antiquitus in expeditionibus in tentorijs fiebant dormuncule de pellibus caprarum super tectis in quibus missae celebrabantur. et inde capelle nomen tractum est. Sacerdotes vero gentilium flamines dicebantur. sicut in probemio huius partis dictum est. Presbyteri vires gerunt edilium qui apud gentiles fuisse noscuntur. Sane secundum canonicam traditionem presbyter cum ordinatur episcopo enim benediciente et manum benedictoria supra caput eius tenente. et omnes presbyteri qui presentes sunt manus suas iuxta manus episcopi teneant supra caput illius spiritum sanctum inuocantes. que manus impositio opere sancti spiritus exercitatus significat. Nam per caput mens accipitur. per digitos spiritus sancti dona. per manus opera figurantur.

Quare autem sit manus impositio cum facta fuerit cum in orationum ordinaretur dictum est sub ti. de oratione. Unguntur etiam manus presbyteri oleo in sui ordinatione de quo in. i. parte sub ti. de vnc. dictum est. Sacerdotes vires gerunt christi dum pro peccatis obsecrant et per penitentiam reconciliant peccatores. mediatores enim sunt inter deum et homines. put in sequenti ti. plenius ostenditur. Hi stola super utrumque humerum accipiunt et ex hoc se per arma iusticie esse munitos intelligant. put in seq. pre sub ti. de stola dicitur. Accipiunt quoque de manu pontificis calicem cum vino et patenam cum hostia quatenus his instrumentis potestatem se accepisse cognoscant. placabiles hostias et corpus et sanguinem christi offerendi. Unde episcopus hec tribuens dicit. Accipite potestatem offerre sacrificium deo missamque celebrandi tam pro vivis quam pro defunctis in nomine domini. Hoc ordine nullus

in ecclesia celsior est. Eps tñ qdam superaddi-
ta est potestas sicut in primo ti. dicitur. et i h^o
partis probemio tactum est. Ne si eadem präs
passim penes omnes sit obedientia solvatur et
scandalum generetur. lxxviii. di. ad hec. Nō
autē vocat a misterio qd ordinator ordinatus i
sacerdotem cōicans osculatur. Draconus vō
vel subdraconus ordinari cōcantes osculant
manū ordinatozis. Ratio diversitatis est pri-
mo vt per hoc ordinū notetur distinctio. put
in. iiii. parte sub ti. de cōicatione sacramenti di-
citur. Scđo quia pontifex osculando sacer-
dotē denotat qd ille ad equalitatem ordinis re-
cipitur q̄rum ad sacramentū eucharistie con-
secrandum qd est sacramentū amoris qui per
osculum significatur. Draconus vero et subdy-
aconus non recipiuntur ad talem equalitatem
sed ad imitationem bone operatōis que ex ca-
ritate procedit: qd fm h̄re. per manus osculū
designatur. Sane ei qui in presbyter ordiat
traditur sub certis verbis stola et casula calix
et patena et etiam inungitur que res et verba
sunt h̄mōi sacramenti substantia. Letera vero
precedentia et sequentia de solennitate sunt.

Porro sicut ait beatus Aug. lxxviii. di. q̄ ipis
sacerdotes scire debent libz sacramentoz: h̄re
missale. lectionariū. antiphonariū. baptisteriū.
computum. canones. penitenciales. psalteriū
omelias per circulum anni diebus diuicis et fe-
stivis aptas. ex quibus omnibus si vnum defu-
erit sacerdotis nomen vix in eo cōstabit. Ma-
gnus etiam Dionysius. e. di. omnes. inquit sub
stantia summi sacerdotij sunt eloquia diuini-
tus tradita. i. vera disciplina seu scientia diuina-
rum scripturarū. Et propheta. quia tu scientiam
repuisti et ego te repellam ne sacerdotio mibi
fungaris. non debent enim discere que ex offi-
cio alios debent docere. lxxvii. di. ecce. i. q. vii.
convenientibus. De premisis vero libris et
omelijs in probemio. vi. partis dicitur. Item q̄
sint canones penitenciales: et vtrū sacerdos pe-
nitentias in illis diffinitas valeat moderari. et
que sacerdotes scire oꝝ dicimus in aureo repy-
torio nostro sub ti. de pe. et re. de computo i fi-
nali parte dicemus. Hoc officij xps exercuit
qñ post cenā panem et vinū i corpus et sangui-
nem suū diuina virtute conuertit dicens aplis
Accipite et comedite hoc est corpus meus et c.
Excellens quoqz hoc officio vltus est cuz p
peccatis humani generis seipsum in ara crucis
obtulit patri. Idēz eps sacerdos et hostia et ad-
huc gloriofius implet om̄m sedens ad dextraz
patris interpellat pro nobis.

De episcopo. Rubrica.

Ropterea

que spe-
cialiter
officio epali incumbunt epatus in-
ter ordines in sacris canonibus
connumeratur. xxi. dist. clericos in

pn. lxxi. di. c. i. extra de pur. ca. quo causa: extra
de con. ec. vel al. c. penul. Epi autē nomen plus
sonat oneris qz honoris. Nam eps grece sup̄
tendens interpretatur latine speculatoris offi-
cium gerens. xxi. di. clericos. Nam prepositus in
ecclesia speculator dictus est. Iuxta qd dñs in-
quit prophete. Fili hominis speculatorem dedi te
domui israel: ut plebi sibi cōmisse non negli-
genter incumbat. sed vitam et mores eoz et cū
cta diligenter prospiciat. Quia ergo eps spe-
culator est ideo et institutione Clementis pri-
mi cathedra siue locus eius in ecclesia altior ē
vt superintendat et populū custodiat oēs qz cō-
spiciat. et illū cuncti. sicut vinitori altior locus ē
pro vinea custodienda. ob hoc inquit apostolus
luis. q̄ epatū desiderat bonū op? desiderat. viii.
q. i. q̄ epatū. nō dicit honorē s; opus qm̄ epus
nō tā vt p̄st q̄rū vt p̄st eligē. Rursus saldi-
storiū epi spūale inuentionē annexā pontifica-
li dignitati designat: qm̄ exercere diffinendo
nō oꝝ nisi p. tribunali sedens qd pbat ex ver-
bis dñi dicentis in euāgelio. Supra cathedrā
Morsederunt scribi et pharisei q̄ dixerint fa-
cite et c. xix. di. scđm. iij. q. vii. s. fi. p. scabellū vero
spalis präs significat q̄ subiecta oꝝ esse spuali.
Sicut probant Helasi? papa extra de ma. et o.
solite. xvi. di. dno. et. te. et Inno. iij. in sua epi-
stola decretali et a spiritali per disciplinā cor-
rectionis concultatur. qñ vero exorbitat p pec-
catum: extra de iudi. nonit. lxxi. di. valētinian?.

Unde ps. donec ponam inimicos tuos sca. p.
tu. Pontifex vero princeps sacerdotum est q̄
pōs et via seqntiū facit. xxi. di. clericos. Ipe ē sū-
m? sacerdos. ipe ē pōtifer maxim? nūcupat vt
pmissū ē. Ipe nāqz efficit sacerdotes atqz leui-
tas. Ipe officia et ecclesiasticos ordines distribuit
et disponit et pordinatōr est i cunctis. Ipe qd
vniūsqz facere debeat ostendit. Antea autē
pontifices et reges erant prout tactum est in p
ma parte sub ti. de con. Maiorum enim hec e-
rat consuetudo vt rex et sacerdos pontifex esset
Unde et romani imperatores pontifices dice-
bantur. Dicitur etiam presul quoniam i cō-
cilio presidet: extra de tempo. or. q̄ translatōz
Dicitur etiam antistes: quia ante alios stans p
eminet populo. vel ab anti qd est contra: quo-
niam hereticis contradicit vt pastor lupis.

Ordo episcopalis vnde processit dictum est in
probemio huius partis. Sane consecratio
episcopalis in qua spiritus sanctus digne sumi-
ti datur semper in die dominica et hora tertia

fir. lxxv. di. c. i. quoniam episcopi vicem aposto-
 lorum obtinent quibus in die penthec. et hora
 tertia spiritus sanctus datus est. non tamen potest
 quis in episcopum consecrari die illa qua in presbyte-
 ri ordinatur. sed et iuxta canonum statuta. lxxviii.
 di. si forte episcopus cum ordinatur coprovinciales e-
 piscopi convenire debent cum metropolitano
 et duo episcopi ponant et teneant evangeliorum codice
 super caput et cervicem eius sive super humeros uno si-
 cut fundente benedictione. reliqui vero omnes epis-
 scopi qui assunt manibus suis caput eius tan-
 gant. xxiii. di. epis. Siquidem tenetur liber super
 caput eius primo ut deus firmet evangelium in
 corde ipsius. secundo ut per hoc intelligat cui labo-
 ri et honori subiciatur: quia omne quod hic emi-
 net. id est omnis prelatus plus meritis afficitur
 quam honoribus gaudeat. xxii. di. vix. tertia ad no-
 tandum quod pondus evangelice predicationis eius
 circūquaque ferre pigre non debet. Quarto ad-
 monendum illum ut magis solito iugo subiac-
 at et obediat evangelio. Trium autem episcoporum
 ad minus computato metropolitano presetia
 requiritur ratione et exemplo. Ratione ne tan-
 tum beneficiū videatur sibi presitum ut per
 illo pariter preces ad deum effundant. Exemplo
 quia et Jacobus frater domini a Petro Jacobo et
 Joanne apostolis ordinatus est ipse hierosolo-
 mitanus. lxxi. di. porro. *Manus* vero impositio
 sumpsit exordium ab Isaac qui dum Jacob bibe-
 re dicit imposuit sibi manum. et Moyses Josue:
 cum eum populo prefecit. et dominus apostolis cum
 eos principes mundi constituit. Sed et ipsi apos-
 stoli per manus impositionem spiritus sancti
 dederunt. De manus impositione dictum est sub
 titulo de oratione. *Leter* circa episcopi ordinationem
 sciendum est quod ipse sabbato hora vespertina ex-
 aminatur de moribus et statu preterite vite ubi ter
 benedictio petitur ut sancta trinitas in ordina-
 tione preesse monstratur. *Mane* vero sequen-
 ti examinatur de futura conversatione et fide ex
 primitivae ecclesie institutione. propter suspensio-
 nem in fide moribus et conditione. et virgitur caput
 eius et manus. de quo dictum est in prima par-
 te sub titulo de con. Deinde unguntur manus
 eius et datur ei mitra in capite in signum quod be-
 nedictionem omnium gentium dedit illi et testa-
 mentum suum confirmavit super caput eius. Datur
 etiam ei baculus et annulus. de quibus in sequen-
 ti parte dicitur. Singula autem cum propriis ver-
 bis traduntur et sunt: que verba et capitis et ma-
 num unctio et pollicum confirmatio. baculi
 et annuli atque evangelii traditio sunt huius sub-
 stancia sacramenti. *Letera* solennitatis sunt.
 De evangelii et baculi traditione et quare con-
 secratus equum album seu albis coopertum equi-
 tat dictum est in predicto titulo de con. *Losece*

autem episcopus inter epistolam et evangelium: extra
 de elec. quod sicut. nec potest die sue consecratio-
 nis ordines celebrare: quia ipse tunc non cele-
 brat sed concelebrat principaliter celebranti. pa-
 pa tamen qui ante hymnum angelicum conse-
 cratur hec posset: quia ipse missarum solennia
 perficit consecratus. Differt autem inter epi-
 scopos et sacerdotes: quia licet sepe sint que com-
 mune ad omnes pertinent sacerdotes. videlicet ca-
 thetizare. baptizare. predicare. conficere. solvere
 ac ligare. tamen ad pontificem novae specialiter
 spectant. scilicet clericos ordinare. virgines benedi-
 cere. pontifices consecrare. manus imponere.
 basilicas dedicare. degradandos deponere. sis-
 nodos celebrare. crisma conficere. vestes et vas-
 sa satiare. Sunt et alia que ad officium episcopi
 le pertinent. puta in fronte crismate benedicti-
 onem solennem ante pacem dare et similia. xxv.
 di. perlectis. et lxxviii. di. *Quis*. Veruntamen
 et maiores et minores sacerdotes cōter in qui-
 busdam vicem gerunt summi pontificis. id est christi.
 dum videlicet pro peccatis obsecrant et per pe-
 nitentiam reconciliant peccatores. Unde apo-
 stolus. Deus erat in christo mundum sibi reconci-
 lians et posuit in nobis verbum reconciliationis
 Obsecramus ergo pro christo reconciliemini deo
 Mediatores enim sunt sacerdotes inter deum
 et homines. dum et precepta dei populo desunt
 predicando. et vota deo porrigunt supplicando
 quo circa tales debent existere: ut et deo grati
 et hominibus accepti. Nam ut ait Alexander
 papa. id est quod christi sacerdotes quanto digniores fuerint
 tanto facilius in necessitatibus populi pro qui-
 bus clamant et exaudiuntur. Et sicut apostolus
 dicit. Mediator non est unus et discordes re-
 conciliare non potest qui simul utriusque socie-
 tatis et amicitie vinculo non est concors. Si e-
 nim is qui displicet ad intercedendum mittitur
 irati animus ad deteriora provocatur. xlix. di.
 §. i. Episcopus quoque et sacerdos nomine pres-
 byteri intelliguntur. sicut patet ex his que ad ty-
 tum apostolus scripsit qui eundem et episcopum
 et presbyterum nominavit. Quod autem idem
 sit episcopus et presbyter multis rationibus co-
 probatur. Presbyteri a filiis Aaron in veteri te-
 stamento sumpserunt exordium. Episcopi ve-
 ro ab ipso Aaron. qui vero tunc vocabatur sa-
 cerdos nunc presbyteri dicuntur. qui tunc prin-
 cipes sacerdotum nunc episcopi nominantur.
 Hodie autem ideo diversa sunt vocabula ut e-
 piscopus non dicatur presbyter vel econtra: quoniam
 antiquitus quandoque pietati studebant presby-
 teri in omni loco ordinabantur et apud iudeos
 qui populo preerant presbyteri dicebantur. Hoc
 nomen honoris accipientes vocabantur etiam
 episcopi ab illo opere quod implere videbant eo

q̄ considerare habebant quęcunq; ad pietatis cultum fuerunt constituta. Hinc etiam Hier. sic ait. xcx. di. olim. Olim idem presbyter qui et eps̄ et anteq̄ dyaboli instinetu studia siue dissensiones in religione fierent et diceretur in populis. ergo ego sum pauli et ego sum appollo. et ego cephe. cōi presbyteroz concilio ecclesie gubernabantur. Postq̄ at unusquisq; eos quos baptizauerat suos esse putabat nō xpi i toto orbe decretum est ut unus de presbyteris super poneretur. Epi ergo nouerint se magis consuetudine q̄ dispensatione officii veritatis presbyteris esse maiores. Augu. vero. ii. q. vii. quanq; dicit q̄ quanq; s̄m vocabula que vsus obtinuit. eps̄ sit presbytero maior. Aug. tñ minor Hieronimo est. Hoc officium xps̄ exercuit quādo manus super capita discipulorū leuans eis benedixit dicens. Accipite spiritus sanctū quorū remisistis peccata remittuntur eis etc.

Incipit liber tertius

de indumentis seu ornamentis ecclesie sacerdotū atq; potēticiū et aliorū mīstrorū. Rubrica.

In quotidi

ano vsu non est vestibus sacris vtendum. ad notāduz q̄ sicut mutationem habitus s̄m lram facim⁹ ita et s̄m spiritū agamus.

Non ergo cum vestibus cōis vite vsu pollutis in sancta sanctorū ingrediamur. sed cum conscientia munda et vestib⁹ mundis et sacris dei sacramenta tractemus de con. di. i. c. i. Unde Stephanus papa de cō. di. i. vestimenta. statuit sacris vestibus. non nisi in ecclesiasticis et deo dignis officiis vti. et Ezech. xliiij. Non sanctificabant populū in vestib⁹ suis. Habet ergo s̄m Hiero. religio diuina alterū habitum in ecclesiasticis officiis aliū in cōi vsu et cuncto populo xpiano exemplū prebeat bone conuersationis quatenus loti prius sordes noui xpo fiant homines. Exiit enīz tunc sacerdos veterem hominē cum actibus suis. et induit nouum qui s̄m deuz creatus est. Per vestes quoq; quibus in sacris vtimur tñ. non oīa sacramenta fore populo reuelanda intelligimus. xlii. di. in mādatis. et s̄. fi. vi. q. iij. nolite. Et nota q̄ tpe Lodouici imperatoris filij karoli magni epi et clerici singula auro texta et exquisitas vestes et alia secularia ornamenta deposuerūt.

Sacre autem vestes a veteri lege vident⁹ asumptę. p̄cepit enim dñs Moysi ut faceret aaron sacerdoti et filiis eius vestes sanctas i glo

riam et decorem et loti et sacris vestibus indui fungerent officio in sacris exo. xxiij. xxx. xxxv et xl. c. Docuit enim dñs Moysen per xl. dies facere pontificalia et sacerdotalia vestimēta sacerdotibus et leuitis suis. ornamenta quoq; et lintheamina. sed et Maria texuit et fecit illa in vsum ministerij tabernaculi federis. Queda; tñ ab apostolis sumuntur. sed tñ ille q̄ iste virtutes designant vel ministerium incarnationis.

Sane pontifex celebratur⁹ exiit vestes quotidianas et induit mundas et sacras. Et pmo sandalia calciat ut sit memor diuice incarnationis. Secdo sibi ponit amictum et motus et cogitatus fauces et linguam cohibeat ut fiat cor mundū spiritum rectum percipiens in visceribus inuolutum. Tertio albam talarez ut habeat mundiciam carnis perseverantē. Quarto cingulum ut imper⁹ luxurie refrenet. Quinto stolam in signum obedientie. Sexto tunica m lacinctiā. i. celestem conuersationem.

Septimo superinduit dalmaticam. i. sanctā religionem et carnis mortificationē. Octauo cirotechas ut declinet vanam gloriā. Nono annulum ut diligat sponsam. i. ecclesiā sicut sc.

Decimo casulam. i. caritatem. Undecimo sudarium ut q̄cqd fragilitate vel ignorācia peccat pnia tergar. Duodecimo palliū superponit ut oīdat se imitatorē xpi q̄ languores nros tollit. Xlii. mītrā ut sic agat q̄ coronaz mereat p̄cipe etnā. Xliiij. baculū. i. auctoritatē p̄tatis et doctrine. Et postea tapeta calcat ut terrā despiciat et amare celestia discat. Oib⁹ at p̄missis vestib⁹ induit a mīstris. q̄ ei ut vestes induat spūales angeli suffragant. vñ q̄ vicari⁹ ē xpi cui angeli mīstrāt et oīa faciūt. Rursus pōtifer versus aq̄lonē respiciēs quis versus oriētes seu versus altare si sit magis accomodū respicere possit tñq̄ aduocatus et pugil cū hoste pugnaturus antiquo vestib⁹ sacris q̄ armis induit. Iuxta aplm et iā dicef. Prio sandalia. p ocreis h̄z ne qd macule vel pulueris affectionū inhereat. Secdo amict⁹ p galea caput cōregit. Tertio alba p lorica totū corp⁹ coopit. Quarto cingulū p arcu. subcingulū p pharetra assumit. et est subcingulū illud qd depēdet a cingulo quo stola pontificia cum ipso cingulo colligatur. Quinto stola collum circumdat quasi hastā cōtra hostem vibrans. Sexto manipulo pro claua vtitur. Septimo casula quasi clipeo regitur manus libro pro gladio armatur. De singulis etiam aliter dicitur infra. Dec itaq; sunt arma quibus pontifex vel sacerdos armari debz contra spirituales nequicias pugnaturus. Nā ut inquit apostolus. arma milicie nostre nō sūt carnalia. sed ad destinationem muniminū potentia et in alia epistola ad ephes. vi. Induite

vos inq[ui]t armatura dei et possitis stare aduer[sa]
sus insidias dyaboli. Stare ergo succincti lum
bos vestros in veritate et induti lorica[m] iusticie
et calciati pedes in p[re]parat[i]o[n]e euangelij pacis i[n] o[mn]i
bus sumentes scutu[m] fidei. i[n] quo possitis o[mn]ia tel
la nequissimi ignea exstinguere et galea[m] salutis
assumere. et gladiu[m] spiritus q[uo]d est verbum dei.
Hec quide[m] armatura est p[re]missa septuplex ve
stis sacerdotalis significatiua septēplici[us] virtu
tis sacerdotis et rep[re]sentatiua xp[isti] vestium quib[us]
indutus fuit t[em]p[or]e passionis. put infra dicitur.

Provideat ergo diligens e[pi]s[copus] et attēdat stu
diose sacerdos ut signum sine significato nō fe
rat. i. ut vestem sine virtute nō possit. ne forte
similis sit sepulchro a foris dealbato. intus v[er]o
omni spurcitia pleno. Quisq[ue] enim sacris idu
mentis ornat[ur] et honestis moribus nō indui
tur. q[uo]nto venerabilior apper[et] ho[m]inib[us] tanto red
ditur indignior apud deū. P[ro]fane itaq[ue] glo
ria nō iam honor cōmēdat vestiu[m] sed splēdor
aiar[um] q[ui]n et illa que quondā carnalibus blandi
ebantur obtinuit ea potius que in ipsis erāt
intelligenda p[ro]fcebant. ut quicq[ui]d illa velamia
in fulgore auri. in nitore gēmar[um]. et in multimo
di op[er]is varietate signabant hoc itā in moribus
actib[us]q[ue] clarescat. cum et apud veteres reuerē
tiam ipsa significationū species obtineret et a
pud nos certiora sint exp[re]ssimēta rez q[uam] enigma
ta figurar[um]. put hec et alia in pontificali vbi agi
tur de e[pi]s[copi] consecrat[i]o[n]e legunt[ur]. Sic itaq[ue] mu
nitus ad certamen contra spiritualia nequicie
in celestibus. et pro sedāda in subditos iudicis
ita ad altare procedit et per confessionē dyabo
li renunciat d[omi]no et seipsum accusat. Populus
vero q[ui] pro suo pugile oraturus in p[ro]fessis di
ebus terre prostratur. dum autē ille orat[i]o[n]es
et alias recitat. q[ui] totis viribus contra dyabolū
pugnat. Dum dyaconus in ieiunijs ante euan
gelium casulam super humer[os] replicat q[ui] gladi
um contra hostem vibrat. Dum epistola legi
t[ur] voce p[re]conis imp[er]atoris edicta dantur. cant[us]
sunt tubicine p[re]centores cho[r]o regentes sunt
duces exercitū ad pugna[m] instruētes quib[us] la
cescentibus alij subueniunt. Lantus autem se
quentie est plausus seu laus victorie. Dum enā
gelium legitur hostis quasi gladio vulneratur.
aut exercitus post victoriam dispersus aduna
tur. Episcopus predicans est imp[er]ator vic
tores laudans. oblationes sunt spolia que vic
toribus diuiduntur. Lantus offertorij ē tri
unphus qui debetur imp[er]atori. Pax autē in
fine datur. ut populi quies hoste prostrato in
stuetur. Et deinde populus data licentia p[er] ite
missa est cum gaudio de victoria et pace obrē
ta ad propria redit. Celebratur itaq[ue] missa
e[pi]s[copus] aut p[re]sbyter indumentis suo ordin[i] con

gruentibus se exornat. et vestium cultui actōis
que conueniāt ornamēta. e. di. rationis. Cir
ca q[uo]d notandū est q[uo]d sex sunt indumēta sacer
dotibus et episcopis cōla. quia et sex sunt in q[ui]bus
cōis p[re]sbyteror[um] et ep[iscop]or[um] potestas cōsistit.
Nouem vero sunt ornamēta pontificib[us] spe
cialia: quia et nouem sunt in quibus specialis e
piscop[us] potestas cōsistit. Per hunc ergo cō
muniū et specialium indumentor[um] cōitas et spe
cialitas potestatum inter ep[iscop]os et sacerdotes si
gnificatur. de quo in parte p[re]cedenti dictum
est sub ti. de ep[iscop]o. Hoc etenim tam in nouo q[uam] i
veteri testamento legitur constitutū. ut ponti
fices p[re]ter cōes vestes habeant speciales. sed
ibi quatuor erant cōmunes. et quatuor specia
les: p[ro]ut dicitur sub ti. de legalibus indumen
tis q[uo]d siquidem ratio mística postulabat. nam
ille dote sunt carnalibus et mundanis: quoniam
quaternarius numerus conuenit carni. p[ro]p[ter]
quatuor humores. et mundo p[ro]p[ter] quatuor
elementa. Hec autem spiritualibus et perfectis
dote sunt. Nam senarius numerus qui perfec
tus est: quia redditur ex suis partibus aggrega
tis perfectis conuenit. Unde et sexto die perfe
cit deus celum et terram et omnem ornamēta e
orum. sed et cum in plenitudine temporis sexta
venisset etate. Sexto die sub hora sexta redit
genus humanum. Senarius ergo numerus p[er]
fectus est: quia suo ordine numeratus perfici
tur. Nam cum vnum duo et tres dicuntur se
narius numerus impletur. vel quia in tribus p
tribus diuiditur idest in sexta tertia et dimidia:
videlicet in vno duobus et tribus. Nouenari[us]
etiam spiritualibus conuenit. quia noues sunt
ordines angelorum: qui s[un]t p[ro]phetar[um] per nos
nem gemmarum species designantur. Qui
decies ergo sunt ornamēta pontificis quinde
cim virtutum gradus ipso numero designācia
quos per quindecim cantica graduum. psalmi
sta distingit. Vestes enim sacerdotales vir
tutes significant quibus debent sacerdotes or
nari s[un]t illud p[ro]pheticum. Sacerdotes tui in
duantur iusticia et sancti tui exultent. Que ta
lares dicuntur: quia talis finis est corporis p[er]
quod ostenditur q[uo]d non sufficit opus bonum
inchoare. nisi studeatur p[er]seueranti sine com
pleri. p[ro]ut sub ti. de tunica dicitur. Sic er
go noster pontifex plura quam octo induit ve
stimenta q[uam]uis Aaron nō nisi octo habuisse les
gatur quibus moderna succedunt. quod ideo
est: quoniam oportet iusticiam nostraz magis
habundare q[uam] scribarum et phariseor[um] ut intrā
possimus in regnum celorum. Potest etia
dici q[uo]d noster pontifex octo habet a capite vsq[ue]
ad pedes exceptis vestimentis pedum et manu
um scilicet amictum. albam. cingulum. et stola[m]

duas tunicas. casulū et paliū. vestimentū enim pedum potius pertinet ad nostrū q̄ ad Alarō quia nostris dictum est euntes in omnes gentes etc. Deniq; preter premisas vestes sacris ordinibus et ministris deputatas. Est et alia q̄dam vestis linea que superpellicū dicitur quo quibuslibet seruicis altaris et sacroz vacantes super vestes cōtes et debent. prout in sequenti ti. dicitur. Superpellicū autē propter sui cādozem mundiciam seu puritatem castitatis designat. Juxta illud. Omni tempore vestimenta idest opera tua sint candida et munda. propter nomen vero suū carnis mortificationem figurat. Dictum est enim superpellicū eo q̄ antiquitus super tunicas pellicias de pelib⁹ mortuorum animalium factas induebatur: qd̄ adhuc in quibusdam ecclesiis observatur. representantes q̄ Adam post peccatum talibus vestitus est pellicis. Tercio denotat innocentiam. et ideo ante omnes alias vestes sacras sepe induitur: quia diuino cultui deputati innocentiam vite cunctis virtutum actibus supponere debent. Juxta illud psal. Innocētes et recti adbeferunt mihi. Quarto propter suā laetitudinem. congrue caritatem designat. Unde super prophanas et cōmunes vestes induitur ad notandum q̄ caritas operit multitudinem peccatorum. Quinto propter sui formā: quia immodum crucis formatur. passionem dñi figurat: qd̄q; illud gerentes crucifigi debent cū vicis et concupiscentiis. Sūnt autē superpellicia in quibusdā locis de crismalibus lineis: que ponuntur super infantulos baptizatos. exemplo Moysi qui de purpura et bisso et aliis a populo in tabernaculo oblati fecit vestes quib⁹ Aron et filij eius induerentur quando ministrabant in sanctis etc. etc. Est etiam et alia vestis que pluuiale vel cappa vocatur que creditur a legali tunica mutuata. Unde sicut illa tintinabulis. sic ista simbrijs insignitur: que sunt labores et huiusmodi sollicitudines. Habet etiam caputium quod est supernum gaudium. plura est usq; ad pedes. per quod perseverancia usq; ad finem significatur. In anteriori parte aperta est. ad notandū q̄ sancte conuersantib⁹ vita patet eterna. sū q̄ eoz vita patere debet alijs in exemplum. xi. q. iij. non sunt in si. Rursus per cappam gloriā corporis immortalitas intelligitur. Unde illam non nisi in maioribus festiuitatibus induimus. aspicientes in futurā resurrectionem. quando electi deponit carne binas stolas accipient. videlicet requiem animarum et gloriā corporum: que cappa recte interius patula est. Et nisi sola necessaria fibula inconstituta: quia corpora iam spiritualia facta. nullis animarum obturabit angustijs. simbri

is etiam subornatur: quia tunc nostre nihil de erit imperfectiōis. sed qd̄ nunc ex parte cognoscimus tunc cognoscemus sicut et cogniti sumus. Quidam autem heretici garrunt nūq̄ reperiri in nouo testamento q̄ xps vel discipuli eius premisis vestibus induerentur. reprehendentes nos temere: quia talibus ornamur: qm̄ sicut Jo. ait dñs surgens d̄ cena posuit vestimenta sua. et postea alia nūq̄ accepit nisi sua. Nos vero ut dicunt plura alia q̄ vestimus reuestimus in missa in qua cenam ipsam imitamur. et dñs ab alijs qui volunt ambulare in stolis nos canere precepit dicens. Laetare a scribis qui volunt ambulare in stolis. dicunt enim q̄ hoc facimus ut iustiores et excellentiores populi appareamus contra illud. Vos estis qui iustificastis vos coram hominibus. deus autem nouit corda vestra: quia qd̄ hominibus altum est abhominatio est apud deum. Error autem iste ex premisis apertissime confutatur. Legit quoq; Ezec. xlii. et xliiii. Cum ingredientur sanctuarium meū et accedent ad mensam meam et mihi ministrent et custodiant ceremonias meas. vestibus lineis induentur nec ascendet super eos quicq; laneū. Cumq; ingredientur atrium exterius ad populum eruent se vestimentis suis in quibus ministrauerant et non sanctificabunt populum in vestimentis suis. Et nota q̄ hostiarij. lectores. erociste. et acoliti vestib⁹ albis vtuntur: videlicet superpellicio. amictu et alba et balthamo et angelos dei ministros. per castitatis mundiciam imitentur et in eis in carne gloriola effecta spiritali quasi in albis vestib⁹ sociantur. Inde est q̄ potius lineis vestibus vtuntur: quia sicut linum multo labore ad candorem producit. sic necesse est per multas tribulationes ad regni gloriā peruenire. In concilio magon. xi. q. i. episcopus presbyter. statutum est q̄ episcopus in ordinatione sua recipiat orarium baculum. et anulum. presbyter orarium et planetam. dyaconus orarium et dalmaticam. subdyaconus patenam et calicem. et cum degradantur ea perdunt. Et in concilio tolerano. xciii. di. dyaconus in conuentu statutus est q̄ dyaconus tempore oblationis tantus scilicet quando legit euangelium vtat alba et dalmatica. Notandum quoq; est q̄ vestes euangelici sacerdotis aliud designant in capite scilicet in christo. aliudq; figurant in membris. quāq; et caput et membra sacerdotis nomine nuncupantur. ad caput dicit psalmigraphus. Tu es sacerdos in eternum sū ordinis melchisedech Ad membra vō dicit apostolus. Vos estis gen⁹ electum regale sacerdotium. Exponenda ergo sunt eorum misteria. Primo sū q̄ membris. consequenter sū q̄ capiti scilicet christo cons

ueniunt. prout i quolibet capitulo distingues.

De ornamentis autem et palliis et vestibus ecclesie vel altaris in prima parte dictum est ubi agitur de picturis. Porro sex indumenta sacerdotibus et epis coia sunt hec. amictus. alba zona seu cingulum. stola. manipulus. planeta.

Non vero pontificibus specialia sunt hec calige. sandalia. succinctorii. tunica. dalmatica. cirothece. mitra. annulus. baculus pastoralis.

De quibus omnibus singularem prosequimur et etiam de sudario et de pallio et de coloribus quibus ecclesia in ecclesiasticis utitur indumentis et de legalibus indumentis.

De amictu. Rubrica.

Rimo de sex ornamentis episcopis et sacerdotibus coibus est secundum premissa dicendum. Lotis itaque manibus episcopus seu sacerdos celebraturus assumit amictum quo caput tegitur quem pontifex loco ephor siue superhumeralis et rationale habet. et nunc etiam superhumeralis vocari potest significans salutem que per fidem tribuitur.

De hoc apostolus ad eph. vi. Balceas salutis assumite significat etiam castitates cordis et corporis: quia et renes et pectus ambit et tegitur et omnibus sacris vestibus supponitur. sed omnibus supereminet: quia castitas etiam debet esse intus in pectore et foris nitere in opere. unde in renibus stringitur: quia ibi precipue luxuria dorminatur. Per amictum quoque super humeros quia circumquaque diffunditur. operis fortitudo designatur. Humeri namque fortes sunt ad opera peragenda. Iuxta illud. Patriarche Jacob superposuit humeris ad portandum. factus est tributis seruicius. Due vasculi siue due cordule quibus ante pectus ligatur. significant intentionem et finem quibus informandum est opus. ne fiat in fermento malicie et nequicie. sed in azimis fidei. et veritatis. Sacerdos igitur non debet ociosus existere: sed bonis operibus insudare. secundum illud apostoli ad thimo. Labora sicut bonus miles Ihesu christi. Laudanda tamen quorundam locorum habet consuetudo et linea camisia alba. aut superpellicium super ceteras vestes induatur priusquam amictus imponatur. per quod fides que primo ad esse debet significatur. Porro amictus super os planete reuoluitur. de quo sub ti. de planeta dicitur. amictum quoque collum stringitur. per quod vocis castigatio intelligitur: quoniam per collum in quo vox est usus loquendi exprimitur.

Stringitur ergo collum ne inde ad linguam mendacium transire possit. Leniter tamen cum eo pectus et fauces stringuntur. prout sub ti. de cin-

gulo dicitur. Illo etiam caput operimus ne circumquaque libere prospiciendo illicita cogitemus. Pectus seu cor eo regitur: quia animus sacerdotis ad ea que incumbunt debet totus esse intentus. nec debet tunc ad vanitates vel ad aliqua mundana libere meditando dissolui. Porro amictus quo sacerdos caput obnubit lat secundum quod capitulum. christo conuenit. significat id quod in apostolo describitur: quod angelum dei fortem descendisse de celo amictum nube. Et in ysa. Ecce dominus ascendet super nubem candidam. veniens enim ad saluationem mundi. saluator mundi dei filius. angelus magni consilii. amictus est nube. dum diuinitatem abscondit in carne. Nam caput viri christi. caput christi deus: extra de facie viri. Hoc ergo carnis latibulum significat sacerdotis amictus. quod per illam syndonem expressius significatur: quia summus pontifex caput obducit. de qua in ti. de succinctorio dicitur. et pulchre quidem quod per calciamentum pedum hoc ipsum per amictus capitis designatur: quia diuinitas in carne latuit et per carnem innotuit. Nam cum notus esset in iudea deus et in israel magnum nomen eius in ydumeam extendit calciamentum suum. et ante conspectum gentium reuelauit iusticiam suam. Amictus etiam representat oprimentum quo iudei velabant faciem christi dicentes. Marci. xxi. Prophetiza nobis christe quis es qui te percutis.

De alba. Rubrica.

Est amictum camisia siue albam sacerdos induit que membris corporis continenter aptata. nihil superfluum aut dissolutum in vita sacerdotis aut in eius membris esse debere demonstrat hoc ob speciem candoris mundiciam demonstrat secundum quod legitur. Omni tempore vestimenta tua sint candida. Sit autem de bisso vel lino. propter quod scriptum est. bissum sunt sanctificationes sanctorum. Est autem bissum linum egyptiacum. Sicut enim bissum vel linum candorem quem ex natura non habet multis tonsionibus attritum acquirit per artem. sic et hominis caro mundiciam quam non obrinet per naturam. per exercitia bonorum operum multis castigationibus macerata sortitur per gratiam. Sacerdos ergo secundum apostolum castiget corpus suum et in seruitutem redigat. ne forte cum alijs predictis cauerit ipse reprobus fiat. Habet autem et alba capucium quod est professio castitatis. Habet etiam lingulam que significat linguam sacerdotales: que ligat contumaces et absoluit penitentes. Rursus hec vestis que in veteri sacerdotio

linea vel pouda grece seu tunica talaris dicebatur. stricta fuisse describitur propter spiritus seruitutis iudeorum in timore. In nouo vero largita est. propter spiritum adoptionis in libertate qua nos xps liberauit. Quod autem aurifrisum et gramata diuersa in locis ac variis operibus ad decorem habet illud insinuat quod propheta dicit in ps. Astitit regina a dextris tui. in vesti. deau. cir. varie. Rursus alba cingulo stringitur et omnis voluptas carnalis astricta intelligatur. dicente domino. Sint lumbi vestri precincti. Danice quoque tam albe quam etiam tunicelle conuenienter debent esse stricte. non nimis laxae et labantur. et brachia nudentur habentes in summitatibus aurifrisia ad designandum aureos torques: qui brachia nuda beati Martini missas celebrantis miraculose decenter operuerunt. prout in. vi. parte sub eius festo dicitur. Per albas etiam qua corpus a sursum usque ad deorsum tegitur. spes que ex gratia prouenit ecclesie desursum et ex meritis ecclesie deorsum figuratur. De hac apostolus ad romanos. viii. Spe salui facti sumus. Quia vero usque ad talos descendit. per seuerantiam designat. prout tactum est. prope finem in probemio huius partis. Porro finem capiti. xpo conuenit alba que est lineorum vestimentum longissime distans a tunicis pelliceis que ex mortuis animalibus fiunt: quibus Adas relictus est post peccatum nouitatem vite significat quam xps et habuit et docuit et tribuit in baptismo. de qua dicit apostolus. Eruite veteres homines cum acerbis suis et induite nouum: qui finem deus creatus est. Nam in transfiguratione repleuit facies eius sicut sol et vestimenta eius sancta sunt alba sicut nix. Semper enim vestimenta christi munda fuerunt et candida: quia peccatum non fecit. nec inuentus est dolus in ore eius. Nec etiam vestis representat albam vestem in qua beatus rodes illuxit christo. Luc. xxiij.

De zona seu cingulo. Rubrica.

Ebet autem alba circa lumbos sacerdotis seu pontificis zona seu cingulo quod in lege et apud grecos baltheu dicebatur precingi. ne defluendo gressum impediat. et castitas sacerdotis per albam significata nullis incentiuorum stimulus dissoluatur. Cingulum namque continentiam significat. Unde Sint lumbi vestri precincti et lu. ar. in ma. re. In lumbis quidem luxuria dominat. sicut dominus loquens de dyabolo manifestat virtus eius in lumbis eius et fortitudo eius in umbilico ventris eius de pe. ol. ij. si ei inquit ad finem. Sane in sinistro latere pontificis ex cingulo duplex depedit succincto

rius: quod duo sunt quibus castitas roboratur. et fine quibus difficile consuevit. scilicet oratio et ieiunium. Unde dominus ait. Hoc genus demoniorum non eicietur nisi in oratione et ieiunio. Debent ergo lumbi per continentiam precingi et per abstinentiam succingi. Unde apostolus. State succincti lumbos vestros in veritate. Uter succinctiorum quod alias pizoma vel subcingulum vocatur inter indumenta legalia fuisse non legitur: quod et si legales sacerdotes accincti tempore sacrificii abstinere deberent. Alio tamen tempore licite vacabant amplexibus. hodie autem addit cingulum: quod moderni ministri iugiter habere debent continentiam. et ideo non solum lumbi cinguntur: sed etiam succingi debent. ideo autem duplex est succinctorum: ut duplex castitas denotetur: videlicet mentis quod per cingulum et corporis quod per succingulum significatur. a parte sinistra depedit: quod potior est castitas mentis quam corporis. et dextra pars potior est quam sinistra. Unde Beatus. Lumbos precingimur cum carnis luxuria per carnis continentiam coartamur. Cingulum quoque conuenienter temperantiam designat. de subcingulo etiam dictum est in phemio huius partis. Et aduerte quod pectus et fauces leuiter cum amictu stringuntur: quia motus in nostra potestate non sunt. Velsas prius clausit celum quam pectus quod non plueret quam animum quam desiderabat vindictam de morte propheta. lingua etiam in vdo sedet et in madido et facile lubricatur. Unde princeps apostolorum ad vocem ancille magistrum negauit. sed renes fortiter cingulo stringuntur et castigetur corpus et in seruitutem redigatur et impetus luxurie defrenetur. Porro secundum quod capiti scilicet christo conuenit zona sacerdotalis. significat illud quod Ioannes apostolus ait. Conuersus vidi similem filio hominis precinctum ad mammillas zona aurea. per zonam auream perfectam christi caritas designatur quam dicit apostolus supereminentem scientie caritatem christi seruientem in corde. fructuantem in opere. Cuius succinctorum illud significat quod Ysaia. xj. c. de christo loquens predixit. Erit iusticia cingulum lumborum eius et fides cinctorium renum eius. Nam iustus do minus iusticiam dilexit equitatem vidit vultus eius. Et fidelis dominus in ver. su. et. f. in om. ope. suis. Due summitates ipsius due sunt partes naturales iusticie quas christus fecit et docuit. scilicet quod tibi non vis fieri alteri non feceris. Secundum quemcumque vultis et faciant vobis homines. et vos eadem facite illis. Cingulum ergo iusticiam significat cuius dono sunt brachia sese constringentia. scilicet declinare a malo et operari bonum. Representat etiam flagellum quo pilatus cecidit Ihesum. Ioan. xix.

De stola Rubrica.

Est cingulum sacerdos oratorium sine stolaz que leue omni iugum significat. xlii. di. ecclesiastica. siue que est iugum pceptoꝝ omni super collum sibi imponitur. ut iugum omni se suscepisse demonstret. Quia cu osculo sibi imponit et deponit ad notandum ascensum et desiderium quo se subicit huic iugo. Illa autem a collo per anteriora descendens dextra et sinistra latus adornat: quia per armam iusticie a dextris et a sinistris. i. in prosperis et in aduersis sacerdos debet esse munitus: quatenus nec aduersis frangatur. nec prosperis eleuetur. Unde et cu sacerdos in ordinatione stolam accipit dicit illi ep̄s. Accipe iugum dei. iugum enim eius suauis est et onus eius leue. suauis in prosperis: leue in aduersis. Stola quippe uel q̄ ad gema que curuant. p̄cedit ut nos mitet corde et humiles insinuet. Significat enim patientia de q̄ scriptu est. Patientia uobis necessaria ē et reportetis p̄missioes. et iteꝝ i patientia ue. pos. a. ue. Hinc est ergo q̄ stola cu zona seu cingulo a dextris et sinistris quibusda nexibus colligat: q̄ virtutes uirtutibus sociant et iuuantur. ne aliquo moneat tentatio impulsu. et ad designandum q̄ tam in prosperis q̄ in aduersis debet xpi iugum patienter ferri. facite glutinios caritatis. Et quibusda s̄o pontificib⁹ addit p̄missis uerbis stola innocentie iduat te om̄s q̄ stola inspicit p̄missio q̄ fuit innocentie significatiua. Rursus stola ab humero sinistro sacerdotis in dextru du ordinat reflectit: q̄ cu obedientia incipiat ab actiua. p̄ dilectione. primi transit in contēplatiua uita per dilectione dei. longitudo autē stole p̄seuerantia significat. Duo brachia stole dependentia significant prudentia et temperantia. Unde apls ad thimo. iij. Sobrie iuste et pie uiuamus etc. Sed et s̄ decretus brachien. conc. xlii. di. ecclesiastica. debet sacerdos de uno eodemq̄ oratio ceruicem pariter et utrunq̄ humerum premens signum crucis i suo pectore preparare ut qui iperturbatus precipitur inter prospera et aduersa consistere uirtutum semper ornamento utroq̄ circumspiciat appareat humero. Si quis autē aliter egerit exercitationi debite subiacebit nisi forte q̄s dixerit hoc decretum per contrariam generalis ecclesie consuetudinem abrogatum. Nam uero ubiq̄ partes stole reducuntur ante pect⁹ in modum crucis. Crucem autem gerit in pectore dum xpi passionem cuius minister est imitatur in mente. Orarium itaq̄ iugum simul et onus est iugum sacerdotibus onus draconibus. Unde fit ut sacerdotibus circa collum. et

draconibus super sinistru humerum ponat. Si cut enim iugum collo portat. sic et humeris onera ferunt. Lege in leuitico et uidebis solos leuitas ferendis oneribus destitatos. In dyacono etiā stola iugum significat. put in parte. ij. dictum est ubi de dyacono agitur. Adhuc stola sinistro humero dyaconi imponitur: q̄ decet t̄palia spiritualibus deseruire. uel q̄ dextra dyaconi oportet esse libera ut expediat ad ministeriu sacerdotis discurrat de quo et ibi dictum est. Ad lumbos stola succigit ut sit fortis et expeditior contra pugnas libidinu. q̄nq̄ t̄n solum super sinistru brachium pars anterior stole coplicatur q̄ tractu est a legalibus sacerdotibus qui dum sacrificabant summitates balthei super humerum reflectebant. In epo uero uel sacerdote ab utraq̄ parte equaliter dependet anterior: q̄ xps cuius typum gerunt qui e quantim se habuit in prosperis et i aduersis que per leua et dextra significant. habitatores terre ad celestia uincere desiderabat q̄ semper ante oculos mentis sue gerebat. Dictum est autem orariu: q̄ q̄s sine aliis indumentis sacerdotibus baptizare consignare et alia plura orando facere liceat. sine oratio t̄n. nisi magna necessitate cogente nihil horum facere licet. In concilio tribur. in burcardo li. vi. c. presbyteri. legitur ut presbyteri nō radat nisi stola oratio ue induti. Notandum autē est q̄ antiquitus stola erat uestis candida pertingens usq̄ ad uestigia qua patriarche utebantur ante legem. qua p̄mogeniti cu benedictione patris acciperent induebant et domino victimas et pontifices offerebant. Sed postq̄ alba cepit portari mutata est in torquem. per prima stolam innocentia intelligitur que fuit in primo homine. Sed cum eam perdiderit propter peccatum oportuit eam recipere per titulum saginatus: quia igitur superest ut qui per inobedientia cecidimus per obedientia resurgamus. recte pro ueste innocentie recuperanda subimus torquem obedientie. Nam per stolaz qua nunc utimur obedientiam accipimus euangelii crucifixi. Porro fin q̄ capiti. s. christo conuenit stola q̄ super amictum collo sacerdotis incumbit. obedientiam et seruitutem significat quam dominus omnium propter suorum salutem subiit. Nam cum in forma dei esset non rapinam arbitrat⁹ esse se. e. d. Exinaniuit enim semet ipsum formam serui accipiens. factus obediens usq̄ ad mortem. m. a. c. Lausam quippe mortis nec traxit origine nec commisit in opere. Stola etiam significat ligaturā q̄ Ihesus ligatus fuit ad columnā. Statutu est in canonibus. xlii. di. nō oz. et duob⁹. c. se. ne subdyaco leetores. et psalmiste orario siue stolis utantur.

De manipulo. Rubrica.

Uia vero mentibus huiusmodi
positis de diuino cultu
manipulari sepe subrepat acci
dia quodam torpore reddit an
mum dormientem. ps. Dormitauit a
nima mea in medio. Jo in sinistra manu ministri
ad altaris ministerium accedentis quidam apponit
manipula quod sanctorum vel manipulus vel sudarium ap
pellatur. quatenus sudorem mentis abstergat et sopo
rem cordis excutiat. ut bonis operibus inuigilet et
pulsio redio vel torpore. Per manipulum enim bo
na opera vel vigilancia designantur: de qua dominus ait.
Vigilate quia nescitis quando filius hominis uenerit
fit. Ubi sponsa dicit in canticis. Ego dormio et
cor meum uigilat. Per sudarium etiam penitentia designa
tur: quod labes quotidiani excessus et redium munda
ne conuersationis extergit de quo dicit. Dormita
uit anima mea in medio. redier enim anima peccatorum
conscience et infirmitatis corpore. Significat etiam
futuro: bonorum retributionem. Ubi in quibusdam
locis quociens in festis albis utuntur manipulos
portant ex eo quod illa uita unusquisque propria mer
cedem accipiet. Et uenientes uenient cum ex. por.
ma. su. Item quod manipulus penitentiam designat.
Unde est quod sudarium subdyaconi magis sanone
sacerdotali formatur: quia ubi maior excessus: ma
ior erigitur fructus. De sudario etiam infra dicitur.

Sane ministri manipuli et brachio sinistro
ferunt ad notandum quod stricti debent esse ad ter
rena: sed ad celestia expediti. Antiqui autem non erant
stricti ad hoc: quia deus est per temporalibus fruebatur et ad
significandum nos in hac uita quod per finem: signifi
cat pati redium superflui humoris. i. delectationis et
alia superflua mentis ad hoc manipulum in sinistra
fide in hac uita designat. Manipuli usus sum
ptus est non ab Aaron. sed ab antiquis patribus: quia sic
legis martilogio beate. arsenius sudarium super se re
bat in sinu vel manu ad tergendum effluentiam
lachrymarum. habebant quoque sancti presbyteri omnia sacra
tractabant et sacra conficiebant mapellas. i. uas
mappas et mantella in manibus nunc per regendis
manibus nunc per opendis et nunc per reuerentis tra
ctandis sacris. Porro secundum quod capiti. christo con
uenit quod sacerdos manipulum portat in leua desi
gnat quod christus brachium obtinebat in uia. Per mani
pulum enim primum designatur. Iuxta quod legitur. Ueni
tes autem ueniet cum ex. por. ma. su. Per leuam uita
primum accipit. Iuxta illud. Leua eius sub capite
meo et dextra ipsius am. me. Christus autem filius frue
batur et merebatur. fruebatur in patria. et merbatur in uia
Nam filius et brachium comprehendebat et stadium percur
bat quia filius erat in patria et in uia. nemo igitur ascendit in celum
nisi qui descendit de celo. filius hominis qui est in celo. Ma
nipulus et repunitur funem qui ihesus comprehendit a

iudeis ligatus fuit. Ubi Jo. xviij. Comprehenderunt
et ligauerunt eum. Manipulus tamen per induit pla
nera consuevit romano pontifici imitti quod etiam
a pluribus obseruatur. de quo in. iij. pre sub ti. de
confessione dicitur. Notandum autem quod dya
conus et subdyaconus pontifici induenti et ex
uenti se sacris vestibus sine manipulis seruiunt.
Primo ut expeditius et liberius administrant.
Secundo ad notandum quod in tali obsequio non oportet frui
etiam quere temporalis quod quicquid per manipulum significatur
Iuxta illud ps. Uenientes autem et cetera. Rursum
dum pontifex se induit vel exiit dyaconus stat a
dextris et subdyaconus a sinistris: quia dyaconus
ex ordine suo ad fortiora et perfectiora quod per dextram
significat assumitur quam subdyaconus.

De casula seu planeta. Rubrica.

Extremo super omnes
vestes induit
casula: quod quia pura casa dicitur: et a
grecis planeta vocatur a planis quod
est. error: quia errabundus est: lim
bus super brachia eleuatur. significat caritatem sine
qua sacerdos est sicut es sonans. aut cymbalum tin
nans. sicut enim caritas operatur multitudinem pecca
torum. et omnia legis et prophetarum mandata continet di
cente apostolo. Plenitudo legis est dilectio. Sic et
hec vestis cuncta planetarum et alia omnia indumenta
intra se claudit et continet. De caritate dicit apo
stolus. Adhuc excellentior uia uobis ostendo.
Si linguis hominum loquar et angelorum. caritatem au
tem non habeam nihil sum. et ite: si fidem habeam ut mo
tes transferam. caritatem autem non habeam nihil sum de
co. di. iij. solent. Hec siquidem est vestis nuptialis de
qua dominus inquit in euangelio. Amice quo huc intrasti
non habes uestem nuptialem. sine hac autem nunquam sacer
dos deus suum officium exercere: quia spiritus enim decet in cari
tatis vinculo permanere. Per hanc autem quam amice
super os planete reuoluit innuit quod opus bonum deus
ad caritatem refertur. Nam finis precepti est caritas
de corde puro et conscientia bona. et fide non ficta.
Quod uero casula et extensio manuum in anteriore et pos
teriori parte diuiditur. significat duo brachia car
itatis. scilicet ad deum et ad proximum. Diliges inquit deum
tuum et cetera. In his duobus mandatis pender tota lex
et prophetie. Rursum latitudo planete latitudi
nem significat caritatis quod et usque ad inimicos ex
tenditur. Ubi latum mandatum tuum nimis. Due quo
que plicature sinistre uel dextre. sunt duo precep
ta caritatis. scilicet amor dei et proximi. Duplicat etiam
an pectus quod cor et inter humeros per quos o
pera exprimuntur. et in eis uelamentum ipsius duplex
efficitur: quia sic deum bona opera foris ostendere. pri
mis ut eadem in corde coram domino ite: fruemur.
Caritatem enim debemus habere in corde et opere et in

tus et foris. Rursus ante pectus duplicat: quoniam per caritatem bona voluntas et sancta cogitatio gratias duplicat etiam inter homines: quod per illas aduersa a primis et ab aduersariis supportat. Ad brachia autem eleuat dum bona opera caritatis operatur. Ad dextram dum operatur bonum ad ostendit fidei. Ad sinistram dum extendit etiam ad inimicos. Adhuc triplicat in brachiis. In dextro quidem dum fidelibus monachis clericis et laicis subuenimus. In sinistro dum infidelibus. scilicet malis christianis iudeis et paganis necessaria ministramus. Per casulam quoque recte opera iusticie designant. Iuxta illud. Sacerdotes tui in. lu. Sane sacerdos agens suum officium non debet casulam eruere: quod precipiente domini. Levi. xxi. c. Non habet ei egredi de sanctis. scilicet rebus vel preceptis. Porro finis per capitulum. christo conuenit casula magni sacerdotis est ecclesia vniuersalis de qua dicit apostolus Quotquot in christo baptizati estis christum induistis. Hoc est illud Aaron vestimentum cuius in oratione descendit unguentum sed a capite descendit in barbam et a barba descendit in orationem: quoniam de plenitudine spiritus eius nos omnes accepimus propter apostoli postmodum ceteri. Quod autem casula vnica et integra et vndique clausa est. significat fidei unitatem et integritatem. Ueruntamen in exten sione manuum in anteriore et posteriore parte quodammodo diuiditur. designans antiquam ecclesiam quam passio christi precessit. et nouam quam passio christi subsequetur. Nam et qui prebant et qui sequantur clamabant dicentes. Osanna filio dauid bene. quod re. in no. omni. Nec etiam vestis repitit purpureum vestimentum quo milites circumdederunt Ihesum. Jo. xix. c.

De caligis et sandalijs. Rubrica.

Superius de sex orna-
mentis sacerdotum
quod episcopus dicitur
est. Nunc autem de nouo pontificis
cum spiritualibus dicendum restat. Et prius
de caligis et sandalijs videamus.

Vestimentum autem pedum non habuit originem ab Israel: quod dicitur in iudea conuersabatur. Iohannes ne cessare non habuit sed ab apostolis quod dictum est. Eritis docere omnes gentes. nisi forte quod dixerit quod calige et sandalia in locum femoralium succedunt. Legebatur igitur pontifices pedes interea dum dixerunt quoniam psalmi in precepto euangelij pacis caligis et sandalijs calciant: quorum pulchritudinem amiserat. propheta dicens. Quia speciosi pedes euangelizantium pacem euangelizantium bona. Unus apostolus ad ephe. Calciant pedes calciaminis vestimenti. Et in euangelio legitur dominus misisse discipulos suos sandalijs calciatos calciantos utique in precepto euangelij pacis. Si enim calciant non essent quoniam super serpentes et scorpiones calcare potuissent. Cogitent igitur episcopi cur

ita calciant sunt imitantes eorum exempla quorum imitantur calciamenta. Siquidem per pedes conuenienter affectus intelligunt. Debent namque habere effectus et desideria calciant. ne puluere terrenorum seu teporalium maculentur. Per huiusmodi quoque calciamenta tamen phibitio pedum congrue intelligitur. ad vtrumque illi cito festinet. Quod vero affectus facilius inficitur et maculantur tempore prosperitatis quod per dextram quam tenet porum aduersitatis quod per sinistram intelligitur. Iohannes et maiori periculo citius occurrendum ostendit a dextro pede pontifex incipit calciant. Priusquam sandalia pedibus imponantur caligis induuntur usque ad genua. prentis ibique constrictis: quod predicatores pedibus suis rectos debet facere gressus suos et genua debilia roborare. nam si fecerit et docuerit habet magnam vocem in regno celorum. Calige quoque iacitini. id est aerei seu celestis coloris denotant quod celestes debet habere pedes. id est affectus et firmos. ne claudicat sed dicat confortamini pusillanimes.

Et considerant sandalia pedibus imponuntur quod sic vocantur ab herba vel sandario colore quo depinguntur. Habent autem desubtus integram solem. desuper vero coram fenestrarum: quod gressus predicatores et subter debet esse muniti. ne polluant terrenis. Iuxta illud dominicum. Excutite puluerem de pedibus vestris. et sursum apertum quatenus ad cognoscenda misteria seu celestia reuelentur. Iuxta illud. prophetiam. Reuela oculos meos et cor meum. de le. tina. In his quoque quod dicitur per apta sunt quod coram spiritu ad deum erecta habent et oculos mentis ad ea que sursum sunt aperire debentur significat.

Quod est subter solida scilicet significat quod mentis et terrenis obtusa habent debent. nec debent quod habent dictionem Esau qui in terris est: sed Jacob qui est in celis.

Rursus quoque sandalia quibusdam locis apta et in quibusdam integris seu clausis sunt. designant quod euangelica predicatio nec omnibus reuelari: nec omnibus abscondi debet. Iuxta illud. Vobis datum est nosse misterium regni dei. ceteris autem in pabulis. Nolite sanctum dare canibus. neque margaritas spargere anseribus porcos. xi. q. iij. nolite. Sandalia quoque interioris quibus ex corio albo fiunt: quod necesse est intentio non candida et conscientia pura coram deo habere. et exterioris nigri apparet: quod predicatores vita. propter tribulationes huius mundi nigri et despecta secularibus vestiantur. Quibus etiam rubeum ad votum martyrij designatur. et quibus diuersis coloribus variatur in quo virtutum varietas quibus ornatur esse debet significat. Lingula vero a corio separata super pedem conuersatorem linguas eorum quod predicatores bonum phibet testimonium significat quod tamen quodammodo a spiritualium conuersatione separati sunt. Secundo lingula ipsa spiritualium lingua est quod predicatores in opere predicatores introduxit. Tertio et ipsi per predicatores lignum designat. linea vero ab ipsa lingula usque ad finem sandali per medium cuius procedens euangelica perfectione designat. linea vero ab utroque latere procedentes qui in fine sandalij ad ipsam

lineam mediam refertuntur ibiq; terminantur
legē figurant ppheticā que in euangelio reca
pitulatur et in eo determinatur. Supior quo
q; pars sandalioꝝ per quā pes introducitur va
rijs confuitur funiculis: ne duo eius cornua d
fluant et abinuicē seperent seu ab inuicē disū
gant. ad notādū q; p̄dicatoꝝ sc̄ip̄s varijs alliga
re debet virtutibus atq; scripture sententijs: ne
ip̄s intrinseca ab his que exterius lucent co
ram altissimo disūgantur. Ip̄s quoq; sanda
lioꝝ ligatura significat q; p̄lat⁹ qui huc illuc
q; discurrere habet gressus mentis firmare de
bet cū in turbis versatur. Quia vero corrigie
huc illuc atq; manibus ducunt et sandalia fir
mentur et ligentur. significat q; p̄dicatoꝝ sic fir
mo gressu incedere debet ut nulli onerosus ex
istat: et ne in via ministrando deficiat. Nā fru
stra velociter currit. q; priusq; ad metā perueni
at deficit. de pe. vi. iiii. incassum. Distice enī
sandalia cursum p̄dicatoꝝ significant. Quā
q; tñ sandalia non ligant: q; xpi incarnatio ali
qñ humanis sensibus aperta est: ut est pannis
inuolui et in p̄sepio poni. Aliqñ vō corrigie san
dalijs superogant q; scriptū est. Qd cūq; super
erogaueris ego cū rediero reddā tibi. Pōt
etiā dici q; calige significant illā lotionē de q
oīs ait q; lotus est non indiget nisi ut pedes la
uet: sed q; nō sufficit mundicia cordis absq; pa
tientia p̄secutōis. iō secuntur centones rubei:
q; martyriū figurant. qui autē in corde mundi
ciam et in voluntate si opus fuerit habuerit pa
tientia securus accedet ad predicationē quam
sandalia designant apostolica. Porro scdm
q; capiti. i. xpo conueniunt sandalia aliud defi
gnant. Pontifex enī in altaris officio capitis
sui. i. xpi c⁹ est mēbz rep̄sentans p̄sonā eius dū
pedibus assumit sandalia illud incarnatōis do
minice calciamentū insinuat. de quo dñs ait i
ps. In ydumeā extendam calciamentum meū
i. in gentibus notam faciam incarnationē me
am. Venit enī ad nos calciata diuinitas ut p
nobis dei filiū sacerdotio fungetur. Per li
gulas autem quibus pedibus ipsa sandalia cō
stringunt illud idē accipimus qd per calcia
mēti corrigiā Jo. bap. significauit cū ait. L⁹ nō sū
dignus corrigiā calciamentū soluere. vnionē vꝫ
ineffabile et copulā carnalē insolubile qd vbi
diuinitas nre se carni cōiunxit. Sane medi
antib⁹ caligis pedes sandalijs cōiungunt: quo
niā aīa mediante carni diuinitas est vnita. Nē
enī pes corp⁹ sustentat. ita diuinitas mundū
gubernat. Unī ps. Ad orate scabellū pedū eius:
quā sanctū est. Ulex fmi decretū Sze. xciij. di.
s. cōpagis. et duobus. c. se. Draconi nō debent
vri cōpagis. i. sandalijs neq; manipulis. i. calcia
mentis epalibus absq; indulgentia sedis apo

stolice speciali. Olim enī vtebant: q; eozū erat
discurrere p comitatū. Hodie ergo nec ipi nec
sacerdotes vtunt: sed epi solū et p varietatē tā
daliōꝝ notē varietas officioꝝ. p̄erea epi hēnt
p plebes discurrere. sacerdotes vero domi hosti
as imolare. Clerici autē romane ecclesie ex
cōcessione Constantini impatoris vti possent
calciamentis cū vtōnibus. i. candido linteami
ne. xvi. di. Constantinus.

De succinetorio et orali. Rubrica.

E succinetorio

nil aliud dicimus q; qd sub zona
et cingulo in probemio h⁹ partis
dictū est. Sane romanus pon
tifex post albā et cingulū assumit orale quāda
vꝫ sindonē qd capiti qñ i modū veli imponit et
replicat sup humeros et ante pectus legalis pō
tificis ordinē sequens q post lineā strictā et 30
nā induebat ephor. i. sup humerale c⁹ locū mō
tz amictus. Assumit etiā crucē quandā cate
nulis insertā quā a collo suspensā sibi statuit
an pect⁹. qñ et legalis pōtifex laminā aureā ge
r̄bat i frōte. p q pōtifex iste crucē gerit i pecto
re. et sic signo crucis aurea lamina cessit. inā mi
steriū qd in qtuor lris auri laminā cōtinebat i
qtuor p̄tib⁹ forma crucis explicuit. Iux qd in
qt apls. Ut cōp̄hēdatis cū oib⁹ sc̄is qñ latitudo
et lōgitudō q sublimitas et qd p̄fundū. Sa
c̄m g q ille tūc p laminā q ferebat i frōte. hoc
iste iā recōdit i mēte. Nā corde credit ad iusti
ciā. ore at cōfessio fit ad salutē. et fm Hier. Aus
ro legis et sanguis euāgelij p̄ciosior ē. Crucem
quoq; statuit sibi an pect⁹ ad designādū qd ait
apls. Glorificate et portate deū in corpore v̄ro.
Imponēdo at sibi et deponēdo crucē illam
osculat ad notādū q xpi passiōē q p illā signi
ficat credit et cōfiter ad quā sp̄itādā i officio
misse se parat.

De tunica. Rubrica.

Est appositā stolā pōtifex
iduit tūicā q alibi sub
tile. i. lege vō poderis. i. talaris dis
cebat significatē p̄seuerāciā. vñ
Ioseph iter fies suos talare vestē
describit hūisse. cū ei ceterē vtutes i studio cur
rāt p̄seuerācia nñ brauiū accipit: qñ q p̄seuera
uerit vꝫ i fi. b. sal. erit de pe. di. ij. apls et c. multi
Unī p̄cipit. esto fidel⁹ vꝫ ad mortē: et dabo tibi
coronā vite. Rursus iō p⁹ albā tūicā iduit:
q; sic p albā castigatio corpis. ita p tūicā vtutes
itime itelligit q; sp̄ vꝫ h̄re p̄fect⁹. Porro tūica
non cingitur: qñ fm sui formā iter non impe

dit. sic et virtutes per illam designate libere iter
ad contemplationem dei prebent: sed alba cingi-
tur prout sub cingulo dictum est. In veteri
testa. erant due tunice: v3. bislima et iacinctina
ero. xxxix. c. Et hodie etiam quidam pontifices du-
abus utuntur. ad notandum quod proprium est eorum habere
re scilicet duorum testamentorum: ut sciant de thesau-
ro domini proferre noua et vetera siue et se ostendunt
dant dyaconos et sacerdotes. Preterea una
queque earum typum proprium gerit: quoniam alba que
bislima siue linea est castitatem significat: et sub-
tili. de alba dictum est. Prima etiam tunica que
serica est que originem tradit ex vermibus quod
sine coitu creantur castitatem et humilitatem
demonstrat. Secunda tunica que iacinctina
esse debet. sicut et olim erat coloris lapidis iaci-
cti que etheris serenitatem imitatur. sanctos si-
gnificat celestia cogitantes et imitantes siue ce-
lestem cogitationem et conuersationem. Sicut etiam
lapis ille colorem cum aere mutat. nam in sereno
aere serenitas et in obscuro pallidus est. Sic spe-
cialiter debet episcopus gaudere cum gaudentibus et
 flere cum flentibus. si autem illi alterius coloris fu-
erit fit et alterius significationis. Ceterum pon-
tifer unam tunicam sub alia induit. ad notan-
dum quod sicut cooperta tunica a populo non vi-
detur. sed tantum a clericis scitur. ita et ratio sublimi-
um et virtutes quas perfectus semper habet debet
que per illam significantur patere non des-
bent omnibus: sed maioribus et perfectis.

Porro secundum quod capiti. i. christo conuenit hec ve-
stis que in veteri sacerdotio iacinctini coloris
erat. et habebat pro fimbriis mala tunica cum
tintinabulis aureis ab inferiori parte pendere
cia ut pontifex torus vocalis incederet. putat
dicitur sub titulo legalibus indumentis celestem
christi doctrinam insinuat. et noticiam habuerunt
omnes quibus dicitur per prophetam. In mon-
tem excelsum ascende tu qui euangelizas syon.
precipue tamen hanc tunicam habuit euangelice tex-
tric doctrine sapientia dei Ihesus christus et
dedit illam apostolis suis. Omnia inquit quod au-
diui a patre meo nota feci vobis. Hanc ergo si-
gnificauit ista tunica domini quam milites scindere
noluerunt eo quod esset inconsutilis desuper con-
tecta per totum. xvi. q. vi. sicut deus. damnatum fore
magnum existimantes in quo significatus est quod
damnosum sit qui doctrinam euangelicam heresi-
bus scindere moluntur. Subdyaconus quoque
episcopi vestis de qua in sequenti tractatu dicetur.

De dalmatica. Rubrica.

Pontifex immediate super
tunicam da-
maticam vestit sicut istud Siluestri pa-

quod ab in consuetudine domini tunica et apostolorum colobio
creditur mutata. Sit autem colobium vestis si-
ne manicis: prout in cuculla monachali apper-
et Sed Siluester papa in dalmaticam vertit latas
manicas addendo et in sacrificiis altaris portan-
dum instituit. xxiij. di. dyaconi ita. Dicta est
autem dalmatica eo quod in dalmatica et per om-
nia alia indumenta sacerdotalia sit reperta hec
sui forma significat largitatem eo quod largas ha-
bet manicas et protensas. Unde secundum apostolorum
oportet episcopus non esse turpis lueri cupidus sed ho-
spitalis. xlvij. di. quoniam. lxxviii. di. cōsequens. Non
ergo manus habeat ad dandum collectas et ad
recipiendum portectam. sed illud efficiat quod pro-
pheta suadet. Frange esurienti panem tuum. e. ii.
in. in. do. tuam et c. Et ob hoc forte dyaconi spe-
cialiter utuntur dalmaticis: quia principaliter
electi sunt ab apostolis: ut mensis ex officio mi-
strent. Ceterum dalmatica dyaconi ampliores
habet manicas quam tunicella subdyaconi que
licet subtile vocatur: quia ipse ampliores habere de-
bet caritatem quam subdyaconus propter maius
donum. pontificis etiam dalmatica latiores ha-
bet manicas quam dyaconi. ad notandum quod ipse ma-
gis est expeditus nihil habens quod ipsius manus
restringat: quia pro celestibus omnia vult largi-
ri. Laritas enim eius extendi debet etiam versus ad
inimicos. Nempe tunicella subdyaconi. dal-
matica dyaconi et casula presbyteri succedunt
in locum tunice iacinctine: que erat coloris ce-
lestis. i. aerei. ad notandum quod omnes ministri altaris ce-
lestis debent habere conuersationem sicut magister et minus
quod notat latitudo l' strictura manicarum dalmati-
ce et tunicelle ut primus est. Quia igitur sacerdos
marie deest ad celestia expediri. Jo. h. ornamē-
ta non gerit. nec aliud brachia stringens. Episcopus
autem filius veritatis et dalmatica et tunicella et omnes ornamē-
tis ut ostendat se perfectus omnes habere ordines. tamque quod eos
alijs cōfert maiores sacerdotes eos non cōferunt. et
ideo illa non portat: quod sufficit unum quod celestis
significet conuersationem. Pontifex i. ornamē-
tis atque officio magis expresse gerit similitudinem salua-
toris quam simplex sacerdos. et magis sibi cōueniunt
ornamētorum significatione. Jo. q. plures veritatis ornamē-
tis. De autem dalmatica habet duas lineas corticeas
hinc inde et retro a summo versus ad deorsum et pontifex o-
stendat habere fauorem caritatis ad deum et primum in
prosperis et aduersis. Juxta veteris et noui testamē-
menti preceptum quod est. Diliges dominum
deum tuum ex toto corde tuo et proximum tu-
um sicut teipsum. Unde Joan. Larissimi non
mandatum nouum scribo vobis. sed manda-
tum vetus quod ab initio habuistis. Et iterum
mandatum nouum scribo vobis et c. Quam-
doque lineae purpuree sunt significantes fidem
sanguinis christi in utroque populo necessariam.

In sinistro quoque latere dalmatica fimbrias
 solet habere sollicitudines active vite significā
 res quas ep̄s pro subditis suis debet habere. iux
 ta qđ dicit apostolus. p̄ter illa que extrinsec⁹
 sunt instantia mea quotidiana sollicitudo om
 nium ecclesiarū. Per dextrū vero latus qđ fim
 briis caret notetur contemplatio celestium sine
 sollicitudinibus. et quies a multiplicitate per
 turbationū. Adhuc quedā dalmatice. xv. habēt
 fimbrias ante et retro: quia quādecim psalmi in
 veteri testamento qđ quādecim gradus exeunt
 de tramite caritatis. et quādecim rami sūt in no
 no test. exerceant de ope caritatis. verbi grati
 tia. caritas patiens est benigna est et c. usq; cari
 tas nūq; excidit. Alique vero habent viginti
 octo ante et totidem retro ubi septiformis spiri
 tus est octies repetitus qui replet octo mane
 rias laudantium deum. s. reges et p̄p̄os. p̄cipes
 et iudices. iuvenes et virgines. seniores et iunio
 res. Rursus i dalmatica varietas est sine scis
 sura: quia licet varia religionis opera apud de
 um agantur: tū in votis nō discrepant. Itē
 aperta est a lateribus sub acellis insinuans illi
 qui eam induit et xpi qui in latere lancea p̄for
 ratus est vestigia imitetur. Adhuc dalmati
 ca forma crucis p̄terendit. Unde per eam chri
 sti passio figuratur. ideoq; in missæ officio por
 tatur ubi xpi passio representat. Significat
 etiam dalmatica sanctam religionem et carnis
 mortificationē. atq; sublimiū rationē. Alba dal
 matica sanctam et imaculatam significat virg
 Rubra martirium. alba vero opere polimico
 variata notat mundiciam et virtutum varietate
 tem et est aurifriso adornata. Juxta illud. Asti
 tit regina a dex. tu. in vesti. de. Porro scđm
 qđ capiti. s. xpo cōuenit dalmatica sui forma la
 ram et largam xpi misericordiaz significat. quā
 ipse p̄ ceteris et docuit et impendit. Estote in
 quit misericordes: sicut et p̄r vester misericors
 est. Beati namq; misericordes qm̄ misericordi
 am consequentur. Hic est ergo samaritan⁹ ille
 proximus noster qui fecit nobiscum misericor
 diam superinfundens vulnerib⁹ nostris vinū
 et oleum. Nam per viscera misericordie domi
 ni dei nostri visitant nos oriens ex alto. qđ nō
 ex operibus iusticie nostre que fecimus nos. s. s.
 fm̄ misericordiā. s. n. s. p̄o peccatoribus venit:
 ut de peccatis veniam indulgeret. Misericor
 diam inquit volo et non sacrificiū. Legitur i ca
 none Bre. xliij. di. cōis qđ in p̄mitina ecclesia
 non licebat ep̄o vel oracono vti dalmatica abs
 q; indulgentia sedis apostolice speciali. Sa
 ne dalmatice tpe aduentus dñi a oraconibus
 intermittuntur: qm̄ qñ aliqua claritas sacri or
 dinis ad tps intermittitur clarius resplendet et
 audius sumitur qñ resumitur in animis deu

tor: quia qđ rap̄ est magis appetitur. xliij. di. le
 gimus ad fi. Rursus in aduentu oraconus
 nō vritur dalmatica. nec subdyaconus tunica
 quia lex quā subdyaconus significat ante icar
 nationē dñi euangelij ornatu carebat. Et cari
 tas euangelij quā oraconus significat nondū
 apparuerat. vel nōdū venerat qui vestem immo
 centie et immortalitatis nos induere d̄bebat. Jō
 vestes leticie dimittuntur. Utuntur autē tunc
 casulis de quo in sa parte sub tit. de oracono
 dictū est. In ieiunijs tñ penth. potest oracon⁹
 dalmatica vti. lxviij. di. de ieiunio.

De cirotbeca. Rubrica.

Circa pleriq; bonū opus qđ
 faciūt iam fauore cor
 rumpunt. Ideo statim post indu
 tam dalmaticā pontifex iuxta ri
 tum apostolorū manus operit ci
 rothecis. et nesciat sinistra sua quid faciat eius
 dextra. Per cirotbecā ergo cautela congrue d̄
 signatur: que sic facit opus in publico qđ inten
 tionem continet in occulto. Nam et si dñs dixe
 rit. Luceat lux vestra coram hoib⁹ et videant
 opa vestra bona et glorificent patrem vestrum
 qui in celis est. Ad quid etiam designandū ci
 rotheca circuli desuper habet aureū. ipse tamē
 precipit. Attendite ne iusticiā faciatis corā ho
 minibus ut videamini ab eis. alioqñ mercedē
 non habebitis apud patrē vrm qđ in celis est.

Manus ergo qñs velant cirothecis et qñq;
 denudant: qđ bona opa interdū ad vitandū va
 nā gloriā occultant. et interdū ad edificandū p
 ximos p̄palant. Sunt autē inconstantes quorū
 niā actiones pōtificis fidei recte debent esse cō
 cordes. Per cirotbecas quoq; in manib⁹ exē
 pla scōrū qđ i opib⁹ habēda sūt intelligūt qđ opa ab
 oī inquinamento mundata sūt ne modicū fermē
 ti totā massā corrūpat. Per ipsas vō cirothe
 cas albas castitas et mundicia denotat: ut ma
 nus. i. opatōes sint munde et ab oī sordē imu
 nes. Porro fm̄ qđ capiti. i. xpo cōueniant ciro
 thece sūt edox. pellicule. qñs manib⁹ Jacob fbee
 ca circūdedit ut pilose man⁹ similitudinē maiorē
 fr̄is expmerent. Sane pellis edi est similitudo
 peccati quā rebecca m̄r. i. sp̄s sci gr̄a manibus
 veri Jacob. i. opib⁹ xpi circūdedit ut similitudinē
 maioris. i. p̄oris ade sedē expmeret. Xps ei simi
 tudinē peccati sine peccato suscepit ut icarna
 tōis misterii opabolo celaret. Nā ad similitudi
 nē peccatorum esurit et sititit doluit et expanit
 dormiuit et laborauit. Un̄ cū ieiunasset. xl. die
 b⁹ et xl. noctib⁹. ac postea esurisset accedēs ad
 illū opabol⁹ eū ad similitudinē p̄oris ade. tētaf tē
 raurit: s. qđ p̄mū vicerat eis dē mōis victis ē a fo.

Estquam epi

scopus planetam induit mitram loco. Lidaris seu tyare seu infule capiti eius imponitur. Juxta illud

Gloria et bonore co. e. d. Sed et papa. coronam frigidum. loz. superhumeral. clamidem. purpuream et tunicam iacinctinam habet et concessione constantini imperatoris. xxi. di. constatinus. Mitra autem scientiam utriusque testamenti designat. Duo namque illius cornua duo sunt testamenta. anterius novum. posterius vetus: que duo episcopus memoriter debet scire. xxiiij. qui episcopus et illis tanquam duplici cornu fidei iunictos ferre. Uideri debet quidam subditis episcopus cornutus sicut et Moyses de monte synai descendens et duas tabulas testimonii tenens appebat cornutus Aaron et filius israel ex consorcio sermonis dei. prout legitur exo. xxiiij. c. Quidam autem heretici mitram et eius cornua et episcopum illam ferentem condemnant. inducentes in fomentum sui erroris: quod Jo. ait in apo. Uidi aliam bestiam ascendentem de terra et habebat cornua a duo filia agnor: et loquebatur sicut oraco. Due vero simbrice posterius dependentes spiritus et littera sunt. Per duas quoque simbras seu ligulas notatur quod paratus esse debet tam in mistico quam in historico sacre scripture intellectu. i. quorum summmitatibus sunt simbrice rubric coloris denotantes eius ad promptitudinem fidei et sacre scripture defensionem. etiam usque ad saguiss effusionem. xxv. q. i. sunt quidam que super scapulas pendunt ad notandum quod id quod predicat ore ostendere debet opere: quia enim scapulis nulla pars altior est ad opus siue ad onus ferendum. ideo recte per eas opus intelligitur. Lirculus aureus qui posteriorem et anteriorem mitre complectitur partem indicat quod omnis scriba doctus in regno celorum de thesauro suo novus et vetera. perferre debet. Laueat ergo diligenter episcopus ne prius velit esse magister quam noverit esse discipulus. lxi. di. misere. extra de elec. cum in magistrum de renu. post translationem. et c. nisi ne si cecus cecum duxerit ambo in foveam cadant. Scriptum est enim per prophetas tu scientiam repulisti. et ego te repellam ne sacerdotio fungaris mihi. xxxviij. di. omnes. et in predicto c. nisi. Non competenter etiam mitra que i altum de sui forma producit altitudinem sapientie designat. Debet enim episcopus sic subditos scientia excellere. ut ipsius comparatione ceteri merito grex dicantur. xxv. di. s. nunc autem i. q. i. vilissimus. et q. vij. convenientibus. Due pendule ex posteriori parte duplicem designant

memoriam. Prima est actus divinum: ne celebrando eam contemnens puniat. Unde et in veteri testa. sacrificium oblatum ambiebatur tintinabulis ut per eorum sonitum recipitur dignus. vel repellatur indignus ab angelo ad custodiam templi posito. xliij. di. c. i. Secunda est peccatorum suorum ut de illis compungatur de pe. di. iij. iudas. Mitra etiam: quia quicquid linea est et alba castitatis candores mundiciamque significet. Unde hoc ornamentum multum capiti necessarium erat. in quo quicquid sensus corporis vigent: quibus corruptis facile castitas violatur. Sunt etiam nonnulli dicentes quod mitra pontificis spineam coronam significat. et inde est quod draconus in officio misse in quo pontifex christum in passione figurat mitram illi imponit et deponit: quia ipse ex officio suo habet evangelium legere in quo christus spinis legitur coronatus. Duo cornua sunt duo caritatis precepta. pontifex igitur mitram accipit intelligens quod quicquid sensus a mundi illecebris custodire debet ut duorum testamentorum precepta seruet. et duo caritatis precepta impleat. et coronam percipiat meretur eternam. Ceteri vero sacerdotes et clerici generaliter caput contegunt nullo ornamento licet in festis sint in toto alio corpore subornati: tum quia nodum est plenum gaudium nostrum. gaudemus enim non in re presentium: sed in spe futurorum. tum quia ad hoc tendimus ut deum vultu facie contemplemur. Hanc mitram aurifrasiata utendum est a pascha usque ad aduentum. et a natiuitate domini usque ad septuagesimam in omnibus festis duplicibus et nouem lectionum totius anni: nisi in festo innocentium. prout dicitur sub ti. de coloribus et in officiis predictorum temporum et generaliter quicquid gloria in excelsis. et te deum laudamus dicuntur. Cum enim illa dicantur in festiuis diebus in quibus virtutem et gaudium generale vel speciale capitulis vel membrorum ad memoriam reducimus. ut dicitur in probehemio. vij. partis. merito tunc mitra aurofrasiata utimur: quia aux et gemarum nitorem gaudium representant. In diebus vero ieiuniorum non est ea utendum ut sequitur: quod eius dies illi ordinati sunt ad delenda peccata que sunt tunc ad memoriam reducenda. non sunt tunc agenda vel ferenda que gaudium: sed que potius humilitatem et afflictionem designant.

In alijs vero temporibus regulariter non aurifrasiata: sed simplici utendum est: usque ab aduentu usque ad natiuitatem nisi quia dominus papa utitur aurifrasiata in dominica gaudeat et septuagesima usque ad pascha: et in dominica letare hierusalem. put dicitur sub ti. de coloribus. et etiam in quinta feria cene domini in officio misse tunc. et in sabbato sancto in officio misse. Tres in festis trium lectionum

illius tēporis et in omnibus vigiliis in quibus ieiunium celebrat. et in quatuor temporibus et in rogationibus. dominus tunc papa utitur in festo sancti marci in missa tantum. Item in officio defunctorum. Illud quoque notandum est quod romanus pontifex in signum imperii utitur regno. id est corona imperiali in signum pontificis utitur et ubique regno vero non solum nec ubique quia pontificis auctoritas et prior est et dignior et diffusior est quam imperialis potestas. Sacerdotium enim in populo dei regnum precessit. cum aaron primum pontifex saule primum regem precesserit et noe nembrot: quia sicut legimus primum regni nembrot extitit babilonis. vi. di. quod his ita. Noe vero edificauit altare domino et holocausta obtulit super illud. regno quidem non utitur nisi certis diebus et locis nunquam intra ecclesiam sed extra. Porro secundum quod capitulum. christo conuenit mitra pontificis illud significat quod prophetam loquentem de filio dicit ad patrem. Gloria et hoc. eo. eu. do. et con. et c. Hoc est itaque nomen quod est super omne nomen ut in nomine iesu omne genu flectat celestium terrestrium. et c. Nam et in aurea lamina sideris pontificalis sculptum erat nomen domini tetragramaton cuius mysterium declarauimus in ti. de lega. indumentis Per mitram ergo capitis christi summam illam glorificationem intelligimus que propter diuinitatem de beatus humanitati. nam propter pedem adoratur scabellum. Adorate inquit scabellum pedum eius quoniam sanctum est. Et nota quod sicut ait Zacharias papa et de consue. di. i. nullus. Episcopus ad altare oraturus accedens seu altario assistens uel orationes ones ad deum effundens: mitram deponit et baculum. quia apostolus prohibet viros capite velato in ecclesia orare ut reuelata facie gloriam domini contemplantur. Quia vero ad populum se conuertit ut illi predicet insignia conuincationis sue resumit. unde et moyses causam populi apud deum precibus. causam vero dei ad populum gladiis allegabat. xlv. di. disciplinam. ad fi. Ultimo nota quod quidam episcopi solenniter benedicunt in missa et altare thurificat deponita mitra. alii vero cum mitra in capite. Primi eam ratione mouent. quia solenniter benedicendo vice dei funguntur. et deus per eorum mysterium benedicit. Numeri. vi. i. ubi dicitur. Inuocabunt nomen meum super filios israel et ego benedicam eis. Altaris vero thurificatio significat orationes. apo. viii. Ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum. Quia ergo in orationibus causam plebis ad deum agit. ideo cum reuerentia mitra videlicet deposita illud agere debet. Secundi vero attendunt quod benedictio et thurificatio non sunt essentialia ad consecrationem corporis christi sed ad solennitatem pertinet. et ideo ea cum mitra agunt ut per hoc a simplicibus sacerdotibus discernant. Quis enim plures habeat episcopus quam simplex sacerdos in his quod ad solennitatem pertinet ut in oratione et aliis: non tamen in his

que ad consecrationem ipsam spectant. Sed hec ratio minus sufficiens videtur. quoniam secundum hoc mitra in missa depoueret: nisi quia verba ad quorum rationem fit species transsubstantiationis profertur.

De annulo.

Annulus est fi

dei sacrum quo christus sponsam suam sanctam ecclesiam subarrauit ut ipsa de se dicere valeat. Annulo suo subarrauit me dominus meus iesus christus: cuius custodes et pedagogi sunt episcopi et plures annulos per signum in testimonium huius rei ferentes de quibus sponsa dicit in canticis. Inuenerunt me vigilantes quod custodiunt ciuitatem. Hunc annulum dedit pater filio reuerenti: secundum illud euangelium. Date annulum in manu eius. ex quo euangelium annuli versus creditur acceptus. Annulus ergo pontificis integritatem significat fidei. ut videlicet ecclesiam dei sponsam sibi creditam sicut se diligat et sobriam et castam celesti sponso custodiat. iuxta illud. Desponsi enim vos uni viro vir. ca. ex. christo. et se meminerit non dominum sed pastorem. vi. q. i. sicut alterius. De hoc sponso et sponsa iohannes euangelista dicit: qui habet sponsum sponsus est. amicus autem sponsi quod stat et audit cum gaudio gaudet propter vocem sponsi. episcopus ergo vicarius et amicus sponsi. quod si vicarius est et ipse quodammodo sponsus est. Rursus antiqui litteras annulo sigillabant. Unde episcopi annulum portant quoniam scripture mysteria et ecclesie sacra perfidis sigillare et humilibus reuelare debet. Porro secundum quod capitulum scilicet christo conuenit annulus digiti donum significat sancti spiritus. Digitus. n. articularis atque distinctus spiritus sanctus insinuat. secundum illud: digitus dei est hic. et alibi. Si ego in digito dei eiicio demonia filii vestri in quo eiiciuntur? Annulus autem aureus et rotundus perfectionem donorum eius significat quam sine mensura christus accepit. quoniam in eo plenitudo diuinitatis corporaliter habitat. Nam qui de sursum venit super omnes est cui deus non dedit spiritum ad mensuram dicens. Super quem videris spiritum sanctum descendente. et manentem super eum. hic est qui baptizat. nam requiescet super eum spiritus sapientie et intellectus. Ipse vero de plenitudine sua secundum differentes nationes distribuit. alii secundum apostolum dans sermonem sententie. alii gratiam sanctorum. alii operationem virtutum et cetera. quod et visibilis pontifex imitatur alios in ecclesia constituens sacerdotes. alios diaconos. alios subdiaconos et huiusmodi. non igitur ab re in episcopi digito gematus fulget annulus per cuius mysterium dans fulgida carissimata gratia. De annulo sponse satis dictum est

E

est in prima pte sub ti. b eccle. sacra.

De baculo pastorali. Bica.

Baculus pasto

ralis correctione pastoralis signi
ficat. ppter quod a consecratore
dicitur consecratur. Accipe baculum
pastoralis officij ut sit in corrigendis vicis pie
seuiscens: de quo dicit aplus. In virga venia ad
vos. vga. n. pastoralis pte intelligit sacerdotat
qua xps eis contulit qm apostolos ad pdican
du misit picipiens eis ut baculos tollerent. Et
moyses cu virga missus est in egyptu: de hoc i
prima pte dictum est in ti. de consecratibus
Baculus ergo a lege et euangelio sumit qui et
virga pastoralis et sambuca et pedum ferula nu
cupatur. Moyses eni ex mandato dñi virga
habuit que terribilia fecit in celo et in terra et i
mari: qd cibum de celo potum de petra. pduxit.
et gregem ad terram fluentem lacte et melle minas
uit. ad hoc p baculum doctrine auctoritas intel
ligitur. bac eni infirmi sustentant. inquieti cor
ripunt. errantes ad pnam trahunt. Unde et
pedum quod est lignum recuruum quo pastores pe
dum retrahunt aialium. Sane quicq baculus ex os
se et ligno conficitur que cristallina et deaurata
sperula coniungunt. os superius recuruat. lignum
inferius ferro actum. modice tamen recuruit.
Siquidem os est duritia legis: lignum mansuetudo
euangelij q duo coniuncta sunt sperula diuini
tatis iesu xpi. Uel os seueritas lignum pontificis
est lenitas quas iugit in iudicio p caritate. na
seueritas uel misericordia multum destituitur si
vna sine altera teneat. xlv. ois. disciplina. ad qd
significandum ferrum obtunditur. quia iudicium
misericordia temperatur: baculus recuruat cu
penitentes ad penitentiam reuocant. aliquando
in curuatura caput format. qm ad deum conuer
sis vita eterna pmittitur. qsq etiam in curua
tura scribitur cu iratus fueris misericordie re
cordaberis ne ob culpam gregis ira turbet in
pastore oculum rationis. vi. q. i. ex merito. Alii
qm in sperula scribitur homo ut pontifex se ho
minem memoret et de potestate collata non ele
uetur. Alii etiam iuxta ferrum scribitur parce ut i
disciplina subditis parcat. et misericors a mise
ricordia misericordia consequat. Quod vo ba
culus est acutus in fine: rectus i medio: rector
in summo designat q pontifex debet pungere pi
gros: regere debiles sue rectitudine et collige
re vagos. xlvii. ois. s. necesse. xlv. ois. disciplina.
et c. ois. vniuersus. Collige sustenta stimula va
ga moribunda leta. Et reddendo singula singulis
usus iste continet oia pmissa. vel sic. Attrahe

p primu medio rege punge per imu. Roma
nus aut pontifex pastoralis vga non utitur. tu
ppter historiam. tum ppter mysticam rationem
extra de sacra vni. c. unico. in fi. Historica est:
quonia beatus petrus aplos marcialis discipulus
suum quem dñs inter discipulos constituit
cu dixerit. Nisi efficiamini sicut paruulus iste
non intra. et c. Adist cu quibusdā aliis ad pdican
du germanis quo in via ad viginti dietas de
functo froto colliga eius rediit ad nunciandum
hoc petro. Cui petrus. Accipe hunc baculum:
et tangens illum dic. Surge in noie domini et p
dica. Ille vo in quadagesimo die a tpe mortis
illius tetigit eum et surrexit. et ita petrus baculum a
se remouit: et subditis dedit nec recuperavit. In
nocenti vo papa tertius scripsit in ecclesie spe
culo q beatus petrus misit baculo suo eucha
rio pmo treueror epō: que vna cum Valerio
et Materno ad pdicandum euangelium gente
theutonice destinauit. cui successit in epatum
Maternus q per baculum petra de morte susci
tat: que baculum vsq hodie cu magna vene
ratione treueren. ecclesia seruat. et ideo papa i
illa diocesi utitur baculo et nō alibi. Mysti
ca vo est ratio: qd baculus in summitate est curu
ad attrahendum quod in romano pontifice ne
cesse nō est. quia nullus ab eo finalit diuertere
pōt. Preterea p baculum designat coertio
quia quia ceteri pontifices ab hōie recipiunt. iō
a suis superioribus baculos recipiunt et habent.
Romanus vo pontifex qd potestate a solo deo
accipit baculum nō habet. Porro fm qd capiti
s. xpo conuenit vga pontificis potestate xpi sig
nificat. de q psalmista. Virga recta siue directi
onis vga regni tui: qd dilexisti iusticiam et odisti
iniqritatem. ppter quod alibi dicit. Reges eos in
vga ferrea. duritia ferri vigorem significat eq
tatis qua xps tanq vas figuli pctores confrin
get. Uex potestas xpi non solum ē vga sed ba
culus: qd non solum corripit sed etiam sustentat
vñ psalmista. Virga tua et baculus tuus ipsa me
consolata sunt.

De sudario.

Xpeditis noue

specialibus pontificum ornamentis
aliquo quibusdā aliis. et pmo de su
dario videam quod est licus pan
qua ministrans epō sp paratū hz quo ille sudo
re et de supflui corporis tergat humorem signi
ficans studium quo hūanas cogitationes i hac
vita extergim per exempla scōz patz qbus ad
patientiam corroboramur. Sicut eni sudor est i
corpore: sic etiam reditū est in aīa. qñq ex cōscia

quique ex conscientia peccatorum premeus conscientie fronte. Habeam igitur ex lino multis tensionibus castigato et mudato per quod mundanos exergam affectus. et etiam cum David et Job tristitia abiciendo nos tergamus. In quibusdam ecclesiis dicitur con sudarium huiusmodi in dextro cornu altaris deponit ut si forte quicquid sordidum accesserit illo tegatur. et sudarium sacerdotis mundissimum maneat. Manipuli quoque pene eadem est significatio prout ibi dictum est.

De pallio.

Insequenter

aliqui de pallio subiiciam quod presbyter archiepiscopi primate et metropolitano rite est proprium ut per illud a ceteris episcopis discernatur et privilegia obtinet dignitatem: quare sub premissis et cibus vel spaliibus ornamentis minime continetur. Si quidem per pallium filium vestrum et superhumeralis quod et rationale legalis pontificis intelligitur. quia enim super utrumque pontificis humerum iacet superhumeralis sive longior dicitur. Quia vero inde descendens in ipso pontificis pectore iungitur rationale vocatur. habebat enim aaron superhumeralis et rationale due catenulis aureis simul iungebantur. Sunt tamen qui dicunt quod rationale nullum hodie ornamentum succedit de quo sub titulo de legatione inducitur. Alii dicunt quod pallium per aurea lamina institutum est quibus probabiliter videatur auritrifera mitre vice lamine geratur. Sane pallium maiorem vultu significat disciplinam quam se ipsos ad exemplum subditorum et etiam ipsos subditos regere et costringere debet. per hanc acquisitionem torques aurea quam legitime certantes accipiunt de qua dicit Salomon in proverbio. Audi fili mi disciplinam patris tui: et ne dimittas legem matris tue ut addatur gratia capiti tuo et torques collo tuo. sicut autem torques seu brachium non dabatur nisi legitime certanti. iuxta illud apostoli. Multi quidem currunt sed unus accipit brachium: ita et ad honorem pallii nemo ascensus est qui in singulis honorum gradibus legitime prius desudaverit. Nam et officia secularia non deferunt principales locum ingressus vestibulum actionis. licet de officiis. sed examinatis per plurimos gradus et his gradus ceteros antecellat quem labor plurior stipendia longiora fecerunt antire. de officiis. magis. officii. nemo. ff. de mun. et bo. gradatim. super cuncta indumenta ferunt ut ceteri hoc videntes ad legitimum certamen hortentur. Pontifex vero pallium dum sibi imponit et detrahens osculatur ad notandum summum legitime certandi desiderium brachium promerendi. Est autem pallium de candida lana contextum. huiusmodi circuli huiusmodi constringentem. et

duas lineas ab utraque videlicet ante et retro pedes. A sinistris est duplex a dextris simplex habet quatuor cruceas purpureas. scilicet ante et retro a dextris et a sinistris. Insignitur in pallio tres acies et quidam sunt qui per metropolis sine pallio agi non possunt quo etiam nisi certis diebus vix non valet. que omnia moralibus sunt imbuta mysterijs et divina graviora sacris. Nam ut scriptura testatur. In thesauro sapientie significatio discipline. In lana quod per aspicias in candore benignitas designatur. Nam ecclesiastica disciplina contra rebelles et obstinatos severitatem exercet. sed erga penitentes et humiles exhibet pietatem. propter quod de lana non cuiuslibet aialis. sed cuius duntaxat efficitur qui est aialis mansueti. unde propheta. Tanquam ovium ad occisionem ductus est et sicut agnus coram tondente se non aperit os suum. Hinc est quod illius semini vulneribus quibus samaritanorum duxit in stabulum et vinum et oleum infundens ut per vinum mordeant vulnera. per oleum voueant. quatenus qui sanandis vulneribus pest in vino morsum severitas adhibeat. in oleo mollicie pietatis. Hoc ne mixtum per archam tabernaculi designatur. xlv. di. disciplina. in qua cum tabulis viginti continetur et manna. quoniam in mente rectoris cum scriptura re scia viginti debet esse directio et manna dulce dicitur ut severitas imoderate non feriat et pietas plus quam expediat non indulgeat. Item fit de vili materia. scilicet lana ut habeat precium non a se sed ab eo qui significatur: in se ut non oculis sed mentis spectabile sit. ut non ad ornandum sed ad significandum indui intelligatur. Circulus pallii per quem huiusmodi costringuntur est timor domini per quem opera exercent ne vel ad illicita defluant vel ad superflua relaxentur: quoniam disciplina sinistra cohibet ab illicitis formidine pene. dextram vero temperat a superfluis iusticie amore. huiusmodi ergo vir qui spiritus est pauidus. Nam iuxta sententiam Salomonis. Timor domini peccatum expellit. qui vero sine timore existit iustificari non poterit. ideo enim circulus pallii sub collo huiusmodi costringit: ad notandum quod illum ferens debet esse idem ope et sermone. Duas quoque lineas. quare una per dorsum. et altera per gremium ante pectus huiusmodi vite curas et sollicitudines significare putamus quibus cor et huiusmodi pontificis sic sepius gravantur et impediuntur ut a proprio statu eum auertant. et vana quodam et transitoria cogitare et portare compellant. Hic est quod pallium ante et retro a dextris et a sinistris ante pectus et super huiusmodi frequenter aptatur ut his per habitis in seipsum redire intelligantur. Activa quoque et contemplativa vitam significat quod ita debet exercere platus. ut exemplo Moysi nunc in montem ascendat. et ita philosophus cuiusvis et nunc ad castra descendat et ibi necessitatibus provideat populorum. prout attendimus ut cum sepe se dederit aliis interdum se sibi restituat: quatenus et cum Martha circa frequens ministerium

fatagat. et cum Maria vba audiat saluatoris. ex
de renu. nisi. ad fil. lxxviii. dñs. decreuit. Ultraq;
tñ si ea grauat inferi? qā corp⁹ qd corūpitur
aggrauat aīaz. depmit terrena inhabitatio sen
sum multa cogitantē. Palliū duplex ē in si
nistra sicut et rationale: sed simplex in dextra:
qā vita pñs que p sinistra accipit multis ē sub
iecta molestis. et i ea duplicitate carere nō pos
sum⁹: qā nūc p̄peris extollimur nūc aduersis
frangimur. nūc terrena petim⁹. nūc celestibus
adheremus. nūc carni. nūc menti feruem⁹. sed
vita futura q p dextrā significat in vna semp ē
collecta qere. qd vitas ipsa designauit cū intus
lit. Martha martha sollicita es: turbaris erga
plima. Porro vñū est necessariū. Maria opti
mā ptē elegit q nō auferet ab ea. Rursus pal
liū duplex ē in sinistra: qten⁹ ad tollendas vite
pñtis molestias plar⁹ fortis existat: simplex in
dextra qtenus ad obtinendā vite future qere
toto suspirat affectu. iuxta vbi psalmiste dicē
tis. Unā petiā a dño hāc req. ut inba. i. dñs. dñi:
oi. die. vi. mee. Illic enī nulla ē duplicitas sine
ruga sed pspitas sine aduersitate. gaudium sine
tristitia. et felicitas sine miseria. Quatuor cru
ces purpuree sunt qtuor vtutes pollice. i. iusti
cia fortitudo tpancia et prudentia. q nisi in cru
cis xpi sanguine purpurent falsū sibi nomē vs
tutis vsurpāt. et ad verā britudinis gloriam nō
pducūt. Un dñs inquit apls. Nisi abūdauerit
iusticia vīa plus q̄ scri. et pha. nō in. i. re. celoz.
Nec ē purpura regis tincta canalib⁹ quā Sa
lomon cōmemorat in cāticis canticor. Isery
go q pallij gloria decorat si cupit esse qd dicē
in anteriori pre debz habere iusticiā vt reddat
vnicuiq; qd suū ē. extra pbenio decre. prudē
tiā in posteriori ut caueat qd cuiq; nociuū est
Fortitudinē a sinistris ut cū aduersa nō depri
māt. tpancia a dextris ut cū p̄pa nō extollāt.

Tres aut acus in pallio infigūt. scilicet pect⁹ et
sup sinistrz hūez. et post tergū nō ad pungēdū
et nō ppter h⁹ vite pūctionis sed ad planerā
palliūq; iūgendū antiq; i planetis posite erat
qbus acus inferebāt et palliū fil cū planeta fir
mabant ne a suo loco palliū moueret. Possu
mus tñ p tres acus fidē spem caritatē itellige
re sine qd⁹ palliū ab epō vite teneri nō potest.
Rursus tres acus cōpassionē. primi admistra
tionē officij distinctionemq; iudiciū significat
qz pma pūgit aīam p dolorē. sa p laborem. ter
tia p terrore. Pria pūgebat aplm cum dicebat
Quis infirmat et ego nō infirmor. qd scandali
zat et ego nō vroz. ex de renu. nisi. Secūda cuz
aiebat pter illa q extrinsec⁹ sunt instantia mea
quotidiana sollicitudo oīuz eccliaz. Tertia pū
gebat Job dicentē. Si iust⁹ vix saluabit⁹: ipius
et pctōr vbi apparebūt: Sup dextz hūmez nō

infigit⁹ acus. qm in eāa qere null⁹ afflictionis
acule⁹ nullus stimūl⁹ pūctionis. Absterget enī
deus oēm lachrymā ab oculis scōz. et iam nō
erit amp. neq; lu. neq; cla. sed neq; vl. dñ. quo.
po. transierūt. Ac⁹ vō aurea esse debet sed infe
ri⁹ ē acuta et supius rotūda lapidē cōtinens p̄
ciosū. qā ni miz bon⁹ pastor. ppter curā oīūz
in terris affligit⁹ sed in celis coronabit⁹: vbi illā
p̄ciosā margaritā habebit. de q dñs in q̄t in
euangelio. Sile ē regnū celoz homini querēti
bonas et c. iuenta vna p̄ciosa margarita dedit
oīa sua et cōpauit eā. In pallio et cū ipso cō
ferē pontificalis officij plenitudo. Hinc est q
anteq; metropolitan⁹ pallio decorē nō debet
conciliū cōnuocare: crīma cōficere: clericos in
sua puincia ordinare: pontifices cōsecrare: uel
ecclesias dedicare nec se archiep̄m noiare. ex
tra de elec. q. sicut. in fi. de postu. bone. ii. ad fi.
Aliūt tamen quidā q extra. puinciā suā iū
tatus posset ordines tāq; simplex ep̄s sine pal
lio celebrare. Sūt etiā qui dicunt q ep̄s etiam
si sit talis q pallio vtaf nō potest dare licentiā
alieno archiep̄o vtendi pallio in diocesi sua nī
si dictus ep̄s palliatus exēptus existat. nec etiā
archiep̄s in puincia sua: nisi forte iuitat⁹ pui
legiū habeat q possit vti pallio extra suā pu
ciam si fuerit iuitatus. sed hec pot⁹ iuris et ri
goris sunt q̄ curialitatis. neq; iustititer intue
ri aliud videt in ep̄o palliato exemplo q̄ i nō
exempto. sed vñ metropolitan⁹ nō pōt cum
alteri⁹ pallio celebrari neq; pari rōne sepeliri s;
cū p̄prio tñ. extra de vsu palli. ad hoc. Pallia
tus tamen ad aliā ecclesiam translat⁹ cū pallio
secundo loco sibi cōcesso sepeliē. Itē palliatus
ad aliā translat⁹ ecclesiā non pōt ibi vti pallio
p̄ma ecclesia obtento. qā nō solū datur contē
platione p̄sone vep etiā loci. extra de postu. bo
ne. ii. ad fi. Hinc ē q non pōt vti eo extra. pui
ciam sibi decretā. extra de vsu palli. cū nup. et c.
ex tuaz. s. si q̄s renūciat archiep̄atui neq; vltē
rius pallio vti. extra de renu. c. ad supplicatiōz.
nec etiam pōt qd pallio nisi intra ecclesiam et i
dñis officiis vti. Unde si forte p̄fessionaliter
uel ad p̄dicandū uel ad aliq; h⁹ modū cū eccle
siaz exire cōtigerit est pallio nō erit ibi. e. e. c. i. i
di. palliū. et c. sp. Siq̄dem regulariter vsu pal
lij interdicit nisi in solennib⁹ diebus et q in cu
iuscūq; ecclesie p̄uilegiis continet. extra. e. p̄
nul. et vlt. puta in festiuitatibus natal⁹ dñi. fan
cti stephani. sci iohannis. circūcisionis. epipha
nie. ramis palmar. cene dñi. sabbati sci. in trib⁹
diebus resurrectionis. ascensionis. p̄t̄be costes
sci iohānis baptiste. oīuz ap̄loz. in q̄t uoz festi
uitatibus br̄e marie. et sci michaelis. et omnīuz
scōz. sci martini q est par ap̄l̄is. in festiuitatib⁹
p̄ncipalib⁹ ecclie pallio decorare. i. dedicatōib⁹

ecclesiar. consecrationib⁹ ep^oz. ordinationib⁹ clericor. et annuario consecrationis palliari. d. conse. vi. i. porro. Quidā etiā addunt dies dñi cas q̄ ad resurrectionē pertinent. qđ tñ i vñ nō ē. Posset etiā dici q̄ vbiq; i sua. puicia cor⁹ pus alicui⁹ sci dēscit. metropolitan⁹ i festo ei⁹ dem sci et etiā in pñcipali festo cuiuslibet loci sue puincie ad locū illū declinās poterit pallio et sandalis vti. In exeqis vero defunctor vel i bñdictionibus nubentiu vti nō licet nisi hoc i puilegio contineat exp̄sum. extra. e. c. fi. Ep̄us Hostien. q̄ papā cōsecrat pallio vti ex institu- tione Marcij pape. et etiā qđā cpi ex puilegio specia. ut auiciē. et qñq; ecce. extra de pñ. cū in iumentute. Postremo sciendum est q̄ romani pōtiffes q̄ beati Siluest^r p̄cesserunt depingunt tāq; gerēs lineas pallii circa hū- meros inolutas. Nā legalis sacerdos dū sacri- ficabat sūmitates baltei sup humeros reflecte- bat. in quo significat q̄ illoz iurisdicō et pñf p palliū significata. inoluta et iplicata nō libera fuit. Ipse vero et ei⁹ successores liberā et explis- catā habuerūt. q̄re linee ipse in eis explicate et extense ante et retro dependēs depingūtur. Pōt etiā dici q̄ linee ipse q̄ ut pmissū ē sollici- tudines et cura significant. ideo a tpe siluestri pape explicate dependēt ppter concessa sibi et successozib⁹ tpalia q̄ absq; sollicitudine et cura nequnt possideri. xvi. vi. cōstantin⁹. Deniq; Bruno dixit q̄ sūmus pontifex pter pmissa ornamēta et regnū portat et purpura vti. put sub ti. de mitra dictū est. nō p significatōe sed qđ Constantī⁹ ip̄ator olim beato siluestro oīa romani ip̄erij insignia tradidit. in p̄dicto. c. Constantinus. Un⁹ et in magnis p̄cessionibus oīs ille apparatus romano pōtiffi exhibetur q̄ quondā ip̄atoribus fieri solebat. et cū oīa demate imperiali papa se coronabit.

De quatuor coloribus quibus ecclesia
in ecclesiasticis vtitur indumentis.

Quatuor sunt

pñcipales colores q̄bus fm p̄p̄e-
tates diez sacras vestes ecclia
distinguit. albus. rubeus. niger
et viridis. Nā et i legalibus indumētis quatuor
colores fuisse legū. bisius. purpura. iacinthus
et coccus. de q̄bus in se. ti. dice. Ecclesia etia
romana violaceo et croceo colore vti ut infra
dice. Albis indumētis vten dū ē in festiuita-
tibus scōz confessor et virginū q̄ martyres nō
sūt ppter integritatē et inocentā. nā candidi
facti sūt nazarei eius. et ambulabūt mecū in al-
bis. virgines enī sunt et sequūt agnū quocūq;

ierit. ppter eandē causam vten dū ē albis in so-
lemnitatibus angeloz. de quoz nitore dñs lo-
quit ad lucifex. Ubi eras cū me laudaret astra
matutina. Itē in oībus festis scē dei genitricis
marie. In festo omniū scōz. qđā tñ tūc rubeis
vtrū ut infra dice. In pñcipali festo sancti
iobānis euāgeliste. In cōuersione sci pauli. In
cathedra petri. de his etiā infra dice. Itē a vi-
gilia natiuitatis dñi vsq; ad octauā epiphanie
inclusiue. ut dice in p̄hemio septime ptis. ex-
ceptis festiuitatibus marty⁹ intermediis. In
natiuitate saluatoris et etiā p̄cursoz. quoniam
vterq; natus ē mūdus. i. carens originali pec-
cato. ascendit enī dñs nubē leuem idest assum-
psit carnē a pctis imunē. et intrauit egyptum. i.
venit in mūdū. iuxta illud q̄ angelus inq̄t ad
virginē. Spūs scūs supueniet in te et vir. al. ob.
tibi. et. Iobānes autē si fuerit in pctō conce-
ptus. fuit tñ in vtero scificatus. fm illud. pphe-
ticū. Anteq; exires de vulua scificauit te. et āge-
lus inq̄t ad Zachariā. Spūs scō replebit adhuc
ex vtero matris sue. Itē in epiphanie. pp̄ splē-
dore stelle q̄ magos duxit. fm illud. pp̄heticū.
Ambulabūt gentes i lumine tuo et reges i splē-
dore ortus tui. In yp̄opati ppter puritatē ma-
rie. q̄ iuxta canticū symeonis obtulit lumen ad
reuelationē gentiū et. In cena dñi ppter con-
secrationē crismatis qđ ad mūdationē aīe cōse-
crat. Nā et euāgelica lectio mūdiciā pñcipalitē
in illa solēnitare cōmendat. q̄ lotus ē inq̄ non
indiget nisi vt pedes lauet sed ē mūdus totus
et itez. Si nō lauero te non habebis p̄tē mecū
Itē a sabbato scō in officio misse vsq; ad octa-
uā ascensionis inclusiue quicūq; officiū de tē-
pore agit. pter dies rogationū. et pter q̄ i festis
marty⁹ intermediis put infra dice. In resur-
rectione propter angelū testē resurrectionis et
nūciū q̄ apparuit stola cādida coop̄tus. d. quo
dicit Matheus q̄ erat aspectus eius sicut ful-
gor et vestimēta eius sicut nix. et qđ pueri tunc
renati albas hñt vestes in ascensioe prop̄ nu-
bē lucidā in q̄ xps ascendit. Nā et duo viri asti-
terūt iuxta illos in vestibus albis q̄ vixerunt
Viri galilei qđ statis et. Illud autē notandum
ē q̄ h in consecratōe pōtiffis talibus sit idu-
mentis vten dū q̄lia fm diei p̄p̄rietatē cōue-
niūt. In dedicatōe tñ ecclesie sp̄ ē vten dū al-
bis quocūq; diez dedicatio celebret. qñ in
consecratione pontificis cantat missa de die.
sed in dedicatione basilice de dedicatōe missa
cantat. Nā et ecclesia virginico noīe nūcupat.
iuxta illud apli. Despondi enī vos vni viro vir-
ginē castā exhiberi xpo. de q̄ sponsus ait i can-
ticis. Tota pulchra es a. m. et m. n. ē in te. veni
de libano. et. Ipse tñ q̄ consecrat debz esse al-
bis ornatus ad notandū q̄ oī tpe vestimenta

eius debet esse candida. i. vita eius immaculata
Itē p octauas p̄dictor festor octauas hūituz
vtendū ē colore albo qm̄ de ipsis agit octaua.

Rubeis aut vtendū ē indumentis i solenni
tatibus apostolor. euangelistar. z martyr. pro
pter sanguinē passionis quē pro xpo fuderūt.
Nā ipsi sūt q̄ venerūt ex magna tribulatiōe z
pterq̄ in festo innocentū ut iā dicef. Itē i festo
crucis: in q̄ xps sanguinē suū fudit pro nobis.
Uñ propheta. Quare rubeū est indumentū tūz
sicut calcantiū in torculari. Sed fm̄ alios me
lius ē tunc albis vti: qm̄ nō passionis sed inue
tionis vel exaltationis ē festū. Itē a vigilia pē
thecostes in missa vsqz ad sabbatū post ipsum
festū inclusiue z hoc propter spūs sci fertiores
q̄ sup aplos i igneis liguis apparuit. nā apparu
erūt illi dispr̄te lin. tanq̄ ignis zc. Unde pro
pheta. De celo misit ignē in ossibus meis. Licz
aut in aplos petri z pauli martyrio rubeis sit
vtendū. in cōuersione tū pauli z i cathedra pe
tri vtendū ē albis. sicut z licet in natiuitate sci
iohānis baptiste sit albis vtendū: in decollatio
ne tamen ipsi vtendū ē rubeis. cū aut illius fe
stiuitas celebrat q̄ simul ē martyr z virgo mar
tyriū virginitati p̄fer: q̄a signū est p̄fectissime
caritatis. iuxta qd̄ veritas ait. Maiorē carita
tē nemo hz ut a. su. po. q̄s. p a. suis. Qua. ppter z
in oī cōmōratione scōz qd̄ rubeis idumē
tis vtunt. alii vero ut ecclesia romana cādidis
cū non nū in eadē sed de eadem solēnitare di
cat etiā q̄ sci fm̄ apoca. iohānis. Etabant i cō
spectu agni amicti stolis albis z palme in ma
nibus eoz. Vñc sponsa dicit in canticis. Dilec
tus me cādid⁹ z rubicūdus electus ex milib⁹
cādidus in cōfessoribus z in virginibus. rubi
cūdus in martiribus ac apostolis. hi siqdem z
illi sunt flores rosar. z lilia cōualliū. Rursus q̄ i
festo omniū scōz rubeis vtunt ex eo monent
q̄a festū illud p̄mo in honorē martyr tantū in
stitutū fuit. Sed responderi pōt q̄ imo etiam i
honorē btē virginis. z hodie ex institutiōe gre
go. vii. festat ecclesia die illa etiā p cōfessorib⁹
z virginibus. put in. vii. pte sub ipso festo dice
tur. Itē p octauas p̄missor festor octauas ha
bentū vtendū est colore rubeo qm̄ agit de oc
taua. Nigris vtendū ē feria sexta in pasceue. z
in diebus afflictiois z abstinētie p peccatis. z
etiā in rogationibus. sicut sub illo tractatu i se
xta pte dicef. z in p̄cessionib⁹ quas romanus
pontifer nudis pedib⁹ facit. z in missis p defū
ctis. z ab aduētū vsqz ad vigiliā natiuitatis. z
a septuagesima vsqz ad sabbatū pasce. Sponsa
quippe dicit in canticis. Nigra sūz sed formo
sa filie hierusalē sicut tabernacula cedar sicut
pellis salomonis: nolite me considerare q̄ sus
ca sum q̄a decolorauit me sol. In festo autem

sanctor innocētū quidā nigris alii vero rube
is indumētis vtendū esse contēdunt illi. ppter
tristitiā. quia vox in rama audita est ploz⁹ et
vlulatus multus rachel plozans filios suos zc.
Nā z ppter eandē causam cantica leticie sub
ticent z sine aurifrisio mitra defertur. Isti pro
pter martyrium quod p̄ncipaliter cōmōrat
inquit ecclesia. Sub throno dei sancti omnes
clamant. vindica sanguinē nostr⁹ qui effusus ē
domine deus noster. Sicut z in letare hierusa
lem. ppter leticiam quam aurea rosa designat
romanus pontifex portat mitra aurifrisio infi
gnitam. sed ppter abstinētiā nigris vti ē idu
mentis. Sed ecclesia romana tunc vtitur vio
lacio colore quando illud occurr̄ extra domi
nicam. sed in octaua rubeo. Restat ergo q̄ i
diebus ferialibus z cōmunibus viridibus sit i
dumentis vtendum. quia viridis color medi⁹
est inter albedinem z nigredinem z ruborem.
z specialiter inter octauam epiphaniē z septu
agesima z inter penthecosten z aduētū quā
do dominicale agitur officium. hic color exp̄
mitur vbi dicitur cipricum nardo: nard⁹ z cro
cus. Ad hos quatuor colores ceteri referun
tur. i. ad rubeum colorem occineus. ad nigrū
violaceus qui aliter coccinus vocatur. ad albu
bissinus. ad viridem exocius. q̄z nonnulli ro
sas ad martyres crocum ad cōfessores. z liliū
ad virgines referant. De coloribus etiam in fi
ne sequentis tractatus dicitur. Violacio autē
colore vti in diebus quibus est usus nigri co
loris non est inconueniens. Unde ecclesia ro
mana vtitur colore violacio a prima dominica
aduētus vsqz ad missam vigiliē natiuitatis
domini inclusiue. z a septuagesima vsqz ad of
ficium misse vigiliē pasce exclusiue. quandoqz
in p̄dictis temporibus officium de tempore a
gitur exceptis quinta feria cene domini. z sex
ta feria pasceue. In festiuitatibus vero san
ctor. que a septuagesima in aduētū occurrūt
non est nigris uel violaceis vtendum. Et est
intelligendum q̄ in sabbato sancto i toto offi
cio quod agitur ante missam vtendum est vio
laceo colore: hoc excepto q̄ diaconus qui be
nedicit cereum indutus dalmatica z subdia
conus ministrans indutus tunicella albis vtū
tur: quia benedictio illa sicut z missa ad refur
rectionem pertinet. sed benedictione cerei ex
pleta diaconus remota dalmatica assumit pla
netam violacei coloris: z tenet eum vsqz dum
inchoatur officium misse. subdiacon⁹ vero nō
mutat vestes. Quidam etiam in dominica i ra
mis palmarum vtuntur albis in p̄cessionē z i
ramozum benedictione dum legitur euange
lium z dum cantatur gloria laus. ppter leticiā
festiuitatis xpo facte q̄ in p̄missis cōmōrat

sed ecclesia romana tunc ipse etiam violaceo colore in processione quod fit in purificatione ante missam pro eo quod officium illud est de anxia expectatione Symeonis. et sapit vetus testamentum. Utique etiam ecclesia romana violaceo colore in quatuor temporibus septembris et in vigiliis sanctorum in quibus est ieiunium quando missa est de vigilia. et in diebus rogationum. et in missa que dicitur in die sancti Marci de officio letanie. Cum enim ieiunamus carnem nostram crucifigentes maceramus: ut sic facta liuida Christi liuoribus conformetur: cuius liuore sanati sumus. ad quod designandum tunc colore violaceo vtimur qui pallidus et quasi si liuidus est. Ceterum velamina trium colorum ponuntur in altari in festo pasce. prout dictum est in pre prima sub tractatu de picturis etc.

De indumentis legalibus
seu veteris testamenti. R.ica

Noniam minus

plene re significata humana fragilitas apprehendit si penitus rem significantem ignorat. Idcirco de indumentis legalibus ad huius cecitatis impellenda prout secundum historiam. Secundo secundum allegoriam. Tertio vero secundum tropologiam aliquid differemus. Prout igitur secundum historiam notandum est quod quatuor erant legalia indumenta secundum moysen legem tam minoribus sacerdotibus quam principi sacerdotum coia. de quibus legitur exo. xxviii. c. Primum dicebatur manascasim quod grece bzaece. latine vero semoralia dici potest de bisso retorta contextus quo vtentur. pro eo quod legitur in exo. xx. c. i. si. Non ascendes ad altare meum per gradus ne reueletur turpitudine tua. et Ezech. xliiii. c. Seminalia linea erunt in lumbis eorum. Secundum cathemone siue linea quod nos subuncula uel alba. sed moyses abaneh appellauit. hebrei vero discedentes a babylonis emissanea vocauerunt. eratque bis sinus et duplex. Tertium baltha. i. zona uel cingulum latus quasi digitis quatuor. sic reticulat ut quasi pellis riga videretur contextum de bisso cocco purpura et iacincto pro quo quatuor elementa significant. Quartum est thiaia quod hebrei mamphie nos autem insula uel mitra appellamus a thidari pontificali plurimus. differens quasi formam rotundam de cassidis representans. Super hec quatuor coia quatuor propriis indumentis pontifex vtentur. Primum erat tunica iacinctina quam hebreus dicit vethit. grece dicitur poderis. latine talaris. quam habebat per fimbrias malagranata cum octuaginta tintinabulis aureis inter scalari modo disposita ut audiret sonus cum pontifex ingrederetur sanctuarium ne forte moreretur. Secundum erat

ephod. i. suphumerale. de quatuor predictis coloribus auroque contextum sine manicis ad modum collobis habens apturam in pectore quandam ad magnitudinem palmi in quo logion eiusdem mensure inferebatur. In cuius parte superiori videlicet super humeros in fibulati erant auro duo lapides orientini quibus duodecim nomina filiorum israel erant insculpta sex in uno et sex in altero. Quod autem Samuel et David induti leguntur ephod illud erat lineum et proprie quidam ephod dicebatur Tertio hebraice dicebatur been. grece logion. latine vero rationale vocatur quod pontifex ferebat in pectore. Dicitur autem rationale iudici. quia ibi erat lapis in cuius splendore sibi deum esse propitium cognoscebat. Erat autem rationale quod drangulum duplex in modum vni palmi. de quatuor predictis coloribus auroque contextum habent duodecim lapides per quatuor ordines. In primo sardium topasium et smaragdum. In secundo carbunculum saphirum et iaspide. In tertio ligurium achate et amethystum. In quarto crisolitu onichinum et berillum. in quibus erant scripta duodecim nomina filiorum israel. in singulis singula iuxta ordinem sue natiuitatis. Erant etiam in eo scripta hec duo nomina purim et thiamin. i. veritas et disciplina. Inferebatur autem logion suphumerale a parte superiori per duos anulos et duas catenulas aureas immixtas duobus vincinis quibus sub duobus predictis onichinis et suphumerali continebatur inferius ab inferiori vero parte per duos anulos aureos cum duabus iuncturis siue catenis iacinctinis colligabatur ephod. Quartum et ultimum erat capitulum ornamentum videlicet thiaia seu cidaris in acutius procedens habens circulum aureum cum malogranatis et floribus ex qua supra frontem pendebant aurea lamina quam petalum dicunt ad modum lune dimidie in qua scriptum erat anoth adonai. i. sanctum nomen domini tetragramaton. i. quatuor litterarum ut infra dices. Ne vero cum mouebatur pontifex moueretur et lamina ligabatur vitta seu iunctura iacinctina perspicua quam summitates posterius distendebat. Noster ergo pontifex pro feminalibus habet sandalia. pro linea albam. pro baltha cingulum. pro poderis tunicam. pro ephod amictiulum vel stolam. pro logion pallium. pro cidari seu thiaia mitram. pro lamina crucem. et quedam ex his diuersam habent formam ab illis secundum eandem figuram. Secundo dicamus de typo dictorum legalium indumentorum secundum allegoriam. Sane his vestibus ornatus pontifex totius orbis preferebat imaginem. Seminalia namque bisso terra congrue figurabant. quia bisso de terra procedit. est enim bisso linum egyptiacum balthai cum vittis et vasculis circiolutionem oceanum designabant. Tunica iacinctina ipso colore aera preferebat. Per tintinabula sonitus tonitruorum. Per malogranata

coruscationes fulgorū signabāt. Quatuor mi-
 nozis sacerdotis ⁊ quatuor sumi pontificis indu-
 menta quatuor microcosmi ⁊ quatuor macros-
 cosmi ptes ipso numero designabant. i. quatu-
 or humores ⁊ quatuor elemēta. Ephor sui vas-
 rietate celū siderēū ostendebat. q̄ autē aurum
 erat intertū colorib⁹ figurabat q̄ calor vitalis
 penetrat vniuersa. duo lapides onichini solē ⁊
 lunā nel duo emissia designabāt. In rationa-
 li vō duodecim gēme pectorales duodecim si-
 gna in zodiaco pferebant. Rationale quidem
 erat in medio: quia rōne plena sunt vniuersa q̄
 terrena celestib⁹ herēt imo ratio terrenorū et
 tēporū ⁊ frigoris ⁊ dupliciter vniqz tēperies
 de celi cursu ⁊ rōne descendit. Per ānulos ca-
 thenulas ⁊ vncinos elemētorum humdum ⁊
 tēporū colligamēta significabant. cidaris celus
 empireum lamina supposita decum pfigurabat
 oibus p̄sidentē. Hanc quidē allegoriā libri sa-
 pientie. c. xlii. confirmat auctoritas dicēs. In
 veste enī poderis quā habebat tor⁹ erat orbis
 terrarū ⁊ parentū magnalia in quatuor lapidū
 ordinib⁹ erant sculpta ⁊ magnificentia tua in
 diademate capitis illi⁹ erat scripta. Tercio sub
 iicienda ē expositio indumentorū legalīū scdm
 tropologiā. his siqdē indumentis legalis facer-
 dos hoc ordine induebat. lotis nāqz prius ma-
 nibus ⁊ pedib⁹ prius induebat manastasin. i.
 feminalia significās q̄ sacerdos mūdatis ope-
 ribus ⁊ affectib⁹ lachrymis penitētie debet as-
 sumere continētiā ut offerat hostiā imacula-
 tā sanctā deo placentē. Noster tamē pontifex
 q̄ ingem debet habere continentia nō induit
 in sacrificio feminalia s; sandalia. ac si dicat. q̄
 lotus ē nō indiget nisi ut pedes lauet sed ē mū-
 dus tor⁹. Per man⁹ enī opa designant. scdm
 illud. Benedict⁹ do. deus me⁹ q̄ do. ma. m. ad
 p. ⁊ di. m. ad bellū. Per pedes significant affe-
 ctus. scdm illud. Excute puluerē de pedib⁹ ve-
 stris. Et ē notandū q̄ ipsemet sacerdos sibi fe-
 minalia induebat p que v̄ginalis cōtinentia si-
 gnificabāt. q̄ qm res ē consiliū nō pcepti. xxviii
 q. i. sicut enī. xxviii. q. v. q̄ sitit. ideo ipsemet sibi
 iponebat. iuxta illud apli ad cori. xlii. c. De v̄gi-
 nibus pceptū domini nō habeo: consiliū autē
 do. ⁊ domin⁹ i euāgelio. Qui pōt cape capiat.
 Hoc indumentū alternatī induebāt sacerdos
 tes qm ad ingē cōtinentiā nō ita teneba nē si-
 cut mīstri noui testi. ideoqz scdm quosdā huic
 indumēto nullū hodie respōdet. Secūdo idue-
 bat cetbemone. i. lineā significans q̄ sacerdos
 debet induere inocentiā ut qd sibi nō vult fie-
 ri alijs ne faciat. linū enī ppter candorē signifi-
 cat inocentiā. fm illud. Oī tpe vestimenta tua
 sint candida. Tercio cingebat se baltheo signi-
 ficans castitatē quo circa libos debet accingi

et restringat carnis concupiscentiā. Unde ve-
 ritas ait. Sint lūbi ve. p. ⁊ lu. ar. in ma. ve. Bal-
 theū aut quod contextū erat ex quatuor put
 supius dictū ē significabat q̄ oēs mot⁹ surgē-
 tes ex quatuor hūoribus siue ex quatuor elemē-
 tis debet refrenare. p̄. vlt. Et cingulū tradidit
 cananeo. ⁊ Jsa. ix. c. Erat iusticia cingulū lum-
 box eius. p iusticiā enī refrenant h⁹ mōi mot⁹
 bestiales. pendebant aut vsqz ad pedes q̄ vsqz
 ad finē vite debebat esse mūdus. Quarto idue-
 bat tunicā poderim. i. talarē significās q̄ pon-
 tifer debet iduere pseueratiā. q̄ qui pseuerane-
 rit vsqz i finē hic salu⁹ erit. Per talū. n. ppter
 extremitatē pseueratiā designat. fm illud. J̄pa
 conteret caput tuū ⁊ tu. in ca. ei⁹. Depēdebāt
 aut p fimbriis malogranata cū tintinabulis au-
 reis. p malogranata intelligit opatio. p tintina-
 bulū aureū accipitur p̄dicatio. q̄ duo debēt in
 sacerdote cōiungi ne sine illis igrediēs sc̄ariū
 in conspectu domini moriā. cepit enī iesus fa-
 cere ⁊ docere: sacerdotibus relinquēs exēplū
 ut sequantē vestigia ei⁹ qui petri nō fecit ut sit
 honestas in cōuersatione nec iuent⁹ ē dolus i
 ore eius ut sit v̄ritas in p̄dicatiōe. p tintinabula
 quoqz itelligit vox p̄dicatois ne videz facer-
 dos p silentiū iudiciū supni inspectoīs offēn-
 dat. p malogranata exemplū bone vite uel vō-
 lūtas martirij: q̄ h⁹ mōi granis reficiūt ifirmi
 Sacerdos aut fm Ebrigo. xlii. di. sit rector. In-
 grediens uel egrediēs mori⁹ si de eo sonit⁹ nō
 audiat. q̄ ira circa se occultis iudiciis erigit si si-
 ne p̄dicatiōis sonitu īcedit. Apte ergo tintina-
 bula vestimētis illius describūt inserta. p vesti-
 menta etenī sacerdotis qd aliud q̄ recta opa
 recipe debem⁹. iuxta illud. pphete. Sacerdotes
 tui induant iusticiā. vestimētis itaqz ppli illius
 tintinabula inherēt ut vite viā cū lingue soni-
 tu ipsa quoqz sacerdotis opa clament. Iterū
 tintinabulis malapunica cōiungūt. qd p ma-
 lapunica nisi fidei vnitas designat: nā sicut in
 malopunico vno exterius corice multa iter⁹
 grana vniūt. sic innumeros scē ecclesie populū
 vnitas fidei cōtegit quos int⁹ diuersitas mer-
 toz tenet. Quīto iduebat ephor. i. sup̄būrale.
 significans q̄ pontifex debet induere patiētiā
 ut in patientia sua possideat aīam suā. hume-
 ris enī onera portam⁹ fm illud. Supposuit hu-
 me⁹ suū ad supporandū ⁊ fact⁹ ē tributis ser-
 uiens. Habebat autē duas ozas coniunctas in
 vtroqz latere sumitarū significans q̄ pontifex
 debz habere arma iusticie a dextris ⁊ a sinistris
 ut nō erigat p̄p̄is nec deprimat⁹ aduersis. Ha-
 bebāt ⁊ duos lapides onichinos insertos hu-
 meris in qbus sculpta erāt. xii. noīa filioz isra-
 bel sex in vno ⁊ sex i alio. Per duos onichios
 significant v̄ritas ⁊ sinceritas. v̄ritas p claritatē

sinceritas p soliditatē. p filios israhel significat scā desideria z iusta opa. fm illud. Maledict⁹ hō q non reliquit semen i isrl. Per senarium significat pfectio eo q oīs sexto die pfecti celū z terrā z oēm ornatū eor. q ergo sex nomina filioꝝ israhel sculpta erāt sex i vno lapide z sex in alio significabat q desideria sacerdotis z o pera confici debent nō in fermento malicie z neqcie sed i a. sin. z ve. ut sinceritas informet i tentione z vritas finē. Gregori⁹ ait in pastoralī xiii. c. q suphumerale ex auro iacincto purpurā coccoqz binstincto z bisso rectora picipit ut quātā sacerdos clarescere vritū diuersitate debeat oēm ostendat. In sacerdotis qppe habitu a te oīa auz fulget ut in eo itellet sapiē pncipi paliter enitcat. cui iacinct⁹ acreo colore splens dens adiūgit ut p oē qd intelligendo penetrat nō ad fauores infirmos sed ad amorē celestiu surgat ne dū suis incautis laudib⁹ capitur ipso etiā vritatis intellectu euacuet. Auro quoqz z iacincto purpura pmisceat ut sacerdotale cor cū summa q pdicat sperat in semetipso etiā suggestiones vicioꝝ reprimat eisqz velut ex regia potestate cōtradicat. auro autē iacincto bisso ac purpure binstinct⁹ coccus adiūgit ut ante iter nū iudicis oculos oīa vritū bōa ex caritate de cozenf. z cūcta q corā hōib⁹ rutilant. hec in conspū occulti iudicis flāma itimi amoris accendat. q. s. caritas qā deū simul z pxiū dūgit quasi ex dupplici tinctura fulgescit. sed cum mens ad caritatis pcepta tēdit restat ut p abstinentiā caro maceret. Vno z binstincto cocco tota bisus adiūgit. de fra. n. bisus nitēti specie orit. z qd p bisum nisi candēs decore mūdicie corpālis castitas psignat q videlz tota pulchritudini suphūeralis inectit. qā tūc casti monia ad pfectū mūdicie candorē ducit cū p abstinentiā caro fatigat. cūqz inē vritutes cefas etiā afflicte carnis meritū pficit quasi i diuersa suphūeralis specie bisus tota cādescit. Sexto inducat logion. i. rōnale significas q pōtifer debet iduere discretionē p quā discernat in lucē z tenebras iter dextrā z sinistrā. quia nō ē cōuētiō lucis ad tenebras neqz xpi ad belial. de pe. oī. i. s. hoc idē. Erat autē rōnale quā drangulū significat q debz discernere iter quatuor. s. iter vix z falsū ne deuierit i credendis. iter bonū z malū ne deuierit in agendis. Erat et duplex qā debet discernere p duobus. p se videlz z p pplo: ne si cecus cecū duxerit ābo i foueā cadant. Habebat z quatuor ordines lapidū significans q pontifex debet habere quatuor vritutes pncipales. s. iusticiā. fortitudinē. pudentiā z tpantiā. In singulis aut ordinib⁹ habebant tres lapides significans q pontifex in primo debet habere fidē spem z caritatem. In

secundo modestiam mansuetudinem z benignitatem. In tertio pacem z misericordiam et largitatem. In quarto vigilantiam sollicitudinem z longanimitatem. Per lapides enī figurantur virtutes. fm illud. Alius edificat aurum z argentum z lapides pnciosos. Habebat z duas catenulas auri purissimi sibi inuicēz coherentes que duobus inferebantur vncinis significans q pontifex debet habere duos caritatis affectus ad deum. s. z ad primum de quibus pceptitur. Diliges deum tuū ex toto corde tuo z primum tuum sicut teipsum. sicut. n. aurū pceeminet vniuersis metallis: ita caritas pcellit vniuersas virtutes. de qua dicit apostolus. Maior horū caritas est. Duo vncini sūt intentio z finis quibus catenule inseruntur ut tam deum q proximum diligat ex corde puro z conscientia bona z fide non ficta tā deū q proximum diligat propter beatitudines. deum propter seipsum. z proximum diligat propter deum. Portabat autem Aaron rationale iudiciū in quo descripta erant due decim noīa patriarcharū. put dictum est in i. parte sub ti. de picturis. z fm Gregorium in pastoralī. i. c. xii. Bene rationale iudiciū vocat. qā rector debet subtili semper examine bōa malaqz discernere. z qua uel quibus quando z qualiter congruat studiose cogitare nihilqz propriū quere sed sua commoda propinquoꝝ bona deputare. Unde in exo. xxxvi. oī. s. ecce scriptum ē. Pones autem in rationale iudiciū doctrinam z veritatem que erunt in pectore. Arō quando ingredis corā domino z gestabit iudiciū cilioꝝ isrl in pectore suo in cōspectu domini semper. Sacerdotē qppe iudiciū filioꝝ isrl i pectore suo corā conspū domini gestare est subiectoꝝ causas. pro sola interni iudicis intentione discutere. Quidam autem dixerunt q rationali nullum responderet hodie ornamētū. qm non habem⁹ copā lapidū pnciosorū sed ad instar illius desert pōtifer in consecratione sua euāgelij ante pect⁹ corā toto populo. Vbi enī scripta erat doctrina z veritas. Et episcop⁹ debet habere in corde veritatē euāgelij z in ore doctrinā qdū ad manifestationem. z hec pōt esse causa quare in qbusdā ecclesiis postes codicis euāgelij ex auro z argento z lapidibus pnciosis ornantur. Est etiam z alia ratio. quia in illo rutilat aurum sapientie. argentū eloqūtie. z miraculorum lapides pnciosi. xxxix. oī. s. hinc etiam. Dec sunt sponse murenule auree: argento vermiculate. Septimum z supmū capitis ornamentum erat cidaris uel thīara. quam ultimo pontifex assumebat significans humilitatem. de qua dominus ait. Omnis qui se exaltat humiliabitur z q se humiliat exaltabit

Hanc autem gestabat in capite significans qd pontifex debet gerere humilitatem in mēte ex emplo capitis nostri dicentis. Discite a me qā mīsis sum et humilis corde. Per caput enim mens intelligitur. fm illud. Unge caput tuū: et faciē tuā laua. Rursus thīara in minozib⁹ sacerdotibus significat continentiam quinqz sensuū. in maioribus vero contemplationem. debet. n. esse cōtēplatiui. De tidari pendebat a fronte lamina aurea significans sapiām. vel fīgurabat signū crucis qd sit in officio cōfirmationis. in qua scriptū erat nomē domini tetragramaton. i. qtuor lras que sunt he. ioth. eth. et vau. i. principiū vite passionis iste. prout dictū est in probemio. ii. ptis. ac si aptius diceret. Ille cui⁹ pontifex iste gerit psonam. s. xps est pīcipiū. i. auctor. vite passionis. i. vite restaurate p passionem. qā mortē nostrā moriēdo destruxit et vitam nostrā resurgendo reparauit. Erant autē hec indumenta p maiori pte contexta ope polimito. i. vario. ppter varietatē virtutis. de q dicit psalmigraui⁹. Assitit regina a dext. tu. in v. deau. cir. va. et ex qtuor pīciosis colorib⁹. s. purpura. cocco. bisso. et iacincto. Per purpuraz regie dignitatis significat pontificalis pīas que via regia debet incedere ne declinet ad dextrā vel deuiet ad sinistrā: ne liget dignos aut soluat indignos. Per purpurā quoqz aqua significat: qā in cōcib⁹ marinis habitat vermes q eū egerūt. Per coccum coloris ignei significat pontificalis doctrina q sicut ignis lucere debz et vrere. ppter quod et bīstinctus fuisse narrat lucere qd debet p pmissionē. ut oīs qui reliqrit domū patrē et matrē et centuplū accipiet et vitā eternā possidebit. vrere debet p cōminatiōnē. ut oīs arbor q non fecerit fructū bonū excidat et i ignē mittat. Hinc ē q summ⁹ pontifex cappa rubea exteri⁹ sp̄s apparet indut⁹ candida veste. quia etiā iterius candere debet per innocentia et caritatē. et exteri⁹ rubere p cōpassionē ut videlz ostēdat se sp̄s pati pōnere aīam p omib⁹ suis. quia psonā gerit illius qui p omib⁹ vniuersis rubz fecit idumentū suū. Ex cōcessiōe vero Lōstantini ipatoris. xvi. di. cōstātinus. ferre pōt clamidē purpureā atqz tunicā coccineā et oīa īpīalia idumēta. s. scepra. signa et oznamēta. Lruz quocūqz ierit eū pcedit ad significandū magis ei qz cuiqz alteri cōuenire iuxta illud apli. Adibi autē absit glīari nisi i cruce dñi et. ut se crucifixū imitare debere cognoscat. Rursus coccus bīstinctus i veste pōtificali ē caritas q qsi bis tingit dū dilectione dei et pīmi colorat. Per bissum vero candoris eximij significat pclaritas fame q debet ē rectoris ut pōtifex bonū habeat testimoniū fm apostolū. et ab his sunt intus et ab his qui sunt for

ris. Per iacinctū qui ē coloris aerei significat serenitas conscie quā intra se pontifex debet habere. fm qd dicit apostolus. Gloria nostra hec est testimonium conscientie nostre.

Liber quartus de missa. et singulis que in missa aguntur.

Inter cū

tra ecclesie sacra illud constat esse pīcipuum qd in missē officio su pra mēsam sacratissimā celebrat altaris illud ecclesie representās cōtinuum in quo filio

reuerenti pater occidit vitulū. i. aginātū. panem vite et vinū qd misceat sapia pponēs. Hoc autē officiū ipse xps instituit cū nouū cōdidit testmū disponēs heredibus suis regnū sicut pater suus sibi disposuit ut sup mēsam eius edat et bibat i regno qd ecclesia cōsecrauit. Lenātib⁹. n. illis accepit iesus panem et grās agēs benedixit ac fregit deditqz discipul⁹ suis dicens. Accipite et comedite hoc ē cor. m. qd p vo. tra. hoc fa. in meam cōme. Hac igit institutiōe formati ceperūt apli sacrosanctū frēntare mysteriū. ppter causam quā xps expserat et formā seruātes i verbis et materiā tenētes i reb⁹ sicut apls coritib⁹ is. prestat⁹ dicens. Ego accēpi a dño qd et tradidi vobis: quū dō. i. iesus in q no. tra. acce. pa. et. Quia igit missē officiū ceteris dñis officiis digni⁹ et solēni⁹ ē. iō de illo priusqz de aliis officiis ē in hac qrtā pte dicendū. in q aliquib⁹ ad vitis et detractis speculū Innocētij pape. iij. psequimur. Sane ut pmissum ē missam instituit domin⁹ iesus sacerdos fm ordinē Melchisedech quādo panē et vinū i corp⁹ et sanguinem suū transmutauit dicens. Hoc ē corpus meum hic ē sanguis me⁹. subiūgens. hoc facite i meā cōmemoratiōnē. Apli autē hanc missam admisserūt dicētes in missa non solū verba pmissa ver etiam dominicā ordēnem supaddētes. Unde beat⁹ petr⁹ sic missam prim⁹ dicit celebrat se in pīb⁹ ozientalib⁹ vbi p⁹ domini passionē qtuor ānis cathedrā renuit sacerdotale. Deinde vero accepit cathedrā ātiochie vbi tres orationes ad missam adiecit. In primordio ergo nas cētis ecclesie missa alr dicebat q mō. sicut i. vi. pte sub ti. de pasceue dicebat. seqnti vō tpe epla trīn et euāgelio recitatis missa celebrabat. subse qntē celestin⁹ papa instituit introitū ad missā cātarī put sub introitu dicebat. Letera diuersis tpib⁹ ab aliis papis et a Helasio Lelentino et Grego.

et aliis diuersis partibus leguntur adiecta. put christiane religionis cultu crescente visa sunt de-
centi conuenire. de hoc dicitur in phemio. vi.
partis. In canone de conse. di. i. iacobus. legitur
quod Jacobus frater domini episcopus hieroso-
lomitanius et Basilius episcopus cesariensis ad-
diderunt nobis in scripturis ordinem celebrandi
missam. Item iste Jacobus alphei dicitur primus
inter apostolos missam celebrasse. nam propter
excellentiam sanctitatis eius apostoli hunc su-
bi fecerunt honorem ut post domini ascensionem
primus inter eos missam hierosolymis celebra-
ret. Etiam postquam esset in episcopum ordinatus
Uel forte ideo dicitur primus celebrasse. quia pri-
mus in pontificalibus eam dixisse perhibetur.
et sic Petrus postmodum primus missam in an-
tiochia celebravit. et Marcus in alexandria.

Quidam autem perfidi heretici reprehendunt
nos. quia euangelia per particulas lacerata in
missa legimus. et quia primitiue misse videlicet vi-
tra dominicam orationem aliquid superaddimus?
Scriptum namque est. Si quis apposuerit ad hec
apponer super illum deus plagas scriptas in libro
isto. et quia supra nouum testamentum et pater-
na apostolorum alias institutiones et noua doctrina
instituitur et seruamur. contra illud quod christus ait
Bene irritum fecistis mandatum dei ut vestra
traditione seruetis. et alibi. Omnis plantatio qua
non plantauit pater meus celestis eradicabitur. et
apostolus. Doctrinis variis et pegrinis nolite
abduci. xii. di. de his. Item fundamentum aliud
nemo potest ponere preter id quod positum est. quod
est christus. Dicitur etiam quod ecclesia christi nec missam nec
matutinas cantauit nec christus nec apostoli eam
instituerunt nec in tempore apostolorum cantata fuit.
nec nomen misse tunc in mundo audiebatur
nec scriptum inueniebatur. sed id quod missa repre-
sentat ab euangelistis cena vocatur. nec ecclesia
in principio nec apostoli cum musicali organo:
nec alta nec dulci voce eam cantabant reprehendentes
nos: quia hec agimus. et quia nocturnos et alias
canonicas horas dicimus? falso contra nos indu-
centes illud amos. propheta. Conuertite festiuitates
vestras in luctum et omnia cantica vestra in plane-
tum. et illud propheta. Audiant sermones tuos
et non faciunt eos. quia in canticis oris sui ver-
tunt eos. et auaritia sequitur cor eorum et est illis quasi
carnem muscicorum quod suauis dulcis sono canitur
Illi tamen error optimissime confutatur ex his quod in
phemio. v. prius dicitur. Rursus in primitiua
ecclesia omnia misteria hebraice celebrabantur. sed
tempore Adriani primi imperatoris greci in orientali ecclesia
christianorum prius celebrari ceperunt. Porro misse
officium tam praua repit ordinatio dispositum ut
quod per christum et in christum ex quo de celo descendit usque
donec in celum ascendit gesta sunt magna ex parte con-

tineat ut ea tam verbis quam signis admirabili quadam
specie repetat. Ipsius autem officii in quatuor consi-
stit videlicet in personis. in operibus. in verbis. et in rebus
Personarum tres sunt ordines. scilicet celebrantes. ministri
stantes. et circumstantes. operum quoque tres sunt
species videlicet gestus. actus et motus. Verborum etiam
tres sunt diuersitates. scilicet orationes. modulationes et
lectiones. Res sunt tres sunt maneries. scilicet omnia
menta. infra. et elementa. Si quidem hec omnia plena
sunt diuinis mysteriis sicut in phemio libri dictum
fuit. Sane olim templum erat in duas pres in-
posito velo diuisum. pres prior vocabatur sancta. iterior
vero sancta sanctorum. Quicquid ergo in officio misse an-
te secretam agit quasi in ede prioris est. quod autem in secre-
ta agit intra sancta sanctorum est. erant igitur intra sancta
sanctorum ara incensis archa testamenti. tabula super
archam. prout in prima preter sub titulo de ecclesia et de al-
tari dictum est. Et in exo. xlvi. Et supra tabulam duo
cherubim glorie mutuo vultu sese respicientia.
Tunc intrabat solus pontifex semel in anno habens
noia patrum in rationali et suphuerali scripta ferens
sanguinem et carbonem quos omnes cum timiamate
in thuribulo orans ponebat donec fumus cum ob-
umbraret. deinde tabulam et aram sanguine asper-
gebat. post exibat ad populum et vestes lauabat. non
enim iudicabat mundum ante vesperam per immolationem
vituli ruffi. hec olim signa fuerunt sed recesserunt
postquam significata venerunt. Si quidem prior edes si-
gnificat presentem ecclesiam sancta sanctorum celum. pontifex
christum. sanguis passionem. carbonem caritatem christi.
thuribulum carnem ipsius. thus crematum pres odorem
riseras. ara cohortes celi. archa christum secundum humani-
tatem. tabula dei patrem. duo cherubim duo testa-
menti quod sese ad invicem respiciunt. quia concordant
vestis quod lauatur. vesperam hominis vestem significat. Con-
feras ergo que olim fiebant et quod christus egit et
respice quomodo minister ecclesie illa in offi-
cio misse representat et agit. quod etiam hec signifi-
cent sub caoone misse in principis cuiuslibet pro-
ticle illi tangetur. Per archam quoque christi humi-
litas intelligitur a qua nobis per ipsius misericordiam omne
bonum aduenit. Et nota quod sicut in exo. c. xxxv. et
xxxvii. legitur. Factum est super archam propiciatorium
aureum. i. tabula aurea eiusdem longitudinis et la-
titudinis cuius et archa ut eam regere sufficeret et
hoc dicebat oraculum. quia dominus de loco illo re-
sponsa dabat orantibus. Dicebat etiam propiciato-
rium. quia exinde loquens dominus propiciabat populo
uel quia die propiciationis videbant gloriam domini sp-
ibi descendere et inde tabernaculus siue locus
super posteriori pre altaris collocatur in quo christus
propiciatio nostra. i. hostia consecrata seruatur
hodie propiciatorium nuncupatur. Ex utraque
vero parte oraculi. scilicet in duobus angulis anteri-
oribus positi sunt duo cherubim aurei qui sunt
secundum Iosephum duo animalia volatilia habentia

figuras que a nullo hominū ē inspecta hec oī
cit Moyses se i dei sede conspexisse figurata.
Unde cherub alterū inspiciebat versis tamen
vultibus in ppiatoriozū duabusq; alis ex op
posito expansis et mutuo se tangentibus vela
bant oraculū suū tegebāt ppiatoriozū. Siquis
dem p ppiatoriozū incarnatus dominus fig
guratur. de quo Johannes. Ipse est ppiatio
pro peccatis nostris. Duo cherubin duo sunt
testamenta. f. vetus et nouū. omni ergo illa non
discrepant. sed mysteriū incarnationis xpi cō
corditer narrant illud pphetando istud asseue
rando in ppiatoriozū vultum sue intentionis
dirigunt et se mutuo respiciunt. Rursus tria
sunt ecclesie sacrificia que in veteri testamen
to per ppiatoriozū thuribulū et altare signifi
cata sunt. videlicet sacrificiū penitentie. iusticie
et eucharistie. de primo. Sacrificiū deo spiri
tus contribulatus et. de secundo. Tunc acce
prabis sacrificiū iusticie. de tercio. Tibi sacri
ficabo hostiam laudis sup altare. f. corporis ca
ro mactat p contritionē. inter thuribulum. f.
cordis thūs adoletur per deuotionem ad ppi
atoriozū. f. dei patris sanguis infertur pro res
demptione. Hec quidē tria sacrificia sacerdos
offert in missa. pmiū in confessione. secundū in
pfatione. tertium in actione. Nam hec tria. sūt
que fm pphetam deus respicit in homine. et
requirit ab homine diligere misericordiam. fa
cere iudiciū. et sollicitē ambulare cū deo. Dis
ligat ergo misericordiam qui vult offerre sacri
ficiū penitentie faciat iudiciū. qui vult of
ferre sacrificiū iusticie cum deo sollicitus
ambulet. qui vult offerre sacrificiū eucharistie
Hinc est q ait beatus Bernardus. Fratres
mei imolantes hostiam laudis fungamur ver
bum verbis sensum. sensui affectus. affectui ex
ultationem. exultationi maturitatem. maturi
tati humilitatem. humilitati libertatē. Celebra
tur ergo missam offerat altissimo sacrificiū il
lud. de quo psalmista ait. Sacrificiū deo spūs
cōtribulat. et alibi. Immola deo sacrificiū lau
dis. et apls. Exhibere corpora vstra hostiā viuētē
sanctā. deo placentē. vt sit rōnabile obsequiū
vestrū. mortificātes in altare cordis mēbra vstra
q sūt sup terrā videlz imūdiā. libidinē. concu
piscentiā malā. et auaritiā. qten? mūdo corde
et casto corpe sacrificetis dñoro smetipsos. In
sacro aut corpis xpi fm Aug. de cōse. di. ii. xix.
Nil a bono magis nil a malo min? pficiē sacer
dote. dñmō ille cū ceteris i archa cōsistat et for
mā obfuet traditā a colūba. quia nō i merito
sacerdotis sed i verbo cōficiē creatoris. Aug. n
eq verū ē in archa furis sicut i thesauro regis. i
q. i. s. ex his. Unde Layphas pontifex psecutor
vni? et verissimi sacerdotis quis ipse verax nō

eēt qd dedit. tñ verū fuit si nō suū dedit s; dei
i. in forma ecclesie. i. q. i. dñi. et c. dictū. nō ergo
sacerdotis siquitas ipedit effectum sacri sicut
nec medici infirmitas virtutē ipedit medicine
quis igit op? opans aliqn sit imūdiū. opus tñ
operatū sp ē mūdū. sed sicut oīa sūt mūda mū
dis. sic oīa sūt imūda imūdis. i. q. i. oīa. et c. m. li
mal? ergo cū vitā accipit mortē icurrit. sic ecō
tra bon? cū mortē sustinet vitā acqrit. Nam q
māducat idigne iudiciū vero sibi māducat. qd
de talib? propheta. i. q. i. multi. et lxxi. di. si qui
sūt ait. Maledicā bñdictiōib? vris. et Gregori?
Bñdictio eoz versis in maledictiōez. et oīo in
pctū. De pñtis ab ecclesia nō tolleratis seu no
toris itelligit quoz bñdictō debz qñū ad ipos
maledictio repurari. qñ fm Aug. i. q. i. q. dē
mali qñū i eis ē dicūt sacra polluerē cū illa
pmanēt ipolluta. sūt. n. bonis ad pmiū. repoz
bis ad iudiciū. Cū Aug. i. q. i. si fuerit. spūalis
virt? sacri ut lux pura ab illuminādis excipit
ad salutē. s; p imūdos miseros qñ p canale trā
siens nō cōmūnat. Arnaldiste tñ pñdi beretis
ci dicūt nūq; legi q imūdis et luxuriosis mini
stris xps spōlam suā ecclesiā traderet custodi
endā uel ptatē sacroz miserieoz pagere ul? cla
nes regni uel ptatē ligandi uel soluendi. qā illi
soli ut ait Grego. Et iusti i hac carne positi po
testatē hñt ligandi atq; soluendi. sicut apls q vi
tā vel fidē illoz cū eoz doctrina tenēt. vñ ut oī
cū a talib? sacra pñta nec valēt nec pficiunt
ad salutē. Legit enī in libro nūeri. Quicqd teri
gerit imund? imūdiū faciet. et xps. Nō pōt ar
bor mala fruct? bonos facere. et dauid. pctōzi
aut dixit deus. qre tu enarras in m. et tu. a. t. m
p os tñū. Et apls. Oīa mūda mūdis cōmūna
tis aut et infidelib? nihil ē mūdū. Et Grego. in
pastorali libro. i. c. x. lxx. di. s. i. dñs is q displicet
ad intercedendū mittit irati dñus ad deteriora
puocat. Itē ibidē tercio. c. xii. Necessē est ut
mūda debeat eē man? q polluerē sordes curat.
ne tacta queq; ip'a sordida deterius inqnet.
Celebraut aut missa hora tertia sextā nona
In tertia. quia secundum Marcum hora illa
chastus crucem accendit. et linguis iudeozum
crucifixus est clamantium crucifige. Et quia
illa hora spiritus sanctus super apostolos in li
guis igneis descendit. et cōsecra. di. i. nocte
In sexta. quia illa hora secundum Matheum
vere crucifixus et immolatus est. Et in nona.
quia hora illa in cruce pendens emisit spiritus
Thelesphorus papa de cōsecra. di. i. nocte. sta
tuit ut missa ante horam tertiam non dicatur
quod de publicis et popularibus missa intelli
gendum est. quia sicut Aug. de cōse. di. i. et
hec. ait. Non deberet in publico fieri ne pñtus
a publicis q hora tertia dicuntur retrahatur.

Lantat autē diebus dominicis et festiuis hora tertia. in p̄fests hora sexta. i. q̄dragesima hora nona. de conse. di. i. solent. et. h. in ieiuniis. et etiā ex institutione Pelagii pape et alior. i. diebus ieiunior. non tamen omnium. In sabbatis v̄o ieiunior. q̄tuor tēpor. sero pōt celebrari. p̄pter ordines sacros qui ad v̄nicam sequentes p̄tinere noscūt. Sed q̄a missa i ieiunio dici debet et iō ne minus ieiunet post vespas ichoat. et sic vsqz ad noctē ieiunium prelat. lxxv. di. q̄ a patrib. lxxvi. di. dilectionis. de quo i. vi. pte sub sabbato pascali dicef. Qd̄ v̄o missa q̄qz summo mane cantat. ex cōsuetudine nō ordine ē. Leo t̄p̄papa de cōse. di. i. necesse. diluculo s̄ue p̄ma dici pte ad missam intrabat. nescio an necessitate. an rōne. an sola v̄nus ap̄fici p̄tate. Vel de peculiari missa intelligendū ē. qui autē necessitate pueniūt etiā aut offerūt p̄ septā aut nonā amore d̄ino ne videz eis dies absqz sacrificio p̄fear excusari p̄nt cū discipul. q̄ euellēbāt sp̄icas in sabbato. de conse. di. v. discipulos. Et cū Dauid qui comedebat panes p̄positiōis. s̄ conse. di. ii. tribus. vel q̄a in missa sit memoria passionis. mortis. sepulture. resurrectionis et ascensionis. ideo cantat tot variis horis. In tertia i memoriam passionis et ascensionis. post sextam i memoriam mortis. post nonā in memoriam sepulture. in mane in memoriam forte resurrectionis. Afferūt etiā quidā d̄m̄ in mediculo horarum crucifixū. et ideo nūc hanc nūc illā horā positā vnde ecclesiā inter v̄nā horam et alteram celebrat missam. In die autē natalis d̄ni p̄ma missa de nocte cantat. put sub ipso festo dicef. Le. tēz. si i q̄dragesima occurrūt duo officia quos dies du plices vocam. missa de festo dicitur i tertia et absqz genuflectiōe. officii v̄o de ieiunio dicit in nona et cū genuflectiōe. Ipe etiā aduent. debet missa in scōz festiuitatib. hora tertia celebrari. v̄z nullus debet eadē die plēa missas regulariter celebrare. de conse. di. i. sufficit. extra de cele. mis. te reuerente. quia x̄ps sol. passus fuit. et valde felix ē qui etiā v̄nam digne pōt celebrare. nec pōt quis duas missas cum v̄no uel v̄nā cū duobus sacrificiis celebrare. e. di. tribus. Sed v̄no t̄n canōe p̄nt plures hostie confici. nā et p̄byter debet sp̄ hostiam. p̄ infirmis habere paratā. e. di. p̄byter. Pōt quoqz sacerdos etiam missam cum sacrificio et aliā sic eam celebrare. Adissa sicca dicit q̄m si sacerdos non pōt conficere quia forte iam celebravit uel ob aliam causam pōt accepta stola ep̄i stolam et euangelii legere et dicere orationem v̄nicam et dare benedictionē. quinimo si ex devotione non ex sup̄stitione velit totū officium misse sine sacrificio dicere. accipiat oēs vestes sacerdotales et missam suo ordine celebrat vsqz

ad finem offerende dimittēs secretam que ad sacrificiū p̄tinet. p̄fationem v̄o dicere potest l̄z in ea videant angeli inocari ad confectionem corporis et sanguis x̄pi. De canone v̄o nihil dicat sed orationē dominicā nō p̄mittat. et q̄ ibi sequunt sub silentio dicenda non dicat. calicem uel hostiam nō habeat nec de his q̄ sup calicē seu eucharistiā dicunt uel sunt aliquid dicat uel faciat. pōt etiā dici par d̄ni sit sp̄ et et exinde misse officii suo ordine pagat. meli. est tamen alia omittre. Ūz quidam incipiunt missam de die celebrantes illam suo ordine vsqz ad offerendam. postea incipiūt aliaz missam et eam cantant vsqz ad eundē locum. et idem faciūt pluries si volūt. et incepta missa v̄uoz. incipiunt quandoqz missam mortuorum eam p̄sequentes vsqz ad eundem locum. et exinde p̄cedentes dicit tot secretellas quot missas inceperunt semel tantū canonem dicentes et consecrantes. et in fine tot orationes dicunt quot officia misse inceperunt. Sed hoc tanqz detestabile reprobamus. potest tamē sacerdos quandoqz plures missas v̄na die celebrare. extra de cele. mis. c. iii. Primo in festo natalis d̄mini. sicut in septima parte sub illo festo dicef. Secundo vbi necessitas erigit. puta si quis moriatur. ut ibi. et de conse. di. i. suff. cit. Lenciliz tamen carthagine. e. di. sacramenta dicit. q̄ si ep̄iscopus vel alius post tertiam obierit cōme moratio solis orationibus faciēda est sine missa. Tercio causa honestatis. ut si aliqua magna p̄sona superueniens velit missam audire. extra e. c. i. et. ii. Quarto s̄m quosdam causa utilitatis puta propter peregrinos. propter hospites propter cōmeantes. p̄pter infirmos. p̄pter sp̄sōs et p̄pter raritatem clericor. et p̄pter paup̄tez ecclesiay sacerdotes p̄prios nō h̄nt. Quito ut dicit Sicard. ep̄s cremonen. i. mitrali. cum due festiuitates occurrunt p̄nt etiam tres celebrari. tū quia hoc fit licite in natali. tum quia x̄pi passio tripartita est. passus enim est lignis insultantium manibus verberantium et clavis crucifigentium. Ipse etiā est a patriarchis gestibus imolatus. a prophetis verbis sacrificat. a patre et a seipso realiter oblatus. Sexto par ratione. si in die ieiunij occurrat aliquod solenne festum. potest v̄nam de festo et aliam de ieiunio celebrare si alius p̄sbyter non assit. Legitur etiā q̄ Leo papa sepe septies et aliquando nonies in eadem die missam celebravit. Sacerdos tamen aliam missam in eadem die celebraturus in v̄tima tantū p̄fusionē sumat. q̄m si in p̄ma sumeret ieiun. nō esset. et sic alia missa ipediretur. e. i. ex pte. alias autem quorū ens celebrat totiens corpus christi et etiam p̄fusionē sumat. de conse. di. ii. cōgim. et. c. trib.

Sed nunquid prorsus officit. Rideo sic licet hoc facere non debeat. non enim ieiunium est substantia put in canone inuit augu. in dco. c. liq do. alias dñs non cōfecisset. magister tñ hugo cio dicit contra. Sane pñscis tñbus heresi bus pullulantib⁹ ⁊ trinitatē ipugnantib⁹ ex in stitutiōe Alicuius magistri karoli rogatu Bo nificij archiepi magūtini statuentis. Prima feria missa de trinitate dicebat. Secūda feria de sapiētia. Tertia feria de spū sancto Quarta feria de caritate. Quinta de āgelis. Sexta de cru ce. Septima de beata v̄gine. Causa v̄o illa ces sante illud cessauit ⁊ dñicāli officio ordinato: statutu fuit ut pma feria suū haberet officium s. de trinitate. secūda de angelis. qā tunc pño creati sunt in bonis gratuitis. tunc enī lux di uisa fuit a tenebris. i. boni angeli a malis: quia tunc ceciderunt mali: boni v̄o cōfirmati sunt. In pma v̄o feria creati fuerunt angeli i bonis naturalib⁹. Cantat etiā in secūda feria p des functis ut illis adhibeam⁹ suffragia angelorū. Et qā vt dicunt qdam in pma feria refrigeriū hñt illi qui sunt in purgatorio. ⁊ statim in secū da feria redeunt ad penas ⁊ labores: quare vt eo rum subueniat laboribus missa p illis in secū da feria celebrat. In tertia feria p pñtis. In q̄r ta p pace. In q̄nta p tribulatione. Vel i tertia feria debet repeti introitus missē de dñica. In stitutum etiā fuit ut in q̄rta feria ieiunaretur. ⁊ illa similē die debet missa de dñica dici nisi festiuitas impediāt. In q̄nta feria debet similē repeti officiū dominice introit⁹. epistola ⁊ euā gelium: quia dies iouis dicit⁹ cognata domini ce diei: put dices sub ti. s. accessu poni ad alta re. In sexta feria de cruce. illa enī dies approp riat xpo ⁊ cruci: qā ipse in ea mori ⁊ crucifigi voluit p salute generis humani. In septima fe ria de brā v̄gine qā initium habuit: quonā oī in quadā ecclesia ciuitatis constantinopol' erat imago brē v̄ginis corā qua dependebat veluz quod totā relabāt imaginē. sed hoc velum in sexta feria post vespas recedebat ab imagine nullo mouente solo dei miraculo qñ deferret in celum ut ad plenū posset imago a populo p̄cipi. Celebratis v̄o in vespis in sabbato des cendebat ipm velum ante eandē yconam siue imaginē ⁊ ibi manebat vsq; ad sextam feriam Doc v̄lo miraculo sancitum est vt sp illa feria de brā v̄gine cantaret. Alia etiā ratio est. quia domino crucifixo ⁊ mortuo ⁊ discipulis fugientibus ⁊ de resurrectione desparantibus i ea sola tota fides i sabbato illo remāsit. de ose. dii. iiii. sabbato. Sciebat enī quomodo porta uerat eum sine labore ⁊ peperat sine dolore. ⁊ ideo certa erat qd filius dei esset. ⁊ a mortuis de tertia resurgere de. bat. ⁊ hec est ratio quare

dies sabbati magis q̄ alia dies brē marie ap propat. Tertia rō ē. qā dies sabbati ē ianua ⁊ i troit⁹ ad dñicā diē. vñ cū sum⁹ i sabbato sum⁹ iuxta dñicā diē. dies autē dñica est dies re quieti ⁊ significat vitā eternā. vñ cum sumus i gratia dñe nre sum⁹ qñ in ianua paradisi. qā igit ipsa ē nobis porta ad regnum celoz qd p dies dñicā figurat. iō de die illa solennissim⁹ in. vii. feria q diē dñicā pcedit. Quarto ut solennitas matris solēnitati filii continet. Quito ut festiuitas agaf in die in q deus ab oī ope rede uit. Notandum ē etiā q i missē officio vbi xpi passio repit⁹ trib⁹ linguaz generibus vti mur. i. greca hebraica ⁊ latina. ad significandū q bis tribus linguis script⁹ ē titulus crucis xpi. Job. xix. ⁊ ad designandū q oīs lingua que p hanc triplicē intelligit⁹ deū laudare ⁊ confiteri debet. qā dñs nre ielus xps in gloria ē dei pñs Licet enī multa sunt genera linguaz: iste tñ pñcipales sunt hebrez ppter legem. ⁊ quia est aliarum mater. greca ppter sapiam. latina pro pter nobilitatē. ⁊ romāi dominiū iperij. vba la tina sunt eplē. euāgelia oīones ⁊ cantus greca sunt kyriel. xpel. ⁊ ymas. hebraica sunt alleluia amen sabaoth ⁊ ofanna. vnde ⁊ i missa roma ni pontificis in p̄cipuis solennitatibus legitur euangelium ⁊ epistola nō solum in latino v̄ez etiā in greco ad designandū cōiunctiōis vti usq; populi sub vna fide siue q ecclesia. constat non solum ex latinis verum etiā ex grecis. ⁊ vide in sexta pte sub ti. s. parascene. S; que ritur vtrum sacerdos minus qz duobus pñs tibus debet celebrare missas. Et videtur q nō. Statuit nāq; Sother papa s. cōse. dii. i. quoz ut nullus missarum solennia celebrare p̄stet mat nisi duobus presentibus sibiq; responden tibus ipse terti⁹ habeatur. cū enim ipse p̄sby ter dicat. dominus vobiscum. ⁊ i secreta dicit orare pro me: conuenit ut ipsius salutationi a pluribus respondeatur. Verum aliud est ne cessitatis articulus in quo potest vno solo p̄e sente celebrare. ⁊ aliud religionis contemptus pie quoz credendum est ⁊ sacris auctoritati bus comprobatur q angeli dei comites assis tunt orantibus. iuxta illud propheticum. In conspectu angelorum psallam tibi. Et angelus ad Tobiam. Quando orabas cum lachrymis ego obtuli orationē tuam domino. Sed ⁊ in canone missē cōtinet. Supplices te rogamus oīpotens de⁹: iube hoc pferri p manus sci ang eli tui in sublime altare tuum. Preterea quis libet homo habet suum p̄prium angelū ad cu stodiā. vnde dominus i euāgelio loqns s. par uul' ait. Angeli eorum semper vident faciē pa tris. Illos igitur habemus in oratiōe p̄cipes quos habebimus in glōzificatione consortes

Solus tñ p̄byter non p̄t dñi officii absq̄
ministri suffragio celebrare. put in cōstitutiōe
alexandri: extra de fi. p̄s. p̄positū cauef. Cānō
quoq; tollerā. conciliū als. xii. q. i. illud statū
it ut vbi t̄pis uel loci siue cleri copia suffragat̄.
habeat q̄sq; deo sacrificiās p̄ se vicini sola mi
nis adiutorē. vt si aliquo casu ille q̄ ad officia
īpleturis accedit turbat̄ uel ad terrā illūsus fu
erit a tergo sp̄ habeat q̄ eius vicem trepide asse
quat̄. siqdē copia t̄pis suffragat̄: si nō sit guer
ra loci. si ecclesia sit diuis cleri. si sit ibi copia
cl̄icorū. Generalit̄ aut̄ dicendū ē q̄ illa est le
gitima missa in q̄ sunt sacerdos rñdēs offerēs
atq; cōicans: sicut ipsa p̄cum cōpositio euiden
ti rōne demonstrat. Introit̄ ad choz. p̄pheta
rñ respicit. qñ fm augu. Moyses mist̄er fuit
veteris testamenti: p̄phete mist̄ri noui. kiriel.
ad eos respicit p̄phetas q̄ circa dñi aduentū
erant. de q̄bus fuerit zacharias et iohānes ba
ptista filius eius. S̄la in exel. ad certū respicit
angelorū gaudiū natiuitatis dñi pastozibus an
nunciātū. P̄ria collecta respicit ad hoc quod
dñs circa anū. xii. agebat qñ. i. ascēdēs i hiero
solyma sedebat in̄ doctores audies et interro
gans. Epistola ad iohānis p̄dicationē ptinet.
Rñsorū ad beniuolentiā ap̄loz respicit. i. quō
a dño vocati securi sunt eū. Alia ad leticiā mē
tis eoz ptinet quā habebāt de p̄missiōib⁹ ei⁹
uel de miraculis q̄ p̄ eū uel p̄ nomē ei⁹ fiebant
Euāgelii respicit t̄ps a sua p̄dicationē vsq; ad p̄
dictū t̄ps. Qd̄ deinceps vō i missē officio agif
ad illud respicit t̄ps qd̄ est a dñica qñ pueri be
reorū obuiauerūt ei vsq; ad diē ascēsiōis ei⁹
siue pen. Dño vō secrete vsq; nobis quoq; pec
catorib⁹ designat illā orōnē quā iesus i monte
oliueti exercebat. qd̄ aut̄ postea agif significat
t̄ps illud quo dñs in sepulchro iacuit. Qñ vero
panis i vinū mittit̄ aia dei ad corp⁹ redire oēs
monstrat. Salutatio seq̄ns significat salutatio
nes postea discipulis a xpo scās. Fractio obla
te figit fractionē panis factā a dño discipulis i
emais. hec plen⁹ i suis locis dicent. De missa
p̄ mortuis et ip̄soz officio i. vii. p̄e dicet. Ad
huc missa nō nisi a sacratis deo locis. i. i taber
naculis dñis p̄cib⁹ a p̄t̄ficib⁹ delibit⁹ vsq;
magna necitate dici debz. Nō ergo i p̄phāis
domib⁹ ab ep̄i licētia q̄ sancti⁹ ē missam non
cātare uel nō audire q̄ i locis in q̄b⁹ hoc fieri
nō oꝝ de cōse. di. i. cl̄icos. et c. se. Un̄ scriptū ē
de conse. di. i. sicut. et c. iii. se. et c. cōcedim⁹. et
c. enicuiq; unde ne offeras holocausta tua in
oī loco quē videris: sed in oī loco quē elegerit
dñs deus tu⁹. de hoc dicet in p̄hemio. v. ptis
P̄t̄ aut̄ esse necessitas ut dicat̄ in nauī uel i
exercitu sub papiliōe siue sub dño si illud ha
beri nō possit: sed tūc cū tabula seu altari iati

co. e. d. c. fi. Presbyter aut̄ non debet missas ce
lebrare sine licentia ep̄i in altari in quo ep̄isco
pus ea die celebravit. ea. di. concedim⁹. extra
de puile. in bis. Sixtus tñ papa statuit missam
nō nisi sup̄ altari celebrari. Felix papa p̄m⁹ sta
tuit supra memorias martyz missas celebrari.
Bonifacius papa secūdus statuit ut in misse
celebratione clerici a laicis sint diuisi. Marti
nus papa statuit missam alta voce cātari. Vir
gilius papa statuit eam in ecclesie oriēali par
te dici. Illud quoq; notandū est q̄ in missa
representat p̄ugna a victoria sacerdotis contra
hostē antiquū. p̄cessus ad hanc p̄gnā ponef
sub ti. de acces. pon. ad alta. in fi. Arma vōz pu
gna sacerdotis posita sunt in p̄hemio. iii. ptis.
Rurū missa qñ quoddā iudiciū imitatur.
vnde et canon actio vocat̄. de conse. di. i. nccc
Est enī actio cā in iudiciū deducta. de ver. sig.
forus. In missa qd̄ cā nostra agif oratorium
est proziū deus iudex: diabolus accusator: mis
nistri testes: sacerdos aduocat⁹ et defensor. hic
est Moyses qui causam populi ad dñm alle
gabat: cui⁹ patrocinia de laicis fallacia cōsu
tat⁹ et nostra inocentia cōprobat⁹ et absoluit⁹ et
iudicis ira placat⁹ et p̄ misericordiā culpa remit
tit⁹. xlv. di. discipula. extra de re. iudi. cū vterini.
Lerep missa dicit̄ mysteriū quod. p̄ferf et sacri
ficiū quod offerf. Missē autē officii in di
as p̄ncipaliter diuiditur partes videlicet in
missam cathecuminoz et missam fidelium.
Missa cathecuminoz est ab introitu vsq;
post offertorium que missa ab emittendo dici
tur. quoniam quando sacerdos incipit conse
crare eucharistiā cathecumini⁹ foris de ecc̄sa
mittūtur. Unde antiquitus perlecto euāgelio
diacon⁹ supra pulpitu acclamare solebat. Si
quis cathecumini⁹ adest exeat foris. prout di
cetur in sexta parte sub quarta feria quarte do
minice quadragesime. quod iō fiebat. qñ ca
thecumini licet sint in fide instructi: nondum
sunt renati siue baptizati. et ideo nondum sunt
de corpore ecclesie: sicut nec iudei nec gētilēs
quare sacris altaris mysteriis interesse nō de
bent: que non nisi baptizatis fidelis commit
tuntur. nec thesauri ecclesie sunt inimicis ostē
dendi. Unde de quibsdam qui cathecumio
rum et nondum renatoz typū seu figuram ge
rebant scriptum est. Iesus autē non credebat
se illis sciens quod i homine esset. Hinc etiā i
canone cartaginei. concilii. de conse. di. i. ep̄i
copus. dicitur q̄ nec gentilis nec heretic⁹ nec
iudens prohibeatur ecclesiam ingredi et audire
verbum dei vsq; in finem misse cathecumio
rum nec etiam incestuosi. xxxv. q. iii. de incest.
et c. se. Missa vero fidelium est ab offertorio
vsq; ad postcommunione. et dicitur missa illa

admittendo. quia ea expleta ad ppria quisqz fidelis dimittit. Missa ergo aliqui est nomen collectiuu qd qnqz missa vocat quod est ab introitu vsqz ad offertoriu. qnqz qd est ab introitu vsqz ad ite missa est. et hoc uerius. qd tuc hostia mittit. qnqz quod uisitat? e dicit missa totum officiu ab introitu vsqz ad ite missa est siue inuocatio nominis dei que fit a sacerdote sit per altare qm transmissa: eo qd populus fidelis p mysteriu sacerdotis qui vice mediatoris inter deu et homines. i. xpi fungit preces suppliationes ac vota altissimo transmittit. qnqz tunc officiu quod sub silentio dicitur. qnqz solu uerba illa qbus dñicum conficit corpus. Aliquando missa est nomen. ppriu. quia significat xps qui missus e a patre i hunc mundu. significat etiam angelu qui mittit ut per eius man? hostia offeratur in sublime altare dñi. Ipsi ergo sacrificium. i. hostia vocat missa qm transmissa. prius siquid a patre nobis ut. s. esset nobiscu. postea a nobis patri ut intercedat et sit p nobis apud ipsum. Itē transmissa pzo nobis a patre p incarnatione xpi filii sui q fuit miss? celestis. et postea pfi a nobis per passionē eius. Similiter in sacramento transmissa p nobis primo a patre p sanctificationē q nobiscu esse incipit. postea patri a nobis per oblationē qua p nobis apud patrē intercedit. hec enī missio seu legatio sola sufficiens et idonea est ad soluendas inter deu et homines inimicitias et offensas. Cum ergo diacon? in fine misse dicit: ite missa ē. idem est si ocat redite ad ppria uel se quimini xpm. qnia missa siue oblata est hostia salutaris p nobis ad deu patrem placandum.

Pot etiam a aliter missa diuidi in quatuor pres fm aplm. i. ad thimo. ii. et habetur etiam i canone concilii toletani. s. in obsecrationes. orationes. postulationes. et laudes siue gratiarum actiones. quoz vboz expositio i. v. pre sub terra ponet. Pars prima pcedit ab introitu vsqz ad offertoriu. et dicitur obsecrationes. i. pditiones q. s. fiunt priusqz species incipiat benedici. Secūda usqz ad finem dñice orōnis: ubi uidelz. libera nos qsumus dñe et c. Tercio vsqz ad coionem uidelz fm augu. orationes qs eps dicit post coionem. Quarta vsqz in finē. s. fm augu. quādo prius ite missa est uel bñdicam? dñio populus respōdet deo grās. Scdm alios uero prima pars pten dit ab introitu vsqz ad Te igit. secūda vsqz ad orem? pceptis salu. et c. tertia vsqz ad collectas. q̄rta vsqz ad ite missa est. Rursus qd quicūqz fuerunt sanguis xpi effusiones. id missē officiu ab offertorio i atea in. v. subdiuidit pres ut ibi dicitur. Sed et qd i sola cruce etiam qnaria fuit sanguinis effusio ideo et solus canon subdiuiditur in. v. partes.

prima vsqz qui p̄dic. secūda vsqz ad memēto tertia vsqz ad pceptis. q̄rta vsqz ad embolismu quinta ad collectas.

De quinqz psalmis quos pontifex celebraturus dicit.

Celebraturus

pontifex missarū solennia quosdam psalmos et orationes ex institutione Celestini primi pmit tit quos interim dum caligis et sandaliis ornatur dicit fm exhortationē psalmiste dicentis. Preoccupemus facie eius in con. et in psal. iu ei. Di psalmi sunt qnqz uidelz. Quā dilecta tabernacula tua. Benedixisti. Inclina. Credidi. et De pfundis. ut q̄quid imundū quinqz sen suū transgressionē cōmisit qnqz psalmoz ratione dtergat. Quedā enī continēt in quolibet ipsoz que recte conueniūt celebraturis altaris mysteriū et eucharistie sacramentū. Oratiōes uero qs dicit manifeste p̄inet ad impetrādū cordis et corporis mundiciam et munimen.

Rursus ideo dicit: q̄ dilecta taber. et alios psalmos ut in xpo cū typum gerit v̄tutū plenitudo notetur. Et nota qd religiosus fm ordiis sui p̄fessionem discalciatus incedēs missā celebratur? se calcatus ex pcepto apli dicentis ad ephe. State calciati pedes in p̄paratōe euāgelij pacis. Nepe p calciamēta q̄ sūt d̄ pellib? aīalū mortuoz et calcāt terrā et sunt clauis de subter et apta desup significat qd sacerdos debet esse mortu? mūdo. et debz cor habere clausum ad terrena et ipsa tanqz lubrica calcare et vilipendere et apertū ad respiciendū et desiderandū celestia.

De capitis compositione et manū lotione

Aligis et sanda

lis ipofitis pontifex et sacerdos caput pectinat manus et faciem lauat. nam et legalis sacerdos sa

crificaturus lotis p̄us manibus et pedibus in ouat manastasim cui? loco hodie sandalia habent. put dictum ē sub tertia pre sub ti. de legibus indumētis. Pectinat igit caput et facie lauat. pmo exemplo marie que futuram xpi passionē figurans v̄xit oleo caput ei? etc nī in misse officio xpi passio representat. Secūdo ex mandato dñi dicentis Lu. iiii. Tu aut cū ieiunas unge caput tuū et facie tuam lana. per hoc significans qd in sanctis opibus nris oēm fictionem et simulationem a nobis amouere

debeamus. tertio peccatur caput. nam per capillos superflue cogitationes et cura terrene sollicitudinis per caput mens et intentio que cum ceteris anime actibus sicut caput ceteris membris sit pereminet significantur. Longue igitur pectine capilli complanantur et ordinantur. et eui si sepeantur. ad notandum quod tunc specialiter mores componere et superfluas cogitationes a se repellere debet. Iuxta illud prophetici. Aufer te malum cogitationum vestrarum atque mens ipsi preuia discretionem separari quietari et purgari a terrenis sollicitudinibus et virtutibus ornari debet. Peccatum enim est propter ordinatam in scissionibus diuisionem discretionem significat que intentio anime adornatur sicut capilli capitis pectine adornant. Manus quoque lauat propter reuerentiam tanti sacramenti quatenus ad illud pertractandum mundissimus accedat. Unde Beatus Hieronymus in pastoralis li. i. c. xij. Necessarium est ut munda studeat esse manus que diluere sores curat. Corporaliter igitur lauat manus ut spiritualiter munda actus. Iuxta illud psalmi. Lauabo inter innocentes manus meas et non quasi illorum manibus ad mensam peruenire videatur. non quod lutum manuum diuina sacra contaminet. Sed si quis indigne manducat et bibit. iudicium sibi manducat et bibit. Unde in euangelio mathei non lotis manibus manducare non coinquant hominem que vero de ore procedunt et de corde exeunt et cogitationes male. homicidia et adulteria et homicidia. et hec sunt que coinquant hominem. sollicite ergo satagendum est ut non tam exteriora manuum quam interiora mentium inquinamenta purgentur. Manus autem lotio a lege sumptum exordium ut promissum est. Legitur etiam exo. xxx. et xxxviii. et xl. c. quod moyses fecit labium encus de speculis mulierum in quo lauabant se sacerdotes in ingressu tabernaculi testimonij. et quasi accessuri erant ad altare. siquidem in labio eneo sonoro significatur confessio. In altari aureo mentis amaritudo. In speculis mulierum vite sanctorum consideratio. Sacerdos ergo priusquam ad altare veniat per confessionem sine lachrymis peccantem se abluit per mentis amaritudinem se purget. per considerationem vite sanctorum se informet. De primo ysa. iiii. mudamini qui fertis vascula diuina. De secundo i. corinth. vi. Expurgate vos. fer. et. De tertio hebreos. xij. habentes impositam nubem deponamus omne pondus. et circumstantes nos peccatum ut sit in numero innocentium audacter dicentium. Iudica me domine quoniam. e. in innocens. et infra. Lauabo in innocens. m. m. et cir. a. t. domine Deinde manus lotas manutergio tergitur. quia post lachrymas contritionis peccata aboleret et abolere per opera satisfactionis debet. linum quidem per laborem ad candorem perducitur et

penitentes per satisfactionem ad perpetuam glorificationem perducuntur. Linum igitur manuum et faciei ornamenta non sunt voluptates oblectamenta. sed figurata a domino sacerdotibus leges iniuncta.

De aque benedictione asperzione.

Sacerdos in officio debet celebrare turis alba et stola paratus priusquam planetam induat ut liberi vocare possit aquam et instituit de Alexandri pape prius benedictum altare ecclesiam et populum aqua benedicta consperget ut omnis spiritum imundorum spurcicia tam de habitaculo quam de cordibus fidelium appellatur. hec enim virtus aque exorcizate inest. et etiam quod nouus christi anorum populus baptismatis sacramento renatur. ita ministerio aque lota renatorum corpora inuinit sicut sanguis agni a pristino populo ad repellendum percussores in postibus ponebatur. Unde in canone Alexandri ita legitur aqua sale asperfas populus benedicimus et ea cuncti aspersi sanctificentur et purificentur. quod et omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitule aspersus populum sanctificabat atque munda bat. a venialibus et multo magis aqua sale aspersa diuiniusque precibus sacra populum sanctificat atque mundat a venialibus. et si sale aspersa per dei seculi sterilitas aque sanata est. quanto magis diuinis precibus sacratus sal sterilitatem reprobis aufert humanarum. et coinquatos sanctificat et purgat et cetera bona multiplicat et insidias dyaboli auertit et a fatas matris versucis homines defendit. Rursus tunc sacerdos iustus tabernaculi aspergit dum dei misericordiam petit. Lyprianus quoque papa ait quod id homines aqua benedicta aspergunt quod valet ad sanctificationem. vii scriptura per Ezechiel dicit. Aspice super vos aqua mundat et mundabimini ab omnibus inmundicijs vestris. et dabo vobis cor nouum et spiritum nouum in vobis. Item in numeris quod tetigerit cadauer hominis humane anime morticinium. i. a morte cadens. et per septem dies fuerit inmundus aspergat ex hac aqua die iij. et vij. et sic mundabitur a peccato. Si enim aspergitur die tertia non fuerit sepius non poterit emundari. Item quod ex hac committione aspergitur non fuerit polluet tabernaculum. i. tanquam pollutus non intrabit cum aliis tabernaculum. i. scilicet quod est per tabernaculum domus. i. ecclesie et prebit ex istis. Item quod aqua expiationis non est aspergitur inmundus erit et manebit spurcicia eius super eum. Et iterum purificabis leuitas circumspices eos aqua purificationis. et iterum aqua aspergitio purificationis est. Ex quo apparet aspergones aqua in salutis lauacri obtinere. quod in premissa fere ad aqua baptismi. Ad idem in memoria baptismi omni officia benedicti. ut dicitur i. vii parte sub

ascensioe p̄terq̄ in pascha ⁊ penth. q̄ in sabba
tis dñicas illas p̄cedentib⁹ b̄dictis fontib⁹ añ
crismatis infusione aq̄ recipi⁹ ⁊ ad aspergēdū
nos ⁊ domos reseruat sicut in canōe cantum
habet. Ex aq̄ q̄ b̄dicta nos ⁊ loca in signifi-
catione baptismi aspergim⁹. nec aspergimur ut re-
baptizemur: sed ut grām diuini nois cū memo-
ria baptismatis inuocemus. Et h̄ in dictis dua-
bus dñicis aspergat altare: nō tñ tunc cantat
antiphona. Asperges me dñe ⁊c. q̄ tunc poti⁹
ludendū nobis est cū recolimus nos esse a xpo
mundatos p̄ sue supplicii passiōis. Iuxta illud
in treñ. iij. Admoria memor ero ⁊ tabescet in
me aia mea. In dñicis ergo diebus añ missā ⁊
maius altare tñ ⁊ totus ppl⁹ aspergat q̄uis i
nocturnis ⁊ vesp̄is oīa altaria vel saltē preci-
pua turificent. Circa qd̄ considerandum q̄
b̄mōi aspersio alia ratione fit sup̄ pplm ⁊ super
altaria: q̄ enī conclusit deus oēs sub peccato
saltē veniali: q̄ septies i die cadit iustus. Iecir-
co ipse ppl⁹ ecclesiā ingrediens diuini insit e-
re intendens ipsa aq̄ sc̄ificata aspergitur q̄ va-
let ad quotidiana delenda sicut in cinis vitule
in veteri testa. s̄m q̄ qui imundus erat p̄hibe-
batur ecclesiā ingredi donec aq̄ lauaretur.
Altare enim aspergitur p̄pter reuerentiā sacra-
menti qd̄ ibidem consecrandū est ut inde om-
niū malignorū spiritus p̄sentia arceatur. ⁊ qm̄
xps per altare qd̄ esse debet lapideus signifi-
catur s̄m illud apostoli. petra autē erat xpus ⁊ fi-
des nostra de vno xpo ⁊ non de pluribus ē. ic
circo ut signum signato respondeat vnico alta-
ri aspersio vniuersus aspergitur populus: q̄ ipse
solus est qui tollit peccata mundi. Thurifi-
catio vero q̄q̄q̄ representat diffusionē diuersa-
rum gratiarū spiritualiū. ⁊ qm̄ gratia nō solum
in capite: v̄x etiam in alijs subiectis capiti iue-
nitur. ideo conuenienter post primū secunda-
rio alia altaria per q̄ diuersi gradus scōrū intelli-
gunt thurificari solent. Rursus thus in thuri-
bulo cor igne ofonis accensū significat. Qua
ergo oro n̄ra solū ad deū ⁊ xpm̄ mediatore nō-
strū d̄z principaliter applicari. iō ⁊ altare ⁊ cru-
cifixus thurificari solent. In paschali autē
tpe ad aspergēdū cantam⁹. Vidi aq̄nā qd̄ sit
miss̄ de Ezech. Cui dñs ciuitatē oñdit edifica-
tā sup̄ mōtē ⁊ xgentē ad austrū in q̄ erat miras-
bile tēplū. Ciuitas ecclesia est de q̄ dñs. Nō po-
test abscondi ciuitas sup̄ mōtē posita. Tēplū est
cor⁹ xpi de quo dñs. Soluite tēplū ⁊ p̄ tri-
dñū edī. il. Aq̄ de tēplo egrediēs fons est bap-
tismi de latere xpi p̄cedens. S̄z cū fuerit i leuo
lanceat⁹. cur hic dñs a latere dextro. n̄deo duo
sunt latera xpi. s̄. dextrū ⁊ leuū. Dextrū est diui-
nitas. ⁊ leuū humanitas. A latere igitur dextro
exiit aq̄: q̄ de diuina xpi natura sp̄s sci aq̄ in

uisibilis p̄cedit q̄ aq̄ inuisibili. q̄ de latere leuo
i. humanitate lanceata p̄fluxit saluandi virtū
tē tribuit. Recte igitur hic in p̄essione pascha-
li cantamus in laudē flum̄is h̄ c⁹ in vndatiōe
p̄ mortē xpi reuiximus. V̄x p̄ octauā pen-
the. cantatur in dñicis ad aspergēdū antipho-
na. Asperges me dñe ⁊c. q̄ a pascha vsq̄ tūc in-
termittitur. Quia de fide passiōis ⁊ humilita-
te baptismi p̄pheta p̄dixit. Porro aq̄ cū bene-
dicitur sal admiscetur: qd̄ ab Eliseo sumpsit ex
ordiū. ⁊ fit hoc ad notandū q̄ populus p̄ aquā
intellectus ut sanctificari possit. per sacerdotis
officiū verbo dei inbuitur quoq̄ per salē signi-
ficatur. Sit ter crux sup̄ aquā ⁊ salem: quia
docetur populus sancte trinitati gratias p̄ sua
eruditione atq̄ redemptiōe referri. Per aquā
quoq̄ confessio. per salem amantudo significa-
tur. ex aqua mixta geminus partus procedit. s̄.
diuisio seu separtio delictorū. ⁊ ornis virtutū ac
bonorū op̄er. Sed quare prius benedicitur
sal q̄ aqua. respondeo per sal intelligitur ama-
ritudo penitentie. per aquā baptismus: quia er-
go cordis contritio debet p̄cedere absolutio-
nē ⁊ penitentia baptismū. ideo prius benedi-
tur sal q̄ aq̄. Et nota q̄nto esse genera aque
benedicte. Prima in q̄ fit iudiciū purgationis
q̄ in v̄su nō est. Scōa aq̄ q̄ sc̄ificat in dedicati-
one ecclesie ⁊ altaris de q̄bus in p̄ma p̄e dñi
est sub ti. de cō. ec. ⁊ al. Tertia est: q̄ in ecclesia
aspergimur de qua hic agitur. Quarta aq̄ bap-
tismi de qua dicitur in sexta parte sub sabbato
scō. ⁊ hac solebat hoies aspergi priusq̄ crisma-
rent. ⁊ adhuc fit in q̄busdā locis sed hodie in-
terdictū est. putabant enī se itē a peccatis h̄
aq̄ asperione mundari. Cū tñ constet nullum
bis baptizari posse: quia vero maius dignū tra-
hit ad se minus dignum. iō si aq̄ nō b̄dicta ad-
miscetur benedicte efficitur benedicta.

De officio seu introitu misse. Rubrica.

In introitu prima
ps mis
se incipit. Sciendum autem q̄ s̄
cti patres ⁊ prophete ante christi
aduentum suspirantes ⁊ precon-

zantes premiserunt desideria opera laudes ⁊ p̄-
ces que singula figurantur in missa. Introi-
tus namq̄. s̄ ipsa antiphona vaticinia prop̄hā-
rum ⁊ scōrū patrum desiderium cum p̄conij
silijs dei aduentum ⁊ incarnationem dei expe-
ctantium exprimit. In cuius rei signum in p̄i-
ma dominica aduentus cantat ecclesia introi-
tum. Ad te leuani. ehorus igitur p̄sallentiū cle-
ricorū qui significat chorū prophetarū ⁊ multitu-
dinem sanctorū xpi aduentus expectantiū aīas

sua dilatat et introitum in iubilo cantat: quoniam prophete patriarche reges et sacerdotes omnesque fideles aduentum christi cum desiderio expectabant. clamantes et implorantes. Emitte agnium domine donatores terre etc. Item Veni domine et noli tardare etc. Hinc etiam ille simeon iustus et senex benedixit dicens. Nunc dimittis servum tuum domine etc. quod viderunt oculi mei. Et omnes. Multi reges et prophete voluerunt videre quod vos videtis et non viderunt etc. ex eorum ergo persona cantatur introitus per quos christus introiit in mundum. Iuxta illud apostoli. Et cum intro duxit primogenitum in orbem terre: et adorarent eum omnes angeli dei. Sequitur versiculus psalmistae cuius siue per. quod versione ad operatores notat. Dicitur etiam versus: quod per eum revertimur ad introitum significans opera et varietatem. Consequenter ex institutione Damiani pape de gloria patri etc. quod significat laudem: quod post operationem danda est gloria. de etiam gloria ut ostendat patrem et filium spiritum sanctum habere eque gloriam et coeternam maiestatem. In principio et nunc et semper et in secula seculorum. id est in peritio presentis et futuro tempore. Interpositio autem glorie inter primam cantationem introitus et ipsius repetitionem designat captionem benivolentie. ut enim quod expectabant facilius obtinerent ad totam trinitatem cordis et vocis glorificationem clamabant dicentes. Unde nobis do. mi. tu. et fa. tu. d. no. quod sedes super cherubim apparere coram effra. b. et ma. quorum tandem clamorum spiritus sanctus exaudiens venit cum oleo leticie per confortibus suis. et ad evangelizandum pauperibus descendit. sicut ipse dei filius per prophetam testatur dicens spiritus domini super me. propter quod venit me evangelizare pauperibus misit me. Deinde antiphona ipsa seu introitus repetitur et desiderium antiquorum patrum seu iteratio et multiplicatio suspiriorum et clamorum ipsorum evidenter exprimat. unde per prophetam. mandata remanda expecta respecta modicum ibi et modicum ibi. si moram fecerit expecta eum: quod veniens veniet et non tardabit. Hoc autem desiderium antiquorum non semper representat introitus intellectus littere: sed iubilo cantilene. Uterque in diebus praefatis bis introitus cantatur in laudem divinitus et humane nature que in persona filii sunt unitae. In quibusdam vero ecclesiis et precipuis festivitatem tripliciter in laudem et honorem trinitatis quod est tripudium in eorum memoria missam cantamus. et de semel cum gloria patri ad laudem incarnationis. Quicquid autem inchoat voce dimissa ad notandum humilitatem subsequenter alta voce repetitur: quod vocis exaltatio significat excitationem a somno peccati quam vox super praefata demonstrat. Iuxta illud apostoli. Vox est iam nos de somno surgere. Potest etiam aliter dici. puta de invitatorio in. vi. parte sub ti. d. notandum dicitur. semper tamen integre repetitur ut per

sectio leticie denotetur. Quedam vero ecclesie dunt introitus primo perfecte: quia ecclesia dei laude perfecta laudat. secundo imperfecte: quod imperfecta est omnis laus vite. tertio perfecte: quia perfecta est laus patrie. Dicitur autem introitus eo quod dum ille canitur sacerdos ministraturus ad altare intrat. seu quod per illam antiphonam ad officium intrat: quod etiam vocatur officium quod efficiunt. puta dicitur in. pbe mio. v. partis. Celestinus papa statuit ut psalmi david centum quinquaginta ad introitum misse antiphonam antiphonatum canerentur: quod antea non fiebat: sed epistola pauli tamen et evangelium legebantur: et postea missa celebrabatur. de illis ergo psalmis excepti sunt omnes introitus regulares gradualia offertoria et cōiones. que cum modulatione primo ceperunt ad missam in ecclesia romana cantari. Hec enim introitus missae cum cantu ordinavit: et unum versum de illo psalmo qui cantabatur retinuit. Regulares vero introitus sunt qui secundum varietates solennitatum instituti sunt: ut Puer natus est nobis etc. et Spiritus domini implevit etc. et hi sunt versus de psalmo. praeterquam illi Viri galilei. et nunc scio vere qui etc. Et alij quidam secundum aliquas ecclesias. Et est notandum quod quoniam introitus de psalmo sumitur si primus versus psalmi sit introitus aliquis de sequentibus versibus eiusdem psalmi erit versus illius introitus sicut patet in introitu tertiae feriae prime ebdomadae quadragesime sine que incipit. Domine refugium. versus enim est priusquam montes fierent. Si vero non primus versus psalmi. sed aliquis alius de sequentibus sit introitus: tunc primus versus psalmi erit versus ipsius introitus: ut ecce in natali est introitus. Dominus dixit ad me etc. versus vero est. Quare fremuerunt gentes. et in festo innocentis introitus est. Ex ore infantium etc. versus est. Domine dominus noster etc. et sic de alijs: quod sit ad significandum unionem et connexitatem capitulis et membrorum. Rursus versus quicquid est duplex. quicquid unus. quicquid dimidiatus: de quo dicitur in sexta parte sub sabbato tertiae ebdomadae quadragesime. Dum autem introitus canitur non sedetur: quoniam ad opus et preconium christi introitus refertur ut predestinati ad verum cultum dei vocentur. In quibusdam ecclesiis trophi dicuntur pro psalmis ex institutione Gregorij pape ad malos gaudium de christi adventu representandum. Est autem proprie trophus quidam versiculus qui in precipuis festivitatem cantatur immediate ante introitus quicquid quoddam preambulum et continuatio ipsius introitus: ut verbi gratia. In festo natiuitatis ante introitum illum Puer natus est etc. praecedat trophus iste Ecce adest. de quo prophete cecinerunt dicentes Puer natus est etc. Dabit autem trophus origi-

nē a lege. Legit eis numeri. x. q. dū elenare ar
cha cantabat. Exurge dñe. Lū vero deportaba
tur cantabatur. Reuere dñe ad multitudiez
exercitus. Et dñ trophus a trophos qd est con
uersio: qm̄ quedā ibi solent fieri cōuersiones ad
introitū. vñ qñq; prius dñ versus ⁊ post eleyō
⁊ inde etiā trophiū dñ zona: qz cōuertit ab ym
bilico ad ymbilicū circūcūdo. Pōt etiā ali
ter dici: qm̄ introitus est laus ecclesie de iudeis
conuersis. Unde tria continet: vñ antiphonaz
versum ⁊ gloriā. ⁊ hoc ppter tres ordines fide
liū q fuerunt hebraice lingue. s. patriarche pro
phete ⁊ apostoli. Introitus siue antiphona est
patriarchaz: versus pphetaz: gloriā vñ aplosū
antiphone repetitio est p̄dicationis ydēptas
⁊ confirmatio qm̄ qd lōge prius patriarcha ge
stibus figurauit. ppheta p̄dixit. apls euangeli
zauit. Ad quā etiā conuersionē notandā solen
nes trophi alicubi inseruntur qui sunt laudes
ad introitū conuertibiles. Nam trophos grece
dicitur conuersio latine vt premissum est.

De accessu sacerdotis ac pontificis ad altar
⁊ de processione.

Am introitus

canit pontifex seu sacerdos para
tus ⁊ sacris indumentis ornatus
de sacra ede egreditur: ⁊ ad alta
re accedit significans qd xps expectatio gentiū
carne sacrosancta assumpta ex virginis carne
icorrupta d̄ secreto habitaculo celoz egressus
est in mundū. vel de secreta ede: vñ de virginis
li vtero. egressus est tanq; sponus de thalamo
suo. Porro eps siue sacerdos egrediens. proce
dit inter duos: vñ inter vnū presbyter ⁊ dyaco
nū quē antecedit subdyaconus euangelij codi
cem clausum gerens. illum precedunt duo ce
roserari quos etiā precedit ferens thuribulum
cū incenso. Demū eps vel sacerdos ad altare p
ueniens mitrā deponit confessionē facit codi
cē aperit ⁊ osculat apertū. Sacerdos itaq; seu
eps illum magnū repñtat sacerdotē. s. xpm̄. de
quo ait apls. Xps assistens pontifex futurozū
bonoz rē. sacerdos ⁊ leuita illum deducētes
legem ⁊ ppheciā designāt fin illud qd ipse do
minus pposuit in parabola sauciati: qz sacer
dos quidē descendit eadē via ⁊ viso illo p̄terit
it. filr ⁊ leuita Moyses quoq; ⁊ helyas in fi
gura legis ⁊ pphete apparuerunt i monte cuz
xpo loquentes. Sacerdos ergo ⁊ leuita deduc
cunt ep̄m: qz lex ⁊ ppheta xpm̄ annunciae
runt ⁊ p̄miserunt. Unde Moyses inquit pro
phetā suscitabit nobis deus de fratribus nr̄is
ipsum tanq; me audietis. Itē ysaías. Ecce vñ

et ppheta magnus ⁊ ipse renouabit hierusalē.
vel eps seu sacerdos inter duos xps significat
xpm̄ inter duo testamenta. ipse enim a duob;
testamentis mundo per pphetas ⁊ aplos p̄di
catur. qz vero ille in mundū venturus p̄miser
pphetas sapientes. ⁊ scribas in locū scribar p̄
mittit pontifex seu sacerdos subdyaconū por
tantē scripturas qui sapiens sit dñica dispo
ne vasa. Qñq; vñ archidyacon⁹ ⁊ sacerdos p̄
tificē deducunt quē immediate dyaconus ⁊ sub
dyaconus antecedunt qui significant aplos ⁊
discipulos: quos xps misit ante faciē suā. ⁊ ad
huc quotidie mittunt p̄dicatores ⁊ plati ec
clesie p̄pare viā dñō spiritualiter ante faciē suā
Adhuc subdyaconus antecedens significat io
annē baptistā qui p̄cessit in spiritu ⁊ v̄tute be
lye p̄pare dñō plebem p̄fectam. ⁊ fert ante p̄
tificem codicē euangelij: qz Jo. ante xpm̄ p̄di
cationē euangelicā inchoauit dicens. peniten
tiā agite appropinquabit enim regnum celoz.
Dyaconus vñ repñtat pphetas qui annuncia
uerunt futurā ex euangelio vitā. Ceterū eps iō
seq̄ euangeliū ad notādū qd oīz semp illud ⁊ i
nuerl ⁊ in mente habere. ⁊ ante illum portatur
qz per doctrinā euangelij ad xpi vitā via p̄pat
Pōt etiam dici qd p subdyaconū libz ferētes ⁊
p dyaconū euangelij p̄conē sanctos nom̄ te
stamenti. per libz vñ euangelij nouum intelli
mus testa. Per ceroserarios vñ ⁊ thuriferariū
sanctos qui p̄cesserunt nouū. ⁊ per duo can
delabra cū cereis ardentibus legem ⁊ ppheciā
que xpm̄ mundi lucem nunciabant cōmemo
ramus. Sine igne enim non debet sacrificari:
extra de cele. mis. c. fi. Juxta illud leui. vi. c. ignis
in altari meo semper ardebit. Quid lumē bu
ius significet. ⁊ de candelabris dictum est in p
te prima sub ti. de picturis. Lerei ferunt super
candelabra qua fundamentum designant: vt
super fundamentum luceat coram hominibz
lux p̄dicatoz. Dulce ergo candelabra dya
conus ⁊ subdyaconus ante euangelium prece
dunt: quia lex ⁊ pphete legem gratie precesse
runt. In quibsdā ecclesiis sunt tres cerei quo
rū medius significat illuz qd ait ydiciq; fuerint
duo vl tres rē. In alijs. vii. qd grā septiformi to
ta ecclesia illuat. de hoc aliter sub euāgelio oi
cēf. Thurificarius vñ ceroserarios ⁊ alios añ
cedit ad notādū qd thuris significatio sanctis
vtriusq; testi cōis est. Per thuribulū at cor
humanū cōpetēter notat: qd oīz esse aptū sup̄
us ad suscipiendū ⁊ clausū inferi⁹ ad retinēdū
hīs ignē caritatis ⁊ thus deuotōis siue suauis
sime orōnis: seu bonoz exēploz sursum redētiū
qd p fumū iū resultantē notat. sicut enī thus i
igne thuribuli suauiter redolet ⁊ sursum ascen
dit. ita opus bonū vel orō ex caritate vltra oīa

thimiata fragrat. Adhuc thuribulū cū incenso corpus xpi suauitatis odore plenum carbonēs spiritū. s. thūs boni operis odorē designant. de hoc etiā dicitur in .v. parte sub ti. de laudibus marutinis. et infra sub ti. de thurificatōe. **P**o q̄ ad altare ventū est cerei qui precesserāt post ponunt. vt ostendat doctores fuisse ante natiuitatē et post illuminantes. Candelabra vō manibus per acolitōs tenent donec kyriel. incipiat ut ad notandū q̄ doctor opere debet exerce re qd̄ docet qd̄q; nō debet nudem pplm deserre: donec sciat p̄fiteri dñe miserere. Illo vero incepto deponunt qñq; in pauimento: tūz q̄a post acta bona opera humiliare et esse puluere recognoscere nos debemus: tūm qz doctore i bono opere et in predicatione se terram esse cognoscere debent. Sed dum officium inchoat subleuari debent: quia quisq; et precipue prela tus se erigere per bona opera debet vt ceteri b̄ videntes glorificent patrem qui in celis ē. Adhuc pontifex ad altare perueniens mirā depo nit. prout dictum est in tertia parte sub titi. de mitra. Deinde confessionem facit. Interea vō dum confessio fit subdyaconus tenet lib: euā gelioz: clausum ante facies eius a parte sinistra. Stat quidem ad sinistram: qm̄ ipse tenet in ali quibus locum p̄phetarū quos sepe in ecclesia legit. tenet librum ante oculos pontificis: vt il le iugem memoriā habeat euangelice predi cationis qui clausus tenetur: qm̄ lex euangeli ca clausa in p̄phetis mystice continetur. Con fessione autem facta sacerdos librum aperit et osculatur: prout sub ti. de osculo altaris dicit.

Sane s̄m Innocentiū papam. iij. romanus pontifex dum stationalis solennitas celebrat cum sex ordinibus clericor: de quibus in p̄be mio secunde partis dictum est. A sacratio siue a loco vbi se induit et parauit p̄fessionaliter p̄ greditur ad altare designans q̄ xps exiuit a pa tre et venit in mundū. hic enim p̄fessionis or do generationis xpi seriem representat quam Matheus euangelista describit in qua sex in ueniuntur ordines personarum a quibus secu dum carnem christus originem traxit et in mū dum processit: videlicet patriarche prophete re ges p̄ncipes pastores. et oues. Abraham pa triarcha. Dauid propheta. Salomon rex. Sal mon p̄nceps. Judas pastor. Sorobabel dur. Duo dyaconi pontificem deducentes. signifi cant Abraham et Dauid: quibus incarnationis xpi facta est repromissio. nam illi repromissum est in semine tuo benedicentur omnes gen tes. isti vero pollicitus est. De fructu vētris tui po. s. f. t. propter quod euangelista figurat hos duos in incarnatione xpi premisit inquit. Li ber generationis domini nostri Ihesu christi

filij dauid filij abraham. iste sunt due columnę quas vetus ille pontifex i vestibulo templi pos suit ante hostium quas ambit funiculus duo / decim cubitozum idest quos fides duodecim apostolorum amplectitur. de quarū medio xpi hostium credentibus aperitur. Quatuor autē ministri super pontificem mapulam ferunt in summitatibus quatuor baculozum colligatam et inde ipsi ministri manipularij nuncupantur mapula illa q̄ diuersis figurata est imaginibus sacram designat scripturam que multis et vari is est insignita misterijs. Nec quatuor baculis super pontificem portatur extensa: quia sacra scriptura quatuor modis super christū fertur exposita videlicet historice. allegorice. anagogi ce et tropologice. prout dictū est in probemio libri. hic est flumius paradysi qui quatuor in ca pita diuisus progreditur: hec est mensa propo sitionis que quatuor pedibus eleuata subsistit Super pontificem ergo portatur extensa vt is uenisse monstratur quem lex scripserat et pro phete. Nam ipsemet christus incipiens a moy se et prophetis interpretabatur in omnib: scri pturis que de ipso erant. propter quod dicitur alibi. Si crederetis Moysi etiam crederetis et mihi. de me enim ille scripsit. Quatuor ministri mapulam ferentes quatuor sunt euāgeliste sa cram scripturam declarantes et fidem exaltan tes. Hinc est q̄ in summitatibus baculozum e orum imagines collocantur et preferuntur duo luminaria cum incenso quia lex et prophete cū psalmis christi pronunciauerunt aduentū. xpo attestante qui ait necesse est impleri omnia il la que in lege moysi et prophetis et psalmis de me scripta sunt. In maioribus autem solenni tatibus septem candelabra coram pontifice d̄ feruntur per quod illud ostenditur quod Jo annes in apoc. describit. Conuersus inquit vi di septem candelabra aurea. et in medio illorū similem filio hominis vestitum podere vt ille p hoc aduenisse monstratur super quem requie uit spiritus gratie septiformis secundum illud Ysa. vaticiniū. Egredietur virga de radice yesh se et flos de radice eius ascēdet. e. i. f. e. f. d. f. i. et in. sy. con. et. f. i. f. t. p. r. e. f. t. d. In quibsdā et iam basilicis circa medium chozi manipulus stupe appenditur. cui pontifex transiens ignes apponit vt in conspectu populi cito incinere tur. per hoc secundum aduentum cōmemorāf in quo christus viuos et mortuos et seculum p ignem iudicabit. Nam ignis in conspectu eius semper ardebit et in circuitu eius tempestas va lida. ne videlicet quis male securus existat: qm̄ qui in primo aduentu blanditur per secundūz exercet. qui enim iudicandus venit in secu do. Hoc etiam fit vt pontifex ignem apponēs

consideret qd ipse debet in cinerem redigi et or-
natus eius in fauillas conuerti. et qd quoadmo-
dum suppa facile combuntur. sic etiam facile
et quasi in momento presens transit mudus et
concupiscentia eius: quia secundum Jacobum
apostolum vita nostra vapor est: et ad modicum
parens. ne forte qui gloriosus incedit in tem-
porali gloria delectetur. nam omnis caro fenit
et omnis gloria eius quasi flos agri. cum autem
iam pontifex appropinquat altari. primum
stole cantorum accedens dextrum ipsius bu-
merum coram astantibus osculatur: quia cum
christus nasceretur in mundo angelus ille cui
quo facta est celestis milicie multitudo lauda-
rium deum. natiuitatem eius pastoribus pare-
fecit. de quo dicit propheta. Puer natus est no-
bis et filius datus est nobis. et factus est princi-
patu super humerum eius. Porro tres sa-
cerdotes qui pontifici venienti coram altare re-
uerenter occurrunt et inclinantes os eius oscu-
lantur et pectus. significant illos tres magos qd
venerunt hierosolimam dicentes: ubi est qui na-
tus est rex iudeorum. et proidentes adorauer-
unt eum. et quia apertis. t. f. o. e. m. a. t. et mirra
Per geminum quidem osculum geminam in
christo continentur naturam diuinam scilicet
et humanam diuinam quasi latentem in pecto-
re humanam quasi patentem in ore: quas etiam
per oblata munera magi mystice figurantur.
Osculum enim signum est reuerentie: prout sub
ti. de pacis osculo dicitur. Disponitur autem
ista processio velut castrorum acies ordinata.
Nam maiores et fortiores quasi custodes exer-
citus preueniunt et sequuntur. minores autem
quasi debiliores in medio colliguntur. precedunt
enim episcopi et presbyteri subsequuntur pon-
tifer et dyaconi in medio colliguntur subdia-
coni et acoliti. catores vero quasi tubicines ex-
ercitum precedunt: ut eum ad prelia contra de-
mones excitent et inuident. de quo presb. apo-
stolus dicit. Non est nobis colluctatio aduer-
sus carnem et sanguinem: sed aduersus spiritum
alia nequicie in celestibus. Unde buccinate in
neomenia tuba in die in signis solemnitate ve-
stre. Premissimus de processione summi po-
tificis. Inde etiam occasione sumpta et de alijs
processionibus aliqua subiiciam. Circa qd
generaliter notandum est. qd sicut in missa le-
gatio christi pro nobis in mundum figuratur.
et in processionibus nostris reuersio nostra ad
patriam nostram denotatur: quarum solenni-
tas egressum populi de egypto pene in omni-
bus imitatur. Sicut enim populus ille per mo-
ysen creptus est de manibus pharaonis. sic po-
pulus dei per christum liberatur de ore leonis.
Et sicut tabule testamenti de monte synai ac-

cepte sunt a moyse et coram populo portate ex
odo. xxxiii. et xxxv. c. sic liber euangelij sumitur
de altari et portatur. Illos vero columna ignis
precedebat. et nos lumen candelae precedit ante
turnas illorum signa ferebantur. et ante nos cru-
ces et vexilla portantur. Ibi prodigia fiebant et
apud nos miracula non cessant. Illic leuitica
bernaculum federis portabant et nostri dyaco-
nes et subdiacones planaria et capias ferunt.
Ibi archa domini a sacerdotibus portabatur.
et apud nos scrinium aut feretrum cuius reliqui-
is a presbyteris deportabatur. Apud illos Aa-
ron summus sacerdos sequebatur ornatus. et
apud nos episcopus insulatus. Apud eos moy-
ses cum virga. apud nos rex cum ceptro. vel e-
piscopus cum gambuca. Ibi clangor tubarum
hic strepitus campanarum. Ibi populus arma-
tur. hic clerus sacris vestibus et populus virtutibus
adornatur. Ibi populus aspergebat sangui-
guine. hic aqua benedicta cum sale. Illis obui
et amalech sanguinem sitiens. nobis turba de-
monum nostre vite semper insidians. Illis su-
us iosue victor extitit. et noster ihesus victor
am nobis obtrinit. Cum autem ad aliquam ec-
clesiam processionaliter tendimus. tunc quasi
ad terram promissionis accedimus. Cum vero
ecclesiam cantantes intramus. quasi gauden-
tes ad patriam peruenimus. Cum circa eccle-
siam feretrum cum campanarum pulsatione por-
tamus quasi cum archa cum sono tubarum et
cum clangore populi hierico circueimus. Hierico
corruit et destruitur: cum in nobis concu-
piscencia vincitur. Cum vero de choro ad ali-
quod altare inus ibique stationem facimus. si-
gnificat qd anime ad christum tendunt et con-
tinentur in consorcio angelorum. Secundo
etiam dauid et salomon nos ad processiones infor-
mauerunt cum dauid archam dei in tabernaculum
et salomon in templum cum hymnis et canti-
cis portauerunt et sub alis cherubin locauerunt.
Si christi humanitas ascendens celum ingre-
ditur. et ab angelis perhenniter adoratur. quoniam
fidelis anima comitatur. Tercio etiam in p-
cessionibus memoramus qd christus de sinu pa-
tris venit in mundum. de presepe ad templum
et de bethania in hierusalem. et de hierusalem in
montem optantes ut de mundo reuertamur ad
patriam. et de una ecclesia ad aliam scilicet de
militante ad triumphantem sequentes crucem
id est vestigia crucifigi. et nos vicij et concupi-
scentijs crucifigentes. Sequentes etiam vesti-
gia sanctorum. precepta euangeliorum. et indu-
ti vestes sacras scilicet loriceam iusticie. cingu-
lum continentie. scutum fidei. et galeam salutis
eterne. Deinde sacerdotes celebrantur quasi co-
tra spiritualia nequie in celestibus pugnantur

sacris vestibus quasi armis induitur: prout di-
 erum est in probemio tertie partis. Innon-
 nullis autem ecclesijs sic processio ordinatur.
 Procedunt namq[ue] septē acoliti euz luminarijs
 significantes omnes qui per septiformē spiri-
 sancti gratiā lumen scie fidelibus ministrave-
 runt. Illos sequunt[ur] septem subdiaconi cum
 planarijs significantes illos qui per eandē gra-
 tiā plenitudine diuinitatis in xpo habituram
 corporaliter docuerunt. Et post eos septē ora-
 conī rep[re]sentant[ur] vlt omnes qui per eandē grām
 spiritualē intelligentiā: v[er]o euāgelicā de xpo ha-
 buerunt. Et post eos. xij. priores figurantes om-
 nes qui fide sancte trinitatis vel triū vel quor[um]
 virtutum operibus choruscant quos comi-
 tantur tres acoliti cū thuribulis et incenso signi-
 ficantes tres magos qui xpo munera obtulerūt
 Deinde sequitur vnus subdiaconus codicem
 euangelij baiulans: qui significat legem: qui iō
 pontificem precedit: quia lex cōtinens i se pas-
 sionis euangelice sacramentū precesit xpi ad-
 uentum et portat illum clausum ad notandum
 qd illud in lege fuit obscur[um] priusq[ue] agnus sep-
 timi libri singula apiret. Deinde pontifex a du-
 obus quasi in curru vehitur quē turba comita-
 tur orando in quo designatur qd ppls sequitur
 xpm in celum: in quo comitatu decem sunt or-
 dines. s. hostiarij. lectores. ep[iscop]i. acoliti. sub-
 diaconi. oratores. p[re]sbyteri. cantores. clerici.
 mares. et mulieres: quia currus dei decem mili-
 bus multiplex milibus dicitur: ad insinuandū
 eor[um] perfectionē. Sed oratores subdiaconos
 et acolitos p[re]sertim secum paratos adducunt
 iuxta illud. Ecce ego mitto ad vos p[ro]phetas sa-
 pientes et scribas. p[ro]phete sunt oratores. sapien-
 tes subdiaconi. scribe acoliti. Vis siquidē xpi
 vicarius et ipse xps in publicū deducit. in mō-
 adulescentulaz timpanistriz. Eum autē p[re]du-
 cunt cantores et duo chori suscipiunt gratulā-
 do cantantes introitum cū gloria in excelsis.
 Nempe cantores siue clerici in albis exultantes
 angeli sunt qui xpm ascendente cū gloria et lau-
 dibus in altissimis acceperunt. Duo chori q[ui]
 laudes concinunt sunt duo ppli iudaicus v[er]o et
 gentilis: qui xpo venienti ad eum laudibus oc-
 currunt. Ipsa vero processio est via ad celestes
 patriam. Aqua benedicta precedēs mundicia
 vite est. Luminaria misericordie opera. Juxta
 illud. Sint lumbi vestri p[re]cincti et lu. ar. i. ma-
 ve. et. Siquidem pontifex seu sacerdos q[ui] me-
 dius collocatur inter cle[rum] et crucem precedens
 tem et pplm subsequente tanq[ua]m mediatoris dei
 et hominū vices gerens. Propterea maiores in
 choro et in processione posteriores sunt: q[ui]a sa-
 lus fit descendenti. Unde Sachē princeps pu-
 blicor[um]: quia pusillus erat cum ascendisset si

comor[um] et videret Ihesum transeuntem. ait ei
 Ihesus. Sachee descende quia hodie oportet
 me manere in domo tua. at ille descendit et ex-
 cepit illum gaudens in domū suam. indei vero
 insublimi stantes erant et maiores eor[um] primas
 cathedras in synagogis habent. Lux ergo
 q[ui] regale vexillum et triumphale signum in pro-
 cessionibus premititur. Primo vt fugiant qui
 oderunt eum a facie eius. est enim signum vic-
 torie xpi. Juxta illud. Vexilla regis p[ro]deunt et
 quo demones victi sunt. vnde illo viso timent
 et fugiunt. Et propter hoc in quibusdam locis
 tempestatibus aeris opponitur vt demones fu-
 giant et ab aeris concitatione desistant. Nem-
 pe sancte crucis misterium est nostrum signū
 et vexillum. Unde Ysa. xi. stat in signum pplor[um]
 ipsum gentes deprecabuntur et erit sepulchru
 eius gloriosum. Secundo crucis vexillum p[re]mit-
 titur: quia sicut ait apostolus ad gala. Absit no-
 bis gloriari. nisi in cruce domini nostri Ihesu
 christi per quem mundus nobis et nos mūdo
 crucifigi debemus. de hoc etiam sub ti. de euā-
 gelio dicitur. Quandoq[ue] etiam vexilla p[re]mit-
 tuntur et dicitur in sexta parte sub ti. de roga-
 tionibus. Sane vt p[re]missum est dum fit p[ro]-
 cessio campane pulsantur. Nam sicut rex terre-
 nus in exercitu suo regalia habet insignia scilicet
 tubas et vexilla. sic et rex eternus xpus in ec-
 clesia sua militanti campanas pro tubis: et cru-
 ces pro vexillis habet. de quo in parte p[ri]a sub
 ti. de campanis dictū ē. Abuc campanarū stre-
 pitus p[ro]phetas qui christi p[re]nunciaverūt ad-
 uentum figurat. panni et alia substernuntur in
 loco vnde transire et ad cantandum processio
 stare debet. Juxta illud Tobie penul. Platee
 tuo sternerentur auro mundo et candido et i vi-
 is eius cantabitur alleluia. Illud autem sciē-
 dum est qd quatuor sunt solēnes processiones.
 scilicet in purificatione beate virginis Marie.
 in ramis palmarum. in pascha de quibus in su-
 is locis dicitur. et quarta que fit in ascensione
 domini ad representationem illius vltime p[ro]-
 cessionis quam discipuli post dominum in die
 ascensionis eius in celus fecerunt venientes si-
 mul cum eo ad montem oliueti. Unde assu-
 ptus est videntibus illis in cuius processione
 representationem fit processio in dominicis di-
 ebus. Sciendum est enī qd primitiua ecclesie
 sua obseruat diem dominicam solennem et et
 modo. et fiebat in ea processio in memoria res-
 surrectionis. et obseruabat etiam quintam feri-
 am. et fiebat in ea processio in memoria domi-
 nice ascensionis. sed multiplicatis sanctorū fe-
 stiuitatibus sublata est sollemnitas quinte ferie
 et eius processio per Agapitum papam in domi-
 nicā translata est et a populo tunc ad ecclesiā

veniente simul et solenniter valeant celebrari et propter hoc dies iouis dicitur vulgariter cognata diei dominice: quia et antiquitus per solennitas fuerunt resurrectionem dominicam memoramus et processionem per discipulos post dominum factam representamus non quod illi eam in dominica die fecerint ut premissum est. Nempe egrediendo ecclesiam et regrediendo ad eam. quasi de hierusalem redimus ad hierusalem: put illi fecerunt et sequimur crucem sicut illi crucifixum et licet illi sine Iesu redierunt. nos tamen cum cruce redimus pro eo quod ipse dixit vobiscum sum usque ad consummationem seculi: que processio antequam tertia dicat facienda est: put in sexta parte sub ascensione dicitur. Non est etiam pretermittendum quod in dominicalibus processionibus de nouo duntaxat testa. cantare et virginem salutare et aliquid quod ad eius laudem proprie pertinet cantare debemus ex quo etiam consuetudo inoleuit: ut in claustris oratorum virginis construiatur: quam in statione prima ex pristina consuetudine salutamus licet enim dicatur quod Christus resurgens prius magdalene apparuit. verum tamen creditur quod matri sue ante omnes apparuerit. sed ad euangelistas hoc dicere non pertinuit: quorum officium fuit testes resurrectionis inducere. nec decessit ad testificandum per filio matrem inducere. Si enim verba ex tranearum festinarum visa sunt incredulis deliramenta quomodo non magis matrem pro filii amore crederent delirasse. et sic romana sentire videtur ecclesia: que in prima die post resurrectionem. scilicet in pascha apud beatam Mariam maiorem celebrat stationem: quasi preponens hierusalem. id est virginem que vidis pacem per alios in principio leticie sue: quomodo circa sicut prima die ad misericordiam suam apud sanctam Mariam maiorem precurramus. sic et ad eius honorem in dominicalibus processionibus prima statio deputatur et eam laudibus extollemus: et ad eius oratorium festinantes cum sponso dicere videamur. vadam ad montem mirre et ad collem thuris. mons quidem est ipsa beata virgo: ad quam filius resurgens vadit apparere et nos adorando. Sed non est necesse quod si dicatur quod nunquam disparuit. et quod semel melius est et cetera. Sed ideo sicut ponitur propter rudes et sensibiles tamen et non intellectui. Postremo notandum est quod in quibusdam ecclesiis post processionem omnes clerici ante crucifixum veniunt inclinantes illi et dicentes. Ave rex noster benedictus. sed et quod pluvialia aut alias solennes vestes portarunt ante altare illas deponunt. Primo ad repetendum quod filii hebreorum sternerant vestimenta sua in via ante Christum in processione sibi hierusalem venienti facta. Secundo ad ostendendum quod diuino vacaturi officio omnia mundana a mentibus abicere debent.

De confessione. Rubrica.

Rubrica. Quia sacerdos vel episcopus gradus altaris ascendat. et antequam sacrum ordinatur officium ad seipsum reuertens inclinatur se ante altare. significat Christum

in exinanitione qui inclinavit celos et descendit cum se formam servi accipiens exinanivit. et considerans quod sicut dicit Salomon. iustus in principio sermonis accusator est sui. confusus etiam de illa prophetia consolatione. Dixi confitebor et tu re. et cetera. de peccatis suis cum astantibus generaliter confitetur psalmum promittens ex institutione Eleutherii pape. id est rite ad hoc conveniente. Iudica me deus et cetera. ut discipulus a gente non sancta et ab hoste liberatus in quo ad altare dei dignus introeat. petit enim liberari a tentatione et illuminari a gratia: ut patet in ipso psalmo. petit etiam a deo ut det ei quod offerat. scilicet filium suum quem nisi ei daret: prout Abrahæ dedit non haberet quid offerret. Sic ergo confessio et purior sit et sine macula ingreditur. in qua notandum est: quia non ut quidam minus provide faciunt in specie. ne cauterizentur conscientie auditorum. sed in genere confitenda sunt peccata: quoniam ista confessio non est occulta sed manifesta. Et nota quod cum in templo Salomonis dedicato sacerdotes dicerent. confitemini domino quoniam bonus. quoniam in se habet. Nebula ipsa vidit domum domini et obumbravit facies sacerdotum. ita quod se invicem videre non poterant. et ait Salomon. Dixit dominus quod habitaret in nebula. dixit id est opere demonstravit: quoniam in monte synai apparuit in nebula. israel in nube precessit et ante Moysen in caverna posuit transiit in nebula. Percutimus autem pectus cum peccata confitemur. exemplo publicani qui pectus suum percutiebat dicens. Domine propicius esto mihi peccatori. In tota sione quidem pectoris tria sunt: ictus. sonus. et tactus. per que significantur tria que sunt in vera penitentia necessaria: videlicet cordis contritio: oris confessio: et operis satisfactio: quia in tribus peccamus scilicet corde: ore: et opere.

Deinde pro circumstantibus orat indulgentiam peccatorum implorans. nam Christus de secreto patris in mundum veniens. et de vtero virginali procedens patribus suspiria multipliciter pro nobis passurus hierusalem introiit. in mortem se inclinavit causam suam contra hominem dolosum et iniquum deo committens. et patri confessionem fecit dicens. Confitebor tibi pater celi et cetera. ipse quoque nobis indulgens proprio corpore peccata nostra portavit.

Sane pontifici facturo confessionem sub draconis manipulum coram altari immittit. Primo ad norandum q̄ concessa temporalia per manum alienam: pura sub draconi. vel alterius et non per propriam recipere et administrare debet. Secundo ad designandum q̄ nō sufficit oris confessio: nisi et bone operis fructus per manipulum significatus sequatur. Tercio ut videns se inferioris misterij ornamento orari animo humilietur. Rursus ideo pontifex post acceptam casulam et non ante manipulum recipit: quia christus cuius typum gerit: non prius manipulos operum qui per manipulum ipsum designantur obtulit quam celestem haberet conuersationem: que per casulam figuratur prout in parte tertia sub dalmatica dictum est.

Sacerdos vero e contra ante indutam casulam manipulum sumit: quoniam celestem conuersationem adipisci nequit. nisi prius sanctorum operum manipulos portet. Ad hoc pontifex postq̄ ad altare peruenit manipulum recipit ad norandum q̄ tunc demum bonorum operum effectuum premium precipimus cuius ad eterni tribunal iudicis perueniemus. Sacerdos autem dum facit confessionem et etiam sepe in missae officio manus iungit que manuum iunctiones deuotionem significant. Et quia illa in aliquo est maior. et in aliquo est minor. id est certis manuum iunctionum non est numerus determinatus. Rursus sacerdotis manuum iunctio significat omnium bonorum a deo fluentium in ipso unitatem et coniunctionem. Et quia infinita bona infinitis et indeterminatis modis possunt a deo procedere. ideo manuum iunctionis sacerdotis numerus determinatus non est. Inclinationes vero sacerdotis in officio missae secundum morem quartandam ecclesiarum sub certo numero perstringuntur. quoniam regulariter octo vicibus profunde coram altari et tredecim vicibus mediocriter super altare inclinatur. octo profundas inclinationes ante altare facit ad referendas gratias ipsi christo de octo principalibus que egit ante sui immolationem quam sacerdos in officio figurat altaris. Secundum fuit discipulorum gratuita vocatio. Tercium demones intentationibus superatio. Quartum miraculorum operatio. Quintus infirmorum sanatio. Sextum mortuorum resuscitatio. Septimus omnium questionum ei propositarum per suam sapientiam determinatio. Octauum salutaris populorum instructio. et quae cumq̄ ante sui immolationem egit. ad hec octo secundum Bernardum reduci videtur. Tredecim vero inclinationes mediocriter facit super altare: quia christus tredecim fecit in ara crucis. sumendo aram pro toto tempore sue

passionis quod incepit in hora captionis. Primum fuit inde proditoris discreta redargutio dicens. Iuda osculo filius hominis tradis. Secundum fuit ipsius captionis sui prebitio dicens eis. quem queritis. qui responderunt iherosolimitanum nazarenum: quibus respondit. ego sum. Tercium falsis testibus et regibus mansueta responsio. Quartum sputorum et verborum sine murmuracione tolleratio. Quintum in his que vidit et audiuit nulla sibi vel alijs data perturbatio. Sextum discipuli eum ter negantis culpe condonatio. Alia vero septem enumerat Ambrosius ab eo in ligno crucis facta dicens. Accusator pietatis in cruce pendens officia diuidebat. persecutionem apostolis. pacem discipulis. corpus iudeis. spiritum patri. per anaphoram virginis. paradysum latroni. et infernum peccatori. Oscula quoq̄ sub certo numero fiunt: prout dicitur in quarta particula canonis.

De incenso benedicendo et in thuribulum mittendo.

Est factum cō

fessionem et datam absolutionem pontifex vel sacerdos priusq̄ dicat. Deus tu conuersus et incen-

sum cum benedictione in thuribulo apponit representans quod legalis sacerdos ferens sanguinem et carbones cum tymiamate in thuribulo orant ponebat donec fumus cum obumbraret. prout dictum est in problemio huius patris. Per hoc etiam illud insinuans q̄ angelus venit et ante altare stetit habens thuribulum aureum in manu sua quod impleuit de igne altaris. et data sunt ei incensa multa ut daret de orationibus sanctorum. Sane angelus est christus. thuribulum aureum corpus immaculatum altare ecclesia. ignis caritas. incensum oratio secundum illud propheticum. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. venit ergo angelus id est christus qui stetit ante altare. id est in conspectu ecclesie habens thuribulum aureum id est corpus immaculatum. plenum igne id est caritate et data sunt ei scilicet a fidelibus incensa. multa id est orationes. ut daret id est res presenteret eas patri de orationibus sanctorum. Et nota quia non dicit orationes. christus enim non omnes orationes exaudit. sed dicit de orationibus. de illis videlicet que pertinent ad salutem. Unde cum Paulus ter dominum rogasset ut ab eo stimulum carnis auferret. respondit ei dominus. Sufficit tibi gratia mea.

Nam virtus in infirmitate perficit. Eps ergo vel sacerdos thus in thuribulo apponit: qz xps orationes inspirat in animo vt per ipsum offeratur incensum in odorem suauitatis. sacerdos autem minister incensum representat epo vel dyaconus sacerdoti: quia lex illud preciosus ty miana confecit. qz in odorem suauitatis altis- sime offerret. de quo dominus subdit in exo- xxx. c. Talem confectionem non facietis i vsus vestros: qz sanctus est dñs et hō quicūqz fecerit simile vt odore illius perfruat peribit de popu- lis suis. Et ex hoc verbo fuerunt qui dicerent. qz si oblato thure: et bñdictio supra altare: thuri- bulū ascendat ab altari ad clericos vel laicos tunc aliud ibi thus sine benedictione apponē- dū est. et omnibus tam clericis qz laicis offeren- dū tanqz illud spectat ad latram. istud ad ouli- am. Melius tñ fm spiritū qz fm litterā intelli- gitur. nam littera occidit. spiritus viuificat. et p- pter premissā etiā cāz odor thuris bñdicti nō dat in ecclesia sponso et sponse. Per cōcrema- tionē vel consecrationē vero thuris significat- tur qz sacerdos orationē seruente et deuotam debet habere. Thus enīz virtutem habet ascē- dendī ex fumi lenitate. consolidādi ex sui qua- litate. constringendi ex glutinitate. confortādi ex aromaticitate. sic ofo ascendit in dei memo- riā. atqz consolidat qstū ad culpā. pręteritā im- perrando medelā et constringit quo ad cōmit- tendi licentiā. confortat quo ad pñtē impetrā- do tutelā. de quo etiā dictū ē sub ti. de accessu pon. ad al. et dicit sub ti. de thurificatiōe. Nauicula vero in qua incensum reponitur desig- nat per orationem quā incensum significat. de huius mundi mari magno et spaciofo ad cele- stem patriā satagamus nauigare. Unde in pro- uerbis. Facta est qī nauis institoris portās. S longe panem suū. Pōt etiā dici qz per thuris- bulū cor hominis. per ignem feruor deuotiōis per incensum orationes. per nauiculam ecclīa in qua deuote orationes offeruntur que p an- gelum ad deum preferunt signatur. Vascu- la quibz ignis recipitur sunt filij qui corda pa- trum pietate fluentia imitant et flammaz cele- stis sacrificij quā in proximoz mentibus aspici- unt in suis accendere satagunt. Instrumen- ta vero quibus ignis ad altare portatur sunt p- dicatores que exemplis sanctorū caritatis ignē portant et in corda fideliz trasserunt: que cor- da patrum in filios conuertunt. Thuribulū autem quid significet dicitur sub ti. de thurifi- catione.

De osculo altaris et libri. Rubrica.

Est immissum

in thuribulo incensum sacerdos seu episcopus dicit. Deus tu con- uersus. et cetera. sacrum osculatur altare vt notetur pacificatio cum iudeis. et ad designandum qz christus ad nos veniens san- ctam sibi copulauit ecclesiam. Iuxta illud. Epitalamicum osculatur me osculo oris sui. In osculo siquidē os ori coniungitur. et i chri- sto nō solum humanitas est: unita diuinitati. verum etiam sponsa copulata est sponso. Iux- ta illud propheticum. Quasi sponsa decorauit me corana et quasi sponsam ornauit me moni- libus. Rursus quando prophetalis versus itro- itus a cantore incipitur sacerdos ad altā ascē- dens illud osculatur: quia prophetarum testi- monio christus venit in mundum et ad passio- nem altaris. Quotiens autem in officio misse osculatur altare et in qua parte eius oscula fiāt et quare manibus super illud depositis. et qua- re signo crucis in locis osculandis prius impo- so. dicitur sub quarta particula canonis. In b- autem loco altare significat populum iudaicūz. Lodez vero euangelij siue euangelium populū gentilem qui per euangeliz credidit. Ideo ergo episcopus vel sacerdos euangelium et altā osculatur. quia christus vtriqz dat pacem quā do lapis angularis fact⁹ fecit vtraqz vnus. Po- test etiam dici qz subdyaconus librum euange- lij qui clausus portabatur offert episcopo vel sa- cerdoti. Ille vero ad altare perueniens illum a- perit ad insinuandum illud quod in apoca. de- scribitur qz nemo dignus est aperire librum q- intus erat scriptus. et foris sigillis septem signa- tus. nisi leo de tribu iuda clauis Dauid qui li- brum aperuit et septem eius signacula soluit. p altare vero ecclesia signatur. Iuxta ill' d exod. Si altare lapideum feceris mihi nō edificabis illud de sectis lapidibus. Per sectionem lapi- dum in altari diuisionem fidelium reprobat ec- clesia. ne videlicet per errores et scismata diui- dantur. Liber ergo aperitur cum episcopus ad altare peruenit: quoniam vbi christus primati- uam apostolorum congregauit ecclesiam. doc- cens et predicans scripture misteria reuelauit dicens. Vobis datum est nosce misterium reg- ni dei. ceteris autem in parabolis. Unde post resurrectionem aperuit illis sensum vt intelli- gent scripturas. Rectius igitur facit episcopus cū ipsemet apit libz euāgelioz. lz et xps p mini- stros suos patefecerit misteria scripturarum. Libro vero aperto illum osculatur a parte fini- stra ad designandum qz predicatorēs reconci- liauerunt et obtulerunt gentes christo quibus

ipse per se non predicauit. licet et ipse p se paces in euangelio predicanerit dicens. Pacem meam do vobis etc. quia vero ipse etiam in cruce pendens pacem fecit. ideo mox transiturus ad dextrum cornu altaris signat se signo crucis: quia ut ait apostolus ad ephes. christus pax nostra utraq; fecit vnum. duos et diuersos parietes. i. populos copulans. Post hoc codex euangelij super altare clausus ponitur quod quatum ad hunc significat hierusalem: prout sub euangelio dicitur. Deinde romanus pontifex et etiam alij quidam conuersus osculatur dyaconum ut ostendat pacem illam in aduentu christi venisse quam prophete promiserant. Unde David. Orietur in diebus eius iusticia et habundantia pacis donec au. l. Et alius propheta. pax erit in terra nostra cum venerit. Et ideo christus nascens te vox intonit angelorum. Et in terra pax hominibus bone voluntatis. Osculum enim quando quod pacem significat: prout dicitur sub titulo huius osculo pacis. Dyaconus vero statim se inclinans osculatur pectus eius. designans quod inspiratione diuina prophete pacem predixere futuram. Nam et Joannes super pectus domini recumbens euangelij fluentia de ipso sacro dominici pectoris fonte potauit. xxiij. di. legimus. In nonnullis vero ecclesijs episcopus primum osculatur ministros: postea altare: deinde euangelium: quoniam christus primum reconciliauit sibi apostolos: postea iudeos: deinde gentiles. In quibusdam etiam locis offert osculum pacis cantoribus quasi retrosum implens illud. pacem meam do vobis pacem re. vo. Dat quidem presentibus. relinquit absentibus. nec ante osculum pacis cantores dicunt gloria patri: quia fides trinitatis non ante claruit quam se dominus inclinauit. et nos reconciliauit et trinitatem per apostolos predicari mandauit. Et ideo osculo dato episcopus inuit eis ut dicant gloria patri et filio et spiritui sancto: sicut erat in principio. Et ce quid cantor annunciat scilicet quod corda patrum conuertantur in filios. Abraham autem tres vidit et vnus adorauit. Sic oportet nos filios eius credere trinitatem in vnitate. Post datam ergo pacem cantor dat sancte trinitate gloriam. q. d. referimus gloriam deo patri et filio et spiritui sancto: quia pacem quam prophetauit per sanctos suos prophetas. nobis in nouissimis temporibus dignatus est ostendere. quam do vero dicit. sicut erat in principio dyaconi ad altare procedunt. et iterum reuertuntur ad episcopum. In quo figuratur quod ideo apostoli se morti tradiderunt: ut christi corpori adunarentur. prius autem steterunt cum episcopo ante altare inclinati. sed cum versus ipse incipitur se erigunt: quia chorus sanctorum martyrum ante

nonnullam tribulationem in conuale lachrymarum manet. Postea vero martyrio coronati erecti stabunt liberati et securi ante dominum semper. Osculo autem dato. rursus dyaconi cum pontifice orant quasi dicat. Domine doce nos orare. In quibusdam etiam ecclesijs dyaconi bini et bini latera altaris aliternis sive alterutrum osculantur eo quod dominus apostolos binos misit ad predicandum dicens eis. In quamcumque domum intraveritis dicite pax huic domui: qui reuersi sunt ad christum sicut dyaconi reuertuntur ad episcopum.

De thurificatione. Rubrica.

Est datus oscu

lum episcopus seu sacerdos accipiens de manu dyaconi thuribulum sacrum incensat altare: quia

christus corpus assumens de genere prophetarum factus ex seie david secundum carnem suis orationibus fouet ecclesias secundum quod orat in euangelio per sancte ego pro eis rogo: et non pro eis tantum: sed pro illis qui credituri sunt per verbum eorum. Quod autem dyaconus postea thuribulum accipit ut incenset episcopum vel sacerdotem moraliter instruit. quod si digne volumus incensum orationis offerre. thuribulum incarnationis debemus tenere. nam sine fide mediatoris homines deo placere non possunt. sed iuxta verbum promissionis ipsius si quod petierit in oratione credentes accipient. Per thuribulum enim verbum accipitur incarnatum. nam sicut in thuribulo pars superior et inferior tribus cathenulis vniuntur. ita in christo tres sunt vniuerses quibus diuinitas et humanitas vniuntur. vnio carnis ad animam. vnio diuinitatis ad carnem. et vnio diuinitatis ad animam.

Quidam enim quarta vniorem assignant: et diuinitatis ad compositum filii ex anima et carne. Vnde et quidam thuribula quatuor cathenulas habent. de hoc et thuribulo Moyses inquit specialiter ad Aaron. Tollite thuribulum de hausto igne de altari mitte incensum desuper. Est et alia in thuribulo compositio: prout in titulo de accessu ponitur ad altare. Rursus ideo thurificatio altari episcopo vel sacerdoti thurificatur ad significandum quod sicut christus est altare et hostia. sic est pontifex et sacerdos cui est orationis sacrificium offerendum: quod vero adoratur non solum in quantum deus: sed etiam in quantum homo. Et ideo in quibusdam ecclesijs pontifice thurificato altare a dyacono circuectum thurificatur. vii. ps. Circuectum altare tuum dñe. Sane thuribulum aureum significat sapientiam: quia omnes thesauri sapientie et scientie dei in ea fuerunt absconditi. Vnde stetit angelus iuxta altare. h. t. a. i. m. f. i. christus resurgens carnem habuit in patre. Argenti significat christi carnem ab omni labe mundam

et mundicia venientem. Luteum fragilem et mortalem. Ferreum resurgentis fortitudinem si quatuor habet catenulas. demonstrat eam ex quatuor elementis constare vel quatuor virtutibus. scilicet iusticia. prudentia. fortitudo. et constantia de corari. Quinta que partes diuidit animam designat que se in morte a carne in illo triduo separauit. Si vero tres habet catenulas figurat animam carnem et verbum in una conuenire persona. Quarta que partes separat potestas est qui animam suam posuit pro ouibus suis. Si una tamen catenula sustentatur designat quod solus de uirgine generat: quod solus est iter mortuos liber. Circulus cui hec omnia inectuntur est deitas que nullo termino clauditur. a qua hec omnia continentur et operantur preter mysticam etiam rationem. ob hoc incensatur altare: et omnis ab eo nequicia demonum propellatur. Summus enim incensi valere creditur ad demones effugandos. unde cum Thobias interrogasset angelum quot remedia haberent ea que de pisce iusserat obseruari. Respondit cordis eius particulam si super carbones ponas: fumus eius orem demoniorum genus extricat. Soter pa. xliiij. di. sacras. statuit ne moniales incensum circa altaria ferant.

Qualiter episcopus vel sacerdos et ministri ad altare stare debent.

Thurificatione

per acta episcopi vel sacerdos ad dextram altaris preter se transiet ibi una cum ministris plane officium et kyrieleyson. d. qui transiens de medio altaris in dextram partem significat christi transitum de passione per resurrectionem ad vitam eternam. Preterea leua transiens in dextram imitatur christum ingreditum mundum. leuam enim tetigit christus quando tempalem assumpsit vitam. ad dextram iuit quam de carnem assumpserat ad dei dextram eleuauit. Rursus per hoc quod accedens ad altare preter dextram illius partem petit inuenit quod Emanuel in lege promissus prius venit ad iudeos quam ad gentes. Iudei enim tunc propter legem in dextra parte fuerunt. gentes vero quasi in sinistra: quia ydola colebant. Sacerdos ergo sacris vestibus ornatus christum carne nostre humanitatis vestitum significat. veniens ad altare christum de celis venisse ad populum et eum saluare designat. Deinde in dextram transiens designat quod christus in mundum veniens venit ad iudeos: de quibus voluit nasci. Beata enim Maria iudea fuit. de hoc transitu dicitur sub tri. de mutacione sacerdotis et ordine. Et nota quod licet domino

pape celebranti vel missam audienti legatur a capellanis suis introitus et kyrieleyson. et gloria in excelsis. et credo. et sanctus. et agnus. non tamen graduale vel alleluia. vel tractus. vel offertorium. vel postcommunio. pro eo quod illa instructoria sunt et introductoria: quibus ipse non eget. Illud autem notandum est quod sacerdos stat erectus ante altare ad notandum quod christus venit super os regere inuincibili doctrina. et respicit versus orientem: quia christus non finem sed patris voluntatem quesitum. nec respicit retrosum: tum quia christus semper patris faciem intuetur. Iuxta illud Scio unde venio et quo vado: tum quia nemo mittens manum ad aratrum et respiciens retro a. est. r. dei: extra de voto. magne. immo ad populum dorsum vertit. representans quod dominus ait ad moysen. videbis posteriora mea. faciem autem videre non poteris. exo. xxxiii. c. Episcopi tamen et superiores celebrantes non ante altare sed remoti ab illo ad dextram eius latus versus post dictum offertorium manent: quod fit primo ad representandum quod ex latere christi: qui per altare significatur initium nostre redemptionis fuit. Secundo fit hoc non solum ad maiorem solennitatem et per hoc a minoribus sacerdotibus decernantur. verum etiam fit hoc: quia ipsi in missa representant non solum christi dignitatem et excellentiam aut eius oblationem. verum etiam humilitatem et obedientiam in ipsa sui oblatione et consecratione. Siquidem christus quantum ad sui dignitatem est patri equalis: et se det a dextris dei patris. prout in simbolo legitur quod representat prelatus stans ante oblationem ad dextrum latus altaris. In sui vero oblatione christus pro nobis factus est hostia. et ideo prelatus eius vices gerens: et tunc ipsi altari quod aram crucis insinuat debet totaliter inherere. Tertio: quoniam prelatorum actus esse debent subditis ad doctrinam. ideo versus tunc manet ab altari separatus. et tunc manus laudandum et thurificandum. et sacrificandum ad altare accedit: et ostendat quicquid in missa procedunt solennitates et laudes esse: de con. di. ii. panis est. sed tunc deinde ad essentialia seu substantialia peragenda accedit. Quarto in hoc representat quod legalis pontifex intrans in sancta sanctorum carbones ferebat et sanguinem: prout tacitum est in probemio huius preteritis. Quinto fit hoc ad representandum quod ait propheta. dixit dominus domino meo sede a dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Sacerdos quidem christus representans sedet a dextris altaris deum patrem in hoc loco signantis donec ad consecrandum hostias accedat. per quas fracta sunt tartara. et inimici demones deuicti. et quasi scabellum pedum positi.

Ministri vero scilicet dyacon⁹ & subdyacon⁹ retro illum ad altare stant: qui tñ inueniendo p̄cesserunt signantes martyres qui in veteri testamento fuerunt. & tñ post dñi natiuitatē digne coronantur. & ad quācūq; altaris partē ille transierit ipsum retro stantes sequunt^r vt ostēdant impletū esse qđ dñs amonuit dicens. qui mihi ministrat me sequat^r & vbi ego suz &c. In tendentes semp atq; sollicite in illum ad notā dū qđ fideles q̄uis adhuc in hac vita: positi tñ eternitati xpi semp intendunt. In quibuscūq; etiā ecclesijs illo se vertente ad pplm illi filr se vertunt. & illo se conuertente ad altare se similiter conuertunt. Nam xps ab oratione ad predicationē. aliqñ vō econuerso dñi viueret se cōuertit: qđ designat versio ad pplm & conuersio ad altare. In quo quidē imitandus est a predicatoribus qui p ministros ipsos congrue designant. Anacletus papa de con. di. i. eps statuit qđ eps deo sacrificans secū testes habeat. Draconos qui oculi eius dicunt^r. & subdyaconos reliquosq; ministros qui sacris induti vestibus in fronte. i. ante & a tergo & p̄sbyter a regione. i. a parte dextra leuāq; contrito corde & humiliato spiritu ac p̄no stent vultu custodiētes eū a malinolis hoibus. & consensum p̄stantes sacrificio. & fm Lucii papā de con. di. i. ius bemus eū non deserant: qđ ppter malinolos oportet illū habere bonū testimoniū ab his qui foris sunt. Statutū est etiā vt celebrans missāz habeat a tergo vicini solaminis adiutorē: put dictū est in p̄benio h⁹ partis. Et ideo in qbusdam ecclesijs aliqui dyaconi stant post ep̄z q̄si orantes vt eū sequant^r vsq; ad mortē. & cuz eo transeant ad vitam eternā. Maior tñ pars in dextra parte morat^r altaris & minor in sinistra qz vtrūq; petit ecclesia. i. & t̄palē b̄ndictionē et eternā: vt ibi sic transeamus p bona t̄palia vt non amittamus eterna. Letet dicti ministri retro stantes inclinati ante facies suas vsq; in finem dñice orationis perseverant significantes illos apostolos qui in passione dñi magna tribulatione oppressi non audebant se erigere vt xpi discipulos se esse confiterentur. Stabant tñ in facie eius fidei: sed postea eriguntur sicut diceat sub. xi. particula canonis sup verbo. Nobis quoq; signantes etiā chor scōz martyz in cōnalle lachrymar ante nouissimā tribulatioēz manentius. postea erigunt^r quia illi qui postea martyrio coronati stant erecti. i. ab omni tribulatione liberati. Ad hoc stantes facie inclinati signant mulieres que de cenaculo ad moniētum vultibus declinatis currebant in xpi amore ardentes. Sane sacerdos minister iter moras puluinar molle missali supponit ad notandū qđ deuotū & molle cor & qđ facile diuinā im-

pressionē recipiat supponi debet iugo dñi & celestium preceptor. Iuxta illud sapientis. Suscipiat verba mea cor tuum &c. vt in eo spirit⁹ domini requiescat. De hoc etiā sub euāgelio diceat.

De kyrieieison. Rubrica.

Translatio in de

xtram altaris partem ep̄o seu sacerdotē. deinde qat tps plenitudinis & annis benignitatis aduenit. sicut predictū fuit a ps. Tu exurgens domine misereberis syon: quia venit tps. m. ei⁹. Lōgrue chorus laudat & innocat trinitatem triplicando kyriei. Ideo autem post introitum dicitur kyriei: quia ante omnē orationē sacerdotū necesse est misericordiā dñi implorare. Siquēz kyriei. grece interpretat^r dñe miserere. Nā kyrie sonat dñe. leison miserere. Et inde xpeleison. i. xpe miserere. vel kyri. xpe. el. deus eis miserere. son. nobis. deinde kyrieieison. i. o xpe deus miserere nobis. Unde propheta. Misereere nobis te enim expectamus. Dicitur autē nouies primo vt ordo decimus ex hominibus re paratus. nouē associetur ordinibus angeloz. Secūdo vt ecclesia perueniat ad societate nouēz ordinū angeloz. Tertio contra nouem genera peccator. Est enim peccatū originale veniale & mortale. Itēz peccatū cogitationis locutionis & p̄p̄rationis. Itēz peccatū fragilitatis simplicitatis & malignitatis. fragilitatis p̄ipotentia. simplicitatis p̄ignorantia. malignitatis p̄inuidiam. Hoc est peccatū in patre. peccatum in filio. peccatum in spiritu sanctū. Adhuc ideo dicitur ter ad patrem kyrieieison. ad filiūz chri steieison. & ter ad spiritum sanctum kyrieieiso sed ad patrem & spiritum sanctum sub eodem tñ vocabulo: quia pater & spiritus sanctus sūt eiusdem tantum nature. Ad filium vero sub alio: quia filius & si sit eiusdem nature cum illis: est tamen & alterius vt gemine gigas substantia. Propterea ideo dicit ter quantum ad patrem. ter quantum ad filium. ter quantum ad spiritum sanctum: vt notetur pater in filio & filius in patre. & spiritus sanctus in vtroq; de is dicitur in quinta parte sub ti. de prima. sed in medio mutatur kyrie. in xpe. vt notetur duas esse naturas in christo. Rursus kyrieieison ter triplicatus significat preces patrum veteris testamenti multiplicatas ad hoc vt gratia summe trinitatis per aduentum christi eos consolaret nonem agminibus angeloz. Est autem magna istorum verborum efficacia. legē enim qđ dum beatus Basilius kyriei. clamassz porte ricine siue papieñ. ecclesie sunt aperte.

Rursus cū beatus gemians kyriel. clamaret
qñq; reges conuersi dicunt in fugā. vñ forte si
gnificat aliud q̄ oñe miserere: qđ tñ nos igno
ramus. In quibusdam ecclesijs statim p^o vl
timū kyriel. subiiciunt ymas: qđ verbus grecuz
sonat latine nobis. Et sensus est kyriel. ymas. i.
potentia diuina miserere nobis. et beatus Bre.
instituit kyriel. nonies. et a clero tñ publice in
missa cātari qđ prius apud grecos simul a cle
ro et populo cantabatur. Siluester vero papa
illud de grecis assumpsit.

De gloria in excelsis. Rubrica.

In kyriel. mox sacerdos
vel pontifex instituit
tōe Thelespori pape ichoat hym
num. Gloria in excelsis deo: que
angeli auditi sunt decantare. sic
legitur in euāgelio Luce: qui angeloz hymnus
prohibet testimoniū tpale xpi natiuitati. Sane
sacerdos primus et solus illum inchoando pre
nunciat qui angelum magni concilij rēsentat.
Nam ortū saluatoris solus angelus c^o psonaz
ipse gerit primo nunciavit. vñ Lu. ij. Ecce euā
gelizo vobis gaudiū magnū: qđ erit omni pplo
quia hodie natus est et. Et illuz ichoando stat
ante mediū altaris in hoc cōmemorās qđ oū
medium silentiū tenerent oīa. natus est in me
dio. i. pro hoībus messyas quē prophete p̄dire
rant rēsentans etiam: qđ angelus xpi natiuita
tem pastozibus annuncians stetit in medio eo
rum. et incipiens eleuat manus propter causas
scriptas in sequenti ti. ad finē. Itē incipiens v̄
tit se ad orientem: tum qđ angelus ab oriēte ve
nit in berbleem: tum qđ ad orientē oīm adora
re solemus. Tertio inchoans stat ante mediū
altaris. ad notandū qđ xps mediator fuit inter
nos et deum. x. di. qñ. Per c^o mediationē deo
pacificari sumus. Lchorus vero concinendo re
spondens gerit personam multitudinis. de q̄ i
euāgelio seq̄ Subito scā ē cū āgelo mltitudo
ce. mi. lau. de. et di. gloria in altissimis deo. et in
terra pax ho. b. v. de. con. ol. i. nocte. Hymn^o
autem iste non tñ est angeloz sed etia; homi
num congratulantiū. ex eo qđ mulier illa qđ ora
gmā perdiderat decimā. iam lucernā accende
rat et ozagmā perditam inueniret. et pastoz di
missis nonagintanouē ouibus in deserto iam
venerat ut quæreretur centesimū ouē amissā. Ali
natiuitatem enī xpi tres erant inimiciā; pa
rieres. primus inter deū et homines. scōs inter
angelum et hominē. tertius inter hominē et ho
minē. Homo namq; per inobedientiā creatorē
offenderat. et per suū casum restaurationē an
geloz ipediuerat. atq; p varios ritus se ab hoīe

separauerat. Iudeus namq; cerimonias excolebat
gentiles et dolatriā; exercebat: sed veniens par
nra fecit virū; vñ. et bñdī parietes destruxit
Abstulit enī peccatū; et recōciliāuit hominem
deo. repauit casum et recōciliāuit hoīez angelo
destruxit varios ritus: et recōciliāuit hoīez hoī
Restaurauit ergo fm aplm ephes. i. q̄ in celis et
q̄ in terris sunt. et ob hoc illa celestis milicie mlti
tudo p̄fallebat gloria in excelsis deo. i. in āge
lis qđ nūq; peccauerunt nec discordiā cū dō ha
buerunt. Et in terra pax a xpo scā hoīb^o. vñ ius
deis et gentilib^o. bone voluntatis. qđ vsq; ad xpi
natiuitatē ppter peccata sua cū deo et cū ange
lis discordiā habuerunt. Dñc etiā est qđ ange
lus loq̄t et cōgander pastozibus: qđ pax est iter
angelos et hoīes reformata. nascit^o deus hō: qđ
pax est inter deum et hominē restaurata. nasci
tur in p̄sepio bouis et asini: qđ pax ē iter hoīes
et hoīes repata. p bonē enī iudicis. p asinum
gentilis pplis figurat fm illud. Non arabis in
boue et asino. iudeo. s. et gentili. xvi. q. vii. inona.
Et itē; cognouit bos possessore suū. et asin^o p
sepe dñi sui. Ideo ergo canit hymnus iste: qđ
quē venerant angeli in celis: hoīes venerant i
terris. p hoc qđ dī gloria in excelsis et. repitāt
mesticia antiquoz patrū ex tedio expectandi i
carnationē dñi. Ysa. xlviii. Expectate deuz et.
Et id etiā cantat alia: qđ habebāt spē liberatōis
vñ ps. Sperauerunt et liberaſti eos. In hoc
quoq; hymno notat^o spes ecclesie. qđ cū angelis
sperat se canere. vñ iā illoz canticū assumit. Se
quitur. Laudamus te. s. inarrabilia opera tua
predicando que verba et sequentia a beato Di
lario pictatiē. asseruntur apposita fuisse et pze
cedentia solum antiquitus dicebantur in mis
sa. Inno. tamen tertius dixit illa a Thelesporo
papa addita fore. Alij vero a Simaco papa.
Simacus papa constituit taz in dominica die
qđ in natalicis martyrum Gloria in excelsis ad
missam cantari: quia scđum per dominicaz re
surrectionem gloria. angelorum sociatos eē re
colitur. Cantatur etiam in festis apostolorum
et confessorum in quorum honore quecumq;
ecclesia dedicata est. et generaliter in festis que
nobis celestem solennitatem representant. In
diebus vero luctus et ieiunioz non dī preterq;
in diebus sabbatis spiritualibus ministerijs a
doznatis. Iuxta illud. Cantate dño canticū no
uū. put dictum est in probemio huius partis.
Dicit^o quoq; Thelespor^o papa pcepit illū cāta
ri ad missā nocturnā natalis dñi quā et ipse in
stituit. Quidā oñe nō eē cātādus in missa nisi i
hora tertia: qđ tūc sps scūs sup aplōs descēdit.
et eos gloria et exultatione repleuit. Innocēci^o
tertius statuit ut quando in diebus profestis
celebratur in honorem beate virginis. vel spī

tus sancti. vel sancte crucis. nec hymnus angelicus. nec symbolum dicatur. nec etiam te deū laudamus. In laudibus matutinis. In aduentu vero vel in septuagesima non canitur prout ibi in septima parte et sub ti. de septem diebus post pascha dicitur. Episcopus tamen berthe mitanus ex abusu omni die et omni missa et per defunctis gloria in excelsis decantat: pro eo quod hymnus ille Luca testante. primo in berthem tana regione cantatus est.

De salutatione ad populum.

Angelico hymno finito sacerdos ad populum se voluens illum salutatur dicens. Dominus vobiscum quod sumptum est de libro ruth secundo. Sic eis legitur booz salutasse messorum suos. et propheta in paralyptomenon assa regem et qui cum eo erant. Et angelus salutans gedem dixit dominus tecum. booz quidam filium guram saluatoris expressit qui ruth moabitrem duxit uxorem. Et hec saluatio significat salutationem quam christus fecit apostolis post resurrectionem. de quo in quinta parte sub ti. d. prima dicitur. In omnibus ergo missa orationibus sacerdos premitit dominus vobiscum nisi in orationibus que precedunt prophecias vel etiam orationes super populum in quadagesima. et nisi in orationibus que immediate sequuntur post primam orationem. et in illis que dicuntur in parascene. sed tunc missa non dicitur licet sacerdos coicet. Cum enim per dictam salutationem optetur dominum esse cum populo qui est in eo per spiritum gratie sepiiformis Ideo ecclesia ordinavit septies tunc in missa populum salutari ut iam dicitur. Ideoque in primis orationibus tunc dicitur. premititur tamen alijs exhortatio ad humilationem per flectam genua. vel per humiliare capita vestra deo: quia oratio que facienda est cum ieiunio ad malignum spiritum efficiendum. tunc deum valet si cum humilitate fiat. Rursus in diebus ieiuniorum representat ecclesia tempus babilonice captivitatis. Merito ergo sacerdos tunc populum ut potest absentem non salutatur nec se ad illum convertit. sed absolute incipiens. Oremus insinuat pro illo fore orandum. Et quia oratio debet fieri cum effectu. mox subiicitur. flectamus genua. vel humiliare capita vestra deo. representat etiam tempus dominice passionis quod precipue post cenam cum discipulis facta incepit Quia ergo tempore illo dominus discipulos non salutavit. sed eos ad orandum pluries excitavit. Ideo sacerdos tunc populum non salutatur. sed ei orare innu-

nuat. sed et quia tempore illo christus in oratione genua flectit. ideo mox ad genua flectendum inuitat. Dicit autem flectamus genua in persona vniuersitatis omnium fidelium qui omnium indicus seipsum includens. et ideo loquitur in prima persona excitans se et omnes ad orandum humiliter et deuote. sed mox subiicit leuate in persona alterius. scilicet christi cuius typum gerit in officio missae. et tunc loquitur in secunda persona et in dissimili cantu qui ipse christus dicat. surgite quoniam vestra humilitate et deuotione video. et tunc vice omnium sequitur siue orat. Quid significant collectiones que dicuntur post flectamus et post humiliare. dicitur in quarta parte sub quarta feria in capite ieiuniorum. Alijs vero diebus ecclesia tempore exultationis et plenitudinis que precipue fuit per christi resurrectionem representat. et tunc sacerdos populum salutatur. representans ut premissus est quod omnes post resurrectionem discipulos salutauit. Sacerdos ergo orationibus premitit dominus vobiscum: ut populum reddat attentum quod mens eius ad deum dirigatur et ei per intentionem sedulam coniungatur. Et est sensus dominus vobiscum. id est in vobis maneat: et vos premio vite eterne remuneret et petitionibus vestris effectum tribuat seu gratiam dei impetretis perseverantes in illa. Lectoris vero et populus respondent. et cum spiritu tuo: quod sumptum est ex epistola facta ad thimo. vi. ubi dicitur dominus ihesus christus cum spiritu tuo. huiusmodi etenim mutue salutationes notant quod sacerdos et populi vniuersi debet esse affectus. et est sensus. tu pro nobis oraturus es preces ad dominum. et quia dominus deus preces illas tunc approbat et exaudit quod ex bono corde procedunt. oramus et nos similiter pro te: ut ille sine quo nullum est bonum sit cum spiritu tuo ut qui tecum est in ore sit et in corde et in te maneat. et fin hoc cessat hesitatio querentium. quare populus responderet. et cum spiritu tuo. cum sacerdos dicendo dominus vobiscum optauerit dominum esse cum illis non solum in spiritu verum etiam in corpore. nam et idipsum populus per hanc rationem optat ut premissus est Potest etiam dici quod in hac responsione populus se refert solum ad actionem imolationis ad quam sacerdos preedit. in qua per spiritum totaliter eleuatur et ab omni terrenitate prius abstractus esse debet. Postquam vero cho. respondit ipse se ad altare reuoluit. scilicet ad orientem: ut dicitur in phemio v. ptis. et qui pax de sua bonitate confidens vltimam ad se colligit ecclesiam. d. qui omnes indicet oramus qui dicat. Orate omnes sicut mecum ut quod postulamus cunctis impetremus: quoniam impossibile est multitudinem non exaudiri. et sic orationem dicit. dicendo ergo Oremus hortatur alios ad orandum: quia et ipse christus monuit discipulos orare dicens. Orate

ne intretis in tentatione, et postea orat: quia et postea xps orauit. ipse eis fecit et docuit. Quod autem dicit oremus ab antiquis habemus? quod premissa oremus subiungebant cõiter orationem. Dicit autem oremus stans ante medium altaris propter rationes positas in principio precedenti. Oratione autem quã dicit significat indulgentiam quã dñs repromisit. Et deinde trãsit ad dextram partem altaris: ut dicatur sub titulo seq. Oratione finita chorus respondet amen: quod est hebraicũ verbum. q. d. fiat nobis sicut orasti seu feliciter acta sit oratio tua. Et est sumptũ amen ex apoc. Jo. Ambro. exponit tñi. v. est quod sermo sonat. affectus sentiat quod cõsue. di. ij. reuera in fi. xxxviii. di. sedulo. iij. q. v. et hoc autem. Quis ponitur p. vere et ibi. amē amen dico vobis: extra de iureiur. et si xps: put sub ti. de oratione dicitur. Et nota quod premissa saluatio. i. dñs vobiscũ ad minores et impios ad simplices pertinet sacerdotes. Eps vel eius superior qui perfectus esse debet. et expressas xpi humilitatem gerit ut se vicarium xpi ostendat oraturus. prima vice vitur verbo dñi dicentis Joã. xi. Pax vobis quod fuit prima vox dñi ad discipulos quĩ eis post resurrectione apparuit. qĩ dicens. In presenti datur vobis pax pectoris. et in futuro pax eternitatis. Et utraq; Jo. xii. pacem relinquo vobis: pax mea do vobis. Hoc etiam verbo vsus est dispensator Joseph ad fratres eius. postea vero ad instar ceterũ sacerdotum dicit dominus vobiscum: ut se esse vnũ ex ipis ostendat. xcv. di. olim. et. c. se. in fi. Et est aduertendũ quod tunc omni pax vobis dicitur quã do gloria in excelsis catur. et hoc ideo ut cor respondeat ei: quod ibi dicitur et in terra pax hominibus et leticie. i. resurrectionis ad discipulos facta illi cantico leticie correspondere debet. Sũt etiam qui dñt quod pontifex solenniter celebrans in diebus quibus gloria in excelsis dicitur. representat xpm post resurrectionem seu resurrectionis gaudium quo tempore sepe christus dicta salutatione ad discipulos vsus est. Jo. xxi. imitatio premissis diebus hoc dicit. In missis vero quas alijs diebus vel temporib; dicit vel etiam que ab inferioribus dicuntur christi passio figuratur et planctus atq; afflictio cõformatur. Et ideo in illis pax vobis non dicit ne gaudium dolore misceatur. Potest etiam dici quod christum facta est pax inter deum et hominem et inter angelos et homines: quod manifestauit angelus quando in christi natiuitate catur gloria in excelsis deo et in. t. p. b. v. Pacem vero inter deum et homines manifestauit christus quĩ post resurrectione dicit apostolis. Pax vobis hec representantur in missa primũ per quib;

sacerdotem qui potest cantare gloria in excelsis angelum representans. fm per epm qui solus dicit pax vobis representans xpm qui i per sona ecclie dicit apostolis. pax vobis. vtrũq; at dicit eps solenniter celebrans: quia vtrũq; scilicet xpm et angelum representat. Ipse enim specialiter est xpi vicarius quĩ simplex sacerdos. id est quod cum omittit officium angeli scilicet temporibus quibus cantica leticie subtrahuntur. scilicet te deum laudamus et gloria in excelsis omittit similiter et hoc officium xpi nõ dicens pax vobis sed dominus vobiscum sicut simplex sacerdos. non enim per episcopum qui representat christum et angelum vna pax sine altera nunciatur. idem etiam est in ite missa est quod non dicitur nisi gloria in excelsis dicatur. Sane draconus non dicit dominus vobiscum p. horas eo quod non ita gerit typum christi qui p. horas hac salutatione vsus est sicut sacerdos quod ea in persona christi vitur. legens tamen euangelium hoc dicit: quia tunc vitur officio predicatoris. et pronunciat doctrinam ab ipso xpo immediate prolata. et etiam cereum paschalem benedicens qui tunc christi resurrectionem representat. sunt tamen quidam qui dicunt quod in diuinis officiis que dicere tenent licite possunt hoc dicere cum prohibitum non legatur. quibus generalis vsus ecclesie contradicit. ut se in inferiores sacerdotibus cognoscant. Notandum autem est quod septem vicibus populus saluat i missa. quatenus exclusis septem vicibus capitalibus suscipiat gratiam septiforme. misterium enim misse ad septem dona spiritus sancti refertur. Primo in ipso misse exordio ante collectã. Secundo ante euangelium. Tercio post euangelium siue dicto simbolo scilicet ante offertorium. Quarto ante prefationem cum dicit sacerdos per omnia secula seculor; et consequenter dñs vobiscum. Quinto ante pacis osculum cum dicit. Pax domini sit semper vobiscum. Sexto ante primã post cõmunionem. Septimo finita finali post cõmunionem vel oratione. In prima salutatione spiritus sapientie intelligitur: quia sapientia intrauit in hunc mundum et saluaret nos. In secunda spiritus intellectus. ideo enim predicanit et doceret nos. In tertia spiritus cõsiliij. hoc enim secreto dei cõsilio se passioni obtulit et redimeret nos. In quarta spiritus fortitudinis: quia pendens in cruce dyabolum expugnauit et redimeret nos. In quinta spiritus scientie: quia resurgens discipulos salutauit et eis sensum aperuit et erudirent nos. In sexta spiritus pietatis: quia sola pietate humanã naturam super astra leuauit et exaltaret nos. In septima spiritus timoris: quia angeli timebunt cum venerit ad iudiciũ ut glorificet nos. Lenep

in qualibet salutatione mutat officium misse. et de vno officio ad aliud transiit. quare merito saluatio pmitit. cum enim ad oparios noniter ingredimur eos salutare solemus. et fm hoc octo officia sunt in missa. Rursus saluatur etiam in octaua ut quidam voluit. post offertorium ante secretellam. nam voluens se ad populum dicens orate fratres. etc. debet dicere sub silentio dominus vobiscum. Vt licet eis quos saluamus faciem regulariter representemus. tamen in quinqz duntaxat ex pmissis salutationibus sacerdos ad populum se conuertit. nam in illa salutatione que fit ante euangelium se non conuertit. quia iam intentus est ad verba dei annuntianda. nec etiam in illa que fit ante prefationem. quia iam intentus est ad sacrificium altaris tractandum. nec etiam in illa que fit ante pacis osculum. quia iam tenet corpus christi in manibus et habet cor sursum ad deum. et ideo intentus est ad reuertentem illud tractandum. Nemo enim mittens manum ad aratrum et respiciens retro apertus est regno dei. extra de eo. magne. Leu. quia ad populum cum dominus vobiscum. facta conuersio significat quinqz apparitiones quas christus fecit discipulis suis in die resurrectionis. Prima fuit Marie magdalene. Job. xx. et Mar. vi. Secunda eidem et aliis mulieribus de sepulchro qui dixerat eis. auerte. Math. vi. Tertia Petro. Quarta duobus discipulis ceteribus in emaus. Quinta in domo de ceteris discipulis absente Thoma. Job. xx. Sed quia altera illarum manifesta non fuit quia videlicet primo apparuit Marie magdalene. vel fm alios quodammodo apparuit Petro. quia nescit quando aut ubi ideo sacerdos ante secretellam dicturus orate fratres p. dicit sub silentio dominus vobiscum. sed patet dicit. orate etc. quia patet dicit apostolus. Orate ne intretis in temptationem. Quia sunt etiam alie apparitiones de quibus nil ad presens. Non est etiam omittendum quod sacerdos semper voluit se ad populum ad dextram et per eandem se ad altare reuoluit quasi ipso facto dicens. Dextra domini fecit virtutem de. d. ex. m. dex. do. se. vir. Secundo ad designandum quod in sepulchro dormit angelus a dextris sedebat. Tercio ut sacerdos per hoc inuaret se rectam et attentam habere intentionem per se et populo ad celestem patriam que per dextram significatur. iuxta illud in canticis. Dextra eius amplectabit me. Quarto quia christus salutando populum et conuersus dicendo oremus hortatur tam se quam populum ad orandum. et oratio debet fieri per eternis que per dextram significatur. Unde christus sedere dicit ad dextram patris. merito a parte dextra fit vterque gerit quippe sacerdos typum christi qui perfectus est in salutationibus et orationibus que ad dextram fiunt. Veritatem postquam dicit orate per me fratres etc. se reuoluit a sinistra. iuxta illud psalmiste. Circuiui et imolauit in tabernaculo eius homo.

vo. etc. Preparas enim se ad imolandum quendam circuitum facit se. igitur conuertit tunc ad sinistram que imperfectior et infirmior est ad notandum imperfectiorem cuiuslibet sacerdotis pro christo. Tunc est quod premissa verba dicendo obsecrat tamquam imperfectus et peccator et indigens aliorum auxilium impendi sibi ab aliis beneficiis orationum. Secundo quoque reuoluit tunc a sinistra ut per hoc significet tristitiam de passione christi ad quam representanda statim intendit. Tristitia enim recte per sinistram significatur. iuxta illud apostoli. A dextris et a sinistris per gloriam et ignobilitatem. per infamiam et bonam famam. Debent etiam fieri ille volutiones et reuolutiones ante medium altaris. iuxta illud. In medio ecclesie aperuit os suum etc. In quo et illud commemorat quod redemptor noster iuxta salomonem corpus suum media caritate constrauit. propter filias iherusalem et attende quia quidam dicto dominus vobiscum ad altare reuoluti dicunt oremus stantes ante medium altaris. per hoc insinuantes se in loco manifesti et populo conuenienti orare. scilicet ante medium altaris quodque populus debet de medio cordis orationes ad deum effundere. Alii vero ad dextram cornu altaris ubi orationem perfere debent dicunt oremus. ut sic inter insinuationem et orationem nullum actum alium interponat. et ut ibi preceat orandi insinuatione ubi mox subsequi ipsa oratio et orantis populi esse debet intentio.

De oratione seu collecta. RICA

Salutatione pre

missa orationes subiiciuntur. quia enim omnis nostra oratio a deo inchoata circulariter in ipsum terminari debet. ideo misse officium incipit ab oratione et terminat in gratiarum actione. Unde videndum est quod debet orationes dicere. Qualiter et per quibus sit orandum. Quid sit oratio et quando et ubi. Et christus quam partem orationes dicende sint. De mutatione sacerdotis ab una parte altaris ad alteram. Unde orationes dicantur. et unde originem habuerint. Qualiter et ubi ea intelligantur. Qualiter orationes terminentur. Quare vocetur collecta. Que et quot orationes dicende sint. et de iuentoribus carum. Quomodo pontifex vel sacerdos illas dicere debet. Circa primum notandum est quod ea quibus populus immediate ordinatur ad deum sacerdotes tantum dicunt qui sunt mediatores inter deum et populum. et quorum quedam dicuntur publice spectantia ad totum populum in cuius persona ipse solus ea a deo proponit. sic sunt orationes et gratiarum actiones. quedam priuatim que ad officium eius tantum spectant. ut consecrationes et

huiusmodi orōnes quas ipse pro populo facit non tamē in psona populi orans. et in oibus p mittit domin⁹ vobiscū. ut mens populi deo cō iungat. et quia populus in his q ad deū perti nent sacerdotē dūcē habent. ideo in fine cui⁹ libet orationis populus consentit respondens amen ut iaz dicef. ppter quod et ois oratio al te terminat etiā si priuatim fiat. Sane oran dū est breuibus vbis non in multiloqō ut iam dicef. xii. di. oia. xliii. di. sit rector. ppe fi. Unde et greci paz et frequēter orant. sed in lachrymis et in puritate cordis nō in voce clamosa sed in mentis itentiōe et lachrymarū cōpunctiōe. Sic in conspectu dñe maiestatis et angelorū opor tet nos esse vt mens nostra voci concordet. iux ta illud psalmi. Exaudiuit domin⁹ vocem fle tus mei. et itep. Sacrificiū deo spūs cōtribula tus et. Debet etiā oratio esse deuota. nā oium creatori cū deuotiōe est supplicandū. oū autē sacerdos dicit alte orationē. alii non debēt v bis orare sed illā orationē attendere et ad eam respōdere amen. Pro qbus sit orandū dice tur in sexta pre sub ti. de parascene. Quid sit oratio. et qua hora. et vbi hore canonice dicen de sunt. et vñs quā partē orandū ē dicef in p hemio. v. partis. Quid significet oratio que dicit ante epistolā dicef. sub ti. de sessione epi Sane sacerdos oū orat ad dextrā consistit al taris. iuxta illud exo. xxx. Deprecabit aaron su per cornu altaris et placabit super eū in gene rationibus suis. in hoc illud signans quod fue rat pphetatū. Deus ab austro veniet. xps enī iudeos docuit ad quos a patre missus fuit. qā dextra iudeos. gentiles sinistra figurat. et quo niā leticia per dextrā. tristitia vō per sinistram designat. Idcirco ad dextrā partē altaris pri mū accedit ut gaudium dominice natiuitatis ostendat. Deinde diciturus euangelium ad sini strā cōuertit ut tristitiā passionis insinuet sed itep redit ad dextrā ut gaudiū resurrectionis an nūciat. de hoc aliter dicef sub ti. de mutatione sacerdotis. Romanus vō pōtifer oraturus ad sedē post altare uel alius eps ad lat⁹ altaris as cendit. et stans collectā pñunciat qñ libro legit aperto. et deinde sedet. qā sicut euāgelista testa tur. venit iesus in nazareth et vbi nutritus fue rat. et intrauit sñm consuetudinē diei sabbati i synagogā et surrexit legere et traditus ē ei liber Isaie pphete. quē ut aperuit inuenit locum vbi scriptū erat. spūs domini super me. ppter quod vnxit me. et cū plicuisset libz reddidit ministro et sedit. Rursus pōtifer ad latus altaris vsqz post dictū offertoriū morat. ut dictū est sub ti. qualiter eps uel sacerdos. Sequitur videre vnde oratio dicat. et vnde orōnes origines ha buerūt. Et qdē dicit oratio ab orādo eo q per

eam a populo bona corporis et aie orando pe runt. licet enī dominus sciat qbus egemus or rare tñ debemus put dicef sub orōne domini ca. orat enī sacerdos p bonis ut assint et p ma lis ut absint. Designant autē orōnes in apo ca. per fumū aromatu. q ascendit in conspectu domini de manu angeli. xps enī verus homo ppter nos passioni deditus cuius illa vox est. holocausta etiā p delicto nō postulasti. tūc dī xi ecce venio semper p nobis orabat. quia sñm apostolū. Exauditus ē in oibus p sua reueren tia. Qualiter vba orōnū intelligenda sint vide amus. et qdem qd in qbusdā codicibus cōtine tur pñt huic vel illi sancto talis oblatio ad glo riam et honozē sic intelligi debet q ad hoc p sit ut ille magis ac magis a fidelibus glorificet aut etiā honozet in terris. extra de cele. miss. cū martha. ppe fi. Et enī ipsi sint perfecte bea ti oia eis in celis ad vota succedunt. vnde non egent nostris oratiōibus imo iūriā facit mar tyri q orat pro martyre. licet pleriqz representent non indignū scōz gloriā posse vsqz in diē iudi cii augmentari. et ideo ecclesia iteri rite pro pos se augmentationem glorificationis eorū optare. Quod aut post finē oratiōis subiūgitur per do minū nostrz icū xpm. illud significat quod ipse in euāgelio dicit. Quicqd petieritis patrē meū in noīe meo fiet vobis. Orat enim sacerdos ad deū patrē ut per filiū suū qui dominus noster est equaliter sicut pater oratio perficiat. Vinc enim est q omnis oratio generaliter ad patrē dirigitur et terminatur in nomine filii. nō enī per aliam viā ad nos eterna dei beneficia pos sunt occurrere qz per eū qui est mediator dei et hominum homo chrisus iesus. xi. di. quoni am. sicut per mediantē cristallum mittit ignis in escam superpositam a sole longinquo. Et sū prum est hoc de epistola ad romanos vbi dicit tur. Gloriamur in deo per dominum nostrum ieūm. nemo enim vadit ad patrem nisi per me et ipse alibi dicit. Si quid petieritis patres i no mine meo dabit vobis. Et nota q iesus est pro prium nomen. prout dictum est in probemio secunde partis. Quod vō sequitur qui tecū vi uit et regnat in vnitāte spiritus sancti et. ita po test intelligi. i vnitāte spiritus sancti. hoc ē vna eūz spiritu sancto. nam pater et filius et spiritus sanctus sunt vnus. uel in vnitāte spiritus sanc ti hoc est in spiritu sancto qui est vnitas patrū et filii et amor et conuerio vtriusqz. Possunt etiam sic exponi premissa verba per dominum nostrum et. ut sit sensus. O pater exaudi per fi lium tuum qui hoc vult et potest. vult quia vi uit. potest quia regnat. viuit inquā et regnat te cum in vnitāte spiritus sancti. non quidem vi uit et regnat ut tyrannus spiritus iniquitatis:

*Ita ad sinistram
altaris*

sed uiuit et regnat deus spiritu benignitatis. Quod uero sequitur, per omnia secula seculorum uel consecutine uel antonomatice intelligi potest, consecutine sicut generationes generatio nū, q̄si dicat, per omnia secula seculorum sibi i uicem succedentia, dicuntur enim secula quia sequuntur, nam aliis descenditibus alia sequuntur, antonomatice sicut cantica cantico rū, et est sensus, sicut ante omnia secula fili? cū patre in unitate spirit? sancti in deitate uixit et fuit, ita et in presenti seculo et in futuro: ubi iusti cū sanctis angelis pmanebūt et iniusti cū diabolis cruciabunt, credatur equaliter uiuere cū patre et spū sancto, et nullo fine concludi. Sequitur autem quod uerbu optātis uel affirmātis ostendit affectu uel consensu ut pmissū est, populus enim assentiens uoci sacerdotis q̄ dicit p omnia secula seculorum assentit, quod secū lū p eū creatū est. Unde in fine psalmoz ubi nos dicim? fiat fiat, hebre? dicit amen amen. Et christ? in euangelio sepe dicit amen amen, i. uerū dico uobis. Respicit ergo ad formā orationis ut qd̄ oratur optet, uel ad modum conclusionis ut qd̄ concludit affirmet. Uerū cum sacerdos orationes dicit, Da nobis q̄sum? omnipotens domine salutem mentis et corporis: popul? respondit amē idest fiat, et cū sacerdos concludit, q̄ tecū vi, et regnat in unitate spirit? sancti de? p omnia se, se, popul? affirmando respondet amen idest uerū est, uel amen interpretat? ueritas ut in apoca. hoc dicit, Amen testis fidelis, de hoc dictū est in pcedenti tractatu.

Circa terminationem collectaz notandū ē q̄ in eis q̄ndozq; dirigis sermo ad patrem, q̄ndozq; ad filiū, q̄ndozq; ad spiritū sanctū, et quandoq; ad totā trinitatem. Si sermo ad solū patrem dirigis non habita intentio de filio, neq; de spū sancto, tūc dicit in fine, p dominū nostr? iesū christū filiū tuū q̄ tecum vi, et regnat in unitate spūs sancti de? p omnia se, se, sine p eūdem et eiusdem, ut in illa oratione, Protector in te sperantiū rē. Si uero fiet ibi mentio et de spū sancto refert an ante finalem partem orationis an in fine ipsi? fiat mentio de filio ante finem tūc dicit in fine, p eūdem dominū nostr?, rē, ut in illa oratione, De? q̄ d̄ beate marie uirginis rē. Si in fine tūc subiicit immediate q̄ tecū sine p eūdem et eiusdem, ut in illa collecta sancti Stephani, Omnipotēs sempiternē de? q̄ primitias martyz, et in illa, De? q̄ salutis esne uel dominū iesū christū, sine p, ut in illa collecta, De? q̄ nos redemptionis q̄ dicit in uigilia natalis, et in illa, Illumina q̄sum? q̄ dicit in epi phania, uel iesus christ? domin? noster, ut in illa, Deus q̄ ad eterna, que dicit feria tertia post pasca, et in secreta illa, Ip̄si tibi, q̄ dicit in cena

domini. Si uero in oratione q̄ ad patrem dirigis fit mentio de spiritu sancto dicit in fine p dominū nostr?, sed tūc dicitur ibi in unitate spiritus sancti deus, ut in illa, Deus q̄ corda fia deliū, et in illa, Assit nobis q̄sum? uirt? spiritus sancti rē. Quod si fiat ibi mentio primo de spiritu sancto et postea de filio tūc subiicit in fine immediate q̄ tecū, ut in illa oratione, Adentes nostras q̄sumus domine paraclit?, et illa, Ure igne rē. Rursus quando ad patrem dirigimus sermonem orando ut ipse det nobis spiritum uiuificandi uel huiusmodi tūc dicitur per dominū siue p eūdem uel eiusdem, ut in illa oratione que dicit in benedictione cinerū, De? q̄ humiliatione rē, et in illa que dicit in benedictione fontis, Omnipotens sempiternē de? respice rē. Si autem sermo ad filiū dirigat, ut in illa oratione, Excita domine potentia tuam et ueni, et similiter in aliis collectis de aduentu domini, Et in illa, Deus qui uirginalem aulam tūc dicit in fine, q̄ vi, et regnas cū deo patre i unitate spūs sancti deus, rē. Et si fiat ibi mentio de patre tūc dicit q̄ cū deo patre rē, ut in illa oratione canonis, Domine iesu christe fili dei, rē. Si uero sermo dirigis ad spiritū sanctū dicunt qdam q̄ tūc dicit in fine, q̄ cū patre et filio vi, et regnat deus rē. Uertamen omnis oratio dirigis ad patrem uel ad filiū et nulla ad spiritū sanctū q̄a spiritus sanctus est donum, et a dono non petis donū sed potius a largitore doni. Petitur ergo a patre et filio, et ad eos sermo dirigis tanq; ad donatores et non a spiritu sancto qui est donū et ab utroq; procedit. Si autem ad totā trinitatem sermo dirigis: tūc dicitur in fine per dominū siue p eūdem et eiusdem, ut in illa oratione canonis, Suscipe sancta trinitas, et i illa que dicitur in fine missę, Placeat tibi sancta trinitas, in q̄bus dicitur p christū dominū, quod succedit in orationibus in locū p dominū enim causa breuitatis. Idemq; est si in oratione que ad deum patrem dirigis de eo mentio fiat, ut in illa, Omnipotens sempiternē deus qui dedisti famulis tuis, tūc dicunt qdam q̄ vi, et regnas v. d. per omnia secula sc̄loz. Alij uero intelligentes q̄ oratio ipsa ad deum filium dirigatur dicit tūc q̄ vi, et reg, i unitate spūs sancti deus p omnia se, se, et in illa oratione, Fidelis deus omnium conditor, tota nanq; trinitas conditor et redemptor est, licet christus proprie sit redemptor. Potest etiam dici q̄ oratio que ad trinitatem dirigis concluditur sine aliqua p̄onariū distinctione, sic, q̄ vi, et reg, deus p omnia se, se. Uel cōuertant orans sermonem ad se uel ad populum d. quod ipse prestare dignetur, et sic etiam concluditur in orationibus benedictionalib?.

Sane in oratione i qua sermo dirigitur ad caput ecclesie videtur debere dici qui uiuis et regnas cum christus sit caput ecclesie. extra o sacra unctione. c. i. sed non est ita. Tota namq trinitas est caput ecclesie. ideoq dici debet p dominu nostru. In exorcismis vero ad expelle du demonem aliter dicitur. quoniam i aque benedictione dicitur p eu qui venturus est iudicare uiuos et mortuos et seculu p ignem. Similiter in cathecismis dicitur qui ventur' est etc. Quidam enim diabolus audit christu esse venturu iudicare seculu pignem fugit timens iudiciu ignis. quia scit se post diem iudicii eterno igne pimentu. Eadem quoq ratione dixit magister Hilbert' q orationes in exequiis mortuoru debent simili modo finiri. communis tam vltus ecclesie tenet vt dicatur p dominu nostru etc. in illa tamen oratione. Fidelium deus omniu conditor. debet dici qui uiuis et regnas etc vt pmissum est. Et aduerte q orationes in laudibus in missa et in vespers sub eodem et sole nioxi tono dicunt pro eo q ille hore solenni' et festiuus in ecclesia dicunt. In alijs vero horis et officiis alius tonus minus sollemnis seruatur. cum quia minus sollemniter dicuntur. cum quia ille ad alium referri possunt signatus. omnibus autem orationibus pterq exorcismis p mittitur oramus. non tamen semper dominus vobiscum. vt dictum est in pcedenti titulo.

Sequit' videre quare orationes q circa picipiu missae dicuntur collecte vocant. Et quidem ideo quia sacerdos qui fungitur legatione ad deū pro populo in eis petitiones omnium in vnu colligit et concludit vt eas ad dominu referat. proprie tamē dicitur collecte que super collectum populu dicunt' puta in processionebus. vel du colligit' populus ad stationem faciendam vt de vna ecclesia procedant ad alteram. lxx. dñs. quoniam. de conse. dñs. v. conuenit. In vrbe namq qlibet ecclesia stationalis habz aliquam ecclesiam sibi vicinam in q colligitur populus die statiois. et ibi dicit' collecta super collectu populu et inde omnes simul ad ecclesiam in qua fit statio accedunt. Unde in concilio agathenensi. de conse. dñs. v. conuenit. in fine dicit' q plebs collecta oratione ad vespem amittat' ab episcopo cu benedictione. et est sumptum hoc nomen de leuitico vbi cenophegia que est vltimum festorum legalium collecta vocat' pro eo quia in fructu collectione fiebat et figurabat futuram operum nostrorum collectionem. cum dicitur. Ecce homo et omnia opera eius cu eo. Orationum varij fuerunt doctores quaz numerus et varietas in tantum excrecebat q octauu effricanu conciliu constituit vt nulle preces vel orationes vel misse vel

pfationes vel commendationes. vel manus impositiones dicant' nisi in concilio fuerint approbate. Et Helasius papa tam a se q ab alijs compositas pces dicit' ordinasse beatus Gregorius seclufis his que nimia vel incongrua videbant' rationabilia coadunauit congrua multa nihilomin' p se necessaria supaddens. Leter qdam modum et ordinem excedentes i tñ orationes multiplicant et auditoribus tantu tediū generent et fastidiu quasi deus et homo verbor' multitudinem flecti possit vt pmissu est. de consecra. dñs. v. non mediocriter. Lu ecotra isaias dicat. Lu multiplicaueritis orationes vestras no exaudiam. et domin' in euangelio dicat. Lu oratis nolite multu loqui sicut ethnici faciunt. putant enim in multiloquio exaudiri. Unde cum ei dixissent apostoli. Domine doce compendiosam eos orationem docuit. Pater noster etc. huiusmodi ergo orationis formam sequentes sacerdos in missa septenariu oratiois numez non excedit. Nam christ' septem petitionibus omnia corpori et anime necessaria comprehendit in illa. prout sub eo dicit'. qd vero numero deus gaudet impari quidam obseruant vt impares dicant in missa orationes. videlicet vel vna tantum sicut vna epistola vel vnu euangelium dicitur. et iste numer' est ordinari' vel tres vel quinq vel septem. Vnam ad designandu fidei vnitatem vel vnitatis sacramentu. Tres ad significandu mysterium trinitatis. et qd xpi ter in passione orauit dicens. Pater si fieri potest transeat a me calix iste. Quinq ad designandum quinq plagas christi seu in quinq partitam christi passionem. Septem ad designandu spiritui gratie septiformis seu septem dona spiritus sancti. deus enim diuisionē discordia detestatur. Unde cum ceteror' dierum operibus benediceret operibus tamen secunde dicit benedixisse no legitur eo q binarius numer' primo ab unitate rece dat. et ab eo ceteri diuisibiles numeri originem foriuntur. et impar numerus mudus est. xxxii. q. i. nuptie. Et nota q in summis festis tantummodo dicit' vna collecta: nisi forte eadem die aliud festu occurrat. Sciendum quoq est q totidem collecte et eodem ordine dici debent in secreta et postcomunionē quot pcesserunt ante epistolaz in exordio misse nec plures nec pauciores. finis namq debet suo picipio et quelibet postcommunio collecte et scelerelle pcedentibus cōuenire. Lauendu est etiam quia si collecta pro defunctis intermiscetur in missa q dicitur pro uiuis non finalis sed penultima vel ate penultima dicat'. quia finis debet ad suu principium retorqueri. de conse. dñs. i. nullus episcopus. Semp enim faciēda est memoria pro defunctis. prout dicit' sub decima

particula secrete super verbo. Memento etiam domine et c. q̄a etiam illi uiuor̄ et etiam sancto- rum in quor̄ honore celebrant̄ qui uita glorie uiuunt auxilio egent. Sed i missa p̄ defunctis in terminis nō debet collecta p̄ uiuis etiam ut q̄dam dicūt illa communis. Deus q̄ uiuor̄ do- minar̄ et c. ab Augustino cōposita ad notādū q̄ defuncti inuare nequunt uiuentes in hac uis- ta nec etiam implorare eterna uita licet ipsi ui- uari ualeant ab vtr̄sq̄. In missa tamen p̄ de- functis potest ut q̄dam dicunt esse penultima col- lecta d̄ sanctis. et econuerso. Innocenti⁹ papa p̄mus composuit q̄tuor collectas p̄ mense sep- tembri. Innocenti⁹ vero papa terci⁹ composi- it illam. A cūctis nos quēsum⁹ domine mētis et corporis defende et c. In ecclesia lateranensi nunq̄ dicī oratio sed in missa et in omnibus bo- nis loco orationis alta uoce p̄nunciat̄ ora- tio dominica que in no. t. p̄ma oratio fuit. Nā et in p̄mitia ecclesia sic fiebat. Sane ponti- fex seu sacerdos dū orare seu orationē dicere i- cipit manus eleuat et extendit. Juxta illd. Ma- nus demissas erigite et genua debilia roboras- te. et romano pontifici etiam alijs episcopis in multis ecclesijs ministri astantes manus eleua- tas sustinent que manuū eleuatio a lege sum- p̄sit exordium. Legit̄ enim exod. xvi. c. et xxvi. dis. si q̄s. q̄ cū israhel pugnaret aduersus ama- lech in deserto moyses ascendit sup̄ verticem collis. Lūḡ leuaret manus vicebat israhel. Si uero paululū remisisset amalech populū supera- bat. Aaron autem et Dur sustentabant manus eius ex vtraq̄ parte. Legitur etiam tertio regū c. viij. q̄ Salomon stetit ante altare domini in conspectu ecclesie israhel. et expandit man⁹ su- as in celū orans p̄ populū. et Benef. xliij. Leuo- manu meam ad dominū deum excelsum. Ele- uatio autem ipsa representat q̄ christus eleuatis manibus ferebat in celum. vel eleuat man⁹ ad instar saluatoris in cruce pendentis. Unde il- lud. Eleuatio manuū mear̄ sacrificium vesp̄- tinū. Extensio uero manuū ideo fit. Nam chri- stus cum expandisset manus in cruce p̄ perse- cutoribus orauit dicens. Pater mi dimitte il- lis quia nesciunt qd faciūt. moraliter instruēs quia christus semper paratus est recipere peni- tentes. Juxta illud qd ipse p̄misit. Omnis q̄ uenit ad me non eiciam foras. Quidam tamē perfridi heretici uident huiusmodi manuū extensionem. propter illud Isaię. Cum extēde- rit manus vestras auertam oculos meos a uobis.

De epistola. Rubrica.

Ratione finita

dicatur epistola que significat do- ctrinam apostolor̄. eleganter au- tem illam p̄cedit oratio. q̄a legit̄

Luce. x. c. Rogate dominū messis ut mittat o- perarios suos in messem suam. Sane epistola grece latine supermissio vel supererogatio dici- tur. ab epi quod est supra et stolon missio. mis- sa enim est ab apostolis supra legem moysi su- pra psalmos et prophetas supra euangeliū sicut et p̄phetie supra legem. unde et littere de vna p- sona ad aliam misse appellantur epistole scilicet supermissio quasi misse supra sen p̄ter id qd refert nūcius uia uoce sicut et apostol⁹ supra id qd dixerat ephesicis corinthiis et alijs episto- las mittebat. Legi debet epistola s̄m magistrū Petri altiofiodoren. in dextra parte ecclesie. quia christus p̄mo uenit ad iudeos q̄ dicebat̄ in dextra esse. Melius tamen sit in medio ec- clesie. p̄ eo q̄ iohannes fuit medi⁹ inter aposto- los et p̄phetas ut iam diceb̄. Dicī quoq̄ epi- stola in loco inferiori. euangeliū in superiori et su- pposito panno. de quo sub euangelio diceb̄.

Premittit̄ aut epistola euangelio. Epistola namq̄ designat officiū qd iohannes ante chri- stū exercuit q̄ p̄iuit ante faciem domini parare uias ei⁹ sicut ipse testat̄. Ego uox clamantis in deserto parate uiam domini. Iohannes ergo q̄ si subdiacon⁹ et subminister illius q̄ de se dicit Non ueni ministrari sed ministrare. Unde si- cut p̄dicatio iohannis p̄cessit p̄dicationē chris- ti. ita epistola euangeliū p̄cedit. gerit quoq̄ epistola figuram legis et p̄phetie q̄ christi ad uentū p̄cesserūt sicut ipsa euangeliū p̄cedit. P̄cessit q̄dem lex euangeliū sicut umbra lū- cem. sicut timor caritatem et initiū perfectionē

Sane subdiaconū epistolam lectur̄ vii. ran- tū comitat̄ accolit⁹. q̄a p̄dicationem iohan- nis pauci secuti sūt. quoniam lex neminem ad perfectionem ducit. Sed diaconū euangeliū lectur̄ tam subdiaconū q̄ accoliti et ceteri comi- tant̄. q̄a p̄dicationem euangelij q̄ perfectū fa- cit plurimi susceperūt. Dici etiam potest q̄ per subdiaconū et diaconū ad legendū processū du- plex christi manifestatio per duplicem eius ad uentū significat. quor̄ prim⁹ enim tantus ha- buit p̄cursozem scilicet iohannem q̄ per sub- diaconū p̄cedentem significat. Secundus du- os habebit uidelicet enoch et heliam q̄ per duos vel plures p̄cedentes diaconū figurant̄. Fa- cies autem epistolam legentis respicere debet altare quod christū significat. q̄a iohannis p̄- dicatio se ad alios dirigebat in christū de eius uultu iudiciū et equitas procedunt. extra ut ec- cle. bene. ut nost̄. Jā uo q̄ p̄cedit subdiaconū

euntem legere non vertit faciem ad legentem quia iohannes non ad se audientes sed potius ad christū se dirigebat. sed qui diaconū euntes legere pcedebant nūc respiciūt ad euangelium et ad faciem recitantis. Primo ut ex mutua vtriusq; inspectione amor et caritas christi notetur q̄ in euangelio predicat. Secūdo ut se esse contentes euangelice doctrine ostendant sicut legi in Isaia. Vos estis testes mei dicit dominus. Quia vero iohannes fuit limes precedentū et subsequentiū medi⁹ inter apostolos et prophetas. Nam lex et ppheta vsq; ad iohannem et ex eo regnū dei euāgelizaf. ideo epistola nec semper legi de prophetis nec semper de apostolis: sed interdū sumit de veteri testamento interdū de nouo. Iohānes enim cui⁹ voces representat epistola cum antiquis christū predictur futur⁹ dicens. Qui post me venit ante me factus est. et cum modernis christū ostendit presentem dicens. Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Interdum ergo sumitur de apostolis. quia licet eorum doctrina non pcesse rit euangelium tamen ad vitam actiuam referatur sicut lex et pphetia. et interdum de veteri testamento. ratio tamen. quia velum templi scissum est nec ponendum est ante oculos velum Epistola tamen non legitur de quinq; libris Moysi. quia in illis temporalia pmittebātur. In cuius signum lectiones de illis sumptae terminantur in grauem accentum ut iam diceb.

Considerandum autem est q̄ quando lectio vel epistola de libris Moysi vel Salomōis sumitur nomen eorum recitatur. ut diceb in p̄hemio sette partis. Item in epistolis q̄ sumuntur de pphetis vel de actibus apostolorum siue de apocalypsi ponitur in p̄ncipio hec oratio In diebus illis. et in fine dicitur ait dominus omnipotens. eo q̄ in libris illis hoc sepe scriptum inuenitur. Eadem etiam ratione dicitur i epistolis iacobi et petri karissimi. et in epistolis Pauli. Fratres. Et in christo iesu domino nostro. In epistola tamen ad hebreos dicitur quidam non debere apponi fratres eo q̄ apostol⁹ suspectus erat hebreis. sed melius est ut apponatur. quoniā quidam boni erant inter eos ut ipse eos in quodam loco eiusdem epistole ipse vocat fratres. Propter p̄missam etiam causā dicitur in euangelio. In illo tempore. pprie tamen loquendo nulla epistola ē de veteri testamento. sed ille lectiones vocantur. Pono licet in epistolis que de apocalypsi leguntur dicatur. Lectio libri apocalypsis beati iohannis apostoli. In quibusdam tamen ecclesiis et epistolis tacetur illud verbum beati. certum est. n q̄ beatus precipue fuit inter omnes apostolos a christo dilectus. Dilectio autem dei bonos

nos efficit. quia beatus quem elegisti et assumpsisti. Hac ergo consideratione eum sicut ceteros sanctos supernatū est beatitudinis titulo sanctum ostendere et solum quodammodo facilius adiungere cum ipse velut titulus per se patens effectum beatitudinis scilicet dilectionis dei cui ventur p ceteris sit sortitus. Ceterum nullus debet epistolam solenniter in ecclesia legere nisi sit subdiaconus qui si forte defuit dicatur a diacono. de quo dictum est in secūda parte sub titulo de subdiacono et de diacono vel etiam a sacerdote. Melius enim est ut sacerdos etiam missam cantans illam legat q̄ si ab accolito vel alio inferioris ordinis legatur.

Circa hoc autem notandum est q̄ populi instructio fit per verbum dei quod quidaz a deo p eius ministros ad populum pertinet. et ideo ea que ad plebis instructionem pertinent non a sacerdote sed a ministris dicuntur. Ministerium tamen verbi dei triplex est. Primum auctoritatis quod competit christo qui minister dicitur. ad romanos. xx. Erat enim sub potestate docēs. Secundum manifeste veritatis quod competit p̄dicatozibus noui testamenti de quo dicitur in secūda corinthi. iii. Qui et idoneos nos fecit ministros. Tertium figuratōnis quod competit p̄dicatozibus veteris testamenti. ideoq; doctrinam christi pponit diaconus. Doctrina vero p̄dicatoz veteris testamenti pponitur per subdiaconos. nec obstat q̄ aliquando per eos legitur loco epistole aliquid de ipso veteri testamento. quia p̄dicatores noui testamenti etiam vetus predicant.

Ceterum doctrina p̄dicatoz veteris testamenti non semper legitur. sed illis diebus qui precipue configuratio noui et veteris testamenti designatur. ut in ieiuniis quatuor tempoz. et q̄n do aliqua celebrantur que in veteri lege figurata sunt sicut passio. natiuitas. baptisumus. et aliquid huiusmodi. et quoniam vtraz doctrina ordinat ad christum et eoz qui p̄bant et eoz q̄ sequebantur. ideo doctrina xpi postponitur q̄ si finis. Cum autem dicitur epistola genua nō flectimus cum ad nouum pertineant testamētum immo sedemus. quia doctrina in silentio et quiete audienda est. Vt etiam sedendi a veteri testamento assumitur sicut in esdra legi. Milites tamen stare consueverunt quando epistole pauli leguntur in honorem eius qui miles fuit. vnde in signum militie sue depingit cū ense i manu. vel ideo quia ipse suā p̄dicatōē euangelium nominauit. Et est sciendum q̄ nunq; in quadragesima legitur epistola pauli: nisi tantum in cena domini que ad nouum pertinet testamentum. Sane lectiōes apostolicas et euangelicas quis ante sacrificiū dici debere

statuit non omnino certum est. Creditur tamen quod primi successores apostolorum eo quod in illis eadem sacrificia celebrari iubentur. Queritur autem quare prophetas voce inferius desce-
ra. euangelium vero per epistolam voce exaltan-
do finimus. Responsio per prophetam que est
de veteri testamento. sinagoga que inclinata est
et occidit intelligitur. ideoque inclinando voces
et quasi cadendo prophetia finitur. Hinc etiam
est quod sinagoga depigitur quasi fracta hasta ve-
xilli. Per euangelium vero et epistolam eccle-
sia militans representatur que exaltata est. et ideo
illa cum exaltatione vocis finiuntur. Preterea
ita in veteri testamento temporalia et caduca
permittuntur. in cuius figura lectiones in gratia
accentum terminantur. In nouo vero testam-
to spiritualia et eterna. In cuius rei signum eu-
gelium et epistola in accentum terminantur acu-
tum. Quedam tamen lectiones de veteri testa-
mento sumptæ que in officio missæ per epistolas
sepe leguntur in acutum terminantur accentus.
et sub tono epistolari leguntur. cum enim tunc in lo-
cum epistolæ succedant merito et quo ad hoc
et quo ad nomen illarum debent imitari formam.

De reuerentia post lectam epistolam
facienda. Rubrica.

Est lecta epi

istolam subdiaconus cum accolito
ad sacerdotem accedit illud in-
nuans quod Johannes cum audisset
in vinculis opera christi misit duos ex discipu-
lis suis non credentes christum esse Messiam:
et interrogarent illum. Tu es qui venturus es
an alium expectamus. Et respondens iesus ait il-
lis. Eritis annunciate iohanni quod vidistis et audi-
stis. Eci vident et. et dicitur in sexta parte sub ter-
tia dominica aduentus. Quia vero illi per visa mi-
racula cognouerunt hunc esse de quo eorum magis-
ter predixerat. Qui post me venit ante me factus
est cuius non sum dignus soluere calciamenta
sua. ideo prout ad pedes calciamentum romani
pontificis subdiaconus osculatur. quia dextra domi-
ni fecit virtutem. ideo subdiaconus in quibusdam
ecclesiis osculatur dextram sacerdotis. Ad hec
lecta epistola subdiaconus librum clausum episcopo
representat. ipse vero super illum manum ponit quas
subdiaconus osculatur. Nempe episcopus christum
figurat cui clausus liber representatur ad desig-
nandum quod solus christus potuit aperire librum et sol-
uere signacula eius. in quo et ipse christus et eius
mysteria clausa erant donec cepit ab ipso christo
per predicationem euangelij aperiri. christus

autem legem in qua clausus tenebatur opere im-
pleuit. quod non venit legem soluere sed adimple-
re quod significat manus impositio super librum. ma-
nus enim operis significat. Ipsa quoque manus
positio significat desiderium et promissionem cre-
dendi et opere complendi que lecta sunt. Quia ve-
ro nemo accipit benedictionem in lege promissa
sine nisi cum amore qui per osculum designatur
opere perficit quod sermone alios facere docet.
ideo ad hoc designandum subdiaconus benedic-
tionem accepturus manu episcopi osculatur. Rur-
sus quia pontifex ut premissum est christum represen-
tat. Subdiaconus et ceteri debent ei actus suos
humiliter subdere et ab ipso benedictionis gra-
tiam postulare. Unde in euangelio. Cum omnia
benefeceritis dicite serui inutiles sumus quod des-
tinamus facere fecimus. et subsequenter episco-
pus vel sacerdos subdiacono benedicit quia et
christus commendauit Iohannem discipulum. Quid
existis videre in deserto prophetam etiam dico
vobis plus quam propheta. Amen dico vobis. Inter
natos mulierum et. Subdiaconus ergo post fi-
nem. diaconus vero ante principium lectionis
ad sacerdotem accedit et exhibet reuerentiam.
quia lex finem accepit in christo. Sed euange-
lium originem sumpsit ab ipso. nam lex et pro-
phete usque ad Iohannem euangelium christi et
epistole post Iohannem. In missa vero per de-
functis subdiaconus lecta epistola non venit
ad osculum manus. tum quia ibi cessit ratio su-
per predicta. tum quia in illa missa quilibet solen-
nitates subtrahuntur.

De sessione sacerdotis vel episcopi
et ministrorum.

Ratione finita

sacerdos seu episcopus sedet. Et
est notandum quod in missæ officio
tribus horis sedet. videlicet dum
epistola legitur. de quo in titulo de mutatione
sacerdotis dicitur. et dum responsorium et alle-
luia cantatur significans tres dies quibus do-
minus sedit hierosolimis in templo in medio
doctorum audiens et interrogans illos. Sed et
autem stat conuersus ad populum ut ostendat
potestatem sibi a deo esse datam quod possit spe-
culari et superintendere que fiunt in ecclesia hu-
militer que superbe. anime enim ei commissæ
sunt. et de illis est rationem redditurus deo.
Sedet etiam in loco eminentiori ut quasi vini-
tor custodiat vineam suam et populo superin-
tendat. nam dominus in alta polorum sedens
custodit ciuitatem suam. Porro oratio que
dicitur ante epistolam priusquam sacerdos sedeat

specialiter significat tempus illud quo christus in celum ascensus apostolis benedixit. Sessio vero que sequitur significat christi sessionem post ascensionem ad dextram patris. Unus sessio sacerdotis victoriam christi designat. ut dicitur sub titulo de mutatione sacerdotis. Sessio ministrorum significat sessionem ipsorum quibus dicitur. Sedebitis vos super sedes iudicantes duodecim tribus israel scilicet illos qui in celestibus iam regnant. Qui vero in choro laborant illos qui adhuc in mundo peregrinantur. Unde lectores et cantores ad officium surgentes negotium dei agunt. quibus dicitur. negociamini dum venio. Quidam ergo ministrorum cum episcopo sedent: per quos christi membra in pace iam quiescentia intelliguntur. de quibus apostolus. Concedere fecit nos in celestibus in christo. aut illi qui iudicabunt duodecim tribus israel. Alii vero statim per quos christi membra adhuc in certamine posita intelliguntur. Nempe pontifice sedente in quibusdam ecclesiis candelabra mutant de locis suis et collocantur in ordinem unus lineae a primo usque ad altare ad notandum quod de plenitudine christi omnes accepimus in spiritus unitate. sed gratiarum varietate. divisiones enim sunt gratiarum: idem autem spiritus. de consilio. dicitur. cum omni. Spiritus enim a primo cerebro ostato seu candelabro id est a christo. procedens et usque ad altare id est electorum corda perveniens. Alternatim in membris dona variat gratiarum. Et memento quod acceleti deponunt candelabra in terram. quoniam post peracta predicationis officia per humilitatem agnoscunt quod sunt pulvis et cinis sicut dixit Abraham. Loquar domino cum sim pulvis et cinis. In romano ordinario legitur ut pontifex non sedeat donec post primam orationem dicat amen. Non ergo debet sedere usque ad lectionem quoniam niam precedens officium gratulationi de adventu et operibus christi deputatur. Episcopus enim christum venientem et operantem significat. Ceteri vero eos qui prebiant et qui sequantur et qui obviabant representant.

De graduale. Rubrica.

Est epistolam

cantatur graduale seu responsorium quod pertinet ad opera actione vite ut notetur nos operibus respondere eis que in lectione audiimus scilicet predicationem. Rursus quod Johannes pro-

dicabat penitentiam dicens. Penitentiam agite. appropinquabit enim regnum celorum. Et iterum. Facite dignos fructus penitentiae. Adversus rito post epistolam graduale sequitur quod penitentiae lamentum insinuat. propter quod in diebus penthecostes de officio tollitur ut iam dicitur. Tertio ideo post epistolam sequitur graduale. quia post predicationem iohannis discipuli secuti sunt christum: sicut Johannes evangelista describit. Astabat inquit iohannes et ex discipulis eius. et respiciens iesum ambulantes dixit. Ecce agnus dei. et audierunt duo discipuli eum loquentem. et secuti sunt iohannem.

Ad hoc cantus epistolam comitatur. quia predicationes predicatorum secuta sunt gaudium ecclesie in dei laudes et preconiis dei credentium conversione. quia per graduale conversio de iudeis. per versum conversio de gentibus. per alleluia utriusque in fide leticia. per sequentiam canticum victoriae figuratur. Alia ratio ponitur sub titulo de tractu. In quibusdam tamen ecclesiis graduale ante epistolam cantatur. ad notandum quod predicator prius opere et postea verbo debet docere. Dicitur autem graduale vel gradale a gradibus scilicet humilitatis significans ascensus nostros de virtute in virtutem. sicut filii israel de mansione in mansionem processerunt ut tandem videatur deus deorum in syon. Unde in deuteronomio. Terra nostra mansuosa est. hec terra est celestis hierusalem que peregrinationem celestium habetur: continent enim graduale illi qui nec dum ascendit de virtute in virtute. sed adhuc in conualie positi laqueis chymarum. iam tamen ascensiones in corde disposuit. Rectius ergo faciunt qui graduale non festiuis et modulatis vocibus offerunt sed quasi cantum gravem et asperum simplici potius et lamentabiliter canunt. tamen responsorium per quod etiam predicationi novi testamenti figuratur altius lectionem. et epistola que significat predicationem veteris testamenti canitur. ut si quis forte cordis auribus obturatis depressa ammonitione veteris testamenti non excitatur saltem excelsa modulatione notum demulceatur. Veritatem et lector et cantor officium suum impleretur et gradus ascendit. quia doctor perfectione vite vulgus transcendere debet. dicitur. statuimus. Potest etiam dici quod epistola iohannis: per graduale apostolorum predicationi intelligitur. per alleluia devotio et leticia. Rursus per lectionem vetus. per cantum vero novum intelligitur testamentum. Sic ergo cantus suavior est lectione: sicut novum testamentum suavius est veteri. Secundo dicitur graduale a gradibus altaris. eo quod in festiuis diebus in gradibus cantatur. sic et alleluia cantatur.

ad notandum premisos virtutum gradus. In profestis vero diebus in medio chori ante gradus altaris cantatur. ad significandum qd i cor de quod est in medio corporis pmissos gradus fundare debemus. Tertio dicitur graduale quoniam apostoli post dominum gradiebantur. ut iam dicitur. Responsorium vero dicitur. quia versui vel epistole correspondere debet. ut si in epistola agatur de gaudio et in responsorio similiter. si ibi de tristitia et hic similiter ne possit nobis impropere quod dominus dicit. Cantauimus vobis et non saltastis: laetauimus et non plorastis. Unde apostolus. Gaudete cum gaudentibus et flere cum flentibus. Dicitur etiam responsorium. quia choro respondente illud incipientibus cantatur. propter quod significat vitam actiuam in qua sancti se ad inuicem hortantur ut ad eternam perueniant vitam. Potest tamen responsorium ad responsionem apostolorum referri. quoniam christo vocante et dicente. Venite post me. ipsi non tantum verbo sed opere responderunt. quia relictis omnibus secuti sunt eum. et gradiebantur post dominum discipuli post magistrum. de hoc dicitur in problemio quinte partis. Significat autem graduale seu responsorium laborantes in hac vita. et ideo non dicitur infra octauas pasce et penthecosten per quas octauae nostre resurrectionis designantur quando omnis laboris expertes erimus. Absorbet deus omnes lacrymas ab oculis sanctorum suorum. Itaque in graduale seminamus. in alleluia metemus. Uersus responsorii sic vocat quoniam de eo fit reuersio ad ipsum responsorium. prout sub titulo de alleluia dicitur. Rursus graduale boni opus et vitam presentem in qua seminamus et a domino peregrinamur significat. versus vero adiutorium designat. versus ergo post graduale canitur. quia adiutorium nobis est necessarium quod in hoc ergastulo detinemur. Graduale plane incipitur ne nimis versus ascendant. in quo designantur qui religionem propter eius austeritatem ingredi metuntur. versus vero alius. in quo designantur qui ieiunando orando et alia bona faciendo ascendant non timentes carnem quam cum viciis et concupiscentiis mortificant. Ad hec quandoque vnum solum versus cantant ad monendum quod quisque secum fragilitatem suam tractet. et quicquid gradum timore versus alte non inchoet. In quo etiam significantur hi qui consideratione proprie fragilitatis quicquid agunt humiliter agunt. finito tamen versui vox fiducialiter exaltatur in quo designat quod de misericordia dei confisi fiducialiter omnis sue actioni insistant. Cantatur autem graduale a perfectis. put in titulo sequenti dicitur.

Porro responsorium quod in missa cantatur nec perfecte nec imperfecte repetitur. nec enim gloria patri subiicitur. quod tamen in responsorio aliarum fit horarum. Circa quod attendendum est quod alie canonice hore institute sunt ad referendum deo laudes pro diuersis beneficiis in illis horis ab eo receptis. hinc est quod lectio in illis primo dicitur in qua beneficium vel pars eius in illa hora datum designatur. Postea cantatur responsorium in quo laus beneficii correspondet. quia ergo laus repeti debet. Juxta illud apostoli. Gaudete in domino: iterum dico gaudete id est laudem deo dicite. ideo huiusmodi responsorium repetitur. sed et quia quis benefactori suo tenetur. deo vero nihil aliud possumus nisi gloriam et honorem offerre. ideo in fine responsorii et cuiuscunque nocturni nisi in lectionibus aliquod beneficium totum vel pars eius est repetitum referimus gloriam et gratiam trinitati. Responsorium autem quod in missa cantatur gratiam designat ut premissum est. Responsionem apostolorum christo eos vocante omnia relinquentium. quia ergo illi nihil retinuerunt pro quo iterum eos vocari oporteret. ideo responsorium illud nullo modo repetitur. licet nec cum gloria patri finitur. quia non ad gloriam sed ad luctum vocati sunt dicente domino in Luca. Sicut misit me pater et ego mitto vos. Et nota quod gregorius. ambrosius et gelasius composuerunt gradualia tractus et alleluia. et ad missam ea cantare statuerunt. Le terum quandoque solum responsorium cantatur in missa. quandoque solum alleluia. quandoque responsorium cum alleluia. quandoque cum tractu. quandoque alleluia cum tractu. de quo dicitur in sexta parte sub titulo de septem diebus post pascha.

De alleluia. Rubrica.

Via post luctum

sequitur consolatio. Nam beati qui lugent quoniam ipsi consolabuntur. ideo post graduale cantatur alleluia quod est leticie cantum et auditum ab angelis decantari. sicut legitur in Apocalypsi. Rursus quia ascensus de virtute in virtutem quos per gradualia diximus significari sepe tediosi essent: nisi gaudium haberent admixtum. sicut filii israel multa inconuenientia acciderunt quando de mansione in mansionem processerunt. ideo post graduale cantatur alleluia. Thobie.

penulti. Platee tue stementur auro mundo ⁊
candido ⁊ in vicis eius cantabitur alleluia.

Est autem alleluia laus angelica: sententia q̄
dem brevis magnum continens iubulum siue
incitans ad iubulum. Iubilat enim ecclesia sci
ens quot grandis restat vita vsq; ad montem
dei oreb quod interpretatur mensa timens q̄
fideles obdormiant in fide ⁊ faciant vitulū cō
flatilem idest lasciuiant in temporalibus. Et ē
alleluia hebraicum nomen vocabulum siq̄dem
significans potius q̄ exprimens ineffabile gau
dium ab hac vita peregrinantium gaudiuz vi
delicet angelorum ⁊ hominū in eterna felicitate
letantium. quod nec oculus vidit nec auris
audiuit nec in cor hominis ascendit. Cui⁹ ver
bi expositio fm Innocentium. iiii. ex centesimo
duodecimo psalmo habere⁹ cui cum alleluia p̄
mittatur in titulo statim psalmus exponendo
titulum incipit. Laudate pueri dominum. vñ
de fm eum alleluia interpretatur Laudate pu
eri dominum. Augustinus vero sic exponit al.
idest saluum. le idest me. lu idest fac. ia idest do
mine. Hieronimus sic. alle idest cārate. lu idest
laudem. ia idest ad dominū. Gregorius sic. alle
pater. lu filius. ia spiritus sanctus. vel alle idest
lux. lu idest vita. ia idest salus. Magister petr⁹
antiochodorei. sic. al idest altissimus. le idest le
uatus est in cruce. lu idest lugebant apostoli. ia
idest iam surrexit. Petr⁹ māducator dixit sup
apoca. ⁊ Augustinus in glosa psalterii q̄ allelu
ia est verbum i peratini modi. ⁊ sonat allelu id
est laudate. ia idest iuinerusalem. vel ia idest iui
sibilem scilicet deum quasi laus inuisibilis dei.
⁊ quoniam alleluia future beatitudinis quasi
pprium est vocabulū. merito magis eo tempo
re idest pascale frequētat quo christus resurgēs
eiusdem beatitudinis spem nobis tribuit. et p̄
missum. put ibi dicitur. Quod enim aliis tēpo
ribus caneretur ad missam olim ecclesie roma
ne consuetudo nōn erat. sed a beato gregorio
constitutum immo potius restitutum est. Nā
cum prius tempore Damasi pape fuisset eadez
consuetudo defecerat. Hieronimus dicit q̄ al
leluia dicatur in missa tractum esse de ecclesia
hierosolimoꝝ. Lanimus igit alleluia post gra
duale canticum videlicet leticie post luctuz pe
nitentie summo opere nitentes exprimere ma
gnitudinem consolationis que reposita ē luge
tibus. iuxta illud. Beati qui lugent quonā ipi
consolabuntur. Iubilantes potius q̄ canētes
viamq; breuem digni sermonis syllabā i plu
res neumas p̄trabim⁹ ⁊ iocundo auditu mēs
attonita replicatur ⁊ rapiatur illuc vbi semper
erit vita sine morte ⁊ dies sine nocte. Est enim
alleluia modi cum in sermone ⁊ multum i neu
ma. quia gaudium illud maius est q̄ possit ex

plicari sermone. neuma enim seu iubulus q̄ fit i
fine exprimit gaudium ⁊ amorem credentium
⁊ quanta leticia ⁊ laus secuta sit per fidem p̄di
catione audita. iuxta illud. Audiuit ⁊ letata est
sion ⁊ c. ⁊ in cāticis. Exultabimus ⁊ letabimur
in te. Quid sit neuma dicitur in p̄hemio quin
te partis. Quando autem dicitur sequentia nō
dicitur neuma post alleluia. put sub titulo de
sequentia dicitur. Potest etiam alleluia referri
ad exultationem eorum qui de miraculis chri
sti gaudebant. laudantes dominū ⁊ dicentes.
Quia vidimus hodie mirabilia ⁊ quia visitauit
dominus plebem suam. tūc enim cantabitur i
iubilo alleluia. quia omnis plebs vt vidit dedit
laudem deo ⁊ gaudebat de vniuersis que glo
riose fiebant ab eo. Hinc est q̄ a septuagesima
vsq; ad pascha non cantat alleluia. quia tempo
re tristitie non debet decantari carmen leticie
put ibi in p̄hemio septe partis dicitur. Dor
ro q̄ alleluia interposito versu repetit ⁊ sic bis
in missa dicitur designat eterne vite gaudium
⁊ q̄ interiecta leticia sancti geminaz gloriofica
tionis stolam accipient anime videlicet ⁊ cor
poris. Nam fm stolam meritis seu anime exul
tabunt sancti in gloria letabuntur in cubilib⁹
suis. fm stolam carnis. fulgebunt ⁊ tanq; scin
tille in arun. d. de hoc dicitur i sexta parte sub
sabbato in albis. Versus ergo nihil finit⁹ aut
triste sed totum iocundum ⁊ dulce debet sona
re quales sunt illi. Dominus regnauit decorem
indutus est. Domin⁹ regnauit exultet terra ⁊ c.
Iubilare deo omnis terra ⁊ c. Iustus vt palma
florebit ⁊ c. quoniam absterget deus omnem
lachrimam ab oculis sanctorum ⁊ iam nō erit
luctus neq; t. q. p. t. Versus quoq; dicitur a re
uertendo eo q̄ per eum reuertimur ad alleluia
qui post alleluia sequitur quia significat opera
tionem que laudi coniungi debet. quia nō be
ne deum laudat qui bene operari cessat. Per
hoc vero q̄ alleluia cum neuma repetitur laus
⁊ gaudium ineffabile patrie significatur. In
nonnullis ecclesiis alleluia cantatur a pueris.
graduale a magnis. vt notetur q̄ ex ore infan
tiū de⁹ p̄fecit laudē. ⁊ psalmista. Laudate pue
ri dominum. cuius psalmi titulus est alleluia.
Illi enim qui pueri sunt laudi christi conueni
unt. fortes vero in fide ⁊ in tolerando aduersa
que pugnare possunt contra amalechitas gra
duale debent cantare. Circa hoc notanduz
est q̄ cantorum alii sunt qui in choro cantus
voce magna distribuūt. hi sunt rectores eccle
sie qui deum laudant ⁊ alios verbo ⁊ exemplo
ad laudandum iurant. Alii sunt pueri qui gra
duale i gradibus cantāt. hi sunt actiue o v̄tute
i v̄tute i caritatis gradibus ascēdētes q̄ oī gra
duale ichoant alios ad cōpunctionē inuitant

Dum versum concinunt ad se redeuntes suas cogitationes accedunt. et dum illum finiunt se bonum certamen certasse et cursum insinuant consummasse. Alii sunt perfecti viri qui in aliis ecclesiis alleluia vel tractus in pulpitibus concinunt. Hi sunt contemplativi carnem affligentes et mentem excedentes quorum conuersatio est in celis. non est hic hominum sed angelorum. Sententiam vero non illi soli decantant sed chori communiter iubilant. quoniam iubilus eternus et ineffabilis angelis erit communis et hominibus. Deberet etiam alleluia in gradibus et versus orientem decantari. et quoniam vitam contemplatiuam significat debet legi in altiori loco quam responsozium quod actiuam designat. Rursus in quibusdam ecclesiis cantans alleluia sumit aliquid in manu ut insinuet se deum non solum voce sed opere collaudare seu manum ducit. iuxta psalmistam. Omnes gentes plaudite manibus iubilate. In plerisque etiam ecclesiis alleluia de trinitate cantant in dominicis diebus scilicet. Benedictus. vel qualis pater. ut fidem hilariter perficientes ad spem perueniant. Et attende quod alleluia dominicalia a penthecoste usque ad aduentum sepe omittuntur quoniam aliter et aliter in aliis et aliis gradualibus disponuntur. Ea igitur diligens cantor attendat et diligenter vniuersitatibus officiorum assignet.

De tractu. Rubrica.

Dominica septuagesime

usque ad vigiliam pasce scilicet in diebus et officiis luctus quia tunc non canitur carmen leticie loco alleluia quod significat exultationem habitam de spe eternorum. dicuntur tractus ex institutione Thelesphori pape. dicitur autem tractus a trabendo. quia tractim et cum asperitate vocum et pleritate verborum canitur eo quod miseriam et laborem presentis icolatus insinuat. id quo psalmista. Deu mihi quia icolatus meus. psalm. 68. et 2.

In tractibus enim representatur longa sanctorum patrum expectatio et iudeorum captiuorum meror et afflictio qui tempore babylonice captiuitatis sedentes super flumina babylonis. et flentes in salicibus sua organa suspenderunt. quod tempus ecclesia representat a septuagesima: cantica leticie subtrahendo et tractus dicendo. Tantum autem interest inter alleluia et tractum quantum inter leticiam et tribulationem. Item tantum est inter responsozium cui omnes respondent et tractum cui nemo quantum inter actiuam et contemplatiuam vitam. Est autem tractus medius inter responsozium et alleluia. ut

dicetur in sexta parte sub titulo de septem diebus post pascha. Porro tractus quia gemitum et canticum lachrymabile exprimit lachrymas sanctorum siue in actiuam siue in contemplatiuam vitam representat. Unde tractus dicitur quasi sancti suspirantes ab imo pectoris gemitum trahunt quia licet spe gaudeant ut monet alleluia. tamen hic in valle lachrymarum commorantes habent irriguum superius et inferius quod tractus mystricat. gemit enim flebiliter per dilectionem superne beatitudinis. et super flumina babylonis sedentes patrie sue memores. Item lachrymas fudit per suis et aliorum excessibus dum ex vicinitate babilonici fluminis seipsum vident sepe asperfos. et alios penitus immerfos ipsius fluminis rapiditate ferri deorsum. Sed quia hic ploratus quandoque est respectu superni gaudii. quandoque respectu nostre miserie. ideo tractus similiter quandoque est de leticia per superiorem irriguum ut de per fundis et aliis huiusmodi. De utroque irriguo tractat Gregorius in libro tertio dialogorum. c. xxxiii. Et est aduertendum quia post duos tractus tribulationis sequitur tractus leticie. prout sub dominica septuagesime et dominicis sequentibus videri potest. et hoc ideo. quia post duos dies sepulture domini occurrit tertius resurrectionis.

Rursus quia gaudium sanctorum non est hic plenum et continuum sed sepe interrumpitur. ideo ecclesia quandoque interponit tractum. ut in tempore septuagesimali. et cum in sabbato pascale post alleluia sequitur tractus. quia hoc gaudium non expedit sine fletu. in sabbato tamen in albis duplicatur alleluia quia in eterna vita perfectum erit gaudium glorificata carne cum anima. et completa resurrectione sanctorum cum resurrectione christi. Sane in dominica septuagesime usque ad quartam feriam cinerum dicuntur tractus solum in dominicis diebus eo quod populus tunc melius conuenit in ecclesia qui indiget edoceri qualiter captiuitatem diabolicam per babylonicam significatam debet deplorare. Tractus enim tempus babylonice captiuitatis representat. sed post dictam feriam que est caput ieiuniorum magis frequentantur. quia tunc magis est tempus meroris et afflictionis. utpote ordinatum ad excutendum iugum diaboli captiuitatis per merorem contritionis et humilitatem confessionis atque asperitatem satisfactionis que precipue in ieiunio vigent. Sed et licet dominica dies resurrectionem figuret. tamen in officiis septuagesime cantica leticie subtrahuntur et tractus dicuntur. quia iudei toto septuagenario babylonice captiuitatis continue afflicti fuerunt. et nos in istius vite septuagenario que per septenarium. et per consequens per septuagenarium ducitur continue dolores et miserias experimur: donec

donec ad octauā vere et pfecte et non figurate resurrectionis per christi misericordiam veniam.

Postremo considerandum est quod versus sequentiarum bini et bini per ritmos sub partibus syllabis componuntur quod in versibus tractuum non reperitur, quia ex sacra scriptura ut plurimum sumuntur, ideoque nequeunt combinari. Rursus ille sub cantu combinantur ad notandum quod exultatio vere caritatis in uno deo perficitur, sequentia enim exultationem, combinatio caritatem designat, versus vero tractatum quod merorem significat singulariter decantatur. Iuxta illud psalmi. Singulariter sum donec ego transeam. Hier. xi. q. i. quando. Solus sedebam quia amantudine plenus eram. Non est etiam omittendum quod licet regulariter graduale vel alleluia immediate sequatur epistolam, ne nos musicus ille reprehendat dicens. Cantauimus et non saltastis, lamentauimus et non planxistis. Alleluia enim cantatur per saltationem, graduale per planctu subiungitur penitentie. Hoc tamen fallit in sabbatis quatuor temporum, et in quarta et in feriis feriis maioris ebdomade, et in quibus tractus immediate sequitur epistolam, et hoc ideo, quia in illis diebus musicus ille nobis auferretur. Nam in dicta quarta feria vendit et in sexta crucifigitur quod in dictis sabbatis quo ad aliquid representatur, et ideo ad maiorem luctum insinuandum: tractus in illis immediate epistolam comitatur. Quod autem tractus maiorem insinuet luctum quod graduale per hoc innuitur quod nunquam cum alleluia cantatur nisi ob specialem causam in sabba to paschali.

De psalmo seu sequentia. Beica.

Est alleluia pro

sa seu sequentia dicitur quod est similiter canticum exultationis, ad notandum geminam glorificationis stolam

quam sancti accipient, put iam promissum est. Cantatur autem sequentia ab omnibus simul in choro ut notetur concordia caritatis, talis enim laus deo placet. Unde in canticis. Vulnerasti cor meum foror mea sponsa mea in uno oculo tuo, ideo dicit in uno ut notetur concordia et voluntas uniformis, quia laus sic facta est tibi delicatissimus deo, hec est tunica illa icosa, utilis quam deus non patitur scindi, xvi. q. ii. sicut de hoc dictum est sub titulo d alleluia, et dicitur in phemio quinte partis ubi de antiphonis agitur. Nocherius abbas sancti Galli in reuthonia primo sequentias per neumis ipsius alleluia composuit, et Nicolaus papa ad missas cantari concessit. Sed et Hermannus contra-

ctus teuthonicus inuentor astrolabij composuit sequentias illas. Rex omnipotens etc. Et Ave maria gratia, et antiphonam. Alma redemptoris mater, et Symon bariona. Petrus vero compostellanus episcopus fecit illam. Salue regina misericordie. Quidam vero rex francie Robertus nomine composuit sequentiam illam. Veni sancte spiritus, hymnum. E hoc non uel hierusalem. Antiquitus enim mos erat ut per alleluia cantaretur cum neuma, sed postea domini minus papa instituit loco illius neume in psalms solennitatibus sequentias dici. Quando ergo non dicitur alleluia non debet sequentia dici, quoniam loco neume eius dicitur, et idem significat quod neuma scilicet eterne vite gaudium et delicias que nullo verbo exprimi possunt et ideo per neuma que est vox non significatiua intelligunt. Et inde est quod quedam sequentia antiquae solent verba noua et incognita habere et inusitata, tum quia celi gaudium secretum atque incognitum mortalibus est, tum quia nobis incognitus est modus laudandi deum in patria tum quia iubilis cordis in presenti vita incognitus est ad plenum, tum quia omnia noua sunt pulchritudine decorata, ut in phemio digestorum. Hodie vero sequentia cum voce significatiua dicitur ad notandum quod in illa magna festinitate vite eterne iubilis plene scietur. Sequentie vero eterne vite mystificant laudes. Iuxta illud Beati qui habitant in domo tua domine in secula seculorum laudabunt te. Dabit enim vobis laudem diffusa et dulcem atque suauem cantum, quia ibi omnia erunt plena laude et melodia celestis organum abundabit dulcissima leticia, quia sicut letantium omnium habitatio erit ibi. Rursus quoniam laudes eternitatis verbis humanis plene non resonant, ideo quedam ecclesie mystice neumatizant sequentias sine verbis aut saltem aliquos versus earum, nullus enim gerit significationem verborum necessaria ubi singulorum corda patebunt singulis intuentibus libere vite, et ut idem erit testis accusator et iudex, xi. q. iii. eorum. Et nota secundum Iohannem quod psalmus est producta ratio a lege metri resoluta, sic dicta ex eo quod sit profusa. Sequentia vero dicta est quia neumam iubili sequitur, et hic et in euangelio dicitur sequentia sequentie in numero singulari.

De mutatione sacerdotis.

Actenus dum

epistola lecta fuerit et choro graduale psallente sacerdos tacit ad dexteram patris sedebat altaris illi inuoluens quod Iohannes predicante christus quodammodo tacebat, quia non predicabat aperte

Sed dicturus euangelium surgit. quia et euā-
gelista tradit. postq̃ iohannes traditus ē venit
iesus in galileam p̃dicans euangelii regni dei.
et quoniam sedes victoris est sessio sacerdotis
victoriam christi recte significat qui post ieiunium
vicit diabolum. nam reliquit eum tempta-
tor et accesserunt angeli et ministrabant ei. Post
dictam ergo sequentiam surgens sacerdos. et
et ad sinistram altaris prem accedens pronun-
ciat euangelium significans q̃ christus nō ve-
nit vocare iustos sed peccatores. iuxta qd̃ ipse
in euangelio dixit. Quia nō indigent q̃ sani sūt
medico sed qui male habent. ii. q. i. multi. p. de-
xtram enim iusti. p. sinistram autem peccatores
significātur. propter quod dominus in iudicio
statuet quidem oues a dextris. edos vero a si-
nistris. de hoc dictum est sub titulo de oratōe
Quidam tamen dixerunt q̃ ideo sacerdos in
principio misse consistit ad dexteram. cum ve-
ro pronunciat euangelium cōuertitur ad sinistram
et circa finem iterum redit ad dextrā. q̃a cultus
dei primo fuit in populo iudeorum. et iudea tūc
erat a dextra. deinde iudeis non credentibus
et verbum dei tanq̃ indigni respicientibus cul-
tus dei transiit ad gētes ad quas apostoli trā-
sierūt. et tunc iudea fuit a sinistra parte. et circa
finem reuertetur iterum ad iudeos ad predica-
tionem enoch et helie qui cōuertent corda pa-
trum in filios. quoniam in diebus illis saluabi-
tur iuda et reliquie israhel salue fient. qui enim
primo dixerat. in viam gentium ne abieritis. po-
stea precepit dicens. Ite in orbem vniuersum.
quia ergo p̃dicatio peruenit etiam ad illos qui
in sinistra parte fuerunt dum siccatō hedeōis
vellere ros aeream irrigauit. Merito in parte
sinistra legitur euangelium sicut in sequenti titu-
lo dicitur. Unde uersus. Est ratio cur pars alta-
ris dextra in se. Principium finemq̃ tenet me-
diumq̃ sinistra. Dextra iudeos gentiles leua fi-
gurat. Lepit ab his defertur ad hos refertur ad
illos. Nostra fides et erunt omnes in fine fi-
deles. Sed cum sacerdos qui pronunciat euā-
gelium rep̃senter personam christi qui nō p̃di-
cauit gentibus sed iudeis. Iuxta quod ipse di-
xit in euangelio. Non sum missus nisi ad oues
que perierant domus israhel. Utrum illud rec-
te dicatur prudens auditor aduertat. De hoc
dictum est sub titulo qualiter episcopus vel sa-
cerdos. ad quamcunq̃ vero altaris partem ille
se transferat ministri cum retro sequuntur. pro
ut dictum est ibidem.

De euangelio. Brica.

Alpra proxime

tactū est qualiter sacerdos nō so-
lūter celebrans ipse met euāge-
liū dicit. Uex quando episcopus

vel sacerdos celebrat cū ministris cūta solen-
nius paguntur. tunc enim in q̃busdam ecclesi-
is ut rome diaconus dextra manu p̃fificis of-
culata codicem euangelij sumit de altari illum
subdiacono ad ferendum tradēs. postea bene-
dictionem postulat ab episcopo vel a sacerdo-
te et ei benedicit. In aliis tamē ecclesiis p̃i-
be-
nedictionem postulat q̃ codicem accipiat de
altari. Data itaq̃ benedictione procedit dia-
conus ad pulpitu per dextram partem chori quē
p̃cedit subdiaconus cum textu euangelij illum
p̃cedit thuribulu cum incenso. et ante thurife-
rarium ceroferarii cum faculis accensis ante il-
los in q̃busdam ecclesiis crucis vexillum sicq̃
pulpitu ascendit. et euangelium incipit quo di-
tro ad episcopu vel sacerdotem simul redeit q̃
singula prosequemur. Notandū est autem
q̃ in q̃busdam ecclesiis in precipuis festiuitati-
bus diaconus p̃fifici volens ad legendū euā-
gelium incipit antiphonam que est in noctur-
nis super benedictus. et dū ipse accedit ad pul-
pitum illa cantatur et finitur a choro ut notet
caritas. et cantatur neuma ad notandū q̃ de-
non precepit nos habere nisi simplicem cari-
tatem. Sane iam figura mutatur. Nam di-
aconus qui primo representabat prophetam
iam representat euangelistam quod lex et pro-
phete vsq̃ ad iohannem et ex eo regnum celo-
rum euangelizatur. Ideo autem euange-
lium legi et velut christus post leges prophe-
tias et psalmos ore suo p̃dicauit. ita post episto-
lam responso-riū et alleluia p̃ illud populo p̃dica-
tio annūciat. Et dicit euangelium quasi bo-
nus nūcius. ab eo qd̃ est bonū. et angelus qd̃ est
nūcius. est enī euangelii christi et apostolorum p̃-
dicatio. nūciat qd̃em vitā post mortē. requiem
post laborē. regnū post seruitiū. Est autē sciē-
dū q̃ sicut caput p̃minet ceteris corpis mem-
bris et illi cetera mēbra seruiūt. sic et euangelii
p̃ncipale ē oīus q̃ ad officiū misse dicitur et to-
ti p̃minet officiū misse. et quēcūq̃ ibi cantantur
et leguntur illi consentiunt in intellectuali rati-
one. prout in sexta parte sub dominica qualibz
dicitur. Diaconus ergo primo dextraz manū
pontificis osculatur nihil dicens. quia predica-
tor euangelizare debet pro gloria eterna d̃ qua
sponsa dicit in canticis. Dextra illius amplexa-
bitur me. Naz et angelus qui resurrectionis xpi
gloriam venerat nunciare sedebat i dextra sto-
la candida coopertus. In aliis tamen ecclesiis
non osculatur sed solū inclinās benedictionem

poscit. Verum subdiaconus vel diaconus non man^{us} sed pedes romani pontificis osculat^{ur} vt sū mo pontifici summam exhibeat reuerentiam. et eū illius esse vicarium cuius pedes osculabatur mulier illa que fuerat in ciuitate peccatrix. Adorandū est enī scabellū pedum eius q̄a sanctum est. cuius etiam resurgētis a mortuis pedes mulieris tenētes adorauerūt. Generaliter enī nemo debet manum summi pontificis osculari: nisi cum de manibus eius aliquid accipit. vel cum ad manus eius aliquid tribuit vt ostendatur q̄ ex vtroq̄ debemus ei gratias agere qui sicut semper dat propria sic nunq̄ recipit aliena quas oblationes romanus pontifex recipiat. sub ti. s. oblationibus dicef. Subsequenter diaconus textum euangelii sumit s. altari. quia de syon eribit lex et verbum domini de hierusalem. non vtiq̄ mosaica lex quodā exiuerat de monte synai sed euangelica. s. qua propheta ait. Ecce dies veniunt dicit dominus et consumabo testamentum nouum super domum israhel et supra domum iuda. Sumit etiam liber de altari. quoniam apostoli de altari euangelium acceperunt cū predicantes passionē christi euāgelizabāt. Vel altare in hoc significat iudeos a quib^{us} transfert^{ur} regnū dei et dat^{ur} genti facienti fructū eius. Et ex eo q̄ liber sumit^{ur} de altari notat^{ur} q̄ euangelii est verbum dei qd per altare significat. s. illud ergo. xx. Altare de terra facietis mihi. Et propter pmissas rationes quidam volentes dicere finita missa euangelium sancti iohannis vel aliud imprimi^{us} primo signū crucis super altare et postea. i. fronte. Sumit autem illum vt qdam volūt de dextra parte altaris. q̄a ecclesia de iudeis a qua non strū supsit exordium antiquit^{us} fuit a dextris. et ponit eū in manu sinistra dexteram supponēs iuxta illud. Leua eius sub capite meo et dextra eius amplexabit^{ur} me: hoc propter triplicē causam. Primo quia euangelista docet celestia q̄ per dextram terrenis que per sinistram intelliguntur supponi. Secundo inclinatur liber super sinistram humerum ad notandum q̄ christi predicatio de gentili populo transibit ad iudaicum. Isa. xx. c. In diebus illis saluabit^{ur} iuda. Tercio q̄a in vita temporali que per illam significatur necesse est euangelium predicare. Et textus euangelii in quibusdam ecclesiis ornatur exteri^{us} argento et lapidibus. prout dictum est i parte tertia sub ti. de legalibus indumentis. Liber autem ipse ab aduentu sacerdotis ad altare donec euangeliz^{etur} legatur super altare remā sit. quod q̄sum ad hoc significat hierusalem. quoniam angelica doctrina primum in hierusalem facta est. et ibi permanfit ab aduentu domini illud donec publicaret^{ur} gentilibus. iuxta

illud. De syon eribit lex. vt infra. Hierusalem. n. est locus passionis que per altare etiam significatur. Consequenter benedictionē postulat. quia nullus debet predicare nisi mittatur. iuxta illud apostoli. Quomodo predicabūt nisi mittantur. extra de hereti. cum ex iniuncto. et dominus inquit apostolis. Rogate dominum messis vt mittat operarios i messem suam. xxv. di. in nouo. Isaías autem cum audisset vocem domini dicentis. Quem mittam et quis ibit ex vobis. Respondit. Ecce ego sum. mitte me. Dixitq̄ dominus. Uade et dic populo huic. audi te audientes et c. viii. q. i. sciendū. Rursus huiusmodi benedictionē pfigurauit moyses. qui ascendens in montem accepit tabulas et benedictionem et populo mandata proposuit. et dominus etiam benedixit ordini diaconali cui dedit spiritum sanctum et misit ad predicandum per vniuersum orbem. Pontifex ergo vel sacerdos visibiliter benedicit diacono qui lecturus est euangelium quod non fecerat subdiacono lecturo epistolam. quia christus inuisibilis manens legem et prophetas que per epistolam significantur inuisibiliter misit. sed postq̄ in terris visus et cum hominibus cōuersatus ē apostolos et euangelistas visibiliter misit et docuit. Eunt^{es} inquit predicare dicentes. Appropinquit regnum celorum. Illi autem egressi circuiebant castella euangelizantes et cūtes vbicq̄. et mittit eum ad legendum euangelium. ad notandum q̄ christus misit apostolos ad predicandum regnum dei. Diaconus autem ea q̄ sibi in benedictione dicuntur considerans se corde puro. ore mundum. et opere castum studeat exhibere. quatenus sacrosanctum euangelium possit digne proferre. quia puteus aquarum viuentium. i. euangelica predicatio nō fluat impetui. i. libere de libāo. i. corde casto et ore candido. Non enim est speciosa laus i ore peccatoris: imo peccatori dixit deus. Quare tu enarras iusticias meas et assumis testamentum meum per os tuum. iii. q. viii. s. quod testatur. et ideo signo crucis munitur. deinde licentia et benedictione obtentis. et insuper cruce imprefusa vt securus incedat procedit ad pulpitem cū silentio inclinato capite. nihil in quibusdā ecclesiis ferens propter illud quod dominus ipse precepit apostolis quos misit ad predicandum regnum dei. Nihil inquit tuleritis in via et ne minem salutaueritis. In aliis tamen ecclesiis diaconus fert librum vt iam dicitur. Sed perueniens ad ambonem salutem quasi intrās domum cui offert pacem vt infra dicitur. et transit per dextram partem chori. ad sinistram et liber euangelii de dextra ad sinistram transfert^{ur} et ibi legit^{ur} q̄a de syon eribit lex et vbi^{us} vt supra.

Iudea enī respuente verbū dei apostoli transi-
erūt de iudeis ad gentes. ⁊ postea p̄dicatū est
gentib⁹ q̄ per sinistrā intelligūt. Unde aposto-
lus ad Heb. dicit. Vobis oportebat prius p̄-
dicare verbū dei. sed quoniā repulistis illud ⁊ i-
dignos vos iudicastis. ecce cōuertimur ad gē-
tes. extra de renū. nisi. de hoc supra i ti proio.
In ecclesia romanā in quibsdā aliis subdia-
conus per vnā viam ⁊ diaconus per aliam i pul-
pitum ascendit quoniā ille docendo ⁊ iste dis-
cendo in augmentū scientie p̄cedit. ⁊ quia
ministratoz per meritum operis. ⁊ predicator
per meritum oris in augmentum iusticie p̄-
greditur. vnde psalmista. Iusticia tua sicut mō-
tes dei. per eandem tamen viam descendentes
ad pontificem reuertuntur. quia per finale per-
secutionem pertingunt ad primum. sicut do-
minus ait. Qui persequeretur vsq; i finem ⁊ c.
de pe. dis. ii. apostolus. ⁊. c. multi. Et quia p̄di-
catio sine opere non sufficit. Lepit enim iesus
facere ⁊ docere. ideo predicator per candē viā
revertitur per quam accesserat ministratoz.
Præterea ideo lecturus euangelii ab vna par-
te progreditur ⁊ ascendit. ⁊ ab altra regredit
⁊ descendit. iuxta illud euangelii. Per aliam viā
reuerſi sunt in regionem suam. quoniam apo-
stoli prius predicauerūt iudeis ⁊ postea gētib⁹
sm illud apostoli. Quoniam repulistis verbum
dei ⁊ indignos vos se. ⁊ c. Sane diaconū sub-
diaconus antecedit. quia iohannes ⁊ eius p̄-
dicatio christum ⁊ eius predicationem p̄ces-
sit portās in quibusdam ecclesiis puluinar qd
libro supponat. Per puluinar quidez qd fessio
supponitur ad quietē significatur vite solaciū
siue tēporalia quasi dicat. Si vobis feminam⁹
spūalia non ē mirū si a vobis metim⁹ carnalia
xiii. q. i. §. i. Nā sm apostolū primo ad corinth.
Qui altari seruiūt cū altari participant. extra d
p̄ben. cū sm. dign⁹ ē enī operarius mercede
sua. math. x. ⁊ domin⁹ p̄cepit i lege. Nō clau-
des os bonis triturātis. extra de p̄be. extirpā
de. Rursus puluinar supponit euāgelio ad
notandū qd suaue est iugum domini siue onus
euāgelii illud portare volentib⁹. Unde in ma-
ttheo. Iugū meū suauē ⁊ on⁹ meū leue. huic iu-
go qui subiicit oīa subiecta h; sm Aug. pului-
nar ergo suauitas ⁊ dulcedo in mandatis dei.
Unde propheta. Parasti i i dulcedine tua pau-
peri de⁹. ⁊ iterū. qd dulcia fancibus meis eloq̄a
tua domie. In ecclesia tamē romana diacon⁹
p̄cedit ut doctor. subdiacon⁹ sequit⁹ ut audi-
toz. ille p̄cedit ut predicator. iste sequit⁹ ut mini-
strator. Post lectionē vō subdiacon⁹ quasi suffi-
cienter edoct⁹ p̄cedit referens euāgelii quo-
niā mercedē euāgelii de sua ministratiōe re-
portat. sm illud qd domin⁹ ipse promissit i euā-

gelio. Qui recipit prophetā in nomine prophete
mercedē prophete recipiet. quē ideo p̄mittit
diacon⁹ ad pontificē ut ostēdat se fructū p̄-
dicationis referre de quo domin⁹ iusserat. po-
tuit vos ut eatis ⁊ fructū afferatis ⁊ fructus v̄r
maneat. Ad hec subdiaconus libz ⁊ puluinar
reportās significans qd predicator bono opere
debet vitam suam deo offerre. Unde apostol⁹
ad corin. ix. Omne quodcumq; facitis aut ver-
bo aut opere in nomine domini iesu christi fa-
cite. xvii. q. vlti. non obſcruetis. P̄mittit
quoq; episcopus ante euangelium thuribulū
cum incenso. quia christi opera p̄cesserunt
eius doctrinam. iuxta illud. Lepit iesus facere
⁊ docere. Thuribulum autem cū thure signi-
ficat orationem cum deuotione quā tunc ma-
xime debent habere fideles in audiendo diui-
num sermonē. Rursus diaconus ideo p̄mit-
tit thuribulum. quia predicator debet odorem
bone opinionis ex se nutre. Juxta illud apo-
stoli. Christi bonus odor sumus in omni loco
nam cuius vita despiciatur restat ut eius p̄di-
catio contemnatur. extra de sacra vnc. c. i. Ter-
tio thuribulum p̄cedit ut ipsius diaconi ora-
tio sicut incensū in conspectu domini diriga-
tur. Ante thuribulum vō p̄mittit duos ceros
ferarios cū faculis accensis. Primo quia de-
bet desiderium ⁊ gaudium in cordibus audi-
toz accendere quatenus ⁊ libenter audiāt
⁊ grātanter obediant. In quibusdam tamē
ecclesiis thuribulū cereos p̄cedit. quoniā ora-
tiones ⁊ opa ⁊ v̄tutes de rōne famā lucem et
signa p̄cedūt. iuxta illud Lu. Luceat lux vestra
Et illud. Et v̄tus eribat de illo ⁊ sanabat oēs.
Secūdo sacerdos vel ep̄s p̄mittit ante diaconū
duos accolitos portantes cereos ⁊ incensū
ad notandū qd christus p̄mittebat binos nū-
cios ante faciem suam in omnem ciuitatē lo-
cū quo ipse erat ventur⁹ p̄ferentes coruscatio-
nes miraculoz ⁊ odore virtutum. vnde reuerſi
dixerunt. Dñe in tuo noīe etiam demonia sub-
iiciunt nobis. facies enī xpi cōuenienter hic i-
telligūt apli qd normā doctrine pplis ostēbāt
propter qd ipsi aiebat. Qui vos recipit me re-
cipit. Terrio iō libz euāgelii p̄cedūt thuribulū
⁊ candelabra. qd doctrinam xpi virtus ⁊ fama
p̄bant euangelista testante. Exiuit iesus i v̄tus
re spūs in galileam. ⁊ fama exiuit de illo in vni-
uersam regionem. ⁊ ipse docebat in synagogis
eorum. Quarto propter causam in secūda par-
te sub ti. de accolito scriptam. Rursus duo ce-
rei illuminati doctores ecclesie per quos eccle-
sia illuminatur. ⁊ qui debent habere noticiam
vtriusq; testamenti designant. Hinc est qd ipsi
cerei plerumq; quibusdam diuersozum colo-
rum lineis decorantur. ad notandū qd per

doctores ipsa sacra scriptura diuersis sensib⁹ exponit. put dictū est in phemio li. Si vero li nec ipse auree uel argētee sint designant q^d in ipsis doctoribus ē aux sapiē et argenti eloquē tie. uel cerei ipsi designāt duo testamēta qbus genus humanū illuminat. uel legē et pphetas q in qbusdā ecclesiis dū euangeliū legē in pa ulmento ponunt. qm̄ leges umbra et pphetaz enigmata p lumē euāgelij etiā ab hūilib⁹ itelli gūt. qā p euāgelicā doctrinā lex et pphetia pe nitens euāuerūt i littera. In qbusdā tamen ec clesiis in diebus pfestis vnus puer cū uino tū cereo diaconū pcedit. per quod significatur q^d primū xpi aduentū q humilis fuit et occultus puenit tantū en⁹ curios. s. iohānes baptista q fuit lucerna vbi. In dieb⁹ pfestis duo cerei pcedunt. qā in secundo aduentu qui solennis erit et manifestus duo pmitent pcones. s. De lias et Enoch q interficient ab anti xpo in iſrlm qd significatur per extinctionē cereoz. De cā delabris et etiā cereis aliter dictū est in prima parte sub titu. de picturis. Antecedit quoq^d crux pmo ad notandū q^d diaconus debet p dicare crucifixū. Secūdo q^d q cū intuet per su dem sanat a morū serpētis antiq. ipse est enīz serpens in palo. Tercio crux pcedit euāgelij in signū q^d pdicator seq^d debet crucifixū. Unde oīs inq^r Petro. Seq^r me. Joh. xxi. c. Post hec diacon⁹ sup ambonē ascendit. dicit autē ambo ambonis pulpitu vbi legē euāgelium ab ambo ambis qā locus ille gradib⁹ ambitur Sūt enī in quibusdā ecclesiis duo paria gra diū siue duo ascensus in illū. per mediū chori en⁹ a sinistris uidelz vsus orientem quo fit as census. alter a dextris uidelz vsus occidentem quo fiat descensus ut pmissum est. uel ascēdit ab australi pte. nam xps a bethel. i. berbleem q est ad austrū uenit in iſrlm. vnde dicit. De⁹ ab austro ueniet. Ascendit ergo sup ambonez ad notandū q^d xps ambit oēs qui custodiūt vbu euāgelij. et ut possit ambiri et sic meli⁹ ab hōi bus intelligi. Item ascendit ut in edito et alta uoce annunciet euāgelij tanq^d vbiq^d et ab oī bus audiendum. iuxta illud. ppheticum. Sup montē excelsū ascende tu q euāgelizas syon exalta in fortitudine uocem tuā. et domin⁹ ins quit in euangelio. Quod dico uobis i tenebris dicite in lucē. et qd in aure auditis pdicare sup tecta. et de here. euz ex iūcto ut imitemur do minum q in montē ascendit ut euāgelij pdi caret. et apiens os suum docebat discipulos di cens. Bti paupes spiritu rē. Lex etiā in mon te data est. euāgelium ergo in alto et eminēti loco legē. qā doctrina euāgelica dilatata fuit vbiq^d terraz. Unde. In oēm terrā exiuit son⁹ eoz et c. xix. di. ita. Epistola vō in loco inferiori

qā lex et pphete qui pillam figurant clausi fu erunt in iudea. vnde. Notus in iudea deus et c. Preterea p epistolā pdicatio veteris testamen ti que humilioz p euāgelium noui testamen ti que excellentior est intelligit. doctrina enim xpi uel lex euāgelica excellit apostolicā et apo stolica legalem doctrinā. Unde apostolus ad Heb. vii. Lex neminē ad pfectionē duxit. euā gelij autē dat salutem oī credēti. In missa autē p defunctis nō in loco eminentiori sed iuxta altare euāgelium et epistola legunt^r ad notan dum q^d qm̄ spectat ad defunctos talia non sunt pdicatōes q^d uitis publice fiunt. Ipsis au tem cum sint abientes fieri nequnt publice ul occulte: sed magis sunt p ipsis orōnes p quas ad xpm q^d p altare significat appropinquantes eis possumus reuelationē aliquā obtinere. Le gē etiā de morte euāgelium sup aquilam. iuxta illud. Et volauit sup pennas uentoz. et a quila ipsa seu locus in quo legē in dieb⁹ festi uis aliquo pāno lineo uel serico coopit ad sig nificandum molliciem cordiū xpianoz. Unō oomin⁹ p pphetam. Ecce cor carneum dabo uobis et scribā legem meā in cordibus uestris. Locus vō in quo epistola legē nō cooperitur ad significandum duritiā cordiū iudeozum. Lectur⁹ autem euāgelium transit ad partem sinistrā. put iam et supra sub ti. de mutatiōe sa cerdotis dictū est. et opponit faciem suam aq loni. iuxta illud. Isa. xlii. Dicaz aq loni da. et au stro noli. phibere. ut ostendat nos doctrinā euā gelij debere amari et p dicationem xpi cōtra il lum specialiter dirigi. q ait. Ponam sedez meā ab aqlone et similis ero altissimo. nam et fm̄ p pphetam. Ab aqlone pandet^r omne malum sup habitatores terre. Rurūz vsus aqlonez euā gelium legitur. iuxta illud quod legitur in can ticiis. iiii. Aqlō surgat. i. diabol⁹ fugiat. et auster ueniat. i. spirit⁹ sanctus accedat. Recte enī cō tra diabolū euāgelium legitur ut illum sua uirtute expellat. quoniam diabol⁹ nihil tantum quantum euāgelium odit. Siquidem aquilo uentus frigidus diabolū significat qui flatu temptionum corda hōiū a dei timore cōge lat et refrigerat. Lum ergo fidelē euāgelio cō tineatur q^d est armatura nostra contra diabo lum. iuxta illud. Qui resistite fortēs in fide. me rito legitur cōtra illum. Quandoq^d etiā vsus meridiem legitur. qā doctrina xpi que pāo fu it iter iudeos et nunc iter gentiles ad eos in fi ne redibit. Di vō q^d euz i ueniendo pcesserant respiciunt ad euāgelium et ad faciem recitan tis. put sub epistola dictum est. Deinde lectu rus euāgelium salutat populum ut illum ad audiendum vbum dei attentum reddat dicit dominus uobiscum. ostendens etiā per hoc

se orare ut dñs sit cū eis. et obseruans qđ domi-
nus insit. In quancūq; domū intraueritis pri-
mū dicite. Pax huic domui. Et hōis vō et ppls
qđ redditus attentus ad illū et ad quācūq; par-
tem in qua euangeliū legitur se vertunt: quia
omnibus ppositū est. Ite in mundū vniuersū
predicate euangeliū omni creature. i. homini p
quo facta est omnis creatura. vel qui habet ali-
quod participium cū omni creatura. Et respō-
dent. et cū spiritu tuo. supple vt digne possis eu-
angeliū legere. ac si dicant. recū sit ad dicēdū.
et si mutuo se saluant. pat sub prefatione dice-
tur. Sane euangeliū stando et nō sedēdo au-
ditur. sicut statuit Anastasius papa de con. vi.
i. apostolica vt ad paelium p xpi fide seruanda
pmpitudo notet. Unde Luc. xlii. Qui nō ha-
bet gladiū vendat tunicam et emat illū. et quia
ipsius doctrina ad amorem celestiu dirigūt mē-
tes nostras. ad huiusmodi etiam pmpitudine
designandam quidam dum euangeliū legi-
tur. clamides deponunt. et etiam ad notandū
qđ omnia tñalia dimittenda sunt. ppter xpm.
Iuxta illud euangelii. Ecce nos reliquim⁹ om-
nia et secuti sumus te. Et ex quo standū est ap-
paret qđ nec iacere nec appodari debem⁹ euā-
geliū audiendo. Reclinatoia ergo tūc relin-
quunt. ad notandū qđ non debemus confide-
re in principibus. nec sustentari in terrenis: qđ
vanitas vanitatu et omnia vanitas dixit eccle-
siastes. Subaudiť cōparatione dei in quez cus-
ram nostram iactare debemus. Et fm ipsuz An-
astasium stantes curui manere debemus: vt
humilitatē que a dño docetur. etiam corpore
demonstremus. Auditur etiam capite nudato
Primo vt attentio adesse mōstret. ob quā et-
iam cāz qđaz tunc mentionē et genas manu tes-
nent. Secundo vt quinq; sensus patuli sint ad
audiendū. Tercio ad notandū qđ omnia qđ sub
velamine et figura in lege ac pphetis contine-
bant sunt in euangelio manifestata. In xpi
enim passione velum templi scissum est et c. De
ponunt etia tūc baculi et arma. Primo ne imi-
temur iudeos in conspectu crucifixi arundines
et arma ferentes. Scđo ad notandū qđ xpo pre-
dicante oēs legales obseruātie que p baculos
significant deposite sunt. Tercio deposito ba-
culoz et armoz humilitatē notat. et xpiane pse-
ctōis esse nō se vindicare: s; dño resuare vindi-
ctā. Iuxta illud. mihi vindictā et ego retribuaz
dicit dñs. Et Math. v. Qui te percusserit in vna
maxilla pbe et ei alterā. xlii. q. i. s. i. Audif etia
euangeliū in silentio: qđ oia soluta sunt in euā-
gelio qđ in lege et pphetis pmissa erant. Pon-
tifer vō seu sacerdos dñ euangeliū legit. faciez
vertit ad illud. ad notandū qđ xpus pdicatores
euangelij semp ad adiutandū respicit stās sup

scabellum ad designandū qđ per huiusmodi p-
dicationem omnis aduersa potestas debellat.
et xpi pedibus submittitur. et sic impletur qđ in
ps. dicitur. Donec ponam inimicos tu. s. pe. tu.
Dyaconus vō statim postqđ sibi responsum est
et cum spiritu tuo: vt cunctos reddat dociles et
beniuolos ad audiendum verbum euangelij. i.
bonum nunciū nunciantem regnū dei subdit.
Sequentia sancti euangelij. thurificant libz et
signans signo crucis. Et etiam in quibusdā lo-
cis osculatur libz. qđ dicat hic est liber seu euā-
gelium dei. hic est liber crucifixi quem predico
hic est liber pacifici per quem reconciliationez
accepimus. Unde apls. i. ad corinth. i. predica-
mus vobis xpm crucifixum. Per incensū autē
fumū bona predicationis opinio intelligitur.

Deinde signat se in fronte in ore pariter. et i
pectore seu in corde: ne dyabolus qui bonis o-
peribus insidiatur tollat ei per erubescentiā de-
uotionem de corde vel sermonem de ore. ac si
dicat. ego xpi crucem non erubesco sed eā ore
predico: et corde credo: quia corde creditur ad
iusticiam. ore autem confessio fit ad salutem.)
Predicamus inquit apls. xpm ihesum et hunc
crucifixum iudeis quidem scandalum gentili-
bus stulticiam. Et apls ad gala. vi. Mihi autē
absit gloriari nisi in cruce dñi nostri ihesu xpi
sti. dñs etiam in euangelio ait. qui me erubue-
rit et sermones meos. hunc filius hominis eru-
bescet cum venerit in maiestate sua et patris et
angeloz sanctor. Unde in Daniele legit. Non
est confusio confitētibz te. Quidam autem si-
gnant se tantum in fronte et in pectore quasi
in vtroq; superluminari. Clerus vero et populus
audito titulo e. angelij. scilicet sequentia et c. si-
ue bono nuncio vertentes se ad orientem siue
ad altare. vt deū qđ verus est oēs glorificēt: qđ
misi eis verbum salutis. sicut legitur in actib⁹
apostolorum. et glorificauerunt deum dicētes.
ergo et gentibus deus penitentiam dedit. et vi-
tam cum reuerentia et honore respondent. glo-
ria tibi domine. Proposito itaq; euangelii ad
legendum. in quo agitur de gloria et de nostra
liberatione. scilicet qualiter christus dyaboluz
deuicit. et nos ab ipsius seruitute liberauit et vi-
ctoꝝ ad gloriā patris ascendit. ipsi auditores
euangelij letantes in laudem sui saluatoris cō-
clamant dicentes. Gloria tibi domine. quasi di-
cant. gloria tua que nobis in euangelio predi-
catur nobiscum sine fine permaneat et semper
crescat. et hec dicendo signo crucis in fronte: i
ore: et in pectore. se similiter contra dyabolum
numiunt. ne eos impediāt in audiēdo. In frō-
te quia ibi est locus pudoris et verecundie. Un-
de per hoc qđ crucem fronti imprimunt. osten-
dunt se non erubescere credere crucifixuz. cui⁹

liber legiſt & cū habere deum & dñm. Per hoc
q̄ in ore ſignificant crucem dñi adacter predi
care. Per hoc q̄ in pectore oſtendunt ſe liben
ter compari pro nomine xp̄i qua etiaſ ratione
quidam q̄dñ euangelii legitur cū vtroq; pol
lice ante pectus ſignū crucis figurant. Rur
ſus nos in ore ſignamus ad deſignandū q̄ de
verbis euangelij debet eſſe locutio noſtra. In
pectore v̄o ad ſignificandū q̄ verba euangelij
debent nos percutere i pectore i mente. Mor
vero poſt factū ſignū crucis verſus oraconum
audiri euangelii ſe cōuertunt. De crucis mi
ſterio dicitur in probemio quinte partis. Por
ro alicubi ſubdyaconus dñi legitur euangeliz
ſiniſtram manū libro ſupponit. ad notandū q̄
illi qui ſub tempore legis fuerunt quorū ultim⁹
fuit Joannes quem ſignificat ſubdyaconus. &
ſi aliqua bona agebant. illa tamen debilia & in
firma erant que per ſiniſtram ſignificantur: q̄
ſi lex ad gratiam diſponeret: tamen gratiaſ nō
prebebat. Conuenienter ergo ſiniſtra manus
liber euangelij ſupponitur. In quo xp̄i fides p̄
dicatur. ſine qua per opera legis nemo ſaluaf .
Rurſus per ſiniſtraſ manūſ tp̄alia per librum
euangelij ſpiritualia congrue deſignāt. Ma
nus ergo ſiniſtra libro ſupponitur. ad notandū
q̄ ſicut anima ſine corpore nō viuit. ita nec ſpi
ritualia dñi ſine temporalib⁹ ſubſiſtere poſſunt
Terminatur autem euangelii exaltando vocē
in fine. prout ſub ep̄ſtola dictū eſt. & mox illo
finito nūnit ſe oraconus ſigno crucis: ne ora
bolus ſuſceptū ſemen euangelij de vaſe ſigna
ro ſurripiat. Et deinde euangelium oſculaf ad
notandū ſe ex caritate & amore euangelizaſſe.
Auditores vero ſe verſus orientem conuertāt
quaſi ad hieruſalem gratias agentes: quia in
uenit ad nos euangelium. Juxta illud qđ dñs
dixit in euangelio apoſtoliſ. Vos eritis mihi
reſtes horū in omnes gentes. incipientes a hie
ruſalem. & ſigno crucis ſe in pectore muniant
contra dyabolum ne ſemen verbi dei ſuffoce
tur in eis. vnde Luce. viij. volucres celi come
dunt illud. Et ne ſermonem domini rapiat de
pectozibus eozum. quaſi dicant. deus nos faci
at in doctrina chriſti perfeuerare. & vt ſignifi
cent ſe habere in corde qđ exprimunt ore. Qđ
etiam apertius deſignatur in quibuſdam eccle
ſiis in quibus finito euangelio dicitur amen. &
bene. quaſi dicant verū eſt qđ in euangelio di
ctū ē. qđ eſt cōtra quosdā hereticos: qui lecto
euangelio qđ contra dicentes dicunt. falſum ē
vel amen. q. d. fiat nobis qđ dñs in euangelio
pollicet. Juxta illud Hier. viij. Audicite eſtraſ
dñi deo magno. Et reſpondet omnis ppl⁹ a
men amen. Et eleuantes manus ſuaſ incurua
ti ſunt & adorauerunt proni ad terram. In ali

is v̄o eccleſiis dicit deo gratias ſic ſit poſt ali
quā lectionē vel capitulū. Quidam etiā littera
ti dicunt. Benedictus qui venit in nomine dñi
qđ eſt finis euangelij Marth. qđ legiſt in feſto
beati ſtephani & i dñica palmar. In quibuſdā
locis cerei qui ſignificant doctores p̄ quos ec
cleſia illuminaf ſtatim poſt lectū euangelii ex
tinguunt: qm̄ xp̄o in eis loquente poſſunt ec
cleſiam illuminare. eo autem taſcente. i. ſpiritu
ſancto ab eis recedente hoc nequeat. Propter
rea euangelij predicatione finita lex & prophe
cie ceſſabunt. In nōnullis tamē eccleſiis dñi
euangelii legitur candelabra cum cereis dpo
nuntur ad terram ad notandū legem & pro
pheciam inferiorum euangelio eſſe. Conſe
queriter ſubdyaconus codicem euangelij reſert
oraconus vero vacuus redit vt oſtendat ſe p̄
dicatione finita. contemplationi vacare. venieſ
autem prius ad legendum euangelium. librum
in quibuſdam eccleſiis ferebat ad notandū q̄
ipſe non ſolum debebat docere ſed & facere.
Redit etiam ad ep̄ſcopum ſeu ſacerdotem vñ
de venit ad notandū q̄ omnis doctrina a deo
eſt. & ad ipſum reuertitur. vnde Salomon. vñ
de exeunt flumina reuertuntur. Tertius quoq;
euangelij ſuper puluinar reſortatur: quia eccle
ſia vt audiuit euangelium illud ſuauius corde
ſuſcepit & letata eſt. Juxta illud. Audiuit & leta
ta eſt ſyon. & ait. Anima mea liquefacta eſt vt
dilectus locutus eſt. Liber quoq; euangelij et
thuribulū ad pontificem reſortatur: quia ad
eum omnia bona referenda ſunt a quo cuncta
ta procedunt. Ipſe enim eſt finis conſumans
ſed non conſumens. alpha & o primus & nouiſ
ſimus initium & finis. Naz & apoſtoli predica
tione peracta ad chriſtum reuerſi ſunt referen
tes ei gratias de miraculiſ & predicationiſ pfe
ctu. Ep̄ſcopus vero thus odorat & euange
lium oſculatur. Primo ad notandū: quia qđ
xp̄s inſpirauit & docuit hoc approbat & accep
tat. Deus enim nihil accipit niſi qđ efficit. nec
remunerat: niſi quod donat: quia ſicut cuncta
que facit bona ſunt. ſic nulla ſūt bona niſi que
fecit. Nam vidit deus cuncta que fecerat & e
rant valde bona. Secundo apertum codicem
oſculaf ad ſignificandū q̄ ſcire debet & nuda
ac aperta ſibi eſſe debent quecumq; ſunt in le
ge. vnde Luce. viij. Vobis datum eſt noſce mi
ſterium verbi dei. Et malachie. ij. Labia ſacer
dotiſ cuſtodiant ſcientiam & legem requirunt
ſupple ſubditi de ore eius: extra de here. cui ex
iniuncto. Tertio quia ipſe ſolus intrat in ſanc
ta ſanctorum. prout in probemio huius partis
dictum eſt. Quarto quia huiusmodi oſculū ſi
gnificat affectum amoris ad euangelium. qui
precipue in ep̄ſcopo vigere debz: adeo vt pat⁹

fit mortem pro eo subire. xrv. q. i. violatores.
 Quinto subdyaconus librum apertum prelato
 seu sacerdoti offert ad osculandum. ad notan-
 dum ipsum debere delectari in fide fidelium q̄
 infusa est in eis. et patefacta per euangelij predi-
 cationem que prius in lege fuerat clausa. Post
 ista in quibusdam ecclesijs liber clausus illis q̄
 sunt in choro ostenditur pro eo q̄ post pmissa
 verba vobis datum est etc. Sequitur in aposto-
 lo. ceteris autem in parabolis. Et est aduer-
 tum q̄ postq̄ dyaconus lecto euangelio libri
 osculatus est. ad notandum se ex caritate et a-
 more euangelizasse. tunc denum fertur euan-
 gelium episcopo: qui christum significat ad o-
 sculandum id est ad predicationem acceptan-
 dam et non ante. ad figurandum q̄ deus illas
 duntaxat predicationem acceptat que fit ex a-
 more et caritate. Utrum tamen in missa pro d̄
 functis euangelium non fertur pontifici ad o-
 sculandum. cum quia tunc premisse rationes ces-
 sant. tum q̄ in missa illa omnis solennitas sub-
 trahitur. ne festiue solennitates cum desolatis
 meroribus misceantur. Legens tamen euange-
 lium in missa pro defunctis. librum in quibus-
 dam ecclesijs osculatur: quia quicumq̄ illud p-
 nunciat debet caritatis amore in illum tenden-
 re. cuius doctrinam euangelicam recitauit. q̄ a
 more per osculum designatur. Et attende q̄
 statim post libri osculum sacerdos minister pō-
 tificem qui christum designat incedit ad offi-
 cium q̄ sacerdotis maxime officium. orati-
 onis ignitum sacrificium. quod per incensum si-
 gnificatur christo offerre non solum in expiati-
 one delicti. verum etiam in gratiarum actione
 prout in leuitico habetur. Potest etiam sub
 epilogo dici: quia q̄ liber euangelij per subdy-
 conum portatur. q̄ subdyaconus pulpitu a-
 scendit. q̄ aperto libro populum salutat. et om-
 nes respondent. q̄ titulum euangelij premittit
 q̄ alta voce et distincte et contra aquilonem le-
 git. q̄ omnis populus aures et oculos ad librum
 dirigit. et in silentio ac stādo audit. et in fine ad
 celum manus lenans orat dicens. amen. hec is-
 quam omnia et singula ex lege sumuntur. Le-
 gitur enim in principio Hieremie. q̄ congrega-
 to populo ad plateam que est ante portam aq̄-
 rum Esdras scriba artulit librum legis Moysi
 et stetit super gradum ligneum que fecerat ad
 loquendum. et aperuit librum coram omni po-
 pulo. Porro leuite silentium faciebant i po-
 pulo ad audiendum legem benedicentes deo
 magno. et omnis populus stans i gradu suo re-
 spondit amen. Et legerunt in libro legis dei di-
 stincte et aperte ad intelligendum. Omnis ve-
 ro populus eleuantes manus suas adorauerūt
 prout ad terram. Illud quoq̄ pretereundū

n̄ ē. q̄ euangelij q̄ i ecclesijs legunt gñali oue p-
 farōes p̄mittit. Prius ē utiūsci euangelij. Secūda
 sequentia sancti euangelij. Siquidem prima
 prefatio p̄mittitur principio cuiuslibet euan-
 gelij quatuor euangelistarum. scilicet euange-
 lio Joannis. In principio erat verbum. euan-
 gelio Marci. Liber generationis. euangelio
 Luce. Fuit in dieb⁹ herodis. et euangelio Mar-
 ci. Principium euangelij Ihesu christi. quod i
 quibusdam ecclesijs legitur in prima domini-
 ca de aduentu vt ibi dicitur. et tunc non subii-
 citur. In illo tempore: quia in ipsis principiis a-
 gitur et determinatur certum tempus. Unde
 esset nugatio et superfluerent verba illa. Secūda
 vero prefatio p̄mittitur omnibus alijs e-
 uangelijs. Et dicitur sequentia: quia verba ip̄a
 que legenda sunt sequuntur post initium seu
 post ea que precedunt in euangelio vnde sum-
 pra sunt. vnde cum dicitur sequentia. supplē-
 dum est sunt verba sancti euangelij et cetera. xl
 sequentia est numeri singularis: et tūc cum di-
 citur sequentia sancti euangelij secundum Jo-
 annem suppletur hec est. Sane in euangeli-
 is quibus ip̄a secūda prefatio p̄ponitur subi-
 citur quandoq̄. In illo tempore. et quando-
 q̄ non subiicitur. Siquidem sine in illo tempo-
 re dicitur quando ex eorum verbis certū est
 de tempore vt p̄missum est. et tunc incipiunt
 per aliquam determinationem regie vel alteri-
 us potestatis. vt illud anno quintodecimo ti-
 berij. vel per simplicem rei geste narrationē cer-
 tum tempus determinantem. vt illud. cum eēt
 desponsata. et illud. Postquam consumati sūt
 et illud. Cum natus esset Ihesus. et illud. Scit-
 est autem cum baptizaretur. et illud. Cum esset
 Ihesus annorum duodecim. et illud. Postquā
 impleri sunt dies. et illud. Vespere autē sabbat-
 i. et illud Elizabeth impletum est et cetera. Reli-
 quis vero euangelijs subiicitur. In illo tempo-
 re. et est sensus. In illo tempore scilicet gratie. d̄
 quo dicit apostolus. Ecce nunc tempus accep-
 tabile et cetera de pe. vi. i. ecce. Non est etiam o-
 mittendum q̄ euangelij legitur i ecclesia quā-
 doq̄ secundum historiā. vt illud quod dicitur
 in die pasce. Maria magdalena et Maria Jaco-
 obi et cetera. et illud quod cantatur in natali ad
 secundam missam de pastorib⁹. Quandoq̄ se-
 cundum allegoriam. vt illud quod legitur in as-
 sumptione beate Marie. in quo mentio fit de
 Maria et Martha. vbi dicitur. Intrauit Ihesus
 in quoddam castellum et cetera. prout ibi i
 septima parte dicitur. Quandoq̄ secundū rez
 vt illud de sancta trinitate. Quandoq̄ secundū
 personam. vt illud quod cantatur in festo san-
 cti Thome apostoli. vbi dicitur. Thomas vn⁹
 de duodecim. Quandoq̄ secundum partes. vt

illud quod dicitur in festo sance crucis de Nichodemus ubi dicitur sic. oportet exaltari filium hominis etcetera. In quo versu christus passum suum significat. et exaltationem corporis sui in cruce. Et ideo euangelium in quo hec clausula continetur legitur in festo sancte crucis et in festo michaelis archangeli propter illud versum. Angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in celis est. Item etiam secundum partem: ut illud. Liber generationis etc. Et hoc propter ultimum versum in quo fit mentio de christo. Quandoque secundum totum: ut illud quod legitur in circumcisione domini. Postquam consummati sunt dies octo etc. Quandoque secundum tempus: ut illud quod dicitur in prima die quadragesime scilicet propter ieiunium. Quandoque propter letanias: ut illud. Si quid petieritis etc. quod in letaniis dicitur. in quo fit mentio de pane et pisce. Et quandoque propter locum: ut illud quod legitur in dominica sexagesime. scilicet. Exiit qui seminat etc. Sane mulier etiam abbatissa non debet legere euangelium. Licet enim beata virgo dignior et excellentior esset apostolis universis. dominus tamen non commisit ei claves regni celorum: extra de pe. et re. noua. hinc est quod abbatissa non potest proprias moniales benedicere. vel earum confessiones in criminibus audire. vel euangelium legere. vel publice predicare. In matutino tamen posset: sed non publice euangelium dicere. xvij. q. i. orationem. Et nota quod quatuor sunt euangelia de beata Maria: ut dicitur in septima parte sub festo assumptionis.

De symbolo. Rubrica.

Euangelio lecto

more cantatur alta voce symbolum illud scilicet. Credo in unum deum quia enim corde creditur ad iusticiam. ore autem confessio fit ad salutem. Iohannes ecclesia ut ostendat quod euangelium verbis seu predicationem fidei. et corde recipit. more fidei symbolum ore decantat. Symbolus ergo post euangelium fidem post predicationem ostendit. Unde Iohannes. hec eo loquente multi crediderunt in eum. Nam secundum apostolum ad romanos. x. Fides est ex auditu. auditus autem per verbum christi. Dicitur autem alta voce: ut omnes illud dicant et adfiant. Omnis enim christi anus tenetur publice fidem catholicam profiteri. propter quod in fronte signatur. In prima vero et in completorio sub silentio dicitur. ne multis morientes perdant suauitatem vnguenti. prout in quinta parte sub ti. de prima tangetur.

Rursus ideo in missa patet dicitur. ad notandam quod hodie fides catholica libere predicatur et docetur. In prima vero sub silentio dicitur ad notandum quod in primitiua ecclesia presertim tempore passionis christi predicatorum: et fidei professores siluerunt et in completorio. ad notandum quod similiter in fine seculorum antichristi persecutione inualescente. illorum ora clauduntur. Sane sacerdos seu episcopus illud incipit. ad designandum quod omne bonum a christo procedit. Nam omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est. d. a. p. l. i. q. ii. q. p. Ne autem musicus ille celestis dicat. Cantauimus vobis non saltastis. Huiusmodi euangelice doctrine consona voce responderet. et solenni tripudio fidem catholicam profiteretur. Patrem omnipotentem etc. Quis in missa pape. quandoque aliter obsecratur. prout iam dicitur. Ad hoc sacerdos illud incipiens maestus erectus ante medium altaris. manibus extensis sursum eleuatis quas postquam inceperat iungit.

Siquidem sacerdos christum representans erectus manet. ad notandum quod christus semper paratus est cunctis spiritualia bona largiri et ante altaris medium innuens. quod non est personarum acceptor. sed quantum in ipso est omnibus equaliter influit. nec singulum diligit. neque finem. manibus quoque extensis. ad designandum quod paratus est abundantanter bene meritis illa largiri. sursum tamen eleuatis quasi ipso facto ostendens. quod que sursum sunt querite atque a deo misericordiam poscere. et in eo solo sperare debemus. Deinde postquam incepit manus iungit: quia ei soli de perceptis bonis gratias agere et nos humiliter debemus. Et quoniam symbolum verbum est euangelicum quo ad sensum ideo stando illud audire sicut et euangelium. et illo dicto signum crucis facere debemus. Symbolum autem grece latine sonat indicium vel signum vel collatio: tum quia regulam fidei plenam indicat et perfectam: tum quia simul in unum fidei continet articulos. Et nota quod triplex est symbolum. Primum est symbolum apostolorum: quod vocatur symbolum minus: quod videlicet ex institutione Damasi pape dicitur taliter per ferias in singulis canonicis horis. Et illud dicitur a finem quod est con. et bolos quod est sententia: quia compositum fuit ex diuersis verbis apostolorum. sicut pueri in festiuis conuenientes afferre solent bolos id est frustra carnium et panis: que in unum collecta symbolum vocantur id est collectio minutarum. xliij. di. non oportet. Traditur enim quod postquam apostoli spiritum paracletum acceperunt. cum iam forent ad predicandum euangelium profecturi conferretes in unum super articulis fidei statuerunt: ut

sicut omnes erant in una fide cōcordes. sic omnes unam fidem concorditer predicarent. et id symbolus minus componētes. unusquisq; bolum idest particulam unam apposuit. Unde secundum apostolorum catalogum sine numerum duodecim particulas dinoscitur continere. Petrus namq; apposuit. Credo in deum patrem omni. ere. ce. et ter. Andreas. Et in Ihesum christum filium eius unicum dominum nr̄m. Iacobus. Qui conceptus est de spiritu sancto natus ex Maria virgine. Joānes. Passus sub pontio pilato crucifixus mortuus et sepultus. Philippus descendit ad inferos tertia die resurrexit a mortuis. Bartholomeus. Ascendit ad celos sedet ad dextram dei patris omnipotentis. Thomas. Inde venturus est iudicare vivos et mortuos. Matheus. Credo in spiritum sanctum Iacobus. Sanctam ecclesiam catholicam sanctorum cōmunionem. Symon. Remissionem peccatorum. Thadeus. Larnia resurrectionem. Mattheus. Et vitam eternam. Scdm̄ symbolum est. Quicunq; vult salvus esse et c. Ab Athanasio patriarcha alexandrino in civitate treveri compositum. Hoc tamen potest dici tertium. nam nicenum de quo sequitur fuit prius i prima nicena synodo compilatum. Tertius est nicenum. xv. di. c. i. f. Credo in unum deum quod Damasius papa ex condito vniuersalis synodi apud constantinopolim celebrare instituit in missa cantare parenter. quāq; et Damasius papa primus statuisse illud alta voce cantari. et vocatur symbolus maius. A grecis ergo vltis cantandi ad missam symbolus creditur peruenisse q; similiter duodecim clausulas continet. Prima est. Credo in unum deum et c. Secunda. Et in unum dominum Ihesum christum Tertia. Qui propter nos homines et c. Et cū dicitur ibi. Et homo factus est debemus genua flectere: quia christum hominem factum et pro nobis crucifixum adoramus. Quarta crucifixus etiam pro nobis. Quinta. Et resurrexit tertia die secundum scripturas idest eo modo eo ordine et eo tempore quo predictum est in scripturis. Sexta. Ascendit in celum. Septima. Et iterum venturus est et c. Octava. Et in spiritum sanctum dominum. Nona. Et unam sanctam catholicam ecclesiam. Decima. Confiteor unum baptisma Undecima. Et expecto resurrectionem mortuorum. Duodecima. Et vitam vetrici seculi amen.

Et est notandum q; in predictis niceno et constantinopolitano conciliis nō leguntur verba illa. secundum scripturas. neq; illa. filioq; proccedit. Et quoniam apud grecos in fine ipsius symboli sub anathemate dicitur prohiberi. ne quis de fide trinitatis aliud docere. vel aliter predicare q; ibi cōtinetur presumat. Sed et calcedo-

nenf. concilium apud eos celebratum. anathemazari precepit eos: qui alteram fidem ausi essent componere. proferre scribere. docere. vel aliud symbolum tradere q; premissum est. Ideo ipsi greci nos anathematizatos asserunt. pro eo q; ibi addimus verba ipsa. Sed minus bene dicunt: tum quia illud non fuit canon late sententia: sed cōminatio quedam extra de sagit. c. vni. co. l. continuas epistolas. l. i. tum quia inferior potentiozem ligare non potest. xxi. di. inferior. Romana enim ecclesia non subē conciliis: sed potius concilia subsunt sibi: extra de elec. significasti. Preterea verba illa secundum scripturas sumpta sunt ex expositione fidei eiusdem concilii constantinopolis. et sic nihil videtur additum. nec errorem aliquem sapiunt. Sane ut supra sunt exposita intellecta. Itē per verba illa. filioq; non docemus aliud vel aliter de trinitate predicamus. immo idem. Cū enim filius idē sit cum patre in substantia. ergo quod a patre procedit et a filio procedit. et sic nihil addimus sed potius declaramus. nec alteram fidem cōponimus. proferimus. scribimus. vel aliud symbolum tradimus. nec in aliquo contra predictum facimus anathema. Mirum tamen ē quo ausi ipsi greci spiritum sanctum a filio procedere negare presumunt. cum et hoc in concilio ephefino apud eos edito cōtineatur expresse de con. di. v. c. vi. et penul. Sed ipsi se errasse videntes. quosdam prelatos de suis ad generale concilium lugdunū. sub Gregorio papa decimo celebratum miserunt: qui in dicto concilio publice nobis videntibus suo et omnium prelatozū et imperatozis romani nomine professi sunt q; spiritus sanctus eternaliter ex patre et filio. nō tanq; ex duob; p̄cipijs: tanq; ex vno p̄ncipio nō duab; spirationibus sed unica spiratiōe. procedit: prout in eiusdem Greg. constitutione: extra de summa tri. fidei. habetur coram toto concilio ter grece et ter latine. symbolum cum dictis verbis. secundum scripturas et filioq; solenniter decantando. Latatur autem hoc symbolum maius in solennitatibus eorum diuinarum qui illud composuerunt. et in illis de quib; aliqua mentio fit in ipso: videlicet in omnibus diebus dominicis. In festiuitatibus domini. s. in natali. epyphania. cena domini. pascha. ascensione. penthecosten. in transfiguratione. et i festo de trinitate. et in omnibus festiuitatibus beate Marie. sancte crucis. angelozum et apostolorum. de quibus fit mentio ibi. Et apostolicam ecclesiam. In solennitatibus autē luce et marce euangelistarum dicunt quidam non debere cantari: quia illi apostoli non fuerunt. Item dici debet in dedicationibus ecclesiarum. et i cōmemoratione omnium scōp tanq; et ipsa si dedi-

cationis festinitas. Et dicitur etiam infra octavas natalis domini. excepta die innocentum i qua cantica leticie subricentur. In octava tamen cantatur proit i sexta parte sub illo festo dicitur. Cantatur etiam infra octavas epyphanie. pasce. ascensionis. penthecostes. apostolorum petri et pauli. et assumptionis beate Marie. licet enim in natiuitatibus sanctorum Joannis baptiste et sancti Laurentii symbolum non cantetur. in octauis tamen eorum cantatur. eo quod infra octauas apostolorum et assumptionis occurrunt. et ob hoc etiam in octaua sancti Joannis baptiste prefatio de apostolis. et in octaua beati Laurentii. prefatio de assumptione cantatur. In quibusdam tamen ecclesiis dicitur symbolum in festo Joannis baptiste. et non in competenter: quia in simbolo de propheta fit mentio ibi qui locutus est per prophetas. et quia ipse non solum fuit propheta: sed plusquam propheta. De ipso quoque scriptum est. Fuit homo missus a deo etc. et ita fuit apostolus. de ipso etiam ait Jo. os aureum in sermone qui legitur in festo decollationis. Jo. par angelis. apostolorum vox. Ipse etiam primo baptizauit et baptismum predicauit. et in simbolo fit mentio de baptismo. Horum quidem omnium fit commemoratio in simbolo. Quorundam tamen obscure ut epyphanie. est tamen illud festum domini. est etiam festum illud baptismatis. de quo in simbolo continetur ibi. Confiteor vnum baptismum etc. et tunc domini: sed illa est solennitas eucharistie. ad quam respicit illud. sanctorum comunione. et angelorum. sed illi nomine celi debent intelligi. de quo in simbolo dicitur ibi. Creatorem vel factorem celi et terre etc. Quibusdam tamen videtur tunc non esse cantandum. eo quod angelus nunquam habuerunt fidem sed spem nec credunt sed sciunt: quoniam plenam scientiam habent. Sit etiam commemoratio licet obscure dedicationis ecclesiarum. sed ad illam respicit illud. sanctam ecclesiam catholicam. tunc enim sanctificatur. et ut ita dicam. catholicatur ecclesia cum dedicatur. Ad octauas vero respicit. resurrectio mortuorum. de qua dicitur ibi. Et expecto resurrectionem mortuorum. In festo sancte agnetis symbolum non cantatur: quia licet in ecclesia celebratur. non est tamen festum octaue. prout in septima parte sub ipso festo dicitur. Porro quidam non absurde symbolum cantant singulis diebus a die resurrectionis usque ad festum ascensionis. sicut in omnibus diebus dominicis. et etiam in solennitate beate Marie magdalene dicentes illam fuisse apostolorum apostolam. eo quod ipsa primo resurrectionis gaudium apostolis nuntiavit. et in festo beati Martini: quia de eo cantatur Martinus par apostolis.

Quidam etiam dicunt illud in principali festo cuiuslibet ecclesie seu oratorij: non tamen in octauis illorum si eas celebrent. Veruntamen de quibusdam mentio fit in simbolo in quorum commemoratione symbolum non cantatur. et passionis et sepulture: quoniam illorum dicitur officium aliorum officiorum regulam non sectatur. Non dicitur etiam quoniam in profestis celebratur ad honorem beate virginis. vel sancte crucis. vel sancti spiritus. extra de cele. miss. consilium. In quibusdam locis cantato simbolo. vel cum cantatur populus cantat kyrieleyson: quoniam postquam christus et apostoli docuerunt fideles fide recepta. laudes deo dederunt: quas forsitan representat suauissimi symboli melodia. Illud autem sciedum est quod christus non venit predicare gentibus: sed iudeis. Iuxta illud euangelij. Non sum missus nisi ad oues que perierunt domus israel. unde precepit apostolis. In viam gentium ne abieritis. et in ciuitates samitanorum ne intraueritis. donec post resurrectionem precepit eis dicens. Euntes in mundum vniuersum predicate euangelium omni creature. Et ideo romano pontifice solenniter celebrante symbolum si dei non cantores in choro: sed subdiaconi ad altare decantant. et generaliter ipsi ad vniuersa respondent usque dum ipse pontifex dicit. Pax domini sit semper vobiscum: quoniam usque post christi resurrectionem sola iudeorum ecclesia que per subdiaconos qui sursum ad altare consistant designatur. corde credit ad iusticiam. et ore confessio est ad salutem: extra de sacra vinct. c. i. sed et tunc cantores in choro respondent et vniuersa decantant: quia post resurrectionem ecclesia gentium quam cantores qui deorsum in choro subsistunt. designant fides christi. recepit et laudem preconia personant saluatori. Inter euangelium tamen et sacrificij chorus concinit offertorium: quoniam inter passionem et predicationem gentilitas fidei votum deo offerens cantauit. quoniam mulier cananea de finibus tyri. et sydonis egressa clamauit et dixit. Misere mei domine fili dauid. Filia mea male a demonio vexatur: cuius tandem fidem commendans dominus ait. O mulier magna est fides tua. fiat tibi sicut petisti. Postremo symbolum apostolorum tanquam breue et omnia continens sub compendio eponamus. Credo in deum patrem omnipotentem creatorem celi et terre etc. Nota quod aliud est ut ait Aug. credere deo. aliud est credere deo. et credere in deum. Credere deo. est credere vera esse que loquuntur: quod etiam mali faciunt. et nos credimus homini et non in homine. Credere deum est credere quod ipse sit deus. quod etiam demones faciunt. Credere in deum est credendo amare. et credendo in eum ire. credendo ei adherere: quod soli boni

faciunt. ergo qui dicit credo in deum mentis
 si non diligit deum. nisi dixerit qd in persona ec
 clesie loquitur. dicens autem deum singulari
 ter deorum fignit pluralitatem. vnde notabilie
 in maiori simbolo additum est hoc verbum.
 Iuxta illud. Audi israel. dominus deus tuus v
 nus est. Et apostolus. vnus de^s. vna fides. vnu
 baptisma. dicens vero patrem incipit personas
 distinguere. de quibus ysa. Quis appendit tri
 bus digitis molem terre. Et alibi seraphin cla
 mabat sanctus sanctus sanctus. et domin^s. ba
 ptizate omnes gentes in nomine patris et filij
 et spiritus sancti. Et iacobus. Tres sunt qui te
 stimonium dant in celo: pater. verbum. et spiri
 tus sanctus. Pater est prima non tempore sed
 auctoritate in trinitate persona. Quod sequit^r.
 omnipotentem. nomen est essentiale. ideoq; il
 lud ad substantiam deum. vel ad relatiu pa
 trem. non sine ratione referimus dicentes. Res
 do in deum patrem omnipotentem. vel credo
 in patrem omnipotentem. Similiter et qd seq^r
 tur. Creatorem celⁱ et terre. vbi confutatur he
 ticus qui alium celⁱ. alium terre asserit creatore.
 Alium celestium: alium terrestrium: alium co
 porum: alium animarum. contra quos ait mo
 yses. In principio creauit deus celum et terra.
 Et dauid. In principio tu domine terram fun
 dasti: et opera manuum tuarum sunt celⁱ. Et a
 postolus. In ipso condita sunt vniuersa in ce
 lo et in terra. Sequitur. Et in ihesu christu
 filium eius vnicum dominum nostrum. Ecce
 altera in trinitate persona. hic est ihesus qd sal
 uum facit populum suum a peccatis eorum. h
 est christus oleo leticie. preconfortibus vinctus
 hic est enim vnicus patris filius. de quo dauid
 Filius meus es tu: ego hodie genui te. Et apo
 stolus. Misit deus filium suum natum de mu
 liere factum sub lege hic est dominus noster:
 quia nos creauit: qui nos seruos alienos p^ocia
 sanguinis emit. Sequitur. Qui concept^s est
 de spiritu sancto. natus ex maria virgine. Ecce
 primu christi sacramentum scilicet incarnatio.
 ac si dicat. Qui cum sit deus. factus est homo.
 non ex virili semine. sed conceptus operatione
 spiritus sancti. natus ex maria virgine. vnde y
 sa. Ecce virgo concipiet et pariet filium. et voca
 bit nomen eius emanuel. Et angelus in euage
 lio. Ave maria gratia plena dominus tecum.
 Et illa. Spiritus sanctus superueniet in te: et
 tuus altissimi obumbrabit tibi. Quidum tam
 hec verba. Qui conceptus est de spiritu sancto
 iungunt cum precedentib^{us}. Sequitur. Pas
 sus sub poncio pilato crucifixus mortuus et se
 pulch^rus. Ecce secundum sacramentum secundum
 humanitatem christi scilicet passio cuius tem
 pus describitur sub poncio pilato. Forma sub

diuiditur crucifixus. Finis concluditur mor
 tuus et sepultus. vnde plangens dicit ex ore da
 uid. et iheremie. Foderunt man^u meas ad pes
 des meos: et dinumerauerunt omnia ossa mea
 De morte ait propheta. domini domini fuit ex
 itus mortis. De sepulchro ait ysa. Sepulch^rus
 eius eritit gloriofum. hec sunt in euangelio ma
 nifesta. Sequitur. Descendit ad inferos: ter
 tia die resurrexit a mortuis. Ecce tertium sacra
 mentum scilicet resurrectio. sed d^o descensu ad
 inferna premititur: ex quo mortui liberantur.
 vnde in osee. De manu mortis liberabo eos. d^o
 morte redimā eos. ero in mors tua o mors mor
 tus tuus ero inferne. Dic est euangelicus fortis
 qui forem ligauit. et eius vasa diripuit. hic est
 qui dicit in ps. Ego dormiti et soporatus sum
 et exurrexi: quoniam dominus suscepit me qui
 patri dicenti. Exurge gloria mea exurge cu psal
 mis et cythara. Breui sermone respondet. exur
 gam diluculo. cuius resurrectioni mulieres et
 viri perhibent testimonium in euangelio. Qd
 autem dicitur i maiori simbolo. Resurrexit ter
 tia die secundum scripturas. exponitur idest eo
 modo eo ordine et eo tempore: quo predictum
 est a scripturis. Sequitur. Ascendit ad celos
 sedet ad dextram dei patris omnipotentis. Ec
 ce quartum sacramentum scilicet ascensio. Ascē
 dit enim sicut ait dauid super cherubin. et vola
 uit super pennas ventorum. et parauit in celo se
 dem suam. et regnum eius omnibus domina
 bitur. Lui ait pater sede a dextris meis donec
 ponā inimicos tuos scabellū pedum tuorum. Et
 vt ascensionē de visu quoq; testimoniū non d^o
 esset. ait lucas. Videntibus discipulis elauat^s
 est. et nubes suscepit eum ab oculis eorum.
 Sequitur. Inde venturus est iudicare viuos et
 mortuos. Ecce quintum quod nondum aptus
 est sacramentū. veniet enim rex manifeste cui
 pater iudicium dedit. Et sicut ait dauid. Para
 uit in iudicio thronum suum. et indicabit orbē
 terre in equitate. iudicabit populus in iusticia.
 Et alibi deus manifeste veniet de^s noster et nō
 silebit. Et lucas. Ita veniet sicut vidistis eum
 euntem in celum. Et micheas. Iudiciū domi
 ni cum populo suo. Sequitur. Credo in spi
 ritum sanctum. Ecce tertia in trinitate. scilicet
 spiritus sanctus. de qua moyses. Spiritus do
 mini ferebatur super aquas. Et ps. Glauit sps
 eius et fluent aque. Et dñs in euangelio. Spūs
 qui a patre pcedit docebit vos omnia. Ille eiz
 docet. ille sanctificat. ille uiuit. ille peccata fmit
 tit. per hunc resurrectionē in gloria. per hūc cō
 sequimur in vitam eternā. Unde sequitur:
 Sanctā ecclesiam catholicā. Et possunt hec v
 ba et sequentia sic intelligi et cōiungi. Credo in
 spiritū sanctū: sanctam ecclesiam catholicā. i.

pluſq; expediat exerceant. ſecreta miſteria ſua p
dicatione non intelligentibus reſerando. oportet enim cum qui docet ⁊ inſtruit pro ingenio
diſcentium. ſemetipſum aptare. ⁊ verbi ordinē
pro audientium capacitate dirigere: quoniam
qui docet ea que ab auditoribus intelligi neq;
unt. non ad eorum utilitatem ſe ad ſui oſtenta
tionem facit vt plura ſcire videatur. vel ad ſulari
one vt eis placeat quibus ſecreta reuelat. Jux
ta quod apoſtolus ait. chriſtus me miſit predi
care non in ſapientia verbi. In concilio car
thagineſi. de con. vi. i. ſacerdote ſtatutus eſt vt
ſacerdote verbum ſcilicet predicationis in ec
cleſia faciente: qui egreſſus de auditorio fuerit
videlicet contempnens excomunicetur. **P**^o
predicationem ſit conſeſſio ⁊ indulgentia pro
commiſſis ⁊ omiſſis cōcedatur: vt ſic conſciē
tijs emundatis. Juxta illud propheticū. Et ſco
pebam ſpiritum meum. accedant ſinguli ad cō
munionis ſacramentū: quod mox in miſſa vel
ſacramentaliter vel ſpiritualiter recepturi ſunt
que ſpiritualis cōmuniō ſit per fidem operan
tem per dilectionē. Juxta illud Auguſt. **L**ed
⁊ manducaſti de con. vi. ij. vt quid.

Secunda pars miſſe
de offertorio. **R**ica.

Ecūda pars miſſe

in of
fertorio ſiue in dominus vobiſcū
incipit: que in quatuor ſubdiuidi
tur particulas. **P**rima dicitur ſe
cretella. **S**ecūda preſatio. **T**ertia canon. **Q**uar
ta oratio dominica cum ſua preſatione ſcilicet
Preceptis ſalutaris. **P**oteſt etiam quicqd ab
hoc loco vſq; in finē miſſe dicitur ſecreta voca
ri: que ſecreta in quinque diuiditur partes. **P**ri
ma eſt ab offertorio vſq; ad preſationē. ⁊ hoc
ſpecialiter dicitur ſecreta. **S**ecūda dicitur pre
ſatio. **T**ertia canon. **Q**uarta oratio dominica.
Quinta eſt emboliſmus. **Q**uina etenim fuit do
minici ſanguinis effuſio. **P**rima in circumciſi
one. **S**ecūda in ſudore. **T**ertia in flagellatōe.
Quarta in crucifixione. **Q**uinta in mortui lan
ceatione. **S**ane ordo cōueniens eſt: vt poſt
predicationem ſequatur fides in corde. laus in
ore. fructus in opere. **P**redicatio quidem eſt i
euangelio. fides in ſymbolo. laus in offertorio.
fructus in ſacrificio. quapropter offerenda cā
tatur. quia ſacrificium laudis offertur. vñ ps.
Circūui ⁊ immolauī in tabernaculo eius. ho
ſtiam vociferationis cantabo ⁊ psalmū dicam
domino. **E**t in paralipomeni. cum offerrent ho

locuſta ceperunt laudes canere domino orga
nis. ⁊ in diuerſis que dauid rex comparauerat
concrepare. **O**fferitorium quidem inter euāge
lium ⁊ ſacrificium canitur. prout in titulo de
ſymbolo dictum eſt. **S**acerdos autē dictus
rus oremus. premitit dominus vobiſcū. qñ
diceret. niſi dominus ſit vobiſcū orare n̄ poſ
ſumus ad ſalutem noſtram. **S**ubiicit ergo ore
mus monens populum orare: vt fidem in ſym
bolo recitatam credat. ⁊ in ea ſtabilis permā
eat: quia ⁊ chriſtus diſcipulis ſuis dixit. **O**rate
⁊ c. **L**uce. xxi. **M**onens etiam vnumquēq; ad
ſe redire. conſcientiam ſuam diſcutere. ⁊ ſeipſ
in holocauſtum iuſtum deo offerre. **P**rius er
go q̄ chorus cantet offertorium. ſalutatur a ſa
cerdote vt poſſit deuote cantare. **E**t mox poſt
q̄ ille dixit oremus. chorus cantat canticū of
ferentium ſiue offertorium. ⁊ populus offert: vt
notetur q̄ poſt impletionem mandatorum. of
ferimus noſmetipſos. ſicut ſub titulo de oblati
one dicitur. **A**lc ſi vnusquīq; offerens dicat.
Eredo. ⁊ fidem quam in ſymbolo pfeſſus ſum
opere compleo. ⁊ orationi ſacerdotis cōſentio
vnde ⁊ ſacerdos ſtatim offert dona conſecrā
da. **E**t attende q̄ offertorium verſus cū mul
ta diligentia ab antiquis patribus inuenti. ho
die in pleriq; locis omituntur. tum breuitatis
cauſa: vt tam miniſtri q̄ populus oblationib;
orationi ⁊ ſacramento altaris liberius vacent.
tum etiam quia ſicut ait Auguſtin⁹. xij. di. oia.
Ipfam chriſtianam religionem pauciſſimis et
maniſeſtiſſimis celebrationum ſacramētis mi
ſericordia dei voluit eſſe liberam. **E**t ſim **H**iero
nimū de con. vi. v. non mediocriter. **M**elior ē
quinque psalmorum cum cordis hilaritate decā
ratio quam totius psalterij cum anxietate mo
dulatio. verborum etenim multitudine de⁹ ſe
cti non poteſt. **S**olus ergo in offertorio quod
dicitur in miſſa pro defunctis. verſus ipſi ho
die dicuntur quia officium illud non ſequitur
in multis normam alterius officij. **P**orro a
patribus introductum eſt vt offertorium can
retur: qui vt premiſſum eſt quando offerebant
in tubis clangebant. bilarem nanq; datorez oi
ligit deus. xxiij. q. vj. ſ. ex his. **I**nductum eſt et
am ex eo q̄ Salomon in dedicatione templi ⁊
altaris innumerabilem multitudinē holocau
ſtorum obtulit cum magna ſolēnitare. ⁊ a mo
yſe cui deſcendenti de monte ⁊ populum ſalu
tanti ⁊ oranti occurrit populus ⁊ munera ob
tulit. **C**antatur etiam offertorium dum offer
tur ad memorandum iocunditatem iſraelitici
populi offerentis donaria ad edificium taber
naculi. vel potius ad designandum clamorem
mulieris. de qua legitur i apoc. xij. c. **M**ulier. i.
eccleſia. amicta ſole id eſt chriſto quem induit

in baptismo habens lunam sub pedibus idest omnia mirabilia calcans. et in capite coronaz duodecim stellarum. idest chororum duodecim apostolorum. et habens in vtero supple ea que in sui initio gesta sunt clamat perturbans. et cruciatur vt pariat. Clamorem ergo eius per turientis vel salubrem domini cruciatum imitatur offerenda. per suum grauem et grandi sonum cantum: que neumis distincta et versibus secundata. quantum vis longa iubilatione: qd significat non satis exprimere valet. Quis tamen offertorium cantare instituerit ignoratur. Traxit nomen offertorii a ferra quod est oblatio que in altari offertur. et a pontificibus consecratur. inde offertorium dicitur quasi presertum: ablatio vero vocatur quia offertur. dicitur etiam offertorium: quia dum offerenda cantatur sacerdos accipit oblationes vel hostias a ministris. de quibus sub titulo de oblatione dices.

Aduertendum autem est qd licet sacerdos mittat oremus. non tamen immediate orat. immo thurificat oblationes recipit. et alia agit. qd ipso facto dicat. non cessat orare: qui non cessat bene agere. Dum ergo offertorium canitur: et incensum portatur instante memoria domini ce possessionis silentium obseruat vsqz dum alta voce dicit. Per omnia secula seculorum. Illud insinuans qd Ihesus post resurrectionem lazari non palam ambulabat apud iudeos cum cogitarent eum interficere: sed abiit in ciuitatem qd dicitur effren. et ibi morabatur cum discipulis. Collegerunt enim pontifices et pharisei consilium. et vnus ex ipsis cayphas nomine dixit. Ex pedet vnus homo moriatur pro populo. et non tota gens pereat. Et ab illo die cogitauerunt eum interficere. de hoc dicitur sub titulo de inclinatione sacerdotis.

De manuum ablutione. Rubrica.

Quisquaz sacer

dos offerat. manus iterum lauat quis prius dum vestib? se ornaret lauisset. prout dictum est sub titulo de capitis copertione. Et etiam post secundam thurificationem iterum lauat vt sic magis ac magis mundatus offerat hostias immaculatam sanctam deoqz placentem. Naz et ps. Cum mundatus esset peribat amplius emundari dicens. Amplius laua me ab iniquitate mea et a peccato etc. Lauat autem semper ad dextre cornu altaris. Nam dextera prosperitatem. sinistra aduersitatem significat. quia igitur pluries peccatur in prosperis qz in aduersis. Juxta illud ps. Cadent a latere tuo scilicet sinistro mille. et

decem milia a dextris tuis. merito magis lauandum est ad dextram qz ad sinistram. Sacerdos itaqz hostiam oblaturus lauat man? ad significandum qd lauare ac mundare debet conscientiam lachrymis penitentie et compunctionis. Juxta illud. Lauabo per singulas noctes lectum meum. lachrymis meis stratum meum rigabo. Et ideo tunc dicit. Lauabo inter innocentes manus meas. idest opera. Et ysa. Lauamini et mundi estote. Nam et christus priusqz verum et vnicum sacrificium in ara crucis offerretur i resurrectione lazari. lachrymas miseratus effudit. euangelista testante. Ihesus iquit infremuit spiritu turbauit semetipsum. et lachrymatus est. Lauat etiam manus ne reus sit corporis et sanguinis domini. Juxta illud. Munde scilicet manus mee a sanguine iusti huius. et vt mundi sint a terreno pane. iam in populi oblatione recepto vel a terreno desiderio.

De pallis corporalibus. Rubrica.

Interim vero

dum sacerdos manus abluit. opacum corpus corporalem pallaz super altare disponit: in quo ammonetur ministri et populus vt sint ab omni carnali cupiditate mundi sicut ipsa palla mundata est a naturali viriditate et humore. Adudicia quoqz corporalis significat mundiciam populi fidelis. De hac palla in canone ita dicitur de cons. vi. l. ex consulto. ex consulto enim omnium constantinus vt sacrificium altaris. non in serico panno aut in tincto quisqz celebrare presumat. sed in panno linteo ab episcopo consecrato. terreno scilicet lino. idest de terra procreato atqz contento. sicut corpus domini nostri Ihesu christi in sudore linea munda sepultum fuit. et christus veram carnem passibilem et mortalem de terrene virginis corpore assumpsit. et lino igitur candido non intincto ex institutione Sixti pape et Eusebij fit corporale. Significat autem corporale passionis intentionem seu corpus christi: quia sicut linum multo labore ac multis tensionibus acquirit candorem. ita christi caro multo certamine ad resurrectionis gloriam peruenit. Significat etiam ecclesiam per quam corpus christi intelligitur que multis passionibus et pressuris ad candorem eterne vite perducitur. Tertio significat ipsum christum. Cum enim sic complicitur vt nec initium nec finis ei? appareat. sic eius diuinitas initio caret nec finem habebit. Et sicut oblata coniungit corporali. et potest i altari. sic christi caro iuncta diuinitati affigit cruci. Et nota qd i quibusdam ecclesijs palla corporal

calici supponitur. in longum altaris extendit :
 que quatuor in longū. ⁊ tres habet plicaturas
 in latum. Siquidem in longam altaris extendi
 tur: quia vt aiunt quidam linteamen quo chri
 sti corpus inuolutum fuit. per illam figuraz ex
 tensam in longitudine sepulchri inuentus est.
 Quatuor eius plicature in longum quatuor d
 signant cardinales virtutes scilicet: iusticiam :
 prudentiam: temperantiam: ⁊ fortitudinem. p
 quas innate nobis passiones reprimunt. Tres
 vero plicature in latum. tres theologicas virtu
 tes scilicet fidem: spem: ⁊ caritatem: per q̄s deo
 vnimur figurāt. Potest quoq; ⁊ aliud i bis
 figurari. Duplex enim est palla: que dicitur cor
 porale. vnā quam dyaconus super altare ex
 tendit. altera quam super calicem plicatas im
 ponit. significantes duo linteamina quibus io
 seph corpus xpi inuoluit. Et eīa representat sin
 donem qua corpus fuit in sepulchro inuolutū.
 ⁊ inde corporale vocatur. plicata super calicez
 posita sudarium quo caput eius fuit separatim
 inuolutum. Siquidem extensa que corporale
 vocatur significat fidem. plicata que sudariuz
 vocatur intellectum. hoc enim misterium cre
 di debet sed comprehendī nō valet vt fides ha
 beat meritum cui humana ratio nō prebet ex
 perimentum de pe. vi. iiii. in domo. Scđo quo
 q; corporale siue sindo subsistens significat xpi
 humilitatem in passione. sudarium vero labo
 rem. Tertio etiam corporale significat linteum
 quo xps erat precinctus. sudarium laborem in
 persecutionibus. Adhuc palla super calicez po
 sita aliquam. scilicet superiorem eius partes nō
 totum tegit. in quo datur intelligi q̄ sudariū a
 liquā partem capitis xpi tegebat. ⁊ aliquaz nō
 sicut mos est iudeis facere. quedam tamen ec
 clesie non habent nisi vnum corporale. pro eo
 qđ in euangelio legitur. q̄ ioseph corpus ihesu
 inuoluit in sindone munda. non enim dixit in
 sindonibus in plurali. ⁊ hoc ad significandum
 sacramenti vnitatem. ⁊ significat sindonem: qz
 xpi corpus fuit inuolutum. Corporale autē
 ideo remanet super altare vsq; ad sumptionē
 corporis ⁊ sanguinis eleuationem calicis d al
 tari: quia linteamen ⁊ sudariū i sepulchro vsq;
 ad dñi resurrectionē remanserunt. Propterea
 corporale remanens propter sui albedinem oñ
 dit mundiciam mentis quam semper habere d
 bet corp⁹ domini sumēs. Sotber papa. xliij
 di. sacras. statuit ne femine sacrate vel moni
 ales sacra vasa: puta calicem vel patenam. vel sa
 cras pallas ⁊ corporale contingant. Ipse tamē
 huiusmodi ornamenta altaris ⁊ ministroz
 facere possunt. exemplo marie que talia fecit ⁊
 tenuit in vsum ministerij tabernaculi federis.
 Communiſer tamen palla vocat munda map

pa supra quam distenditur corporale. Et dicit
 palla eo q̄ palliat vel abscondit in se misterius
 supradictum. Debet autem altare duplici map
 pa operiri ad duplicem stolam mentis scilicet
 ⁊ corporis designandam.

De oblatione sacerdotis. ⁊ de officio mini
 stroz circa illam. ⁊ de patena. ⁊ de oblatio
 nibus populi ⁊ clericozum. Rubrica.

Etis igitur mani

bus dyaconus vel sacerdos mi
 nister extensis manibus median
 te munda tobaliā. accipit man⁹
 episcopi quasi iuuans illū de faldistorio ad sur
 gendum quod idem fit non ad adiuvandum:
 sed potius ad pronocandum illum idest chri
 stum quem significat q̄ surgat ⁊ pro populo o
 ret. Iuxta illud. Exurge domine adiuua nos.
 Et iterum. Exurge qui dormis. ⁊ sic mediante
 munda tobaliā ad notandum q̄ mediāte mū
 dicia manuum idest operum nostrorum exci
 tatur dominus ad adiuvandum nos apud pa
 trem. Si autem hoc ad ipsum pontificem chri
 sti referatur vicarium. tunc dicendum est q̄ ip
 se pronocatus adiunatur per mundiciam ma
 num eozum pro quib⁹ orat: vt eius oratio ef
 ficat habeatur. Rursus christus omnia bona
 opera ecclesie principaliter operatur. sicut legi
 tur in ysa. Omnia bona opera nostra operat⁹
 es in nobis domine cuius locum gerit episco
 pus. Minister vero tanq; eius famulus ⁊ eius
 coadiutor typum cooperantis ecclesie gerit: q̄
 in suis operibus christi operantis ministra ē ⁊
 adiutrix. sicut dicit apostolus. Coadiutores es
 niz dei sumus: qui tobaliā idest deuotam re
 uerentiam adhibet. Quoniam secundum apo
 stolum. Non sumus sufficientes aliquid cogi
 tare a nobis. quasi ex nobis. sed sufficientia no
 stra ex deo est. Deinde episcopus vel sacer
 dos ingreditur sanctuarium perueniens ad al
 tare consecratum. hic est christus qui cenacu
 lum grande stratum est ingressus cum discipu
 lis cenaturus. ⁊ eis corpus suum traditurus v
 bi multā oblationem accipit a ministris. in
 sinuans illud quod Ioannes euāgelista descri
 bit. Ioannes inquit ante sex dies pasce venit i
 bethaniam vbi lazarus mortuus fuerat: quem
 suscitauit ihesus. ⁊ fecerunt ei cenam: in qua
 Martha ministrabat. Procedit autem ad
 altare absq; mitra ⁊ baculo. ⁊ cum vestibus sa
 cris: prout in suis locis dictum est. Considera
 ergo ordinem. nam euangelium precedit: fides
 in symbolo seq̄t. deī mīera offerūt. necē ē eiz
 primum audire: quomodo inquit apostolus.

Credent sine predicante deinde. Quis nisi re-
 crediderit munus deo acceptabile offerre nō
 poterit: quia sine fide impossibile est deo place-
 re. hic ergo de triplici oblationis genere dicen-
 dū est: v3 de oblationibus sacerdotis ministroꝝ
 et ppli. Sacerdos itaq; primo offert seipsū.
 Offerenda etiam sunt que sunt dei deo idest a
 nime habentes similitudinem dei impressam. De
 inde que sunt sacrificio necessaria. s. panem: vi-
 num: et aquam: et alia sacrificia apta. Et nota qd
 in veteri testamento ponebantur super mēsaꝝ
 tabernaculi. xij. panes azimi de simila mūdi val-
 de. et ponebātur seni alitrinsecus et singulis sup
 ponebatur patena aurea. et super patenam pur-
 gillus thuris. Panes autem isti dicti sunt sa-
 cerdotales: qd soli sacerdotes eos de altari sub-
 latos comedebant. vel sūm Josephum: quia do-
 minus pceperat qd soli sacerdotes illos forma-
 rent et coquerent et ponerent in mensa et tole-
 rent. ipsi tamen hoc non obseruauerunt. Et ex
 his cognicitur qd sacerdotes debeant hostias
 facere per seipsos. Dicebantur etiam panes p-
 positionis: quia positi erant super mensam pro
 positionis coram domino in memoriam sem-
 pitemam duodecim tribuum filioꝝ israel: exo.
 xvj. c. vel porro positi idest longo tempore pos-
 iti scilicet per totam ebdomadam. Nam in vi-
 luculo sabbati recentes et calidi imponebātur
 mensę. et erant ibi immoti vsq; ad sequens sab-
 batum. et tunc subtraherentur. vel erant ibi in
 eternum per successionem ponendi in mensa.
 Hostia autem formatur rotunda: quia dñi
 est terra et plenitudo eius orbis terrarum. et v-
 niuersi qui habitant in eo. viij. di. quo iur. vt ip-
 sa sui forma significet illuz qui principio caret
 et fine. qñis ipse sit alpha et o principium prin-
 cipans atq; finis apo. i. c. Rursus cum figu-
 ra rotunda formetur a puncto ad punctum. p
 hoc innuitur qd ab ipso sunt omnia. et ad ipsū
 omnia reuertuntur. vnde ps. Veritas tua in
 circuitu tuo. De hac figura dictum est in phe-
 mio secunde partis. de hoc etiam dicitur in se-
 xta particula canonis super verbo. Accepit pa-
 nem. Ceterum duo sunt que offeruntur do-
 num: videlicet et sacrificium. Donum dicit qd
 quid auro vel argento. vel qualibet alia specie
 offertur. Aliud tamen est donum et aliud mu-
 nus. prout dicitur sub prima particula cano-
 nis super verbo. hec dona. Sacrificiū est victima
 et quecumque in ara cruciantur seu ponuntur
 quasi sacrum factum vel signū: quia prece mi-
 stica consecratur pro nobis in memoriam do-
 minice passionis. Quidam autem peruersi he-
 retici nobis ad presumptionem magnam repu-
 tant: quia sacrificamus et consecrationem hos-
 tie sacrificium appellamus. Cum scripta ex p-

sona domini dicit nolo sacrificium. et ysa. Ne
 offeratis vltra sacrificium frustra. Et in euan-
 gelio misericordiam volo et non sacrificiū. Et
 David. Si voluisses sacrificiū et. De hoc et qd
 sit sacramentum dictū est in prima parte sub
 titulo de ecclesiasticis sacramentis. Omne au-
 tem quod datur aut dedicatur aut consecrat.
 Quod dedicatur. dicendo datur. vnde et appel-
 latur. Errant igitur qui consecrationem dedi-
 cationem significare putant. immolatio ab an-
 tiquis dicta est eo qd immola altari supra posi-
 ta victima crederetur. mactari enim post imo-
 lationē est. nunc autem immolatio panis et ca-
 lici conuenit. libatio vero tantum calicis obla-
 tio est. Iuxta illud. Et libauit de sanguine vne.
 et illud poeticum. Nūc patenas libate ioui. Li-
 bare enim proprie est effundere. et antiquitus
 quod in liquida materia offerebatur: vt vinū et
 oleum libamen dicebatur. qd vō in siccis: vt si-
 mila panis. thus oblatio nominabatur. hostie a-
 pud veteres dicebantur sacrificia que fiebant p-
 usq; contra hostes pergeret. victima vō sacrifi-
 cia que post victoriam de victis hostibus imo-
 labant. de quo sub. vi. particula canonis super
 verbo. Qui pridie. et erant victime maiora sacri-
 ficia qd hostie. vel victima dicebatur: qd victa du-
 cebatur ad aras. holocaustū illud est vbi totū
 qd offerebatur: puta agnus vel vitulus in alta-
 ri igne consumitur. Olon enim grece of totū
 caustos incensio. Cerimonie apud latinos di-
 cuntur sacra omnia que apud grecos orgia vo-
 cantur. pprie tñ cerimonie a carento dicunt.
 eo qd in his que in sacris offerunt i suo vsu ca-
 reant homines. alij appellant cerimonias obs-
 uancias indeoz in abstinentia quarundā esca-
 rū sū veterē legē a carento: quia caret rebus
 quibus abstinent. Panis autē et calicis sacm
 eucharistie of. put dicit sub dicto verbo. Qui
 pridie. Porro circa oblationē sacerdotis mini-
 stri sua officia exeunt. dyaconus enim corpo-
 rale super altare explicat et disponit. in quo of-
 ditur qd euangelii xpm seu corpus xpi. imo totū
 tā ipsius humanitatē plene describit. Corpora-
 le enim hoc corpus significat. put in pre. ti. di-
 ctū est. Deinde subdyaconus in primis calicez
 ppat. panē et vinū in illo disponens a sacerdo-
 te postmodū consecranda: quia nimis lex que
 per subdyaconū hic congrue designatur hmoi
 oblationis misterii prefignatur dicens qd mel-
 chisedech. sacerdos obtulit Abrahe panes. s. de
 frumento et vinum de racemis a xpo postmodū
 exhibenda. et in veritate consecranda. sicut ba-
 betur in genesi. et dicitur sub sexta particula
 canonis super verbo. Accepit panem. Oblatio
 panis et vini. significat pia desideria fidelium.
 seu pro immolatione seu pro hostia vna.

Rursus in pane corpus xpi. i. vino sanguis ei⁹
 in q̄ pplā repñat. Et dñ panis a pan qđ est to-
 tū: qñ hic ⁊ in futuro est tota vita nostra. vinū
 dñ a vite cui dñs in euāgelio se cōparat. Aqua
 vō ab eq̄litate dñ: qz per hoc sacramentū ange-
 lis eq̄ri debemus. Is autem sint due species: nō
 tñ sunt duo sacrificia. vnitas enim verbi vnita-
 tem efficit sacrificij. hoc est enim illud pallium
 qđ noe filij contererunt quo xpiani xpi ebrie-
 tatem. i. passionē sub sacrificio tegunt. deñ sub
 dyaconus ferens in manu sinistra calicē ⁊ de-
 super corporale ⁊ illū dyacono offerens. signifi-
 cat qđ dñs subdyaconus fuit qñ libz aperuit. ⁊
 dyaconus qñ dixit. nō veni ministrari: sed mi-
 strare. Dyaconus vō patenam cū hostia dñ ma-
 nu subdyaconi recipit inter pollices ⁊ indices
 vtriusq; manus: interposito tñ manipulo inter
 ipsos pollices ⁊ patenam. Nempe manus sub-
 dyaconi opa sunt legis. patena latitudo cordis
 manipulus opa euangelij. pollex vigor virtutis
 index discretio. Sūnt igit hec ad significādū
 qđ opa legis ⁊ latitudo cordis ad opa caritatis
 non sufficiunt ad salutem nisi opibus euange-
 lici quoq; dyaconus annunciator est cū vigore
 virtutis ⁊ discretione mētis adhibitis adiun-
 tur atq; perficiant. Supponunt autē indices
 pollicibus. ad notandū qđ virtutis vigor exerce-
 dus non est absq; discretione que cunctaq; est
 mater ⁊ fundamentū virtutū: extra de of. c. i. c.
 i. Subsequenter dyaconus ipse patenā; cū
 hostia ex institutione concilij ancharitani. l. di.
 presbyteros. xxi. di. perfectis. pontifici represen-
 tat. ad notandū qđ per euangelicam traditionē
 quā dyaconus figurat ad altare. i. ad solennes
 ritū peruenit ecclesia: qz lex que per subdyaco-
 nū signat. hoc nostre salutis sacrificiū solumō
 perfigurauit et pmissum est. ⁊ pontifex seu sa-
 cerdos hostiam collocat super altare. Calicem
 vō cū vino ipse dyaconus retinet ⁊ collocat in
 altari. Circa qđ notandū est qđ hostia signi-
 ficat corpus xpi nō sanguinē. sacerdos xpm. so-
 lus ergo sacerdos absq; cuiusq; adiutorio illaz
 offert dicens. Suscipe sancte pater tē. qz xpūs
 seipz in ara crucis obtulit deo patri. ⁊ illam in
 altari sup corporale qđ supra sindonez mundaz
 disponit. innuens qđ ipsemet xps hoc sacramē-
 tū instituit ⁊ ecclesie tradidit obseruādū dicens
 hoc est corpus meū tē. hoc facite i meā cōme-
 moratōez tē. Disponit autē ⁊ collocat hostiaz
 cū signo crucis: qz sicut xpi oblatio in cruce fa-
 cta fuit. sic ⁊ oblatio sacerdotis qđ in illius meo-
 ria fit. cū signo crucis fieri dñ. Collocat etiā illū
 directe sup crucē in cōsecratōe altaris cū cris-
 mate factā: qz ⁊ xps carnē suā crucifixit. vep vi-
 nū in calice sanguinē xpi designt. ⁊ iō solus dya-
 conus absq; sacerdote qđ xpm designat calicē

tenet ad notandū qđ in xpi imolatōe sanguis
 fuit a corpore separatus. nō tñ solus s; vna cū
 sacerdote illū offert ⁊ sup pallā corporale collo-
 cat. seu potius sacerdos illo mediante qđ ex eo
 patet: qz nō dicit offero in singulari. sicut dñ in
 hostie oblatōe: sed dicit offerimus tibi dñe ⁊ tē.
 Ex quo etiā clare cōniscit qđ ambo parit debēt
 ipsa verba. pferre. Dyacon⁹ ergo calicē vna cū
 sacerdote offert: qz nō soluz xps seipm deo pri
 obtulit. vep etiā p euangelij suū c⁹ dyaconus
 est figura ⁊ baculus h⁹ sacrificij ritū instituit.
 ⁊ ecclesie cōmendauit quā institutionē ⁊ com-
 mendationem ipse dyaconus tanq; predicator
 euangelij nunciare ⁊ manifestare debet ex suo
 officio ab ista militante ecclesia obseruandam
 ideozq; participari debet sacerdoti in calice of-
 ferendo. non tñ in consecrando: qz illud solius
 est officio sacerdotis. solus tñ eps vel sacerdos
 aquā vino cōmiscet in calice qđ nulli inferiori
 facere licet: qñ solus xps pplōs sanguine suo re-
 demt. propterea admixtio binōi vnionem po-
 puli cū xpo designat vt sequit: que fieri nō po-
 test nisi per gratiam xpi c⁹ xpm gerunt ponti-
 fex ⁊ sacerdos. Cōmisceat autem aqua vino in
 calice ex institutione Alexandri pape. l. Primo
 ad notādū qđ nunq; salus ppli esse potuit sine
 sanguine xpi effusione. nec etiam sanguinis ef-
 fusio sine ppli salute: qz xps pplm sibi reconcili-
 auit in morte. Scriptū est enim qđ aque multe
 sunt ppli multi. xps autem sanguinez suū fudit
 pro pplō sicut ipse testat. Dic est sanguis me⁹
 no. tel. qui p multis effundet in remissionem
 peccatoz. Scđo ad notandū qđ d latere xpi ex-
 init sanguis ⁊ aqua. quaten⁹ nec xps fuit sine
 pplō nec pplis sine xpo. cū ergo aqua vino mi-
 sceat. tunc xpo pplis adunat: de cō. di. ij. cū oē p
 pe fi. Hoc quoq; misterij lex moysaica p̄figit
 ut sicut ap̄s exponit dicens. bibebant de spiri-
 tuali consequenti eos petra. petra aut erat xps
 de con. di. ij. reuera. Quapropter sacerdos i ca-
 lice aquā fundit: vt sicut aq nō sepat a vino. sic
 pplis nūq; sepat a xpo. Tercio cōmisceat vt di-
 uinitas ⁊ humanitas in vna psona coniuncte
 esse intelligant de con. di. ij. c. ij. iij. iij. ⁊. v. Naz
 per vinū diuinitas. per aquā humanitas intelli-
 git. qđ ergo in altaris officio aquā sine vino. vel
 ecōuerso ei ministrat qđ in se est diuinitatē ab
 humanitate sepat. de hoc dicit i p̄cula cano-
 nis sup verbo. hoc est corpus meū. ⁊ sup verbo
 hic est calix. Sane sacerdos vel minister missu-
 rus vinū ⁊ aquā in calicē prius effundit modū
 cū in terrā nō soluz vt meatns siue locus vasis
 per quē fluere debent mundeat. ⁊ siquidē est i
 superficie vini vel aq emittat. vep etiā ad onden-
 dū qđ sanguis ⁊ aq de latere xpi vīq; i terrā flu-
 xerunt. ad qđ misterium se preparat pagendū.

Considerandū etiam est: qz aq̄ benedicat̄ quāz
do vino admisceat̄. vinū vō non. et hoc ideo et
dicunt quidam. Primo: qz vinū suam benedi-
ctionem expectat. sed hec ratio non v̄r suffici-
ens. imo qz tūc totū vinū est: qm̄ in benedi-
ctione vini sub noīe calicis tam vinū q̄ aq̄ simul
benedicunt̄. Unde pōt fō mō dici. qz vinū in
hoc loco xpm̄ significat qui nulla eget benedi-
ctione aq̄ pplm̄. qui in hac vita nequit esse sine
peccato ppter quāz indiget benedictione dei
vt reddat̄ dignus ad premisaz vnionē cū xpo
Ad hoc igit̄ significandū aq̄ benedicat̄ qm̄ vīo
admisceat̄. Tercio etiam vinum non benedicat̄
qz subdyaconus qui nō pōt bndicere oīz illō ex
officio suo in calicem mittere vt premisaz est.
Quarto qz ppl̄s per aquā significat̄ vniū xpo
solū per benedictionē gratie ipsius xpi quē sa-
cerdos benedicens figurat. Est autē plus d̄
vino q̄ de aq̄ ponendū arbitrio sacerdotis. ita
tū qz aq̄ a vino absorbeat̄. et vini sapore retine-
at: etra de cele. mīl. perniciosus. et hoc in sig-
qz ecclesia oīz incorporari xpo non xps ecclesie
Un̄ Aug. Nō tu mutabis me in te sicut cibum
carnis tue: sed mutaberis in me. de hoc etiam
dices sup dicto verbo. hic est calix. et in. vi. pte
sub. v. feria cene dñi. ppe finē. Predictus etiaz
Alexander papa statuit oblatōez ex azimo. et in
modica fieri q̄titate dicens. hec oblatio quāto
rarioz tanto potior. Nō est etiā omittēdū qz in
missis p̄uatis mīstrans sacerdoti ampullā cū
vino manū eius nō osculat̄: s; mīstrans ampul-
lā cū aq̄ sic: qm̄ vinū xpm̄. aq̄ gen? humanū. os-
culū vō pacē inter deū et hoīez significat refoz-
matā. regulariter tū cū celebranti aliquid porri-
gitur vel ab eo recipit manus osculū interpōi-
tur ad designandū qz omne seruiciū: omnisqz f̄-
uerentia deo exhibita e? vices celebrans gerit.
pcedere oīz ex seruiore caritatis et amoris qz per
manus osculū designat̄. de hoc etiā sub enan-
gelio dictū ē. et sub ti. d̄ pacis osculo dices. La-
lix autē ponit̄ rome ad dextrū lat? oblatē. et be-
ne q̄i sanguinē suscipitur? qui de latere xpi no-
scit̄. pfluuisse. et ad designandū sanguinem et a-
quā de dextro xpi latere emanasse. ppterea ni-
si a latere stet recta pars crucis q̄ fit cōiūct̄ sup
hostiā. et calicem nō pducit̄ solūmō super ho-
stiā: qd̄ tū fieri oīz. Crux enim ipsa inchoari oīz
super hostiā. et perfici super calicē. put̄ ex diuer-
sis locis et verbis ipsius canonis colligitur eni-
denter. de hoc dices in. viij. particula canonis
sup verbo hostiā sanctā. Lōter tū alibi ponit̄
hostia inter sacerdotē et calicē. Primo ad no-
tandū qz xps est mediator dei et hominū. x. di.
q̄i. et fm̄ hoc sacerdos deū patrē. hostia xpm̄.
aq̄ in calice pplm̄ significat: qz nō nisi xpo me-
diante ad resurrectōis gaudiū possum? quēir̄.

Secdo p̄p̄ndoz est sacerdoti hostia q̄ calicē: qz
prius a xpo consecrata legit̄ q̄ sanguis. et apl̄s
prius data. sed hec ratio facit potius p̄ dicitis
romanis: qui crucez incipiunt super hostiā. et
deinde eam super calicē pducunt. Porro cūz
sacerdos accipit patenā cū hostia: vireolū cūz
aq̄. calicem cū vino. thuribulū cū incenso. efficit̄
super ea crucis signaculū: et per crucis virtutē
omnis conatus dyabolice malignitatis effugi-
at. ne contra sacerdotē v̄l sacrificiū aliquo mō
preualeat. Et nota qz in ampullis in quibus
vinū et aq̄ continet̄ p̄ sacrificio spirituale con-
siderandū est qz in parua substantia incōp̄en-
sibilia continent̄ futura sacramenta. Dicit̄ au-
tez ampulla q̄i ampla bulla. significans cor hu-
manū qd̄ amplū oīz esse latitudine caritatis.
Rursus ampulle. i. vasa ad offerendū vinū sunt
predicatores mordaciter increpantes. vel quili-
bet spiritus sancti gratia inebriati. et alios ineb-
riantes. ydrie vō. i. aq̄tica vasa sunt doctores
aqua sapientie salutaris potari. et vitalibus aq̄s
repleti. Rursus adhuc premisā alio ordine
p̄sequimur. In quibusdāz ecclesiis subdyaconus
portat calicem in sinistra patenam in dextra. et
desuper corporale vnus cantor oblatam cū sa-
uone. et vinū cū ampulla. aliter vō prebet aquā
vino miscendam. ultimo dyaconus fundens a-
quam in calice offert presbytero seu ep̄o. Item
pe subdyacon? est xps. calix passio. patē crux.
sinistra presēs vita. dextra futura. corporale ec-
clesia. vnus cantor iudaicū. pplm̄ figurat. alter
gentilem. ampulla deuotionē. oblata corp? xpi
nū sanguinē. aq̄ ecclesiā. archidyaconus xpm̄.
presbyter seu ep̄s deū patrē. Subdyacon? ergo
calicē portat in sinistra: qz xpus de torrente bi-
bit in via. i. passionem sustinuit in presenti vita
patena in dextra: qz per crucez peruenit ad glo-
riam. ppter hoc enim exaltauit illū deus desu-
per corporale: q̄a eius passionem ecclesia non
desinit imitari. Corporale enim candidat̄. et ec-
clesia per multas tribulationes xpo conforma-
tur. Subdyaconus etiam noster. i. xps patenāz
cū calice portauit. qm̄ crucem in passione baius
lauit. Primus cantor offert oblatam cū fauo-
ne. et vinū cū ampulla: quia primitiua ecclesia d̄
iudeis suscepit fidem passionis in deuotōe mē-
tis oblatam. ergo non nudis manibus: sed cūz
fauone candida. i. cū manipula alba et munda
offert ad notandū qz christi corpus ab his tan-
tū digne suscipitur. qui carnem suā cū vicis et
concupiscentiis crucifigunt. Alius autem can-
tor offert aquam: quam dyaconus miscet vino
et offert presbytero seu ep̄o. hec est gentilitas q̄
suam obtulit multitudinem quam xps in passi-
one obtulit deo patri. Pōt enī nō incōpetēter
dici. qz altare mensam domini in q̄ cū discipulis

suis conuiuabatur. ara crucem. calicem sepulchrum vel
 passionem christi. de quo in prima parte sub ti. de
 picturis dictum est. Et patena que a patendo dicitur
 cor latum et amplum significat. super hanc pa-
 tenam. i. super latitudinem caritatis sacrificium
 iusticie debet offerri ut holocaustum anime pini-
 gue fiat. hanc cordis latitudinem habebant apostoli
 cum Petrus dicebat. Et si oportuerit me
 mori tecum non te negabo. Sicut et omnes apostoli
 christo dixerunt. sed latitudo cordis ab eis ausu-
 it et latuit cum omnes magistro relicto fugerunt
 et latuerunt. ad quod significandum post suscep-
 tam inde oblatam sacerdos abscondit sub corpora-
 li patenam. vel saltem ea ab altari remotam. sub
 dyaconus retro continet involutam. per hoc
 ergo discipulorum fuga vel latibulum. vel infidelita-
 tis excecario designatur. qui tunc rex sacrificium of-
 ferere christo relicto fugerunt et latuerunt. sicut eis
 ipse predixerat. Omnes inquit vos scandalum
 patiemini in me in hac nocte. Scriptum est enim
 percutiam pastorem et dispergemus oves gregis
 postquam autem surrexero precedam vos in galileam.
 aliquid tantum particula patene non abscon-
 dit ut ostendat quod beata virgo et beatus Joannes
 evangelista non fugerunt nec latuerunt. de hoc
 dicitur sub ti. sanctis. Et ideo sacerdos
 dicturus pater domini qui omnia resurrectionis annu-
 ciaturus euangelium resumit patenam. quia cum esset
 sero die illa una sabbatorum et fores essent clausae
 ubi erant discipuli congregati propter merum
 iudeorum. venit Ihesus et stans in medio dixit eis
 pax vobis. resumens oves que trepidantes au-
 fugerant. Rursus patena que propter sui forma-
 diuinitatem que initio caret et fine significat vel
 quod ad omnicam orationem. absconsa tenetur ad
 signandum quod diuinitas nobis absconsa et velata
 est in hoc mundo. sed quando in oratione omnia di-
 cis. Panem nostrum manifestat ad ostendendum
 quod quando ad panem nostrum qui in celis est peru-
 mus. tunc diuinitas que in hoc mundo abscon-
 sa et velata est manifestabit se nobis et videbi-
 mus ipsum sicuti est. de hoc dicitur sub ti. de res-
 sumptione patene. In quibusdam tamen locis pa-
 tena discooperta tenetur ad designandum quod sacer-
 dos orat pro eternis. que per christi predicationem
 nobis reuelantur. Per patenam enim que ro-
 tunda est eternitas que principio caret et fine
 congrue designatur. Sane subdyaconus tenet
 patenam a parte superiori eleuatam quam diceret
 Imitamini me qui posteriori oblatus ad ante-
 riora me extendo. innuens etiam quod referre de
 beamus omnia opera nostra ad christum et ad coro-
 nam eternam. Patena quoque seorsum a calice suo
 lita. scilicet superior subtrahitur posita significat lapide-
 a sepulchro commotum et reuolutum. Et nota quod dy-
 aconus tradit patenam subdyacono tenendam. inui-

ens quod christus contulit discipulis suis prout predicandi
 regnum dei. Circa hoc etiam videbitur sub ti. de res-
 sumptione patene. Circa oblationem populi nota-
 dum est quod populus offerre debet. Iuxta illud exo. Non
 apparebis in conspectu dei tui vacuus de con-
 di. i. omnis. per oblata quoque munera possumus
 commemorare copiosam victum. que oblata est
 a populo cum rex Salomon templum et altare domino sa-
 craret. Exemplo enim illius plebs fidelis offert
 se. et dona deo. sed in ve. te. conueniebat populus in
 hierusalem quibusdam magnis solentatibus
 scilicet pascha penthecosten et in festo cenofegiarum
 ut orarent in templo et tunc tenebant offerre.
 Et nota quod in ve. te. populus offerebat sacrificium
 um legale et voluntarium. scilicet pro peccato pro gra-
 tiarum actione dona vota et holocausta. Sacri-
 ficiu legale sunt decime et primicie. vel ea que lex
 iussit offerri deuto. xii. c. voluntarium est quod sponte
 te pro peccato et pro legis transgressionem offere-
 rebatur. Dona sunt que in templi ornatu offerre-
 bantur vota quoque pro periculis infirmitatis vel belli.
 De holocausto premissum est. vii. dicitur in palipome.
 quod obrulerunt principes. pro votis. pro spontaneis
 pro peccato. pro regno. pro sanctuario. pro iuda. Ri-
 tus igitur synagoge transiit in religionem ecclesie.
 et sacrificia carnalis populi mutata sunt in obse-
 rantiis populi spiritualis. Nam sicut populus ille moysi de
 scendit de monte diuersa dona ad faciendum ta-
 bernaculum offerebat. sic episcopus de pulpito venienti
 christiani deuotas offert oblationes. Alii offert auxi-
 imitat magos. qui auxi domino obrulerunt. Alii argen-
 tum secuti illos qui pecuniam in gazophilatio posue-
 runt. Alii vero aliquid de sua substantia ut associet illis
 qui per Paulum et barnabam necessaria pauperibus trans-
 miserunt. nec est curandum quod quantitas vel species
 offeratur sed potius mens attenditur offerentis. vii.
 puer. iij. Honora dominum deum tuum de tua substan-
 cia. et Thobi. iij. Ex tua substantia fac elemosinam.
 et magi obrulerunt christo nato auxi. et mir-
 ra math. ij. Iuxta illud ps. Tibi offerent reges
 munera. nec sim Bre. offerens a muneribus. scilicet
 munera ab offerente placent. Offerunt quoque
 legale sacrificium in decimis et primiciis volunta-
 rium in spontaneis oblationibus pro peccato dum
 penitentias redimunt. pro gratiarum actione dum
 collatis a deo aliqua gratia quicquid offerunt. Do-
 na dum in edificia ecclesiarum vel utensilia aliquid of-
 ferunt vota dum quod in periculis reuerunt exolu-
 unt. Holocaustum offerunt qui seculum derelin-
 quunt. et sua pauperibus distribuunt. Offe-
 rend autem manum sacerdotis osculatur. pro quod fides
 cum ope designatur. de quo etiam iam premissum est.
 Offerens vero panem et vinum significant discipulos
 qui proueniunt pare necessaria ad pascha. Ulex cle-
 rici vel monachi etiam administrationes habentes non
 offerunt nisi in officio mortuorum. et in noua

celebratione sacerdotis. et in quibusdam precibus solennitatibus de con. di. i. alia. cum enim ipsi de oblationibus vna nt. et ipsi ac sua deo oblata sunt non tenent offerre. viri ante mulieres offerunt. Ipsi enim fortes in christo designant scilicet martyres qui in primitiua ecclesia plures contumelias passi christo victimam obtulerunt dum occubuerunt. Deinde mulieres que fragiliores designant. scilicet confessores: qui tempore pacis domino laudis hostias obtulerunt. propterea vir caput est mulieris. et ideo a capite ratio est reddenda. ff. de edendo. argentarius. Subdyaconi autem vel acolyti recipiunt oblationes que ad manum episcopi deferuntur ad notandum quod ipse non sua sed aliena manum debet temporalia ministrare. Sane romanus pontifex nullum oblationem manibus tangit: nisi illam que pro defunctis offert. quam ideo manibus accipit: ut fugillet errorem dogmatizantium elemosinas non prodesse defunctis. et nisi oblationem panis quam tangit: tum propter reuerentiam sacrificij quod ex pane conficitur: tum quia est vicarius eius qui de se dicit. Ego sum panis viuus. Ceteras vero oblationes ad pedes accipit. propter illud quod in actibus apostolorum habetur: quoniam offerebant precia eorum que vendebant et ponebant ante pedes apostolorum. et quia omnia sua sunt: prout sub euangelio tactum est. Et sacerdos oblationes manu tangit replicans illud. leui. i. et. iiii. ponetque manum super caput hostie et acceptabilis erat atque in expiationem perficiens. Et nota quod pro defunctis offert panis et vinum. Iuxta illud Thobie. iiii. Panem tuum et vinum tuum super sepulchrum iusti constitue. i. distribue. Et pecunia siue argentum ex populo iude machabei. quod misit offerri. xii. milia dragmas argenti pro peccatis mortuorum. scilicet machabei. xii. Et precia eorum ponebant ante pedes apostolorum ut premissum est. Est etiam lumen ad illuminandum illos qui in tenebris purgatorij seident qui offerens ipso facto dicat. Lux eterna luceat eis domine etc. Sane moyses videns quod populus multa obtulisset iussit preconis voce catarari ne quis ultra offerret. exo. xxxv. et. xxxvi. c. Nullus tu sacerdotum nostri temporis talia facere visus est. In nonnullis locis poebiani in die natalis domini offerunt sacerdotibus panes quos kolendarios vocant. propter illud quod legitur leui. xxiij. Offeretis panes duos sacerdoti qui cedunt in usum eius. Et vocabitis hunc diem celeberrimum atque sanctissimum etc. Susceptis itaque a populo oblationibus et choro offertorium cantante episcopus vel sacerdos ad altare reuertitur: quoniam christus susceptis fidelium votis cantantibus turbis. Osanna in excelsis. in proprio imolandum intrauit in templum.

De secunda thurificatione. Rubrica.

Blatione misti

ca. de qua premissum est suscepta statim adolef incensum. p. quod illud innuit quod statim subscribitur a Joanne in euangelio. de quo premissum est prope principium precedentis tituli. Maria ergo scilicet magdalena accepit libram vnguenti nardi preciosi et vngit pedes Ihesu. et impleta est domus ex odore vnguenti. et sacerdos in modis crucis superducit et circumducit incensum super sacrificium et altare. ut et crucis signaculo et thuris incenso dyabolice fraudis malignitas extricetur et effugiat. Quod vero tertio superducit et circumducit incensum. designat quod Maria ter exhibuit et adhibuit vnguentum circa corpus Ihesu. Primo enim vngit pedes ipsius in domo symonis pharisei. Secundo cum in domo symonis leprosi super caput eius vnguentum effudit. Tertio cum emit aromata ut veniens vngeret Ihesum iam positum in monumento. voluntas enim repositur pro facto. xviij. q. i. et si ergo. cum et per ipsam non steterit quominus expleuerit quod incepit. Quod vero postmodum vndique totum incensum altare designat quod post factum illud totum respergit ecclesiam sicut dominus ipse testatur. Amen amen dico vobis. ubicumque predicatum fuerit euangelium hoc in toto mundo dicef quod et hoc fecit in memoriam eius. Potest etiam dici quod altare thurificat i figuram angeli qui stetit iuxta aram templi habens thuribulum in manu sua. de quo sumus aromatum in conspectu domini ascendebat. christus enim magni consilij angelus carnem immaculatam igne sancti spiritus plenam pro nobis in ara crucis obtulit domino in suauitate odoris. Summus aromatum sunt orationes sanctorum que per ardorem caritatis ex passione domini. propagata ad deum preces ascendunt. et nos ad coronam trinitatis. perueniunt. ideoque sacerdos thurificat in modum crucis et corone. si autem semel thurificat recolit vniuersam passionem. si semel coronat. vniuersam denarii retributionem. Si vero ter eternitatis in passione operationem et trium ordinum glorificationem. et ideo thurificans ait. Dirigat oratio mea sicut incensum in conspectu tuo etc. m. m. fa. ve. Moraliter autem incensum deuotionis adolendum est in thuribulo cordis igne caritatis: ut odorem suauitatis emittat: ut vixit nos quod oblatio nostra sumus bonus odor deo. de quo dicit scriptura fungi sacerdotio et habere laudem in nomine ipsius. et o. il. in. d. in. o. f. hoc enim incensum sacerdos accipit. i. christus acceptat et incensat ex eo laus sacrificium et altare. Potest etiam dici quod thuribulum quod oblationi sacerdos supponit. significat christus per quem petit ut sibi propicietur deus. Sane omnibus deferatur incensum ut ostendat quod omnia a

sacerdote facta p̄tinet ad omnes. vñ psalmista
Dirigat domine oratio mea sicut incensum in
conspectu tuo. nisi in missa. p̄ defunctis vt di-
ces in septima parte sub titulo de officio mor-
tuoꝝ. In concilio rothomagen. in brucardo li-
bro. iiii. c. vt tēpore ita legiſ. In tēpore quo legi-
tur euangelii finitō euangelio sup̄ oblationez
incensū in mortē videlz redemptioz nostri po-
nat decernimus. Leo etiā papa statuit incensū
sup̄ oblata ponit. Quidā tamē heretici garrūt
nō esse in missa thurificandū. qm̄ xp̄us in cena
terrenū incensū nō fumigauit. Et Jsa. Incensū
ē abhominatio mibi. Quare altare ⁊ crucifix⁹
thurificat dictū est sub titulo de aq̄ benedictē
asperſione. Post thurificationē itēz digitos la-
uat nec vlti⁹ vsq; post cōmunionem cū eis cū
q̄bus sacra hostiā tractare habet aliquid tāgat
sed post ei⁹ eleuationē eos iungat. vt dices sub
octaua p̄ricula canonis. Minister quoq; ep̄s
copi trahit ⁊ sup̄ brachia eius informat plane-
tam ⁊ alia indumēta. nā ⁊ legalis sacerdos dū
sacrificabat summitates balthai sep̄ humerum
reflectebat.

De inclinatione sacerdotis ⁊ osculatione
ne altaris ac oratione. Rubrica.

Thurificationis

expleto mysterio sacerdos se incli-
nando dicit. Suscipe sancta tri-
nitas ⁊c: quod sumit ⁊ tertio da-
nielis ut videlz hostiā offerat ex pinguedine ca-
ritatis. ⁊ sic dignus ad sacrificiū immolanduz.
Sacerdotis inclinatio xp̄i humilitatē significat
q̄ exinanivit semetipsū formā sui accipiens sac-
tus obediens vsq; ad mortē mortem autē cru-
cis. qui etiā inclinās se ad pedes discipuloꝝ. p̄
sacramentū in cena traditū orauit ad patrem.
Postea vero se erigens osculat altare ad notā
dū q̄ ter passionē xp̄i popul⁹ liberatus ē ⁊ deo
patri reconciliatus. vnde apostolus ad ephē. iiii.
Faciens pacē ut reconciliet ambos deo in vno
corpe. Consequēter sacramentū icipitur orat
pm̄. p̄ se. deinde p̄ populo. Conuertēs enī se
ad illū sub silentio dicit. dñs vobiscū. sicut dicit
tū est sub ti. de saluatione. ⁊ mox voce aliqua
tūli eleuata vt oratio omnīū auxiliē ei qm̄ nō
p̄sumens q̄ solus possit tantū mysteriū exequi
monet illū dicēs. Orate p̄ me fratres ⁊c. ⁊ ego
p̄ vobis. in quo significat illud quod xp̄s dis-
cipulis suis dixit Luce. xxii. Orate ne intretis i
tēptationē. ⁊ ibidē. Ego p̄ te orauī petre. Ado-
net autē orare vt sacrificiū fiat deo acceptabile.
⁊ popul⁹ debet similiter secrete orare respon-
dens. Ademor sit domin⁹ omnis sacrificij tui.

⁊ holocaustū tuū pingue fiat. vel respōdet. Su-
scipiat dñs sacrificiū ⁊c. vel dicat. Sp̄us sanct⁹
sup̄ueniat in te. vel illud. Mittat tibi dñs aux-
iliū de sancto. vel Immola deo sacrificiū laud.
Debemus enī iuicem orare fm̄ apostolum vt
saluemur. Orauit enī ⁊ xp̄s pm̄. p̄ se. pater in-
q̄ venit hora clarifica filium tuū vt fili⁹ tuus
clarificet te. deinde p̄ populo dicens. Pat̄ san-
cte serua eos quos dedisti mibi vt sint vnū si-
cut ⁊ nos. extra de sū. trini. c. ii. Dicitur ergo or-
rate p̄ me fratres se vt̄it ad populū. quia ipsum
distincte alloquit. sed dicitur orem⁹ post dñs
vobiscū se ad altare cōuertit. q̄a tunc nō disti-
cte sed p̄ modū cōceptionis ad aliquid excitat
ad secū orandū seu gratias referendū. Adon-
to itaq; populo sacerdos statim reuoluit ad al-
tare p̄ sinistram partē. put sub titulo de saluati-
one ad pulpiti dictū est. ⁊ tunc tandem dicit
orationē quā intermiserat ab offertorio citra:
qm̄ dixit orem⁹. ad notandū q̄ xp̄us itēz rediit
hierosolimā ad domū oratiōis q̄ ad tēpus de-
seruerat. cū secesseratin effren. Sic enim legi-
t in euāgelio. Lū venisset iēsus hierosolimā itra-
uit in templū. ⁊ eiecit ementes ⁊ vendētes d̄ tē-
plo dicens. Dom⁹ mea dom⁹ oratiōis vocabit̄
Instat enī sacerdos orationib⁹ ne indignus i-
ueniat vt Oza q̄ tetigit temere archam domi-
ni ⁊ percussus est a domino. nec legiſ aliud fecit
se nisi exorē p̄p̄iā cognouisse i nocte p̄cedēti
berhasamitē quoq; q̄a temere voluerūt archā
domini tāgere occisi sunt d̄ populo. lxxviii. d̄
plebe quingēnta milia. p̄cio/a archa est calix
dñi. Orat autē voce demissa. Primo ne vileſcat
officiū misse. ⁊ ideo oratio ipsa q̄a secrete dicit̄
a q̄busdam secreta a q̄busdam secretella ad dif-
ferentiā maioris secrete. a q̄busdā sō sacra vo-
cat. de quo ⁊ de huiusmodi silentio. sub ti. de
secreta dicitur vt dictum est sub titulo de of-
fertoꝝ. Secūdo orat in silentio vt deuoti⁹
orat nec cogitet quomodo ei⁹ vox ⁊ corpis cō-
positio placeat populo. q̄a ⁊ domin⁹ elongat⁹
est a discipulis quantū cōtinet iactus lapidis
vt oraret. Tertio in hoc q̄ secrete orat signifi-
cat secretas p̄ces xp̄i dicentis. Pater mi si fieri
potest transeat a me calix iste. Mathei. xxvi.
Quarto hoc silentiū recolat sacramentū in sa-
crificiis patz absconditū vt in abel. ysaac i ag-
no pascali in vitula ruffa. in birco emissorio
Quinto in hoc representat silentiū q̄ dominus
habuit in passione. quia tamq; ouis ad occisio-
nem ductus ē. quod ⁊ martyres imitati sunt.
vnde murmur resonat nō querimonia ⁊c. Se-
xto ideo orationes que post orōnes sequūtur
in silentio ⁊ secrete dicūtur. quia iudci statim
post suscitationē Lazari voluerunt occidere ie-
sum. ille vero abscondit se in ciuitate effren in

solitudine. et tacuit a predicatione et miraculorum operatione usque in sabbatum in ramis palmarum quo venit in dominum symonis leprosi. et tunc predicavit aperte ad quod designandum sacerdos in fine secreti eleuat iter vocem dicens palam et alta voce per omnia secula seculorum. quod expositum est sub titulo de oratione. Secundo ideo dicitur alte per omnia ad notandum quod post resurrectionem christus predicavit aperte. Tercio quia est principium sequentis orationis ut iam dicitur. Quia vero querit ascensum populo et confirmatio nem quia ipse est quasi legatus populi. ideo populus assentiens voci eius dicit amen. quia seculum per ipsum creatum est. Adhuc dicitur per omnia secula seculorum deponit manus super altare primo ad notandum quod omnem cogitatum temporalem deponit et se totaliter deo committit. inolatione duntaxat tota mente intendens. Secundo manus deponit. cum enim nunc ad cordis elevationem et ad gratiarum actionem iuvet et elevatio nem cordis per contemplationem precedere debeat exercitium bone operationis quam manuum depositio significat. De qua operatione postea gratias referimus ei quod in nobis incipit opus bonum ut perficiat. sicut dicit apostolus. idcirco tunc manus deponit.

De pfatione. Rubrica.

In te prefatio

nem describit in libris quedam si gura representans ex parte anteriori litteram v. et ex parte vero posteriori litteram d. que duae littere coniuncte per vere dignum ponunt litteram videlicet per dictionem. Sane per litteram v. que inferius clausa et superius apta est habens initium a linea longiori humanitas siue humana christi natura que in origine principium habuit sed sine carebit. Per d. vero circulariter clausum divinitas seu divina natura que nec principium nec finem habet figurat. Tractus vero in medio utraque copulans partem crucis est per quam divinis sociantur et ununtur humana. Ideo ergo hec si gura in pfationis principio ponitur. quia per mysterium unionis et dominice passionis purificantur homines angelis et sociantur humana divinis in per conio salvatoris. In pfationibus enim omnibus conveniunt homines et angeli ad concinnandum per conia regi. unde et alta et delectabili voce cantatur quia in eis angelorum per conia representantur. Et cantantur coram altari et a solo sacerdote. Juxta illud apoc. xiiii. Et cantabunt quasi canticum novum ante sedem. et nemo poterat dicere canticum nisi et cetera. Si quidem hec oratio vocatur pfatio quia precedit sacrificium principale. Est enim quasi prelibatio

ad mysterium preparatio prolocutio videlicet totius orationis secutur. Et Te igitur usque ad agnus dei in hac enim proloquitur sacerdos grates et laudes deo ut melius ad consecrandum corpus christi valeat at pervenire. vocatur etiam preparatio quia preparat fidelium mentes ad future reverentiam consecrationis. Dicitur etiam hymnus angelicus. quia angelicis laudibus est plenus veritamen sacrificium vocatur in secretella oblatio. sed a dominus vobiscum quod statim post illam sequitur usque ad sanctus vocatur hymnus. Sane sicut in primo titulo dictum est in fine secretelle dicitur alta voce per omnia secula seculorum. Quod si quidem est finis illius orationis et initium pfationis per quod sacerdos insumit at quod christus est lapis angularis qui fecit utraque unum iudeos continens et gentiles ut sit unus ovile et unus pastor. Dicitur ergo sacerdos rem attentione dignissimam salutem populum dicens. dominus vobiscum. optans non tales existere cum quibus dominus manere dignetur et illud nobiscum celebrare communium ad quod mulier attulit alabastrum unguenti nardi pistici preciosi et effudit illud super caput domini recubentis. et populus respondet dicens. Et cum spiritu tuo. et sic mutuo pro se orant. Nam et in veteri testamento omnes sacerdotes orabant dum consummare sacrificium in iatha inchoante et ceteris respondentibus. postea sacerdos eos incitans subiungit sursum cor da id est in celestibus non in terrenis. et elevat manus propter rationes sub titulo de oratione scriptas ad fi. L. horum respondet. habemus ad dominum id est habere debemus. unde in canone Leptiani. de consecratione. dicitur. quando pape. ita dicitur. Ideo sacerdos ante orationem canonis pfatione premissa parat fratrum mentes dicendo. Sursum cor da. ut dum plebs respondet. habemus ad dominum. admoneatur nihil se quam dominum cogitare debere. Rursus ille chorus subiungit habemus ad dominum. ut ecclesia vere sicut mulier illa unguentaria sursum ad illam ubi divinitatem cor elevet et illud caput equale deo patri fide contingens unguent catholice professionis pangat. cuius sane per conium sacerdos presequitur dicens. Gratias agamus domino deo nostro. quia per omnibus beneficiis que nobis contulit gratias ei referre debemus. L. horumque respondet. dignum et iustum est. qui gratias omnipotenti deo referre debemus. Sequitur per christum dominum nostrum. supplendum est confidetes et credentes quod per christum in aieitatem eius laudant angeli. adorant dominationes. tremunt potestates. Hoc sacre confessionis per conium. ita recte concludit ecclesia ut cum angelis et hominibus decanter hunc deuoti pectoris hymnum Sanctus sane et cetera. de quo infra dicetur. Postest etiam pfationis officium ad illud referri. quia iesus ascendit in cenaculum magnum stratum in

quo multa locutus est cū discipulis suis. et gratias agens hymnū illū retulit deo patri. et quo d. Math. in. d. hymno exiuerūt in montē oliuē. ergo p dominus vobiscū oratio quā discipulis fecit accipit p sursum corda. ascensū ad celum aculū itēz p sursum corda ad confitendū filio surgimus et angeloz ministeriū imploram⁹ qui vota nostra suscipiant et ad deū pferant p gratias agim⁹ christi recolimus gratiaz actionez et imitamus populū ad agendū gratias deo. patri p filiū et p quē redimimur et cū angelis ad laudandū admittimur. Monet ergo sacerdos populū sursum. i. supra semetipsū habere vel eleuare corda ad dominū. iuxta exhortatiōz apostoli dicentis. Que sursum sunt quērite nō quę sup terrā. Nā qui in terrenis sūt nihil dignū deo offerri possunt. vbi enim est thesaurus tu⁹ ibi est et cor tuū. Multi quidē dū ore loquunt⁹ celestia corde meditant⁹ terrenā. quibus dominus improperat p prophetā. Populus hic labiis me honorat. cor autē eoz longe ē a me. Huius vō respondēs profiter⁹ se sacerdotis monita suscepisse d. habem⁹ ad dominū. vñ diligenter provideat nec cor habens deorsū ad seculū spiritui seō dānabiliter mentiat⁹. Sacerdos etiā p⁹ quē attentos reddidit et deuotos horat⁹ vt grās agam⁹ domino deo nostro. quoniā ipse ē de⁹ i. creator. ipse ē dñs. i. redēptor. ipse est noster. s. saluator. Tunc enī erit verissime noster cum erit omnia in omnibus. i. sufficientia singulorū.

Rursus quā populus professus est se intentū esse ad dominū. ideo pbyter subiūgit. Gratias agam⁹. Huius vō sacerdotis vbiū approbās et affirmans respondet. dignū et iustū ē. Dignum quidem quēstū ad deū. quā ipse est dominus deus noster. Iustū quēstū ad nos. quā nos sum⁹ populus eius et oues pascue eius. Dignū quoqz et iustū ē quēstū ad vtrūqz vt. s. popul⁹ simul cū sacerdotē gratias agat deo a quo oīa bona suscepimus.

Subsequēter subiūgit sacerdos. Vere dignū ē. Et sū magistr⁹ per antiodorencē dic incipit pfatio. i. plogus vel plocutio sequētis canonis caprans domini beniuolentiaz dicēns. Vere dignū et iustū ē equū et salutare. dignū quā bonus ē. iustū quia beneficus. equum quā misericors. salutare quā salus. vel dignū quia nos mera voluntate fecisti. iustū quia nos pura misericordia redemisti. equū quia gratuite nos viuificas. salutare. i. salute plenū quia ppetuo nos glorificas. Nos tibi semp et vbiqz gratias agere domine sancte pater omnipotēs eterne deus. vbiqz enim est dominus sanctus. vbiqz est pater omnipotēs. et semper est eternus deus. vnde psalmista. In oī loco dominatiōis eius benedic aīa mea dño. et itēz. Benedicam dominū in omni tpe semp laus eius i ore meo

Sequit⁹. Per xpm dominū nostrū. Aduocatur enim habem⁹ sū apostolū apud patrem iesū xpm dominū nostrū qui interpellat. p nobis et ipse est ppitiatio. p peccatis nostris quē exaudiat in oībus. p sua reuerentia. Per eū ergo quasi p mediatorē laudes offerim⁹ p eum quā aduocatū gratias exhibem⁹. Per quē maiestātē tuā etc. Maiestas dicit⁹ quā maior stans vel maior potestas. quia maior ē eius potestas quā hominū laudant angeli. adorāt dominatiōes. tremūt potestates. vtiqz p illū laudant. adorant et tremūt. p quē omnia facta sūt. p quem simul cum patre oēs spiritū ordines sunt creati. nam dixit deus. Fiat lux et facta ē lux. Verbo dixit et verbo fecit. quā verbo domini celi firmati sūt. et oīa p ipsum facta sūt et sine ipso factū ē nihil. Huius angeloz nomiat. quā angeli huic officio nō dubitant⁹ adesse. Et ē notandū quod ecclesia angelis ē assimilanda ad hoc vt placeat deo. Rursus per hoc quod dicit⁹. domine sancte pater omnipotēs eterne deus. p xpm dñm nostrū. quem laudant angeli adorant etc. intelligit⁹ quod ecclesia et angeli laudant deū nō solū in quēstū deū verū etiam in quēstū hominē. dicit⁹ ergo laudāt. Vnde psalmista. Laudate eū omnes angeli eius. adorant. vnde Esdras. Exercitus celi te adorāt. tremūt. vnde Job. Solūne celi cōtremiscūt et pauent aduentū eius. Tremere vō dicunt⁹. nō metu formidinis cū sint pfecte beati sed administrationis affectu vel obedientie famularu. cū sū apostolū. oēs sunt administratozī spiritus i ministeriū destinati. Tremūt quoqz potestates non quod ordines angeloz corporales sint s. ideo dicit⁹ ut intelligamus omnia celestia terrestria et inferalia ante conspectū dñe maiestatis. tremere ac timere sicut et nos tremere ac timere ante dominos nostros solemus. Sequit⁹ Celi celoz. p celos hic troni accipiūt. quā dominus ait. Celū mihi sedes ē. et dicunt⁹ celi laudare deum quia laudis materiā pber. vñ ppheta Celi celoz et aque que sup celos sunt laudent nomē domini. celi quidē dñe iussioni obediunt. quia se ostendere serenos vel nebulosos potestātē non habent. Cherubin quoqz et seraphin ad intelligentiam eoz que hic dicunt⁹. Notandū ē nonem esse ordines angeloz vide licet angeli. archangeli. throni. dominationes. vīrutes. principatus. potestates. cherubin et seraphin. Angeli quoqz grece dicunt⁹ nūci latine. s. celsi et celestes eo quod de celis ad annuntiandū et exequendū domini voluntatem mittunt⁹. Angeloz autem vocabulū officii nomen est non nature. spiritus enī sunt semper sed cū mittunt⁹ angeli vocant⁹. Quibus ideo pictorū licentia pennas facit vt celerē eoz in cuncta discursus significet sicut et iuxta fabulas poetarū

venti pennas habere dicunt. ppter velocitatē
scilicet iuxta illud. Qui ambulat super pennas
ventor. Archangeli ergo grece summi nuncij
interpretant. qui enim parua vel minima annū-
ciant angeli sunt qui summa archangeli nū-
cupat. Archangeli ergo dicunt eo q inter an-
gelos teneant principatum. naz archos grece la-
tine princeps interpretatur. Sunt enim duces et
principes sub quorū ordine unicuique angelorum
sunt officia deputata. Quidam autem archan-
gelorū priuatis nominib⁹ appellantur vt p voca-
bula ipsa in ope suo quid valeant designetur.
Gabriel nāq; hebraice interpretatur. latine forti-
tudo dei vbi etiā ipsa potentia diuina vel forti-
tudo manifestat. Gabriel mittit. vnde ipse an-
nūciauit christū nasciturū qui diabolū deuicit
et humiliter ad debellandas aereas potestates
venit. Michael interpretatur quis vt de⁹. quan-
do enī aliquid mire vutis in mūdo sit hic ar-
changelus mittit. et ex ipso ope nomē est ei. qā
nemo valet facere quod facere potest deus. vñ
ipse missus est in egyptū ad immittendas illas
plagas famosas. Quidam tamen dixerunt q
Michael est nomen vni⁹ angeli. Raphael iter
pretat curatio vel medicina dei. vbiq; enim
curandi vel medicandi opus necessariū est: ra-
phael archangelus mittit. vnde ad tobiā mis-
sus est vt euz a cecitate liberaret. De gabriele
et michael. raphael dicit in septima pte sub fe-
sto michaelis. Uriel interpretat ignis dei. sicut le-
gimus apparuisse ignem in rubo. legimus etiā
ignem missum de iug et implese quod pceptū
est. Nec sūt nomina psonalia angelorū que nec
a seipsis nec a deo iposita sunt sed ab hominib⁹
bus. et nescitur a quibus nec alia psonalia inue-
niunt in scriptura. Alia vō sunt nomina ordi-
nū. Ceteri throni. dominationes. vtutes. pnci-
patus et potestates. quibus vniuersam celestē so-
cietatē apostolus cōplectitur ordines. angelorū
et dignitates intelligunt vt iam dicitur.
Sed p hac ipsa distributiōe officiorū. alii throni
ni. alii dominationes. alii vtutes. alii principa-
tus. alii potestates dicunt p certis dignitati-
bus quibus ad iuicem distinguūt. Throni sūt
agmina angelorū qui latine sedes interpretatur.
et vocati sunt throni qā illic conditor presidet
et p eos iudicia sua disponit. Dominationes
sunt hi q in vtutibus et pncipatibus peminent
qui p eo q ceteris angelorū dominant agmi-
nib⁹ dominationes vocant. Nominant ergo
hic ad notandum q eis magis assimilari debe-
mus quia vsum dominandi docent. est enī ve-
ra dominatio facere dei voluntatē. Virtutes
angelice quedam ministeria pbibent p quas i
mūdo signa et miracula fiunt. ppter qd et vir-
tutes dicunt. Principatus sūt q angelorum

agminibus psumt q p eo q subditos angelos
explendū ad ministeriū diuinū disponūt pnci-
patus vocabulū acceperūt. nam alii sunt q ad
ministrant. alii qui assistunt. sicut et p danielē
dicit. Milia milia ministrabāt ei. et decies mi-
lia centena milia assistebant ei. Potestates
sunt quibus virtutes aduerse subiecte sunt. et ide
potestati nomine nūcupantur. quia maligni
spiritus eorū potestate coercent ne tantū noce-
ant quātū cupiūt. nominant ergo hic ad notā-
dū q potestatem diaboli arcere debemus.

Cherubin autem et ipsi sublimēs celozū. po-
testates et angelica ministeria perhibent q ex
hebreo in latino scientie multitudo seu plenitudo
interpretantur. Sunt enim sublimiora ag-
mina angelorū p eo q viciniū sūt positi diui-
na scientia ceteris amplius sunt pleni. Ipsi sūt
illa duo animalia sup. ppciatorum arche fic-
ta ex metallo. ppter significandam angelozū
pntiam i quorū medio medius ostendit de⁹.

Seraphin vō multitudo est angelorū qui ex
hebreo in latinum ardentēs vel intendentes in-
terpretantur eo q p ceteris ardent et accendunt
in caritate. et quia inter eos et deum nulli ange-
li consistunt. et ideo quanto viciniū eorū eo
consistunt. tanto magis claritate diuini lumis
inflammab. vnde et ipsi sicut Isaiē legi. velant
faciem et pedes sedentis in throno dei. Et idē
circo cetera angelorū turba videre plene dei ef-
sentiam nō valet quoniā seraphin eā tegit fm
Isidor. nominat ergo hic cherubin et seraphi
quia sicut illi toti in dei dilectione ardere debe-
mus. Reperit autem hoc nomen seraphin neu-
trum et masculinum. sed neutraliter terminat
in. n. vt in hoc loco beata seraphin. Masculie
vō terminat in. m. vnde ppheta. Seraphim cla-
mabant alter ad alter. Hieronim⁹ dicit q che-
rubin et seraphin singularis sunt numeri et ge-
neris masculini cuius terminatō pluralis est p
neutr. non q in ministria dei sit sexus sed vō
cabula diuersis generib⁹ iuxta lingue ppietate
appellant. Greca vō consuetudo neutro gene-
re p. n. scribit ioseph⁹ dicit cherubin et seraphi
esse duo animalia volatilia. pnt tactum ē in p
hemio h⁹ ptis. Premissa aut ordinū nomina
pter cherubin et seraphin et pter nomina ange-
lorū et archangelorū latina sunt. vtz cum nouē
sint ordines angelorū sicut dictū est. qui postq
decimus cadens. ppter superbiam versus est i
diabolū i pfeueratia etne btitudis solidati sunt

Queritur quare tribus exclusis sex tantum
in pstatione cōmuni ponuntur in qua p celos
throni accipiunt vt dictum est. Videtur enī
ex hoc q illi cum ceteris maiestatem diuinā
non glorificant et adorant. sed absit hoc. nam
vtutes celozū omnes ordines comprehendunt

et testatur Gregorius in omelia illius euangelii
 Erunt signa i sole et luna. unde psalmista. Verbo
 domini celi firmati sunt et spiritu oris eius
 omnis virtus eorum. et iterum. Dominus virtutis ipse
 est rex glorie. vel forte licet occulta tamen circa
 hoc pñsum est ratione. Dionysius quippe
 tres esse credidit hierarchias siue ordines angelorum
 trinos in singulis ponens ut similitudo trinitatis
 in eis insinuetur impñsa. et dicitur hierarchia
 a iehar quod est sacrum et archos quod est princeps
 quasi sacer principatus. Sunt enim tres ordines
 superiores et principales. tres inferiores et medii.
 Superiores sunt cherubim. seraphim et throni.
 Medii sunt dominationes principatus et potestates.
 Inferiores sunt virtutes archangelorum et angeli.
 de quorum singulis mediis ordo in pfatione
 subtrahitur ad notandum quod comparatione trinitatis
 eterne cuius maiestas in ea precipue commendatur.
 omnis alia trinitas diminuta reperitur et imperfecta.
 nam quis in nubibus equabitur domino. quis similis erit domino in filiis
 dei. De superioribus subtrahitur cherubin. de mediis
 principatus. de inferioribus archangelus. Hanc quippe
 eternam et indiuiduam trinitatem. Laudant angeli.
 adorant dominationes. tremunt potestates. Cum quibus
 et nostras voces. deus omnipotens duas rationales
 edidit creaturas angelicam videlicet et humanam que laudibus
 diuinis insisterent. et ei gratiarum redderet actiones
 quas dum pari voto concelebant tamque superiores
 cum inferioribus corde in celesti cythara sociantur.
 de qua dicit iohannes. Et audiui vocem cytharedorum
 cytharizantium citharis suis. et cantabant quasi
 canticum novum ideo ergo dicit. Socii exultatione
 concelebant. quoniam omnes predicti ordines et etiam
 humana creatura maiestatem dei patris per christum
 socii exultatione equaliter concelebant superplici
 confessione quasi non superba presumptio ne sed
 humile laude dicentes. Sanctus sanctus sanctus etc.
 Porro Helasius papa tractus et hymnos composuit
 et prefationes cantu quidem et limato sermone dictavit.
 Et est notandum quod licet olim innumere essent
 pfationes hodie decem tantum sunt canonice. Unde
 de lagius papa de conse. dist. i. iuenimus. inquit. Inuenimus
 has nouem pfationes i sacra carthago tantummodo
 recipiendas. vnam in resurrectione et in albis
 pascilibus idest septimana pascale. aliam in die
 ascensionis domini. tertiam in die penthecostes.
 quartam in natali domini. quintam in epiphania
 domini. sextam de apostolis. septimam de sancta
 trinitate. octauam de cruce. nonam de ieiunio
 in quadragesima tantummodo dicenda. de qua
 dicitur in sexta pre sub quarta feria cinex. Urbanus quoque papa. lxx. di.

sanctorum. addidit. x. de beata virgine maria. illa.
 videlicet equum et salutare. que et vni genitum
 tuum.

De Sanctus. Rubrica.

Ecclesia sperans

sociari angelis et archangelis de quibus in pfatione mentio facta est statim post illam conformat se angelico cantui canens hymnum illi. Sanctus sanctus etc. quem Sixtus papa primus instituit de cantari. hic est cantus puerorum quem cantauerunt domino offerenti se illis in decima luna qui si reueruatus fuit usque ad quartamdecimam lunam in bethania. Cum ergo sacerdos finit laudem siue pfationem totus chorus qui representat ecclesiam simul canit dictum euangelicum hymnum ut vna et equalis gloria et laus et honor deus cantet patri et filio et spiritui sancto. Notandum autem est quod hymnus iste partim angelorum et partim hominum verba complectitur. prima enim pars laudem continet angelorum. vltima hominum. Legitur enim in Isa. vi. c. quod seraphim clamabant alter ad alterum. et dicebant. Sanctus sanctus sanctus dominus deus exercituum plena est omnis terra gloria eius. Legitur quoque in euangelio Matthei. xxi. c. et Marci. xi. c. quod qui bibant et qui se quebant clamabant dicentes. Osanna filio dauid benedictus qui venit in nomine domini. Si quidem vox angelorum scilicet osanna in altissimis trinitatis et vnitatis in deo commendat archangelum et hominum. Osanna filio dauid diuinitatis et humanitatis in christo personat sacramentum. Merito autem cantica angelorum in ecclesia cantamus. quia per hoc sacrificium terrena celestibus iungi non dubitamus. et ideo cum eis in excelsis saluari clamamus. Illud etiam aduertendum quod ter dicitur sanctus ut notetur trinitas seu distinctio personarum. sed semel tantum dicitur dominus deus sabaoth ut notetur diuine esse vnitatis de conse. distinctione. ii. ego. quia vnitatis adoratur ut sic trinitatis et vnitatis mysterio comprobetur. Item dicitur ter in singulari numero sanctus et non dicitur pluraliter sancti ut vna sanctitas in his tribus personis et vna eternitas intelligatur. hoc non solum seraphim clamabant sub excelsis dei solio secundum prophetam. sed et quatuor animalia secundum apocalypsim. In circuitu sedes requies non habebat die ac nocte dicentia sanctus sanctus dominus deus omnipotens. Dicitur autem deus sanctus idest sanctificans non autem sanctificatus. unde. Sancti estote quia ego sanctus sum. et dominus deus vester dicitur. pater sanctus dicite filio. Pater sanctifica eos in veritate

quos dedisti mihi quia tu sanctus es. Dicitur si
 lins sanctus angelo prestante. Quod nascetur
 inquit ex te sanctum vocabitur filius dei. Dicitur
 sanctus spiritus sanctus xpo dicente. Accipis
 te spiritum sanctum quorum remiseritis peccata res
 missa erunt. Dicitur quoque dominus deus ias
 baorh idest dominus exercituum videlicet age
 loz et hominum quorum terribilis est ut castrorum
 acies ordinata. de quo in psalmo dicitur ab a
 gelis. Quis est iste rex glorie dominus virtutum
 et tot enim exercitus habet deus in terra quot
 sunt ordines in ecclesia. tot habet in celis quot
 ordines sunt in angelis. Nomen ergo celorum
 et terre angelorum et hominum diuini pleni gratia h
 phibentur. vel ad litteram celi et terra gratia di
 uina repletur quia deitas est ubique. unde ppheta
 ra. Si ascendero in celum tu illic es: si descende
 ro ad infernum ades. Sabaorh ergo dicitur do
 minus exercituum siue militarium virtutum siue vic
 toiarum interpretatur. vel omnipotens ut ipse sit do
 minus deus et ipse omnipotens qui exercitum an
 gelorum atque hominum disponit. Et ideo subdit.
 Pleni sunt celi et terra gloria tua. hoc est ut ei
 gloria celi et terra gubernentur. et qui in celis et
 qui in terra sunt glorificent et honorent nomen
 sanctum eius. celi autem pleni sunt gloria re. terra
 vero spe. Tunc vero in re plena erit cum adimple
 bitur illud. fiat voluntas tua sicut in celo et in ter
 ra. dum autem dicimus pleni sunt celi et terra glo
 ria tua. agimus gratias creatori de omnibus be
 neficiis. dum vero dicimus. Benedictus qui venit
 et agimus gratias specialiter de beneficio red
 emptionis. quia enim necessarius est ad eter
 nam salutem incarnationis mysterium confite
 ri recte subiungitur. benedictus qui venit in no
 mine domini. Ego inquit veni in nomine patris
 mei. nomen patris est filius. de quo dicit pro
 pheta. Ecce nomen domini venit de longinquo
 dum ergo sanctus inchoat inclinari stare de
 bemus. quia tunc incarnationem maiestatemque
 diuinam per angelorum hominumque cantum recogni
 tam veneramur. Rursus dicendo benedictus.
 et. Et cum hoc sint de euangelio debemus signum
 seu vexillum crucis nobis facere seu imponere.
 quia christus per crucem triumphauit et nos trium
 phare facit. Quando enim christus venit ad ie
 rusalem et descendit de monte oliueti tunc filii
 israel clamauerunt dicentes. Benedictus qui
 venit in nomine domini. qui aduentus christi
 in hierusalem significat futuram resurrectionem
 quando ipse veniet iudicare viuos et mortuos
 et apparebit nobis in eadem carne in qua per nos
 passus est. et tunc in nomine iesu omne genu
 flectatur celestium terrestrium et infernorum. unde et
 ex tunc quidam incipiunt genuflectere et deuote o
 rare. Sequitur. Osanna. quod est verbum he

breu. et significat salua obsecro supplendum est
 populum tuum vel totum mundum compositum
 quidem verbum est ex osi quod interpretatur viui
 fica et anima quod est apud hebreos interiectio
 obsecrantis motum animi significans sub de
 precantis affectu. Integre ergo dicitur osanna
 quod nos corrumpti medii vocali littera et elisa
 dicimus osanna quod facimus ex ignorantia
 aut scienter synaliphantes vocalem ielidimus.
 prout in metris fieri consuevit. Dicitur autem
 bis osanna in excelsis propter duas partes salu
 tis que sunt scola mentis et scola carnis quibus
 sancti beatificantur in gloria ut videlicet anima et
 corpore saluati inter angelos deputemur in ex
 celsis idest altis scilicet in celo. Reperitur autem hic
 versiculus in psalmo centesimo decimoseptimo.
 quod enim turbe dixerunt osanna hoc est quod ibi
 dicitur. O domine saluum me fac. et eisdem verbis
 ibi subiungitur. Benedictus qui venit in nomi
 ne domini. Sane in hoc angelorum et hominum
 consensu quandoque organa concrepant quod
 a dauid et a salomone introductum est qui insti
 tuerunt hymnos in sacrificio domini organorum
 aliis instrumentis musicis concrepant ea laudes
 a populo edclamari. Veritatem quanta cor ma
 ius est corpore tanto domino deuotius corde
 quam corpore confitemur. de hoc dicitur in fine
 problemum quare partis. Ex nunc autem gestum
 et verbis christi passio representat. nam diaconus
 et subdiaconus post doctum vadit episcopus
 seu sacerdos in quo fuga apostolorum et christi
 passione significat. put in titulo de oblatio
 ne dictum est. Si qui vero stant retro alare. aspici
 tes in episcopum significant mulieres que a longe
 stantes eius passionem viderunt. Omnes autem
 qui retro stant et qui in faciem episcopi inspi
 ciunt inclinant se maiestate diuinam et incarna
 tionem domini venerantes quam per cantum angelorum
 et hominum introducta sunt. Ordo enim age
 loz sanctus sanctus dominus deus sabaorh ma
 iestatem introduxit diuinam. ordo vero hominum
 dicit. benedictus qui venit in nomine domini
 aduentum significauit in carne. ipsa quoque incli
 natio mesticiam significat discipulorum de morte
 christi qui non audebant se erigere et confite
 ri se esse discipulos eius. ideoque stant inclinati
 donec dicat. libera nos a malo. vanti enim erat
 eis ante lucem surgere idest ante resurrectionem
 de christo gloriari per quam sunt ab omnibus tri
 bulationibus liberati. unde et hec petitio in do
 minica oratione septima est qui numerus est
 vniuersitatis. de hoc dictum est sub titulo qualiter
 episcopus vel sacerdos.

De secreta seu canone missae. Rubrica

Est aclamatu

pconium sequit secretu silentiuz
in quo et misse canon deuore di
citur et sacz mysteriu pagitur qd
fit p solum sacerdotem. quonia fm Natheü.
christus solus orauit. Et fm quosdam hic inci
pit missa quonia cetera sunt de solennitate. de
conse. dis. ii. panis est. Canon aut misse et obla
tio ut dictum e in titulo de pfatione et actio
et canon et sacrificium et secreta vocatur. Et o
dicitur ppter sacra mysteria que in eo agunt
et quia tunc cu deo agitur causa nostra ut dic
tu est in phemio huius partis. vnde quia in. c.
illo coicantes et. et in illo. Hanc igitur oblatio
nem certis diebus vltra ordinaria. canoie seu
actionis verba quedam adduntur. et dicuntur
ideo in missalibus in variis locis sup illas addi
tiones scribitur talis titulus seu rubrica. Infra
actione eo q ille infra seu quasi in medio ipi
actionis sue canonis dici debet. Canon vero
dicitur qd regulis patz compositus est. a sanc
tis enim patribus aliqua verba mystica sut ibi
instituta. Canon autem grece dicitur regula lati
ne. dicitur etiam canon. quia regulariter christ
verus sacerdos in eo representat. seu quia p huc
regulariter fit consecratio sacramenti. Sacrifi
cium autem dicitur a sua parte digniori o quo di
ctum est sub titulo de oblatione. Secreta dici
tur quasi nobis occulta qui ab humana ratione
qqs tantu mysteriu plenarie capere potest. ad
quod significandum merito secreta voce cele
bratur. Ad hoc etiam significandu sacerdos se
cretu intrans quasi velatur qbusdam cortinis
que sunt in lateribus altaris. put infra dicitur
in quarta pte canonis super vbo hac igit.
dicit etiam secreta qd secrete et sub silentio di
citur. Christus enim ad consecratione corporis
sui venturus secrete et solus orabat ab hora
cene vsqz dum suspensus est in cruce. qd orati
ones secrete significat. pristis quoqz tempori
bus antiqui patres sub silentio sacrificabant et
comunicabant quod etia in sabbato sancto ob
seruamus. Preterea vt iohannes euangelista
describit post qd christus honorifice fuit recep
tus et magnificatus a turbis cu palmis et laudi
bus abiit et abscondit se non vtiqz trepidantis
fozmidine sed dispensationis officio. qa nondu
venerat hora eius que pest qd aduenit sponta
neus ad passionem accessit. Illud ergo christi la
tribulu hoc secretu silentiu representat in quo so
la dirigis ad dominum intenta deuotio. Tunc
enim sacerdos intrare debet in cubiculu cordis
et ostio sensu corporis clauso deu patre orare
qui exaudito est clamoris cordis non vocis.
Vnde anna typi gerens ecclesie non petiit de

clamosa sed tacita deuotione quod petiuit im
petramit. de qua in libro regu legitur q loque
batur in corde suo et labia eius tantu moueba
tur sed vox penitus non audiebat. vii et Moy
si dominus inquit. Quid clamas ad me. cum ta
men ipse taceret. ppheta etiam dicit. Dicite in
cordibus vestris et in cubilibus vestris conun
gimini. Potest tamen dici q pma secreta illa
representat tempus illud quando christus venit
hierosolimam ad diem festu no manifeste. bec
autem secreta tempus illud quo receptus fuit
in hierusalem cum hymnis et ramis. Et sexta fe
ria sequenti crucifixus fuit. pfatio vo illud qn
do christus in cenaculo hymnu retulit. Et illo
dicto exiuerunt in montem oliueti sursum cor
da ascensionem. Secundo ideo secreta in silen
tio dicitur ne sacerdos clamado his que agun
tur minus intendat. Tertio ne vox sacerdotis
nimio clamore deficiat. Quarto ne sacrosanct
ta vba vilescant. fertur enim q cu antiquitus
publice et alta voce cano diceretur. omnes pe
ne per vnum illum sciebant. et in plateis et i vi
cis decantabant. vnde cu quidam pastores il
lum in agro cantarent et panem super lapides
posuissent ad vboz ipsoz pfationem panis in
carnem conuersus est. Ipsi tamen diuino ius
dicio igne celitus missi petiti sunt. ppter qd
sancti patres statuerut verba ista sub silentio di
ci inhibentes sub anathemate ne pferant nisi
a sacerdotibus super altare et in missa et cu ves
tibus sacris quedam etia orationes que ante p
fationem sub silentio dicunt secrete vocantur
de quo et de silentio sub titulo de inclinatione
sacerdotis dictu est. Consecrans ergo mens
vt pmissum est ad id solu debet esse inteta. na
eos q adorant in spiritu et veritate adorare opor
tet ne musce venientes perdant suauitates vin
guenti. i. ne importune cogitationes tollat de
uotionem orationis flabello spiritus abigatur.
idest io spiratione gratie repellant quatenus au
ster adueniens et spiritus sanctus accedens p
fuer ortu idest mentem secundet et aromata
fluant idest vt vites abundent. ad quod etiam
significandu est iuo tempore materiale flabel
lu dum in secreta dicitur adhibetur. Hec etia
ratione videlicet ne musce venientes perdant
suauitatem ynguenti. Dicit potest q canon
dici debet expedite non morose. et ne audito
ribus redium generetur. Unde in exodo
dicitur. Fac festinanter quod de immolari
one agni dictum est. Et probatur etiam ibi et
comederis festinanter sed nec nimis etiam festi
nanter. quia non debet sacrificium sine sale. i.
discretionem et deuotionem offerri debet etiam i
libro legi ne vllus error cotingere possit. Por
re sacerdos missam celebrans representat ea q

olim pontifex inter sancta sanctorum egit et que christus egit quem ille figuravit. Siquidem ea que sunt a principio secrete usque in finem passionem domini sepulturam et resurrectionem dominicam representant. Recolitur enim ibi memoria eorum que gesta sunt per ebdomadam ante pascalem a decima luna primi mensis quando iesus abiit hierosolimam usque ad septimamdecimam quando resurrexit a mortuis propter quod in plerisque sacramentis inter passionem et canonem imago crucifixi depingitur et non solum intellectus littere verum etiam aspectus picture memoriam dominice passionis inspirat. et forte divinum factum est. providentia licet humana non sit. industria procuratum ut ab ea littera canon inciperet scilicet at que hebraice thau dicitur. que sui forma signum et mysterium crucis ostendit et exprimit dicente domino per ezechielem. Signa thau in frontibus vestrorum volentium et gementium super abominationibus hierusalem. quoniam per christi passionem hec omnia in cruce impleta sunt et efficaciam habent. In quibusdam tamen codicibus et maiestas patris et etiam imago depingitur crucifixi et sacerdos quasi presentem videat quem invocatur et quem allocutur dicens. Te igitur et. Et passio que hic representatur cordis oculis ingeratur. sacerdos autem osculatur pedes ipsius maiestatis et se signat in frontem inuens quod reverenter ad mysterium passionis accedit. Quidam tamen prius osculantur pedes maiestatis et postea crucifixi secundum seriem canonis. Alii e contra quia per filium pervenit ad patrem deinde dicens. te igitur. se inclinatur. et ibi dicitur Secunda ergo passionem representat. passio incipit ibi. unde et memores et. crucifixi ibi. hostiam puram. hostiam sanctam. hostiam immaculatam. Oratio vero a christo in cruce incepta ibi. Supplices te rogamus et. Episcopi seu sacerdotis inclinatio tunc facta ante altare significat emissionem spiritus capite inclinato. Elevatio vocis cum dicitur. nobis quoque. significat exaltationem centurionis dicentis. Vere filius dei erat iste. Due cruces supra corpus et calicem facta docent christum pro duobus populis crucifixum. oblata in calice significat corpus christi Vinum in calice sanguinem eius subdiaconus a facie episcopi incipientis pater noster significat mulieres sepulchro domino recedentes a monumento. Patena significat feminarum corda in obsequio sepulture christi latitudine caritatis patentia. put sub titulo de oblatione dictum est de his per sua loca dicitur. Traditur autem quod gelasius papa quinquagesimus primus a beato petro canonem principaliter ordinavit. Non enim se creta tota simul ab uno composita est put dicitur in tertia particula super verbo communican-

tes. Et licet aliqua verba sint ab aliquibus quos tamen ignoramus addita que in evangelio textu non continentur et in sexta particula super verbo Elevatis oculis. Nulli tamen subtrahere vel addere licet nisi forte quandoque eorum nomina per quibus nominatum sacrificium offertur. sicut inferius in decima particula ostenditur. Notandum vero est quod quidam sedent in canone missae significantes apostolos qui sedebant tristes de nece domini in cenaculo. Alii stant significantes moysen qui extensis manibus orabat et aaron et huiusmodi illius manus sustinebant. de quo sub titulo de oratione dictum est Quidam vero et aliqui ex ministris nec sedent nec stant seu in vestibus sacris sunt facie inclinati. put dictum est sub titulo de sancto. et sub titulo qualiter sacerdos et ministri ad altare debent stare.

De expositione canonis qui incipit
Te igitur. Rubrica.

Expositio canonis

nis hic vacare providimus. verum quicquid exponendo conamur expungere vix nullius apparet esse momenti. Deficit namque lingua. sermo disparet. superatur ingenium. operatur intellectus. pulchro tamen ad osium et amicus accommodet mihi tres panes. de pe. dis. i. importuna. qui maxime hoc coniunctio necessarii erunt. ut videlicet fide que petit et accipit vitam. spemque querit et invenit viam et caritatem que pulsat et aperit veritatem. Canon autem undecim continet partes. Secunda incipit ibi. memento domine. Tertia ibi. communicantes. Quarta ibi. hac igitur. Quinta ibi. quam oblationem. Sexta ibi. qui pridie. Septima ibi. simili modo. Octava ibi. xii et memores. Nona ibi. supplices te rogamus. Decima ibi. memento. Undecima ibi. nobis quoque. Alii dicunt quod continet duodecim partes. Secunda pars ibi. in primis. Tertia ibi. memento. Quarta ibi. communicantes. Quinta ibi. hanc igitur. Sexta ibi. qui pridie. Septima ibi. unde et memores. Octava ibi. supra quod propositio. Nona ibi. memento. Decima ibi. nobis quoque. Undecima ibi. per quem hec omnia. Duodecima ibi. oremus. preceptis salutaria. mo. Sed secundum alios sex solum continet partes. Secunda incipit ibi. in primis. Tertia ibi. communicantes. Quarta ibi. hanc igitur. Quinta ibi. supplices te ro. Sexta ibi. oremus. preceptis. Sunt etiam qui dicunt quod quinque tamen sunt partes xii et quinque conclusiones per christum deo. no. eo quod per quinque partitiones domini passionem oratio fidelium exaudiat. de hoc dictum est in fine. phemii huiusmodi. Incipit ergo canon et eius prima particula. Te igitur. et exponitur. i. certe sacerdos enim hoc dicens allocutur deum tanquam presentem

vel istud ergo cōtinuat pcedētia quasi diceret
 Tu es sanctus deus igit̃ clementissime pater. i
 clarissima mente abundantissime vel idest misē
 ricordissime. vel idest mentē clarificans. Mōs
 enī clarescit cū deum ppiū sentit que vba di
 cendo sacerdos se ante altare inclinat signifi
 cans qd petrus inclinavit se dū p̃sperit in mo
 nimentū. Rursus hec sacerdotis inclinatio in
 p̃ncipio canonis humilitatē xp̃i ad passionem
 Quodq; sacerdos ipse cū reuerentia ad myste
 riū crucis accedit significat. Et in his ṽbis no
 tat qd sicut legalis sacerdos vultū aduersus p
 piciaozium habebat. put dictus ē in p̃hemlo
 huius ptis. sic et noster ad dei clementiam cor
 debet habere. et sicut pontifex intrabit ī sancta
 sanctorū semel in anno ferens sanguinem birci
 aut vituli. sic et christus p̃ p̃prium sanguinem
 introiuit semel in sancta eterna redemptione
 inuenta. sic et minister ecclesie intrat cum san
 guine in sancta sanctorū quotiens in mēte me
 moriam sanguinis xp̃i gerens. Secrete incho
 at mysterium qd nō solum mēte sed etiā crucis
 signaculo de quo iā dicit̃ xp̃i recitat passionē
 Sequit̃ supplices. i. humiles vti accepta habes
 as. i. ut accipias seu vt grata habeas. et hic oscu
 latur altare in reuerentiā passionis per hoc cō
 pati se ostendens. Sane eadē die qua laudes a
 turbis xp̃o sunt aclamate videlicet decima lūa
 p̃mi mensis qm̃ fm̃ legem typicus agñ in do
 mos hebreoz inferrebat. Verus agnus iẽus
 xp̃s ingressus ē hierosolimā et multis insidiis
 q̃rebat ad mortē. Tradit̃ autē ē a tribus. s. a
 deo p nobis. vii apls. Propo filio suo nō pep
 cit deus sed p nobis oibus tradidit illum. a iu
 da. vnde in matheo. Querbat iudas opportu
 nitatē ut eum traderet iudeis. Et a iudeis pilat
 to. vii in iohāne. Sens tuar p̃tiffices tui tradi
 derunt te mihi. Prima traditio fuit ex gra
 tia qd dilexit nos et tradidit se ipsum p nobis.
 Secunda ex auaritia qd constituerūt ei trigin
 ta argenteos. Tertia fuit ex inuidia. Sciebat enī
 pilatus qd p inuidiā tradidissent eū. deus ergo
 tradidit ex dono. iudas p munere. iudeus ī sa
 crificiū illibatū. ad quod designandū sacerdos
 facit tres cruces sup oblatā et calicē cum dicit
 hec dona hec mīera hec scā sacrificia illibata
 qm̃ diceret. offerim̃ tibi clementissime pat̃ hec
 dona hec mīera h̃ scā sacrificia cōmemorātes
 illā traditionē quā de⁹ fecit ex dono. iudas p
 munere. iudeus ī sacrificiū illibatū. singuli tam
 ad mortē mortē aut crucis. Secūdo etiā sunt
 tres cruces in reuerentiā ei⁹ qd est trin⁹ de⁹ cui⁹
 potentia sit cōuersio panis et vini. Tercio in fi
 gurā triplicis vnionis in acceptatione saluato
 ris. Quarto in memoriā trine crucifixionis
 Prima fuit in uolūrate p̃equentiū de q̃ iohā

nis. xi. Collegerūt ergo p̃tiffices et pharisei cō
 ciliū rē. Secūda fuit i voce clamātū. d̃ q̃ mar
 xo. At illi magis crucifige lamabāt eū. Tercia
 fuit in crucifixione manū et pedū. de q̃ Luce
 Crucifixerūt eum. Quinto in tribus crucib⁹
 tēpus ante legem quod tribus distinguitur in
 teruallis. inuimus. s. ab adam ad noe. inde ad
 abrahā. et inde ad moysen. In q̃bus tribus tē
 poribus iusti xp̃i suis sacrificiis p̃figurauerūt
 vt abel in agno. melchisedech in pane et vino.
 et abrahā in filio. Vex p̃ p̃missa tria vba non
 aliud atq; aliud dicit̃ sed res vna p sui magni
 tudine diuersa appellatiōe laudat. domū qdē
 dantis. munus accipiētis. sacrificiū offerentis.
 Pater dedit. fili⁹ obtulit. sp̃s sc̃s recepit. vii
 apls. Christ⁹ p sp̃m sc̃m semetipsū obtulit deo
 immaculatū. singuli tū dederūt obtulerunt et ac
 cepunt. s. ad distinctiōē pat̃ dicit̃ dedisse. ppter
 auctoritatē. fili⁹ obtulisse. ppter hūilitatē. sp̃s
 sanct⁹ accepisse. ppter benignitatē. Eadē enim
 sacrificia dona sunt fil⁹ et munera dona sūt no
 bis ad sustentationē a deo colata. Munera
 sunt a nobis deo vt laudet̃ oblata. nam et que
 sacris offerunt̃ altaribus et munera nuncupāt̃
 et dona. vii et dñs inquit in euāgelio. Si offers
 mun⁹ tuum añ altare vade p̃us reconciliari frī
 tuo. Et daniel dixit ad babilasat. Mūera tua
 tibi sunt et dona tua alteri ea. Et alibi. xiiii. q. v.
 scriptum. Resperit deus ad abel et ad munera
 eius. Sacrificia dicuntur quia sacrificantur
 et offeruntur p peccatis nostris et nos sacros
 efficiunt. Vnde apostolus inquit de pontifice
 vt offerat dona et sacrificia pro peccatis. Ser
 monum igitur inculcatio pie deuotionis est
 excitatio et ineffabilis commendatio sacramē
 ti quod sacramentum digne eucharistia appel
 latur. prout dicitur in sexta particula sup ver
 bo. qui pridie q̃ patere. proprie autem mun⁹
 homini donum deo datur. naz munera dicun
 tur que manibus dantur vel accipiuntur. Rur
 sus dicuntur dona quo ad panem in quo ē fa
 rina et aqua. Munera quo ad vinum in quo
 est vinus et aqua hec sancta sunt sacrificia quo
 ad vtrumq; fm̃ augustinus. Dona refertimus
 cum nos metipsos deo offerimus et donamus
 Munera cū ei⁹ b̃ficiōz memores sum⁹. sacri
 ficia illibata enī ei hūilitatē et laudes ipendim⁹
 d̃ h̃ vide d̃ cō. di. ii. i canēe cōpim⁹. Et nota qd
 iō d̃ p̃latē dona mūera sacrificia qd p̃as et vi
 nus p̃usq; cōsecrāt et diuerse sē sp̃s substātiarū
 et diuerse substātie sp̃ez. s. vbi cōsecratio cele
 stis accesserit sp̃s qdē remanēt s̃ substātie cō
 uertant̃. itaq; diuersa sunt continētia s̃ vnicū
 est contentum. nam idem sub vtracq; specie cō
 tinetur licet non in idem vtracq; substātia con
 uertat̃. sicut infra planius et pleni⁹ ostēdetur.

Dicunt etiam sancta et illibata quia panis et vinum sanctificant in sacrosanctum corpus et immaculatum sanguinem christi. Non enim dicunt illibata quasi nondum gustata, sed potius dicunt illibata id est immaculata que sine macula corporis et corporis oportet offerri quatenus et cor ab iniquitate et corpus ab immunditia purgetur antequam offerantur, quoniam ut ait apostolus de consue. di. ii. qui. celare. c. se. Quicumque manducauerit panem et biberit calicem domini indigne reus erit corporis et sanguinis domini. Propter autem seipsum homo et sic de pane illo edat et de calice bibat, qui enim manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit. Dicunt ergo illibata id est sine labe sicut agnus paschalis immaculatus qui significat christum qui est sine macula id est rugam, vel illibata id est incorrupta: non quia substantia panis et vini corrupti non possit, sed quia corpus et sanguis filii dei in que virtute verborum species iam transsubstantiate sunt corrupti non possunt, unde psalmista. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Tertio dicit illibata ad notandum quod nullus extraneus ad fidem debet approximare illis, ut dicitur in tercia particula super verbo communicantes. Tria autem sunt ecclesie sacrificia per tria que fiebant in veteri testamento figura put dictum est in phemio huius partis. Sequitur. In primis que tibi offerimus etc. Sane legalis pontifex ingreditur in sancta sanctorum orabat, ut dictum est in phemio huius partis, et christus ante passionem orauit se glorificari discipulosque conservari, et nunc etiam sedens ad dextram patris interpellat per nos, sic et noster minister sequens aaron et christus per tota supplicat ecclesia que consistit in prelatibus et subditis etc. Licet autem unus tantum sacrificium offerat, tamen pluraliter dicit offerimus, quia sacerdos non tantum in sua sed in totius ecclesie persona sacrificat, quia propter in sacramento corporis christi nil a bono maius, nil a malo minus perficitur sacerdote, put dictum est in phemio huius partis. Uerum nobis hic investigandum occurrit quibus et per quibus et qualiter et quare debeamus sacrificium altaris offerre. Et qui dem hec quatuor ex ipso canone colligere possumus euidenter quibus soli deo videlicet in diuine trinitati per quibus per ecclesia sancta catholica videlicet per omnibus orthodoxis qualiter in unitate fidei videlicet in comunione sanctorum quare per beneficiis corporalibus spiritualibus et eternis sed omnibus propter deum. Primum notat ibi. Tibi reddunt vota sua eterno deo viro et vero. Secundum ibi. Pro ecclesia tua sancta catholica. Tertium ibi. Communicantes et memo. vene. Quartum ibi. Pro redemptione animarum suarum, pro spe sua, et incol. sue. Sacrificium

ergo laudis offertur et generaliter pro cunctis et specialiter pro quibusdam scilicet pro prelatibus qui sunt iuxta apostolum in sublimitate constituti et pro subditis pro viris et mulieribus pro sacerdotibus et astatibus pro nobis et nostris. De prelatibus et subditis, ibi. vna cum famulo tuo papa nostro et omnibus orthodoxis. De viris et mulieribus ibi. Memento domine famulorum famularumque tuarum. De sacerdotibus et astatibus ibi. Omnium circumstantium et qui tibi offerunt hoc sacrificium. De nobis et nostris ibi. pro se suisque omnibus, sic ergo exponenda est littera. Que tibi offerimus in primis id est principaliter pro ecclesia tua sancta catholica id est vniuersali toto terrarum orbe diffusa sed fidei sacramentis unita quod i. ut eas pacificare digneris ut habeat pacem ab hereticis et schismaticis ad unare que dispersa est inter perfidos et paganos vel hic dicitur quod orandum est pro discordantibus ab inuicem quam custodire digneris a viciis et demonibus et regere in prosperis et aduersis. Idipsum tamen videtur esse pacificare quod adunare custodire et regere. Tunc enim pacificat cum fidelium mentes adunat ut per spiritum sanctum caritate diffusa multitudinis credentium sit cor unum et anima vna. extra de sum. trini. cap. ii. Tunc custodit cum inter mundi pericula regit ut de sancto mittens auxilium eam de syon tueatur. Licet enim in apocalypsem scribatur ecclesis vna tantum in canticis est columna, nam sapia edificata, etc. et excidit cor, etc. primum. Vna igitur est ecclesia septem ordinibus distributa vel septem carismatibus insignita: quam ipse pacificat et adunat. Ille custodit et regit qui propter ipsius regimen et munus vniuersi proposuit vniuersis ut omnes ab vno sicut corpus a capite gubernentur, pro quo statim oratur cum dicit vna cum famulo tuo papa nostro: quod verba addidit clemens papa. Nam ut inquit pelagius papa constat ab vniuerso orbe separatos esse quod quilibet dissensione inter sacra mysteria apostolici pontificis memoriam secundum consuetudinem non frequentat, quod vero non sunt de romana potestati pro suo quoque debent orare pontifice quatenus unitatem spiritus in vinculo pacis obseruent, unde debent dicere verba sequentia scilicet et antistite nostro. Antistes tamen ipse celebrans non debet ea dicere. Quod vero addunt quidam de antistite et rege noua traditio est ubi orandum esse pro prelatibus ostenditur orandum etiam esse pro principe apostolus docet i. ad thimo. ii. c. obsecro inquit primo omnium fieri obsecrationes orationes et postulationes et gratias actiones pro omnibus hominibus per regibus et omnibus quod in sublimitate se constituti ut deum et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate. etc. etc. di. i. de hymnis. ad finem

Sicut enī due sunt vite celestia videlicet ⁊ terrena. vna qua spiritus viuūt ex deo. ⁊ altera q̄ caro viuūt ex spiritu ita due sunt potestates ecclesiastica videlicet ⁊ mūdāna. vna que moderatur spiritualia. ⁊ altera que moderat carnalia. ista per clericos ⁊ illa p̄ laicos. xvi. di. duo post vtrāq̄ potestātē orandū ē p̄ oibz orthodoxis qui vtrāq̄ fidem catholicam videlicet ⁊ apostolicam venerant ⁊ colunt. ⁊ sic heretici ⁊ scismatici excludunt. Orthodoxi enim q̄si gloriantes dicuntur q̄ videlicet deum recte fidei confessione glorificant.

De secunda parte canonis. s. Memento domine. Rubrica.

Ememento domini

ne famulor famulariq̄ tuarū ⁊ omnīū circūstantiū ⁊c. Secūda pars. n. qua etiam ostēdit orandum esse p̄ subditis. Et ex hac iūctura verborū euidenter conuincitur q̄ in hoc loco debeat sacerdos specialiter viuos quos voluerit memorare quoniam sub sequenti. Memento defunctorū poterit agere memoriam specialem. Hinc etiam euidenter apparet q̄ sanctū sit ⁊ salubre missarum interesse mysteriis cū sacrificiū eius charistie p̄ circūstantibus specialiter offerat. Verū cū de? nihil ignoret nec alicuius valeat obliuisci quid est quod perim? vt deus meminerit nostri. Porro deus dicit scire quos ap̄ pbat. vnde nouit dominus qui sunt eius. ⁊ dicitur nescire quos reprobat. vnde. nō noui vos Rursus dicitur obliuisci malorū cum malus ad bonum reuertitur. vnde si ip̄ius egerit penitentiam omnīū iniquitatū eius non recordabor Et dicitur obliuisci bonorū cū bonus ad malū pueritur. vñ si iustus a iusticia sua se auerterit omnes iusticias eius non recordabor. de? etiā quandoq̄ recordat ad miserendum. vñ. Memento mei deus meus quia vetus ē vita mea quandoq̄ ad puniendū. vnde. Memento domine filia edom in die hierusalem. Perimus ergo nō vt nri meminerit sed vt nri miseretur fm̄ illud. Reminiscere miserationū tuarū domine ⁊ miserationū tuarū que a seculo sūt. Sequit. Quorū tibi fides cognita est ⁊ nota deuotio ⁊c. quasi qui p̄piciariis fidelibus ⁊ deuotis qui solus vides in conscientia quia recte credant ⁊ deuote te diligant. vtpote rerum scriptator ⁊ cordium deus scientiarum domin⁹ oc cultorū omnium p̄seruator in cuius conspectu nulla creatura est inuisibil. Pro quibus tibi offerimus vel qui tibi offert hoc sacrificiū laudis ⁊c. quasi diceret. Memento domine non

solum eorū p̄ quibus offerim? sed etiā sacerdotum qui offerunt hoc sacrificiū laudis ⁊c. Lū enim sacerdos offert p̄ populo nihilominus ⁊ p̄ se. vel ideo dicit. Pro quibus tibi offerimus vel qui tibi offerunt quia non solum offerunt sacerdotes sed ⁊ vniuersi fideles. nam qđ spiritaliter adiupletur ministerio sacerdotū hoc vniuersaliter agitur voto fidelium. vel p̄ quibus offerimus scilicet actu. vel qui tibi offerunt scilicet deuotione. Dicitur autem sacrificiū laudis. fm̄ illud apostoli. Quicquid facere debetis omnia in laudem dei facite vt deus laudetur i vobis. Secundo sacrificiū laudis dicitur qđ christus gratias agens illud instituit prout dicitur in sexta particula super verbo gratias agens. Tercio ideo quia cum deo quicq̄ offerimus sua sibi reddimus nō nostra largimur. vñ si esuriero non dicam tibi meus est enī orbis terre ⁊ plenitudo eius. ergo immola deo sacrificiū laudis ⁊ redde altissimo vota tua. Quarta quia deum laudare debemus non solū qđ passus est p̄ nobis etiam nobiscum est quotidie vsq̄ ad consumationem vite. vel quia non solum se dedit p̄ nobis in precium sed etiam quia dedit se nobis in cibum per precium redimeret nos a morte per cibum aleret nos ad vitam. vnde. Qui manducat me viuūt p̄pter me. p̄ se effugiet est idest expositio eius quod sequitur scilicet pro redemptione animarum nostrarum pro spe salutis ⁊ inco. sue. Sequit. super isq̄ omnibus ⁊c. videlicet cōsanguineis vel affinis familiaribus vel amicis licet enim diligere teneamur etiam inimicos. fm̄ illud. Diligite inimicos vestros. Seruare tamen debemus ordinem caritatis qui incipit a seipso. xiii. q. v si non licet. de pe. di. iii. sane cauendū. extra de vñ pallei in fi. fm̄ illud. Introduxit me rex in cellā vinariā ⁊ ordinauit i me caritatē. nam et ap̄s ait. Dū tps habem⁹ ogemur bonū ad oēs maxie aut ad domesticos fidei. Pro redēptōe aīarū suarū ⁊c. q̄si nō p̄ tpali lucro vel appetitu terrenorū sed p̄ spe salutis ⁊ icolumitatis sue. i. pro salute vel icolumitate spanda. spe enī salui facti sum⁹. pro salute qđā mēris ⁊ icolumitate corporis. nā vtrāq̄ sanitas ē ab illo q̄ dicit. Sal⁹ ppli ego sū. Verū vtrāq̄ sanitas prouenit ex redēptione aīe. i. de remissione pcti. sic econtra de reatu pcti procedit infirmitas vtriusq̄ iuxta sententiā vitatis. Ecce san⁹ inq̄ factus es iā noli peccare ne deterius aliquid tibi contingat. extra de pe. ⁊ re. cum infirmitas. in principio.

Porro tria sunt hominis bona corporalia. spiritualia ⁊ eterna. videlicet infima. media et suprema pro quibus sacerdos dicit se offerre. pro corporalibus. i. pro incolumitate. pro spūalibus. i. pro redēptione. pro etnis. i. pro salute.

Nam et dominus docet nos p his tribus orare videlicet p eternis. vnde adueniat regnū tuum Pro spiritualibus. vnde fiat volūtas tua sicut in celo et in terra. p corporalibus. vnde panem nostrū quotidianū da nobis hodie. Offerimus ergo sacrificiū p eternis vt dentur nobis in pmiū. p spiritualibus vt dentur nobis in meritiū. p corporalibus vt dentur nobis ad administratiū vt per hec et ista pueniamus ad illa. Verū cū dicat apostolus q virtus in infirmitate perficitur. extra de sacra vnctione. c. vnico. Et itez Lū infirmos tūc fortior sum idest q p corpali incolumitate sacrificiū laudis offerimus nisi vt nobis conseruata vel reddita sanitate gratiarum actiones in ecclesia referamus. Sequitur. Tibiqz reddunt vota et c. Vota sua dicuntur que volūtarie pmittuntur. quia volenter et libenter deo vouere et votū reddere debemus. extra de voto. magne. rex cum nostra donemus et aliena reddamus. quoniam vota si sua sūt reddūt et nō potius donāt. vel si reddūt et non potius aliena. Sane votū et hominis et dei est. sed dei ppter auctoritatē gratie. hominis. ppter libertatem arbitrii. ppter quod dicit apostolus. non aut ego sed gratia dei mecum. vel vouere homines est reddere vbo dei.

De tertia parte canonis. Rubrica

Communicantes

tertia pars. Lyricius papa addidit hec vba communicantes et memorie. Sane pontifex lex iubeat thuribulū visis carbonibz plenū intra sanctos secū portabat. sicut in pbemio h' partis dictū est. et christus carnis sue thuribulū omni vte plenum tulit ad astra. sic et sacerdos noster xpi vicem tenēs vacuus a peccatis et plenus virtutū odoribus ad sacrificiū altaris accedere debet. Communicantes et memoriā venerantes. Communicare idē est qz picipare. qz sanctorū et angelorū pascuis communicare debemus. Quatuor autē modis in ecclesia comunicatur. put dicetur in sexta p'cula super verbo qui p'die. Memoriā venerari idē ē qz memoriā honorabiliter colere qz beata maria ego p aduentū. i. genitrix facta est filii dei iesu christi domini nostri qui deus et homo est. Illud autē notandū ē qz secreta nō tota simul ab vno sed particulatim a pluribus ex eo ppendere fuisse cōposita. qz ter in ea scōz cōmemoratio reperitur licet hoc ipsū. puenit ad laudē et gloriā trinitatis. In secūda quippe cōmemoratio supplēt qui de p'mitiis sanctis deesse videbant in p'ma verum in ea cōmemoratiōe

que sit ante consecrationē corporis xpi postulat sanctoz suffragiū. in ea vō que fit p' consecrationē corporis xpi sanctorū consortiū imploratur. quia nimirū anteqz corp' christi quod ē vniuersalis ecclesia consecratur idest anteqz regnū adueniat necessariū ē nobis in via sanctorū suffragiū vt meritis eozum et precibus diuine p'ectionis muniamur auxilio sed vt corpus christi fuit consecratū id est vbi regnū aduenerit assequi emur in patria sanctorū consortiū vt societate et patrem cū sanctis apostolis et martyribus habeamus. In via quippe cōmunicamus cū sanctis p fidem quā ipsi hic habuerūt et nos habemus. In patria vō picipamus cū sanctis p spem quā ipsi habent et nos habebimus. Nos enim fidem habem' et spem et illi spem habent et rem. nos pcurram' stadiū isti possident brauiū nos pugnāmus in via illi triumphānt in patria. Communicam' igit' et memoriam veneramur apostolorū ac martyrum et picipue gloriose virginis dei genitricis marie ut eoz suffragio de fide pducamur ad spem. o stadio pueniamus ab brauiū de via ad patriā trāseamus. In p'mis autē nominatur nomen beate marie. qz ipsa eum qui oblaturus est et que ra hostia est genuit et in celis obtinet pncipatū. Nominant' et duodecim apostoli et duodecim martyres. q' omnes huius sacrificii testes fuerūt. et passionē xpi v'bis et effusionis sanguinis testimonio pbauerūt. In hac autē commeratione sanctorū illud obseruat ecclesia qd antiquitas agere cōsuevit vt in orationib' suis recolat patrum memoriā qtenus eoz meritis suffragantibus facilius obtineat quod iplozat. Sicut moyses p peccante populo intercedens patrū memoriā iposuit dicens. Recordare abrahā ysaac et iacob seruoz et c. exodi. xxxii. Sicut Azarias orasse legitur in fornace ne quesumus auferas misericordiam tuam a nobis domine deus noster. ppter abrahā dilectum tuum et ysaac seruū tuū et israhel sanctum tuum. Et quoniam extra vnitatem ecclesie non est locus offerēdi sacrificiū vnitatis non sanctorū memorię communicamus in sacrificio quatenus i communione sanctorū sacrificiū offeram'. nā sicut vnus panis ex multis granis et vnum corpus ex multis membris. sic et multis fidelibus vna constat ecclesia. Scriptum est enim alie nigena non rescetur ex eis: quoniam sancta sunt. et ideo solum illum ad esum eius agni recipimus qui nostre coniunctus est domui v' delictet omnem domesticū fidei a pncipe vsqz ad plebeium a populo vsqz ad publicanū. Scripserunt autem quidam qz quia sacerdos legalis scripta habebat in legioni nomina duodecim tribuum seu patrum. Exodi. tricesimo.

Ideo in huius rei memoriam psalter nominat memoriam beate virginis et apostolorum et quorumdam martyrum. Sed cum ecclesia inter sanctos magnifice memoriam confessorum veneretur. quare in canone non fit de illis commemoratio. Responderi potest quod canon prius fuit editus quam memoriam sanctorum confessorum ecclesia celebraret. nam omnes fere sancti qui in canone commemorantur precesse filius eius propter iohannem et paulum et marcellinum et petrum qui proximo successerunt. Ecclesia vero post tempus beati filii nostri cepit memoriam sanctorum confessorum venerari. Canon autem ex eo conuincitur precessisse quod apostolorum catalogus non ita reperitur ita in illo dispositus sive in emendationibus quod dicibus sive in euangelis. Inuenitur in prioribus enim editionibus ut dicit hieronimus non solum euangelistarum mutatus est ordo sed etiam verborum et sententiarum erat confusa commixtio. Potest etiam dici quod ideo in canone solum fit mentio de martyribus. quia cum hoc sacramentum sit sacramentum amoris. in ipsius sacramenti ministerio debet solum fieri memoria de illis de quibus specialius apparuit signum veri amoris. In apostolis apparuit per temporarium abiectionem. in martyribus per corporum tormentis expositionem. de primo Mathei. xix. Ecce nos reliquimus omnia et te. de secundo Sap. iii. et si coram hominibus tormenta passi sunt et cetera. Rursus ideo non fit mentio de confessoribus. quia illi non sunt passi sicut Christus cuius passionis est memoria hoc sacramentum. Gregorius tertius addidit hec verba. illa que in quibusdam ecclesiis dicuntur. quorum solennitas hodie in conspectu tue maiestatis celebratur. domine deus noster in toto orbe terrarum. Terminatur autem hec pericula per eundem dominum nostrum. sicut enim per filium omnia facta sunt. ita et per ipsum habent omnia esse reparata et terminata. et sic quodam non debet hic responderi amen. neque usque ad fractionem hostie. quia angelorum chorus sancto ministerio assistens respondet amen. hoc tamen non ubique seruatur. de hoc dicitur in xi. particula.

De quarta parte canonis. Rubrica.

Anc igitur ob

lationem. Quarta pars. et hoc dicitur do sacerdos in quibusdam ecclesiis profunde se inclinat. Sane legimus pontifex orans fumo thymiamatis obubriatus et regebat ne pateret alicui dum cremaretur sicut in phemio per prius dictum est. Et Christus dum patrem interpellat pro nobis angelorum pertransiit intuitum. quia intelligi non potest quantum

presentia sumpte carnis impetret apud patrem pro nobis. Sacerdos quoque dum vicem Christi gerit quodammodo tegitur et latet. quia nec congitari nec narrari potest quanta virtus et potentia sit in verbis eius in hoc ministerio quia latet homines et angelos. Ad quod representandum in quibusdam ecclesiis sacerdos secretam intras quibusdam cortinis que sunt in utroque latere altaris que tunc extenduntur quasi tegitur et velatur seruitutis nostre. id est mee et cunctorum que tibi seruiunt et famulantur. Et nota quod due sunt seruitutis species. una que soli creatori debetur quod dicitur latría. altera que creaturis impenditur que vocatur dulia. quasdam enim creaturas possumus inter omnia venerari utraque species dominus determinat dicens. Reddite que sunt cesaris cesari. et que sunt dei deo. vnde uersus. Latría fit domino debetur dulia seruo. Ad corpus Christi fertur yperdulia vere. Latría ergo est seruitutis sive cultus soli deo creatori debetur quem debemus super omnia reuereri. Ad eam quidem pertinent templa et altaria sacerdotia. sacrificia. festiuitates. cerimonie et huiusmodi que soli deo sunt exhibenda. iuxta illud. Dominum deum tuum adorabis et illi soli seruias. id est soli deo seruitutem adorationis impendes. non enim sanctis et angelis ad honorem dei sed potius deo ad honorem sanctorum et angelorum dedicantur templa et altaria consecrantur et sacrificia offeruntur. nec ipsis adorationis seruitus sed soli deo impenditur. ut dicitur in phemio septime partis. ne si secus fuerit non theolebie cultus exhibeatur. sed idolatrie crimen incuratur seruendo creature tanquam creatori et mutando gloriam incorruptibilis dei in similitudinem corruptibilis hominis. Si igitur nec homines nec angeli adorandi sunt attendant quid agunt qui sub pretextu cuiusdam regionis seu pietatis diuersas adorant imagines. non enim licet aliquid manufactum adorare. per perbatum est in pre prima sub titulo de picturis. Una quidem tantum dei patris est imago quam una cum patre adoratione venerari debemus. scilicet unigenitum dei filium iesum christum qui est splendor glorie et figura substantie eius cuius non solum deitatem sed etiam humanitatem adorare debemus. iuxta illud. Adorate scabellum pedum eius quoniam sanctum est. Ceteras vero imagines et creaturas sacras et sanctas id est angelos homines et sacramenta non latría sed dulia possumus venerari. De adoratione angelorum legimus quod abraham oculis eleuatis in conualle mambre tres vidit et eum adorauit ex angelis. Loth quoque duobus angelis intransibus ciuitatem occurrens adorauit petens ut in domum suam hospitio declinarent. De adoratione hominum legitur. Quod iacob videns Esau venientem

precessit utraq; turmam. et pronus in terrâ sep-
ties adoravit. Filii quoq; iacob adoraverunt io-
seph in egypto. De adoratione sacramentorum
dicit ecclesia. Crucē tuā adoramus domine. et
alibi legi xpiani sacras imagines pie venerat
et adorant. Sequitur dies quoq; nostros. Et
nota q; Leo papa adiunxit infra actionē. Hanc
igitur oblationē. vsq; Placatus accipies. Bea-
tus autē. Gregorius has tres petitiones i cano-
ne dicit addidisse. Prima ē diesq; nostros in
tua pace disponas. supple p eum qui p nobis
est traditus in manus eorū qui pacem oderūt.
Secunda ab eterna damnatiōe nos eripi. sup-
ple p eum q; pro nobis tēporali morte dānat⁹
est. Tertia et in electorū iubeas grege numerari
supple p eum q; pro nobis dānatus ē cum ini-
quis. In pace tua etc. Et nota q; ē par pctorū
par iustorū que dicit par pctorū siue spiritualis
par tēporis et par eternitatis. De pace peccato-
rum dicit psalmista. zelavi sup iniquos pacem
pctorū et vidēs. et de pace iustorū dicit apostolus.
Fructus spiritus est. caritas gaudium. par pa-
tientia. hanc reliquit domin⁹ apostolis dicens.
Pacem relinquo vobis. De pace tēporis inq;
ppheta. Oriēs in diebus eius iusticia et habun-
dantia pacis. De pace eternitatis domin⁹ di-
xit apostolis. Pacē meam do vobis. non quō
hoc mund⁹ dat ego do vobis. Pro hac tripli-
ci pace ter oramus in missa. Primo i hac ora-
tione. Hanc igit. ibi. diesq; nostros in tua pa-
ce dispone. Secundo in oratione libera nos.
ibi. Da ppitius pacē in diebus nostris. Tertio
ibi. Pax domini da nobis pacē ut de pace tē-
poris p pacem peccatoris transeam⁹ ad pacē
eternitatis. Ob hoc etiā sacerdos in missa ter
osculat altare videlz in pncipio canōnis. d. vti
accepta etc. et in oratione. Supplices. et p⁹ ora-
tione. Dñe iesu xpe qui dixisti apostolis. licet q;
dam nomies osculēt ut in sui adiutorium ad
hoc impetrandum novē choros vel ordies an-
gelorū in qbus omnes sancti locati vel locandi
sunt innocent et inducant vel hoc faciunt quasi
gratias agentes de novem ordinibus quos q;
libet sacerdos gradatim suscepit. Circa hu-
iusmodi altaris oscula notandū ē q; sacerdos
ea facit tribus temporibus in missa iuxta tria
qbus indiget et alia tria ab eo in altari agenda
Primo enī facit quedam oscula ante colloca-
tione hostie et calicis. s. quando pmo ad altare
accedit. et quando ad pnam collectam dictu-
rus ē dominus vobiscum. et itez post euange-
lium dicturus ē dñs vobiscum. que oscula fa-
cit ut fiat dignus minister in sacrificando.
Secundo facit alia post collocationem calicis
et hostie pūsq; cōicet. s. dicturus. orate fratres.
etc. et qñ in canone dicit vti accepta. et qñ dicit

Ex hac altaris participatione. et finita oratione
illa. Dñe iesu xpe q; dedisti apostolis. q; facit ut
sit iustus in xpi corpe recipiendo. Tercio vero
facit alia postq; cōicant. s. dicturus. dñs vobi-
scum ante postcōione. et cōpleta oratiōe. Pla-
ceat tibi sancta etc. q; facit ut sufficiens inveniat
et gratias deo pro receptis referendo. Uter os-
cula q; fiunt ante collocationē hostie et calicis
et ea q; fiunt post cōicationē fiunt supra altare
videlz in medio eius. Cum enī sacerdotis dig-
nitas et auctoritas in sacrificando necnōz suf-
ficiētia ad referēdum gratias acceptis sit so-
lum a deo a quo nostra sufficiētia ē. Idcirco
ante calicis et hostie locationē et p⁹q; cōicant
osculatur mediū altaris p quod ppter vntē
consecrationis et unctionis ibi in mensa alta-
ris facte maxime tēpental⁹ deus in que vniū⁹
extrema. Oscula dō que fiunt post calicis et ho-
stie collocationē anteq; cōicet fiunt a sinistris ca-
licis prope hostiam. Ad hoc enim q; sacerdos
sit iustus in sacrificando requiritur non solū ac-
tio divina: vtz etiā sua. Unde Augustin⁹. Qui
fecit te sine te non iustificabit te sine te. Requiritur
ergo dispositio ex pte sui quod fit si non re-
sistit oīnis monis. sed infusio gratie fit ex pte
dei. ideoq; oscula que fiunt ante cōmunionem:
non directe fiunt in medio altaris. Rursus il-
lud quod est ex nobis in iustificatiōe nostra ē
qd diminutiū et modicū respectu eius quod
ex deo est. merito ergo fiunt a sinistra pte calicis
que ē p⁹ diminuta et obliqua respectu dextre.
Sunt tñ iuxta hostiam. tñ qā i iustificatiōe plu-
ra et nobiliora sunt a deo seu a xpo. tñ qā etiā
illud quod a nobis ē potius haberet rationem
mali q; boni nisi quodammodo esset a deo p
gratiam puenientē elicitiū regulatū et acceptū
Pōt etiam secūdo dici q; iō qñ calix et hostia
nō sunt sup altare oscula fiunt in medio altaris vi-
delz directe sup locū crucis ex crismate i ipsius
cōsecratione facte. qā xps stans i medio disci-
puloz suoz et dixit eis. Pax vobis. que pax per
ipsa oscula designat. Tercio ad designandum
qd sicut habet in canticis. Xps assensū i cru-
ce purpureū. i. sanguine rubricatū media cari-
tate mōstrant q; caritas p osculū designat. que
etiam media dicit qā cōis oibus. p oibus enī
voluit pati ex caritate. Porro fiunt oscula ipsa
manib⁹ sup altare depositis. Prio ad notādū
q; caritas p osculū designata opib⁹ debet ini-
xi. nā sñm Grego. Opatur magna si ē si aut ren-
nuit opari amor nō ē. Scdo notādū q; i altaris
sacrificio sacerdos somniū tēporaliū curā depo-
nere. et solum ipsi sacrificio affixam mentē de-
bet hēre. Tercio ad designādū q; ad hec opa ei⁹
nō sufficit q; solū dei misericordia obrinet. Ad
hoc nōnulli i locis ipsis osculādis signū crucis

cum tribus extensis digitis prius imprimunt. tum quia omnia in fide trinitatis agenda sunt. tum quia regulariter quicquid ori applicandum est debet per crucis signaculo insigniri. Et quicquid altaris mensa consecrata fuerit et alia multa crucis signa in ipso missae officio praecesserint. non tamen haec supflunt. tum quia non ratione ipsius loci sed ratione operis in loco ipso fieri debent. tum quia quantumcumque altaris mensa fuerit consecrata nescitur tamen quid in loco ipso maligno spiritui permittatur a deo. Alia etiam multa signa per us facta non ratione loci sed ratione consecrationis corporis et sanguinis christi facta fuerunt. Alii tamen in penultimo et finali dominum vobiscum nec osculatur altare nec in illo imprimunt signum crucis. sed se solum ante faciem suam signant et bene. tum quia per altaris osculum quod in fine missae fit intelligitur sacerdos omnia praecedentia approbare et eius toto mentis affectu assentire. tum quia per corporis domini praesentiam omnis immundus spiritus de loco ipso credendus est aufugisse. De osculo etiam altaris et libri sub titulo de altaris osculo dicitur.

De quinta parte canonis. Rubrica.

De oblatione

22. Quinta pars in qua sacerdos accedit ad dominici corporis conservationem. Quia oblationem. i. terram materiam ad corpus tui filii destinata tu deus quamvis in omnibus tota cognitione tota mente et toto intellectu digneris facere benedictam. 22. Sane quarta feria Judas unus ex duodecim a diabolo subplacuit imane sacrilegium perpetravit dum filium dei. xxx. argenteis vendidit phariseis in recompensationem damni quod incurrerat propter effusionem vnguenti. Quare inquit hoc vnguentum non vendit trecentis denariis et datum est egenis. Dixit autem hoc non quia de egenis praebebat ad eum sed quia fur erat et loculos beatorum ea quae mittebant asportabat. Quilibet argenteus valebat. x. denarios vnales. et ita damnum vnguenti quod valuebat trecentos denarios triginta recompensavit argenteis. Si vero dicamus argenteos fuisse denarios vnales dicemus quod Judas vendidit christum quasi vile mancipium triginta denariis quod sunt decia tricentorum denariorum quos valuerat vnguentum propter quod omnis despectum loquitur per prophetam. Appenderunt inquit mercedem meam triginta argenteos pretium appretii quo appretiaris super ab eis. Ad designandum ergo pretii quantitatem quo christus venditus est sacerdos hic facit tres cruces cointer super oblatam et calicem cum dicit benedictam ascriptam et ratam. nam et tricenta pariter et triginta mul-

tiplicationem suscipiunt a trinario. postmodum autem ad designandum venditionem et emptionem duas cruces imprimunt sigillatim unam super oblatam et alteram super calicem cum dicit. Ut nobis corpus et sanguis fiat. quod dicitur. Illa venditio fuit maledicta. per scripta irrita inique et detestabilis. sed tu deus hanc oblationem digneris facere benedictam ascriptam ratam rationabilem et acceptabilem. Judas enim dilexit maledictionem et venit ei et noluit benedictionem et eloquabor ab eo. Sed tu deus hanc oblationem digneris facere benedictam per quam nos in celestibus benedicaris. Judas delectus est de libro vivientium. et cum iustis non scribetur. Sed tu deus hanc oblationem digneris facere ascriptam per quam nos inter electos ascribas. Judas laqueo se suspendit et epas tum eius accepit alter. Sed tu deus digneris hanc oblationem facere ratam per quam ratum sit nostrae salutis promissum. vel ratam quo ad confirmationem in omnibus bonis ne sicut Layn offeramus quod se non deo sed diabolo obtulit sacrificium. Item Judas exivit condemnatus et os eius facta est in peccatum. Sed tu deus hanc oblationem facere digneris rationabilem. i. ratione plenam per quam rationabile fiat nostrae servitutis obsequium. Judas quoque reddidit malum pro bonis et odium pro dilectione retribuit. Sed tu deus hanc oblationem facere digneris acceptabilem per quam nos tibi tradas acceptos. Secundo fiunt tres cruces cointer super oblatam et calicem. quia christus tria cointer egit circa panem et vinum. videlicet accepit benedixit et dedit. Postmodum spiritualiter facit unam crucem super oblatam. quia dixit. Comedite hoc est corpus meum. et alteram super calicem quia dixit. Bibite hic est sanguis meus. et semper hunc sensum recte subiungit. quod patet quod pateret. 22. Tercio fiunt tres cruces quia Judas vendidit christum ad crucifigendum tribus. scilicet sacerdotibus scribis et phariseis ad notandum ergo cointer tres emptores facit sacerdos tres cruces cointer super oblatam et calicem. unus dicit benedictam ascriptam et ratam. Ad notandum vero discrete venditorum et venditum vel tradentem traditum. facit duas cruces discrete super oblatam et calicem cum dicit ut fiat corpus et sanguis. Quarto tres prime cruces notant quod factum est esse ex virtute crucifixi. vel significant tres dies quibus christus predicavit post dominicam in ramis palmarum vel triduum quo in sepulchro quiescit. vel tria loca corporis in quibus passus est id est manus pedes et latus. Due vero sequentes significant divinitatem et humanam naturam. vel quod christus in anima et corpore passus est. et fiunt quinque in figuram quod christus quinque vulnera habuit vel in quinque crucibus tempore legis exprimitur quod quinque libris distinguitur et in quolibet christi passio denotatur quae lex quique personis regebatur. scilicet iudice rege principe. propheta et sacerdote quibus christus affluat

Possumt quoque vba pmissa secundo modo ex
poni sic petim? et deus hanc oblationem faciat
benedictam ascriptam et ratam. i. et eam consecret ap-
probet et confirmet in rationabile hostiam et accepta-
bile sacrificium et ita nobis. i. ad nostram salutem patris
fiat corpus et vinum sanguis dilectissimi filii tui
dñi nostri iesu xpi. Patri quidem dilectus est filius.
sicut ipse pater de celo testatur est dicens. Hic est
filius meus dilectus etc. et nos eum diligere debe-
mus quia ipse pro dilexit nos et pro nobis est passus

Tertio modo sic. Quiesum? tu deus hanc ob-
lationem facere digneris benedictam. i. et a te spi-
ritualiter benedictam. Unde virtute patris nostri
fit benedictus fructus virginis marie ascriptam. i.
tale quod de memoria tua nulla possit oblivio-
deleri. ratam. i. tale quod de beneplacito tuo nulla possit
oblivione conuelli. rationabile. i. tale quod tue
digne rationi conveniat. Refert enim inter rationabilem
rationale. rationabile dicitur quod de ratione procedit
rationale ideo dicitur quod utitur ratione. unde et liber iste
rationale vocatur quia eorum quod in ecclesiasticis officiis
aguntur rationes continent. acceptabile. i. ut per eam
tibi deo acceptemur. Quarto modo sic. Dis-
gneris facere benedictam. i. spiritu sancto replere. as-
criptam. i. divinitati ascribere. ratam. i. in veritate
ad salutem sufficiat solidare. rationabilem. i. in nostra
fide. acceptabile nostra devotione. Quinto
modo sic. quia oblationem tu deus omnipotens di-
gneris facere in omnibus benedictam hoc est transferre
in eam hostiam quod est omnimode benedicta. ascrip-
ta. rata. rationabilis et acceptabilis. Benedicta di-
citur hostia salutaris. i. ab omni causa maledictionis
in munis tam originali quam actuali tam criminali
quam veniali sicut elizabeth inquit ad virginem. Bene-
dictus fructus ventris tui. ascripta dicitur. i. figuris
et scripturis veteribus designata tam in agno
pascali quam in manna celesti. tam in ysaac imolando
quam in abel imolato. quoniam ut inquit iohannes. Hic est
agnus qui occisus est ab origine mundi. Rata di-
citur quoniam non transitoria. sicut vetus lex que cessit
ubi nova successit sed quod permanet in eternum secundum
ordinem melchisedech. Rationabilis dicitur quoniam non
pecualis sicut erat legalis quod sanguine thaurorum
et hircorum non poterat a peccato mundare. sed quod
sanguine proprio conscientias emundat ab operibus
mortuis. Acceptabilis dicitur quoniam non illa de qua di-
cit prophetas. Sacrificium et oblationem noluit. sicut
dominus ait. Non accipiam de domo tua vitulos
neque de gregibus tuis hircos. sed illa de qua
dicit psalmista. Tibi sacrificabo hostiam laudis.
unde dominus ait. Sacrificium laudis honorificabit
me. Et secundum hanc expositionem recte subiungitur
ut fiat corpus et sanguis dilectissimi filii tui dñi.
etc. Patri enim dilectus est filius. iuxta illud. Hic est
filius meus dilectus etc. et nos eum diligere debe-
mus quia ipse pro dilexit nos et passus est pro no-

bis. Augustinus? ideo sic exponit benedictam per
quam benedicimur. ascriptam per quam in celo omnes
ascribimur. ratam per quam in visceribus christi. i. de cor-
poris christi quod est ecclesia sentiemur. rationabilem
per quam a bestiali sexu exuimur. acceptabilem ut quod
nobis ipsis displicem? per hanc acceptabiles eius
unico filio simus. Subiungens quod sacerdos etiam
gelis? verba assumens dicit. Qui pridie quam pater
ref. etc. Ambrosius? dicit quod hec vba. Quia oblatio
ne ascripta rationabile etc. sunt vba euangeliste usque
ibi. Accipite et manducate et bibite ex hoc oēs.
Alii vero dicunt quod Alexander papa primus? addidit
canonem vba illa. Qui pridie usque hoc est corpus
meum. etc.

De sexta particula canonis. Rubrica.

Uti pridie quam

pateret etc. sexta pars. et hec vba
dicit Alexander papa primus? addi-
disse et primum est. Quod autem
ab hoc loco agitur representat id quod christus in cena
fecit. et est sensus horum verborum. Qui pridie quam pateret
i. una die antequam ipse passus esset per nobis voluit
tradere discipulis suis corpus et sanguis sui mi-
sterium ut illi traderet nobis. Quindecima namque
die primi mensis quod tunc extitit feria sexta passus
est christus. et precedente nocte videlicet decima quarta pri-
mi mensis ad vespere ut leges scripturarum imple-
ret post typicum pasce corporis et sanguinis sui sa-
cramentum instituit. et ecclesie tradidit frequen-
tandum. Sic enim fuerat prefiguratum in ego. decima
die mensis primi tollat unusquisque agnum per famili-
as et domos suas. et servabit eum usque ad quartam
decimam diem mensis huius. immolabitque eum universa
multitudo filiorum israel ad vespere et sumet de
sanguine agni ac ponet super verticem postem. et in
super liminaribus domorum in quibus comedent illum
et post panem. Est enim passio. i. transitus domini
Illud autem tenendum est quod sicut manna vana-
tum fuit hebreis post transitum maris rubri iam
submersis egyptiis sic eucharistia datur christianis
post ablutionem baptismi. iam delectis peccatis per
baptismum emundemur a malo. per eucharistiam con-
firmemur in bono. Sicut enim manna populum
illum per vastitatem nimie solitudinis ad terram pro-
missionis perduxit. sic eucharistia populum istum per
colatum vite presentis ad patriam paradisi perducit. sic
dicta. quia non aliud invenit vocabulum quo dig-
ne tantum sacramentum valeat appellari. nisi quod gre-
ce melius dicitur eucharistia quod latine expor-
tionem secundum isidorum. bona gratia. vel secundum alios oratio-
gratie. viaticum quoque recte appellatur. quia reficiens
in via deducit ad patriam. Sicut enim filii israel
a transitu maris rubri manna non desinit donec

venirent ad terrā pmissionis. ita et fidelib⁹ res
natis per baptismū rubricatū et sanctificatū sū
guine xpi nō deficiet eucharistia donec veniet
finis huius seculi. Sed nec tunc nisi quo ad h
quia ulterius non sumetur sub specie: sed vide
bimus deū facie ad faciem. Hostia vō s3 bebre
os dī ab hostio: qm ad hostiū tabernaculi offe
rebatur: sed fm gentiles dī ab hoste: quia deu
ctis hostibus fiebat hostia. i. sacrificiū et victi
p vincendis. de quo dictū est sub ti. de oblato
one. Dicitur quoq3 hostia imolatio: quia ibi
xps sacramentaliter imolatur: quia semel in ve
ritate. p peccatis imolatus est in cruce qd tra
ctū est a mola: que fieri solebat de quodā gene
re frumenti: qd far seu ador dī. qd ergo in mā
na precessit in eucharistia cōfirmatur. naz quā
tālibet quisq3 partem accipiat totā percipit eu
charistiam sicut euenit de māna: quia nec qui
plus collegerat habuit amplius. nec qui minus
parauerat reperit minus. Hanc ergo presigura
bat panis ille celestis. de quo sapiens protesta
tur. Panem de celo prestitit sine labore omne
delectamentū se habentē. et omnis saporis sua
uitatē qd de se xps exponens. Ego inquit sū pa
nis vitus qui de celo descendi: si quis mandu
cauerit ex hoc pane viuet in eternū. Et panis
quē ego dabo caro mea est. p mundi vita. Et
est notandū qd in ecclesia cōicitur corpus xpi
sumendo pacē dādo panē benedictū et bene
dictionē suscipiendo. vt dicitur sub ti. de pacis
osculo. Qui autē vult cōicare d3 timorē fidem
et dilectionē hīe de con. vi. ij. timorē Sequi
tur accepit panem et. Hunc sacrificiū ritū mel
chisedech legitur primus celebrasse offerēs pa
nē et vinū. Erat enim sacerdos dei altissimi. vñ
dauid innuit ad xpm. Tu es sacerdos i eternū
fm ordinē mel. et. Sacrificiū igitur euāgelicū
precessit legale nō solum dignitate sed etiā tpe
sicut apls plenius ostendit in eplā ad hebreos
Ideo vō panē et vinū in sacrificiū corpus et
sanguinis sui xps instituit: vt in sumptione cor
poris et sanguinis xpi doceatur esse pfecta: qd
sicut p ceteris cibis et potibus corporalibus:
panis cor hoīs confirmat et vinū cor hominis
lectificat. ita corpus et sanguis xpi p ceteris
cibis et potibus spiritualibus interiorē hominē
reficiunt et faciunt. vnde poculū tuū inebrians
quā preclaz est. in his enim duobus plena cō
sistit et perfecta refectio sicut ipse testatur. La
ro mea vere est cibus et sanguis meus vere est
potus. de hoc etiā dicitur in. vij. particula sup
verbo hic est calix. Lere: passis d3 esse de fru
mento: vinūq3 de vite: quia xps semetip3 cōpa
rauit frumento cū ait. Nisi granū frumenti ca
dens in terrā mortuū fuerit ip3 solum manet.
Et viti cū dixit. Ego sūz vitis vera: ipse etiā fuit

racemus in torculari crucis pressus. vnde Ysa.
lxiij. Vestimenta tua sicut calcantiū in torcula
ri porro nec racemus vne nec granū frumenti
d3 offerri nisi vel expressum in vinū vel redactū
in panē de con. vi. ij. cū omne. quia xps et panē
se dicit et frumento se cōparat. In canone tñ a
postolor in burcardo li. v. c. si quis ita canitur.
Si quis eps vel presbyter preter ordinationē
dñi alia quedā in sacrificio offerat super altare
et mel aut lac aut p vino sicerā aut confecta q
daz aut volatilia. aut animalia aliqua: aut legu
mina constitutionē faciens deponatur. d hoc
dictū est sub ti. de oblatione sacerdotis. Nō
d3 etiā in pane ipso poni sal. qm quidā heresi
tici contra faciunt. ppter illud qd scriptū est.
Quicquid obtuleris sacrificiū salī condies. et il
lud. non auferes sal federis dñi tui de sacri
ficio tuo. et illud. in omni oblatione tua offeres
sal. Et in euangelio. Omnis victima salietur: q
de sale discretionis nō materiali intelliguntur
Panis autē hic formatur in modū denarij: tuz
quia panis vite p denarijs traditus est: tū quia
idē denarius in vinea laborantibus in premiū
dandus est. et in forma rotunda. vt dictū ē sub
ti. de oblatione. In hoc etiam pane sepe scribi
tur nomē et imago imperatoris nostri. i. q. i. qd
quidā in si. quia per eū in imaginē dei i forma
mur. et nomina nostra in libro vite scribuntur.
nōnulli etiā ibi agnū figurant: tū quia is qui i
molatur verus est agnus: tū etiā ppter illd qd
legitur exo. xxi. Nec quidē facies in altari offe
rens agnos iugiter et vinū ad libandū magno.
Panis quoq3 nō fermentatus sed azymus i sa
crificiū debet offerri. tum ratione facti. tū ratō
ne misterij. Scriptus nanq3 est in exo. i. et. xiiij.
die primi mensis ad vespērā comedetis azima
vsq3 ad diem. xxi. eiusdem mensis ad vespērā.
Itē septē diebus fermentatū nō inuenietur in
domibus vestris. Itē qui comederit fermenta
tū peribit anima eius de cetn israel. Itē omne
fermentatū nō comederis. Itē in cunctis habi
taculis vestris comedetis azima. Lū ergo xpus
die decimaq3ta primi mensis ad vespērā cena
uerit cū discipulis. et agnū paschalem come
derit et vtiq3 ritu legali cū azymis panis et lactu
cis agrestibus. constat qd ea hora fermentatuz
nō inueniebatur in domibus hebreor: et ita pa
nem azimū in corpus suū absq3 onbio cōsecra
uit. Lū enim fermentū corruptionē significet.
vñ fm aplm. Modicū fermenti totaz massam
corripit vt nihil corruptū vel corripens sed to
tū sincerū atq3 sincerans in hoc esse sacramēto
monstret. Non fermentatum sed azimū conse
cramus. Iuxta illud apostoli. Pascha nostruz
immolatus est xps. ita epulemur nō in fermen
to veteri sed in azymis sinceritatis et veritatis.

R

Die: tñ in suo persistentes errore de fermenta-
 to conficiunt: latinos azimatas vocantes. cum
 ipsi verius fermentarii valeant nūcupari. Dñt
 enī in para scene lunā. xiiij. extitisse in q̄ verus a-
 gnus est imolatus: vt legis impleret figura que
 xiiij. luna primi mensis paschale agnū inluserat
 imolari. oīs igit̄ eo die se passur̄ esse p̄noscēs:
 in precedentiē vespera necessitate ductus anti-
 cipant comedere pascha. Et quia tñc licite po-
 terat comedere fermentatū. Ideo et ipsi corp⁹
 dñi de fermento conficiunt. Dicunt etiā q̄ cū
 beata virgo maria pregnās fuerit de spiritu s̄a-
 cto recte per fermentatū significatur dñi incar-
 natio. ppter virginē vteri tumorē. Sed respō-
 deri pōt q̄ nō offerimus in sacrificiū virginis
 vter. nec ille est ad transsubstantiandū necessa-
 rius sed fides et dei verbū. Sed nunquid cō-
 ficit qui fermentatū vel azimū simul et fermenta-
 tatū hodie apud nos sacrificat. Et v̄ q̄ nō cūz
 xps azimū consecrauerit qñ sacramentū insti-
 tuit vt dictū est. preterea vt iaz dicitur ecclia a
 beatis petro et paulo hunc sacrificij rituz acce-
 pit. Quidā tñ ignorantia hoc facit: extra de celeb.
 mis. c. fi. nam et legitur in leuitico. offeretis pa-
 nes fermentatos cū hostia gratiarū que offerē-
 p pacificis. Item in pēthateuco legīt. Offeret
 panes primiciāz de duabus decimis fermenta-
 te. Simile et multis cū fermentato sacrificanti-
 bus ecclia cōcat. Sequit̄ eleuatis oculis i
 celum et. Per hoc q̄ xps oculos in celū leua-
 uit. insinuat nobis se habere a patre qd̄ h̄z qd̄
 qz in principio nostrorū opoz debemus dirigerē
 mentis oculos ad dñm tanq̄ ad actorē omni-
 um opoz bonorū. Itē per hoc q̄ oculos ad ce-
 lum leuaui et patri gratias egit. docuit nos q̄
 semper patri supplicare debemus: vt hoc tam
 magnū sacm̄ per manus nostras perficere di-
 gnetur. Dic autē tria cōmemorant̄ que nul-
 lis euangelistaz describit̄. Eleuatis oculis in
 celum et. vsqz discipulis suis. Itē eterni testa-
 menti. Itē misterij fidei. Quis ergo tante au-
 dacie existit: vt hoc de corde suo tentauerit in-
 terponere: extra de cele. mis. cū marthe. Sane
 formā istam verborū ab ipso xpo acceperunt a
 postoli. et ab ipsis ecclia multa quidē tam de
 verbis q̄ de factis dñicis. ppter breuitatē pre-
 termiserunt euangeliste que tñ apli suppleuerit
 vt est q̄ apls ait in eplā ad corinth. visus ē pl⁹
 q̄ quingentis fratribus simul. deinde visus est
 et Jacobo. deinde apls omnib⁹. Nouissime autē
 tanq̄ ab ortiuo visus est et mihi. Nam et int̄ ip-
 sos euangelistas quedā omittunt̄ ab vno que
 suppleuntur ab alio. vnde cū tres euangeliste cō-
 memorēt hoc est corpus meū. solus Lucas ad-
 iecit q̄ p nobis tradetur. et cū matheus et mar-

cus dicant p multis. Lucas dicit p vobis: sed
 matheus addidit i remissionē peccator. Sequitur
 gratias agens et. Dic colligit̄ vñ sacri-
 ficiū laudis dicat. Dñ enim sic quia xps gratias
 agens et illud instituit. Gratias autē agebat nō
 p se sed p nobis. i. p reparatione omnium sic fu-
 tura. de hoc dictū est in sa particula super ver-
 bo. p quibus benedixit et. Benedixit enīz bñs
 dictione celesti. et virtute verbi qua conuertit
 panis in substantiā xpi corporis. hoc est cor-
 pus meū. Et in platione huius verbi sit crux su-
 per panem: que significat q̄ xps passus est etiā
 in natura. torus enim passus est. et fm animaz
 et fm corpus. vt dicit̄ in. xi. particula super ver-
 bo. et prestas vt totū hominē redimeret. Quia
 enim xps accepit panē et calicē i sanctas ac ve-
 nerabiles manus suas vtrūqz bñdixit. id sacer-
 dos xpi exemplo panem et calicem in man⁹ ac-
 cipiens vtrūqz per se crucis signaculo benedi-
 xit: que due cruces innuunt tps cene et temp⁹
 gratie i quo due parietes i angulari lapide cō-
 iungunt̄. vel q̄ gigas gēme substantie crucifig-
 gitur. Cum autē ad plationes verborū istoz.
 Hoc est corpus meū. Dic est sanguis meus sa-
 cerdos conficiat de con. di. ij. panis est credibi-
 le indicat q̄ et xps eadē verba dicenda conse-
 cit. Vex cū oīs prius fregit q̄ consecrauerit
 videt̄ q̄ ecclia que prius cōsecrat q̄ frangat
 aliter agit q̄ xps egerit. et sic peccat qm̄ eius ac-
 tio nostra oz esse instructio. xij. q. i. exemplum.
 Super hoc dixerunt quidā q̄ xps post bñdix-
 tionē et conuersionē fregit. nam tunc confecit
 cum benedixit litterā hoc ordine constituētes
 Accepit panē et benedixit subaudiendum ē vi-
 dens. hoc est corpus meū: et tunc fregit et dedit
 et ait. Accipite et comedite. et iterauit hoc ē cor-
 pus meū. Prius ergo protulit hec verba: vt eis
 vim conficiendi tribueret. deinde protulit vt apo-
 stolos formā conficiendi doceret. Alij dixerūt
 q̄ etiā xps prius fregit q̄ cōsecrauit. nā pri⁹ be-
 nedixit et postea fregit. et deui⁹ protulit verba illa.
 hoc est corpus meū et. et tunc dedit. et fm b̄
 et sacm̄ cōfecit et formā instruit post bñdictio-
 nē cum dixit hoc est corpus meum intelligentes
 illā bñdictionē fuisse. vel aliq̄ signum qd̄ sup
 panē impōsit. vel aliq̄ verbū qd̄ sup panē expō-
 sit: q̄ illud v̄ obfister q̄ prius fregit q̄ dixit b̄
 ē corpus meū. nec ē ēt credibile q̄ prius dedit q̄
 cōfecerit. Sane dici pōt q̄ xps v̄tute viuia no-
 bis oculta pri⁹ cōfecit et postea formā expōsit:
 sub q̄ postea bñdiceret. Ipse nāqz v̄tute ppria
 bñdixit. nos vō ex illa v̄tute quā ididit verbis.
 Cū ḡ sacerdos illa xpi vba. p̄nunciat b̄ ē corpus
 meū. et h̄ ē sanguis me⁹ panis et vini i carne: et
 sanguinē cōuertit illa vbi v̄tute q̄ vbi caro sem-
 ē et habitauit i nobis q̄ dixit et scā i mandauit

et creata sunt qua feminā mutauit in statuā et
virgā conuertit in colubrē. qua fōtes mutauit
in sanguinē. et aquā cōuertit in vinū. Nā si ver
bū helye potuit ignē de celo deponere nonne
verbū xpi poterit panē in carnē mutare. certe
maius est de nihilo creare qd nō est qd est i
aliud transmutare de cō. di. ij. re vera z. c. ponis
est incorpōrabiliter maius est qd de^o ita factus
est hō. qd non desijt esse deus qd qd panis ita fit
caro qd dñit eē panis. Illō p incarnationē sel
factū est istud per cōsecrationē iugiter fit. Ad
plationē ergo verboz panis diuinitus trāsub
stantiā in carnē. diuina enim materialis hui⁹
sacrificij subā est verbū qd accedens ad elemē
tū perficit sacramentū sicut verbū carni vnitus
efficit hominē xpm. Notandū autē est qd in
corpore xpi. xj. miracula cōsiderant^r de quibz
expressa reddi ratio nō pōt. hz silitudinarie rati
ones ad hoc deseruiant. Prīmū est qd panis z
vinū transsubstantiant^r in corpus z sanguinē
de quo iaz rationes posite sunt. Alia etiā ratio
huic deseruit: quia z cibus z potus corpōralis
fit caro z sanguis mediāte natura. multo ergo
fortius ipsa natura. s. oēs imediāte facere pōt
qd panis conuertat^r in corpus suū z vinū i san
guinē. Scdm est qd quotidie panis transsubā
tur in corpus z nullū fit augmentū in deo ratio
huic deseruit: quia z si scio aliqd secretū quod
pluribus manifestū. illud omnes illi me reue
lante sciant: tñ in me solo siue in mēte mea nul
lum ppter hoc fit augmentū. Tertiū quia quo
tidie sumitur z comedit^r nec aliqd fit eius dimi
nutio. ratio quia z si de lumine meo luā mille
sumant^r. nil deperit in eo. nam z vidua sarepta
na comedebat z nunqz diminuebat^r farina de
ydria. nec oleum de lechito. Quartū est qd indi
uisibile diuidit^r. z in qualibet parte eucharistie
totus z integer remanet ratio in speculo i quo
aliquid representat^r. z si diuidat^r per partes i q
libet parte idē representat^r. vt dicet^r in sequenti p
ticula super verbo fili mō. Quintū: quia a crios
is sumptū non coinquinat^r. ratio: quia nec sol
transiens super loca fetida coinquinat^r. xix. di.
scdm. Sextū quia corpus xpi qd est cibus vite
peccatoribus est mortale. vt dictū est in probe
mio huius partis. Ratio quia z infirmis z de
bilibus corpore bona cibaria vt capones. z bo
na vina sunt nocina. Septimū quia sumptus a
sacerdote z quolibet alio ore clauso in celū ra
pitur de con. di. ij. quia corpus in pn. vt iā dice
tur super verbo accipite. ratio quia de corpore
virginis incorrupte xps exiuit: qui etiā de mo
numēto clauso surrexit cū sit res simplicissima
z hostio etiā clauso in locū vbi erant discipuli i
trauit. Octauū cū sit corpus imensū z in tā par
ua hostia stat. ratio quia z pupilla oculi q mini

ma est magnū montē apprehendit. Nonus qd
idē corpus totū sil^r in diuersis locis cōsistit. z a
diuersis percipit^r. z vñ ratio: qz verbū h⁹ sel^r pro
latū iuxta vocis naturā totū sil^r est in aurib⁹ di
uersorū. Præterea qd fecit corpus z locū. vtrūqz
facit i altero eē vt vult. Rursus luna z sol z lu
men in diuersis locis z a diuersis vident^r. Deci
mū quia pane transsubstantiato remanent ac
cidentia panis. s. z potus color z sapor. Ratio
per silitudinē deficit hic vt dicet^r sup verbo fre
git. Undecimū quia sub specie panis est. z su
mif^r corpus z sanguis xpi. imo totus xps. simi
liter sub specie vini est z sumif^r vtrūqz. z tñ nō
est ibi duplex sumptio corpōis z sanguis xpi.
Ratio quia hz in vno prandio comedā ante po
tū z post. nō tñ dicoz bis prādere. z de hoc di
cet^r sub. vij. particula sup verbo fili mō. Vltimū
tñ sicut ait Leo papa de cō. di. ij. i quib⁹. Quid
qris nature ordinē in xpi corpore cū præter na
turā sit ipse natus xps ex virgine. Et nota qd qd
daz matrona singulis diebus dñicis offerebat
panes beato hze. qui cū post missaz solennia
corpus dñi illi offerret^r z diceret corp⁹ dñi nñi
Ihesu xpi custo. te in vi. eter. Illa lasciuia sub
rigit. ipse vero mor dextera ab eius ore conuer
tens partē illā dñici corpōis sup altare deo
fuit. deinde corā ppolo matronā interrogauit ob
quā cām ridere psumpsit. At illa inquit: qz pa
nē quā. pprijs manibus fecerā tu corp⁹ domi
ni appellabas. Tunc hze. p mulieris increduli
tate se i orōnē pstrauit. z surgēs pticulā illā pa
nis adinstar digiti carnem factā repit. z sic ma
tronā ad fidē conuertit. Drauit iteqz z carnē il
lam in panē conuersaz vidit. z matronē sumē
dā tradidit. Legit quoqz qd cū hugo de san
cto victore docto: excellentissimus vltima in
firmitate laboret corpus dñi instanter pecijt si
bi dari cūqz nullū cibū retinere posset. fratres
eius turbationē timentes. simplicē sibi hostiaz
attulerunt. qd ille per spiritū agnosces ait. Ad
sereat^r vestri deus fratres. cur me deludēt vult
tis. Iste ei quē portastis dñs meus nō est. at il
li attoniti mor corpus dñi attulerunt. sed ipse
se videns nō posse recipere. eleuatis in celū ma
nibus sic orauit. Ascendat filius ad patrē z spi
ritus ad eū qui fecit illū. ecē. vl. Et inter hec ver
ba spiritū emisit z corpus dñi inde disparuit.
Quinqz autē ex causis sacramentū corpōis z
sanguinis sui xps sub alia specie sumēdū insti
tuit. Prīma est ad augendū meritū: qm aliud
ibi cernitur. z aliud esse creditur: vt fides habe
at meritū cū humana ratio non prebet expe
rimentū de pe. di. iij. in domo. Scda est ad for
tuendum sensum ne abhorreat animus qd cer
neret oculis: quia non consueuimus carnem
crudaz comedere vel sanguinē humanū bibe
re.

de con. di. ij. panis est. Fonet enim sensus i vno
 du v3 solita pcipit z edificat fides in altero du
 in eo qd videt qle sit illud qd si vidit agnoscit.
 Tertia est ad vitandū ridiculū ne insultaret pa
 ganus cū illud ageret xpianus: vt ita veritas as
 sit z ridiculū desit. Quarta qz nō posset morta
 lis hō intueri claritatē q est i corpore xpi q ex
 perti sunt discipuli in transfiguratione. ppter ea
 panis confirmat. z vinū letificat cor hois. Qui
 ta nō sumit sub specie agni ne iudicare videa
 mur de more legali agnū offerentes. Sequit
 fregit. qri solet quid xps in mensa tunc fregit z
 quid sacerdos nunc in altari frangit. z fuerit
 qui dixerunt q sicut post consecrationē vera
 panis remanent accidentia. sic z vera panis sub
 stantia: qz sicut subiectus nō pōt subsistere sine
 accidentibus. sic accidentia nō possunt subsi
 stere sine subiecto: qm accidentis esse nō ē ali
 ud qz inesse. sed panis z vini substantiis pma
 nentibz ad plationē illoz verborz corpus z sū
 guis xpi veraciter incipiunt esse sub illis. ita q
 sub eisdē accidentibus vtrūqz vere suscipit. scz
 panis z caro vinū z sanguis. quoz alterz pbat
 sensus reliquū credit fides. Dij dicunt q subā
 panis frangit ac atterit inducētes ad hoc illd
 apli panis quē frangimus. Et Lucas vna sab
 bati cū venissemus ad frangendū panes zc. Et
 fm eos dū facim a mure corrodif etiā ipsa pa
 nis subā comedit sub qua corpus xpi mor eē
 desinit cū corodi incipit d con. di. ij. qui bene.
 infra sup verbo. hoc est corpus. Inno. iij. dixit
 in speculo ecclesie q forma panis frangit z at
 terit: sed corpus xpi sumit z comedit ea q no
 tant corruptionē referens ad formā panis. ea
 vō q notant acceptionē ad corpus xpi. Berē
 garius qppe quia suspectus habebat de heresi
 corā nicolao papa cōfessus est panē z vinū q
 in altari ponunt post cōsecrationē nō solū fac
 mentū. sed etiā in veritate vtz corp⁹ z sangui
 nē xpi esse. z sensualē nō solū facim. sed etiā in
 veritate manibus sacerdotū tractari frāgi z fi
 deliū dentibus atteri. nō autē corpus xpi vlt
 partes diuidit vel dentibus lacerat cū si imor
 tale z impassibile. sed in qua re fiat fractio vel
 attritio. Btius Aug. de cō. di. ij. q māducat oī
 dit dicēs. Qm xps māducat reficit nō dicit nec
 qm manducamus partē de illo facim⁹. z qdem
 in sacro sic fit. nā z xps carnalē sensus discipu
 loz redarguit qui putabant carnē eius sicut a
 liā carnē diuidenda; in partes z morib⁹ lacer
 andā. Dī autē forma panis nō q sit sed qd fu
 it sicut dicebat symon leprosus nō q talis. eti
 steret. sed qz talis exstiterat. Si vero querat qd
 a mure comedit dū corrodif vel qd incinerat
 dū facim cremat. Rūdet ipe Inno. q sicut mi
 raculose subā panis conuertit in corpus dñi.

z cū incipit esse sub sacro. sic quodā mō mira
 culose reuertit cū ipz ibi desinit esse non. q illa
 panis subā reuertatur q transiit in carnē: sed
 eius loco aliud miraculose creat: qm h mō
 accidentia sine subiecto possint sic esse sic edi.
 Dedit. Querit solet qle corpus xpi in cena de
 dit mortale aut imortale. passibile aut impassi
 bile. ac cetera q ad hanc pñinent qōez. Et h sim
 plicitate fidei sufficiat dicere q tale dedit quā
 le voluit. Et rursus quale dedit ipse nouit. Su
 erunt tñ q dicerent q sicut veraciter ipse idē
 erat qui dabat z qui dabat. ita in eo qd dabat
 erat passibilis z mortalis. z in eo q dabat erat
 imortalis z impassibilis. sicut visibiliter gestabat
 z inuisibiliter gestabatur. inuisibiliter in quā qz
 tū ad formā corporis nō qstū ad speciem sacri.
 Nā in eo qd gestabat qd erat hoc apparebat.
 In eo vō q gestabatur qd erat ipse nō videba
 tur: quia forma panis z vini velabat formā car
 nis z sanguis. Dic est ille verus dauid qui co
 rā achis rege geth suis manibus ferebat. Qm
 igitur imortalis dabatur incorruptibiliter e de
 batur. Di pfecto concedunt. q si pars aliq sa
 cramenti per tridū mortis xpi referuata fuisse
 Idē corpus sū z iacebat mortuū in sepnichro
 z manebat vinū sub sacramento in ara crucis
 patiebatur z sub forma panis nō ledebat. Sed
 qm incredibile iudicatur vt fm eandē naturā
 simul esset mortalis z imortalis qm congrue
 bat ei fm eandē personā. Fuerunt alij q dixer
 unt q xps mortalis vtrūqz fuit non necessitate
 sed voluntate. eo quippe q imūnis erat ab om
 ni culpa liber erat ab omni pena vt nil morti d
 beret. p eo q nil peccati haberet. Sustinuit tñ
 sponte mortalitātē: quia mortē sustinere vole
 bat. qm si mortalitātē non suscepisset oīo mori
 nō potuisset. vt ergo pbarer q mortalis erat nō
 necessitate sed voluntate qm voluit mortali
 tē deponere. sed qm voluit mortalitātē recepit.
 Legitur in euangelio q cū iudei duxissent ihe
 sum vltz ad supciliū montis z eū pcpitare vel
 lent. ille transiens p mediū illoz ibat. cū ergo es
 set ducendus teneri se sicut passibile tolerabat
 sed cū esset pcpitandus sic impassibilis p me
 diū illoz transibat. Pōt tñ salua fide cōcedi q
 tunc tale dedit quale tūc habuit mortale v3 et
 passibile. nō q posset pati sub sacramento. sūc
 sed qd sub sacramento poterat. s. tunc. Nūciat
 rem sumit a nobis imortale z ipassibile. nec tñ
 maiore nunc h3 efficacīā. sicut nec maiore po
 tentiā. q ergo passibilis edebat z tñ nō ledeba
 tur nō erat humane nature sed diuine potētie
 q valebat qd oīo volebat. Discipulis suis.
 Dubitari solet vtz iudas cū alijs accepit eucha
 ristīā. Lucas enī ostendit iudā interfuisse cū a
 lijs qui statim post calicis traditionē traditorē

cōmemorat dicens. Hic est calix noui testamē
 ti in sanguine meo q̄ p vobis effundet. Verū
 tñ ecce manus tradentis me meū est in mēsa
 quotquot autē interfuerunt eucharistiā acce
 perunt. Marco testante q̄ ait. Et biberūt ex eo
 oēs. Iuxta q̄ xps ipse p̄ceperat teste matheo.
 Bibite ex hoc oīs. Ecce tra iudas nō interfuit
 se pbat. Nā scdm matheū statim dixit Ihesus
 bibentibus calicē ne bibā animō de hoc genis
 mine vitis vsq; in diē illud cū illud bibā vobis
 scum nouū in regno patris mei. Iudas ergo nō
 aderat: qz cū eo nō erat bibiturus in regno. In
 hoc casu forte tenendū est illud qd̄ Jo. insinuat
 at: qz cū iudas accepisset buccellā exiuit conti
 nuo. Erat eiz nor. xps autē post alios cibos tra
 didit eucharistiā. Luca testante q̄ ait. Similiē
 et calicē post q̄ cenauit. Patet ergo q̄ iudas p
 us exiuit q̄ xps traderet eucharistiā. qd̄ ergo
 Lucas post calicē cōmemorat traditorē p̄ca
 pitulationē intelligi dictū pōt: qz sepe in sacra
 scriptura qd̄ prius factū fuerat posteri⁹ enarra
 tur. sicut mathei biduo añ pascha cōmemorat
 alabastrū vnguenti: qd̄ fm̄ Jo. añ sex dies pa
 sce mulier in domo symonis leprosi effudit.
 Sed concessō q̄ iudas accepit eucharistiā qd̄
 pleriq; concedunt q̄re medicus salutaris medi
 cinā dedit egrotō quā ei mortiferā esse sciebat
 qm̄ q̄ manducat indigne iudiciū sibi tē. Rñ
 deo forte vt suo doceret exēplo q̄ sacerdos nō
 d̄ illi cōiōnē negare c⁹ crimen et si sibi notū
 nō tñ est ecclesie manifestū ne forte nō sit cor
 rector sed p̄dior. vñ legiē in canone de cō. di.
 ii. nō phibeat. Nō phibeat dispensator. i. sacer
 dos. pingues terre. i. peccatores mensam dñi. i.
 corpus et sanguinē xpi manducare sed mone
 at exactorē timere. sed cū minus malus sit red
 di suspectū de crīe q̄ cōmittere crimen. et d̄ du
 obus malis cū alter vget. minus tñ sit eligendū.
 di. xiiij. di. duo. et c. neri. vñ q̄ discretus sacer
 dos negare d̄ eucharistiā crīso q̄renus min⁹
 malū incurrat vt maius euitet. i. vt reddat sus
 pectus me manducant indigne. Sane cum
 nemo d̄beat vñū mortale cōmittere ne. prim⁹
 aliud mortale cōmittat eligendū est potius sa
 credtori nō. p̄dere peccatorē q̄ vt ille nō peccet
 sed ille potius d̄ eligere vt abstinendo reddat
 suspectus q̄ q̄ cōicando manducet indigne.
 xiiij. di. c. i. Sed q̄rit an xpus ad bonū an ad
 malum eucharistiā iude tradiderit. Et quidem
 nō videt ad bonū dedisse ne sua sit intentione
 fraudatus. qui teste p̄pheta fecit vniuersa que
 voluit. iudas enī nō ad bonū sed ad malū acce
 pit. sed nec ad malum dedisse videt: qz xps nō
 est actor malorū sed vltor. Rñdet q̄ si bec p̄po
 sitio ad cū d̄ dedit ad malum intentionē de
 nolet vel affectū falsa est p̄positio. Si autē cō

secutionē innuat vel effectum vep est. Sane
 xps buccellā intinctā iude porrexit cōstitutū ē
 ab ecclesia ne eucharistiā det intincta de con.
 di. ii. cum omne. Nec d̄ intelligi q̄ sub buccel
 la panis intincta xps eucharistiā viderit tradi
 tori: sed per buccellā intinctā atq; porrectā suū
 deniq; traditorē exp̄ssit. Sequit. Accipite et
 manducate. Quis vñq; crederet q̄ panis i car
 nē et vinū in sanguinē conuerti potuisset: nisi
 ipse saluator hoc diceret. Qui panē et vinum et
 oīa ex inuisibilibus creauit. voluit ergo p nos
 panē et vinum sibi offerri. et ab ipso diuinitas cō
 secrari: vt fidelis ppl's credat. vep esse misteriu
 qd̄ ipse tradidit discipulis suis dicens. Accipite
 et manducate. sicut et de calice dixit. Sane
 nō est intelligendū q̄ sumptū corpus de manu
 dñi sibi discipuli ministrarent. Sed q̄ cōsecra
 uit idē et ministravit. ac si diceret. Cōedite hāc
 vtrāq; b⁹ sacramenti cōmestione insinuans.
 Dupliciter enī corpus xpi comedit: qz duplici
 intelligit. i. vep qd̄ de virgine traxit et in cruce
 pendit et mysticū qd̄ est ecclesia xpi spu vege
 tata. De vero corpore dñs ait. hoc est corp⁹ me
 um qd̄ p vobis tradet. De mystico dicit apl's
 Unus panis et vñū corpus multi sumus. Vep
 corpus xpi comedit sacramentalit. i. sub specie.
 Mysticu autē comeditur spūaliter. i. sub specie
 panis in fide cordis. De cōmestione sacramen
 tali dicit dñs. Accipite et comedite: hoc est cor
 pus meū qd̄ p vobis tradet: hoc facite in meā
 cōmemorationē. Hoc mō taz boni q̄ mali xpi
 corpus manducant: sed boni ad salutē. mali ve
 ro ad iudiciū. Nisi enī et mali xpi corpus come
 derent nō dixisset apl's ad corinth. xi. Qui mā
 ducat indigne iudiciū sibi manducat non diu
 dicans corpus dñi. Ille autē idigne sumit q̄ sa
 cramentaliter et nō spūaliter sumit. Nam et iu
 das cū alijs traditur eucharistiā accepisse. vt iā
 dictū est. De spiritali cōmestione dñs ait. Nī
 si manducaueritis carnē filij hoīs et biberitis e
 ius sanguinē nō habebitis vitā in vobis b⁹ mō
 corpus xpi comedunt soli boni. vnde qui man
 ducat meaz carnem et bibit me. sang. in me ma
 net et ego in eo. Nam qui manet in caritate in
 deo manet et deus in eo: vt quid paras dentes
 et ventrē crede et manducaſti de cō. di. ii. vt qd̄
 qui credit in xpm comedit ipsum: qm̄ in corpo
 ratur xpo per fidem. i. mēbrū eius efficitur. vel
 vnitatem corporis eius firmitus solidatur. Alibi
 enī qd̄ māducat icorporat. et q̄ māducat icor
 porat. hic at q̄ māducat icorporat. et q̄ mādu
 cat icorporat. Vtrūq; modū edēdi xps insinuat.
 vbi dicit. Spiritus est qui vivificat caro nō
 pdest quicq; quia caro xpi nisi spiritalit cōe
 datur non ad salutem sed ad iudiciū mandu
 catur. Sed quid sit de corpore xpi postquā

sumptū fuit et cōmestū. Rūderi pōt qd si p̄sentia gr̄is corporalis in celo gr̄at ubi xps est i de xtera dei sedens de cō. di. ii. tribus. Ad tps tñ p̄sentia adhibuit corporale vt ad spūale p̄ntiam inuitaret. vñ cū sacramentū tenet gustat et comedit xps corporali adest in visu et in sapore et q̄diu corporalis sensus afficiat corporalis p̄ntia nō auferet. Postq̄ vñ in p̄cipiēdo sensus d̄ficat corporalis. deinceps nō est q̄renda p̄ntia corporalis: sed spiritalis est retinenda: quia d̄spensatōe cōpleta xps de ore trāsit ad cor. Melius est enī vt p̄cedat in mentē q̄ descendat i ventrē cibus est nō carnis sed aīe. venit vt comedit nō vt cōsumat. vt gustet nō vt icorporat. ore comedit sed stomacho nō digerit. reficit animū: sed nō effluit in secessus. Illud vero qd dñs ait. Omne qd in os intrat in ventrem vadit et in secessum emittit. nō de spūali sed de carnali cibo dictum est. qd si forte secessus aut uomitus post solā eucharistie p̄ceptionē enerit ex accidentibus humoribus gr̄at cū iter duz humores absq̄ cuiuslibet cibi materia. uel effluant in secessum. uel emittant ad uomitus. ita qd q̄rtum ad nos seruat p̄ oīa corruptibil' cibi s̄titudinē: sed q̄rtum ad se nō emittit inuolabilis corporis vitatē. species q̄q̄z corrodit et maculat. sed vitas nunq̄z corrumpit aut inquinat. si q̄ tale qd videris noli timere sibi. sed esto sollicitus tibi ne tu forte ledaris si male credideris. Sequit' hoc est corpus meū. Cū ad plationē istoz verbor' hoc est corpus meū panis mutet' in corpus. et ad plationē illoz vbor' hic est sanguis meus vinū mutet' in sanguis de con. di. ii. panis est et prius. p̄ferant ista vba quā illa videt' qd panis prius mutet' in corp' q̄ vinū in sanguinē. Et ita videt' p̄ consequens qd corpus sine sanguine est. vel sanguis est sine corpore. Propterea dicūt a quibūdā qd cū totus ē dictum totū est factum nolentes vel nō volentes ipsius cōuersiōis determinare momentū. Alij vñ dicunt qd h̄ ad plationē p̄cedentiū verbor' panis antea mutet' in corpus. et ad plationē sequentiū vinū postea mutet' in sanguinē nūq̄ tñ corpus est sine sanguine vel sanguis sine corpore de con. di. ii. cōperim'. sicut neutrum est sine aīa sed sub forma panis sanguis existit in corpore p̄ mutationē panis in corpus. et eod̄ uerbo. nō qd panis. i. corpus in sanguinē. vel vinū mutet' in corpus sed neutrum pōt existere sine reliquo. de hoc iā dicef. Sed gr̄is qd demonstrat' xps qñ dicit. hoc est corpus meū. p̄ hoc p̄nomen hoc. nō enī videt' qd panē: qd panis si erat corpus xpi nec etiā corpus: qd nodū illa vba p̄tulcrat ad quoz plationē panē mutauit i corpus. Sup hoc dicunt quidā qd p̄ hoc p̄nomen nūq̄ illud demonstrat'. Sed illud materialiter

ponit'. Sed fm hoc quō p̄ dictionē nihil significante fit transsubstantiatio. p̄terea dñs vtebatur illa voce significatiue. et nos vtimur materialiter. ergo nō facimus. qd ipse fecit. Alij dicūt qd ea vis data est ipsis verbis qd ad ipsoz plationē fit transsubstantiatio. Itē iō sacerdos ea nō p̄fert significatiue: qd nō posset sic ea p̄ferre. Mentiret' enī si diceret hoc est corpus meū. Vt a p̄missis qdñs laq̄o facile se absoluit qui dicit qd xps tunc cōfecit qñ benedixit. de quo dictū est sup verbo benedixit. Nam si opponat' de sacerdote qd tunc cōsecrat cū illa verba pronūciat. Rūdet' qd sacerdos nihil demonstrat cū illis verbis nō vtatur enūciatiue sed recitatiue. quēadmodū et cū ait. Ego sum vitis v̄a. ego sū lux mundi et innumera talia. Rursus q̄ritur qd demonstrat' cū dicit. Adhucate ex hoc oēs. h̄ in nullo q̄tuor euangelistaz hoc legat' de corpore. sed tñ de sanguine inuenit' dictū. Vbite ex hoc oēs. Cū enī iā panē fregisset. si demonstrat' aliqd fragmentoz illud nō debebat oēs comedere. sed singulis debebat singula d̄tribuire de cō. di. ii. singuli. et c. se. si d̄monstrat corpus nō poterant ex illo: sed illud comedere: qd corpus xpi nō manducatur per partes s̄ integz. Sane frequenter in sacra scriptura videtur agi de vno sed agitur de diuersis: vt est illud. Benedixit fregit et dedit. Benedixit panē. fregit formā. et dedit corpus. Eodē mō cū dicit. Manducate ex hoc omnes p̄nomen oīū dicit integz corpus. et p̄positio innuit formā diuisam vt iste sit sentus. Comedit corpus integrū sub forma diuisa. Nā sola forma p̄ partes diuidit'. et totū corpus integz manducat'. Sili mō pōt intelligi qd subiunxit. Hoc est corpus meū. i. illud qd p̄beo sub hac forma. Querit' etiā si additio vel subtractio vel transpositio vel interpositio vel mutatio fiat in illa forma vborū quā xps exp̄ssit vtp̄ effectū consecratōis impediatur. vt si dicatur addendo hoc est corp' meum qd assumpsit de virgine. vel subtrahēdo hoc est corpus. nō dicendo meū. aut transponēdo dicendo corpus meū hoc est. vel interponēdo vt hoc est vtiq̄ corpus meū. siue mutando hoc est corpus ihesu. Sane grauit' peccat qui qd liber hoz quolibet attentauerit. p̄sertim si formā intendat mutare vel heresim introducere. de con. di. iiii. retulerunt qd forma verbor' quā xps exp̄ssit per omnia debz illibata seruari. q̄nis fm philosophū noīa et verba trāspōita idē significet: extra de Baptis. cām. que neq̄z vtile p̄ inutile vicietur. et nō verbum ex verbo: sed sensum ex sensu transferendum est: extra de verb. sig. p̄terea. Quid si inter plationē forme panis et vini interponatur spaciū. et quidem nihilominus sit transsubstantiatio. de hoc tñ dubium

nō est fm illos q̄ dūas afferunt esse formas vt
iā dices. de hoc nota de cō. di. iiii. si nō sanctifi
cat. Sed cū ad plationē istoz verbor. Hoc
est corpus meū panis mutet in carnē: de con.
di. ii. panis est. et ad plationē illoz. Dic est san
guis meus vinū mutet in sanguinē. vides q̄ pa
nis sine vino vel vinū sine pane valeat cōsecre
ri vt pmissum est. et ita si post plationē istoz
et ante plationē illoz impedimentū accadat sa
cerdoti quo minus pcedere valeat. vt q̄ panis
sit mutatus in carnē uino in sanguinē nō mu
tato. Nūquid ergo hoc casu alius sacerdos to
tū repeter a principio. et sic sup panē iterabitur
consecratio. an vō ab eodē loco tū incipiet in
quo sacerdos ille dimisit. et sic diuidet misterii
um vnitatis: extra de elec. qd̄ sicut. Sup B ita
q̄ legit in consilio theotano. vij. q. i. nihil. Lē
sumus conuenire vt cū a sacerdotibus missa
rū tpe sacra mysteria cōsecrant si egritudis ac
cidat cuiuslibet interuentus quo ceptū neqat
consecratiois explere misterii sit liberū epō vel
psuero alteri consecratōem etq̄ cepti officij
vt pcedentibus supple qui defecerunt libenter
Alij p cōplemento succedant. de hoc etiā dice
tur in. vij. particula sup verbo noui et eterni. ad
fi. Ulex cū inter theologos de tpe consecratio
nis sit diuersa sūa quibūdā dicentibus q̄ cū
totū est dictū totū est factū alijs afferentib⁹ q̄
panis ante mutat in corp⁹. et postea vinū mu
tatur in sanguinē vt dictū est. iō pleriq̄ tutius
incedentes affirmant q̄ alius sacerdos repe
re debet consecrationē atq̄ pficere: qm̄ nō dī
iteratū q̄ nescitur esse factū: extra de sacra. nō
ite. c. i. tū ne vlla fiat iteratio vel diuino sacmē
ti ne aliq̄s scrupulus erroris vel dubitatiois re
maneat consultius iudicatur: vt illa talis obla
ta studiosissime p infirmis recōdatur. et super
alijs speciebus panis et vini totus canon repe
tatur. et pmissa hostia consecrata in fine misse
a ministro vel alio sumat. Sed si vinū inue
niri nō possit. vel aliquo casu intercedente de
fuerit. Querit vtrū necessitate cogente. vel cau
intercedente sola panis materia possit i eucha
ristiā consecrari. sicut et sub sola panis specie
bet eucharistiā referuari. Sunt sane qui dicūt
q̄ cū verbū et elementū conficiant sacm. nec
forma verbor. nec materia rez q̄s xps expressit
mutari siue dimidiari pōt: q̄ sicut vinū sine pa
ne sic panis sine vino minime consecratur. vii
siue aq̄ p vino mittat in calicē siue ordeū pro
frumento forme in panē. sicut neutq̄ per se sic
neutq̄ cū alio transubstantiat i carnē aut mu
tat in sanguinē. Nā si panis sine vino vt vinū
sine pane mutari possit in carnē aut sanguinē
In his itaq̄ regionibus in quib⁹ alterutū iue
niri nō pōt licite possit alterq̄ sine altero cōsecrari.

ri. minus enī ignorātia q̄ necessitas. vel negli
gentia q̄ difficultas excusat. Alij vō dicunt q̄
cū xps prius conuerterit panē in carnē. et pos
tea mutauerit vinum in sanguinē sicut euan
gelice lectōis textus ostendit. et sine vino panē
et sine pane vinum cōsecrari contingit. Brauiē
tū offendit q̄ negligenter vel ignoranter alteru
trā speciē p̄mittit. Brauius qui scienter aut
sponte maxime si formā intendit mutare vt be
resim introducere. Quid ergo faciendū est sacer
doti si vinum post cōsecrationē cōparat p̄ter
missum. Rūdeo si hoc studiose cā introducen
di heresim factū est nō est sacramentū corpo
ris. Si vō p obliuionē vel negligētiā nihilomi
nus facta est cōsecratio corporis. vt pmissū est
de cō. di. iiii. retulerunt. Tunc enī vt dicunt ali
qui vinū apponere o. et super illud. solū uerba
ad cōsecrandū sanguinē repetere. s. ab illo loco
sili mō rē. usq̄ in finē. obmissis tū crucib⁹ ou
ab⁹ q̄ sunt sigillatim sup panē. Alij dicūt q̄ uinū
nō appositū i calice panē cōsecratū o. inuiter
sic q̄ abq̄ aliq̄ re petitōe sumere sacrificiū. sic
fit in die parasceue. Alias vt q̄ nō d. uinū ap
poni ne scandalū genere. Sed q̄ pmi dicunt
vius est. nā utili⁹ scādālū nasci p̄mittit quā vi
tes reliquit: extra de re. iur. q̄ scandalizauerit.
Si enī hec vītas p̄mittat. s. q̄ uinū nō appo
nat nō pōt uere dici hoc sacm cōmixtio cor
poris et sanguis. nec corpus xpi sine sanguine su
mi o. de con. di. ii. cōperimus. uel hostia serue
tur. et super alijs speciebus canon repetat ut p̄
missum est. Ueruntū si sacerdos aq̄ gustata ie
innū soluerit. illa die nō iteret sacm. Si autez
ante uerba transubstantiationis. s. hic ē calix et
aduerterit uinū fore p̄missum. uel etiā utrū
q̄. s. uinū et aquā. tunc illa apponat in calice et
in cōsecratōe pcedat reincipiens ab illo loco.
Hanc igit oblationē rē. Si vō uinū sine aqua
apponat. nō iō minus est sacm. ut dices in se
quenti particula sup vbo noui et eterni testamē
ti. Qd̄ si aliqd̄ de sanguine stillauerit. de hoc di
ces etiā sup vbo q̄ p multis. Ulex cū interdum
vni pontifici multi sacerdotes cōcelebrant. pro
ut dices in. vi. p̄te sub quā feria cene dñi vbi a
gitur de oleo infirmoz. Si forte nō sit omnes
cōsecratioia verba. p̄nunciet. Querit an ille so
lus conficiat: q̄ p̄mus illa p̄nunciat. et an ceteri
ri iterant sacm. Si enī hoc concedatur pos
terit contingere q̄ ille nō conficit qui p̄cipua
liter celebrat. et ille conficit qui secundario cele
brabit. et sic pia celebrantis intentio defraudat
tur. Sane dici pōt quia siue prius siue posteri⁹
pferant sacerdotes referri o. eozū intentio ad
instans platōis epī cui p̄cipaliter concelebrā
ti concelebrant. et tunc omnes simul consecrāt
et conficiunt. Quāq̄ nōnulli consentiant q̄ q̄

pmus. pronunciat. ille cōsecrat ne alioꝝ defra-
 dat intētio: qz factū est q in: edant. Lōs uenē-
 runt autē p̄p̄terī cardinales romanorū circū-
 stare pontificē z cū eo pariter celebrare. z con-
 sumato sacrificio de manu eius cōione accipe-
 re significantes ap̄los qui cū dño pariter dis-
 cībentes sacra de manu eius eucharistiā acce-
 perunt. Et in eo q̄ concelebrant ostendunt a-
 postolos tunc a dño ritū h̄ sacrificij vidisse.
 Sane dictis uerbis illis hoc est corpus meum
 sacerdos eleuat corpus xp̄i. p̄mo ut cuncti astā-
 tes illud uideant z petant q̄ pficit ad salutē.
 Iuxta illud. Ego si exaltatus fuero a terra zc.
 Sc̄do ad notandū q̄ nō est aliud dignū sacrifi-
 cium. imo est sup̄ omnes hostias. Tercio exal-
 tatio eucharistiē i manu sacerdotis signat xp̄z
 vtz panē p̄p̄hetas in scripturis exaltatū quā-
 do. s. eius incarnationē p̄p̄hetabant. Uñ yf.
 Ecce virgo concipiet. z hunc cibum fore ceteris
 excellentiorē. Silt z de potu. Quarto signi-
 ficat resurrectionē. Quito hostia eleuat ut po-
 pulus nō pueniens consecrationē: sed ex h̄ co-
 gnoscens illā factā esse z xp̄m sup̄ altare uenisse
 reuerenter ad terrā p̄ferant. Iuxta illud
 ad philippenses. In nomie ih̄esu omne genu
 flectat zc. z illum corde z ore adorent. Iuxta
 illud apl̄ ad romanos. Lorde credit ad iustici-
 am. ore autē confessio fit ad salutē. alia rō pō-
 tur p̄pe finē. xi. particule canonis. Licet igitur
 fides sufficiat ad salutē. Iuxta illud Augusti.
 de con. di. ii. ut quid. Crede z manducaſti: nō
 tñ sup̄flua est eleuatio. tum p̄pter cās p̄missas
 tum q̄a ibi tps z locus agendi opus se offerūt
 fides sine operibus fm̄. Ia. mortua est. p̄p̄ eas
 dē quoqz cās calicis eleuatio licet sanguis vi-
 ri nō possit sup̄flua nō est. vtz autē calix coop-
 tus debeat eleuari dicet in sequenti particula
 sup̄ verbo qui p̄ vobis. Et tā corp⁹ q̄ calix cūz
 vtrāqz manu eleuantur p̄pter maiorē reueren-
 tiā z securitatē. Et exinde stringit pollices z in-
 dices. prout dicet sup̄ verbo vinde z memores
 In eleuatione autē vtriusqz squilla pulsatur
 nā in veteri testa. leuite tpe sacrificij tubas clā-
 gebant argenteas vt eaz sonitu p̄p̄s p̄monit⁹
 foret ad adorandum dñm p̄patus. Et p̄p̄ eāz
 eandē squilla pulsatur dum corpus xp̄i ad ifir-
 mū portatur. Modula etiā capellā dñi pape ba-
 iulans squilla fert ob reuerentiā reliqz q̄s por-
 tat. Tunc etiā cerci accendunt p̄pter cām i
 sa parte sub ti. de acolito scriptam.

De septima particula canonis. Rubrica.

Simili modo zc. septia ps
 l̄ sub vtrāqz specie
 sumat vtrūqz. s. corpus z sanguis
 vtrāqz tñ ip̄s consecratur z neu

tra sup̄fluit de cō. di. ii. cōpim⁹. vt ofīdat q̄ xp̄s
 hūanā naturā assumpsit. s. corp⁹ z animā vt to-
 tum redemeret. panis enī reformatur ad carnes
 z vinum ad animā: qz vinum sanguinē opera-
 tur in quo sedes est anime. xxi. q. ii. moyses. vii
 legif in leui. Anima carnis i sanguine ē. Moys-
 ses quoqz testat q̄ caro p̄ corpore. sanguis at
 offert p̄ anima. quo circa panis z vinum in sa-
 crificio offerunt qd̄ valet ad tuitionē corporis
 z anime. ne si sub specie panis sanguis sumat
 cum corpore. z sic sub altera tñ specie sumat
 ad alterius tñ putet peruenire ad salutē. Et q̄z
 vis sub specie panis sanguis sumat cū corpore
 z sub specie vini sumat corpus cū sanguine. ta-
 men fm̄ Inno. iii. nec sanguis sub specie panis
 nec corpus sub specie vini bibitur aut comedi-
 tur: qz sicut nec sanguis comedit. nec corp⁹ bi-
 bitur. ita neutz sub specie p̄is bibitur: aut sub
 specie vini comedit. Et si cōcessibile videat q̄
 corpus bibendo z sanguis comedendo sumat
 tur. Est ergo fm̄ cū modus sumēdi carnē z s̄a-
 guinē quo neutz manducat aut bibitur. Et iō
 recte statuitur in canone de cō. di. ii. cōperim⁹
 q̄ corpus xp̄i sacerdos sine eius sanguine non
 sumat. vñ in q̄busdā locis post sumptionē cor-
 poris z sanguinis xp̄i aliqd̄ de ipso sanguine re-
 seruat in calice z sup̄ infunditur vini puri
 vt alij cōcantes inde sumant. non enī esset de-
 cens tñ sanguinē conficere. nec calix capax in-
 ueniret. Vtrū autē p̄ contractū sanguis vi-
 nū appositū efficiatur sacz. dicet sup̄ verbo h̄
 ē calix. Sequit posteaqz cenat⁹ est zc. xiii.
 luna primi mensis ad vesperā. xp̄s fm̄ legē typi
 cū pascha cū apl̄is celebravit. de quo cū dixit
 ser desiderio desideravi hoc pascha manduca-
 re vobiscū anteqz patiar cur hoc diceret statiz
 ostendit vt. s. veteri pasce finē iponēs. noui pa-
 sce substitueret sacm̄. Accipiens enī panē bñ
 dixit ac fregit deditqz discipulis suis dicens.
 Accipite z comedite hoc est corpus meū qd̄ p̄
 vobis tradetur. Silt z calicē postqz cenauit vi-
 cens. Bibite ex hoc omnes. hic est sanguis no-
 ui testamenti qui p̄. v. z. p. m. e. in. r. hoc facite
 in meā cōmemorationē. Hac igit institutione
 formati celebramus iugiter p̄ misterium qd̄ se-
 mel offerebat in p̄ciū. nā vbi vītas venit figu-
 ra cessauit. Xps enī p̄ cenā corp⁹ z sangui-
 nē suū dedit apl̄is vt hoc sacm̄ uelud ultimū
 testatoris mādātū arti⁹ memorie cōmendarēt
 de cō. di. ii. liqdo. vñ nouissimū cōdens heredi-
 bus testm̄ dixit uos estis qui pmanistis meū
 in tentationibus meis. z ego dispono vobis re-
 gnū sicut pater me⁹ mihi disposuit ut edatis z
 bibatis sup̄ mensam meā in regnō meo. Et l̄
 apl̄i eucharistiā nō ieiuni acceperunt. nō ideo
 calumpniandū est q̄ p̄ans debeant hoc sacz

recipere sicut faciebant illi quos apłis arguit
dicens. Conuenientibus nobis in unum. iam
nō est dñicā cenā manducare. vnusquisq; enī
presumit cenam suam ad manducandum. & a
lius quidē esurit. alius ebrius est. Itē ex hoc v
bo postq; cenatum est videtur q; sacerdos cōi
care o; priusq; transeat ad calicis consecratio
nem. Sed de hoc dicitur sub ti. de cōicatioe
sacerdotis. Sequitur. Accipiens & hunc pre
clay calicē &c. ponitur continēs pro cōtento.
Nam & vnus & idem. & tunc & nūc. & hic & ali
bi sacrificatur ab omnibus totus est in celo to
tus est in altari simul & sedet ad dexterā patris
& manet sub specie sacramenti. sicut tactus est
in. vi. particula super verbo elenatis oculis. Nō
autē vinum in calice cōsecrauerit p; ex eo qd
ipse subiunxit. Nō bibā animodo ex hoc geni
mine vitis &c. Et sunt iste consecratōes tuz su
gno crucis. vt dictum est in. vi. particula super
verbo benedixit. q; virtute crucis & verbor; fit
transsubstantiatio naturaz. Dec autē sunt ver
ba hic est calix mei sanguinis. i. cōtinēs sangui
nē meū. vel sanguis significans passionē. Et
nota q; passio dī calix vel a calida potione. vel
q; mensurare sumit. Fidelis enim deus q; non
sinit nos affligi plusq; portare possum. De ca
lice dictum est in parte pma sub ti. de picturis.
Dic autē paz elenato calice sacerdos illum de
ponēs nō deserit cum ad notandum q; quili
bet apłor; sic calicē accepit q; unicuiq; domi
nus ministravit. Sequit. Noui & eterni tes
tamenti &c. Subaudi cōfirmatio noui dīc qā
nos inonat per fidē xpi eterni dicit. q; lex no
ua nō est transitoria sicut antiq; extra de cele.
mis. cū marthe. Vetus enim testamentū q; bir
cor; & uiculor; fuit sanguine dedicatū pmitte
bat homini tpalia & transitoria. Nouū vero q;
xpi sanguine fuit cōsecratum p;mittit eterna
& ideo testamentū. i. illud fuit uetus & transito
rium. hoc autē nouū est & eternū. De nouo ha
betur Luc. xxi. Dispono vobis regnū &c. vt su
pra. vel inde pbatur eternum. i. ppetuū. vii asse
rit nouū. i. vltimū. Nouissimū enī hois testamē
tuz imobile p;seuerat. quia testatoris morte fir
matur. Iuxta illud apli. Testamentū in mortu
is cōfirmatur. ē. aliqd nō valet dum viuūt q; te
status est. Porro testamentū nō solū dī scri
ptura sed & promissio. vt dicitur i. p;hemio. vi.
partis. & fm hunc modum dicitur. Dic est san
guis noui & eterni testamenti. i. cōfirmatio no
ue & eterne p;missionis sicut dñs ipse p;mittit.
Qui manducat corpus meū & bibit meū sāgui
nem habet vitam eternam. vnde. nec primū te
stamentum vt inquit apostolus sine sanguine
dedicatum est. Lecto euim vnuerſo legis mā
dato moyses accipiens sanguinē hircor; aut vi

tulor; ipsum lib; & omnē pplin asperſit dicēs.
Dic est sanguis testamēti qd mādauit ad vos
deus. Ecce q; pprie moyses verba predicit qui
bus xps vsus est in cena. Queritur vtz aqua
cum vino cōuertatur in sanguinē. De quo etiā
iam infra dicitur. Si enim cōuertit ergo aqua
est sacm sanguinis. imo videtur q; ppli. Naz
aque multe ppli multi. Et ob hoc aqua misce
vino vt xpo ppli adunetur. Nā & de latere xpi
sanguis exiuit & aqua prout tactum est sub ti.
de oblatione. Si vō nō cōuertit querit vbi p
cōsecrationem existat. & quō separatur a vino
cui fuerat in vnum cōmixta. Si autē post con
secrationē aq; pura pmanſerit fm hoc nō bibit
solus sanguinē sacerdos in hoc sacro. & si post
vnā sumptionē itez eodē die cōicare nō debz
ac si priusq; aquā bibisset. Nā iccirco sacerdos
postq; perfudit eodē die itez nō sacrificat. qui
a vini purificationis sumit. An forte dicitur
q; sicut vinū mutatur in sacramentū redempti
onis. sic & aqua transit in sacramentū ablutio
nis que de latere xpi pariter effluerunt. quis
hoc audeat diffinire. Nam & illud iquiri vtrū
xps resurgens a mortuis sanguinē illuz refum
psit quē in cruce effudit. Si enī capillus de ca
pite nostro nō peribit. q;to magis sanguis ille
nō perijt qui fuit de veritate nature. & tñ ille in
plerisq; ecclesijs dicitur conseruari. Quid etiaz
de circūcisione p;puj vel de p;cisione embilici
dicet. An in xpi resurrectione redijt ad veritatez
humane nature & ad locū glorificatū. Sed me
lius est totū deo cōmittere q; aliqd temere dif
finire. Credit tñ p;puj in lateran. basilica cōs
uari. l; a quibusdā dicat q; illud fuit in hiernsa
lē delatū ab angelo. karolo magno qui trāstus
lit illud & posuit aquis granī honorifice in ec
clesia beate Marie. Sed p^o a karolo caluo po
sitū est in ecclesia saluatoris apud karolū. sed si
hoc vez est mirandū est. Lū enī caro illa de ve
ritate humane nature fuerit credit q; xpo rēsur
gente ad locū suū glorificatū redijt. Aliq; tñ dī
xerunt q; hoc vez esse posset iuxta opinionem
eor; qui dicunt id solum esse de veritate natu
re humane & resurgere qd ab adam tractū est.
Illud autem omnino nephas est oppinari qd
quidam dicere presumpserunt. videlicet aquaz
in fleuma conuerti. Naz & de latere christi nō
aquam sed aquaticum humorem idest fleuma
mentuntur exisse. extra de cele. mis. in quadā.
Duo nāq; p;cipue ecclie sacra dī xpi later flu
xerūt. v; sacz redēptōis i sāguie. & sacz regnati
onis i aq. Nō ei baptizamus i fleumate s; i aq.
Itē illd euāgelij. Nisi qs renat^o fuerit ex aq; &
spu scō nō itroibit i regnū celoz. Quibusdā tñ nō
videtur absurdum q; aqua cum vino transeat
in sanguinē ea videlicet ratione q; aqua per

admixtionem transit in uinum. et uinum per consecrationem transit in sanguinem: ut i. c. cum marthe. Et nota de cō. di. ij. c. i. et c. nō o3. Aqua namque transit in uinum cum multo uini modici infunditur aq. alioquin tota uini substantia propter guttā aq. mutaretur ut quodā fiat ex illis confusum quod nec sit aq. nec uinum. et tota fontis vel fluis aqua propter modicā uini stillā in confusiois speciem mutaret. nec panis ille posset in eucharistiam consecrari qui factus est de frumento cui forte comixtū fuerit uinum granum ordeī vel auene. Sic ergo si plus apponatur aq. q̄ uini erit irritū cum sacris. Oportet ut quidē tñ ibi uini ponatur quot eque comixtū saporē uini retineat: extra de cele. mis. c. penul. de hoc dicit in. vi. pre sub quāta feria cene dñi ad finē. Si autē post calicis consecrationē aliud uinum mittatur in calicē illud quod nō transit in sanguinem. nec sanguini comiscetur sed accidentib⁹ prioris uini. Lō mixtum corpori quod sub eis latet undeque circūfunditur nō madidans circūfusum: extra de cele. mis. cum marthe. Ipsa tñ accidentia uinū appositum uidentur efficere quod inde cōficiat: quia si aq. pura fuerit appositā uini saporē assumit. Quis dā autē uoluerunt asserere quod sicut aq. pura per aque benedictę contractū efficit benedictā. sic et uinum per sacramenti contactū efficit cōsecratum. et transit in sanguinem quorū assertioni minime ratio suffragatur: extra de cōs. eccl. vel alia. quod in dubijs. De quo etiā dicit sub quāta feria cene dñi. Sed nunquā irritum est quod geritur si forte aqua permittatur. Et uidetur quod si ex his quod sub ti. de oblatōe tacta sunt. Laui quorū est in canone cipriani de cō. di. ij. sicut in sci ficando quod nō pōt calix dñi esse aqua sola neque uinum solum nisi utrumque miscetur. Et sic calix dñi nō est aqua solum neque uinum solū. Sic nec corpus dñi pōt esse farina sola nisi utrumque fuerit admixtū et panis unius cōpage solidatū. Et hoc quidā cōstanter affirmant asserētes quod sicut aqua sine uino consecrari nō pōt. sic neque uinum sine aq. transsubstantiari valeat: v3 quā de latere xpi siml. utrumque manauit. Alij uero cōcedūt quod si quis nō intendens heresim introducere obliuione vel ignorantia permiserit aquā nō sit irritū sacram. Illā tñ per obliuionē permittētes venialiter peccat. per negligentia mortalitē. et grauiter est puniendus. et semper pōt appōi ante transsubstantiandū et quod p̄dicatur uinum solū nō posse offerri intelligunt nisi fiat simpliciter vel ignoranter. vel nō pōt. i. nō o3. Nā dicit gre cor. ecclesia nō apponere aquā in sacramento. Alit enī ciprianus de con. di. ij. scriptura. Si quod de antecessoribus vel ignoranter vel simplicitē nō obfauauerit quod nos dñs facere exēplo et magisterio docuit pōt simplicitati eius de indul

gentia dñi uenia concedi nobis uero non pōt ignosci qui nunc a dño instructi sumus ut calicē dñicū uino mixto. i. uinū cum aqua in calice mixtum sicut quod dñs obtulit offeramus. Ex quibus uerbis aperte colligitur quod uinum aque mixtum xps in cena discipulis tradidit. Si uero uinum permittatur. de hoc dictum est in. vi. particula super uerbo hoc est corpus. Porro h3 diligenti studio uinum optimū per sacrificio sit quēdum. uicium tñ uini nō maculat mundicia sacramenti quo circa siue nouū uinū quod mustus appellatur. siue etiā acidum quod appellatur aceturum offeratur sacram. cōficiatur. et diuinitus consecratur. Utandū est tñ ne tale uinum mixtum uel coactū uel rosatum uel speciatū in calice ponatur. Sunt tñ qui dicunt aceturum nō esse uinū cum propriā mutauerit naturā. uinū est calidū illud frigidū. et ideo ex eo cōfici nō posse sicut nec ex agresta. Quod cōcedi pōt in aceto ex alio quod ex uino facto. Nā si ex uino factum fuerit secus cū eadē proprie sit uis. i. substantia. ff. de contrahē. emp. in uēditionib⁹ de cō. di. ij. ego. L. de sum. tri. inter claras. §. omnes uo. Julius quoque papa de cō. di. ij. cū omne. et c. p̄cedēti dixit quod cū lacte confici nō pōt. Dicitur autē uue i necessitate cōprimi et inde cōfici pōt. Sed de ipso uero nō cōpresso nō pōt cōcari. Nō pōt etiā cōfici cū aq. pan⁹ cū quod in musto intinctus lauat. Illud autē notandū est quod si uinū in calice cōgelatū fuerit o3 tā diu exalare sacerdos donec glacies soluat. quod si sic solui nequerit adhibeat ignē. Si autē musica uel aranea uel aliqd tale ceciderit in calicē pici o3 uinū illud in piscinā et aliud uinū et aqua apponi. Si uero post transsubstantiationē ibi ceciderit uel sanguinē tēgerit sanguis sumatur. et illud prius in aliquo calice sepe uino perfundatur. Et quēto diligentius et cautius fieri pōt abluatur. et demū sup. piscinā cremetur: quia uix posset absq. horrore et uomitu sumi. Ablutionē uero ipsaz sacerdos per cōsecrationē uel mīster sumat. Sed et si quod statim sup. corpore sumpto nauseā patit uomit⁹ sicut sup. pici nā cōburatur. et puluis in piscinā mittatur. Si tñ aliq. hostie pericula uideatur ibi. uel si corp⁹ xpi in firmo datū reiciat illud reuerentē suscipiat et cōtritum cū uino in calice sumatur si integre neqat recipi et si horroz sit illud sumetur per reliq. custodiat. Nō est igitur dāda eucharistia egroto uo menti h3 credat et māducauit de cō. di. ij. ut quod. S3 et si quod adeo egrot⁹ est ut masticare nō possit. tūc tñ sumatur aqua a xpi corpore tactā minime tamen particulam sumens totum sumit ut premisum est. Non est etiam dāda ebrio infano heretico epileptico et similibus: nisi infirmate cessante. xxvi. q. ult. i. qui leproso. tamē dari pōt et muto et egroto compori siue mentis

post confessionē et absolutionē a peccatis. Qualis autē penitentia imponēda sit ei q̄ pp̄ ebrietatē vel voracitatē vel p̄ infirmitatē eucharistia euomit in canone bede habet de cō. di. ij. siq̄ p̄ totū. Et nota q̄ is q̄ cōcauit si comoē et absq̄ violentia nature pōt oī abstinere a sputo. Alioq̄n post horā cōuenientē sp̄uere potest saltē in loco vbi sputū neq̄at pedibus cōculcari. Si quidē hō spiritualis oīa iudicat. et ipse a nemine iudicat. et oīa munda sunt mundis. q̄ si sup̄ lignū vel lapidē vel terrā eucharistia v̄l a liquid de sanguine ceciderit sanguis lingua lābentis est. et deinde radendus et extergend⁹ est ipse locus et pulvis in sacrario siue cū reliq̄s reponendus. Si v̄o sup̄ corporale ceciderit iugatur sicut diligenti⁹ fieri poterit. et lauet⁹ ter in calice et aq̄ lotōis post missam sumat. Deinde corporale recondendū ē. et loco reliq̄az seruā dū est. Si v̄o palla altaris intincta fuerit codex mō ipsa particula intincta incisa est. p̄ reliq̄is fanda. Si autē sup̄ casulā vel albā deguttat⁹ similiter fiat. Si sup̄ q̄dāq̄ pphanū vestimētū cōburenda est pars illa et cinis in loco sacro reponendus vt dicunt. Pius tñ papa statuit de con. di. ij. si p̄ negligentia vt si aliqd de sanguine stillauerit in terra lingua labat. Si v̄o fuerit tabula locus corrodaf ne cōculcet. et rasura igne consumat. et cinis intra altare condaf. Et si super altare stillauerit forbeat miser stillaz q̄tuz poterit. Si sup̄ lintheū altaris minister lauet lintamina q̄ stilla teregerunt tribus vicibus calice subterposito. et aq̄ ablutionis sumat in calice. et iuxta altare recōdaf. Ibidē etiā sequitur q̄lis penitentia sacerdoti cui hec contingerent sit p̄sq̄ celebrat imponēda. Et nota q̄ si ante transubstantiationē effusa fuerit ps̄ mutens palle sub silentio. et celebrans suū officiū ereq̄tur si totū effusum sit tunc p̄missa confessione miser denuo. et reincipiat officiū ac illo loco. Hanc igif oblationē rē. Si v̄o post transubstantiationē pars effusa est. tunc silt officiū ereq̄tur. Si totū ita q̄ nihil hauserit quod valde enorme est. tunc ponat hostiā sup̄ p̄piciatorū. et miser denuo panē vinū et aquā et res incipiat. Hanc igif oblatio rē. cōfessione tñ p̄missa hostia v̄o seruata sumat. postmōz a ministro in fine misse. v̄l seruet p̄ infirmis. Rursus cōciliū aureliane cō. di. ij. qui bene. statuit q̄ q̄ nō bene custodierit sacrificiū vt nius vel aliud al. illud comederit. xl. dies peniteat. Qui autē pdiderit illud in ecclesia. v̄l ps̄ eius ceciderit et inuenta nō fuerit. xxx. dies peniteat. In eodē etiā capitulo ita seq̄ in burcardo li. v. Un scrip̄tū est. pfundens aliqd sup̄ altare de calice q̄n offert sex dies peniteat. aut si habundant⁹. vij. dies peniteat. Qui autē pfundit calicē dū misse

solenitas celebrat. xl. dies penitebit. Si vero missa celebrata p̄sbyter neglexerit accipere sacrificiū. silt. xl. dies peniteat. Et q̄ pollutus nocturno tpe acceperit sacrificiū sex dies peniteat. Qui negligentia erga sacrificiū fecerit. aut a v̄mibus cōsumptū ad nihilū denenerit tres quadragesimas cū pane et aq̄ peniteat. Si integrū inuentū fuerit. et in eo vermis cōburat. et cinis sup̄ altare recōdaf. Et qui neglexerit q̄ternis diebus suā negligentia soluat. Si cū amissioe saporis sacrificiū dulcorat. xx. dies ieiunio explet. Qui v̄o conglutinatū miserit. vij. dies peniteat. Si sacrificiū fuerit sordida vetustate pditū igne cōburendū est. et cinis iuxta altare sepeliendus. sic legif in burcardo li. v. c. omne. Itō etiā notandū est q̄ si a naso sacerdotis celebratis sanguis erierit. vel nausea supuenerit recipiatur in aliquo vaseculo ne sancta contaminentur. et terso naso vel ore abluto reincipiat sub silentio vbi dimisit. Si v̄o infirmitas supuenerit imitat⁹ super crepidinē siue oīa altaris. vel sedat donec cōualecat. et sic incipiat vbi dimisit. sed si nullo mō pōt cōsummare misterii alius sacerdos paratus incipiat vbi ille dimisit. putat etū est in. vi. particula sup̄ verbo hoc est corp⁹ meū. sed si incertū est vbi ille dimisit. tunc quia piculosum esset verba sacramenti iterare vel p̄mittere. posita oblata illa sup̄ p̄piciatorū miser denuo vt p̄missus est. Sequit⁹ misterii fide rē. Ideo dicit⁹ misterii fidei: q̄ aliō v̄ et aliud intelligitur. hoc credere iubemur discere nō audemus. fides enim nō est nisi de occultis. Iuxta illud. Fides nō habet meritū rē. vt supra. Sic. de con. di. ij. quid sit ad finē. dicit q̄ ideo dicitur ministerium fidei. quia credere debemus q̄ ibi salus nostra consistit. vel quia sine fide non fit hoc sacramentum. i. sine ea illud intelligi plene non potest. Dicitur autē ministerium: quia secretam et reconditam habet dispensationem. i. q̄. i. multi. Ministeriū autē grece dicitur secretum latine. et fm̄ Juno. iij. de cele. mis. cum marthe. Nullus euangelista dixit hec verba. Et his autem et alijs scripture verbis quidam dixerunt in sacramento altaris veritatem corporis et sanguinis xpi non esse sed imaginem tñ et speciem et figuram. pro eo q̄d scriptura memorat aliquotiens id q̄d in altari scrip̄tur esse sacramentum et misterium et exemplum. Sed hi profecto laqueum erroris incurrun. De quo etiam tactum est in secta partitula super verbo fregit. Nunquid enim ideo sacramentum altaris veritas non est: quia figura est absit omnino. si enim hoc esset. ergo nec mors ebristi veritas est: q̄ figura est. et resurrectio xpi veritas nō ē: q̄ figura ē. nā mortē et resurrectōē xpi figuram et imaginē et similitudinē

esse manifeste declarat apostolus. d. Christus mortuus est pro delictis nostris. et resurrexit pro iusticia nostra. Et petrus aplos. Christus passus est pro nobis: nobis relinquens exemplum: ut sequamur vestigia eius. Ergo mors Christi exemplum fuit ut peccato moriamur. Et resurrectio eius exemplum fuit ut iusticie viuamus. si enim vitas non fuit ergo Christus vere mortuus non fuit et vere non resurrexit: sed et mors eius et resurrectio eius vera non fuit sed absit hoc. Nam prophetas de eo dixit. Uere linguas nostros ipse tulit. et dolores nostros ipse portauit. Altaris ergo sacramentum est veritas et figura. Tria igitur sunt in hoc sacramento discreta: videlicet forma visibilis. vitas corporis. et virtus spiritalis de co. di. i. corpus. forma panis. et vini vitas. carnis et sanguis virtus caritatis et unitatis. Primum oculo cernitur. Secundum aio creditur. Tertium corde percipitur. Primum est sacramentum et non res. Secundum est sacramentum et res. Tertium vero est res et non sacramentum. Sed primum est sacramentum genimine rei. tertium est res genimini sacramenti. Secundum autem est sacramentum vni? et res alterius. Nam forma panis utranque Christi carnis significat. id est veram et mysticam: sed veram carnes et continet et significat. mysticam vero significat: sed non continet. Sicut enim vnus panis ex multis granis conficitur et vinum ex diuersis racemis confluit sic et corpus Christi ex multis membris componitur et unitas ecclesiastica ex diuersis personis constituitur. In predestinatis vocatis iustificatis et glorificatis. Nam quos deus predestinavit hos et vocauit. et quos vocauit hos et iustificauit. vnde apostolus vnus panis vnus corpus multi sumus. In cuius rei typus est facti archa domini de lignis sethim que putabilia et albe spine filia. Patet ergo quod substantia corporis et sanguis Christi est sacramentum et res: sed alterius sacramenti est res. et alterius rei est sacramentum. Est enim res primum: quia signat et continet a primo: et a forma visibili. Et est sacramentum tertium: quia significat et efficit tertium. id est unitatem ecclesiasticam. Deinde ergo hic mysterium fidei: quoniam aliud ibi cernitur et aliud ibi creditur. Cernitur enim species panis et vini et creditur vitas carnis et sanguis. Quod autem hic de mysterium fidei et alibi de species et vita. Species enim est mysterium secundum illud. Lex occidit. species enim viuificat. et fides est vita secundum illud. Justus mercedem ex fide viuunt. Huic ergo dominus ait. Verba que locutus sum vobis species et vita sunt. Vnde cum consecratio perficiat sacramentum. et post consecrationem non fit in altari panis aut vinum. Queritur quod panis est corporis: aut quod vinum est sanguis sacramentum. Nam si dicatur quod panis qui fuit vel vinum quod extinguitur. perfecto nec ille corporis nec illud est sanguinis sacramentum: quia panis transiit in corpus et vinum in sanguinem. Si vero dicatur quod species illa que remansit. Illa quidem nec extinguitur ex granis: nec

confluit ex racemis: quoniam ex his non puenit accedens sed substantia. Quam ergo similitudinem assignabimus inter sacramentum rei et re sacramenti. Nam si sacramenta non haberent similitudinem rebus. quar sunt sacramenta. proprie sacramenta non dicerentur sicut sacramentum baptismi quod est ablutio carnis exterior: similitudinem habet significati quod est ablutio mentis interior. Sane sacramentum istud in eo gerit similitudinem corporis in quo panis similitudinem repit. species ergo panis sacramentum est corporis non solum ratione rei signate. verum etiam ratione contentae. Queritur autem utrum species panis et veritas corporis vnum sint sacramentum an diuersa. Et videtur quod diuersa. Licet enim diuersa sint signa. videtur quod diuersa sint sacramenta. Preterea scriptum est perficiant in nobis quod sumus domine tua sacramenta quod continent quod verba sub titulo de oratione nonissima exponunt. Sed versus contra quod sint solum vnum. Licet enim eandem re sacramenta significant. versus quod idem sint sacramentum. prout alibi legitur presta ut hoc tui corporis et sanguinis sacramentum non sit nobis reatus ad penam. Super hoc dicunt quidam quod forma panis et vini sunt vnum sacramentum non propter vnum significatum sed propter vnum contentum. Species autem panis et veritas corporis sunt vnum sacramentum. non propter vnum contentum sed propter vnum significatum. Hi debent concedere quod sicut diuersae res propter idem et vnum significatum idem sunt sacramenta. sic eadem res propter diuersa significata diuersa sunt sacramenta. Quibus obicitur quod si species panis et veritas corporis idem sunt sacramentum cum species panis sacramentum sit corporis. ergo vitas corporis idem est sacramentum. et ita idem est sacramentum sui. Sed hoc non preeditur: quia species panis. et eadem quod idem est illa: quoniam sunt duo sacramenta diuersa. Alii vero dicunt quod siue diuersa sint significata siue diuersa significantia. semper diuersa sunt sacramenta quos oportet concedere quod in altari sunt ad minimum quatuor sacramenta: videlicet species panis et species vini. veritas carnis et veritas sanguinis. preterea cum panis et vini diuersa sint accidentia ut sapor et odor: pondus et color. quantitas et figura. versus quod singula per se sint varia sacramenta. quod ei ratione potius vinum quam aliud dicendum est sacramentum. Sed et rei sacramentum est odor aut sapor. Ad hoc potest non incongrue respondere quod omnia simul accepta sunt vnum eucharistie sacramentum. eo quod nullum per se solum significet: sed omnia simul panis species repraesentant que corpus Christi continet et significat. Signorum autem alia sunt naturalia. alia positiua. Naturalia sunt que secundum naturam significant. quorum quedam sunt que per antecedens signant consequens ut rubor vel prius significat feritas maturia. Alia se quod consequens

significant ascendens. et fumo vel cinere signi-
ficat ignis fuisse. Positiua sunt illa q̄ scdm im-
positionē significant. Quorū alia sunt signa rei
sacre vt serpens eneas erectus in heremo. Alia
sē signa rei n̄ sacre vt arc⁹ triumphalis erect⁹ i bi-
uio. Porro signorū rei sacre. alia sē fac vt baptis-
m⁹. alia n̄ fac vt agn⁹ paschal⁹. Sac̄ sē signa no-
te. Nō sac̄ veteris. Quāuis eiz vtracq̄ sunt signa
rei sacre. i. rē sacra significantia. nō tñ vtracq̄ sē
sacra. i. iustificantia. Licet nōnulli dixerint sac̄
menta legalia iustificasse. Nec enī est oīa iter
legalia et euangelica sacra: qz illa significabant
tñ. hec autē iustificant et significant. Utrq̄ qñz
large qñz stricte sacrm accipit. Large fm q̄ oē
signū rei sacre siue sit sacrm siue nō sac̄ of sac̄
mentū. Un̄ signa legalia sacra dñr. Stricte fm
q̄ sac̄ solūmō signū of sacrm de con. di. ij. sa-
crificiū. et. c. signū. et. c. species. i. q. i. multi. Sac̄z
autē dicūt actiue et passiue q̄ sac̄ signans. vel
sac̄ signatū. Nā nōī sacramenti qñz signum
rei qñz res signi varie nuncupat. fm q̄ sacrm
accipit p signo rei. Sacramentū dicūt a sacro
et signo q̄ sac̄ signū. sed fm q̄ sacramentū ac-
cipit p re signi sacramētū dicūt a sacro et secre-
to q̄ sac̄ secretū. Species ergo panis dicūt sa-
cramentū actiue. i. sac̄ signans. vnitās autē ec-
clesie dicūt sacramentū passiue. i. sac̄ signatū.
Corpus vō dñici vtracq̄ mō dicitur sacramen-
tū. i. et sac̄ signans et sac̄ signatū. Sacramen-
tū vō cōsistit in tribus. s. in rebus: in factis in v-
bis fm pprietatē similitudinē et interpretationē.
Leo nanqz fm pprietatē signat dyabolū. Un̄
aduersarius noster dyabolus tanqz leo rugiens
circuit q̄rens quē deuoret. Seminare fm simi-
tudine significat p̄dicare. Unde. Exiit qui semi-
nat seminare semen suū. et aliud cecidit in fra-
bonā. et aliud sup petrā. et aliud inter spinas. E-
manuel fm interpretationē significat xpm. vñ
Et vocabitur nomen eius emanuel: qd̄ interp-
tatur nobiscū deus. res vt aq̄ baptisimi. Factus
vt signaculū crucis verbū et inuocatio trinita-
tis. Singula reperiunt in hoc excellentissimo
sacramēto res. i. corpus et sanguis. factū. i. esca-
et potus. verbū s̄ est corp⁹ meū hic est sanguis
meus. Sequit. Qui p nobis et p multis ef-
fundetur in remissionē peccatorū et. c. Pro solis
p̄destinatis effusus est q̄tū ad efficacitā. Sz p
cunctis hoībus q̄tū ad sufficientiā. Effusio q̄
pe sanguinis iusti. p iniustus tā fuit diues ad p-
ciū vt si vniuersitas crederet in redemptorē n̄
lum oīo vinculū dyaboli retineret. verbū eiz ef-
fusionis habundantiā notat. xvi. q. i. reuertimi
Peccatū autē duobus mōis remittit: vide-
licet quo ad meritū culpe. et hoc p sanguis fidē
q̄ iustificamur a culpa. et quo ad debitū pene et
hoc per sanguis p̄cium quo redempti sumus a

pēna. Omnes enī q̄ oues errauimus vnusqz
in viam suā declinauit. et oīs posuit in eo iniq-
tates omniū nostr̄. Unō vulneratus est ppter
iniquitates n̄ras. Attractus est ppter scelera nostra
disciplina pacis nostre super eū. et linore ei⁹ sa-
nati sumas. Vere languores nostros ipse tulit
Quia ergo iustus iniuste punitus est. iniusti iu-
ste sunt liberati. Assumpsit enī in se penā. p oī-
bus vt daret semp gratiā vniuersis. Hic autem
sacerdos eleuat calicē vt illum pplō ostendat.
nec est superflua hec eleuatio. vt dictū est in fi-
ne particule precedentis. Et est notādū q̄ que-
dam ecclesie duas habent pallas corporales et
ibi eleuatur calix coopertus euz altera eaz. In
quo oīditur hoc sacrm occultissimū fore et dif-
ficilimū ad intelligendum qd̄qz tpe institutōis
h⁹ sacramenti sanguis xpi inuisibilis erat: quia
inter venas eius exitebat. Alie vō ecclesie vnā
tñ habent pallā. et ibi eleuatur oīcoopert⁹ abs-
qz velamine. Primo ad signandum q̄ p⁹ insti-
tutionē h⁹ sacramenti sanguis xpi. factus fuit
visibilis per ipsius effusionē in cruce. vñ hic dī-
bit est sanguis meus et. In eo enī q̄ calix nō
est coopertus cum palla sup q̄ est hostia conse-
crata designat q̄ sanguis xpi a corpore effusus
est et separatus est. Scdo quia hostia est super
pallā corporale. nec bono mō possz alibi poni.
Tertio quia ppter venti flatum piculosum est
coopertum euz palla leuare. Et nota q̄ sacerdos
actus xpi rep̄tans dum dicit. Accipies calicē
paz eleuat calicē. deinde. d. bñdixit vt sine peri-
culo calicē bñdicat illū in altari deponit. Sub
sequenter etiā. d. accipite paz et eleuatū vsqz
dum in altum eleuet vt illum pplō oīdet. Se-
quit. Hoc quotienscūqz feceritis et. c. Nec clau-
sula qz consecrationē tā corporis qz sanguis r-
ipicit post depositū calicē qz dicit. Sane in per-
ceptōe corporis xpi et sanguis magna est nobis
adhibenda discretio. Lauendū est enī ne si nī-
miū differat mortis piculū incurrat dño. pre-
stante nisi māducaueritis carnē filij hoīs et bi-
eius sanguinē nō habebitis vitā in nobis. Si
vō q̄s indigne suscipit fm aplm iudiciū. s. dam-
natōis sibi manducat et bibit de cō. di. ij. q̄ sce-
lerate. et. c. se. Jōqz fm eundē aplm. p̄bet sc̄ipm
hō. et sic de pane illo edat et de calice bibat et. c.
Dicit ergo quisqz cōicandū esse quotidie. Ali⁹
vero dicit econtra. Faciat igitur vnusquisqz
q̄ pie crediderit faciendum. non enim litigau-
runt adinuicem nec alter alteri se preposuit. za-
cheus scilicet et ille centurio cum alter eorum
gaudens christus in domo sua suscepit et alter
dixerit. Domine non sum dignus vt intres sub
tectum meum. Et hoc est quod Augustinus
ait duodecima di. illa. de con. disti. ij. quotidie.
Alij quotidie cōicant corpori et sanguī dñi. alij

certis dieb⁹ accipiunt q⁹ liberā h⁹ obseruantia
de hoc sub ti. de osculo pacis dice⁹. Et nota
q⁹ h⁹ xps sel⁹ credētes sua morte f⁹demerit. eccle
sia tñ hoc sac⁹z quotidie necessario reperit ob
tres p⁹cipue cās. P⁹mo q⁹ in vinea laborantes.
eo quotidie reficiunt. Sc⁹do et neophiti p⁹ illō
incorporent⁹ xpo. Tercio ut memoriā passionis
xpi quotidie mentib⁹ fidelium ad imitandū infu
gat. quotidie enī egem⁹. iōq⁹ panis quotidian⁹
vocat⁹. Quotidianū ergo sacrificiū ut pbat pas
scat⁹ papa de cō. di. ij. iterat⁹ est cōmemoratio
nō iteratio passiois. Et iō seq⁹. In mei memori
am facietis. i. in B sac⁹o vocabis quotidie mor
tis et passiois xpi memoria renouabit⁹ de cons.
di. ij. corpus. et. c. iterat⁹. vii. i. ad corinth. x. Quo
tientiūq⁹ manducaueritis panē hunc et cali. bi.
mor. do. an. donec veniat. ppter qd ipse oice
bat aplis. Hoc facite in mea cōmemorationē.
Hanc vltimā nobis memoriā dñs dereliquit. p
ut dictū est sup verbo. Postq⁹ cenatū est. Et
nota q⁹ habemus triplex memoriale oñice pas
sionis. Primū q⁹tu ad visum in imaginē et pic
turis. et ppter ea crucifixi imago depingit⁹ in li
bro et in ecclesiis. Sc⁹dm q⁹tu ad auditū. s. passi
onis p⁹dicata. Tertiū q⁹tu ad gustū. s. sac⁹z alta
ris in quo xpi passio patenter expm⁹it. et ppter
hoc p⁹misit et memoriā venerantes. Et sequi
tur vii et memores. Qui autē calicē discop⁹truz
elevant illi. in hoc loco cū palla corporali coo
piunt innuentes. q⁹ sepulto dño aduoluto lapi
de clausū est hostiū monumētū. vt. d. mare⁹ et.

De octaua parte canonis. Rubrica.

Inde et memores et. De
ua pars q⁹ dñs ipse
pceperat in. c. S⁹l mō et. vt hoc i
sui memoriā faceremus. Jecirco
in hac parte tria sibi cōmemorā
da pponit ecclesia. s. tam beatā passionē. nec nō
et ab inferis resurrectionē. sed et in celos glorio
sam resurrectionē. quoz p⁹imū. i. passio exercitat
caritatē. fm. i. resurrectio corroborat fidē. terti
um. i. ascensio letificat spē. Quid enī in nobis
magis caritatē accendit q⁹ q⁹ p⁹prio filio suo nō
pep⁹cit de⁹. Quid magis in nobis fidē cōfirmat
q⁹ q⁹ xps resurrexit a mortuis. Sicut enī i adaz
omnes moriunt⁹. ita et in xpo oēs viuificabun
tur. Quid magis in nobis amplificat spēs q⁹ q⁹
xps ascendens in altū cap⁹t. our. cap. d. do. ho.
vt vbi ipse est illic sit et minister eius. Sacerdos
ig⁹ hoc rep⁹itans dicendo tā beate passionis
manus in modū crucis extendit vt habitu cor
poris manū xpi extensionē in cruce rep⁹itet.
qd tñ alij faciunt qñ dicunt. Hanc ig⁹ oblatō
nē rep⁹sentantes crucifixionē statim securā.

Et q⁹ xps p⁹litius orans factus est in agonia.
Jō agoniā illā habitu oculoz et faciei qd amō
rep⁹entat. dicens autē nec nō ab inferis resur
rectōis illas ad se vt prius reducens eas paz. et
rigit. vii in cantico abacuc. altitudo man⁹ suas
leuauit. et hoc in signū. q⁹ xps inuictus leo sur
rexit a mortuis. Itē dicens. Sed in celos glori
ose ascensiois eas erigit eq⁹liter vsq⁹ ad hūeros
in signū q⁹ xps eleuatis manib⁹ ferebat in celū
et sedet ad dexterā dei patris. Qd ig⁹ dñs vii
et memores et. sic est intelligendū q⁹ d. nos eē
sacerdotes p⁹fitemur. et plebē tuā memorē esse
testamur xpi filij tui et. Sacerdotes quidē me
mores et instructi esse debent. quia ipsi si missā
celebrant. et sacrificiū xpi exp⁹lo offerunt. Plebs
etiā sancta memor esse d⁹. quia xps nō solū p
sacerdotibus. v⁹ et etiā p plebe passus est q⁹ san
cta d⁹. quia fide et baptismo xpi p⁹cepto scis
cata est. Itē ex nūc stringunt⁹ digiti. s. pollices
et indices. nec d⁹stingunt⁹ nisi qñ o⁹ hostiā tāgi
vel signa fieri qd fit. P⁹mo ob reuerentiā s⁹stram
ti ne v⁹ aliqd tangāt p⁹ tactū corporis xpi. Se
cundo v⁹ in signū q⁹ in sacramento sensus ac
cedit. p⁹mo. i. filius p⁹ri obedit. Et iō sabitiē vii
et memores taz beate passiois resurrectionis et
ascensiois et. Tercio digiti q⁹ corp⁹ xpi terige
runt iungunt⁹. ad oñdendū q⁹ fideles illud fide
et deuotōe tangentes debēt esse caritati cōiū
cti. et sicut digiti in tangēdo et signando ab ini
cē ad oraz diuini⁹. sic et fidelit⁹z opatōes i hac
vita expedit separant⁹. qñ qñz p cōtēplationēz
ad spūalia eleuant⁹. et qñz p mundanis necessi
tatib⁹ spūalia admistrant. Quarto digitor⁹ cōiū
cto indicat q⁹ corpus et sanguis dñi nostri sa
mento. et mens et corpus sacerdotis i separabi
liter esse debent affixa. Quinto stringūt⁹ ne pl⁹
uis seu particula hostie illis forte adherens ca
dat. Q⁹ vō ecclesia dixit se memorem oñice
passiois. iō statim acerbiorē speciē ipsius passi
onis cōmemorat. recolens in qñq⁹ crucib⁹ qñ
q⁹ plagas. Sicut enī subsequēs expositio docet
rabit ab hinc vsq⁹ dū corporale desup calicem
remouet⁹ oñice passionis ordo memorat⁹. Nā
vbi dicit sacerdos hostiaz puraz. hostiaz sanctā
hostiaz immaculatā. panē sanctū vite etne et ca
licē salutis ppetue q⁹ nariū crucis signaculū ip
mit sup oblatā et calicē significās. v. xpi plagas
v⁹ duas manū toridēq⁹ pedū et vnaz lateri⁹ v⁹
v. cruces significant qd xps. v. secula redemit.
Tres at⁹ cruces cōiē facit sacerdos sup oblatā
et calicē. qñ i trib⁹ v⁹bis v⁹trūq⁹ p⁹ie itelligit. Nū
q⁹ enī in crucis signaculo panis separatur a
calice nisi cū separatim nominantur in canōe
et quando hostia collocatur a sinistro latere
calicis. recta pars crucis solummodo super pa
nem. transuersa vō vsq⁹ ad calicem d⁹z p⁹endi:

quā erecta pars crucis corp⁹ xpi sustinuit trās-
uersa vō brachia distendit. due vō cruces sepa-
ratim facie animā xpi separatā a corpore signi-
ficant. Sed cū iam plene et perfecte sit cōsecra-
tio celebrata. nam materia panis et vini iā trās-
sit in substantiā carnis et sanguinis nec ulterius
potest deteriorari vel meliorari. et sacerdos
ulterius utitur suis nō xpi sermonibus de con-
di. ii. panis est. Querit⁹ quare super eucharistiā
adhuc bñdictionis signū iprimat⁹ aut aliqđ cō-
secrationis verbū pfertur. Propterea quedam
subiungunt⁹ in canone inuentia qđ nō dū sit
transsubstantiatio consummata super hoc dicit⁹
quidā de con. di. ii. vtrū qđ scriptura nō attēdit
hic huiusmōdi angustias tps: sed sacerdos cum
nō possit simul multa pferre et agere. ita loqui-
tur et agit ac si tps staret et essent adhuc facien-
da que in principio sermonis nōdū erant scā.
et verba et signa nō ad tps sue plationis: sed ad
cōceptionē loquentis referenda. In hoc.
papa. iij. dicit qđ in canone aliud verba signifi-
cant. et aliud signa. pretendunt. nāq; verba prin-
cipaliter spectant ad eucharistiā cōsecrandā.
signa vō principaliter pertinent ad historiā re-
colendā. Nā verbis vtimur ad cōsecrandū pa-
nē et vinum in corpus et sanguinē Ihesu xpi.
Signis vtimur ad recolendum ea qđ per ebdō-
dā ante paschalē gesta sunt circa xpm. Patet
ergo qđ qđtum ad ordinē eucharistiē cōsecrādē
cū illud. Qui pridie qđ pateret etc. in fi. canonis
subiici debuit: quia in eo consecratio consu-
matur. sed qđ impedisset ordinē historie reco-
lende: quia qđ fuit gestum in medio ponere i
fi. puidus canonis ordinato: vt ordinē serua-
ret historie qđ quidā necessitate compulsi. c.
illud. Qui pridie etc. qđ cor canonis i medio col-
locauit ut que sequunt⁹ intelligant⁹. pcedere se-
cundū illā figurā qua sepe fit vt que narratiōe
succedunt intellectu pcedant. vlt⁹ potius vt tā
littere qđ historie suus ordo seruet⁹. Dicat⁹ itaq;
qđ pertinent signa ad historiā passionis recolē-
dā: quia significant quinque sensus qđ tunc re-
re patiebatur in xpo. vel quinque ei⁹ plagas vt di-
ctum est. sed verba nō pertinent ad eucharisti-
am cōsecrandā. imo pertinent ad eucharisti-
am cōsecratā hoc mō. nos serui tui v3 sacerdo-
tes. sed et plebs tua sancta. s. ppl⁹ xpianus. Nā
qđ ppl⁹ agit voto sacerdotes pagūt ministerio.
Differimus pclare maiestati tue. i. pze ceteri cla-
re. Nā si iusti fuissebunt sicut sol in regno p̄ris
eor⁹ qđto clarior maiestas diuina p̄fulget de tu-
is donis. i. de frugibus segetum. et hoc qđtum ad
panē qui est consecratus in carnē. Ac datis. i.
de frugibus arbor⁹. et hoc qđtum ad vinū qđ ē cō-
secratum in sanguinē. De his inquā et illis offe-
rimus hostiā purā hostiā sanctā hostiā imacu-

latā. i. eucharistiā imūne ab omni culpa origi-
li: veniali: et criali. Unde dicat⁹ hostia dictū est
in sexta particula super verbo. qui pridie. vlt⁹ p̄-
rā qđtum ad cogitationē qđ puro corde. Sane
rā qđtum ad locutionē. Immaculatā qđtum ad ope-
rationē: quia peccatū nō fecit. nec voluit inuē-
tus est in ore eius. supple hoc est panē sanctus
idest sanctificantē. supple datore vite eterne qđ
tūz ad stolā carnis. et calicē salutis esse ppetue
qđtum ad stolā anime fm illud. Ego sum panis vi-
uus qui de celo descendi. si quis manducauerit
ex hoc pane vi. in eter. Possunt etiā fo mō
hec verba exponi. vt v3 xps dicat⁹ hostia pura:
quoniam cōceptus est sine peccato dicat⁹ panis vis-
te eterne: quia est refectio angelor⁹ et calix salu-
tis ppetue: quia refectio est hominū. vel tertio
mō hostiā purā: quia xps oblatus est vt nos li-
beraret de feditate originalis peccati. Sanctā:
quia vulneratus est vt pfluere sacramenta qđ
bus ecclesia sanctificat⁹. Immaculatā: qđ mor-
tuus est vt nos liberaret de morte eterna. Pa-
nē vite eterne: quia est nostr⁹ viaticū. q. via. Et
calicē salutis ppetue: quia est refectio angelor⁹
inebrians in patria. Vel sic quarto mō de tuis
donis ac datis. Dōa sē i re etia data i opa tpa-
lia. Offerim⁹ hostiā purā. s. corporis. hostiā scāz
s. sanguinē. hostiā immaculatā. quo ad vtrūq; vel
purā. i. ab alijs separatā. Scāz. i. sc̄ificatā. Imma-
culatā. i. a maculā emūdatā. hostiā de corde pu-
ro cōsecra dōa et fide nō ficta. Sequē supra qđ etc.
Lū at orauerit p hostia trāsibāda p̄ri obtu-
lerit nūc orat⁹ p ip̄s acceptatōe: vt cū ad istar
antiquor⁹ sacrificior⁹ acceptet p̄picio suppl⁹ no-
bis. ac suo vultu. i. respectu placabili. Digneris
respicere nō qđ vult⁹ ei⁹ muref aliqui: s. tūc de-
vltū suū sup nos illuiat et serēat. cū misericordiā
suā sup nos exhibet et declarat fm illud ps. Plu-
uiet vultū suū sup nos et misereat nri. Itē p̄ b
qđ dicit. Digneris respicere. notat⁹ qđ sacerdos n̄
vultū bz vsū ad p̄piciatorū. de quo i. phemio
h⁹ p̄ris dicit⁹ ē. et tūc asp̄git it⁹ tabernaculū: dū
p̄ dei m̄iāz q̄rit ei⁹ p̄piciatōez: vt h̄eat deus illa
m̄iera accepta. sic h̄uit m̄iera abel iusti. Uū se-
q̄. Sicuti accepta h̄re dignat⁹ es m̄iera abel
etc. Hoc at aduerbiū sicuti s̄istendū inuit n̄ ex-
p̄mit qđtitatē. Multo d̄ppe accepti⁹ ē b̄ sacrifi-
ciū deo qđ qđ obtulit abel qđ obtulit abrahā
qđ obtulit melchisedech. valet ei ampli⁹ res qđ
vmbra. vltas qđ figura. Ip̄az s̄istendū magis
qđ qđtitatē d̄m⁹ attrēdere. Offerēdo igit⁹ s̄ites su-
m⁹ abel si rē qđde offerētes. rēq̄ nihilomin⁹ dis-
uidam⁹ qđ qđ cayn n̄ egit peccauit. suā nāq; rē
cūi d̄bat obtulit deo: s. retinēs sibi seip̄z et cor-
suū subbēs deo male diuidit. Abel at acceptū
deo intrus in corde obtulit holocaustū: qđ non
se sibi retinuit: s. deo totū se subdidit et ip̄edit.

Et ideo legitur in genef. 'Respexit de' ad abel
 ⁊ ad munera eius. ad cayn vero ⁊ ad munera
 eius nō respexit. xiiii. q. v. scriptur. Prius res-
 pexit ad abel ⁊ postea ad munera eius: quia non
 offerens a muneribus: sed munera ab offeren-
 te placuerunt. Similiter ⁊ Abraham egregius
 fide totū prius se offerebat altissimo. ⁊ ppter
 eū sua duceret offerēda. placidas ei hostias of-
 ferebat qd̄ ut nos scientes imitaremur patrias
 ab illo deus eregit affectus. Tolle inquit filius
 tuū vnigenitū quē diligis Isaac ⁊ offer eū i ho-
 locaustū: super vnū montū quē monstrauero
 tibi. Statimq; p̄mptū ⁊ obediētē inuenit. im-
 mo nobis ostendit. Melchisedech quoq; nisi
 se prius acceptū deo sacrificiū obtulisset. futu-
 roz cās minime p̄uideret: quāz ituitu misti-
 cū panis ⁊ vini prius obtulit sacrificiū. Erat
 enim sacerdos dei altissimi. Nominant igitur
 isti tres patres veteris testamenti: quia illi ⁊ eo-
 rū sacramenta specialius ceteris hoc sacramen-
 tū p̄signauerunt. Quid enim per minus abel
 offerētis de primogenitis gregis. nisi x̄ps p̄mo-
 genitus in multis fratribus exprimitur: q̄ mali-
 ciose occisus est a p̄p̄o iudeoz: sicut ille inuidi
 ose a fratre suo. Nam s̄m Apoc. 'Ipse est agn'⁹
 dei qui occisus est ab origine mundi. Quid p
 sacrificiū Abrahæ dilectū ⁊ vniciū filiū offeren-
 tis: nisi x̄pi passio designatur. de quo dicit apo-
 stolus. p̄prio filio suo nō pepcit de': sed. p no-
 om. tradi. il. Hic est inquit filius meus dilectus
 in quo mihi cōplacui. Oblatio quoq; melchise-
 dech tā. p̄p̄ie noui sacrificiū p̄signauit ut in
 de predictū sit. Tu es sacerdos in eternū s̄z or-
 mel. qui s̄m aplm assimilatus per omnia filio
 dei manet sacerdos imp̄petuū. Abel d̄r puer: n̄
 tam a puericia q̄ a puritate s̄m illud. Ecce pu-
 er meus dilectus quē elegi posui super eū sp̄s
 meū. Abraham d̄r patriarcha nō tam israeliti-
 ce plebis q̄ p̄p̄i x̄piani illius per carnē huius p
 fidē s̄m illud. Nō vltra vocabis nomen tuum
 Abraham sed appellaberis Abraham: qz partē
 multaz gentiū constituere. Melchisedech iter
 p̄teritus est rex iusticie. deinde rex salē idē pa-
 cis. p̄pter illud qd̄ legiē. Oriet̄ in diebus ei⁹ iu-
 sticia ⁊ habundantia pacis donec auferat̄ lūa
 Sanctū sacrificiū immaculatam hostiā hoc
 addidit in canone Leo papa primus.

De nona particula canonis. Rubrica.

Applicestero

gamus ⁊c. Nona pars. pontifer
 ut lex iubebat. ⁊ in .phemio hui⁹
 partis dictū est aspergebat tabu-
 lam. ⁊ exterius sanguine pacifico. ⁊ x̄ps toties

aspergit patrē sanguine quociens eum placat
 per carnem assumptā. Alrā aspergit quam diu
 numez restaurat angeloz. Exterius sacri asp-
 git dum homines sanctificat ⁊ patri qui in ter-
 ris sunt reconciliat. Sacerdos eozde; aspergit:
 quia hoc sacrificiū placat deū ⁊ veniā ipe-
 trat. ⁊ sic etiā super os aspergit. Nam qui nos
 emundat augmentat numez ciuiū supernozū.
 Aspergit etiā intus tabernaculū. put in p̄ce-
 denti particula dictū est. Dum autē hic nomi-
 nat sublime altare cōmemorat sancta sanctorū

Sane hymno dicto post cenā exiuit Iesus
 in montem oliueti transiit cedron. ⁊ p
 gressus pusillum cecidit in faciem suam orans
 ⁊ dixit. Pater si fieri potest transfer calicē hūc
 a me. Sed ⁊ s̄o ⁊ tertio abiit ⁊ orauit eundem
 sermonē dicens. ⁊ factus in agonia. p̄lixius o-
 rabat. ⁊ fact⁹ est sudor eius sicut gutte sangui-
 nis decurrentis in terrā. tunc venit ad discipu-
 los suos dicens. Surgite eamus ecce appropi-
 quat qui me tradet. Traditor autē dedit eis si-
 gnum dicens: quē osculatus fuero ipe est tene-
 te eum. Et confestim accedens osculatus ē eū.

Quia ergo Ihesus. p̄cidit orans ⁊ dicēs. pa-
 ter si fieri ⁊c. Ideo sacerdos se inclinās orat et
 dicit. supplice te rogamus ⁊c. vel sacerdotis in-
 clinatio significat emissionē sp̄it⁹ x̄pi. put di-
 ctum est in .phemio canonis d̄ inclinationib⁹
 dictum est sub ti. de confessione. Item dicit ut
 quotquot ex hac altaris ⁊c. osculatur semel al-
 tare per qd̄ rep̄itatur osculz. p̄d̄toris postq̄
 oīs ab oratione surrexit. Quidam ter osculan-
 tur agentes gratias trinitati que per passionē
 oīs genus reconciliauit humanum. Alij bis ad
 notandū geminā in x̄po naturā. seu ipsū i aīa
 ⁊ corpore passum. Quia s̄o in agonia. p̄lix-
 us orabat tertio dicēs eundē sermonē. ideo sa-
 cerdos facit tres cruces. Primā super oblatāz
 dicendo sacro sanctum filij tui corpus. Et s̄m
 super calicem dicendo ⁊ sanguinē. Tertiam si-
 gnando seip̄z in facie cū dicit. Omni benedicti-
 one celesti forte p̄pter sudorem corporis eru-
 ces imprimens super sanguinē. ⁊ quia. p̄cidit i
 faciem suam orans. ideo imprimi sibi crucem
 in facie. vel potius crux que fit supra corpus d̄
 signat vincula quibus est ligatum corpus. illa
 que fit super sanguinem designat flagella qui
 bus allisus est ⁊ sanguis eductus. De vinculis
 legitur. Ministri iudeoz cōprehenderunt ⁊ li-
 gauerunt. ⁊ vincientes duxerunt ⁊ tradiderunt
 poncio pilato. De flagellis legitur. Apprehēdit
 pilatus Ihesum ⁊ flagellauit cuius linoze sana-
 ti sumus. Per tertiā s̄o crucē que fit i facie re-
 colit illud qd̄ exp̄uebāt in facie eius. ⁊ palmas
 in faciem eius dabant. ⁊ velantes faciem eius di-
 cebāt. p̄phetiza nobis x̄pe qd̄ est qui te percussit

Tertio crux que fit supra corpus martyriū
 xpi que fit supra sanguinē martyriū sanctorū
 designat. quarto p̄me due cruces significāt q̄
 xps p̄ duobus populis passus ē. Tertia que fit
 in facie q̄ in corpore suo passus ē. Illi ō non
 faciūt p̄missas duas cruces. Considerari etiam
 oportet q̄ sacerdos dicendo supplices r̄. stat
 inclināt cācellatis manib⁹ ante pect⁹. ad desi
 gnandū q̄ orōnis humilitas p̄ inclinationē de
 signata tunc demū r̄ nō alias exaudiri digna
 ē si ex fide p̄cedat peccatoris. i. mētis. Sīde vi
 co p̄ dilectionē opante que opatio per manus
 intelligit. Quia ō quedā sunt opa vite actiue.
 q̄dā ō vite contemplatiue. sed opa vite actiue
 quodammodo cācellatim ad opa contempla
 tiue vite sicut sinistra ad dextrā cōparātur eo
 q̄ opa actiue sicut supposita seu inferiora ad
 opera contemplatiue disponunt r̄ opera con
 templatiue. sicut superposita r̄ altiora illa per
 ficiūt r̄ confirmāt. ideo in ipsa manū cācel
 latione dextra supponit sinistre. Rursus orat
 cancellatis manib⁹ ante pectus q̄n ipso facto
 dicat. Obsecro te p̄ crucē r̄ passionē tuā vt ius
 beas hec pferri r̄. Lancellatio enim manuum
 passionē xpi figurat r̄ dextra p̄ quā resurrectō
 leue p̄ quā passio designat supposit⁹ vt per hoc
 xpi resurrectio a mortuis insinuet. Vt i non
 nullis ecclesiis diacon⁹ infra actionē lauat ma
 nus significans p̄mo q̄ pilatus se lauit cum se
 mundū a xpi sanguine. pelamauit. vel secundo
 q̄ nostra sordida opa xpi passionē mūdantur.
 Tertio q̄ nullus nisi mūdus ad p̄cipiēda fidei
 sacra p̄cedat. Sequit⁹. iube hec pferri r̄. tante
 sūt pfunditatis hec vba vt intellet⁹ human⁹
 vir ea sufficiat penetrare. Vñ beatus gregori⁹
 de conse. di. ii. q̄d sit sanguis. r̄ in fine dialogi.
 Tanti sacri dignus interpres de illis tanq̄ de
 re ineffabili pene ineffabiliter loquens q̄s in
 quit fidelīū habere dubiū possit in ipsa imola
 tionis hora ad sacerdotis vocē celos apiri in il
 lo iesu xpi mysterio angelor⁹ choros adesse sū
 mis ima sociari. terrena celestibus iūgi: vnūq̄
 ex inuisibilibus atq̄ visibilibus fieri. Idem etia
 alibi dicit. Vno eodēq̄ tpe ac momento in ce
 lū. i. celestē naturā rapit ministerio āgelor⁹ cō
 sociandū corpi xpi. i. mystico. r̄ ante oculos sa
 cerdotis in altari videtur. saluo tñ occulto cele
 stis oꝝculi sacro. possent hec vba licet simpli
 cius tñ securius sic exponi. Iube. i. fac. hec. i. vo
 ta fidelīū. i. supplicationes r̄ pces pferri. i. p̄sen
 tari p̄ man⁹ sancti angeli tui. i. p̄ ministeriū an
 gelor⁹ q̄ sūt administratori spūs r̄ vota nostra
 corā deo offerunt. iuxta illud quod ait raphael
 angelus ad thobiā. Thobie. xii. Qñ orabas cū
 lachrymis ego obtuli orōnē tuā dño. Ex hoc
 ergo euidenter apparet q̄ āgel⁹ sacris mysteriis

adesse credēdus est. nō vt consecret q̄a hoc nō
 pōt sed vt orationes sacerdotis r̄ populi iō res
 p̄senter fm̄ illud apoca. Ascēdit fum⁹ aroma
 tū in cōspectu domini de manu angeli que sūt
 orōnes sanctor⁹. In sublime altare tuū supple
 hoc ē in cōspectu diuine maiestatis tue. i. i cō
 templatiōe maiestatis r̄ curie tue celestis. nam
 ipse deus dicit altare sublime. exo. xx. Nō ascē
 das ad altare meum p̄ grad⁹. i. in trinitate non
 facies gradus. Porro sicut beat⁹ augustin⁹
 determinat nō dicit angel⁹ offerre orōnes dō
 q̄n tunc p̄mo deus nouerit q̄d velim⁹ q̄a deus
 oīa nouit anteq̄ fiant. sed q̄a necesse habet rō
 nalis creatura tpales cās ad eternitatē referre
 siue petēdo q̄d erga se fiat siue cōsulendo quid
 faciat aut q̄d deo iubente iplendū esse cogno
 uerit hoc nobis vel euidenter vel latenti repoz
 ret. P̄nt etiā secundo modo p̄missa vba sic
 exponi. Oportens deus iube hec. i. panē r̄uinū
 perferri. i. transmutari in sublime altare tuum
 idest in corpus r̄ sanguinem filii tui super cho
 ros angelozum exaltari. q̄a corpus dñi dictum
 ē altare. iuxta illud. Altare de terra facietis mis
 hi. p̄ manus angeli tui. i. p̄ mysteriū sacerdotis
 Non enī fm̄ augustinū. deposcit ob aliud illic
 deferenda nisi ut intelligat q̄ illa fiant. i. trans
 substantient in eo sacerdotio. i. in ei⁹ ministe
 rio vtute spūs sci. sed cū iaz trāsubstantiata sint
 exponi p̄nt tertio mō sic. Iube hec. i. corp⁹ xpi
 mysticū. i. ecclesiā xpi militantē pferri. i. associa
 ri in sublime altare tuū. i. in ecclesiā triūphantē
 q̄ dicit altare fm̄ illud Leuitici. Ignis in altari
 meo sp̄ ardebit. i. feruor caritatis in ecclesia tri
 umphanti r̄ hoc p̄ man⁹ angeli tui. i. p̄ opatio
 nē r̄ vtutē xpi filii tui q̄ ē magni cōciliū angel⁹
 Iza. ix. Ipse enī corpus suū mysticū deo p̄ri cō
 iūgit ē ecclesie triūphanti. Quarto mō hic ē an
 gelus magni concilii. cōciliari⁹ ille cui⁹ concī
 lio pater mūdū creauit r̄ recreauit. sublime al
 tare in conspectu dei ē xps crucifix⁹ sedens in
 dextrā patris. Igit⁹ angelus confert hec sacra
 menta in sublime altare in conspectu dei dū ci
 catrices ostendēs interpellat apud patrē. p̄ no
 bis hec sacramenta conficientib⁹. Que ō sint
 illa que petit in sublime altare pferri determi
 nat dñs dicens. vt quotquot r̄. p̄ hoc enī de
 monstrat corp⁹ xpi mysticū quod xpus quoti
 die ad se trahit p̄ mēbra. vii. Dicere. Patrē voca
 bis me r̄ post me ingredi non cessabis.

De decima pte canonis. Rubrica.

Emento etiam

dñe r̄. Decima ps. Dec cōiunctō
 etiā continuat sequētia proxime

precedentib⁹. vel dici potest q^d supfluit. Nam in antiq^s codicibus pcedebat immediate quedam oratio incipiens. Memento mei q^{uo} dñe rē. in q^{uo} sacerdos p se orabat vt digne posset offerre vnde tunc recte sequebat^r. Memento etiā do mine famu. rē. Sed quia in multis modernis codicib⁹ oratio illa nō iuenitur. ideo fm illos istud etiā supfluit. vel quod melius ē respicit aliud Memento q^{uo}d pcedit. i quo roganit p viuis. hic autē orat p defunctis. Orat ergo pia mater ecclesia nō solum p viuis vep etiā p defunctis r eos deo patri sacre oblatiōis intercessiōe cōmendat certissime credēs q^d sanguis ille p^{re}ciosus q^{uo}d p multis effusus est i remissionē pctō^{rum} nō solum ad salutē viuētiū vep etiā ad absolutionē valeat defunctor^{um}. Ideoq^{ue} Basilioⁿ. cōcilium de cōse. di. i. vltim. statuit ut i oibus missaz solēniis loco cōpetenti videlicet in hoc loco secrete vel in dieb⁹ nō solēnibus. In dñica enī die ob resurrectionē dñicam aie requiē creduntur habere ecclesia p defunctis dñm deprec^{ari}. iuxta illud Augustini. Non sunt p^{er}mittere de supplicatiōes p spiritibus mortuorum q^{uo}s faciendas p oibus in xpiana catholica societate laudam⁹. Et q^{uo}d q^{uo}q^{ue} defunt defunctis parētes. filii. cognati r amici q^{uo}d suppli cationes p eis effundant vna r pia mater. i. tota ecclesia oēs defunctos sub generali cōmēmoratiōe suscipit tacitis illo^{rum} nōibus r eis exhibet cōfōnē. Inno. quoq^{ue} papa statuit ea. di. de nōibus vt ante cōsecrationē hostie nō recitent nōia defunctor^{um}. possent enī pplo recitari sed deo quē nihil latet necesse nō ē. qui cu^m signo fidei nos p^{re}cesserunt. i. ad dominū. xlii. q. ii. quā p^{ro}ptet. in si. nō q^{uo}d ibi sit fides aut spes vbi spēs ē r res. Nam fides euacuatur. caritas nunq^{ue} excidit sed signum fidei. p caractare fidei xpianitatis accipit^r. d. pe. di. ii. caritas. quo fideles ab infidelibus discernunt fm illō. Ali diui numex signator^{um}. cxliiii. milia signati ex o^{mn}i tribu filio^{rum} isrl^{is} r dormiunt i somno pacis. fm illud. In pace in idipsum dormiā r requiescā. Frequentē enī sacra scriptura defunctos dormiētes appellat. p eo q^{uo}d sicut dormiētes euigilant ita mortui resurgent. ppter quod dicit apostolus. Nolo vos ignorare de dormientib⁹ ut nō contristemini sicut r ceteri q^{uo}d spem non habent. Et oīs inq^{ui}t in euāgelio. Lazar^{us} amic^{us} noster dormit. Ipsis dñe r oibus in xpo q^{uo}d descētib⁹. in hoc loco sacerdos quoz maluerit defunctor^{um} debet agere memoriā specialē. Finita ē enī memoria mortis domini. r ideo sequitur. Mors nostra xps p^{re}cessit r nos eius vestigia seq^{ui}mur. Dic autē vocant^r quiescentes i christo q^{uo}d in caritate mortui sūt hūtes tam aliqua purgabilia eo q^{uo}d nō plene satisfecerāt. p pctis con

fessis. ppter quod ad locū purgatorii descēderūt vbi exites suffragio indiget ecclesie militāris tanq^{ue} nondū habentes in re pacē r refrigeriū glorie licet habeāt incerta r ineffabili spe locū refrigerii in quo nō ē ardor penaz. lucis in quo nō ē obscuritas tenebrar^{um}. r pacis in quo nō ē conflictus pugnar^{um}. Nā absterget de^{us} oem nem lachrymā ab oculis eoz r iam nō erit amplius neq^{ue} luctus neq^{ue} clamor sed nec vll^{us} dolor q^{uo}d p^{re}iora trāserūt. sed delectabunt^r i multitudine pacis cū placebunt corā dño in regione viuētiū. Paradisus dicit ergo locus refrigerii. ppter ardorē ignis purgatorii p que^{re} aie transeūt. iuxta illud psalmi. Trāsiuimus p ignē r aquā rē. Locus lucis cōtra tenebras iferni. de q^{uo}b^{us} mathei. xxiii. Mittite cū in tenebras exteriores. Locus pacis. ppter mētis tranquillitatē q^{uo}d ibi cōtra vermē concie eoz q^{uo}d salui nō erūt. vnde Jsa. Vermis eoz nō moriet^r nec ignis eoz extinguet^r.

De yndecima pte canonis. Rubrica.

Obis quoque

rē. Undecima ps. hec aut oratio prendit^r vsq^{ue} p oia secula seculo rē. Et hec vba p^{ro}ferendo sacerdos paululū exp^{re}ssa voce p^{re}cu^{ss}o pectore silētiū interrūpit repientans contritiōē r confessiōē latronis in illo passionis dñice articulo iere pantis alter^{us} r dicentis. Nos v^{er}gna factis recipimus hic autē nihil mali gessit. r dicebat ad iesum Ince. xxiii. Dñe memento mei dū veneris in regnum tuū. ppter quod dixit illi iesus. Añi^{us} dico tibi hodie mecum eris in paradiso. Rursus p exaltationē vocis r p^{re}cu^{ss}ionē pectoris exp^{re}sim^{us} illud q^{uo}d centurio r q^{uo}d cum illo erāt visis his q^{uo}d fiebant timuerunt valde dicentes. Vere fili^{us} dei erat iste. r oīs turba q^{uo}d simul aderāt ad spectaculum illud p^{re}cutientes pectora sua reuertebant^r. Note v^{er}o eius r mulieres que xpm secute fuerāt a galilea stabant a longe hec videntes quos significant ministri. i. diaconus r subdiaconus retro stantes q^{uo}d ad hanc vocem erecti i os sacerdotis vel episcopi intuent^r. Premissa autē pectoris vnica tōso significat q^{uo}d fm apostolum ad roma. vii. Xps semel p pctis nostris mortuus ē. r sit cum tribus digitis. i. sine pollice r indice ut trinitas i vnitate no^{te}at^r. Pectoris quoq^{ue} unio q^{uo}d p^{re}ntiaz designat. pur sub titulo de cōfessione dictum ē pctōzibus. Dec iō dicit q^{uo}d si dixerimus q^{uo}d pctā nō habemus: nosmetipsos seducimus r v^{er}itas in nobis non ē. de pe. di. ii. si enī inq^{ui}t. Licet enī oī tpe debeamus ex corde nos recognoscere peccatores.

vi. ois. testm. p̄cipue cū pro remissioe pctōz sa-
crofantiū mysteriū celebrat. de multitudine
miserationū tuaz sp̄antibus. Juxta qd̄ psalmi-
sta inquit. Scdm̄ multitudinē miseratiōnū tu-
arū dele iniquitatē meā. Et nota qd̄ vna tñ ē dei
miseriordia nō aliud qdem q̄ ipse ē miseri-
cora. sed multi sunt ei effectus q̄ miseratiōes
dicuntur dicuntur. vii. Reminiscere miseratiōnū
tuaz dñe et misericordiaz tuaz q̄ a seculo sunt
partē aliquā et societate donare digneris. sed
cū ipse deus sit oīa in oībus salū et p̄miū et glo-
ria singulorū iuxta illud. Salus populi ego sūz.
Quid ē qd̄ dicit aliquam et societate et c. tanq̄
nō oēs sint eundē denariū accepturi. Sane li-
cet vñū et idē sit p̄miū singulorū videlz ipse deus
in cui⁹ cognitione salus eterna cōsistit. fm̄ illd̄
quod ipse dicit in euāgelio. Nec ē vita eterna
ut cognoscant te verū deū et hūc quem misisti
iesum xp̄m. tñ fm̄ differentia meritorū alii plus
alii min⁹ vīna visione fruūtur. nam et stella dif-
fert a stella in claritate. prop̄ qd̄ ipse dñs ait.
In domo patris mei mansiōes multe sunt. de
pe. ois. liii. in domo. sicut vnus sol ē cui⁹ lūmie-
p̄cipiant vniuersi alii pl⁹ alii min⁹ fm̄ differē-
tia intuitū cū iohāne. stephano. mathia. bar-
naba. In hac secūda cōmemoratiōe scōz ma-
gna ex pte suppletur qd̄ de primitiuis scis dees-
se videbantur in p̄ia. Sed q̄re iohānes repetit
et stephan⁹ sociat⁹ iohanni p̄mittit mathie ac
barnabe apl̄is. Super hoc dici pōt qd̄ iohānes
in p̄ia cōmemoratiōe dispōitur et cū ceteris
numerat prop̄ dignitatē apl̄atus. In hac autē
cōmemoratiōe reperit et cū stephano sociat⁹
prop̄ p̄uilegiū celibat⁹. v̄gines enī sunt et se-
quū agnū quocūq̄ ierit. Preterea ceteris p̄-
mittit. v̄ginitas nāq̄ iohannis inde marie cō-
mendat. qd̄ xps in cruce matrē v̄ginē discipu-
lo virgini cōmendauit. et ex illa hora accepit eā
discipulus in suā. Stephani vō v̄ginitas ex eo
maxime cōprobat. qd̄ ipse deputat⁹ est ab apo-
stolis ad ministeriū viduaz et in eo qd̄ feminis
est p̄positus testimoniū meruit sincerissime ca-
sitatis. Posset autē nō euāgelista sed baptista
iohannes itelligi nisi p̄mitteret cū tuis sanctis
apostolis ac martyrib⁹. vnde cōmici⁹ qd̄ aposto-
li tñ ac martyres subnotant. q̄uis et iohānes
baptista merito posset inter martyres numera-
ri. Enumerat ergo sacerdos scōs quoz societa-
tem petit. qd̄ et sacerdos legalis noīa filiorū isrl̄
habebat scripta ut supra dictū ē. Et aduerte qd̄
hic octo viri et septē mulieres cōputant. qd̄ per
hoc sacrificiū septem charismata gratiaz et oc-
to britudines iungunt in nobis. Sequit⁹ non
estimator meriti qd̄ nō fm̄ exigentiā meritorū
retribuis sed min⁹ puniendo vel magis remu-
nerando q̄ quisq̄ meruit. Unde nō fm̄ pecca-

ta nostra fecit nobis neq̄ fm̄ iniquitates n̄ras
retribuit nobis. et alibi. Adensurā bonā et con-
fertam et coagitatā et supereffluentē reddēt in
sinū vestz per xp̄m dñm nostrū. Dic nō respō-
des amen. tū qd̄ angeli q̄ sp̄assistūt rident pro
ut in fine tertie particule dictū ē. tum quia hec
tacite dicunt nec ridentes audire p̄iit. tū quia
v̄ba sequētia p̄ quē oīa et c. istis cōiungūt et ab
eis dependēt ita qd̄ nihil interponi pōt. Hoc at
loco benedicūt v̄ue. put dices i septima parte
sub q̄nta feria cene dñi vbi agit⁹ de diurno of-
ficio. In canone apl̄oz i burcardo li. v. c. offer-
ri. ita legi⁹. Offerri nō liceat ad altare. s. ad bñ-
dicendū p̄ter nouas sp̄icas et v̄uas et oleū et lu-
minaria et fabas et thimiama ad incensū tēpo-
re quo scā oblatio celebrat⁹. Sequit⁹. Per quē
hec oīa et c. ideo dicit oīa. qd̄ p̄ filiū oīa creata
sūt. vnde iohā. i. oīa p̄ ipsum facta sunt et sine
ipso factū ē nihil. et vidit deus cūcta q̄ fecerat
et erant valde bona. Creas igit⁹ concedēdo cre-
aturam. scificas cōsecrando materiā. viuificas
transubstantiando creaturā. bñdicis accumu-
lando gratiā. qd̄ autē dicit hec oīa ē simplex p̄-
noīa demonstratio sicut tps vbi consuli. nam
p̄sens consuliū p̄itis nō tenet v̄sum. et ē sensus
hec oīa. s. panē et vinū et aquam sp̄ bona creas
fm̄ cās canonicas primordiales. et scificas fm̄
cās sacrales viuificas et transeāt in carnem et
sanguinē. et bñdicis ut conferuēt v̄nitatē et ca-
ritatē. Rursus in eo qd̄ dicit scificas. notat⁹
qd̄ qd̄cūq̄ scificat p̄ gratiā xp̄i scificat. De ple-
nitudine enī ei⁹ oēs accepim⁹. vii. iohā. xvi.
Pater scifica eos in v̄itate. i. in filio. In eo qd̄
dicit viuificas notat⁹ qd̄ quicq̄ viuificat p̄ filiū
viuificat. iohā. xi. Ego sū via v̄itas et vita. viii.
ois. qd̄ cōtēpta. In eo qd̄ dicit bñdicis insinua-
tur qd̄ benedictio celestis dat nobis p̄ fructuz
v̄ginis benedictū. vel creas ut sint. scificas tibi
deputādo. viuificas animādo. bñdicis ut v̄tilia
sint p̄stas et p̄sunt. Sūt autē tres cruce super
dictis v̄bis sanctifi. viuifi. bene. In q̄bus eccle-
sia primitiua rep̄it⁹ qd̄ fidē trinitatis suscepit.
De hoc tñ aliter iā dices. Siqdē sacerdos dicit⁹
tur⁹. et p̄stas nobis vel diaconus remouet cor-
porale desup calice ad notandū qd̄ qñ xps emi-
sit sp̄m velū tēpli scissū ē a sūmo vsq̄ deorsum
et apta sūt nobis qd̄ prius obscura erat in lege et
clausa sicut oī in euāgelio de q̄busdam. et erat
absconditū v̄bi istud ab eis. vbi enī sumpro a
ceto consummatū ē reuelatū ē. et calice discop⁹
to accipiens hostiā dicit. et p̄stas nobis. Dubi-
tari autē vidim⁹ q̄re calix et non hostia coopit⁹.
Ad quod q̄druplex pōt ratio assignari. Primo
p̄pter piculū. qd̄ sanguis facili⁹ posset recipere
imunditiā q̄ hostia. Secundo quia in calice et
sanguine magis significat passio xp̄i q̄ i hostia

unde illud. Pater si fieri potest transeat a me cal-
 lix iste. et in canone in forma sanguis ponit ac-
 tus effusionis ibi. Qui pro nobis effudit et. quia
 ergo in calice et in sanguine magis significat
 christi mortem quam in corpore. id sicut et mortem panis
 et lapidibus opif. ita et calix panis et sanguis
 calice et corporali coopit. Tercio sanguis in ca-
 lice cooperto repperit corpus christi in sepulchro
 clauso et signato. hostia vero corpus christi extra se
 pulchre. Quarto sanguis christi calice cooperto rep-
 sentat christi corpus in syndone iuolutum. hostia vero
 non iuolutum. Sequitur per ipsum et. Si absque alio
 ubi vel temporis interpositione coniungas premissa ver-
 ba per christum dominum nostrum. Per quem hec omnia et. et
 factis punctum ibi. et prestat nobis. Plana est lit-
 tera. dic ergo per ipsum. i. tanquam per mediatorem eum
 coequali quia ipse est coequalis patri. In ipso tanquam
 in consubstantiali. vel in ipso. i. in membris eius.
 in preteritum quippe notat auctoritas propter principium
 in filio equalitas propter consortium. Sane sexta feria
 crucifixus est christus. hora tertia linguis iudeorum quod
 narrat marcus. hora sexta manibus gentilium
 quod narrat iohannes. circa horam autem nonam
 inclinato capite tradidit spiritum. Ad recolendam igitur
 crucifixionem hora tertia facta linguis iudeorum
 clamatum ter crucifige crucifige eum. Et rursus.
 Tolle tolle crucifige eum. sacerdos facit tres
 cruces super oblata et calicem dum dicit. Sancti-
 ficas. vivificas et benedixit. Ad recolendam vero
 crucifixionem quod per intervallum trium horarum est facta ma-
 nibus gentilium cum milites crucifixerunt iesum. sa-
 cerdos iteque facit tres cruces cum hostia super cali-
 cem super premissis tribus ubi. scilicet per ipsum. et cum ipso.
 et in ipso. Postmodum autem ad designandam di-
 visionem carnis et anime domini morientis facit du-
 as cruces cum ipsa oblata in ore calicis dum dicit
 Est tibi deo patri omnipotenti in unitate spiritus sancti
 cum enim in christo tres sunt unice substantie videlicet
 divinitas. corpus et anima. due tamen. scilicet corpus et anima fu-
 erunt in morte divise. nam divinitas a neutra est divi-
 sa et separata. et propterea non tribus crucibus sed dua-
 bus mors divini designat. Leterque sacerdos facit
 do cruces manus super mensam altaris extendit.
 quia et christus super aram crucis manus extendit. iuxta
 illud prophetici. Expandi manus meas ad popu-
 lum non credentem mihi. Secundo etiam premissis tres
 cruces cum corpore super nudum calicem facit sig-
 nificant tres cruciatos quos christus in nuda cruce
 sustinuit videlicet passionem. pro passionem et
 compassionem. passionem in corpore. pro passionem
 in mente. compassionem in corde. De passione corporis
 ait dominus per prophetam. Vos omnes qui transitis per
 viam attendite et videre si est dolor sicut dolor
 meus. Foderunt enim manus meas et pedes me-
 os et dinumeraverunt omnia ossa mea. De pro passionem

ne mentis dominus inquit apostolis. Tristis est anima
 mea usque ad mortem. cepit enim iesus tedere et pa-
 uere cepit contristare et mestus esse. Ex com-
 passione vero cordis per crucifixoribus oravit ad
 patrem dicens. Pater ignosce illis quia nesciunt quod
 faciunt. si enim cognovissent nunquam dominum
 glorie crucifixissent. Et ideo sacerdos facit has
 cruces cum hostia super calicem. quia christus sustinuit
 it huiusmodi cruciatos in corpore super patibulum
 Per calicem enim passio designat ut iam dictum est.

Tercio modo tres cruces cum hostia super
 calicem facit significat fidem centurionis dicens
 mathei. xxvi. Vere filius dei erat iste. et ita co-
 gnovit eum unum esse in trinitate. scilicet christum deum
 et hominem. Due vero que sunt in ore seu latere calicis
 designat duo sacramenta que de latere christi profu-
 runt videlicet aqua regenerationis et sanguis redem-
 ptionis. iuxta testimonium iohannis dicentis.
 Unus militum lancea latus eius aperuit et cotti-
 nuo exiit sanguis et aqua. et id immediate post
 has duas cruceas latus calicis in quibusdam eccle-
 siis cum hostia tangit per quod percussio lateris
 christi cum lancea militis designat. Quinto tres pre-
 missis cruces in quibusdam ecclesiis ita fiunt bene
 Nam prima que fit super per ipsum fit supra os cali-
 cis exteri significat quod deus est extra omnia non ex-
 clusus. Secunda que fit super cum ipso fit. par inferi-
 rius sub prima videlicet a labio calicis in labium
 significans quod deus est super omnia non elatus. Ter-
 tia que fit super in ipso fit inter os calicis circa
 medium concavitatis eius significans quod est inter
 omnia non inclusus. Quarta que fit super deo patri
 fit a medio oris calicis recto diametro contra
 faciem sacerdotis significans quod omnia que in mini-
 sterio misse occulte aguntur in fine nobis ante
 oculos ponent. Quinta que fit super in unita-
 te spiritus sancti fit a latere calicis inter ipsum calicem
 et sacerdotem. videlicet descendendo a summitate ca-
 licis contra pedem significans quod deus est subter
 omnia non comprehensus seu prostratus. quod tamen de
 his duabus ultimis non faciunt nisi ultimam.
 Quinto dicte tres cruces significant tres cruci-
 atus quos christus sustinuit tribus temporibus videli-
 cet ante mortem alphas. flagella. spina et huius-
 modi in morte crucifixione et post mortem late-
 ris perforationem prima significat primum. secun-
 da secundum. tertia tertium. quarto significat sepa-
 rationem anime a corpore christi. quinta descensum in lim-
 bum vel cruciatum in pedibus. Sexto quinque
 ordines signorum que sunt ante sextum. scilicet ante tactum
 calicis cum hostia. quinque videlicet de duabus ul-
 timis non fit nisi una significant quinque mundi eta-
 tes que fuerunt ante christi natiuitatem. Sextus vero
 videlicet ipse tactus significat sextum tempus
 scilicet a christi natiuitate usque ad finem mundi. Ipse enim
 vnicus tactus significat dominum semel ascendisse

crucē v̄t finē haberet. Ipsa autē res est crucia-
tus q̄ p̄ dictas q̄nq̄ etates oib⁹ hoib⁹ flebat
Notandū igit̄ est q̄ sacrificiū septē vicibus
signat̄ in canōe. Prima vice ter vbi dicif. hec
dona. hec munera zc. Secūda vice q̄nq̄es vbi
dicif. quā oblationē tu deus zc. Tertia vice
bis semel vbi dicif. q̄ pridie zc. ibi. Tibi gra-
tias agens benedixit zc. z itē vbi dicif. simi-
liq̄ modo zc. Jtē gratias agens zc. Quarta vi-
ce q̄nq̄es vbi dicif. hostiam purā zc. Quinta
vice bis vbi dicif. Sacrosanctū filiū tui corpus
zc. Sexta vice ter vbi dicif. sanctificas vinisū
zc. Septima vice q̄nq̄ies vbi dicif. p̄ ipm
zc. put in ipsis locis dictum ē. Inter q̄s septē
vices sacrificiū significat̄ duabus vicibus ter z
duabus vicibus quinquies. septima vō vice bis
z ter. Signat̄ ergo simul oib⁹ vicibus iūctis
quinquies quicq̄ q̄ sūt simul. xxy. qui numerus
p̄ se dictus sp̄ in seipsum reducit si ducatur i
infinitū. quantūlibet enī multiplicez eucharis-
tie sacramentū sp̄ ē idē sacrificiū. Augustinus
tū de confē. dist. ii. semel. dicit. q̄ si tū tel signū
crucis fieret sup̄ panem z vinū sufficere posset
quia semel dñs crucifixus ē. In hoc etiā sacro-
mento quinq̄ sensus corporis. s. visus. audit⁹.
gustus. odoratus z tactus exercent̄. s. circa co-
lorem. sapore. odorem. fractionē z sumptionē
vt quicq̄ sensus aīe spirituales exuberent. s. vi-
sus intelligentie. auditus obedientie. odoratus
gust⁹ discretiōis. dilectiōis z tact⁹ ep̄is. d̄ q̄b⁹
repiū in euangelio. Domine quinq̄ talēta tra-
mibi ecce alia quinq̄ sup̄lucratu sūt. Sed z bi-
narius z ternarius bene cōgruit sacramento.
binari⁹ ppter carnē z sanguinē. ternarius ppter
panē vinū z aquā. Jtē binarius ppter du-
plicē modū edendi. s. sacramentalē sub specie
panis z vini. z spiritualē in fide cordis. Et ter-
nari⁹ ppter tria q̄ sūt in hoc sacramento dis-
creta. s. forma visibilis vini z p̄is. v̄itas corpo-
ris z sanguis. z v̄tus spiritualis v̄nitatis z cari-
tatis. de quibus dictus ē in septima p̄tula su-
per v̄bo mysteriū fidei. i. ut ita ternari⁹ binariū
i. fides trinitatis p dilectionē dei z p̄xiimi ope-
ref. Sūt igit̄ tres cruces q̄ quorū hnt angu-
los sup̄ sacrificiū. quia xps dū in cruce pepē-
dit quorū climata mundi redemit z septē ordi-
nibus ordinatur. ad norandum septiformē spi-
ritus sci gratiā q̄ in hoc mysterio necessaria ē.
z fere in quolibet ordine p̄ nūmēz iparem sig-
nacula disponunt. quia corpus xpi vnum ma-
nens nō scindit̄ oīs honor tanq̄ dño z gloria
tanq̄ deo. Sequit̄. Per oīa secula seculorū
non solum crucis impressio rez etiā vocis xp̄is
sio z pectoris p̄cussio que gesta sūt iuxta cruce
m infirmat̄ put dictū ē sup̄ v̄bo nobis quocq̄
quia ergo iesus clamans voce magna tradidit

spiritū. ideo sacerdos dicendo p̄ oīa secula se-
culorū. exaltat vocē z etiā aliquatū calicē ele-
uat. Vel dicif. alte ad incitationē populi ut sci-
ens finē canonis respondeat amē. vel ideo. q̄a
centurio clamauit. vere filius dei erat iste. quia
vō mulieres. lamentabant̄ flentes dominū. iō
chorus q̄si lamentādo responder amen. rep̄sen-
tans fideles q̄ dominū contrito corde lugebūt
velut quondā abel iūdi fratris furore occisum
parentes eius lamentabant̄. Consequenter
diaconus accedit z exaltatū paz p̄ sacrificiū
seu calicē cū corpore de altari tam ipse q̄ sacer-
dos deponit. q̄a vt legif̄ Johan. x. Venerunt
ioseph ab arimathia z nichodem⁹. z ipetrat⁹
corpus iesu a pilato deponētes sepelierūt. Sa-
cerdos ergo eleuās nichodemū rep̄sentat. ipsa
vō eleuatio xp̄i depositionē de cruce. depositō
collocationē in sepulchro demonstrat. Et ad-
uerte q̄a sacerdos dicens. p̄ceptis salutaribus
moniti. calicē fil z hostiā deponit. Ad cui⁹ rei
evidentiā norandū ē q̄ xp̄i corpus z sanguis
bis in sexta feria eleuata z deposita fuerunt se-
mel in cruce eleuata z de cruce ad terrā depo-
sita z semel de terra eleuata z in sepulchro col-
locata. primū rep̄sentat̄ in p̄ma eleuatione z d̄
positione corp⁹ z sanguis xp̄i que fit statī. p̄
eorū consecrationē. Alia rep̄sentat̄ in eleuatione
z depositione que fit in hoc loco. Cōgrue igit̄
dum hec v̄ba. p̄feruntur fit corporis z sangui-
nis eleuatio z depositio designantes eleuatio-
nem corporis xp̄i de terra z locationē ei⁹ in se-
pulchro. quia ioseph q̄ illud de cruce z d̄ terra
leuauit z in sepulchro locauit. monitus z instru-
ctus erat p̄ceptis salutaribus xp̄i sicut fidel⁹ di-
scipulus eius. vnde de eo legif̄ i. marco. Et ipse
erat expectans regnū dei. Simul autē eleuatur
corpus z sanguis iam consecrata. quia ipse io-
seph ut aiunt q̄dam simul corpus cū sanguine
in sepulchro locauit. Adhuc in ipsa eleuatione
tenet̄ hostia cū quatuor digitis. Lū enim. expe-
ctemus z necesse habeamus ipetrare quatuor
p̄ncipaliter p̄ merita passionis xp̄i. s. potestatem
contra diabolū. humilitatem contra mundū
castitatem contra corpus. p̄p̄riū. z subiectiōez
ad dilectionem quo ad deū z p̄ximū. ideo ad
hoc rep̄sentandū merito cū quatuor p̄ncipali-
bus digitis hostia tenet̄. Quedam tamē eccles-
ie in tribus p̄mis petitionibus dominice ora-
tionis tenent calicē eleuatum z tūc calicis ele-
uatio aliud significat. put ibi dicetur. In quib⁹
busdam etiam ecclesiis dum calix pariter ab
altari eleuatur quidam puer stat vltimus post
subdiaconū habens cappam ex transuerso. ad
designandū q̄ caput. i. iudei expectātes messiā
i. xp̄m cū iam venerit transuersus est in scaudā
Quia vero nichodemus sepulto dño aduoluit

factum magnū ad ostiū monumenti. idē diaconus sup os depositi. calicis corporale deponit. Diaconus quoq; calicem cū corporali inuoluēs representat ioseph qui corpus dñi syndone mūda inuoluit. Rursus qā in pace factus ē locus eius. diaconus sūm morē quādam ecclesiariū mensam osculat altaris. Et quia factus est pñcipatus sup humer eius osculat dextrū armū pontificis ut in vtroq; significet xpm z q̄uissē post mortē z vicissē post mortem. iuxta quod ipse p̄dixit in psalmo. In pace in idipsum dormiam z requiescam. z alibi. O mors ero mors tua mortis ero inferne. Christus enim p mortem triūphauit de morte. nam qui factus ē obediens vsq; ad mortē: mortem autē crucis. idcirco de⁹ exaltauit illū zc. Hoc ipsū etiā significat qd xps sibi crucem sup humer baulauit. Secūdo diacon⁹ osculando dextram sacerdotis significat qd vult esse princeps laboris ut sit socius eterne retributionis. Tercio p hoc inuit qd ioseph deponēs corpus illud fuit osculat⁹. In quibusdam ecclesiis sacerdos hic etiā hōiā osculat inuicēs qd nichodem⁹ idem fecerit quod ioseph. vel potius p domini passionē factam esse nostram reconciliationē. Post osculū hui⁹ diaconus retrocedit a facie sacerdotis representans mulieres sepulto dño a monumento recedentes.

De pater noster z eius expōne. Rubrica

Secundum eos

q̄ dicunt qd tertia pars missę que dicitur postulationes incipit hic. oremus p̄ceptis salutaribus zc. z qd durat vsq; ad collectas. Hęc pars continet qnq; clausulas. Prima ē ipsa p̄fatio. s. oremus p̄ceptis. quod addidit beatus gregorius. Secūda est pater noster. Tercia. Libera nos quesumus domine. Quarta. pax domini. Quinta fiat cōmixtio. Quia ergo iesus voce magna clamabat. Pater in manus tuas cōmendo spiritū meū. ideo sacerdos z non totus populus put greci faciūt eleuata voce pñciat. oremus. p̄ceptis zc. Non enī dicit sub silentio sed palā. quia ē d̄ euangelio ad notandū qd rex celoz in noua lege palam loquebat⁹ z sine velamine p̄dicauit. ad hoc ideo hęc domica oratio z etia; credo in vñū deūz alia voce dicunt⁹ ut oēs illa dicant⁹ addiscant. Alia etiā ratio posita ē sub titulo de p̄dicatione. Sed tertia clausula. libera nos zc. sub silentio dicit⁹. in signū qd xps interdum a p̄dicatione silnit. aliter tamen ibi dicitur. Sed z proferens pater noster zc. Item sicut p̄s extendit ac sursum eleuat ma-

nus. Primo enī dicens. p̄ceptis salutarib⁹ zc. Actus ioseph de q̄bus in p̄cedenti colūna dictum ē quos p̄ceptis salutaribus monitis z vñiua institutione informatos gessit representauit quia igit⁹ doctrina audiendo meditando z in quiete dicenda ē. v. q. iiii. in loco. ideo vba ista depositis super altare manibus p̄tulit dicens autem pater noster zc. xpm populū orare docentem representat. ideoq; moysi orantis exem⁹ plo man⁹ extendit z sursum eleuat ut feruore cordis z rectam ad deū intentionē ostendat. xxxvii. di. si qd vult. Rursus dicendo p̄ceptis salutaribus zc. calicē simul z hostiā deponit. ut p̄missum ē. Sane legalis pontifex regressus ad populū lauabat vestes. imūds tamē erat vsq; ad vespam sicut in p̄hemio hui⁹ p̄tis dictū est. Sic z xps qui intrauit in scā sanctorū redit ad ecclesiam cōpatiēdo z auxiliando z lauat vestes suas. i. sanctos mūdificat. z tamen vsq; ad finem mundi membris eius alique macule adherent. Sacerdos etiam redit ad populū. quia dū rursus alta voce multiplicat p̄ces foras exire videt. z p̄cibus velut aquis vestimenta sua. i. populū lauat z mundat z tamen imūds inuēdicat. quia vsq; ad mortem erit in omni homine qd lauet. Oraturus ergo z ostēditur se causam agere coram deo z que quotidie petere d̄ beamus monet populū orare dicens. pater noster zc. que oratio habetur mathei. vi. c. Fideliter enim orare possum⁹ ut filii patris quos ipse dominus ad sic orandū informat⁹ z ipse vice vniuersalis ecclesie quam representat orat. ne tamen sua auctoritate z quasi p̄sumptiue petere videatur p̄mittit quasi loco p̄fationis p̄ceptis salutaribus zc. Dicit autem p̄ceptis z vñiua institutione. quia dominus z hanc orationem instituit z apostolos sic orare precepit. z ex tunc maxime p̄strati orare debemus vsq; in finē dominice orationis saltē in p̄festis diebus. in festiuis vño stantes. Tres autē articuli sequentes. s. p̄ceptis salutaribus. pater noster z libera nos. significant tres dies dominice sepulture. ideoq; z his dūtaxat vtimur in parastole. In q̄busdam ecclesiis dum sacerdos dicit pater noster a diacono z tūm p̄latus dat benedictionem solennēz post pater noster manus eius a diacono z sacerdote sustentant⁹ in quo representat qd hur z aaron sustentabāt manus moysi orantis. de quo sub titulo de oratione dictum est. Beatus gregorius orationēz dominicam post canonem super hostiam sen sit recitari asserens in registro incongruum esse ut super eucharistiaz diceretur oratio quā scolasticus cōposuerat. Et illa omitteretur quā dominus ipse dicauerat z apostoli dicere cōsueuerant. Et cantatur apud grecos a toto

populo sed apud nos a solo sacerdote. Illud autem notandum est quod hec oratio ceteras orationes propter quatuor antecellit. scilicet auctoritate doctoris. breuitate sermonis. sufficiencia petitionum. et fecunditate mysteriorum. Auctoritate doctoris. quia fuit ipsius saluationis apostolorum. oratione docentis ore. placita et inde dicitur oratio dominica. breuitate sermonis quia facile discitur et perficitur. iuxta illud. Cum oratis nolite multum loqui etc. Sufficiencia petitionum quoniam vtriusque vite necessaria continet. fecunditate mysteriorum quia imensa continet sacramenta. Vnde licet sciat dominus quod velimus. vult tamen nos orare vocaliter propter multa. Primo pro excitanda deuotione. quia quod facit flatus carboni hoc facit pronuntiatio deuotioni. unde ad ipsum ore meo clamaui et exaltaui sub lingua mea. Secundo pro aliorum instructione ut cortina cortinam trahat et quod audit dicat vni. extra de sacra vni. c. vni. unde. luceat lux vestra coram hominibus. Tercio pro lingue obsequio. ut quod lingua peccamus lingua satis faciamus. unde. Sicut exhibuistis membra vestra seruire iniquitati ad iniquitatem. ita exhibete ea seruire iusticie in sacificationem. xlvii. di. omnes Quarto pro rei petende commemoratione. quia facilius obtinetur quod instanti postulat. de pe. di. i. iporum. xliii. di. sit rector. in fi. vii. Petis te et accipietis. pulsate et aperiet vobis. Quinto pro impetrata rei custodia. quia quod sepius requirit diligenti custoditur. unde. Tene quod habes ne alius accipiat coronam tuam. Sane in hac oratione oratur pro bonis adipiscendis et pro malis vitandis. Pro bonis temporalibus spiritualibus et eternis. Pro malis preteritis presentibus et futuris. De bonis eternis dicitur. adueniat regnum tuum. De bonis spiritualibus. fiat voluntas tua sicut in celis et in terra. De temporalibus. panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Eterna petitur in presentibus. spiritualia in meritis. temporalia in sustentaculo. De malis preteritis. dimitte nobis debita nostra etc. De presentibus. sed libera nos a malo. De futuris. et ne nos inducas etc. Preterita sunt dolenda. presentia sunt vincenda. futura sunt precatenda. Septem sunt orationis officia petitiones preter captationem beniuolentie que significat septem verba in christi cruce. Primum fuit. pater ignosce illis. Secundum ecce mulier filii tuus. Tertium. ecce mater tua. Quartum. hodie mecum eris in paradiso. Quintum. eloy eloy. Sextum. pater in manus tuas. Septimum consummatum est. Vnde significant septem verba que tunc beata virgo legit de christo dixisse. Primum fuit discretionis. quomodo fiet istud. Secundum humilitatis. ecce ancilla domini. Tertium salutationis. ecce ut facta est vox salutationis tue in auribus meis. Quartum gratiarum actionis. magnificat anima mea dominum. Quintum compassionis. fili

um non habet. Sextum instructionis. Quod cumque dixerit vobis facite. Septimum amoris. fili quid fecisti nobis sic. Prima autem petitio est. sanctificet nomen tuum. Secunda. adueniat regnum tuum. Tertia. fiat voluntas tua. Quarta. pater in manus tuas. Quinta. et dimitte nobis debita nostra. Sexta. et ne nos inducas in temptationem. Septima. libera nos a malo. Et he septem petitiones secundum apostolum septem petitiones dicuntur. quarum prime tres spectant ad vitam eternam sive ad patriam. et ideo sacerdos in quibusdam locis eleuato calice dicit eas et prefatione preceptis salutaribus etc. dicens vero sicut in celis pater magis eleuat illum et dicens et in terra. deponit illum. Tres vltime ad presentem vitam sive ad vitam pertinent. et ideo deposito calice dicit eas. meridiana vox. scilicet panem nostrum etc. pertinet ad vtrumque. Porro tres prime succedunt ordine temporis sed precedunt ordine dignitatis. Tres vltime succedunt ordine dignitatis. sed precedunt ordine temporis. Duplex igitur ordo est in dominica oratione notandus. vnus in ascendendo qui conuenit cum virtutibus alter in descendendo qui concordat cum donis dona namque de summis ad ima descendunt. vnde redescendit super eum spiritus sapientie et intellectus. etc. Virtutes vero de imis ad summa conscendunt. Vnde beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. Beati mites etc. Nempe dominus in oratione ipsa secutus est ordinem dignitatis qui est artificialis ut de maioribus ad minora descendens. Sed doctores in illi expositione sequuntur ordinem temporis qui est naturalis ut de minoribus ad maiora. id est de temporalibus ad eterna conscendant quemadmodum seruabimur exponendo Et fit hic adaptatio septem petitionum. septem virtutum. septem donorum spiritus sancti. et septem beatitudinum contra septem vicia capitalia septem virtutibus opposita. Nam dona petitionibus virtutes donis et beatitudines virtutibus obtingunt. Septem dona sunt hec sapientia. intellectus. consilium. fortitudo. scientia. pietas. et timor. de quibus dicit propheta. Requiescet super eum spiritus sapientie et intellectus. spiritus consilii et fortitudinis. spiritus scientie et pietatis. et replebit eum spiritus timoris domini. Septem vero virtutes sunt he pauperas spiritus. mansuetudo. luctus. furie iusticie. misericordia. munditia. coram deo et pax. Septem quoque beatitudines sunt iste regnum celorum. possessio terre. consolatio. saturitas. misericordie consecutio. visio dei. filiatio dei. de quibus coniunctim dominus ait. de prima. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum de secunda. Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. de tertia. Beati qui lugent quoniam ipsi consolabuntur. de quarta. Beati qui esuriunt et sitiunt iusticiam quoniam ipsi saturabuntur.

de quinta. Beati misericordes quoniam ipsi misericordia consequentur. de sexta. Beati mundo corde quoniam ipsi deum videbunt. de septima. Beati pacifici quoniam filii dei vocabuntur.

Septem vero vicia capitalia sunt inanis gloriae superbia. ira. invidia. accidia. auaritia. gula. et uerba. que significata fuerunt in septem populis quae terra israel promissam tenebant. videlicet etheus. ierexeris. amorrens. cananeus. ferezeus. euueus et iebuseus. Homo igitur est egrotus. deus medicus. vicia sunt languores. petitiones sunt planctus. dona sunt antidota. virtutes sunt sanitates. beatitudines sunt felicitates et gaudia. Hec septem vicia per septem petitiones huiusmodi fugantur orationis. puta inferius ostenditur. Ad orationis ergo ipsius expositionem veniam. Et nota quod in quibusdam ecclesiis dum hec septem petitiones dicuntur diaconus stat inclinatus communionem expectans in quo significat apostolos quod per mortem domini per septem ebdomadas confirmationem spiritus expectauerunt. Subdiaconus vero quod est quia mulieres in sabbato quod est dies septima siluerunt.

Pater noster Oratio

domine ihesu christe ut promissum est in huius orationis expositione seruantes a fine eius initium sumamus versus principium ordine retrogrado. procedendo. Si quidem homo multis malis circumdatus primo petit liberari a malo. Quia vero sine temptatione non est vita hominis super terram. ideo liberatur a malo petit ut in temptatione non inducatur. Et quia dum in hac vita consistit semper est in quocumque peccato. nam si dixerim quia peccatum non habemus veritas in nobis non est. ideo petit ut debita. id est peccata sibi dimittantur. Cum autem fuerit liberatus a malo cum vicerit temptationes cum debita fuerint ei dimissa. quia quod se stare non potest necessarius est ei spiritus fortitudinis ne prius expectando deficiat. ideoque petit ut panis quotidianus sibi donec. deinde cum fuerit liberatus a malis et roboratus in bonis. Petit ut fiat voluntas dei sicut in celo et in terra. et quoniam promissa in hac vita perfecte fieri non possent. moritur petit ut regnum adueniat in quo nomen patris sanctificetur in celis ut nunquam de cetero possit a sanctificationis gratia separari. Postquam petitionum continuationem promissimus. moritur ad eorum expositionem veniamus. Prenotandum tamen est quod illud quod in oratione promittitur videlicet pater noster quod est in celis captatio benivolentiae est ut iam dicitur. Nempe patre grece dicitur genitor latine et ebraice abba. et dicitur deus pater a patrandum sive perficiendo quia per eum omnia facta sunt Deus autem et generaliter et specialiter et singu-

lariter dicitur pater. Generaliter omnium per orationem. specialiter iustorum per adoptionem. singulariter christi per generationem. Per creationem ut ibi. Flecto genua mea ad te deum patrem omnipotentem a quo omnis paternitas in celo et in terra nominatur. Per adoptionem ut ibi. Si vos cum sitis mali nostris bona data dare filiis vestris. quanto magis pater vester de celo dabit vobis spiritum bonum per tentibus se. Per generationem ut ibi. Nemo novit filium nisi pater et patrem nisi filius et cui voluerit filius revelare. et per hoc quod dicit. pater noster qui es in celis dehortatur nos a nobis videlicet a superbia ne dicamus pater mihi quasi reputantes proprium quod est commune et ab indignitate. scilicet ne reddamur indigni tanto patri qui constitit in celis. Deus enim solus christi pater est per naturam cui soli competit dicere pater mihi. Fidelium autem est pater per gratiam quibus competit dicere pater noster. Ille dicit. pater mihi si possibile est transfer a me calicem hunc. Isti dicunt. pater noster qui es in celis sanctificet nomen tuum. et ipsemet dicit. Vado ad patrem meum et ad patrem vestrum. meum quidem per naturam vestrum per gratiam. Hortatur etiam nos per hoc ad duo. scilicet ad servandum gratiam adoptionis cuius dicit pater. et unionem fraternitatis cum ait noster. Rursum per hoc quod dicit pater quod est nomen plenum notatur bonitas eius et ecclesie deuotio quod ipsius patre appellatur. Per hoc vero quod dicit noster ostenditur dilatio caritatis. Per hoc quod dicit in celis. id est in sanctis quorum conversatio a fce mundi remota est dei pietas designatur. Quia igitur captatio benivolentiae in hac ordine promittitur. Sciendum quod benivolentia captatur a tribus. scilicet a persona genitoris. petitoris et assessoris. cognitor est deus. petitor est homo. assessor est angelus. A persona cognitoris cum ait pater petitoris cum ait noster. assessoris cum ait qui es in celis. id est in angelis vel in sanctis. de quibus habet. Celi enarrant gloriam dei. unde spes nobis attribuit ut sanctos nos faciat vel in celis. id est in secreto maiestatis donec per quod datur fiducia obtinendi bonum occultum quod oculis non vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit. Dat ergo fiduciam impetrandi bonum. unde non dicitur. domine cui serui timore sed pater cui serui amore. quod dicitur. Quia pater es vis quia in celis es potes. ergo libera nos a malo. Et nota quod celum dicitur a celando quia celat diuina secreta. vel a celsitudine quia altius est terrenis rebus. sed libera nos a malo. Triplex est malum a quo petimus liberari inatum. additum et inflicturn. Primum contrahitur scilicet originale. Secundum committitur scilicet actuale. Tertium sustinemus. scilicet penale. Malum autem vitamus per spiritum timoris. nam ut inquit scriptura. Timor domi-

ni expellit peccatum. Porro triplex est timor quo cessamus a malo seruilis. initialis. et filialis. Timore seruili cessamus a malo formidine pene. Timore filiali cessamus a malo amore iusticie. Initiali timore cessamus a malo parti formidine pene: partim amore iusticie. seruili timor est incipientiu. initialis pfectiu. filialis pfectiu. Dicit ergo sed libera nos a malo. qd si dicat. da nobis spiritum timoris et paupertatem spiritus ut per spiritum timoris vitemus mala. per paupertatem spiritus abdicemus bona quatenus exclusis viciis et contemptis terrenis habeamus eterna. s. regnum celorum. qd lucifer et primi parentes p inanem gloriam superbiā amiserunt. Per hoc ergo qd se humilian do petit liberari a malo quod fit per donum timoris fugat superbiā que opponit timori. et sic finis orationis concordat cu principio ubi ab humilitate contra superbiā incepit. et pmissum est. Et ne nos inducas in temptationem. s. diabolicam. Nota qd temptat nos deus. temptat homo. temptat diabolus. deus temptat ut pber. homo ut sciat. diabolus ut fallat. de primo legit. Temptauit deus abrahā. de secundo. Tempta nos obsecro diebus decem. o tertio. Tur sathanas temptauit cor tuum.

Porro duobus modis temptamur interius p delectationem et exterius per suggestionem. interior temptatio parum efficit. exterior multum pfectit si nō consentiat sed resistat. Scriptū est enim. Temptatio vos nō apphendat nisi si humana. Rursus. Beatus vir qui suffert temptationem qd cum pbatu fuerit accipiet corzonam vite. Cū igit circa consensum temptamur ducimur in temptationem cum consentimus in temptationem inducimur: sicut piscis ante capturam ducitur in rethe. cum autem inducitur capitur et tenet. tunc impletur quod iacobus apostolus ait. Temptat autē vnusquisq a cōcupiscentia sua mala abstractus et illectus. Deinde cōcupiscentia cū cōcepit parit peccatum: petiū vō cū cōsumatū fuerit generat mortem. Verū cū idem apostolus dicat qd deus ē interptat maloz. Quid est qd petim? ne deus nos inducat i temptationē. Sed dicendū ē qd deus quodāmodo tēptat et quodāmodo nō tēptat ut pber. iuxta illud. Proba me deus et tempta me. Non temptat nō fallat. iuxta illud. Deus nō minē tēptat. petim? ergo ne non deus in temptationē inducat. i. ne pmittat induci. qd sicut dicit. Non ē malū in ciuitate quod deus non faciat. i. qd fieri nō pmittat. Scriptū ē enī. Si delis deus qui nō patit vos temptari supra id quod potestis. qst dicamus. Da nobis spiritus pietatis et mansuetudinem spiritus sui ut per spiritum pietatis vincamus temptationes. ex-

ercendo nos ad pietatem et per mansuetudinē spiritus vincamus iram non reddendo malū pro malo. Vincamus etiam inuidiam que opponitur pietati et ita possideamus terrā vinentium quam per spiritum pietatis et per mansuetudinem spiritus obtinebimus. Nam pietas pmissionem habet vite que nunc est et future. Et beati mites quoniam ipsi possidebunt terrā. Unde psalmista. Mansueti possidebunt terram et delectabuntur in multitudine pacis.

Dimitte nobis debita nostra etc. Debita dicuntur peccata que nos debitores pene constitunt. non enim hic agitur de debitis pecuniarum sed offensarum. Tria autem sunt debita qd petim? nobis dimitti. s. peccatum in deum. peccatū in proximum. et peccatum in nos. vii. Peccauim? cū pib? nrīs. iiii. egi. iniq. se. vii. peccauim? cū patribus nostris. in deum. iniuste egimus. i. primum. iniquitatem fecimus in noimetipsos. Et quia peccauimus in deum. ideo petimus ut ipse dimittat nobis debita nostra. Quia peccauimus in nos. ideo petimus ut dimittat nobis debita nostra. Quia peccauimus in proximum ideo petimus ut dimittat nobis debita nostra. Sicut et nos dimittim? debito. nostris. Hoc patet ergo et ea conditōe nobis dimittit si nos dimittamus debitorib? alioqñ etiam dimissa reuocant in debitū. fm illud euangeliū. Serue nequā omne debitū dimisi tibi qm rogasti me nōne ergo oportuit et te misereri cōseruo tuo sicut et ego misertus sum tui. et irat? dñs ei? tradidit eum tortoribus quoadusq redderet vniuersum debitū. sic et pater meus celestis faciet vobis si non dimiseritis vnusquisq fratri suo de cordibus vestris. Ut ergo dominus euidenter ostenderet qd nullus est totius orationis fructus nisi debitoribus dimittamus in fine eiusdem euangeliū subiunxit ad omnia. Si dimiseritis hominibus peccata eorum dimittet vobis pater celestis peccata vestra. Si autem nō dimiseritis hominibus peccata eorum nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Dis ergo qui debitoribus non dimittunt hec oratio non prodesse videtur. quinimmo videtur obesse. Nam qui sic petit sibi dimitti sicut debitoribus suis ipse dimittit. profecto si non dimittit ipse debitoribus videtur petere ut sibi non dimittatur. de consecra. dis. ii. panem.

Sed queritur quid tenetur illi dimittere qd nec satisfacere vult nec veniam postulare. Sane distinguendū est inter perfectū et imperfectū. Is qd viā pfectionis arripuit debet etiā nō penitentī veniā oibus modis indulgere. vnde in canonē Innocen. de pe. dis. v. c. si. legitur. Falsa est penitentia si penitens offensus non satisfacit. aut si offendenti offensus non indulget.

Qui vō nondū pfectionis dotū assumpfit tene-
tur quidē rationē cordis deponere sed nō re-
net satisfactiōē debitā condonare. Unde in
canone fabiani. xlii. q. iiii. cū in lege. ita canet
Si quis cōtristat? reconciliari noluerit fratri
suo satisfaciēte eo q̄ contristauit accerim? ma-
ceret mediū vsq; dū gratiā a se satisfactiōē
recipiat. q̄q; oēs vniuersaliter teneamur dilige-
re iūmicos nostros benefacere is q̄ oderūt nos
et ozare. p psequētib; et calūniantib; nos.
xc. dñs. si quis. Quia vō sunt culpe in q̄bus cul-
pa ē relaxare vīdictā. xlviii. di. q̄ sūt. et si pecca-
tū in nos teneamur dimittere pctā. tñ in deū
et in p̄mū debemus punire. Quisquis ergo la-
borans odio vel invidia grauaf magis hac oza-
tione q̄ iuuat nisi iam ppositū habeat dimitte-
di. Uerūtñ nō in sua quisq; sed in toti? ecclesie
videt p̄sona ozare. vnde nō dicit dimitte mibi
debita mea sicut et ego dimitto debitozib; me-
is. sed dicit dimitte no. de. no. si et nos di. debi.
no. Quidā etiā volūt ita illud intelligi. dimitte
nobis et c. i. sic dimitte nobis debita nostra ut
et nos dimittimus debi. no. q. di. Da nobis do-
nū scientiā luctū et vīctū. quaten? tam nostra
q̄ aliena pctā cognoscamus et desicam? ut no-
bis debita nostra dimittas. et ita consolationē
habebim? aduersus invidiā que facit hominem
dolere de aliēo bono tabescere. et aduersus irā
q̄ est cōtraria scie. q̄ ira ipedit animū ne possit
cernere verū. xi. q. iiii. illa. et c. se. Per sciam. n
et luctū in p̄nti remissionē accipim? et i futuro
consolationē habebim? iuxta qd̄ legit. Al deli-
cto meo mūda me qm̄ iniquitātē meam ego cog-
nosco. et tñ q̄ lugent qm̄ ipsi consolabuntur.

Panē nostz quotidianū et c. In euāgelio io-
hānis. Dñe sp̄ da nobis panē hūc. panis autē
grece interpretat latine oīs. Uñ ozam? et oipotēs
pater oēm vīctū spūalem et carnalē et corpalem
oī tpe largire dignet. Quinq; autē panes sunt
nobis necessarii. i. via q̄tuor. et q̄ntus in patria
corpalis ad sustentationē. spūalis ad infor-
mationē. doctrinalis ad eruditionē. sacralis ad ex-
piationē. et eternalis ad fruitionē. de p̄mo legi-
tur. Nō in solo pane viuit homo. de secundo.
Amice accommoda mibi tres panes. de t̄tio. Ve-
nite comedite panē meū. de q̄rto. Qui panem
dñi māducat indigne reus erit corpis dñi. de
q̄nto. Ego sum panis vite viuus q̄ de celo des-
cendi. Postq̄ enī fuerint homini pctā dimis-
sa necessari? ē ei spūs fortitudinis ut pmissum
ē. ideo dicit. Panē nostz quotidianū. i. nobis
quotidie necessariū. alioqñ q̄ nostz eēt nobis
dare non posset nisi p̄us desineret esse nostrū.
extra de fide instr. inter. Da nobis hodie. q. d
Da nobis spiritū fortitudinis q̄ multiplici p̄e
roborat aīam ne deficiamus in p̄nti esuriendo

iusticiam p quā expellentes accidiam et rediūz
de bono plena iusticia saturabimus in futuro
fm̄ illud. Beati qui esuriūt et sitiūt iusticiā qm̄
ipsi saturabunt. Mathens dicit. Panē nostz
substantialē quod duobus modis pōt intelligi.
vel ut vna sit dictio quasi da vobis panē nostz
supsubstantialē. i. xpm̄ qui ē supsubstantialis
idest super omnē substantiā. s. creataz q̄ panis
est in altari. vel si sint due dictiones q̄si da no-
bis panē nostz. i. xpm̄ q̄ ē p̄p̄ius cibus fidelīū
et hoc sup panē. i. p̄ter panē substantialē idest
necessariū ad sustentationē. q. d. da nobis vtzq;
panē. s. mentis et corporis. Lucas dicit. Panē
nostz quotidianū qd̄ tā de corpali q̄ de sacra-
mentali pane pōt intelligi videt de viatico. Brec?
habet epyñsion qd̄ interpretat supsubstantialē
de conse. di. ii. in calice. i. si. Ebreus vō segula.
qd̄ interpretat egregiū vel peculiarē. Ob hoc for-
te lucas videns mathei dixisse segula quod so-
nat peculiarē dixit quotidianū. Brecus autem
interp̄s mathei q̄a vidit eū dixisse segula qd̄ so-
nat egregiū dixit epyñsion. i. supsubstantialē. Si
at volūtas tua. Hoc rogamus vt quō angeli vlt
oēs sancti i culpabiles deo seruiunt. ita et nos
absq; graui pctō illi seruiam? in terra. Volūtas
dei dupliciter intelligit. s. et bñplacitū dei eter-
nū. et signū beneplaciti tp̄alis. Beneplacitū dei
eternū sp̄ implet. vnde et volūtati eius quis res-
sistet? et oīa q̄cunq; voluit dñs fecit. Signa be-
neplaciti tp̄alis sunt q̄nq; p̄ceptio. phibitio. p̄-
missio. consiliū. et opatio. vii. Magna opa dñi
exq̄rita in oēs volūtates ei?. Nec nō sp̄ ip̄letur
sed ut ipteant ozaf. vii. dicit. fiat volūtas tua. i.
ope cōpleat qd̄ p̄cipis. qd̄ cōsulis. qd̄ suades.
q̄a nō sufficit volūtas nisi assit facultas. lxxvi.
di. nō satis. Sicut i celo et in terra. i. sicut illi q̄
sunt in celo voluntatē ei? faciūt. sic et nos i ter-
ra faciam? vel sicut i celo et i terra. i. sicut in an-
gelis. ita et i hoībus. vel sicut in p̄fectis ita et in
cōuersis. vel sicut in xpo ita et i ecclesia. vel sicut
i mente ita p̄ter et in carne ut caro nō cōcupis-
cat aduersus spm̄. fm̄ illud. Cor meū et caro in-
exul. in d. vi. q. d. da nobis spm̄ consiliū ut facia-
mus volūtātē tuā maxie misericordiā q̄ p̄mit
auaritiā q̄ten? misericordiā cōsequimur. fm̄ illō
Dñi misericordes q. mi. cō. sicut. n. auaritiā cō-
sistit i acq̄rēdo et retinēdo ita mīa cōsistit i dā-
do et dimittēdo. h? peritiōis et aliaz duay iple-
tio ichoaf in via et cōsumat i patria vbi nil vel
le poterim? nisi qd̄ deū velle sciam? tūc dilige-
m? deū ex toto corde et ex tota mēte et ex tota
aīa et ex corde. i. intellectu diligim? filiū toto. i. si
ne errore. ex mēte. i. mēoria diligim? patrē tota
i. sine obliuioe ex aīa. i. volūtate diligim? spm̄. i.
tota. i. sine frietate patrē potētā. filiū sapiāz. s. f
bonitatē. i. trinitas potētā. sapiāz et bonitatē

Adueniat regnū tuū. Hoc rogamus ut semper christus regnet in nobis et non peccatum ut nos paratos iueniat quando animam a corpore iubebit exire. Regnū autem dei dicitur et militans ecclesia quia regitur. et triumphas ecclesia quia regnat. Item regnū dei dicitur a gratia fidei et gloria spei. Rursus regnū dei dicitur et intellectus scripture et locus patrie. De regno militantis ecclesie scriptum est. Exibunt angeli messorum et colligent de regno eius omnia scandala. De regno triumphantis ecclesie reperitur. Venient et recumbent cum abraham ysaac et iacob in regno celorum. De regno fidei dicitur scriptura. Regnū dei intra vos est. De regno spei dominus ait. Percipite regnū quod nobis paratum est ab origine mundi. De regno scripture legitur. Auferetur a vobis regnū dei et dabitur genti facienti fructus eius. De regno patrie reperitur. Fulgebunt iusti quasi sol in regno patris eorum. sed etiam ipse christus dicitur regnū dei. secundum illud. Si ego in digito dei efficio demonia. profecto veni in vos regnū dei. Adueniat igitur regnum tuū. id est adueniat regnum ad regnū militans. scilicet ad triumphans. vel regnū tuū adueniat. id est ad videndum te veniat ut regnū fidei ad regnū transierat spei. quoniam hec est vita eterna ut cognoscamus te solum verum deū et quem misisti iesum christum. quasi dicat. Da nobis spiritum intellectus quo mundari corde intelligamus te in presenti regnare per fidem ut in futuro videamus te regnantem per spem. Tūc cognoscemus sicut et cogniti sumus videntes nūc quasi per speculū in enigmate. sed tūc facie ad faciem eū videmus quū videbimus deum deorum in syon. Quod est contra gulā de qua prophetā. Unum inquit ebrietas aufert cor. Per intellectū enim desinit homo carnaliter viuere. Unde hiero. Alma sciam scripturarum et carnis vicia nō amabis. Sanctificet nomen tuū. Hoc rogamus ut nos sancti simus et iusti et recedamus a malo et spem faciamus bonū. Et nota quod nomen patris quatuor modis sanctificatur. in filiis duobus modis in via et duobus in patria. In via per efficientiā et perseverantiā. In patria per consumationem et effectiōem. In via namque nomen patris sanctificatur in filiis quī sanctificationis effectū opatur in eis. Vel quādo sanctificatio quā acceperūt in nomine patris perseverat in illis. In patria vero nomen patris sanctificatur in filiis. quia sanctificatur et confirmatur in eis et nunquam possint a filiationis gratia separari. hic est quī mobile nomen patris in filiis. Nam et indas quandoque fuit filius et quandoque non fuit. per quā possibilitate mouēdi dicit apostolus. iii. q. vii. §. quod restatur. Castigo corpus meū et in seruitutē redigone forte cū aliis pēdicauerim ipse reprobus efficiar. ibique nomen patris sanctificatur in filiis. quā ibi tales sunt filii in quibus pater sanctus appareret. tūc erunt manifesti qui nūc sunt occulti. secundum illud. Nos insensati vitam illorum estimabamus insaniam et finem illorum sine honore. et ecce quō cōputati inter filios dei et inter sanctos sunt. Dicit ergo sanctificet nomen tuū. quod d. Da nobis spiritum sapientie. puta dicitur a sapore. id est iocunditate eterna ut gustemus quod suavis est deus generans in nobis pacē. id est motum interiorum quietē ut caro nostra nō concupiscat aduersus spiritum. quia non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum ut ita sanctificet nomen tuū. id est pater in filiis quatenus in presenti difficile in futuro nequaquam a filiationis gratia separemur. quod est manifeste contra luxuriā quā laborat nō iocundatur in deo pacem mentis non habet filius dei nō est sed iumento assimilatur quia quasi iumentum in suo stercore cōputrescit. gustatio enim spiritus dicitur spiritus omnis caro. In fine orationis ponitur amen quod ad omnes petitiōes refert. Ebreus autem ponit in fine vniū ex his tribus amen. scilicet salem que sonat vere spem pacem. De amen dicitur et sub titulo salutatiōe ad populū. licet autem amen quicquid affectū optantis exprimat. hic tamen conclusiōis affirmatiōis oritur. Unā glo. mathei. vi. Amen significat in his omnibus petitiōibus indubitātē a deo tribui quod petitis si vltimē cōditiōis pactū seruauerim. vñ subdit. Si dimiseritis et ego amen hic nō a populo vel a clero sed a sacerdote te perfert. cū enim ipse sit mediator inter deum et hominem quā ei est vota populi deo offerre et ipsi voluntatē populi renunciare sicut legitur exo. xix. magis cōgruit illud a sacerdote. perferri a quo cōuenit perita a deo fuisse cōcessa. affirmari quod a populo cui renūciatio ipsi mediātē fieri debet. In aliis vero orationibus quod officio ecclesiastico dicitur. amen exprimit potius affectū optantis quod cōcēssiōem affirmatiōis. id est quod illis cōgrue. perferat a populo a quo optatur quod illi a sacerdote orāte postulatur. perferat tamen hic sacerdos amen sub silentio. Prō in signū quod deus vult orātes latere quod a deo exauditi sint ne populi modū reuelent. Secūdo quod si alte. perferret amen quo affirmat orationem deicā exaudita esse iudicari posset p̄sumptio et quāda oratio sacerdotis.

Tertia pars misse dicitur silentio populi orationē. Rīca

Tertia pars misse

se incipit in hac oratione. Libera nos quesumus deus etc. Que oratio dicitur embolismus vel super crescētia eo quod nihil in ea petit quod p̄cedēti oratione orationē petitiū nō fuerit nec tamen suppleuit. quoniam est repetitio et expositio nouissime petitiōis illius.

Ille enī dicit. Libera nos a malo. ista dicit. Libera nos q̄sumus rē. Et subdit a q̄bus malis. s. a p̄sentibus p̄teritis et futuris. et subditur etia3 transitus ad orationē p pace ibi. Intercedēte beata rē. Uel dicitur supercrescentia. q̄a i p̄smitina ecclesia multo tēpore dicta non fuit

Et nota q̄ duplex ē embolismus videl3 quotidianus et annu3. quotidianus ē hec oratio. cū enī amen sit finis dominice orationis et illō reseruatur sacerdoti a clero dicēte sed libera nos a malo vt p̄missum est. patet q̄ hec oratio itel3 ligitur embolismus non solū quotidianus vtz etiam dominice orationis. Embolismus etia3 quotidianus sunt p̄fationes. vt vere dignū rē. et cōmunicantes rē. et hanc igitur oblationem offerri rē. te igitur clemētissime pater. Annu3 vō embolismus ē consecratio olei infir mor3. d̄ qua dicitur in sexta pte sub titulo de cena domini et benedictio vna3 et agni pascalis et hui3 modi. et etiam frugū et fabaz p̄maz que ex ista tutione eutheiani pape sup altare benedicuntur. Embolismo finito non concluditur per dominū. Hec est embolismoz et p̄fationū conseruatio. sed ei cōfirmatur oratio. da. p̄pici3 pacem rē. da pacem inquā pectoris vt sim3 a peccato liberi. da pacem tēporis vt simus ab om3 ni p̄turbatione securi. nocet enim infirmis p̄turbatio. et ecce q̄s aperte enodatur a quibus malis erui deprecemur. Hec autem oratio. libera nos rē. sub silentio dicitur. put dictum est sub titulo de pater noster super vbo oramus p̄ceptis. q̄ silentium significat sabbatū quo corpus domini in sepulchro quieuit. tunc enī nullus fidem p̄dicauit. Unde Luca testante. Adulieres que parauerant vnguenta sabbato quādem siluerunt s̄m mandati legis. christus tamen non siluit imo ipse qui s̄m carnem in sepulchro quieuit s̄m animam descendit ad inferos ut fortior supueniens superaret fortem armatū. ad quod significandū ecclesia romana dicit ipsam orationem alta voce in die parasceue et mediolanensis semper. et tunc momoz dicit infirmū dicens suos vinctos d̄ lacu i quo non erat aqua liberans eos de malis p̄teritis p̄sentibus et futuris et d̄ans eis perpetuam pacem i qua sunt semper et a peccato liberi et ab omni p̄turbatione securi. Unde de hoc lacu si berari se et totam ecclesiam orat p̄sbyter dicēs Libera nos rē. Et quia nos indigni sumus veniam de p̄teritis et p̄sentibus atq3 futuris cautelā p̄mereri nisi nobis donetur orōne b̄tē virginis et beator3 petri et pauli atq3 andree et aliorum scō3. iō hoc eos in nostr3 patrociniū inuocam3. Ad ipetrandā ergo pacis gratiā implo3 ratur mater salomonis. i. viri pacifici et miebas el nūci3 pacis et baptista p̄co pacis et tres apo

stoli testes pacis et nō plures. q̄a in orē duoz3 vel triū testiu stat oē vbu. Prius ergo orauim3 ut liberemur a malis. nūc vō p pace oram3. Rursus h3 oēs apli supius fuerūt ppter auctoritatē aplarum cōnumerati. in hac tū orōne q̄ triduum quo dñs in sepulchro iacuit designat tres repetitur. et spālter isti tres. ppter aliquas eoz p̄rogatiuas videl3 ppter p̄uilegiū p̄rogatiue dignitatis. quo ad petz. ppter p̄uilegiū p̄dicationis et imense laboris. quo ad paulū et p̄o ppter p̄uilegiū nimii cōcupite crucifixiōis quo ad andrea. Adhuc in hac orōne ē intentio inuocare non solū aplos vtz etia3 oēs scōs q̄ p̄ triplicem statū distinguuntur. sicut et oēs q̄ sunt i ecclesia militante. aut enī fuerūt vel sūt i statu cōiugali q̄ p petz. aut in statu continētie et vidu3 ali q̄ p andrea. q̄ s̄m crisostomū creditur in viduali statu fuisse aut i statu v̄ginali q̄ p paulū designatur. ad quē statū etiā angeli reducuntur q̄a v̄ginitas foroz ē angeloz. et de beata maria etiā sit mentio tanq̄ de porta misericordie. Postremo nota q̄ p3 secretā tria dicuntur ad mysteriū cōsecratiōis corporis dñi pficiēdi. vide h3 p̄ceptis sa. et oratio dñica. et hec oratio. libera nos q̄s. et hoc ppter tres dies q̄bus dñi corp3 iacuit in sepulchro. siue ppter triplicem legē. s. naturalē. mosaicam et euangelicam.

De resumptione patene. Rubrica.

Etia post passiōis tri

sticiā ad resurrectionis gaudiū puenitur. iuxta illō. Ad vespez demorabitur flexus et ad matutinū leticia. iō sub

diacon3 i terra dū choz3 rīdet. s3 li. n. a. ma. ac/ cedēs ad diaconū tradit illi patenā iuolūtā. diacon3 vō illā respiciēs eā reuelat et reuelatā re p̄sentat et tradit sacerdoti osculādo illi3 manū aut humer3 dextz. Sacerdos vō cū ea signum crucis scē sibi facit in faciē et eū p3 modū osculā. hi q̄dē tā nūero q̄ obsequio scās illas mulieres significāt. de q̄b3 narrat euāgelista mathe3 Et vespe sabbati q̄ luceffit in p̄ia sabb. ve. ma. mag. et al. ma. vi. sepul. p̄itantes patenam. i. cor patēs latitudine caritatis in obsequ3 sepulture iuxta q̄d legif q̄ mulieres emerūt aromata vt veni. yn. iesu. et valde ma. vna sab. ve. ad mo. or. iam so. et dice. ad iui. q̄s re. no. la. ab o. mo. Ac/ cessus igitur diaconi qui marias significat in tradendo patenā significat illud q̄ marie venerūt videre sepulchz et resurrectionem christi late credentes eam apls nunciauerunt q̄ oemū domino sue fidei latitudinem obtulerunt. et iō de manu diaconi patenam. i. latitudinem caritatis accipit sacerdos idest christus acceptat.

Uel per subdiaconum intelligit nichodemus
 q̄ etiā late credidit et obsequium exhibuit salua-
 tori. Quod v̄o patena prius inuoluta de hinc re-
 uelata ad altare deportat. Dic est moyses de
 fiscella ad reginā perductus domum. exodi. ii.
 Lex q̄deq̄ q̄ latuit sed cognitis mysteriis ab ec-
 clesia exaltata ad xpm ascendere d̄ egypto do-
 cens. Qd̄ v̄o sacerdos super patenā sibi a mini-
 stris oblatam signum crucis facit representat il-
 lud quod i matheo legit. q̄a p̄cipēs sacerdotu-
 rum et pharisei signauerunt lapidē cum custodi-
 bus. sed nec ratio ista nec signum crucis nec-
 cessitatis sunt. Itē q̄ patenā oblata recipit sig-
 nificat q̄ xpus oēs ad se ex caritate redeuntes
 eius desiderio recipit. qd̄ etiā ex eo patet q̄ sta-
 tim marie persequenti et aliis cōparuit. d̄ hoc
 etiā dictum ē sub ti. de oblatiōe sacerdotis.
 Post traditā diacono patenā subdiacon⁹ ma-
 pulā qua patenā renuerat inuolutā plicatā non
 super pallam altaris sed alibi deponit. i quo si-
 gnificatur illud qd̄ legitur Jobā. xx. c. q̄a petr⁹
 in monumentum intrās vidit sudarium qd̄ su-
 per caput xpi fuerat. nō lintheaminib⁹ positus
 sed separati in eum locum inuolutus. Diacon⁹
 aut manū seu humer⁹ dextrū sacerdotis oscu-
 latur. ad notandū q̄ ipse vult esse socius i pas-
 sione ut socius sit in regno. extra de sepul. c. i.
 fm q̄ dicit apostolus. Si cōpatimur et conre-
 gnabimur. Rursus q̄ osculatur dextrū illi⁹ hu-
 mer⁹ significat q̄ deum hic videre nō possum⁹
 nisi per speculum et i enigmate. i futuro v̄o vi-
 debimus cū sicuti est. Quia v̄o crucifixus ardē-
 ti desiderio querebatur. iuxta quod āgelus in-
 quit mulieribus. Scio q̄a iestum queritis cruci-
 fixū. idcirco cū patena signatur crux i facie sa-
 cerdotis in q̄ maxime vires aie rigēt. et ut hoc
 signo munir⁹ possit dei seruitiū sine impedimē-
 tō consummare. Statimq̄ sacerdos osculatur pa-
 tenā ostendēs q̄ xpus cōfestis i pleuit desidiū
 mulier. mox enī occurrit illis dicēs. Auerte q̄p-
 cidentes tenuerūt pedes eius et adorauerūt.
 Nec ē dubiū q̄n pedes eius fuerit osculate. de
 hoc sub ti. de osculo pacis dicitur. Osculatur
 etiā patenā q̄n perēs a deo pacē corporis et aie
 Oratur etiā p̄ pace tēporali qd̄ sit spāliter i q̄-
 busdā ecclesiis. osculū etiā hui⁹ modi caritatez
 significat. pur dicitur ibidē. Rursus iō se si-
 gnat cū patena et osculatur post illā ad notan-
 dū q̄ si per passionē filii reconciliamur deo pa-
 tri erimus et heredes regni celestis. Uel signus
 crucis cū osculo significat gl̄iationē xpi i cru-
 ce cū caritate. qdā etiam cū patena se signant
 ante pectus per quod significatur sincera affe-
 ctio q̄ per partes corporis et cordis i sacra scri-
 ptura significatur. Quidā aut prius osculatur
 patenā cū dicit. Da. pp̄tius pacē. et postea cū

osculata patena in vltima clausula. sab oī per-
 turbatione securi. se signāt. q̄a per crucē et hoc
 sacrificiū et odorē eius oīa in celis et in tris pa-
 cificata denūciāt. Quidā quoq̄ consequēter
 osculantur summitatē et pedē calicis qd̄ oscu-
 lum prēndit intimuz affectum ad monumentū
 seu sepulturā xpi exemplo magdalene q̄ affec-
 tu stabat ad monumentū foris plorans vt dici-
 tur in ichāne. Osculū quoq̄ pedis calicis sig-
 nificat osculū pedū xpi de quo iam dictum ē.
 Aliq̄ etiā cum patena sūmitatē latus et pedem
 calicis tangūt quod similiter ex affectu itimo
 faciūt q̄n totū monumentū amplectentes. qd̄
 per calicem et patenā representatur. hoc enim. p-
 p̄iam est feruenter amantū q̄ non satiantur
 dilectū ex omni pte corporis sui tāgere. et etiā
 res dilecti. quod maxime ostendit magdalena
 q̄ a monumento nō recedebat. Tactus quoq̄
 cū patena in sūmitate et latere et pede calicis si-
 gnificat tres cruciatus domini. s. in capite i la-
 tere et in pedibus.

De fractione hostie. Rubrica.

Inita oratiōe

pm̄issa. s. Libera nos. et resumpta
 patena diacon⁹ discopit calicem
 inde remouens corporale et sup
 calicē sedulo intuetur. Deinde sacerdos inten-
 dens hostiā frāgere ipsā de altari leuat et sup
 patenā colloca. xñ tollens eā sup calicē p me-
 diū frāgit dicēs p eūdē dñm nostr⁹. Et in q̄bus-
 dā ecclesiis pte quā p fractionē i dextra māu
 remāsit ponit sup patenam dicēdo q̄ viuūt et ē.
 Partē v̄o q̄ i sinistra remāsit. itex p mediū frā-
 git. et p̄culā q̄ p subdiuisionē i sinistra manu
 cōiungit pti p̄t sup patenā posite dicēdo. in
 vnitatē. s. i. et ē. Altera v̄o p̄culā i dextra rema-
 nentē tenet sup os calicis cū duob⁹ digitis. s.
 cū pollice et indice et erecto calice s̄l et ipa p̄icu-
 la pax cū ābab⁹ manib⁹ eleuatis alta voce di.
 p oīa. s. f. quo dō calicē s̄l cū hostia deponit p
 ferēs pax dñi. s. f. ve. et hoc dicēdo. pducit rer si-
 gnū crucis sup calicē cū deā hostie p̄cula. de
 ide emittit p̄culā illā i calicē dī. fiat cōmixtio
 eor. et ē. et postea p ep̄m daf bñdictio solēnis. d̄
 singul⁹ igit ē vidēdū. Et p̄tio q̄re diacon⁹ disco-
 opit calicē et in eū discopitū intuet. Circa qd̄
 dicendū ē q̄ os calicis i hoc loco ostiū signifi-
 cat monumētū de quo diacon⁹ corporale remo-
 uet et in eo sedulo intuet significans q̄ āgel⁹
 oīl lapidē ab ostio monumēti reuoluit et lithe-
 amen amouit et in sepulchro diligēter asperxit.
 Secūdo vidēdū ē q̄re sacerdos hostiā sup pa-
 tenā locat et inde eā tollēs sup calicem frangit

Circa quod dicēdū ē q̄ p calicē xpi passio uel etiā eterne beatitudinis fructio designat. unde psalmista. Et calix meus inebrians q̄s p̄clar⁹ est ⁊ itez. Inebriabunt ab ubertate dom⁹ tue ⁊c. Per patene rotunditatē bonoz opoz pfectio significat. sacerdos ergo uolens hostiā frange re primo eā sup patenā locat ut inde illam tol lens sup calicē frangat ad significandū q̄ neq̄ mo passionib⁹ hui⁹ mūdi meritorie ualeat ex poni. uel etiā ad eterne beatitudinis fructiōnē admitti nisi prius in bonoz opoz pfectione sit erit solidat⁹. Un de apl⁹ ad ephe. vi. Accipite armaturā dei ut possitis resistere i die mala ⁊ i oib⁹ pfecte stare. Adhuc patena hostie sup ponit ⁊ sup calicem frangit ad significandū q̄ xps ex latitudine caritatis p patene dispositiōnē significare se supposuit passioni. Rur sus sup calicē frangit ne inimicitie spargantur. sed in eius cōcavitare caute recipiant. Alibi tamē sup patenā hostia frangit ut ipse panis uiuus q̄ de celo descendit fract⁹ p nobis in ara crucis rememoret. alicui quoq̄ hostia comedenda de altari tollit. Nam in veteri testamē to sacerdos panes ppositiōis de altari subla tos comederat. put ē dictū sub ti. de oblatiōe sacerdotis. Tercio videndum est q̄re hostia frangit. ⁊ q̄dem q̄a i lege iubeat simlago fru statim offerri. sed ⁊ redēptor noster benedixit panē ⁊ fregit fractūq̄ discipulis distribuit. et ideo sacerdos ⁊ legē ⁊ xpm sequēs panē sacro sanctū in tres ptes parti⁹ ut in fractiōe panis dñm agnoscam⁹ sicut ⁊ illi duo discipuli do minū cognouerūt q̄bus ipsa resurrectionis die euntibus emans apparuit. Dū enī sicut ait pro sper de conse. ois. ii. frangit hostia. Frangitur hostia ⁊ sanguis in ora fidelū infundit. imola tio corp⁹ xpi in cruce ⁊ effusio sanguis ei⁹ de latere designat. Quarto q̄re p mediū hostia frangit. Circa qd̄ notandū ē q̄ in duas medie tates frangit iuxta duplicē pdestinator⁹ statū s. eterne glorie ⁊ tpalis miserie. ideo vna medie tas subdividit in duas ptes. quaz vna ē p pre destinatis qui purgant in purgatorio. alia pro illis q̄ adhuc viuūt in hoc mūdo caduco. put i fra dicef. Quinto q̄re ps hostie post fractiō nē in manu dextra remanēs poti⁹ ponit super patenā q̄s q̄ in manu sinistra remansit. ⁊ q̄dem pars ipsa q̄ in dextra manu remansit designat pdestinatos q̄ iam sūt in gloria ⁊ iam tenēt il lam in rectitudine cui nulla inrectitudo admi sceri pōt. ⁊ ideo merito in pre dextra tenet. Al tera vō pars designat illos pdestinatos q̄ adhuc sunt in tpali miseria vbi multa obliqua ⁊ pan ca recta inueniunt. q̄re merito in sinistra tenet. Illa igit que ē in dextra cū diuidenda non sit vt iam dicef sup patenam ponit. que vō est in

sinistra cū diuidenda sit non deponit sed diui denda retinet. Sexto quare pars q̄ in sinis tra remansit itez subdividit. Ad quod dicēdū est q̄ illi q̄ sunt in gloria vniformē statū te nent ⁊ vna beatitudine fruunt. ideo pars i de xtra manu retenta ⁊ sup patenā collocata q̄ il los ut pmissum ē signat nō frangit. sed illi qui sunt in tpali miseria in statu ⁊ miseria sunt ois uisi. nā ali⁹ ē status ⁊ miseria eoz qui adhuc vi uūt in corpe. Et ali⁹ est eoz qui purgantur i purgatorio igne. ⁊ ideo pars que in sinistra te net illos significans diuidi debet. Septimo q̄re p̄cula post subdivisiōnem remanēs i sinis tra cōiungit parti super patenā prius posite. Ad quod dicēdū ē q̄ fm augustinū de⁹ ouas habet manus. s. dextram qua miseret. ⁊ sinis tram qua punit illos q̄ sunt in purgatorio. in q̄tū ibi purgātur respōdet sola punitio. ⁊ ideo p̄cula que in sinistra tenetur illos figurat. Vi vō qui adhuc sunt in p̄ti vita in qua ē status merendi conseq̄ possunt misericordiā. ⁊ iō ipsi per aliam p̄culā q̄ est in dextra signat. Quia ergo o his q̄ sunt in purgatorio nullū ē dubiū sicut nec de illis q̄ sunt i paradiso q̄tū ad futu ram gloriā. ideo merito p̄cula que erat in sinis tra eos designat cōiungitur pti pri⁹ super pa tenā posite q̄ illos q̄ sunt in paradiso designat qm̄ isti illis indubitatē sunt cōiungēdi. o hoc tñ aliter infra dicitur. Sed particula q̄ i dextra remansit designat eos q̄ sunt in vita p̄enti. illi parti q̄ est supra patenā nō cōiungitur sed i sū guinem mittitur. quia illi adhuc egent meritis passionis xpi. que merita pcesserit ex effusioe sanguinis agni imaculati. Ex pmissa aut ouaz partiū cōiunctione duo resultant quasi in mo dū lune cornua cōnecitatem vtriusq̄ testamē ti in christi passione factam designantia. ⁊ illa v̄sus calicem dirigenda sunt quasi sibi icorpo rent sanguinem sine quo corpus non est. In hac etiam coniunctione representatur q̄ p⁹ q̄s aliqui tam presentibus q̄ futuris p̄sursis pur gati fuerint ipsi deo qui est nostra beatitudo: profectissima vnione iungentur. Octauo q̄ re premisse due partes extra calicem supra pa tenam reseruantur. Supra quo alunt quidam q̄ tres partes hostie tres status beatorum fi gurant scilicet qui sunt in celo qui in purgato rio ⁊ qui in mundo versantur vt iam dicitur. Per calicem autem secundum aliquem respe ctum ipsa eterna fructio ut pmissum est figu ratur. Quia ergo tam illi qui versantur in hoc seculo q̄s illi qui sunt in purgatorio non ad illam fructiōnē admissi sunt. ideo ipe due partes extra calicem reseruantur donec sumantur. Sed hec ratio non concordat p oia cum pmissis. ⁊ ideo alia rō inferius assignatur

Potest etiā dici q̄ due hostie ptes ideo super
 patenā ponunt. qm̄ si oēs ptes sup os calicis
 cum ambabus manibus tenerent multa q̄dez
 picula cōtingere possent. de facili enī posset er
 rore pars nō mittenda in calicem mitti. Vel p
 pter manuz tremorē oēs ptes possent in cali
 cem cadere. Sacerdos etiā taliter ipeditus nō
 posset que incumbunt libere expedire et simi
 lia. Alii tamen oēs ptes supra os calicis tenent
 ne forte ppter illaz depozitionē seu translati
 onē aliq̄ inde picula cadat aut remaneat i pa
 tena. de quo etiā sub ti. de cōmunicatiōe sacer
 dotis dices. Nono q̄re particula q̄ remāsit
 in dextra sacerdotis supra os calicis tener. Ad
 quod dicendum ē q̄ picula ipsa ut pmissus est
 repitit illos q̄ adhuc in corpe viuentes idigēt
 misericordia dei sine p̄dictis meritis passionis
 xpi et sanguis eius effusionis p̄cedētibus. Te
 net ergo ipsa picula supra os calicis respectu
 directio ad sanguinē ut detur intelligi intrētio
 necnō expectatio et cōsideratio viuentiu quo
 ad merita et passiōē xpi. Et tenet cum pollice
 p̄ quē vigor vtutis et cum indice p̄ quē mentis
 discretio significat ad ostendendum q̄ cuz fidei
 vigore et mentis discretiōe hec considerāda et
 expectanda sunt. Vel cum duobus digitis tenet
 ad designandum duplicē naturā q̄ fuit in
 corpe xpi diuitate. et humanitate. Et cōiungi
 tur sanguini ad ostendendum q̄ q̄ digne et cuz si
 de merita et passiōe xpi considerant et expectāt
 eius passiōe et meritis iuuant. Decimo q̄re
 sacerdos dicturus p̄ oīa secula seculorū se erigit
 et ē dicendum q̄ cum ipse petere velit p̄petuaz
 exitiā dñi vobiscuz. et oē datum optinuz et oē
 donum pfectus de sursum sit. i. q. ii. q̄ pio. me
 rito ad deū se tūc corpe et mēte erigit sp̄ans se
 acceptuz qd̄ petit. Xi. q̄re vba ipsa p̄ferēs
 vocē suā exaltat et pax calicē eleuat. Sup quo
 dicendū ē q̄ sacerdos xpi vicariū hostia vt p̄
 missum ē fracta mox pacē annūciaturus vocē
 exaltat ut populus pacem desiderās. hoc itelli
 gēs dicat. amē. xxxviii. di. sedulo. et calicē parū
 ab altari eleuando ostendit q̄ xps qui p̄ passiōē
 q̄ per calicem designat descendit eleuatus p̄
 resurrectionem a mortuis pacē post modū dis
 cipulis timētibus nūciāuit dicens eis. Pax vo
 bis. Pōt etiā dici q̄ quēadmodū p̄missum est
 picula q̄ sup os calicis tenet repitit viuentes
 credentes et expectātes iuuari meritis passiōis
 et effusionis sanguinis xpi. Sed ut credamus
 duo. Primū. i. xpm̄ vix fuisse deū et sanguine
 et corpus nūq̄ fuisse diuitate sepata. Secūdu
 xpm̄ verū fuisse hoīem et corpus verū sanguī
 nem verū dicta nō cōsequimur. ppter hoc ergo
 calicem et dictam particulam pax simul eleuat
 ut ostendat q̄ firmiter credimus p̄mū et eam

statim deponit ut ostendat q̄ etiā eodem mō
 credimus secūdu. Duodecimo q̄re dicta e
 leuatio et depositio fit cū vtrazq̄ manu et non
 cū altera tñ. Ad quod dicendū q̄ hoc fit ut p
 hoc def̄ intelligi q̄ sicut p̄missa duo credit itel
 lectu. ita amat et appetit affectu et toto conatu
 Sit etiā hoc mō ut securius et decenti⁹ fiat.

Xiii. q̄re mox dicit altiori voce pax dñi et.
 Et q̄dem q̄a nō solū p̄ signa vix etiā p̄ vba re
 surrectionis est gaudiū exprimendū. ideo sacer
 dos p̄ leticiam de resurrectione habitā p̄cedēs
 statz deposito calice altiori voce dicit pax do
 minū sit ip̄ vobiscū repitans q̄ vna sabbatorū
 iesus postq̄ surrexit a mortuis stans in medio
 discipulorū dixit eis. pax vobis. et iterū. pax vo
 bis. Johan. xx. q. d. Do vobis pacem pectoris i
 via et pacem eternitatis in patria. Idē ergo in
 nuit sacerdos di. pax dñi. i. pax pectoris sit sem
 p̄ vobiscū. i. in p̄nti hic et pax eternitatis i futu
 ro. Hec q̄dē pax est illa q̄ tūc iustis data ē q̄n
 do aīa xpi i infernū descendēs inde oēs fideles
 eduxit. abstergens oēm lachrymā ab ocul⁹ eorū
 ut amplius nō sit eis dolor sed pax. q̄a cū eo vi
 uant in et̄nā. vel illa q̄ data est corpi xpi q̄n
 aīa eius ad corpus rediit. ut sicut nūq̄ aīa tur
 bara ē p̄ corporis morte. ita nec ipsum corpus
 vltius de sua mutatiōe turbet sed vtrazq̄ pax
 ce fruatur et semper de et̄na b̄titudine letetur.

Xiiii. q̄re dicēdo pax dñi et. facit signū cru
 cis supra sanguinē cum dicta hostie particula
 Ad hoc dicendū ē q̄ tres cruces significāt trīs
 dñz quo xps fuit in sepulchro. vel q̄ tres mu
 lieres q̄rebant xpm̄ crucifixum ad ostium mo
 numētū. vñ illud quē q̄ritis. viuentē cum mor
 tuis. Xv. q̄re dco pax dñi et. chorus ridet.
 et cū spū tuo. et q̄d est hoc dicēdo eprat pacem
 ipsi sacerdoti. et petit etiam pacē sibi dari ut di
 gnus sit illā recipere p̄dicit ter. Signus dei. Ve
 rūtū pape celebrātū in ecclesia scē marie maior
 ris i vrbe et dicenti pax et c. mini. nil resp̄ndet
 put in sexta pre sub titulo de pasca dicitur.

Xvi. q̄re dicta hostie picula imittit in san
 guinē. Nēpe fit hec cōmixtio. p̄mo ad notā
 dū q̄ xpi corpus non fuit sine sanguine nec san
 guis sine corpe. Secūdo ad designādū q̄ vnus
 sacramētū conficit ex sp̄ibus panis et vini.
 Tertio corporis et sanguinis pest trinum cru
 cis signū cōmixtio est anime ad corpus reditō
 Dñbus enim in celo et in terra pacificatis vtus
 trinitatis animam crucifixi reduxit ad carnem
 ne dereliqueret animam eius in inferno nec
 daret carnem eius uidere corruptionem. Jux
 ta quod ipse dicit in psalmo. Ego dormiui et
 somnum cepi et exurrexi quia dñs suscepit me
 significat ergo unitatē et anime et carnis que
 in resurrectione christi denuo sunt unite.

114 vt pmissum est panis ad carnē et vinū re-
 fert ad sanguinē. q̄a s̄m p̄m in sanguine ē se-
 des aīe. xxvii. q. ii. moyses. de hoc etiā sub titu-
 lo de oblatiōe dictū ē. Xvii. q̄n imissio sit fa-
 cienda. et q̄dē aliq̄ infundūt p̄culā ipsam i ca-
 licē postq̄ dicit pax dñi. et quoniam manifestū
 ē pacē datā esse hoībus bone volūtatis p resur-
 rectionē quā v̄ba ipsa significāt. Alii v̄o dicto
 pax dñi. et dicto etiā p̄ius agnus dei. et de
 mū imittūt ipsam in sanguinē vt cor oratio ef-
 ficatior sit. p eo q̄ tenētes eā in manibus dñz
 dicit. agnus dei osculo corporali et mēali reue-
 renter intuentur. Tertij v̄o eā imittunt. cuz di-
 cit. da nobis pacē. Lū enī ter dicit agn⁹ dei.
 et in primis duabus vicib⁹ dicit miserere nobis.
 In p̄mo dicit miserere nobis quantum ad
 aīam q̄ maxime fundat in sanguine. In secun-
 do q̄rū ad carnē. patet q̄ ista duplex oratio di-
 uisim dicit. et ideo illa ps hostie p̄ quaz caro si-
 gnificat et sanguis p̄ quē aīa intelligit non de
 bēt cōiungi dū illis duab⁹ vicibus dicit agn⁹
 dei sed solū in fine terti agnus dei vbi petitur
 pax s̄m vtrūq̄. s. s̄m corpus et s̄m aīam. Ipse. n
 lauit nos a p̄ctis nostris in sanguine suo. Quar-
 ti rectius et v̄itati⁹ agūt. quoniam dicto pax do-
 mini. et p̄usq̄ dicant agnus dei. et imittūt.
 certū est enī q̄ agn⁹ dei post salutationē repre-
 sentat illud quod dñs fecit postq̄ discipulos
 v̄sitauit q̄n videlicet dedit eis potestātē dimit-
 tendi p̄ctā. et ideo sacerdos illud representans
 post imissionē p̄cule hostie in sanguine dicit
 Agnus dei q̄ tol. p̄ctā mū. mi. no. ad designan-
 dū q̄ sicut ipse corpus sanguini coniungit. ita
 nos cōiunctos eidē sanguini seu meritis ex ei⁹
 effusione. p̄cedentib⁹ ex sua pietate a peccatis
 emundet. Et imittendo dicit v̄ba illa. Fiat cō-
 mixtio corporis. et q̄ v̄ba referenda sunt ad sp̄s
 panis et vini q̄bus corpus xpi et sanguis conti-
 net. Dicit autē agn⁹ dei calice iam coop̄to ad
 notandum q̄ xps i domo ostiis clausis dedit
 apostolis potestātē dimittendi p̄ctā. Xviii.
 quare sunt tres pres. Ad q̄d dicendum est q̄
 frangit in tres pres. p̄mo in memoriā trinitatis
 secundo in memoriā triplicis status xpi. p̄mus
 fuit cū hoībus manens. secund⁹ fuit mortu⁹ in
 sepulchro iacens. terti⁹ ē immortalis in celo exi-
 stens. tertio v̄o in memoriā et signū q̄ christus
 passus fuit in triplici p̄te sui. s. in pedibus. i ma-
 nibus. et in latere. Quarta in signum q̄ tres s̄t
 pres mystici corporis. p̄ia ē in celo siue in patria
 s. ecclesia. secunda ē in terra. s. ecclesia militans
 tertia ē in purgatorio et hec dicit purgās. Quī-
 to in typū trium p̄sonarū euntium in emaus. s.
 xpi. cleop̄e et vt quidā dicunt luce. Xix. q̄d
 pres ipse significant videndū restat. et quidem
 primo s̄m gelasii papā. ps in calice posita sig-

nificat corpus xpi quod de v̄gine traxit. ps sic
 ca comesta significat oēs fideles. pars reserua-
 ta vsq̄ in finē missē s̄m ātquū ecclie romane
 morē. p̄ ministris vel ifirmis significat omnes
 mortuos. Secūdo mō pars in calice posita sig-
 nificat ecclesiā militantē. pars comesta. trium-
 phantē. pars reseruata eos q̄ sunt in purgato-
 rio. tertio Sergi⁹ papa de cōse. ois. ii. trifor-
 me. ita dicit. Triforme ē corpus domini pars obla-
 te in calice missa corpus xpi quod iam resurre-
 xit monstrat pars a sacerdote comesta. ambu-
 lans adhuc sup̄ terrā pars in altari vsq̄ ad nū-
 se finē remanēs corpus xpi. Vel s̄m alios cor-
 pus fidelū latens in sepulchro hec pars rema-
 net in altari vsq̄ ad finē missē. q̄a vsq̄ in fine
 seculi corpora sanctorū in sepulchris erunt. sed
 q̄ pars vsq̄ ad finē missē reseruet nō est i vsu.
 Quarto etiā modo pōt hoc mysteriū explicari
 est enī corpus xpi vniuersalis ecclesia. s. caput
 cū mēbris. iuxta illud apostoli. Unus panis et
 vnū corpus multi sum⁹. Et inueniunt i isto cor-
 pore q̄n tres panes ex q̄bus totū consistit. vna
 pars ē ipsum caput videlz xps q̄ caput est et ps
 corporis. altera ps sunt illi quoz corpora requies-
 cunt in tumulis et aīe que regnāt cū xpo et sūt
 q̄n simul v̄itit. De due pres caput. s. et hec cor-
 poris pars altera sicut scriptū ē. Ubicunq̄ fu-
 erit corpus illic congregabunt et aq̄le. p̄pte
 rea in altari seu sup̄ paternā due pres coniun-
 te extra calicē reseruant q̄n extra passionē q̄
 p calicē designat. xps enī resurgens a mor-
 tuis iam nō morietur mox illi ultra nō dñabitur
 et qui cum ipso sunt scī non esurient neq̄ sitiet
 amplius nō cadet sup̄ illos sol neq̄ vllus estus
 q̄n p̄iora transferunt. Tertia ps in calice pos-
 ita significans scōs qui ad huc in mundo v̄i-
 uunt passionē que passuri sunt donec de hac
 vita migrātes ad caput suum trāseant vbi nec
 moriantur ampli⁹ nec vllaten⁹ patiantur. vnde uer-
 sus. Tres partes facte de xpi corpore signant.
 Prima suā carnē scōs scōs sepultos. Tertia
 viuentes hec ē in sanguine tincta. Martyrii ca-
 licem gustant in carne fideles. Quinto modo
 s̄m magistz. Huil. antiochoreñ. pars que i san-
 guine mittit significat viuos vna illaz eos qui
 sunt in purgatorio. alia v̄o illos qui sunt in pa-
 radiso. Orat enī ecclesia p viuos vt in bono cō-
 seruent. p eis q̄ sunt in purgatorio vt citius li-
 berent et purgent. p eis q̄ sunt in celo vt orent
 p nobis. Sexto etiā modo s̄m augustinus ps
 in calicē mittit vt ponit. p nō sanctis viuenti-
 bus q̄ voluunt in sanguine p̄ctis. Alie vero
 due p mortuis offerunt. vna p sanctis q̄ iam
 sunt in requie et illa est gratiaz actio q̄a nihil
 restat in eis purgandū. altera p illis animab⁹
 q̄ licet saluande sint tamē adhuc sunt in penis

et ideo pars illa dicitur oblatio. Sane pericula hostie in calice dimissa statim calix cum palla corporali cooperitur: quia Christi corpus de cruce depositum latuit in sepulchro sudone inuolutum: quod per ipsam pallam significat. Uicesimo loco videndum est quare nunc sollemnis benedictio datur. Et quid hoc loco. Ante pacem sollemnis episcopalis benedictio datur ad notandum quod pacem nullatenus habere possimus nisi dominus noster Ihesus Christus presentat nos in benedictionibus dulcedinis que sunt benedictiones gratie ipsius: quod secundum apostolum Dominus est salus et super populum suum benedictio sua. cum autem episcopus se ad populum benedicendum convertit populus reuerenter genuflectit. qui ipso facto dicat. Benedicat nos deus deus noster et timeant eum omnes fines terre. Nam ipse est dominus minus qui ad illius invocationem benedicit. unde apostolus. Benedixit filiis tuis in te. Et hic sollemnis benedictio. nihilominus quidam in fine missae. iteque sollemniter benedicunt de qua benedictione ibi dicitur. Tum quod postquam dominus salutauit apostolos iteque dixit eis. Pax vobis ut iam dictum est. et dicitur sub titulo de pacis osculo. Tum quod sicut non possumus bene incipere vel pacem acquirere nisi diuine benedictionis gratia fruamur. ita nec in bono proficere. nec in pace finaliter perseverare nisi benedictionis sue gratia subsequamur. In missa vero pro defunctis pontifex sollemniter non benedicit. Tum quod in illa omnes sollemnitates cessant. Tum quia hec sollemnis benedictio fit. non solum pro venialium deletionem. verum etiam pro populi excitatione ut in domini adiutorio confidat et benedictum in secula confiteatur. ad defuncti vel ut absentes excitari nequeant: sed possunt nostris suffragiis adiuuari. Tum quod gaudium non solum a doli admisceri. Illud autem notandum est quod pro morte et in morte domini fidelis anima benedictionem percipit. Unde circa mortis officium rite orationis ad eam humiliari inuocatur dicens. Humiliate vos ad benedictionem statim pontifex benedicit. Quidam asserunt hoc officium non esse de septem officiis missae. eo quod has benedictiones romana non inuenit ecclesia. Unde nec videtur eis. et ideo non hic sed in fine missae benedicit. Sed quicumque inuenit recte in hoc loco ponitur ubi Christus ad inferos descendisse repitatur. scilicet pro primo ante resurrectionem cum eductis de carcere eternam tribuit benedictionem. Has benedictiones promissuravit Jacob qui filiis suis. et Moyses qui filiis israel. et Christus qui discipulis moriens benedixit.

De agnus dei. Rubrica.

Venia Ihesus statim ut salutauit apostolos ut iam premissum est. dedit eis potestatem remittendi peccata dicens. Quo-

rum remiseritis peccata remittuntur eis. et quod retinueritis retenta sunt. Idcirco choros clamat ad deum et postulat. Agnus dei qui tollis peccata mundi. Si quidem Iohannes videns Ihesum ambulante dixit. Ecce agnus dei: ecce qui tollis peccata mundi. Quare autem eum vocauerit agnus determinat subdens. qui tollit. id est qui venit et tollit peccata mundi: quia peccatis tollendis passus est nostrum inolatus est Christus. Nempe in veteri testamento offerebatur agnus pro peccatis populi. et in nouo testamento Christus obtulit seipsum deo patri et humanum genus liberaret et lauaret a peccatis in sanguine suo. Adhuc ergo dum corpus et sanguis domini sumitur agnus dei cantatur et omnes credamus: quod ipse agni corpus et sanguis tunc sumitur: quod peccata mundi moriendo tulit. et vitam eternam nobis resurgendo donauit Ihesus Christus dominus noster et ut oremus ipsum nunquam desistere miserrere nobis qui in passione miserrus est nostri. Agnus autem grece dicitur ab agone quod est pium: quia ipse verus sola pietate sua se obtulit hostiam pro nobis et nos redemit. Dicitur etiam agnus dei ab innocentia: quia agnus nec hominibus nec bestiis nocet. In promissis ergo verbis. Agnus dei qui tollis peccata mundi mihi. non est quidam deprecatio: ut innocentis agni misericordia peccata irruentia et subitanea auferant. Tertio modo dicitur agnus ab agnoscendo: quoniam in magno grege solo balatu matrem agnoscit. sic et Christus in ara crucis donans nobis pacem agnouit nos cura. ut iam dictum est. Agnouit etiam patrem obedientiam. Iuxta illud apostoli ad corinthios. iij. Factus est obediens usque ad mortem. Agnouit etiam matrem cura quam de ea habuit. Unde illud Iohannes. xxi. Ecce mater tua. Ob hoc ergo in altaris immolatione ter dicitur agnus dei. qui agne qui agnouisti patrem mihi. Agne que agnouisti matrem misere. no. Pie qui redemisti mundum. et qui obtulisti te pro nobis. dona nobis pacem. Vel ideo ter dicitur ut trifforme corpus domini intelligatur: ut ambulans in terra. descendens in sepulchro. et resurrexens in celo. Potest etiam dici quod Christus ad tria venit. primo ut nos liberaret a miseria culpe. Secundo ut nos redimeret a malo pene. Tertio ut nobis daret de plenitudine gratie sue. Quantum ad primum duo bis dicitur miserrere nobis. Quantum ad tertium dicitur Dona nobis pacem quod petitio pacis sequitur statim postquam agnus dei dictus est ter. ad notandum quod ex beniuolentia tristitatis agnus missus est. Unde Ysaia. Emitte agnum domine et cetera. Nam sic in apocalypsa legitur. Christus est agnus qui occisus est ab origine mundi. Et attende: quod quidam sacerdotes dicitur Agnus dei manibus super altare depositis. ostendentes in hoc quod ad ea quod preterit tota mente intendunt. In tentio enim proprie per lignum exprimitur non per manus. Ideoque loquente lingua manus descendit quod ipsam misericordiam et pacem celestem pro populo petunt. non autem terrenam: quod in manus

AD

depositio significat. Alij vero stant in manib⁹ iunctis pax sup altare inclinati ostēdētes i inclina-
tione humilitatez que in oratioe necessaria est
et in manuū coniunctione vnicam et nō variā
intentionē. Porro fm antiquā cōsuetudiez
scole cantoz in ecclesia romana quā adhuc ip-
sa scola obseruat nullatenus variatur. sed trib⁹
vicibus vniformiter of xps miser. nō. ppē tria
genera peccatoz que petimus remitti cogitati-
onis in corde locutōis i ore et actōis i ope. Ul-
t⁹ i honorem trinitatis. vel. ppter tres ordines fide-
liū in ecclesia q sunt Noe Daniel et Job. quos
Ezechiel vidit in visione saluandos. Postmōz
autē multis ac varijs ecclesie aduersitatibus in-
gruentibus cepit ad dñm de tribulatioe clama-
re. Dona nobis pacem. Et vt etiam cū fac-
lius audiat. et ideo i ipsa imolatioe hora cla-
mat. Et hec varietas nō discrepat a cōsuetudi-
ne veteris testamenti vbi cum scōdo reperitur.
Parce dñe parce pplo tuo. Tercio variat et ne
des hereditatē tuam in opprobriū. dicamus q
miserere nobis qstūm ad animā. Item miserere
qstūm ad carnem. et dona nobis pacem qstūm
ad vtrūqz vt habeamus pacem peccatoz spū-
alem. et pacem corporis tpālē. Est enī pax pec-
catoz. pax iustoz. pax spīs. et pax eternitatis. vñ
et ter oratur in missa pro pace. de quo dictū est
sub. iiii. particula canonis sup verbo dñeqz nōz
stros. Et quia deus nō dat pax nisi illis quoz
rū miserere. Ideo ultimo dicitur. Dona nobis
pacem. Ecclesia etiaz lateran. nūqz dicit. Dona
nobis pacem sicut nec scola cantoz seqne vt p
missus est mox antiquā. Unde nec valet nec
vera est ratio dicentū q in ecclesia lateran. iō
nō dicitur. Dona nobis pacem: quia omnes a-
lie ecclesie ab illa q primo fuisse dicitur conse-
cra sumere debēt pacē nō ipsa ab alijs. In fe-
ria quinta cene dñi agnus dei ter dicitur cum
miserere nobis. vt ibi dicit. Rursum i missa
p defunctis dicit bis agnus dei cuiz dona eis
requiē. Tercio addit sempiternā. nec dicit do-
na nobis pacem: quia tūc imitatur exequias
saluatoris. Ultimo ergo agnus dei tñ adiungi-
tur sempiternā super quo notandū est q p fi-
delibus defunctis triplex requies debet opta-
ri. Primo vt auferatur ab eis pena in qua est ei
labor nō requies. Scōdo vt eis gloria anime cō-
feratur: quia tūc veraciter requiescēt in bono
desiderato. s. in ipso deo. Tercio vt doceat glo-
ria corporis ne illud vltius miserijs exponat
Prima nō est requies sempiterna: qz pena sub
lata adhuc desiderant gloriam. Scōdo etiaz nō
totaliter requies sempiterna: quia fm Aug. añ
resurrectionē corpoz semper inest animab⁹ q
dā naturalis appetitus resumēdi corpora quo
aliqua lter corpora retardantur ne totaliter se

rantur in deum. Sed tertia requies cū pmissis
est vere requies sempiterna: quia anime q deū
presentialiter vident resumtis corporibus. in
ipsa vltius et eternaliter et perfectissime requie-
scent. ideoqz solum in tertia vice et nō i duab⁹
precedentibus congruit dicere requiem sempi-
ternam. Sergius papa primus constituit a-
gnus dei iter cōione ter a clero et pplo deatari

De pacis osculo. Rubrica.

Est qz dñs salutauit aplos
et premissum est iterū
dixit eis. Pax vobis. ostēdēs q
nō solum debemus pacem habe-
re in ore. vñ etiam in pectore ne-
simus ex illis qui loquunt pacem cū prio suo.
mala autem in cordibus eoz ideoqz cū hec oi-
xisset apls insufflauit in illos et dixit. Accipite
spū sanctū. ad qd designādū vtiqz sacerdos fa-
cta cōmitione et finita oratione accipit in qui-
busdam ecclesijs pacē ab eucharistia sine ab ip-
so corpore dñi. vel fm alios ab ipso sepulchro. i.
calice vel altari. et mox pbet oris osculū mstro
s. oracono. Qui ab ipso corpore accipiunt hoc
faciunt in signū q pax spalis a xpo data est bu-
mano generi. Alij etiā idē signāt. Diacon⁹ eo
dat pacē alijs. et alij inter se. in signū q omnes
debent pacē habere. presertim filij ecclesie. Ipse
vero dyaconus pacē a sacerdote accipiens re-
uerenter inclinatur et pectus osculatur ipsius fz
moxē quarundā ecclesiaz et planetā extēdit vt
per pacis osculū et per planetē extēsiōe caris-
tas extendenda monstretur quaz per planetas
in parte tertia dignimus dñsignari. Quia ergo ca-
ritas dei diffunditur in cordibus nostris p spi-
ritū sanctū qui datus est nobis. ideoqz pacis o-
sculum per vniuersos fideles in ecclesia diffun-
ditur. Nam et apostolus admonet salutare vñ
inuicem in osculo sancto. Rursum qz sacerdos
pacem populo tribuit pfiguratus fuit a iohanne
qui hostibus superatis terram obtinuit quam
forte diuinit et in pace possedit. et xps resurgēs
dyabolo superato pacē et dona dedit hominib⁹
Pontifex vero primo dat pacem ministro qui
prius erat a sinistris. sed pacem recepturus ac-
cedit ad dexteram eius per quē signatur popu-
lus gentilis qui primo in pace transiit a fini-
stra infidelitatis ad dexterā fidei et eternitatis.
Et p hunc pax ad pplm descendit. Letet in p-
mitina ecclesia oēs q celebratōe missaz intere-
rant singulis diebus cōicare solebāt eo q apo-
stoli oēs de calice biberunt dñio dicēte. Bibite
ex hoc oēs de cō. oi. ij. nō iste. Differēbant enī
magnum panē et oib⁹ sufficientē: qd adhuc gre-
ci suare dicunt. s. excresece fidelū mltitudine

tradit institutum ut tñ diebus cōicarent dñicis
e. di. quotidie. de quo dictū est sub. vii. partitus
la canonis super verbo hoc quotienscunq.
Postmōs autē: qz nec digne hoc potuit obser
uari. tertia secuta est institutio: ut ter saltē i an
no quilibet xpianus acciperet eucharistiam. e.
di. si nō frequentius. vel hodie ad minus i pa
scha: extra de pe. 7. re. omnis. hoc inuento fine
dio vt v3 p eo q singulis diebus cōicabat sin
gulis diebus osculū pacis dare. p misterio uni
tatis qd sacerdos dans ministro dicit in qbus
dā locis. Sumite vinculū pacis 7 dilectiōis vt
apti sitis sacro sanctis misterij qī dicat. Sumi
te ex hoc omnes 7 diuidite inter uos. 7 p cōi
one que singulis dieb? dñicis fieri solebat. das
retur in diebus dñicis panis bñdictus sancte
cōionis vicarius q 7 eulogia dicitur. Sed 7 lo
co quoridiane cōionis in. xl. dñ in fine misse o
ratio super pplm cui pñdicat. Humilitate capita
vestra deo. Sane pplis in missa se osculatur.
Primo quia cū sicut pmissum est per imolati
onē hostie salutaris dimissis peccatis reconcil
liemur altissimo. recte pacis osculū dari decre
uit ecclesiasticū p peccatis imolatur hostia sa
lutaris. Dñes igitur osculū. i. pacis signū sibi i
uicem dant: vt ostendant se cōiunctos esse in
corpore xpi p quem facta est pax i celo 7 i ter
ra. Sedo Innocentius primus qui osculū i ec
clesia dari decreuit. qd etiā Leo scōs pñzo sta
tuerat de con. di. ij. pacem. ita dicit. Pacē asse
ritis ante confecta. i. consecrata misteria quos
dā pplis iparare. vel sibi inter se sacerdotes tra
dere cū post omnia. i. post consecrationes que
aperire nō debeo. i. nō possis pax sit necessari
i. cām misterij indicenda per quā. i. quia peca
constat pplm ad omnia q in misterijs aguntur
ac id ecclesia celebrant pbnisse consensum ac
finita esse pacis concludentis. i. determinātis
signaculo demonstrant. Tertio ideo se pplis i
uicem osculatur: qz dñi sui gratiā 7 angelorū
concordiā per mortē eius se pmeruisse gratul
latur. qrtō quia in osculo caro carni. 7 spiritus
spiritui iungitur. Et nos qui carnis ppagine o
adam coniungimur etiaz caritatis vinculo cō
nectamur. Qui ergo se odientes osculant in de
proditoris osculo imitant. Quinto ppter pce
ptū apli de quo pmissum est. Rursus iō pri
usq cōicemus pacē damus vt inter nos eē cō
concordiā ostendamus. 7 cū illa corpus dñi su
mam sine qua munera nostra nō recipiunt
a deo. In missa vero p defunctis pax nō dat
qz fideles aīe iam nō sunt nec ulterius erunt in
turbatione h? mundi: sed q̄sunt iam in dño.
vñ nō est eis necessariū vt pacis osculū: qd est
pacis 7 concordie signū. 7 ideo in missa illa nō
dñ oratio illa. Dñe Jhesu xpe qui dedisti aplis

tuis pacē 7c. Nec sacerdos recipit pacē ab alta
ri. De hoc etiā dicit in. vii. pte sub ti. de officio
mortuor. Hinc est etiā q inter monachos pax
nō datur: qm mundo mortui repñant de cō.
di. ij. pacē. Viri quoqz 7 mulieres non sibi
uicē osculū in ecclesia porrigūt: jne forte aliqd
lascinie surrepat: qz ibi carnales fugiendi sunt
amplexus. 7 casti ac spirituales actus habēdi p
pter qd etiā in ecclesia situ seqstrant locali. O
diū pax pellit castū pax nutrit amorē. Sane
osculū in sacra scriptura significat vnionē: cari
tatē: pacē: 7 reuerentiā. De osculo vnionis dñ
sponsa in cāticis. Osculetur me osculo oris sui
De osculo caritatis Ysaac inqt ad filiū. Accede
ad me 7 da mihi osculū fili mi. De osculo pacis
dicit apls. Salutate vos inuicē in osculo sanc
to. Deus autē pacis 7 dilectionis 7c. De osculo
reuerentie dñs inquit ad Symonē. Osculū mi
hi nō dedisti. Hec autē ex quo itatū nō cessat
uit osculari pedes meos. Et hester in signū fue
rentie sūmitates virge regie dñ osculata. Ad
designandū igit tres vniones in xpo. i. vnionē
diuinitatis ad animā. diuinitatis ad carnem 7
carnis ad animā. Vel vnionē qua vnita ē xpo
humana nā sancta ecclesia 7 fidelis aīa. Et sa
cerdos ter osculat altere vt dictū est sub. iij. p
ticiula canonis super verbo. Diesqz nostros de
signandū triplicē pacē. i. tpālē: spirituale: 7 eter
nā. Eps solenniter celebrans iuxta morē q̄run
dam ecclesiarū ter osculatur semel ministrum 7
secundo dyaconum 7 tertio sacerdotē. Sed i
missa ter oratur p pace vt dictum est sup vbo.
Diesqz nostros. Rursum ad notandū duorū
testamentorū concordia eps duabus vicib? co
dicē osculatur: quia rota continetur in medio
rote. 7 duo cherubim sese respiciunt vers? vultu
bus in ppiciatōiū ad notandū etiam caritatē
sacerdos osculatur patenam q designat cor pa
rens latitudine caritatis. vnde Nōne cor nrm
ardens erat in nobis dum loqueretur nobis i
via. In signum vero reuerentie subdyacon?
7 dyaconus pedes 7 manus pontificis summi
osculantur. pedem subdyaconus osculat post
epistolā lecta. 7 dyaconus ante legendū euan
gelii. manū vero subdyaconus osculat offerēs
ampullā cum aqua calicemqz cum vino. 7 dy
conus offerens patenam cuius hostia 7 thuribu
lum cum incenso. vterqz etiā de manu summi
pontificis accipiens eucharistiam vt dicitur i
ti. sequenti. Illud quoqz vacare nō creditur
a ministro qd summus pontifex septē modis
accipit osculū: v3 ad os ad pect? ad humerū ad
manus ad brachia ad genua 7 ad pedes.

Incipit quarta pars misse. 7 primo de cōio
ne sacerdotis. Rubrica.

Incipit quarta p^a

missae. p^a
pactis eteni osculum sacerdos cō
municat hoc mō. Nā sicut in nī
cen. concilio. xciii. di. perueit. i. le

gitur encharistiā confectaz per se de altari siue
de patena sumit et comedit. Calicē vō cū sāgui
ne nō ipse sed dyaconus eleuat de altari et por
rigit ei. Unde in canone Hiero. e. vi. dyaconi.
sunt inter cetera ita legi^t sacerdotibus etiā p^a
pter p^asumptōes nō l^z de mensa calicē dñi tolle
re nisi eis traditus fuerit a dyaconibus. Jō autē
sacerdos corpus xpī p se sumit et nō calicē cū
sanguine: q^z sumptio corporis significat corpo
rū nostrorū restauratiōē quā xp̄s nullius mī
sterio pfecit. et futurā resurrectionē quā sua vī
tute abq^z omni ministro faciet. Sumptio vō
sanguinis redemptionē aīaz siue peccatorū sū
gnificat q̄ fit intercessionibus aliorū. Hoc tñ et
si iure cautū sit nō tñ seruari videmus. Sane
sacerdos ipse omnes partes hostie comedit.
In quibūsdā tñ ecclesiis ipse vnā partē sumit.
et reliquā eucharistie medietatē sup patenā in
duas partes diuidit quas ministris. i. dyacono
et subdyacono comedendas impendit insinu
ans illud qd Lucas commemorat. Quia Jhesus
in emaus accepit panē et fregit super mēsz. Et
etiā vt aiunt quidā comedit corā duobus disci
pulis sumensq^z reliquas dedit illis. Ipse quoq^z
postmōz partē piscis assi et faui mellis mandu
cauit et reliquas discipulis dedit. Et ideo post
q^z dyaconus et subdyaconus cōicantur clerici
et religiosi ad cōicandū accedunt: vt ipsi partes
sanctē cōionis accipiant. Postmōz cōicat pos
pulus: quia et xp̄s comedit nō solum cū paucis
apls: vey etiā ascensurus in celū comedit cum
multitudine discipulorū. Unde et sumptio cor
poris ascensionē significat saluatoris. Illud
autē p^atermittendum nō est q^z vt in perceptōe
corporis et sanguis xpī nulla possit fallacia sub
oziri. sed vtraq^z pceptione veritas euidentē ap
pareat summus pontifex nō statim particulaz
hostie permittit cadere in calicē. sed eā post tri
nū crucis signaculū super patenā reponit. et p^a
osculū pacis ad sedē ascendens. ibiq^z cōsistens
vniuersis cernētibus maiore partē oblate susci
pit de patena quā subdyaconus apponerat
de altari. Ipsamq^z dentibus subdiuidens vnaz
particulā eius sumit et aliā in calicem mittit et
de sanguine cū calamo haurit. Deinde alteraz
particulā tradit cū osculo dyacono. aliāq^z sub
dyacono sine osculo quā dyaconus ministrās
ei ad altare calicē osculatur. et tunc subdyaco
no residuū sanguis cū particula immissa in cali
ce sumit. Romanus itaq^z pontifex ideo nō
cōicat vbi frangit: qm̄ ad altare frangit et ad se

dem cōicat: quia xp̄s in emaus corā duob^z di
scipulis fregit et in hierusalē corā discipulis du
odecim manducauit. In emaus enī fregisse le
gitur sed nō comedisse legi^t. In hierusalē vō
fregisse nō legi^t: sed legitur comedisse. Secun
dū Immo. iiii. Ascendens igit sedem ibi cōicat.
Siquidē fm apl^z xp̄s caput est ecclesie. caput
autē in corpore sublimis et excellētius ob sui
perfectionē ceteris mēbris collocatur per cali
cem vero fm quendā respectū eterna beatitu
do seu ipsius fructio designat: quia igitur in ec
clesia militante summus pōtifer sicut xpī vica
rius et caput omniū prelatoz perfectius xp̄s re
presentat. congruū est vt ipse nō in altari: sed i
loco sublimiori cōicet ostendens q^z xp̄s etiā in
sua humanitate perfectus et copiosus percipi
at illa ineffabilia gaudia vtpote in bonis portio
ribus collocata. Lū vō celebrat p defunctis tē
super altare cōicat: quia tunc specialiter mem
broz xpī hinc fideliter decedentiū gloriā repū
tat ac mēbra xpī cū ad illam gloriā perueniunt
inferiore post xp̄m gradū obtinet sicut mēbra
post caput. In parasceue quoq^z ad altare cōi
cat. Tum ob reuerentiā passionis xpī. Tum q^z
tunc q̄ erequias celebrant Jhesu xpī. Tuz etiā
solus cōicat: q^z in xpī passione omnibus disci
pulis fugientibus ipse solus remansit. Alij autē
prelati nō sic sed super altare cōicant: quia nō
ita pprie xp̄m caput ecclesie representant. Ad i
nistri autē representant pontifici oblata et cali
cem: q^z discipuli obtulerunt xp̄o partem piscis
assi et faui mellis. pars piscis assi est corp^z dñi
crucifixi qui fuit in ara crucis affatus. Sanguis
mellis est sanguis xpī super mel et fauiz dulcis
faucibus anime diligentis ambo de manu pa
pe cōicant: quia et apli de manu xpī cōicauerūt.

Ad notandū vō distinctionē iter sacros oz
dines et nō sacros. Dyaconi qui et supioris oz
dinis sunt cū recipiunt eucharistiam osculum
suscipiunt ab ipso. Acolitus et qui sunt inferio
rum ordinum nō suscipiunt. Subdyacon^z etiā
qui character huius quondā inter nō sacros oz
dines reputatur in perceptione corporis nō su
scipit osculū a pontifice. sed in perceptione sā
guinis suscipit osculum a dyacono. vt sic q̄ nō
sacri sunt minus et qui sacri sunt ampli^z bono
renē. q̄uis et i hoc mystica possit ratio assigna
ri. Ipse autē sumit illā eucharistie partē p quā
put sub ti. de fractione hostie dictus est caput
ecclesie. i. xp̄s intelligi^t cuius typū ecclesie spe
cialius gerit qd facit hoc mō. ea nāq^z dentib^z
subdiuisam particulā in ore remanentē sumit.
alterā vō inter digitos residentē in calicem di
mittit. ad notandū q^z xp̄s resurgens q̄ fm Ser
giū papā p pte in calice immissam significat iser
nū momordit. et suos inde sumptos in padyū

misit. Iuxta illud Osce xl. c. Ero mors tua rē.
 Alia vō pars ex qua ministri cōicant significāt
 mēbra magis ipsi xpo cōformia. r ideo ipsi cōi
 cant de illa ad ostendēdū misterii vnionis. eu
 charistia enī sacramentū est maxime vnionis.
 Partē vō in calice intinctā q̄ significat mēbra
 ppter xpm passionibus subiecta dñō papa nō
 recipit. primo qz ipsi magis q̄ alij repitāt i of
 ficio misse xpm cui mors illi vltra nō dñabit.
 Scdo qz ipsi illoz typū gerit in ecclesia: qui p
 pter eximā sanctitatē a vita actiua se moti. per
 contēplatiuā iā xpo sociant. Sed ministri illā
 sumunt: qz typū actiue cōiter repitāt. r preci
 pue subdraconus eam sumit p eo: qz ipse vlti
 mo cōicat. r vltimū est reliq̄as sumere r calicez
 purificat. Unde r dñs reliquias dedit discipu
 lis vt pmissum est. Pōt etiā mystice dici qz ps
 intincta significat pte corporis mystici q̄ iā re
 gnat cū xpo. Lū ergo dñs papa exp̄sse represē
 tet xpm qui realiter r sacramentaliter incorpo
 ratus est pati ipsius mystici corporis. ideo ipse nō
 recipit illā. nec etiā draconus qui legē euange
 licā quā pnuiciat rep̄sentat que est lex amoris.
 ppter amorē enī caritatis quilibet incorporat
 xpo capiti r omnib⁹ partibus corporis ei⁹ mi
 stici. Subdraconus vō sp̄itat veterē legē quā
 sepe pnuiciat que fuit lex timoris: sed timor nō
 est in caritate. imo eū foras mittit. r iō ipse par
 ticulā in sanguine misam sacramentaliter siue
 in signū recipit: qz imitatio ipsius partis cū san
 guine. dictā incorporationē figurat quā nō fa
 ciebat lex illa: s̄ eā figuraret. Hoc autē breui
 ter norandū est qz sacerdos ante pceptionem
 corporis r sanguinis xpi d̄ dicere orationes a
 sanctis patribus institutas. deinde meditari d̄
 bet in incarnationē in passionē in virtute hui⁹ sa
 cramenti dicens. Panē celestē accipiā rē. sed
 cū statim verba ipsa subiungat. Dñe nō sum di
 gnus rē. videt contrari⁹ sibiipsi: sed ab̄t tñ b̄
 sed dicens. Panē rē. seipsum incitat ad dēmo
 strationē reducens ad memoriā qd est qd sumere
 debet: qz panē qui de celo descendit. r q̄līc su
 mere d̄: qz nomen dñi inuocādo vt sic cū ma
 iori sumat reuerentiā r timore. Dicendo vō
 subsequenter dñe nō sum dignus rē. ex humi
 litate suā p̄fitef indignitatē. ac excitatio ad de
 uotionē. r p̄fessio humilitatis cōtraria nō sūt.
 Legitimū itaqz cōicandū tps est ante vltimam
 orationē que d̄ ad cōplendū: qz ibi mat̄e per
 titio p eis est qui cōicant. Deinde corp⁹ r san
 guinē dñi sumptur⁹ se cū illis an̄ facie cruce si
 gnat. Sicut enī prius cruce faciēdo actiue tñ
 qz minister illa sanctificauit. sic se eis nūc cruce
 signando passiue peti sanctificari. Dicto itaqz
 Corp⁹ dñi custodiat rē. sumat eucharistiaz.
 Deinde iunctis manibus inclinās sanguini dī

cit. Quid retribuā rē. Et dicens. Calicez domi
 accipiā r nō prius accipit r eleuat calicē de al
 tari. Postea vō dicens. Laudās inuocabo do
 minū se signat cū illo quo verū expleto sangui
 ne sumit. Sane qz circa maiora cautius est
 agendū. sacerdos sanguinē sumens ppter ma
 iorē securitatē r reuerentiā calicē cū vtraqz ma
 nu tenere d̄. sed in sumptōe perfusionis sufficē
 altera tñ ouob⁹ digitis alterius. adiunctis q̄i
 per hoc innuens iam sanguinē ibi nō esse. S̄
 r sanguinē sumendo ter haurit trinitatē deifi
 gnans. Perfusionē vō sumēdo bis vt p b̄ hec
 caritas que inter duo consistit significet seu ex
 tiā quotiens nouerit expedire. Rursus q̄ ea
 dem die debet iter celebrare nō sumit vinū p
 fusionis vt dictū est in p̄benio huius partis.

Sed cum in canone dicatur. Sili nō post
 qz cenatum est accipiens r hunc pelay calicez
 rē. Viderur ex hoc qz sacerdos statim hostia cō
 secrata illā d̄ sumere priusqz ad calicē cōsecra
 tionē pcedat: quia omnis xpi actio nostra de
 bet esse instructio. xij. q. i. exemplum. Sed ad b̄
 dicendum est qz ecclesia instituit illam post v
 tranqz consecrationē sumi ad ostendendū qz
 solam hostiā recipiens nō plenus sacramentay
 liter recipit sacramentum. Et si enim in host. a
 consecrata xpi sanguis sit nō tñ est ibi sacrāmē
 taliter. eo qz panis corpus nō sanguinē. r vinū
 sanguinē significat r nō corpus. Quia ergo sub
 altera tñ specie nō est cōpletum sacramentū:
 quo ad sacramentū vel signum d̄ hoc sacrāmē
 tū cōpleri priusqz presbyter eo v̄tat. Vt tñ cū
 vñū sine reliquo nec sit nec vnqz fuerit nisi i so
 lo triduo ante pascha in quo xpi corpus mor
 tuū fuit. in quo triduo si quis d̄ aplis cōsecras
 ser sanguis ibi nō esset si vinū caro ibi nō esset:
 quia vt pmissum est nec panis sanguinem nec
 vinū significat carnē fm hoc nunc xpi sangui
 ne intra venas existente vñū sine reliquo pp̄
 vnionē seu mixtionē h⁹ recipi nō pōt: qd tamē
 nō est rōe sacramēti vel signi qd idē est. P⁹
 sumptū sacrificiū nō est sumendū de con. di.
 ii. vt quid put dictum est sub septima particula
 canonis super verbo. Noui r eterni. Sed nec
 eucharistia sicut alius cibus est masticanda. s̄
 discretē moderate ac leniter anterioribus den
 tibus tenenda r lingua mollificanda ne q̄ eius
 particula dentibus adhareat quā forte postmo
 dum emitti screando contingat. Post cōio
 nē illico calix de altari offertur. Circa qd notā
 dum est qz corpus dñi remanet super altare vs
 qz omni tria capitula compleantur. s. plog⁹. do
 minice orationis r ipsa oratio. Libera nos q̄s
 quia r dominus tribus diebus in sepulchro q̄
 enit. Postea vero cōmixtio domini corporis cū
 vino simul: quia pace ānunciata auferet corpus

omnium de altari: quoniam in tertia die aia eius quod descendit ad inferna ut liberaret iustos et membra uiuificaret rediit ad corpus. nec amplius inuentum est corpus omnium in sepulchro: quia ergo christus totus homo resurrexit simul. ideo ad hoc notandum illico simul cum oblatione corpus omni de altari auferri et sumitur. et inde calix et corpora le de altari totaliter eleuatur. put dictum est sub ti. de pass. corporalibus. Postremo notandum est quod quisque communicare debet corpore a carnalibus escis ieiunio esse debet. Tum enim aie spuales sint et immortales spiritualia primitus alimeta vite eterne sumere debent.

De perfusione. Rubrica.

Est sumptum eucharistie sacrificium sacerdos digitos abluit et perfundit ne quod forte incaute remaneat seu adhecat ex contractu diuini sacramenti: si quicquid in mundum ex ipso contractu contraxerit. sed ut potius sua commemoget indignitatem qui se indicat tantis sacris celebrandis indignum iuxta illud quod dominus ait. Cum oia bene feceritis dicite serui inutiles sumus sicut et sacerdos legalis imundus erat usque ad uesperam post imolationem ritule ruse. Unde oia vestimenta sua bona lauabat. indignum quidem existeret ut manus que corpus incorruptibile contractarunt corpus corruptibile contingant. vel ad res coelestas accedant donec studiose lauentur. Et propter hoc etiam quidam missa finita eritis sacris vestibus itex manus lauant. Perfusionis autem aqua or in locum mundum honeste diffunditur: ut altitudo sacramenti reuerenter honoretur.

Trina ergo sacerdotis ablutio que fit in principio in medio et in fine. designat mundationem cogitationis. locutionis. et actionis. Vel purgationem peccati originalis. venialis. et criminalis. siue quod agit per ignorantiam et negligentiam et induriciam. ad quorum mundationem offert sacrificium salutare de con. di. ij. cum omne in principio. Nec autem ablutio referri potest ad abluionem baptismi et formam christus post resurrectionem instituit dicens. Euntes docete omnes gentes baptizantes eas in nomine patris et filii et spiritus sancti qui crediderit et baptizatus fuerit. Sane sacerdos digitos perfundit. et perfusionem sumit i dextro cornu altaris. vel saltem reuolutus ad illud. Primo propter rationem tactam sub ti. de manuum abluione. Secundo quod ipsius cornu iudaicum populum ex quo humanam naturam christus assumpsit significat. Sicut autem ab illis naturam accepit. sic et ab eis illius nature purgatio non est ab omnibus defectibus quos assumpsit habuit: quoniam ab eis occisus fuit ad quam mortem secuta

est resurrectio in qua omnes defectus dimisit et eis oppositas virtutes accepit. Ad hoc igitur reuolutus in dextro cornu altaris. vel saltem reuolutus ad illud sacerdos perfundit et perfusio non sumit. Tertio quod ut aiunt quidam hec purificatio designat abluionem manuum quam pilatus fecit a pedibus sanguis iusti super iudeos per dextrum cornu altaris significatos. Ad hoc quidam haustu purificatio inclinatur calicem ad ostendendum sepulchrum esse vacuum: quod surrexit et in pedibus christus.

De postcommunione. Rubrica.

Antiphona quod post comunionem a pluribus nuncupatur ideo sic appellata est: quoniam post comunionem siue in fine quod comunionis expleta est concinitur. In primitiua namque ecclesia omnes fideles quilibet die corpori et sanguini christi communicabant. put dictum est sub ti. de communicatio sacerdotis. et statim post comunionem cantus iste fiebat ut populus ostenderet gratias et laudes agere de christi corpore et sanguine susceptis. Uex propter circumspectans nos peccatus sequenti tempore statutum est: ut ter in anno comunionem et sacerdos quotidie per oibus sacraliter sumat. put sub ti. de pacis osculo dictum est. Quis autem specialiter introduxit usum cantandi hanc antiphonam ignoratur. Nec autem antiphona apostolorum gaudium de christi resurrectione significat. iuxta illud. Gausti sunt discipuli viso domino et per gaudio mirabantur. Quod vero reciprocando in quibusdam ecclesiis cantatur insinuat quod discipuli resurrectionis gaudium sibi mutuo nunciabant. Cui duo discipuli cum inuenissent congregatos undecim et eos qui cum ipsis erant dicentes quod resurrexit dominus vere et apparuit symoni narrabant que gesta erant in via. et quomodo cognouerunt eum in fractione panis. Lanis etiam ab hominibus et notetur comitatus gaudij. et quod omnibus discipulis apparuit dominus minus. Est ergo comio gratiarum actio iuxta illud. Edant pauperes et saturabuntur et laudabunt dominum. Proprie tamen nouissima oratio de qua infra dicitur post comunionem dici potest.

De oratione nouissima et de ite missa est.

Oratio comionis misterium o potestatem seu sacerdos oscula altare inuens se credere firmis. et consistere his que circa sacrificium acta sunt. et conuersus populus saluat. et deum redit ad dextrum cornu altaris significans quod i fine mundi per anticipam mortem christi predicatio siue christus reditur est ad iudeos quos iam reprobanit. Tunc ei conuerterent et relique israel saluare

fient. Et eleuatis manib⁹ ultimā orationē q̄ p̄
prie postcōio vocal ereq̄ in q̄ rogat ⁊ gratias
agit de sacri p̄ceptōe. d. collectas. p̄ numero se
cretellaz. Orat enī p̄ his q̄ ad hanc cōiōnē eu
charistie accesserunt. Nec autē ōo significat
orōnē capitis nostri Ihesu xpi: q̄ p̄ nobis iter
pellat quotidie apud patrē. Significat etiaz q̄
apli post ascensionē dñi in oratōe p̄seuerauerūt
Finis vō illius oratōis vbi or. Per dñz nostrū
ihesum xpm ⁊c. significat q̄ aduocatū habem⁹
in celo apud patrē. Illud autē cōsiderandū
est q̄ sacerdos dicturus p̄ cōiōnē p̄mittit. do
minus vobiscū ⁊ Oremus stans ante medium
altaris. Deinde transiens ad dextrū cornū alta
ris vbi p̄nūciat orationē q̄ finita rediens ante
altaris mediū ibi dicit. Per dñm. put tactū su
it sub ti. de salutarōe. Circa qd notandū ē q̄
dextrū cornū altaris significat pplm iudaicū
sinistrū vō gentile. Predicatio xpi ⁊ euangelii
eius incepit a iudeis ⁊ trāsiuit ad gētiles. ⁊ ite
rū redire vō ad indeos. ad qd significādū sacer
dos a dextro cornū altaris transiit ad sinistrū.
⁊ econuerso. Merito ergo postcōio que est q̄
si finis missē or in dextro cornū altaris. Or vō
altaris mediū repitit fide xpi ⁊ ipz deū in que
vterq̄ ppls vnū reducit ⁊ finit. ideo p̄ dñz no
strū ⁊c. qd est q̄ finis postcōiōnis vbi or. Ipse
etiā est q̄ vtrūq̄ pplm ad se petendū inducit ⁊
illūiat. ⁊ ideo dñs vobiscū ibidē or. Per ipsū
etiā qd boni in oratione petimus ipetram⁹.
⁊ ideo ibidē p̄nūciat Oremus. De hoc dictū
est sub ti. de mutatōe sacerdotis. Et nota q̄
in sabbaro q̄tuor tēporū mensis septēbris viciē
postcōio illa p̄ficiant in nobis q̄s dñe tua sa
menta qd cōtinent: vt q̄ nunc in specie gerim⁹
sep̄ veritate capiamus. L⁹ ultimā partē Grego
rius exponēs de cō. di. ij. species ita dicit. Por
stulat q̄ppe sacerdos et corpus xpi qd sub spe
cie panis ⁊ vini nūc gerit manifesta visione. si
cuti re vera est. qm̄ capiat. Quis nō improbabil
liter qdā exponit hoc loco carnis ⁊ sanguinis
veritatē ipsam eozidē efficientiā. i. peccatorū
remissionē. De hac etiā oratione dictū ē sub
vij. pticula canōis sup verbo. Misteriū fidei.
Sane oratōe finita itez pplm salutat dicens.
Dñs vobiscū. Circa qd notandū est qd xps p̄
resurrectionē bis legit discipulos salutasse dis
cens. Pax vobis in signū duplicis pacis: v3 pec
toris ⁊ eternitatis: q̄ fm̄ p̄phetā est pax sup pa
cē. de q̄ dñs inq̄t aplis. Pacē relinquo vobis:
pacē meā do vobis. Hanc duplicē pacē per ou
pler osculū sacerdos insinuat cū v3 prius oscu
lat ministr⁹. ⁊ posteri⁹ osculat altare. Priā er
go saluatio q̄ fit ante orationē significat bene
dictionē illā quā xps ascensurus i celū legitur
dedisse discipulis suis. Nam vt Lucas con

memorat. Eduxit eos foras in bethaniā ⁊ ele
uatis manibus benedixit eos. ⁊ cū benedixisset
recessit ab eis ⁊ ferebat in celū. Unde post sa
lutationē nouissimā quā sacerdos oratione ex
pleta facit ad pplm q̄ significat vitā eternā oꝝ
acontis alta voce p̄nūciat. Ite missa est repres
sentās qd dictū est ad aplos. Sic est Ihesus q̄
assumptus est a vobis in celum. Notandū
est autē q̄ missa tribus mōis finit. Primo per
Ite missa est. ⁊ hoc in solennitatibus quorū
cātāt. Te deū laudamus ⁊ Gloria i excelsis dō
put dicitur in phemio. vij. partis. q̄i dicat. Re
dite ad. p̄pria q̄ missa seu oblata ē deo hostia
salutaris. p̄ genere humano. put tactū est i. p̄
hemio h⁹ partis. vel annūciat pplō q̄ missa seu
p̄ces sunt finite: qm̄ statutū est in cōcilio aure
liani. de cō. di. i. cū ad celebrandū. q̄ nullus erit
oꝝ de ecclesia donec annūciatū sit p̄ ministrū.
Vel est sensus. Ite missa est. i. ite post xpm ⁊ se
qm̄ ipz. Nō est enī in hoc mundo standū: sed
ad patriā p̄ bona opa festinādū: qd leuiter face
re possumus: q̄ missa est ad deū patrē placan
dū hostia p̄ quā fracta sunt tartara ⁊ reseratus
padyll introitus. Dicens autē ite missa est diri
git vultū ad pplm: q̄ ad eos quos p̄ites licen
tiamus smonē dirigimus. ⁊ eis ad quos smoz
nē dirigimus faciē rep̄itare solem⁹ sicut fit qm̄
or. Dñs vobiscū. vel Oate fratres. put dictū ē
sub ti. de inclinatioe sacerdotis. Sed dicens be
nedicamus dñō. vel req̄scāt in pace. el orem⁹
nō stat versus ad pplm: q̄ illū distincte nō al
loq̄ sed dirigit faciē ad orientē. xl. mētē ad de
um. Dicto autē ite missa est. clericus ⁊ ppls
gratulando rident. Deo gratias imitātes apo
stolos q̄ adorantes ingressi sunt in hierusalem
cū gaudio magno. ⁊ erant in tēplo laudātes ⁊
benedicētes deū. Est eim̄. put qdā asserunt dō
gratias interiectio gratulatiua vel cōgratulati
ua. ⁊ hoc sumptū est de exo. nō fm̄ vba sed fm̄
sensum: qm̄ ppls israel p̄ iussū pharaōis licen
tante cyro de babilonica captiuitate ad hieru
salē reuerſus gratias egit deo. Sed ⁊ apli post
ascensionē dñi regressi sunt in hierusalē bene
dicētes dñm. sic ⁊ nos vltia b̄ndicōe accepta
ad celestē patriā ibim⁹ ibi sp̄ erimus in gratia
rū actōe. Apli quoq̄ p̄dicantes dicebāt. H̄as
agite sine intermissione orate. Pōt etiā dici q̄
sacerdos incipiens. Glo. in excel. deo significat
angelū annūciantē pastozib⁹ ineffabile gaudi
um de xpi natiuitate. Ite missa est designat ac
cessū pastozis ad locū natiuitatis xpi. put vice
tur in phemio. vij. ptis. L hoc⁹ rīdēs deo gr̄as
rep̄itat q̄ sicut Lucas refert ipsi pastozī reuer
si sunt glorificantes deū in oib⁹ q̄ viderāt ⁊ au
dierant. Secdo mō missa terminat p̄ benedi
camus dñō v3 in. p̄fests diebus. ⁊ generalr qm̄

pmiffa cantica leticie nō dicunt p qd ppls ad gratiaz imitat actiones: qz post oia debemus deo humiliari. z est sumptū de aplo vel de psal miffa vel de hymno triū pueroz vbi of benedicam? patrē z filiū z respōdet. Deo gratias qd ad gaudiū aploz de quo pmiffum est referē. d hoc dicet. ppe finē in phemio. x. partis. Et populus deo grās agendo ad ppria rediens significat discipulos cū gratiaz actione post passionē dñi in hierusalē reuerentes. Circa hoc etiā dicendū est q in primitiua ecclesia cū ministri ecclesie missā sine pplo celebrabant claudēbat missa p benedicamus. qñ vō ppls erat pñs: qā alias nesciebat ille qñ missa finita esset dicebāt Ite missa est. Qz ergo in pñstis diebus missi et plurimū qñ soli sine pplo missas dicunt. Iō iuxta moxē antiquū i illis dieb? dicunt bñdicamus. In solēnitatib? vō: qz tunc ppls cōuenit. dicunt ite missa est. prima tñ missa in natali dñi omini in quibūdā locis claudē p benedicam? dñō eo q saluatoris natiuitas de q in illa agie paucis ab angelo nūciata est. i. pastoribus qui mistros ecclesie esse figurant. z pte rea sepe qñ soli mistri in illa pñtes sunt. Alia tñ ratio scribitur in. vij. pte sub ti. de aduentu. z qz recederē nō debent: sed intercedere etiā se misse in auroza. In dieb? quoqz ieiunioz claudē missa p bñdicamus. ad notandū q si dñō semp benedicendū sit. multo fortius hoc tpe id facere debem? significat autē benedicamus idē qd benedcō. de q iā sub ti. de benedictōe dicet. Tercio finē missa p regēscant in pace. i. missa p defunctis. z tunc respondet Amen. i. fiat. Optat enī eis regēs. Rursus finis misse finē mundi si significat Ite missa est. Vel benedicamus dñō libertatē q dabit iustis in pria vbi sp deū bñdicent.

Quare sacerdos hūc pñsticis osculat. R.

Icto Ite missa est sacerdos q assistit epō ad altare in quibūdā ecclesijs mensaz altaris z armū dextz pñsticis osculat. oīdens hunc illū esse pontificē cui fm legis figurā dexter armus separatōnis debebat de hostis salutaribus z pacificis. Sane p humer expmif pñcipatus fm illud pphetiū. Factus est pñcipatus sup humer eius extra de sacra vnc. Pñcipatum vō saluatoris vere expmif vox angelica pphetica z legal. Angelus enī dicit ad virginē. Dabit ei dñs sedem dauid patris eius z regnabit in domo iacob i eternū. z regnū eius nō erit finis. Propbā dīc sedes tua in seculū seculi virga directōis z virga regni tui. ppterea vñxit te de? tuus oleo leticie pñsticis tuis. Admōses inq̄ i lege le-

tamī fil cū eo celi. z adorent eū oēs angeli dñi dei. Ad qd designādū in ecclesia ro. tres humerū pontificis osculant in signū reuerentie: v3 p miceri? i pñcipio. dyacon? i medio. z sacerdos i fine misse.

De benedictione nouissima. Rubrica.

Utari sen humero osculatis ep̄s vel sacerdos pplm bñdicat. Rite qdē post cōiōnē bñdicat. Qñ sicut legiē Lu. ult. postq̄ xps in cruce orauit z corā discipulis manducauit. z reliq̄as eis dōit eleuatis manib? bñdixit eos. Un statuit cōciliū aurelian. de cō. dī. i. cū ad celebrandas. z. c. pce. vt ppls ante benedictionē ep̄i. vel ibi ipse adest sacerdotis de ecclesia nō discedat. Nec autē vltima benedictio sup pplm missionē sps sancti significat: qñ dñs ascendens in celū de celo misit in aplos iuxta qd ipse pmiserat eis. Accipietis inq̄ virtutē fuguentis in vos sps sci. vt iā dictū est sub ti. de oratōe nouissima. Un hec bñdictio p verbū oris z signū crucis expmif: qñ illa missio p sonū aeris z linguā ignis innotuit. iuxta illud. Fact? est repēte de celo son? tāq̄ aduenētis sps vehemētis. z apparuerit illis dīsp̄te lingue tāq̄ ignis zc. Et lz sps scūs sp̄st missus fuerit in aplos: qz tñ indiuisa sunt opa tritatis missionē illā tota fuit tritas opata. Jōqz benedictionē istā facit ep̄s i noie tritatis auctoritate psalmiste dicētis. Benedicat nos de? de? n? z benedicat nos de?. Scdō h vltia bñdictio significat illā vltimā bñditionē. Uēi te bñdicti pñs mei zc. Tercio illā quā xps ascēsurus in celum discipulis dedit. Un ea scā sacerdos se ad orientē vertit. qñ se xpo ascēdenti cōmēdās. Letez bñdictōis formā legis expmif sit auctas dicēte dñō p moysen iuocabis nomī meū sup oēs filios isrl. z ego dñs bñdicā. Et ite rū. pphā. Effundā sup vos spm grē z pēū. Itez aaron postq̄ scificauerat extēdēs manū supra pplm bñdixit illi leui. ix. Ite moyses z aaron expletis hostijs z holocaustis intrauerunt tabernaculū testimonij. z postea exētes bñdixerūt pplo leuitici. ix. in fine. Iuiusmōi ergo finales bñdictōes a veteri testa. sumunt: qñ z iacob i fine vite sue filiis bñdixit. z moyses pplo ante mortē sic z xps discipul an ascēsiōē. vt p dīcū ē. Et in ē q cū sepamur comitiuā z p̄tectiuā qrim? bñdīcōz. Sumunt ēt ab eo q dñs pcepit dari bñdictōes i mōre garisan sup legis obfua tores. Sicut ecōuerso maledictōes in ebal sup transgressores a qb? excōicāōes originē habuerunt. xxi. dī. deniqz. Regulariter autē maior minoz bñdicat. Un abraha a melchisedech bñdicat z nō ecōuerso. nullus ergo sacerdos ma-

iore suo nō inuēte bñdictionē dāt nitat̃. imo
epō missa; audiēte sacerdos celebrans ī cūctis
illi? licētā t̃ bñdēsem exposcit. Sacerdos tñ
missa; celebrās pōt bñdicere etiā epō pñte t̃ p
mittente ac benedicere nolente alr nō put ī p
missō cōcilio aureliā. cauef. Nā fm̃ Hier. xcy
di. eadē pñter. pplm̃ benedicere pōt q̃ xp̃z nō
metuit cōsecrare. Illud autē qd̃ ī carthaginē.
cōcilio. xcy. q. v. mīstrare. Legit̃ q̃ pñter ope
nedictionē sup̃ plebē fundere nō licet de solē
ni benedictiōe soli epō cōpetenti q̃ fit p̃ verba
ista sit nomen dñi benedictū t̃. est̃ intelligē
dū. Rursus bñdictio ep̃alis fit p̃ mōz man? im
positiōis. Uñ t̃ ep̃s eā dicens t̃z manū moze A
aron sup̃ pplm̃ eleuatā. t̃ exēplo xp̃i q̃ vt̃ p̃mis
sum est corā discipulis manducauit ī celz; as
censurus eleuatis manib? eius benedixit. Qu
ergo soli ep̃i manus imponūt: q̃ sicut legit̃ ī
actib? aplōz soli apli manus iponebant t̃ nul
lus aliis discipulis. iō solēnē benedictionē so
lus ep̃s dat. Sane p? benedictionē solēnē q̃ fit
p̃ ep̃m aī agn? dei itēz benedici solēniter ī fi
ne missē nō oī. In missā tñ p̃ defunctis nō bñ
dicē. put̃ sub ti. de fractiōe hostie dictū est. pla
ceat tibi t̃. q̃ Luca frastante actū. i. Dñs Jhe
sus postq̃ locutus est discipulis benedices ill̃
assumpt? est ī celū t̃ sedet ad dextrā dei. iō sa
cerdos nō ad xp̃m solū quē nubes suscepit ab
oculis cor̃ sed ad totā trinitatē smōnē dirigit di
cens. Placeat tibi t̃. Quā oratōe finita oscula
tur altare oēs p̃ hoc se p̃missis oib? deuote to
to mentis t̃ corporis assentire affectu quo scō
recedit a cōspectu ppli igredit̃ vestitiū ṽ cor
tinā interponit velū rēp̃entans q̃ vt̃ p̃missū ē
xp̃m ī celū ascendentē nubes suscepit ab ocu
lis intuentiū. t̃ sicut legit̃ Luc. v. recessit ab eis
t̃ ferebat̃ ī celū. Si vō ep̃s missa; sacerdotis
audiuerit sacerdos ipse osculato altari t̃ depo
sitis sacerdotilib? vestib? mox accedit ad ep̃m
t̃ genu flectēs corā illo osculat̃ ei? manū ī hoc
figurās magnū fidei obedientiā q̃ p̃ri obediuit
ī incarnatiōe t̃ ī passiōe ī ascensiōe t̃ ī alijs q̃ idē
sacerdos ī offō missē rēp̃entauit. Et ostēdens se
illis fidē verā h̃re t̃ cōsentire. Pōtifer vero illi
benedicat q̃ dicit. hic est fili? me? benedict? t̃
Et deinde statī dicunt̃ hymni illi. Benedicite
t̃ laudate. vel ī totū. vel ī p̃te: q̃z oco. p̃ oib?
beneficijs gr̃as agere debem? quē ī eternum
laudabimus. Uñ ī cōcilio agarhen. de cō. dis.
v. cōuenit. ita legit̃. P? cōclusionē matutinaz
vel vesperinaz missaz. i. q̃ dicunt̃ mane ṽ circa
nonā p? hymnos. i. postq̃ sacerdos dixit Dñs
dicite t̃ laudate capitula de psalmis dicant̃. i.
cōfiteant̃ tibi dñe oīa opa tua t̃. Et plebs col
lāt oratōe t̃ ofonīs cā ad vesperz ab epō dimit
tat̃ cū benedictiōe. Per hoc autē q̃ dicit ad ve

spērā inuēit qd̃ loq̃t̃ dñs de missis q̃ ī q̃dra
gesima dicunt̃ p? q̃s statī vespe decantant̃ de
cō. di. i. solet. Et sic inuit q̃ ep̃s vel pñter non
oīz tunc benedicere donec vespe sint cātate qd̃
tñ ī vsu nō est. Postremo l̃z p̃ter ppositūz
notandū est q̃ benedictio mensē dupl̃ incho
at̃. p̃mo q̃ maior incipies dicit. Benedicite. t̃
ceteri rādēt Dñs: q̃ sicut debem? oīo p̃ gr̃as
rū actōes benedicere ad qd̃ maior dicēdo hor
tat̃. sic t̃ indigemus benedici a dño sue gr̃e istu
sione quā illi optantes postulat respondendo.
Dñs supple benedicat sue gratie infusione. Se
cundo mō maiore incipiente. Benedicite. cere
ri silt̃ respondent benedicite ad ostendendum
q̃ ad dei benedictionēz debemus mutuo nos
horari. Pōt etiā dici q̃ ī pōzi mō reuerentia
dei cōsiderat̃. Lū enī respondet. Domin? sup
plendum est benedicat: quia nos digni non su
mus benedicere. In scōo vō reuerentia superi
oris. Lū enī respondet Benedicite, supplen
dum est vos pater: q̃z minor maiore p̃sente be
dicere nō oī. deinde maiore versum inchoate.
ceteri coadiuant ad dicendum ad notandūz
q̃ inferiores coadiutores sunt ppositoz ī one
rib? supportandis. In nōnullis ecclesijs pueri
benediciunt̃ mensas etiā platos. p̃ eo q̃ lecto
ris officiū est benedicere panē. Lōueniētī? tñ
fit p̃ platos. exēplo xp̃i q̃ ī emaus mensā corā
duob? discipulis benedixit. Post oīa ī quib
busdā ecclesijs benedicit̃ a sacerdote panis po
pulo distribuendus. exemplo xp̃i qui ī deser
to quinqz panes benedixit. t̃ ex eis quinqz mi
lia hominum faciuit. de quo pane sub ti. d̃ pa
cis osculo dictum est. Deinde sacerdos t̃ a
lij ad pp̃ia reuertuntur. Sacerdos quide; ad
prop̃ia rediens est xp̃s qui legatione peracta ī
gl̃az p̃ris ascēdit. Et fideles et̃ ruertūt̃ oū d̃ car
cer] exilio liberati ī gr̃e libertatē cripiuntur.

Liber quintus de diuinis officijs tam noc
turnis q̃z diurnis ī genere incipit. Rubrica.

Egitur

in exo
xxv. c. i
fine dñm dixisse ad moy
sen. omnia fac fm̃ exem
plar qd̃ tibi ī mōte mōs
stratū est. quo circa nos
cōformari cōuenit illi cele
sti irl̃z q̃ dñs laudat̃ iube

tur. t̃ q̃ sic ait apls ad galat. iiii. desursū ē t̃ ma
nra ē. p̃p̃ri ī laudādo deū. iux̃ illd̃. Sup̃ muros
tuos irl̃z cōstitui custodes q̃ tota die t̃ tota no
cte nō cessabūt laudare nomē dñi. Et ī apo. iiii.
c. h̃et̃ q̃ aīalia req̃ē n̄ hēbāt dicētia. scūs scūs
sāct? t̃. verūtñ militās ecc̃lia imitari p̃te neq̃

triumphat: qz sicut legitur in libro sapiencie. c. ix. Corpus qd corumpit aggrauat animam. nequius eni iniquitate nostra ppediente in singulis xij. diei horis iugiter diuinis insistere laudibus qm necesse hz hō aliquid necessarii corporis intendere. Juxta illud gen. c. iij. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. l. di. in capite. et ideo facimus qd possumus certis diei naturalis horis deū laudando. Unde Esdras. ppheta pplz israheliticū de babilonica captiuitate reuersum docuit deū laudare qter in nocte et qter in die. vt vnūqzqz qtuor elementoz ex quibus hō constat per cōperentes horas obsequio se offerat creatoris. v3 de nocte in vespers in cōpletorio in nocturnis in distulco. s. in laudibus in matutinis. De die vō in prima in tertia in sexta in nona horis. Vespertinū igit officiū qd est cuius cūqz officij initium ad noctē p̄tinere v3. pbat qz fz Jādoz libro ethimologiaz dī a vespere stela que surgit nocte oriente. Vlez dauid iqd septies in die laudē dixi tibi. Et rursus media nocte surgebā ad cōfitemdum tibi zc. Quē ordiez cōciliū agatheū. extra de cele. mis. c. i. approbant et sancta ecclesia seruat: qm nocturnū officium media nocte canit. Relique vō septē canonice hore de die dicunt: v3 laudes matutine que olim in auroza dicebant. s. hodie cū noctis cōiungent. prima. tertia. sexta. nona. vespere cōpletoriū que septē hore vocant canonice q̄ regulares: extra de pe. et remis. q. in te. quia regulariter a sanctis patribus obseruare sūt. Nā canō grece regula dicitur latine. Misse autē oblatio. ppter tanti sacramenti excellentiā qd in ea cōficitur super alias laudes est. et est laus p se. nec sub numero cōprehendit aliā. ppter qd et in hoc opere tractatū per se obtinet speciales quibus nōnulli asseruerunt illā fore de offō tertie siue none p eo: quia his duabus horis solet regulariter celebrari. Sane nocturnū officium tps miserie quo genus humanū a dyabolo tenebat obfessum representat. Diurnū vō nostre redēptionis et liberatōis per xpm soles iusticie facte tps significat: qui claritate sue diuinitatis tenebras nostras illuauit. et a seruitute dyaboli nos eduxit. Quia ergo tñ bonūz dono septis formis gratie. s. sancti adepti sumus merito septies laudē deo cātamus. Scdo qz dies naturalis rep̄stat vniuscuiusqz etatē nō quā quislibet hō habet. sed quā si nō peccasset haberet. Que naturalis dies septē hz varietates. priā est infantia q̄ per matutinas laudes representat. fa pueritia q̄ per primā. tertia adolescentia q̄ per tertiā. quarta iuuentus q̄ per sextā. quinta senectus q̄ per nonā. sexta seniliū que p vespere. septima decrepita etas siue finis vite nostre q̄ per cōpletoriū designat. In his ideo singulis etati

bus creatorē nostrū sup iudicia iusticie sue laudare debemus. De infantia beatus nicolaus nō bis ostendit in exempli qui q̄rta et sexta feria virtute abstinentie materna vbera nō sugebant nisi semel in die. de alijs quoqz etatibus satis liquet. Tercio qz fm salomonē septies in die cadit iustus p negligentia de pe. di. iij. septies ideo merito septies vt p oratōis vigiliā r̄surgere valeat diuinū d3 subsidii inuocare. Quarto qz numerus septenarius vniuersitatis est.

Letex cū. xij. hore. diei attribuant in quibus omnibus laudandus esset dñs. Quare in quatuor tñ diei horis in ecclesia psallit. Rūdeo cū in singulis horis vt pmissus est diuinis iugiter insistere laudibus nequamus qd in alijs minus fit. in prima. in tertia. in sexta. in nona horis sup plet. In eaz nāqz quibet dicunt tres psalmi. et sic in quatuor horis numerus psalmoz respōdet numero horaz. Et quilibet psalmus continet v suū octonarios octauā resurrectōis significantes. de quibus sub ti. de cōp. etorio dicit. p octonarios siquidē in his horis psallimus: qz de resurrectōis gloria exultamus. Rursus in quibz horaz ipsaz dicit ter super psalmos gloria pri zc. vt quot diei hore nobis p corporis sustentatione ad laborandū cōcesse sunt totiens i ip sis horis gloria patri dicat: vt p hoc in oei suitio omni hora nos esse monstremus. Siquidē tres glorificatōes que sunt in hora prima indicant nos esse i dei famulatu. in prima. fa et tertia horis. et tres q̄ sunt in tertia nos p̄gunt i quarta quinta et sexta horis. Tres quoqz q̄ sūt in sexta nos muniunt contra insidias dyaboli in septima octaua et nona horis. Nona vō cū suis glorificationibus nos protegit in decima vndecima et duodecima horis. Posset etiam non incompetenter dici qz sub prima due hore comprehendunt. videlicet ipsa prima et fa. sub sexta similiter tres scilicet ipsa tertia quarta et quinta. Sub sexta similiter tres scilicet ipsa sexta septima et octaua. Sub nona due. scilicet ipsa nona et decima. Vespere vero representant vndecimam. et cōpletorium duodecimam. Sed in premisis sex diei horis: videlicet in prima tertia sexta nona vespere et cōpletorio. ideo specialiter octum laudamus et non in secunda quarta quinta septima octaua decima: quia ille in aliquibus pre alijs sunt priuilegiat. pro ut in principio tractatus cuiuslibet earz ostēdetur. propter quod merito in illis diuinum celebratur officium. Nempe in nocte exiit est comprehensus. mane illusus. et hora prima gentibus traditus. tertia flagellatus et vere crucifixus. Sexta cruci affixus. Nona mortuus. Undecima de cruce depositus. In duodecima sepultus. Item in nocte spoliatus infernū.

Nunc surrexit. In prima hora marie apparuit. Tertia de monumento redeuntibus obuiuit. Sexta iacob. Nona petro. Vespera duabus di-
scipulis cunctibus in eua scripturas aperuit et se manifestauit. In copletorio aplis pax vo-
bis dixit et cum eis manducauit. Has autem ho-
ras laudes quiter absolvere debeam? ostendit ber-
nardus dicens. Fratres mei imolantes hostiam
laudis inungamus verbis sensus sensui affectui
affectui exultatione exultationi maturitatem
maturitati humilitate et humilitati libertate.
Præterea diutine psalmodie ideo a prima ter-
tia sexta et nona et non ab alijs nomen sumpserit
ut per eas dei seruicium agamus: quoniam paterfamilias
comemoratur in euangelio exisse in illis com-
ducere operarios in vineam suam que sancta signifi-
cat ecclesiam. Sunt etiam qui dicunt more cantandi
tertia sexta et nona fuisse a danieli sumptum
et intellecto quod nabuchodonosor statuam erexit
super quam omnibus adoranda precepit intravit do-
mus suam et apertis fenestris ter in die genua flectebat
versus iherusalem. Quod Hieronymus exponens
d. hinc habet ecclesiastica traditio quod ter in die
sunt genua flectenda. scilicet in tertia sexta et nona.

In eisdem quoque horis beatam virginem lauda-
re debemus. scilicet in nocturnis sine matutino: quia
tali hora quodam stella apparuit in celo que transmo-
tana vocatur et ductu nautæ pueniunt ad portum
et ipsa beata virgo est stella transmotana: quod si ea
digne laudauerimus nos qui sumus in hoc se-
culo ducer ad portum salutis. Item in prima nocturne
apparet quedam stella que diana vocatur post
quam sequitur sol. Et ipsa beata virgo est vere stella
diana que vix solem. scilicet christum nobis portauit qui illu-
minat totum mundum. Item in tertio. Nam hoc
ra tertia constitutus esurire et ipsa portauit pa-
nem vix. scilicet christum cum quo est omnis facietas. Item
in sexta: quia illa hora magis feruet et calefacit
sol et ipsa laudanda et roganda est ut nos frigi-
dos calefaciat in caritate. per solem christum quem ge-
nuit. Item in nona: quia illa sol declinat ad occasum
et ipsa iuuat nos et protegit cum ad occasum. id est ad
senectutem declinamus. Item in vespere: quia tunc
incipit dies finire. et ipsa laudatores suos in ho-
ra mortis defendit. Item in copletorio. Nam tali
hora dies est completa et ipsa in coplemento vite
nostre per nobis intercedit et in eterna taberna-
cula recipi facit. ubi copletus est gaudium electo-
rum. Officium beate marie instituit Urbanus
papa cantari. ut dices in ti. de tempore aduentus.

Nocturnale autem officium nobis ad memo-
riam reducit tempus ab adam usque ad noe. Matutini-
nale tempus a noe usque ad abraham. Prima tempus
ab abraham usque ad moysen. Tertia a moysen
usque ad dauid. Sexta tempus a dauid usque ad adue-
ntum christi. Nona tempus sequens usque ad finem aduentu

quoniam venturus est reddens vicem per additis. Per
vesperas recolimus sabbatum. id est requiem animarum post
exitum a corporibus usque ad diem iudicii. Per
copletorium vero recolimus repletum numerum et com-
summatum gaudium sanctorum. quod coplebitur in die
magne festiuitatis quoniam benedicti percipient reser-
uatum dei. In hac igitur parte de officiis eccle-
siasticis in genere tractare intendimus: et de his
que in officio cuiuslibet ecclesie dicuntur. De
nocturnis. De laudibus matutinis. De pri-
ma. De tertia. De sexta. De nona. De
vesperis. De copletorio.

Sed autem officium secundum Iulianum
rurum prius vel congruus
actus vniuscuiusque persone secundum mo-
res ciuitatis. vel institute. pfectionis
nis. Alia namque habet instituta mo-
nachum. alia canonici. alia heremite. et sic de reli-
quis. et de officio secundum Hieronymum in libro de offici-
is ab efficiendo. quoniam officium ab officio officis vna
littera in aliam propter decorem similitudinis mutata. U-
nicuique etenim conuenit suum officium officii. Vel secundum
Iulianum officium dicitur ut quicquid illa agat que nulli officii
ant sed omnibus present. Ceterum in ecclesia ge-
neraliter nil canendum aut legendum est: quod a sanc-
ta romana ecclesia canonizatum et approbatum est
preter aut per patientiam non sit. In primitiua tamen ec-
clesia diuersi diuersa quicquid per suo velle cantabant
vniuersum quod cantabant ad dei laudem principerent. Que-
dam tamen officia obseruabant ab omnibus ab initio co-
stituta vel ab ipso christo. ut officia diuina. vel apostolis ut
symbolum. Succedentibus vero temporibus: quia ecclesia dei
propter hereses scisma est. Theodosius imperator
hereticorum extirpator rogauit damasum papam
ut per aliquem prudentem et catholicum virum ecclesiasti-
cum faceret officium ordinari. Unde idem papa prece-
pit Hieronymum. presbytero tunc in bethlee cum paula
eustochio et alijs virginibus moranti: qui prius
sub septem apostolicis rome vixerat. quatenus
officium ecclesie ordinaret. Ipse namque nouer-
at linguas. hebraicam. grecam. caldaicam. et la-
tinam: quod ille obtemperans fecit. Ordinavit
itaque quantum de psalmis in dominica. quan-
tum in secunda feria. et quantum in tertia feria.
et sic deinceps legeretur. Euangelia quoque et epi-
stolas et cetera que de nouo et veteri testam-
to in ecclesia leguntur preter cantum. magna
ex parte ordinavit quod opus expletum idem Hierony-
mus romanam misit et a damaso papa canoni-
zatum est. et preceptum a cunctis ecclesijs ob-
uari. et appropriatum est ipsi damaso propter au-
toritatem suam quam interposuit. L. d. ve. in.
enucleandi. L. tanta. Consequenter tamen be-
atus Gregorius et Helasius orationes et cantus
addiderunt et lectionibus et euangelijs. Responsoria
coaptauerunt. Gradualia vero Tractus et Alleluia.

Ambrosius: Belasius: et Gregorius ad missam
cātari instituerūt. Pleriq; quoq; alij doctores
ecclesie aliq; alia supaddidisse noscunt. Sancti
etenim patres nō simul oīa ad decorē officij per
tinentia, sed diuersi diuersis tēpibus ordinauerūt
Unde et misse inceptio tres habuit varietates.
Aliqñ ei a lectione inchoabatur, put sit hodie
in sabbato sancto, postea Celestinus papa ps.
ad misse introitum dici instituit. Grego. vō in
troitus cū cantu ordinauit. Legitur in vita
beati eugenij qd dum adhuc officiū ambrosia
nū magisq; gregorianū ab ecclesia seruaret. A
drianus papa conciliū conuocauit vbi statutū
est qd gregorianum deberet vlt. obseruari: ad qd
karolus iperatoz omnes clericos minis et sup
plicis p diuersas puincias coegbat libros am
brosiani officij cōburens. Beatus vō Eugeni⁹
ad conciliū qddā, ppter hoc conuocatū veni
ens inuenit ipsum conciliū per tridū iam solu
tum inducens dñm papam qd omnes pzelatos
q concilio interfuerant, et iam per tres dies re
cesserant reuocaret. Concilio igit itez congre
gato omniū patz fuit vna snia qd missale ābro
sianū et gregorianū sup altare sancti petri apli
ponerent, plurimoz epoz sigillis munita, et for
res ecclesie clauderent. et ipsi tota nocte oratio
ni insisterent vt dñs p aliqñ signū indicarz qd
hoz magis ab ecclesia seruari veller. sicq; p oīa
factum est. Mane igitur ecclesiā intrātes vtrū
q missale sup altare aptum inuenerunt, vel vt
alij asserunt missale gregorianū penitus disfor
lutum et huc illucq; dissum inuenerunt. ābro
sianum vō solūmodo apertum super altare in
eodez loco vbi positum fuerat inuenerunt quo
signo edocti sunt diuinitus gregorianum offi
cium p totum mundum dispergi, ambrosianū
vō tñ in sua ecclesia obseruari deberet, et sic vs
q; hodie seruaf. Siquidē tpe karoli imperatoz
ris officium ambrosianum pēpue dimissum ē
et gregorianum impiale auctoritate plurimum
adiuante diuulgatum. Ambrosius enī multa
instituit iuxta ritum grecoz vt dicit infra vbi
de hymnis agef. Ut autē mulce morientes
abigant et mēs orantis serenef vt digne cū dō
loquat, et vt si mente nō orauerit dñs in furoz
nō irascat sed miseriat. Ideo laudabili cōsue
tudine inductum est vt sacerdos ante canoniz
cay hozaz initia et in fine dñicā orationē et an
te hozas beate marie et in fine aue marie et. vo
ce submissa pmittat. Unde in concilio gerūde
neū. de con. di. v. idē semp statutū est vt etiam
post singulas hozas dicat ne dyabolus d corz
de sacerdotis rapiat si qd boni ibi seminatuz ē
Unde in pmitina ecclesia post quālibet hozaz
alta voce absq; alia oratione dicebat: quod ad
huc ecclesia latrañ, dicit obseruare. Quidā etiā

in fine hozaz dicunt. Dñs det nobis suā pacez
de hac dñica oratione sub prima et sub vespis
dices. Qu vō dñs ait in euangelio. Sine me
nō potestis facere quicq; ideo in singulis diu
nis hozis sacerdos incipit. Deus in adiutorij
meū intende, et singule finim p deo gratias.
et sic initū et finis referunt ad idem. f. ad deū
qui est alpha et o. i. principū et finis. xxxv. di. ab
exordio. Dicendo igitur deus in adiutorij me
um intende. mater ecclesia inuitat hoies. Jux
illud. Venite filij audite me: qd ideo introduc
tum est: qñ dum archa dñi ad portandū leua
bas dicebat moyses. Exurge deus. i. exurge fac
et dissipent inimici tui et fugiant q oderunt te
a facie tua. Sic et sacerdos nū dicit. Deus i ad
iutorij meū intende. hoc est psta mihi auxiliū
in resurgendo a peccatis, et contra varios imi
cos qui tuā circūdat ecclesia. Per archā enim
intelligit ecclesia q vsq; in finē circūdabit a p
secutoribus siue aptis siue oculis sicut archa
ab inimicis circūdabaf. Quat ergo sacerdos ne
inimici pualere valeant aliquos a certu fidelij
p astuciā forsitan separando. Lū enī psecutio
iusti sit a leone. i. a dyabolo impetu. i. māsifeste
seruiente. vel a dracone. i. a dyabolo. in insidijs
i. oculte psequente omnes clament. Deus i ad
iutorij meū intende. vii. q. i. h. cum vero. pte rea
cum sm aplm i dei noie oīa faciēda sint. xxxvi.
q. vi. nō obseruetis. merito est ab eo inchoādū

Circa hoc notandum est qd contingit trib⁹
modis peccare: v. corde: ore: et ope. Ideoq; tri
bus diuersis modis hore inchoant: v. cōpleto
riū p conuerte nos deus cōtra peccatuz cordis
nocturni. p dñe labia mea apies contra pecca
tum oris. Alie vō omnes diei hore p deus i ad
iutorij meū intende. Et qñ i
peccato cordis et oris est aliquid opis. ideo in
omnibus hozis tā diurnas q; nocturnis dicit
Deus in adiutorij meū intende et contra pec
catum operis. Monachi vero dicunt primo i
nocturnis. Deus in adiū. me. inten. postea dñe
labia mea aperies: quia sine adiutorio dei nec
cor nec labia ad ipsius laudem aperire valent.
Jo. xv. Sine me nihil potestis facere. Intera
vero sacerdos cum dicit. Deus in adiutorij
meum intende. signo crucis se munit ad effu
gandam illius virtute quamlibet dyaboli ver
ficiam et potestatem. valde enim timer signū
crucis. Unde Lbristostomus. Ubicumq; omo
nes signum crucis viderint fugiunt timentes
baculum quo plagam acceperunt. Stephanus
quoq; papa de con. di. v. nunquid ait. nūquid
non omnia crismata idest sacramenta que cū
crismatis unctione prestantur. sacerdotis mi
nisterij crucis figura. i. signo pficiuntur. Num
quid baptisimatis vnda sine cruce sanctificata

peccata relaxat et ut cetera preteream⁹ sine cruce
 signaculo quis sacerdotij gradus ascendit.
 Baptizandus quoque signo crucis signat⁹ i frō
 re et in pectore. De profundo quidē crucis mi
 sterio dice⁹ in .vi. parte sub tit. de parascue. et h
 etiā aliq⁹ supponamus. Sane crux dñi mul
 tipliciter fuit in veteri testamento pfigurata.
 Legit⁹ siquidē q⁹ moyses ad mandatu dñi crucē
 serpentē erexit in palo in deserto p signo quē
 aspicientes qui percussī fuerant a serpentib⁹ illis
 co sanabant⁹: qd ipse xps exponēs inq⁹ in euā
 gelio. Sicut moyses exaltavit serpentē in dser
 to. ita exaltari o⁹ filiū hoīs: ut oīs qui credit in
 ip⁹ nō pereat sed habeat vitā eternā. Legit⁹ eti
 tiā q⁹ cū ioseph applicuisset manasse⁹ et effra
 ym ad iacob stantiens maiore ad dextrā et mio
 rem ad sinistrā ut eis s³ ordinē benediceret. ia
 cob manus cōmutans. i. in mō⁹ crucis cancel
 lans dextrā posuit sup caput effraym minoris
 et sinistrā sup manasse maioris et dixit. Angel⁹
 qui eruit me de cunctis malis benedicat pue
 ris istis et c. Itē moyses ait. Die ac nocte erit vi
 ta nostra pendens. et videbitis et cognoscetis.
 xps enī nocte fuit in cruce pendens: quia tene
 bre facte sunt ab hora sexta vsq⁹ ad nonā. Qd
 etiā fuerit pendens certū est. Rursus legitur
 ezechielis. ix. Ezechiel audiuit dñm dicentē ad
 vir⁹ vestitū lineis habentē atramentū scripto
 ris ad renes transi p mediā ciuitatē. et sig⁹ thau
 in frontibus viro⁹ dolentiū et gementiū. Post
 hoc dixit. vij. viris. Transite p mediā ciuitatē et
 percutite omnē sup quē nō videbitis thau ne
 mini parcer oculus vester. Itē Dier. Cōgrega
 bo omnes gentes et erit eis i signū thau. Itē a
 libi. Et erit principatus eius sup humer⁹ eius.
 Xps enī portauit sup humeros crucē in q⁹ tri
 umphauit. Jo. quoq⁹ vidit angelū ascendente⁹
 ab ortu solis habentē signū dei vini et clamabat
 voce magna q⁹tuor angelis quibus datū ē no
 cere terre et mari dicens. Nolite nocere terre et
 mari neq⁹ arborib⁹ quousq⁹ signemus suos
 dei in frontibus eor⁹. Itē lignū missū i marath
 aquas dulcorauit amaras. et ad lignū missū in
 iordanē fer⁹ qd iciderat enatauit. hoc est lig⁹
 vite in medio padyfi. de quo sapiens. prestat⁹.
 Benedictū lignum p qd sit iusticia: qm regna
 uit in ligno deus. Hoc ergo crucis signo se ar
 mat ecclesia in pectore et in fronte significans
 crucis misterij esse corde credendū et manife
 ste ore cōfiteandū. Per hoc enī signū cōfundit⁹
 ciuitas dyaboli et triūphat ecclesia terribilis et
 castror⁹ acies ordinat. Juxta illud. Terribilis ē
 locus iste et c. Et alibi. Vidi ciuitatē magnā san
 ctā hierusa. nouā et c. Aug. tñ dicit. xi. di. ecclesi
 asticaz. q⁹ nulla scriptura noui testa. vel veteris
 docet fideles crucis signaculo insigniri. Est

autē signū crucis tribus digitis exprimentus:
 quia sub inuocatione trinitatis imprimi⁹. De
 qua. ppheta ait. Qui appendit trib⁹ digitis mo
 lem terre. Pollex tñ supeminet: qm totā fidem
 nostrā ad deū enū et trinū referim⁹. et mox p⁹
 ipsam inuocationē trinitatis pōt dici verus il
 le. Fac mecu⁹ oñe signū i bonū vt videat⁹ q⁹ me
 oderunt et confundantur: qm tu dñe adiunxisti
 et conso. es me. Iacobite vō asserentes sicut
 et euciani. enā tñ naturā. s. diuinā esse in xpo.
 sicut vna est persona vno tñ digito se signare
 dicunt. quor⁹ error in canōib⁹ extirpat. xi. di.
 c. i. et ij. xxiij. q. iij. quidā v. euciani. Uex qdaz
 signant se a fronte deorsum in quo illud expri
 mitur misterij qd inclinauit deus celos et de
 scendit in terrā. Descendit quidē vt nos d⁹ ter
 ra leuaret in celū. Deinde a dextra ad sinistram
 primo vt eterna q⁹ dextrā t⁹palib⁹ q⁹ p sinistrā
 significant⁹ pferenda designēt. Scdō ad notā
 dū q⁹ xps de iudeis transiit ad gentes. Tertō
 q⁹ xpus a dextra. i. a parte veniens dyaboli q⁹ p
 sinistrā significatur in cruce pemit. Unde. Exi
 ui a patre et veni i mundū. Alij vō signū cru
 cis a sinistra. pducunt in dextram sulti aucto
 ritate illa. Egressus eius a patre excursus vsq⁹ ad
 inferos recursus ad sedem dei. Incipiunt enī
 se signare a parte superiori que patrē significat
 descendunt quoq⁹ ad inferiōrē que mundum
 designat. Deinde a sinistra parte que infernus
 pducunt ad dextrū que celum significat. Naz
 xps descendit de celo in mundum. de mundo
 ad infernū. ab inferno ascendit in celum. vbi se
 det ad dextrā dei patris. Scdō hoc faciunt ad
 insinuandū: quia de miseria transire debemus
 in gloriā. et de vicijs que per sinistram ad virtu
 tes q⁹ p dextrā significant⁹: vt legit⁹ in euāgelio
 math. nā et xps de morte transiit ad vitā. Ter
 tio q⁹ xps a t⁹palibus ad eterna p fidem crucis
 nos eleuat. Considerandū autē est q⁹ q⁹ a si
 nistra. pducunt in dextrā seipsos et alios parit⁹
 consignant. Sed tunc sup illos signū crucis a
 dextra in sinistrā produciunt: q⁹ nō consignāt
 eos q⁹ vertentes dorsum: sed q⁹ faciē presentā
 tes: sed et cū super alios principaliter signū cru
 cis imprimunt etiā seipsos a sinistra in dextrā
 sed alios a dextra in sinistrā consignant. Sa
 ne regulariter in oībus euāgelicis v⁹bis debe
 m⁹ facere signū crucis: vt in fine euāgelij sim
 boli dñice oratōis. Gloria in excelsis deo. scūs
 sanctus. Agn⁹ dei. Bñdict⁹ oīs de⁹ isrl. Adā
 gnificat. et Nunc dimittis. et in principio hōia
 rū et in fine missē qm sacerdos dat bñdictionē.
 et etiā vbiq⁹ de cruce v⁹ crucifixo mentio fit
 q⁹ etiā oīa stādo sicut et euāgelij audire debem⁹
 In oī etiā actu n⁹ro signū crucis facere debem⁹
 Unde Ambro. ad omnem actum incesum ve

manus impingat i crucē. Et aduerte qm crucis figura qdripartita est. vel ppter qtuor elemēta que in nobis viciata xps sua passione curauit. vel ppter homines quos ex qtuor partibus orbis ad se trahit. Iuxta illud. Si exaltatus fuero a terra oia trahā ad meipsum. vel z bec qdratur ra pertinet ad mora itatē. habet enim longitudo dīnē. latitudinē. sublimitatē. z pfundū. Profundum est acumen qd terre insigī. Longitudo est inde ad brachia. Latitudo est in expansiōe. Altitudo seu sublimitas est a brachijs vsq ad caput. Profundū significat fidem que est posita in fundamento. Altitudo spem que est repōta in celo. Latitudo caritatē q est ad sinistras z ad inimicos extenditur. Longitudo perferentia que sine fide cōcludit. De hoc dicitur i sēta parte sub ti. de parafecene. De signo crucis qd fit in principio z in fine euangelij dictū est in quarta parte sub ti. de euangelio. Post dñs in adiuto. me. inten. z c. statim in singul' horis subiicit Gloria patri z c. Sicut erat z c. quos duos versus beati Hiero. scripsit ante opuscula que pape Damaso misit. z ipsius rogatu idē damasus illos in fine psalmoz cantari instituit. Ipsum tñ versum Gloria nicēna synodus dicitur edidisse. qz enī dñs dixit adhuc te loquēre. Ecce assum. Ideo qī iaz nos intellexerimus ex auditos esse gratiaz actiones trinitatis tribuimus dicentes. Gloria patri z c. In exeqis tñ mortuoz nec deus in adiuto. nec glo. pa. dicim' quia in illis saluatoris exequias imitatur. in qbus bec cessant. put in sequenti parte sub ti. d quinta feria cene dñi dicitur. Sicut post vnum quēq psalmū dñ. Glo. pa. z c. qz versus iste torius trinitatis simplex laus est psalmus. nāqz bonā opationē significat qua finita merito deo gloria danda est qui p omni ope bono laudandus est. z nunc z semp sicut laudandus erat in principio qñ ce. z ter. cre. Sicut enim sibi soli laus est de creatione celi z terre. sic z ei soli laus est de omni opere bono nunc z semp. In pmissio quidē versu Sicut erat in pn. z c. multiplicitum tempoz varietas demonstrat. vñ in sic erat in principio. pteritum in. z nūc pñs in z se per futurū z eternū z in secula seculoz longitudo magna. vnde origen. Quotiens secula seculoz noīa. fortasse lz nobis ignotus. tñ a domīno statutis aliquis terminis indicat. Legit qz 'Il debz andus pñor cluniacē. factus papa Greg. dum in minoribus agens legationis officio fuget. Archiep'z ebedunē. de fonia accusatū z accusatores omnes corumpentem ita vt cōuinci nō possit miraculose cōiucit. pcepit enim illi vt diceret versum Glo. pa. z c. Ille vero lz expedit diceret gloria patri z fi. tñ z spiritui sancto. pferre nō poterat quippe. qz in spiritū san-

ctū peccauerat. Reatū ergo suū confessus z de positus mor expedite z spiritui sancto pñcia uir. Et nota qz gloria patri dñ. xliij. vicibus in nocturnis festiuitatū. put dices in sexta parte sub ti. de feria qnta cene dñi. qd fit in honorez xli. aploz qui sunt. xli. hore diei. i. xpi a vero solē illuminare. z sunt. xli. hore noctē. i. ecclesiā illuminantes qui dñm glorie in nocte h' seculi pñdicauerunt. Tullius dicit qz gloria est frequē de aliquo fama cū laude. Ambro. dicit qz gloria est clara cū laude noticia. Aug. dicit i. v. dñi cū uita. dei dñ gloria seculi. qz gloria est iudiciū hominū bene de hoībus iudicantiū. Et post glia patri subiicit alla. de quo sub ti. de pma dices. Hymni quoqz tam ex institutiōe Helasij pape qz ex approbatione concilioz tholetani z agathē. de cō. di. i. de hymnis. z di. v. conuenit in singulis diuinis officiis canunt. Est autē hymnus grece. latine laus dei cū cātico vel vox humana in laudē dei metricē cōposita. Lanticius vero est exaltatio mentis habita de eternis in vocē humanā prumpens. qz vero psalmi sunt hymni. Un z psalteriū dñ liber hymnoz. ideo i quibusdā ecclesijs hymnos nō cantant. qd tñ approbandū nō est. qm nō sine cā sūt a sacris patribus instituti. z pterea nō oīs hymnus ps est vt qñ nil operando deū cū mentis exultatione laudamus. ppter quā laudē exprimendaz hymnus cantat. Psalmi vero opa bona significant. vt infra dices. Illud autē notandū est. qz in diuinis officiis hymni pcedūt ps. In nocturnis vero. i. in vespersis cōpletorio z laudib' matutinis ecōuerso. dies enī pertinet ad spirituales qui habent gaudiū cōsciētie. nor ad penitentes qui habent remorsum cōsciētie illos exultatio inducit in operationē quibus dñ. Lāte ei canticum nouum bene psallite ei in vociferatione. Istos per operationem oportet venire ad exultationem. Jecirco in diuinis officiis hymni pcedunt ps. In nocturnis vero econuerso. In vespersis autem z in prima quo loco hymni canentur ibi dices. Rursus stādo hymnos cantamus in erectione corporum. ostendentes qz in laudando deum corda sursum erecta habere debemus. Veruntamen nisi mens consonet lingue certum est vocem quantumlibet clamorosā domino non placere. Differētia est inter ps. hymnum z canticum. Nam in ps. opera in hymno laus in canticum mentis exultatio intelligit. de quo dices sub ti. de laudib' matutis. de his trib' dñ apls ad colo. iij. In ps. z hymnis z cāticis spūalib' cātētes z psalētes i cordib' vñs dñi. xliij. di. cātētes. z i his trib' varietatib' dñ gen' musicoz accipi pōt. p ut iam dices. In nouo testamento Dilanius pictauiē. episcopus primus hymnoz carmine

floruit. et post eum Ambrosius. Ideoque hymni abro-
siani dicuntur: quia eius tempore plurimum in ecclesia
mediolani cantari ceperunt. Postea vero in ec-
clesiis occidentalibus quicunque carmina dei lau-
dem dicunt hymni vocantur. Augustinus dicit in
libro confessionum quod cum Ambrosius a iustina impera-
trice arriana perfidia damnata persecutione pateretur.
et intra ecclesiam cum plebe catholica insidijs
vigere instituit hymnos et psalmos secundum morem
orientalium decantari ne populi merore tedio con-
tabesceret quod ad omnes fuit postmodum derivatum.

Et adverte quod in quibusdam ecclesijs hymnus
natalis domini et festorum illius septimane sub eodem
cantu dicuntur. Ratio est: quoniam sicut membra ad
caput sic sancti se habent ad christum a quo sicut a
capite influentie eterne beatitudinis participa-
re noscuntur: quia igitur hoc inchoatum existit in eius
nativitate et consummatum in resurrectione: quod tunc
cyrographus damnationis deletus est et refo-
rum celum quod tot annis manserat clausum. Je-
circo eo precipue tempore solennitates sanctorum sub
cantu solennitatis christi rationabiliter recoluntur.
Hoc autem non contingit in cantu hymnorum pa-
schalis temporis in quo significatur quod sanctorum gloria
in ipsis nodum totaliter est perfecta propter appeti-
tum resurrectionis corporum suorum: et ideo ipsi christi
nostri nodum totaliter conformantur. Antiphona
quoque in singulis horis ex institutione beati Ambrosii
habetur dicitur. pro eo quod beatus Ignatius tertius
a beato Petro antiochenus episcopus audisse legitur in
tripartita historia super quendam montem anglo-
rum choros antiphonas canentes. inde enim gre-
ci primo antiphonas composuerunt et eas cum psal-
mis in choro quod in chorea cantari ordinaverunt
qui mox ad universas transiit ecclesias ut iam
vbiq; antiphone decantantur. Dicuntur autem anti-
phone respectu ad psalmodiam cui respondet. si-
cut et responsoria respectu ad historiam. unde et
antiphona dicitur quod ante psalmum sonans. incho-
atur enim ante psalmum qui opus significat. ipsa
vero significat caritatis copulam seu mutuam dile-
ctionem sine qua opus non potest et per quam opus im-
petrat meritum esse. Recte igitur secundum eius tonum me-
lodia psalmi informatur: quia dilectio opera nostra in-
formatur. et secundum hoc dicitur ab antiquo quod est contra et
phantus quod est sonus: quia psalmos secundum melos
eius intonat et manus operatur sicut quod caritas ignis
culo excitatur. Psalmus autem antiphona intermis-
cet: quia fides per dilectionem operatur: ante psalmum.
imperfecte et post perfecte dicitur: quia caritas in via
imperfecte habet seu hic incipit. sed in patria per
bona opera quod hic ex caritate fiunt perficitur. Juxta
illud ysaie. vivit dominus ceteris ignis in syon et caminus
in iherusalem. In propriis tamen festivitibus etiam
ante psalmum perfecte dicitur. ad notandum quod in illis
perfectiores in bonis operibus nos exhibere de-

bemus. Inchoatur quoque ab uno unius chori
et finitur a pluribus utriusque chori. Primo quia
caritas ab uno. scilicet christo incipit et in membris eius con-
sumatur. ab ipso sicut ipse dicit in evangelio Jo-
annis. Mandatum novum do vobis etc. Deinde ei
prior dilexit nos. Unde et nos contra dilectionem
eius correspondere debemus. Secundo ad notan-
dum quod vox predicatorum que semper ad unitatem
tendit nos monet ut quod unusquisque singulariter
operando acquirit alteri per dilectionem por-
rigat. ut si unus adiscit in scholis et alter seminat
in campo tempore fructus doctor seminanti do-
ctrinam porrigat et sator doctori panem. Le-
ter: antiphona post psalmos contra ab omnibus
cantatur: quia de dilectione contra gaudium sur-
git. Cantatur etiam a duobus choris alternati
ad notandum mutuam dilectionem sive caritatem quod
in paucioribus quam duobus consistere requirit.
Coiungit ergo antiphona duos choros ut ca-
ritas per bonum opus coniungat duos fratres.
Isidorus dicit in libro vi. ethimo quod antiphona gre-
ce interpretatur latine vox reciproca: quia duo
chori sive de uno ad unum reciprocando vicissim
melodiarum cantus alternant quod duo seraphim duo
que testamenta invicem sibi proclamantia. Unde cle-
rici antiphonas cantantes non vertunt vultum ad
altare sed se ad invicem versus vultibus respiciunt quod
genus canendi greci adinvenisse tradunt. Est ita
que antiphona quedam cantilena divinis laudibus ad
recreationem inserta. Nihil est amplius caritate
recreat animos quam quod modulando caritatis mentis
iocunditatem significat. Juxta illud psalmi. Psallite
sapienter. tunc enim iocunditas spiritus est cum de
deco est. Tunc etiam manus sub penis sunt Eze-
chielis. id est in puer. Beatus vir qui invenit sapien-
tiam. et qui affluit prudentia: quod quod iocunditatem
mentis de eternis de facili affluit prudentia. id est
bonis operibus quibus sibi promittit in futuro
Vel secundum moysen antiphona est quedam vox quod
sibi invicem angeli collocuntur. Sed autem anti-
phone que diebus feriatis ante psalmum nocturna
les dicunt de psalmis sumuntur. et bonorum operum
perfectionem. vel sex opera misericordie designant
quod senarius numerus perfectus est. Ille vero que
dicuntur super benedictus in laudibus. et super
magnificat in vespers de evangelijs dicitur in quod
bus dicuntur sumuntur excerptis illis que in quo-
ta feria dicuntur. putat dicitur in sexta parte sub
quinta feria secunde officii. xl. Rursus in quibusdam
ecclesijs in fine antiphone fit neuma seu iubilus:
quia beatus populus qui scit iubilaciones. Est
autem neuma seu iubilus ineffabile gaudium.
seu mentis exultatio halitus eternis. Ideoque
in diebus ieiuniorum et afflictionum non debet fieri
sicut nec in luctu citari. et fit neuma in vni-
ca et finali littera antiphone ad notandum quod laus

dei ineffabilis et incōprehensibilis est. ineffabile
namq; gaudiū per neuma significatur qđ hic
gustatur. nec penitus exprimi. nec penitus tas
ceri valer: quia merito ecclesia vbi omnis ius
bilando cum neuma qđ in admirationē. p̄silit.
ac si dicat que vox que poterit lingua retexere
et. Verba enim hic nō sufficiunt nec intellectu
tus capit nec amor etiam dicere sinit. Quis eīz
plene enarraret qđ oculus nō vidit: nec auris
audiuit: nec in cor hoīs ascendit. Neumatizari
do ergo expressius quodā modo sine verbis di
citur qđ per verba innuit qđ sit illud celi gau
diū vbi verba cessabunt et homines omnia sci
ent. Uer quia perfector tñ iubilus est et i ma
gnis festiuitatibus nō tam maiores qđ etiā mi
nores exultant. inde est qđ in quibusdam eccle
siis in quibus neuma nō dicitur. vox nō signi
ficatur in vocem significatiuam conuertitur:
quia loco iubilī et neume. trophi et sequentie d
cantantur. ad quas laudes et minores et maio
res passim admittuntur. et ideo cōter ab omi
bus decantantur. In quibus antiphonis dica
tur neuma seu iubilus. et quia hoc potius. fir
tpe p̄chali dicitur sub ti. de laudibus matu
tinis. Iubilus autem diuersa significat. et in di
uersis locis in eodem responsorio sepe fit. p̄ur
dicitur in sexta parte sub natali. Item de neu
ma que fit super alla in quarta parte sub allelu
ya dictum est. Item in quibus antiphonis di
catur alla in sequenti parte sub festo natalis di
citur. Et nota neuma neume sine p et in femi
nino genere est iubilus. de quo dictum est. Sz
p̄nematis grece scriptum per p in neutro ge
nere est spiritus sanctus. vtrūq; tñ p̄ feminis
no sepe ponitur in scripturis. Sane neume qđ
in missa fiunt representant gaudiū que poti
us fieri solent in e. et in kyrie. vel in a. et allelu
ya qđ in alijs vocalibus. ad notandum gaudiū
spirituale qđ nobis restitutum est in partu vir
ginis: cui facta est mutatio huius noīs eua in
aue dicente angelo. aue maria et. et ibi mutās
nomen eue. Significatio namq; huius nomīs
eue manserat vsq; ad angeli salutationem. Illā
autem significationem ade et eue nascentes in
fantes exprimunt. Nam femina nascens. p̄fert
e. masculus vero a. unde versus. Et dicunt e vel
a quotquot nascitur ab eua. Ille ergo neume
non significant dolorem quem nobis attulit
transgressio ade et eue. prout quidam scrip
serunt. sed gaudiū nobis in p̄missa saluta
tione virginis restitutum. Rursus considerandū
est qđ fere vbicūq; in cantu scribitur hierusa
lem neuma producit. et celestis hierusalē in
bilatio figuretur. exēplum habetur in alleluia.
Te decet qđ cantatur diuina. x. post pentheco.
Idem etiam est quotiens alla duobus versib⁹

insignimus et de stola duplici gaudeamus. Ex
emplum est in alla. Pascha nostrū qđ dicitur
in die resurrectionis. et i alla. Angelus dñi: qđ
dicitur in sexta feria tunc sequenti. Utrūq; al
leluia duos habet versus. put gradualia antiq
ostendunt. et si de alijs. In quibusdam tamē se
stiuitatibus quidam versiculi in nocturnis an
tiphonas precedunt. de quo in sequenti parte
sub diuina de trinitate dicit. Post antipho
nas in singulis horis diurnis et nocturnis ex i
stitutione Damasi pape ps. ad antiphonē sim
phoniam cantunt. et significat ps. bonam et di
uinam operationem. Unde dauid in psalterio
de cecordo psallam tibi. In tali enim instrumē
to psallebat innuens qđ i psalterio spiritali spi
ritu viuificato per fidem debemus psallere dō
decem legis mandata implendo. Ipse autē
Damascus instituit ut chori in duas partes di
uisi psalmos canerent alternatim. Et dicuntur
psalmi alternatim ad notandum alternā san
ctorum ad bene operandum exhortationem.
P̄scis nāq; sp̄itus confusē et qđ in choroa vi
cebatur. Ideoq; sancti patres ordinauerūt ut
alternatim dicerentur. i. una pars chori vnum
versum et altera alium diceret. qđ beatus igna
sius primus statuisse fertur in ecclesia antioce
na. pro eo qđ in visione audiret angelos anti
phonarum psalmos psallentes. de hoc etiam vi
ctum est in prima parte sub ti. de ecclesia. Dñr
etiam alternatim ad notandum qđ alter alteri
onus ferre debet. Psalmos quoq; stando dici
mus ad ostendendum qđ stantes in bonis ope
ribus vincimus. Dum enim populus israel cū
amalech pugnabat qđ dñi moyses manus leua
bat populus vincebat. qñ vero manus dimitte
bat populus vincebatur. xxxvij. di. si quis vult.
Elevatio igitur ad standum. significat mentis
nostre deuotionem ut statu corporis mētis af
fectionem monstremus: vñ nos paratos esse si
ue ad domandū carnem siue ad exercitiū ope
ris. Lectiones vero que sūt doctrina nostra
in silentio et sedendo audimus: qñ doctrinam
sedendo et quiescendo recipimus. vñ ecclesiasti
cus. Sapientiam scribe in tpe ocij. et qui mino
ratur actu percipiet eam. Et iterum verba sapi
entie in silentio et quieie discuntur. et p̄pheta
ait. Erit cultus iusticie silentij. v. q. iiii. in loco.
Sanctos quoq; stantes oramus significantes
eos in p̄petua leticia fore. Iuxta illud. Stantes
erant pedes nostri in atrijs tuis hierusa. Sa
ne in diuinis horis sex psalmi dicuntur p̄ quos
sex opera misericordie denotantur: quibus i vi
nea dñi laborantes intendere debent: que si pie
et mundo corpore exerceamus a seruitute oia
boli liberati ad libertatem vite perueniemus. et
retributionē diurni denarij recipiem⁹. Uerū

sub tribus glorificationib⁹ dicunt ad infinitū
dū fidem sancte trinitatis ad quā diuina sunt
opa referenda. In vespis vō qñqz dicunt. put
ibi dicet. Et sunt psalmi horaz inuariabiles put
sub cōpletorio dicet. Illud quoqz p̄mittit
dū non ē q̄ vnus atqz idem psalmus in variis
festiuitatibus cantat. p̄ eo qd ibi v̄sus p̄tinet
tes ad illas iueniunt. vbi gratia. In natiuitate
domini cantam⁹ psalmū eructauit. p̄pter verū
sum illū. speciosus forma. cantam⁹ etiam illum
in festo virginū p̄pter v̄sum. adducet regi vir.
zē. z etiam in festo apostolorū p̄pter versum. p̄
patribus tuis zē. Itē psalmus. Quare fremue
rūt. cantat in natiuitate p̄pter versū. dominus
dixit ad me. z in passione dñi p̄pter v̄sum asti
terūt reges terre. z sic de aliis. Præterea v̄num
z idem vocabulū sepe diuersimode accipitur.
vbi gratia. hoc nomen templū significat corp⁹
xp̄i vt ibi. Soluite templū hoc. aliqñ significat
templū materiale. inde est qd psalmū illuz Ma
gnus domin⁹ zē. cantam⁹ in natiuitate p̄pter
versū illum suscepim⁹ deus zē. intelligim⁹ enī
ibi de tēplo corporis. Lantam⁹ etiam eundem
psalmū in purificatione z ibi accipim⁹ de mate
riali tēplo in quo fuit eadē die p̄sen tatus. De
psalmodia tam nocturna qz diurna in suis lo
cis dicet. Et nota s̄m hiero. de cōc. dist. v. nō
mediocriter. qd melior est qñqz psalmoz cū cor
dis puritate z serenitate spūali z hilaritate de
cantatio qz totius psalterii cū anxietate cordis
atqz tristitia modulatio. Postremo notan
dum est qd psalmi graduales sunt qñdeciz qui
signati sunt p̄ qñdecim gradus quib⁹ ascen
dat ad templū salomonis qd erat in monte.
Hos qñdecim gradus vocant quidā canticū
graduū eo qd i quolibet p̄missoz qñdecim gra
duū singuli psalmi decantabātur. z hoc verū
graduū casus genitui est. De dictis gradibus
dictū est in p̄ma pte sub ti. de altari. Signifi
cati sunt etiā dicti qñdecim psalmi p̄ alios qñ
decim gradus Ezechielis qbus v̄sus est ei ascen
dī in ciuitatē dei. de qbus habet de peni. dist. ii.
dū sanctam. z ezechiel. cxi. vbi primo habet de
septem gradibus z postea de octo. Nepe qd de
narius numer⁹ constat ex numero septenario
z octonario. septenarius refert ad vetus testm̄
qd antiq̄ septimū diem. septimū mēsem z septi
mū annū celebrabant. octonarius ad nouū tes
tamentū refert p̄pter resurrectionē domini
cam que octauo die facta ē. Quindecim ergo
psalmos psallimus ostendētes qd vtriusqz testa
menti p̄cepta obseruare debemus. primi qñqz
psalmi qñqz corporis sensus p̄ quos peccamus
significant. z ideo in aliquo illoz nō dicet glo
ria patri. qñia illa peccata que per qñqz sensus
corporis committuntur nobis nō deo imputare debe

mus. sed dicitur post illos requiem eternā. quo
niam in illis p̄ defunctis oramus. ac si qd dicat
Oramus domine ne p̄ peccatis illis que com
mittunt corporis sensibus vita neget eterna.
sed p̄ dei misericordiam requies cōcedat eter
na. In sequētib⁹ decē psalmis nobis z nostris
p̄mis z congregationib⁹ z platis dei miseri
cordiam imploramus. z gloria patri subiūgimus
quā quod a cathena peccatoz absolui mur. qd
te deum toto corde p̄quirim⁹ qd tuum decalo
gū obseruamus. nō nobis domine nō nobis sed
nomini tuo da gloriam exhibemus. Rursus
numerus decē ex septenario z ternario cōstat
Ternari⁹ ad p̄cepta prime tabule que ad deū
spectat. Septenari⁹ vō ad p̄cepta secūde tabu
le qd ad primū spectant refert. ac si dicat qd de
calogus obseruat p̄ deū est. Versiculi etiam
in singulis dicuntur horis. Legit in libro nume
ri qd dū archa domini que ecclesiā figurabat i
tabernaculo repōebat. dicebat moyses. Reuer
tere domine ad multitudinē filioz israhel. Sa
ne reuersio domini ad israhel nihil aliud est qz
vt reuerri faceret israhel ex toto corde ad se. de
us enī cui oē tēpus p̄sens ē nō habet. ad quos
reuerfat. z intelligit reuerrere. i. fac nos reuerri
ad te. Juxta illū ergo morem v̄suli dicunt ut
si forte mentes nostre cogitandovana p̄ nimio
psalmoz opere deuiauerit audito v̄su conuer
tant ad orientem idest ad xp̄m qui est noster
oriens seu ad mentē s̄m v̄sus significationem
qui ab ipsa reuersione nomen traxit. nā dicat a
uerto tis. z inde est qd dū v̄sus dicat ad orientē
siue ad altare nos v̄timus. Recte ergo versū qd
significat fructum boni opis alta z acuta voce
dicitur ad excitanduz pigros qui in laudando
deum z in itelligendo diuina torpent vt reuer
tamur. ad cor vt videlicet eo audito omnis co
gitatio que forte videndo tpalia foras exiit re
ducatur itra nos. Rursus v̄sus nocturnalis si
gnificat quā ab officio psalmoz siue a labore
tunc vō reuertimur ad officia lectionū siue ad
quietem vt qui psallendo stabat nūc ad lectio
nem sedeat. Unde v̄sus dicat a v̄tendo. de hoc
dictum est in quarta parte sub titulo de gradu
ali. Et nota qd in qbusdam ecclesiis i die domi
nica post primā nocturnam dicitur iste versus
Memor fui nocte nominis tui domine. p̄ se
cundam dicat. Media nocte surgebam. p̄ ter
tiam. Exaltare domine. Primus siquidē v̄sus.
i. memor fui zē. ad qd ecclesia de lecto suo sur
rexit ostēdit. Quo vō tēpore surgēdū sit notat
secūdus. i. media nocte zē. Et ad quid surgēdū
sit ostendit quod sequit. ad confitendum no
mini tuo. Ulex quidam nolētes mentiri. qd
non surgunt in media nocte loco huius v̄sus
ponūt illū. Quoniā tu illuminas lucernā meaz

domine. Quod tamen media nocte surgendū. sit ostēdit dauid dicens media nocte etc. et alibi Preueni imaturitate et clamaui. quod idem est nam imaturitate unica est dictio. Unde et qui dam libri habet imaturitate. et sonat imaturitate quasi tempus non acceptum operi. Alia tamen littera habet preueni in tempesta nocte. quia tempestum apud antiquos idem erat quod oportunitum a tempore vel a tempestate vocabulo ducto. Unde in antiquis historiis sepe ita legitur. hoc factum est in illa tempestate id est in illo tempore. unde itempestum vel itempestum aut tempus inopportunitum id est nocturnis actionibus non oportunitum. Tertius autem versus. scilicet exaltare domine etc. manifeste princeps ad nouum testamentum in quo saluator noster secundum humanitatem fuit exaltatus. quidam tamen dicunt tunc. Ego dixi domine miserere mei. quia ad gloriam que data est tempore noui testamenti non peruenitur nisi per remissionem peccatorum.

Sed queritur quare versiculi in nocturnis ante lectioes dicuntur. in aliis vero horis post. scilicet per capitula. Respondeo in nocturnalibus lectionibus propter earum vniuersitatem et magnitudinem sedere solemus. Ne igitur propter longam sessionem aut propter lassitudinem siue oculi obliuiscamur doctrine domini quam lectiones significat cogitando forte inania aut dormiendo vel confabulando. ideo versus precedente ad lectioes audiendas incitatur. In aliis vero horis quia nec tot nec tante sunt lectiones non est necesse sedere nec versiculos premiti. Vel ideo in aliis horis versus post lectioes dicuntur ad notandum quod propter interualla horarum doctrina omni non negligitur. Rursus versus sepe a pueris cantatur. ad notandum seruitium nostrum cum innocentia prestatum domino fore gratum. De versiculis que in vespis seu in laudibus dicuntur sub illis locis dicetur. et vide quia versus debet notare aut statum temporis aut officii. Statum temporis notat versus prime. scilicet Exurge christe adiuua nos. ubi cum dicitur exurge inuit inuiti opere. Similiter in versu tercie. Adiutor esto meus domine ne derelinquas me. cum dicitur ne derelinquas me. notatur status pugne. Similiter in versiculo sette. scilicet dominus regit me et nihil mihi deerit in loco pascue ubi me collocauit. significatur status perfectus et perfectionis. In versiculo none. scilicet Ab occultis meis munda me domine et ab alienis propter sermo tuo. status demonstratur frigescentis dilectionis. Statum quoque temporis inuit versiculi qui in passione et resurrectione cantantur. Sed versus vespertinalis officii statum officii insinuat. ut vespertina oratio etc. et dirigatur domine oratio etc. Ex quibus verbis colligitur quod vespertina oratio actitatur.

Post versum sequitur oratio dominica. et per

eam preces. de quibus dicitur sub nocturnis. Lectiones quoque in singulis horis tam nocturnis quam diurnis dicuntur. Et dicitur lectio quia non cantatur psalmus vel hymnus sed legitur tantum. Illi enim modulatio hec sola. pronuntiatio queritur. Si quidem lectiones nocturnales sunt doctrina nostra qui per eas docemur opera nostra retorque ad deum. obtinet ergo vicem lectionum quas doctores faciunt ad ignaros. per eas quoque sanctorum opera imitatur et earum commemoratio de dei laudem compungimur. et ideo ut premissum est sedendo et in silentio audiuntur. Lecturus autem lectionem ad libros accedens super gradum ascendit. quia doctor perfectiori vita vulgus transcendere debet. Et a presbytero vel episcopo benedictionem tanquam legendi licentiam postulat dicens. Iube domine benedicere. per quod principatus ecclesie quodque nullus nisi a maiore iussus debet in ecclesia legere designatur. et dicit donec et non domine. quia solus deus vere dominus est. Hic est quod presbyter seu episcopus non a se benedictionem largitur sed discedere a deo postulat illam dari dicens. Benedictionem perpetuam tribuat nobis etc. In fine vero dicit. Tu autem domine miserere etc. quia tunc sermones ad deum dirigit qui vere dominus est. Rursus ideo in principio imperfecte et synopato vocabulo pronuntiat. quia tunc ad imperfectum videlicet hominem sermonem dirigit. iuxta illud prophete. Imperfectum meum viderunt oculi tui. quod etiam monachi communiter obseruat dicentes de domino abbas. Hac quoque consideratione famuli domini seruantes alterum genu tantum. scilicet sinistrum flectere debent. per quam partem corporalis significat que tantum hominibus et non spiritualibus debet. sed in ecclesia utrumque genu flectendum est. non alterum tantum ne iudeis assimilamur. Nam et christo omne genu flectetur. ad Philippii. c. extra de iuni. eccle. decet. Salomon quidem per populo orans utrumque genu in terram figebat. et manus ad celum expandebat. put legitur. iiii Regum. c. viii. Eadem etiam ratione non est accedendum principi seculari facie recta siue secrete sibi loquendo siue anscultando. sed duxerat ab aure sinistra capite flexo. In fine vero perfecte et completere pronuntiat. quia ad perfectum et perfectum vocabulo dignum videlicet ad deum dirigit sermonem. Porro episcopo volenti legere et dicere Iube domine benedicere nullus minor benedicere debet. xxi. dist. deinde. Unde in quibusdam ecclesiis nihil ei respondetur. in aliis vero respondet unus presbyter. Ora per nobis pie pater ad dominum. et tunc episcopus dicit. Magnificate dominum mecum. Tunc autem episcopus debet perfecte pronuntiare iube domine benedicere. quoniam ad deum qui perfectus est sermonem dirigere

intelligit. In nonnullis vero ecclesiis episcopo legere volente sacerdos dicit 'Iube domine benedicere.' et ipse episcopus data benedictione legit. Cum enim legere lectionem non sit sacerdotis vel episcopi officium sed lectoris si nullus alius episcopus vel sacerdos assit potest alius inferioris ordinis tanquam lector in persona ecclesie dicere 'Iube domine benedicere.' et ipse sacerdos vel episcopus lector in personam christi ei rededit benedictionem vel legat absque 'Iube domine benedicere.' In quibusdam ecclesiis ipse episcopus dicit iube domine. et minor cui volutarie hoc se ex humilitate subiicit benedicit. ii. q. vii non sicut. q. v. mandastis. Lectione finita dicit lector Tu autem etc. quod neque de lectione est neque ei continuatur. sed ille ad dei sermonem dirigens se excusat quasi dicat. Domine peccavi legendo forsitan modulate pronuntians cupidine laudis humane vel captando ventum humani fauoris. et audientes sibi forte peccauerunt vanis cogitationibus intendentes vel a lectione auditum auertentes aut per sedem tu domine miserere nos. ii. q. vii respondet a cunctis deo gratias. non ad tuum autem sed ad lectionem refertur. Est enim vox ecclesie deo gratias exsoluentis. ac si dicat. deus paui nos verbis salutis que sunt tuis. et per huiusmodi beneficio deo gratias supplere exsoluimus. Rursus pluralitas lectionum pluralitatem significat predicatorum que sunt tempore gratie. sicut et paucitas in prophetis varietatem significat tempore legis. Sed et vicissitudines lectorum sunt successiones legatorum qui dum iube domine benedicere dicunt: licentiam proficiscendi petunt. et dum eis benedicunt licentia datur. in quo inuitur quod nullus predicare debeat nisi missus. Quomodo enim predicabunt nisi mitantur. Ipsa enim lectio est iuste legationis executio. Tu autem domine legati reuersio ubi in eo quod misericordia imploretur inuitur ipsum legationis vel predicationis officium non sine alicuius vel leuis culpe puluere peragi posse. Unde augustinus. Verbum predicationis securius auditur quam dicatur. predicator enim per terram ambulat. Difficile est ei qui per terram ambulat pedes nullo puluere sordidare. et predatorem cum se bene predicare senserit nullius spiritui elationis erigi. Et attende quod sicut in ecclesia duo sunt ordines sapientes et insipientes. sic due sunt lectionum maneris. In illis enim lectionibus que ad missas leguntur sapientes instruuntur. In his vero que in nocte dicuntur insipientes erudiuntur. ubi exponitur Et nota quod terminantur lectiones quatuor modis. Primo generaliter per tu autem. Secundo in aduentu et in natiuitate et in epiphania lectiones de isaia finiuntur. Dec dicit dominus con-

uertimini ad me etc. Qui in natiuitate hoc dicunt mouentur ex illo. c. isaie quod tunc legitur. Primo tempore allenata est. ubi dicitur. et in omnibus his non est auersus furor meus et populus meus non est conuersus. Et ideo ecclesia hortatur in persona christi populum peccatorem et conuertatur. hoc idem etiam fit propter eandem causam. In quibusdam ecclesiis quando legitur de hieremia exprobrante duritiam peccatorum qui per penitentiam non conuertuntur. Tercio modo lectiones que leguntur tri-duo ante pascha de terrenis hieremie finiuntur per hierusalem hierusalem conuertere etc. putat ibi dicitur. Quarto lectiones pro defunctis finiuntur simpliciter sine altero promissorum. In quibusdam tamen ecclesiis finiuntur per Beati mortui qui in domino moriuntur quod sumitur ex fine cuiusdam sermonis quem augustinus de morte compilauit. Hoc etiam nota quod in tertio nocturno legitur euangelium et omelia euangelii eiusdem diei. quia tertia nocturna designat tempus gratie in quo euangelium recitatum est. et in quo euangelica predicatione celebratur. putat in titulo de nocturnis dicitur. Non est etiam omittendum quod antiquis temporibus eliminatis heresibus que veritatem trinitatis impugnabant. sancti patres ad hoc et sancta trinitas magis nota esset ordinauerunt quod non a lectione semper de trinitate legere et non responsorium similiter de eodem cantaretur. et quod etiam in prima feria missa de trinitate diceretur. Quo diutius obseruato et trinitate cunctis innotescere ecclesia lectionem de trinitate omisit. Sere sponsorium de trinitate et etiam alleluia in missa in dominicis diebus. vel propter solitum usum. vel propter dulcem cantilenam in plerisque locis retinuit. et ita nunc improprie vocatur responsorium. quia lectioni precedenti non respondet. Diuine vero lectiones a quibusdam eo quod breues sunt lectuicule nun cupant. a pluribus. vero capitula eo quod et plurimum de capitibus epistolarum illorum dicitur quod dicitur sumuntur. Dec si quidem post psalmos et antiphonas in singulis horis dicuntur. putat statutum est in concilio agathensi. de consensu. vii. conuenit. quod modus ab esdra sumptus est et promissum est. et significant capitula doctrinam. Ne enim propter psalmodiam audientium animis se fastidium ingerat: sicut iudeis qui manna fastidiebant. propter quod deus misit in eos serpentes ignitos que eos interficiebant. ideo promittit capitulum. i. breuis lectio sumpta a nouo vel veteri testamento. pro causis ad deuotionem que fastidio contraria est et exhortans ad perseverantiam in bono iuxta illud. Hortamur vos ne in vacuum gratiam dei recipiatis. In nocturnis autem copiosius quod diuino officio lectionibus vocamus. quia tunc eis

altres liberi? accommodam? Et dicat hui? moi capitula siue exhortationes in plerisq; ecclesiis per pastorem ad domesticos et scientes quia si cut ligna ignis adiicimus et ignis magis ardeat. ita ignitis domesticorum cordibus ignita pastoz verba adiiciunt et magis igniant. Legunt etiam he lectiones siue iube domine benedicere et absq; benedictione. quonia et plurimii episcopus aut sacerdos qui vicem christi gerunt et quoz officiu tanq; maior est excitate pigros illa legut cuius ppiu est licentiam et benedictionem dare et non potere. nam maior minor benedicit et non ecotra. Nocturnales vo lectiones a minoribus legunt. ideo a supioribus licentia et benedictione petunt. In his etiam diurnis lectionib? non dicat in fine Tu autem sicut fit in nocturnalibus. quia sacerdos debet esse pfectus. et quia diabolicis suggestio nibus de facili no succubat. et quia in beati sermone et inter familiares vix est quando ventus humani fauoris capte? put quadoq; fit in nocturnalibus lectionib? et pmissum est. respon det tamen deo gratias ppter causam in nocturnalibus lectionib? assignata. Ad hoc in capitulis horaz officia diuidetes ppter pcedentia la bore per sequentia premiu significam? ideoq; pcedentia consistunt in psalmis. sequentia in hymnis et canticis. Notandu vo est q; pulcherrimus mos in ecclesia inoleuit et quater in die et quater in nocte p singulas diurne siue nocte psalmodie horas lectio vna siue capitulum de veteri siue nouo testamento dicat. Quedaz tamē ecclesie no dicunt capitulu in pma nec i completozio. Sed q; fm hoc lectiones nre non erūt octo sicut erant fm esdras in veteri testamēto. put pmissum est. ideo ecclesie ille p? primam legut in capitulo lectionē in pma pretermissam. Dicit eni aliquis iube oīe benedicere. et sacerdos benedicens respōdet regularib? disciplinis et c. que sequuntur. Et ante completozū legut pmittendam in completozio. s. Frēs. estote sobrii et c. vel igit de dialogo vel h? moi. de hoc sub titulo de pma dicitur. Queritur autē quare in nocturnalibus siue diurnalibus lectionibus no pnuiciatur auctor eaz prout fit in his que in missa legunt. Respondeo hi qui semper lectionibus et diuinis obsequiis insunt ut sunt ministri et domestici ecclesie earū auctorem ex ipsis lectionibus agnoscūt. quia igit illi nocturnalibus lectionibus assunt officiis: no est necesse nomen auctoris exprimi lectionū. In missa vo ideo exprimitur. quia ibi conueniūt bubulci. operarii et agricole. ut si quis eoz forte p eo q; raro talia audit incognitā habet hystoriā audeat eius auctorem qui forte no est ei incognitus ut ex illius auctoritate firmus

insigant vba lectionis in corde. In quibusdaz tamen nocturnalib? lectionibus quadoq; auctor ipsaz exprimit. puta in sermonibus et omeliis gregozii et augustini de alioz. de quo i probemio septime partis dicit. Porro in concilio magociū. in burchardo. libro. viii. c. laicus. statutū est ut laicus in ecclesia non recitet lectionem nec alleluia dicat nisi psalmos tantum et responsoz sine alleluia. Responsoz quoq; post lectiones subiiciunt: cum enim p lectōes doctrina. p responsoz vo bona opera significentur: rite post lectiones responsoz subiiciunt. quia p bona opera doctrine respōdere debemus ne cum seruo pigro qui pecuniam domini sui abscondit et i tenebras exteriores mittitur. Dicit nāq; responsozū quia lectioni respondere. i. consonare debet. ut si forte lectōes sunt de actibus apostolorz responsoz sūt similitur de eodem. vnde nonū responsozū respondere solet none lectōi que olim erat o trinitate prout iam dictum est. Idoc tamen fallit in responsozū de hystoriis que post euāgeliz in nocturnis cantant que euāgelicis lectōibus non respōdet. de hoc etiam dictum est i quarta pre sub titulo de graduāli. Dicit quoq; responsozū quia vni cantanti ceteri concorditer respōdet. iuxta illud apostoli corin. i. Ut idipsum omnes dicamus et non sint i nobis scismata. Cantant enim vnus. scpus et petrus. et ceteri eum secuti sūt. vel quia choro illud cantanti vsus respōdet ab vno. Isidorus dicit q; italici responsoz tradiderunt que inde responsoz cantus vocant quia alio desinente id alter respōdeat. Porro responsoz nocturnalia spiritualibus canticis cōparantur. dicunt enim cantica quia cantant. sūt spiritualia quia ex iubilatione spiritualis mentis procedunt. Cantant vo ut recitatione lectionis ad supne patrie conceptum mentē nostram incitent subleuari quod etiam insinuat gloria patri quod in vnoquoq; responsoz cantat. Leterum responsozū ab vno incipitur ut ab aliis cōcinnat p quod fratris ad fratres exhortatio ad seruendum deo intelligitur. Per vsū vo responsozū qui tot? ab vno cantat singularis ad deū depectio denotatur adhuc responsozū cantando quasi p tubam vocem exaltamus excitando fratres ad altiora vsq; a deo ut ad laudem sancte trinitatis pueniamus dicētes gloria patri et c. Quanoq; autē responsozū tres habet vsus prout in sexta parte sub pma dominica de aduentu dicit. Responsozū quoq; post vsū ipsefecte recitat ad notandum q; si in monte. i. in statu pfectionis saluari no possumus saltē in segoz. i. alia via saluemur. in statu videlicet impfectōis adhuc semi plene sine

p parte repetit ad notandū ea que viuētes fa-
 cimus imperfecta esse. Et sit primo repetitio a re
 motiori quo ad finē. et postea a minus remo-
 to et ultimo. gloria patri dicē. put sub oca do-
 minica de aduentu dicē. In festiuis vō iterū
 totū pfecte repetit. ad notandū leticiā et perfec-
 tionem sanctoꝝ. Orationes similiter in singu-
 lis horis dicuntur p quas pmissio ipetranda ē.
 oratio nāq; petitio est. Nā ozare petere ē sicut
 exorare est ipetrare. Et sū gregozii. veraciter
 ozare ē amarus in cōpunctione gemitus et cō-
 posita vba sonare. oratio autē dei misericordiā
 significat que pcedit et subsequit hominem in
 bonis opibz. et ideo dicē in pncipio misse et
 in fine. est autē vltima oratio domini ad opari-
 os benedictio. q; orationes in fine dicunt ab
 actibus sumit apostoloꝝ qui qñ disungebant
 positos genibus suis ozabant. si qdem ozatur
 sacerdos populū salutari dicens dñs vobiscum
 et hoc ideo vt illi animer ad ozandū. p ipso q;
 eius oratio sit accepta deo qd q; deus gratiaz
 suam sibi donet. oratione aut finita iterū ozat
 dicens domin⁹ vobiscū. de quo sub ti. de pma
 dicē. Et nota q; omne officiū pter noctur-
 num oratiōe et benedictione concludit. ad no-
 tandū q; quia dñ in hoc seculo sumus necesse
 habem⁹ pbyteroz orationib⁹ muniri. Et mos ē
 q; quando cū famulis familiare habem⁹ col-
 loquiū cū ab illis sepamur benedictionē ab eis
 poscimus. In nocturnis vō hoc non fit. qā ibi
 non fit sepacio sed matutinu et matutie laudes
 de eo cōiunctim canunt. Porro licet deus
 sit vbiq; tamē sacerdos in altari et in diuinis offi-
 ciis debet ex institutione Vigiliū pape vsus o-
 rientiē ozare. Unde in ecclesiis ostiū ab occide-
 te habentibus missam celebrans in salutatiōe
 ad populū se vertit. quia quos salutamus facie
 ad facie pſentamus. put in quarta pre sub ti
 titulo de salutatione dictū ē. et deinde ozaturus
 se ad orientē cōuertit. In ecclesiis vō hostia ab
 oriente habentib⁹ vt roma nulla est in salutati-
 one necessaria cōuersio. qā sacerdos in illis ce-
 lebrans sp ad populū stat cōuersus. Templum
 quoq; salomonis et tabernaculū moysi legunt
 ab oriente ostia habuisse. exodi. xxxiii. c. Versus
 orientē ergo ozam⁹. Primo memores q; ille q;
 est splendor lucis eterne sedētes in tenebris il-
 luminauit quoniā visitauit nos oriens ex alto.
 de quo legē. ecce vir oriens nomē eius. Luitus
 argumēto in libro sapie dicē. Oportet ad ortū
 lucis adorare nō q; diuina maiestas localiter i
 oriēte consistat que potēcialiter et essentia iter
 est vbiq; iuxta illud. Celū et terrā ego impleo.
 et ppheta. Si ascēdero in celum tu illic es: si de-
 scēdero ad infernū ades. Sed quia deum ti-
 mentibus oriē sol iusticie qui illuminat omnē

hominem veniētem in hūc mudū. Secūdo qā
 versus orientē ozamus vt animus noster se ad
 potiora cōuertere admoneat. Tercio qā q; deū
 laudare volūt nō debent ad illum vertere ter-
 ga. Quarto sū iohannē damas. qui quatuor se
 quētes rationes scripsit i quarto libro canoni.
 v. c. vt patriā nostram nos requirere ostenda-
 mus. Quinto vt christum crucifixum qui ver⁹
 est oriens et ad quem ozamus directe respiciamus.
 Sexto vt venientem iudicem nos expectare
 mōstremus. Hic enim sic idem damas. ibi-
 dem. Deus paradisum sū orientem plantauit
 vnde hominem transgressum exules fecit et aū
 paradisum ex occidēte habitare fecit. atq; nam
 igitur patriam relinquentes et ad ipsam aspiciē-
 tes deum ad orientem adoramus. Septimo qā
 dñs crucifixus ad orientem respiciebat. iōz nos
 ozamus ad eū respiciētes. sed et ipse in celū assū-
 ptus ad orientem sursum ferebatur. et ita ipsum
 apostoli adorauerūt. et ita veniet quemadmodū
 dum viderūt eum eūtem i celum. ipsum igitur
 expectātes ad orientē adoramus. Daniel quoq;
 i babilonica captiuitate et iudei similiter vsus
 templum ozabāt. Augustin⁹ tamē. xi. dist. eccle-
 siasticaz dicit q; nulla scriptura nos docuit
 vsus orientem ozare. adhuc stātes ozamus scōs p
 ut iam pmissum est vbi de psalmis agit. Oran-
 dum autem est i ecclesia que ad hoc iuenta est
 put i prima parte sub titulo de ecclesia dictus
 est. Un⁹ psalmus. lxxv. In ecclesiis bñdicite do-
 mino deo de fontibus israhel. et alibi. Adorare
 dominū in aula sancta eius. et illud. Introibo
 domine i domū tuam adorabo ad templū san-
 tum tuū in timore tuo. Item pceptum ē coraz
 altari hoc adorabis. Item ppheta. Venite ado-
 remus et pcedamus ante deū plozamus. coraz
 domio qui fecit nos quia ipse est domin⁹ deus
 noster. deus. i. creator. dominus. i. redēptor. no-
 ster. i. saluator. Sed cū deus sit vbiq; ut pmissū
 est. quare potius i templo q; alibi est adorād⁹.
 Preterea legē iohā. iiii. c. q; cum mulier sama-
 ritana solutionem questiois que de loco ado-
 rationis inter iudeos et samaritanos sepe vte-
 bat a xpo quesuisset. Patres inquit nostri in
 mōte hoc adorauerūt. et vos dicitis qā hieroso-
 limis ē locus vbi adorare oportet. Respondit il-
 li iesus. Mulier crede mibi quia venit hora qñ
 neq; in mōte hoc neq; i hierosolimis supple-
 dum est tñ adorabitis patrem sed veri adora-
 tores adorabūt patrem i spiritu et veritate. qua
 si dicat. nō pfero locū i adorādo vbiq; adore-
 tur deus. dicitur in spiritu idēst p spiritualib⁹
 et veritate idēst eternis. Un⁹ apostolis iquit. vt at
 cum ozaueritis itra cubiculum tuum et clauso
 ostio ora patrem tuū. Sed licet vbiq; sit deus
 adorādus specialiter tamē in ecclesia. alioquin

frustra tanto studio tantoque impendio templum domino fieret nisi gratius i eo adorari acceptaret. Unde salomon i templo constructo et dedicato orauit ad dominum ut quicumque i lud ascenderet p peccatis suis vel p quacumque tribulatione clamans ad dominum i his que iuste postularet eraudiret quam orationis formam sequi ecclesia in oratione quam dicit in ecclesia dedicatione. Assistent enim angeli ibi adorantibus ut deuotas eorum orationes domino offerant. Fin illud. In conspectu angelorum psallam tibi adorabo ad templum sanctum tuum ad confitendum nomini tuo domine. Hinc angelus ad tobiam. Ego obtuli orationem tuam domino. Requiescunt etiam ibi sanctorum reliquie que nobis deuote deum adorantibus suis precibus assequuntur quod nos nostris meritis non valemus. In plateis vero in publico more phariseorum orare domino prohibemur. Ad hoc apostolus ad timotheum inquit volo vos orare in omni loco lenantes puras manus sine ira: ad eternam pertinet orationem. In omni enim loco orat qui p caritatis officia et opera bona ubique manus cordis mundas ad deum lenat. Letetur adorandus est pater et filius et spiritus sanctus. quoniam omnes et singuli sunt unus solus et verus deus. Licet enim alia persona sit pater alia filius et alia spiritus sanctus. tamen patris et filii et spiritus sancti una est diuinitas. equalis gloria coequalis maiestas. Una igitur et equalis totius indiuidue trinitatis est oratio. de qua sane potest intelligi quod ait dominus. Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu et veritate. namque qui deum veraciter adorant ipse quidem adorant patrem in spiritu et veritate. i. in filio quem de se dicit. Ego sum via veritas et vita. ego sum inquit in patre et pater in me est. ideo pro adorandus est in filio et filius in patre et spiritus sanctus in utroque. Est autem deus adorandus de corde puro. conscientia bona. et fide non ficta. De corde puro non ut quidam faciunt qui in prosperitate deum glorificant sed cum in aduersitate blasphemant. de quibus propheta. Confitebuntur tibi dum benefeceris eis: si vero non fuerint satiati murmurabunt. De conscientia bona non ut quidam faciunt qui contra deum gravissime peccant postea temere illi sacrificant. de quibus propheta. Peccatori dicit deus quare tu enarras iusticias meas assumis testamentum meum per os tuum. iii. q. viii. quod testatur illud utriusque testamenti de quo veritas ait. Dicit sanguis meus nomen testamenti. De fide non ficta non ut quidam adorant qui recte dicunt sed prave viuunt. quibus dominus improperat dicens Dicit populus labiis me honorat: cor autem eorum longe est a me. dicit enim et non faciunt. Adorandus est itaque deus corde p deuotione. ore p confessione. et ope p veneratione. Sunt autem due species adorationis. scilicet latra que soli deo debetur. et diu-

lia que quibusdam creaturis adhibetur et dictum est i quarta pre sub quarta pericula canonis super verbo seruiculis. Rursus canonicè hore i ipsis horis diei dicende sunt. nec obstat illud psalmi. Benedicam dominum in omni tempore. nec illud apostoli. Sine intermissione orate. quoniam benedicere dominum in omni tempore est illud semper digna conuersatione laudare. Sine intermissione orare est omnia in dei laude seu gloria agere si cut idem apostolus ait. Sine manducatis siue bibetis siue aliquid aliud faciatis in gloria dei facite. xxi. q. vlti. non obseruetis. Letetur orationem saluatio preceat. et sequitur ad illam responsio. p ut sub prima dicitur. Finaliter autem post orationem dicitur Benedicam dominum. quod sumptum est de apostolo vel de psalmo vel de hymno trium puerorum ubi dicitur. Benedicamus patri et filium et spiritum sanctum. Et dicitur quidamque pueris qui sunt imperfecte eratis ad norandum omnia opera nostra imperfecta esse. iuxta illud. Imperfectum meum viderunt oculi tui etc. de consuetudine. iiii. tulerunt. et quod omnis laus nostra puerilis et imperfecta est ad comparationem dei quem laudamus quicquid hic enim dici potest minus a laude dei est. ac si dicat ecclesia laudamus sed laudando non sufficimus. quia supereminencia dei eloquium nostrum et intellectum superat. quia accedet homo ad cor altum et exaltabit deus. Cum ab omnibus consequenter dicit Deo gratias. quia si placet sicut plura est in dei laude superari. Dicitur etiam a pueris ad norandum quod soli pueri. i. puri a malitia digne laudant deum et gratias agunt. dicit etiam quicquid a maioribus ad signandum quod in eterna beatitudine cum domino perfecti erimus laudatores. quia in hac vita non possumus esse perfecti. Rursus post suffragia dicit alia oratio que misericordia dei significat que preceat et subsequitur hominem in bonis operibus. Dicit etiam iterum benedicam et deo gratias. quia sicut dominus postquam iterum resurrectionem suam saluauit omnes discipulos suos benedixit eis et illi gratias referendo illum adorauerunt. ita et per hyter vel alius iterum dicta oratione dicit benedicam domino. et est subaudiendum cuius membra sumus et i quo benedicimus et etiam benedicimus. L'hore vero gratias agens dicit deo gratias. quod sumptum est de apostolo per quod significat quod usque in finem vite nostre innocentiam debemus seruare et deo benedicere ei. p beneficiis gratias exsoluendo. vel benedicam domino cum deo gratias est laus finalis et exultatio ineffabilis que erit in gloria cum gratiarum actione. vel deo gratias est de consummato cursu gratiarum actio. de hoc etiam dictum est in quarta pre sub ti. de oratione nouissima. Sed videtur quod potius deberet respondere amen. i. fiat seu ita sit. scilicet quod deus sit benedictus sed bene respondet deo gratias ut notetur quod hoc ipsum quod deum benedicimus ab ipso deo habemus

Porro quia quidam viuimus in lubrico positi sumus a demonibus impugnatur. que semper sanctorum suffragia indigemus. idcirco in plerisque ecclesiis in singulis horis post benedicam suffragia sanctorum subiiciuntur. Et nota quod quod totum tempus a natiuitate domini usque ad festum purificationis est in infantia saluatoris. ideo ut quidam dicunt non debent fieri tunc commemorationes preteritum de cruce. iuxta illud. Non coquas bedum in lacte matris sue. nec etiam a dominica de passione usque in sabbatum post penthecosten ut ibi dicitur. Hoc etiam sciendum quod quia petrus et paulus in vita et in morte non sunt separati putant ecclesia. ideo nec in commemorationibus separantur que simul fuerunt et communiter de viroque. Ultimo notandum est quod cantandi versus a veteri testamento sumpti sunt initium sicut in esdra legitur. de quo in preterita sub titulo de cantore. et in quarta parte sub titulo de alleluia dictum est. et ecclesiis. c. xlvii. Dedit illi contra inimicos potentiam et stare fecit contra altare cantores et in sono eorum dulces fecit modulor. et psalmista. Laetate ei cantum nouum bene psallite ei in vociferatione. Celebrat itaque ei cantus ut ostendatur homines debere referre gratias et laudes deo: dum manibus ceterisque membris satagunt agere opera quibus valeant deo placere. usum tamen cantandi quidam reprobant. putant dictum est in primo libro quartae partis. Ordine cantilene in diurnis siue nocturnis horis credit beatus gregorius plenaria ordinatione distribuisse. cum multi et ante et post eius orationes antiphonas et responsoria composuerunt. Et nota secundum hugonem de sancto victore quod tres sunt species sonorum quod tres modulos faciunt. fit enim sonus pulsus. flatus et vox. pulsus pertinet ad citharam. flatus ad tubam et organum. vox vero ad cantum. Nec genera musicorum antiquus populus in laudem dei exercebat. hec autem consonantia sonorum assignari potest concordie morum si ad pulsus cithare maior operatio ad statum organi. mentis deuotio ad cantum vocis sermonis exhortatio referatur. Bernardus inquit. Quid prodest dulcedo vocis sine dulcedine cordis. frangis vocem frange et voluntatem. seruas consonantiam vocum. seruam concordiam morum ut per exemplum concordies primo. per voluntatem deo. et per obedientiam magistro. de organo dictum est in quarta parte sub titulo de sanctis. Rursus hoc triplex genus musicorum ad triplicem differentiam beneficii ecclesiastici refertur secundum richardum episcopum cremensem. in mitrali. Nam ipsum officium ecclesie consistit in psalmis in cantu et lectionibus. Primum musicorum genus est quod fit pulsus organorum ut in psalterio et similibus et ad id pertinet psalmodia. iuxta illud. Laudate eum in psalterio

et cithara. Dicitur enim psalterium a psallendo grece quod est tangere latine. Secundum est quod fit voce. humana. et ad istud pertinent lectiones. unde psalmista. Bene psallite ei in vociferatione. Et apostolus lectionem vocem vocauit dicens. Ignorantes iesum et vocem prophetarum que per sabbatum leguntur. Tertium est quod fit flatu sicut in tuba. et ad istud pertinet cantus. unde psalmista. Laudate eum in sono tube. Sane rationabiles diuersorum sonorum concentus et concordiam varietate compactam et bene ordinate ciuitatis unitatem significat. Suauis vero cantus fit ex diuersis sed non ex aduersis vocibus. Rursus cantus in ecclesia leticia celi significat voces vero graues acuter supacure innuit tribus modis predicandum esse tribus ecclesie ordinibus propter tricesimum sexagesimum et centesimum fructum. vel iuxta tria volumina salomonis significat ordinem incipientium penitentium et perfectorum. de choro dictum est in prima parte sub titulo de ecclesia. Sane statutum est in concilio thelora et gerundensi. de consuetudine. di. ii. institutio. et di. i. alitaria. et. xii. di. c. fi. ut tam missae ordo quam psallendi quam ministrandi consuetudo seruetur in omnibus ecclesiis qui in ecclesia metropolitana seruatur. Abbatibus quoque vel monachis curam animarum habentibus non licet publica officia aliter celebrare quam in ecclesia episcopali: quamuis augustinus dicat. xii. di. illa. Quodineque contra fidem neque contra bonos mores esse conuincitur indifferenter habendum esse. et in ecclesiasticis sacramentis sit de iure consuetudo seruanda. de consuetudine. di. iii. de cena. extra de celebratione. c. penult. xi. di. catholica.

De nocturnis. Rubrica.

Incet ecclesias

Incet officia a vespere incipiant. iuxta illud. De vespera in vespam celebrabitis sabbata vestra. extra de feriis. c. ii. quia tamen ordo conueniens est ut a tenebris prodeamus in lucem et non econuerso. ideo a nocturno officio inchoemus. Tempus autem nocturnum significat vitam nostram in peccatis. nocturnum officium nostri exilii seruitium. laus matutina penitentie suffragium per quam tendimus ad lucis gaudium et libertatis. Vel tempus ante nocturnum significat tempus ante legem mortis in quo omnes silebant a laudibus dei. Tempus nocturnum significat tempus legis date moysi. Tempus laudis matutine significat tempus gratie a resurrectione usque ad finem mundi in quo tempore deum laudare tenemur de bonis nature que in illa hora nobis contulit creando. de bonis

glorie que in illa nobis contulit resurgendo. et de bonis glorie que in ea nobis dabit resuscitando. Sane nocturnale officium media nocte canitur propter quinque rationes. Primo quia primogenita egypti de nocte interfecta sunt. et primogenita israelis saluata. Ut igitur dominus nobis seruet primogenita nostra id est hereditatem regni celestis quam nobis primogenitus dei filius acquisiuit. ideo ei canimus officium nocturnale ne simus sicut eliam qui per edulio lenticule ruse perdidit primogenita sua. xii. q. i. quod periculosum. Secundo quia dei filius fuit media nocte natus iuxta illud sapientie. c. xix. Dum medium silentium tenebant omnia et nox. et usque a regalibus sedibus venit iesus filius tuus. ut ergo ipsi natiuitati grati simus cum de nocte laudamus et gratias de ipsius natiuitate agimus. Tercio quia christus in hac hora captus et illus est a iudeis. ea etiam hora spoliavit infernum large noctem accipiendo. ante lucem mane vero surrexit. media etiam nocte ad iudicium venturus asserit. Unde statutum fuit ut in die vigiliarum pasce ante noctis medium dei mittere non liceat populos expectantes christi aduentum. ut dicitur in sexta pre sub sabbato sancto. Ideo hac hora dei laudamus gratias agentes de ipsius captione et patrum liberatione et etiam aduentum sollicite expectantes. Quarto ut noctes delictorum nostrorum illuminarentur. Unde paulus et sylas in vinculis existentes media nocte orantes hymnum cunctis audientibus dixisse memorantur ubi terremotu facto repente ianua sponte patefacta est. et eorum vincula illico sunt soluta. Quinto propter carnis illecebras psallendo et orando edomandas. quia sicut dicitur Ecclesiastici. xxi. Vigilia honestatis domat carnes. Sciendum autem est quod in primitiua ecclesia ministri ecclesie ter de nocte interpollatim surgebant ad diuinum officium celebrandum tria in hoc tempora designantes videlicet tempus ante legem. tempus sub lege. et tempus gratie. Surgebant enim primo circa primi somnum quando vulgus solet ire dormitum. secundo circa media noctem. tertio paululum ante diem. sic ordinantes officium ut nocturne finite et lectiones cum suis responsoriis plecteressent priusquam lucefere. apparere vero aurore pulsatibus campanis cantabant de dei laudibus et matutinas laudes. Ad primam nocturnam pontifex solus et ministri ecclesie surgebant que sine inuitatorio cantabatur pro eo quia nullus ad hanc inuitabatur. Et vocabatur vigilia quia habuit initium a pastoribus vigiliis noctis super greges suos seruantibus. In precipuis tamen sollempnitatibus populi tota nocte in dei laudibus persistebat. sed illud sublatum est et ieiunium loco illius vigilie ordinatum. prout dicitur in sexta pre sub quarta feria etrie ebdomade de aduentu. Ad secundam noctem

turnam surgebant ministri simul et coniugati tam mulieres quam viri que cum inuitatorio dicebatur ad significandum angelos inuitantes pastores ad videndum regem natum. Ad tertiam surgebant omnes communiter. sed postea algescente caritate cum omnes tam ministri ecclesie quam populus surgere ad nocturnum officium pigrescerent. statutum est ut omnes media nocte surgerent. iuxta illud prophete. Ad media nocte surgebam et totum noctis officium continue cantaretur. et plures adhuc illa hora surgunt. Quia vero quidam nocturnis deliciis pluresque dei seruus vacantes institutionem huiusmodi non seruabant. consequenter statutum est ut saltem tempore ultime nocturne omnes surgant. Prodest etiam dici quod quatuor sunt ecclesie hostes. superiores id est demones malignantes. inferiores id est homines aduersantes. interiores id est concupiscentie carnales. et exteriores id est illecebre seculares. de primis inquit apostolus. Non est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem sed aduersus spiritualia nequitie in celestibus. de secundis psalmista. Supra domum meam fabricauerunt peccatores. plangauerunt iniqua. si. de tertiis apostolus. Caro concupiscit aduersus spiritum. spiritus autem aduersus carnem. de quartis iohannes. Nolite diligere mundum neque ea que sunt in mundo. quia quicquid est in mundo autem est concupiscentia carnis. aut oculorum aut superbia vite. Aduersus hos quatuor hostes rectores ecclesie debent quatuor noctis vigiliis sollicite custodire. nam pastores custodiebant vigiliis noctis supra gregem suum videlicet contumacium. gallicantum. interpestum et antelucinum. in quibus obesse ciuitatis custodes vigilantes alter natim. Primam ergo vigiliam custodire debent contra fallacias primorum hostium. secundam contra versutiam secundorum. tertiam contra tertias. quartam contra quartas. Et ideo nocturnum officium in quatuor est partes distinctum scilicet in tres nocturnos et matutinas laudes. quod per quatuor noctis vigiliis contra dictas quatuor hostium persecutiones antiquus ecclesia decantabat. Porro in memoria illius laudabilis consuetudinis et deuotionis antiquorum in parte est iuxta celebrat ecclesie nocturnum officium in tempore prime. nocturne licet quandoque tempestum quod quidam vigiliis sub antiquo nomine vocant et specialiter in festiuitatibus beatorum iohannis baptiste. petri et pauli et assumptionis beate marie: que sunt precipue illius temporis sollempnitates. et hoc facere incipiunt in ipso festo beati iohannis in crepusculo pro eo quod ipse fuit finis veteris testamenti et initium noui. Romani etiam adhuc in omnibus precipuis festiuitatibus totius anni in sero dicunt tres psalmos et tres lectiones quos

vigilias vocant et in nocturnis idem repetitur et
 totum officium matutinum perficitur. Rursus in
 memoriam dicte deuotionis antiquorum ter in no-
 cte surgentium. Tres nocturnos dicimus quod et in
 de nomen et originem habuerunt. Et nota quod no-
 cturna ne ponitur per hora. sed nocturni nox per
 officio. vel nocturna ne est collectio psalmorum
 qui dicuntur ante lectiones in dominica vel etiam
 in prefatis diebus. Nocturne in plurali dicuntur
 tempora in quibus psalmi cantantur. nocturne
 nox. dicitur nouem psalmi et nouem lectiones
 cum suis responsoriis in solennitatibus. Sane
 per nocturnas excubias diaboli vitamus infidias
 et ideo nocte surgentes currimus capanis au-
 ditis ad ecclesiam veluti exercitus ad militiam
 audito clangore tubarum. Aulam igitur regiam. i.
 ecclesiam ingredientes ad altare inclinamus. quod
 quasi regem milites adoramus. eterni enim re-
 gis milites sumus. Inclinautes autem trinam faci-
 mus orationem dicentes ter pater noster. sermo-
 nem ad patrem et filium et ad spiritum sanctum
 dirigentes. cum ad patrem loquimur ad medius
 altaris intentione cordis et statu corporis nos pre-
 sentamus propter patris potentiam et nostram
 perseverantiam. cum ad filium loquimur ad sinistram
 altaris partem nos conuertimus propter ipsum ex
 inanitionem et nostri lapsus offensionem. cum ad
 spiritum sanctum ad altaris dexteram transimus. propter
 ipsum benignitatem et nostram gratie consecutio-
 nem. Quidam tamen ad hoc habent spales orationes
 deinde quodam psalmos graduales incipiunt. de quo-
 bus dictum est in phemio huius partis. Sacerdos
 itaque nocturnum inchoans officium a domino quod
 est alpha et omega. principium et finis et bonorum largi-
 tor omnium incipit. Et quoniam scriptum est iohannis. xv
 Sine me nihil potestis facere. et os aperit petit
 ante omnem a fiducialiter ab eo quod dicit aperit os
 tuum et ego adimplebo illud. ut ei os aperiat ad vi-
 sine ipsum laudandum dicens. Domine labia mea a-
 peries. et os meum et. quod non est speciosa laus dei
 in ore peccatoris nisi ipse in laudem dei inuipit
 os aperit dignetur. iuxta prophetam. iiii. q. viii. s. quod te
 stat. Quare tu enar. iustit. me. et assumis testa-
 mentum per os tuum. finit etiam hoc officium in ipso deo
 dum dicit deo gratias. ut initium et finis circulariter
 referantur ad eum quod est alpha et omega. et quod dicitur apertus
 ponit tempus per tempus. i. apertus. Rursus perit sua labia
 aperiri. quoniam per deum in conspectu dei nos deo comen-
 dauimus. et os et pectus. signo crucis munientes
 conclusimus. quare merito nunc percat ut labia
 clausa aperiat ad laudandum. Thobus vero ad notam
 dum armoniam non mutata persona respondens dicit. Et
 os meum annuntia. lau. tu. Est enim vera armonia ut
 sit creditum cor unum et aia una. etc. c. iiii. et in ta-
 li unitate deus laudatur. Quia vero diabolus dei lau-
 dem abhorret. propter quod deum laudare volentes

aragit impedire. nam contemptus pharaonis. i. dia-
 bolus surgit in scandala. ideo ecclesia ne succu-
 bat statim impetrata loquendi licentia orat di-
 cens alta voce. Deus in adiutorium meum intende
 Thobus respondens dicit. Domine ad adiutorem meum festi-
 na etc. Sane promissis duobus habitis videlicet
 gratia per quam os aperitur et diabolo per auxilium dei
 repulsio nihil aliud restat nisi laudare. unde sta-
 tim ecclesia laudans subiicit gloria patri etc. de
 quo in phemio dictum est. Uterque quia non suffi-
 cit deum laudare nisi etiam ad laudandum alios in-
 uitemus ut qui audit dicat veni. apoc. xli. ex-
 tra de sacra vna. c. unico. et continua corintha tra-
 hat. exodi. xx. ideo sequitur inuitatorum et inuita-
 torum psalmus. Venite exultemus. ubi multi-
 plex causa redditur quare deo exultare et iubilare
 debemus dum ibi dicitur. Quia deus magnus
 etc. et ultimo assignatur causa. i. ne ingrati simus
 sicut iudei quod propter suam ingratitudinem et mali-
 tiam terram promissionis non intrauerunt. ubi dicitur
 ibi. Si introibunt in requiem meam. quasi dicat
 non. Inuitatorum autem alta voce dicitur quasi mater
 ecclesia per illud inuitet homines ad confiteendum
 domino iuxta illud. Venite filii audite me. quod nos-
 rat secundus versus preoccupemus etc. Hinc est quod in
 quibusdam ecclesiis iacentes ad orationem ante ma-
 tutinum ante singula altaria statim cum audiat can-
 tari venite exultemus. chor. intrant. incipiens. in
 inuitatorum est quasi pro tanto tuba exaltans vo-
 cem suam. Premittit quoque inuitatio vox hu-
 milis. Sed cum venit ad psalmum inuitatorum ex-
 altatur quia ecclesia primo secreto quasi hostio
 clauso laudat deum propter se. sed postea mani-
 feste propter alios. ut ardor accendat. primos.
 Hinc ergo est quod in precipuis festiuitatibus in-
 uitorum quasi voce valde demissa inchoatur
 Sed cum venit ad verum. Hodie si vocem
 eius audieritis nolite etc. exaltatur ne quis cor-
 de forte obduratus de voce non audita cause-
 tur. Unde isaie. Quasi tuba exalta vocem tuam.

Rursus voce demissa inchoatur ad notan-
 dum quod in primitiua ecclesia populus clam ad
 fidem et ad christum colendum inuitabatur.
 Sed postea vox exaltatur ut ostendatur quod ho-
 die liber inuitatur predicatur et adoratur.

Item inuitatorum ipsum ad aliquos ver-
 sus illius psalmi reuere repetitur integre et ad
 alios imperfecte. quia licet omnes per ipsum in-
 uitorum ad laudes et gloriam dei imitentur
 aliqui tamen perfecte et aliqui imperfecte. hac
 imitationem recipiunt. Dicitur autem series i-
 regre imitationem recipiunt qui perfecte lau-
 des deo referunt. Perfecte autem laudes refe-
 runt qui nil quod non sit laudis interponunt
 quia ergo senarius est primus numerus perfectus quod
 patet. quia constat ex suis partibus aliquoties. i. vno

duobus et tribus. ideo series integre repetit. Ter vo impfecte repetit. ppter illa tria hominu genera qui ad cenam inuitati imitatione non recipiunt. scilicet auari superbi et luxuriosi. ut dicitur in sexta parte sub secunda dominica post petrecho sten. vel ppter nostram in tribus. scilicet in corde. in ore et in ope impfectione. Letet epiphanie officium inuitatorio caret. put ibi in sexta parte dicitur. et etiam mortuorum officium nisi funere presentate. quia in illo officio christi exequas imitatur. non enim in pascere dicitur. Adhuc quia non sufficit deum ore laudare nisi et mente laudet. ideo post inuitatorum subiicitur hymnus. scilicet laus dei. Item quia post inuitatione consequenter multi deum cum leticia laudant. iuxta illud. audiuit et letata est syon. ideo post inuitatorum cantat communis hymnus. Tertio dicit hymnus in signum. quia sicut in actibus apostolorum gentes gaudeant. quia ad fidem vocare sunt. Porro quia iterum non sufficit laus oris et cordis nisi et opus sequatur quia fides sine operibus non predestinatio mortua est ideo post hymnum sequuntur psalmi qui bonam operationem designant. Dicitur etiam antiphona que significant caritatem sine qua opus non proficit et fructus. de quibus in phemio dictum est. Post versus ante lectiones per quas doctrinam habemus dicit oratio dominica. Primo ad notandum quod qui eget sapientia et intellectu doctrine postuler illam a deo qui secundum beati Jacobi datum dat effluenter omnibus et non improperat. Secundo ut ipsius orationis auxilio proficiat in nobis versus intentio. Tertio ut per illam diaboli temptationes pellant. ille enim sentiens nos vel lectiones legere in quibus sanctorum victorie contra ipsum habere leguntur. satagit nos acius impugnare unde nos illa oratione munimus. Dicitur autem secrete per quod secretum regis consilium intelligit ut proposita similitudinis. prosequamur exemplum et ut diligenter capiamus vel quia in ea loquimur deo. Ultima tamen pars patenter concluditur ut pateat ad quid oratio ipsa dicat. scilicet ne lector per fantasiam temptationum effraget. et auditor a lectionis intellectu et profectu fraudet. de hoc sub ti. de prima dicit. Per preces vero que dominicam oratione ante lectiones sequuntur imploratur sanctorum intercessio ad obtinendum quod in ipsa oratione postulat. Oramus enim dominum ut mittat operarios in messem suam et apiat cor nostrum in lege sua et in preceptis suis ne semen verbum dei quod audituri sumus aut volucres comedant aut spine suffocent aut in petra ubi non habet humorem areseat. Consequenter lectiones que sunt doctrina subiiciunt. et post lectiones responsoria que bona opera significant. de quibus in phemio dictum est. Illud autem considerandum est quod in diebus festiuis et dominicis

tres dicimus nocturnos. in prefestis eniam. si quidem in trium nocturnorum officiis tria tempora representamus. scilicet tempus ante legem. tempus sub lege. et tempus gratie. quorum quodlibet tribus distinctionibus variat. Tempus autem legem has distinctiones habuit. prima fuit ab adam versus ad noe. secunda a noe versus ad abraham. tertia ab abraham versus ad moysen. Tempus sub lege has distinctiones habuit. prima a moysen versus ad dauid. secunda a dauid versus ad transmigrationem babilonia. tertia a transmigratione babilonis versus ad christum. Tempus vero gratie has distinctiones habuit. prima distinctio fuit apostolice et euangelice predicationis. secunda tempus ipugnationis per hereses emergentes. tertia tempus pacis quando videlicet hereses eliminate sunt. Recte autem tres nocturni patres seu fideles versus temporis significant qui vigilantes per dei laudem ad eternam perueniunt laudem. Unde apostolus ad corinthios. Omnes stabimus ante tribunal iudicis et nos qui viuimus et qui residui sumus non perueniemus eos qui dormierunt. Quia ergo illi bonis insistentes operibus bene vigilauerunt. merito et nos ut eorum meritis trinitati placere et nouem ordinibus angelorum sociari possimus. In nocturnali officio sub antiphonaz. psalmorum. versuum. lectionum responsoriorum nomenclario deo laudes canimus antiphona ad dilectionem. psalmi ad actionem. versus ad exercitationem. lectiones ad dei cognitionem. responsoria ad gaudium et cantum pertinent angelorum. Nouenarii vero antiphonaz. psalmorum lectionum et responsoriorum per eodem accipiuntur quantum ad nostram significationem. de hoc etiam dicitur in sexta parte sub festo natalis et sub feria quinta cene domini. et sub titulo de septem diebus post pascha. In quibusdam tamen ecclesiis quando dicitur te deum laudamus non nouem responsorium non dicitur. Premissas itaque trium temporum nouem diuersitates seu distinctiones inuenimus in nocturnis solennitatibus sanctorum et dominicaz. in solennitatibus enim sanctorum tres nocturnas celebrantes imitatur excubias celestis hierusalem que edificatur ut ciuitas et conseruatur per angelorum excubias qui tantum trinas distinguunt. id est dum ter tria trinitati concinnunt. Sic et nos qui in illam credimus tres nocturnas celebramus. imitatur et si in hoc primitiue ecclesie tres interpollatas excubias que ter in nocte surgebant ad confitendum domino ut premissum est. Si quidem canimus nouem lectiones. nouem psalmos. nouem antiphonas et nouem responsoria. videlicet in utraque nocturna tres siue tria. ad notandum omnes electos qui fuerant ante legem sub lege et sub gratia associatos esse in cognitione sancte trinitatis nouem ordinibus angelorum et in celis ipsi trinitati congratularetur versus in fine sociabunt

sicut autē angeli pōres electis fuerūt: ita et psal-
mi lectiones pcedūt. In dominicis quoq; die-
bus in quib; aliud festū nō occurrit tres noc-
turnos celebramus. Et dicitur in pmo noctur-
no duodecim psalmi et tres antiphonę q̄ue
liber respōdet q̄tuor psalmis et in plerisq; locis
vñ. gloria patri q̄tuor psalmis respōdet. Sane
dominicā diem dominus sua resurrectione glo-
rificauit et in ea angelor; confortia pmeruim.
Unde dominica vox dominicā resurrectionē
nobis ad memoriā reducet et etiā resurrecti-
onem omniū fidelū qui ab initio mūdi fuerūt
et vsq; ad finem seculi futuri sūt. quia i resurre-
ctione domini omniū elector; resurrectio signi-
ficata est. Primum nocturnū recolit temp; añ
legem. s. tēpus legis natalis. duodecim; psalm;
illius recolit resurrectionē omniū sanctor; illi
us tēporis p̄sertim duodecim patriarchar; q̄
tunc maxime vixerunt et vigilauerunt a q̄bus
populus domini in duodecim tribub; fuit. p̄pa-
gatus q̄ fuit domino populus peculiaris sicut
i tēpore gratie duodecim apostoli p̄ ceteris p̄-
fulerunt. Quaternarius psalmor; numer; q̄tu-
or p̄ncipales seu cardinales v̄tutes p̄tendit. vi-
delz prudentiā. iusticiā. fortitudinem et tēpe-
rantiam. quas credimus sanctos patriarchas
suo tēpore p̄ ceteris habuisse et aliis exēplo mō-
strasse. Tres antiphonę fidem sanctę trinitatis
sue dilectionē in ea ostendit. Quaz; cuilibet re-
spondēt q̄tuor psalmi. nam q̄libet tenens fidez
sanctę trinitatis quatuor p̄missis v̄tutibus ē q̄
dratus. Trinitas enim in quadro posita ē. sicut
habet apoca. c. penul. Ideo autem q̄tuor psal-
mi sub vno gloria dicunt nec separant. q̄a q̄tu-
or p̄missę v̄tutes inseparabiles sunt sed qui habz
vnam habet omnes sicut. p̄bat augustinus.
Item in eo q̄ sub vno gloria patri siue glori-
ficatione trinitatis quatuor psalmi copulāt ostē-
ditur dictos patriarchas in vna fide trinitatis
dictas quatuor v̄tutes habuisse et ceteris exem-
plo monstrasse. Ulex quidā omnes psalmos p̄
me nocturne sub vna ātiphona cantāt. ad no-
tandum delectationē quā habēt in cognitiōe
trinitatis. Quidam etiā ad quēlibet psalmus vi-
cunt gl̄ia. sed p̄ tres ātiphonas eos distinguūt
q̄a quilibet tenet ex suo dono reddere laudes
trinitati ex hac delectatione quā habet in cog-
nitione trinitatis. Et attēde quia in prima di-
stinctione tēporis ante leges vigilauerunt abel
enos. enoch et lamech. quod i p̄mis q̄tuor psal-
mis innuitur. Beatus vir cantat abel q̄ tanq̄
lignum plantatum secus decursus aquar; de-
dit in tempore suo fructum iusticie dum p̄ iu-
sticia cōseruāda succubuit. Quare fremuerunt
cantat eneos qui domino in timore seruauit:
dum nomen domini vocauit. Domie qd mul-

tiplicati sunt cātat enoch quē dominus susce-
pit dum euz in paradisu; transtulit. Domie ne
in furore cantat lamech quē dominus exaudi-
uit dum ei talem filium dedit qui genus huma-
num a furore dei in archa saluauit. quia igit q̄
tuor dūtaz psalmi dicuntur. ideo duo psalmi
de matutinali officio subtrahūt. videlicet. cū
iuocarē. et verba mea. Et ideo illi porins q̄ alii
quia primus semper in cōpletozio. et secundus
in secūda seria ad laudes dicit. In secūda vō
distinctione p̄mi tēporis vigilauerūt noe. sem-
heber. et thare. Domine deus meus. cātat noe.
quē dominus in illa generatiōe iustū inuenit.
et ideo aquis p̄sequentibus saluū fecit. Domie
dominus noster cantat sem. quē domin; glo-
ria et honore coronauit dū eū super fratres pa-
tris benedictione sublimauit. Confitebor tibi.
cantat heber qui mirabilia dei narrauit cū ciui-
tatem gygantū dissipauit. In domino confido
cantat thare qui in vrbe chaldeor; posuit i do-
mino confidit cuius pars calicis ignis sulphur
existit. In tertia distinctione p̄mi tēporis vi-
gilauerūt abraham ysaac iacob et ioseph. quod
sequentes psalmi declarant. saluū me fac. cātat
abraham quem deus saluū fecit in cuius tēpo-
re sensus defecit quia idolatrię seruauit. Usq;
quo cantat ysaac quē dominus in sacrificio re-
spexit. Dixit insipiens cantat iacob qui spes do-
mini fuit. vnde ibi dicit. Exultabit iacob et leta-
bitur israhel. Dñe quis habitabit cātat ioseph
qui fuit sine macula dum adulteriū recusauit.
Secundū vō nocturnū dominicalem siue tres
psalmi qui tunc dicuntur cum tribus antipho-
nis et tribus glorificationibus recolunt reursu
rectionē eaz qui sub lege moysa fuerunt. Et
licet tunc multi sancti fuerunt tamen tres ordi-
nes fuerunt scilicet legislator cū suis imitatorib;
et psalmista cū suis et prophete. Fuerunt
nanq; aliqua doctrina legis contenti. fuerunt
etiam aliqui qui cum dauid vel admodum ipsi
us domino psalmos decantauerūt ante archā
eius. fuerunt et prophete quibus datus fuit cor-
rigere populum doctrina et sapientiā sibi a deo
data et predicere eis futura. Propter hos tres
ordines tres psalmos dicimus. et quia isti serui-
erunt trinitati cum delectatione spiritali. ideo
ad singulos dicimus gloria patri cum antipho-
na. Qui autem omnes psalmos prime noctur-
ne dicunt sub vna antiphona et omnes secūde
nocturne sub tribus hoc attendūt. quia et si illi
qui fuerūt tpe legis nature reuelata fuerūt ali-
quantulū veritas illis. tamē qui fuerunt sub le-
ge moysi magis et ide maior ē eis exultatio qd
notat antiphonar; triplicatio. Preterea illis q̄
fuerunt sub lege nature promissa fuit heredi-
tas sed his que fuerūt sub lege moysi collata.

Et q̄ in prima distinctione tēpore legis vigila
uerū. sacerdotes vt aaron cū decuit quos exp̄
mit psalmista. Conserua me. quoz domin⁹ ps
fuit hereditatis ⁊ calicis. In secūda iudices ⁊
gedeon dū iudicauit quos exp̄mit psalm⁹. Ex
audi domine iusticiā meam. quoz iudiciū pro
diit de vultu omnipotentis. In tertia reges vt
salomon dū populū rexit quos insinuat psal
mus Diligā te. quos dñs constituit sup gentes
In tertio vō nocturno tres psalmos dicimus:
resurrectionē omniū illoz q̄ tēpore gratie si
ue in nouo testamento in tribus mūdi p̄ribus
s. asia aphrica ⁊ europa viguerūt ⁊ vigebrūt. Et
q̄a tēpore gratie maxime facta est reuelatio ⁊ i
pletio vitatis. ideo psalmi illi cantant⁹ sepius cū
antiphonis habentibus alleluia ad maius gau
diū designandū. put plenius in sexta parte sub
narali dicef. Dūc etiam est q̄ in quibusdā ec
clesiis semper in omni tertio nocturno siue do
minicali siue festiuali lectiōes ex nouo testamē
to subiiciunt⁹. s. expositiones euangelioz. ⁊ dici
tur Te deū laudamus. Et attende quoniam
in p̄ma distinctione tēporis gratie vigilauerūt
apostoli qui expr̄muntur in psalmo Leli enar
rant. quia in omnem terrā exiuit sonus eozum
In secūdo martyres quos declarat psalm⁹. Ex
audiat te. quia dominus p̄terit eos in die tri
bulationis eoz. In tertia confessores quos in
nuit psalmus. Domine in virtute. qui non sunt
fraudati voluntate labioz suoz. Illud ergo iter
est inter duodecim psalmos primi nocturni q̄
siue antiphonis dicunt⁹. quia nō quilibet eozū
habet antiphonā ⁊ tres psalmos. alioz noctur
noz qui cum antiphonis dicunt⁹ quod interest
inter duodecim patriarchas qui pegrini erant
⁊ spabant hereditatem quā posteri eoz posse
derūt ⁊ eoz posteros q̄ terrā in patrib⁹ eoz p
missam hereditauerunt. Inter illos quoq; tres
psalmos tertii nocturni q̄ dicunt⁹ cū antiphōis
habentibus alleluia. ⁊ illi secūdi nocturni q̄ di
cunt⁹ cū antiphonis siue alleluia illud interest
quod interest inter illos qui habuerūt testamē
tum imitandū ⁊ eos q̄ habent non imitandū.
maior nāq; est gloriatio noui q̄ veteris testamē
ti ⁊ de p̄ceptis q̄ de p̄missis. Premissi
igitur tres nocturni sunt illi tres anni ficulnee
quā dominus inuitē inuenit dicef de illa. Di
mitte me vt succidam. ⁊ r̄sum est ei adhuc di
mitte eam hoc anno vt circūfodiā eā ⁊ mittam
stercora. Lantam⁹ enī in p̄ma nocturna vt re
colentes facta patz qui sub lege nature fuerūt
non iutiles iueniamur. Lantamus etiā i secūda
⁊ tertia ut recolentes facta patz q̄ sub lege
mosaica ⁊ q̄ etiā ante eos fuerunt sub lege gra
tie nō iutiles iueniamur. ⁊ si iutiles sim⁹ opoz
tet q̄ pastor noster fodeat circa nos dicens re

ducendo nobis ad memoriā mortē illoz quos
vidim⁹ pauloante florere. Sili vide q̄ fortis fu
it ille. q̄ nobilis. q̄ diues. q̄ potens. ⁊ ecce ad
momentū transiuit. opozet etiā vt stercora po
nat peccata videlz ante oculos nostros ponen
do. ⁊ si hoc nō habet effectū dicat i p̄ximo est
q̄ dñs ad radicē arboris securim ponet. ⁊ si te
iutile inueniet i ignē eternū vbi p̄petuo cōbu
reris p̄iciet. Dicto de nocturnis festiuitatū
⁊ dominicaz. nūc de nocturnis serialibus siue
nou solenniū diez pauca dicamus. Et quidem
in illis dicimus duodecim psalmos vt nos deo
debere seruire in duodecim noctis horas ostē
damus cuilibet hore vnū psalmū attribuentes
cū non possimus iugiter deo seruire. put in p
hemio dictū ē. Olim qdē variū psalmi canebat
nā alii q̄nquaginta alii plures alii pauciores di
cebant. sed angelo reuelate patres cōtulerunt
vt duodecim dicerent. q̄ psalmi bini ⁊ bini di
cunt⁹ ad norandū q̄ siue caritate q̄ ad mun⁹ in
ter duos cōsistit laudes nostre vel opa n̄ra ni
hil p̄sunt. In q̄busdā tamē ecclesiis in diebus
p̄festis inter duos psalmos gloria patri it̄po
nit⁹ ad norandū q̄ xps ē dei ⁊ hominū media
tor. In aliis vō ecclesiis duo psalmi sub vno
gloria termināt⁹. ad norandū q̄a laudes nostre
tūc deo acceptę sunt si in caritate maneamus.
⁊ sic inter duos psalmos nihil it̄ponit⁹. quia
inter deū ⁊ p̄ximū i quoz dilectiōe caritas p
prie cōsistit mediū nō habet. ⁊ sm hoc in duo
decī psalmis series triū gloria patri dicif sicut
sex sunt mūdi erate. P̄ctetia sicut hominū a
natiuitate vsq; i finē vite sex etates naturaliter
accidūt: ita in quotidiano nocturno sexies dñ
gloria patri vt recolamus q̄a vsq; in finē i dile
ctione p̄seuerare debemus. p̄pter eandē etiam
causam tūc sex antiphone dicunt⁹ q̄ qd signifi
cent i p̄hemio dictū ē. vel p̄pter sex opa misē
ricordie q̄ si obseruauerim⁹ de tenebris h⁹ noc
tis vel mortis vel verā lucē ⁊ vitā pueniemus
eternā. Tres quoq; lectiōes q̄ tūc dicunt⁹ docē
trinā electoz triū tēpoz significāt ⁊ cū ip̄sis in
terpollate tria r̄soria dicūt⁹ ad norandū q̄ qd
qd electi in trib⁹ t̄pibus docuerūt. ⁊ q̄qd i tri
bus etatibus agim⁹ ad dñm trinitatē referim⁹
⁊ trinitatē in fide spe ⁊ caritate glorificamus.
Responsoria enī a respondēdo dicūt⁹. Ad hoc
tres lectiones dicunt⁹. q̄a dñs tres posuit vigi
lias dicens. Si in p̄ma si in secūda si in tertia
vigilia venerit ⁊ ita inuenierit: beati sunt serui il
li. Que tres vigilie tres etates designant. s. pue
ritiam. iuuentutem ⁊ senectutem. in quib⁹ be
ne vigilandi deum laudare debemus. Et no
ta q̄ psalmodia triū nocturnoz tam domini
calium q̄ serialium dieta vocatur. Unde ero.
c. iiii. Uiam trium dierum ibimus in solitudine

Sane gregorius septimus cōstituit ut i die resurrectionis vsq; in sabbatū in albis et i die pentecostes vsq; ad sabbatū eiusdē tres psal mi tantū ad nocturnos tres quoq; lectiōes di cantur. Omnibus vō aliis diebus p totum an num si festinitas est nouem lectiones legātur. Aliis vō diebus. s. in feriis duodecim psalmi et tres lectiones. In dominicis vō diebus excep tis dominicis pasce et pentecostes decē et oc to psalmi et nouem lectiones dicant. Illi autē qui singulis diebus pter ebdomadas pasce et pentecostes tres tantum psalmos et tres lec tiōnes dicunt nō ex regula sanctorum paruit sed ex fastidio hoc facere cōprobantur. Nocturnis finitis campane pulantur. et deum laudamus alta voce cantatur. ad notandū q manifeste et mirifice ecclesia tēpore gratie lau dat deum. et ad signandū q si bonis operib; doctrine sancte bene responderimus ad cele stem laudem cum angelis pueniemus. cantus quoq; tunc alta voce factus gaudij mulieris de dragma perdita inuenta designat. Quod vō finis eiusdē cantici ibi p singulos dies et. et alii versus sequentes alii canunt significat cō gratulationem vicinarum quam mulieri propter dramam repertam fecerunt. Compulsa tio vō campanarum conuocationem vicinarū repēnat. In quibusdam etiam ecclesiis lumi naria accenduntur. nam et mulier ipsa lucerna accensa totam domum euertit. Hoc etiam sig nificat q ecclesia catholica p xpm extrahit de inferno. Vel ipse hymnus futurū gaudium et le ticiam repēnat quā ecclesia requiescens a la boribus suis est in die iudicii cōsecutura. Et est sciendū q cum beatus ambrosius beatū augustinum de manicheis cōuersum baptizaf set dixit. Te deum laudam. Augustin; vō res pondit. Te dñm cōfitemur. et illo dicente. Te eternum patrē. ille rīdit. Tibi oēs angeli. et. et sic totū illuz hymnum alternatī cōponerunt. Post te deum laudam. vel qñ illud nō dñ p oēs lectiōes et rīsozia dicat vñs a sacerdote p quē excitat audietes ut in dei laude pmaneat Et dicat voce magis dimissa ad notandū q nō prodest clamor vocis nisi assit clamor cor dis. Uex brñs Bñdictus aliter officiū noctis ordinauit. nō tñ dissentiēs a pmissa ecclesie or dinatiōe vel illi in aliquo cōtradiciōe sed ordini suo quoddā peculiare cōstituens. Ipse nanq; instituit semel dici. Deus i adiutorij meū iten de semel dici. et ter dñe labia mea apies. propy ter reuerentiā vnitatis et trinitatis. Deinde psal mū. dñe qd multiplicat. eo q a somno surgēs dicit in eo. Ego dormiui et somnū cepi et. dein de in pmo nocturno sex psalmi et quatuor lectio nes cū totidē responsoriis cātari instituit et to

tidem responsoriis cantari instituit et totidem i secūdo p hoc vitā contemplatiuā inuens et ac tiuā. Senarius enī psalmorū numer; vitā desig nat actiuā in qua sex misericordie opa conue nit exerceri. Si qd ad cōtēplatiue vite pfecti onē voluerit puenire q p quatuor euāgelia de signat et p quatuor lectiōes similiter figuratur qternarius qdem numerus apud monachos qdratam stabilitatē et euangelicā i sanctis exp mit seu qdruplicē sensū scripturarū propter q drigas aminadab. i. hisiorialē allegoricū tropo logicū et anagogicū. In tertio vō nocturno tria cārica cantari instituit in laudē trinitatis a q nobis vite pfectio dari cū caritate credim; et speramus. Cantant autē illa cārica cū alleluia qd est canticiū celestis leticie ut p hoc totā tri nitate esse dignam celesti laude ostendat. et ad quā plene laudandā nō sufficit laus humana. Quatuor vō lectiones de euāgelio q sequunt significat q laudatores dei p quatuor euāgelista rum doctrinā debēt eē quatuor virtutibus insigniti p quatuor etiā rīsozia laudantiū alacritas desig nat. Sed ne hoc bonū agētes illud sibi ascri bant sed totū dei laude attribuāt et se illius ser uos oñdāt subiungit Te deus lau. postea legiē euāgelij qd significat denarium. i. vitā eternā q digne deum laudatib; i fine reddet ad qd se quit amē. i. fiat nobis. qd ex euāgelio credim; et speram;. hymn; vō q sequit. i. Te decet laus et Bandiū qd tci p laborē hñt de remuneratiōe denarij significat. Monachi autē nūq; nouez lectiōes dicunt nisi i exēqis mortuor. vñ et i tri duo añ pasca nouē dicunt qñ exēqas dñi repñ tantes. Ad laudes autē instituit psalmus illūm De; miserat no. pmo ab; q antiphona decāta ri. tñ qd tenebris faciemib; diluculo matutine laudes cātant. ideo in eo dicit. Illumiet vultū suū sup nos. tñ qd hoc officiū ad dñi ptnet res surrectionē p quā accepim; misericordiā et bñ dictionē. Rursus monachi dñicam orationē i voce dicunt propter simplices q eam non intel ligunt aut obliuiscuntur. et propter vños qui ipnam odij gerentes in corde fratrem odiunt nolentes dicere. Dimimite nobis de. no. sicut et nos dimitt. debito. nostris. Hoc igitur dicere compelluntur in publico ut purgentur ab illo vicio tam in fine noctis idest matutinis laudi bus qui in fine diei idest in vespēris ut noctez aut diem non pertranscant sine reconciliatiōe fratris. In aliis autē horis nō dicūt i voce qd se pe cōtingit si frēm irasci et quodā furore ipe tu cōmoueri. qz statim animus non cohibeat expectandus tamen est ad veniā. sufficit enim si sol nō oriat sup iracundiā eius. Dicunt etiam quatuor solummodo psalmos ad vespēras. prout in. vi. parte sub ri. de tēpore aduentus dicitur.

Non vacat etiam a mysterio q̄ monachi se toto corpore ab oriente in occidentē gyrant si gnificantes deum vbiq̄ adorandū fore quasi vbiq̄ p̄sentem. Vel quia rationabili motu ab ortu nostre natiuitatis vsq̄ ad occasum mortis eum sequi tenemur. sicut ⁊ firmamentū naturaliter vertit̄ ab oriēte in occidentē. hoc etiā quedam designāt ecclesie in q̄bus dicētes gloria patri se inclināt ad orientē ⁊ subdētes sicut erat ⁊c. se vertunt in occidentē. deuotio enī dñis officiis est seruanda. Quia vō monachorum officiū ad nos non p̄tinet ad p̄sens de illo sufficiat hoc dixisse. Ultimo nota q̄ monachorum ordo figura cherubim qui inter angelorum ordines eximiorū p̄dicatur habere p̄batur. Nā sicut cherubim ita ⁊ monachi sex alis velantur dicente scriptura. Sex ale vni ⁊ sex ale alteri. Due quidem in capucio quo caput regitur de monstrant. Illud vō tunice quo brachiis extēditur siue dextera ⁊ leua. Alias duas dicimus esse alas ⁊ ante ⁊ retro alias duas. ⁊ sic illō quo corpus tegitur sex alarū numerum implere asseritur. Dabitur quoq̄ eorum habitum imitaf̄ sanctorum. De helia namq̄ legitur vir pilosus ⁊ zona pellicea accinctus renibus. ⁊ de ipso ⁊ de illis similibus dicit apostolus. Circuierūt ⁊ melotis ⁊ in pellicibus caprinis. ⁊ de iohanne baptista iquit euangelista. zona pellicea circa lūdos. Ad hoc cuculla monachorum sumpta est a collobitiis apostolorum que vt palmatica formabantur. ⁊ i eius forma crucis p̄ferebatur. quia illi se viciis ⁊ concupiscentiis crucifigebant eius nigredo est mundi contēptus. longitudo p̄nerantia in bono.

Ant nonnulli

qui esdre ordinem sequentes. de quo in principio hui⁹ p̄tis dictū est matutinas laudes a nocturnis diuidūt illas fore per se officiū asserentes ⁊ mane auroa rutilante illas dicētes. put in ti. primo dictū est. Tali nāq̄ hora xp̄us victor a mortuis resurrexit. Unde marcus. Surgens iesus mane prima sabbati. vel saltē eius resurrexio i matutino notificata est. Tali etiā hora supra mare ambulauit. Merito ergo in hac hora laudandus ē vt ipse q̄ nos p̄ suam sanctā resurrectionē saluauit supra mare huius seculi nos ire faciat sicco vestigio sicut petrus. Hac etiā hora mundū ⁊ angelos creauit qui statim p̄ creationē suam cantico laudes creatori suo inibi lauerūt. Laudes ergo matutinas rubescēte aurora dicit̄. s. in quarta vigilia quā lucifer totaz illustrat. Qui ⁊ matutinus dicitur a mane qd̄ ē umen q̄a nobis lumen mane reducit ad coro-

nam glorie obtinendā. iuxta illud. Non sit vobis vanū mane surgere ante lucem q̄a promissit domin⁹ coronā vigilantibus. quid aut̄ significet tēpus matutine laudis dictū est in principio p̄cedentis tractatus. Dicuntur aut̄ laudes. quia illud officiū laudem p̄cipue sonat diuinā quā ei facimus. p̄ eo q̄ a tenebris erroris nos ad lucem seu viam vitatis reduxit ⁊ ad tēp̄ationes diaboli repellendas. Un̄ Isa. xvi. Exproscimini ⁊ laudate q̄ habitatis in puluere q̄a ros lucis est. De hoc matutinali officio dicit p̄pheta. Ad te de luce vigilo deus. Sane matutinū ⁊ vesperinū officiū ideo canimus quasi domo iuge sacrificiū offeramus. Offerebant enī domino i veteri testamēto iuge sacrificiū. i. mane ⁊ vesp̄e sed vesperinū digni⁹ erat matutino q̄a pigū⁹ vt iudei dicūt put sub vesp̄is dicitur. Nos aut̄ per matutinū officiū intelligim⁹ legem. per vesperinū saluatoris passionē qui i vesp̄era mōdi. s. in sexta etate obtulit se deo patri. p̄ nobis. vñ. Eleuatio manū mearū sacrificiū vesperinū Respondet aut̄ hoc sacrificiū illi q̄a ibi psalmi ponūt̄ sub q̄nq̄ distinctionibus per gl̄ia patri sicut ⁊ hic. Item ibi ⁊ hic hymnus cū lectio ne ⁊ vñculo. ibi etiam canticū marie. ⁊ hic canticum zacharie. Quia vō officium vesperinum dignius est p̄pter rem digniorem quā significat omnia in maioribus solēnitatibus. ⁊ in vesperino solēnius cantamus q̄ in matutino reponforiū interponētes. Isidorus dicit in libro ethimologiarū q̄ officiū matutinū est in lucis i t̄rio sic appellatum a stella lucifero que oritur mane inchoante vt dictū est. Hoc officiū laudū plenū est laudibus. put dictū est in principio p̄cedentis tituli ad quas sacerdos per versum quem p̄mittit excitat auditores qui est q̄nq̄ in matutinis meditabor in te. q̄nq̄ excelsus super omnes gentes dñs. vel alius ⁊ deinde diuinū iplorat auxiliū dicens. Deus in adiutoriū meū intende. Postmodū chorus. ad idem festinās auxiliū in summa trinitate glorificat deum dicens. Dñe ad adiutandū me festina. gloria p̄ri deinde antiphona inchoaf̄. Circa qd̄ notādū est q̄ quedā ecclesie in officiis q̄ sūt a prima dominica p̄ epiphaniā vsq̄ ad septuagesimam. ⁊ ab octaua p̄techof̄es vsq̄ ad aduentū dñi canūt ad laudes allā loco antiphone p̄ oib⁹ psalmis. tū q̄a vt p̄missum ē hoc officiū laudib⁹ est plenū. alleluia enī laus est angelica. tū quia vt officiū dies resurrectionē dñi rēp̄sentant. Sicut ergo in tēpore pascale qd̄ est resurrectionis allā multiplicatur. sic merito ⁊ in eis debet multiplicari. Et est attendendum q̄ in dominiciis que sunt ab octaua epiphanię vsq̄ ad septuagesimam cōtinuāt alleluia iuxta cantū q̄nq̄ ad antiphonarū ad natiuitatem dñi pertinentium

In dominicis 80 que sūt ab octaua penthecostes vsq; ad aduentū cantāt alleluia iuxta cantum ferialiū antiphonarū que dicūt ad benedictus et de ipso sumūt. Quia igit in singulis diuicis p varietate antiphonarū ipsarū etiā cāt⁹ i alleluia variātur. ideo iuxta breuitatem vel p lilitatem cuiuslibet ātphone iuxta cui⁹ cantū canitur multiplicat vel minuit in singulis dominicis numerus alleluia. ad hoc ideo cert⁹ numerus i alleluia nō pfiniuitur. quoniam deuore aie certus numerus vel modus i laudādo deū pfigi nō potest. In aliis 80 ecclesiis passim in omnib⁹ dominicis ad primos tres psalmos loco ātphone quasi ad intonādū psalmos bis cōcinnūt alleluia ad infiniandū q; in laudē ex caritatis feruore. pcedūt. nec cantāt iuxta illud alicuius antiphone cantū ad notandū q; iuxta apostoli caritas nō emolat. Ad psalmū 80 benedicite cantāt antiphonam tres pueri cui nec iubilis nec alleluia subiciit. ppter rationes infra scriptas. Ad psalmū 80 laudate dominum. ter dicūt loco antiphone. alleluia non iuxta aliā⁹ antiphone cantū sed dicitur ad inchoandū psalmum. Ter autē dicit. primo quia respondet tribus psalmis sub ipso psalmo laudate cōtentis. Secūdo ppter triplicem ordinē iustoz deū laudantium. 80 quo infra dicit. Porro in laudibus matutinis qnq; psalmi dicūtur ut qnq; sensuū reparatio notet et ppter qnq; statūs ecclesie. Prim⁹ psalmus ē dñs regnauit. in quo laudat deus q; firmavit orbē terre. s. i. fide et i resurrectione. ideo hic psalmus pñet ad regnū xpī. Secūdus ē iubilate q; pñet ad cōfessiones. vñ ibi dicit. itroite portas eius i cōfessio ne. et recte incipit a iubilo. qm cōfessio valde placet deo. Terti⁹ est deus deus meus et dñs significat statū martyris q; sitiūt ad dñm. vñ dicit ibi. Sitiuit aīa mea. Et quoniam tota nostra sitis et intērio esse debet in trinitate et ad trinitatem ideo sequit psalm⁹ deus miserat⁹ nostri. i. quo tota trinitas notat dum ibi dicit. Benedicat nos deus deus noster et dñs. Dicit enim ter deus ppter patrē et filium et spiritum sanctū. Quartus est canticum trium puerorū bñdicite quod ē danielis. c. iii. significās statum antixpi et iaz dicit. et in fine hui⁹ psalmi nō dicit gloria pñi. Primo qā ppter confessionē fidei. pñeti sunt tres pueri in caminū ignis i quo facto maxime deo et trinitati derogatum ē. Secūdo qā vltimus vsus illius psalmi idē dicit quod glia pñi. et i diuinis scripturis nihil debet supuacūū esse. Terti⁹ qā i ipso psalmo distincte tota trinitas notificatur et laudatur deus in creaturis. Rursus dñs psalmus iste dicit nec sedere nec genua flectere debemus sicut dicit sub sabbato quatuor tempoz pñie ebdomade quadragesime.

Quintus psalmus est laudate dominum. i. quo status ille notatur quando post mortem antixpi conuertentur iudei ut iam dicit et i fine eius dicitur gloria patri. ad ostendendum q; p bonam operationem sociabimur angelis q; incessanter deum laudant. Potest etiam dici q; in laudibus octo psalmi dicuntur. quia officium istud mystice recolit statum ecclesie ab initio apostolice stabilitatis vsq; ad pfectionem electorū qui in fine mudi futuri sunt. sub quo statu octo ordines ecclesie siue electorū in ecclesia sancta per baptismum saluati reperiuntur sicut in archa noe octo anime illos significat per aquam saluate sunt. p diluuium enim baptismus. per archam vero ecclesia significatur.

Primus ordo fuit ecclesie primitive i iudaico populo conuersantis que per christi predicationem reformatā et edificata est sicut monstrat ille primus psalmus. Dominus regnauit i primo eius versu vbi de saluatoris regno et ipsi us agitur potestate. In secundo versu agitur de fundatione ecclesie que tunc cepit fieri sup illud fundamentum quod est christus iuxta apostolum. de quo etiam fundamento in titulo eiusdem pris supra habetur. Latatur ergo hic psalmus in laudibus. qui continet laudes christi. Secundus ordo fuit primitive ecclesie i trāntis ad gentes per predicationem domini et apostolorum monentium omne terram idest omnem gentem ad iubilandū deo qd monstrat secundus psalmus. Iubilate deo omnis terra. Tertius ordo fuit credentis gentilitatis quam tertius psalmus Deus deus meus de monstrat offerre gratias et beniuolentiam apostolorū vocationi. Quartus erit respicientis iudaici populi p enoch et heliam cōuersi quem ille quartus psalmus Deus miserat⁹ nri monstrat ad deum reuersum pōcere misericordiaz eius. et tunc gaudebunt se cognoscere vias dei quā in gentibus esse cognoscent. Quintus erit eorū qui futuri sunt sub ipe antixpi i cuius figuram pcessit. Nabuchodonosor qui licet tribulauerit sanctos vtriusq; populi. nō tamē desistent bñdicere. deum ad instar trium puerorū quos de⁹ liberauit de camino ignis ardētis q; p illud qntum cāticum Bñdicite recolunt. eo enim tēpore iusti purgabunt⁹ velud in camino ignis. nō tamē vrentur sed ibi accipient formā auri. Vñ iobānes in apoca. Vidi pedes ei⁹ sicut milēs auricalco sicut i camino ardenti. vnde rite sequit ille psalm⁹. et ppter tribulationē quā designat antiphona illius sine alleluia. et ipse si ne gloria patri cantatur. Hymnus autem ipse tres habet distinctiones. In prima inuitantur superiores creature ad laudem creatoris. s. que sunt supra celum que in celo et que in aere

In secunda inuitant ad hoc creature terrene et que mouentur in aquis. In terra inuitatur omnes spiritus et anime ut cum omni creatura dominus benedicamus. quia sicut tres pueri nabuchodonosor et caminus ignis. sic nos diabolus et inferni incendium euasimus. Ceterum hoc canticum bene conuenit diei dominico et cuilibet festiui. quia in prima die dominus uniuersa creauit et per suam resurrectionem postmodum inuolauit. ideoque in ea die et in festis que resurrectionem dominicam imitatur dicitur in quo dei creature ad creatoris laudem inuitantur. Hinc etiam est quod eadem laudes sunt in dominicis et festiuitatibus sanctorum et in tempore pascale. quia representant gaudia resurrectionis christi et nostre. Sextus septimus et octauus erit eorum qui uniuersaliter ex tribus mundi partibus scilicet ex asia africa et europa eligendi sunt. qui post antichristi perfectionem et eius mortem maiore pace fruetur usque in diem iudicii. qui nunc habeat ecclesia. tunc enim erit senectus in misericordia uerbi. in qua quiete triplex ordo iustorum scilicet coniugati. continentes et uirgines: quos iob noe et daniel exprimit. Et generaliter uniuersi sancti quibus aureola debetur. qui in tribus mundi partibus de tribulatione euadent regnaturi cum sponso ecclesie celebrabunt laudes dei que continentur in illis tribus psalmis scilicet. Laudate dominum de celis. Laudate domino canticum nouum. et Laudate dominum in sanctis eius. Queritur autem quare hi tres psalmi sub una antiphona et etiam sub uno gloria patri dicuntur. Respondetur ideo quia premissi sextus septimus et octauus ordines electorum qui ex dictis tribus mundi partibus colliguntur sine aliquo intervallo simul erunt et pariter glorificabuntur. Continent etiam ipsi tres psalmi triumphum de mundo carne et diabolo. et quoniam unum sine alio non habetur. ideo merito coniunguntur. Queritur etiam quare premissi duo psalmi scilicet deus deus meus. et deus miseratur nostri combinantur. et sub uno gloria patri et sub una antiphona dicuntur. Ad quod quadruplex est responsio. Primo quia psalmus deus deus meus significat sitim ad deum. et psalmus deus miseratur nostri trinitas notatur ut supra. Ad significandum igitur sitim et desiderium continuu ad deum hoc fit. Secundo ad notandum quod ante persecutionem antichristi populus credentis gentilitatis qui recolit per psalmum deus deus meus. et iudaicus populus respiciens qui recolitur per psalmum deus miseratur nostri unum erunt in fide. et postquam hi coniuncti erunt ueniet antichristi tribulatio et premissum est. Tercio quia primus psalmus illorum significat dilectionem dei. unde ibi dicitur. Sitit

uit in te anima mea etc. secundus uero dilectionem primi. unde ibi dicitur. Ut cognoscamus in omnibus gentibus salutare tuum. que ita conne sunt ut una sine altera in christiana professione non habetur. Quarto quia gratia qua ecclesia in primo psalmo sitire uidetur in secundo collata esse monstratur. unde ad gratiarum actionem inuitatur cum dicitur ibi. Confiteantur tibi populi deus etc. Rursus ideo in fine ipsius psalmi deus meus non dicitur gloria patri. quia in eo agit de miseria humani generis. unde ibi dicit. Sitiuit anima mea. Non enim omnes psalmi de misericordiis multis. quia aliis aduersitatibus tractantes laudant illum per illis quod tamen deberet. sed sequenti psalmo. scilicet deus miseratur nostri subicitur gloria patri. quia in eo agitur de misericordia dei per quam generi humano bona conferuntur et mala remouentur. Ceterum predicti duo psalmi et psalmus laudate dominum unumque variantur ad designandum quod sine fide et desiderio trinitatis que in premissis duobus psalmis uerbis exprimitur et sine laude dei que per psalmum laudate designat unumque christiani esse debemus.

Queritur etiam quare ecclesia in psalmo illo in iubilate ad iubilandum nos inuitat. et tamen ipsa non iubilat. Ad quod dici potest quod officium laudum domini resurrectionem significat que iam completa in capite. scilicet in christo adhuc est in membris implenda. Ad notandum igitur quod iam in parte impleta est non dicitur iubilate in fine antiphonarum. preterim illarum que dicuntur super psalmos in quibus fit mentio de resurrectione. est enim in iubilo cantus spe glorie conceptus. Quia uero resurrectio adhuc in membris implenda est. ideo in quibusdam antiphonis iubilate dicitur. Unde et in tempore pascale in uisculis et responsoriis et in alleluia iubilamus propter nostram resurrectionem quam speramus. quam quia non uidemus nec adhuc plene exprimere possumus. ideo per vocem non significatiuam iubilamus. In antiphonis ergo non fit iubilate. propter resurrectionem domini que impleta est. nec etiam in antiphonis laudum. in quibus psalmis mentio fit de resurrectione domini ut in tribus primis psalmis. nec in fine antiphone quarti psalmi. quia nabuchodonosor uidens tres pueros in camino ignis positos uidit et quantum cum eis. scilicet christum eos consolantem. Qui enim fuit in tribulatione hoc solum orant ne deficient. et potius est tunc locus timendi quam sperandi. ideoque in fine antiphone huius psalmi non dicitur iubilate preterim quia in tribulatione sanctorum gloria dei non apparet. sed in fine antiphone que dicitur super psalmum laudate dominum dicitur iubilate quia in illo non fit mentio de resurrectione sed de spe glorie quam expectamus ex qua est iubilate. De hoc iubilo

dictum est in probemio huius partis. Porro primus ps. laudum in dominicis. s. Dominus regnavit qui est ps. leticie commutatur. In feriis ps. Misere mei deus qui est ps. penitentialis.

Circa quod notandum est quod dies omni et festivi recolunt resurrectionem sanctorum qui fuerunt ab initio et erunt usque in finem seculi. Unde in dominicalibus et festiuis laudibus recolentes regnum domini post resurrectionem eius a morte corporis siue gloriam resurrectionis electorum canimus ps. Dominus regnavit qui tunc dicitur in officiis ad primam in septuagesima usque ad pascha. put ibi dicitur. Dies vero feriales recolunt peregrinationem ipsorum sanctorum et penitentiam. et ideo in ferialibus laudibus dicimus primum ps. Misere mei deus recolentes nostram resurrectionem a morte animarum per penitentiam siue electorum peregrinationes. et penitentiam siue conversionem. Quia enim iudei ad petri predicationem compuncti corde. et conversi illius frequentabant inde inolevit usus: ut et nos qui de gentili errore conversi sumus illum in officiis frequentemus. quatenus ad conversionem et penitentiam provocemur per quam resurgere valeamus. de hoc etiam psalmo sub prima dicitur. Adhuc loco secundi psalmi. s. Jubilate qui in officiis et festiuis diebus dicitur. sex psalmi in feriis dicuntur: quia sicut primitiva ecclesia sanctorum predicatione hereditate accepit. et post ad gentes intrauit. et sic gentilitas crevit. et sicut iudaicus populus sanctorum predicatione respiceret in fine. et qui sub tempore antichristi futuri se persecutione et tribulatione enadent. et populi per eius predicationem ex tribus mundi partibus colliguntur ut premissum est ita in loco ps. Jubilate qui sanctorum predicatione continet dicitur in secunda feria ps. Verba mea que est vox ecclesie ad hereditatem domini vocare. In septuagesima vero ps. Confitemini. put ibi dicitur. Et in tertia feria ps. Judica me deus qui recolit qui primitiva ecclesia intrauit ad gentes. Et in quarta feria ps. Te decet qui cantatur in figura gentium que ab ydolis converse sunt ad deum. Et in quinta feria ps. Domine refugium qui sic intitulatur. Oratio moysi hominis dei congruens recipiscetie iudeorum. Et in sexta feria ps. Domine exaudi orationem meam que david cantavit quando filius eius persequebatur. persecutionem antichristi significans. Et sabbato ps. Bonum est confiteri domino: quod sic intitulatur ps. cantici in die sabbati. i. in die quietis. figurans sanctos a tribus mundi partibus collectos post antichristi persecutionem fore in qui erant manuros et domino confiteri et psallere. Premissi ergo sex psalmi ideo ita ordinantur ut in eis notari possit ordo christiane conversionis. Uter loco psalmi Benedicite sex cantica in feriis dicuntur: quia sicut ps. ille continet gratias

actiones trium puerorum. ita et in canticis continent gratiarum actiones electorum. Talis enim est differentia inter canticum et psalmum quod ille inter bonam operationem et gratiarum actionem. Moyses autem legitur primus instituisse cantica quando pharao submersus est. Deinde delibora non ignobilis femina in libro iudicum. Postea et viri et femine. Canticum est vox humana. psalmus vero est quod cantatur ad psalterium. Item psalmus demonstrat opera electorum illius ordinis quem significat acta post conversionem. Canticum vero ostendit laudem dei pro eiusdem operibus. De canticis dicitur in sexta parte sub sabbato sancto. Rursus ideo per singulos dies feriales septimane. Secundus et quintus psalmus mutantur: quia sex psalmi et sex cantica que per sex dies septimane commutantur concordant in significato omnibus octo psalmis qui canuntur in matutinis non dominicali seu octo ordinibus electorum. de quibus premissum est. Non incongrue igitur de die in diem ordinatim canuntur quatenus admodum et psalmi dominicalis matutini canuntur. seu quatenus ordinem electorum quibus concordant numerantur ut per eos electorum ordines in nouo testamento de tempore in tempus sic ordinatum fuisse ostendat. psalmus vero Deus deus meus et Laudate nunc quod commutantur nec pretermittuntur: quia nullum fuit tempus nec erit quo anime iustorum non sistant ad deum fontem viuum. et quo non laudent dominum in excelsis. Ut autem hec clarius pateant notandum est quod quilibet dierum sex psalmorum habet in se hoc vocabulum mane vel equipollens. Mane autem in sex dividitur scilicet in mane temporis in mane peccatoris. in mane nostre redemptionis. in mane hominis. in mane eternitatis. et in mane mundialis prosperitatis. Mane temporis est initium et fundamentum fidei. de quo dicitur est. Et factum est vespere et mane dies unus. Mane peccatoris est initium gratie cum scilicet gratia incipit lucere in corde. Unde. Emitte lucem tuam et mane exaudies vocem meam. Mane nostre redemptionis est maturum tempus quo dominus noster surrexit. vel eius resurrectio innotuit. Unde. Exitus matutine et vespere delectabilis. Mane hominis est pueritia eius vel adolescentia in qua viret et floret. Unde mane sicut herba transeat mane floret. et transce vespere decidat induret et areseat. Sepe autem est quod homo mane pueritie transeat id est moritur. Si vero contingat eum venire ad mane adolescentie in quo viret et floret sepe est quod et tunc transit. quod si forte eum contingat venire ad vespem se necutis. tunc absque dubio in mortem decidit.

D

induratur ut cadaver et arescit in pulvere. *Ma-*
ne eternitatis est initium eterne glorie. Unde
Audiam fac mihi mane misericordiam tuam
id est voces misericordie tue scilicet. Venite be-
nedicti etc. Mane mundialis prosperitatis est
ipsa prosperitas. Unde. Ad annuncian-
ne misericordiam tuam etc. Penitens ergo sol-
licitus de anima sua mane temporis surgat ad
orationem ut possit dicere. mane astabo tibi et
videbo mane exaudies vocem meam: quod ha-
betur in primo psalmo. Verba mea. Verum quia
oratio eius non habet effectum sine mane pec-
toris id est sine gratie initio ideo dicit. Emitte
lucem tuam quod habetur in 3o psalmo. Iudica
me deus. Sed quia mane pectoris pendet ex ma-
ne nostre redemptionis. ideo dicitur exitus ma-
nutini quod est in tertio psalmo. Te decet etc.
Et quia habito mane pectoris quod est effec-
tus mane redemptionis homo incipit sibi vile
scere. Sequitur mane sicut herba transcat etc.
quod habetur in quarto psalmo scilicet Domi-
ne refugium. Sed quia quanto sibi quisque ma-
gis vilescit tanto magis mane eternitatis affec-
tat. Iccirco dicitur. Audiam fac mihi mane mi-
sericordiam tuam: quod habetur in quinto psal-
mo. Domine exaudi orationem meam. Et quia
nemo ad hoc pervenit nisi qui laudat deum in
adversitate et prosperitate ideo adiungit ad an-
nuncian- dum mane misericordiam tuam etc. quod
habetur in 6o psalmo. Bonum est etc. Rur-
sus psalmi qui per singulas ferias mutantur. et
cantica que in illis dicuntur inter se conveni-
unt et congrue possunt temporis gratie successi-
bis coaptari. in secunda namque feria recolitur sta-
tus primitivae ecclesie que sanctorum predica-
tione hereditatem accepit ut dictum est. unde
in illo psalmo. Verba mea orat ecclesia pro eter-
na hereditate quam per christum percipit qua-
re in textu eiusdem psalmi dicitur in fine pro ea qua
consequitur. In cantico vero gratias agit dicens.
Confitebor tibi domine quoniam iratus es mi-
hi conuersus est furor tuus et consolatus es me
quod est Ysa. xij. c. Reuera ira dei permansit vi-
ce ad passionem saluatoris. sed tunc conuersus
est dominus a furore et consolatus est ecclesiam
aperiens ei ianuam celestis regni. cum omnes
prius ad inferos mitterentur. Item in psalmo
sollicitudinem suam ostendens ecclesia dicit.
Mane astabo tibi et videbo etc. In cantico ve-
ro confidens dicit. Fortitudo mea et laus mea
dominus. i. ipse per quem suus fortis et que lau-
dare teneor. Ad totam igitur pertinet ecclesiam
quod dicitur. Verba mea etc. Sed specialiter ad
primitivam cui per apostolos. primo facta est
promissio eterne hereditatis. et tunc vexillum
crucis cepit in nationibus eleuari: ad quod per-

tinet canticum sicut ex his que precedunt can-
ticum in Ysaia manifeste apparet. Dicitur enim
in libro paulo superius. In die illa radix yesse:
qui stat in signum populorum ipsius gentes de-
precabuntur. et erit sepulchrum eius gloriosum.
Et paulo post eleuabit signum in nationes et con-
gregabit profugos israel etc. Saluator noster est
radix yesse. et ipse stat in signum populorum: quia
ad eum respiciunt gentes et ipsum deprecantur
eius sepulchrum fuit gloriosum. licet peccatis
nostris exigentibus ad tempus sit ignominio-
sum. et ipse per apostolos et alios primitivos le-
uauit in nationes crucis lignum. in quo est vi-
ctoria ut sciant omnes in quo dyabolus est vi-
ctus. Sed ante hoc congregauit ipse profugos
israel quando in die penthecoste erant viri re-
ligiosi in hierusalem ex omni parte vel natione
que sub celo est. et ex illis crediderunt vna die
tria milia. et alia die quingenta milia. Nam eis di-
xit paulus in actibus apostolorum. Primum
oportebat iudeis loqui verbum dei. In tertia
feria illud tempus recolimus quando ab impi-
is ecclesia persecutione patiebatur a iudeis pri-
mo. et postea a diuersis imperatoribus roma-
nis presertim a tempore Neronis usque ad tem-
pora diocletiani et maximiani imperatorum.
Que autem tunc passa fuerit ecclesia indicant
psalmi. Iudica me deus et discerne causas me-
am de gente non sancta. et ostendit tristitiam
cum dicit. Quare tristis incedo dum affligit me
inimicus. Sed quia ab hac persecutione libera-
ta est cantat canticum. Ego dixi: quod est Ysa.
xxxvij. c. quod cantauit ezechias post liberati-
onem a Sennacherib. et post infirmitatem qua
incurerat ne eleuaretur cor eius in superbiam.
Vel quia eleuatum erat propter inopinabilem
triumphum de exercitu Sennacherib. Sicut
enim ille liberatus reddidit gloriam deo. sic et
ecclesia. prius tamen quasi desperans dicit non
aspiciam hominem ultra et habitatozem quies-
tis id est saluatorem meum per quem mihi qui-
es deberet esse. immo cum videbat suos passim
interfici dicebat. Generatio mea ablata est. et ite-
rum precisa est velut a terrente vita mea cum ad
huc ordiret succidit me. Tamen sperans eccle-
sia dicit. Viuens supple nunc in protectioe tua
Viuens scilicet post in futura quiete ipse con-
fitebitur tibi. Sicut et hodie ego supple libe-
rata ab hostibus. et ego ita ago sicut pater bo-
nus notam facit filijs veritatem suam. In qua-
ta feria recolitur illud tempus quo ecclesia ce-
pit exultari super inimicos suos: reddita sibi pa-
ce per imperatorem Constantinum. Unde
cantat. Te decet hymnus deus in syon. Syon
interpretatur speculatio siue contemplatio: qua
tempore quietis potuit ecclesia vacare contemplati-
oni.

Ad hoc etiam pertinet titulus scilicet ps. dauid
 Canticū Hieremie et Ezechielis de populo tras
 migrationis vel verba peregrinationis cum in
 ciperet exire. Sicut enim populus ille de babil
 onia exire cepit recepta licentia Lyro. ita et ec
 clesia de babilone persecutionis per Constan
 tinum romanum imperatorem liberata quanti
 patiebatur sub diuersis imperatoribus: habet
 spem proficiendi in melius quousq; perueniet
 in celestem hierusalem. Unde recolens preteri
 tam persecutionem dicit verba iniquorum p
 ualuerunt super nos. Et profectum suum ostē
 dens dicit. Benedices corone anni benignita
 tis tue. Corona anni benignitatis tue est tem
 pus gratie quod per circulum dierum vsq; in fi
 nes mundi decurrit in quo campi idest illi qui
 sunt pleni timore superbie carentes vbertate
 gratie replentur. propter hanc liberationē can
 tat ecclesia canticū anne matris samuelis: qđ
 cantauit liberata de persecutione sue emule fe
 nenne scilicet. Exultauit cor meum in domino
 quod est primo R. ij. c. Cum enī respublica ce
 pit per angelos viros et iperatores christianos
 ministrari potuit ecclesia dilatare os suum sup
 inimicos suos scilicet iudeos: paganos: et here
 ticos. Unde sequitur. Dilatum est cor meū
 et c. Eadem quoq; pace qua gaudent gentis
 et c. Eadem quoz pace qua gaudent gentis
 les conuersi: gaudent et iudei conuersi. Unde
 in persona iudaici populi cantamus in quinta
 feria. Domine refugium factus es nobis. Ad
 autem iste ps. ad iudeos pertineat titulus ostē
 dit scilicet Oratio moysi hominis dei. Ad idē
 etiam pertinet canticum moysi cantemus do
 mino: quod est ero. re. c. in principio. Sicut e
 nim exultauerunt iudei interempto pharaone
 cum exercitu suo. ita exultant hodie christiani
 deiectis peruersis imperatoribus qui ecclesiaz
 persequerantur in odium nominis christiani.
 In sexta feria fit commemoratio passionis
 domini. Unde cantatur ille psalmus. Domine
 exaudi orationem meam: cuius titulus est psal
 mus dauid. quando persequeretur eum filius
 eius absalon. Sicut autem dauid habuit plu
 res filios: sed vnus illorum scilicet absolon per
 secutus est eum. ita et dominus noster plures
 habet filios de quibus ipse dicit. Non possunt
 lugere fili sponsi quousq; cum illis est sponsus
 sed vnus illorum scilicet Judas persecutus est
 eū qđ absalon qđ absalon idest pater patris propē
 osculam quod dedit domino quod est signus
 pacis. Ad idem pertinet canticum. Domine au
 ditiu tuum et c. quod est Abacuc. iij. c.
 in prin. In quo dicitur cornua in manibus ei
 ibi abscondita est fortitudo eius. a. f. e. i. mors.
 Per cornua regna intelligere consueuimus. et

est sensus. cornua in manib⁹ eius idest regnū
 in potestate eius. Hanc autem potestatem me
 ruit sibi dari. vel potius sibi datā notificari per
 passionem de qua ipse dicit. Data est mibi om
 nis potestas in celo et in terra. Per cornua enī
 conuenienter secundum hoc intelligitur duo
 cornua crucis. Unde videtur secundū hoc qđ
 potius esset dicendum. Manus eius in corni
 bus qđ cornua in manibus eius. Maluit tamē
 sic dicere abacuc propheta vt ostenderet qđ in
 potestate et in voluntate eius fuit eum crucifi
 gi: sicut ipse dixit nemo tollit a me animā meā
 Sed ego habeo potestatem ponendi animam
 meam et iterum sumendi eam ibi scilicet in cru
 ce abscondita fuit ad tempus fortitudo eius: qđ
 reputatus est tanqđ percussus a deo et humilia
 tus: et ante faciem eius ibit mors: quia mors p
 eius mortē destructa est. Et nota qđ hec di
 es est quinta a secunda feria in qua agitur de
 passione saluatoris: sicut et in dominicis noct
 nis. quinto loco ponitur canticum in quo po
 nitur contemptus. Nabuchodonosor et victo
 ria trium puerorum in camino ignis vbi aspe
 ctus quarti erat similis filio dei. Vel sicut habz
 alia translatio filio hominis: quia in passione
 saluatoris facta est destructio dyaboli. et victo
 ria christiani populi de tribus partibus orbis
 collecti per eum qui est verus filius dei et ver
 filius hominis. In sabbato qđ fit cōmemora
 tio victorie populi iudaici qui erit coniunctus
 ecclesie dei in fine seculi. et cantabit cū ecclesia
 psalmū. Bonum est confiteri domino ad ānū
 ciandum mane scilicet prosperitatis misericor
 diam tuam et veritatem tuam. per noctem scili
 cet aduersitatis: qui psalmus intitultur laus cā
 tici dauid in die sabbati. vnde conueniens est
 vt in die sabbati canteretur psalmus ille: in quo
 agitur de persecutione iude: qui persecutus est
 christum in figura. Absalon qui persecutus est
 patrem et qui intitultur in die sabbati. Quod
 autem psalmus iste pertineat ad iudaicum po
 pulum conuincitur ex illo versu. In decacordo
 psalterio cum cantico. Psalterium decordum
 dicitur lex propter decem mandata legis. Et
 nota qđ hoc psalterium quidam portant: sed in
 eo non psallunt vt iudei perfidi qui nobis sunt
 in codicibus testes: in cordibus hostes. Quidā
 portant et psallere videntur non tamen psallūt
 vt falsi christiani qui cum tristitia aliquādo bo
 na opera operantur. Quidam portant et in eo
 psallunt: vt illi qui cum hilaritate bonum ope
 rantur. Hoc autem erit in populo iudaico: cu
 vnus erit cum ecclesia. Qualiter canticū moy
 si Audite celi quod est deutro. xxxij. c. pertine
 at ad sabbatum et ad populum iudaicū. ex vbi

Bede haberi potest qui dicit super Lucam qd in diebus sabbati iudei ad synagogas confluebant ad meditando diuine legis mandata: post positis mundi negotijs iuxta illud. Vacate et uidete quoniam suauis est dominus. In memoriam ergo pristine religionis canticum ipsum de utro in sabbato cantatur: in quo status illius populi quem habuit offensus vel peccatio deo describitur. Post antiphonam sequitur capitulum: per quod fit exhortatio ne deficiamus in via. Et dicitur quandoque benedictio et claritas apoc. vii. d. Et quandoque fuistis aliquando tenebre. Ephef. v. b. Et quandoque nox precessit Romano. xii. c. ubi hortamur in fide perseverare: misericordie operibus intercedere: opera tenebrarum abicere: et arma lucis induere: et consolamur per promissionem glorie. Et post capitulum sequitur responsorium. In quibusdam tamen ecclesijs non dicitur responsorium. Uides enim hoc superfluum propter responsoria in nocturnis dicta: quia hodie nocturne et laudes matutine ubique coniunctim canuntur. Hec tamen ratio cessat si laudes matutine officium sit perse. In omnibus tamen alijs horis post capitulum sequitur responsorium. Post capitulum seu responsorium chorus exhortationi assentientis hymnum resonat. Post hymnum sequitur versus. Quia enim per canticum zacharie quod statim subsequitur promissio notatur: et nos tandem sumus ad credendum promissionibus. Ideo premititur eius alta voce ut excitemur ad credendum dei promissa. Et dicitur in quibusdam ecclesijs versus. Repleti sumus mane misericordia tua in quo recolitur tempus quo iustis recompensabitur merces post huius seculi laborem. Unde dicit. Repleti sumus mane preteritum ponens pro futuro propheta certitudine: quia in mane eternitatis misericordia domini replebimur. iuxta illud. Satiabor cum appa. gloria tua. In alijs vero ecclesijs dicitur in matutinis domine meditabor in te. Consequenter chorus versu excitatus subiicit canticum zacharie scilicet Benedictus quod est Luce. i. c. qd semper dicitur. iuxta quod ait apostolus. Seruiendum est deo psalmis et in hymnis et canticis idem corde ore et opere. Siquidem per hymnum exprimitur leticia quas de consecuta libertate habemus. Et quia christus hanc nobis letitiam acquisiuit ideo ne de huiusmodi beneficio ingrati esse videamur in laudem dei cantando prorumpimus antiphonam inchoantes. Et quia nos liberavit ei grates referimus. alta voce cantando canticum ipsum. et quare quia visitauit nos existentes in miseria et fecit redemptionem plebi sue. Quare etiam hoc canticum alta voce dicitur

in sexta parte sub quinta feria cene domini dicitur. Ued ideo post ps. et lectiones et versum canticum ipsum dicitur ut recordemur qd finito tempore noui testam. quod per premissos matutinales psalmos significatur remuneratio habere promissa nobis dabitur si doctrina christi imbuti: quod per lectionem. et ad dei seruicium visitati. quod per versum significatur. sine timore et sanctitate et iusticia oibus diebus seruimus deo. Rursus ideo psalmus Benedictus in hoc loco dicitur: quia in eo agitur de precursore illius qui in sexta etate venit. Et iste est sextus psalmus i laudibus. Et nota qd quia hoc canticum et canticum marie scilicet Magnificat anima mea etc. euangelia sunt ideo ea statim cantantur. Letet hec duo cantica non cantantur in ecclesia eo ordine quo edita sunt: quem ordinem ponit magister in historijs ubi agit de ortu precursoris. Nam canticum zacharie prius cantatur: et tamen secundo editum est: quia et nix ibi legitur. Et erexit cornu salutis nobis qd est factum in resurrectione. Et quia loquitur ad puerum qui fuit aurore solis. ideo cantatur in laudibus. Canticum autem virginis: quia legitur ibi Resperxit humilitatem ancille sue ecclesie scilicet ipsius marie: quod quidem factum est in sexta etate. et agit de incarnatione ibi. Suscepit israel puerum suum ideo canitur ad vesperas scilicet in vi. officio diurno. Tercio canticum symeonis quod sequitur canitur in septimo officio scilicet in completorio: quia orat se dimitti in pace quod erit in septima quiescentium. Rursus in tribus horis tria dicimus euangelia scilicet in aurore benedictus: quia ibi vera lux nuntiatur. In vespera Magnificat: quia in fine mundi prout ibi dicitur deus superbos dissipet: et humiles exaltabit. In completorio. Nunc dimittis: quia post iudicium sancti in pace regnabunt. Finito cantico antiphona qd dilectionem qd in laudando deum habere debemus significat repetitur. Dum autem versus ante ipsum canticum dicitur offertur incensum. ut notetur deuotio ab igne caritatis egrediens qd in omni laude esse debet. Thuribulum enim est cor hominis ignis caritas. incensum oratio. fit mus in altum tendens est deuotio que sursum tendere debet. iuxta illud. Dirigatur oratio mea etc. de hoc in quarta parte in titulo de accessu pontificis ad altare dictum est et dicitur sub vesperis. Primo autem offertur incensum circa altare. nam et sacerdos legalis mane intrabat templum ut super altare incensum offerret: et dicitur sub ti. de vesperis. offertur itaq incensum circa altare ut notetur canticum toto cordis affectu esse proferendum. Et ne nobis accedat qd

contigit Zacharie cui dum incensum offerret apparuit angelus dicens qd ei nasceretur fili⁹. Quod quia illi non credidit obmutuit. credamus igitur de promissionib⁹ dei ne a laude ei⁹ muti efficiamur. Alia etiam ratio sub vesperis dicitur. Post cariticum sequitur oratio per quam est impetranda promissio. de qua dictu^m est in probemio huius partis. De laudibus matutinis quas monachi dicunt. in precedenti titulo dictum est.

De prima. Rubrica.

Est quaz deno

eternali premissum est officio conuenit aliqua dicere de diurno. Et primo de hora prima in qua deu

laudare debemus. Tum quia est initium diei et nobis dedit noctem cum salute et sine sathane impedimento transire. prout in completorio rogauimus ipsum. Tum quia tali hora christus a iudeis pilato traditus est. et etiam angelus natusciuit mulieribus ad monumentum orto fam sole venientibus cum surrexisse. eadem etiam hora visus est i lictore maris a discipulis piscantibus dicens illis. pueri habetis aliquid pulmenti. Tum quia eadem hora dominus conueniebat in templo. et populus manebat. vel idest mane expectabat. vel idest eum mane festinabat. Tum etiam quia scriptura dicit. Primum querite regnum dei. Merito ergo ecclesia in hac hora dominum laudat. et eum inuocat dicens Deus in adiutorium meum intende cum glorificatione sequenti. et inde petit liberari et a persecutione mundi. et a tentationib⁹ dyaboli: ut patet in hymno. Jam lucis orto sidere et cetera.

Est autem notandum qd in prima hora hymnus ipse inuariabilis est: quoniam quolibet die premissa liberatione egemus. Similiter et in completorio hymnus. Te lucis et cetera. In quo petit ecclesia a fantasmatis liberari quia etiam liberati one semper egemus. prout sub completorio dicitur. Quedam etiam ecclesie nunquam variant antiphonam ad primam. Tum enim deus fit inuariabilis qui est alpha et o idest principium et finis. ideo quia semper a nobis primicias et decimas erigit. tanquam semper soluentes primicias dei nunquam variant antiphonam sed semper dicunt illas de trinitate nisi aliquod festum accidar: quia tunc fit de ipso festo. Alie tamen ecclesie variant antiphonam et hymnum et in dominicis et in feriis et in festis dei et sanctorum. Post antiphonam sequuntur psalmi. et ex conuenientia precedentis hymni eundem

ter apparet quare dicatur primus psalmus. Deus in nomine tuo et cetera. In quo ecclesia orat a periculis et ab inimicis liberari. Deinde se armat primo contra hostes cingulo castitatis cuius dicit Beati immaculati in via et cetera. Secundo galea salutis scilicet spe cuius dicit. Retribue seruo tuo et cetera. de quibus dicitur sub sexta. Tertio etiam scuto fidei cum dicit. Quicumque uult et cetera. in quo fides nostra continetur: et iam dicitur qd est scutum et munimen nostrum et victoria contra carnem mundum et dyabolum et eius omnes tentationes. Unde petrus. Qui consistite fortes in fide et cetera. Quarto sumit gladium spiritus quod est verbum dei dum dicit capitulum siue lectionem que pertinet ad doctrinam: quia oportet et precedant bona opera que per psalmos significantur. et tandem sequantur doctrina de spiritualibus et secretioribus. iuxta illud cepit Ihesus facere et docere. Sunt ergo tres psalmi scilicet. Deus in nomine. Beati immaculati in via. Retribue ut in tribus horis munimentum contra impugnaciones interiores et exteriores habeamus. Et dicuntur sub tribus glorificationibus eo qd trinitas in nostris operibus glorificatur. Secundus psalmus est. Beati immaculati usque. Retribue. Tertius est. Retribue usque legem pone mihi. qui ex octonariis versuum constituntur. Habet enim unusquisque sedecim versus: quorum duodecim significant duodecim prophetas. Alii quatuor designant maiores prophetas scilicet Hieremiam Ysaia Daniellem et Ezechielem. siue duodecim apostolos et quatuor euangelistas. Dicuntur ergo illi duo psalmi ex sedecim versibus constituti ut ostendatur qd ea que duodecim prophete et quatuor maiores. siue duodecim apostoli et quatuor euangeliste dixerunt pro posse obseruare debemus. De octonariis dicitur sub titulo de completorio. Sunt etiam quodammodo quique psalmi habito respectu. ac diuisionem octonariorum versuum cuiuslibet psalmi. significantes qd ecclesia petit ne mors igrediatur per fenestras quique sensum nostrorum. seu ut quique sensus nostri per diem diuinitus muniantur. Primus est. Deus in nomine tuo. Secundus. Beati immaculati. Tertius. In quo corrigis. Quartus. Retribue. Quintus. Adhabet. Et est sciendum qd a psalmo Beati immaculati usque ad psalmum. Ad dominum cum tribularetur est unus psalmus continens. xij. capitula. qui secundum Ambrosium est paradysus pomorum et apotheca spiritus sancti. ideo ecclesia ruminat illum per horas velut species aromaticas deo et mundo. Sed queritur que psalmus. ille. Deus in nomine tuo dicatur ad primam: que dauid cecinit dum iudei

etiam saul trahere volebant. Respondeo ideo qz per cyphreos qui interpretantur florentes intel-
ligitur dyabolus: qui caducam floriditatem sui
is ostendit. Ipse enim siue per se siue per mem-
bra sua insidiatur nobis. et nos aperte persequi-
tur et nos eterne tradat morti. Ad vitandas er-
go eius caliditatem. iste psalmus in prima ho-
ra sine in diluculo cantamus: est quem dauid
cantabat et ab inimicis saluaretur. Post illum
dicitur psalmus. Beati immaculati in via qz ple-
nus est moribus: quia oportet et hi quos deus
liberauit de vinculis et carcere inimicorum mori-
bus bonis et in omni deuotione assistant. In
diebus vero dominicis: in quibus matutinale
dicitur. et historia mutatur dicuntur ad primam
quinqz psalmi qui sunt in fine ipsius nocturni
dominicalis. scilicet. Deus deus meus respice
et. qui psalmi quare in prima dicuntur sub co-
pletorio dicitur. In quibusdam tamen ecclesi-
is dicuntur solus in dominicis a septuagesima
vsqz ad pascha. Quo etiam tempore dicitur ad
primam psalmus. Dominus regnauit prope ra-
tionem ibi scriptam. In premissis etiam domi-
nicis dicitur ad primam psalmus. Confitemini
domino ne aliquid d psalterio pretermittatur.
quoniam totum in septimana dicatur. Et quia ibi
presertim in versu illo. Hec est dies quam fecit
dominus et. agitur de resurrectione ad quam
dies dominici pertinent. Et secundum hoc in
dominicis dicuntur ad primam. ix. ps. et cum
nouem ordinibus angelorum in resurrectionis
gaudio trinitatem laudare possimus. In primis
quinqz scilicet. Deus deus meus respice. et sequen-
tibus de christi passione cantatur. Per psalmum
Confitemini. et tres quotidianos innuitur qz i
quatuor mundi partibus doctrinam quatuor
euangelistarum laudare debemus. In psalmo
Deus in nomine tuo petimus erroris deposti-
onem. In confitemini exhortamur ad laudis
confessionem. In beati immaculati ad laudis
operationem. In retribuere ad mandatorum re-
tributionem. Verum quia fides est fundamen-
tum mandatorum et victoria que vincit mun-
dum: quia cetera sine fide frustrantur. ideo sub-
ditur symbolum fidei. Quicumqz vult: quod A-
thanasius alexandrinus eps rogatu theodosij i-
mperatoris ad eradicandam inualescentem heresi-
ticorum perfidiam et fidem catholicam diuul-
gandam edidit. et singulis diebus dominicis ec-
clesia constituit cantari ad primam: quia popu-
lus tunc maxime ad ecclesiam conuenit. ut quia
fides principium salutis existit. Quidam tamen
ex curofite illud omittunt in illis diebus qui-
bus in missa. Credo in unum deum dicunt. qui-
dam autem dicunt qz dictus Athanasius fugi-

ens a facie Constantini imperatoris in treueri
illud composuit quodqz non dicitur in ecclesia:
et primaria ecclesie institutione. Et aduerte qz
in hoc symbolo due principaliter sunt partes.
scilicet de trinitate et de incarnatione verbi: sed
de libero arbitrio premititur. Postea sequi-
tur capitulum in quo pastor oues et paterfami-
lias operarios ne in calore et labore deficiat co-
solatur. de quo iam dicitur. et dicitur quando
qz capitulum. Gratia vobis et pax a deo galath.
i. a. quandoqz. Pacem et veritatem Zacharie.
viii. d. Post capitulum sequitur responsorium
Christe fili dei viui et cetera. et ecclesia ostendat
se innuere et applaudere his que in illo dicta snt.
Nihilominus tamen orat pro se. Unde postea
subicitur versus. Exurge christe idest fac nos
erurgere. Exurge autem a vicis nihil aliud est:
qz ad dominum redire. Sciendum est autem
qz quedam ecclesie omittunt responsorium il-
lud. Christe fili dei viui in aduentu et in septua-
gesima: quia licet tam patres qui fuerunt ante
legem qz qui fuerunt sub lege speraret per chri-
stum a miseria liberari: tamen quia ipse in illo
tempore nondum venerat. ideo cum tempo-
ra illa recoluntur misericordia christi minime
inuocatur. In festiuitatibus tamen sanctorum
que in illis temporibus occurrunt illud dicitur:
quia in illis temporibus gratie representatur. Que-
dam tamen ecclesie non dicunt capitulum. nec
etiam responsorium: sed solum versum. Exurge
volentes morem apostolorum imitari quos
legimus post ascensionem ante aduentum spi-
ritus sancti in orationibus et bonis operibus
perseuerasse sicut Lucas dicit. qz ipsi adorantes
reuerfi sunt in iherusalem cum gaudio magno
et erant semper benedicentes in templo et lau-
dantes deum. Nec legimus eos tunc fecisse
momentum ad populum: sed in die penthecoste
eis spiritu sancto. homo tertia ceperunt tanquam
confirmati ad populum loqui in quo instruimur
qz vsqz ad horam tertiam bonis operibus et or-
ationibus vacare debemus. et tunc tandem a-
lios docere quod notat ipsa lectio seu capitulum
Nam psalmus ad opera. lectio vero pertinet ad
doctrinam. propter hoc ergo lectionem in prima
subtrahunt. et per consequens responsorium
quod ei respondere debet. Rursus per primam
pastoris opera intelliguntur. Unde tunc dicitur
Respice domine in seruos tuos et in opera et.
qui pastor christi exemplo debet prius operari
ut in alijs hominibus alios ad operandum valeat ex-
hortari. Ideoqz non dicunt capitulum qz est
exhortatio seu consolatio post psalmos. p. quos
opera significantur. Sed post primam dicitur
lectio. ut dictum est in probemio huius partis.

Subsequenter dicuntur preces: quoniam in concilio agatheni. de con. vi. convenit. statutum est ut preces sine capitula de ps. in singulis horis dicantur. Dicuntur autem propter tria. Primo ad refecandas superfluas cogitationes. Secundo ad impetrandam misericordiam propter omnes errantes et operarios fatiscientes. Tercio ad postulandum auxilium contra tentationes ut possimus in dominica oratione patrem securius invocare. Et dicuntur hoc modo. primo namque omnia oratio dicitur i q. vii. per titiones pp. septem dona spiritus sancti habenda ut iam dicitur. Sed quia musce morientes perducunt suavitatem vnguenti precedant ipsius kyrieleyson. Oportet enim tale quid precedere quod inanes cogitationes repellat a mente ut dicendo ipsam orationem mens que inuisibili loquitur sola inuisibilia cogitet. In divinis siquidem officiis ante ipsam orationem dicitur ter vel semel kyrieleyson. et postea ter vel semel chrisiteleyson. et iterum ter vel semel kyrieleyson. Dicitur ter kyrieleyson. ad notandum tres status divinitatis et divine maiestatis quos aliquo modo in ecclesia celebramus. Sed semel dicitur propter unam substantiam. Primus status fuit ante assumptionem humanitatem quando trinitas invocabatur. sine copulatione humana nature et dicebatur dominus: quia dominus nomen illi. Secundus fuit post assumptionem humanitatem scilicet quando christus videbatur in terra. et nihilominus credebatur a suis deus et filius dei. propter assumptionem enim humanitatem que vincta est oleo spirituali vocatur christus. Unde in medio statu dicimus chrisiteleyson. Quando igitur ter dicimus chrisiteleyson ostendimus eum nunquam fuisse separatum a substantia sancte trinitatis licet fieret homo. Sed quando semel ostendimus eum fuisse solus inter homines. et neminem sibi per omnia similem habuisse. Tercius status fuit ex eo tempore quo voluit clarificare assumptionem humanitatem plusquam esset quod mortalitatis erat. Quia ergo in illa clarificatione ostensa est trinitas. ideo dicimus ter kyrieleyson. semel vero dicitur propter unam substantiam. De horum verborum efficacia dictum est in quarta parte sub titulo de kyrieleyson. Et nota quod premissi status dicuntur propter nos non propter deum apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio. Post kyrieleyson sequitur dominica oratio: in qua septem petitiones. propter habenda septem spiritus sancti dona. per que merentes septem virtutes. et per istas a septem vicibus liberari ad octo beatitudines pervenimus. Et dicitur voce demissa et secrete. Primo ut per hec verba humi-

lilitatis. et orationis devotio significetur. Secundo ut quasi ad interiora fueris ipsas res cum magna diligentia mente capiamus quas verbis pronunciamus. Tercio quia in ea deo loquimur qui non tantum verba sed renes scrutator et corda. Quarto ad notandum quod oratio ipsa potius habet efficaciam in devotione cordis quam in clamore oris. Licet enim moyses ad dominum non clamaret ore tamen dominus qui magis attendit clamorem cordis quam oris. inquit ei. quod clamas ad me exo. xlii. c. Finis tamen ipsius orationis alte pronunciat: ut ab omnibus confirmetur: et ut auxilio precum instantium respondenti. Amen a tentatione liberemur: quia sicut ait Augustinus. Impossibile est multitudinem non exaudiri. Principium quoque eius publice pronunciat: ut per hoc populi instantes ad orandum invitentur. Sane dominica oratio dicitur ut vita spiritualis anime impetretur. propter quod immediate illa dicta subiicitur. Vivet anima mea et laudabit te etc. deinde sequitur. Erravi sicut ovis que etc. i. quo fit confessio. Non enim potest in deo vivere qui non confitetur. Consequenter dicitur. Credo in deum in quo fides nostra continetur. sine qua impossibile est deo placere. et per quam contra omnia adversa armantur: qui per dominicam orationem mundantur. Et dicitur voce dimissa finis vero alte ad notandum quod corde creditur ad iusticiam. ore autem confessio fit ad salutem: extra de sacra vnc. de quo in quarta parte dictum est ubi de symbolo agitur. Postea sacerdos quasi suspirans dicit. Et ego ad te domine clamaui etc. iuxta illud david. De profundis clamaui. Quia vero non est speciosa laus in ore peccatoris: quia peccatori dicit deus. Quare tu es narras iusticias meas. et assu. test. meus per os tuum. iii. q. vii. §. q. testatur. ideo petit sibi gratiam conferri qua repletus possit digne laudare dicens. repleatur os meum laude. Subsequitur etiam postea multe preces: quibus ecclesia orat postulat. et gratias agit iuxta doctrinam apostoli ad thi. Obsecrat dum dicit. Domine averte faciem tuam etc. proprie autem obsecratio est quando cum adiuratione petitur: ut cuius dicitur per passionem tuam libera nos domine. Orat dum bona sibi dari petit: ut ibi cor mundum crea in me deus. Postulat dum a se mala sibi contraria removeri petit: ut ibi. Dignare domine die isto. Sine peccato nos custodi re. Gratias vero agit pro iam receptis: cum dicit. Benedic anima mea domino. de hoc etiam sub titulo de tertia dicitur. Potest etiam et aliter dici: quoniam oratio dominica cum sequentibus precibus et cum psalmo. Adiferere

mei deus. ideo dicuntur qm sunt intra ecclesi-
am nostram qui minima et qui maxima comit-
tunt pro minima committentibus. et pro se ipso
sacerdos orat qm kyriel et orationem dominicam
dicit. in qua nemo se excusare potest nisi veras-
citer dicat. Dimitte nobis debita nostra. et. Pro
maiora committentibus et per penitentiam resurgē-
tibus dicitur ps. Misere mei deus: qui pro
parte pertinet ad penitentes. prout dictus est sub
ti. de laudib' matutinis. et vivet anima mea et
quia anima mortua fuit post mortale peccatum
Errorem etiam suum exponit dicens. Erravi si-
cut ovis que et. Ad medicinam querit ubi dicit.
Quere servum tuum et. quia manus tua non sum
oblitus. i. paratus sum adimplere. Rursus in his
precibus ecclesia orat pro peccatis. et praesertim
pro quatuor orat. scilicet pro inmundicia remouenda
et pro mundicia conferenda pro tristitia que est
et motu conscientie remouenda. et pro leticia co-
ferenda. pro quibus dicit quatuor particulas illi
psalmi. Misere mei. Pro inmundicia remouē-
da dicit. Auerte faciem tuam a peccatis meis. qm
dicat noli ea eternaliter punire: sed quia possit
esse qd homo non curaret ea deleri. ex quo in ip-
senti non punirentur. ideo addidit. Et omnes
iniquitates meas dele. pro mundicia vero con-
ferenda dicit. Cor mundum crea in me deus.
Sed quia etiam collata mundicia homo eam
sibi collatam ignorat. et adhuc conscientie mor-
su torquetur. ideo addidit. Ne proicias me a
facie tua et. Deinde pro leticia conferenda di-
cit. Redde mihi leticiam saluti tuae et. Sed quia
adhuc restant inimici qui nos ad mala trahē-
tur qui sunt tres. scilicet caro mundus et dyabo-
lus. Jecirco contra inimicos ponit tres versicu-
los. scilicet. Eripe me domine et alios duos sequentes.
inimicis vero repulsis iam laudare potest. Un-
de dicit sic. Psalmum dicam nomini tuo et. Et
quia omni tempore laudandus est adiungit et
reddat vota mea et. et etiam in omni loco ideo
adiungit. Exaudi nos deus salutaris noster. Ad
huc quia per passionem redempti sumus. et per
eum nostra oratio recipit efficaciam. ideo rdu-
cimus ad memoriam que in passione domini
legimus et cantamus videlicet. Sanctus deus
Sanctus fortis et. Unde hortamur animam no-
stram ad benedicendum sibi. propter beneficia
nobis collata ibi. Benedic anima mea domino
et. Consequenter vero ut pura sit oratio com-
munitatem confessionem. per quam a venialibus mun-
damur. sine quibus conscientia vita facile non ducit.
Et quia hominis confessio nil valet nisi interi-
us convertatur. ideo subiungit. Convertite nos
deus salutaris noster. Preterea quia in princi-
pio dei est oratio a peccato per deum liberari di-

cens. Dignare domine die isto et. sine quo vir
potest esse ad momentum humanitatis fragili-
tas. Et quia necesse est ut misericordia dei se-
tur sicut preuenit. ideo addit. Fiat misericor-
dia tua et. Demum orat pro diversis gradibus ec-
clesie. et tandem concludit per ps. Misere mei
deus. post quem noster opilio solus orat. pro
bus in collecta. Dum autem sacerdos orat seu
preces huiusmodi dicit. in diebus profectis se
ad terram prosternit ut maiores in se et alii ex-
citet deuotionem. Sed finito ps. Misere mei
deus surgit ceteris prostratis manens et stans
orationem dicit: qm vicem gerit illius sacerdo-
tis qui in celo est. et qui pro nobis quotidie in-
terpellat. Primo ergo iacendo cum ceteris orat
sicut et omnis cuius vicarius est priusq' resurgeret
cum peccatoribus conuersatus. et in cruce pro-
stratus est. Postea stando orationem dicit: ut
illius resurrectionem recolat cuius vice gerit.
In quibusdum tamen ecclesiis omnes illo sur-
gente surgunt in quo significant se spem rece-
pisse a peccatis resurgendi. Et nota qd sola ec-
clesie unitas adorando in faciem cadit. In
profectis ergo diebus quibus prostrati oramus.
in quo octo significantur. Primus infirmitas
corporalis: quia de pulvere sumpti sumus. Se-
cundus infirmitas animi: quia per nos non erigimur.
Tertius est erubescencia: quia non audemus oculos
in celum levare. Quartus prudentia: quia vide-
mus ubi cadimus. i. in terrenis affligimur. Qui-
tum ut cordis contritionem significemus. Sextus
quia christum adorantes eum ad terram descendisse
se. et carnem de terra credimus induisse. et hoc
etiam quidam figurant: qui volentes sibi sig-
nificum imprimere primus inclinati terram man-
nu tangunt. Septimus quia reducimus ad me-
moriam: licet in paradiso angelici creati fuerim?
corpora nostra propter lapsum nostrum inter
animalia bruta iacere et animam corporali mole
gruari. Octavius ut ipso actu confiteamur nos
esse peccatores. et terrenis desideriis inherere:
dum ventres terre et animam pavimento insig-
mus. et hoc est introductum ab abraham qui ca-
dens in terra omnium adoravit quem propheta imi-
tati fuerunt. Unde origenes in omelia illius eu-
gelij. Erant ioseph et maria mirantes super his
et. ita dicit. sancti propheta quoniam angust? aliqd
contemplabant. cadebat in facies suas ut pec-
cata per ruinam corporis plenius purgarent.
Quibus etiam in privatis orationibus genua
flectimus: ut salomon et apostolus dicens. Fle-
cto genua mea a. p. d. n. extra de imm. ec. docet
ut per hoc omne genu christo flecti innuamus: s
tunc non prostrati sed facie erecti stamus. qm
ipso actu dicentes trabe me post te. Quid dicit

re debemus dñi genu flectimus in. vi. parte sub
ti. de pascha dicitur. Et quicq; stamus letantes
q; in domo dñi ibimus. In primo quidem mō
exprimimus conditionem nostram. In secun
do desiderium. In tertio spem. In dieb; vō
dñicis et in paschalib; genuflectio non fit. nec
dicitur per horas kyrieison. nec oratio dñica
sed stantes oramus propter leticiam resurrec
tionis quā tunc recolimus. de quo in sequen
ti parte sub festo pasce dicitur. nec in dieb; pē
the. quibus recolimus libertatem. per aduētū
spiritus sancti nobis datam. Nec in alijs festi
uitis diebus propter leticiā ipsarū festiuitatū i q;
bus recolimus sanctā societate angelorū et san
ctorū que iam est in leticia sempiterna nisi pro
presencia corporis et sanguinis xpi. In alijs tñ
diebus stantes capite inclinato orare debem;
sicut et deuote mulieres ad monumentū fece
runt. et tunc etia; huiusmodi flebiles preces vi
te presentis dimittimus ad notandum q; in fu
tura resurrectione vbi erit vera libertas et vera
societas nulla precatio exercebitur pro miseri
is. de hoc dicitur in. vi. parte sub ti. de sabbato
post penthe. In quibusdam tñ ecclesijs in om
nibus officiis dicitur dñica oratio licet stādo.
Nā illa est sal et cōdimētū sacrificij et i. ve. te. nī
lū sacrificiū sine sale fiebat. ita nullū officiū nřz
sine illa fieri debere vř. De hoc etiā dictū est in
prohemio huius partis. Sane preces huius
modi mistice humilitate significant. prout sub
completorio dicitur. vñ autem ad orientem
illas dicimus. de quo dictum est in prohemio
huius partis. Ultimo subiicitur oratio q; salu
tatio. s. dñs vobiscum precedit. et etiam sequit;
quia sicut dñs post q; resurrexit salutauit apos
tolos dicens. Pax vobis. et postea eis locutus
est. et post locutionem iterum dixit pax vobis.
ita et presbyter eius vicarius post q; surrexit ab
accubitu salutauit fratres dicens. dñs vobiscum
et pro eis orat. et post orationem iterum dicit.
Dominus vobiscum. quasi dicat. Si gratiā dei
impetrastis in illa persenerate. et iterum popu
lus dicit. Et cum spiritu tuo. Ac si dicat. Orasti
pro nobis. et nos pro te oramus. de hoc dictū
est in quarta parte sub ti. de salutatione ad po
pulum. Nouissime dicitur benedicamus de
quo dictum est in prohemio h; partis. Post
q; vero ecclesia direxit orationes ad dominū
implozat orationes sanctorū dicens. Preciosa
in cōspectu tē. qđ non est d; prima. inde est q;
quidam dicunt illud post matutinas laudes.
Etiam quidam interponunt inter primā et pre
ciosa. Primā de beata virgine. Et quidā missā
animaz. et quidā religiosi hoc in capitulo dñi.
Aliqui tñ dicunt esse prima scđm ea que dicta

sunt in prohemio vbi agitur de lectione conti
nuantes illud cum prima. Deinde sacerdos ad
honorem trinitatis orat generaliter pro se et p
omnibus dicens ter. Deus in adiu. tē. vel dici
tur ter vt petat auxilium contra insidias dy
boli carnis et mundi. vñ in honore trinitatis. et
ideo subiicitur. Gloria patri tē. nec post Gloria
patri sequitur alleluya. pro eo q; locus in quo
hec dici consueuerunt. puta capitulum sacer nī
est. Sicut enim sacer locus significat illam hie
rusalem in qua vox illa angelica. s. Alleluya au
ditur. ita locus ille non sacer peregrinationem
nostram representat in qua peccamus. Deind;
quia dum in hac vita sumus peccamus. iō sub
iungimus kyrieison et pater noster. et postea
Respice domine in seruos tuos tē. vbi dicitur
et dirige filios eorum. Filij nostri sunt cogitari
ones que de mente nostra nascuntur quas ad
opera domini implenda rogarū dirigi. opera ve
ro manuum nostrarum sunt opera exteriora q;
interius a cogitationibus procedūt. Sed quia
omnia ad vnum tendunt. ideo postea dicit op
pus singulariter cum dicit. Et opus manuum
nostrarum dirige. Et iterum opilio siue pastor
pro omnibus ouibus orat generaliter dicens.
Dirigere dignare domine tē. Oratione vero s
uicium concluditur. vt diuina gratia que acti
ones nostras precedit etiā ipsas subsequatur.

De tertia. Rubrica.

Ora tertia deo

laudes exsoluimus: quoniam in
illa secundum Marcum Ihesus
linguis indeorum morti adiundi
catus est. et a pilato ad columnam ligatus ē et
flagellatus. Merito ergo hora illa oram; vt su
cur spiritus sanctus ab adam per dyaboli sug
gestionē separatus est. ita p xpi crucifixionē di
gnef eadē hora sps sanctus in cordib; nřis in
fundi. In hac ē hora repromissus sps scūs da
t; ē apls. et visibil; dei magis loq; bāt. vñ i ac
tib; aplōz. Nō s; isti ebri; cū sit hora. iij. dici p
pter qđ d; hymn;. Nūc scē no. sps tē. D; etiā
ps. Legē pone: q; tūc lex noua data ē apls. Or
vō hō p legē dei a morbo peccati sanat. Juxta
illd sapie. Nec herba nec malagia sanabat eos
s; tu? fmo dñe tē. Jō i qbusdā eccljs d; capi
tulū illud. Sana me dñe tē. Dief. xviij. c. et nřo
rū. Sana aīaz meā tē. Et quz illud d; Caritas
dei diffusa ē. Ro. v. c. et quz illud. Obsecro vos
fres p mīaz dei. Ro. xij. c. Rursus q; n pōt sa
nari nisi cōfuef. iō seq; vñs. Adintro: me? esto
tē. q. d. q;uis liber et san? i via tua sim cōstitut;

tamen non sufficio sine tuo adiutorio peruenir
ad illam meridiem de qua dicitur. Indica mihi
ubi pascas ubi cubas in meridie. Unde dicitur.
Adiutor meus esto domine. et subiungitur.
Ne derelinquas me idest inceptum meum ne
intermittas: quia sine te nihil est conatus meus
neque despicias me idest ne contempnas quia ego
mortalis te eternum audeo querere: quia tu es
deus meus qui me creasti et recreasti salutaris
meus idest qui sanas plagam peccati mei. De
inde omnes ad orationem prosternuntur. et per
sequitur sacerdos modum orationis quem apostolus
docet dicens. Primo omnium fiant
obsecrationes orationes postulationes et gratiarum
actiones pro omnibus. et pro his que sub
limitate sunt. Obsecratio fit cum adiuratione
pro malo remouendo. Oratio pro bono impetrando
vel pro malo superando. Postulatio pro bono
adipiscendo siue cumulando. Gratiarum actio
pro bono iam collato conseruando. Obsecratio
est ibi. Ego dixi dñe. ubi petit vulnere sanari
et medicinam dari. Oratio ibi fiat misericordia
tua domine. vel ibi. Ostende nobis domine.
Postulatio ibi. Conuertere domine usque quo
ubi postulamus ut per domini auxilium omnia nobis
aduersa remoueantur. Gratiarum actio ibi. Sacerdotes
tui induantur etc. et hoc pro nobis omnibus. Item orat
pro regibus et pro his qui sunt in sublimitate dicens.
Saluum fac regem. et oramus pro potestate nostro
et pro omnibus vniuersis dicens. Saluum fac
populum tuum etc. Et pro defunctis dicens. Oremus
pro fidelibus defunctis. Sequitur etiam Misere
rei deus pro his qui sunt in gratiis oribus peccatis
sicut precessit dominica oratio pro his qui sunt in
quodidianis. Post hoc surgit opilio siue sacerdos. et
omnibus prostratis manentibus orat pro vniuersis.
de quo dictus est sub prima.

De sexta. Rubrica.

Oratio sexta pro

nobis crucifixus et clavis confixus est christus quasi tenebre super
per omnem terram facte sunt ut
sol in morte domini sui lugens se quasi nigris
tegeret vestitus ne illum crucifigentibus lumē
preberet. Hac etiam hora in die ascensionis cum
discipulis discubuit. Merito ergo ecclesia illa
hora deo laudes exhibet gratias ei agens: quia
pro ipsa christus pati voluit. propter quod ipse
diligit vehementer. unde in canticis. Nuncia
te dilecto: quia amo. lang. et ob hoc tunc dicitur

ps. Defecit in salutare tuo etc. Dicitur etiam res
ponsorium. Benedicam dominum in omni te
pore supple quia dignatus est pati pro me. i. p
salute anime mee. Hac etiam hora adaz de pa
radiso eiectus est. Recte ergo illa hora oculi de
precare debemus. ut unde ille propter superbiam
am eiectus est illuc per humilitatem et bonam
operationem redeamus. Sane officium sexte
statui tps respondet sicut et officia aliarum horarum.
In prima namque hora est inchoatio. In tertia
profectus. In sexta consummatio scilicet quod sol in
prima incipit lucere. In tertia magis calet. In sexta
ita est in summo feruore: quod indicat verba
hymnorum que in ipsis horis et etiam in nona
mittuntur. Inchoationi respondent verba que
dicuntur ad primam in ps. Deus in nomine tuo
saluum me fac. et in virtute tua libera me. i. sepa
ra me a zypheis. In principio namque nostre conuer
sionis incipimus a malo separari. unde ibi merito
petimus qui tandem loco et premio separati
sumus. Ad idem pertinet quod dicit secundus
ps. Uclinas dirigantur vie mee. et quod dicit
tertius ps. Retribue seruo tuo. i. frequenter tri
bue. Et ubi dicit viuifica me etc. supplendum est
tamen qui premortuus eram per peccatum. unde
de petit per gratiam iustificari. Ad profectum
pertinet quod dicitur in principio tertie. Le
gem pone mihi domine. Sibi enim posito in via
petit dari legem correctionis. Ad consummatio
nem pertinet quod dicitur in principio sexte.
Defecit in salutem tuam anima mea etc. anima mea
posita in salutare tuo defecit terrenitate. vel de
fecit in salutare tuo. i. anima mea tendens in sa
lutem tuam. defecit in terrenitate. quando enim
quis magis tendit in dilectionem dei tanto ma
gis deficit a terrenis et quasi que nimio deside
rio languet. iuxta illud. Fulcite me floribus si
pate me malis: quia amore langueo. Per flores qui
de initia bonorum operum. per mala perfectio acci
pitur: que etiam alios accendens quodammodo con
solatur. non tamen hic plenam recipit consolationem
sed potius affligitur ex dilectione. Unde sequi
tur. defecerunt oculi mei in eloquium tuum. et in sa
parte. Quia dilecti legem tuam. et in tertia. Oculi
mei defecerunt in salutare tuo etc. Ad hanc perfe
ctionem pertinet responsum. Benedicam do
minum. et versicul. Dominus regit. Nam sicut per alia tras
latio. Dominus pascit me nihil mihi deerit in loco pa
scue ibi me collocauit. i. Dominus est pastor meus in
quo sum tutus et sufficiens. Unum sequitur. et nihil
mihi deerit. Spiritalem enim substantiam credit a deo
sibi conferendam: quia iam scit se esse collatum in lo
co pascue ubi fideles in fide plenius corroboran
tur. Unum dicit ibi me collocauit. Quia enim do
minus pascit in aduentu spiritus sancti eundem

regit idest in bonis operibus facit cum delecta
ri. et per rectum iter ducit ad tutissimam ciuita
tem hiernsalem. tali nihil odest. teste apostolo q
dicit. Omnia in eo possum qui me confortat.

Dicitur autem quandoq; capitulum illud.
Alter alterius onera portate galath. vi. a. Quan
doq; illud nolite cōformari huic seculo. roma.
xij. a.

De nona. Rubrica.

Ora nona chri

stus clamans emisit spiritū. Mo
ri enī voluit pro homine illa ho
ra in qua homo de pado expul
sus est. Et in eadem hora per mulierem et lig
redemit quos per mulierem et lignum decepe
rat hostis. Ars autem et arte falleret et me fer.
in ho. Unde se. In eadem quoq; hora miles la
tus christi aperuit. ex quo duo nostre saluatio
nis sacramenta scilicet aquam baptismi et san
guinem nostre redemptionis nobis eduxit et ve
lum templi scissum est. et monumēta aperta sūt.
Eadem hora inferna penetrans inextricabiles
tartari tenebras confringens. serasq; eius com
minuens. captiuitatem sanctorum secus tras
uerit ad celos. igneaq; rumphea submota anti
quum incolam in paradiso restituit. Eadem e
tiā hora cetus apostolorum ad orandum cō
uenire consuevit. Et petrus et iohannes ascende
bant in templum causa orationis. Petrus quo
q; eadem hora ascendit in cenaculum oratur
quando raptus est in estāsim et lintheis plenū
reptilibus de celo ante se dimitti vidit audiens
petre macta et manduca. Merito igitur propē
bas prerogatiuas hac hora deum ecclesia lau
dat dicens ps. Mirabilia et. et responsorium.
Redime me domine orans pro sua redemptio
ne ne oblita esse videatur q; tali hora redempta
est. Illud autem considerandum est q; i ho
ra nona iam sol declinauit a centro. status er
go temporis innuit statum virtutum. innuit e
nim feruorem virtutum in quo animus prius
erat propter tentationes esse tepescit. nam
ut ait beatus Gregorius. Uicia nos tentant et
tutes nos humiliant. Cum enim vir perfectus
tentatur ab altitudine intimi gaudij descendit
ad considerandum suam fragilitatem. et ad vi
dendum q; facilis sit ad casum. ut patet in apo
stolo qui dicebat. Ne magnitudo reuelationū
extollat me et. gaudebat enim paulus de reue
latione dolebat de tentatione. Unde ipse dicit
propter quod ter dominum rogauit et. Nisi es
nim sibi molesta esset tentatio non rogaret ut
toleretur. Non est tamen sublatā: quia per in

firmitates virtus cui gaudium debetur perfici
tur. Has tribulationes et angustias notat aliq
versus psalmozum none. ut in prima parte. Tri
bulatio et angustia et. Et in secunda multi qui
persequuntur. et in tertia. Erraui et. Ab eisdem
petimus liberari in responsorio Redime me id
fac ut effectum redemptionis tue que facta est
in sanguine tuo sentiam in tribulationib; me
is. hoc idem est in versu. Ab oculis meis mū
da me idest repelle a me malam cogitationem
et compesce suuorem secundum Augustinum

Et nota q; responsoria dominicalia in trib
hois scilicet tertia sexta et nona conuenienter
respondent responsorijs ferialibus. Nam in re
sponsorio feriali ad tertiam scilicet. Sana ani
mam meam et. petitur sanitas vulnerum: que
preterita peccata fecerunt. Et in responsorio do
minicali. Inclina cor meum et. et in versu. Auerte
oculos et. petitur cautela de futuris quod fit
impletione diuinorum mandatorum. Item in
feriali responsorio sexte. Benedicam dominū
et. fit iugis diuine laudis promissio. In domi
nicali responsorio. In eternum domine et. fit
promissionis impletio. Ibi enī promittit se lau
daturum et hoc laudat. In responsorio vero fe
riali none. Redime me domine et. petitur redē
ptionis effectus quo fit ut res mentis. i. amor
sit directus ad deum. Et in responsorio domi
nicali. Clamaui et. promittitur effectus pedis.
idest amoris scilicet clamor ad deum ex amor.
est enim clamor cordis. In pluribus tamen ec
clesijs sunt eadem tam in ferialibus q; in domi
nicalibus. Et est notandus q; versus qui or
cuntur in tertia in sexta et in nona. neumaz ha
bent ad designandum q; in nulla hora exprime
re valemus gaudium et brauium sempiternū.

Capitulum dicitur quandoq; Omnia pro
bate thessal. v. c. Et quādoq; Sicut in vno cor
pore multa membra habemus Roma. xij. a.

De vesperis. Rubrica.

In hora vesperis

signifi
cat ecclesia primū aduentum do
mini qui fuit. Uergēte mundi ve
spere in vltima voluntate. s. quo
passiens reddit gratias deo. iuxta illud apostol
li. Nos scimus in quos fines seculorum vene
nerunt de pe. di. iii. Si enim inquit versus in fi
ne. s. xps in vespere cruce depositus fuit. Eade
quoq; hora in cena sacm corporis et sang. ins
tituit pedes discipu. lauit. Discipulis cunctibus
i emaus i habitu pegrini i fractoe panis se ma
nifestauit. Merito ergo ecclesia xpo i hac hora

gratias agit. Est tamen duplex mundi vespera. prout in sexta parte sub epyphania dicitur. Sane sicut ait Ricardus episcopus cremonē. in mitrali officium diei sequentis incipit in vesperis: quia vespertina sinaxis idest hora p̄m̄us est officium secundum Eisdre consuetudinem in quaternario numero prout dictum est in p̄benio huius partis. Unde vespertini officii a vespera stella noīas q̄i p̄ncipio noctis oritur. Præterea licet ab initio mundi dies precederet noctem. in nocte tamen dominice resurrectionis nō cepit precedere dies. vt dicitur in sexta parte sub sabbato sancto in p̄ncipio. Dicit autem ecclesia in hac hora quinq; psalmos. p̄mo propter quinq; christi vulnera qui pro nobis obtulit sacrificium in vespera mundi. Secundo ad correctionem. vt videlicet desleam⁹ et petamus veniam peccatorum que in die per quinq; sensus corporis cōmittuntur et ad nos intrant. iuxta illud Dieremie. Mors intrauit per fenestras nostras. quis enim est qui visu nō concipiat. Tertio per ipsos quinq; psalmos munī se ecclesia contra nocturnales tribulatiōes. Nec enim hora insinuat fletum eorum quibus occidit sol iusticie. et ita sunt in vespere de quo dictum est. Ad vespertum demorabitur fletus qui durabit vsq; ad matutinum idem quousq; sol fidelibus oritur qui occiderat peccatozib⁹ secundum qd sequitur. Et ad matutinu⁹ leticia. Et propter easdem etiam causas pectus quinq; digitis tundimus. Rursus seculares dicūt quinq; psalmos. religiosi vero quatuor propter rationem tangendam in sexta parte sub titulo de aduentu. Et nota qd vespertinum matutinūq; officium ceteris horis in numero psalmozum preferuntur. eo qd in senaria operū distinctione vespere et mane solummodo memorantur. et in veteri lege matutini et vespertini officij antiquitas commendatur. quinq; ergo psalmis in sex vespertinis ebdomade officiis dicitur et cantantur. psalmi secundum materiaz dei. vt ecce in septima die scilicet in sabbato propter resurrectionem. que sequitur agimus de victoria et laude dei que sequitur victoriā. Unde in primo psalmo scilicet. Benedictus dominus ad litteram agitur de victoria dauid contra goliath. quantum vero ad spirituale sensum de victoria nostra qua oyabo: um superamus: quia ergo post victoriāz nil restat nisi laudare dominum per quem victoriā habem⁹. ideo sequuntur quatuor psalmi qui sunt d̄ laude. In primo enim laudem promittit ecclesia. Exultabo te domine. In secundo seipsam incitat. Lauda anima mea dominum. In tertio alios inuitat. Laudate dominum. In quarto cō

gratulatur celesti hierusalem dicens. Lauda hierusalem dominum et cetera. et sic de alijs feriis et psalmis. In quibusdam ecclesiis statim p̄ psalmos sequitur hymnus. et post hymnum lectio siue capitulum. In quibusdam econuerso. Et in quibusdam hymnum non cantant. Qui post psalmos immēdiare hymnum cantant cōgruum ordinem seruare videntur: quoniam p̄mo est in corde dilectio: que per antiphonam designatur. Deinde sequit⁹ bona operatio quā psalmus designat. Postea mētis exultatio que per hymnum notatur. Sed quia exultatio sepe negligentiam parit. iccirco sequitur lectio seu capitulum que hominem ad cor reuocat. Qui vero lectionem hymno preponunt volūt hymnum locum responsorij obtinere. Unde cum ī festiuitatibus responsorium post lectionē cantant hymnum p̄termittunt. Ad maiorem tamen exultationem notandam in quibusdā ecclesiis vtrumq; cantatur. et tunc responsorium precedit hymnum. ad notandum qd tunc maxime respondere debemus exhortatōi per preedens capitulum facte. post quod statim sequit⁹ responsorium. Tamen generale est qd quando cumq; cantatur responsorium precedere debz lectio cui respondere debet. Qui vero hymnus non cantant illud attendere videntur qd cantum beate marie sequitur quod excludit responsorium cuius locum tenet hymnus. Nam si cāti cum Zacharie in laudibus matutinis excludit responsorium. multo magis canticum beate marie virginis excludere debere videtur ī vesperis. Et nota qd ad vespertas dicitur capitulu⁹ Benedictus deus et pater secunda ad corint. primo. a. Et illud. Dominus autem dirigat secundā ad thessal. iii. a. Post hymnum sequitur versiculus videlicet in sabbato. Vespertina oratio et cetera. In alijs diebus. Dirigatur domine et vterq; versus vespertinum tempus designat in quo cantatur quod sonāt verba illa q̄i psalmo sequuntur scilicet. Eleuatio manū mearum sacrificium vespertinum. Optat enim vt oratio dirigatur ad domitum: quod de veteri testamento tractus est vbi habetur qd hora vespertina sacerdos intrabat sanctum tabernaculum vel templū vt offerret thimiama super altare incensī. sicut mane intrabat vt offerret incensum. Hoc thimiama significat suauitatem odoris. hinc habet consuetudo vt dum dicitur versiculus sacerdos thurificet altare ad implendū iuge sacrificium. sic enim fiebat in lege in qua duo agni offerebantur. vnus mane et alter sero et hic pinguior ad notandum qd caritas crescit ideo ergo thurificatur vt simus semper bonus odor deo pficiendo in snia et doctria. Etia⁹ qd

propter promissiones dei debemus tales esse
et finis ei boni odoris. Vel ideo in vespers et
matutinis post psalmos et lectionem dum ver-
sus dicitur incensatur. ad notandum quod nemo
potest bonum odorem deo reddere. Vel bo-
num exemplum operandi alijs dare: quod per
incensum significatur nisi prius in dei servicio
operetur: quod per psalmos et alios doceat quod
per lectionem notatur. Unde mos inoleuit quod
in precibus festiuitatibus antiphona ad magni-
ficat et benedictus ter dicitur. siue toties canen-
do prorelaturo donec omnis populus qui inter
est incensi repleatur odore. Et ultimo dicitur cum
neuina voce quidem non significatiua: prout
dictum est in probemio huius partis. Sacer-
dos autem qui maior est in ecclesie officio: ut
qui vicem tenet Aaron debet incensum offer-
re et sit thimiama sempiternum coram domino
et suauis flagrans odor. iuxta illud. Dirigat omne
oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.
De hoc dictum est sub laudibus matutinis.
Dicitur ergo in vespers versiculus exhortatio
nis scilicet ut excitet pigros ad intelligendum
promissa dei que continentur in cantico illo be-
ate marie. Magnificat anima mea etc. quod est
Luce. i. c. Prima promissa facta sunt noe. An-
gene. f. Dona arcum meum in nubibus celi et hec im-
pleta est. Secunda abrahe. et dauid abrahe dic-
tum est. In semine tuo benedicent omnes ge-
tes. Dauid. dictum est de fructu ventris tui po-
nam super sedem tuam. et hec impleta est in be-
ata virgine: quod notatur in cantico suo ibi.
Recordatus misericordie sue. et per hoc ergo cer-
ti sumus quod dabit nobis ultimam. scilicet paradysum.
Ideo autem canticum ipsius quotidie dicitur: ut fre-
quentior dominice incarnationis memoria a-
nimas fidelium in opere dei in doctrina se ex-
ercentium ad deuotionem operis incepti accen-
dat. Cum enim in cantico ipso notentur cogi-
tationes sicut in psalmo opera. Si diligenter be-
ate marie actus et dicta sepe recolimus obliu-
tia castitatis et virtus operantis semper ad ipsius
operationis imitationem perseverabunt in
nobis. Nec etiam nos mouebit fauor humanus
indebitus non temporalium imoderatus ap-
petitus non temporalis affectio. non de impe-
tranda commissorum venia desperatio. Nempe
non nos mouebit indebitus fauor humanus:
quia cum beata virgo commendaretur a beata e-
lizabet dicente. Unde hoc mihi ut veniat ma-
ter domini ad me etc. Non ipsa mota fuit huius-
modi fauore: sed seruans humilitatem clamauit.
Magnificat anima mea dominum. et tandem
adiecit. Quia respexit humilitatem ancille sue.
Et nota quod dicit respexit humilitatem. et non di-

cit respexit virginitatem. innuens mentis hu-
militatem preualere corporis integritati. Iterum
ideo dicit humilitatem: quia deus super bis re-
sistit. eosque a beatorum forte secernens per va-
ria penarum loca pro peccatorum impietate dis-
pergit. Non nos mouebit imoderatus tempo-
ralium appetitus: quia sicut ipse dixit iudex no-
ster. Diuites dimisit in anes et deposuit potentes
in sede. Non temporalis afflictio nos mouebit
quia deus exaltat humiles. In hoc enim can-
tico exemplo humilitatis eius reformamur. et
filij dei incarnatio per quam de po. po. de se. et
eral. humi. ad memoriam reducit ut fidei no-
stre deuotio excitetur. Non desperatio de com-
missorum impetranda venia. quia Misericor-
dia eius a progenie in progenies timentibus est.
Beda dicit quod inde inoleuit consuetudo ut in of-
ficio vespertino cantetur. canticum beate virgi-
nis. Et potius in vespertino quam in officiis alijs.
Primo quia in ipsa vespere mundi suo singu-
lari assensu mundo succurrit perduto. Secundo
quia per hoc fit incarnationis in vespere mun-
di facte iugis recordatio. Tercio quia ipsa est
stella maris: que in huius mundi vespere nobis
lucem cepit. sicut vespere stella a qua dicitur ve-
spertinum officium. in initio noctis lucere in-
cipit. Quarto ut mens nostra per dies variis fa-
tigata cogitationibus imminente quietis scilicet
noctis tempore. recolendo dicta dei genitricis
quicquid superfluum vel nocuum diurna ena-
gatio contraxerit. totum hoc precibus et lachry-
mis ea intercedente mundetur. Quinto quia
virgo portauit dominum in vespere mundi.
Rursus canitur in sexta laude: quia dominus
in sexta etate venit. sicut et canticum symeonis
in septima. propter septimam etatem quiescenti-
um. prout tactum est sub laudibus matutinis.
Leterum hoc canticum est exultatio labo-
rantium. quorum spiritus exultat in domino:
quia fecit eis magna qui potens est cuius mi-
sericordia est in secula. Ob hanc exultationem
representandam lampadas accenduntur in ve-
spers. Vel pro hoc cantico principaliter accen-
duntur eo quod de euangelio est. vel ut nos de nu-
mero adolescentularum. et quinque prudentium
curramus cum lampadibus bonorum operum
in odorem vngentorum beate virginis intran-
tes cum ea in gaudium domini nostri. Et quia
opera nostra non sunt in lampadibus radian-
tia nisi fuerint caritate informata. ideo canticum
clauditur sub antiphona per quam caritas de-
signatur. Recantata antiphona in profebris
diebus prostermit se ecclesia in orationem pro-
lixius orans quam in alijs officiis: quia speciali-
ter orat pro his quibus occidit sol iusticie.

l3 et p alijs oret. et facit ea q̄ dicta sūt supius sub
 titulo de tertia. ubi de precibus agitur. In solē
 nibus vero diebus statim dicitur collecta. et q̄
 stantes oramus. De quo et in quibus officium
 vespertinum cum hora prima conveniat ibi es
 tiam dictum est. Nocturnorum officium in
 cipit a vespere. non tamen habet secundas ve
 speras ad notandum q̄ hoc officium sinez ha
 bebūt quando anime saluandorum ab omni pe
 na liberate eterna beatitudine fruuntur. Sed
 sancti de quorum glorificatione in anima iam
 certa est ecclesia primas et secundas vespere ha
 bent. si in festo eorum nonem lectiones dicant
 tur. Primas enim habent pro glorificatione a
 nime iam percepta. Secundas pro glorificatio
 ne corporis quam habebunt que nunq̄ finem
 habebit. Si vero habent tantum tres lectiones.
 primas vespere habent tantum non quia et ipsi
 duplicem stolam habituri non sint. enī hoc oī
 bus electis non conveniat. Sed ecclesia ad oī
 dendum differentiam premiorū illis et istis de
 bitorum magis solemnizat pro illis de quorum
 maiorib⁹ meritis sibi per miracula. vel per alia
 documenta constat. q̄uis ad plenum certa eē
 non possit. Nam et stella differt in claritate a
 stella. Unde Augustinus ait in sermone d̄ be
 ato Stephano. Cum preciosa sit mors sancto
 rum. si quid distare inter martires. p̄cipuus eē
 videtur qui primus est. Quando tamen in ve
 speris precedentibus dicūt solūmodo antipho
 na et collecta de festo sequenti prout dicit sub
 vigilia natalis. Postremo notandum est q̄
 religiosi ante completorium premittunt colla
 tionem que a sanctis patribus originem traxit
 qui dictis vespere convenire et d̄ scripturis sa
 cris conferre solebant. ad instar operariorū ad
 recreationem ad inuicem confabulantium. id
 q̄ tunc vitas confabulationes vel collationes
 patrum et hīs similia: que potius sint ad recrea
 tionem et delectationem legunt. et eruditiores
 si dubium occurrerit interrogant.

De completorio. Rubrica.

In hora cōple

torij christus oravit patrem. Ea d̄
 quoq̄ hora sanguineas guttas su
 davit. et etiam corpus eius in se
 pulchro positum fuit. et custodes d̄putati. De
 rito igitur in hac hora ecclesia. deo laudes et ḡ
 tias agit. Illam etiam in memoriaz eterni gau
 dii celebrat. Nam completo electorum nume
 ro in illa hora complebitur gaudium sanctorū
 in die generalis retributionis. et inde est q̄ cō

pletorium significat gaudium. Dicitur autem
 completorium: quia in eo completur commu
 nis usus locutionis. cibi et potus et aliorum que
 necessario pro corporis sustentatione sumunt
 Et scdm hoc etiam significat finem vite p̄sē
 tis. Sane hoc officium incipit p̄ter morez
 aliorum officiorum. Converterte nos deus et c. Quia
 enim quasi tota die psalmodie insitimus. et pe
 ne impossibile est quin aliquem pulverem sup
 bie contraxerimus. et quia sepe erramus. iuxta
 illud. Erravi sicut ovis q̄ perit. inde est q̄ nos
 humiliantes dicimus. Converterte nos et c. P̄ter
 terea quilibet q̄rumlibet perfectus et bonus e
 stimare se debet imperfectum siue insipientem.
 iuxta illud. Iustus accusator sui est. ideo dicit
 sacerdos. Converterte nos et c. in his verbis iudi
 cans se perversum. bonarum quippe mentium
 est ibi culpa agnoscere ubi culpa non est. v. d.
 ad eius de pe. oī. ij. si enim in p̄m. Nam et si oī
 xerimus quia peccatum non habemus. ipsi nos
 seducimus. Hinc est q̄ etiam consequenter in
 uocamus diuinum adiutorium dicentes. De
 in adiut. me. vt Converterte nos et c. referatur ad p̄
 terita mala tollenda. et Deus in adiut. et c. ad bo
 na opera futura facienda: quia sine dei adiuto
 rio quicq̄ boni facere non valeamus. Quia ve
 ro totum ad laudem trinitatis faciendum est.
 ideo sequitur Gloria patri. Rursus incipientes
 per Converterte nos deus salutaris noster. oram⁹
 vt nos a malis conuertat. et iram suam a nobis
 auertat. et q̄ merita nostra non sufficiunt eius
 adiutorium postulamus dicentes. Deus in ad
 iuto. m. et c. Dicuntur autem quatuor psalmi
 ad obtinendam remissionem peccatorum que
 committimus dum sumus i hoc corpore ex q̄
 tuor elementis et ex quatuor humoribus vel cō
 plexionibus composito: extra de cele. mis. in q̄
 dam. seu quia corpus ipsum ex his compositus
 contra pericula et fantasmatia noctis munim⁹
 et ideo cōmendamus. ideoq̄ tunc dicitur. In
 manus tuas domine et c. et Custodi nos et c. Et
 incipit ecclesia a voce perfectionis dicens. Cū
 inuocarem exaudivit me et c. Hoc enim perfec
 torum est. Sed quia perfecti se debent reputa
 re imperfectos. iuxta illud Job: extra de pur. ca
 no. accepimus de pe. oī. ij. si enim prope p̄inci.
 Etiam si simplex fuero hoc ignorat anima mea
 ideo sequit̄ i eodē ps. Miserere mei supple do
 mine. et exaudi orationē meā: qd̄ est dicere im
 perfectorum. Postea alijs admonitis ad bonū fa
 cit in eodē psalmo mentionē de pace eterna.
 ibi. In pace iudicā. i. q̄ ē inuariabil quā pacē sp̄s i
 memoria dēi h̄re. et maxie dū corp⁹ descēd̄ oī
 i lecto mēs oī descēre i deo. oī ē descēre i sp̄s.
 Unde sequitur secundus psalmus. In te domine

speraui etc. Sed quia spes non est sine timore, aliter enim presumptio esset. ideo sequitur tertius psalmus de tentatione scilicet qui habitat in adiutorio altissimi etc. in quo deus promittit liberare ecclesiam. Diabolus est enim quasi fur de nocte incedens, et ideo nocte imminente dicit ecclesia illum psalmum contra nocturnales tentationes. Dicitur ergo ille psalmus ut a quatuor tentationibus liberemur, scilicet a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio ambulante in tenebris, ab incursum demonio meridiano id est ab incurrente demonio. Prima est levis et occulta. Secunda est levis et manifesta. Tertia gravis et occulta. Quarta gravis et manifesta. In quarto vero psalmus scilicet Ecce nunc etc. benedicit ecclesia deum pro liberatione tentationum nocturnalium ibi. In noctibus extollite manus vestras in sancta et benedicite domino. Dicit enim Augustinus super hunc psalmum. Nox res tristis est, dies leta res est. Ergo per noctem intelligitur peruersitas, per diem prosperitas. In aduersitate benedicendus est dominus sicut et in prosperitate. exemplo iob qui amissis filiis et rebus omnibus dicebat, dominus dedit etc. Sit nomen domini benedictum. Unde et hic dicitur. Benedicite dominum.

Sed queritur quare dicuntur tantummodo sex versus illius ps. In te domine speraui. Respondetur ideo: quia dominus dicendo sextum versum videlicet. In manus tuas domine etc. sexta erat mundi, sextusque die carne obiit, ut iam dicitur. Recte ergo sex versus tantum eiusdem ps. in completorio cantamus ut in hac sexta etate in qua per eum redempti sumus, sicut habet finis ultimi versus, ibi redemisti me domine deus veritatis, conformemur dormitioni eius ut scilicet membra quiescant et cor vigilet sicut caro eius in sepulchro quieuit, et diuinitas vigilauit. Notandum est quod in quibusdam ecclesiis statim post ps. dicitur hymnus, ea forte ratione: quia per bonam operationem peruenimus ad exultationem absque omnis purgationis medio ab his qui purgati transeunt ab hac vita. Alia etiam ratio iam dicitur. Et sic prius dicitur hymnus quod capitulum, ad ostendendum missic quod illi in quibus completa sunt signata per ecedentium laudum, seu perfecti qui per completorium significantur perueniunt exhortationem que per capitulum significatur. Nec tamen capitulum pretermittunt: quia hic semper ut lis est exhortatio ad perseverandum in bono: quod nec nocet admissio subdes calcar equo. In alijs autem ecclesijs inter ps. et hymnum interponunt antiphonam, vel alleluia per antiphonam sequentes ordinem beati Ignacii, de quo in probemio dictum est. In alijs vero ecclesijs statim post

ps. et antiphonam vel alleluia sequitur lectio, sine capitulum cum responsorio. In manus tuas etc. Vel alio quia ut dicunt in omni officio dici debet lectio. Postea adiciunt hymnum. Te lucis etc. in quo optant protegi in nocturnis tribulationibus. Alij vero non dicunt lectionem, prout in probemio huius partis dictum est, sed statim post ps. dicunt versiculum. Tunc quia tempus illud dormitionis non aptum est ad doctrinam. Tum quia post completorium non solum cibi et potus, verum etiam doctrina que per lectionem significatur referenda non est. Hinc est quod statim beatus benedictus, ut post completorium nemo loquatur. Dicitur autem capitulum. Tu autem in nobis es domine. Hieremie, xliij. c. Religiosi in hoc officio ante omnia lectionem premittunt dicentes. Fratres sobrii etc. ne ordinem Eisdre excedere videantur, representantes in hoc etiam mariam magdalenam, de qua dominus dixit. Preuenit ungere corpus meum in sepulchro id est hoc fecit quod factura erat mortuo si licuisset, ita et hec lectio quasi ungit reddendo animas attentas ad vigilandum ante commendationem dormitionis.

Post hymnum subicitur versiculus. Lusto di nos domine, vel alius qui notat totius officii effectum. Postulatur enim domini custodia contra noctis pericula. Et dicitur acuta voce et cum neuima, ex quo excitati et memores facti ineffabilis gaudij: quod erit merces laboris nostri, canimus canticum symeonis. Nunc dimittis etc. quod est Luce ij. c. Primo ut illius exemplo pacem inuenientes mereamur videre lumen quod est christus. Secundo ideo istud canticum canimus: quia sicut sanctus symeon cupiens ex hac vita in alteram transire illud accepit, sic et nos dum dormire debeamus quasi morituri: quia somnus est quasi mortis imago illum canimus per quem nos domino commendamus. Tertio propter causam sub vespere dicitur. Quarto quia canticum illud est de vtroque adventu. Unde merito illud dicimus ut premissionibus alliciamur et a vicijis quiescamus.

Considerandum est autem quod cum septem sint partes ceterarum horarum scilicet versus cum gloria patri, hymnus, psalmus, lectio, cantus, preces, et oratio. In tribus tamen horis, scilicet in matutinis laudibus et vespere et in completorio additur et octaua: videlicet canticum euangelicum, quoniam he tres hore pertinent ad octauam, id est ad resurrectionem: quod mane surrexit. In vespere se discipulis manifestauit. In completorio discipulis ait. Pax vobis ea, propter in his tribus horis hymnus qui est exemplum leticie ps. sequitur ut continetur euangelio secundum mattheum. Evangelium secundum mattheum officij est canticum symeonis. I. Nunc dimittis, in quo

pacem rogamus eternam. et sicut symeon tra-
fire cupiens postquam vidit christum dimitti
rogavit. sic et nos post lumen fidei perveniamus
ad splendorem spei ubi erit pax eterna. Con-
sequenter oratio dominica et preces dicuntur.
quibus etiam contra noctis fantasinata nos mu-
nimus. Subicit etiam symbolus in quo nostre
fidei professio continetur. ut si forte nos mori
contigerit in confessione fidei moriamur. Sit
etiam in quibusdam ecclesijs. sicut et in prima
confessio generalis. Alterna enim confessione
in vicem nos mundamus. iuxta illud. Confite-
mini alterutrum peccata vestra ne veniamus re-
quiem temporibus nostris. donec inveniamus
locum domino. Precibus ergo et oratione co-
pletur hoc officium. iuxta illud apostoli. Ora-
tes pro invicem et salvemur. Rursus preces
mistiche humilitatem significant que in fine de-
bet esse: quia sicut in principio ipsa necessaria
est ad quod significandus voce humilima hoc
servitium inchoatur. ita in consummatione ea-
dem humilitas monstranda est contra super-
biam in qua ceciderunt omnes qui operantur
iniquitatem. Post preces opilio noster siue
sacerdos commendans domino gregem suum
dicit collectam. Unde non est congruum et pro
hoc officium aliquid aliud fiat. nisi quod pertinet
ad requiem. Et attende quoniam ad primam
et ad completorium apostolorum symbolum non
dimittimus: quia cuncta opera nostra in eius
nomen incipimus et concludimus in quo cre-
dimus. Similiter ad utrumque officium confessi-
ones et Misere mei deus adiungimus. ut quic-
quid in nocte peccavimus aut in die deliqui-
mus per confessionem et penitentiam diluamus.
adimplentes illud. Confitemini alterutrum pec-
cata vestra. Respicientes etiam illud quod oli-
sacerdos farine assarium offerebat in die vit-
sue. medietatem in mane. et medietatem pro me-
ridiem. Sacrificium autem nostrum est spiri-
tus humiliatus. Ultimo notandum est quod om-
nia officia diurna quantum ad psalmos. invariabilia
sunt. nocturna vero variabilia preter istud. per
noctem enim intelligitur mundus iste qui va-
riabilis est. Per diem vero ille eternus qui est
invariabilis de quo scriptum est. Ordinatione
tua perseverat dies. Et est verior littera perse-
verat in singulari quam perseverant in plurali
licet aliter quasi communiter proferatur. Hoc
etiam officium in quibusdam ecclesijs quantum
ad hymnum invariabile est. prout sub titulo
prima dictum est. et etiam quantum ad psalmos
lectionem. preces. et collectam. ita quod pro nulli
sancti sollemnitate. Sicut nec officium pri-
me variatur. pro eo quia in illa de pace. et spe-
cialiter de illa ad quam suspiramus agitur: que

et premissus est invariabilis est. hoc duntaxat
excepto: quoniam in dominicis diebus dicitur
ad primam illos quinque psalmos. scilicet. Deus
deus meus respice in me et cetera. et sequentes psal-
mos. Confitemini prout ibi dictum est. Sed
quare illi quinque psalmi in prima et versus. In
manus tuas domine et cetera. in completorio por-
to in alijs horis ponuntur. Responsio christus
cui in his horis canimus qui est principium et
finis in cruce pendens legitur incepisse psalmum
illum Deus deus meus. et omnes psalmos sequen-
tes seriatim usque ad dictum versus dixisse. et ibi
finivisse et spiritum emisisse. Merito igitur et
nos in passionibus huius seculi constituti ad
ipsius imitationem in hora prima que est in
principio horarum diei. et non alibi dictos quin-
que psalmos. Et in completorio quod secundum
aliquam considerationem est finis siue ultimus
horarum diei debemus dicere versus ipsum.
Quod vero hoc officium ad ultimam dei horam
pertineat hac consideratione apparet. Nam in
prima dicis quatuor octonarios. versus in psal-
mis. duos pro prima. et duos pro secunda hor-
ris. et in tertia sex. duos pro tertia. duos pro qua-
rta. et duos pro quinta. Et in sexta sex. duos pro
sexta. duos pro septima. et duos pro octava. Et
in nona sex. duos pro nona. duos pro decima
et duos pro undecima. Restat ultima hora sci-
licet duodecima ad quam pertinet completori-
um: quod notat hymnus. Te lucis ante termi-
num. Premissos autem octonarios combina-
mus si duo caritatis precepta observamus fa-
cimus undecim combinationes et pro quavis
hora diei in qua delinquimus unum domino
legis et caritatis binarium offeramus. ut pro pri-
ma beati. pro secunda retribuere. pro tertia legem
ponere. pro quarta memor esse. pro quinta boni-
tatem. pro sexta desecare. pro septima dilecti. pro
octava iniquos. pro nona mirabilia. pro decima
clamavi. pro undecima principes. Fiant ergo
undecim combinationes ad emendandum undecim
denarium nostre transgressionis et in quolibet
octonario aliquid de lege domini memoratur
quia per eas vinca colitur. et denarius eternita-
tis acquiritur. Sunt ergo. xxij. octonarii qui per
horas diei dicuntur propter rationem sub titu-
lo de prima dictam. Et dicuntur bini et bini. et
sic duplicati fiunt. xij. Undenarius enim nu-
merus significat transiitionem. sicut denarius
perfectionem. Dicuntur ergo per undecim: et
datorum suorum nobis relaxet.

Incipit sexta pars de officijs dñicaz
specialiter ⁊ quarūdā feriaz
⁊ festiuitatiz dñi ⁊ ieiunioz quatuor tēpoz.

N proxime

precedenti parte de diuini
nis officijs in genere dis
xim⁹. nūc at dō īpāratib⁹
⁊ diuersitatibus eozūdez
panni circuli ostēdam⁹
videlz de officijs dñicaz
⁊ quādz feriaz ⁊ festiui

tatiz dñi: ⁊ de ieiunijs quatuor tēpozū. ⁊ de
cōuenientia īpoz officioz: tam nocturnalium
q̄ etiam missē. non vni⁹ duntaxat ecclie sed
diuersarum officia psequētes. Ad quozum
euidētiā est distinctio tēpoz p̄mittēda.

Si quidē annus solaris quatuor tempozū
dilabitur. s. hyemis. in quo semina iaciuntur.
veris ī quo seminata p̄deūt ⁊ ī spicas acūnē.
estatis in qua menses albescent: ⁊ falce succi
duntur. ⁊ autumnū in quo per ventilatiōem
grana a paleis sepaia in horreis reponūtur.
Sic ⁊ magnus vite p̄sentis ann⁹ durans ab
inicio seculi vsq; ad finē mūdi. quatuor tēpoz
varietate mēsurat. Primū tēpus fuit deu
ationis in genere humano. videlz ab Adam
vsq; ad Moyse: in quo declinauerunt hoies
a cultu dei qui vera lux est facti idolatre: ⁊ nil
illuminatiōis doctrine hñtes. ⁊ siml̄ inutiles
facti sunt. ⁊ non fuit qui faceret bonum vsque
ad vnum. Tunc enīz reliquit hō creatorē suūz
⁊ de lapide dixit tu es deus meus. Hoc tēpus
quia fuit ignorantie ⁊ cecitatis hñ concordat
hyemi in quo obscuritas regnat. Secundū
tempus fuit reuocationis siue renouationis.
videlz a Moyse vsq; ad natiuitatem ch̄isti.
quo edocti sunt hoies per legē ⁊ p̄phetas de
aduētū ch̄isti. de curatiōe peccati. ⁊ dilectiōe
vni⁹ dei. Tūc dñs dixit ad israhel. audi israhel
dominus deū tuū adorabis ⁊ illi soli seruiēs. ⁊
doctus est homo quid sibi ipsi. quid deo. quid
p̄mo facere teneretur. Postmodū ob eandēz
causaz suscitauit p̄phetas: vt. s. predicatio ho
minēz magis ab erroribus reuocaret. Hoc tēps
concordat cū vere. qd̄ habet aliquid luminis.
sed multū obscuritatis. Tertiu⁹ tempus fuit
regressionis siue recōciliationis ⁊ visitatiōis.
videlicet a natiuitate ch̄isti vsq; ad ascēsiōē
eiusdē p̄ quā facta est gratia hoib⁹ ⁊ p̄dicatio
euangelij: de qua dicitur. ecce nunc tempus
acceptabile. ecce nunc dies salutis. Hoc ē tēps
gratie. qua oriens nos visitauit ex alto. in quo
tēpore domin⁹ qui est sol iusticie. munduz sui
p̄sentia visitauit: ⁊ p̄pria doctrina sufficiēter

illustrauit. hoc tempus concordat cum estate
in q̄ claritas regnat. Quartū ē pegrinatiōis
videlz ab ascēsiōe dñi vsq; ad diē iudicij.
vbi erit consumatio seculi qd̄ tempus est hñs
nultum luminis. qz dei misericordia reuelata
sunt diuina mīsteria. habet tamen aliquid ob
scuritatis. nostra negligentia faciente: ⁊ sic cō
cordat cū autumnū: qui habet aliquid obscu
ritat: sed amplius claritatis. in primo tēpore
viroz fidei: flos sp̄ci: fructus caritatis: frigore
infidelitatis exaruerunt. In secūdo vinca dñi
aliquaten⁹ viruit ⁊ floruit. In tertio virens ⁊
florens fructus yberimos attulit. In quarto
cadentibus folijs verborum de colorati cepit.
Rursus tempus deuatiōis dictūz est tēpus
culpe ⁊ pene. Nam p̄pter ipsaz deuatiōem
homo subiectus est culpe ⁊ p̄pter culpā pene.
vnde dicit dominus putas cum venerit filius
hominis inueniet fides super terram. Tempus
reuocationis dicit tēpus doctrine ⁊ p̄phetie
p̄pter decalogū. per quod deus docuit gen⁹
humanū. Tempus reconciliationis dicit tēps
libertatis ⁊ gratie atq; leticie. Tps pegrinatio
nis dicitur tempus lucte ⁊ pene. siue laboris ⁊
penitentie: quod nos facim⁹ declinationis: ⁊
negligētie. Primūz fuit desperationis. Scdm
respirationis. Tertiū liberationis. Quartum
exercitationis. Dec quatuor tēpa rēp̄sentat
ecclesia singulis annis: siue status ecclesie per
hec quatuor tēpa variatur. Tempus hyemis
⁊ deuatiōis: in quo mors regnauit rep̄stat
ecclesia a. lxx. vsq; ad pascha recolens calum ⁊
penam primoz parentū. p̄pter eoz culpam: ⁊
ideo cantica leticie excepto gloria patri sub
centur. put sub ti⁹ de. lxx. dicitur. Siletur. n.
gloria in excelsis deo. quod ī testimoniū pacis
auditu est. quando veritas de terra orta est
⁊ iusticia de celo p̄pexit. Tempus veris ⁊
renouationis rēp̄sentat ecclesia in aduentu
dñi. per quē oīa renouata sunt: vsq; ad natale
dñi. Unde ad notandum qd̄ patres illius t̄pis
habuerunt aliquid luminis: sed multū obscu
ritatis: respectu sequentium. minora cantica
leticie cantat: gloria patri: ⁊ alleluia. s. maiora
supprimunt. s. gloria in excelsis. te oīū laudamus
⁊ sequētiās: put ibi dicitur. Quia enim hoc
tempore peccatum regnauit non propter igr
norantiam: vt mors prius: sed propter carnis
infirmitatem. ideo canitur alleluia. qz patres
huius tēpōis sub lege fuerunt. Sed gloria in
excelsis siletur: quod est signū pacis ⁊ iusticie.
quā lex dare nequiuit. Tempus estatis ⁊ re
conciliationis siue regressionis rēp̄stat ecclia
ab octauis pasce vsq; ad octauas penthe. quia
p̄ pascha agnuz reconciliamur deo omnia
cantica leticie: ⁊ fere post oēs dictiōes alleluia

multiplicans ad significandū habitū gaudii
de nostra resurrectione. Significat enī tēpus
illud statum felicitatis eterne: tunc etiā gloria
in excelsis canit. quia in resurrectione iusticia
id est caritas perficitur: et plena pax dabitur.
Duplex etiam alleluia canitur in albis et in do-
minicis illius temporis et stantes tunc oram.
In priuatis vero feriis gloria in excelsis et dou-
plex alleluia non canitur. licet semper alleluia
preterq̃ in lxx. dicat: prout sub tri. de. vij. dieb.
post pascha et in sequenti ti. dicitur. Tēpus
autumni et peregrinationis representat ecclesia
ab octauis penthe. vsqz ad aduentū domini.
quia nobis deo reconciliatis nō restat nisi vt
nos peregrinos reputemus. cum psalmista di-
cent. Advena ego sum et pegrinus et c. cātans
omnia leticie cantica: ad designandū gaudiū
de his quē sunt diuina misteria reuelata. qñqz
tamē aliqua cantica subicit: nec multiplicat
alleluia: sicut fecit in tempore precedenti: ad
significandū declinationem a bono quam
nobis negligētia nostra parit: et cātat alleluia
in spe resurrectionis: et gloria in excelsis p ius-
ticia reddita. Item quoti die dicit alleluia: sed
nō gloria in excelsis: vt dicitur sub tempore ad-
uentus. Cantat etiam alleluia post graduale i
signum laboris per quē ad patriam vite tran-
seundum est. Et premisso colligitur euidenter
q̃ recte in principio hyemis homo quasi despe-
rans dicit. Circūdederūt me genitus mortis
in principio veris quasi respirans dicit. Ad te
leuau animam meam. in principio architect.
ecclesie Petrus renatis per baptismum et illu-
minatis per gratiam dicit. Quasi modo geniti
infantes et c. In principio autumni exultās de
dei misericordia dicit. Dñe i tua misericordia
speraui. Sed attendens miserā in quazet sua
negligētia lapsus est. statim subiungit ṽsicultū.
Usquequo dñe obliuisceris me in fine: et gra-
duale. Ego dixi domine miserere mei sana aīaz
meam quia peccau tibi. Rursus hec quatuor
tempora considerantur scdm quatuor princi-
pales dici partes: que sunt nox ptinens ad tps
deuiationis. Nox enim obscura est et idolatre
ceci erant. Aurora ptinens ad tempus reuo-
cationis. Meridies ptinens ad tempus recon-
ciliationis: siue regressionis. Et vesp̃a ptinens
ad tempus peregrinationis. Designant etiaz
p quatuor principales christi actiones que sunt
natiuitas: passio: resurrectio: et aduentus ad iu-
dicium. Ad natiuitatem ptinet circūcisio: ap-
paricio: baptisumus: et purificatio. Ad passionē
ieiunium et tentatio. Ad resurrectionē: ascensio
in celus: et sancti spiritus emissio. Ad aduentū
ad iudiciū transfiguratio: et miraculor opatio
Item passio comparatur hyemi. natiuitas veri

resurrectio estati. aduentus ad iudiciū autūno
quādo vetustus dicit sedebit tenens ṽtilabz
in manu sua: et mundabit aream suam et c. Item
natiuitas christi concordat tēpori reuocatiois
seu renouationis. ppter pphetas q̃ euz multis
modis predixerūt. Passio christi tempore de-
uiationis propter penam culpe prioz parētuz
Resurrectio tempore regressionis: propter le-
ticiam. Aduentus ad iudiciū tempore peregrini-
nationis: quia huiusmodi tēpus durabit vsqz
ad diem iudiciū. vnde propheta. Advena sum
ego apud te et peregrinus sicut omnes patres
mei. Tempus ergo reuocationis siue renoua-
tionis: que facta est per leges et prophetas: du-
rat vsqz ad natale domini tantum: vt pmissū
est. Alij tamen dicunt q̃ vsqz ad septuagesimā
et ibi incipit tempus deuiationis. Sc̃dm
primum dictum queritur de tempore quod ē
a natale domini vsqz ad lxx. sub quo dictorū
temporum contineatur. Super quo dicunt
quidaz q̃ tempus quod est a natali vsqz ad oc-
tauas epyphanie pertinet ad tēpus regressiois
quod est tempus gaudiū: sicut et illud. vnde et i
quibusdam ecclesiis tunc albis vtuntur vestī-
mentis sicut et tempore paschali: neque tunc
ieiunatur: nec genua flectuntur. Reliqua vero
pars sc̃ilicet ab octauis epyphanie vsqz ad lxx.
sub tempore peregrinationis continet. et licet
Ysaas legatur die natalis domini. non ideo
dies illa est secundum ipsos de tempore reuo-
cationis. alia enī consideratione hoc fit et añ
euangelium in nocturnis et ante epistolam in
missa. Supponitur enim tunc basis columne
vt per vtrūqz testamentum natiuitas christi p-
betur. Item queritur quare a tempore veris siue
renouationis seu reuocationis incipiūt ecclie
officia. Videtur enim q̃ deberent incipe tpe
hyemis: siue deuiationis. q̃a prius est deuatio
q̃a deuiatione reuocatio. Propterea in tpe
deuiationis legitur primus liber theologie. sc̃z
Genesis. Super hoc dicunt quidam q̃ hoc
facit ecclesia ne incipiat ab errore. sed certe nō
dicitur temp̃ illud deuiationis eo q̃ ecclesia
illo tempore demet. sed quia errorem primorū
parentum recolat: vt nos ad penitentiā trahat
et ideo hec ratio non placet. Est ergo ratio. q̃
per aduentum domini omnia noua facta sunt
Vnde Apoc. Ecce noua facio omnia: ideo in
honorē aduentus domini a tempore renoua-
tionis incipit ecclesia officium suū. Preterea
si inciperet ab hyeme vtens ṽbis desperatiois
posset homo illa audiens desperare. merito g̃
incipit a vere: vt euz postea audierit verba de-
speratiois non desperet. quia precessit certa
promissio vere liberationis que fit i aduentu.
Incipit ergo a tempore renouatiois seu reuo-

orationis in quo tenet rem. Qui autem libri
 et quibus temporibus legantur: breuiter est vi-
 dendum. Equidem in plerisque locis ab aduentu
 domini usque ad natale eius. legitur ysaías. Qui
 quanto de christo vrbanius ceteris pphetauit.
 tanto natiuitati eius legitur vicinior: preterquam
 in ieiunijs quatuor temporum que proprias hnt
 lectiones. In ipsa etiam natiuitate non solum
 de illo legitur et cantatur: sed etiam de causis ipsius
 festiuitatis put i oibus fieri solet festiuitatibus.
 quod fit ad ostendendum magnum gaudium
 nobis celitus datum. In prima vero octaua
 post natale legitur in quibusdam ecclesijs de eplis
 pauli ad ipsam pertinentibus natiuitatem.

In octaua natalis de sermonibus et de ome-
 lia euangelij eiusdem diei. In epyphania de
 ysaia scdm Helasium papam. xrv. d. sancta in
 pal. In octaua epyphanie de ome. eiusdem diei
 Ab octaua epyphanie usque ad. lxx. canitur de
 psalmis et leguntur epistole pauli: in qb? legitur
 de labore et lucta et pugna ei?. In septuages-
 sima vero usque ad dominicam an ramos palmarum
 legitur penthateuiz. Septuagesima. n. tempus
 nostre captiuitatis et pene et culpe designat de
 qua mystice ad iherusalem redire debem: sicut
 per hebreos olim de babilonica captiuitate ex-
 euntes figuratum est. Ut ergo memores sint
 captiuitatis sue: qui sursum tendunt. Legitur
 primo de Adam qui in principio mundi factus
 est: et de eiectione eius de paradiso. deinde de
 diluuiio: et quomodo abraham exiit de terra sua
 et de mundi huius laboribus ad exemplum patien-
 tie: et sicut olim hebrei captiuitati ducti in babiloniam
 in tristitia fuerunt: fere usque ad finem
 lxx. annorum: et concessa sibi licentia repatri-
 andi gauisi sunt: sed non plenarie. ita et nos fere
 usque ad finem. lxx. dierum. scz in septuagesima
 tacem? voces et cantica leticie: vt premissus est.
 et sub ti. de tempore aduentus dicitur. Quin-
 decim tñ diebus ante pascha legitur Jeremias.
 quia ille apertius qz alij de passione tractauit: et i
 propria passione domini passionem psignauit.

Ab octauis vero pasce. xv. diebus: vel scdm
 alios usque ad quartam dominicam p? pascha.
 Apo. legitur et cantatur: ppter misteria passionis
 et resurrectionis: que Johanni revelata sunt: et
 apostoli predicauerunt. In Apo. n. fit mētio
 de ciuitate nona iherusalem. Deinde usque ad
 ascensionē leguntur epistole canonice: et actus
 apostolorum: et cantatur de psalmis. qz et David
 pphetauit de passione et resurrectione: et asce-
 sione: et apostoli predicauerunt: que a dño didi-
 cerunt usque ad ascensionē eius corporali pntia
 pfuentes. Inter ascensionē vero et penthe.
 cantatur de ipso festo: qz discipuli sursum sub-

leuati. pmissa patris munera expectabant.

Ab octauis penthe. usque ad kalēdas augusti
 leguntur libri regum: et paralipomenon: et can-
 tatur deus omnium: quia sicut Samuel: Saul
 David: et alij pro lege domini pugnaverunt. sic
 et nos postqz accepimus donum spiritus sancti
 in baptismo. virtute debemus pugnare cōtra
 demones formati: nati: nutriti: et armati. A ka-
 lendis augusti usque ad kalēdas septembris. le-
 gitur et cantatur de sapientia: qz in pugna maxime
 necessaria est sapientia: vel quia Augustus ictus
 est mensis: et in sexta etate qua deus venit: de-
 bemus propter eius presentiam sapienter viuere
 quia inter nos audita est sapientia ipsa que ex
 ore altissimi prodit. Rursus mensis ille calidus
 est et medius in anno. Per quod media hois
 etas designatur. et i media etate ubi quisqz ab
 estu vicioz plus accenditur: plus succurrere
 debet sapientia. In septembri legitur et can-
 tatur de Job: Thobia: Esdra: Iudith: et Bester
 quia hij aduersa patienter sustinerunt et ecclesia
 in fine mundi aduersa omnia p domino tollez
 rabit. A klis octobris usque ad nouembrem
 leguntur libri machabeoz: et cantatur de eis
 quia iste octauus mensis leticijs resurrectionis
 mistificat. quia sicut iudei finitis pñijs et restau-
 rato templo in hymnis et cōfessionibus bene-
 dicebant dominum: sic in gloria resurrectionis
 et magne festiuitatis de victis pñijs diaboli
 sancti et iusti i domino festinabunt et gaudebunt
 iuxta illud. Beati qz habitāt in domo tua dñe.

A kalēdis nouembris usque ad aduentum dñi
 legitur ezechiel: et daniel et duodecim prophete
 minores cum responsorijs. vidi dominum etc.
 Ezechiel enim vidit quatuor animalia i figura
 quatuor euangelistarum: que natiuitatē passi-
 onem resurrectionem et ascensionē docuerunt.
 Isti ergo ideo ante aduentum leguntur: quia
 clarius christi aduentum predixerunt. Deniqz
 Aurelius papa in burcardo li. iij. c. hij qui sta-
 tuit vt hij qui inuenti fuerint libros famosos et
 ignotos in ecclesia legere vel cantare excōmū-
 centur. Ex premisis ergo liquet qz in ecclesia
 libri noui et veteris testamenti leguntur quod
 etiam in suis locis dicitur. et de ordine etiam
 aliorum librorum dicitur sub dominica. xi. p?
 penthe. et est notandum qz testamentum du-
 pliciter accipitur. Nam promissio ipsa. scilicet
 id quod testatur seu legatur dicitur testamētū
 Unde nouum testamentum dicitur gratia si-
 delibus promissa. scilicet fides: caritas: ceteraqz
 virtutes sue vita eterna in futuro et virtus in
 presenti vita. et apostolus: ideo noui testamēti
 mediator est vt repromissionem accipiant qui
 vocati sunt hereditatis eterne: extra. de cele.

mis. et in mare. s. ceteris. Scriptura etiam qua illa promittuntur dicitur testamentum unde nouum testamentum dicitur scriptura noui testamenti. Et vetus testamentum dicitur scriptura veteris testamenti de conse. di. iij. sicut in sacra. in prin. Et hec quasi humana similitudine dicuntur. Sicut enim qui testamentum condit heredem instituit cyrographus facit testes aduocat. agenda per heredem indicit. Sic et deus pater volens filios israel in terra promissionis heredes instituere cyrographus fecit. i. legem dedit. testes acciuit. s. Moysen et Aaron et agenda per illos edixit. et hoc est vetus testamentum. Sed quia id transitoria et temporaria repromittebat. extra de cele. mis. mare. s. ceterum. ideo christus volens christianos. s. fideles eterne hereditatis heredes facere consequenter nouum testamentum condidit. s. euangelium aduocauit testes. s. apostolos: eisq. agenda indicit quod testamentum tandem morte propria consecrauit. Propterea testamentum est testatio mentis qua quisq. quod mente concipit ore testatur. et per scripturas corroborari iubet. xij. q. ij. s. sit illud. Unde de hac etiam similitudine hec et illa scriptura dicitur testamentum.

Ceterum ideo illa scriptura dicitur vetus. t. Primo quia vetera. i. terrena. s. ad veterem hominem pertinentia promittebat dicens. si hec et illa feceritis bona terre comedetis. Et iterum terram fluentem lacte et melle dabo vobis et similia. unde illud vetus et transitorium fuit. Secundo dicitur vetus. t. quod per veterem hominem. s. per Moysen veterem vetustate peccati ministratum fuit. Tertio quia nouo superueniente cessauit et desijt tanq. aliquid vetustum. unde apostolus vetera transierunt: ecce noua facta sunt omnia. Quarto dicitur vetus respectu noui: quia eo fuit antiquius tempore. Quinto quia a vetustate peccati non liberat. Hec vero scriptura nouum dicitur testamentum. Primo quia noua. i. celestia. s. ad celestium hominis conseruationem pertinentia promittit dicens. Qui agrum aut domum et centuplum accipiet et vitam eternam possidebit. Secundo dicitur nouum: quia per nouum hominem. i. ab omni peccato immunitum. s. per christum ministratum est. Tertio dicitur nouum. i. vltimum quia nouissimum hominis. t. immobile perferuerat: quod testatoris obitu confirmatur: ut extra de cele. mis. cum mare. s. ceterum. et xij. q. ij. vltim. a. Hinc enim dicitur eternum. i. perpetuum quasi durabile ac immutabile. De quo dictum est in quarta parte sub septima particula secrete. super verbo noui et eterni. Libris enim iam non moritur. et mors illi ultra non do-

minabitur. de conse. di. ij. semel. Quarto dicitur nouum respectu veteris: quia illo magis est nouum tempore: vel quia vetus lex est quasi radix. Ipsum vero nouum. t. est quasi fructus. Quinto quia innouat. Non enim illud discit nisi homines pertinentes iam ad nouum testamentum quod est regnum celorum. Circa libros ecclesiastici officij sciendum est q. ipsius officium consistit in cantu et in lectione. de eorum tres sunt libri. de lectione sex. Sunt etiam quidam alij libri ecclesiastici: prout in secunda parte in fine tractatus de sacerdote dictum est. Sane tres libri de cantu sunt: antiphonarius: gradualis: et trochanarius. Antiphonarius a digniori: v. ab antiphonis nomen sumpsit: q. s. beatus Ignatius patriarcha audiuit per angelos de cantari: cum tamen ibi sint responsoria atque versus. In plerisque tamen locis liber ille responsorium a responsorijs que ibidem continentur appellatur. Gradualis dictus est a gradualibus qua in eo continentur. qui a pluribus officijs nuncupatur ab officijs: seu introitibus qui ibi continentur. Graduale dictus est a gradibus: prout dictum est in quarta parte sub ti. de gradualis. De institutione gradualis: antiphonarij: et lectionarij in sequenti ti. dicitur. Trochanarius est liber continens tropos id est cantus qui cum introitu misse dicuntur: presertim a monachis. vocatur etiam tropi sequentie siue profe. et kyrieieison. et neume. et dicitur a tropos quod est conuersio. de quo in eadem parte sub ti. de introitu dictum est. Quidam etiam hunc librum prosarium a prosis appellant. Ut talianus cantum romanum instituit. et organo concordauit. Ceterum libri lectionis sunt isti. Primus est biblioteca. Secundus omeliarius. Tertius passionarius. Quartus legendarius. Quintus lectionarius. Sextus sermologus. Biblioteca a greco nomen accepit. et est nomen equiuocum. s. locus in quo libri reponuntur. et ro-lumen ex omnibus libris veteris et noui. test. a Jer. compositum. Omeliarius est liber continens sanctorum omelias. et legitur in dominicis. et in natali. et in festis sanctorum propria euangelia habentium. et in pascha et pentheco. cum seralibus eorundem. Omelia autem id est q. bona laus. siue verbum ad populum. Et nota q. plures fecerunt omelias: videlicet Augustinus: Jeronimus. Beda: Origenes: Gregorius et alij. Beda tamen alias non composuit nisi q. Augustinus composuerat: sed suis verbis eadem superueniuit. Nam Augustinus verba disputationis habuit. Beda vero stilum sermonis et lectionis. Quare Beda vocatur venerabilis in septima parte sub eius festo dicitur. Item

non omnes omelie autentice sunt: vt quedam Origenis q̄ ad heresim dicitur declinasse. Aliq̄ tamē omelie ipsius a beato Jeronimo teste papa Belasio leguntur fuisse correcte seu approbare. xv. di. sancta in palea. et quando ille in ecclesia leguntur nomen actoris propter heresis infamiam subicitur. sicut et nomen salamōis qui deceptus fuit a mulieribus tacetur in lectionibus propter infamiam idolatrie. sed dicitur lectio libri sapientie. sic etiam quia moyses befitauit ad aquas contradictionis: quia dominum exacerbauit. nō dicitur lectio libri genes. Moysi legislatoris: sicut dicitur lectio libri Apoc. beati Joannis apostoli. De hoc agitur in probemio quinte partis. et sub sabbato paschali. Volunt tamen quidam q̄ in principio omeliarum ipsius dicatur omelia Origenis correcte seu approbata a Jer. et in sequentibus dici debet omelia eiusdem. Passionarius est liber continens passionēs sanctorum. et legitur in festis martyrum. Plures autem sunt passionarii: quorum quidam canonizati sunt: quidam vero teste papa Belasio. xv. di. sancta in palea sunt apocriphe: vt de beato Georgio et L. i. rito et Juliana. et alij quidam quos heretici compilasse dicuntur: quare in ecclesia legi interdicitur antheros papa statuit martyrum gesta scribi. et in ecclesijs haberi. et hoc propter maximum presbyterum martyrio coronatum. Legendarius autem vocatur liber ille vbi agitur de vita et obitu confessorum: vt Hilarij Martini et aliorum confessorum. et legitur in festis eorum: dū tamen authenticus sit. Lectionarius est in quo lectiones epistolarum Pauli. et alie leguntur. qui quandoq̄ epistolaris dicitur et etiam legendarius dici potest. Sermologus est liber continens sermones: quos Leo papa et alij plures sancti composuerunt. et legitur in festis confessorum a natali vsq̄ ad octauas epiphanię. In purificatione beate Marie. et in festo omnium sanctorum. et in pluribus alijs. Considerandum est quoq̄ trium scripturas precipue in ecclesia frequentari. s. dauid prophete: qui fuit homicida: p̄ditor: et adulter. Mathei apostoli qui fuit publicanus. et in hoc ipso infamis. et Pauli qui fuit crudelis christi et ecclesie persecutor. et etiam Augustini qui fuit manicheus. et tempore Theodori imperatoris cōuersus est: quod fit in exemplum: videlicet vt alij peccatores nō desperent: s. speret. si tñ penituerit posse veniam consequi quantūlibet graui noxia perplexi sint. et orationes et elemosinas eorum post penitentiam posse deo complacere. Et est sciendum q̄ beatus Jeronimus tempore Damasi pape corripit psalterium. lxx. iter-

pretum. quod tunc cantabatur vbiq̄. et adhuc iuxta ordinationes Bre. pape qui postremo officium ecclesiasticum ordinauit secundum illud antiphonas: responsoria: alleluia: tractus et alia quedam in ecclesia decantamus. Subsequenter vero psalterio ipso iterato corrupto. Idem Jer. illud de nouo integre ex greco trāstulit in latinum: prout ipse in ipsius psalterij probemio attestatur. quod nouum dictus Damasus rogatus ipsius Jeronimi instituit decantari: et vulgariter gallicum appellatur. et quasi vbiq̄ legitur. et fere cōmuniter cum suo probemio in textu bible habetur. Premissus vero psalterium secundum. lxx. romanis remansit: et hodie illo vtuntur: Deniq̄ idem Jer. attendens q̄ iudei nobis improperebant q̄ psalterium falsificauerimus: quoniam a suo vero discordabat tertio psalterium de verbo ad verbum ex hebreo transtulit in latinum: quod in pluribus a gallico discrepat ac romano: pauci tamen illud habent: quibus ab omnibus et in textu bible deberet haberi. Et nota q̄ quidam portant psalterium. sed in eo non psallunt: prout dictus est in. e. de laudibus matutinis. Que sunt dominice et dies et priuilegiati: et principales. et qualiter dies dominica maior est alijs diebus quibus nominibus dies septimane appellantur: et qui sint dies profesti: quos festiuales siue solennes in probemio. vij. partis dicitur. Gregorius papa. xxi. di. c. si instituit ne in ecclesia romana dyaconi cantari debeant: sed solum euangelij electionis officia inter missarum solennia exsoluant. Psalmos vero ac reliquas lectiones subdyaconi. vel si necesse fuerit minores ordines exhibeant siue dicant.

De tempore aduentus rubrica.

Aduentus sicut premissus est ecclesiastica officia ab aduentu domini: quod est tempus renouationis incipiunt merito ab hoc tempore reducimus initium assumendum. Prenotandum igitur est q̄ beatus Petrus primo instituit tres septimanas integras ante natale veneri in commemorationem aduentus christi: et quartam que tamen nunquam perficitur quia vigilia natalis non est de aduentu: vt infra dicitur. Agitur ergo aduentus domini per quatuor septimanas ad significandum q̄ est quadruplex aduentus filij dei: sed vltima nunquam finitur: quia sanctorum gloria que dabitur in vltimo aduentu. s. ad iudicium nunquam terminabitur. Primus aduentus est in carnes. s.

in vtero virginis assumptam: de quo dictum est.
 O sanna filio dauid benedictus qui venit i no
 mine domini. Secundus in mentes qui descen
 dit: de quo iohannes. xiiij. c. Ad eum
 veniemus et apud eum mansionem faciemus.
 Et dicit sapiens. Domine emitte sapientiam tu
 am et mecum sit. De his duobus habetur Aba
 cuc. ij. Si moram fecerit expecta eum: quia ve
 niens veniet et non tardabit. Tertius adue
 nus est in morte cuiuslibet: de quo dicit beatus
 Jacobus. Patientes estote usque ad adventum
 domini. et Mathei. xiiij. Si sciret pater fami
 lias qua hora veniret filius eius. ideo et vos estote
 parati et iterum si prima vigilia venerit. idem
 in iuventute: et in secunda et ita inuenerit. s.
 in penitentia: beati sunt servi illi. Quartus erit
 in maiestate qui erit in die iudicii. de illo legis
 isaie. iij. c. Dominus ad iudicium veniet cum se
 nioribus populi sui. Et nota quod primus adue
 nus liberat animas a dyaboli seruitute. Secun
 dus liberat eas a peccato. Tertius a pena. Quar
 tus corpora liberat. Verum ecclesia non ce
 lebrat nisi duos adventus. s. in carnem et ad iu
 dicium. Nam primum et secundum reputat. p
 eodem. ideo enim venit in carnem ut veniat in
 mentem: ideoque dictum est veniens veniet et non
 tardabit. veniens. s. in carnem veniet. s. in men
 tem. et iterum quia uterque misericordie est. Si
 militer tertius et quartus habentur pro eodem
 quia uterque est iusticie ratione vnius effectus.
 Celebrat ergo ecclesia aduentum huiusmodi
 sub binario ut filijs suis generet timorem et amo
 rem dei: unde in primis. Eleuamini porte eter
 nales et timor domini sanctus qui permanet
 in eternum. Et amor. s. ipsius qui similiter in et
 num durabit. unde i. ad corinthios. xij. c. Caritas
 nunquam decedit de pe. di. ij. caritas. Timor et au
 tem debemus ei et domino: amorem ut patri.
 Unde Malachi. ij. Si ego sum pater vbi est a
 mor: et si dominus vbi est timor. Celebratur
 ergo aduentus per quatuor septimanas. In p
 rima specialiter de primo aduentu cantat eccle
 sia. In secunda et tertia de secundo. et ideo quia
 antiqui patres primum aduentum tantum ex
 pectauerunt. Secundum vero antiqui et moder
 ni. In quarta vero septimana recolit ecclesia
 tempus in quo dominus descendit in vterum
 virginis. Unde tunc. Rex celi desuper: et nu
 bes pluant iustum: aperiatur terra et germinet
 saluatorem. Item tempus a primo aduentu us
 que ad secundum recolit ecclesia inter penthec.
 et aduentum domini in quo cantat alleluia in
 spe resurrectionis. et gloria in excelsis deo. pro
 iusticia reddita. et dicit quotidie alleluia: quia

spes eius non infirmatur. Sed gloria in excelsis
 deo non dicitur quotidie: sed tantum i festis: quia
 semper in fide: non semper i operibus laudat.
 quotidie enim offendit: licet semper in fide ius
 ticiam teneat. De hoc dictum est in problemio
 huius partis. et dicitur sub ti. de. vij. diebus post
 pascha. Ceterum per tres adventus hebdoma
 das patres trium temporum accipimus. Pri
 mi fuerunt ante legem qui procul a deo remo
 ti clamabant. Ad te leuani. Secundi sub lege quod
 doctrina legis instructi. et ideo ad lumen pro
 prius accedentes in introitu: populus syon ap
 pellatur. Tertius fuerit. propheta: presens illi quos ius
 titie christi natiuitas et symeon: et quia redem
 tor est prope. dicitur in introitu. Gaudere.
 Asserunt etiam quidam quod in officio prime heb
 domade agitur de vocatione iudeorum. In of
 ficio secunde de vocatione gentium. unde ibi
 dicitur. Ad saluandas omnes gentes. In offi
 cio tertie de vocatione vtriusque populi. Unde
 ibi dicitur. nota sit omnibus hominibus. Rur
 sus cantatur in prima in persona iohannis. In
 secunda prophetarum. In tertia apostolorum.
 In quarta in persona doctorum. Tempore ad
 uentus tacetur gloria in excelsis: quod perti
 net ad natiuitatem: et in nocte natiuitatis de
 notius et audius decantetur. Ad notandum
 hunc hymnum primo fuisse nocte illa ab ange
 lis decantatum. quodque maior gloria christi est
 in ecclesia tempore noui. et quam fuerit i veteri. La
 cetur etiam missa est: quod pertinet ad resur
 rectionem. Merito autem tacetur vtriusque in
 aduentu: quia tunc vtriusque expectatur. pari et
 am ratione tacetur par vobis: quod similiter per
 tinet ad resurrectionem. Tacetur etiam de
 um laudamus: quia nondum presens est quem
 expectamus. et ad presentes tantum hoc canti
 co uti solemus. Et nota quod hec tria non semper
 se concomitantur: ut dicitur in problemio
 septime partis. Sed quare alleluia non tacetur
 hoc tempore cum sit canticum leticie: nam in
 aduentu est ieiunium: nec tunc nuptie celebra
 tur. Preterea est ieiunium meroris aut exulta
 tionis. Si meroris omnia cantica exultationis
 debent taceri. Si exultationis omnia debent
 dici: ergo et gloria in excelsis deo. Solutio
 Ieiunium est partim exultationis: et partim me
 roris. Exultationis est ratione primi aduentus
 s. in carne. de quo mentio fit in hoc tempore.
 Meroris est propter secundum aduentum. s.
 ad iudicium. de quo fit ibi etiam mentio. et ideo
 in eo quedam cantica leticie dicuntur: et que
 dam sub tacentur. et ieiunatur propter aduentum
 seuere iusticie et meroris. alleluia ergo non sub

ricetur: quoniam tempore aduentus aliquid ē
 leticie propter spem quam habuerunt antiqui
 de christi incarnatione. et propter nostram cer
 titudinem quam habemus per primum aduen
 tum de futura glorificatione: sed in .lxx. non sic
 quia totum tempus illud meroris ē: et ideo tūc
 non dicuntur cantica angelorum: sed hominum
 ut ibi dicitur. In festis vero .lx. lectionum q̄
 occurrunt in aduentu debet celebrari missa d̄
 solennis. in tertia cū gloria in excelsis et ite mis
 sa est. et deponuntur cappe nigre seu violacee.
 et assumuntur solennes a ministris et sacerdo
 te prout festum requirit. In hora vero nona d̄
 ieiunio missa dicitur. et tunc dalmatice et subtri
 lia siue tunicelle dimittuntur. et competentes
 tempore et ieiunio resumuntur sicut in tertia p
 te subtri. de dalmatica dictum est. Hoc quoq̄
 tempore officium beate virginis non dicitur i
 ecclesia: quia totum officium huius temporis
 ad laudem eius pertinet. et no. q. Urbanus pa
 pa. ii. qui fuit creatus. MD. lxxviii. et sedit anis
 xiii. mensibus quatuor in concilio apud claro
 montis. celebrato. statuit ut officium beate vir
 ginis quotidie diceretur. et in die sabbati solen
 niter fieret. in quo officio matutino dicuntur
 ille lectiones. O beata Maria quis digne sum
 pre ex illo sermōe. Aug. loquimur dilectissimi
 et. Hoc etiam tempore non debet fieri specia
 liter commemoratio alicuius sancti prece den
 tium christi aduentum. non quia omnes illi in
 infernus descenderunt. et ideo ecclesia occide
 talis pro eis non solemnizat. nec etiam sequen
 tium: quia cum hoc tempore ecclesia de adue
 tu filij dei solemnizat. non est aliorū solennitas
 admiscenda. imo minor cedit maiori: quia ad
 ueniente p̄ncipe cessat magistratus. Jecirco
 cum ipse sit p̄mius et corona sanctorum om
 nium. et sit omnia in omnibus et sufficiētia sin
 gulorum. superfluum foret recurrere ad aliorū
 suffragia mendicata. L. de pala. sacra. largi. l.
 scriceis in p̄m. l. xij. Generalis tamen com
 memoratio omnium sanctorum bene fit. quo
 niā licet sancti ex aduentu filij dei speciale gau
 dium et p̄mium assecuti fuerint. maius tamē
 de generale gaudium eorum extitit: quia crea
 turam rationalem ex unione ad diuinam natu
 ram viderunt ineffabiliter sublimata: quia ex
 go bonum commune preponderat particula
 ri. et per consequens generale gaudium eorum
 gaudio speciali: quia illud quod p̄missum est
 fuit omnib⁹ sanctis utriusq̄ testamēti ad gau
 dium. Jecirco conueniens est ut tempore ipsi
 us aduentus eorum gaudium communiter et
 generaliter recolatur. et in generali omnium
 sanctorum commemoratione singulis diebus

dicitur antiphona illa. Ecce dominus veniet
 et. que pertinet ad quartum aduentum in
 quo apparebit gloria sanctorum. dicitur etiam
 cum ipsa antiphona oratio illa. Conscientias
 nostras quesumus domine visitando purifica
 re. in qua similiter concordando cum antipho
 na. fit generaliter commemoratio de omnib⁹
 sanctis: dum dicitur ibi: et veniens cum omni
 bus sanctis. et tunc pertinet ad quartum adue
 tum. s. in maiestate. In multis tamen locis
 subtrahuntur verba illa: cum omnibus sanctis
 et tunc pertinet ad secundum aduentum. s. in
 mente. Non fit etiam commemoratio de cru
 ce sicut fit in alijs temporibus ne prius videat
 dominus passus q̄ natus. et iterum ne fiat con
 tra illud p̄ceptum. Exo. xxij. et. xxiii. Non co
 ques beduz in lacte matris sue idest christum
 non crucifiges dum adhuc tener et lactans est
 Contra hoc p̄ceptum fecerūt iudei qui chris
 tum eadem die. i. eadem sexta feria in qua ut
 quod dicunt conceptus est crucifixerunt.

Notandum autem est q̄ tempore aduent⁹ om
 nes antiphone dominicales in matutinis lau
 dibus terminantur per alleluia ad significan
 dum gaudium de certitudine aduentus salua
 toris habitum: et in matutino officio sit quasi
 p̄dicto. Et in matutinis laudibus notetur ex
 ultatio. Item in prima secunda et tertia ebdo
 mada repetitur responsoia dominicalia: sed
 in quarta sunt specialia que per ebdomadam
 cantantur. et sunt quindecim quia ille expecta
 tur venturus qui instituerat vetus testamētū
 et erat instituturus nouum. Quindenarius eiz
 numerus consistit ex septenario et octonario.
 septenarius ad vetus. octonarius vero ad no
 uum refert et testamentum. In singulis quo
 q̄ septimanis cantus renouatur propter gau
 dium proficientium: qui proficiunt de virtute
 in virtutem: ut videant deum deorum in syon.

Illud etiam notandum est q̄ prima domi
 nica aduentus nunq̄ esse potest ante quinto
 kalendas decembris. nec etiam post tertio no
 nas decembris. sed quecumq̄ illarum. vij. litte
 rarum que inter dictas kalendas et nonas in
 cluduntur representauerit dominicam. ibi est
 prima dominica aduentus. Sed et i dominica
 proximiori festo beati Andree vel kalēdas dec
 embreis siue ante siue retro est semper initium
 aduentus. et si ipsum festum cadit in domini
 ca ibi etiam est initium aduentus. Aduent⁹
 continere debet. xxi. diē idest tres septimanas
 integras ad minus: p̄ter vigiliam natalis do
 mini. Veruntamen cum aduentus incipiat a
 die dominica. si forte contingat similiter nata
 le in die dominica venire oportet. tēp⁹ aduect⁹

per quatuor ebdomadas protelari. alioquin vigilia natalis et sabbatum quatuor temporum cōcurrerent in eadem die: quod esse nō potest. lxxi. di. de ieiunio. quia vtrunq; illorum propriū habet officiū: et ad diuersa tēpora pertinent. Nam sabbatum est de aduentu: sed vigilia ad tempus gaudij pertinet cū non sit de aduentu sed de natali: et sic aduentus non haberet. xxi. diem excepta vigilia natalis sicut dictum est. Quod vigilia pertinet at ad tempus gaudij patet ex ipsa ordinatione. Bre. qui vltimas aduentus antiphonas posuit de euangelio. s. compleri sunt dies. et ecce completa sunt omnia. Quando ergo natale est i dominica quatuor tempora celebrantur in penultima ebdomada. Si autem natale venerit in secunda feria. vel deinceps vsq; in dominicā. tūc post. xxi. diem habebit in quo fiat vigilia. et quā festum venerit in secunda feria fiet officiū de vigilia in die dominica que propriū non habet officiū. et tunc propter dominicā cantabitur alleluia. Sed ieiunabitur in sabbato precedenti tam pro vigilia natalis q̄ pro ieiunio quatuor temporum. de hoc etiam dicitur sub ti. d. capite ieiuniorum. Non est etiā ignorandum q̄ licet in principio sit in prima dominica aduentus cantetur introitus. Ad te leuauit. Si q̄ tamen diligenter attendat in dominica precedenti illam preparatio aduentus domini. quo ad quedam inchoatur quod ostendit epistola que tunc secundum quosdam legitur. Ecce dies veniunt dicit dominus: et suscitabo dauid et c. et finis euangelij eiusdē dici. s. abiit ihesus trans mare: quod est Jo. vi. c. Docet idem insinuat ubi dicitur. Die est vere propheta qui vēturus est in mundum et c. satis enim conueniens est q̄ i precedenti dominica inchoetur: quia non respiceret desperans nisi certa promissio vereli berationis precederet: qua audita respirās clamat. Ad te leuauit animam meam et c. In quinta igitur ebdomada ante natiuitatem domini inchoatur preparatio aduentus quo ad quedā. unde et in antiquis gradualibus et lectionariis titulus est talis. quinta dominica ante natiuitatem domini sunt quinque officia dominicalia et quinque epistolae et quinque euangelia. In quarta vero dominica ante natiuitatem domini inchoatur preparatio aduentus quo ad officiū matutinale. et quo ad multiplicē officiū varietatem et inuolutiones: quia ergo quatuor sunt officia dominicalia ab illa dominica vsq; ad natiuitatem. Ideo in antiphonariis noctis intitulatur quarta dominica. Quadruplex autem ratio huius duplicis intitutionis librorum et inchoationis aduentus reddi consuevit. Prima quia per lectionarium recolimus a duentū do

mini in mundum significatum esse per quinque mundi etates. per antiphonarium vero recolimus aduentum domini nunciatum esse per quatuor ordines librorum. s. per legem: per prophetas per psalms: et per initium euangelij narratis domini conceptionem. Initium euangelij vocamus quicquid est in libro luce: qui hystoriam ante natiuitatem domini plenius ceteris protulit sicut de angelo a zacharia misso annunciante natiuitatē precursoris. et sicut de propheta illa. Benedictus dominus deus israel. et de gabriele archangelo ad virginem misso. et similibus. Secunda est quia actor lectio narij nos hortatur ut purgemus hospicium nostri corporis q̄ per quinque sensus sordidatum est ad suscipiendum deum: quia i sordibus habitare despiciat rex venturus. Actor vero antiphonarij nos docet purgare corpus nostrum. constans ex quatuor elementis facientes dignam mansionem deo regi venturo. Juxta illud ego et pater ad eū veniemus et mansio ē apud eum faciemus. Tertia est quia in quarta dominica que ad spirituales et non in quinta que ad seculares pertinet: ut dicitur in ti. se. in nouantē cantus. Spiritualium enim est canticum nouum cantare et non secularium: qui cum adhuc quasi veteres sint: et mala eorum adhuc recentia: potius lugere q̄ gaudere debent. Renouatus quidem cantus gaudium electorum signat qui perficiunt de virtute in virtutem in qua videbitur deus deorum in syon. Quarta est quia in ecclesia duo sunt ordines hominum expectantium domini aduentum: et studentium ad digne suscipiendum deum venturum. vnus ordo in seculari conuersatione studet. alter in spirituali. Seculares qui rebus transitorijs studēt que quinque corporis sensibus administrantur per quinque ebdomadas intelliguntur. Juxta illud euangelij Ioan. Erant viri quasi quinque milia. Si quidem. v. milia viri secuti designant eos q̄ in seculari adhuc habitu positi exterioribus possident bene uti nouerant. ipsi namq; saturantur quinque panibus: quia legalia instituta eis proponenda sunt: que per quinarium numerū propter. v. libros moysi intelliguntur. Per quatuor vero septimanas spirituales intelliguntur qui rebus transitorijs abiectis nudi nudum se quantur existimare: qui per quatuor euangelia ad potiorem perfectionem excitantur. Quod etiam ad istos quaternarius numerus pertinet at apparet in alio euangelio i quo quatuor milia hominum qui sunt euangelica perfectione sublimes leguntur refecti. vii. panibus id est septiformi gratia eruditi et repleti. Hanc distinctionem figurauit dominus moysi quando in

ingressu tabernaculi iussit pōi. vij. columnas
 ⁊ ante oraculum vnam ante sancta sanctorum
 quatuor: prout legitur Exo. xxxvi. ⁊ xxxvii. c. si q
 dem. v. columnę exterius posite sunt seculares
 qui in exterioribus maxime versantur. iiii. colu
 ne ante sancta sanctorum sunt spirituales: qui q̄si
 interius positi domino deuotius obsequuntur.
 vna columna ante tabernaculum vnitatem fi
 dei quam tam isti q̄ illi colunt designant. ⁊ p
 pter hanc causam clerici seculares in vesperti
 nis officiis. v. psalmos cantant. Adonachi ve
 ro ⁊ religiosi qui altiorę eligerunt viam. non ni
 si quatuor: in quo se perfectiores ostendunt.
 Quod autem quadratum est ex quacumq; par
 te vertatur manet idē ⁊ firmū. Similiter ⁊ per
 fectus quocumq; loco ⁊ tempore idē ⁊ immo
 bilis manet.

De prima dominica aduentus dñi Bica.

Rima dominica de ad
 uentu que est q̄r
 ta a natali domini. ⁊ in qua secu
 dū quosdā inchoatur officiū ad
 uētus pertinet ad spirituales. Et
 ideo in ea innouantur cantus. precedens vero
 que quinta est ad seculares sicut in precedenti
 ti. dictū est. Ad spirituales pertinent duo versi
 culi. quoz vnus frequentatur in vespertino of
 ficio. i. *Rorate celi desuper.* Alter in matutino
 i. *vox clamantis in deserto.* In primo ostendit
 tur quid facere debeant. in secundo exequunt.
 Ipsi sunt celi rozantes: ⁊ nubes pluentes. Ros
 est subtilior: ⁊ pluuie grossior. Tunc sunt rozā
 tes quando de incarnatione saluatoris subti
 lia dicunt: vt illud verbum caro factum est ⁊ si
 milia. tunc sunt pluentes quando grossiora. i.
 intellectu. faciliora dicunt: sicut est q̄ Maria
 desponsata est Ioseph. ⁊ q̄ puer natus ē i bet
 lehem. ⁊ reclinatus i presepio ⁊ huiusmōi. Isti
 faciunt q̄ operatur terra ⁊ germinet saluato
 rem. Ad litterā terra est virgo Maria que aper
 ta q̄ritum ad fidē cordis sine damno virginita
 tis. ⁊ concepit ⁊ peperit saluatořē. Sed morali
 ter terra est cor humanū quod viri spirituales
 sua predicatione aperiunt vt germinet saluato
 rem. i. christus in eo informetur. Juxta illud ap
 postoli Filioli mei quos iterum parturio dōce
 xps informetur in vobis. Isti sunt vox claman
 tis in deserto. i. in mundo parate viam dñi: rec
 tas facite semitas eius. Uie sunt opera. semite
 sunt cogitationes quas debemus parare i ad
 uentu saluatoris. Hanc preparationē notat or
 ratio que post cōmunionē hac die in missa seq
 uitur. Suscipiamus domine misericordiam tuā

in medio tē. ⁊ ex eo q̄ in fine illius oratiōis di
 citur congruis honoribus precedamus. Uia
 ergo parare est penitentiam agere ⁊ predicare.
 Semitas rectas facere est post mandata consi
 lia obseruare. Sane huius dominice totum
 matutinale officium pertinet ad primū aduē
 tum: vt premissum est. Legitur enim ysa. qui d
 aduentu loquitur apertius q̄ aliquis alius pro
 pheta. vnde in secundo ca. ipius habetur. Ecce
 mons tē. In primo vero habetur de nequicia
 iudeorum. Primum responsorium est. Aspici
 ens a longe quod est de primo aduentu. ⁊ non
 sumitur de aliquo libro theologie. nec compi
 latum est a Grego. ordinatore matutini officij:
 sed a quodam eius monacho quod inde appa
 ret: quia illud infra ebdomadam non reperit.
 Sed omnia alia responsoria sic que ab ipso Gre
 go. edita sunt. ⁊ si obiciatur q̄ illo oempro nō
 remanent: nisi octo responsoria isti dominice.
 Respondetur q̄ nouem sunt computato illo.
 Ecce dies veniunt quod secundum ordinem
 Grego. nouum est. ⁊ cantatur in vespers sab
 bati precedentis. Cantatur autem hoc respon
 sorium in persona Jo. bap. vel sponse dicentis.
 Aspiciens a longe a terra videlicet ad celum. vi
 deo dei potentiam venientem: ⁊ licet proprie
 patri potentia assignetur. hic tamen potentia
 accipe filium dei cui data est potestas in ce
 lo ⁊ in terra: qui est potens dominus in prelio:
 cui propheta. *Alcingere gladio tu. su. se. t. po.*
Dic venit: dum se visibilem monstrauit ⁊ nebu
lam totam terram tegentem. Dec nebula ē dei
miseriordia que prestat refrigerium contra es
sum viciozum. Hanc moyses intrauit cum ad
suscipiendum legem ascendit. Hanc Petrus i
tellexit cum in nube lucida videns dominum
moysen ⁊ helyam dixit. Faciamus hic tria ta
bernacula. Dec populus i desertum deduxit. ⁊
ab igne protegit. Dec est virtus altissimi que d
ginem obumbravit que totā terrā regit: quia
miseriordia domini plena est terra. Dec etia
nebula est humanitas filij dei que totum mun
dum saluat. medicina enim omnium in festina
tione nebulę. Nebula etiam potest dici infide
litās: seu ignorancia. Ignorabat enim homo
deum seipsum nate solum. ⁊ concupiscentiā
esse peccatum. Dec nebula totam terram rege
bat: quia omnes declinauerunt. i. in. f. i. Jte ob
uiam ei. ⁊ dicite nuncia. n. f. t. e. qui reg. es i po
pulo israel. Similia dixit Joannes discipulis
parate viam domino. ⁊ per discipulos ad xpy.
Tu es qui venturus es: an aliū expectamus ob
uiā sponso. i. per viā caritatis. ⁊ dicite nuncia
nobis: quasi dicat reuela nobis per tuā preien
tia si tu es messias in lege promissus. ⁊ si regna

tutus es in populo israel. Porro i solito modo primū responsorū habet in quibusdā ecclesiis tres versus sicut et responsorū primū natalis domini. Primo ad significandū qd iste aduentus domini saluat homines triū temporū. s. illos qui fuerunt ante legem: sub lege: et sub tempore gratie. Et propter hoc etiam fit triplex repositio. prima a remotiori quo ad finē. et postea a minus remoto. et postea a propinquiori ad ostendendū qd patres primi tēporis remotiores fuerunt ab aduentu xpi qd patres secūdi et tertiū et p̄s secūdi tēporis magis remoti qd p̄s tertiū. Deinde reincipitur responsorū ad denotandū desiderū et ad significandū qd debemus attribuere finē et principiū boni operis ei qui est alpha et omega. ab exordio. Ultimo dicitur versibus subiungitur gloria patri: quia omne desiderū et seruiciū ad deū trinum est referendū. et ibi non fit reiteratio partis sed totius responsorū: quia post vitā presentē omnia opera consumantur. et tunc erit deus omnia in omnibus. et consumatio et sufficientia omnium. Secūdo ideo premissum responsorū tres habet versus et unū gloria ad signandū quatuor aduentus. de quibus in ea. precedenti premissus est. et ad signandū quatuor tempora. s. tempus ante legē. tempus legis. prophetie et gratie. Allos quens enim ecclesia omnes homines qui fuerunt ante legē: quorū pauci secuti sunt unū deū dicit i primo versu. Quicq terrigene et c. i. o vos omnes mali: boni: diuites: et pauperes ite obuiam ei. et dicite. Indica nobis si tu es ipse qui regnaturus es in populo israel. In secundo versu in persona hominū qui fuerunt sub lege in qd aliquid fuit imperfectionis: quia data fuit in firmis alloquitur ipsum legislatorē. Qui regis israel itēde qd diceret. qd populus israel i lege tua regis. et sicut pastor ouem deducis. Indica nobis si tu es ipse qui regnaturus es i p̄lo israel. Incertio tam ex dictis prophetarū certificatiō aduentu saluatoris ex desiderio clamant. Excita potenti i tuā et veni qui regnaturus es in populo israel. In alijs vero ecclesijs est tertius versus Tollite portas. In quarto gratias agēs saluatori de aduentu suo qui dignatus est venire immo toti trinitati dicit Gloria patri. Tertio responsorū ideo tres habet versus: quoniam lex et psalmodia et prophetia hūc saluatoris aduentum prenunciauerunt. Quarto tres versus patres triū temporū significant. Patres quidē ante legē hūc aduentū preuiderunt. Patres sub lege desiderauerunt. Patres gratie predictauerunt. Dicit ergo baptista vel ecclesia. Vos patres ante legem quicq terrigene s. h. i. v. d. et Dau. Ite obuiā ei. Terrigenas vocat malos: qd

terrena sequuntur filios hominū dicit bonos diuites. subdit quos terrigenas appellauerat. propter pauperes quos filios hominū. Vos ergo quicq. i. quilibz terrigene: malicia: diuites et filij hominū spiritu pauperes. qd estis simul in vno in vno ouili agni et bedi. Ite obuiā ei et nos mali per ingressum incipiat. vos boni per progressum proficiatis. Vos etiam patres sub lege dicite. Qui regis israel intēde qui deducis velut ouem ioseph. nūcia nobis et c. Qui regis israel iudaicū populū per doctrinā legis domini vidēt. qui deducis. i. de virtute ouis velut ouē. i. innocentem. Ioseph. i. populū gentilem augmentatum per frumentū mortificatum. intende super nos idem lumen pietatis in funde et nūcia nobis et c. vos quocq patres sub gratia dicite. Tollite portas p̄inc. vel. et eleua. por. eter. et c. Qui regnaturus et c. O principes et potestates aeris huius. et o genimina viperarū tollite. i. auferre portas mortis. i. vicia per que dyabolus intrat ad corda. et o porte eternales. i. virtutes ad eternitatē ducentes eleuam contra vicia. et vos introibit et habitabit in nobis rex glorie regnaturus et c. in populo israel. E nota qd ad tertiū versum nūcia nobis qd p̄s testamēti noui certificati sunt de aduentu xpi. p̄s gratie certi s. de introitu regis glorie. Ulex qd nūq sufficit nec sufficit fides i carnalīs sine fide trinitatis. Jō succinif glia patri. et qd venit in humanitate vctur et c. et in maiestate. iō r̄sōrū denuo repetit. In repetitōe vero nebulā accipias ad lras. Iuxta illud veniet i nubibz celi. et sicut nubes suscepit eū. et alibi nubes et caligo in circuitu eius. Secūdū r̄sōrū ē. Aspiciebā in visu noctis sumptū p̄ Bez. de Daniele. c. vii. x̄p̄s venturū. p̄betante qd his v̄bis m̄steriū incarnatōis v̄bi qd in principio erat apud deū ap̄uit dicēs. Aspiciebam in visu aut visu noctis. Triplex qd ē visio. s. noctis an gr̄a: diei sub gr̄a: et lucis in gloria. In nocte na viderunt p̄iarche et p̄phete qd sub nube fuerunt. et hoc Daniel aspicebat i visu noctis. In diuturna viderunt apostoli qdus xpi humanitas apparuit. In lucida videbunt filij dei facie ad facie. Hāc distinctionē v̄itas i euāgelio inuīt dicēs. Abrahā exultauit vt videret diē meū: vidit et gauisus ē. Ite multi reges et p̄phete voluerūt videre qd vos videt et n̄ viderūt. Sed et ecce in nubibz celi filij hominis veniebat: nubes celi caro v̄bi. de qd Esayas. Ascēdit dñs sup nubē leuē: et datū ē ei regnū et honor. s. nomen qd ē sup oē nomē qd ē ab eīno datū: sed i tpe manifestatū. et omnis populus tribz et lignē fruiēt ei. Nam et Esayas ait ei curuabuntur omnia genia et iurabit omnis lingua in domino.

Tertium responsorium Misit est angelus
 Gabriel: quibus verbis Lucas texuit ordinem
 annunciationis. Quartum est. Ave maria gra
 plena: quibus verbis idem Lucas modum co
 ceptionis annunciat. d. Spiritus sanctus super
 ueniet in te: et spiritus altissimi obumbrabit tibi.
 Superueniet inquam in te protegendo te: et ab
 omni sorde purgando. et exide virtus altissimi
 s. verbum dei obumbrabit tibi: et te carnem su
 mendo. quod enim ex te nascetur sanctum vo
 cabitur filius dei. christus enim qui non est co
 ceptus ex virili semine merito sanctus nascit:
 et dei filius appellatur. Sequitur versus Quo
 modo in me fiet istud interrogatiue: et sic quo
 modo sunt due dictiones: vel admiratiue et est
 una dictio. Quintum responsorium Salua
 torem. In quo incarnato per apostolum con
 firmatur. Sextum est Ecce virgo concipiet.
 Septimum. Ecce dies veniunt. In quibus
 hoc idem per prophetas roboratur. Octauum.
 Obsecro domine. In quo idem per legem co
 probatur. Nonum est. Audite verbum. In
 quo idem per prophetas comprobatur. Lau
 des matutine utriusque sonant aduentum. No
 enim ita agitur aliquando de vno aduentu quo
 niam et de alio admisceatur: sed pauca de secun
 do habentur: et hoc propter representationem
 gaudij ne spes luxuriat in presumptionem. Si
 quides prima antiphona que de fine iohannis su
 mitur est aperte de primo aduentu. Unde ibi
 dicitur in illa die. s. quando Messias veniet. mo
 tes. i. apostoli seu magni predicatorum stillabunt
 dulcedinem. s. verbi dei. et colles. s. minores p
 dicatores fluent lac. s. simplicitatis doctrine mino
 ribus et maioribus. Secunda. s. iocundare par
 tim est de Esaiam: partim est de zacharia. Tunc
 enim iocundata est secundum zachariam syon
 idest ecclesia de iudeis: et exultauit hierusalem
 idest ecclesia de gentibus. Tertia. s. ecce domi
 nus veniet est de secundo aduentu. s. in maiestate.
 Quarta est Omnes scientes. Tunc enim
 omnes. i. de omni genere scientes. s. saluti. et sci
 entie doctrinam venerunt secundum Esaiam
 ad aquas baptismatis et doctrine. Quinta est
 Ecce veniet propheta magnus et ipse renoua
 bit hierusalem. s. dando legem et noua conden
 do precepta. Hoc tempore dicitur per horas ca
 pitulum illud. Egreditur virga ysa. xi. c. et illud
 in diebus illis. Jer. xxi. c. et illud erit in nouissi
 mis ysa. ii. c. et illud ecce virgo ysa. vii. c. et illud
 venite ostendamus ysa. li. c. Ad missam ve
 ro introitus est. Ad te leuavi et quia per adue
 tum domini in carnem spes maxime eleuatur.
 Sic enim deus dilexit mundum: et filium suum
 unigenitum daret. et iterum: proprio filio non

pepercit et. Et nota quod si quidam excitentur
 alij tamen somno torpent. Ideo cantor incipi
 ens. Ad te leuavi animam meam exaltando vos
 cem ab inferiori ad superius. procedit quod p
 prium est excitantis: quod etiam notatur in episto
 la ubi dicitur. Hora est iam nos de somno sur
 gere. Sequitur versiculus Vias tuas domine
 demonstra mihi: quia christus veniens nobis
 vias suas indicauit. Unde ysa. Erit mons do
 mus domini et. Venite ascendamus ad mon
 tem domini: et ad domum dei iacob et docebit
 nos vias. Que autem sint vie ille ostendit e
 pistola que est ad Ro. xiii. c. Scientes quia ho
 ra est iam nos de somno surgere. In eo enim
 quod ibi dicitur. Non precessit: dies autem appropin
 quabit assignatur affectus: quia factus est
 dies quando natus est sol. et ideo sequitur sic:
 ut in die honeste ambulemus. s. in omnibus op
 eribus bonis. et induamus nos in similitudine
 christi: ut sic filij dei simus: quia propter hoc
 filius dei est homo: ut homo fieret filius dei.

Orationes primum aduentum respici
 unt. et possunt etiam adaptari congrue ad secun
 dum. Postea sequitur responsorium in quo
 ostenditur spes que facta est in ortu solis. vni
 uersi qui te expectant et. Sequitur alleluia
 Ostende et: quia tunc ostendit dominus faci
 em suam: quia qui videt saluatur. Unde cum
 dixisset dominus ceco. Quid vis ut faciam tibi.
 Respondit Raboni ut videam: quam faciem non
 poterant homines antea videre: quia erant in
 regione umbræ mortis. Sed lux orta est eis quod
 possunt videre. Quod autem dicitur ostende
 nobis domine. s. est sensus. da nobis domine
 cognitionem tuam. Facies enim dei in scrip
 turis sanctis non caro sed diuina cognitio in
 telligitur: quia per faciem conspectam quis co
 gnoiscitur. Sequitur in quibusdam ecclesiis
 is euangelium Mathei. xxi. c. Cum appropin
 quasset et. quod ad passionem pertinet quo ad
 litteram. Ad diem vero hanc quo ad allegoriam
 et spiritalem intelligentiam. Venit enim tunc
 dominus hierusalem per bethage que interpre
 tatur domus bucce idest ad ecclesiam que par
 ua erat in qua christus apparuit per confessio
 nem et per montem oliueti per quam designa
 tur eminentia misericordie per quam venit fi
 lius dei mundum et misit discipulos suos dicentes.
 Ite in castellum idest in mundum. et inuenie
 tis asinam et pullum idest iudaicum populum
 qui dure cervicis est. et gentile sine iugo legis.
 Ite per huiusmodi animalia ostendit vias suas.
 humilia enim sunt. Unde in Mattheo discite
 a me quia mitis sum et humilis corde. Legit et
 ideo: quia ibi habetur. Benedictus qui venit in

nomine domini qđ pertinet ad primū aduentū:
 ⁊ propter alia verba legitur in alijs ecclesijs illō
 Lum appropinquaret Ihesus: quod dicitur i
 dominica palmarum. In alijs vero ecclesijs le
 gitur euangelium Principium euangelij Ihesu
 christi ⁊c. quod est Marci. i. c. propter illa v
 ba. Ecce ego mittam angelum meum ante faci
 em tuam. Et nota qđ in textu euāgelij nō cō
 tinetur principium: sed initium. Sed ecclesia
 ponit principium pro eo qđ legens euangelium
 statim premisit in. t. Initium sancti euangelij:
 ne idem repeti videatur. In nonnullis ecclesijs
 ia etiam legitur. Erunt signa sequitur offertori
 um de spe. ad te leuanti ani. m. ⁊ post cōmunio
 de eodem. ⁊ propter idem legunt euangelium
 illud. Erunt signa quod est luc. xxi. c. quod per
 tinet ad secundum aduentum. vbi dicitur pro
 pe est regnum dei. Cui adaptatur epistola. vbi
 dicitur propior est nostra salus: ⁊ quia prope ē
 regnum tuum domine. ideo ad te leuauī dicis
 in introitu cantor. i. vetus homo: vel Ioannes
 baptista vt quidaz dicunt. dicit ad te leuauī. a.
 m. deus meus. ⁊ ideo vias tuas domine demō
 stra mihi. ⁊ hoc in responso. ⁊ ostēde nobis
 dominemī. tuam. ⁊ hoc in alleluya. ⁊ quasi de
 mia certificatus concludit in post cōmunio
 ne. Dominus dabit benignitatem. i. affectum
 bonum ⁊ terra nostra. s. caro dabit fructum id
 est bona opera.

De secunda dominica aduentus dñi Rica.

In hac secunda domi
 nicā aduentus:
 vñ premissum est agitur de secun
 do aduentū. vñ quia gaudere me
 lius est qđ flere. ⁊ dilectio melior
 qđ timor. Ideo in eo quedaz dicuntur pertinē
 tia ad secundum aduentum: ⁊ quedaz vtrū
 qđ. Ecce enim in matutinis primū responsozū
 est Hierusalem cito veni ⁊ salus tua: tunc omīs
 plorabunt: modo est tempus gaudij. aliud ē d
 primo ⁊ secundo aduentu. Preterea ibi sunt
 duo versus secundum quasdam ecclesias. Ad
 idem exprimendum sicut ⁊ in alleluya: vt iā dī
 cetur. Primus est Hierusalem si me audieris
 ⁊c. ⁊ vtitur dominus verbis Moysi: vt in
 telligatur qđ ipse est qui Moysi loquebatur.
 Aliquando etiam vtitur verbis Salamonis vt
 sciamus qđ ipse est sapientia de qua locutus est
 Salamon. Istud responsozium sumptum ē de
 mieba: ⁊ etia illud quod sequitur. s. bethlehe.
 Quedam tamen ecclesie illud dicunt in domi
 nica sequenti. ⁊ est de primo aduentu. ⁊ loqui
 tur de generatione temporali christi ⁊ eterna

de temporali cū dicit bethleem ciuitas dei sum
 mi: quia in bethleem natus est. De eterna cum
 dicit ⁊ egressus eius sicut a principio dierum.
 De alijs. R. pater. In laudibus prima anti
 phona est de secundo aduentu. Ecce i nubib⁹
 celi ⁊c. In missa vero introit⁹ pater: ad vtrū
 qđ hoc modo: populus syon: ecce dominus ve
 niat ad saluandas gentes. 34. xxx. c. In vtroq;
 enim aduentu saluat. Sequitur ⁊ auditam fa
 ciet dominus vocem laudis sue. Ipse enim est
 turtur cuius vox audita est in terra nostra: quia
 attulit nouum tempus vox eius in secundo ad
 uentu erit venite benedicti patris mei ⁊c. vsus
 autem ad secundum pertinet aduentum. Qui
 regis israhel intende: qui dedit ioseph. i. de
 hoc mundo ducis ioseph. i. augmentum in bo
 no. sicut ouem. i. simplicem: ⁊ quia i maturinis
 primū responsozium est hierusalem. Et i mis
 sa introitus est populus syon ideo i hac domi
 nica fit statio in ecclesia que dicitur hierusalem.

Sequitur oratio ex cōtra domine corda no
 stra ad preparandas vnigeniti tui vias ⁊c. que
 est de primo aduentu tantum. Epistola vero
 est de secundo. Quęcunq; scripta sunt ⁊c. Ad
 Ro. xv. c. vt per patientiam ⁊ cōsolationē scri
 pturarum spem habeamus: ⁊ sic inuitamur ad
 spem: vt que patimur leuā fiant. Responso
 rium pertinet ad vtrūq;. Ad primū tam vī
 cit. Ex syon species decoris eius. Ad secundū
 cum dicitur Deus noster manifeste veniet. vt
 sus vero ad primū tantum. Congregate. s. o
 vos angeli illi sanctos eius. i. predicatorēs bo
 nos qui ordinant testamentum eius. s. nouum
 super sacrificia id est super vetus testamentū.
 Primus etiam est quod animale est: sicut dicit
 apostolus. Deinde quod spirituale: vel quod dī
 cit congregate hoc in primitiua ecclesia maxie
 necessarium fuit. s. o vos boni predicatorēs: vt
 Paulus ⁊ alij. Deinde sequitur alleluya qđ
 in solito modo habet duos versus secundum
 quasdam ecclesias: ⁊ hoc fit quia ibi de dupli
 ci aduentu agitur. Primus est de prima cui dī
 citur Letatus sum ⁊c. Ante primū enim ad
 uentum christi desperabant homines de salu
 te. Tunc vero letati sunt quando audierunt qđ
 filius dei homo factus erat. Secundus versus
 est de secundo. Stantes erant pedes nostri id
 est affectus nostri in atrijs ⁊c. Jam enim in spe
 ⁊ desiderio ibi sumus. Euangelium est Lu
 ce. xxi. c. s. Erunt signa in sole ⁊c. ⁊ est in secun
 do aduentu tantum. ibi enī ostendunt signa qđ
 fiet ante diē iudicij. quoniam totus mundus tur
 batione sua iudicium domini ostēdet. Ibi eti
 am sequitur. Dis autem fieri incipientibus re
 spicite ⁊ leuate capita vestra. ecce appropiqua

bit redemptio vestra. Ecce spes. Quedam verò ecclesie legunt euangelium. Cum audisset Joannes. Quod similiter ad secundum pertinet aduentum ex eo quod Joannes querit. Tu es qui venturus es. an alius expectamus. Lui dominus. Ecce ego veni ad redimendum. Et rursum veniam ad saluandum. Quod ex signis coiecturare potestis: quia et ceci videntur. Offertorium est de primo aduentu. Post communio iberusalem etc. qua est Baruch. iiii. r. v. c. est de utroque. In tertia vero et quarta feria. et sabbato legatur euangelia de testimonio christi. s. de Johanne et testimonio Johannis de christo et eius aduentu. De quo etiam loquitur epistola. Patientes estote: que tunc dicitur.

De dominica tertia aduentus domini. Rubrica.

Equitur tertia domini in qua

similiter agitur de secundo aduentu. Unde in nocturnis primum responsorium est. Ecce apparebit dominus super nubes

candidam. i. super carnem que erit candida per gloriam immortalitatis ut mali timeant in secundo aduentu. Nam in primo aduentu apparuit dominus super nubem leuem. i. immunes a peccato. et sumitur hoc responsum de apoc. ubi dicitur. Vidi. et ecce nubes candida. versus est de utroque aduentu. In laudibus prima antiphona est de secundo aduentu. Venerit dominus et non tardabit. et illuminabit abscondita tenebrarum. i. q. i. multi. Omnia enim manifesta erunt: quia libri conscientiarum aperti erunt coram eo. In missa vero introitus est de secundo aduentu. Gaudete in domino semper: ad philipenses. iiii. c. Apostolus enim non loquitur de primo aduentu. cum dicit dominus prope est: sed de secundo aduentu: unde inuitat ad gaudium spirituale per quod firmiter expectamus gaudia secundi aduentus. Unde dicit. Gaudete in domino semper. s. expectando secundum aduentum. et repetitur gaudete: quia gaudium spirituale facit nos dulciter sustinere omnia aspera mundi: ut nihil euellat nos a spe eternorum: et ideo quia ita necessarium est gaudium spirituale ista reperit. vel propter gaudium de utroque aduentu: quod habent sancti. Unius gaudij custos est modestia. et ideo sequitur modestia nostra etc. Hoc gaudium quod est pax omnibus sanctis optat ecclesia filiis suis in versu cum dicit. et pax dei que exsuperat omnem sensum. s. hominis: quia nullus homo habet totum vim pacis huius. Collecta. s. au

tem tuam quesumus domine: est de aduentu in mentem. Audita enim consolatione de aduentu domini sacerdos orat ut tenebras quas patimur in eo quod falso iudicamur sua visitatione illustret.

Epistola. Sic nos existimet homo etc. qua est prime ad corinthios. iiii. c. est de secundo. alie ecclesie dicunt epistolam. Gaudete in domino semper: que est ad philipenses. iiii. c. est de secundo: alie ecclesie dicunt epistolam. Gaudete in domino semper: que est ad philipenses. iiii. c. R. de primo qui sedes super cherubin manifestare coram effraim idest fructificantem in bonis operibus beniamin idest filium dextre. et manasse qui obitus est terrarum. hoc fiet in iudicio. Versus etiam Qui regis israel: est de primo qui ducit ad secundum. Alleluia Excita domine etiam est de primo. Euangelium Cum audisset Joannes etc. quod est Mathei. xi. c. similiter est de primo. Quidam enim de discipulis Joannis non credebant christum esse messiam. promissum illegit. unde misit eos ad christum ut interrogaret eum. Tu es qui venturus es. an alium expectamus: ut per visa miracula christum iam venisse cognoscerent quasi diceret ipse multo melius scire deberet quod ego. et dixit eis Ihesus ceci uidentur etc. quasi dicens vos estis magistri: non ergo scitis hoc quod dicitur in psal. xxxv. Time saliet sicut ceruus claudius. et aperientur lingue mutorum et loquitur de tempore messie: quas si. d. facta probant. Offertorium etiam est de primo aduentu. Post communionem de secundo. Dicite pusillanimes confirmamini. Operetur enim quod pusillanimes confortentur ad hoc ut sustineant tribulationes: et sic expectent cum fiducia secundum aduentum.

De quarta feria et ieiunijs quattuor temporum rubrica.

In hac septimana fiunt ieiunia quattuor temporum. Unde hic primo de illis. Secundo de alijs ieiunijs.

Tertio de huius diei officio prosequamur. In primitiis quidem ecclesia statutum fuit quod ieiunia quattuor temporum fierent ter in anno. Sed Calixtus papa. lxxvi. di. Ieiunium constituit quater in anno fieri. Nam et iudei quater in anno ieiunabant. s. ante pascha ante penthecostem. ante cenobegiam. in septembri: et ante encenia. De quibus dicit i. phemio vii. partis. Si enim tantum ter in anno in tres partes diuiso ieiunaretur: forte remanerent aliquid dies de quibus primitias non redderemus. In istis

eniz ieiunij primicias temporis exsoluim⁹. et
iaz dicitur. De quibus Zacharias ait. Ieiunium
quartum: quintum: sextum: et decimum domui iuda: et
iberusalem in dies festos vertetur in gaudium.

Quater ergo ieiunamus in anno. Primo
et quatuor elementa in nobis viciata. i. corp⁹
nostrum ex eis constans in quatuor anni tem
poribus castigetur. Homo enim constat ex
quatuor elementis quantum ad corpus: et ex
tribus potentiis quantum ad animam. scilicet
rationali: concupiscibili: et irascibili. Ut ergo
illa moderentur in nobis. quater in anno ieiunamus
per tres dies ut quaternarius numer⁹
ad corpus: et trinarium ad animam referatur.

Si quidem annus diuiditur in quatuor tempora
que sunt. Ver: Estas: Autumnus: et Hyems: q⁹
propter sua delectamenta a dei amore nos auer
tere solent. Ver calidum est et humidum: tunc
ergo ieiunamus ut elementum humoris castiget⁹
in nobis ne consentiat false pulchritudini veris.
Ieiunamus itaq⁹ contra luxuriam ex humore
et calore nascentem. Estas calida est et secca: tunc
ergo ieiunamus ut elementum caloris in nobis
castigetur ne consentiat incendio carnali. vel
tunc ieiunamus contra superbiam quia tunc
fructus terrarum qui florent et maturantur. su
perbiendi materiam prestant. Autumnus est
frigidus et siccus: tunc ergo ieiunamus ne aliquo
languore animi areamus et defluamus. et sine
pinguedine olei in tabernaculo eterno inueni
amur. vel tunc ieiunamus contra auariciam: quia
tunc messes colligimus et habemus. Hyems
frigida et humida est: unde tunc ieiunamus ne
membra nostra fluctu atq⁹ luxu soluant⁹ in co
mestationibus et potationibus. ac per hoc amor
dei negligatur. vel tunc ieiunamus contra pi
gritiam: quia torpemus frigore. Ieiunamus
ergo in dictis quatuor temporibus anni: ut per
ieiunia preseruemur a viciis: et que delinquimus
in illis purgentur. Rursus quoniam quodlibet
tempus tres habet menses: ideo quater ieiunamus
in anno tres dies. unum diem ieiunantes pro
mense: ut sic satisfaciamus in die quod delinquimus
in mense. Secundo etiam ideo ieiunamus
nam primum ieiunium fit in martio. scilicet in
prima septimana. xl. ut in nobis virtutum ger
mina oriantur: et in nobis marcescant vicia que
nequeunt omnino extinguere. Secundum fit in
estate in septimana penthecostes. Quia tunc
venit spiritus sanctus: et nos debemus esse fer
uentes in spiritu sancto. Tertium fit in septem
bris ante festum Michabelis quando fructus
colligunt⁹: et nos debemus deo reddere fructum
bonorum operum. Quartum fit in decembri.
quando herbe moriuntur: quia et nos mundo

mortificare debemus. Tertio ideo quia ver
refertur ad puericiam. Estas ad adolescentiam
Autumnus ad maturitatem: sine virilitatem.
Hyems ad senectutem. Ieiunamus ergo in
vere ut simus pueri per innocentiam. In estate
ut efficiamur iuvenes per constantiam. In
autumno ut maturi per modestiam. In hyeme
ut senes per prudentiam et honestam vitam.

Quarto ideo in quatuor anni temporibus
ieiunamus: ut deus nobis conseruet omnia que
ad humanum usum in illis temporibus de terra
nascuntur. Quinto ad significandum quatuor
que fuerunt in illis quatuor temporibus. scilicet
conceptio domini in vere. natiuitas in hyeme.
conceptio iohannis baptiste in autumno. et eius
natiuitas in estate. Sexto secundum Jero.
ob diuersas plagas que illis temporibus acci
derunt. In quibus autem diebus et quare hec
ieiunia fiant: in. xiiij. parte sub tit. de anno solari
dicitur. Hec ergo ieiunia vocantur quatuor
temporum. quia in premisiis quatuor anni te
poribus fiunt. Vocantur etiam ieiunia tri
plici: pro eo quia fiunt tribus diebus: quibus
homines ieiunant in septimana. Antiqui enim
ieiunabant eisdem feriis et postea superaddita
sunt ieiunia ista. Vocantur etiam ieiunia primi
ciarum. quia cum in lege preceptum sit: ut pri
micie et decime deo offerantur. placuit sanctis patribus
ut dicit Aug. in libro de doctrina christiana. sol
ueret decimas et primicias temporis: unde pro
primiciis instituerunt ieiunia quatuor temporum
et inde dicta sunt ieiunia primiciarum. pro de
cimis vero instituerunt ieiunium. lx. Scien
dum autem est quod ieiunia veris alia primo insti
tuta fuerunt in prima septimana martij. Esti
ualia in secunda iunij. autumnalia in tertia sep
tembris. hyemalia in quarta decembris. Sed
propter multa que inde surgebant incommoda.
statuit Leo papa. lxxvi. di. huius. ut hyemale
fiat in tertia septimana aduentus. Vernalia in
prima septimana quadragesime. Estiualia in
septimana post penthecostem. autumnalia vero
fiat secundum veterem institutionem. Quare ieiunia
instituta sunt in dictis mensibus et quare eis
fiunt ordinationes. vide in septima parte sub
sabbato post dominicam. xxiij. et in probemio
secunde partis. Laue tamen in computatione
septimanarum mensis septembris. quia si ipse
mensis incepit in prima vel in secunda vel in
tertia vel in quarta feria: illi dies computantur
pro prima septimana illius mensis. et in tertia
ab illa ieiunium fiet. Si vero mensis ipse ince
perit in quinta vel in sexta vel in septima feria. tunc
in sequenti dominica incipies computare primam septi
manam et in tertia post illam ieiunium fiet: et

sic dies precedentes nihil operantur: quoniam ad computationem septimanarum. Uerum tamen secundum primariam ecclesie institutionem. ieiunia uerba dicuntur prima: quia fiebant in prima mense. scilicet in ianuario. quod apud romam primus mensis fuit. Ieiunia etatis dicuntur quarta: quia fiebant in quarto mense. scilicet in Junio. Ieiunia autem in septima. quia fiunt in mense septimo. scilicet in septembri. Ieiunia hyemis decima. quia fiunt in decimo mense. scilicet in decembri. Unde Zacharie. viii. c. ieiunium primum et ieiunium quartum et ieiunium septimum et decimum. mensis erit donum inde in gaudium. lxxvi. di. ieiunium quartum. Sed cum hec ieiunia recolantur quatuor anni tempora ut dictum est. quare aguntur in primo mense et in quarto et in septimo et in decimo: cum principia temporum non sint in his mensibus. Rursus hoc ieiunium tractum est de veteri lege. unde agitur in illis mensibus nostris. secundum numerum mensium illius temporis. Iudei enim secundum lunationes ieiunabant. scilicet in prima in quarta in septima et in decima: et hoc est quod legitur ieiunium primum. ieiunium quartum. ieiunium septimum: et ieiunium decimum: quia sicut in prima lunatione est principium anni illorum: sic et Martius est principium anni nostri. Quod autem ieiunia nostra ortum habuerint a veteri lege apparet ex hoc quod a ieiunio ueris usque ad estiuale sunt. xiiii. ebdomade. quia tot generationes fuerunt ab Abraham usque ad Dauid. Item ab estiuale usque ad autumnale sunt similiter. xiiii. septimane quia tot generationes fuerunt a Dauid usque ad Ieconiam. Item ab autumnale usque ad hyemale alie. xiiii. quia tot reges fuerunt a Ieconia usque ad Lhasum. computatis regibus illis quos Mathheus in suo euangelio pretermisit.

De alijs ieiunijs Rubrica.

Uia de ieiunijs

quatuor temporum mentio facta est. Consequens est ut de alijs ieiunijs hic aliqua perstringamus. Est autem ieiunium commune omnium membrorum satisfactio ut. scilicet. satisfacciant peccata quod commiserunt vel gesserunt: ut si gula peccauit ieiunet et sufficit. quia enim sola fuit in culpa: sola sit in pena similiter si oculus: unde Iere. Oculum meum deus predatus est animam meam: et per fenestras octo: meorum mors intravit in animam et angustia. Oculo nihil est neque? et sic de alijs membris. Vel ieiunium est per se monia victus et abstinentia ciborum. Augusti. dicit maximam et perfectam ieiunium est abstinere ab iniquitatibus et a carnis voluptatibus et delectationibus? huius? seculi: ubi

Pius papa de con. di. v. nihil ait nihil prodest orare et ieiunare. nisi mens ab iniquitate et ab obsecrationibus lingua cobibetur: et dicitur ieiunium a ieiuno quod est quoddam ieiunium in homine quod semper est vacuum et subtile sic et nos ieiunantes debemus esse vacui a suis perfluis: et a vicijstam in corpore quod in mente.

Auctoritas ieiunij est ex tribus. ex persona ex loco et ex tempore. Ex persona quia precepit deus Adee et Eue: ut abstinerent a fructu ligni scientie boni et mali. Ex loco. quia in paradiso institutum fuit: et initium habuit. xxxvi. di. vi. Ex tempore. quia ab antiquo preceptum est celebrari: creato namque homine in primo mundi exordio dictum fuit ei de ligno scientie boni et mali ne comedas: et quia fuit celebratum ante legem a Moyse: et sub lege ab helia. et in tempore gratie a Lhaso. Moyses enim non comedit neque bibit. xl. diebus. Helias quoque ambulauit. xl. diebus: et xl. noctibus in fortitudine sub cineribus panis. et Lhasus? xl. diebus? et xl. noctibus ieiunauit. Fuit etiam celebratum in sex etatibus. Nam in ea etate que fuit ab Adee usque ad Noe fuit abstinentia carnis: et vini. xxx. di. ab exordio. A Noe uero in posterum fuit concessus vinum et carnes: et sic de ceteris etatibus. Lamentatur autem ieiunium ex exemplis: quoniam Eua quod in ieiunauit et abstinuit in paradiso et uirgo permansit. Adam quia ieiunium uiolauit a delicijs paradisi in summam miseriam corruit. Helias quod ieiunauit in celis curru igneo raptus est. Moyses post ieiunium cum deo locutus est. Iherusalem per ieiunium liberatur a Sennacherib tempore regis Ezechie et Ysaie. Iona quoque predicante prestatu uenia nimis in sacco: et cinere et ieiunio penitentia agentibus. Ieiunamus etiam exemplo apostolorum: ut dicitur sub quarta feria petre. Porro ieiunium aliud corporis est et carnis. aliud mentis. aliud auaricie. aliud fastidientis. aliud dispensationis. aliud deuotionis. aliud uoluntatis. aliud compassionis. aliud suppletionis. aliud compactionis. aliud inspirationis. aliud circumspectionis. aliud rationabile. aliud irrationabile. aliud glitatis. aliud quantitatis. aliud numeri. aliud summe exactionis. aliud alteritatis. aliud zecrophagie. aliud meroris. aliud exultationis. aliud uanitatis: siue ypocrisis. aliud uirtutis siue caritatis. aliud indictionis. aliud necessitatis. aliud institutionis. aliud uoluntatis. aliud prauitatis. Sane ieiunium corporis et carnis est: quando quis abstinet a cibis ne nimis pinguescat: vel ut ab infirmitate liberetur: vel quod comedere non potest. et huius? meriti. Ieiunium mentis est quod quis abstinet a vicijstis: uel etiam a cibis ne caro pinguescat lacinijs. Ieiunium auaricie ut bursae parcat.

Ieiunium fastidientis est qđ sit et appetat.
Ieiunium dispensationis est quod celebrat
in vigilijs solenniu diez et magnaz festiuitatu
vt natalis domini. que ideo dicuntur vigilie.
quonia antiquitus in precipuis festiuitatibus
duo nocturnalia agebantur officia et populus
qui ad festa venerat tota nocte in dei laudib⁹
i ecclesia vigilabat: qđ adhuc Rome et i plerisq;
locis in magnis festiuitatib⁹ p̄sertim sanctoz
patronoz ecclesiariu obseruat. Sed qđ luozes
et cantores conueniebant in turpib⁹ cātilenis
et saltationib⁹ et cōmessationib⁹ potationib⁹
et fornicationibus intendere ceperunt. ppter
hec et multa alia inconuenientia que fiebant
huiusmodi vigilie sunt interdicte et institutz
vt loco earu fiant ieiunia: que ieiunia adhuc re
tinent nomen officij: nam coīter vigilie et non
ieiunia nuncupantur. Si quis tamen ieiunare
et honeste in ecclesia vigilaret: vtiq; bñ faceret
pur sit in natiuitate iohannis baptiste ppter
eius reuerentiam. hec igitur institutio dicitur
dispensatio quia ieiunium ponit loco vigiliarū
de hoc dictū est in. v. parte subit. de nocturnis
Ieiunius deuotiōis est ad qđ qđ necessario
non tenetur quod inferius voluntariuz appel
latur. Ieiunium votiue pmissionis est vt si
quis vouet quod certa die ieiunabit: vel a car
nib⁹ abstinebit. Et no. qđ vota et discretiōis
consensu comitacione emissā deo reddēda
sunt. iuxta illud vouete et reddite deo vota v̄ra
Votozū autē aliud est necessitatis aliud
spontanee voluntatis. Necessitatis est quod
est fidei annexū: vt quod fit in baptismo puta
fidei catholice p̄fessio et sathane abrenūtiatio
et votum obseruationis decem preceptorū le
gis: et cōtinentie quā quis in susceptione sacri
ordinis vouet: et talia uota quisq; inuolabiliter
obseruare tenetur. Spontaneoz vero votozū
aliud est discretum: aliud est indiscretū. Indis
creta sunt vota puerozū et puellarū ouz sunt
in parentum potestate. Unde illis volentibus
irritare possunt. Si igitur puella infra nubilem
annos vouerit castitatem perpetuam licite nu
bere poterit parentibus vel curatozibus illam
ad hoc cogentibus. Indiscretum est etiā votū
mulieris in potestate viri existētis. vnde si illo
inscio vouerit peregrinari: vir votū huiusmodi
poterit reuocare: quia ipsa non hz potestatem
sui corporis sed vir. Indiscretio etiā attēdit
quandoq; circa p̄uectos: et liberos: vt si forte
quis vouerit ad qđ pficiendum sufficere neqđ
vel i quo natura ita debilitaretur qđ possit fieri
sui ipsius homicida: vel qđ sine licentia alteri⁹
cōplere nequit: vel quod non ex deliberatione
sed iracundie calore emittit: et talia poti⁹ sunt
sp̄nenda qđ executione digna. Ieiunium

suppletionis est et si quis ultra penitentia sibi
a sacerdote iniuncta aliquid suppleat de suo.

Ieiunius passionis est: vt si sacerdos alicui
dicat. p hoc peccato fac cantari onas missas:
et ieiuna et ego p te cātabo: et tres dies ieiuna
bo. ppter hoc tamen non debet aliqd recipere
qđ sacerdos debet compati primo suo: et orare
pro eo etia ieiunare: potest etiā dici cōpassio
vt si quis petit a sacerdote penitentia patri suo
iunctam: vt pro patre peragat partem illius.

Quatuor enī modis fit huiusmodi cōpassio
quandoq; per sacrificia: quādoq; per ieiunia:
quandoq; per orationes: quādoq; p elemose
naruz elargitionem. Ieiunium inspirationis
est: vt in beato Nicolao qui adhuc infans et
manens in cunabulis trib⁹ dieb⁹ i ebdomada
a mamilla m̄ris sue abstinebat: vt vt alij dicūt
quarta feria et sexta semel tantuz suggebat ma
millas. Ieiunium circūsp̄ctionis est: quādo
pro aliqua imminente tempestate p periculo
hostium. vel pro casu cuiuslibet angustie ieiū
namus. Ieiunium rōnabile est: quādo cibū
et potum moderare sumimus nec naturam de
bilitamus. vnde apostolus. Rationabile sit ob
sequium vestrum: non i cōmessationibus et
ebrietatib⁹. Irrōnabile ē: si qđ velit ieiuna
re p duos vel p tres dies vel p totā ebdomada
quod non approbat oculus. vult enī hominē sic
ieiunare: vt cogatur vicij mori nō vt cogatur
natura dissolui. vnde phibetur ieiunū quod
quidam faciunt: a cena oīi vsq; ad pascha.
Ieiunium qualitatē est: si qđ voueat se vteri⁹
non cōmesturuz carnes. Ieiunium q̄ntitatis
est: si quis cōmedat ad pondus: vel ad mēsurā
non plus vna die qđ altera. vel si quis voueat se
non cōmesturuz nisi tāti ponderis panem.

Ieiunius numeri est: quando quis vouet qđ
de cetero non cōmedet nisi vna vice in die co
gitans qđ cōmedere pluries in die beluarū est
et cōmedere bis hominū: semel angelozū.

Ieiunium summe exactionis est: in his qui
non comedunt nisi olera radices et herbas: vt
Iohannes baptista i deserto: et Maria egypti
aca i heremo. que cum duobus parib⁹ tātiuz
iordanem transiens. austeram vitam i heremo
xlviij. annis egit. Ieiunium alternitatis est:
vt cum qđ vno die cōmedit et alio die ieiunat.

Ieiunium zerophagie sicca cōmestio a zoro
quod est siccam et pbagin quod est cōmedere.
vnde pristin⁹ i zoro phago bisantij. Sicca vō
cōmestio est: vt in fructib⁹ pomis: piris: casta
neis: et consimilibus. Quidam tamen siccam
cōmestione appellāt legumina siue cruda siue
cocta: etiam si lixata cōmandant euz coeleari.

Ieiunium meroris consistit i vno: scilicet i
abstinentia cibozū et fit ppter duo. i. ppter

corporalem absentiam et spirituales sponsi hoc
representat ecclesia in tribus quatuor tempori-
bus. Ieiunium exultationis consistit in duobus:
scilicet in abstinentia ciborum et mundanarum re-
rum et fit propter unum. scilicet propter interne dul-
cedinis pregustationem. Juxta illud gustare et vi-
dere: hoc representat ecclesia in vigilia et ebdo-
mada post penthe. Vtrunque vero representat
in tempore aduentus: prout ibi dictum est.
Est ergo duplex ieiunium. scilicet tribulationis et gau-
dij siue meroris et exultationis: sicut habetur in
glosa super illo loco. Mathei. ix. c. Nunc pos-
sunt filii sponsi lugere: quod diu fuerit sponsus abs-
ens. Ieiunium vanitatis siue simulationis vel
fictionis est in hypocritis. Ieiunium virtus
tis siue caritatis est in sanctis et perfectis. Je-
iunium indictionis est et in die beati Marci.
Ieiunium necessitatis est imperfectis. Je-
iunium institutionis est ieiunium. xl. et alia a sa-
ctis patribus instituta: que quare instituta fue-
rint iam dictum est. et dicitur sub ti. de capite
ieiuniorum. Et nota quod ieiunium indictionis
necessitatis et institutionis ad idem referuntur.
Ieiunia necessaria. scilicet per ecclesiam instituta et
indicta: sunt ieiunia quatuor temporum: et vi-
giliarum apostolorum natiuitatis domini. beati Jo-
baptiste. omnium sanctorum: Assumptionis
beate Marie. beati Laurentii: quadragesime:
et sette ferie: preter illas que sunt inter pascha et
penthe. et preterquam si natiuitatem domini in ea
venire contingat. nisi tunc aliqui voto vel reli-
gioni sint stricti. Dicunt tamen quidam quod iei-
unium sette ferie non est necessitatis nisi quo
ad carnes: alioquin non liceret cisterciensibus
illud mutare. Sed et secundum Leonem papa
licet non sit necessitatis sabbato a carnibus ab-
stinere: rationabilis tamen consuetudo et cano.
Inno. aliter interpretatur: eo quod in illo triduo pas-
sionem domini tota fides in sola beata vir-
gine Maria remansit. Generalia quoque et spe-
cialia ieiunia per episcopos in synodo et concilio
sunt instituta solui non debent. Si quidem ad
necessaria ieiunia tenentur soli capaces: cum
et ipse delinquere possint dispensari tamen po-
test circa hoc cum impuberibus: et etiam cum co-
stitutis in maiori etate. et cum senibus et infir-
mis ac debilibus. Mulieres vero licet propter
viros prohibitionem ieiunia votiva voluntaria
dimittere debeant: prout supra tactum est. In
dicta tamen per ecclesiam non licet. et si in illis
sacerdos forte propter scandalum cum eis va-
leat dispensare. Aliter enim in dicta ieiunia re-
dimi pecunia: vel alio modo nequunt: nisi ca-
sualis necessitas substat. tunc enim bene possunt
redimi vel commutari sicut et ieiunium festi quod
est die lune fit in sabbato. Unde et in quibusdam

locis in quibus sunt ecclesie sancti quidam non
ieiunatur in vigilia omnium sanctorum: sed die
tertia precedenti. De hoc dictum est in probe-
mio secunde partis. Posset etiam statui ut qui
dam dicunt: ut in dictis ieiuniis bis: pariter tam-
comederetur: sicut faciunt cistercii. operantes
qui ad tollendum scandalum: et caritatem ser-
uandam aliquid pregustant. nec propter hoc iei-
unium per ecclesiam in dictum solui dicuntur.
Voluntaria vero. scilicet ad que aliqui voto:
vel proposito se astringunt: vel etiam que sacer-
dotes preter indicta propter peccata imponunt
licet commutare et redimere. etiam si nulla causa
subsit dummodo utilior sit compensatio. Le-
terum comedere ante horam comedendi. et ante
missam in ieiuniis statutis et necessariis morta-
le peccatum esse sacri canones affirmant. in vo-
luntariis vero veniale. Circa vigiliis aposto-
lorum notandum est quod ieiunium paritatis qua-
do videlicet paria sanctorum merita pariter ie-
iunamus. sicut patet in vigiliis beatorum Jaco-
bi et Bartholomei. et aliorum apostolorum qui
non habent ieiunia institutionis in quibus iei-
unamus pro eo quod fuerunt apostoli: quoniam
alii apostoli vigiliis habent. Cum enim sint me-
ritis pares decet ut omnes habeant ieiunia. vn-
de concilium bracara. dicit. Quod omnium apo-
stolorum vigilie sunt ieiunande: preter vigiliis
apostolorum Philippi et Jacobi et Joannis eu-
angeliste. Ecclesia tamen gallicana non tenet
nisi de sex apostolis. et de quatuor eorum ieiun-
iis. Petrus et Paulus habent pariter unum:
quia eadem die passi sunt. Simon et Iudas ha-
bent aliud. Matheus habet tertium. Andreas
quartum. In vigilia istorum ieiunandum est:
et sicut illi passi sunt pro christi nomine: sic et nos
cum eis compartiamur si cum eis conregnare
velimus. De alijs vero apostolis institutum non
est propter aliqua impedimenta. Ecce enim fe-
stum Philippi et Jacobi est inter pascha et pen-
tecosten quod tempus gaudij est et leticie. ideo
quod tunc non est ieiunium. Si opponitur de
ieiunijs letaniarum. Respondetur quod necessitas
interuenit prout ibi dicitur. vel id non est iei-
unium necessitatis: sed voluntatis. et de eo quod
dam propter expectationem spiritus sancti iei-
iunant ab ascensione usque ad penthecosten. p-
eo quod apostoli dicitur hoc tempore ieiunasse.
Rideat quod nulla scripta autentica dicit apostolos tunc
ieiunasse. unde tunc ieiunandum non est: quod tempus illud est
tempore paschali. In vigilia tamen pentheco-
ste bene ieiunandum est: ut per ieiunium munda-
ti et purificati spiritum sanctum digne suscipere me-
reamur. Item Jacobus zebedei frater Joannis
euangeliste occisus est ab herode in diebus az-
imorum quare ieiunium non habet: nec etiam

tunc de illo festum celebratur: prout in .vij. pre
sub ipsius festo dicitur. De beato Bartholomeo
cuius festum celebratur. ix. kalendis septēbris
dicitur qd fuit excoꝛiatus. ⁊ sequenti die obiit.
⁊ sic si haberet vigiliam oportet qd esset tertia
die ante: qd esset contra noꝛmā alioꝝ festiuoꝝ
ieiunioꝝ. Quidam autē celebrant festum ex
coꝛiationis: alij obitus ⁊ melius. Sed sicut i co
cil. baꝛcareñ. cauetur. In hoc consuetudo ci
uilibet ecclesie est obseruanda. Barnabas au
tem non habet ieiunium: quia non est de nu
mero. xij. apostolorum. nec dicitur apostolis:
nisi quia cum esset socius Pauli missus fuit ad
predicandum. vnde segregate mihi Barnabā
⁊ Paulus. De beato quoq; Thoma non est iei
unium statutum quia eius festum est in adue
ntu domini vbi continuum est ieiunium. Ma
thias etiam ieiunium institutionis non habet
quia frequenter festum illius solet contingere
in .xl. ⁊ semper est in .lxx. ⁊ tunc est tempus iei
unii. vel quia non fuit de primitiuis apostolis. sꝫ
post passionem domini forte electus est. ⁊ per
electionem alioꝝ loco iude constitutus. vnde
propheta. Et episcopatum eius accipiet alter.
Decretalis tamen dicit qd hic habet vigiliam ⁊
ieiunium. nec est vis siue istud festum fiat in pꝫ
ma die bisextili siue in secunda: prout in .viij. pꝫ
te sub anno solari dicitur. Ioannes euangeli
sta festum habet tertia die post natale domini
⁊ tunc non est ieiunium: tum propter festa tūc
occurentia: tum quia ipse die illa nō obiit. im
mo in die festi beati Joānis baptiste. Si tamē
fieri possit bonum esset in omnibus apostoloꝝ
rum vigilijs ieiunare. Beatus Laurentius so
lus inter martyres. ⁊ solus beatus Martinus
inter confessores ieiunium habent. Porro di
cunt quidam qd non soluit ieiunium: licet pec
cet qui in ieiunijs indictis. prater qꝫ i .xl. coedit
caseum ⁊ oua. Alij coꝛtraducunt. ex causa tamē
in aliquibus locis hoc posset concedi. De iei
unio itaq; .xl. Greg. ita dicit par autem est: vt qꝫ
his diebus a carne animalium abstinemus. ab
omnibus quoque que sementinam trahunt
origines carnis ieiunemus. a lacte videlicet. ca
seo ⁊ ouis. Quidam autē heretici dicunt qd
christiani nunquam deberent carnes caseum
⁊ oua comedere quia vt dicit hoc nō legit in
nouo testamento. immo apostoli iudicauerūt
abstinere ab immolatis simul a choroꝝuin ⁊ sang
guine ⁊ suffocato. Et apostolus si esca scandā
lizauerit. f. m. non. m. c. ineret. Et alibi. Bonuꝝ
est non manducare carnem neq; bibere vinuꝝ
⁊c. Non legitur etiam vt dicunt qd christus ex
aliqua natura eorum que mouentur discipulis
ad manducandum daret. nec etiaꝫ ante se mā
ducare sineret prater pisces. nec ex fructu alicu

tus creature qd moueat se ex cepto fructu apuꝫ.
Electuarijs vero non aliter vti licet: nisi sicut a
lio delicato cibo. secus est i medicina curatiua
preseruatiuam tamen vbi nullum est signum i
stantis infirmitatis recipere non licet. Quidā
tamen dicunt qd pro nulla medicina. nec etiaꝫ
pro electuarijs ieiunium soluitur. nec etiam p
potu ante cibum vel post. Sic enim videtur in
ductum ex consuetudine ecclesie ieiunantis ⁊
hoc tollerantis. Senescalci autē vel quilibet a
lij seruitores. vel portantes enchena non sol
uunt ieiunium si prestant cibos ante domi
nos forte de toxico dubitantes. Quibus etiam
casibus monachi abbatibus seruientes. ⁊ alij
seruitores possunt carnes pregustare. Idemq;
etiam de medicis prestantibus medicinas.
Tempore ieiunioꝝ preconie vestes deponū
tur: ⁊ humiles assumuntur. ⁊ carnes tam soli
de qꝫ liquide diuinituntur. Sed cum pisces
sint caro quare hoc tempore comeduntur. Re
sponsio deus nō maledixit aquis: quoniam p
aquam baptismi futura erat remissio peccatoꝝ
rum. hoc enim elementuꝝ dignissimum est. qd
sordes abluit. ⁊ super quod spiritus domini an
te mundi constitutionem ferebatur. Terre ve
ro maledixit in operibus hominis. inde est qd om
ne genus carnis quod in terra versatur tam qd
drupedia qꝫ aues in ieiunijs non licet comede
re. Et licet quedam aues circa mare versent
⁊ in aquis. ⁊ quedam in eis vel ex eis deſinaſca
tur. magis tamen ad naturam terre a qua nu
trimentum percipiunt quo ad hoc pertinet di
cuntur. Adhuc cum quidam pisces sint ha
bentes ex vna parte formam quadrupedis ani
malis. ⁊ ex altera piscis: vt biuerus: in ieiunijs
possunt comedi ex parte qua piscis videtur. ex
alia vero minime. Adhuc piscium vsus secu
dum Greg. ita christiano relinquitur: vt hoc ei
infirmitatis solacium non luxurie pariat ince
dium. Deniq; quia carne abstinet nequaquā
sumptuosiora marinarum beluorum conuiuia
prepararet. Unum quoq; in ieiunio sic bibere pꝫ
mittitur: vt ebrietatem omnino fugiamus. vnde
de in penitentiali romano statutus est vt peni
tēs puis pisciculis: ⁊ medioꝛi ceruisia tepate
vtatur. Postremo notandus est qd sicut ait
Greg. in omelia illius euangelij. homo quidam
diues fecit cenam magnam: refectio corporis
in diebus ieiunioꝝ post qꝫ nulla alia paratur
non prandium sed cena vocatur.

De officio quarte ferie Rica.

Tunc ac huius
diei officium redeamus. Si qd

dem in hac quarta feria examinantur ordinan-
di an sint idonei ad suscipiendos ordines vel si
quoniam in quarta etate leuite a dauid et a sa-
lomone ad templi ministeria distributi sunt. et
inde est quod due lectiones leguntur ad missam:
quarum prima que legitur sub tono nocturna
li. f. declinate significat vetus testamentum: et
secunda que legitur sub communi tono. f. acce-
dente significat nouum testamentum: ad signi-
ficandum ordinandos in utroque testamento de-
bere esse instructos. Monendi enim sunt qui
ad ordinem sacrum conscendunt: ut habeant
noticiam legis et prophetarum quibus possunt
alios erudire. Prima lectio est. Erit in nouissi-
mis ysa. ij. c. Secunda est locutus est dominus
ysa. vij. c. Sed et lex et prophete quarta mundi
etate vixerunt. Doctrinam ieiuniorum habe-
mus a veteri testamento ut premissus est semel
genus flectuntur: quia tam in lege quam propheta
deus vnus coli precipitur. Quotiens autem in
quarta feria due lectiones leguntur totiens in
anno in proximo sabbato possunt generaliter
ordines celebrari quod series contingit: videlicet
ter in xl. et ter extra. xl. de quo dictum est in pro-
hemio secunde partis. In sextis vero feriis
ieiuniorum quatuor temporum: vna duntaxat
lectio ad missam legitur: quia lex et prophete qui
fuerunt in quarta etate in vno euangelio in ses-
ta etate recapitulatur. Sane huius quarte fe-
rie euangelium est. Missus est etc. quod est Luc.
i. c. In quo parantissimi recitatur annunciatio
virginis consensus. et domini incarnatio que
prophetis tubis fuerat antea declarata. vnde
precinit propheta introitum. Rorate celi desu-
per et nubes pluant iustum. ysa. xlv. c. rorate vi-
cit et plueret: quia descendit verbum in aula cre-
dula virginis sicut pluuia in vellus. Celos dixit
et nubes angelos et prophetas qui enarrat glo-
riam dei. in prophetica lectione. Erit in nouis-
simis diebus quod est ysa. ij. c. agitur de monte
domini qui de paruo lapide creuit in montem
qui regnabit in domo iacob. vnde recte subdis-
in gradu. Tollite portas principes vestras et
introibit rex glorie. et quis ascendet in montem
domini. In epistolari lectione locutus est
dominus ad Alchas etc. que est ysa. vij. c. mani-
feste agitur de beata virgine: cui rite succinitur
graduale prope est dominus. et ne qua surrepat
dubitatio. subditur in offertorio. Confortami-
ni. Alie tamē ecclesie dicunt Ave maria: quod
sumitur ex dicto euangelio. Communio est ec-
ce virgo ysa. vij. c. In matutinali vero officio
in quibusdam ecclesiis psalmodia finita: oya-
conus: subdyaconus: et acoliti in albis cum ca-
delabris et turibulo processionaliter iussu pre-
lari ad pulpitem pergunt. ubi oyaconus prius

ciat euangelium. Missus est. et eius omeliam:
deinde incensat altare. et postea ipse et subdya-
conus sedent donec vnus acolitus incessante
rit chorum. quod quidem fit ob reuerentiam
dominice annunciationis que in ipso euange-
lio continetur. Nempe prelatus illos mittit ad
notandum quod deus pater prophetas premisit ad
prenunciandum domini incarnationem futu-
ram. et Gabrielem angelum misit ad annuncia-
dum eam virgini Marie. Dyaconus euangeli-
um pronuncians est angelus annuncians vir-
gini quod conciperet. Altaris thurificatio est spi-
ritus sancti ipsi virgini obumbratio. ministro-
rum quies siue sessio est ipsius virginis timor et co-
gitatio qualis esset angeli saluatio. chori vero
thurificatio est patrem illius temporis de filii
dei incarnatione diu desiderata exultantium
gratiarum actio et congratulatio.

De sexta feria Beica.

Sexta feria vna tan-
tius lectio ad
missam legitur: quia actor noui
et vet. testamenti de quibus premissus
est vnus solus deus est: et quod
ex utroque testamento vnum euangelium factum
est. et est epistolari lectio. Egredietur erga que
est ysa. xi. c. Et manifeste de aduentu domini et
de beata virgine intelligitur. que cum esset vir-
go immaculata prope fuit. Ideoque in introitu
ecclesia precinit. Prope esto mihi et in versu be-
ati immaculati. et ad idem pertinet euangelium
Exurgens Maria: quod est Luc. i. c. Gradua-
le. Ostende nobis domine. et offerenda de tu.
vel secundum alios. Audi israel. Primus respi-
ciunt aduentum quod quia celi enarrauerunt id
est apostoli predicauerunt in secundo aduentu
cum domino iudicaturi. Tercio est hodierna
statio ad sanctos apostolos. De quibus habet
in cantico virginis. de quo fit mentio in premissis
eo euangelio ubi dicitur. Deposuit potentes de
sede id est superbos scribas et phariseos: et exal-
tauit humiles id est apostolos. et in comunione.
Ecce dominus veniet zacharie ultimo capitulo

De sabbato Beica.

In die sabbati
dicuntur quatuor lectiones de
veteri testamento ante lectio-
nem illam. Angelus domini qui
stannatur de lege et prophetis. et in quibusdam
ecclesiis prima est clamabit: que est ysa. xlv. c.
Secunda est. Letabitur: que est eiusdem. xxxv. c.
b 2

c. tertia est. Super montem: que est eiusdē. xl.
c. Quarta est christo meo que est eiusdē. xlv.
c. Ideo autē sunt quatuor: quia quatuor sunt
ordines benedictium deum: videlicet prela-
ti: clerici: religiosi et laici: siue populus quos psal-
mus enumerat dicens. Domus israel benedici-
te dominum. per hoc populus aaron benedici-
te. d. per hoc prelatus domus leui benedicite do-
minum. per hoc ministri: qui timetis dominum
benedicit dominum. per hoc religiosi intelli-
guntur. Prima ergo lectio pertinet ad populum.
secunda ad prelatos. tertia ad ministros. quar-
ta ad omnes religiosos. In his enim lectioni-
bus informantur ordinati: et ad exempla san-
ctorum patrum doctorum quatuor ordinum cum
eis benedicant dominum: siue ut benedictio il-
lorum veniat super eos. Vel ideo quatuor legi-
tur: quia ieiunans debet habere quatuor card-
inales virtutes. scilicet temperantia: quia ipsum ieiun-
nium temperantia est. prudentia. Unde apo-
stolus. rationale sit obsequium vestrum. for-
titudines. unde pro v. xlii. de muliere forti id est
de ecclesia. Accipit fortitudine lumbos suos
quia oportet nos multum laborare ad hoc ut ca-
ro nostra munda sit: quod cum magna sit pugna:
quia valde corrupta ē: et spinas et tribulos ger-
minat. et ideo in magna attritione veniat ad
candorem: sicut et bisus: et ad iusticiam. Unde
ysa. Et erit iusticia cingulum lumborum eius.
et fides cincturum renium eius. de christo lo-
quitur in membris. quando enim fit iusticia
in terra recedunt latrones. similiter quando ius-
ticia fit in nobis recedunt prauis motus et non
superant: licet in nobis habitent. Si vero non
fiat iusticia non recedunt. unde ysa. quia non
fecimus iusticiam non recesserunt habitatores
terre. ubi est iusticia ibi pax. Fides autē est cin-
cturum renium eius: quia ut dicit Greg. despe-
ctus terrenorum restringit fluctus carnalium
voluptatum. Unde si ieiunas a cibis corporis:
oportet ut ieiunes a cibis deum: et comedas
cibos mentis. qui autem sic ieiunat non nocet
eis ignis tribulationis: nec ignis mundanus
sicut nec tribus pueris nocuit ignis fornacis ba-
bilonis. et ideo sequitur lectio danielis. iiii. c. An-
gelus domini. Precedit autem ipsa lectio ordi-
nationem clericorum ad notandum quod nemo
rite potest ad consecrationem accedere: nisi prius
transit per fornacem atque in fornace domi-
num benedicant. Juxta illud sapientie vasa fi-
guli probat fornax et homines iustos tentatio
tribulationis: quia qui ad sacramenta accedunt mi-
nistrium probandi sunt in camino multarum
tribulationum et tentationum. Juxta illud
apostoli: et hi probentur primo et sic ministrēt.
propter ordinandos enim legitur ad significā-

dum quod sic vivere debent et non noceat eis ali-
quis ignis regis babilonis. id est dyaboli. sicut ignis
tribus pueris non nocuit. et sequuntur benedi-
ctiones. scilicet hymnus. Benedictus es domine et c.
quia post probationem coronantur: et a domi-
no benedicuntur. et in fine subiicit versus. Glo-
ria patri et filio et c. in laudem et honorem trini-
tatis quod non fit post ps. benedicite: tunc quia
ibi in ultimo versu fit mentio de patre et filio et
spiritu sancto: tunc quia ibi in facto trium pue-
rorum tota trinitas fuit obonestata. hi vero
sunt precedentes ad solius patris pertinent lau-
des. et in ordinandis trinitas honoratur. Cho-
ro autem licet sedere dum lectio ipsa dicitur: sed
in cantu. Aliud enim significat ipsa lectio in le-
gendo: aliud in cantando. Unde tunc stare de-
bet episcopus et clerus: quoniam non debemus
quiescere qui scimus pueros illos pro eo labo-
rasse. Dicitur autem in sabbatis ieiuniorum
vii. lectiones euangelio connumerato: eo quod se-
prem sunt ordines. et quidam dicunt. xii. pro eo
quod antiquitus rome: et adhuc in constantinopo-
li fieri dicitur. legebantur grece et latine. et lege-
bantur. xii. lectiones per. xii. lectores: quorum
sex erant greci et sex latini. Erant tamen solum
modo sex in sententiis: quoniam sex sine euan-
gelio que legebantur latine: legebantur et grece.
sicut si dixerimus amen et postea dixerimus ve-
re. non ideo due res erunt. Ideo autem legeban-
tur dupliciter: quia rome erant greci quibus la-
tina lingua incognita erat. Erant etiam latini
permixti quibus greca incognita erat. vel hoc
fiebatur ad notandum utriusque populi unionem.
Ceterum ad orationem que dicitur post le-
ctionem. Angelus domini. id est deus qui tribus pu-
eris et c. non flectit ecclesia genua. licet in orati-
onibus aliarum lectionum ante flecteret pre-
terea in octauis penthecostes: ad ostendendum
quod ecclesia conformis est tribus pueris. fecit eis
nabuchodonosor statuum: et cogebar omnes
adorare eam. Sed tres pueri cum danielē vo-
luerunt genua flectere ante statuum: tales de-
bent esse ordinandi qui ante statuum id est an-
te mundi gloriam genua non flectant. Quare cle-
rici ordinantur: et quare in sabbato: dictus est
in problemio secunde partis. Quidam conse-
crant sacros ordines inter lectionem angelus:
et epistolam pauli: et post ordinationem propo-
nant ordinatis epistolam et euangelium ad in-
star boni pastoris: siue patris qui mittens filium
monet eum quid et qualiter acturus sit. Ordina-
ti enim per capellas mittendi per epistolam
monentur: ut alios corripientes benedictionem
quam acceperunt custodiant. per euangelium
vero dicitur eis. Euntes docete omnes gentes.
Nonnulli etiam subdyaconatu ante epistolam

ratione premissa presbitero continue post eam
 orationem et sacerdotium prebent. quibus
 presbiteris in vocem letitudinis erumpunt di-
 centes. benedictus es domine eo quod hi presbiteri
 ordines inuitantur ad laudes: et presbiteri citra
 euangelium: quia moyses et aaron leuitas in ta-
 bernaculi misterium ordinauerunt. et christus
 huiusmodi ordinatos ad predicandum misit. Debet
 autem legi epistola. scilicet. rogamus te. que est. ij. ad
 tessal. ij. c. Ab aliquo de ordinatis die ipsa: quod
 episcopus debet prius ordinatos ammonere.
 et postea ad maiorem ammonitionem epistolam
 illis tradere. Preterea ordinatus doctrinam si-
 bi in ordinatione traditam per hoc se reducere
 in opus ostendit. Et propter eandem etiam ra-
 tionem prius de nouiter ordinatis legit tunc eu-
 uangelium. Anno quindecimo: quod est Lu.
 iij. c. Post epistolam etiam cantatur tractus qui
 significat grauitatem quam sacratus seu ordi-
 natus seruare debet ne in superbiam elatus in la-
 quos incidat dyaboli. Communio est exulta-
 tis: que est zacharie. ix. c.

De dominica quarta aduentus domini. Beata.

In quarta do-
 minica aduentus primum re-
 sponsorium in nocturnis est.
 Canite tuba: quod sumptum
 est de iobele. Antiquitus ex-
 nim iudei caneant tubas

ad inuitandum homines ad nuptias et ad solle-
 mnitates et ad mouendum castra. Unde nunc
 incipit dominus prelati ut cantent tubis inuita-
 tes gentes ad nuptias noui regis: quarum dies
 instat. scilicet. dies natalis domini in qua christus
 sponsauit sibi humanam naturam: secundum
 quod dicitur in psalmis. et ipse tanquam spon-
 sus procedens de thalamo suo. Canite igitur:
 quia prope sunt nuptie. et propter premissas cau-
 sas cantores hac septimana altius solito vocem
 suam exaltant in responsorijs: et in introitibus
 ut si prius sopore negligentie oppressi lectioni-
 bus excitari nolumus. saltem vociferationibus
 et tumultu cantuum excitemur. Siquidem in se-
 ptem annis ante annum iubileum precepit do-
 minus canere tubis. pro ipsius anni instantis
 leticia. In hac autem hystoria huius domini. per
 tria ex prophetis: primum ex euangelio compilata co-
 lla. vtriusque decantantur aduentus: et presertim vo-
 catio gentium declaratur per christi aduentum
 ubi in persona apostolorum vel doctorum di-
 citur. Canite tuba et vocate gentes. Sane gen-
 tilitas videns calciam fore diuinitatem in te
 ro virginali clamat ad eam in introitu dicens

secundum quasdam ecclesias. Memento nos-
 tri domine in beneplacito. p. r. hoc est in filio
 quo bene complacuit ex milibus populi. qui
 fuit tuus ab initio mundi. et ideo congratula-
 tur alteri in epistola. dicens secundum quasdam
 ecclesias. Gaudete. que est ad philippen. iij. c.
 Sed et iuxta considerationem veteri virginalia
 cantant in gradu prope dominum esse. et cele-
 rem eius aduentum. In alleluia vero. venit do-
 mine: et in offerenda confortamini: et in comu-
 nione. Ecce virgo desiderat et consolatur. et cau-
 sam concludit consolationis. Porro ad osten-
 dendum desiderium antiquorum patrum in fi-
 ne aduentus cantantur septem antiphone: una
 queque secundum ordinem suum sua die usque
 ad natale que incipiunt ab o. prima est. O sapi-
 entia te. Sunt autem septem: quia dirigitur
 ad christum: in quo requiescit spiritus sapiencie
 et intellectus: spiritus consilij et fortitudinis et
 per que septem dona sue incarnationis nobis
 gratiam ministrant: prout in ipsis septem anti-
 phonis apparet. Sunt etiam septem quia can-
 tantur in designatione antiquorum patrum qui
 septenario seruientes aduentum domini expe-
 ctabant. Unde in omnibus dicitur veni. vel se-
 ptem sunt propter septem dona spiritus sancti
 que christus veniens largitus est mundo. et per
 que expectantes illuminati sunt. et sunt omnes
 secundi toni. primo quia quelibet loquitur de
 retro aduentu. Secundo quia signant nobis
 geminam dilectionem. scilicet. dei et proximi. Tertio
 propter geminam christi ad quem dirigitur
 naturam. unde gemine gigas substantie. Quarto
 quia ipse antiphone notant desiderium tan-
 ti antiquorum patrum expectantium primum sal-
 uatoris aduentum quam modernorum expectan-
 tium secundum. Omnes ergo sunt secundi toni
 in signum quod secundum expectamus aduen-
 tum. Et aduerte quia ille que habent in princi-
 pio verba pertinentia ad diuinitatem: pertinent
 ad eos qui spectant primum: ut o sapientia et o
 adonay. Adonay autem interpretatur domi-
 nus quia dominatur cum cre creature. vel quia
 omnis creatura dominatur eius seruit. Ille ve-
 ro que habent verba pertinentia ad humanita-
 tem pertinent ad expectantes secundum: ut o
 radix iesse: et o clamo dauid. Sunt etiam que
 dam que vtrique conueniunt ut o rex gentium. Nam
 dei filius dicitur rex secundum diuinitatem.
 Juxta illud. Deus iudicium tuum regida te. et
 etiam secundum humanitatem. Juxta illud. Do-
 mine in virtute tua le. rex te. Sepius tamen se-
 cundum humanitatem rex dicitur: quia secun-
 dum eam vinctus est oleo leticie pre participi-
 bus suis. Rursus ecclesia in his septem anti-
 phonis ostendit multipliciter morbi sui. ce

ad quamlibet pete remedium sui morbi. Nam ante filij dei aduentum in carne. eramus ignorantēs sine ceci penis eternis addicti. serui op̄abolū: mala peccati consuetudine iuncti. tenebris obnoliti. exules a patria et expulsi. Ideoq; indigebamus doctore: redemptore. liberatore: eductore. illuminatore: et saluatore: quia igitur ignorantēs eramus. Ideo ab ipso edoceri indigebamus. vnde in prima antiphona clamam⁹. O sapientia que ex ore zc. ecclesiastici. xxiij. et sapientie. viij. et ysa. xl. c. quia vero parum prodesse si doceremur et non redimeremur. ideo i secunda ab ipso redimi postulam⁹. O adonay zc. ero. vi. et xij. et xix. et xx. c. Sed quia nil prodesse si essemus docti et redempti et adhuc post redemptionem detineremur captiui. ideo in tertia petimus liberari. O adix yesse zc. ysa. xl. et liij. et lx. c. Sed quid prodesse captiuis si essent redempti et liberati. Si tamē non dū eēnt ab omni vinculo absoluti: ut scilicet sub peccato essent. et ideo victi libere quo vellent ire non possent. et ideo in quarta ab omnibus peccati viculis educi petim⁹. O clauis dauid zc. apoc. iij. et ysa. xliij. et Luc. i. c. Preterea quia hi q̄ dū fuerunt in carcere oculos habent obtenebrantes: nec clare videre possent. ideo post absolutiōnem a carcere restat nos illuminari: ut videamus quo ire debeamus. et ideo i quinta hec petimus. O diens splendor zc. zacharia. vi. sapi. viij. et malach vltimo: et Luc. i. c. Sed si essemus docti et ab inimicis penitus liberati et illuminati. quid valeret nisi deberemus ad regnum perduci et ibidem saluari: Et ideo in duabus sequentibus petimus saluari. O rex gentium zc. et aggei. ij. et i. petri. ij. et eph. ij. et gen. ij. c. In qua petimus salutem gentium. et o emanuel zc. ysa. viij. mathei. i. et ysa. xxiij. et gen. penultimo. c. In q̄ petimus salutem iudeorum. In quibusdam vero ecclesiis adduntur alie due. Prima in honorem beate virginis que concepit. Secunda pro angelo qui ad virginem introiuit. vel in honorem sancti Thome: cuius festum tunc accedit. Due quidem adduntur ut perficiatur nouenarius numerus ad designandum: quia per septem dona spiritus sancti pertinemus ad. ix. ordines angelorum: quorum quilibet desiderabat christi natiuitatem ut impleteretur: numerus ipsorum qui de celo ceciderunt. Quedāz etiam ecclesie cantant. xij. que exprimunt. xij. prophetas qui christi aduentum predixerunt: que etiam. xij. apostolorum testimonia roborauerūt ex quo. xij. tribus. et xij. milia signati saluantur. sed non sunt nisi septē habentes veni. Omēs autem incipiunt per o: quod potius admirati ne ponitur q̄ vocatiue. Cantantur in vesp̄is quia dominus venit in vesp̄e mundi. Hic est

heliās qui sero carne et in mane pane rescitur dominus scilicet noster: qui i vltima etate mūdi carnem assumpsit. et oiliculo resurgens in panem angelorum transiuit. Et nota q̄ hec ebdomada proxima natiuitati preparatio merito nuncupatur. et in ea historia. Llama in fortitudine cantatur: que non ut quidam simplices autumant ad quatuor tempora: sed ad omni ni pertinet proximam natiuitatem. vnde cum sermatutinalibus laudibus decantatur: quoniam quilibet illius feria pprias habet ad laudes antiphonas: quia per sex etates antiqui se ad aduentum preparauerunt. et nos per sex opera misericordie ad secundum etiam preparamur. Veruntamen feriales antiphonas q̄ in illa feria in qua occurrit festum sancti Thome scripte sunt. viij. die antea quidam canere consueuerunt. Decet enim ante natiuitatem domini cantus omnes antiphonas: et fere omnia responsoria renouari: quia sicut per plures et frequentiores nuncios magis ac magis mouetur animus subditi ad sollicitudinem honorifice suscipiendi prelatum. sic et renouatione cantus magis et magis mouetur ad curam nostre preparationis i susceptione domini. et ut per quotidianam renouationem cantus excitetur frequentius ad turpes et terrenas cogitationes purgandas: ut sit dignum habitaculum et ornatus venturo regi regum pijs cogitationibus preparamus. Potest tamen et totus aduentus preparatio nominari. vnde in principio legitur abiciamus opera tenebrarum: et induamur armam lucis zc. que omnia sunt preparatiois insignia. Intitulatur autem in antiquis libris dominica ista. dominica vacat. Primo quia ostendit q̄ omnis sanctus vacat. ex quo Jo. quo inter natos mulierum non surrexit maior. nō est dignus soluere corrigiam calciamenti. sicut dicitur in euangelio huius dominice id est incarnationis misteria denudare. et propter hoc dominus papa non facit stationem ad aliquē sanctum. Secundo dicitur vacans: quia non habet proprium officium: sed mutuatur alienum. scilicet. Rozate celi zc. et hoc propter ordines precectis dici in quibus fuit apostolicus occupatus. Sepe enim in decembris consueuerunt ordines ab apostolico celebrari. Tercio: quia numerus dierum aduentus excedit scilicet. xxi. quare inter dominicas aduentus non debuit computari: sed vacans potius appellari. Quarto quia apostolicus olim hac die dominica elemosinis vacabat. et tam ipse q̄ sui circa hoc intenti nullam stationem faciebant. propter quod dicta est vacans scilicet a statione et indulgentia. Que dam ecclesie dicunt in hac dominica euangelium. Miserunt iudei: quod est Jo. i. c. et epistolam

Haudere que est ad philipen. iij. c. Nunc vero dicuntur epistolam sic nos exstimer que est ad corinthi. iij. c.

De vigilia natiuitatis domini. Rica.

Vigilia natiuitatis domini est iuitatorum hodie scietis quia. v. d. z. m. v. g. e. quod est transumptum de exo. xvi. c. Et eo quod dicitur vespere scietis: quia adduxit vos dominus de terra egypti: et mane. v. g. e. et potest dici quod hec breuis clausula ex una parte ad natiuitatem. ex alia pertinet ad resurrectionem. Sic hodie scilicet in vita presenti. scietis quia venit dominus id est panis viuus qui de celo descendit. et mane. vi. gloriā eius id est resurrectionis gloriā non solum humanā sed etiam gloriā diuinitatis eius. Sane in hac vigilia ecclesia monet et iurat filios suos ut parati sint ad suscipiendum dominum. Unde in nocturnali officio primum responsorium est. Sanctificamini scilicet filii israel id est viri spirituales qui videris deum per fides. et parati estote ut interfritis ad nuptias: quia non erit cena qui ei ieiectur a nuptijs. Moraliter non obstat confilia qui precepta renuit adimplere. Sequitur in versu et mane vi. gloriā eius id est aduentum glorię eius. Vel mane ad litteram et hec vltima pars de ego. sumpta est. Sed prima non est sumpta de aliquo libro. Dicitur etiam capitulum. Haudere in domino phili. iij. c. Diurni vero officij intentio est ostendere quod christus natus sit. et hoc dicitur in epistola Paulus seruis etc. que est ad Ro. i. c. et in euangelio cum esset desponsata: quod est Mathei. i. c. hac enim die desponsatio legitur Marie ut sciatur quod alij fuit desponsata scilicet ioseph. et ab alio secum data scilicet a spiritu sancto. Quedam tamen ecclesie ad hoc ut incredulis maior certitudo sit premittunt prophetiā propter syon etc. Que est ysa. xlii. c. in qua ostenditur ipsius fore nasciturum. Natus autem est ut populum saluum faceret. et terre iniquitatem deleter hodie in spe sacramenta gratie mane in re per reuelationes glorie. hec patent in introitu et in graduāli. hodie scietis exo. xvi. c. et in alleluia crastina. Qui daz tamen dicunt alleluia Ave Maria. et hoc quando vigilia est in dominica. Tunc enim dicitur alleluia propter resurrectionem domini. Idem etiam patet in post communionem. Reuelabitur: que est ysa. xl. c. Sed quia in eius incarnatione erat futura in deorum dispersio. ideo in graduāli subditur versus. Qui regis in quo pro

eis oratur. quous sit ostendit ps. qui ad introitum cantatur sciuet domini est terra. de quo eius sumitur offerenda. Tollite portas. In vespere autem vigilię natalis domini dicunt quida ps. Laudate. p. d. laudate omnes gentes: lauda anima mea dominum: lau. o. q. bonus. et lauda hierusalem: in quibus inuitamur ad laudes: an vero dicit. lauda. pueri domini. Qui confidit. In conuertendo. Memeto domine: et benedictus dominus. et merito. quia primus deuorator inuitat ad laudandum iugiter et predica dum secundus monet in deo considerare in tribus rebus quibus redditur causa quare laudibus sit instandum: et in domino confitendum. scz quia nostram captiuitatem conuertit: et multum magnificauit: quia promissa compleuit: dux fructu ventris dauid super sedem eius constituit. quia inclinauit celos et descendit. Qui demum d alio manum suam emittit: ut nos eripiat ab aquis multis et a filiis alienis. Vespere autem iste privilegiatus sunt. quia cum cetera officia vespertina propter superueniens festum mutantur. iste immutatur: in vigilijs etenim aliorum festorum capitulum: hymnus: antiphona: et collecta. In quibus etenim ecclesijs totis vespere diei officijs expletis. solummodo antiphona et collecta de sequenti festo dicuntur. eo quod omnes in vespere i. in vltima etate mundi venit ad saluandum: aliter reliquias generis humani.

De officio natalis domini. Rica.

Uecumque in officio natalis domini dicuntur de exultatione natiuitatis sunt. quia sicut cantatur in responso. Descendit de celis christus id est de sinu patris ut appareret visibilis. Unde egressus est a patre. id est ab occulto. et intimo patris. Sequitur introitus. i. per aurem virginis. i. per fidem que est ex auditu: sicut legitur in epistola ad Ro. Unde cum dixit ei angelus. Spiritus sanctus superueniet in te. spiritus sancto accipietur. Iuxta illud in canticis. Pessulum hostij mei aperui dilecto meo. hostium desiderum est pessulum discretio. quasi per discretionem aperui desiderium meum dilecto meo. et hoc auditio dixi. Ecce ancilla domini. Non sicut Eua que fregit pessulum quando voluit esse sicut deus. Introitus dico in vtero virginis quo accepit carnem nostram. et exiit per portam clausam in regionem nostram. De hac porta dixit ezechiel. Porta hec clausa erit in eternum. et exiit de mundo per portam auream. i. caritatem quia per crucem. Maiorem enim caritatem nemo

habet. quam et a. su. po. q. pro. a. filiis. Et est ad
uertendum qd dominus in fine anni nasci vo-
luit et ostenderet se in ultima mundi etate ve-
nire. In sexta feria conceptus. In dominica na-
tus. In sexta feria crucifixus fuit. et in domini-
ca reuerterit: et qui homines in sexta feria pfa-
matuz perdidit in sexta feria liberaret. et qui
dixerat in dominica fiat lux in dominica veni-
ens oriens ex alto nos illuminaret. De hoc dice-
tur sub ti. de parascene. Et in nocte natus est: ut
se sub carne latentes venire signaret. velut se ad
illuminandum noctem nostram venire mon-
straret: quoniam habitantibus in regione um-
bris lux orta est eis. Unde ab eius natali die
es prolongantur: quia credentes in eum ad e-
ternitatis lucem vocantur. Rationaliter itaq;
q; nocturna officia celebrantur. Cum autem
cetera festa saluatoris scilicet passio: resurrectio
ascensio: penthecosten. et alia sint variabilia: q;
re non celebrantur semper in eisdem kalendis
sunt: in eadem die mensis. et quare hoc festu est
invariabile cum semper est in eisdem kalendis
si iuxta eadem die mensis? Respondeo secundum
Aug. Hoc festum pertinet ad memoriam tan-
tum. Unde sufficit per illud memorari quod
die mensis christus natus fuit. Et ideo sem-
per eadem die mensis celebratur. licet ipsa
feria varietur propter mutationem littere do-
minicalis. alia vero festa pertinent: et ad memo-
riam et ad sacramentum. verbi gratia christus
passus est sexta feria: et hominem qui in sexta
feria ceciderat rediret. et sic de alijs. et ideo o-
portet qd sub diuersis kalendis fiant. In eade-
tamen feria scilicet in dominica. Propter
rea semper pascha nostrum accipitur domini-
ca prima post pascha hebreorum quod est sem-
per. xliij. luna: quia ergo luna. xliij. non semper
est eodem tempore. vel eadem die mensis. imo
variatur secundum annos solares. ideo et pa-
scha nostrum non semper est eodem tempore:
nec in eodem die mensis. licet semper sub eade-
feria scilicet in dominica celebratur. Rursus id
pascha penthecosten et alia festa variabilia sunt
nec certe diei mensis sunt annotata: ne videamur
imitari iudeos qui semper illa celebrant in
certis kalendis. Alcuus vero dixit qd ideo hoc
festum per singulos dies variatur: quia natus
est nobis qui per singulos mundi dies lauat il-
los qui per peccata de sunt maculati. Cir-
ca officiu nocturnale sciendum qd inuitatori-
um scilicet christus natus est nobis et in per-
sona angelorum cantatur: a quibus pastores:
vel potius omnis populus ad orandum natus
dominum inuitatur. Nouem vero psalmi di-
stinguuntur per tria nocturna: et notet qd om-
nes sancti patres qui fuerunt in tribus tempo-

ribus: scilicet ante legem: sub lege: et tempore
gratie: in nouo testamento sociati sunt per ad-
uentum christi nouem ordinibus angelorum:
et sicut angeli sancte trinitati congaudent: sic
et illi congaudeant. In primo ps agitur de eter-
na christi genitura et ineffabili. In secundo de
eius incarnatione. In tertio de laudibus spon-
si et sponse. et q; in tribus primis lectionibus p
ysa. oracula testificantur: qui non tam proph-
etice q; euangelice incarnationes christi de scri-
psit. Prima est primo tempore ysa. ix. c. Secun-
da est. Consolamini ysa. xl. c. Tertia est. L. Osur-
ge ysa. liij. c. In ipsa etiam sit promissio. in ali-
is ostenditur promissionis impletio. Primus
nocturnus recollit tempus ante legem: seu eos
qui fuerunt ante legem: et abraham ysaac: et ia-
cob. Secundus nocturnus recollit tempus le-
gis: seu eos qui sub lege fuerunt: et dauid et pro-
phetas et alios plures. et ideo i antiphonis que
cantantur in illis duobus nocturnis: quia ad
vetus testamentum pertinent non dicitur alle-
luia: quoniam patres illo tempore non disce-
rebantur ab eterno gaudio: scilicet a patria in
qua iuxta apoc. cantatur alleluia. Tertius ve-
ro recollit nouum testamentum: quod habuit i-
nitium a baptismo: qd tertio tempore scilicet gra-
tie nobis collatum est: seu eos qui fuerunt in no-
uo testamento: et sunt apostoli: et alij sancti. In-
deoque in illis antiphonis que eos recollunt: et
que ex nouo testamento sumuntur canitur alle-
luia: quoniam istos plus honorauit suis ad-
uentus q; precedentes patres. ita et si digni de
hoc mundo migrant. illico in celum transferan-
tur: et societati sanctorum iungantur: quod an-
tiqui patres longo tempore expectauerunt mur-
murantes infra claustra inferni. Ante noctur-
nos solent in quibusdam locis super altare tres
pannos poni. ad designationem premissorum
trium temporum. et in singulis nocturnis sin-
guli amoueri. Primus niger pro tempore an-
te legem. Secundus albus pro tempore reuel-
ationis. Tertius rubens pro tempore gratie pro-
pter dilectionem sponse candidae. et rubicundae.
In quibusdam quoque ecclesijs suspenduntur
boni panni. In quibusdam viles. et in quibusda
nulli. prout in prima parte dictum est sub ti. de
picturis. Sane ad primum responsorium p
mi nocturni dicuntur in quibusdam ecclesijs
tres versus propter causam redditam sub pri-
ma dominica aduentus. et post quodlibet triu
responsorium priorum dicitur gloria patri. et
hoc ideo: quoniam in tribus responsorijs tria
significantur. scilicet restauratio angelorum.
reparatio hominum. et modus quo ista facta
sunt. Restauratio angelorum notatur in primo
vbi dicitur. Gaudeat exercitus angelorum. Res-

paratio hominum in secundo. ubi dicitur pax
vera descendit. Modus vero quo hec facta
sunt. et potius quo descendit ille qui fecit infi-
nitatur in tertio quod est in quibusdam locis.
Descendit de celis. In quo ostenditur ut pmi-
sum est deum descendisse a patre in virginem:
et ita ad nos. vel per hoc quod in ipso responso
tangitur quod intravit in regionem nostram:
recolitur liberatio habitantium in regione im-
bre mortis. Quia ergo hec facta sunt per trini-
tatem. ideo post quodlibet illorum responso-
rium gloria patri cantatur: quod ad laudem
pertinet trinitatis. Rursus sicut manna habe-
bat saporem simile cum melle. ita et christus duo
habuit in se. humanitatem et deitatem. huma-
nitas per similitudinem. deitas per mel intelligitur.
Unde etiam in hoc secundo responso dicitur
hodie per totum mundum mellisui facti se-
celi. quasi diceret totis mundus mellificatus
et dulcoratus est. In tertio vero responso fit
triplex iubilis. scilicet in fabrice. in tanqui. in
gloria patri. In quo quidem in tribus saluato-
rum commendamus. ostendentes quod qui in ef-
fabilitate fabricam mundi creavit. et ineffabili-
ter de virginis thalamo processit. et ineffabili-
ter equalis patri et spiritui sancto permansit. si-
cut fuit ab eterno. sic nunc est et erit eternus.
et hec tria triplici iubilo significamus. primum
primo. secundum secundo. et tertium tertio. et
et expressius tertium significatur in quibusdam
ecclesijs cantatur gloria patri etc. et sicut erat in
principio etc. usque amen. Et nota quod fit iubilis
super a et super o. Super a in fabrice et in tanqui.
Super o fit in gloria patri. ad notandum quod cui
fit est alpha et o id est principium et finis. Iubi-
lis autem quandoque notat expectationem no-
stram: et dicitur sub ti. de septem diebus post
pascha: quandoque nostram infirmitatem: et i-
versum tanquam sponsum. quandoque rei de qua agi-
tur magnitudinem: et ibi fabricam mundi. quoniam
doque gaudij immensitatem: et in fine responso-
rii verbum caro. ibi enim significat immensita-
tem gaudij quod viri sancti habent. de eo quod ver-
bum caro factum est: plenum gratia et verita-
te. De iubilo dictum est in problemio quinto per-
tis. Restat adhuc de sex responsorijs dicere. et
quidem in primis duobus secunde nocturne
agimus de partu. In tertia de parturiente. In
duobus vero primis tertie nocturne agimus de
parturiente. et in tertio de partu. In quo con-
suetudinem mulierum imitatur. Consiue-
runt enim mulieres visitare parturientes et par-
tum et eis munuscula sua dare. et nos parturien-
tem. et partum quodammodo visitamus. cum
pro modulo nostro eos magnificamus. Ipse

vero laudes sunt munuscula que offerimus. Di-
citur etiam ad horas capituli. Paulus servus
Ro. primo ca. et illud multipharie beatus. i. c.
et illud apparuit gratia ad Titum. ij. c. et illud ap-
paruit benignitas ibidem. iij. c. In nocturnali
officio tria leguntur euangelia ut habeat eccle-
sia quod intendit. videtur enim ostendere utraque
naturam esse in christo. et sic plures sint testes
natiuitatis christi. et propter hoc etiam legun-
tur lectiones in quibus Augustinus et alij san-
cti inducunt ad hoc auctoritates infinitas. sci-
licet ab eis qui fuerunt ante legem: sub lege: et
post legem: quoniam integrum est iudicium:
quod plurimorum sententijs confirmatur: ex-
tra de offi. de le. prudentiam. Legitur et quartum
euangelium Mathei. scilicet liber generationis
post notum versum: in quo exprimitur eius ge-
neratio: et ostendatur eum fuisse de genere pa-
trum eorum quibus facta est promissio scilicet
dauid et abraham: dauid in ps. de fructu ventris
etc. et primo paralipomenon cum dormieris cum
patribus tuis suscitabo semen tuum post te ab-
rahe vero gen. xvi. dictum est. In senio tuo be-
nedicentur omnes gentes. et ideo dicit in prin-
cipio filij dauid: filij abraham: quia illis speciali-
ter facta est promissio. et sic ostenditur quod ipse e-
rat messias: qui promissus est in lege et prophe-
tis. Et nota quod Matheus describit hic genea-
logiam descendendo ad ioseph. Lucas vero as-
cendendo prout sub epiphania dicitur. Sed
quare potius ioseph quam Marie generatio com-
putatur: cum etiam christus non fuerit filius iose-
ph. Respondeo quia ambo de eadem tribu fue-
runt. Et tribus id est genealogia per mares non
per feminas distingui solet. et computari in ve-
teri testamento. numerando ergo usque ad iose-
ph. perinde est ac si usque ad beatam virginem
processisset. Propterea christus maluit filius
fabri vocari quam matrem propter suspensionem
adulterij lapidari. Et reuera filius est illius fabri
qui fabricatus est aurozam et solem. Et scias quod
natiuitas beate Marie ex tribu iuda. et regia
stirpe dauid originem duxit: prout scriptura se-
pe testatur dicens christum de semine dauid o-
scendisse. qui de ipsa solus natus est. Siquidem
dauid inter ceteros duos filios habuit. scilicet
Nathan et Salomonem. Ex cathena siue gene-
ratione Nathan descendit virgo maria. Quo-
niam ex cathena ipsius Nathan Lem. genuit
melchi. et Panthera vero genuit Barpanthe-
ra. Barpanthera Joachim. Joachim virginem
mariam: ut dicitur in septima parte sub festo
Philippi et Jacobi apostolorum. Ex cathena vero
salomonis descendit ioseph vir ipsius marie qui ex
cathena ipsius Salomonis Nathan ex vxore

sua genuit Jacob. Defuncto autem Nathan
 Machi. et tribu Nathan filius Levi. et frater
 Nathanis nupit uxori ipsius. Nathan scilicet
 matri iacob. et qua genuit Deli. et sic facti sunt
 fratres veterum Jacob et Deli. Mortuus autem
 est Delias et tribu Nathan sine liberis: cuius
 uxorem accepit Jacob frater eius et tribu salo
 monis. et suscitavit semē fratri eius et genuit io
 seph. Joseph igitur naturalis est filius Jacob
 et de censione Salomonis. secundum legem
 vero Deys: qui ex Nathan. Naz qui nasceba
 tur secundum naturam quidem filius erat ge
 nerantis: sed secundum legem defuncti. Deus
 de cantatur. Te deum laudamus in omnium
 antecedentium actiones gratiarum. et ad desi
 gnandum exultare nos cum angelis. et congra
 tulari de dragma perdita inuenta. In quibus
 dam tamen ecclesiis finita prima missa canta
 tur dictum euangelium Nathan. Liber gene
 rationis. et hoc ideo quia duo testes ad munus
 nobis necessarij erant. Primus testis fuit Lu.
 qui in euangelio misse. Exijt edictum et narra
 uit iuxta verbum euangelij. deum natum in ci
 uitate dauid. Adducitur ergo alius testis picef
 eum nati de dauid. Ac si dicat non tantū ē na
 t? d civitate dauid: s? et d dauid. Un Nathan
 prius nominat dauid q? abraham dicēs filij da
 uid filij abrahā. quamvis et alia possit esse cau
 sa quare prius dauid nominat scilicet quia da
 uid fuit prior abraham dignitate. Nam ille tan
 tum patriarcha iste patriarcha et rex. Audito
 igitur in euangelio misse vno testē ab ecclesia:
 quia vir est q? vni testi soli credatur. ideo adie
 cto alio scilicet Nathan qui etiam generatio
 nem dominicam describit. tunc plene cōfides
 ecclesia exultans clamat. Te deum laudamus:
 et in ore duorum trium vel plurium ster omne
 verbum extra de testibz in omni. ii. q. iii. §. i. Ad
 huc quia vir est q? vni testi credatur. hinc est q?
 vnus terminat missam dicens in quibusdā ec
 clesiis benedicamus domino. Et ecclesia quasi
 voce dimissa respondet. Deo gratias. Rur
 sus finita missa dicitur euangelium. Liber ge
 nerationis. et postea te deum laudamus: quia
 generatio diuinitatis precessit generationem
 humanitatis. Et quia illarum noticia fuerit no
 bis laud. materia. ideo laudes sequuntur. Adis
 ergo laudes preceat: quia prius fuit eterna
 genitura de qua missa illa loquit q? aliqua cre
 atura fuerit que deum laudare poterit. In
 laudibus matutinis quasi cho: eam docimus.
 Unde in prima antiphona dicimus quem
 vidistis pastores et ipsi responderunt natuz
 vidimus. Circa misse vero officium noranduz
 est q? Thelephorus papa statuit in die ista de
 bere cant. vltres missas. ad ostendendū q? chri

sti natiuitas saluauit patres trium temporum
 scilicet patres ante legem: sub lege: et post legem
 prima canitur de media nocte. ad ostendendū
 q? illi qui fuerunt ante legem non fuerunt illu
 minati aliqua lege. et per illam etiam ostendit
 q? panis qui quotidie sacrificatur et manduca
 tur in altari. videlicet christus natus est in bet
 hleem in media nocte: et in hac nocte sicut dicit
 Lucas. Unde sapien. xviij. Dum medium silen
 tium tenerent omnia. et nox in. f. c. m. iter. b. et.
 quod ad litteram exponitur de natiuitate do
 mini: hoc etiam insinuat euangelij huius mis
 se. et collecta illa. Deus qui hanc sacratissimam
 et prophetia illa. Populus gentium ambu
 labat in tenebris et epistola. Et fere omnia q?
 in illa missa dicuntur. Idem etiam Thelepho
 rus papa de con. di. i. nocte: statuit in hac mis
 sa hymnum angelicum scilicet gloria in excel
 sis solenniter decantari ad recolendum q? an
 geli nocte ista illum decantauerunt: in qua ab
 angelis pastoribus est nunciatus. Unde i enā
 gelio legitur: et subito facta est cum angelo mul
 tudo milicie celestis laudantium et dicentiu
 gloria in excelsis deo: et in terra pax hominibz
 et. Notandum est autem q? de missa et lau
 des matutine terminantur i plerisq? locis vna
 oratione ad ostendendum q? totum illud offi
 cium idem indicat scilicet natiuitatem eternā
 et temporalem. vnde ipsa missa incipit. Domi
 nus dixit ad me filius meus et. quod tantū de
 generatione eterna seu de generatione christi
 intelligitur. quod vero sequitur. ego hodie ge
 nui te de vtraq? est. et exponit hodie idest eter
 naliter. Nam secundum Augu. hodie present
 am significat. et quod eternum est semper pre
 sens est versus de temporali scilicet. Quare fre
 muerunt gentes et. Quasi diceret pro nullo:
 cum christus deus et homo sit responsum o
 eterna in quo dicit deus pater ego sum. Tunc
 principium. Unde et ibidem sequitur. In die vtr
 tutis tue scilicet in die resurrectionis in splen
 doribus sanctorum idest in luce omnium san
 ctorum idest in luce omnium sanctorum. et di
 cit in splendoribus sanctorum pluraliter prop
 diuersos effectus. ex vtero idest ex intima bo
 nitate mea. ante luciferum genui te idest ante
 omnem creaturam quasi diceret ab eterno. Ep
 istola vero Paulus seruus: quam quidem in
 vigilia dicunt. et euangelium de temporali. Un
 de in epistola dicitur ex semine dauid. secundū
 carnem in euangelio dicitur. Exijt edictuz a ce
 sare Augusto: quod est Luc. ii. c. In alijs vero
 ecclesiis dicitur epistola. Apparuit gratia dei q?
 est ad Titum. ii. c. Ante epistolaz legitur imme
 diate prophetia Primo ut basis sit sub colum
 na innitente basi. Non enim que dicuntur

in euangelio crederetur impleta nisi forent in
veteri testamento predicta. Secundo ideo in
vigiliis et in hac missa duelectōes sine interuallo
dicuntur: una de prophetia: alia de apostolo:
quia christus pro duobus populis in vno par-
te coniungendis nascitur. Tercio quia super
basim prophetarum fundata est columna apo-
stolorum. Quarto quia actiui et contemplatiui
per hanc natiuitatem in vna fide saluantur.
Quinto quia per vtrumque testamentum christi
natiuitas concorditer predicatur. hi sunt duo
cherubini qui propiciatorium tegunt. se sequi in
propiciatorio versis vultibus respiciunt: vt di-
ctum est in probemio quarte partis. Quidam
tamen nullam dicunt prophetiam significan-
tes quod vetera transierunt et noua facta sunt om-
nia. q. d. ipso facto cessat figura: quia veritas
venit. Secunda missa cantatur in diluculo in
exordio dici: quando christus incunabilis ado-
ratus est a pastoribus. et hoc primo ad ostendē-
dum quod sancti patres et prophete qui fuerunt iux-
ta lege scripta aliquantulum cognitionem dei ha-
buerunt sed non tantam quantam nunc habemus.
et ideo incipit a promissione que facta est
antiquis in veteri lege. lux fulgebit hodie etc.
Secundo ideo: quia sicut dominus a Gabriele
fuit nunciatus priusquam nasceretur. sic ante ini-
cium dici sue natiuitatis missa canitur. Tercio
propter ortum noue lucis: quia ille natus est qui
in ortu suo tam in vtero quam ex vtero fuit lux vera.
Dicitur ergo in ortu huius temporalis lucis. qui
ipso facto dicatur. Orta est lux. Huic consonat
introitus scilicet lux fulgebit. et graduale in quo
dicitur deus dominus et illuxit nobis. et quod
sequitur in introitu et vocabitur ammirabilis.
sumitur ysa. ix. c. A quibusdam tamen dicitur
de nocte eo quod pastores in nocte illa visitauerunt
presepem domini: quod notat euangelium eiusdem
missae pastores etc. Luc. ij. c. Predicitur etiam
tunc in quibusdam ecclesiis prophetia. spiritus
domini super me: que est ysa. xli. c. Deinde dici-
tur epistola apparuit benignitas: que est ad Ti-
mum. iij. c. Communio est. Exulta filia zacharie
ix. c. Tertia vero missa que die clara hora ter-
tia quando illuxit nobis dies redemptionis no-
stre festiuus celebratur ad tempus refertur gra-
tie: in quo descendit lux magna de celo: que il-
luminat omnem hominem venientem in hunc mun-
dum. Velum enim templi scissum est in duas
partes. vnde Sapi. Aperta sunt prata: et appa-
ruerunt herbe virentes. Epistola multipharie
que est ad hebreos. i. c. et euangelium leguntur de
eterna generatione. vnde dicitur in epistola fi-
lius meus es tu: ego hodie genui te. et de tempo-
ralibus habet ibi multipharie multumque modis.
In euangelio vero de eterna. vnde incipit in prin-

cipio. d. In principio creaturarum erat verbum
quod est Jo. i. c. Dicitur etiam tunc in quibus-
dam ecclesiis prophetia propter hec sciet: que
est ysa. lii. c. Communio est. viderunt ysa. liij. c.
et ps. Prima ergo missa est de eterna genitu-
ra. Secunda est de promissione antiquis facta.
vnde cantatur. Lux fulgebit. non dicit fulsit vel
fulget. Tercia est de veritate nobis exhibita. vnde
cantatur. Puer natus est nobis. ysa. ix. c. ibi
videtur futuro ad notandum promissionem. hic
preterito ad notandum promissionis imple-
tionem. Et quia eterna generatio nobis est occul-
ta. Juxta illud ysa. generationem eius quis enar-
rabit. ideo missa de eterna genitura nocte pro-
funda cantatur: quia vero antiqui patres qui
bus facta est promissio certi erant de incarna-
tione domini: sed non tantum quantum patres
noui testamenti. quibus exhibita est veritas. id
missa de promissione antiquis facta. cantatur
illucescente auroa in qua est modicum lucis: sed
secundum ipsum introitum videtur quod deberet
esse lux fulgens: sed non est ita: quia lux in au-
roa rubet: in tertia fulget: in sexta feruet: in ves-
pere tepet: quia vero temporibus noui. t. ma-
nifeste est veritas. inde est quod missa que est de ex-
hibitione veritatis clara luce cantatur. Pri-
ma ergo missa pertinet ad generationem eter-
nam scilicet de patre sine matre. secunda ad te-
poralem scilicet de matre sine patre. tertia com-
pacta est: quia de vtraque agit: et ideo pertinet ad
eternam simul et temporalem. Notandum ta-
men est quod in missa que est de eterna genitura
legitur euangelium de humanitate scilicet. Exi-
it edictum a cesare Augusto. in illa vero que est
de veritate nobis exhibita legitur euangelium
de diuinitate scilicet. In principio erat verbum:
ad notandum quod ex quo humanitas diuinitati
fuit vnita. nec humanitas sine deitate. nec dei-
tas sine humanitate fuit. nec erit. hac ratione
asserit magister in psalterio. Aium quidam quod
cum in collectis in lectionibus et in euangelio
et in offertorio prime missae euidenter natiuitas
de virgine memoratur: intentio totius officij
ad temporalem potest natiuitatem referri. et ex-
ponunt in introitu hodie id est hac die ante lu-
ciferum stellam videlicet matutinam: genui te
id est generationem tuam sum operatus. et quod in
euangelio dicitur. Maria peperit filium suum
primogenitum. exponitur primogenitus id est
ante quem nullus: extra de verbo. sig. nam et es-
go. Officium vero secunde missae aium conco-
dare dictis pastorum dicentium: vt legitur in eu-
angelio. Trāseam? vsque bethleem. et. vi. h. v. q. factum
est. Qui gratulantes dicunt in introitu lux ful-
gebit. Orta enim erat stella ex iacob. Vel dicit
lux fulgebit in persona legis: que temporalis natiui-

eterni antiquis patribus repromissit. Et subdi-
tur dominus regnavit decorem indutus est il-
lum scilicet decorem quo coronavit eum ma-
ter sua: hoc est humanitas. Et addunt in gradu
ali. Benedictus qui venit: et in alleluia. Domi-
nus regnavit. et quis et quantus sit in offerenda
supponunt dicentes. Dominus enim firmavit
orbem terre. et quia primus paries est ex bebre-
is. ideo primicie scilicet pastores in communi-
one loquuntur ad eos. Et ultra filia syon. i. eccle-
sia. Officium tertie misse personat mirabilia
bi dei quod erat in principio. et incipit esse ca-
ro sicut legitur in euangelio hoc verbum est pu-
er qui secundum prophetam natus est nobis:
et canimus in introitu. et hoc est canticum no-
uum. De quo propheta in versu. Cantate do-
mino canticum novum. hoc quoque verbum est
illud salutare. de quo protinus canitur in gra-
duali. Uiderunt omnes. hec est lux magna que
descendit in virginis uterum. que illustrat om-
nem hominem venientem in hunc mundum.
de qua dicitur in euangelio. In principio erat
et. Dic deum est ille omnes rex et potens. cui
dicitur in offerenda. Tui sunt celi: et tua est ter-
ra. In fine prime et secunde misse dicunt qui-
dam. Benedicamus domino: prout dictus est
sub ti. de adventu. Ab hac cautez die usque ad o-
ctavam epiphanie responsoria et eorum versus
dicuntur cum alleluia ad representandum sum-
mam leticiam que advenit tempore gratie.

De dominica infra octavam natalis domini
in rubrica.

In dominica

que intercidit infra octavam
natalis domini. cantatur de
natiuitate domini. Unde in
introitu misse est. Dum medi-
um silentium tenerent om-

nia et sapien. xix. c. Est enim triplex silentium. s.
ignorantie desperationis. et glorie. Silentium
ignorantie fuit ante legem: quia ignorabat pec-
cata sua: et ideo non clamabant ad dominum.
ad Ro. x. Adors regnavit ab Adaz usque ad mo-
ysen. Postquam autem lex data est ad cognitionem
peccati: multo tempore servauerunt leges. Ad
ultimum vero desperauerunt. quando scilicet
omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt
tunc fuit silentium desperationis. Postquam autem
venit christus ruptum est silentium. unde cla-
mant omnes laudes dei. Silentium glorie res-
piciet quando impletum erit totum desiderium
nostrum. In silentio desperationis venit do-
minus et ei attribuere salus humani generis

qui est verus medicus. Et hoc est quod dicitur
medium silentium. Sequitur et nox. i. dyabolus
in suo cursu. medius id est commune iter habet
ret. Omnes enim communiter ad inferos de-
scendebant. Omnipotens sermo tuus id est fi-
lius tuus domine pater qui dicitur sermo pater
quia per eum natus est a regalibus sedibus ve-
nit querere et facere reges vel ad litteram. Dum
omnia tenerent medium id est commune silen-
tium de nocte scilicet quando omnia silent. et
nox in suo cursu medium iter perageret ad litem
ram. Omnipotens sermo tuus. a. re. se. re. quia
media nocte natus est dominus. et concordat
epistola que est ad gal. iij. c. ubi dicitur ubi venit
plenitudo temporis et. Responsozium est spec-
ciosus forma et. quia immunis ab omni pecca-
to et omnibus virtutibus plenus. sicut enim ha-
betur ad col. iij. In ipso habitat omnis plenitudo
diuinitatis corporaliter id est ad modum tri-
ne dimensionis id est communi modo sicut in
omnibus est scilicet essentialiter: presentia-
liter et potentialiter. Item secundum gratiam est in
sanctis. et secundum vniionem est in christo. et
ideo diffusa est gratia in labijs tuis gratia: quia
namque sic locutus est homo. diffusa est inquit: quia
in ore eius fuit lex clementie: et cum dixit mu-
lieri: nemo te condemnauit: nec ego te conden-
no: vade et amplius noli peccare. Et cum dixit
diligite inimicos et. Euangelium erat Ioseph
Luc. ij. c. Similiter ad natiuitatem pertinet
tum ad principium: licet et ad aliud pertineat.
Erant pater eius scilicet putatius. et mater mi-
rantes super his que dicebantur de eo scilicet
a pastoribus. Sequitur in euangelio prophetia
symeonis. Ecce positus est hic in ruinam scilicet
infidelium. et in resurrectionem multorum. s. fide-
lium. et in signum id est in signationem cui con-
tradicitur. q. d. si in viridi hoc faciunt in arido
quid fiet. vel in signum id est in ostensione: quia
per humilitatem et paupertatem itur in paradisi-
sum. vel in signum id est in signaculum. Unde
Jo. i. qui signauit pater et misit in mundum: et eo
signaremur. Et aggeus. Ecce posui te in signa-
culum: quia elegi te. Et in canticis: pone me ut
signaculum super cor tuum et. positus est ergo
christus in signum tripliciter. s. in significatio-
nem in ostensionem et in signaculum. Rur-
sus hoc officium. Dum medium et. vox est pa-
mitive ecclesie: in qua recolit domini natiuita-
tem. cuius fructum predicat in epistola: quia de
seruitute transiimus ad filiorum adoptionem.
et ipsum commendat secundum sapientiam in
euangelio ubi dicitur. Puer crescebat et consor-
tabatur plenus sapientia. secundum potentiam
in alleluia. dominus regnavit. et in offerenda.
dominus enim firmavit secundum pulchritudinem

in graduali speciosus forma. In post commu-
nionem vero tollite puerum. Mathei. ij. c. tem-
pus fuge notatur: quo descendit dominus in
egyptum. et mystice respicit ad gentilitatis ado-
ptionem: quia dominus de iudea transiit ad
gentes ut eas adoptaret heredes.

De festo circumcisionis Bica.

De festo

circumcisionis dicendum
est. Sciendum est autem quod
circumcisio primo iniuncta
est abrahe et semini eius id
est hebreis ex eo nascituris
ut sic probaretur an obediret vel non. sicut et a-
dam ad probationem obedientie mandatum
accepit ne de ligno vetito manducaret. Fuit
autem precepta circumcisionis propter quinque
causas. Primo ut per obedientiam mandati a-
bram placere deo: cui per prevaricationem
adam displicuerat. Secundo data fuit i signum
magne fidei abrahe. Credidit enim se habitu-
rum filium in quo benedicerentur omnes gen-
tes per fidem id est per quam spiritualis circū-
cisio impleretur: ut sic iustificaretur et ipse. Ter-
tio ut in hoc signo discerneretur ab omni nati-
one populus ille. Quarto ut circumcisio facta
in virili membro per quod generatur creatura
mortalis. et in quo libido solet dominari casti-
tatem corporis et mentis seruandam. et impu-
diciam ressecandas indicaret. Quinto quia si
posset melius significari per christum tolli ori-
ginale peccatum. cum preputio quippe omnis
homo nascitur quoniam cum origina-
li peccato. In carne preputij ideo est iussu fieri
quia in remedium instituta est id est contra ori-
ginale peccatum quod a parentibus contrari-
mus. corruptis concupiscentia que in parte il-
la magis dominatur. et quia in membro illo cul-
pam inobedientie homo prius cognouit. Dece-
dit quod in illo signum obedientie acciperet. Sicut
bat circumcisio die octavo ex legis precepto.
Leuiti. xij. et fiebat cum lapideo cultello ad signi-
ficandum quod post septenarium huius vite in o-
ctava die id est etate que erit resurgentium. om-
nis ab electis per petram id est christum absci-
ditur corruptio carnis et spiritus: quando libe-
rabimur a seruitute corruptionis quando cir-
cuncidetur a peccatis anima cuiusque credentis
in eu. Hinc itaque res sunt illius sacri. scilicet circumcisio
a peccatis in presenti. et circumcisio ab omni corruptione
in futuro. Christus autem non indigebat cir-
cuncidi: ut iam dicitur. Conferrebat circum-
cisio suo tempore remissionem peccatorum: si

cut et nunc baptismus. Unde Greg. de con. di.
iij. quod apud extra de baptis. maiores. Quod
apud nos valet vnde baptismi: hoc egit apud ve-
teres vel pro paruulis sola fides. vel pro maiori-
bus virtus sacrificij. vel pro his qui de abrahe
stirpe prodierunt misterium circumcisionis.

Sed quare christus qui fuit agnus immacu-
latus non habens maculam neque rugam: qui
peccatum non fecit: nec inuentus est dolus in
ore eius: voluit circumcidi. Respondeo sicut in
templo presentari: sicut et baptizari: sicut de a-
gno pascale cum discipulis epulari: sic voluit in
corpore circumcidi propter nos. Secundo ne
iudei dicerent cum non esse messiam in lege. p-
missum: quia non esset circumcisus: nec vire-
ret secundum legem: qui de seipso dixit non ve-
ni soluere legem: sed adimplere. Tertio ratione
nostri. scilicet propter figuram. Etenim circumcisio
illa carnalis figurabat presentem spirituales que
est gratia: et futura que erit in gloria: nec dedit
nobis exemplum carnaliter circuncidendi: sed
spiritualiter per vite inuolutionem. Nazareus
dum Bernardus dupliciter debemus circum-
cidi. scilicet exterius in carne: et interius in mente.
Quarto ratione sui: ut. scilicet se veram carnem assu-
misse ostenderet. Quinto ne demones circum-
cisionis misterium agnoscerent: cum enim illa
contra originale peccatum fieret credidit o-
bolus. et hunc qui circuncidebatur similiter pec-
catorum esse. propter quam etiam causam vo-
luit ut mater eius virgo perpetua desponsare-
tur. Sexto propter perfectam humilitatem tam-
quam esset peccator voluit hoc fieri: licet non
indigeret: sicut et ex humilitate voluit baptiza-
ri subdendo se minori. Ubi sit caro preputij
christi. dictum est in quarta parte sub. vij. parti-
cula canonis super verbo noui et eterni: Sicut
autem mutata circumcisio in baptis. mum qua-
tuor de causis. Primo quia sacramentum bap-
tismi est perfectius. Secundo quia magis
commune. mulieres enim circumcidi non po-
terant. Tertio quia magis gratia plenum. Per
circumcisionem namque tantum peccatum re-
mittebatur: sed gratia ad bene operandum per
eam non prestabatur: nec virtutes dabantur:
vel augebantur. In baptismo vero solus peccatum re-
mittitur: sed etiam gratia cooperandi confertur: et
virtutes augentur. Ideoque recte ait apostolus
quod abraham cepit circumcisionem tantum in fi-
gnum. Quarto propter honestatem honestius
enim est aqua lauari quam corpore mutilari. Et
videtur quod de circumcissione non debeat fieri fe-
stum. Cum dicit apostolus circumcisio nihil
prodest. extra de baptis. maiores. et iterum si circūci-
dimini christus nihil vobis proderit. propterea cum ecclesia
non faciat festum de passionem domini vel quod in circumcissione

in qua incipit passio domini quando primum sanguinem suum fudit non fit faciendus festus: sed potius lamentum. sicut et in passione. Ad hoc dicitur quod festum non fit de circumcisione sed de octava natalis domini. Sed nec aliter quid impedit nos dicere quod fiat festum de circumcisione: quia significat circumcisionem quod fiet in octava resurrectionis a culpa et a pena. et est causa meritoria illius. et propter illud gaudium ecclesia solennizat. Ad hoc vero quod obijciatur de passione. Respondetur quod alia de causa ecclesia dimittit facere festum in die qua dominus passus est quod propter passionem. scilicet quia tunc dominus posuit peccata nostra in statera. Unde Job et tinam appenderentur peccata mea quibus iram merui: et calamitas quam patiar in statera. Oportuit enim filium dei pati pro peccatis nostris: ut nos redimeret ab omni peccato et ideo liget ecclesia magnitudinem peccatorum suorum. non considerans quod solerubescens propter peccata hominum obtenebratus est. de quo dicitur sub paraescene. Celebratur ideo hodie octava natiuitatis: que est octava suppletiois prout dicitur in probemio. vii. partis. Est etiam hec octava alterius negotij significationis. Duplex est enim negotium quod in ea figuratur: vnam circumcisio domini: quod in euangelio exprimitur alterum aduentus hominis ad deum. Est enim duplex aduentus. scilicet christi ad homines: de quo in natiuitate actus est: et hominum ad christum: de quo in hac octava agitur: quod notant antiphone laudum: ut illa O admirabile commercium. Nam commercium est ubi aliquid accipitur et aliquid datur. Dominus namque accepit nostram humanitatem: ut nobis daret suam diuinitatem: quod notatur in verbis ibi sequentibus. scilicet animatum corpus sumens de virgine. Per hoc enim notatur quod dominus accepit. per hoc vero quod dicit largitus est nobis suam deitatem notatur quod dederit. Secunda vero et quarta antiphone terminantur. Te laudamus deus noster. q. d. ad te venimus laudando te. Tertia terminatur dei genitrix intercede pro nobis. q. d. intercede ut filius tuus suscipiat nos. In quinta dicit illud quod dixit baptista. Ecce agnus dei. q. d. ad eum venire debemus. Unde Andreas et alius discipulus Joannis hoc audito secuti sunt dominum. In antiphona vero que est supra benedictio dicitur. Immoventur nature. nostra enim natura recedendo a deo est inueterata: et redeundo est renouata. Notandum quoque est quod quinque sunt que hanc diem reddunt solennem. Primum est quia hac die duo festa concurrunt. scilicet parientis et partus. Unde et due missae celebrantur. prima de pariente. scilicet de beata virgine: in qua dicitur in

troitus cultum tuum. et communio simile est regnum celorum omni negotiatori. Mathei. xiii. c. Secunda de partu. scilicet de filio in qua dicitur introitus. Puer natus es nobis vel in alijs ecclesijs dum medium silentium: Unde et in quibusdam gradualibus officium utrunque intitulum inuenitur. Et ideo quia hoc festum est de beata virgine fit hodie statio apud ecclesiam sancte Marie transiberim: quous quidez scripserim quod fit apud sancta sanctorum ad lateranum. pro eo quod caro circumcisionis domini ibi dicitur conservari: prout dictum est in. iiii. parte sub. vii. per titula canonis. Epistola est apparuit benignitas que est ad titum. iij. Euangelium est. Post quod consummati sunt. Luc. ij. Alleluia multipharia. Hebreos. i. Secundum quod facit hanc diem solennem est octava de qua dictum est. Tertium impositio nominis et salutiferi nominis: de quo dicitur sub. i. de sabbato sancto. ubi agitur de baptismo: quod nomen triplex est. scilicet filius dei christus et ihesus. sicut ex euangelio colligitur: de hoc actum est in probemio secunde partis.

Quartus est effusio sanguinis ihesu christi. hodie enim primo sanguinem suum pro nobis fundere cepit: qui cum postmodum sepe funderetur voluit. Quintum est signaculum circumcisionis quod christus hodie pro nobis dignatus est suscipere propter causas premissas. In quibusdam ecclesijs subdyaconi fortes et iuvenes faciunt hodie festum. ad significandum quod in octava resurgentium. que significat per octauam diem: quia circumcisio fiebat. nulla erit debilis eras non senectus: non senium: non impotens pueritia. sed omnes concurremus in virum perfectum cum hoc mortale induerit immortalitatem: et hoc corruptibile in corruptionem ut premissum est. de hoc dicitur in. vii. parte sub festis sanctorum Stephani et Joannis. Pro stremito notandum est quod olim pagani et gentiles in his kalendis multas superstitiones obseruabant: quarum aliquas Aug. in quodam commentum memorat. sermo. xxi. q. vlti. non obseruet. Credentes enim inquit ianum quendam deum esse cum tunc venerantur ei duas facies figurantes. vnam ante. aliam post. eo quod est principium anni sequentis. et finis precedentis. Assumebant enim formas monstruosas. alij ex pellibus pecudum. alij ex capitibus bestiarum. alij vestientes tunicas muliebres. alij auguria obseruabant vel recipientes orabolas strentas. alij mensas laute preparatas tota nocte manere sine nebant: putantes totum anni spacium conuiuia in tali cibi habundantia perdurare que prohibet christianos facere.

De festo epiphanie Beica.

Equitur festus epiphaniae quod est vocabulum grecum. sonat latine manifestatio siue apparitio. et est idem cum festo natiuitatis. nihil enim nasci potuit nisi apparuerit. Ceterum pro triplici apparitione hodie solenizatur ecclesia. unde et in codicibus antiquis hec dies epiphaniae pluraliter intitulatur. et ideo tripliciter nominatur. scilicet epiphania theophania et betphania. Epiphania dicitur quoniam ad illam apparitionem domini que facta est magis per stellam. Magi autem ipsi fuerunt Gaspar Melchior et Balthazar. et fuerunt reges. iuxta illud psalmi. Tibi offerrent reges munera. et iter reges thar. et in mattheo. of. re. ara. et sabba. do. adducent: quorum corpora de mediolano in colonias translatae fuerunt. Et dicuntur magi a magnitudine scientie. per astronomiam enim cognouerunt quia stella illa non erat ex constitutis a principio. sed illa de qua balaam magister suus prophetauerat. Numeri. xxiii. Queritur stella ex Jacob et consurgit virga de israhel et de Jacob erit qui dominetur. et ideo moti sunt ut dictum illius stelle venirent in bethleem et regem natum quem eis prophetauerat balaam adorarent. Et de epiphania ab episcopo quod est supra et phanos quod est apparitio: quia de sursum fuit apparitio. scilicet de celo. vel ab episcopo quod est super: quia scriptum est usque dum veniens staret supra ubi erat puer. Erat quidem proximior terre quam alie stelle. et hec facta sunt tredecima die a natiuitate domini qua die stella magos ad presepium duxit. Et dicunt quidam quod stella illa fuit spiritus sanctus qui postea descendit super dominum baptizatum in specie columbe. et ipsis magis in specie stelle. Alii quod fuit angelus qui apparuerat pastozibus iudeis. illis tanquam ratione utentibus in forma rationabili. Istis vero gentilibus tanquam irrationabilibus in specie irrationabili. Alii dicunt quod fuit de nouo creata que peracto officio suo rediit in primordiale materiam. Alii dicunt quod cecidit in puteum: ubi adhuc dicitur apparere solis tamen virginibus. Solet autem queri quomodo tamen cito: videlicet infra. xiiij. dies de tam remotissimis regionibus hierusalem venerunt: que dicitur esse in medio mundi. Iuxta illud psalmi. Rex noster operatus est salutem in medio terre. Dicit yfidozus quod ante natiuitatem stella illi apparuit et posuit ibi esse in tempore oportune. Jeronimus dicit quod in die natalis domini primo ab eis visa est. Sed venerunt in ozomedarijs. Iuxta illud propheticum. In undatio cameloz opiet te ozomedarij madiay et effa qui velocissime currunt. unde et dicitur a ozomos quod est cursus et ares quod est virtus et sunt miores camelis. sed velocius currunt

illi. Cum in uno die quinquaginta tribus. Queritur etiam quare magi venientes munera obtulerunt. Respondetur quod secundum Bedam antiquum nullus ad regem vel dominum vacuus introibat quod per se et caldei obsequant. Secundo secundum Bedam obtulerunt aurum beate virgini propter inopie subleuationem. thur contra stabuli fetorem. mirram propter membrum pueri consolidationem. Tertio quia auri ad tributum: thus ad sacrificium: mirra vero ad sepulturam pertinet. Per hec ergo tria insinuantur in christo regia potestas: diuina maiestas: et humana mortalitas. Quarto quia aurum significat dilectionem: thus orationem: mirra carnis mortificationem: quia tria offerre deo debemus. Secunda apparitio fuit eadem die in baptismo. multis tamen annis reuolutis scilicet xliij. die tricesimi. vel tricesimi primi anni. Unde Lucas et ipse Ihesus erat incipiens quasi anno rum. xxx. et ideo hec apparitio dicitur theophania a theos quod est deus: et phanos quod est apparitio: quia ibi tota trinitas apparuit: pater in voce: et filius in carne: et spiritus in columba. Quidam autem heretici dixerunt in die epiphaniae baptizari debere. Pro eo quod christus tunc fuit baptizatus. nec dari spiritum. scilicet baptizato in alio die. et greci eadem die baptizant. ob quam beatus rescriptum extirpandam. sancti patres decreuerunt neminem nisi in articulo necessitatis. eadem die baptizari debere. Tertia apparitio fuit postea similiter eodem die anno renouato cum eiser. xxx. annorum et xliij. dierum. scilicet quando manifestauit se esse deum per mutationem aque in vinum: quod fuit primum miraculum apertum quod dominus fecit in chana galilee. vel simpliciter primum quod fecit. et hec apparitio dicitur betphania a bet quod est domus et phanos quod est apparitio: quia ista apparitio facta fuit in domo in nuptijs. De his tribus apparitionibus fit sollemnitas in hac die. Sed quia ecclesia non potest perfecte de omnibus enarrare eandem diem sollemnizare. ideo de stella plene erequitur. et de alijs aliquid admiscet et noret quod tres fuerunt in illa die apparitiones que leguntur in euangelio tanquam sub die eadem facite. De primo miraculo hodie vero totum cantant officium: quia in ea specialiter natiuitas domini gentibus est notificata. De secundo duoresponsoria cantantur. scilicet primum. Hodie in iordane: et in columbe specie quod a pluribus ecclesijs ponitur nouum: et ideo primum et nouum. quia baptisma est primum sacramentum nostre redemptionis: per quod reformamur et similes angelis efficitur: quorum sunt nouem ordines. Vtuno autem signetur. episcopus corrector officij antiphonarum dicit quod in nouo in columbe specie. et in antiphona vox de celo que dicitur in octaua ad laudes: non debet esse

verbum istud ipsum audite. quia in baptismo
non fuit hoc dictum a patre. sed in transfiguratione.
et qui agunt festum transfigurationis cantant
responsorium in quo illud continetur. q. d. Ego
sum testis quod hic est ille qui promissus est i lege
deutero. xviij. Ubi dicit Moyses prophetam de
gente tua et de fratribus tuis suscitabit tibi de
ipsum audietis etc. Qui autem verba eius que
loquet in nomine meo audire voluerit ego ultor
erit. De tertio vero miraculo cuius alius cantat
vna antiphona. s. tribus miraculis. Beda etiam
dicit in commento super lucam. quartam apparitionem
factam fuisse eadem die anno reuoluto cum esset.
xxxi. annorum. s. in fractione quinque panum. et
saturatione quinque milium hominum. et illa di
citur phagiphania: a phagin quod est bucca. siue
comedere. Sed hoc hodie nil agit. Propterea
quia dubitatur utrum hoc contingeret ista die
tamen quia in originali. Bede non sic legitur. tum
quia Jo. vi. ubi de hoc miraculo agitur. dicit.
Erat autem primum pascha etc. Ideo autem
institutum fuit hac die festum de tribus mira
culis. quia hec dies fuit antiquitus celebris in
honore augusti cesaris: propter triplicem eius
triumphum: quo suo tempore Romano impe
rio tres regiones subiungauit. s. parthiam. egyptum
et mediam. Illam ergo celebritatem ecclesia in
melius commutauit: videlicet ad celebrandum christo
pro eius triplici miraculo. In quibusdam ec
clesiis non dicitur hac die ad nocturnos orationes.
mea. a. nec deus in adiutorium nec gloria patri.
nec hymnus. ad notandum simplicitatem gen
tilium qui statim stella appente venerunt et arrip
to: ergo ad nocturnos venit quasi ipso facto di
cat ecclesia. quibus non est narratum de eo ve
niebant: et qui non audierunt contemplati sunt.
ysa. liij. c. Vel potest dici quod in hoc festo fit pre
cipue mentio de gentiliu conversione: quos illi
tres magi inicialiter precesserunt. Quia ergo
conuersio ipsorum gentiliu adhuc erat imperfecta
quia in paucissimis. s. in ipsis tribus magis. i.
circo in signum huius ecclesia omittit cantica
que iam conuersorum seu perfectorum esse videntur.
sicut gloria patri: hymnum et huiusmodi. Hac
etiam de causa non permittitur. domine labia
mea. a. nec deus in adiutorium. quia secundum
apostolum. Loque creditur ad iustitiam. s. prius
ore autem confessio fit ad salutem. scilicet postea.
Inuitatorium etiam non dicitur propter quod
tunc rationes. Primo ad ostendendum quod ec
clesia in primitiis suis venit de gentibus ad omni
non inuitata vel vocata per preconem aliquem
sed sola stella duce. Iuxta illud nemo nos con
ducit: et sic incitatur erubescencia eis qui tard
credunt cum multis habeant predatores. Magi
enim non vocati venerunt a doctore christum.

Secundo et nos quotidie inuitamur et ex
citamur ad orandum et deprecandum deum
videamur detestari inuitationem fraudulentam
herodis dicentis magis. Ite et interrogare oili
genter de pueris etc. Tertia est causa quia ip
sa res nos inuitat. s. stella per quam significat.
fides. que ducit nos ad deum: et illuminat nos
in nocte huius seculi. Quarta quia per venit
te qui idem dicit. dicitur in nocturnis et sic idem
repeti videretur. Licet ergo hac die non dicatur
inuitatorium tamen per inuitatorium. s. venite
exultemus. in tertio nocturno ad septimam an
tiphona dicitur ad ostendendum quod in tertio tem
pore. s. gratie sufficienter inuitata est ecclesia
de gentibus. et nullus se excusare potest quia i
omnem terram exiit sonus eorum. xix. di. ita
et quia tertio tempore. s. gratie data est vniuersis
mis gratia in plenitudine. Dicitur quoque ad
septimam antiphona ad notandum quod per ba
ptismum datur spiritus septiformis per hebdomadam
dicitur inuitatorium in persona magorum alius
que viderant nunciantium. Legunt autem tres
lecticenes de psalmo. qui expressius loquitur de christi
natiuitate. de qua siue de nati apparitione hoc
festum est. Sed queritur quare in quibusdam
ecclesiis in principio tertij nocturni huius festi
canitur per. Deus noster refugium cum antiphona
Fluminis etc. cuius ipse precedat in ordine psal
terij. vltimum psalmum prime nocturne et omnes
secunde. Respondeo tertium nocturnum recollit
nouum. t. quod est tempus gratie. quia propter
hoc tertium nocturnum habet. in capite anti
phona. Fluminis. que cum dicto per. nouum
tangit testamentum. et ideo dictus per. tunc et
non prius dicitur. Propterea antiphona ipsa
habet alleluia: quod non ponitur in antiphona
nis prime vel secunde nocturne. et dictum est
sub natali. Rursus ideo ponitur in. vij. loco quod
pertinet ad septiformem gratie spiritum per vnum
baptismi collatum. Sequentes etiam antiphona
ne cum suis psalmis nouum in dicant testamentum
et hi tres per. monstrant commotiones gentium contra
predicationem apostolorum. subuersionem idolorum
et conuersionem fidelium. Romana tri ecclesia
dictam antiphona. Fluminis cum suo psal
mo ponit in primo nocturno. et per. venite in tertio.
sine rectum ordinatum: et naturalem ordinem
psalmorum et congrue: quod gentes tempore gratie venerunt
ad fidem. et attende quod antiphona in prima pas
rochia siue nocturna continent sacerdotes. et
secunda reges: in tertia usque ad angelos puenit.
Post tertium nocturnum statim cantatur
euangelium Luc. Factum est autem in quo de
baptismo saluatoris plene agit. et eius genealo
giam describit. quia et promissus est hoc festum
de natiuitate est. Notandum autem est quod Mattheus

In euangelio Liber generationis enumerat generationem illam incipiens ab Abraham deice dendo usque ad Ioseph uir marie. de qua natus est Ihesus etc. ostendens per hoc quod a summo celo fuit egressus eius. et qualiter dominus ad nos descendit. Similiter ysaias. xi. dona spiritus sancti enumerans. ultimo ponens timorem dicit. et repleuit eum spiritus timoris domini: sed lucas in hoc euangelio. Lum factum esset. illam enumerat ascendendo: quia post baptismum eam enumerat: nec sinit in Abraham: sed in eadem usque ad deum procedit per gradus sic: qui fuit Ioseph ostendens per hoc quod a baptismo iter est ad deum: sed hoc quasi per quosdam gradus virtutum: qui significantur per patres gradati ordinatos et tangit filios secundum legem non secundum naturam sic: qui fuit Nathan: qui fuit dauid. supple filius. I. adoptiuus. Una ergo generatio describitur descendendo: altera ascendendo: quoniam una carnalis. altera spiritualis. In una ponitur gentit. ubi carnalis et temporalis successio exprimitur. In altera ponitur quod fuit: ut notetur spiritualis generatio adoptio. et ascribitur descendendo. ut notetur spiritualis ascensus. prima terminata est in uirginis partu. secunda nobis inchoata est per baptismum. Tria ergo sunt euangelia huius solennitatis. unum est de baptismo. I. Factum est. secundum de magis. I. Lum natus esset Ihesus. quod dicitur in missa. et ibi dicitur sicut eius scriptum est per prophetam. I. michiam. c. v. Tertium est de nuptijs. quod dicitur in dominica sequenti post festum hilarij. Sane premissa duo euangelia de generatione christi. o nocte dicuntur: unum in natiuitate: alterum in epiphania: quia utraq; christi generatio fuit in nocte id est obscura. et prior sensibus non intellecta. De hoc etiam sub natali dictum est. Post euangelium ecclesia exultando dicit. Te deum laudamus. Parum ergo agitur de baptismo domini in nocturnali officio: sed suppletur in octaua in qua agitur de apparitione facta in baptismo. presertim in antiphonis laudibus que ostendunt effectum baptismi in nobis. I. ut baptizemur: ut a peccatis per nostrum lauacrum abluamur. Omnes enim unius et septimi toni sunt. unius ad notandum ecclesie unitatem. in qua solum baptisma prodesse potest. septimi ad notandum quod in baptismo datur septiformis gratia spiritus sancti. vel quia per baptismum peruenitur ad septimam etatem quiescentium. Si enim aliquis statim post baptismum oigne accipitur decedat. mox recipit primam stolam quod datur in septima etate. I. in secunda uespera. Antiphona uero ad magnificat est octauum toni: quia in uespera mundi nobis datur stola secunda. I.

gloria corporis quam in octaua etate nos recepturos speramus. Duplex est enim mundi uespera. Prima est sexta etas. secundum quod dicitur in uespera mundi natus. Iuxta illud uespere mundi uespere. Secunda est finis mundi dii qua vel postquam dabitur nobis gloria carnis de qua dicitur ad uesperas demorabitur fletus. Nam usque tunc erit fletus miserie nostre: sed tunc erit finis. Dicitur etiam ad horas capitulum illud Surge illuminare. et illud super te autem. et illud. Inundatio que sunt ysaias. lx. c. Mistra siue diurnum officium similiter pertinet ad primum principale. et precipuum miraculum. I. ad primicias gentium. et ad munera magorum. et ad christi natiuitatem. Unde introitus quod sumitur de ysaias. I. non sit ibi continue est. Ecce aduenit etc. Ecclesia ei de gentibus electa pro suo uocationis initio gaudens gratiosum laudis preconium offert deo pro sua salute. d. Ecce etc. q. d. Ecce in propatulo est quod dominus natura domitor effectu aduenit. I. ad nos uenit. I. carnes assumpsit. uelud alludamus presenti diei ad nos uenit. I. qui in carne latebat per multa signa deus esse apparuit: ut per stellam. per magorum munera. per uocem pastorem. et per spiritum sanctum in columba. et propter hoc ueritur aduerbio demonstrandi. ecce ostendens apparitionem filij dei quasi ad oculum per premissa. Epistola. Surge et illumina. et gradus. Omnes de sabba etc. sunt de eodem. et sumuntur de ysaias. lx. c. et euangelium de eodem. I. Lum natus esset Ihesus etc. quod est Matthei. ii. c. Ex quo sumitur alleluja et comunio. Sicut autem matutino officio fit suppletio in octaua: ut iam tactum est. ita et de missae officio simpliciter fit suppletio. Nam introitus misse hodie notat gaudium gentium de aduentu saluatoris exultantium. et in collecta hortantur gentes ad contemplantum eius specie peruenire quam per fide cognouerunt. Reliquum totum est de miraculo huius diei. I. de gentibus per stellam ductis. Non est etiam pretermittendum quod in italia in missa huius diei futurum pascha populus annuntiatur. Sacerdotes namque uel alij post offertorium dicit alta uoce annuntio caritati vestre gaudium magnum quod erit omnipopulo: quia. lx. erit tali die. et pascha tali. In concilio uero Bracharen. de con. di. iij. placuit. it. ij. ita legitur placuit: ut postquam omnia in concilio sacerdotum fuerint ordinata super venturum ipsius anni pascha quo kalendas die. I. quo die ante uel post kalendas. uel quora luna debeat suscipi a metropolitano episcopo intimitur. quod ceteri episcopi. uel reliqui clerici breuiculus subnotantes. unusquisque in sua ecclesia adueniente natalis domini die post euangelicam lectionem populo annuntient. hoc tamen non

vbique seruatur: Rursus in concilio Lartagi.
e. di. placuit. i. statutum est ut dies pasce forma
rann. i. litterarum subscriptione omnibus in
tinetur. Dies vero concilii. xi. kalendis nouem
bris seruatur. Quidam autem vltam ontani
piscopi in synodo quam celebrant die mercurij
proximiori festo beati luce premissa annun
tiant. Quidam asserunt in vigilia epiphanie ie
iunandum fore. eo qd sibi proprium officium ap
propriatur. et alleluia in officio nisi in domini
ca interueniat subtrahitur. et dicitur euangelium
defuncto herode: qd est Mathei. ij. c.

De octaua epiphanie rubrica.

Noctaua epiphanie in omni cantu et in lecti
one ysa. que legitur pro epi
stola. f. domine deus meus
agitur de baptismo. Unde
ibi dicitur. Exultent solitu
dines iordanis. ideo quia in iordane vim rege
neratam dominus contulit aquis instituen
do baptismum. et quia gentes que a deo prius erat
quasi in solitudine de ceteri ad eum redeunt.
Octaua ergo epiphanie suppletionis est: ut i tri.
precedenti dictum est: quia sicut in festo reco
limus quomodo christus baptizatus est. ita in
octaua rem propter quam baptizatus est. quod
antiphona illius dici ostendunt. In octaua igi
tur de secundo epiphanie miraculo. f. de bap
tismo iubilatur: ut in antiphona veterem homi
nem. et ceteris que sequuntur: que quia transla
te sunt de greco in latinum. grauius continent
in dictamine ideoma. et sunt de septimo tono:
quia pertinent ad baptismum vbi septiformis gra
tia spiritus sancti operatur. et sunt nonem: quo
niam per lanuam baptismi peruenimus ad co
fortium nouem angelorum. Sunt tamen octo
de hoc expressius agentes propter veram octa
uam ad quam baptismus ducit. Et merito bap
tismi officium ad octauam differtur: quia vice
tenet circumcisionis que in octaua celebratur. et
cantatur hac die inuitatorium: quia predican
tibus apostolis ad baptismum sunt homines in
uicati. Quedam vero ecclesie dicunt hac die
admissam euangelium. Venit Ihesus a galilea
qd est Mathei. ij. c. Alii dicunt. Vidit Joan
nes Ihesum venientem ad se quod est Jo. c. i.
que ambo pertinent ad litteram: ad baptismum
christi. et epistolam. Surge illuminare.

De prima dominica post epiphaniam B.

E prima dominica post
epiphaniam. f. infra octauas
dicitur. premitimus qd ab
epiphania usque ad. lxx. pos
sunt esse sex dominice ad plus.
et una ad minus. In quibus

omnibus intendit ecclesia in nocturnis officiis
ostendere apparitionem domini: ut stella oriat in
nobis que dicat nos in bethleem superiorem
et fere oia qd hoc tempore dicitur ad gaudium pertinere.
Veruntamen non nisi tres ex ipsis dominicis
proprium habet officium. et ideo qui quatuor sunt
aut plures sequens officium dicitur in quibusda
ecclesiis. in prima dominica post octauas. qui vero
sunt tres dominice tantum. dicitur in domini
ca infra octauas. In hac ergo dominica. f. i.
infra octauas monet nos ecclesia in introitu: ut
offeramus domino animum: quia rex regum est. et
thys: quia deus deorum. et hoc idem facit in omni
bus sequentibus: et est introitus. In excelsis thronus
no vidi sedere vix quem adorat multitudo an
gelorum: quod sumptum est de illo loco ysa. Tidi
dominum sedentem super solium excelsus etc.
qd hic dicit thronum die ibi solium qd idem est. et qd
dicitur hic multitudo angelorum idem est. etiam
qd dicitur in ysa. qd angeli caneant. Sanctus.
Sanctus. Sanctus. Sane thronus excelsus
est ecclesia in qua sedet deus qui monet nos ut
adoremus christum sicut rex regum. Episto
la vero monet nos ut offeramus mirram dicent.
Obsecro vos per misericordiam dei ut exhibeat
corpora vestra hostiam viuente sanctam deo pla
centem etc. ad Ro. xij. c. et per hoc ostenditur mir
ra: que intelligitur in carnis mortificatione.

Euangelium est de apparitione domini. Luz
factus esset Ihesus annorum. xij. etc. Luc. ij. c. vbi
sequitur mater eius inuenit eum in templo ois
sputantem cum sapientibus et docentem. Potest
etiam dici qd ad hoc ut efficiamur throni quo
dominus sedeat. tria sunt nobis necessaria: ma
dicia carnis: humilitas mentis: et exultatio i do
mino. Ad mundiciam carnis inuitamur in epi
stola vbi dicitur. Obsecro vos etc. etc. Ad hu
militatem mentis in euangelio christi exemplo. de
quo ibi legitur qd parentibus subditus erat. ad
exultationem in domino in gradualem in quo be
nedicimus domino qui facit mirabilia solus. et
in alleluia et in offertorio in quo domino iubi
lare debemus. Interest tamen inter alleluia et offer
torium: quia in alleluia tamen semel dicitur iubilate deo
ois terra. in offertorio autem geminat sub diuersa
melodia. ad notandum quod in gaudio domini crescere
debemus: quia sumus mysticum corpus. vnde in euange
lio dicitur. Puer autem crescebat etc. In conione
habet Luc. ij. notatur christi humanitas. secundum

quā vocat eum filium. et quasi increpans dicit.
fili quid fecisti nobis. sic et etiam deitas secun-
dum quam ipse dicit. nesciebatis: quia in his q̄
sunt patris mei oportet me esse.

De dominica secunda post epiphaniam. R.

In hac secunda do-
minica q̄
prima post octavas et in se-
quentibus dominicis can-
tatur in quibusdam ecclesi-
is ad vespas i sabbatis re-
sponsoium. Peccata mea
domine sicut sagitte infixae sunt in me: sed ante
q̄ vulnera generent in me. i. peccata alia sana
me et. et propter eandem causam dicitur in pri-
mo responso matutinali. Domine ne in ira.
Ostendit enim ecclesia suis filiis penas ignis pur-
gatorii et inferni: quia comedendus est agnus
paschalis cum lactucis agrestibus. et vt mola
mur inter duas molas spem. s. et timores. Quia
vero intendit ecclesia nobis manifestare fidem
filii dei et dictum est. quod sit melius per episto-
las Pauli. et ps. ideo legunt ipse epistole. et psal-
mi cantantur. Omnia enim fere responsoia ab
octavis epiphanie vsq; ad. lxx. sunt de dauid n̄
de bellis: sed de psalmis. In quibus instruimur
de bonis operibus: quia fides sine operibus mor-
tua est. extra de sa. vnc. c. i. et quia maxime i psal-
mis dei misericordiam imploamus. et propter
hoc quidam legunt de psalmis hoc tempore vt
sic responsoia lectionibus correspondant: s; certe
psalmi legi non debent: nisi prout quidam
faciunt triduo ante pascha. Et nota q̄ pene
omnia responsoia dominicarum huius temporis
vsq; ad. lxx. sumuntur de nocturno dominica-
li. et de quinque psalmis que sequuntur. s. De
us meus respice. et aliis responsoijs secunde se-
rie. similiter de eius nocturno sumuntur. et ita
fere de omnibus alijs. Epistole vero Pauli legun-
tur. primo quia ipse pre ceteris de fide locutus
est. per quam quasi per stellam christus cognos-
citur. In illis enim ad penitentiam reuocamur
Secundo quia sicut prophete nascitur domi-
nus predixerunt. et maxime ysai. vnde ysaiam
ante natiuitatem domini legimus. ita et apostolus
deum natum predicauerunt. et maxime Paulus
qui plus alijs laborauit. Unde eius episto-
las post natiuitatem legimus christum natum
ostendentes. Breuiter autem notandus est
q̄ pro natiuitate saluatoris varijs modis a die
natiuitatis vsq; ad octauam epiphanie ostensa
exultauimus. Vt quia exultationem que esse
debet spirituales pene omnes conuertimus i
carnalem: comestationibus: ebrietatibus: et io-

is inuitibus vacantes. inde est q̄ in hac octa-
ua que est prima post octauam epiphanie in of-
ficio nocturno historiam. domine ne in ira re-
cantamus. in qua domini misericordiam iplo-
ramus. et per penitentie lamentum peccata de-
ficiamus. et quia quolibet die peccamus. ideo q̄li-
bet dies sua debet habere specialia officia. s. re-
sponsoia. Dies ergo dominicus habet sua. s. no-
uem. Et secunda feria habere debet sua. s. tria.
et sic de alijs. Sicut enim in ebdomada ante na-
tiuitatem ad notandum saluatoris desiderium
singulis diebus singula responsoia. et singulas
antiphonas in laudibus cantauimus: ita ad no-
tandum placentum nostrum et desiderium peni-
tendi singulis diebus post octauas epiphanie
propria responsoia deputamus. et tam in noc-
turnis psalmis. q̄ in laudibus matutinis quoli-
bet die dicimus antiphonas speciales que feri-
ales dicuntur: quia ille tantum in ferialibus die-
bus vel noctibus cantantur nisi festum impe-
diat. excepto tempore quod est a pascha vsq; ad
octauas penthecostes. Circa missae officium
sciendum est q̄ introitus huius dominice est.
Omnia terra re. Et dicitur ad idem quod et ali-
ud officium. s. ad ostendendum apparitionem.
Sed istud totum plenum est hac voce. Iubila-
te propter inuocationem nostram: quia nouus
rex noua lex. Apoc. Ecce noua facio omnia.
Rursum ideo in hac dominica canitur ois terra
re. q̄m. Augustus cesar ad gloriam imperii ro-
mani iussit et de singulis ciuitatibus orbis ali-
qs romam veniret. afferens inde tñ terre q̄tum
pugnus claudere posset: vt per hoc appareret.
omnes romano imperio fore subiectos. ex qua
terra facta est in vrbe quidam monticulus iup-
que fabricata fuit q̄da ecclesia a romans ad fides
conuersis q̄ fuit in hac dominica dedicata: q̄
ergo monticulus ille de omni terra factus est.
ideo in festo dedicationis illius ecclesie iupillu
construite cantatur omnis terra re. et sicut ces-
sar Augustus ab omnibus mundi partibus ado-
rabatur a quibus terra illa apportata fuit. ita d̄
us ab omni terra. s. ab omnibus hominibus fi-
ue ab omni genere hominum adoratur. Be-
atus quoq; Hie. tali die pacem fecit in orbe. et
propter hoc in collecta huius dici posuit. et pa-
cem tuam nostris concede temporibus. Hac
igitur pacem et christi veram adorationem ope-
ratur vera dilectio proximi ad quam inuitamur
in epistola. habentes donationes et. ad ro. xij.
c. In qua monemur vt donationes a christo ha-
bitas ad aliorum edificationem exerceamus. Unde
ibi dicitur necessitatibus sanctorum cōcantes.
Ad idē etiā in euangelio inuitamur exēplo dñi
q̄ sicut ibi legitur in nuptijs mutans aquā in vi-
num. et magna miracula faciens necessitatibus

eorum subuenit: quod intererat conuiuantibus ministrare. Sed epistola non videtur conuenire ministerio euangelij: quod est. Nuptie facte sunt in chana galilee. Jo. ii. c. Sed bene conuenit: quia ad confirmationem nostram facta sunt miracula. et dona data nobis. et tanquam in nuptijs spiritualibus apponit apostolus. xx. ueracula principalia dicens. siue prophetiam secundum rationem fidei. et chana enim zelus interpretatur: galilea transmigrationis: quia igitur nuptie facte sunt in chana galilee. significat quod in corde illius qui zelum. id est ardentem amorem habet transmigrationis de viciis ad virtutes de mundo ad patrem. et de terra ad celum sunt nuptie. et christus dominus ibi est cum matre sua. hoc est enim de primis leuiticis in illo corde ubi sunt nuptie quod christus natus est de virgine. ibi mutatur aqua in uinum. id est in spem operis in letitiam spirituales. Ad has siquidem nuptias celebrandas Anno. papa iij. statuit hac die stationem apud venerabile hospitale spiritus sancti fieri. ubi tanquam in chana galilee est zelus transmigrationis de viciis ad virtutes. ibi siquidem posite sunt sex operum misericordie. que sunt pacere esurientes: potare sitientes: colligere hospitem: vestire nudum: visitare infirmum: adire in carceratum: et mortuum sepelire. et est ibi mater Ihesu. quoniam in honorem beatissime marie virginis: illius loci est ecclesia dedicata. Inuitatur etiam et filius eius Ihesus cum discipulis ad has nuptias: quoniam effigies Ihesu christi que sudarium siue ueronica uulgariter appellatur. hac die ex institutione eiusdem Anno. a domino papa et cardinalibus populis fidelibus ad has nuptias pietatis et misericordie celebrandas. illic conuenientibus ibi sollemniter demonstratur. In offertorio autem quasi pre gaudio coreizam? quod spiritualis facit ebrietas. geminantes uerba tam in offertorio quam in eius uersibus. Seminauimus enim illud. Tui late deo omnis terra. similiter illud Redda tibi uota mea. et illud locutum est os meum in tribulatione mea. Duo enim sunt genera hominum uerba geminantium uel multiplicantium. scilicet coreizantes et infirmantes siue afflicti. Coreizantes ut hic. infirmantes ut in uersibus offertorij. uir erat in terra quod cantatur in dominica uicesima prima post penthecosten. Sed in hoc est differencia: quia hic tam in offertorio quam in uersibus duplicamus uerba. ibi uero tantum in uersibus quasi ridiculose geminantur. Et est ratio quod institutor officij loquitur ibi in offertorio tanquam historiographus rem simpliciter narrans. et tamquam non egrotas. de Job i. tertia persona loquens cuius patientia nobis in exemplum commendatur: in uersibus uero eiusdem offertorij loquitur

tanquam infirmus pro dolore multiplicans uerba dicens: utinam appenderentur peccata mea. et. Egrotanti enim loqui conanti uerba intercipiunt. et sepe accepta uix offeruntur. reducens nobis ad memoriam Job egrotantem et dolentem cuius uerba sepe reperit more egrotantis cui anhelitus non est sanus neque fortis. et ideo imperfecta uerba sepe repetere solet. geminantur etiam uerba in offertorio: quod dicitur in dominica quinquagesime. et in illo quod dicitur feria quinta post secundam dominicam quadragesime. Ideo autem hoc precipue fit in offertorio: quia si eo precipue ostenditur offerentis affectus. In post conatione dicit dominus Jo. ij. c. mystice ostendit quod dominus aquam in uinum mutat in nobis. id est aquam timoris in uinum diuini amoris. aquam littere in uinum spiritualis intelligentie. aquam mortalitatis in uinum immortalitatis.

De dominica tertia post epiphania Ricca.

Tertia dominica post epiphania nos monet cum angelis adorare unum regem. d. in introitu. Adorate dominum omnes angeli eius. et. Adonet etiam nos adorare cum ipsis:

quia dixit Joanni angelus in apoc. C. seruus tuus sum et fratres tuos. Sequitur ibi audiuit et letata est syon. id est ecclesia. Et nota quod iste introitus habet in se festum propantis quando est secundus ab octaua semper. uel ipsum contingit nisi. lxx. impediatur. Inde est quod uerba huius introitus cum uerbis inuitatorij illius festiuitatis conueniunt. In introitu namque dicitur. Audiuit et letata est syon. in inuitatorio uero dicitur. Gaude et letare syon. occurrens deo tuo. quibus etiam conueniunt uerba responsorij illius festi. scilicet. Adorna thalamum tuum syon. Euangelium. Cum descendisset Ihesus. Mathei. viij. c. est de sanatione leprosi. ubi dicitur domine si vis potes me mundare ecce fides. unde dixit ei uolo mundare. Sed epistola que est Nolite esse prudentes et ad Ro. xij. c. non uidetur concordare euangelio: sed bene concordat et cooperit mystico sensui uel intellectui. Nam sanatio leprosi significat quod deus uult sanare nos lepra uolatilium: que heretica prauitas que euolat per totum mundum: et ab omni alia lepra. id est ab omni peccato. per stellam. id est per fidem natiuitatis et apparitionis. hinc intellectui concordat epistola et prima lepra re monet cum dicit Nolite esse prudentes apud uosmetipsos hoc solum est causa heresis quod homo uult proprio sensui inniti intelligentia scripturarum: extra de consi. c. ij. xxxij. ol. relatum.

Aliā leprā remouet cū dicit. Nulli malū p malo reddentes: ed si eluricrit inimicus tuus ciba illū rē. Pōt etiā dici q in officio huius domi-
 nice inuitant angeli ad domini oratiōes p sua reintegratiōe q est in conuersiōe iudeoz r gētiliū. vnde in graduāli causa redditur. Ad con-
 uersiōē gentiliū pertinet quod dicitur. Timebunt gentes nomen tuum rē. ad conuersiōes iudeoz q dicitur: quia edificauit domin⁹ syon p hac reintegratiōe dicitur in alleluya. adorate dominū omnes angeli eius. Ad idē etiā pertinet euangelium in quo agitur de curatiōe leprosi sub figura iudaici populi. r de curatiōe centurionis sub figura gentilis populi a domi-
 no spiritualiter curati. r cū vtriūsq; populi cu-
 ratione operatur dilectio proximī. ideo in epi-
 stola inuitamur ad eā. vbi dicitur ne reddam⁹ malū p malo: sed bona corā deo r hominib⁹ exhibeamus. In offertorio ecclesia de vtro-
 q; populo collecta deus laudat. d. Dextera dñi fecit virtutē rē. Et quia christus vsq; in diez in-
 dicij quantū est ad corpus mysticum semp au-
 getur. ideo cantatur cōio in pluribus ecclesijs.
 Puer ihesus crescebat rē. licet in alijs dicatur. Mirabantur omnes rē. Luc. iij. c. Christ⁹ eis paruulus fuit cū a paucis iudeis cognoscebat.
 r creuit: quia non tantum a iudeis: sed etiā a gentibus cognitus est. Illud autē mirabantur omnes rē. satis bene conuenit: quia iudei r gē-
 tiles videntes mirabilia eius r audientes dōa admirantes conuertebantur. Sane officia precedentū trium dominicarū quidā referunt ad tres annos quibus dicunt dominū post ba-
 ptismū predicasse. r diuinitatē suā miraculis o-
 clarasse. Dicunt enim cū tribus annis predica-
 se. r partē quarti anni quantū est a natiuitate vsq; ad passiōē. primū officiū referunt ad hoc q angeli legunt ministrasse domino post bap-
 tismū. r post ieiunium. r post dyaboli tentatiō-
 nē. vnde in officio illo dicitur. Quē adorant an-
 geloz multitudo: quia ergo angeli in principio istoz trium annoz statim post baptismū: post tentatiōē angeli accesserunt ei ministrantes. ideo post epiphaniā in dominica que occurrit intra octauas cantatur in introitu in excelsis. r legitur euangelium. Cum factus esset ihesus annoz duodecim. Et bene congruit vt illud p⁹ duodecimā diem natiuitatis proxima domini-
 ca legatur: q post anno. xij. constat esse pactū. r si necesse fuerit etiā in sequenti dominica re-
 peratur. Secundū officiū dicunt esse de mira-
 culis: quian in secundo anno miraculis mani-
 festus conuulsiuit. r ideo in secūda dominica le-
 gitur epistola: in qua gratiaz dona scribuntur. r euangelium de initio signoz domini recitat quod etiā ea congruit ratione: quia hoc mi-

raculum secundo baptismatis anno legitur cō-
 peratum. quo quia littere in spiritū. terre in ce-
 lum corruptibiles in incorruptibile mutatio fi-
 guratur. ideo q omnis terra deus adoret in in-
 troitu iubilat. Tercium officiū dicunt esse de conuersiōe gentium r iudeoz pout iā oī-
 ctum est: quia enim in tertio anno sua nos pas-
 sione redemit. per quā vtrūq; populū ab eter-
 na infirmitate curauit. ideo legitur euangeliz de infirmo r leproso curatis. propter quod fit in cantibus verborū geminatio: vt in introitu le-
 tata est syon. r. e. f. i. r in graduāli timebunt gē-
 tes r reges. r in alleluya. Exultet terra r letent insule. r in offertorio. Dextera domini. r quia p vtriūsq; populi curatiōē adactus est nume-
 rus angeloz. ideo in introitu inuitantur ad lau-
 des cum dicit. Adorate rē. qz vero non sanas putridus humor: nisi dponatur supbie tumor. ideo dicitur in epistola vt ad exemplū xpī paci-
 entis r non percutientis. non simus malū p malo reddentes. Nec quidē tria officia nobis insinuant xpī beneficia nobis prestita ad letifi-
 candū corda nostra. Unde cantamus in offer-
 torijs. Jubilate. Jubilandū enī est q nos edu-
 xit de claustris inferni. r liberauit de inferno i-
 feriozi. Quartum autē euangelium in quo agi-
 tur de dormitiōe domini in nauicula. r de ex-
 citatiōe ad illā partē anni referunt in quo do-
 minus obiit r resurrexit. Dormitio namq; do-
 mini in nauicula est eius dormitio i cruce r ei⁹
 excitatio est eius resurrectio. quā suoz vota ci-
 tius fieri exegerunt. Quintum euangelium ad
 hoc refertur q post domini resurrectionē sen-
 sum suis aperuit vt scripturas intelligerent. vnde in eo grates refert patri qui reuelauit eas p-
 uulis: r abscondita sapientibus huius seculi.

Omnes autē epistole huius temporis ad di-
 lectionē xpī pertinent: que facit vt simus inui-
 cē xpī mēbra. Unde dicitur i prima epistola. s. que legitur in prima dominica post octauas q
 donationes nobis a deo datas ad edificatiōes alioz exerceamus. in hac secūda dicit ne ma-
 lum p malo reddamus. in tertia dicitur vt in-
 uicē diligamus. in quarta dicitur vt viscera mi-
 sericordie habeamus. Quod vero dicitur in qn-
 ta. hoc facit vt prelatis humiliter subiaccamur
 exemplo xpī qui parentibus subiectus fuit.
 Itē quod dicit in primo euangelio. s. quod le-
 gitur i prima dominica post octauā. hic aquaz nobis conuertit in vinum: quod in secundo le-
 pram peccati tollit. quod in tertio dominū dor-
 mientē excitat in nobis. quod in quarto nobis secreta reuelat. Pōt etiā r aliter dici q sicut a die natalis vsq; ad epiphaniā apparuit ex offi-
 cijs humanitas saluatoris. sic r in his trib⁹ do-
 minicalibus officijs diuinitas manifestat eiusdē

Nam in prime dominice euangelio dicitur: ne sciebatis quia in his que patris mei sunt oportet me esse. in quo dominus manifeste declarat se esse deum illum. scilicet cui milia milium seruiunt angelorum: propter quod in introitu dicitur: quia cum adorant multitudinem angelorum. In gradu collaudant. et ad idem in alleluia. et offertorio terram inuitant dicentes. Jubilate deo omnis terra. Sed quia laus saluatoris non bene sonat in laibus peccatorum. ideo apostolus in epistula perhorretur. et obicit vitiis sanctimoniam. Et omnino vero consonat euangelio. In secunde vero dominice euangelio dicitur: quia dominus ad nuptias inuitatus a qua conuertit in vinum: quod fuit magnus sue diuinitatis indicium. Solus enim deus potest naturam mutare. et nostrum corripibile in gloriam reparare: propter quod omnis terra eum adoret psallat et iubilet: confiteatur et laudet. et angelos ad laudandum inuitat: ut apparet in introitu: gradus. alleluia et offer. Et omnino vero consonat euangelio. In tertie dominice euangelio dicens dominus: volo mundare benignitatem et partem sue diuinitatis ostendit. Unde leprosus mundatus quasi coram angelis et hominibus ad dominum adorandum inuitat dicens in introitu. Adorate dominum et in gradu. Timebunt gentes. In alleluia vero et in offertorio dicens dextra domini causam reddit. Et omnino consonat euangelio. Ecce quia euidenter in his tribus dominicalibus officiis diuinitas apparet que ut premissus est tres sunt. quia tribus annis dominus predicauit. Sunt quoque nonnulli qui totum huius temporis spatium. scilicet a natali usque ad purificationem ascribunt infantie saluatoris. Ideoque non debent in eo: ut autem fieri commemorationes sanctorum: maxime de cruce ut obiciatur non coquas eduxi lacte matris. et propter hoc etiam in vigiliis nocturnis de nouo legitur testamento propter presentem vitam eiusdem hominis christi quam dies isti significant. Magnus quoque precepto vel precepto sancte natiuitatis paulus in legentium manus accedit. qui cum veteri lege nona conferens gratias legem sanctorum deprimebat. et legem fidei cum palma iusticie subleuabat. Et est hoc tempus quedam. xl. christi constans ex duobus perfectis numeris. scilicet ex senario duplicato et xxiiij. Duplicitas senarii duplicem significat perfectionem. scilicet humanitatem corporis: et diuinitatem anime. unitas maioris numeri: perfecti diuinitatis unitatem. ideo sicut in duodecim diebus. scilicet qui sunt inter natale et apparitionem iubilatur de apparitione humanitatis sic in. xxiiij. qui sunt ab apparitione usque ad purificationem de apparitione diuinitatis. Hanc quadragesimam cum gaudio celebramus. quia christi incarnatio fuit gau-

dium angelorum et hominum. Postquam quadragesima sequitur propant. id est presentatio domini. in templum per quam excitamur ad presentiam dei nos deo patri. Quadragesima ergo dies presentem statum demonstrant ecclesie. ubi per quatuor mundi partes fatigamus: et decalogum impleamus. i. iuste et pie viuamus in hoc seculo expectantes beatam spem et aduentum magni glorie dei. In qua presentatione apparebit nobis dominus gloriosus. et ideo in his diebus cantatur versus. Quoniam edificauit dominus syon et videbitur in gloria sua. Inde est etiam: sicut premissum est circa propanti merito cantatur introitus. Adorate. quia tunc erit nobis facies ad faciem manifestum choros angelorum domini adorare.

De dominica quarta post epiphaniam R.

Quarta dominica post epiphaniam non habet proprium officium: quia non semper sunt quatuor septimane usque ad septagesimam. Habet tamen euangelium proprium quod est. Ascendente iesu in nauiculam et

Matthei. xiiij. c. et habetur ibi quomodo dominus mitigauit et sedauit tempestatem maris. et dixit discipulis suis cur timetis modice fidei. q. d. Modica fides est causa timoris et tempestatis cordis. qui enim habet caritatem: nihil timet et hanc habet qui veram fidem habet. et ideo de caritate est epistola. Nemini quicquam debeat: nisi ut inuicem diligatis etc. que est ad ro. xiiij. c.

Euangelium significat quod si christus dormit in nobis tempestas oritur. qui enim habet fidem habet deum. Unde Aug. Fides in te et christus in te. Dormit igitur christus in nobis quando in nos torpet fides. et tunc oritur tempestas tentationum in cordibus. Redit autem tranquillitas si excitatur fides que excitatur per caritatem. et ideo in epistola diei huius dicitur non occides: diliges proximum tuum sicut te ipsum. Fides enim et caritas serenitatem faciunt in mente hominis. His tribus sententiis horum trium euangeliorum reformatur homo omnibus modis. primo enim mundatur sicut leprosus. secundo sedatur tempestas tentationum. tertio fuit nuptie in corde ipsius. Sed primo ponitur euangelium de nuptiis: quia dignior est ille status. et sunt ibi tres status in hominibus secundum augmentum manifestationis christi.

De dominica quinta post epiphaniam R.

Euangelium

quinte dominice post epiphaniam sumitur de Mattheo Confitebor tibi pater celi et terre etc. in quo ostenditur quibus deus se manifestat. s. paruulis et mansuetis. unde dicit et fustia paruulis. et post. venite ad me omnes qui laboratis etc. et bene conuenit epistola ad col. iij. c. Induite mansuetudinem et pietatem. i. induite vos noua veste et cum nouo rege noui sitis. Noua enim fecit dominus omnia. Alie vero ecclesie legunt euangelium. Simile est regnum celorum etc. quod est Mathei. xij. c.

De dominica sexta rubrica.

Extra dominica

quia raro contingit. non habet aliquid proprium nisi orationes tantummodo. Sed ei a duabus precedentibus mutuatur.

De dominica septuagesime rubrica.

Est tempus

renouationis sequitur tempus deuotionis. s. tempus penitentie: quod est septuagesima. Uisa namque via que ducit in bethleem superiorem.

per stellam. i. per fidem penitet homo quod deuiet ab illa. Prenotandum autem est quod septuagesima instituta fuit propter tria. Primo propter redemptionem sabbati. vel secundum alios quoniam te ferie in qua sancti patres statuerant ieiunari prout iam ostenditur. Secundo propter representationem: quoniam representat septuaginta annos babilonice captiuitatis prout iam dicitur. Tercio propter significationem: quoniam per hoc tempus significatur deuotio: exilium et tribulatio totius humani generis ab Adam usque ad finem mundi quod quidem exilium sub resolutione septem dierum peragitur. et sub septem milibus annorum includitur. per septuaginta enim dies septuaginta etenas annorum intelligitur. Sicque dem ab initio mundi usque ad ascensionem domini sex milia angelorum computamus. Et tunc vero quicquid temporis sequitur usque ad finem mundi. sub septimo millenario comprehendimus cuius terminus solus deus nouit: quia hoc deus pater in sua posuit potestate. Nec mireris de eo quod dictum est de sex milibus annorum

diuersimode etenim anni ipsi computantur. Nam et alij dixerunt quod ab origine mundi fuerunt sex milia quinque milia et ducenti anni. vno minus usque ad christi natiuitatem. vel secundum alios usque ad passionem. secundum alios vero usque ad baptismum eius. Alij dixerunt quod ab Adam usque ad natiuitatem christi secundum carnes. completa fuerunt quinque milia ducenti vigintiocto anni. In historiis legitur quod secundum septuaginta ab Adam usque ad decimum quintum annum imperij Iulij cesaris computantur anni quinque milia ducenti viginti quinque. Sed secundum ebraicam veritatem quatuor milia. Computatio tamen sex milium annorum a methodio potius mystice quam chronice est vera iuncta. Christus igitur in sexta mundi etate nos ab hoc exilio in spe eterne retributionis reddita innocentie stola per baptismum eripuit. Sed consummato tempore nostri exilij ytrag stola perfecte decorabit: ut iam dicitur. Sciendum autem est quod quinque sunt septuagesime. Prima est septuagesima annorum. s. iudaice captiuitatis in qua fuerunt iudei captiui in babilone septuaginta annis. De qua Jeremias dicit. Tradimini in manu hostili et seruietis nabuchodonosor septuaginta annis. et est sic construendus. tradimini in manu hostili. s. nabuchodonosor. et seruietis septuaginta annis. non enim nabuchodonosor vixit tot annis. Secunda est septuaginta dierum. que incepit in hac dominica qua catatur. Circumdederunt. et terminatur in sabbato in albis secundum alios in pascha: ut iam dicitur. Tertia est septuagesima peregrinationis nostre. s. totum tempus huius vite: quod septem dierum reuolutione agitur. Quarta est septuagesima ebdomadarum: que similiter incipit a Circumdederunt me: sed terminatur in sabbato quo catatur sitientes. Quinta est septuagesima etatum sex septem etates: quarum sex sunt mouentium. et septima quiescentium. Darum autem septuagesimarum due sunt figurative. s. septuagesima etatum et septuagesima nostre peregrinationis. Tres sunt figurate. s. septuagesima annorum: dierum: et ebdomadarum. De ultimis duabus primo dicendum est. Nam septuagesima ebdomadarum figurat septuagesima etatum: ut ebdomada pro etate ponatur. Inde est quod in septima etate anime fidelium requiescunt. licet quedam ad tempus sint in purgatorio. et ideo in principio septime ebdomade catatur. Letare hierusalem. ubi ponuntur tria verba leticie. s. letare gaudentes et exultetis: quia sancti in se prima etate gaudent de visione trinitatis. Et secundum quod visum est doctoribus. iuxta septuagesima ebdomada: facite sunt ille denominaciones. s. septuagesima: sexagesima: quinquagesima

ma: et quadragesima. unde septuagesima dicta est: quia septima est ab illa in qua cantatur Letare hierusalem. sexagesima: quia sexta est ab illa. quinquagesima: quia quinta est ab illa. quadragesima que est quarta. Et si forte querat quare non dicitur tricesima: que est tertia ab illa. Respondetur quod secundum varios varie inchoatur abstinencia. Nam regulares incipiunt ieiunare a septuagesima. greci a sexagesima. clerici a quinquagesima. tota militia christiana a quadragesima. additis quatuor diebus ebdōa de precedenti. Sed videtur potius debere dici septena quod septuagesima: quia sicut dictus est non sunt nisi septen ebdomade a Circum dederunt me usque ad fideles. Sed ideo hoc fit: ut hec septuagesima aliquo modo respondeat septuagesime iudaice captiuitatis. sicut enim multi ex illis auctoritate Lxxi qui cognominatus est christus in patriam redierunt. et in fine omnes. ita et ante finem septuagesime etatum: que per septuagesimam ebdomadarum figuratur. multi ad patriam per christum redierunt et tandem omnes redibunt. Alii etiam quidam quod septuagesima dicitur: quia habet exordium septuaginta dierum quos continet sexagesima: quia habet initium sexaginta dierum quos continet. et sic de quinquagesima et quadragesima.

Nunc dicamus de tribus primis. nempe septuagesima dierum representat septuagesimam annorum. et figurat septuagesimam siue tempus nostre peregrinationis. de quo iam dicitur. visum est autem magno imperatori karolo quod septuagesima sexagesima quinquagesima et quadragesima non propter numerum sic denominantur. non enim a septuagesima sunt septuaginta dies: sed tantum sexaginta quatuor. nec a sexagesima usque ad pascha sunt sexaginta dies: sed tantum quinquaginta tres. sed sic dicta sunt propter consequentiam numerandi dicta sunt hoc modo: quia enim in lege preceptum erat ut primitie et decime darentur deo. placuit sanctis patribus soluere decimas dierum. constituentes probuiusmodi decimis quadragesimam. Nam ab officio. Inuocauit usque ad pascha de primis dominicis diebus sunt. xxxvi. dies. qui sunt decima tricenorum sexaginta dierum ex quibus annus constat. Super sunt tamen quinque dies in anno: qui videntur remanere id est decima. de quo dicitur sub quarta feria quinquagesime. et est vocatum tempus illud quadragesima: quia habet sex septimanas prout dicit sub prima dominica quadragesime. Thelephorus vero papa. iiii. di. statuit de duobus. c. se. et Grego. de con. di. v. quadragesima volentes quod clerici aliquid adicerent ad pensum sancte religionis. et ut plus quam laici ieiunarent adiecerunt

septimam septimanam. et vocatum est tempus illud quinquagesima propter duas causas. scilicet quia quinquaginta dies sunt ab Esto mihi usque ad diem sanctam pasce. et etiam propter consequentiam numerandi. Nam post. xl. sequitur. l. Propterea sicut per sex ebdomadas sex misericordie opera intelliguntur. sic et per septem ebdomadas septem modis significantur: quibus crimina remittuntur scilicet per baptismum: per martyrium: per elemosinas per indulgentiam: per predicationem: per caritatem. per penitentiam. Postea vero quod prima us statutum erat per Grego. ij. siue iuniorum quod christiani deberent quinta feria ieiunare. Melchisedes papa de con. di. iij. ieiunium instituit it quod nemo ieiunaret in quinta feria. sicut nec in prima: ut sicut prima feria solennis propter dominum resurrectionem. ita et quinta feria esset propter eius cenam et ascensionem. Unde adhuc die ipsa lautius procuramur. et ideo placuit sanctis patribus addere octauam ebdomadam in redemptionem quintarum feriarum. et vocatum est tempus illud sexagesima propter consequentiam numerandi. Nam sicut quinquagesima numerum quadragesimi: ita sexagesima quinquagesimam committat. Si enim omnes quinquaginta et primas. id est dies dominicos subtraximus ab hoc tempore tantum quadraginta dies ieiunabiles restant in quibus non tantum decimas solues. sed et ieiunium dominici numerum implebis. Inno. quoque papa de con. di. iij. in sabbato. instituit ne sabbato ieiunaretur. eo quod dominus in sabbato in sepulchro quieuit in signum nostre future quietis in qua omnis afflictio a nobis excludetur. Idem etiam statuerunt Melchisedes et Silvester pape: ne propter abstinentiam septe ferie natura nimis debilitaretur. et ideo addita est nostra ebdomada. et vocatum est tempus illud septuagesima. similiter propter consequentiam numerandi. Nam si subtraheris ab hoc tempore omnes primas ferias et quinquaginta et sabbata. et diem pasce non restant tibi nisi triginta sex dies. qui ut dictum est sunt decima dierum. Incipit autem septuagesima a merore et terminatur in letitia sicut et penitentia quam significat. et sicut psalmi penitenciales. Item partem habet tristitia. et partem in letitia semiplena: quoniam qui cum penitentia transeunt percipiunt vitam eternam. vel animarum beatitudinem. vel salutem certam in purgatorio expectationem. Item incipit a dominica et terminatur in sabbato eo quod a mansionem paradisi nostra captiuitas inchoat. et usque ad futuram requiem perdurabit. vel quia qui per peccatum a domino nostro recessimus. per penitentiam ad requiem reuertemur. et terminatur sabbato in albis. et sic extenditur per decem ebdomadas: quia per decalogum ad

letitiam peruenitur. Rursus incipit a februario iuxta zachariam. i. c. qui dicit q in yndecimo mense sabbath in secundo annodarij factus est ad eum verbum domini. Sabbath quidem nostra lingua vertitur in virgam. sonat eni austeritatem et correctionem: quia in hoc tempore septuagesime de peccatis nostris per que sumus a dyabolo captiuati nos corripere et emendare debemus. Verum seragesima in quarta feria in albis. quinquagesima in die pasce. qua dragesima in cena domini terminantur. Nam duo dies qui sequuntur et quatuor qui sumpti sunt de quinquagesima supplet locum sex dierum dominicarum: et sic respondeamus p modulo nostri ieiunij. ieiunio domini qui ieiunauit. xl. diebus. A septuagesima quippe usque ad sabbatum in albis sunt septuaginta dies. et a seragesima usque ad quartam feriam in albis sunt seraginta dies. et sic de alijs. Decebat eni et sicut tres fuerunt israelitici populi de captiuitate reuersiones. prima sub zoroabel. secunda et tertia sub Esdra et iay dicitur. sic et nos nostra peccata descentes. et de peccatis misericordiam implozantes tres feceremus terminationes. scilicet in sabbato. in quarta feria: et in pascha et reuerteremur ad gloriam triumphantis et quarta in cena domini propter quatuor euangelia p q i his i formamur. Sunt at sex dies in principio septuagesime et principiu seragesime et sex in principio seragesime et principiu quinquagesime. et sex inter principiu quinquagesime et dragesimo. Inter finem vero septuagesime et seragesime duo. et inter finem seragesime et quinquagesime duos iter finem quinquagesime et quadragesimo duo similiter. et ita habemus a principio unum senarium et a fine duos senarios. a fine vero habemus duo et duplex binarium qd hoc figuret Alchuius ostendit dicens q vna fuit mors christi. scilicet mors corporis quam per unum senarium significamus. et mors nostra duplex est. scilicet anime et corporis quam significamus per duos senarios. Christus autem per unam suam mortem duplam nostram destruxit. Iterum vna fuit resurrectio christi. scilicet resurrectio corporis: quam significat vn binarius. et nostra resurrectio dupla est. scilicet resurrectio anime a peccato. et corporis a corruptione: quam significat duplex binarius. Et christus sua simpla resurrectione: duplam nostram minuit. Septuagesima ergo tempus iudice captiuitatis representat. Si quidem nabuchodonosor populum iudaicum propter eius peccata ab hierusalem in babilonem duxit. et septuaginta annis operibus duris affectus est. vbi in organis et cytharis et alijs instrumentis. sicut

consueuerunt in hierusalem non cecinit dicens. Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena. imo vestibus misericordie fuit usus. Si nitis vero. lx. annis cyrus qui et christus dictus est regem babilonicum subiugauit. populoque redeundi licentiam concessit. unde pars sub ihesu magno sacerdote cum zoroabel ad patriam rediens templum hierosolimis cum gaudio reedificauit. pars autem in captiuitate remansit. usque ad completionem. lxx. annorum quibus expletis sub Dario et Assuerio. et quidam sub Esdra. et quidam sub Neemia feliciter reuersi sunt et tunc duplex gaudium habuerunt. Sane misitice nabuchodonosor est dyabolus. babilonia mundus vel infernus. hierusalem paradysus populus genus humanus. Nabuchodonosor a hierusalem populum captiuauit. et dyabolus genus humanum a paradiso in hunc mundum: vel in inferno deiecit. vbi septuaginta annis illum affecit: vel quia presens vita iceptem diez circulo voluitur. vel quia septem milibus annorum includitur: prout iam in principio dictum est. Populus cantica letitie suspendit. et genus humanum a canticis exultationum in deum siluit: populus vestitus misericordie usus fuit: genus humanum vestimento maledictionis operatus fuit. Iuxta illud. Fiat sicut vestimentum quo operitur: populus post sexaginta annos sub iherusalem rediit. et genus humanum in sexta etate per Ihesum verum sacerdotem remeauit. quidam sub Esdra. quidam sub Neemia redierunt. Esdra interpretatur adiutor. Neemias consolator: quia omnes vere fideles finita huius temporis captiuitate. per christum adiutorem et per spiritum sanctum consolatores ad patriam sunt redituri. et tunc duplicatum gaudium habebunt in glorificatione corporis et anime. Rursus hec omnia representat ecclesia a septuagesima usque ad sabbatum in albis. quia enim populus israel siue genus humanum deiectum fuit i miseriam. ideo incipit circumdederunt me gemitus mortis. Item quia ille siluit a canticis letitie. ideo ecclesia cantica letitie. scilicet assensu et gloria in excelsis deo. et te deus subiectet. Adhuc quia populus perdidit vestem virtutis. ideo ecclesia vestibus cultioribus et solennibus: utpote dalmaticis et tunicellis. et huiusmodi que sunt vestes letitie non vitur: sed potius lugebribus. In cibis quoque videlicet ieiunando: tristitiam representamus. Unde zacharie. vii. Cum ieiunaretis per hos septuaginta annos. nunquam ieiunium ieiunastis mihi: ideoque proximam ebdomadam greci ieiunio sanctificant. Item quia ille anno. lx. per cyrum qui xps dictus est reditu in patriam et liberationem a seruitute recepit sic

et nos in sexta etate seculi sumus per christum
 a seruitute dyaboli redempti. nobisque reddita
 est innocentie stola per baptismi remissione.
 Ideoque in sabbato sancto unum alleluia canta-
 mus iam spe salutis eterne et recuperationis pa-
 trie gratulantes. Et sicut pars populi cum zoro-
 babel repatriauit. pars vero in captiuitate rema-
 sit. sic et pars fidelium defunctorum cum christo sur-
 rexit. pars in expectationis consolatione rema-
 sit. Sed et quia graues fuerunt labores illorum
 qui in iherusalem sunt reuersi. in longitudine vie
 et in apparatu redditus. ideo et nos in presenti
 ecclesia laboramus et ingescimus. et tunc statim
 post alleluia cantamus tractum. Laudate do-
 minum qui laboris significat. dicitur tamen de lau-
 de domini congratulando propter resurrectio-
 nem. Illi quoque cum letitia redeuntes in itinere
 reuerabantur. et nos per totam ebdomadam pa-
 schalem gradu. cum alleluia cantamus. per gra-
 dualis laboris. per alleluia gaudium designan-
 tes. Deinde illi omnes completo anno septua-
 gesimo ad patriam sunt reuersi. et plenam susce-
 perunt letitiam. et nos sabbato in albis. quo et
 premissus est. septuagesima terminatur duplex
 alleluia cantamus. significantes quod finito auxi-
 lij nostri tempore captiuitas absoluitur et sto-
 la geminabitur. Hoc igitur tempore letitie can-
 tica subtrahuntur. ut premissum est. de quibus di-
 citur Jeremie. vij. faciam quiescere vocem gau-
 dij et letitie. vocem sponsi et sponse. siquidem spousus
 a nobis abiit. Cum igitur status ecclesie non
 dum redempte recolimus. et nostrum incolatum
 plangimus merito alleluia deponamus. quod
 specialiter illam gloriam significat. de qua di-
 citur in psalmo. Surge gloria mea exurge psalteri-
 um cum cythara. exurgam diluculo. Nempe
 gloria patris est filius qui cytharam nostre humi-
 litatis assumpsit. quam in passione fractam per res-
 surrectionem in psalterium reformat. Non dicitur
 etiam alia cantica letitie. tum quia hoc tem-
 pore representatur ecclesie status. nondum per christum
 redempte. et hec cantica sunt ad christum speciali-
 ter pertinentia. tum quia in ipso tempore nos pec-
 catos repraesentamus. et in ore peccatoris non
 bene resonant preconiia saluatoris. Veruntamen
 canticum trium puerorum. et gloria patri et fi-
 lio et cetera. non subtrahuntur. quia nunquam fuit aliquod
 tempus in quo non fuerint aliqui trinitatis cultores.
 Leo papa de con. di. i. hi duo. dicit quod
 ideo hymnos illos. scilicet alleluia et gloria in excelsis
 quos angeli cantauerunt in septuagesima in-
 termittimus. quia peccato veteris hominis a con-
 uentu angelice iubilationis expulsi. in huius mi-
 serie vite babilone super flumina eius sedemus
 et flemus dum recordamur illius syon in qua deum
 decet hymnus. Et septuagesima ergo quando

prothoplaustus lapsus est recitare alleluia et glo-
 ria in excelsis. in ecclesia noue ebdomadibus. scilicet
 usque in pascha intermittimus. ubi christus resurgens
 a mortuis tristitia nostra vertit in gaudium et
 alleluia nobis reddit. De hoc etiam dictum est
 in problemio huius partis. Que cantica letitie
 dicantur in festis que occurrunt in septuagesi-
 ma dicitur in problemio. vij. partis. Incipit ergo
 septuagesima a merore et in gaudio terminatur
 ut premissum est. Et nota quod in sabbato pre-
 cedenti sepe et fere per omnia cantuum officia al-
 leluia iteratur pro eo quod illud diligimus. et in the-
 sauro cordis recondimus sicut amicum iter lo-
 ginquum profecturum sepe amplectimur. et eius
 os faciem et cetera osculamur. Rursus ideo
 in sabbato ad vespertas geminatur seu multipli-
 catur. quoniam in lapsu. Ade quierat in magna
 quiete gaudium perdidimus. sed animabus in-
 requiem recuperamus. et corporibus in resurrectio-
 ne denique geminabimus. Quidam autem
 in ipso sabbato dimittunt alleluia ad sextam. qui-
 dam ad nonam. quidam ad vespertas. quidam
 vero ad nocturnos huius dominice. et quidam
 ad primam dominice huius diei. que varietas
 provenit ex diversitate receptionis diei. de qua
 in problemio. vij. partis dicitur. Rectius tamen
 dimittitur in vespertinis. quia tunc dies incipit quo
 ad diuina officia. quia non precessit. dies autem
 appropinquauit. et hoc etiam statuit Alexander
 papa. ij. et eius geminatio ad finem precedentis
 temporis penitentie quam laus sequetur ange-
 lica referatur. et eius depositio luctus sequentis
 temporis assignetur. Unde et quedam ecclesie
 deponunt alleluia cum gaudio magno. Alie ve-
 ro cum gemitu et suspirio. Illi representant fu-
 turam reparationem. Isti de paradiso eiectionem.
 Ceterum quia hoc tempus meroris est
 non dicuntur cantica angelorum. sed hominum.
 unde pro deposito alleluia dicit ecclesia in pri-
 cipijs horarii. Laus tibi domine rex eterne glo-
 rie. non quod equipolleat. alleluia enim est vox an-
 gelica. ista humana. illa hebraica. et ideo dignior
 ista latina. et ideo minus digna. In antiphonis
 et responsorijs dicunt quidam in eternum.
 In missa vero pro alleluia dicimus tractum. nec
 fit commutatio in ebraicam linguam. que sicut
 iero. ait super ysaia. greco sermone opulenter
 est. nec in greca que latina dicitur est. sed in lati-
 nam alleluia commutatur que omnibus pau-
 periorum est ad significandum paupertatem pre-
 sentis vite. Et nota quod septuagesima usque in pa-
 scha per dominicas noctes duo psalmi mutan-
 tur ad laudes. scilicet Miserere mei qui est psalmus
 penitentialis in locum psalmi dominus regna-
 uit qui est psalmus letitie. et ad perfectionem informat. psalmus
 confitemini in locum psalmi. Jubilate. et hoc ideo

quia per penitentiam venit ad laudis confessionem, et per timorem ad spem. Quisque enim in peregrinatione quam septuagesima significat positus timori et spei est subditus. psalmus enim miserere timorem quem oportet fragiles peccatores in presenti peregrinatione de videri dei habere designat informans eos ut peccata sua plangant: quia vero post dolorem cordis et confessionem reatus fiducia accedendi ad dominum habenda est. ideo deum laudantes dicimus ad alterutrum ps. confitemini. Rursus ps. Confitemini dicitur hoc tempore ad laudes ad notandum pueros debere instrui: ut in ramis palmarum sciunt laudes domini decantare. Quoniam hic psalmus proprie ad illius ordinem pertinet: maxime propter illum versum. O domine saluum me fac: o domine etc. vel ideo ut per morem et confessionem sequamur peccatorum remissionem. Dicitur vero psalmus dominus regnavit. et etiam ps. Deus deus meus respice etc. et sequentes hoc tempore dicuntur ad primam ne aliquid de psalterio pretermittat: quin totum saltem in septimana dicatur: quod totum in ecclesia primitiva in die legi solebat.

Ceterum quia ut premissum est per septuagesimam totum vite nostre spacium accipimus: merito officia dominicarum que sunt a septuagesima usque in pascha variantur. per quod notantur ordines vite nostre seu cuiuslibet anime fidelis postquam peccavit. Per primum enim. f. Vir cum dederunt me habemus aliquem peccata confitentem. Per secundum. f. Surge habemus eundem penitentem. Per tertium. f. Esto mihi ipsum orantem et dominum adiutorem sibi. Per quartum. f. Innocuit me cognoscimus dominum illum audientem sibi adiutorem esse. Juxta illud te orante dicam: ecce assum. Per quintum. f. Reminiscere habemus illum credentem vel sperantem. Per sextum. f. Oculi mei intelligimus eum bone promissionis operationem facientem. Per septimum. f. Letare hierusalem. ubi de hoc dicitur. accipimus cum de hac promissione exultantem. et quod etiam requies sit multis data in hac vita. Per octavum. f. Iudica me deus: visus enim a deo confirmatum in virtutibus et bonis operibus: quod iam confidenter vult. et postulat iudicari in consumatione eterna. Per novum. f. Domine ne longe. intelligimus quod iam sit collocatus in ordine angelorum. Orat enim ibi habere perseverantiam. Et quod istud totum valeat adipisci subiungit causam. f. per resurrectionem: quod habetur per decimum officium. f. Resurrexi. de hoc et sub omnia quod ageime dicet.

De officio. lxx. rubrica.

Inc de offio pñtis do
minice aliqua
dicamus. Sane ut premissus est.
Filii israel servierunt. lxx. annis
regi babilonis. et postea liberati

redierunt in hierusalem. Similiter oportet nos
servire ipsi tota vita ista. vel per culpam et penam
vel ad minus per penam propter quod dolens ecclesia agit
penitentiam tamquam posita in captivitate babilonie
i. huius mundi ut quandoque liberetur et perveniat
ad hierusalem celestem. et propter hoc facit
septuagesimam. et ideo incipit legere quique librorum
moysi: quia ista utilitas penitentie per gradus
distinguitur in illis. Primus enim liber. scilicet
Genes. instruit nos in initialibus penitentie. i. fide.
scilicet timore: que sunt essentia penitentie: quia
per ea concipitur penitentia. In fide autem nos
instruit: sicut et in simbolo. Quod enim ibi dicitur
visibilem et invisibilem. dicitur hic i. principio
creavit deus celum et terram. scilicet celum empyreum
et ea que in eo sunt que sunt invisibilia et terram.
i. omnia ista visibilia et sicut ibi exprimitur
persona patris et filii scilicet. et hic i. principio
i. in filio creavit deus. scilicet pater celum et terram et
postea exprimitur persona spiritus sancti. cum
dicitur et spiritus domini ferebatur super aquas
i. spiritus sanctus qui creavit et regit omnia. Instruit
etiam nos in fide incarnationis et passionis ut credamus
christum in quantum hominem passum fuisse. non in
quantum deum. et hoc per ysaac qui non fuit immolatus:
sed aries. Iterum instruit nos ut credamus christum
daturum esse ex gratia non ex meritis sicut ysaac. Instruit
etiam nos in fide resurrectionis et ascensionis. et
spiritus sancti missionis per ioseph qui post
venditionem sublimatus est in egypto distribuit
triticum per totum egyptum: sic christus per
venditionem sublimatus mundo distribuit triticum
verbi dei per predicatorum suos per totum mundum.
Cuius causa fuit. Resurrectio. Alcesio. et spiritus
sancti missio. In contritionem timorem per Adam
ne nos per vicium gula sine per inobedientiam
ejiciamur: de paradiso spirituali. sicut ille de
paradiso terrestri. et per cayum instruit ut
caueamus ab homicidio. et per ciuitates peccatis
destructas ut caueamus a vicio sodomitico. et ab
omni vicio per diluvium. et iterum a vicio gula
per Esau qui propter esum lenticule rufem reprobatum
est. Preterea quia in septuagesima recolimus
misericordiam nostram: quia propter peccata
parentum nostrorum incurrimus ideo librum
genesis legimus. ubi agitur de expulsi-
one primorum parentum de paradiso et de alijs
de quo etiam cantamus responsoria. In su-
dore vultus tui. et illud. Ecce adam etc. Ad maiorem
tamen misericordiam designanda per legimus et cantamus

dignitate hominis. scz qd est factus ad imaginem
et similitudinem dei qd in paradiso etiam collo-
catus est qd socia ei facta est. et qd nec mori nec
aliquid pati posset. nisi ex culpa sua. pueniret.

Officium autē misse est. Circūdederunt me
et c. ubi confitetur ecclesia se esse in pena et labori-
bus inflicis propter peccatus. qd sunt fames: sitis:
calor: frigus: lassitudo: egritudo: et mors ipsa
per prauā cōscia: et amaritudo: fetor: et tenebre:
qles sunt dolores inferni. Sed ne iste luctus ge-
neret in nobis accidia siue tristitia: qd mortem
operatur. ponit in versu consolationē. Diligaz
te domine virg^o mea et c. et sic posset dicere. Su-
erunt mihi lachryme mee panes et c. Et aduer-
te quia hec verba. Circūdederunt me et c. sunt
etiā vox ecclesie primitiue plorantis i abel pro-
thomartyre precentore cuius sanguis de terra
clamauit ad dominū qd aperuit os suū et suscepit
eū de manu cayn fratris eius. unde statio ē
ad sanctū Laurentiū: cuius mors preciosa no-
uo et inaudito genere passionis clamauit in ce-
lum. et audita est in vniuersum mundū. Unde
et ecclesia romana pre ceteris est auctentica
martyribus. Ne autē ecclesia desperet propo-
nitur ei in euangelio triplex salubre remedium
et in epistola triplex premiū. Remediū est vt si
vult ab illis plene liberari in vinea anime sue la-
bozet abscondendo vicia et peccata postea i sta-
dio vite presentis currat per penitentie opera.
deinde viriliter in agone pugnat cōtra omnia
dyaboli tentamenta: quod si fecerit triplex re-
mediū habebit: quia laboranti dabitur denari-
us: currenti brauiū: et pugnanti corona. Cle-
rum qz non libenter homo suscipit onus peni-
tentie nisi videat premiū. ideo ostendit premiū
in epistola. i. ad corinthios. ix. Nescitis quia hi qd
in stadio currunt: omnes quidē currunt. s. vn^o
accipit brauiū. Est enim brauiū primū currenti-
um per quod significatur beatitudo eterna qd ē
premiū currentium in regnum eternum: quod
ostenditur vt libentius agant homines penitē-
tiā. et vt magis fleant peccata sua. unde ps. Su-
per flumina babilonis illic et c. et sicut i cursu ex-
teriori remouentur que impediunt cursum. si-
cut dicit apostolus se facere cū dicit. Castigo
corpus meū et in seruitutē redigo et c. quasi di-
cat. leuigo me. i. leuē facio ad hoc vt possis cur-
rere: sic faciat ecclesia. macerat enim carnē suā
vt remotis omnibus nociuis ad brauiū vite ef-
ne melius currere possit. Et bene responderet
ei responsoriū. Adiutor in oportunitatibus in
tribulatione. Tribulatio enim oportuna et vti-
lis est homini: quoniam facit nos recordari eter-
nox gaudior. Nec sequitur alleluia quia subti-
et ecclesia cantica letitie. vt premisum est.
Post responsoriū sequitur tractus a traben

do dictus. et est suavis auribus. s. de profundis
clamaui et c. Ad notandū qd in gemitibus et su-
spirijs trahit ecclesia vitā suā. de profundis pec-
cati vel pene. Sed ad consolationē interponū-
tur verba misericordie cū dicit. Quia apud te. p-
piciatio ē. S. quia nullo modo vult ecclesia: qd
filij sui cadant in accidiam. ideo post tractus se-
quitur euangelium de denario diurno. i. de be-
atitudine eterna: quam ostendit filijs suis vt bi-
lariter faciant penitentiam. Simile est regnū
celorum homini patrifamilias qui exijt primo
mane et cetera. Mathei. xx. c. Homo est vinea
dei et ecclesia quam quilibet debet colere pro
posse suo. in alijs per predicationem. et in se per
bonam operationem. et si bene coluerit habebit
vitam eternam que dicitur denarius. In dena-
rio est imago et superscriptio. et nos habemus
imaginem dei et aptam superscriptionem quia
erimus et dicemur diij filij dei. Unde ps. Ego
dixi diij estis et filij excelsi omnes. Sequitur
offertorium. Bonum est confiteri domino et c.
In quo monemur laudare deum in tribulatio-
ne qd possumus facere viso denario diurno. ad
quem videndum petit ecclesia illuminari. d. in
post communionem. Illumina faciem tuam et c.
Potest etiam et aliter dici secundū Inno. iij.
in sermone huius diei. Legitur enim qd occu-
patio magna creata est omnibus hominibus:
et iugum graue super filios Ade a die exitus de
ventre matris eorum vsqz in diem sepulture in
matrem omnium. Siquidem mater omnium
hominum terra est. et eadem omnium est sepul-
tura. propter quod ille dicebat. Nudus egressus
sum de utero matris mee. et nudus reuertor in-
ter luc. In premisis autem verbis circa statū hu-
mane conditionis tria consideranda sunt. vid-
licet ingressus. progressus. et egressus. De pro-
gressu premittitur occupatio magna creata est
omnibus hominibus et iugum et c. de ingressu
subiungitur a die exitus de ventre matris eorum
de egressu concluditur vsqz in diem sepulture in
māz oīz. Sane i quolibz statu graue iugū sup
filios Ade imponit. graue qdē in ingressu. graui-
us in progressu. grauius in egressu. vñ merito
ppheta flebat. d. qre de viliu māz egressus sū
vt videā laborē et dolorē. et cōsumerent in con-
fusione dies mei. Formar^o est ei hō de terra cō-
ceptus in culpa. natus ad penā. Vere itaqz oc-
cupatio magna creatus ē oīs hō. et iugū graue
sup filios Ade. et beati qui occupāt i bonis mi-
seri qd i malis. beati quoqz qd iugū xpī portāt. mi-
seri qd iugū dyaboli. Dāc humane cōditiōis mi-
seriam considerans ecclesia gemit. d. in introi-
tu. Circūdederunt me et c. In quibus verbis
propheta recolit lapsum humanum. Ne vero
preterea nimio dolore desperet. ideo statim cō-

reminorat misericordiam creatoris in gradu
 Alitior zc. Occupationem autem honestas
 et utilem dominus indicit in euangelio. opera
 rios cōducens et reddat illis mercedē. in hōe
 stam vero et inutilem docet apostolus i episto
 la euitare. nescitis inquit qd bi qui in sta. cur. o.
 q. cur. sed vnus accipit brauium: sic currite et
 comprehendite. zc. et sequitur ego autem sic curro
 non quasi in incert. In tractatu vero. De profu
 dis zc. propheta inter iugum et iugū distinguit
 dicens enim si iniquitates zc. Innuat iugū dy
 aboli de quo per prophetas dicitur. cōputruit
 iugum a facie dei. vnde mox subdit. Quia ap
 te propiciatio est zc. ecce iugum christi suaue.
 de quo veritas inquit. Iugum enim meū suaue ē
 et onus meū leue. In summa autem officium
 misse continet afflictionem in introitu: ieiunij
 um in oratione: bellum in epistola: auxilium in
 gradu. in euangelio. in vinea inducimur vbi
 compatimur et conregnabimus.

De sexagesima rubrica.

Est septua

gesima sequitur sexagesi
 ma. Sicut autem ecclesia ce
 lebrat septuagesimā i mi
 nisterio: quia quē ad mōs
 filij israhel per fletum exi

uerunt et liberati sunt per septuaginta annos
 de seruitute babilonica. sic et ipsa ecclesia de
 seruitute dyaboli. cui oportet modo seruire. li
 berata est saltem per penitentiam factam in se
 ptenario huius vite. sic etiā in ministerio cele
 brat sexagesimā. licet enim instituta fuerit in re
 demptione quintarū feriarū prout dictum ē sub
 septuagesima. Fuit tamen etiam instituta pro
 pter significationē: quoniam significat temp⁹ vi
 duitatis ecclesie. et illius merore propter absen
 tiā sponsi: qui peccatoribus abest per gratiam.
 et viatorib⁹ per humanitatis presentia. licet eis
 christus nobis sit presens secundum diuinita
 tē. Iuxta illud et ero vobiscum vsq⁹ in cōsumma
 tione seculi. tamen secundū qd est homo in ce
 lo est sedens ad dexteram patris. Nempe fruc
 tus septuagesimus viduis debetur. In con
 solatione autē illius absentie sponsi qui ad ce
 lus raptus est. dantur ecclesie due ale. s. sex ope
 rum misericordie excitatio et decalogi impletio.
 Unde sexagesima sonat sexies decem: per sex
 opera misericordie. per decem decalogus intel
 ligatur. Sexagesima enim ex senario et denario
 constat: ut sicut dominus post opera sex dierū
 benedixit diei septime. sic post perfectionē ope
 rum decalogi peruenimus ad beatitudinē et

nam et dicitur nobis. venite benedicti zc. Et id
 in sexagesima legitur euangelium. Cum turba
 plurima Luc. viij. c. de semine verbi dei: ut ho
 mines seminant opera misericordie ad habenda
 illam benedictionem. Et quia semen i plu
 ribus suffocatur. ideo clamat alta voce in intro
 itu. Exurge quare obdormis domie. In tertia
 vero dominica. s. quinquagesime ostendit per
 quem velit liberari. s. per deum. vnde in introi
 tu dicit. Esto mihi in deum protectorem. Et qz
 dominus prope est omnibus inuocantibus eū
 sequitur liberatio in sequenti dominica. Unō
 dicit in introitu. Inuocabit me et ego exaudia
 eum. Impossibile est enim quin ille liberetur q
 aperit per confessionem peccata sua: que sunt
 dolores ducentes ad infernum. et vult dolore
 satisfactorio et perita domino liberari. Quia
 vero peccata hominem a deo sepe rāt. ideo dū
 bitando dicit. Exurge. Itē dicit ter. Exurge in
 hodierno introitu propter triplices filios. Pri
 mo enim clamat pro filiis qui tentantur p aduer
 sa: sed non succubunt: ut Paulus. prope quos
 dicit primo exurge qre obdormis. i. obdormire
 videris. non exaudiendo vel liberādo et hoc fa
 cit dominus ut probentur et examinētur i igne
 tribulationis. puriores enim exierunt tres pue
 ri de fornace babilonis quā intrauerunt. Unō
 non dormit sicut habetur Iheremie. ij. vigilan
 tē virgā ego video et dicit dominus statim be
 ne vides: quia vigilabo ego super gregē meum
 et super filios meos ps. Ecce nō dormitabit ne
 qz dormiet qui custodit israhel. et quantum ad
 istos dicit postea obliuisceris tribulationis: qz
 singula singulis debent reddi. Secundi filij sē
 q in pigna cadunt. et propter istos dicit eccle
 sia. Exurge ne repellas i finē qre faciē tuā auer
 tis. q. d. Ostende faciē tuā et reuertentur ad te.
 Tertij filij sunt q p blanda tentant nec succum
 bunt: sed qz aduersa non tolerant. periculū est
 ne prospera eos frangant. et propter hoc dicit.
 Exurge domine adiuua nos. propter hoc sedē.
 et libera nos. De hoc etiā in dominica sequenti
 dicitur. Epistola vero libenter suffertis. i. ad
 corinthios. xi. c. hortat nos ut qram⁹ dñm. et d
 spiciam⁹ et sustineam⁹ lesiones et tāq⁹ hoc cogno
 scētes dicim⁹ nrisozū. Sciāt gētes qm zc. Tra
 ct⁹ oīdit terrā cōmota cōscia peccatorū. In
 euāgelio ergo semē iacim⁹ qm i septuagesima i
 vineā i ductū sum⁹. ē at euāgelij. Exijt q semiat
 zc. et hoc fecit beat⁹ Paulus q semiauit semen
 i. vbi dei. et p hoc fit hodie statio apud sanctū
 Paulū. et inde ē q i fine collecte b⁹ dicit dñs doc
 tor gētiū zc. Sepe. n. fm statōes officia ordinā
 tur et hodie: qz eis statō ē ad sanctū paulū. ideo
 de eo fit mentio in collecte. et eodem modo in
 quinta feria ante letare bierusalem. et in sabbato

ibi sequenti et ibi dicitur. Pro tenditur autē sexagesima vsq; ad quartam serias post pascha in qua catatur. Venite benedicti filij p̄ris mei: quia illi qui in operibus misericordie se exercēt audient illud venite benedicti zc. vt ipse testat̄ z tunc sponse ianua aperietur. z sponsi amplexu fruatur. vnde in epistola amonetur vt ad in star pauli tribulationem de absentia sp̄s̄i pacienter expectet in euangelio vt seminatiōi bonorum operum semper insistat. z que quasi des̄ sperans clamauerat circūdederunt me zc. nūc ad se rediens petit in officio in tribulationibus adiuari z ab ipsis eripi. d. Exurge zc.

De quinquagesima s̄rica.

Equitur de quinquagesima.

In primis autem notandum est q̄ multiplex est quinquagesima. s̄ dicitur: annorum: psalmozum: personarum z denariorum. Qui

inquagesima dierum triplex est. Una a domini ca ista vsq; ad diem pasce. alia a pascha vsq; ad penthecosten. de qua dicitur in concilii aure. de con. di. iij. sacerdotibus vt ante pasce solennitatem non quinquagesima supplendus est: quia illa seruatur post pascha: sed quadragesima tenetur. Tertia ab octaua pasce. i. a sabbato i albis vsq; ad sabbatum post penthecosten. prima est penitentie afflictionis z abstinentie. tūc eīz homines abstinent a carnibus z continent a luxuriis. secunda est leticie z exultationis. tertia figure siue glorie. z glorificationis. Figuratur eīz octauam etatez vbi vtraq; stola. s̄ anime z corporis induemur. z inde est q̄ duo alleluia in illa quinquagesima cantamus. Quinquagesima quoq; psalmozum triplex est. z tres status christiane religionis significat. Primus est penitentie. secundus iusticie. tertius laudis vite eterne. ideoq; prima terminatur in ps. Misere mei deus. secunda in ps. Misericordia z iudicium. tertia omnis spiritus laudet dominum: quod est in fine psalterij. Laudate dominum de celis. Hec tres quinquagesime significant dies diluuij. Tot enim diebus fuit aqua super faciem terre. s̄ centum quinquaginta. Ideo ergo tres quinquagesimas psalmoz cantamus vt deus a tali diluuiō z ab omni periculo nos defendat.

In quinquagesima vero annor erat annus iubilicus qui quinquagesimus erat. tanta enim erat septenarii celebritas q̄ septima dies celebrabatur. s̄ sabbatum z septima septimana: vt penthecost. septimus mēsis: vt september z septenarius annus: vt iubilicus in quo omnes ser

ui liberabantur. si vero aliquis esset qui nollet liberari sed remanere in seruitute domini sui dicebatur ad postes tabernaculi vel templi z perforabatur eius aur. cuius subula quod erat signū seruicij. nec deinceps manumittebatur. etiam si vellet. Item omnia que tellus ex granis eo anno procreabat omnibus erant cōmunia. non enim colebatur illo anno. Omnia etiam debita illo anno remittebantur. z possessiones alienate restituebantur: prout sub penthecoste dicitur. Unde iubilicus remittens vel iniciens iterpretatur. per quam recte penitencia figuratur. per quam vera libertas tribuitur. z a dyaboli seruitute liberamur. per eum etiam peccatorū debita remittuntur. z hereditas eterna atq; celestes mansiones restituntur. Quinquagesima ergo penitentie tempus z remissionis significat. Inde est q̄ hoc tēpore ps. Misere mei deus qui est quinquagesimus. z est psalmus penitentie z remissionis frequentatur z legitur z cantatur de diluuiō. Nam sicut per diluuium mundus purgatus est a malis hominibus. ita per penitenciam purgatur microcosmus. i. mundus. s̄ homo a vicijs z criminibus.

Rursus quinquaginta dies in penitencia ducimur vt in quinquaginta sequentibus diebus. i. a pascha vsq; ad penthecosten quos in leticia sumus acturi. non excedamus quin in die penthecoste spiritus sancti gratiaz suscipere mereamur. Si nimirum quinquagesima in die pasce: q̄ penitencia ad nouitatē vite refurgere facit. De quinquagesima personarum sermo habetur in genesi. Abraham quesitit a domino si septuaginta boni essent in populo nunquid parceret eis imo dixit dominus postea de sexaginta z quinquaginta. z sic vsq; ad decem. De quinquagesima denariorum habetur sermo in euangelio. vbi agitur de duobus debitoribus: quorum vnus tenebat centum denarios. z alius quinquaginta. sed de ea nil ad presens. Dicitur autē quinquagesima quasi quinquages decē significans tempus remissionis: vt dictum est. Quinquagenarius ei numerus consistit ex quinario z denario i semultiplicatis. Nam qui opera quinquaginta sensu corporis p̄ decē legis mandata moderatus fuerit. scilicet autē dicere poterit q̄ in ultimo die quinquagesime. s̄ in pascha cantatur. s̄ Resurrexi z adhuc sum tecū zc. Et nota q̄ Theophorus z Bre. pape. iij. di. statuimus. ij. z c. se. statuerunt vt clerici incipiant a quinquagesima ieiunare. Instituta est quinquagesima. primo propter suppletionem: vt videlicet supplerentur dies dominici qui de ieiunio quadragesime subtrahuntur. z sic quadragesima diebus ieiunaret: prout sub septuagesima est dictū. Secundo propter significationē. q̄ significat tempus remissionis: vt

premissum est. Tercio propter representationē
quia non solum tempus remissionis significat
vix etiam status beatitudinis representat. Nā
in quinquagesimo anno serui efficiebantur li-
beri: vt premissum est. et quinquagesimo die a
die agni innotati lex data est. et in quinquagesi-
mo die a pascha datus est spiritus sanctus. et iō
hic numerus statum beatitudinis representat.
vbi erit adeptio libertatis. et cognitio veritatis.
et perfectio caritatis. Naturale diei huius
officium est de diluuiō: vt ecclesia incutiat timorē
rem filiis suis ne peccent per luxuriam: sicut in
missa post cōione. ne peccet per gulā. et qz hec
duo vicia maxime dominantur in illo tempore:
ideo agit de diluuiō. per quod penitentia desig-
natur et premissum est. Sed ne timor nimis
desperare faciat dicit responsorium. "Donam
arcum meum in nubibus celi in signum federi
quod exponit allegorice de christo. vel de quo
liber sancto secundum suū modum. Arcus enī
ille qz magis ad celum eleuatur tanto magis
ad terram deprimatur. ita sanctus homo quan-
to magis eleuatus est ad celestia tanto plus se
humiliat. Iuxta illud quanto maior es: humili-
lia te in omnibus. Item arcus iste est signū fe-
deris. similiter et christus. vnde in psalmo respi-
ce in faciē christi tui. et sancti et se federi signū:
qz possent irā dei tenere. sicut fecit moyses. xlv.
di. disciplina. Item arcus ipse portentum ē. ita
et sancti: quia si dominus ita suos affligi pmit-
tit quid erit de malis. Unde legitur in ecclesia-
stico. vidit arcum. i. sanctum et benedixit qui fe-
cit illum. Notandum autē est qz primo can-
tantur quedam responsoria de diluuiō. secun-
do quedam de obedientia abrahe. postremo d
ceco illuminato. ad notandum qz qui per peni-
tentiam peccata sua diluerit. et mandatis dñi
cis vt abraham obedierit a domino plene illu-
minari merebitur. Porro in officio misse ec-
clesia rogat deum et inuocat pro filiis suis affli-
ctis. d. in introitu. Esto mihi in deum protecto-
rem. postea vero prolatis et dicit et in domū re-
fugii et et causam subdit. i. per fides: cum dicit.
Quoniam firmamentum meum et refugium me-
um et. Tercio pro tentatis in prosperitate eri-
stentibus. cum dicit et propter nomen tuū dux
mibi eris et enutries me. De hoc etiam in prece-
denti dominica dictum est. Sequitur versus d
spe. q. d. quia merito spei dabis mihi hoc. In te
domine speraui. Oratio pro afflictis est. i. p
ces nostras qz domine et. Epistola est de cari-
tate. i. ad corinthios. xiii. c. Si linguis hominū lo-
quar. q. d. omnes virtutes eo modo quo haberi
possunt sine caritate nihil valent ad vitā eter-
nam. et ponit ibi quindecim gradus ex quibus
peruenitur ad regnum celeste. Primus gradus

est: caritas patiens est. secundus benigna ē. ter-
tius non emulatur et. Deū sequitur cōmēdatio
caritatis. Caritas nūqz excidit. Quā at nō pōt
hō habere caritatem: nisi fiant mirabilia. mai-
or enim est de impio facere pium. qz creare celum
et terram. ideo sequitur repositio. Tu es d
us qui facis mirabilia. versus ē. Liberaisti i bra-
chio tuo. i. christo per fidem christi. Et sequi-
tur tractus. Iubilare. cuius verba vidētur esse
contra illud quod per tractum significatur. scz
dolores per quos ecclesia trahit vitam miserā.
sed dicit qz iubilatio seu exultatio non est cōtra
rum tractum: quoniam homo beatus ipis miseri-
is exultat. et etiam quando homo liberatus est
in ipis miserijs gaudet. Unde in actibus apo-
stolor. Ibant apostoli gaudentes et. et illud ia-
lomonis. Cor quod nouit amaritudinē anime
sue i gaudio eius non miscebitur extraneus. i.
dyabolus. hic est super omne gaudium. Enā
gelium est de fide passionis et resurrectionis.
Ecce ascendimus hierosolimā et. Luc. xviij. c.
et quia per fidem ceci illuminantur. ideo statim
sequitur ceci illuminatio. qui valde sapienter pe-
cist. d. domine vt videam: quia visio erit tota
merces. Offertorium similiter est de fide. be-
nedicus es domine et. Et aduerte quia in enā-
gelio cecus petitionē geminat dicens bis. fili
dauid miserere mei. et in offertorio similiter et
am gratias de illuminatione vtriusqz populi du-
plicat dicens bis. Benedicte es domine. et in
alijs etiam verbis magis ac magis dupliciter il-
luminari postulat dicens etiam bis. Doce me
iustificationes tuas. vel bis dicens. Iustificati-
ones tuas propter etiam testimonior et verita-
tis et mandator. Post cōio. i. manducane-
runt et saturati sunt nimis ē de timore vt ad me-
moriam reducamus quod dicitur de iudeis. Ad
huc esce eorum erant in ore ipsoz. et ira ascendit su-
per eos: quia enim comederunt vsqz ad nauē
am. statim deum ad iracundiam concitauerūt
vt. videlicet incutiat nobis timor. ne per gulā
offendamus deum sicut iudei. Hoc autē facit
ecclesia: quia tunc solent homines magis intē-
dere gule propter carnis priuium quod iminet.
de quibus dicit Bre. iiii. di. deniqz. Quod relin-
quendi sunt suo ingenio cum venia. et ideo be-
ne competit huic dici. Potest etiam et aliter
dici qz tria sunt necessaria que proponuntur
bis in epistola et in euangelio. Ad hoc vt opera
penitentie que per quinquagesimā figurantur
sint perfecta. i. caritas que proponitur i episto-
la memoria dominice passionis et fides que in
euangelio vera fides sine qua deo ne-
mo placere potest. opera facit acceptibilia me-
moriam passionis reddit facilia. caritas facit esse.

continua. Et sicut ecclesia primo desperans clamauerat circumdederunt me etc. et post ad se rediens adiuari peribat. ita hic iam concepta fiducia et spe venie propter penitentiam quasi dominum tenendo orat et dicit. Esto mihi etc. ubi petit quatuor. scilicet protectionem illis qui sunt in aduersis. firmamentum illis qui sunt in gratia: refugium illis qui sunt in culpa: et ducatus illis qui sunt in prosperis. Epistola vero nos ponit in expeditione armis muniri docens. tractus triumphatorum milicie nos docet seruire. ei quidem qui nos fecit: non ei cui nos vendidimus. Et nota euangelio sequentiam rationabili ordinatam. nam in septuagesima vinearum colimus. in sexagesima ageremur sive seminis paramus. in quinquagesima fructum lucis in celo illuminato colligimus.

De feria quarta in capite ieiuniorum rubrica.

Est quinquagesima sequitur quadragesima que est numerus specialis penitentie: in qua ieiunat ecclesia et penitet de peccatis suis. per penitentiam enim que in quadragesima

perficitur pertinet ad quinquagesimam. id est ad annum iubilium. hoc est ad remissionem peccatorum: ut premissum est. Incipit autem quadragesima a dominica sequenti in qua cantatur. Inuocauit me. sed in hac feria quarta ieiunium inchoatur: ut iam dicitur. Beatus Petrus primo instituit ieiunium quadregime ante pascha. nec vacat a misterio quod quadraginta sex diebus a capite ieiunii usque ad pascha in abstinentia sumus. Nam post babilonicam captiuitatem quadraginta sex annis edificatum fuit templum domini. unde et nos post captiuitatem babilonis id est confusionis viciorum quadraginta sex diebus per abstinentiam et bona opera nos ipsos templum deo edificamus. Quare autem quadraginta diebus ieiunetur. et quare dicitur quadregima sub dominica sequenti dicitur. Sane ieiunium quadregime commendatur ab institutione et a tribus temporibus et a personis quibus illis ieiunauerunt. Rursus ieiunia ideo sunt instituta: quoniam in veteri lege preceptum erat decimas deo: et primitias de omnibus bonis reddi. Unde et nos id ipsum facere debemus. et etiam de nobis ipsis. scilicet de corpore et de mente et de tempore. De his et alijs ieiunijs dictum est sub quarta feria tertię ebdomade aduentus. Si quidem de nobis decimas et primitias deo offerimus quando bonum operamur. In quadragesima soluitur decima dierum: quoniam secundum

dominicum de con. di. 8. quadregima a prima dominica quadregime usque in pascha sex ebdomade computatur: quarum dies sunt quadraginta duo. Ex quibus dum sex dies dominici subtrahuntur de ieiunio. remanent tantum triginta sex dies abstinentie. qui sunt quasi decima anni. Ut ergo numerus quadraginta dierum qui beatus christus ieiunauit impleatur recipiunt ex institutione hęc. pape de co. di. v. quadregima iiii. dies precedentis ebdomade: videlicet quarta. quinta. sexta. ferie. et sabbatum. et secundum hoc dicitur quadregima: quasi quatuordecima: quoniam triginta sex diebus qui sunt decima adduntur quatuor: ut premissum est: quorum primus est sanctificationis et mundationis quia tunc tam animam quam corpus mundamus cineres capitibus aspergentes. Reliqui tres sunt de primitiis dierum que soluntur in quatuor temporibus anni. sed cum triginta sex dies predicti sint decima trecentorum sexaginta dierum et annus constat ex trecentis sexaginta quinque diebus et sex horis: patet quod cum ieiunamus triginta sex dies ratione decime remanent quinque dies in decinati. et sex hore: sed de illis ieiunamus quatuor precedentis ebdomade: ut facer numerus compleatur ut premissum est. Sed secundum hoc adhuc remanent triginta hore in decima parte. videlicet unus dies qui continet viginti quatuor horas et sex hore. sed potest dici illius temporis in sabbato sancto tardius cenamus. vel forte propter hoc die illa tardius. scilicet de nocte missa celebratur ut dictum est in prohibitione quarta. Nos vero provinciales ieiunium quadregime in precedenti secunda feria inchoamus et sic duos dies plus ceteris nationibus ieiunamus. et hoc non solum propter quandam bonam statem: ut videlicet sic bi duo purificati in quarta feria facit ieiunium inchoamus. Verum etiam pro eo quod quadregima in magno die iouis cene terminatur: prout sub titulo de septuagesima dictum est. Ultimos ergo duos dies non ratione quadregime. sed propter causam ibi dictam. et propter eorum sanctitatem ieiunamus Clerici etiam in quinquagesima ieiunium inchoare tenentur prout ibi dictum est. Quidam autem dixerunt quod premissi quatuor dies adduntur alia de causa: videlicet tres pro tribus diebus quatuor temporum qui in quadregima contingunt. Quartus pro vigilia pasche quam ieiunare debemus. sed premissa ratio verior est. Sed cum in quadregima imitemur ieiunium christi ut premissum est. et ipse statim post baptismum scilicet epiphaniam suum ieiunium inchoauit. queritur quare hoc tempore ieiunium inchoamus. et illud cum pascha continuamus et non eo tempore quo ipse ieiunauit. cuius ipsius actio nostra

debet esse instructio. xij. q. ij. exemplū. Ad qd quadruplex est ratio. Prima quia in quadragesima representamus populum israel qd fuit qd draginta annis in deserto. et statim post celebrauit pascha. Secunda quia homines tpe verno naturaliter ad libidinem commouentur. ad quam restringendam institutum est hoc tpe ieiunari. Tertia qz xpi passioni resurrectio continuatur. igitur rationale fuit vt afflictio nostra continua esset passioni saluatoris. cum enim ipse p nobis passus sit et nos ei copati debemus: vt ita tandem congregemus. et post passionem statim resurrectio subsequatur. Juxta illud apostoli. Si compatimur et conregnabimus. nā et egrotus magis affligitur cum appropinquat sanitati. Quarta quia sicut filii israel priusqz agnum comedere se affligebant. et lactucas agrestes. i. amaras comedeant. ita et nos per penitentie amaritudinem debemus prius affligi: vt statim post digne possimus comedere agnum vite. i. corpus christi vt sic mystice capiamus pascha sua sacramenta. Porro in missis quadragesimalibus frequenter humiliare capita vestra deo. eo qd illo tpe dyabolus magis impugnat nos vnde deum humiliter orare: et nos sibi humilia re debemus. et vt nos sub omnipotentis dei manu humiliemus. dicitur etiam. Slectamus genua. de qua dictum est sub quarta parte subri. de salutatione. Et est sciendū qd slectamus genua et humiliare capita sese comitantur. et neutrum dicitur in dominica die. Nā vt ait Hieronimus qui in dominica die genua slectit deum resurrexisse negat. propter multas quide causas oratio nos ad terram nos prosternimus: prout dictum est in quinta parte sub prima. Dicitur etiam oratio super populum post humiliate capitā et. propter tps sanctitatem. Et ad notandū qd in hac vita pro nobis est orandū vt in futuro audire mereamur a dño. Venite benedicti patris mei et. que quide oratio est vicaria sancte cōionis. Olim enim omnes cōicabant et cōicantes dyaconus ad slectendū genua. inibat nunc vero quia multi suscipiunt corpus domini indigne. pro cōione vtimur oratione dyacono. sicut prius suo fungente officio et dicente. bu. ca. ve. de. quia quicumqz humiliauerit se exaltabitur. et quisquis hic bonis actibus benedictur eterne benedictioni postmodū ascribetur.

In hac ergo oratione sacerdos milites christi pugne commendat ad vīnicandum contra hostem antiquū et insidias inimicorū. et ideo p munis eos p mīstruz armis humilitatis. d. humiliate. c. v. d. et sic tandē capitibus humiliatis quasi confirmans eos infundit super eos protectionē sue benedictionis. et hoc magis in septuagesima quoniam aduersarius noster tūc sol-

licitus circūit quēdē quē denoret. Secundo in prima collecta genua slectimus in postulatiōe iusticie que est necessaria in presenti vita. In vltima vero reuerenter inclinamus in gratia actione p diurno denario vite future. Tercio in prima collecta slectimus genua pro pugna presentis vite afflictioe laboris et continētie ostendētes. In vltima vero que est pro gratia actione caput humiliamus per quod mentis humilitas designat: quia in eterna vita oīs labor excludetur: sed humilitas semper stabit. de hoc dicitur sub sabbato prime ebdomade quadragesime. Itē in fine missę dicitur Benedicamus domino. de quo dictum est in quarta parte sub ri. de oratione nouissima. Hoc etiam tpe corine in ecclesia suspenduntur. de quo dictum est in prima parte sub ri. de picturis. Porro ecclesia his diebus in magno certamine constituta in quadragesima frequenter ps. Qui habitat: quia ps. ille informat in certamine positos spem suā in dño ponere. et omne adiutorium ab eo deprecere. de quo sub domini ca sequenti dicitur. Hoc tpe dyaconus ca sulā super humerū portat. de quo dictum est in parte scda sub ri. de dyacono. Ab hac quoqz quarta feria vsqz ad dominicā palmarū dicitur omni die prefatio de ieiunio. Etiam in dominicis diebus apud quosdā. In illa vero dominica et sequentibus diebus dicitur prefatio de passione. sed videtur esse incongruū qd in dominicis dieb⁹ caneretur prefatio de ieiunio cum in illis non ieiunetur. et ideo quidā dicunt in illis quotidianā prefationē. sed licet non ieiunetur numero. ieiunatur tamen in qualitate. i. in cibo quadragesimali sicut in alijs diebus. In quibusdam tamen ecclesijs incipiunt dicere prefationē de passione in dominica de passione. et in quibusdam etiam dicunt prefationē de ieiunio vsqz ad quartā feriā ante pascha. Verū licet vt premisus est quadragesimali ieiunio: quod incipit in dominica quadragesime. superadditi sunt quatuor dies. solēnitates tamen officij quadragesimalis tps incipiunt in eadē dominica sicut prius et non ante. nec in hoc imutatio facta fuit. quāqz potius ex incuria qz ex certa scientia hoc contigisse credatur: nam idem deberet esse caput ieiunij et officij. et secundum hoc videtur qd in dictis quatuor diebus deberent immediate post missam dici vespere. Circa quod notandū est qd quadragesimale tēpus est luctus et penitentie tempus. penitentes autem dum conuertuntur ad xpm a tenebris ad lucem transeunt. Vespertinus vero tps ppter defectum et obscuritatem imperfectionē designat: quia ergo penitentes non imperfectioni et defectui: sed potius perfectiōi et luci veritatis

d

institunt. ideo conuenienter quā ad vespas
dictum tps lucis ex institutione gabilion. cōci.
de con. di. i. solent. preuenitur et sic statim post
missam dicantur: que alias circa noctis tem-
pus consueuerant dici. hoc tamen quatuor p-
dictis diebus precedentibus nō seruat. qui die-
bus quadragesimalib⁹ superadditi et alia cau-
sa fuerunt. Vel potest dici q- quia quadragesis
mali tpe propter dispositionē ad paschalem so-
lemnitate et correctionē delictorū preteritorū in
sanctioribus operibus insistendū est. ideo pro-
uisum est: ut eo tpe quo seruamus illa ieiunia
plures orationū supplicationes ieiunijagam⁹.
et propter hoc non solū alias horas. vtz etiā ve-
speras ante cibū dicimus. Predictis tñ quatu-
or diebus hoc non seruatur ad representandū
primariā dispositionē penitentium qui in suis
primordiis non possunt tot sanctitatis obser-
uantis insidare. Hoc tpe dicitur ad horas
capitulū. Conuertimini Joel. ii. c. et illud inter
vestibulum quod est ibidē. et illud clama ne ces-
ses ysa. lviij. c. et illud. Derelinquat impius ysa.
lv. c. et illud. Frange esurienti ysa. lviij. c. Sa-
ne hec quarta feria quatuor priuilegijs insigni-
tur. Primū quia tali die incipimus ieiunare q-
fit quadruplici ratioe. Primo pro eo q- xps
legitur quarta feria suū ieiuniū inchoasse q- in
de videtur: quia natus est die dominica. et si q-
diligenter cōputet annos ex tunc vsq- ad trigi-
ta secundū rationes cōputi inueniet eum i ter-
tia feria baptizātū fuisse. et sequenti die intrans
in desertum inchoauit ieiuniū. Secundo iō
in quarta feria ieiunium inchoamus: quia i q-
ta etate salomon templum edificauit. et nos q-
fundamentum illius templi quod ex nobis cō-
struitur iacimus ieiunando: ut in pascha tēplū
dñi esse possimus. Unde apostolus templum
dñi sanctum est: quod estis vos. Tercio ideo
in quarta feria ieiuniū incipit. Cum enī eccle-
sia in diebus dominicis quadragesime non iei-
iunet propter gaudium quod habet de resurre-
ctione domini que in illa die facta est. In resur-
rectione dominus legitur bis comedissemel
cum discipulis euntibus in emaus. et itez quā-
do intrauit clausis ianuis ad discipulos et attu-
lerunt ei partē piscis assi. et fauū mellis. Ideo in-
cipit ieiunare ab hac quarta feria antecedente
dominicā illā: que propter hoc vocatur caput
ieiunii. de hoc etiā iam premissum est. Quar-
to quia sicut iam dicitur hoc tpe ad bellum p-
cedimus. ideo quatuor diebus huius ebdoma-
de ieiunamus ut quatuor armati virtutibus. s.
iusticia: fortitudine: prudentia: et temperantia
quatuor mala que per primū parentē incurri-
mus deploremus. s. q- de paradiso eieci sumus
quod in hac valle miserie cibum ad modum iu-

mentorū indigemus q- in infernum descende-
re timeamus q- in patria cui⁹ dñō nō gaudem⁹.
Quinto ut defleamus quatuor mala que fe-
cimus. s. peccatum cogitationis opis cōiunctu-
dinis et locutionis. Secundū priuilegiū est:
quia illa die audiuntur cōfessiones publice pe-
nitentiū. et eis penitentie imponuntur. Ter-
tium quia tunc cineres capitis asperguntur
et iam dicitur. Quartum quia die ista fit p-
cessio qualē per totum annum fieri non conti-
git. penitentes namq- tunc ab ecclesia cū pces-
sione et cruce cūiuntur. et in die cene in eadez
recipiuntur sicut sub illa die dicitur. Processi-
onē quidem facimus: quia tunc ad bellum cō-
tra hostes incedimus: qui quasi in expeditōne
a septuagesima vsq- tūc fuimus procedētes. er-
go contra hostes armis nostris armamur: que
sunt humiliatio: oratio afflictio: et elemosinarū
largitio. Humiliatio sicut iam dicitur est i cine-
re. Oratio quia tunc dicimus parce dñe et c. Af-
flictio de qua in euangelio. Lū ieiunatis et c. Ele-
mosinarū largitio que maxime hoc tpe frequen-
tanda est. vnde. Absconde elemosinam in sinu
pauperis. Talibus itaq- armis armati ad bella
procedimus. Unde collecta huius diei est. Lō-
cede nobis omnipotens deus presidia milicie
xpiane sanctis inchoare ieiunij et c. Ceterū
in hac die officium vsq- ad nonā differimus. il-
lud quia dñs hora nona expirauit: sed etiā
am propter nostrā castrimargiā. Ideo namq-
geatri oediti sumus q- audita missa statim ad ci-
bum curremus. Et de horis parum aut nihil
curamus. Unde in concilio gabilion. de
con. di. i. solent. dicitur q- ad missam concurrē-
dum est. et auditis missā solennijs et vesperti-
nis officijs ac largitis elemosinis ad cibum ac-
cedendū est. Tac etiā die benedicitur cinis
et in signum humilitatis capitis aspergitur
sub his verbis. Cinis es et in cinere reuerteris:
quod dictum fuit Adegē. iij. c. et Job peniten-
tiā in fauilla et cinere egit: prout legitur Job xl.
c. Et dñs ait in domo pulueris puluere vos asp-
gite. Michē. i. c. Jtē legitur Judith. iij. c. q- si-
lij israel humiliauerunt animas suas in ieiuni-
is et cinis super capita eorū. et Abraham inquit
loquar ad dñm meū cū sūm pulvis et cinis. gen.
xviij. c. et Mardocheus indutus est sacco i per-
gens cinere capiti suo. Esther. iij. c. et filie syon
consperserunt cinere capita sua. trono. iij. c.
Et hinc est q- sicut ex libro pontificali habetur.
penitentes et morituri in signum penitentie et
humilitatis. et q- terra et pulvis sunt se in cinere
vel solo prosternunt. et cilicium induunt quod
ex veteri testamento tractum est. Legitur enī
ysa. lviij. c. q- penitētes sacco et cinere sternunt.
Item Jeremie. xxx. c. Aspergimini cinere quia

completi sunt dies vestri. Item Jos. iij. c. Rep-
nitive indutus est sacco et sedit in cinere. Item
tren. iij. c. Virgines hierusalem accincte sunt ci-
licis. Item in ps. cxxv. Induebar cilicio. Sit et
am hoc ad significandum quod sicut in electione
Ade de paradiso maledicta fuit terra in opere
suo. sic per humilitatem penitentis terra nostra
liberum arbitrium nostrum benedicitur per
penitentiam: ut non spinas et tribulos: sed o-
gnos fructus penitentie germinet. Inuitan-
tur autem omnes ad penitentiam generaliter:
cum dicitur in antiphona. Inimitemur habi-
tu et. Jeiunemus et ploremus ante deum et.
Et ostenditur causa quare homines debeant ie-
iunare. scilicet quia dominus expectat eos ad peni-
tentiam. Unde introitus est. Misere omni-
um domine propter penitentiam: et est sapien-
tie. xi. c. Omnes etiam orationes quecumque di-
cuntur. faciunt ad idem. In epistola quoque L. o-
uertimini et. que est ioh. ij. c. Ad hoc inuitan-
tur generaliter parui et magni et viri et pueri.
Unde dicit sanctificatio ieiunium: vocate cetum
congregate populum et. Sequitur respon-
sorium. Misere mei deus et. quod respondet
epistole ostendens triplicem effectum penitentie.
Primum quia per eam habemus remissionem
peccatorum: et collationem gratie: et conculca-
tionem inimicorum. Unde sequitur. Dedit in
opprobrium conculcantes me. Sequitur tra-
ctus. Domine non secundum peccata nostra et.
qui significat laborem qui in penitentia habetur.
Et dicitur iste tractus versus ad dominicam
de passione in secunda: quarta: et sexta ferijs: ut
in diebus artiori ieiunio deputatis. incepte pe-
nitentie memores: orationes ieiunio combine-
mus. In euangelio autem cum ieiunauerit et.
Mathei. vi. c. legitur de modo ieiunandi. ubi
dicitur. Tu autem cum ieiunas unge caput tuum
et faciem tuam lava: quia omnis penitens de-
bet ungi oleo spirituali: quod est iocunditas me-
tis tanquam athleta et pugil domini. sicut habetur
in ecclesiastico. Oleum de capite tuo non desit
ciat. et faciem tuam lava. id est interiozem hilarita-
tem exterius demonstra ne videaris hominibus
ieiunans. id est sic ieiunas quod non intendas fauorem
humanum: sed solum dei. et pater tuus qui videt
in abscondito reddet tibi. Offerenda est ex-
ultatio. ubi est gratiarum actio de impetrata re-
missione. L. omnino est qui meditabitur: in qua est
aliorum exhortatio de legis meditatione. et con-
sonat euangelio: quia meditari in lege est thesau-
rare in celo.

De quinta feria rubrica.

Equitur de qui

ta feria
Siquidez inuitati sunt om-
nes in precedenti die sicut
ibi dictum est ad penitenti-
am. Sed quia penitentia con-
sistit in tribus. id est in oratione

ieiunio: et elemosina. ideo in tribus sequentibus
diebus agit de his tribus. et primo de oratione
in hac quinta feria. et ideo incipit introitus. Dux
clamarem ad dominum. Sicut autem oratio
ab aliquo quandoque pro se quandoque pro alio.
ut ergo ostendatur quantum valet ab aliquo pro
se facta oratio. igitur sequitur epistola. Egora-
uit ps. cxxxviii. c. In qua proponit ecclesia regem
Ezechiam in exemplo. qui oratione pro se facta
impetravit a domino quindecim annos vite sue
superaddi. Ut etiam ecclesia ostendat quan-
tum valet oratio pro alio facta. Legitur euan-
gelium. Cum intraret ihesus. Marci. viij. c. o
Centurione qui rogavit dominum pro puero
suo ut sanaretur quod impetravit.

De sexta feria rubrica.

De sexta feria a

gitur o
ieiunio. et ostenditur quale
ieiunium placet deo. id est spiri-
tuale non carnale. unde epi-
stola agit de hoc. clama-
ces. ps. lviij. c. et p. Qua-
re ieiunamus et non asperxisti. et. et dominus
respondit. Nunquid tale est ieiunium quod es
legi contorquere quasi circum caput et. qua-
si diceret. non placet mihi tale ieiunium: quod ali-
quis se cruciet in tantum: sed quod dissolvat fasci-
culos impietatis. id est ab omni peccato abstineat:
quod sit per caritatem. Unde sequitur euange-
lium. Audistis: quia Marci. v. c. agens de car-
itate ubi dicitur: licet hoc in ecclesia non lega-
tur. dictum est antiquis non occides. ego autem
dico non irascaris.

De sabbato rubrica.

De sabbato

agit ecclesia de elemosina et
de sabbato: quia per premis-
sa tria. scilicet orationes: ieiunia: et
elemosinas. venit ad sabbatum
mentis. ubi pena iaz
facta quod spectat ad penitentiam. id est pax quod est quies et
baptismus mentis se osculantur. id est conveniunt.
Et propter hoc sequitur apte in epistola ps. lviij.
d 2

c. Si abstuleris de medio tui cathenam. s. pec-
catorum etc. que ibidem sequuntur. tunc voca-
beris sabbatum delicatum etc. et hoc idem dici-
tur in euangelio. Luzero esset etc. Marci. vi.
c. ubi dicitur de discipulis laborantibus in ma-
ri per quos penitentes designantur quod dominus
ascendit in nauiculam cum eis. et statim facta
est tranquillitas: quia de presente in corde ho-
minis pacificatur anima et tranquillum fit ibi.

Hoc sabbatum licet habeat epistolam et eu-
gelium sicut nonnulli alia per anni circulum: non
tamen est cantibus officiatum: quia secundum
quosdam nondum erat solenni ieiunio depu-
tatum. Hodie vero ieiunamus ut ad quietis et
terne sabbatum perueniamus.

De prima dominica quadragesime Beica.

In hac dominica in qua ca-
taf. Inuocauit me etc. In-
cipit quadragesima que si-
gnificat tempus penitentie
spiritualis. et vocatur domi-
nica quintana: quia quin-
ta est a pascha. Quid autem significant quinque
dominice quadragesime dictus est in prima po-
te sub tri. de picturis. Dicta est autem quadra-
gesima licet in ea sint quadraginta duo dies vs-
que ad pascha. Primo quia ecclesia non curauit
de duobus que minutias non attendit: scilicet sum-
ma numeri ponit quous sit parum plus vel mi-
nus. Secundo quia quadragesima non prote-
ditur nisi usque ad diem cene domini que est di-
es absolutionis. Nam per quadragesimam bene
obseruatam et per veram penitentiam peruenit
homo spiritualiter ad cenam agni. Unde in ap-
poc. Beatus qui vocatus est ad cenam nuptia-
rum agni. et secundum hoc solum sunt quadra-
ginta dies. Tercio quia filii israel laborantes in
deserto quadraginta annis. cibati manna per
quadraginta mansiones venerunt in terram pro-
missionis. quo etiam exemplo quadraginta di-
ebus a deliciis corporis abstinere verbis vi-
te reficimur: orationi vacamus. ut tandem per
ihesum christum in terra viventium introeamus. si-
cut illi per ihesum naue. i. iohanne in terram prom-
issionis introducti sunt. Ideo autem secundum
Iero. sunt in ea quadraginta duo dies: quia do-
minus venit ad nos per quadraginta duas ge-
nerationes computatis iecunia patre et iecunia
filio et ipso domino. Sane totum tempus vite
nostre quadragesima est. Ieiunamus autem
quadraginta diebus incipientes precedenti quar-
ta feria. Primo secundum Aug. quoniam ma-
theus quadraginta generationes posuit. Ad hoc

enim dominus suo quadragenario numero ad
nos descendit: ut nos ad eius nestro quadra-
genario numero ascendamus de con. di. v. ieiuni-
um. Secundo secundum eundem: quia ad hoc
ut habeamus quinquagenarium quadragenario
adiiciendus est denarius. Ad hoc enim ut
perueniamus ad requiem beatam oportet nos
toto tempore presentis vite laborare. unde et do-
minus cum discipulis quadraginta diebus man-
sit. et post decimam diem spiritum sanctum misit
Ieiunamus autem quadraginta diebus. Nam
et moyses ad accipiendum legem ieiunauit quar-
draginta diebus. similiter et helyas dominus non
ster quadraginta diebus ieiunauit ab omni cibo.
et hoc pro institutione et exemplo. unde nonnul-
li vnam tantum quadragesimam obseruant. illi
vero pro merito ieiunauerunt. Dominus tamen est
tres quadragesimas seruatur eo quod moyses et tra-
dunt bebrei iter ascendens ad dominum ieiuna-
uit. vel potius quia tres in tribus leguntur iei-
nasse quadragesimis. scilicet moyses: helyas: et dñs.
Quare autem quadraginta sex diebus sumus in
abstinentia dictum est sub precedenti quarta
feria. Considerandum est autem quod tempus
quadragesime penitentie ascribitur. Peniten-
tie autem fructus sunt. ieiunium. vigilie. et alie
carnis afflictiones. elemosina corporalis et spi-
ritualis. et alia misericordie opera oratio et dep-
catio et alie species contemplationis: fletus la-
lachryme: et alia insignia contritionis. Ideoque o-
bis et similibus ad penitentiam pertinentibus
in nocturnis et diurnis officiis. hac die et seque-
ribus legit et cantat ecclesia copiose. et propter
hoc etiam hoc tempore dicitur octies in cano-
nicis horis ps. ille penitentialis. Miserere mei
deus. Et est notandum quod propter ieiunij prin-
cipium ordo interrumpitur historiaram. Luz
enim in septuagesima et sexagesima cantatur
fuerit de adam. et in quinquagesima de noe. et
abraham. in hac prima interponitur de fructi-
bus penitentie. in secunda vero de iacob. in ter-
tia de ioseph. in quarta de moyses. Antiqui-
tus tres instituit ecclesia quadragesimas. de quo
tactum est in prima parte sub tri. de ecclesiasti-
cis sacramentis. Sane quia ut dictum est sub
quarta feria cinerum. hoc tempus est christia-
ne milicie. et in quo dyabolus fortis contra nos
insurgit. ideo ne homo desperet quasi confor-
tatiuum quoddam canit ecclesia introitu. In-
uocauit me etc. quo audito spe fit homo fortis.
Unde dicit apostolus. Spes fortes in tribulati-
one gaudentes. et ysa. xxx. c. In silentio et in spe
erit fortitudo vestra. Si quidem in his duobus co-
sistit tota fortitudo hominis spiritualis. scilicet in si-
lento actum multibus seculi. nihil de his quod sunt se-
culi appetendo. et in spe eterna desiderando.

Per epistolam que incipit. Dormiamus vos
ij. cor. vi. c. Armata ecclesia milites suos quatuor
cardinalibus virtutibus. Primo fortitudie
euz dicit. Ecce nunc tempus acceptabile. ecce
nunc. d. i. r. c. que ibi de fortitudine dicuntur.
et qua sequitur in omnibus exhibeamus nos si-
cut dei ministros in multa patientia. Secundo
temperantia cum dicit. In castitate et ieiunijs
multis. Tercio prudentia cum dicit. In scientia
i. in prudentia. Sunt autem idem subiecto: sci-
entia et longanimitas: quia scientia et longani-
mitate scimus conuersari in medio prauae et per-
uerse nationis. et bonitate et suauitate que est in
spiritu sancto. hoc totum pro eodem sumitur.
Sequitur in caritate non ficta: quia omnia sine
fitione fieri debent. Quarto iusticia cum dicit.
per arma iusticie a dextris et a sinistris. Post
epistolam sequitur responsio. Angelis suis
deus mandauit de re r. c. ut sic secum bono pos-
sit pugnare. Sequitur tractus. Qui habitat in
adintroitu: in quo agit de tentatione. Tractus
vero ideo dicitur quia ibi ostenditur quod hec vi-
ta miseria trahitur multis doloribus et laboribus.
et quia posset conqueri aliquis de inequalitate
istius pugne: quia tentator potentissimus est: ut
habetur in Job. non est potestas sub celo que
ei valeat comparari. et sapientissimus quia multa vi-
dit. et crudelissimus: quia ut dicit Jeronimus. Lude-
lis est et non miserebitur. homo autem infirmis-
simus et ignorans: ideo in tractu ponitur solu-
tio huius: quia ad hoc permittit deus inimicus
tentare: ut homo timeat: et ad deum confugiat
quia scit et potest et vult liberare. et sic in se non
speret: sed in deo qui promittit quod liberabit si con-
fugiat ad eum. Vult ergo deus ut homo habeat
timorem de inimico forti. et spem de promissio-
nibus futurorum. et de dilectione dei vehemen-
tissima. ergo sequitur quod vult eum protegere que
admodum gallina protegit pullos suos. et amor
vehementi. et est spes de custodia angelorum. Do-
mo autem si molatur inter duas molas timorem
s. et spem efficietur panis placens deo. et sic vin-
cet omnem tentationem siue sit levis et occultus
ta que dicitur timor nocturnus: siue levis et ma-
nifesta que dicitur sagitta volans in die. siue sit
grauis et occulta que dicitur negocium peram-
bulans in tenebris. siue sit grauis et aperta que di-
citur demonium meridianum. Dec quatuor ge-
nera tentationum vincet quilibet sic armatus
ut dictum est. Sed in euangelio non sunt nisi
tres tentationes. ubi dicitur. Ductus est ihesus
in deserto. Mathei. iij. c. et comprehensus
quandoque omnes tentationes sub quaternario
ut dictum est. quandoque sub trinario ut in eu-
angelio. quandoque sub binario ut in eodem psalmo
inferius ubi dicitur. A laqueo venantium. i. ab

opere malo: et a verbo aspero. i. a peccato oris.

Tentatus autem fuit dominus a dyabolo tri-
plici tentatione. s. tentatione gula cum dixit ei
dic ut lapides isti panes fiant cupiditatis. s. euz
dixit. Dec omnia tibi dabo si procidens adora-
ueris me. et inanis glorie. s. quando dyabolus vo-
luit eum deicere de pinaculo. sicut fecerat alios
predicatores multos. et vicit eum dominus per
auctoritates sacre scripture quod significatur
est in hoc quod daniel lapidibus sumptis de tor-
te deiecit goliath docens nos debere armari
gladio verbi dei. preter illa arma quibus nos ar-
mat apostolus in epistola hodierna: ut sic suffi-
cienter ad pugnam armati sumus. Potest etiam
dici quod a principio septuagesime ecclesia tot tri-
bulationibus pressa desperans clamauerat. cir-
cumdederunt me gemitus mortis quasi a nul-
la parte euadere possit. In principio vero sexa-
gesime ubi etiam de hoc dictum est. et dicitur in
quarta dominica quasi posita inter desperatio-
nem et spem clamauit. Exurge quare obdormis-
domine. In principio quadragesime iam despe-
rans clamauit. Esto mihi domine in deum pro-
tectorem. imo deprecatur mutans in affir-
matiuam dixit. dix mihi eris: et enutries me.
Nunc vero in principio quadragesime osten-
dens se exauditam dicit. Inuocabit me: et ego
exaudiam eum. Et epistola dicit. In tempore
placito exaudiui te. In graduali datur nobis an-
gelorum custodia. In tractatu diuina protec-
tio quia circumdamur scuto veritatis. In eu-
angelio ad exemplum saluatoris ab hoste Trium-
phus cui dicimus. vade retro sathanas. In of-
fertorio etiam diuina protectio vocatur euz di-
citur. Scapulis suis obumbrabit tibi r. c. In pro-
comunionem demonum subiectio. ubi dicit. sup-
aspicem et basiliscum. Ab hac die usque ad pa-
rasceuen cooperiuntur cruce et velum ante alta-
re suspenditur. de quo in prima parte dictum est
sub tit. de picturis. Dec dominica privilegia-
ta est: quia est ianua et limes quadragesime: qui
representat tempus quo filij israel morati sunt
in deserto. Tria quidem fuerunt in populo isra-
el: quorum duo commemorauimus. s. peregrina-
tio que fuit in egypto quando iacob et filij sui
profecti sunt in egyptum: captiuatio que fuit in
babiloue. et dispersio que facta fuit a tiro et ve-
spasiano per totum mundum quam non com-
memorauimus: quia ab illa nunquam retrocabun-
tur. de qua dictum est tradam eos in manu de-
qua non poterunt surgere. In hac dominica
ad horas dicitur capitulum. Fratres hortamur
ne in vacuum r. c. ij. cor. vj. c. et illud. Ecce
nunc tempus. ij. corinth. vj. c. et illud. In omni-
bus exhibeamus ibidem. et fit hodie statio apud
basilicam lateranensem. que constructa est in bono
d

rem saluatoris. ⁊ plusq̃ prophete Joannis eo
q̃ officium hodiernum saluatoris nostri pro
phetice resonat felicitatem.

De secunda feria rubrica.

Estquam dñs
⁊ a
postolus armauerunt mili
tem suuz non restat nisi vt
pugnet: quia hostes semp
parati sunt: quia vō p ope
ra misericordie specialiter:
⁊ maxime sit pugna ista. ideo de ip̃is est feria
ista que agit de elemosina. Rursus quia onus
pugne non libenter suscipitur nisi intuitu pre
mii. ideo in hac secunda feria est introit⁹. Si
cut oculi seruatorum ⁊c. Et dñs i epistola. Ecce
ego requiram oues meas ⁊c. que sumpta ē de
ezechiele. xliiij. ostendit premiū cū dicit ⁊ pa
scam eas. qui enim pascit dominū in paupere
⁊ dominus pascit eum sicut ibi legitur in mō
tibus israel. i. in mansionibus eternis. Idē ha
betur per euangelium. Cum venerit filius ⁊c.
Mathei. xxi. c. vbi dicitur vēte benedicti ⁊c.
Esuriri ⁊ dedistis mihi manducare. debemus
autem habere oculum ad ipsum non tantum
sinistrum vt respiciamus penas eternas. ⁊ pp
hoc bonum faciamus. hic enim esset timor s̃
uili: sed etiam dextrum vt consideremus pre
mia. istum oculum vult nobis auferre dyabo
lus. ⁊ nititur q̃rum potest. vnde. i. ⁊. xi. c. Rex
amonitarum noluit inire fedus cū iabitis nisi
erueret eis dextros oculos. viij. q. i. deniq̃. Si
militer vult facere nobis dyabolus vt nō sim⁹
apti ad pugnandum. sicut miles qui nō habet
oculum dextrum.

De tertia feria rubrica.

Tertia feria agit de
oratione. ⁊ sumitur introitus
de psalmo qui est oratio. Dñe
refugium factus es nobis. Pu
gnamus enim orando. Unde
ihesus nate in heremo pugnabat ⁊ moyses o
rabat: merito qui pugnabat non deficiebat: q̃
ille orando vincebat. xxiij. di. si quis vult.
Epistola vero querite dominum ⁊c. ysa. lv. c.
docet nos orare. ⁊ inuitat nos ad orationem:
querite dominū. s. de relinquendo vicia ⁊ pec
cata: quia multus est ad ignoscendum. nō enī
cogitationes mee cogitatōes vestre. Que sunt
vero cogitationes eius ostendit Jere. dicens.
Ecce ego cogito cogitationes pacis ⁊ non af

flictionis. Si enim ex vero corde rogatur ⁊ q̃
ritur statim pacificatur q̃tumcunq̃ deliquē
rit in eum homo. ⁊ hoc dñs inueniri potest. s. i.
in presenti. Ecce ostenditur effectus oratiōis
quia per eam homo deo pacificatur. Idē etiā
habetur per euangelium. Cum intrasset. Ma
thei. xxi. c. in quo dicitur postq̃ eiecit emētes
⁊ vendētes de templo. dixit domus mea ideo
homo in quo habitat domus orationis voca
bitur. In epistola mouemur ad petendum vt
habeat in nobis. In euangelio vt det nobis e
terna gaudia. Cetera que in graduāli in offe
renda. ⁊ post cōmunionē cantātur. sunt que
sentium dominum orationes ⁊ consolatiōes.
⁊ gratiarum actiones.

De quarta feria rubrica.

Quarta feria

est de ieiunio. sed quia illa
dies est septima a capite ie
iunij. Septimus autem nu
merus ⁊ septuagesim⁹ ideo
significant. Idem enim si
gnificat numerus multiplicat⁹ ⁊ numer⁹ mul
tiplicans. Septuagesimus vero significat libe
rationem a captiuitate. Ideo in introitu qui
est. Reminiscere ⁊c. petit liberationem. s. q̃ ha
betur per ieiunium. ⁊ in epistola ⁊ in lectione
monemur ad ieiunium exēplo moysi ⁊ helye.
Lectio que legitur propter ordinē. sumpta
est de exo. xliij. c. ascende ad me in montem
⁊c. Epistola vero de tertio. ⁊. xix. c. venit he
lyas ⁊c. Quale autem ieiunium debeat eē. s.
spirituale monstratur nobis per ieiunium mo
ysi. vtilitas vero per helyam. In azimo eiz cibo
puenit vsq̃ ad montē dei oreb. idē ad altitudi
nē mēse illius qm comedemus supra mensam
p̃ris xpi in regno suo. Per ieiunium qdē ira dei
tpat ⁊ mitigat qd ondit p euangelium. Mat.
xij. c. accesserunt ad iesum ⁊c. in quo habet
de ninunij q̃ irā dei tpaauerunt p ieiunium suū.
Et nota q̃ in hac feria solēntas ieiunij du
plicat: q̃ ieiunaf tā rōne q̃dragesime q̃ rōne
ieiunij q̃tuor tpm. Quia vō penitentiu asperi⁹
ieiunatiū corpora desiccant: in his nō habi
tat sicut dñs in euāgelio sp̃s imundus q̃ abulat
p loca arida q̃rēs requit ⁊ nō inuenit. Corpo
ra enī ieiunijs desiccata fastidit. Ideo ad ieiū
nia libētius appendenda moysi ⁊ helye p̃mit
tunt exēpla. quoz vterq̃ i singulis lectionib⁹
q̃draginta dieb⁹ ⁊ q̃draginta noctib⁹ ieiunaf
se phibet. Itaq̃ pp ieiunij geminationē scz
q̃dragesime ⁊ q̃tuor tpm duo vsus in graduā
li ponunt. ea q̃ i introitu graduāli tractu cōiōe

et offerenda cantantur sunt consolationes et orationes: ut ieiunantes a tribulationibus eripiantur et ne his qui ieiuniis affliguntur inimici dormiant. Decima quarta feria in hoc privilegiata est: quia illi qui in sabbato sequenti ordinandi sunt iterum rogantur de scripturis sacris et examinantur de quo et quare due lectiones leguntur ad missas sub quarta feria tertie ebdomade aduenit dictum est.

De quinta feria rubrica.

Quinta feria

est de confessione quam etiam pugnatur. et est introitus confessio et pulchritudo. Est autem triplex confessio. scilicet fidei peccati: et humilitatis. Qui habet hanc consolationem pulchritudo est in conspectu eius. In conspectu enim dei humiliamus nos. et deo similes sumus imitando ipsum. Epistola vero. scilicet orauit beater et. sumitur de esdra. ix. c. in qua est oratio esdre et confessio: qui orauit sicut etiam Daniel orauit. peccauimus et iniuste egimus et. et per istam confessionem meruerunt remissionem peccatorum. et ita ostendit effectus confessionis. In aliis ecclesiis legitur epistola. Factus est sermo domini. ezech. xlii. c. quod etiam loquitur de effectu confessionis. Euangelium egressus ihesus et. Matthei. xv. c. est de muliere cananea: quod per confessionem fidei cum dixit domine adiuua me: et per confessionem humilitatis cum dixit. Na et carelli et. meruit filie sue sanitatem. et dictum est ei: mulier magna est fides tua. Quidam autem legunt euangelium in quo indei gloriantes quod essent filii abrahe. conuincuntur non esse filii abrahe: quia non faciunt opera eius: sed esse ex patre dyabolo eius opera faciendo. Vel ut quibusdam moris est leguntur euangelium quod alij legunt feria quinta sequentis ebdomade de diuitibus qui apud inferos cruciabantur. prematque vocans et deprecans abraham: non ut filius exaudiret. Dis consonat illud propheticum quod in epistola premittitur. quod si vir iustus genuerit filium sanguine effundente. et vniuersa detestanda faciente. ipse quidem in iusticia sua uiuet. filius autem eius qui operatus est iniquitatem morte morietur. Cetera que sunt in introitu: gradualia: et offerenda sunt laudes et orationes iustis. Locus panis qui ego dedero Job. vi. c. de clarat. unde iustus uiuat. scilicet de carne christi. Et attende quod quare ferie propria olim non habebant officia. sed a officiis estualibus officiabantur. et ea non euangelia non sunt de ieiuniis instituta: sed de diuitibus et lazaro. et uidue filio suscitato. Qui etenim non ieiunabant: sed ut in officiis solenni zabant. sed postmodum a Beate iunior quodragesimo

fuerunt adiuncte ieiunio: prout dictum est sub septuagesima et inofficiate. Et inde est quod varias etas epistolarum et euangeliorum in quibus feriis reperitur. de hoc dicitur iuxta quinta feria sequentis ebdomade.

De sexta feria rubrica.

De sexta feria

quod est nona dies ieiunij. quod nuncius est angelicus. perit ecclesia liberari ab omnibus tribulationibus. et est introitus de necessitatibus et. et fit hoc per angelos. et maxime per angelum magni consilij. et ideo legitur euangelium Job. v. c. Erat dies festus et. In quo oratione angelus domini descendit in piscinam et mouebat aqua et sanabatur unus. ideo unus: quod tamen unitas ecclesie sanat. Sed ne in contradictione peccemus sicut iudei qui dicebant istud proverbium pronice. patres nostri manducauerunt euam acerbam in deserto. et dentes filiorum obtupefecerunt. nos punimur propter hoc quod non est iustum. Ideo legitur epistola de ezech. xlii. c. anima qui peccauerit ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris nisi imitetur patrem in malicia. Vindicat enim dominus iniquitatem patris in filios in his qui oderunt eum extra de reg. iust. nisi. i. q. iiii. per totum.

De sabbato rubrica.

De sabbato

vero non restat nisi sabbatum. et est epistola de sabbato matthei. Fratres hortamur vos per sabbatum deo mentis uenire ad sabbatum eternitatis. et ideo oratione euangelium de transfiguratione domini in qua appuerunt tamen moyses et helyas. quorum exemplo animam ecclesia ad ieiunium. In missa huius diei lectio propria est. Oratio moyses. de utro. xxy. c. fa est. Dixit moyses filiis israel ibidem. xi. c. etiam est. Oratio faciebatur. ij. Mach. i. c. quarta. Miserere nostri. ecclesiast. xxxvi. c. quinta est. Angelus domini. de qua dicitur euangelium feria tertia domini ce de aduentu. quod ergo per ordinandis orat ecclesia catat introitum. Interet in conspectu et. et graduale propicius esto et. et preceps noster et. et conuerter domine et. et dirigat et. et ad dominum cum tribularetur et. Ad quod lectioes flectit genua: ut quod sensus ordinandorum a domino dirigantur. Quod ideo oracoi et sacerdotes tamque perfectiores etiam iterum tenentur. in quo ante sextam lectionem siue ante epistolam non flectam genua. sic nec ante euangelium. Sed et fit per reuerentiam apostolice lectionis et per eadem et casum oratione super populum genua non flectim: 13 idem capitulum

ta ieliam? Rursus qz multum valēt deprecatio ecclesie assidua. quis enim est qui non audiat in tribulationibus. iccirco quinto loco legitur lectio de trib⁹ pueris de camino ignis libera⁹ tis. et sequuntur gratiaz actiones in cantico. Benedictus es dñe rē. Quia vero officiū predicationis etiā ad subdiaconū pertinet. Jccir eo sequitur epistola Pauli. i. ad tessal. vl. c. Rogamus vos corripere inquietos. consolamini pusillanimes rē. Officiū ei predicatoris est alios corripere et reliq⁹ facere q⁹ in epistola ipsa vocetur. et ita epistola ipsa pertinet ad ordiatos salte in sacris. Deinde sequit^r tractus. Laudate dñm omnes gentes. in quo omnes inuitantur ad dei laudē qui ministros suos sua misericordia confirmat. Tractus ergo et canticū. Benedictus es sunt ordinator. Et qz sacerdotes i⁹ viz pfectū cōmutari debent. quoz ministerio panis et vini transubstantiantur in corpus et sanguinē dñi. in q⁹ legis euāgeliū de transfiguratione. Assumpsit ihesus petrū rē. Mathei. xviij. c. Debent enī transfigurari ita q⁹ in eis nō appareat nisi resurrectio dei. Sed quia in presenti vita sine tribulatione aut viz aut nunq⁹ esse possumus. et ppter ea semp ad dñm clamandū est. inde est q⁹ sequit^r offertoriū. Domine deus salutis mee rē. et postcōio. Dñe deus in te speram rē. Priuilegiatū est hoc sabbatū: quia in eo ordines celebrantur.

De secunda dominica quadragesime R.

Et secunda^{do}

nica intitulatur dñica vacat. p eo q⁹ pprio caret officio. Ideo autem caret officio. nā cū in pcedenti ebdomada occurrant quatuor tempora in quoz sine ordines celebrantur: habebat antiq⁹ ecclesie institutio vt p⁹ finē diei sabbati inciperet officiū ordinū. et in die dñica terminaretur. et ita officiū qd in finē diei sabbati incipiebatur vsq⁹ in diez domini cā. pteñdebatur. et sic tunc ipsa dñica proprio caret officio. lxxv. di. qd a patrib⁹: extra de tē. or. litteras. vep qz difficile erat a sexta feria vsq⁹ in diē dñicā nil comedere. factū est vt in sabbato ordines celebrent^r et in die dñica q⁹ vacat offō. Officiū q⁹te ferie pcedentis repetatur. Pōt etiā dici q⁹ ecclesia suspendit organa sua in hac dñica q⁹ est qnta a septuagesima ad filiū tudinē populi q⁹ existens in captiuitate: nec altare: nec tēplū habuit. imo organa sua suspendit q⁹te. ppriū non hz officiū. Sicut autē domi

nica ista vacat ab officio pprio. ita et oēs q⁹ntē ferie qdragesime quondā pprio carebāt officio. put sub qnta feria dicef. Et attende q⁹ hec dñica vacat solū cantu diurno. nec vacat oīo officio: nec euangelio. et iō solū in graduali debet intitulari dñica vacat. et non in antiphonario nec in euangelario. Et in quibsdam ecclesiis of euangeliū. Egressus: qd dictū ē in proxima qnta feria. In alijs assumpsit ihesus petrū. Vep in pcedenti dñica dictū est q⁹ ipsa dñica armatit dñs militē suū quoz cardinalibus virtutibus et gladio verbi dei. sed qz vt premissum est in secunda feria. pugna nō libet^r suscipi nisi premiū ostēdatur. ideo agif in hac secunda dominica de benedictōe que est quinquiplex. s. benedictio liberationis: gratie: augmenti gratie: contemplatiōis et glorie. Quia vero benedictio illa impetratur per orationem. ideo dominica ista consistit in oratione. vnde dicit^r in introitu. Reminiscere miserationum tuarum rē. petens cantu lagubz liberationem a vicijz et peccatis et spiritibus imundis. Hec est prima oratio et prima dei benedictio. s. liberationis. In epistola vero que est Rogamus vos rē. prima ad tessal. iiii. c. petit sibi dari secundam benedictionem. s. gratie. siue gratiam ad bene ambulandum. et bene agēdum dicens. hec est enim voluntas dei: vt dignē ambulemus: vt sciat vnusquisq⁹ vas suū possidere i sanctificationez. s. vt fit celeste corpus vt celestia appetat. et i bonore. s. vt fit deo dignum templum: quia sedes dei et templum spiritus sancti sunt nostra corpora: vt ait apostolus. Omnis qui caste et pie viuit templum dei est. et spiritus sancti sedes. Et i hac sola dominica idem est graduale et tractus. eo q⁹ ipsa tota consistit in oratione liberationis. Oratio exprimit laborem et planctum: que duo significatur in graduale et tractu. Est autē graduale tribulationes eē. Tractus est de necessitatibus rē. Alij autem dicunt tractum. Dicit dominus mulieri qui est Mathei. xx. c. Tertia benedictio est benedictio augmēti gratie. Quarta contemplationis. Quinta benedictio nis glorie. Quia vero benedictiones huiusmodi non habentur vel conseruatur sine magna lucta. ideo i nocturno officio de lucta iacob cum angelo et in vtero agitur: vt exemplo iacob supplantemus fratres nostros malos. s. si quid nobis inferunt iniurie dissimulantes. et fit pugna ista in vtero rebecca idest ecclesie. Rebecca enim gratia interpretatur. In primo responso in nocturnis agif de augmēto gratie. dixit enim ysaac ad filiūz. tolle arma tua pharetram et arcum rē. Arma predicator

ris sunt sacre scripture que dicuntur pharetra quia de eis sumuntur sagitte ad percutiendū dyabolum. Jacob igitur idest ver⁹ predicator venatur et interficit homines bona venatione et interfectione. s. per arcum sacre scripture. et in se occidit bestias idest vicia et peccata scilicet porcum luxurie et. et tunc cenat cū eo p̄a ac. i. risus. s. dominus qui delectatur in talib⁹. Sicut enim ei delicie cenare cum talibus. Unde secundum responsorium est. Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni idest paradisi. hoc etiam est id quod supra dicit apostolus ut sci ar unusquisq³ vas suum possidere in sanctificatione et honore. Sequitur versus qui maledixerit ei sit ille maledictus. Omnes enim q³ p̄p̄o xp̄iano iūiori maledicūt maledicti sunt: ut iudei gētiles et alij. In tertio responsorio dicitur. Det tibi deus de rore celi et de pingue dine terre habundantiam. esto dominus fratri tuo et tuorum seruant tibi tribus et populi. hec benedictio datur ecclesie ut omnibus populis dominetur. Ista vero tria responsoria sunt septimi toni ad significandum q³ ipsa ecclesia i⁹ petrat nobis gratiam septiformis spiritus sancti. In secundo nocturno in quibusdam ecclesijs est responsorium. Si dominus et. In cuius versu dicitur iacob erexit in titulum lapidem oleum fundēs desuper. Quod nos facimus cum imitatione christi bona agimus. vngimus enim eum per fidem. cum ipsum hominem plenum gratie esse credim⁹. et duo responsoria sunt de primo et vnum de sexto tono q³ de christo agunt qui est principium et finis. et in sexta etate vinctus fuit oleo leticie p̄e partu cipibus suis. In septimo vero responsorio orat iacob erue me de manu fratris mei: quia valde eum timeo. Valde enim debet timere sanctus ne corrumpatur a malis. In octavo responsorio agitur de benedictione contemplationis. unde ibi habetur de lucta iacob cū angelo: quia per orationem debemus luctari cū domino donec habeamus statum contemplationis. Et dixit ei angelus. Dimitte me auroz est idest satis habes fidem: vel caritatem: vel gratias. Nec debemus dimittere donec de luctatione contra vicia faciat nos contemplationis. quia regnum celorum viam patitur et vios lenti rapiunt illud. tunc autem videtur sine nullo peccati. Un in nono responsorio dicit iacob. Vidi dominum facie ad faciem idest sine nullo peccati non sine velamine creaturari. Hec ratione ecclesia parisiensis dicitur legere hac die euangelium de transfiguratione que est benedictio glorie. Et ita patet q³ habita benedictione liberationis: gratie et augmē

ti gratie et contemplationis. et cōsiderato p̄mio glorie libenter et fortiter pugnant milites christi.

De secunda feria rubrica.

Secunda feria

est de oratione. unde in epistola que incipit. Orauit Daniel et cetera. Dani. ix. c. ostenditur quantum valet oratio cum ieiunio. Daniel. i. vir de fideriorum oraui pro populo suo. et abstinuit a regalibus cibis. et vsus est leguminibus. et iocundata est oratio eius sicut ei dictum est ab angelo. Sed quia nil valet oratio nisi que fit in cognitione dei. ideo sequitur euangelium Job. viii. Ego vado et queritis me et non inuenietis dicit dominus iudeis. Et iterum. Ego sum de sursum et cetera. Ego non sum de hoc mundo et non cognouerunt eum. et ideo adhuc manent in peccatis suis. Ibi itaq³ diuidit dominus spirituales a carnalibus idest aquas que sunt sub firmamento. ab his que sunt super firmamento. et ita huic secunde ferie competit opus secunde diei. et ideo introitus est de secundo tono. Carnales enim non possunt orare deum: quia non cognoscunt eum. Nam qui in carne sunt deo placere non possunt. lxxii. di. proposuisti. Nempe ea que in introitu gradu ali offerenda et communione cantantur. sunt orationes: consolationes: et laudes conuerse gentilitatis. cui dominus exhibuit intellectus.

De tertia feria rubrica.

Tertia feria

est de opere diei tertie quod est cōgregentur aque omnes in locum vnum. et terra fructificet. hoc fit quādo homo non curat de voluptatibus carnis et ieiunat per caritatem. Ieiunium laudabile est ut homo non sit multum curiosus de cibo corporali: ut dicitur in euangelio. Nolite solliciti esse sollicitudine scilicet suffocare. sed sollicitudine prouidentie possumus et debemus. Ideo introitus est. Tibi dixit cor meum exquisiui te. tertij toni propter opus tertie diei In epistola vero. Factus est sermo domini et cetera. iij. R. xvij. c. hortatur ecclesie ut nō sim⁹ multus solliciti. et h⁹ p̄p̄ hely. i. q³ past⁹ est a vidua sareptea et a coruo. et ipe est paut vidua dicēs.

Non deficiet farina ydrie idest gratia de cor-
de. et oleum de lechito idest gratia seu victio
spiritualis desuper. Hoc ideo hortatur per eu-
gelium super cathedra moysi etc. Math. xxiii.
c. ubi sequitur vnus est magister etc. et vnus est
pater etc. q. in celis est q. h. cura de oibus. Rursus
sareptena mulier i introitu affectu ad xpm ondit
dicēs. Tibi dixit cor meū. In graduāle scipam
cōsolat et hortat dicēs. Facta cor tu. In offe-
renda mīaz petit. In cōiōne q. secura se mira-
bilia narraturā pinitit. d. Miserere mei deus
et narra bo mirabilia tua.

De quarta feria rubrica.

Quarta feria est de
penitentia q. feria est dies peni-
tentie. In illa eīz traditus ē sal-
uator. et ondit in epla. Quia
hester etc. hester. xii. c. q. tū eaz

oro faciat efficacē. Per orōne hester q. cū re-
gina eristeret iduta fuit cilicio ipetruit suspē-
sione naamā in patibulo qd pauerat mardo-
cheo. Q. vero penitentia concipit timore iu-
dicij. iō de ps. penitentiali q. titulat p octanā
resurrectōis. f. Dñe ne in furore sumis introit-
ne derelinqs me etc. Q. vero non valet penitē-
tia nisi imitet xpm. iō seqtur euangelij. Ascen-
dens ihesus etc. Mathe. xx. c. de cruce xpi. ubi
habet. Ecce ascendimus hierosolimā. et iequi-
tur ibidē de filiis zebedei q. petierunt vt vn-
deret a dextris et ali- a sinistris. et dixit eis do-
minus. potestis bibere calicē quē ego bibitur-
sum etc. q. nō bibit de calice penitentie nō bibit
de calice glorie. et postponit se xps apostolis i
exemplum qui de hoc irascebantur.

De quinta feria rubrica.

Quinta feria ē de pi-
scibus et auibus. i. de nō cōfidentibus
in dño et cōfidentib⁹ in homīe
de qbus habet in epla. Male-
dictus hō q. cōfidit i boie. Jer.

xvii. c. et ponit brachiū suū etc. et p. bndict⁹ vir
q. cōfidit in dño. Et hec onduē p euangelij
hō qd. i. etc. Luc. xvi. qd. est de diuite et lazaro.
Diues enī nō cōfidebat in dño. et iō i inferno
positus est. paup. enī cōfidebat. et iō in sinu Ab-
rahe req̄scit. In offertorio vero pcat⁹ est
moyses etc. onditur q. oro iusti efficacē ē. Mo-
yses enī erat oīs: q. mansuetissimus hominū
fuit. et est forma ieiunij. et placationē impetra-
uit sup. irā q. dñs iratus erat indeis. ppter vitu-

lū cōflatilē. Rursus qdā hodie legunt euan-
gelij in quo docet oīs non in hoīs: sed soli? dei
testimonio cōfidentū. de seipso eīz loquēs ait
fz carnis fragilitatē. si ego testimoniū phibeo
de memetipso testimoniū meū nō est vez. et. i.
ab hōie testimoniū nō accipio. et. i. habeo testi-
moniū maius ioanne. Dis consonet pmissa le-
ctio de Jer. Maledictus hō q. cōfidit in boie
etc. i. Benedictus vir etc. q. cōfidit in dño. Lō
fidens igitur orat in introitu et in graduāle. et
etiā in offerenda in psona moysi i q. fit verbo-
rum repetitio: qz sepe ad dñm p populo inter-
cessit. de hoc etiā dictū est sub secunda domi-
nica post epiphaniā. Cōmunio qui man-
ducat. Job. vi. c. ostendit quid vtilitatis prone-
niat confidenti. f. q. in christo maneat. et chris-
tus in eo. et hec cōmunio bene cōgrueret sab-
bato ante dominicā palmarum. Norādū
autem est q. sicut precedens dominica vacat
ab officio prout ibi dictū est. ita et omnes qn-
te ferie in quadragesima quondā proprio ca-
rebant officio. excepta forte quinta feria cene
domini. Illa tamen mutuat introitū a tertia
feria illam precedenti. Nam sicut quelibet qn-
ta feria auctoritate melchias pape de cō. vi.
iii. ieiunium soluta erat a ieiunio. ita et ab offi-
cio. Unde beatus Grego. nullum in quinta feria i-
stituit officium. nihilominus tamē hōie et ma-
tutine ac vespertinum officium cantabantur.
Unde necessarius erat vt super benedictus et
magnificat antiphone de euangelij aliorum
dierum sumpte dicerentur. sed Grego. ii. insti-
tuit ieiunium et officium quinte ferie. ea tamē
que prius instituta erāt de matutinis et vesp-
tinis officiis nō mutant. et ide est q. antiph-
ne que cantantur super benedictus et magni-
ficat in quintis feriis non consonant euan-
gelij illius diei. de hoc in quinta feria preceden-
tis ebdomade dictum est.

De sexta feria rubrica.

Sexta feria agit de
ope et de
re diei in qua factus est bo-
mo. et hortatur nos ecclesia ad
mansuetudinem et patientiā
et omnem iram de cordibus

nostris remoueamus. et hoc exemplo Ioseph
et christi. Et est epistola dixit ioseph gen. xxxvi
c. de ioseph qui multa passus est a fratrib⁹ su-
is. et tamen sublimatus est velint nolint. In eu-
angelio. Mathe. xxi. monemur ad predicta
exemplo christi. homo erat paterfamilias qui
plātauit vineā. i. iudaicū pplz p doctrinā legi.
ad vltimū misit filiū suū ad cultores vinee ad

quos prius miserat seruos quē interfecerunt. per hoc autē. i. mansuetudinē et patientiā faciamur in futuro. Un introitus est. Ego autē cū iusticia apparebo in cōspectu tuo. satiabor dum manifestabitur gloria tua. Ad tolerādas etiā psecutiones. ppter iusticiā hortatur i graduali. Ad dñm cum tribularet. et in offertorio Dñe in auxilium et cōione. Tu dñe seruabis.

De sabbato rubrica.

Abbatum ^{8 cō}

uer /
sione vel confessione: p que
homo cessat ab opere seruili.
li. et sic sabbatizat et recipit be
nedictionē a dño qui bene

dirit diei septimo. Ad hoc autē instruimur p legem domini et gratiam spiritus sancti. vnde introitus est de lege. Lex domini etc. et est pñmi toni: quia conuersio ad deum est principium bone vite. vnde sequitur conuertens a facie tua. Sequitur. Iusticie domini recte letificantes corda quia dant sabbatum spirituale. et hec principaliter habetur per gratiam quod ostenditur per epistolam. Dixit rebecca etc. gen. xxv. c. In q habet q rebecca monuit iacob ut afferret patri suo ysaac duos edos p rebecca gratia dei intelligitur q nos monet et inspirat nobis offerre deo abhominatiōe de peccato. et confessionē que per edos designatur. Edus enim animal feridū est. et habet carnes lapidas. Tum enim homini fetet peccatū suū confitetur illud quod valde placet deo et angelis eius qd gaudiū est angelis dei super vno peccatore penitentiā agente. Sequitur autē in epistola. De rore celi. i. de gratia celesti et de pinguedine terre. i. habundantia spūalium fit benedictio tua. et preponit de rore celi: quia boni spiritualia preponunt spūalibus. et postea sequit de pinguedine terre: quia primū querite regnū dei. et hec oīa adiiciuntur vobis. Boni enim omnia habent. Unde apostolus tanq̃ nihil habētes. et omnia possidentes extra de priui. nimis. Malī similiter petunt benedictionē qd p Esau deserviant. sed qd ipsi pponunt spūalia spūalib⁹. dñs eis de pinguedine terre et de rore celi erit benedictio tua. Et si enī habeant aliq̃ spūalia: tñ eis pponunt spūalia. Sequit responsoriū. bonū est confiteri dño etc. qd diceret ecclesia: ex quo p conuersionē et confessionē peccati et reprobationē habet benedictio et spūalia et spūalia. Bonū est cōfiteri dño. Itē habet i euāgelio Luc. xv. hō qdā habuit duos filios et perijt vn⁹ dicēs. Da mihi pte hereditatis q me cōtingit. et diuinit illis subāz suā. et postq̃ ille cō

sumpsit oīa. postea fuit tāta fames in terra ad quā venit ut cōpelleret fame esse porcari. i. in bulcus. et dixit reuersus ad se. q̃ti mercenarij etc. Qñ enī hō oīa bona sua amisit p peccatū. nō hz qd comedat et pmittit ita deus ipz cadere ut arguat etiā malicia sua ut legitur. Jer. ij. circa mediū et moriat fame. et dicat quot sē. i. in ecclesia q habent iocunditatē mētis. et ego fame pereō. Reuertar in domū pñs mei. vnde in exo. ix. habetur qd egyptij cōpellabant filios israel exire de egypto. tunc recipit et datur ei prima stola. i. gratia. et ita in euangelio habet de conuersione. Rursus tā in euangelio vbi agitur de duobus filiis q̃ in epistola. vbi agit de iacob et ioseph duoz pploz iudaici: vñ gētilis significatio continetur. iudaicus gratiam spiritualem amittit. gentilis vero cōuersus ad penitentiam de lege dñi in introitu gloriatur et cantat. In graduāli vero domino confitetur et laudat. in offerēda oculos suos perit illuminari ne dormiat ut inimicus non pualeat ei.

Et attende qd rōnabiliter in secunda qdra gesime ebdomada legitur euangeliū de filio. p digo reuertente ad pñm: qd gentilis populus p doctrinā legis et euangelij ad creatoris cultū reuertit. et quis penitēs p fidē et operatiōes. vel p duo pcepta caritatis dño reconciliatur. Cōmuniō est. oportet te. Luc. xv.

De dominica tertia quadagesime Rica.

Teria ^{8 cō}

8 cōfessōis. et
q̃ta rfectōis. Sicut
ei supra dictū ē dñs i pñia dñica q
dragesime armavit milite suū. i. se

cūda ondit ei pñm: amō ergo nō restat nisi vt ondat via: qd p cōfessionē et refectionē illuc veniūt. Est ergo dñica ista cōfessio nis. Est at duplex cōfessio. i. peccati et laudis: q̃s hñe vñ hō. Per humilitatē et cōfessionē expectat hō a deo oīa q expectat. i. liberationē et donū grē. et oīa alia bona. Un introit⁹ ē oculi mei sp̃ ad dñm etc. et ē septimitonit: qd p septi fonnē grāz sps sancti euellit hō de laqo dyaboli. Per cōfessionē ei seruat mala. et iō fit statio ad scñ Laurētiū: qd p cōfessionē liberat⁹ ē hec hūilitas liberavit ioseph de manib⁹ fratru suoz et de carcere. et iō catat de ipso i offō nocturnali. Adhuc dñica ista. vi. ē a dñica. lxx. et vi. feria dñs crucifix⁹ ē. et iō fit mērio de passione dñi: qd p ioseph significat. et ita ēt ipsi diei cōpetūt qd dñr. Nā xps p hūilitatē liberat⁹ est ab iñdijs frz suoz. i. iudeoz et exaltat⁹ ē i toto egypto. i. i mūdo. et ita qd lralit acta sē circa ioseph spūalr sē facta erga xps et noct nū officiū ordinē cōmittat historie. Un enī i pcedēti dñ

minica cantatum fuerit de iacob in hac succi-
nitur de ioseph: qui venditus a fratribus. illos
in fame vitauit. et christus a iudeis crucifixus
sua morte humanum genus redemit. et redime-
do a demonio liberauit: prout in euangelio le-
gitur hodierno. Leterus qualis debeat esse
confessio ostendit apostolus in epistola. Fra-
tres imitatores mei estote et c. ad eph. v. c. Prio
enim esse debet in humilitate. s. et humiliemus
nos deo. et ita in nouitate vite ambulemus. Se-
cundo in perseverantia. s. et homo non redeat
ad vomitum. et ut infamia peccati remoueat. et
vnde dicit fornicatio autem et immundicia no-
minentur in vobis et c. hoc fit per perseveranti-
am in bona vita. Ad hoc idem hortamur in
euangelio in fine in quo ostenditur quod gratia ex-
pellit peccatum. Erat inquit ihesus eiciens de-
monium et c. Luc. xi. c. et Mathe. xiii. ihesus. i.
gratia. Iste idem demoniacus cecus dicitur a
Matheo et Beda cecus inquit Beda videt. mu-
tus loquitur. possessus a demonio liberatur. et
cum eiecisset demonium locutus est mutus: quia
quando data est homini gratia confitetur et lo-
quitur in confessione. Postmodum ostendit
dominus stabilitatem regni sui per indiuiduam
caritatem et instabilitatem regni dyaboli. Om-
ne inquit regnum in seipsum diuisum desolabi-
tur. et sic regnum dyaboli et suorum: qui diuisi
sunt a deo destruitur. Sed regnum dei manet
in eternum. et ita inuitat omnes homines ad re-
gnum suum quod manet propter hoc debet ho-
mo perseveranter agere opera confessionis: quia
per ea habebitur regnum celorum. et ideo respo-
sorum est. Exurge domine non preualeat ho-
mo. i. dyabolus qui nobis intendit auferre re-
gnum celorum. Hoc igitur intendit ecclesia ut
simus perfecti in confessione. et similiter perfe-
cte moriamur peccatis: ut per bonam vitam etiam
infamia peccati deleatur. sicut dicit dominus
per Jere. perdam babilonis nomen. hoc dicit
quia gratia expellit peccatum et infamiam. seq-
tur et reliquias et germen babilonis ciuitatis. i.
memoriam delectabilem: ut scilicet homo do-
leat quando ad memoriam reducit. Rursus quia
sicut in euangelio dicit. Sturdus audiuit et mu-
tus verba dei narrauit. ideo dicitur in introitu
Oculi mei semper ad dominum. et ne iterum de-
ficiat misericordiam imploret subdens. respice
in me. et in graduali. exurge domine. deinde vor-
quondam muti secunda facundia cuius os a-
peruit sapientia preces suas ingeminat. et decem
et similitudine in tractu perorat dicens. Ad te
domine. In offerenda iam loquens predi-
cat iusticias domini rectas. eo quod a se humilia-
to demonium exierat. sed ad iudicum popu-
lum superbientem spiritus imundus redierat.

In comunione de muto factus orator gra-
tulatur. quod sicut passer inuenit sibi domum et tur-
tur nidum.

De secunda feria rubrica.

In dominica

precedenti dictum est quod do-
minus saluat per confessio-
nem. In hac vero secunda
feria ostenditur quod dominus
saluat etiam baptismum. s. quod
baptismus datur per trinitatem. ideo de trini-
tate est introitus. In deo laudabo verbum. et po-
nitur ibi ter hoc nomen deus. et est de tertio ro-
no quod totum contingit propter hoc quod loqui-
tur de trinitate. Epistola vero naama prin-
ceps et c. que est. iiii. Reg. v. c. est de naaman quod
misit rex syrie dominus suus ad helyeum ut sa-
naret eum. et precepit ei ut in iordane se laueret
septies. et fieret eius caro sicut caro pueri. et ita
factum est. Iordanus interpretatur descensus
humilitatis in qua ecclesia mudari petit. et hoc
facit ad preceptum domini querens per humi-
litem salutem in aqua que est inferior creatu-
ra. Postmodum sequitur responsum. de
us laudem meam ne tacueris. In quo ecclesia
humiliat se per confessiones. et est tertij toni ra-
tione predicta. In euangelio vero dixerunt
pharisei ad ihesum. Luc. v. c. ostendit dominus
quod non sunt missi prophete nisi ad humiles. sicut
helyseus ad naaman et helyas ad viduam. et os-
tendit superbiam iudeorum. postea dicit. Ihe-
sus autem transiens per medium illorum ibat.
ad significandum quod humilis quicquid sibi fiat
viam suam non derelinquat.

De tertia feria rubrica.

Tertia feria

est de
oratione et misericordia: per
que etiam saluat dominus.
Unde introitus est. Dilectam
marem ad dominum. Episto-
la vero mulier quedam
et c. et est quarto li. Reg. iiii. c. de vidua cuius filius
creditor in seruitutem redigere contendebat.
et eius vasa oleo repleuit helyseus dicens ei. quod
de parte olei redderet debitum quod debebat.
et de reliquo ipsa et filij sui viuerent. Vidua eccle-
sia est sponsus christus non est prius corporaliter sine
visibiliter: quod venit ad christum creditores se demones. vnde
dyabolus exactor dicitur: quod pecunia sua. i. immundicia
a nobis erigit cum visum. Uniusa. xiii. c. quo cels-

sanit exactor qui enit tributum. Sed christus p
operam misericordie liberauit nos ab huiusmo
di creditore. Et petitur huiusmodi liberatio in
responsorio. Ab occultis meis munda me do
mine. Euangelium vero qd est Math. xxiij.
c. est de misericordia. s. si peccauerit in te frater
tuus corripe eum. si ignoret doce. si penitet di
mitte. non dico septies: sed etiam septuagies se
pties. i. quotiens peccauerit dimitte. Rursus
vidua pro filiis ad helyseum orans dicit in intro
itu. Ego clamaui. et in gradu. ab occultis. De
mū precibus exaudita: gratias agit in offerēda
dextra domini. Et docet in cōmunionē. Domi
ne quis et. quales se debeant exhibere qui vo
lunt oleum misericordie. s. qui volunt requiesce
re in monte ingrediantur sine macula et opere
tur iusticiam.

De quarta feria rubrica.

In quarta ^{feria}
^{aa}
gitur de impletionē manda
torum per quam dominus
etiam saluat: sed quia p gra
tiam est impletio mandato
rum. ideo est introitus. Ego autem in domino
sperabo. et est primi toni ad ostendendū qd spes
debemus ponere in solo deo. Epistola vero ho
nora patrem et. est de exo. xx. c. In qua sunt in
stituta vel distincta precepta domini. honora
patrem et matrem et. In responsorio vero pe
titur gratia. in quo ostendit homo infirmitatē
suam dicens. Miserere mei deus quoniam in
firmus sum. quasi diceret. non possum per me
adimplere mandata. In euangelio accesser
runt ad ihesum et cetera. Mathe. xx. c. redargu
it dominus lactantiam iudeorum. qui magis i
nitabantur traditionibus hominum qd dei. et
reprehendebant discipulos domini de traditi
onibus legis vel seniorum. Quibus dominus di
xit ypocrite et. non lotis manibus manduca
re non coinquinat hominem et ostendit per q
saluamur et iustificamur. In hac quarta fe
ria fit primo scrutiniū: prout in proxima quar
ta feria dicitur.

De quinta feria rubrica.

In quinta ^{feria}
^{ostē}
dit ecclesia non esse salutem
nisi a domio. et maxime per
virtutes. Unde introitus est
Salus populi ego sum et. et est quarti toni pro
pter quatuor cardinales virtutes. Epistola

vero factum est verbus et. est de Jere. vij. c. ubi
dicit bonas facite vias vestras: et studia vestra
et hoc propter bona opera virtutum. et reprehē
duntur iudei qui credebant se non posse dam
nari: quia habebant domini templum. et omēs
alios damnatos esse dicebant. unde sequit res
pōsitorium. Oculi omnium ostendens qd in so
lo deo sperandum est. Euangelium vero Sur
gens ihesus. Luc. iij. c. est de sanatione socru
petri. per quod ostenditur qd in solo deo sperā
dum est: quia ab ipso et per ipsum salus mentis
et corporis est. In alijs vero ecclesijs legitur euā
gelium sequentis dominice. Abijt ihesus et. et
aliter incipit operamini. i. quo impropere do
minus turbe qd magis curabant de salute cor
poris qd mentis. qui voluerūt cū facere regē p
miraculum factum de saturatione quinq mi
lium hominum. de duobus piscibus et quinq
panibus. et hortatur eos dicens. Operamini
non cibum qui perit: sed qui permanet in vitaz
eternaz. Cui congrue premititur premissa lec
tio Jere. xvi. ubi dominus promittit se habitaturū
cū eis. et sic quasi regem futurū eorū qui talem ci
bum fuerint operati: vt calumniā non faciant
innocentē et. sanguinē non effundāt et. Rur
sus introitus. s. salus populi. vox est omni populu
cōsolantis. Graduale offerro vobis et cōio. voces
sunt populi de regis gratia confidentis. In
hac autē qnta feria in q agitur de salute fit statio
ad sanctos Lōmā et Damianū. q medici fuerūt
et hoīes corporaliter et spiritualiter sanabāt. iō
de ipsis fit mentio in collecta.

De sexta feria rubrica.

In sexta ^{feria qd oi}
^{es cruci}
stenditur qd p crucem est sa
lus. Cū introitus ē. Fac me
cū signū in bonū. i. crucē ma
iore caritatē nemo bz. i. maius signū caritatis.
qd vt aīaz suā ponat qd p amicis. Epistola vō. Lon
gauerunt et. qd est numeri. xx. c. est de moyse q
bis percussit petrā et fluxerunt aq vt biberent ho
mines et iumenta. Per binā percussione duo li
gna crucis intellige. petrā xps est et fluxerūt aq
doctrinaz et grāz: vt possit bibere totū gen^{us} hu
manū. Rūsonū est. In deo sperauit cor meū
et adiutus sum: qd i sola cruce pfecta est humā
generis saluatio. In euāgelio vō venit ihesus i
ciuitatē et. Jo. iij. c. ostendit omēs q nō solū p no
bis cruce sustinuit: s. et multos alios labores.
Cū se qd ibi. ihesus ergo fatigat^{us} ab itinere et.
et dicunt ibi octo i qd^{us} instruxit omēs samarita
nā: q patēt i euāgelio. et iō rūsonū ē octauū toni
Cōmunionē est qui biberit. Jo. iij. c.

De sabbato rubrica.

In sabbato

¶ *¶* oñ dñe q̄ dñs saluat p
iusticiā z mīas. Un̄ epla.

Erat vir Da. xiiij. c. loq̄ de susanna q̄ saluata ē p
iusticiā. Euangelium est de muliere de pben
sa in adulterio quam dominus liberauit p mi
sericordiam. Ecce quomodo euangeliz z epis
stola concordant: quia ergo adultera in euāge
lio saluata est per misericordiam. ideo vidēs ec
clesia infirmitatem filiorum suorum petit seli
berari per misericordiā in introitu dñs. Uer
ba mea auribus percipe domine. z est quiti ro
ni propter quinqz que ponunt in collecta q̄ est
talis. Presta q̄s omnipotens deus vt qui se af
fligendo carnem ab alimentis abstinent sectā
do iusticiam a culpa ieiunent. i. a delectatione
quinqz sen iunm. sicut Daniel: Susanna: z Joa
chim. Misericordiam dei non consequentur:
qui sic non ieiunant. Sequitur versus intro
itus semiplenus. f. Rex meus z deus meus. Et
ideo notandum est q̄ in introitibus aliquādo
duplex versus ponitur. aliquādo dimidius. fre
quentius vnus. duplex vt i introitu defunctor
rum. Requie. versus. Te decet zc. z ali. Exau
di orationē zc. Quia oramus pro defunctis. p
pter stolam corporis z anime: quas rogamus
eis dari. Dicitur tunc etiam secundus versus:
quia succedit in locum illius versus gloria pa
tri: qui in officio defunctorum taceretur. pro eo
q̄ mortui trinitatem vltius laudare nequeūt
ad cuius laudem pertinet ipse versus. Sepius
vero vnus dicitur: quia ad vnū tantū. f. ad de
um vertere nos debemus. Dimidius autē hic
ponitur: quia qui misericordiam dei impetrat.
suam debet imperfectione. n in operibus con
fiteri. p̄ enim opus significat. Post episto
la n̄ sequitur responsorius. Si ambulē zc. q̄ sic
ei respondet. quem dominus liberat. nullus ei
necesse potest. igitur si ambulē in medio vmbre
mortis non timebo mala zc. vmbre mortis est
mors temporalis. quasi diceret. z si transeant
per mortem temporalem non est timendus. Ex
quo deus adiunat. Et sequit̄ versus. virga tua
z baculus tuus ipsa me consolata sunt: quia tri
bulationes domini consolantur hominem bo
num. Est autem primi tonit: quia in solo deo po
nenda est spes. In euangelio vero perrexit iher
sus. Job. viij. ostendit se dominus auctore mi
sericordie cum dixit mulieri adultere. Uade et
amplius noli peccare. Item misericordia fuit
quando dixit. qui sine peccato est vestrum: pri
us mittat in eam lapidē. iij. q. vii. sane. In of
fertorio petit similiter per misericordiā liberari

cū dicit. gressus meos dirige. z pertinet ad octa
uam resurrectionis. Post cōio vero ad beatitu
dinē que est nemo te ioh. viij. c. Illud autem
notandū est q̄ in huius sabbati cōpletorio an
tiphona. Media vita cantatur. eo q̄ nunc me
diana quadagesime incipiat ebdomada. q̄ ve
ro eam in precedenti. vi. feria cantant. numerū
dierum ieiunij afflictorum attendunt. hāc ita
q̄ sub breuiloquio durimus exponenda. Me
dia vita xps est. ipse enim mediator est dei z ho
minū. x. di. quoniam. Ipse est via veritas z vita
xiiij. di. qui contenta. ipse quidem sanctus. Ipse
deus. Ipse fort. Ipse misericors z saluator. ad
xps ergo sermo dirigitur. Media vita. i. o xpe.
Uel media vita sancta trinitas est que est in se
vita z nobis vita media. i. sufficiens z cōis ad
quā sermo dirigitur. Media vita. i. o sancta
trinitas. ideoq̄ subdistinguitur sancte de. san
cte fortis: sancte im. i. pater z fili. z sp̄i. sanc. a
quo z per quem z in quo saluamur. z ideo sal
uator etiam trinitas appellatur. ad quencūq̄
tamen sermonem dirigitur adiutorium que
rimus: quia in morte sumus in miseris presen
tis vite. petimusq̄ ne tradat nos amaritudinē
mortis eterne. Uel supple o domine nos epistē
tes in vita media sumus in morte. Prima fuit
vita iusticie z inocētie: i. q̄ creatus est hō. scda
est vita peccati z miserie i qua lapsus ē homo.
tertia erit vita immortalitatis z glorie. ad quā
reparabitur homo. Nos igitur dum sumus in
media vita. sumus in morte. quia vita peccati
mors est vite iusticie. z ideo querimus adiuto
rem. Alie ecclesie dicunt medio vite: quia enī
nunc est medium quadagesime que vitāz pres
entem que sine peccatis non dicitur represen
tat. merito dicitur antiphona ipsa in morte. i. f
peccatis que ducunt ad mortem. Et quia in e
pistola fit mentio de Susanna. ideo propter e
quiocationem vocabuli fit hodie statio apud
sanctam Susannam.

De dominica quarta quadagesime. Rubrica.

Equitur domi

ca q̄ta
i qua agitur de superna hie
rusalem. Et quia in terra il
lam venit eo duce quo fi
lij israel venerunt in terram
promissionis: prout sub sep

tuagesima dictum est. ideo nunc legitur exod.
vbi dicit dominus videns vidi afflictionēz pos
puli mei qui est in egypto. z descendi vt libera
rem eos de manu pharaonis. Sicut autem
dñs liberauit populū p plagas missas per pha
raonē. s̄l̄r z p plagas liberat de manu dyaboli

qui non vult dimittere nos nisi in manu forti. sicut ibi habetur. Prima plaga est conuersio aq̃ i sanguine: p̃ quā peccatū iſidelitat̃ ſignificat̃ p̃ alias plagas ſignificat̃ q̃d hō p̃ multas tribulatiōes et penas quas habet diuinozatur in peccato cogitur redire ad dominum ſicut d̃ filio prodigo legitur. Legitur ergo exod. quia p̃ fidem eſt cūctus a ſeruitute dyaboli. et per baptiſmum qui ſignificatur per mare rubrum. et per impletionem mandatorum. Qui vero hō talis eſt facit ſeipſum tabernaculum d̃no. qui vero non faciet ei hoc tabernaculum. nec ipſe faciet et in futuro. Poſt exodum ſequitur liber leuitici qui eſt tertius in pentateuco qui pertinet ad leuitas qui debebant d̃no offerre ſacrificia. Unde liber eſt oblationū. Et quo enim homo implet mandata et facit ſe tabernaculum d̃no. non reſtat niſi oblationes deo offerre. Debet tamen ſal apponere i omni ſacrificio ſuo: quia cuius diſcretionem debet omnia facere. quia ergo tales debent eſſe mundi ab omni peccato: et offerre d̃no hoſtiam mundam ſancram et immaculatā: ideo ſequitur in leuitico de mundandi lepre. et dicitur ibi multoties ſancti eſtote quā ſanctus ſum. et quia hoc fit in ſolemnitate cordis et debent omnia fieri cum gaudio. ideo poſtea in eodē libro agitur de ſolemnitatibus. Rurſus quia nullus ita perfectus eſt: quin peccet aliquando ſaltē venialiter. ideo ibi habetur de oblatione moysi ad aquas contractionis qui nec propter hoc dimiſit opus ſpirituale facere ut ad vocem ſuā fluere aque cum dixit. Aſcendat puteus. i. doctrina ſacra. Et ex ſicut mulier oſtendit ex vna parte pomū filio ſuo. et ex alia inimicū et veniat ad ſe. ſimiliter et dominus. Iuxta illud oſee. xi. c. In funiculis Adam traham eos in vinculis caritatis. Unde in officio nocturnali oſtendit inimicum qui non vult dimittere populum niſi in manu forti et in manu diuina per predicatoros. et ideo primū reſponſus foris eſt. Locutus eſt dominus ad moſen et c. Si quidē moſes ex aquis aſſumptus eſt xp̃s p̃ quē liberemur ab huiusmodi inimico. vel quilibet predicator qui ex aquis ſcripture debet aſſumi. et eſt quarti toni: quia quatuor mōis nos aſſigit dyabolus. ſ. interficiendo mares. i. bōa opera. vel virtuoſos quos ſubmergit in flumie delicias: huius mundi. et cogit ſeruire i luto luxurie. et latere auaricie. et palea inanis glorie. Porro quidē quia populus in illa ſeptuagena ria captiuitate fleuit ſuper flumina babilonis. et in fine cyro permittente letabundus exiuit. et gratulans hieruſalē introiuit. ideo cum in p̃tia dominica populus captiuitatis fleuerit dicens circumdederunt me. Et in ſecūda orauerit dicens. Exurge. In tertia quoq; orauerit dicens.

Eſto mihi. In quarta conſolationē accepit dicente d̃no. inuocauit me: et ego exaudiaſ cum. In quinta etiā rurſus orationi inſiſterit dicens. Reminiſcere. In ſexta vero dario licentiaſ tribuente conſolationē de reuerſione percepit. iō q̃ dixit. Oculi mei. In hac ſeptimana tanq̃ in fine ſeptuageſime ingrediens hieruſalē gratulabundus exultat dicens. Letare hieruſalē. de hoc etiā dictum eſt ſub prima dominica. Septenarium quoq; preſentis vite que ſeptem dierum circulo ſive curriculo voluitur. vel poti⁹ ſeptē etatibus: quibus mundus ipſe diſtinguitur. ſicut per dies ſeptuaginta. ſic per ſeptē dominicas ſancta rep̃tat eccleſia. Prima etas ē ab Adam vſq; ad noe. Secūda vero a noe vſq; ad Abraham. vel ſecundū quosdam ad moſen. Tertia a moſe ad dauid. Quarta a dauid vſq; ad tranſmigrationē babilonis. Quinta a tranſmigratione babilonis vſq; ad aduentum domini. Sexta ab aduentu domini vſq; ad finem ſeculi. Septima ſimiliter vſq; ad eundem finē. ſimul enim currunt. ſed illa i vigilantibus et laborantibus. iſta in dormientibus et quieſcentibus. vbi requieſcunt electorum anime inter vbera lactantis matris ſue ſuperne hieruſalē. In prima dominica velut in infantia mūdi homo a ſeſci delectatione deiectus clamat. Circumdederunt. In ſecunda velut in pueritia mundi concipiens homo ſpem ſue reconciliationis. voce noe quaſi precentoris implorat acceptilationem reconciliationis dicens. Exurge quare obdormis domine. In tertia velut i mundi adoleſcentia concipiens homo ſuam liberationem de egyptiaca ſeruitute ſue protectionis et liberationis accelerationē. voce moysi orat dicens. Eſto mihi in deum protectorem. Quarta deſignat iuuentutem eccleſie in qua regum dyade mate coronatur. et ſapientia prophetarū ornat. Unde illud officium voce dauid quaſi precentoris in cantibus celebratur. Quinta ſenectutem eccleſie in qua calor naturalis incipit deficere. Nam populo in babilone captiuato. eccleſia captiua nec altare habuit nec tēplum. immo organa ſua ſuſpēdit. ideoq; quia ta dominica vacat officio. Sexta ſenium eccleſie. ſcilicet fines ſeculorū cum filius dei venit in mundum. et de dyaboli poteſtate liberauit genus humanum. ne igitur ſit immemor accēpti beneficij et ingratus gratulatur et ait. Oculi mei ſemper ad dominum. Dec autem ſeptima et vltima ſignificat ſabbatū mundi in quo ſanctorum anime requieſcunt: illic hieruſalē que ſuſcit eſt: que libera eſt: que mater noſtra eſt: letatur. Unde dicitur dominica leticie. Eſt eni ſeptima a ſeptuageſima et p̃ſeptenariū ſignificat ſeptima etas eorū q̃ ſunt in rege. Rep̃tat ei

hec dominica libertate concessam filiis hieru-
salem redendi a babilone anno sexagesimo quas
habuerunt plenariam in anno septuagesimo.
Unde totum huius diei officium de letitia est
ad representandum illos noticiam et etiam nram
quoniam finitis seculis erimus in septima
a mundi exilio liberati cum celestem paradisum
que est patria nostra intrabimus. Cantatur
ergo hodie introitus Letare hierusalem ad o-
stendendum quod sicut illi cum ingenti letitia a ba-
bilone venerunt in hierusalem ita et nos ab hoc
mundo letantes in celestem hierusalem venie-
mus. Babilon enim interpretatur confusio. unde
significat mundum vel infernum: quia in hoc
mundo est confusio vicio et in inferno tormen-
torum. Dicitur etiam hac dominica refectio:
quia in ea dominus refecit et satiavit quique mi-
lia hominum. vel quia in ea ostenditur celestis
hierusalem: ex qua omnis refectio est: quia ergo
ecclesia letatur pro hac refectione. ideo cantat
Letare hierusalem. i. ecclesia. tibi enim eterna re-
quies promittitur. In nocturnali enim offi-
cio cantatur responsorium. Audi israel precepta
domini. et ea in corde tuo quasi in libro scri-
be. et dabo tibi terram fluentem lac et mel. Postea
sequitur in introitu ab yberibus consolationis
eius. hec verba sunt duo testamenta de quibus
sumuntur promissiones dulces in quibus est co-
solatio nostra. et sunt in ea tria verba letitie. scilicet
letare: gaudere: et exultare. Ratio quare posita
est sub. r. de septuagesima in principio. Et sumi-
tur iste introitus de ysa. ultimo. c. sed de antiq-
translatione: quia in ysa. sic non iacent verba
hec. Uetus vero de ps. qui loquitur de hieru-
salem superna. s. Letatus sum. et est quinti toni p-
pter quinq; milia hominum. quos refecit. Uel ideo
quia illi qui cohibent et refrenant et bene ordi-
nant quinq; sensus corporis. illi habebunt huius-
modi refectionem et consolationem. de qua in
introitu habetur. et que petitur in collecta. De-
cede quod omnipotens deus: ut qui ex merito no-
stre actionis affligimur. tue gratie consolatione
respiciamus. Scripserunt tamen quidam quod quia
Alberius papa qui tamen in cronica non inue-
nitur celebravit tali die rome in die ecclesia que
vocat hierusalem. ideo cantatur Letare hieru-
salem. Et nota quod in quibusdam ecclesiis hac die
et in festo annunciationis domini due collecte
dicuntur: ut quasi duplex festum exsoluere vi-
deantur: quod non fit in alijs precipuis festivi-
tatis: et natiuitatis domini et similibus: quia
ille per octavas produciuntur. nec enim diei du-
tat observantia sicut ista coangustant. Se-
quitur epistola scripta est quoniam Abrahā du-
os filios habuit etc. ad gala. iiii. c. Ubi sequitur
que sursum est hierusalem libera est: que est mat-

nostra. hoc autem dicit ut non timore servili ser-
uiamus domino sed amore. Responsorium
est de eodem. Letatus sum etc. et est septimi toni
propter septimam etatem in qua erimus in quiete.
sed quia adhuc sumus in labore. ideo sequitur
tractus: sed suauissimus. Qui confidunt in do-
mino etc. in quo ostenditur quod qui in domino so-
lo sperant habebunt illam refectionem. Sequi-
tur euangelium. Abijt ihesus transmare galilee
etc. Jo. vi. c. Quinq; autem panes quibus domi-
nus refecit nos: prout ibi legitur. sunt quinq; li-
bri moysi. duo vero pisces sunt psalmus et pro-
phetia et libri ioseph et iudicum: quia de illis. vij.
libris sumuntur orationes in hac dominica. et
ita refecit omnes. Offertorium est Laudate. et est
secundi toni ad ostendendum quod deum laudare
debemus. et pro corporali refectione et spirituali.
Post communio vero est. Hierusalem que edificat-
ur ut ciuitas etc. Et loquitur de illa hierusa-
lem que libera est. et est quarti toni propter qua-
tuor que ibi dicuntur. Primus est quia omnia
sunt cōia. Ibi enim deus est omnia in omnibus.
Secundus est quod eternaliter participantur ea que
ibi sunt. unde dicit cuius participatio in idipso.
Tertius est quod nullus de filiis dyaboli potest ibi
ascendere. unde dicit. Illuc enim ascenderunt
tribus tribus domini. Quartus quia ibi est con-
tinua laus dei. unde sequitur. Ad confitendum
nomini tuo domine. et ideo est illud. Beati qui
habitant in domo tua domine in secula seculo-
rum laudabunt te. In hac dominica roma-
nus pontifex celebraturus ad ecclesiam pergens
et rediens ab eadem auream in manu sub aspec-
tu populi fert rosam. Circa quod duplex in-
surgit ratio. una secundum litteram. altera secun-
dum spiritum. Sane secundum litteram: ne fidelis po-
pulus propter quadagesimalis obseruantie as-
peritatem sub continuo labore deficiat: quia quod
caret alterna requie durabile non est. ideo in hac
mediana quadagesime quoddam recreationis
solatium interponitur ut anxietas temporaria leuius sus-
feratur. Iuxta illud interpone tuis interdum gaudia
curis. hodiernum namque officium totius letitia ple-
num est. et in omni verborum clausula iocunditas
exuberat: gaudium resonat: hilaritas inculcat.
Tria itaque representat dies ista. scilicet caritatem post
odium. unde dicitur. Letare hierusalem et contem-
tum facite omnes qui diligitis eam: gaudium post
tristitiam. unde gaudere in letitia: quia in tristitia
fuistis. et facietatem post famem. unde ut satiemini
ab yberibus consolationis vestre. Que tria pa-
riter designantur in tribus proprietatibus huius-
ius floris: caritas in colore: iocunditas in odo-
re: et facietas in sapore. Rosa quippe pre ceteris
floribus colore delectat: odore recreat: et sapor
confortat: delectat in visu: recreat in olfatu: et

confortat in gustu. Nempe rosa in manu ro-
mani pontificis gaudiū israelitici populi desi-
gnat. qñ per gratiā xpi data est illi de babilo-
nica captiuitate licentia redeundi. Deinde illā
donat nobiliori et potentiori: qui tūc in curia
reperit. in quo nobilitas et excellentia illius pe-
culiaris populi dñi designat. demū ille cū mul-
to equitatu et letitia ingenti. ciuitatē cui rosa
circū figurans gaudiū illius populi in ciuita-
tē hierusalem reuerſi. atq; cōiōnē totius fide-
lis populi et ecclesie letitiā de premiff. Spū
aliter autē flos iste florem illum significat. qui
de se dicit in canticis. Ego flos cāpi et illū cō-
uallium. Et de quo ppheta. Egredietur uirga de
radice yeffe. et f. d. r. e. a. Qui est uere flos flori-
i. sanctus sanctorum: qz pze ceteris floribus. i. san-
ctis colore delectat in visu. Nā speciosus for-
ma pze filiis hominū in quez desiderāt angeli
picipere. Qui odore recreat in olfactu: qz sicut
legit in canticis. i. c. Meliora sunt ybera tua
uino. flagrantia vnguentis optimis. Qui sapo-
re confortat in gustu: qz panis que ipse dat ca-
ro sua est. p mundi uitā. oē delectamentū ha-
bens et oīs saporis suauitatez. Dic enim q
de quinq; panibus et duobus piscib? quāq; mi-
lia hominū saturauit. Triplex autē est in B
flore materia. aux v3 muscus et balsamū: qz tri-
plex est in xpo subā deitas: corpus et aīa. Sed
balsamo mediante muscus auro cōiungit: qā
aīa mediante corpus coniungit deitati. Diuī-
na enī natura tante subtilitatis est vt corpori
de limo terre formata non cōgrueret vniri: ni-
si rationabili spiritu mediante. Rursus flos
ipse aureus est: qz rex regū et oīs dñantiū: cui-
us rubor apparuit in insignijs passionis. et o-
dor in gloria resurrectionis. Huius floris ba-
iulus est vicarius saluatoris. Romantis uero
pontifex successor utiq; petri. et vicarius ihesu
xpi qui hunc florem fidelibus populis demō-
strat. non omni tpe: sed in hac dñica tantum:
que septima est ab illa que septuagesima nun-
cupatur: quia xps non in qualibet hora: sed in
septima tantūz videtur ab illis qui beata rege
consolabant. Rursus in urbe ostēditur nō
alibi qz apud basilicam q sancte crucis in hie-
rusalem appellat: q superne hierusalem tīpū
optinet. et spem representat. de qua dicit i epi-
stola hodierna. Illa q sursum est hierusalē libe-
ra est: q est mater nostra. i. qua xps angeli san-
cti et beate anime contemplantur. ad quā me-
rito dicitur. Letare hierusalem: et conuentum
facite omnes qui diligitis eam. quasi diceret.
vos catholici non heretici. Differt autē ho-
dierna statio ab illa q fit ibidē in secunda dñi-
ca aduentus: qz illa future beatitudinis est an-
nunciatio. hec qz presentis contēplatio. vnde

et festiuus agitur: quia spei nostre festiuitas ē.
Hac etiam die xpianus coronatur impera-
tor: vt semper corona superne hierusalē medi-
teretur. Dauid ter in regem victus est. vt dicit
sub dominica post ascensionem. Hec ergo do-
minica priuilegiata est quia representat licen-
tiam redeundi de seruitute ad libertatem po-
pulo israelitico cōcessam et letitiā ex B habitā.

De secunda feria rubrica.

Secunda feria

est de iudicio. vnde in episto-
la venerunt due et tertij. R.
iij. c. agitur de iudicio salomo-
nis duabus mulierib? de pue-
ro contententibus: extra de presum. c. i. Mu-
lier vna que dixit q diuidat puer. est synago-
ga que diuidi conata est pnerum iheſum. Alia
mulier que dicit datur ei infans viuus est ec-
clesia. Unde in respōsorio petit hec mulier pu-
erum. Esto mihi in deum protectorem. i. petit
sibi dari christum. Euangelium. prope erat
Jo. ij. c. similiter est de eiectione vendentium.
et de iudicio ibi habetur q nō credebat se ihe-
sus eis: quia nixi sunt eum interficere. postea
sequitur passione sua. soluite. i. soluetis tem-
plum hoc et in triduo excitabo illud. sciebat ei
quid facturi erant. Quia uero ex passione do-
mini est omne gaudiū. ideo in offertorio cā-
tat ecclesia. Jubilate. In introitu autem petit
iudicari: sed prius petit misericordiam. Deus i
nomine tuo saluum me fac. f. per mi. ericordi-
am: et in virtute tua iudica me. et est quarti to-
ni: quia ibi habetur. Ab insurgentibus in me li-
bera me. i. ab iimicis qui quatuor modis sicut
dictū est sub dominica insurgunt cōtra nos.
et ideo sicut dominica fuit de misericordia. ita
secunda feria est de iusticia.

De tertia feria rubrica.

Tertia feria

est o-
ratō
one id est de efficacia oratōis:
q scilicet fit salua iusticia: qd
ostenditur in epistola. Locu-
tus est et. que est exo. xxxij. c.
vbi sequitur dimitte me vt deleam eum. et mo-
yses orauit pro populo. et domin? dimisit pec-
catum. salua tamen iusticia: quia reuertunt si-
bi vindictam. Unde et si propter illud peccatū
quod cōmiserunt in christum precipue puni-
tur. tamen et ppter illud quod cōmiserunt tūc
scilicet adorando vitulum. Unde dicit dñs in
c

euangelio implere mensurā patrū vestrorum .
 Quia vero tam efficacis est oratio .ideo in intro
 itu dicit ecclesia .exaudi orationē meā .et .ver
 sus .Contristatus sum in exercitatione mea .
 Contristatus enī fuit pro dilatione patrie .et in
 colatu miserie .Quia vero exercitatio xpiani ē
 in coheretione a petulātia .et lascīnia quinq; sen
 suum .iccirco quinto tono resonat hūc introi
 tum ecclesia . Et sequitur epistola .Locutus
 est .et .in qua sicut dictū est impetravit moy
 ses dimissionē peccati salua iusticia .Et vt filij
 eoz mererent intrare terrā promissionis .ideo
 in responso orat ecclesia vt mereat ipaz im
 petrare filijs suis vt intrant in terras promissi
 onis .licet adorauerunt vitulū constātē .i . ves
 nerati sunt lascīniam .et pompā mundi dicēs .
 Erurge dñe fer opem nobis .et versus .De^o au
 ribus nostris audiuimus qm̄ tu liberaſti eos .
 et condonasti eis .similiter et fac nobis spiritus
 aliter . Postmōz sequit̄ euangeliū . Jam die
 festo .Jo .vij .c . de obstinatione iudeoz qui vi
 cebant .Quo hic litteras scit cū nō didicit . Et
 dixit dñs .Moyſes dedit vobis legē et vos vul
 tis interficere . qm̄ diceret contra legē vestram
 vultis facere et facitis . Et dixerunt demoniuz
 habes .ecce qm̄ obstinati fuerunt . et hoc est qd
 in epistola habetur . Recesserūt cito a via quā
 ostendisti eis . Ecclesia vero ostendens se non
 consentire peccatis dicit in offertorio . Expec
 tans expectaui dñm . ostēdens se expectare xp̄z
 vsq; ad finē . et qz bene expectat qui a lascīnia
 quinq; sensuū abstinet . ideo quinti toni est .
 Per hanc autē spem reducit̄ nouus popul⁹
 in terra promissionis . Unde sequit̄ post cōio .
 Letabimur in salutari tuo . et est primi toni . qz
 omnis leticia deo est .

De quarta feria rubrica.

Equitur quarta se
 ria q̄ ē ca
 thetizandoz : quia ea die dñr
 ad ecclesiā cathecumini . et ca
 thetizatur . i . instruunt . et hoc ē
 tertiū scrutinium : vt iam diceſ .
 Ut autē seruamus consuetudini ecclesie ita
 lie que scrutinij solennitatē obseruat . et iurib⁹
 de illo loquentibus . et quia etiā quedā de his
 que de illo fiunt . bigz in baptizando seruans
 ideo aliqua de illo dicamus v3 quid sit scruti
 niū . et vnde dicatur . et vnde originē traxit . qm̄
 et quotiens . et quare in t̄pibus statut⁹ fiat . qd̄ i
 eo fiat vsq; ad exorcismū . et quid in exorcismo
 vsq; ad ecclesie ingressū . et quid ab ipso igres
 su vsq; in finem . et quare hec omnia fiant sub
 sequenter vero de officio misse huius diei di

cemus . Scrutinium nūq; aliud est q̄ fidei et
 religionis xpiane inquisitio . Est eiz quoddam
 iter seu p̄patio ad baptismū . et dicitur a scrutā
 do . i . inquirendo : quia fidei religionis inquisi
 tio fit in eo . vnde originē traxerit iā dicitur .
 Incipit autē fieri scrutinium in quarta feria ter
 tie ebdomade q̄dragesime . sed in hac q̄rta sic
 solenne . fiebant enī in primitiua ecclesia septē
 scrutinia . oīo . s . in quarta feria . et sabbato ter
 tie ebdomade . et duo in hac quarta feria . et sab
 bato huius quarte ebdomade . et duo in quar
 ta feria et sabbato quarte ebdomade . et vnum
 in quarta feria vltime ebdomade . in quibus a
 doltri qui venturi erant ad baptismū docebā
 tur orationē dñicā . et symbolum vt in sequenti
 tunc sabbato in quo baptizādi erant vtrunq;
 ante baptismū scirent . et adhuc hodie in q̄but⁹
 dā ecclesijs septē sūt scrutinia . ppter sepiorū
 mē gratiā sp̄s sancti . Sed tertiū videlicet hac
 die solennissimū . et in omnibus ecclesijs ordi
 nē romanū sequentibus in quolibet scrutinio
 dicitur missa scrutinij . v3 dum sanctificatus fu
 ero . de qua iam dicitur . Dicuntur etiam pro
 prie collecte . p cathecumini : vt Omnipotēs
 sempiternē deus ecclesiā tuā iter remedij . et .
 Sed queritur quare tertiū scrutinium sit solēne
 et non primū nec secundū . Respondet ad no
 tandū qd̄ nec prima etas . i . infantia nec secun
 da . i . pueritia ita apta est seruitio dei . sicut illa
 in qua maxime discretio boni et mali haberi i
 cipit . et in qua contra carnē pugnatur . Inde
 est etiā qd̄ non prima tribus . i . tribus iude . nec
 secunda . i . tribus simeon . sed tertia idest leuiti
 ca sacrificijs domini est deputata . Sed nec i
 primo libro pentateuci nec in secundo agis
 de sacrificijs . sed in tertio prout dictum est in
 precedenti dominica . 'Sic autem scrutinium
 in hac septima ebdomada a septuagesima : qd̄
 oī iudei fuerunt in babilonica captiuitate mi
 xti fuerunt inter eos quidam de gentibus . vñ
 de post eozum reditum ignorabatur de plurib⁹
 vtrum essent iudei vel non . Quidam etiā
 dicebāt se fore de leuitica tribu qui non erāt
 et se sacerdotes qui non erant . Ideoq; esdras
 et alij sapientes genealogias diligenter scruta
 ti sunt . et indeos a gētilibus et leuitas a non le
 uitis segregauerunt . ita et nos in hac septima
 ebdomada que finem illius septuagesime ba
 bilonice captiuitatis significat . scrutinium fa
 cimur vt credentes ab incredulis segregemus
 quos in sacro sancta solennitate redemptiōis
 nostre ex qua et spiritu sancto imouem⁹ . Nō
 enim in primitiua ecclesia alio tempore baptis
 ma celebratur nisi forte mortis periculo immi
 nente . Omnis igitur ecclesie proles quam
 per anni circūlūz verbi gabulo generabat . hac

die nomina sua dabant. in quibus p̄seruā
 dum erat. ne qua radix amaritudinis inesset
 ut in hereticis. ne prius illis sancta darētur.
 q̄ christiana fides radices in eorum mentib⁹
 bus fixisset. i. q. vii. quoties de con. vi. ij. ego.
 Unde nominibus datis quilibet eorum per
 dies sequentes vsq; ad pascha fidei regulas
 audiebat. et sic lactans et grandescens i ple
 nilunio. idest in baptismo plena fide sumbo
 lum reddens christo in baptismo cōmorie
 barur et resurgebat. Porro in hac quarta
 feria fit scrutinium propter multa. Primo
 quia ipsa p̄figurata est a quarta seculi era
 te que fuit a dauid vsq; ad transmigrationē
 babilonis. In qua non solum iudee gentis i
 choatum est imperium verum etiam christi
 et christianorum regni ex promissione sum
 p̄sit exordius. iurante domino dauid de fru
 ctu ventris tui ponam super sedem tuam iō
 q̄ merito in hac feria cathecumini ad chri
 sti nomen accedunt. et christiana religio in
 ea incipit capere. Secundo quia sicut in
 quarta feria stelle create sunt et in celo soli
 lune coniuncte. ita et fideles hodie concipi
 untur qui christo soli et ecclesie lune coniun
 guntur. et in celo idest i patris regno iā splē
 dent in spe. et in futuro splendeant in re.
 Tercio quia sicut in quarta etate edificatus
 est templum domini per salomonem. sic et i
 hac quarta feria preparamus baptizandos:
 ut sint templum domino. Quarto quia i
 quarta feria cepit nostra redemptio in qua
 proditus est dominus a iuda ut pro redimē
 da ecclesia moreretur. ideo et in quarta feria
 ista preparantur ut effectum percipiant re
 demptionis. Quinto quia agnus viginti
 quatuor diebus obseruabatur et preparaba
 tur. et luna quintadecima immolabatur. de
 cet et ecclesia noua soboles que ad commo
 riendum christo in baptismo preparatur di
 ebus quindecim anteriori ieiunio spirituali
 ter saginata etati lune que illam erequetur.
 Sexto quia quarta hominis etas scilicet
 iuuentus per quartam feriam significata ap
 ta est p̄liis et gubernaculo imperij. et iō ca
 thecumini preparantur i quarta feria ad p̄
 lium contra dyabolum et ad regnum et im
 perium regni dei. Hoc autem ordine scruti
 nia celebrantur. quoniam a principio vsq; ad
 exorcismū hec fiunt. Primo quidem fit no
 minum baptizandorum per acolitus deseri
 ptio. et eorum per nomina in ecclesia vocatio.
 Secundo masculinorum ad dextram. femina
 rum ad sinistram ad ianuam ecclesie. ubi fi
 dem petunt deductio. Tercio per exorcistas
 gemina interrogatio. una de renunciatione

dyaboli alia de fide christi. Quarto demo
 nis exufflatio. Quinto crucis in fronte ex
 pressio. Sexto dicitur oratio. Septimo fit
 in ore salis impositio. Quod igitur nomis
 na per acolitum scribuntur. Ex quo etiam
 ipse notarius dictus est significat q̄ nomina
 fidelium in libro vite scripta sunt. Quod no
 minatum vocantur significat vocationem fi
 delium ad vitam eternam. Ceterum ianuam
 christus est. ducuntur igitur credituri ad ia
 nuam. idest ad christum qui de seipso dicit.
 ego sum ostium. p̄ me si quis introierit sal
 uabitur. Quod vero masculi ponuntur a de
 xtra et femine a sinistra designat q̄ viriliter
 agentes a dextris et effeminati a sinistris in
 iudicio statuentur. Quod abrenunciant dy
 abolo per hoc se a iugo eius cui ex originali
 sunt abnoxij subtrahunt. Per hoc enim q̄
 fidem christi confitentur iugo christi se sub
 iiciunt. Demonis exufflatio est potestatis e
 ius debilitatio. Crux que imprimitur fronti
 est vexillum nostrum quo dyabolus vincis
 mus. non fit aliud signum nisi crux. ut i hoc
 solo signo dyabolus sciens se esse victū con
 tremiscat et fugiat. Sit autem in sede pudor
 is idest in fronte ne erubescat fidelis con
 fiteri dominum suum esse crucifixum. Ora
 tio contra dyabolum est monitio. Sal in o
 re positio est sapientie condimentum. Nec
 plenius dicta sunt in parte prima sub ti. de
 vncionibus. et dicitur sub sabbato sancto.
 Nunc dicenda sunt que ab exorcismo vsq;
 ad igressum ecclesie fiunt. Primo dyabolus
 exorcizatur et ter repetuntur verba illa. Audi
 maledicte dyabole etc. Secundo masculi
 seorsum ponuntur. Tercio ad monitionem
 dyaconi capita inclinant cathecumini. et su
 per eos oratio dominica et symbolum dicitur.
 Quarto a sacerdote aures et nares illorum
 salina tanguntur. Quinto ab acolito illumi
 nantur. Sexto a dyacono euangelium super
 eos dicitur. Septimo per hostiarum in ec
 clesiam introducuntur. Primo ergo exorci
 zatur dyabolus. idest adiuratur ut a fidelib⁹
 recedat ter repetuntur verba illa. Audi ma
 ledicte dyabole et cetera. quia in confessione
 trinitatis dyabolo resistitur. Seorsum ma
 sculis et seorsum feminis fit exorcismus: qui
 a maioribus maiora: minorib⁹ minora sunt
 preponenda. Quod ad ammonitionem dia
 cono capita inclinant. significat q̄ cum deo cō
 municaturi acclamante dyacono capita in
 clinabunt. et hec oratio pro cōmunionem ha
 betur. Quod symbolum et orationem domi
 nicam sacerdos super capita eorum dicit no
 tat q̄ templum domini contra dyabolū mu

mit. Aures et nares salua tangit ut doctrina
de ore predicatoris procedente fideles libe-
ter audiant. et ipsa eis bene redoleat quo ad
usque spiritum habent in naribus quod diu vi-
uunt. Ipsoz illuminatio est tenebrarum
ignozantie et peccati per lumē intelligentie
effugatio. Euangelium quod super eos dici-
tur est doctrina saluatoris qua instruuntur.
Deinde per hostiarium introducit: quia
post impletionem euangelij per hostiarium
idest per spiritum sanctum in celestē patri-
am introducuntur. Post hec dicenda sūt
ea que ab ingressu ecclesie vsque ad missam
fiunt. Primo masculi ad austrum statuntur
tur. femine ad aquilonem inde quatuor lec-
tiones super eos leguntur. et quatuor initia
euangelioz. deinde duo. vnus masculus.
et vna femina in sanctuarium ab acolit por-
tantur. post symbolū grece super masculos.
latine super feminas dicitur. His peractis ec-
clesiam ingrediuntur. et sic missa cantatur.

Quod autem masculi ad austrum et femi-
ne ad aquilonem statuantur. significat quod for-
tiores hostibus tentationū obuianda sunt
et debiliores humiliter sunt crudiendi quod quatuor
lectiones super eos leguntur. significat
doctrinam quatuor euangelioz que in-
struuntur. Unde statim quatuor initia eu-
gelioz leguntur super eos: quasi congre-
get eos a quatuor partibus orbis. Quod vnus
masculus et vna femina portatur in sa-
crarium. significat quod de vtroque sexu fideles
ascendant in celum. Sed non ascendant ni-
si vnus idest in vnitatem ecclesie constitutus.
sicut et in probatica piscina non sanabatur
nisi vnus. Quod symbolū legitur super mas-
culos grece. et super feminas latine per du-
as linguas quibus symbolum legitur omnes
linguam intelligimus. Nam in grecis vige-
nt sapientia in latinis. scilicet romanis potē-
tia. et ita per has duas tanquam excellentio-
res omnem linguam intelligimus quasi cum
apostolo ad philippē. ij. c. dicamus omnis
lingua confiteatur quia dominus noster ihe-
sus christus in gloria est dei patris. Exposi-
tionem orationis dominice et symboli. in quā
ta parte in suis locis exposuimus. Et attē-
de quod ante hanc quartam feriam in domini-
ca. vel in secunda feria est huius ferie scruti-
nium populis annuncianum his verbis.
Scrutinij diem dilectissimi fratres. quo ele-
cti nostri diuinitus instruantur iminere co-
gnoscite. ideoque sollicita deuotione sequen-
ti quarta feria circa horam nonam conueni-
re dignemini. ut celeste misterium quo dy-
abolus cum sua pompa destruitur. et ianua ce-

lestis regni aperitur. inculpabili ministerio
peragere valeamus. In hac vero feria quar-
ta finitis missarum sollemnibus presbyter an-
ciat. ut sabbato proximo ad scrutinij reuer-
tantur. et sic iterum atque iterum annunciat
at. donec septem scrutinia celebrent. Sa-
ne expleto scrutinio dicitur missa ut premis-
sum est. in qua legitur lectio et epistola: quia
baptizandus in duobus est cathetizandus.
idest instruendus. scilicet in nouo et veteri
testamento. maxime in illis que pertinent ad
baptismum. Rursus quia instruendus est
in fide et in moribus. ideo due lectiones le-
guntur. de quibus in eis cum suis responsi-
orijs disputatur. Legitur enim de philippo quod
eunuchus euangelizauit iherusalem. Et secundū
Augustinum euangelizare iherusalem est non tā-
tum docere credenda. sed etiam que sunt per
baptismum seruanda. In prima ergo lectio-
ne. scilicet sanctificabo et cetera. que sumpta
est de Ezechiele. xxxvi. de fide agitur. vbi di-
citur. Tollam quippe vos de gentibus et co-
gregabo vos de vniuersis terris. et effundam
super vos aquam mundam: et mundabimini
in ab omnibus inquinamentis vestris. et da-
bo vobis cor nouum. Fideles enim de vari-
is terris congregati sunt in ecclesia et aqua
salutaris baptismi super eos effusa est. qua
ab vniuersis peccatis et erroribus sunt mun-
dati. et datum est eis cor nouum ut credant in
christum. De hac lectione sumitur introitus.
Dum sanctificatus fuero et cetera. vel baptis-
mus dicitur cor nouum. In versu autem be-
nedicam dominum et cetera. sunt gratiarum
actiones de hac sanctificatione. et est tertius
toni: quia sanctificatio pertinet ad trinitatem
Verum quia per talem sanctificationem
fiunt homines filij dei. ideo sequitur gradu-
ale. Venite filij audite me timorem domini
docebo vos quod est septimi toni. propter
septem dona spiritus sancti: que dantur in
baptismo. vel quia ad hoc quod quis vere cre-
dat in christum necesse est ut timeat deum.
ideo sequitur ipsum graduale. vbi sequitur de
timore. Initium sapientie timor domini est.
Qui ergo radicem imponit crudelitatis eius
a timore inchoare oportet. Iuxta illud a ti-
more tuo domine concepimus et peperim
spiritum salutis. In secunda lectione. scilicet
in epistola. Lauamini et cetera. que sumitur
de ysa. i. c. agitur habundanter de moribus
vbi dicitur quiescite agere peruersē. discite
benefacere et cetera: et postea concluditur et
venite et arguite me dicit dominus. quasi di-
ceret. si hoc feceritis et vobis non remunera-
uero iure me tanquam iniustum redarguet

potestis. Item dicitur ibi. Lauamini scilicet per baptismum. et estote idest manete mundi scilicet per penitentiam. et quod possint ostendit dicens. Auferre malum cogitationum restratum. et si fuerint peccata vestra ut cocci num quasi nix dealbabitur et cetera. Verum quia illi qui fidem veram et bonos mores seruiant. ad hereditatem domini pertinere probantur. ideo sequitur graduale. Beata gens cuius est dominus deus eius populus quem elegit in hereditatem sibi. Hic efficiuntur celi qui verbo idest filio dei firmantur. Unde sequitur versus. Verbo domini celi firmati sunt et cetera. Item quia in talibus locum habet beatitudo. ideo graduale illud est primi toni: quia beatitudo a solo deo est. Ab his quoque non discrepat euangelium precedens. scilicet. Preteriens ihesus et cetera. Jo. ix. c. quod est de illuminatione cecorum: quia cecum illuminatur in baptismo. unde dicitur ibi. Lutum fecit dominus ex spuito et precepit ceco ut lauaret se in nata toxio syloe idest christi qui missus fuit a patre idest in baptismo vel doctrina christi. de quo dicitur gen. ultimo. c. Non auferes scriptum de iuda. et dicit de femore eius donec veniat qui mittendus est hebreus habet donec veniat sylo idest missus. Postmodum in gratiarum actione sequitur offertorium secundi toni. propter illuminationem et confirmationem. Dicto autem offertorio archidiaconus ascendit pulpitem clamans alta voce. Si quis est carbecuminis exeat foras. et tunc omnes carbecumini exeunt foras. et sic fit septies priusque baptizentur. videlicet in quolibet scrutinio: quia qui non regenerati sunt. nec inter dei filios computari. nec christi mysterijs conuenit interesse. Quidam tamen carbecuminos ante euangelium de ecclesia eiciunt quod non laudamus. cum eis sit euangelium predicandum. sicut et apostoli primitijs gentium euangelium predicauerunt. sed sacrificio interesse non debent. tum quia sacerdos orat pro circumstantibus quorum fides deo cognita est. et nota deuotio. at isti nondum fideles vocantur. tunc quia quod conficitur fidelibus porrigitur. In postcommunionem vero agit gratias cecum de illuminatione sua dicens. Lutum fecit dominus ex spuito. Jo. ix. c. est primi toni: quia ad locum unde exeunt flumina reuertuntur ut iterum fluant. sic autem recognoscendo bona debemus agere deo gratias. Nec autem quarta feria in hoc privilegiata est: quia

in ea leguntur due lectiones pro eo quod in sequenti sabbato ordines celebrantur. Item qui hac die ordinandi examinantur. Item quia hac die fit scrutinium baptizandorum in sabbato paschali ut premissum est.

De quinta feria rubrica.

Quinta feria

ostendit quod non est sanctificatio nisi a deo. unde introitus. Letetur cor querentium dominum. et post quem rite faciem eius semper. et est secundi toni: quod queritur ut habeatur et postea ut amplius habeatur. Quanto enim magis habetur tanto magis queritur. Epistola vero. Venit mulier et cetera. quarti. Be. iiii. c. est de resurrectione filij mulieris lunamitis quem resuscitauit helyseus. et incurruant se super puerum. et pueri qualitati se conformauit. puer vero septem occitationes omisit et sic est resuscitatus. Nempe lunamitis interpretatur caprina filius eius genus humanum. quod dicitur puer propter paruitatem sensus. baculus de quo ibi dicitur est lex que percutit occens. oculum pro oculo et cetera. que neminem ad perfectionem ducit. helyseus vero idest christus inclinauit se super hunc puerum idest exinanens se factus est ei similis et resuscitatus est. Sed oportet ut septem occitationes emittat. Prima est fidei quia si ne fine non est introitus. Primo enim veritati debet quis credere. et omnia possibilis sunt credenti. Domine inquit leprosus. si vis potes me mundare. et dixit volo mundare. Secunda occitatio est timor. Tertia est dolor de peccatis: quia misericordia non fit sine iusticia. Quarta propositum confitendi. Quinta est propositum satisfaciendi. Sexta propositum de cetero non peccandi. quod scilicet non offendat deum creatorem suum. et omnia ista debent fieri in spe vite glorie. unde spes est septima occitatio. Responsorium est. Respice in testamentum tuum. et per Exurge idest fac nos exurgere. et est quinti toni. propter quinque sensuum reparationes siue inuolutionem. Euangelium vero. Ibat ihesus et cetera. Luc. vij. c. est de resurrectione filij vidue. cui dixit dominus. Adolescens tibi dico surge. In quibusdam tamen ecclesijs dicitur illud euangelium. Sicut pater tu

sciat mortuos et vivificat et cetera. Sequitur offertorium. Domine adiuuande et cetera. Septimi toni propter septem occisiones in gratiarum actiones. Postcommunio vero est de eterna beatitudine. scilicet. Domine memorabor iusticie tue. cui competit dare eternam beatitudinem: que erit octava resurrectionis.

De feria sexta rubrica.

Extra feria

idem dicitur quinta. et est introitus. Meditabor et cetera. versus. Celi enarrant id est sancti. et est primi toni: quia in solo deo ponit spem. In epistola. Egrotavit et cetera. iij. R. xvij. c. ponitur resurrectio filii vidue ab helia. Responsorium est. Bonum est sperare in domino. super ple quia resuscitat. et est quinti toni. cuius ratio in precedenti feria etiam dicta est. Sequitur evangelium. Erat quidam. Jo. xi. c. de resurrectione lazari: qui hac die resuscitatus est. Et offertorium in gratiarum exhibitio: populum humilem saluus facies domine et cetera. primi toni eadem ratione: quia scilicet in solo deo sperandum est. In postcommunione vero habetur quod ad preces: earum scilicet marie et marthe resuscitatus fuit Lazarus. videns dominus fientes sorores lazari. et cetera. Jo. xi. c. per quod significatur quod ad preces sanctorum suscitatur deus mortuos: spiritualiter. dans eis primam gratiam. et ideo est primi toni. propter primam resurrectionem scilicet anime. Et attende quod semper hac die que est quinta decima a passione domini. legitur predictum evangelium: quia constat hac die lazarus suscitatus esse: de quo evangelio sumitur responsum. Occurrerunt iudei et cetera. quod hodie in quibusdam ecclesiis cantatur. cui hodie congrue in evangelio promittitur dicta lectio de filio sarpentis mortuo quem suscitavit helyas. ponens eum super lectum. et expandens se tribus vicibus super eum. Nempe hec mulier est ecclesia que fide suscipit christum in hospitio cordis. Filius eius est quilibet fidelis qui moritur cum morte dignum peccatum committit. lectus helye catholicam designat ecclesiam. in qua sole anime reuiuiscunt. dum per fidem trinitatis a morte resurgunt. Cetera laudes co-

fessiones et consolationes sunt cuiuslibet a peccatis resuscitati.

De sabbato rubrica.

Abbatum

de largitate datoris est. unde de introitus est. Sicut et cetera. venite ad aquas doctrine scilicet et baptismi. Sequitur et bibite cum letitia. hoc ad sabbatum mentis pertinet. et ostenditur largitas dei: qui paratus est large dare cuiuslibet. et benignitas eius. unde dicit. Venite bibere aquas. scilicet que mundificant et sanctificant gratis. Sequitur versus. Attendite popule meus in quo ostenditur quod etiam hoc de aquis doctrine intelligitur. secundi toni. propter mundationem anime et corporis. et sumitur de psalmo. Epistola est. In tempore placito exaudiui te psal. xlix. c. et post. nunquid potest mulier oblitisci infantem suum. ecce ostenditur largitas vel caritas dei erga nos. Postea sequitur responsum. Tibi derelictus est pauper in gratiarum actiones quarti toni. propter quatuor virtutes per quas sanctificatur. In evangelio vero quod est Jo. xij. c. de eadem largitate agitur. Ego inquit sum lux mundi. Non dicit huius hominis vel illi. sicut flos campi. qui sequitur me non ambulat in tenebris. Ostendit ergo quod paratus est illuminare omnem hominem qui sequitur ipsum. Tertius qui videt currit: qui currit peruenit ex ceptis super bis. unde sequitur. Tu de templo testimonium perhibes. testimonium tuum non est verum. Respondit eis scilicet iudeis ihesus. Nonne scriptum est in lege vestra quod doctorum hominum testimonium verum est videbant enim miracula. et ita pater erit testis eius. et reliquit eos dominus quasi superbos disputatores non curantes illuminari. Solum enim humiles illuminantur. Unde sequitur offertorium. Factus est dominus. primi toni: quia solus deus potest illuminare.

Quia igitur in hoc sabbato ostendit ecclesia largitatem domini dantis gratiam in baptismo. et in doctrina: quibus ex largitate dei habundanter datur gratia. ideo fuit ordinatus in illo die. et etiam quia imminet tempus passionis domini: in qua artius se tenet ecclesia ad significandum quod ordinati artius se tenere debent. ut qui prius ebrii erant ante

modo sobrii sint. et iterum debent se immo-
lare deo hostiam sanctam deo placentem.
Hoc etiam sabbato fit scrutinium baptizan-
dorum: quia cathedramini ad requiem eter-
nam que per sabbatum intelligitur veniunt
per baptismum. Unde in quibusdam eccle-
siis hodie due lectiones leguntur in missa.
ex eadem causa qua i quarta feria precedenti.

De dominica quinta in passione domi-
ni rubrica.

Equitur do

minica de passione domi-
ni scilicet de cruce. In-
cipit autem huius ce-
lebratio passionis a fine
sabbati idest a vespera lu-
cem huius dominice precedente: quia La-
zaro in precedenti sexta feria suscitato. qui
daz de bethania abierunt ad phariseos nar-
rantes eis miraculum. et cum in illa sexta fe-
ria fuerit neomenia. idest prima dies mensis.
ad sanctificationem multi iudei: pontifices
pharisei conuenerant ibi: qui audientes fi-
gnum. mox ut ait. Jo. hoc est in sabbato col-
legerunt concilium versus Ihesum. et ex illa
die cogitauerunt ut interficerent eum. Ac o-
inceps. Ihesus non palam ambulabat apud
eos: quia nondum venerat hora eius. ideo
q3 in vespere sabbati quasi post horam eius-
dem concilij publicum luctum incipit eccle-
sia suo compatiens domino. ut capiti mem-
bra. et ex tunc lugendo recitat. vexillum regis:
mysterium crucis: acetum: fel: et arundinem:
clauos: et lanceam perforati corporis: diem
passionis: rationes patientis: illusiones ini-
morum: et insidias eorum. hec et his similia
in vespere et nocturnis plangit officiis que
de authenticis veteris et noui testamentorum
sunt congesta scripturis. Preterea post p-
cedentium septem dominicarum ordinatis
simam dispositionem quibus ut premissum
est septem mundi etates figuratur: que om-
nes sunt domini passionis celebratio incho-
atur. et quasi longa funeris pompa premissa
denum sequitur ipsa salutis nostre victima
ingerens oculis ea que pro nobis ptulit vul-
nera et mortis insignia. Rursus ideo eccle-
sia cantat. Vexillum regis et cetera. ut si forte a-
liqui sunt lapsi veniant ad vexillum quod om-
nes amaritudines facit esse dulces: quod sy-

gnificatum est per lignum proiectum in aquas
marath. Semper enim et maxime isto tem-
pore debemus habere in memoriam domi-
nicam passionem. vnde in caricis. Sa-
ciculus mirre dilectus meus mihi inter vbera
mea commorabitur. quia memoria passio-
nis dominice secum non patitur amaritudi-
nem peccati. Ideo autem specialiter dua-
bus septimanis ante pascha passio domini
recolitur. Primo quia ipse a duobus et pro
duobus populis passus est. Secundo quia
duo testamenta per duas ebdomadas exp-
minimus. vetus quod predixit dominus pas-
surum. et nouum quod ostendit ipsius passus.
Tertio quia in duobus huius seculi tempo-
ribus. scilicet ante legem. et sub lege eadem
passio vaticinata est. Quarto ut hec due sep-
timane reducant nobis ad memoriam mur-
murationem eorum. qui ante legem et sub le-
ge in inferno fuerunt usque ad tempus gratie.
quod in tertia ebdomada scilicet paschali si-
gnificatur. Ab hac namque die qua gloria pa-
tri dimittitur due sunt ebdomade usque ad pas-
cha. tunc vero tertia est in qua restauratur
omnis dimissa glorificatio. In tertio enim
tempore quod fuit sub gratia omnia benefi-
cia que patres nostri expectauerunt i eccle-
sia redduntur. Ideo autem gloria patri di-
mittitur: quia ille versus ad laudes pertinet
trinitatis: que fuit in passione domini: quaz
ab hac die representat debonestata. Ostendit
enim q3 christus qui est tertia in trinitate p-
sona fuit debonestatus. Sed in resurrectio-
ne gloria patri resumitur: quia per resurrex-
tionez fuit gloria immortalitatis glorificatus.
Sed certe hec protestatio fuit specialiter in
crucifixione. Unde potest dici q3 gloria pa-
tri pro nunc tacetur propter humilitatem per
quam ad christi passionem perueniendum
est. et quia dominus se abscondit. Et ad
uertendum q3 tacetur in introitibus et respo-
soriis: quia illa sunt de passione. et in venite
exultemus. In psalmis vero et hymnis non:
quia psalmus significat operationem. Ipse
enim non persequabatur nisi linguis trac-
tando de nece ipsius. nec ipse bonum desijt
operari. Non ergo tacetur in totis: quia re-
missio debet esse luctus. eo q3 non statim p-
habitu concilium de nece eius traditus est
agnus in manibus delationum. Sed in tri-
duo ante pascha omnino tacetur. qm tunc
maxime sancta trinitas debonestata est. licet
enim ante dies illos de nece domini ageret.
tunc tñ vapulat: spiritus: alapas: et crucifigit.
vnde ysa. Et vidimus eum non habentem spem
neq3 decorem. vel q3 tunc sepulturaz domini

celebrantur: que maxime fuit eius humilitas et oratio. Ab hac etiam dominica in quibusdam ecclesiis tacetur ad primam. christe fili dei: tu quia et tunc ecclesia eius mortem et passionem representat. tum quia secundum iudeorum reputationem non poterat alijs misereri: qui seipsum saluum facere non poterat. De hoc dictum est in quinta parte sub ti. de prima. Non sunt etiam speciales commemorationes de sanctis neque de pace ab hac dominica usque ad sabbatum post penthecostem. Quis post laudes dicatur. preciosa in conspectu domini etc. et ad primam oratio. Domine deus omnipotens etc. in quibus commemoratio generalis fit de sanctis. Circa quod sciendum quod commemoratio sanctorum duplici ex causa fieri consuevit. videlicet ad eorum sanctitatis meritum. et impetrandum patrocinium nobis salutare: que duo excellentissimè in christo nostro capite passionis et resurrectionis sue tempore nobis attendenda monstrantur: quia passionis sue tempore perbuit extremum humilitatis et sanctitatis exemplum. Post resurrectionem vero suam apud patrem sicut testatur. Io. noster advocatus factus est singularis. Ut igitur nostra intentio illo precipuo tempore feratur in sue sanctitatis exemplum. et spes nostra eleuet ad unicum eius refugium. conuenienter tunc illorum sanctorum specialia suffragia mittuntur. Tunc etiam est quod quedam ecclesie mittunt post primam dicere. Preciosa in conspectu domini etc. et in illa etiam oratione. Domine sancte pater omnipotens etc. quod dicitur ad primam. pretermittuntur verba illa per intercessionem beatissime virginis Marie et omnium sanctorum. Qui vero dicunt preciosa asserunt illud quod non est hora nec per canonice hore. prout dictum est in quinta parte sub ti. de prima. Sit tamen aliqualis et generalis sanctorum commemoratio in ecclesia: quia propter eorum multitudinem et nostram imbecillitatem de ipsorum quolibet facit debitum esset solemnizari non potest. Et ex hoc etiam apparet quare omittitur commemoratio de pace: quia sicut ait apostolus ad collocens. i. christus pacificauit per sanguinem crucis eius: siue que in terris: siue que in celis sunt. et post resurrectionem suam pacem discipulis suis annuntiavit. et cum eis ipse qui pax nostra est. continue usque ad ascensionem suam conuersari. et tunc eis pacem suam dedit dicens. pacem meam do vobis. et in penthecoste consolatores mittere dignatus est. Incassum ergo fieret commemoratio de pace. Introitus autem incipit ab oratione domini in passione. Iudica me deo et discerne causam meam etc. In hoc enim instruxit nos in orando. Sequitur emittite lucem tuam etc. quia qui videt premia fortis efficitur in pugna. et veritatem tuam etc. qui enim videt vera bona: de facili ducitur in eternam tabernacula. et est quarti toni. propter formam crucis. vel propter quatuor que petuntur. scilicet iudicium: discretio: liberatio: et fortitudo. Epistola vero. scilicet christus existens pontifex futurorum bonorum per amplius et perfectius etc. que est ad hebreos. ix. c. ostendit effectum passionis christi. Per passionem enim eius in eterna tabernacula ducimur. cuius memores esse debemus. Sed quia non omnes intrabunt nisi qui faciunt eius voluntatem. ideo sequitur responsorium. Eripe me de inimicis meis deo etc. Aliiter enim non intratur in sancta sanctorum. et est tertij toni. propter liberationem a triplici inimico per virtutem trinitatis. Postea sequitur tractus in quo conqueritur dominus de inimicis suis dicens. Sepe expugnauerunt me a iuuentute mea in abel et in alijs. et visibiliter dicitur tractus: quia huiusmodi cogunt nos ducere vitam miseram. scilicet allophili et philistei et est octauj toni ad significandum quod huiusmodi tribulationes veniunt super nos ut si mus memores alterius vite que erit in octaua etate: quia ad dominum cum tribulaueram clamaui etc. Et Job operuit confusio facies eius. Postea sequitur euangelium. Quis ex vobis etc. Io. viij. c. In quo habetur contra melia iudeorum dicens. nunc domino demonium habes. et dominus abscondit se et expectaret tempus immolationis agni. et decima luna ostendit se sicut dicebat de agno fieri ut habetur in exo. xxvij. c. Ecclesia vero ostendit se esse contrariam eis in offeritorio. quasi diceret. Ipsi dicunt demonium habes. sed ego confitebor tibi domine. et est primi toni: quia soli deo confitendum est. Post communio autem est hoc corpus etc. Luc. xxij. c. et Math. xxvi. et Marci. xiiij. et prima cor. xi. c. Et incipit eam sacerdos ad ostendendum quod magnus sacerdos sacrificium mutauit in nouum sacrificium. et est octauj toni: quod illud sacrificium est verum quod perficitur in patris domini qui resurgem. Et illud apostoli. Vere implebit omnia vestra sunt.

De secunda feria rubrica.

Secunda feria

est de crucifixione nostra et maxime de ieiunio: quod debemus crucifigi.

ger mēbra nra cū vicis et cōcupiscentijs. sic
precedens dñica est de cruce. Sed qz non
pōt hō ieiunare nisi liberet ab inimicis visibilibus
et inuisibilibus dyabolo. s. et mundo et
malis hoibz. ideo ecclesia petit in introitu
liberari ab inimicis. et est tertij toni. propter
liberationē a triplici inimico. Epistola vero
est. Factū est verbū. Jo. iij. c. In qua inui
tamur ad ieiunium per exemplum nūmū
rum. qui solius iōne et unica predicatōe ies
uū inuenerunt. etiam inuentis ut libe
rarentur a temporali subuersione. q̄sto ma
gis nos debemus penitentiam suscipere ad
vocem veri iōne. s. chrisi et apostolorum: ut
subuersione spiritali liberemur. In respō
sorio petit similiter liberari ab inimicis. et est
versus. Deus in nomine tuo saluum me fac
tertij toni. propter virtutem trinitatis et libe
rationem a triplici inimico. Postmodū
sequitur euangelium. Miserunt principes.
Jo. vii. c. In quo dicit dñs scribis et pharise
is. Quid vultis me interficere. et loquitur de
resurrectione sua et ascensione et spirit⁹ san
cti missiōe. propter hoc ut illi qui sunt i cruce
ce qui sustinent multa a malis sicut ipse do
minus semper habeant respectum ad fruc
tum caritatis. Unde ascendam in palmam
et apprehendam fructum eius. In offer
torio. Domine conuerte et eripe animas me
as et petit liberari ab inimicis in anima. et
sexti toni: quia liberatio anime perfecta libe
ratio est. senarius enim numerus perfectus
est. In postcommunione. Dominus vix
tutū ipse est rex glorie. attribuit deo libe
rationem suā et est tertij toni: quia ille ē
deus trinitas qui liberat. Dicitur autem
ad horas capitulum illud. Attendite domine
Jere. xviij. c. Et illud. Domine omnes qui te
derelinquunt. ibidem. xviij. c. Et illud. confun
datur qui me: quod est ibidē. Et illud. tu at
dñe. xx. c. Et illud. dñs de⁹ aperuit. ysa. l. c.

De tertia feria rubrica.

Tertia uero feria ad pa
tientiam inuitat. vñ itroir⁹ est.
Expectabo dñm et c. versus. do
min⁹ illuminatio mea. Deus
ei dat patientiā. et q̄ illuiat⁹ ē patientiā hz. et
ē septimi toni: qz patientia cōcipit respectu
q̄tis. et cne. Postea seq̄t epla. Lōgregati
sē. Daniel. iij. c. i q̄ oñdit effectus patientie: q̄
ibi habet q̄to babilonijs miserūt danielē i la
cū leonū. nec tetigerūt eū. et missus ē ei cib⁹
a dño p abactū. et significat qz p patientiā li

berat nos dñs. a spūalib⁹ babilonijs. et q̄nqz
ēt liberat corporalē et dat vitā eternā. Iux
tā illud apoc. q̄ vicerit dabo ei m̄na abscōdis
tū. In rñsorio o discerne cām meā et c. petit
liberari ne succubat. Deī seq̄t. Emitte lucē
tuā et vīratē tuā. Ecce semp petit lucē quā q̄
videt. patientiā hz. et sic liberat. et ē q̄nti toni.
qz petit liberari a tētatōe q̄nqz sensuū. et ab
inimicis q̄ nocuerūt p q̄nqz sensus. Intrat ei
mors p fenestras corporis. In euangelio
vō ambulat iherus in galileā et c. ostenditur
discretio bonorū et malorū. tps vero bonorū
erit in futuro. Un⁹ o3 dicere patiens sicut oi
x̄it dñs. tps meū nōdū ē. et o3 sperare i dño.
Un⁹ sequit⁹ offertoriū. Sperent in te q̄ te
nouerunt. Et qz semp sustinent malos. ideo
in postcōione. Redime me dñe et c. petit libe
rari: q̄ ē septimi toni. pp requies que sperat⁹.

De quarta feria rubrica.

Quarta feria oñdit pa
tentiā: qz fidel⁹ ē de⁹ q̄ n̄ pmutit
nos tētarī s̄ illud qd possum⁹
sustinere. Un⁹ itroir⁹ ē liberator
me⁹. et vñ. Diligā te dñe fortitudo mea et c.
Ecce pōit deū fortitudinē. et ē t̄ij tōi pp do
nū tritat. et pp triplicē inimicū. In epla vō
locut⁹ ē. Leuitic. xix. c. enūciat⁹ pcepta. vbi
oñdit iudeos n̄ obsequare. illa i b qz psequat⁹
inocētē. et oēs ē q̄ psequit⁹ bonos n̄ se timē
di: qz s̄ inimici dñi. Un⁹ ibi habet n̄ iuste ius
dicabis. Et iō i rñsorio. Exultabo te et c. petit
liberari. qd ē septi tōi. pp septiformē grām.
In euangelio vō. Jca. ii. c. oñdit qd se
cerit dñs i encenijs: qz indei tulerūt lapides:
ut iacerēt i eū. et dixit dñs m̄ta bōa opa feci
vobis pp qd vult⁹ me lapidat⁹. Enceniū festū
erat dedicatōis tēpli. h̄ ē de de spātōe ipsi⁹
a machabeis. Seq̄t et h̄ys erat. h̄ erat i die
iudicij: qñ spabit⁹ vep tēplū q̄ntū ad bonos. et
h̄ys malorū erit. bōi vō cognoscēt dñm sicut
i euangelio dñ. vos at cognouistis me: qz p̄ i
me ē et ego i p̄e. Et tē ple liberabit⁹ ecclia si
cut petit i offertorio. Eripe me et c. qd ē septi
tōi: qz tē erit vā q̄es. l pp grāz septiformē. qz
vō b̄tis erit q̄ erit i illa q̄te. qd n̄ erit sine in
nocētia. iō ē p cōio. lauabo iē inocētes ma
n⁹ meas et c. Et itroibo ad altā dei. i. ad alta
re q̄te ment⁹. et ad altā supnū: qd ē octauū
tōi: qz h̄ erit i octaua erate sic dcm ē. q̄tra q̄
feria ē de encenijs. i. de dedicatōe: q̄ ple fiet i
futuro qñ ecclia pfecte dedicabitur deo.

De quinta feria rubrica.

Quinta feria imo
lat ecclesia hostias spirituales
per quas possit consequi
illud gaudium. sed quia non
impetratur misericordia nisi

si confitendo iusticiam: ideo dicit in introitu
tu confitendo iusticiam dei erga nos. Omnia
que fecisti nobis domine in vero iudicio
fecisti. Daniel. iij. c. si misisti tribulationes be
nefactus est: quia peccavimus tibi. et postea
petit misericordiam. Da inquit gloriam nomi
ni tuo. et fac nobiscum secundum multi
tudinem misericordie tue. Versus est. Ma
gnus dominus et laudabilis nimis. et est ter
tij toni: quia qui confitetur debet confiteri
tripliciter peccatum suum. In alijs tamē ec
clesiis est versus. Beati immaculati. Idem
habetur in epistola que sumpta ē de daniel.
iij. c. Oramus Daniel. Domine deus ne despi
cias et. quia peccavimus et non est nobis sa
crificium et. Ita enim dicebant filij israel qui
erant in babilone. sic et nos possumus dice
re quando sumus in peccato non est sacrifici
um. sed in spiritu humilitatis. et in animo
contrito suscipiamur domine a te. In re
sponso. Tollite hostias et. monet nos of
ferre hostias spirituales. Versus est. Revela
bit deus condensa. Aliter enim non potest
offerre spiritualiter: nisi deus removeat te
nebras a corde. et est quinti toni: quia tales
oportet in quinq; sensibus mactari. Unde
sequitur evangelium. Luc. vij. Rogabat
Ihesum. In quo habetur quomodo beata
Maria magdalena impetravit veniam lachry
mis: quia quot habuit in se oblectamenta. tot
mactando se hostias spirituales obtulit deo
in corpore suo. In offertorio. Super flumina
et. Ostenditur quomodo flendum sit: et quo
modo oportet lugere. Duo enim sunt que hoc fa
ciunt. scilicet memoria peccati preteriti. et recorda
tio celestis hierusalem: quomodo enim homo suas mi
serias mundicie comparat angelorum. flet super
flumina babilonis. et est primi toni: quia hoc
debet esse primus in memoria. scilicet finis propter
quem sumus. In postconione orat ut dominus
memor sit promissionum. Memento verbi
tui servo tuo: in quo mihi spes dedisti. et est
octavi toni: quia in octava etate fieri illa de
licatio. In quibusdam tamen ecclesijs legitur
evangelium. ubi dicitur quod cum quidam vel
lent apprehendere Ihesum. et tamen nemo
misisset manum in eum. dixerunt pontifices
ad ministros. Quare non adduxistis eum?
Responderunt ministri. Nunquam sic locutus
est homo. sicut hic loquitur. Hac etiam die

convenienter legitur illud evangelium. ubi
dicitur quod reuersi sunt unusquisque in domum
suam. In offertorio vero dicitur. In salis
cibus in medio eius suspēdimus organa no
stra: quia post hanc diem nullus evangelium
legit in quo dominus iudeis publice predicasse nar
ret. Ecce ego illud diuitat organum in illis salis
cibus et fluctuosus hominibus babilonis suspēsus ē.

De sexta feria rubrica.

Sexta feria est d
passi
one. et orat christus dominus non
bis in introitu formam orationis
di. Miserere et. et est quin
ti toni: quia non potest fieri

liberatio sine quinq; sensuum cohibitiōe.
In epistola. Domine omnes et. Jere. xviij.
c. petit suam liberationem. et inimicorum con
fusionem. In responso vero similiter co
queritur de inimiciis. et maxime de hypocri
tis pacifice loquebantur et. scilicet. cum dicebat.
Magister scimus quia verax es. et tamē do
lus erat in corde. unde vide domine et. In
evangelio collegerunt pontifices et pharisei
et. Jo. xi. c. similiter dolus exprimitur. et dicitur
ibi venient romani et tollent locum nostrum
et gentem: quia iam ablatum erat sce
ptrum de iuda. et dux de femore eius. et pila
tū presidē romane potestatis habebant.
Quia vero ubi ē dolus et crudelitas. ibi ma
xime indiget homo sapientia ut sapienter re
spondeat. id in offertorio petit intellectus ut
possit respondere sine peccato. Benedictus
es domine: doce me iustificatiōes tuas et. et mi
debo sicut dicit david tertio regum. dimitte
eum ut maledicat mihi sicut precepit dominus. tales
enim sunt virga domini. Unde Aug. unde superbiit im
pii: quia eos facit per me? virga sua. et in puer
bis. Fili mi stude sapientie ut possis ridere f
mōi. et ē septimi toni. per spiritus sancti gratia sepi
tiforme. Postconio quoque. Ne tradideris
me et. eadē ratione ē septi toni in quo petit liberari.

De sabbato rubrica.

Sequitur sabbatū da
cās sicut et
sa omnia quadragesima. In h
sabbato scēdere cōsuevit omnis
papa paupib; christi dādo elemosinā.
et mādātū celebrādo: tū quia i cena domini per
officij magnitudinē h facere nō poterit: tū quia
sicut dicit Jo. an. sex dies pasce venit ihesus
in bethaniā. et facit ē cōmuniū in domo marie.

et Marthe. ubi fuit Lazarus quem dominus postea suscitauit. et tunc Maria unguento nardopistico unxit pedes Ihesu. Apostoli eius ergo in memoriam eius: quod illa deuotionissime egit. facit membris christi quod ipsa capiti fecit ut pedes Ihesu unguendo idest domini vestigia sectando. et capillis tergendodo. idest superflua pauperibus erogando impleatur dominus odore unguenti. idest mundus impleatur bona fama. Quia ergo hac die circa premissa caritatis opera exercenda occupatus est. ideo vacat hoc sabbatum a proprio officio. et initio accipit a quinta feria antecedenti vel in quibusdam ecclesiis a sabbato antecedenti. Sicut venite ad aquas.

Legitur epistola de Jeremia. xxiij. c. Diixerunt impij et cetera. in qua sunt male cogitationes que precesserunt passionem. venit te cogitemus contra iustum cogitationes. et postea percutiamus eum lingua. tales autem non habent sabbatum: quia non est par impijs dicit dominus. In euangelio vero subleuat et cetera. Jo. xxiij. c. rogat pro se et pro discipulis. et pro omnibus fidelibus. ut habeant sabbatum quod erit per unitatem et caritatem in futuro: quando enim erimus sicut pater et filius sunt unum idest in maiori appropinquatione que possit esse illi unitati quia pater et filius unum sunt. In alijs vero ecclesiis legitur euangelium. Cogitauit autem. Jo. xij. c. In quibusdam tamen ecclesiis legitur euangelium de prodicione iude. Amen amen dico vobis nisi manducaueritis. cui recte premititur lectio Jeremie. ubi dicitur venite cogitemus contra iustum cogitationes. Hoc sabbatum privilegium est dominus papa tunc elemosinas dar et mandatum facit. et quia hac die ut quidam dicunt. christus discubuit in domo simonis leprosi. et martha ministrabat ei. et Maria lazarum pedes eius lauit. et proprijs capillis terfit.

De dominica sexta in ramis palmarum rubrica.

In dominica

In ramis palmarum. et in passione domini legitur Ier. duplici ratione. Primo quia ipse manifestus de passione domini prophetizauit quam alius. Secundo quia per eius passionem prefigurata est passio domini: quia deplorando captiuita-

tem iudeorum per babilonios factam prefigurauit. et romanam quam incurrerunt propter christi passionem. In nocturnali autem officio dicitur inuitatorium. Ipsi vero non cognouerunt vias meas: quod dicitur inuitatorium per contrarium: quia inuitat nos ad cognoscendum vias domini per contrarium actum iudeorum: qui non cognoscentes vias domini non introierunt in requiem ipsius. In primo vero responso ostenditur securitas patientium tribulationes. et causa quare non est timenda tribulatio: quia deus est adiutor in die qua inuocauit te et cetera. verius est. In die tribulationis mee et cetera. quia si deus adiuuat non est timendus. Unde Job. pone me iuxta te: et cuius vis manum pugnet contra me. Et est pumi toni: quia a solo deo sperandum est liberatio et auxilium.

Sequitur responsum. In ingrediente domino. secundi toni: quia laudabat pueri dominum. scilicet etranque naturam. in christo deitatem cum dicebat. Osanna idest salua obsecro humanitatem eius dicebant. Sicut dauid. vel deum corde et ore pueri laudabant. sicut iudei corde et ore conuiciabantur.

Circa diurnum vero officium dicendum est quod post sabbatum in quo ostenditur deuotio marie. sequitur dominica in qua ostenditur deuotio puerorum. Ungimus enim dominum cum maria. et cum pueris veneramur. Et ideo facit ecclesia hac die processionem corporaliter et spiritualiter. exierunt enim pueri extra castra obuiam domino venienti de bethania in hierusalem. et nos similiter debemus extra castra idest extra delicias carnis exire obuiam ei. sicut dicit apostolus. Exeamus extra castra improprium eius portantes. Et sicut illi. sic et nos in processione nostra cantamus. Osanna. Unde in egressu ecclesia cantatur antiphona. Pueri hebreorum. et nos debemus esse pueri idest innocentes. et debemus esse pueri hebreorum id est transilientium omnia terrena siue peccata. Postmodum facit ecclesia stationem in aliquo loco competenti. ut ibi cum deuotione et letitia suscipiatur verbum dei. sicut christus qui est verbum patris susceptus est cum letitia a pueritia in hierusalem. In scripturis enim siue sermonibus est christus.

Unde ipse in euangelio scrutamur scripturas. ille ei loquitur de me et ipse dulcedo scripsit.

Legitur autem euangelium de Mattheo. xxi. c. Cum appropinquasset ihesus hierusalem et cetera. misit duos de discipulis suis dicens. Ite in castellum quod contra vos est.

Unde alibi legitur. Misit discipulos suos septuaginta duos binos. et binos idest habentes geminam caritatem dei et proximi. Misit inquam querere asinam et pullum id est iudaicum populum et gentiles. et eos duceret in celestem iherusalem. Et legitur ideo hac die quia ibi de fructu passionis habet.

Postea cantatur. Occurrunt turbe cum floribus et palmis. et nos similiter debemus ei occurrere cum floribus virtutum. et palmis victoriarum. Palma enim significat victoriam. Unde iustus et palma florebit. Et secundum Gregorium. ex qualitate palmarum designatur proficiens vita iustorum: quod est octavi toni. propter victoriam christi in capite et in membris. per quam pervenitur ad octavam resurrectionis. Deinde redeunte processione. cantatur canticum puerorum scilicet. Gloria laus per aliquos ecclesiam ingredientes. presertim per pueros: quia ingreditur domino in sanctam civitatem hebreorum pueri et cetera. Innocentes enim laudant eum. Et nota quod Theodulphus autem reliatus episcopus apud Lodovicum imperatorem karoli magni filium falsè a quibusdam suis emulis accusatus. ab eodem est Andegavis carcerali custodie mancipatus. Cumque in hac dominica iuxta domum in qua custodiebatur processio transiret ille fenestra aperta. factoque silentio hos pulcherrimos versus a se editos. scilicet Gloria laus et cetera. presente imperatore cantavit. cui in tantum placuerunt quod mox illum a vinculis absoluit et episcopatum sibi restituit. atque eos hac die in fine processionis cantari instituit. In egressu ecclesie post canticum puerorum cantatur responsorium. Ingrederis te domino: quod est primi toni. propter primam etatem: quia soli deo cantandum est. Rursus canticus puerorum. qui fit ianuis clausis. significat illud quod catus et occursum illorum puerorum significabat. Prefigurabat enim occursum et letitiam angelorum recipientium christum in celum. post resurrectionem quam sibi et sequentibus se. per suam sanctissimam passionem meruit aperiri. cuius quidem clausio. angelos non extramiserat. sed aditum hominibus non prebebat. et ideo pueri quia sua puritate angelos significat. intra ianuas clausas quasi domum venienti occurrentes ad aperiendum celum: et eorum reparetur ruina. versis vultibus cum letitia et clamore proferunt hymnum laudis: qui eis qui sunt extra cum gaudio respondentibus. ipsos intrantes cum christo in suum consortium receperunt. Hinc est quod in ingressu ecclesie cantatur responsorium. Ingrederis et cetera declarans hec quod dicta sunt figurari per ea que sunt. cum eis ibi fiat mentio de resurrectione. Nam ibi fit mentio de palmis que victoriam christi. de morte et dyabolo significant. Accipit ecclesia factam illorum puerorum. in signum precedens eius quod iam dictum est. et factum istorum in recordationem illius. Sane autem crucem et in cruce rami virides insunt ad notandum quod omnem virtutum virorem crucifixo habemus. Christus enim ramis viridis fuit: habens in se et nos ab ipso omnem virorem virtutum. Unde ipse dicit si in viridi hoc faciunt in arido quid fiet. In summa ergo cum processione facimus. christum venientem ad nos suscipimus. cum pueris obuiam imus. si innocentias servamus. olivas gerimus. si pacis et misericordie operibus indulgemus. palmas portamus. si de vicis et dyabolo victoriam obtinemus. virentes flores et frondes gestamus. si virtutibus exornamur. vestimenta sternimus. carnem mortificantes. ramos carpimus. sanctorum vestigia imitantes. Quod processio civitatem vel castrum egreditur. oporteret ad crucem et ad loca promissa siue eminencia vadens: recollit pueros hebreos iussu per suum montem oliueti. innuens etiam quod absit nobis gloriari nisi in cruce domini nostri ihesu christi. Qui autem pontifici extra urbem iuxta crucem cum suis constituto occurrunt et cum ipso civitatem ingrediuntur accuratius agunt. Imitantur enim populum israel et pueros eorum: qui extra civitatem domum non occurrerunt. et cum eo illas ingressi sunt. Hec ergo magna processio representat illam que tali die facta est a turbis et pueris iudeorum. cum veniret ihesus iherusalem super asinam sedens. Significat etiam quod domini ad nos veniet. et ad eterna tabernacula nos ducet. Vel forte recollit processio nem filiorum israel: qui hac die iordane sic cis pedibus transierunt. et cum triumpho terram promissionis intraverunt. Nec est hec processio inter alias dominicales computanda. Hec enim est preconium passionis. ille vero sunt significative et rememorative dominice resurrectionis vel ascensionis. Unde rectius faciunt qui antequam tertia dicatur illas premittunt. hanc vero processione ne post tertia huius diei cum palmis celebrat. de B sub ascensione dicet. Et adde huic processionem zachar. et euangelium iohannis. recte permittitur

sto in suum consortium receperunt. Hinc est quod in ingressu ecclesie cantatur responsorium. Ingrederis et cetera declarans hec quod dicta sunt figurari per ea que sunt. cum eis ibi fiat mentio de resurrectione. Nam ibi fit mentio de palmis que victoriam christi. de morte et dyabolo significant. Accipit ecclesia factam illorum puerorum. in signum precedens eius quod iam dictum est. et factum istorum in recordationem illius. Sane autem crucem et in cruce rami virides insunt ad notandum quod omnem virtutum virorem crucifixo habemus. Christus enim ramis viridis fuit: habens in se et nos ab ipso omnem virorem virtutum. Unde ipse dicit si in viridi hoc faciunt in arido quid fiet. In summa ergo cum processione facimus. christum venientem ad nos suscipimus. cum pueris obuiam imus. si innocentias servamus. olivas gerimus. si pacis et misericordie operibus indulgemus. palmas portamus. si de vicis et dyabolo victoriam obtinemus. virentes flores et frondes gestamus. si virtutibus exornamur. vestimenta sternimus. carnem mortificantes. ramos carpimus. sanctorum vestigia imitantes. Quod processio civitatem vel castrum egreditur. oporteret ad crucem et ad loca promissa siue eminencia vadens: recollit pueros hebreos iussu per suum montem oliueti. innuens etiam quod absit nobis gloriari nisi in cruce domini nostri ihesu christi. Qui autem pontifici extra urbem iuxta crucem cum suis constituto occurrunt et cum ipso civitatem ingrediuntur accuratius agunt. Imitantur enim populum israel et pueros eorum: qui extra civitatem domum non occurrerunt. et cum eo illas ingressi sunt. Hec ergo magna processio representat illam que tali die facta est a turbis et pueris iudeorum. cum veniret ihesus iherusalem super asinam sedens. Significat etiam quod domini ad nos veniet. et ad eterna tabernacula nos ducet. Vel forte recollit processio nem filiorum israel: qui hac die iordane sic cis pedibus transierunt. et cum triumpho terram promissionis intraverunt. Nec est hec processio inter alias dominicales computanda. Hec enim est preconium passionis. ille vero sunt significative et rememorative dominice resurrectionis vel ascensionis. Unde rectius faciunt qui antequam tertia dicatur illas premittunt. hanc vero processione ne post tertia huius diei cum palmis celebrat. de B sub ascensione dicet. Et adde huic processionem zachar. et euangelium iohannis. recte permittitur

quoniam ibi dominica processio prophetatur hic historice declaratur. in tractu infantes ad preconia inuitantur. Passio vero in missa legitur. Benedicuntur autem et distribuantur rami per sacerdotem. licet christus eos nec benedixisset nec distribuisse legatur quia christus non honorauit eos. sed fuit ab eis honoratus. et ex eis tunc populus ille iudeorum fecit hoc corporaliter et temporaliter. sed nos agimus hoc sacramentaliter et spiritualiter ad effectum qui in eorum benedictione exprimitur. Illi namque ferentes ramos triumphum christi non dum completum. sed tempore passionis completum prefigurabant. Unde si oportuit ramos distribui vel benedicere christo. quia nondum figura fuerat impleta. Ecclesia vero per talia representat triumphum christi iam completum. secundum illud colosei. ij. Expolians principatus et potestates transduxit confidenter. palam triumphans illos in semetipso. Quia ergo non solum ipse triumphator est. sed etiam per ipsius gratiam et sanctificationem triumphabunt omnes electi. conuenienter et benedictio ramorum. et distributio per sacerdotem qui christus representat debet expleri. Quare autem non fit festum de dicta asina sicut fit de cruce dicitur in septima parte sub festo crucis. Post processionem sequitur statim missa de passione: quod debemus gaudere de fructu passionis: et compensari: quia pro nobis passus est. Ibi enim est unde letemur. scilicet de amore quem ostendit nobis in cruce: et unde tristemur. scilicet de peccatis nostris que tot sunt quod propter ea oportuit filium dei pati. Venit autem decima luna siue die primi mensis. idest ante sex dies pasce ad ciuitates in qua pateretur ut esset in domibus iudeorum. sicut preceptum erat in exodo. xxv. c. et in deuterio. decima luna accipietis agnum. immolabat autem agnus quarta decima luna. idest decima quarta die primi mensis ad vespere. et dominus eadem hora agnum cum discipulis manducans. ubi legalis pasce decreta compleretur. egressus est cum eis statim ad locum orationis. et circumspexit omnibus cum iam vespere essent exiit in bethaniam cum duodecim. Nempe mystice decima luna venit: quia populus israeliticus decima luna egressus est de egypto. similiter per istum verum agnum est data libera potestas populo israelitico. idest videnti deum per fidem. exiit de peccato. quod non fuit datus per moysen. et virgam eius. idest per disciplinam et sacerdotium legale. In principio ergo misse reducens ecclesia ad memoriam do-

minicam passionem. Incipit ab oratione dicens. Domine ne longe facias et cetera. et est octavi toni. significans quod per passionem venit ad resurrectionem. Sequitur epistola. Hoc enim sentite ad philippen. ij. c. i qua ostenditur passio et passionis fructus. Dicit ergo hoc enim sentite in vobis: quod et in christo ihesu. idest imitamini ipsum. ut sicut habuit caritatem: quia voluit pati. ita et vos habeatis caritatem qua patiamini omnia temporalia. et habeatis humilitatem que in christo maxime fuit. mansuetudinem et patientiam et intellectum realem ut sentiat. Lito enim sentitur dulcedo spiritus sancti in corde quando ibi est. hi quidem sunt fructus passionis. scilicet dulcedo in corde. et gloria. Quedam tamen ecclesie legunt lectionem. Veniunt autem in belim exodo. xv. c. Viso autem hoc fructu fit homo patiens: quia generat patientiam consideratio fructus. et ideo sequitur responsorium: quod respondet epistole: in quo ostenditur quomodo per passiones venit ad gloriam. et dicitur ibi tria quare est tertij toni. Primum est tenuisti manum dextram tuam. et confirmasti me in bono. secundum est et in voluntate tua deduxisti me. talis facit quicquid deus vult. Tertium est cum gloria suscepisti me. Primum est causa crucis. secundum ipsa crux. tertium fructus ipsius. Uterque est quam bonus israel deus quando scilicet deducit suos ad passionem. Unde de beato stephano legitur lapides torquentes illi dulces fuerunt. Postea sequitur tractus. Deus meus respice in me et cetera. et est secundi toni: quia ibi ostenditur passio. et fructus ipsius. unde et titulus illius psalmi est pro sumptione matutina. Euangelium de passione est. scilicet. Scitis quia post biuiduum. Math. xxv. c. Et etiam offertorium scilicet Improperium expectauit cor meum. et miseriam: quod sumptus est de psalmo sexagesimo octauo. qui totus ex persona saluatoris orantis in passionis agone describitur. quasi diceret ecclesia. Ex quo christus tot passus est. libenter patiar. Unde dicit expectanti supple quasi rem dulcem. Postcomunio de passione est. scilicet pater si fieri potest et cetera. Math. xxvi. c. et Mar. xij. et Luc. xxi. c. et est octavi toni propter rationem premissam. In quibusdam ecclesiis dicitur in hac dominica et in diebus sequentibus prefatio de passione. prout dictum est sub quarta feria cinerum. Dicitur autem hec omnia in ramis palmarum eo quod tunc rami palmarum si haberi possint in processione portant. De etiam

alibi dominica oliuarum: quia etiam rami oliue portantur. quod fit ad representandū filios israel qui cum ramis palmarum et oliuarum venienti domino obuiam exiuerunt. Sequens quoque septimana maior vocatur. eo quod maius et prolixius habet officiū. De et penosa: quia tunc precipue debet vicia nostra puniri. Vel quia dominus in ea laborauit et penas sustinuit recreando. sicut et in prima mundi ebdomada creando. Dicitur quoque indulgentie quia penitentes in ea absoluntur. Dicitur etiam sancta: quoniam in ea impij iustificantur. Hec autem dominica in tribus privilegiata est. Primo quia illa die filij israel intrauerunt terram promissionis. et iordane sicco vestigio transierunt. sic enim contingit quod eo anno tot dies fuerint usque ad pascha quot sunt ab hac dominica. Secundo quia hac die veniens dominus o bethania cum honore maximo in hierusalem susceptus est. Tercio quia eadem die dominus a templo euentes et vendentes cecit.

De secunda feria rubrica.

Secunda feria

ostendit causam passionis. scilicet in christo humilitatem et patientiam. et in iudeis crudelitatem et inuidiam

in iuda cupiditatem et auaritiam. et est introitus quarti toni propter formam crucis. Epistola vero sumitur de ysa. l. c. In qua ostenditur principalis causa passionis domini. deo minus deus aperuit mihi aurem scilicet ad intelligendum. Et propter hoc deo genas meas vellentibus et cetera. In quibusdam ecclesijs in hac die et in tertia feriis dicuntur due lectiones i missa. pro eo quod christi passio a lege et prophetis pronunciata fuit. In responsorio petit liberationem suam. Exurge domine et intende et cetera. versus. Effunde frameam. tertij toni quia virtute trinitatis liberamur ab inimicis. Framea est spata quia si fremia. vel quasi ferrea. In euangelio vero. Ante sex dies. Jo. xij. c. ostenditur triplex causa passionis. et dicit. Ante sex dies pasce. non ideo quod ibi sex futuri essent ante pascha sed quia ibi causa passionis ostenditur. In iuda ostenditur causa cupiditatis. eo quod dixit ut quid perditio hec. erat enim habesulos. et ideo sic dicebat ut nummos furaretur. ut haberetur in Jo. In iudeis causa est inuidia: quia moti sunt in eum propter laudem puerozum dicentes. Si dimittimus eum sic

omnes credent in eum. et ideo querebant iustificare eum. In ipso vero christo est fructificatio totius generis humani. unde in euangelio dicitur. Nisi granum frumenti et cetera. In quibusdam tamen ecclesijs in secunda feria legitur passio secundum Mattheum. scilicet. Erat pascha et azima post biduum et cetera. et in tertia feria dictum euangelium secundum Jo. scilicet. Ante sex dies pasce. sed primi magis videntur historiam sequi: quia post biduum id est post tertiam et quartam feriis in quinta feria pascha id est agnus paschalis immolatus fuit. Preterea secunda dies creationis mundane minus est ceteris ornata diebus. Nam cum dixisset deo minus. fiat firmamentum in medio aquarum non est additum. Et vidit deus quod esset bonum in quo numerus binarius infamatur: quia primus ab virtute degenerat. et diuisionem significat. Unde in eo facta est aquarum diuisio. Non est ergo mirum si hec dies secunda que illas respicit minus ceteris in officio dominice mortis purpuretur insignijs. Sed non est multum attendendum. utrum in secunda vel in tertia feria legatur passio. quia enim quatuor euangeliste passionem domini descripserunt. ideo secunda que libet eorum passio legitur ex institutione Alexandri pape eo ordine quo scripserunt. Nam die dominica legitur passio secundum Mattheum qui prius scripsit. Secunda vel tertia feria secundum marcum qui secundus scripsit. Quarta secundum lucam qui tertius scripsit. Sexta feria secundum iohannem: qui ultimo. Mediolanensi. non legunt passionem nisi secundum Joannem et in sexta feria. Sane passionem lecturus benedictione non petit: quia illa describitur esse sublati: qui auctor est benedictionis. unde non est a quo petatur. Legitur quoque sine luminaribus quia ille morte extinctus nunciatur qui secundum Joannem lux est mundi. et ut representetur quia eius discipuli tunc quasi extincti sunt: quibus ipse viuens dixerat. Vos estis lux mundi. Non fertur etiam incensum ad notandum quod tunc feruor orationis vel orationis qui per incensum designatur in apostolis repositus. vel potius quasi extinctus fuit. Legitur etiam sine salutatione. siue sine domine vocibus in detestationem saluationis iude. et sine responsione. Non enim responderetur gloria tibi domine: quia in ipsa exprimitur quod christus fuit a suis separatus per mortem corporaliter et spiritualiter qui metu mortis eo derelicto fugerat. et nulla gloria sibi erat. Non legitur tota sub tono euangelij. sed

cāt^r verborum christi dulcius modulatur ad notandum quanto dulcius verba christi in ip-
sius ore resonabant q̄ in ore cuiuslibet euang-
geliste referētis. cuius verba in tono euange-
lij proferuntur. Verba vero impiissimorum in
deorum clamorū et cuius asperitate vocis ad de-
signandum q̄ ipsi christo aspere loquebant^r.
In fine tamen in quibuscūq̄ ecclesijs bñdictio
petitur. incensum portatur. et sub euangelij to-
no legitur: quia finita est iam narratio passio-
nis. et extunc omnia vba sunt euangeliste nar-
rantis que post xp̄i mortē vsq̄ ad resurrectio-
nem contigerunt. In alijs tamē ecclesijs finis
passionis qui ad sepulchram pertinet in tono
legitur doloroso: et planctus mulier: de passio-
ne xp̄i lamentatiū designetur. De quo plāctu
dicit dominus in euangelio. Filie hierusalem
nolite flere super me etc. et ad maiorem deuoti-
onem et amaritudinem propter christi passio-
nem in animis audientium excitandam. Et le-
gitur super nudum pulpitum: prout sub feria
secta dicitur. In offertorio. Eripe me pete
liberari. sicut et in responso. et est quartus ton-
us propter formam crucis. In postcommu-
nitione. Erubescant pete persecutores suos cō-
fundi. et est primus tonus et sic i regione quiesce-
tium gaudeat.

De tertia feria rubrica.

Tertia feria est si-
milie
de passione: quia manifeste
queriebant eum interficere: et
habetur in euangelio. Erat at
pascha. et azima post biduum

etc. et quia ecclesia considerat salutem suam in
cruce tripliciter. scilicet in amore quem domin⁹ no-
ster nobis ostendit in cruce. et in imitatioe cru-
cis. et in salute nobis data per crucem. ideo di-
cit in introitu. Nos autem gloriari oportet in
cruce domini etc. ad gal. vi. c. Epistola vero
est. Dicit Jeremias: que est Jere. xi. c. et habetur
in ea verba iudeorum de crucifigione chri-
sti mittamus lignum in panem eius. idest ipsi
qui se dicunt panem in ligno crucis. Audierant
enim q̄ ipse dixerat. Ego sum panis viuus qui
de celo descendit. et hoc erat dictus per lignū
crucis destruiamus ipsum vel doctrinā eius.
Sequitur responso. Ego autem etc. tertij
toni propter triplex meritum quod ibi notat^r.
primum cum dicit. Induebar cilicio. idest nō
ostendam eis deitatem: sed asperitatem huma-
nitatis. et hoc fuit humilitas et sapientia. Aliud
vero ibi. Humiliabam in ieiunio animam me-
am. scilicet non reddendo malum pro malo: s;

etiam pro eis orabam. et hoc est tertium. unde
dicit. Et oratio mea in sinu meo conuertetur.
supple ex quo eis non prodest: quia non sunt
digni. Euangelij vero. Erat pascha. Mar-
ci. xliij. c. est de passione. ubi dicitur q̄ domin⁹
crucifixus fuit hora tertia. et hoc dicit ut ostē-
dat eorum impetuositatem: quia ab hora ter-
tia linguis eum crucifixerunt dicentes. cruci-
fige. crucifige non cessantes. In offertorio
petit se custodiri a dyabolo et a mēbris eius.
Unde dicit custodi me de manu peccatoris.
idest dyaboli et ab omnibus iniquis erue me.
et est secundus tonus. In postcommunionē ad-
uersum me. ostendit malitiam persequentium.
et meritum patientium. Sequitur ibi et in me
psallebant qui bibebant vinum etc. idest filij dy-
aboli qui inebriabantur de calice babilonis.

De quarta feria rubrica.

Quarta feria est
illa
in qua dominus venditus fu-
it a iuda: quia non solum vo-
luit pati pro nobis: sed etiam
vendi ut liberaret nos a veni-

ditione: quia primus parens vendidit nos dy-
abolo per esum pomi vetiti. Unde ysa. gratis
venundati estis et sine argento redimemini.
Similiter multi vendunt se dyabolo per mo-
mentaneam dilectionem. sicut Adam vendi-
dit se pro esu pomi vetiti. Quarta ergo feria ve-
ditus est sol iusticie ad nostram salutem. et q̄r-
ta feria formatus est sol visibilis ad mundi lu-
cem. Oravit autem dominus sicut habetur
in euangelio huius diei flecto genu. et ideo i
introitu qui est phil. ij. c. inuitat ecclesia ut in
nomine domini omne genu flectatur: celestis
um: quia eorum ruina reparauit: terrestrium:
quia eos liberauit: infernorum: quia eos edu-
xit de lacu in quo non erat aq̄: ut dicit zachar-
rias. et est tertij tonus. propter tria que inuitant
ad flectendum genua. Sequitur et omnis lin-
gua confiteatur: quia dominus noster ihesus
christus in gloria est dei patris. et sumitur de
apostolo. Verum tamen ordinator officij in-
tercepit verba illa et omnis lingua confiteat^r.
eo q̄ iudaica silet. Deinde sequitur lectio. Di-
cite filie syon. ecce saluator tuus venit. ysa. lxiij.
c. ubi habetur de mercede. dicitur etiam ibi.
Ecce merces eius cum eo etc. Et dixerunt an-
geli. Quosdam enim latuit incarnatio. quis ē
iste qui venit de edon. idest de terra tictis ves-
tib⁹. i. mēbris corporis q̄ sunt vestimēta diui-
tatis. sanguis purpura tincta de bofra. Bofra
citas i moab. et iterptat^r firma siue munita bē

de inferno. i. de terrena habitatione. Translati-
tine enim bosra est hierusalem. quam dominus
quondam firmavit auxilio sed facti moabire. i.
ex parte dyabolo vestes regis tinxerunt purpu-
ra sanguinis. Respondit ego qui loquor iusti-
tiam et sum propugnator ad saluandum et dixe-
runt. Quare ergo ruber est indumentum tuum? qui
diceret. Quare cruentatus es pressura crucis.
si tu iusticiam loqueris? At ille respondit. tor-
cular calcaui solus. s. pro omnibus et omnes li-
berarentur. et de gentibus non est vir mecum.
Post lectionem vero cantatur responsorium.
Ne auertas faciem tuam etc. in quo orat christus
et per passionem veniat ad gloriam. Quia ve-
ro in agonia prolixius orauit et habet in eu-
gelio. ideo sumitur offertorium et postcoeo de psal-
mo qui intitulatur oratio pauperis cum angia
renit. excepto versu responsorii qui est. Saluum
me fac deus quoniam in a. v. ad. a. mea. Epistola
est similiter de psa. liij. c. Domine quis credidit etc.
in qua etiam describitur in eodem scemate. in
quo ab euangelista representatur in passione
ubi dicitur. Non est ei species neque decore. et
infra sicut ovis ad occisionem ducitur. Post
epistolam sequitur tractus. et in solito modo. s. ime-
diate. et hoc ideo quia ecclesia arti? luget quod so-
leat et se plangit ut dictum est in quarta parte sub-
ti. de tractu. Tractus enim significat platum. et ideo
in tota sexta feria non dicuntur nisi tractus.
Responsorium vero est penitentiū. et quia domi-
nus non est ista die crucifixus. sed tantum veni-
ditus. ideo non solum dicitur tractus verum etiam
et responsorium. Passio que sequitur appropin-
quabat etc. Luc. xxi. c. conuenit cum prece-
dentibus in qua exprimitur consiliū iudeorum:
inde proditio domini passio. Postcoeo est. Po-
tū meū cum fletu miscebam. potū. s. passionis. quā
do videlicet sudor eius erat sicut gutte sangui-
nis decurrentis in terrā. Potest etiam dici quod duo
sunt nobis necessaria. oratio et patientia. s. quod di-
cit dominus. Orate pro persequentibus et calumni-
antibus vos. Ad hec quidem duo inuitamur in
introitu ad orationem cum dicit. In nomine ihesu
su omne genus flectatur ad patientiam exemplo
saluatoris. de quo subiungitur. Christus factus est
pro nobis obediens etc. Non est enim obedi-
ens in tribulatione nisi qui libenter tolerat.
Due lectiones ideo leguntur: quia hac die do-
minus traditus est pro duobus et a duobus po-
pulis. In quibusdam ecclesiis ad utrumque ge-
nus flectunt: quia ab utroque populo adoratur.
Preterea hac die sicut dicit Aug. consiliū ini-
erunt iudei quomodo ihesum dolo tenerent et occi-
derent. et iudas venit ad eos. et pacti sunt sibi
pecuniam se daturus. Sicut ergo ecclesia rep-
sentat in sexta feria actus iudeorum. ita et in qua

ta consiliū eorum. Quidam autem legunt primo le-
ctionem illam. Dicite filie syon. et postea illam. Domine
quis credidit. Alij vero econuerso. primi qui
dam attendunt solum illud quod diximus. et quod
venditio iude que facta fuit quarta feria passi-
onis domini precessit. de qua venditione fieri
videtur sermo in illa lectione. Dicite filie syon
in illo verbo. Ecce merces eius cum eo. Alij autem
attendunt quod primus homo duas mortes incur-
rit. s. carnis et anime. et Christus nos ab utraque libe-
rauit. Et quia mors anime mortem corporis pre-
cessit. ideo prius legunt lectionem illam in qua agi-
tur de morte anime et de liberatione ab ipsa.
De morte agitur in illa. Domine quis credidit etc.
ibi omnes quasi oues errauimus. et unusquisque
in viam suam declinauit. De liberatione vero sta-
tim sequitur ibi. Dominus posuit in eo iniqui-
tates omnium nostrum. et iterum si posuerit pro pec-
cato animam suam videbit semen longeuum. Ad
animam etiam pertinet graduale unicum habens
versum. s. Ne auertas faciem tuam a puero tuo
i. ab eo qui paruus et humilis apparet in expe-
rientia tribulationis. Sequitur versus. Sal-
uum me fac etc. usque non est suba. Alque enim. s.
educationis iudeorum usque ad animam saluatoris
tollenda peruenerunt. et illi qui erant profundi
limus. infirmitati eius preualuerunt. Sicut
autem saluator animam suam posuit pro animarum
nostrarum redemptione. ita et corpus subiecit pro
corporum redemptione. Unde in secunda lectio-
ne de ipsius corpore agitur sanguine proprio
rubricato. ubi dicitur. Quis est iste qui venit de
edon etc. Et ibi quare rubrum est vestimentum
tuum etc. Ipse respondit. Torcular etc. Et quia
de sola miseratione passus est dominus pro nobis.
ideo propheta in personam ecclesie lectionem
illam concludit dicens. miserationum dominum
reordabor. laudem annunciaui super omnibus
que reddidit nobis dominus deus noster.
Quia vero quinque sensus corporis peccauimus
ideo sequitur tractus. Domine exaudi orationem
meam etc. habens quinque versus propter
quinque vulnera Christi. seu quia quinque expiuit
sanguis ab eo. Primo in circumcisione. secun-
do in oratione. tertio in flagellatione. quarto
in crucifixione. quinto in lanceatione. Et in ipso
tractu genus humanum petit auxilium. et confite-
tur defectum quem ex peccato primi parentis in-
currit cum dicit. quia defecerunt dies mei sicut
fumus. Dies enim est vita hominis. cuius nox
est mors. sed hec vita est abbreviata et deficit pro-
pter superbiam primi parentis que per fumum
intelligitur et sequitur. Ossa mea sicut in frixio
confrita sunt. Ossa sunt vires iteriores vel
fortes qui sunt in ecclesia qui carnes. i. carna-
les sustentant. Frixiō enim triplex est. scilicet

peccatorum recordatio: primo compassio: futuri iudicii meditatio. In his frigitur bonus homo. Laudatur autem tractus sicut et lectio in misericordia domini. unde ultimum versum est. Tu exurgens domine misereberis etc. Hec igitur quarta feria privilegiata est. quam leguntur in ea due lectiones propter ordinandos in sabbato sequenti. Item quia in ea die Christus venditus fuit triginta denariis. sicut et Ioseph triginta argenteis: quia servus non est super dominum. nec discipulus super magistrum. etc. di. quis dubitet. Et ab hac quarta feria sumptum est quod semper in quarta feria ieiunare et abstinere a carnibus. et carnalibus desideriis debemus. et in memoriam venditionis Christi hec feria secundum locum obtinet. per sextam feriam per totum annum in ieiuniis penitentialibus.

De quinta feria rubrica.

In hoc tractatu quando te ferie celebramus domini. hoc ordine procedemus. Nam primo generaliter dicemus aliquid de officio sequentium trium dierum. Deinde specialiter de officio huius diei. Et primo de introductione publice penitentium in ecclesiam. et de sacramentis quibus hec quinta feria specialiter insignitur. Secundo de triplicis olei consecratione. Tercio de huius diei missae officio. ubi etiam agitur de pedum lotione et officio vespertino. Quarto de altarium denudatione. et de officio vespertino. et tam de ipsorum quam de patienti ecclesie lotione. et de corporis domini reservatione. et de quibusdam alijs.

Renotandum

autem est quod ecclesia iugiter tribus diebus: quia tot diebus fuit dominus in sepulchro. Sicut enim Jonas fuit in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus. ita et filius hominis fuit in medio terre etc. quod synodo cyce dictum esse asserit Augustinus. Nam pars illa sextae ferie qua fuit in sepulchro accipitur per noctem et die sextae ferie. et non diei dominice similiter pro nocte et die ipsius diei accipitur. dies vero sabbati integra est. scilicet non cum die suo. id est spaciis viginti quatuor horarum. Est ergo sensus fuit dominus in sepulchro tribus diebus et tribus noctibus. id est tribus temporibus quorum quodlibet consistat ex die et nocte. Sic etiam loqui consuevimus: quia si aliquis etiam minima parte aliquis diei fuerit in aliquo loco dicitur cum ea die ibi fuisse. Fuit itaque secundum ipsum quod draginta horis in sepulchro viginti quatuor horis se-

xte ferie. et xxiii. sabbati et xij. noctis diei domini celebrare: quia quadragesimum orbem morte transgressionis decem mandatorum mortuum vivificavit. Sed secundum praemissa videtur quod triduana domini sepultura debeat celebrari sexta feria: sabbato et die dominico. Sed respondetur quod quia dominus in nocte diei dominice resurrexit. nocte illam ad honorem resurrectionis solemniter celebramus. Unde necesse est quod in quinta feria preciamur: et ita triduo. id est quinta et sexta feria et sabbato humiliationem domini in merore celebremus: quia et in quinta feria iam interuenerat nequam commercium iudaice proditoris. Quidam tamen cum illebris praemissorum trium dierum. xxiii. attribuunt horas. volentes Christi defuncti exequias septuaginta duabus horis celebrare. et tristitia septuaginta duorum discipulorum merito per hoc exprimere.

Sane ecclesia his diebus tenebras colit. et matutinas in tenebris finit. Primo quia in lectu et in merore est propter domini passionem. et propter eius triduanam mortem exequias celebrat triduanas. Secundo officium tenebrarum significat. non tam tenebras materiales quod fuerunt super faciem terre dum pendebat sol iusticie in cruce. Fuit enim tunc eclipsis miraculosa. non naturalis per tres horas. usque ad sextam usque ad nonam inclusive. Quia etiam spirituales que in illo triduo in cordibus fidelium extiterunt. Tercio per hoc quod tenebras colit tenebrarum primatus insinuat: que his diebus in ceperunt precedere dies. prout sub sabbato sancto dicitur. In his vero tribus diebus silerent campanae: quia tunc siluerunt apostoli et predicatorum et alij qui per campanas intelliguntur. Sonus autem campanarum significat sonum predicationis. de quo dicitur. In omnem terram exiit sonus eorum. Non enim iam circuibant euangelizando rivos et vrbes: sed hymno dicto exierunt cum ihesu in montem oliueti qui cum dominus dixisset. Ecce appropinquat qui me tradet praeter tristitia dormitauerunt et a laudibus conticuerunt. Unde et a completorio siue a vespera qua dominus traditus fuit campanarum silentium inchoatur. A vespera autem qua dominus traditus est. quando videlicet discipuli suerunt campanis silentium indicitur. Alij videlicet ad primam huius quintae ferie. et non ulterius pulsant campanas. Sit tamen signum cum tabula. Primo ad significandum christi humilitatem qui se abscondit. et usque ad mortem et sepulturam se humiliavit. ligni quidem usus humilioris eris sono. hoc ostendit. et inde ecclesia orientalis usum adhuc tenet lignorum et ut populus humilior reddatur. Secundo per signum tabule terrores accipimus. Tabula ergo percutitur: quia magnus timor apostolis a

iudeis iucuebatur. Tercio per lignum in li-
 gno malleum. s. in tabula suspensum intelligi-
 mus xpm qui est lignum plantatum secus de-
 cursus aquarum. qui in crucis ligno pependit. et
 pendens orabat et predicabat dicens. pater di-
 mitte illis quia nesciunt quid faciunt. Cum li-
 gno autem tantum pulsatur: quia tunc solus xps
 predicator habebatur. et solus torcular calca-
 uit. Quarto per tabulam ipsam lignum fructi-
 fer. s. xps: per malleum quo tabula percutit li-
 gnum in preuaricationis significatur. Quinto id
 campane et non signum tabule vel alterius bu-
 iusmodi silent: quia licet maiora signa nostra:
 v3 apostoli a laude dei in xpi passione siluerunt
 minora tamen signa et mulieres non siluerunt:
 imo secute sunt ipsum usque ad crucem. Prin-
 cipia quoque horarum. s. Decus adiutorium. et fines.
 s. per dominum. et benedicamus. et huiusmodi omittit
 tatur. quia recessit et a nobis ablatum est sacer-
 dos et pastor bonus qui est alpha et omega. princi-
 pium et finis. qui etiam est summus sacerdos. et
 caput nostrum. et traditus impijs. nec est a quo pe-
 tamus quod intendat in adiutorium nostrum. Percussio
 namque pastoris nostro: discipuli eius dispersi sunt.
 Sic ergo istud officium quod caret principio et
 fine: quasi mortuum et viduatum videtur: quia et
 patres nostri viduati post mortem christi fuerunt.
 Non dicitur etiam. Gloria patri: quia in christi pas-
 sione abscondita fuit. fortitudo glorie ipsius christi
 et in eius morte trinitas visa est extincta. in cu-
 ius laude dicitur ille versus. De hoc etiam sub
 omnia de passione dictum est. Hoc etiam notatur
 in quibusdam ecclesijs in quibus his diebus duo
 tantum cerei ante altare ardent tertio extin-
 to: prout sub titulo de pascha dicitur. In his
 quoque tribus diebus saluatio non fit: quia dominus
 vobiscum non dicitur. et vitetur pestifera sa-
 lutatio per quam iudas tradidit christum. d. Ave ra-
 bi. Pax etiam non datur. pro eo quod iudas oscu-
 lo tradidit christum. et quia in duobus sequentibus
 diebus in altari non consecratur. nec dicitur.
 Pax domini sit semper vobiscum. nec Dona
 nobis pacem. In quibusdam tamen ecclesijs da-
 tur hodie pax. pro eo quod hac die sacramentum sa-
 cramentorum. s. eucharistie institutum est. His
 quoque diebus fit officium humilium solito. pro
 domini humiliatione. et triduanam eius sepulturam
 quam celebramus. Clerum tamen nocturnale of-
 ficiam per quod significantur prophetie pro-
 phetarum alta voce et manifestius cantatur: quia
 prophete et alij sancti patres veteris testamenti
 alta et aperta voce que de christo erant ventura
 predixerunt. et quod spiritus sanctus sibi dice-
 bat. remota formidine nuntiavit. diurnum ve-
 ro officium per quod apostolorum predicatio si-
 guratur voce demissa: et quasi sub silentio can-

tatur: quia tunc apostoli omnia tacerent. aut sal-
 tem occulte predicauerunt. Incipit autem te-
 nebrarum officium: zelus domus tue comedit me
 i. amor vehemens ecclesie fuit causa quas pas-
 sus sum. Non dicitur inuitatorum. ne inuite-
 mur. sed potius per silentium detestemur pe-
 stiferum indeorum consilium et conuentum factum:
 ut Ihesum caperent in sermone. et eum morti
 traderent. Preterea tunc apostoli dispersi erant:
 qui alios ad dominum inuitare et conuocare con-
 fuerant. Hymnus etiam laudis non dici-
 tur: quia tunc factus est opprobrium hominum
 et abiectio plebis. Finis dominice orationis
 que dicitur ante lectiones dicitur in silentio:
 pro eo quod de euangelio sumitur. Nam tunc eu-
 angelica enuntiatio fugientibus apostolis cel-
 sauit. Et est notandum quod christus cuius est ipsa
 ratio amissus a ceteris: et qui in silentio orauit.
 sed tunc fit sonitus per tactum ligni cum manu
 quod christus in ligno crucis pendens voce magna
 clamauit. Non dicitur etiam in lectionibus.
 Iube domine benedicere. nec Tu autem domine: quia re-
 cessit pastor et sacerdos qui gregi benedicere
 et misereri debet. Sed quod illi propter peccata
 amissimus ad hoc et eum recipere valeamus? am-
 monemur per verbum illud. Hierusalem hieru-
 sale conuertere ad dominum deum tuum qui in fine
 lectionum dicitur et ad penitentiam conuertamur
 nam post luctum possumus gaudere. Per hoc au-
 tem quod dicitur bis hierusalem. arguitur duricia
 indeorum et peccatorum sicut alibi in euangelio. Hie-
 rusalem hierusalem que occidis prophetas et.
 Rursus per iube domine. intelliguntur ad
 predicationem cunctes. per tu autem inde fide-
 untes. Ideo ergo neutrum dicitur. quoniam
 apostoli quos representant. qui lectiones legunt
 his diebus fugerant. Unde nec ad predicationem
 missi sunt. nec qui missi erant sublato do-
 mino redierunt. Omnes antiphone sunt de
 passione et compassione. In his etiam tri-
 bus noctibus nouem psalmi nouem lectiones
 et nouem responsoria diuina per singula no-
 cturna cantantur ad ostendendum quod christus
 in infernum descendens tria hominum gene-
 ra. s. virgines coniugatos et continentes. inde
 rapuit et ad angelorum societatem transtulit.
 que tria genera in euangelio distinguuntur per
 eos qui in mola. per eos qui in agro. et per eos
 qui in lecto sunt. Tria ergo hominum genera
 s. qui fuerunt in lege naturali. et in tempore le-
 gis et prophetarum per tria nocturna recolimus.
 et sicut illi per mortem domini in tribus
 sociati sunt nouem ordinibus angelorum. s. in
 actionibus: cognitiōibus: et gaudijs. ita per tres
 noctes dominice sepulture nouem psalmi: no-
 uem lectionibus et nouem responsorijs subiudiciuntur.

psalmi enim ad actiones. lectiones ad operum
 dei cognitionem. responsoria vero ad gaudia
 et ad cantum pertinent angelorum. Letetur tres
 prime lectiones. vel in quibusdam ecclesiis sex
 sunt de trenis. Jere. deflentis captiuitate po-
 puli sui. non solum babilonicam sed etiam ro-
 manam quam incurrerunt propter passionem
 domini. et ideo dicuntur lamentabiliter in per-
 sonam sanctorum de iudeis qui deflent casum ge-
 tis sue. Sicut enim ille deplorauit mortem io-
 sue regis occisi. in futuram destructionem ge-
 tis. ita et nos deploramus mortem et passionem
 christi regis nostri. In fine autem lamentationum
 dicit idem Jere. spiritus oris nostri christus domi-
 nus captus est in peccatis nostris. Alie vero
 tres sunt de expositione psalmi tractantis de
 passione. et ideo voce depressa leguntur tres ul-
 time de epistola pauli. prima ad corinthios. conue-
 nientibus nobis in vinum etc. ubi ostendit apo-
 stolus quomodo debet cena domini sumi. Et
 quibus sex lectionibus apparet quod prophete pre-
 uiderunt christum occidendum. et apostoli docent
 occisum. Dicuntur autem treni. i. lamenta-
 tiones a trenato monte. ubi lamenta animarum
 que ibi puniuntur sepe audiri dicuntur. Inde
 etiam dicitur trenum quod est carmen lamen-
 tationis et funeris. Dicuntur etiam treni: quia
 semper tres versus post unamquamque litteram
 ebraice alphabeti sequuntur. quod alphabetum
 totum per ordinem illis lamenatibus ponitur. Pri-
 mo quia mos fuit ebraeis illud ponere in eorum
 cantibus. siue luctus. siue letitie alicui rei mel-
 ius notabilis. prout patet in ultimo. c. prouer-
 biorum. Mulierem fortem etc. et in quibusdam aliis
 locis. prout habetur in problemio libri regum.
 Secundo quia sicut dicit Hieronimus in eodem
 problemio et in prologo biblie. versus qui-
 bus dicte littere anteponiuntur in lamentatio-
 nibus Jere. incipiunt in hebreo ab eisdem lit-
 teris. Tercio ut per hoc notetur cecitas et du-
 ricia iudeorum. qui res tanquam alphabetum notis
 finas videlicet passionem filii dei intelligere et
 credere nolunt. dicente propheta. Nilunus in
 celo turtur et ciconia cognouerunt tempus ad-
 uentus sui. israel autem me non cognouit. et po-
 pulus meus non intellexit. Quarto quia inter-
 pretationes litterarum ipsarum maxima ex parte con-
 tinent sententiam versuum quibus anteponu-
 tur. Circa quod notandum est quod aleph in-
 terpretatur doctrina. Beth domus. Gimel ple-
 nitudo. Deleth tabula seu scripturarum. Dec si-
 quidem est prima connectio litterarum ipsarum. ubi
 dicitur quod doctrina ecclesie que est domus dei.
 est in plenitudine scripturarum. De ista. Uau. et
 Say. Dec. Beth. vita. Dec est secunda con-
 nectio. ubi dicitur quod ista et hec doctrina quam pre-

dicimus est vita quam viuimus. Thet bonum. Joth
 principium. Dec est tertia connectio. ubi dicitur
 quod bonum est principium per scripturas quasi
 per speculum saltem in enigmate agnoscere do-
 minum. Laph manus. Lamech cor vel disci-
 plina. Dec est quarta connectio. ubi dicitur. quod
 in vtero cordis disciplina exigitur: quia nihil
 facere possumus nisi que facienda erunt agno-
 uerimus. Men ex ipsis. Num sempiternum.
 Samech adiutorium. Dec est quinta con-
 nectio ubi dicitur quod ex ipsis scripturis est nobis
 sempiternum auxilium. Aym oculus. Phe er-
 rauerit. Sadech iusticia vel consolatio. Dec est
 sexta connectio. ubi dicitur quod sepe dicta scrip-
 tura est oculus errantibus et consolatio. Loph
 aspice. Res caput. Syn super vulnus. Thau si-
 gnum vel consumatio. Dec est septima con-
 nectio. ubi etiam in numero fit mysticus intellec-
 tus ubi dicitur. Aspice scriptura contineri ca-
 put nostrum a quo habemus medelam super
 vulnera. et consequimur consumationem id est
 vitam eternam. Sic ergo factuorum exequie ce-
 lebantur ut in modico aspice in aliorum de-
 functorum exequiis distare videantur. Lō
 sequenter candele et lumen extinguuntur. nam
 hec tenebre tribus noctibus celebrate signifi-
 cant tenebras que tribus horis fuerunt christo
 in cruce pendente. vel ideo tribus noctibus lumen
 extinguuntur: quia verum lumen triduo iacuit in
 sepulchro. Circa quod aduertendum est quod
 quidam accendunt septuagintaduas cande-
 las: quidam viginti quatuor. quidam novem.
 quidam quindecim. quidam duodecim. qui-
 dam septem. et secundum quosdam non est nu-
 merus certus. omnes tamen non sine misterio
 agunt. Septuagintadue candele que extingui-
 tur designant septuagintaduos discipulos. quo-
 rum predicatio in morte christi pene extincta
 est. significant etiam quod dominus septuaginta
 duabus horis iacuit in sepulchro per synodo-
 chen intellectus. vel tot accenduntur propter
 septuagintaduas nationes seu genera lingua-
 rum. Viginti quatuor candele accenduntur.
 Primo quia sol iste qui mundum vigintiqua-
 tuor horis diei et noctis illuat. significat christum
 verum solem qui extinguitur: quia christus
 occubuit vespere passionis. et tenebre fa-
 cte sunt super uniuersam terram. Secundo di-
 es cuius maius lumen christus est. non vero
 cuius minus est lumen ecclesia est. Lumina
 sunt apostoli et alii viri apostolici qui sunt
 quasi viginti quatuor horae: que diei christo et
 nocti ecclesie famulantur. Viginti quatuor lu-
 minaria ergo extinguuntur: quia apostoli in
 unoquoque die per viginti quatuor horas latuerunt.
 Tercio viginti quatuor candele designant

vñz. Gloria pñi zc. qui i nocturnis festiuitatū
 viginti quatuor vicibus solet dici. primo post
 deus in adiutorium. Secundo post inuitato-
 rium. Tercio post hymnum nouies in psalmis
 trium nocturnorum. ter i responsorijs. z te de-
 um laudamus quasi gloria patri est. Iterū ad
 laudes semel post deus in adiutorium. quin-
 es in psalmis sequentibus. semel in hymno. et
 semel post benedictus. Versus enim ipse in B
 officio tacetur et premissum est: quia ille i cui-
 ius laudem dicitur in sepulchro iacet. ideoq;
 viginti quatuor candele ad hoc designandum
 extinguuntur. Vel significant duodecim apo-
 stolos in quorum honorem totiens dicitur glo-
 ria patri in nocturnis: prout dictum est in p
 hemio quinte partis. Quindecim eadele signi-
 ficant quodecim apostolos. z tres marias que
 sequebantur dominum que extinguunt. quo-
 niam tunc omnes laudes dei tacuerunt. apo-
 stolis tamen fugientibus ipse marie: quia mi-
 nus timebant circa christum quo ad poterant
 versabantur. Unde legitur. Pellī mee cōsum-
 pris carnibus ad os meū. z de. sunt tā. l. m. c.
 den. meos. labia. i. mulieres que sunt quasi pel-
 licula circa dentes. Vel quatuordecim ex illis
 candelis significant quatuordecim articulos
 fidei. quorum extinctio significat extinctionē
 fidei factam in fuga apostolorum. extinctio ve-
 ro vltime candele. significat mortem christi.
 Duodecim candele accense representant duo-
 decim apostolos que extinguuntur. ad notan-
 dum q; apostoli tunc siluerunt z fugerunt. et
 pene extincta est fides in eis. Nonem cande-
 le significant genus humanum. quod per pec-
 catum se a nonem ordinibus angelorum. z a
 vera luce excludit. Septem candele significāt
 gratiam spiritus septiformis que in cordibus
 discipulorum pene fuit extincta. Ubi vero nō
 obseruatur certus candelarum numerus: sed
 quilibet laicus pro velle candelam suam appo-
 nit. huiusmodi candele significant prophetas
 z alios sanctos patres qui christum venturū
 lumen nostrum preannunciantes. z verba sa-
 lutis predicātes: diuersis penis vexati mortui
 sunt z extincti. Porro omnes candele non
 simul. sed vna post aliam extinguuntur: q; dis-
 cipuli non simul a christo: sed successiue vn-
 post alium discesserunt. Alia etiam ratio iam
 sequitur. Quidam extinguunt eas post singu-
 la cantica vsq; ad plenam extinctionem figu-
 rantes q; in singulis canticis siue psalmis me-
 stitia decidimus: quia verus sol occubuit. gau-
 diūq; nostrum in luctum est conuersū. Ju-
 xta illud. Cecidit corona capitis nostri. cōuer-
 sus est in luctum chorū noster. Alii in tribus
 vicibus eas extinguunt. recolectes triduanā

domini sepulturam. In quibusdam quoq;
 ecclesijs candele quadā manu cerea extingui-
 tur. que significat manum iude. de qua domi-
 nus dixit qui intingit manum meā zc. que
 fuit quasi cerea. idē ad malum flexibilis. per
 quam christus rex noster z vera lucerna tra-
 ditus fuit. z q̄rum in illo fuit extinctus. Can-
 dela autem que in medio est non extinguitur:
 sed in fenestra vel in archa seruatur occulte et
 postea reuelatur. z ecclesiam illuminet. Nē-
 pe candela ipsa seu eius lumen occultatum si-
 gnificat. Primo fidem que in sola virgine re-
 mansit. per quam postea omnes fideles docti
 z illuminati sunt. Secundo significat christū
 qui licet videretur secundum carnem extinc-
 tus. tamen secundum diuinitatem que illis ex-
 rat occulta viuebat. z postea resurgens cū lu-
 ce clarissima se suis discipulis manifestauit.
 Tercio occultati luminis quod videbatur ex-
 tinctum reuelatio. notat fidei illuminationem
 in apostolis z in alijs. in quibus tunc pene ex-
 tincta erat. Quarto notat fidem post infideli-
 tatem. Quinto notat q; ignis spiritus sancti q;
 in fidelibus videtur extinctus iterum reluce-
 scet in eisdem. Sexto luminis renouatio. Se-
 ptimo luminaria successiue vnum post alterū
 extinguuntur. z vnum quasi pene extinguitur
 quia absconditur. z post ea reuelatur: ad notā-
 dum q; pueri vinee cultores. z generatio pra-
 ua nuncios patris videlicet prophetas per va-
 ria tempora completo suo misterio prophēcie
 occiderunt: z tandem patris beredem quem i
 sepulchro positū lumine occultato figuram?
 cuius luminis reuelatio est resurrectionis ei-
 manifestatio z commemoratio. Sane can-
 dela que vltimo extinguitur est maior ceteris
 secundum quosdam. z significat christus qui
 fuit dominus prophetarum. Secundum alios
 vero non est maior ceteris. z similiter signifi-
 cat christum qui reputatus est vnus ex pphe-
 tis z vltimus extinguitur: quia nullus post eū
 apud illos propheta surrexit. sed extinctus eis
 perfidie tenebras dereliquit. Et ad canticū e-
 uangelicum candela ipsa extinguitur: q; chris-
 tus euangelizans occiditur. Et attende q;
 in hoc officio pastozis officia et capitulū sub-
 ticeantur: quia pastores dispersi fuerant. versus
 tamen quod est minorum officium non omit-
 titur: quia discipuli minus cogniti videbātur.
 Unde z hoc officium triduanū potius a mi-
 noribus celebratur. in typo minorum discipu-
 lorum z mulierum que dominum sequeban-
 tur. Vociferatio ad benedictus z tumultus
 popularis qui tunc fit: concrepatio est iude. p
 ditoris z tumultus cohortis quam cum gladi-
 is z fustibus iudas contra christum adduxit.

vel cecī discipuli saluatio dicentis. Aue rabi. Tercio canticum ipsum tunc alta voce dicitur. ad notandum: quia multi interfecto antechristo gaudebunt. Langor canticum kyrieleyson est tumultus dominum persequentium. et cum pronice adorantium. vel significat lamenta sanctorum mulierum que sequebantur dominum. que leguntur postea lamentari sedentes contra sepulchrum. Tropi vero idest versus illi qui in his tribus notibus cum kyrieleyson. et Domine miserere quasi lamentabili ter cantantur. significant lamentationes et dolores mulierum de cognatione sua que a galilea fuerant secute. Ihesum inter quos erant maria magdalena. et maria iacobi. et maria solome. plorantes iuxta sepulchrum. In quibusdam etiam ecclesiis tropis cantatis procedentes ad terram dicunt in tenebris sub silentio. miserere mei deus. et collecta. Respice quesumus domine. in quo timor apostolorum in occultis notatur. Postea fit cum manu vel alio quidam modo sonitus ante luminis reuelationem: qui sonitus representat terrorem eorum in cunctis vel ex tumultu cohortis vel ex terremoto. In quibusdam tamen ecclesiis ignis nouus de lapide producit: quia per christum mediatoris nostrum nobis spiritus sanctus infunditur.

Ab hac quoque die ad octauas per hebdomadas in quibusdam ecclesiis officium beate Marie. omittitur. et memorie atque reuerentie passio. nis et resurrectionis. de quibus in ecclesia hoc tempore agitur ardentius insistatur. Cum enim honor et obsequium specialiter hoc tempore christo eius nato in nostra humanitate passio. et glorificato impensum redundet in ipsam materiam. nulla quidem sibi sit iniuria ipsum officium omittendo. Omittitur etiam officium mortuorum: quia cum recordatio beneficiorum christi. precipue que ipse passionis et resurrectionis sue tempore contulit omnem nostrum effectum et intellectum requirant. Proinde ecclesia illud solum officium quod ad ipsius christum spectat. in quo de eius passione et resurrectione agitur: eo tempore agit. ut sic non ad plura dispersa. ad unum duntaxat vehementius occupetur. Nec per hoc defuncti qui sunt in purgatorio dispendium patiuntur: quia cum sint nobis per caritatem uniti. beneficia nostra secundum quod meruerunt participantur ab eis nec expresse memoria pro illis fieri posset. agendo memoriam de nocte et resurrectione christi. per quam a penis liberari expectant. extra ecclesiam tamen utile est ipsa officia dicere.

De diurno huius diei officio rubrica.

Equitur de di

urno huius diei officio videre. Et quidem hec quinta feria in signatur sacramentis. tum ab ecclesia. tum a domino iusti

tis. in qua die primo penitentes in ecclesia introducantur. qui in capite ieiunij de ea electi fuerant. Unde in canone Inno. ita legitur. de penitentibus vero qui sine ex gratiislibus omiffi. siue ex leuioribus penitentiam gerunt. si nulla interueniat egritudo quinta feria ante pascha eis remittendum romane ecclesie consuetudo demonstrat. Primo ergo de penitentium introductione in ecclesiam dicturi. aliqua de ipsorum electione premitamur. Siquidem misericors et miserator dominus. cuius misericordie die non est numerus. sicut in psalmo habetur misericorditer semper agens. et peccatorum salutem faciens. per huius mundi pelagus periculose nauigantibus. et quandoque fluctuantibus. inter alia multa remedia specialiter duas naues siue tabulas parauit. prima est baptisimus. secunda penitentia. sicut apostolus ait ad ephe. Et quid quod penitentes de ecclesia eiciuntur re-presentat exilium et electionem Ade et Eue de paradiso. propter esum pomi. Peccatores ergo de ecclesia eiciuntur. et electis penitentiam septemem aut aliam pro criminum qualitate imponimus. et electi per septem hebdomadas extra morantur: quia genus humanum in Adam lapsum iudicio dei in hoc exilio septem milibus dampnatur annorum. Maria quoque la-psa septem diebus extitit extra castra. Forma electionis habetur in concilio agathensi. Electi omnem vero Laym a facie domini representat ecclesia excommunicando viros sanguinum. precipue cum candelis extinctis: quia et ille et isti spiritum vicis extinguunt. que candelae in prolatione anathematis debent proci et pedibus concutari. nec ulterius debent ad aliquem usum sicut nec sal in fatuarum assumi. Electi ferunt candelas in manibus ad significandum quod pro opere quo primi parentes porrexerunt manus ad pomum vetitus apposita est ignea rubea in paradiso. Laudantur coram eis fores ecclesie in signum aditus paradisi quodammodo obclusi. Quod de loco ad locum vadunt. siue in exilium mittuntur. significat quod caym pro mortem fratris profugus et vagus fuit super terram. Quod ciliis et lancis utuntur. de Job tractum est qui penitentiam fauilla et cinere agens sacco se operuit et de nimis qui similiter fecerunt. Ciliis quoque portant in signum pelliciarum tunicarum ade et eue. Joannis et habitum recolescentes. Carcer penitentiae a ioseph

initium habuit. q. comam et barbas nutriunt. tractu est de Ioseph: cui in carcere posito ista excreuerunt. q. iacent aut sedent in terra. sumptum est de Job qui in sterquilino sedit. In terra etiam comedunt quasi ipso facto dicat. maledicta es terra in opere tuo. non dicitur eis aue quia nondum mutatum erat nomen eue. q. pedes nudant nuditatem representant ade innuentes q. indigent ornatu glorie. q. baculi utuntur. tractum est de Jacob: qui peregrinans in baculo iordanem transiit. In his etiam omnibus inuitantur ad humilitatem ad purgationem confessionem. et tam peccatorum q. eterne pene meditationem. et q. sunt memores sue peregrinationis. Nam q. eliciunt de ecclesia et post eos cantatur in sudore vultus tui vesceris pane tuo. hoc ideo fit ut videntes ecclesiam pro eis esse confusam magis ac magis confundantur. In vestimentis quippe sordidis et excremento crinium et barbe: multiplicato misericordiarum insinuat. quasi dicant ipso facto. Iniquitates mee multiplicatae sunt super capillos capitis mei. q. in terra iacent eis eternam damnationem ad memoriam reducit. quasi dicant. Domine perdes omnes qui in terram descendunt. id est qui dediti sunt terrenis nisi respiciant. q. de loco ad locum cum baculo vadunt. eis ad memoriam peregrinationem suam reducit: qui per peccatum recesserunt a deo. In baculo enim intelligitur correctio: consolatio: et sustentatio. quasi dicant. virga tua et baculus tuus ipsa me consolata es. Est autem baculus cubitalis: quia in qua mensura messi fuerint remeretur eis. Sed queritur quare hac die penitentes in ecclesia introducantur. Respondeo in quinta feria de creatis pisces et volucres. pisces in aquis reliquit. volucres in aera leuauit. Juxta illud. Magne deus potentie qui ex aquis et cetera parti remittit gurgiti. scilicet pisces. partim leuatis in aera. scilicet volucres. Per pisces intelligitur cupidi auari et luxuriosi: qui in fluxu cupiditatum huius mundi delectantur. Volucres sunt spirituales qui in spiritalem conuersationem quasi in aera leuantur. Penitentes igitur in quinta feria introducantur. et quasi segregati a malis et ab huius mundi deliciis in celis animo conuersantur. Preterea in fine quante eratis quam hec quinta feria significat. Iohannes baptista penitentiam predicauit: et dominus noster venit in mundum peccata absolvens. prout in prima huius diei oratione dicitur. Rursus in hac die institutum est sacramentum sacramentorum. scilicet corporis et sanguinis domini: cui dominus vetus finiuit testamentum et nouum inchoans. panes et vi-

num in corpus et sanguinem suum transubstantiauit. quod est sacramentum misericordie: quia ergo christus solus de misericordia crimina tollit. ut premissum est. ideo penitentes hac die reconciliantur: quia hac die misericordie consecrauit sacramentum. et inde est q. missa huius diei sollemniter cantatur. ut ibi dicitur. Adertur igitur hac die que tota in remissionem peccatorum consecrata est. penitentes reconciliantur ad percipienda corporis et sanguinis domini sacramenta. Decuit itaque hoc sacramentum sacramentorum in fine institui quarte ferie adueniente sexta feria. eo q. in fine quarte eratis et in primordio sette leti finem et euangelium sumpsit exordium propterea hac die absoluitur quia in ea die christus fuit captus et ligatus q. ligatio absolutionis nostrae operata est. Hac et die christus lauit pedes discipulorum suorum: et pedes et affectus nostros lauet. id est soluet a peccatis. Forma vero reconciliationis est hec. Exit pontifex ad ianuas patentes ecclesie ubi iacentes penitentes prostrati in terra. et os vice christi vocat ad timorem domini. dicens ter venite re. re. filij audite me. timorem domini docebo vos. hanc esse christi vocem probat ti. psalmi. xxviii. de quo sumitur qui talis est psalmus dauid cum mutauit vultum suum coram abimalech. abimalech interpretatur patris mei regnum: per quem iudeos accipit coram quibus verus dauid mutauit vultum suum. id est sacrificandi ritum. et ferebatur in manibus quando panem et vinum dedit discipulis dicens. hoc est corpus meum. et hic est sanguis meus. quod quidem hodie factus est. Dicens ergo pontifex vicarius ihesu christi. Venite penitentes. Inuitat ad corpus sanguinis q. conuiuium. proinde pro eis orat. genua flexit. eos ammonet. eosq. reconcilians in ecclesiam introducit. Illud etiam notabile est q. vndique ianue ecclesie patent. ad notandum venientes ab austro vel ab aquilone. id est iustos et peccatores quando accedant ad misericordiam non esse prohibendos: et a pascha in antea patebunt. eo q. in octaua nostre resurrectionis nullum erit improprium peccatorum electis. Illud quoque notabis q. penitentes in ecclesia recepti crines et barba quam nutrierat depouunt. et se vestes mundas et cultiores depouunt penitentialibus induunt: a Ioseph capientes exemplum qui de carcere ductus tonsus est. et lotus et vestibus decoratus. per hoc quoque innuitur q. deponentes multitudinem peccatorum induunt vestimenta virtutum.

De quinta feria rubrica.

Ac etiam quia
 a secundo loco triptitum o
 leum consecratur quoniam
 hodie agnus dei ad vespere
 ram immolabatur. de cuius

sanguine uterque postea et super liniare domo
 rum in quibus erat edendus lineabatur: ut hoc
 signo viso exterminator egypti domus sacri co
 niuii preteriret intactas. in quo prefiguratum
 est. quod si frontibus nostris unctione crismatis
 quasi sanguine christi qui vinctus interpreta
 tur signum crucis imprimitur. dyabolus in do
 mibus animarum nostrarum nullam nocen
 di habet potestatem. Recte ergo qua die illud
 figuratum agebatur: significatum solenniter
 celebratur. Sed dices. Consequens igitur est
 et hac die pueri confirmantur. id est in fronti
 bus crismate sacre signentur. Respondeo san
 cta ecclesia illum in quo passus est dominus:
 luctui dedicavit. et solennitatis et coniuii gau
 dium in diem tertium quo resurrexit domini
 referant. et tunc deum pro recuperata sa
 lute animarum: que est parata i sexta feria et
 pro futura corporum resurrectione: que dona
 ta est nobis: in ecclesia paschalis agni conui
 uium celebremus. dicentes pascha nostrum i
 molatus est christus itaque epulemur. Sumē
 tes ergo illud vnde postes nostrarum fronti
 um signare debemus rectius ab ipsa significa
 tione usque ad coniuiuium paschale cessamus:
 et tunc submerso pharaone transeuntes per ma
 re rubrum. signantes domos contra extermin
 atorem pascale coniuiuium celebremus. Sed
 dices. Cur itaque in sabbatum crismatis con
 secratio non differtur? Respondeo quod ab hac
 quinta feria usque in vespere sabbati a missa
 rum solenniis vacamus. ipsum autem crisma
 non nisi intra missarum solennia fas est con
 secrari. Sed ante missam baptismum conueit
 celebrari prout sub sabbato sancto dicitur.
 Vel ideo in quinta feria consecratio celebra
 tur: quia christus in quinta fuit vinctus etate.
 nam in quinta venit qui in sexta sanguine co
 secrauit. de cuius unctione dicit daniel. Un
 gatur sanctus sanctorum. et ysaias spiritus do
 mini super me eo quod vixit me. a. e. m. m. et da
 uid vixit te deus. e. t. o. l. precon. t. cuius unc
 tio et tunc cepit cum verbum caro factum est
 cum plenitudo diuinitatis in eo corporaliter
 habitauit. Tunc autem completa est. cum i bap
 tismo super ipsum spiritus sanctus i specie co
 lumbe descendit. Ideoque unctio que hodie co
 ficitur ad vngendum usque ad baptismum dif
 fertur ut significemus spiritum sanctum super

dominum in baptismo visibiliter descendisse.
 et nos in baptismo spiritum sanctum accipere
 Ex his itaque patet vespere sabbati statim post
 baptismum esse confirmandum. et postea ce
 lebretur paschale coniuiuium. et quod quibusdam
 placet saltem in paucis esse tunc confirmatio
 nis misterium inchoandum. Quia igitur d
 triplex oleo mentio facta est notandus est: quod
 triplex sacramentum ex eadem substantia fit
 olei. ad ostendendum quod licet unus sit spiritus
 sanctus. multiformis est tamen secundum do
 na sua. Unde apostolus. i. ad corinthi. xii. Alij
 per spiritum datur sermo sapientie. alij sermo
 scientie. alij fides. alij gratia sanitatus et cetera.
 hoc triplici oleo coaptamur quod inde apparebit
 si olei triplicem proprietatem attendamus. O
 lea enim ut dicit psalmista. est arbor pacis insi
 gnis pinguedo cuius valet ad reficiendos ar
 tus lassos et infirmos. et est pabulum luminis
 Quod est arbor pacis. refertur ad oleum cris
 matum. quod pabulum est luminis refertur ad
 oleum cathecuminozum. quod artus lassos et in
 firmos reficit ad oleum infirmorum. Nec igitur
 tur tria precedentibus verbis apostoli coaptat
 tur. Siquidem in multitudine pacis esse vide
 tur qui dulcedinem in terne suauitatis gusta
 uit. sicut dicit psalmista. Gustate et videte quo
 niam suavis est dominus Saporez huius dul
 cedinis senserat ille qui dicebat: gratia dei super
 id quod super. i. corinthi. xv. c. Nec gratia est donus
 sapientie. que intelligitur per pacis oleum. Ue
 rum quia hunc saporem libenter in alium de
 riuat vir fidelis: ideo alij datur sermo scien
 tie. Scientia enim est doctrina qua fidelis ali
 orum verbo. vel ad minus exemplo instruitur
 qui per balsamum intelligitur. et quia aposto
 lus in hoc laborauit. ideo cum dixisset. gra
 tia dei sum id quod sum. statim subiunxit. et
 gratia dei in me vacua non fuit. Nec duo si
 mul coniuncta. scilicet oleum et balsamum. id
 est dulcor sapientie. et odor doctrine. perfectum
 faciunt seruientem que duo. scilicet sapientia
 et doctrina ad oleum crismatum pertinent.
 Ad oleum vero cathecuminozum pertinet fi
 des que mentem illuminat. sicut oleum lumē
 prestat. Fides enim valet ad duo. scilicet ad pur
 gamentum et tutamen. purgat preterita vicia.
 et tutam prestat contra futura. sicut verba co
 secrationis huius olei manifeste ostendunt. quod
 inferius exponitur. Ad oleum infirmorum
 pertinet gratia sanitarum. id est sanitas corpo
 ris et mentis. Valet enim contra vtrumque egri
 tudinem: sicut ex verbis benedictionis ipsius
 liquet. Quare autem infirmi et cathecumini
 inunguntur et de unctionibus que fiunt ex b

triplici oleo: dictum est in prima parte sub tit. de unctionibus. Sequitur vide de ipsorum oleorum consecrationibus. et primo de infirmorum. secundo de oleo crismato. tertio de oleo sancto. Primo ergo de oleo infirmorum dicendum est. nam illud prius est consecratum quam crismatum et sanctum. Et est ratio quia illius sacramentum prius fuit tempore quam crisma ti vel sancti. Nam dominus discipulos suos docuit infirmos ungere. sicut in euangelio dicitur. oleo ungebant infirmos et curabantur. Et Iacobus apostolus ait. infirmatur quis et sequitur. Oleum vero crismatum et sanctum scilicet cathecuminozum. ab ecclesia instituta sunt. licet et in veteri testamento aliqua de utroque habeatur similitudo. Ibi namque duplex oleum invenitur. unum videlicet crisma quo ungebantur reges. Precepit enim dominus moysi ut conficeret crisma quo ungeret tabernaculum in dedicatione templi. et archam testamenti aaron. reges et sacerdotes et filios eius dicens. sument aromata prima et oleum. In quo est quod unctione crismatis ecclesias et calices consecramus. reges etiam et pontifices unguimus. Moyses tamen oleo materiali non legitur unctionus. sed solum spirituali sicut et christus. Oleum etiam sanctum a lege sumpsit exordium quo reges tantum et sacerdotes ungebantur. Alii dicunt quod oleum infirmorum apostoli instituerunt. qui cum illo egrotos ungebant. Oleum vero crismatum et cathecuminozum apostolici viri constituerunt. et ideo consecratio olei infirmorum prior est tempore quam crismati. et etiam quam olei sancti: quia prior et maior et venerabilior est doctrina apostolorum quam papae. Huius autem olei consecratio non habet tale principium quale alia habent: quia non dicitur in eo dominus vobiscum. nec oremus. nec sursum corda. nec aliquid huiusmodi. nec etiam talem habet finem qualem in aliis consecrationibus dicimus. ut infra dicitur. scilicet per dominum nostrum ihesum christum et. vel per eum qui venturus est iudicare vivos et mortuos. sed sic clauditur. In nomine domini ihesu christi. Et est ratio: quia benedictio ipsius olei sancti non est officium per se. sed est embolismus precedentis officii. quod apparet: quia cum ponatur ante illud verbum canonis per quem hec omnia domine bona semper creas. statim benedictione ipsa finita subiungitur. per quem hec omnia et. Et sic est embolismus idest adiectio precedentis officii. scilicet illius orationis. Nobis quoque peccatoribus ubi pro penitentibus oratur. Est enim duplex embolismus. prout dictum est in quarta parte sub tit.

de silentio post orationem dominicam. Sed quare consecratio huius olei canoni addicitur. Respondeo primo ibi rationabiliter oleum morientium conficitur. ubi mors domini consummatur. ut sicut mors domini destruxit mortis auctorem. sic gratia que per unctionem morienti confertur. destruat peccata que sunt causa mortis. Secundo duo sunt de quibus in hoc officio agitur. scilicet immolatio christi. et immolatio ecclesie. immolatio christi fuit in cruce. immolatio ecclesie fit cum peccatum moritur. De immolatione christi fit mentio in introitu. Nos autem gloriari. et specialiter in canone de immolatione ecclesie fit mentio in epistola ubi dicitur. Si nosmetipsos iudicemus: non erigimur iudicari. Sunt etiam et alia duo scilicet infirmitas et medicina. infirmitas ex peccatis sepe provenit. medicina de gratia dei. de infirmitatibus ait paulus in epistola. qui indigne manducat et bibit corpus et sanguinem domini. iudicium sibi manducat et bibit non digne iudicans corpus domini. ideo iter nos multi infirmi et imbecilles et dormiunt multi. De medicina dicit Iacobus. infirmatur quis et vobis indicat presbyteros ecclesie et orent super eum ungentes eum oleo in nomine domini. et oratio fidei saluabit infirmum. et alleviabit eum dominus. et si in peccatis sit dimittuntur ei. Si igitur propterea infirmabantur: quia manducant corpus domini indigne. et gratia spiritus sancti quam significat hec unctio eos saluat. merito consecrationi corporis domini ad iicitur consecratio huius olei. Per passionem enim domini cuius commemoratio fit in consecratione corporis prostratus est dyabolus. et gratia spiritus sancti cuius signum est unctio dyaboli arma. id est peccata quotidiana tolluntur. Tertio ideo consecratio olei infirmorum consecrationi corporis christi adiungitur: quia novissima oratio consecrationis corporis christi ex voto penitentium fit. congrue igitur sub ea consecratur oleum pro penitentibus: ubi eorum sacrificia domino offeruntur. Consequenter attendamus aliqua verba consecrationis huius olei infirmorum. dicitur enim ibi sic. Emitte spiritum tuum pacitum in hanc pinguedinem olei. Neque non sine causa ponitur ibi pacitum: quod patet si triplicis olei efficaciam attendamus. Oleum sanctum precipit sine in exorcismo olei sancti videlicet cathecuminozum precipitur. dyabolo. ut recedat a cathecumino qui adhuc reputatur mortuus quousque non est baptizatus. oleum crismale iam viuentes sanctificat. oleum infirmorum sauciatas medelam prestat: quia vero egritudine sequitur dolor. unde in eadem consecratione olei

infirmorum dicitur ad euacuandum omnes dolores et omnem egritudinem sequiturque dolorum consolatio. ideo recte ponitur ibi paracleti quod interpretatur consolator. In mortuo autem qui dolorem non sentit. non sequitur consolatio: sed nec sanus et sanctificatus: quia in eo non est infirmitas ex qua dolor indiget consolatore. Circa oblationem eiusdem olei infirmorum notandum est. quod in ordinario ita scribitur offeratur pontifici oleum quod offerunt populi antequam dicatur. per quid hec omnia semper omne bona creas. Nempe hoc in ego. xxiij. c. prescriptum est ubi dicitur moysi quod accipiat a populo oleum oliuorum purissimum. Oleum siquidem cum offeritur a populo trium liquorum est: sed per benedictionem fit sacramentum. Distice autem hec oblatio sine amministratio significat. quod populus debet clero spiritualia ministrare. spiritualia ministrati ei. Unde apostolus. Si seminauimus vobis spiritualia non est magnus vestra carnalia mercedemus. Consecrat autem oleum episcopus cum omnibus sacerdotibus et assistantibus: quia hoc sacramentum fuit a Christi discipulis institutum. vel tractum est ab antiqua consuetudine qua consueuerat ecclesia primitiua simul cum pontifice verbis et manibus corpus Christi conficere. forte ad testimonium prout hodie in missa de ordinibus cum ordinatorum faciunt ordinati. Nam et summus pontifex quotiens diuina celebrat sacerdotes et assistantes verbis et manibus cum eo consecrat. Et quod etiam dictum est hoc olei consecratio est embolismus canonis. ideoque ea tota sicut et canonem faciunt sacerdotes cum eo dicit. In perficit officium episcopus versus ad illud locum par dicitur sit semper vobiscum. et clerici respondit et cum spiritu tuo. et tunc tacet et solus episcopus coicat. Secundo videndum restat de oleo crismali. Sabianus enim et papa statuit hac die singulis annis debet confici crisma: quod nouum est sacramentum. et ideo spiritus est in nouum dicitur. et verum consecratur. Ista et ab apostolis eorumque successoribus accepit. a cunctisque tenenda mandauit. Circa quod sciendum quod crisma conficitur ex balsamo et oleo per mysticam rationem. quoniam oleum nitorem consecratione designat. iuxta illud euangelij. prudenter virgines acceperunt oleum et. per balsamum vero ex primis odor fame. per quod in libro sapientie dicitur. Sic balsamum aromatizans dedit odorem. Oleum quoque quod lucet addit balsamum quod redolet: quod fide operante per dilectionem lucere et bona fama redolere ad honorem dei. et ad utilitatem primi debemus. Odor et balsami in oleo bona facit operationes. longeque late diffusam gratia spiritus sancti coopante demoustrat. Secundo addit oleo balsamum ad significandum quod in vultu Christi resplenduit celestis nitorem. et gratia excellens quam in aliis. Nam et Hieronymus ait virgo de virgine natus. quod non ex voluptate carnis neque

ex voluntate viri: sed ex voluntate dei natus est. nisi habuisset in vultu oculisque quoddam desiderium: nisi quod esset statim cum ignem desiderio secuti fuissent apostoli: nec quod venerat ad eum comprehendendum corruissent. Iste nitorem operante dei gratia. vultus electorum exhilarat. ut dicitur cum magis dilectione imitetur. Cum in prefiguratione quod catat in consecratione crismatis dicitur. Dauid propheticum spiritu gratie tue sancta pernoctas. vultus nostros in oleo exhilarados esse catavit. et paulo post hoc olei unctio vultus nostros iocundos efficit ac serenos. Vultus nostri sunt opere nostrorum manifestatio. Tertio quoque balsamum oleo addit: ut omnes qui ex eo uncti fuerint operante gratia spiritus sancti: conuersati omni doctrinam iungere nitantur. Et hec duo. scilicet vita et doctrina sunt coniecta in vii. domus. per quod crismalis unctio fit. nam sapia ad vitam intelletus ad doctrinam. consilium etiam ad doctrinam. fortis et tudio ad vitam. scientia ad doctrinam. pietas ad vitam. et timor ad vitam refertur. Doctrina autem per balsamum intelletus et promissus est. Crisma grece dicitur unctio latine: quod est domino nomen accomodauit. Nam Christus a crismate dicitur. i. unctus. prout dictum est in perhemio sede patris. Consecrat autem crisma in eo loco ubi consueuimus dare pacem sicut et oleum sanctum. et hoc ideo ut pax et concordia per unctionem crismatis regnet in nobis. Crismate et unctione et donis spiritus sancti repleti. deo et hominibus pacifice mur: quod in malivolam animam non introibit sapia. hoc quod crisma officium per se quod ideo a sursum corda. et finis per omnem nostrum quod viuunt et regnat. prout et ad eos qui surrexerunt et viuunt cum Christo. Sane per quod solus pontifex coicauit. ut promissum est. ipse vadit sedet super sedem suam. et tunc. xij. presbyteri pati. xij. apostolos significantes. et alij clerici discipulos signantes descendunt in sacrarium ad apportandum solennitatem oleum crismale quam sanctum sine cathecuminoz hoc modo. Precedunt namque duo luminaria. et sequuntur due cruces et in eorum medio unum acolitus ferens apostollam cum oleo fuso crismali: subsequuntur duo theuribula. et in eorum medio alius acolitus ferens aliam apostollam cum oleo fuso sancto. Subsequuntur orationes in libro euangelij ferens. deinde dicti presbyteri et alij clerici bini sequuntur versus perueniunt ad gradus ante altare. Nempe duo luminaria sunt lex et propheta: que nobis saluatorem prenuunt auerunt. duo cruces sunt duo martyria sine sanguine scilicet mortificatio corporis proprii quod est crux a sinistris. et compassio. primi: quod est crux a dextris. Iste has ferens oleum futurum crismale quo inunguntur pugnatorez qui debent esse parati ad martyrium. et semper duplici martyrio debent se affligere. Crucem a sinistris habebat ille qui dicebat. i. ad corinthios. ix. c. Castigo corpus meum et in seruitutem redigo. Crucem a

detris habebat idem qui dicebat. ij. corinthi.
 xi. Quis infirmatur et ego non infirmor. Quis
 scandalizatur et ego non vroz. Duo thuribula
 sunt duplex genus orationis. scilicet oratio p
 remouendis malis. et oratio pro adipiscendis
 bonis. hec duo notat psalmista cum dicit. Ex
 audi deus orationem meam. scilicet que est p
 adipiscendis bonis. et ne despereris depreca
 tionem meam. scilicet que est promouendis
 malis. Inter duo thuribula fertur oleum futu
 rum cathecuminozum: quia pro cathecumis
 est orandum. et eos orare oportet. vt ad robur
 quod per oleum crismale significatur valeat p
 uenire. Inde euangelium sequitur quia in eo
 totius boni nostri est consumatio. presbyteri
 et alij bini sequuntur quasi dicunt sponse can
 t. i. Trabe me post te et curremus in odorem
 vngentozum tuorum. Potest etiam dici q
 ampulla cum oleo futuro cathecuminozum:
 humanitatem christi significat plenam spiri
 tu sancto. duo luminaria. duo cruces. et duo
 thuribula: sunt lex et prophete. que predixerit
 christum et dominum esse venturum. Sequis
 vero euangelium affirmat q lex et prophete p
 dixerit presbyteri et clerici bini. et bini sunt tes
 tes crismalis misterij. Hi sunt apostoli bini ad
 predicationis officium destinati cooperato
 res et testes christi. Tantus istorum. scilicet. o
 redemptor. predicationem et orationem apo
 stolorum significat. ampulla quoq in singulos
 ordines ad altare defertur. per quod innuitur
 q dominus in corpore suo ante passionem of
 ficia septem ordinum adimplexit. Premisi
 mus deductio olei crismalis et sancti siue ca
 thecuminozum de sacrario vsq ad sanctuariu.
 nunc dicamus de eadem vsq ad episcopum.
 Postq enim predicta processio venit ad san
 ctuariu tunc ante altare ad orientem ordia
 te se disponunt. hostiarij. lectores. exorciste. et
 acoliti. ita q sextum locum obtinet subdyaco
 nus. qui illa die legit epistolam. et post omnes
 est acolitus cum ampulla. ita q oēs sunt sub
 vmbaculo sub quo ampulla delata est a sac
 rio. que defertur de vno ad alterum per quan
 dam connerionem sindonis albe. qua ex par
 te velata est ampulla quousq perueniat ad e
 piscopum. ita vt a medio sursum videre possit.
 Nempe in connerione sindonis connerio in
 telligitur caritatis. Ampulla christi est. vel am
 pulla cum crismate corpus domini ex virgine
 Maria assumptum cum diuinitate. s. christus
 viuum esse significat. premissum ordinez que
 dam ecclesie seruant. Est et alius ordo quez
 et alie seruant. Nam fertur ampulla cooperta
 sindone alba in sinistro brachio portantes am

pullam precedit lumen. et antecedunt duo sa
 cerdotes vnus cum thuribulo. alius cum cru
 ce. et in medio eorum dyaconus cum libro euā
 gelij. et super capita eorum fertur vmbaculu
 seu pallium. et duo antecedunt cantando. In
 quo facto representatur processio quam fece
 runt filij israel. tendentes per desertum ad ter
 ram promissionis. quoniam sindon est archa.
 ampulla vna: lumen precedens ampullam co
 lumna ignis que precedebat populum: sacer
 dos cum thuribulo. aaron cum thuribulo. nu
 mer. xxiij. c. sacerdos cum cruce. Josue cum sce
 ptro. dyaconus cum libro euangelij. Moyse
 cum libro legis. vmbaculum est tabernaculu
 vel nubes lucidissima que filios israel obum
 bravit: qui cantantes precedunt letitiam eoz
 significant. qui ad terram promissionis transi
 erunt: vel duo catōres sunt predicatorēs: duo
 precepta caritatis annunciantes. Nec autem
 omnia in figura contingebant illis. In hoc e
 tiam facto representatur processio christi et ec
 clesie: tendentes de hoc mundo ad patriam.
 Nepe ampulla est christus. sindon alba ē san
 cta conuersatio eius. In sinistro brachio tene
 tur quia hec omnia i hac vita que per sinistru
 significatur acta sunt. vel quia conuersatus ē
 in vita presenti: lumen precedens est Joānes
 qui fuit lucerna ardēs. dyaconus i medio du
 ozum sacerdotum. est christus in medio moy
 si et helye. duo precedentes cum lumine. sunt
 discipuli quos binos misit ante faciem suam.
 Ampulla fertur cooperta vsq ad altare. et tūc
 discooperitur: quia christus quasi coopertus
 fuit vsq ad passionem. Nam pene ab omni
 bus eius conuersatio sancta dicebatur. sed in
 passione fuit nudus hominuz repuratione: qz
 qui paucis diebus ante dixerant. Benedict⁹
 qui venit in nomine domini. clamauerūt cru
 cifige. crucifige eum. Quidam tamen priusq
 ad altare perueniant ampullam mediam coo
 perunt. et mediam nudā ad altare produciunt
 quia christus ante passionem modo latuit. vt
 cum fugit in egyptum. et cum inter cognatos
 querebatur. et cum parentibus subiciebatur:
 modo se palam exhibuit. vt cum predicauit vl
 tra hominem dicens. Ego et pater vnus sum.
 et cum miracula fecit. in quibus virtutem sue
 diuinitatis ostendit. Ampulla statim postquā
 benedicta fuit ex parte cooperta. et ex parte dis
 cooperta. vt allata fuerat. saluatur ab episco
 po et presbyteris: quia christus postq transiit
 ad altare crucis. idest ad imolationem et se ob
 tulit deo patri. sicut ampulla ad consecrationem
 episcopi. aliq parte coop⁹ suū nudū monstrauit
 vt thome et alijs discipul⁹ quos voluit esse testē

sue resurrectionis. alijs vero inuisibilis fuit. Vel ideo pro parte nuda. et pro parte discooperta salutatur: quia christus in humanitate manifestus. et in diuinitate occultus: ab omnibus veneratur. Saluantur autem ampulle quin / quies ab episcopo: et de quinque vulneribus gratiarum actio christo reddat. Postquam autem ampulla salutata est a ministris altaris coopit: ut a nemine nuda videatur et coopita iter salutatur: quia christus postquam salutauit et manifestauit se discipulis suis. quos voluit suos successores resurrectionis esse testes. ascendit in celum et inuisibilis factus est hominibus. Sed quoniam eius presentiam corporalem non videamus. tamen venerando cum quorundam salutamus: quia et discipuli eum ascendentes in celum adorauerunt. Tandem ampulla in sacrarium deferatur. et christus in celum quem veneramus per fidem donec perueniamus ad ipsum. Ideo sindon munda est eius caro. vel conuersatio immaculata. Sane episcopus ter alarum in ampullas. Primo quia sicut alitius ab interioribus et secretis procedit ad publicum. et vocatur spiritus. sic episcopus per spiritum suum demonstrat spiritum sanctum a patre et filio procedentem in corpore domini habitare. Ampulla enim cum crismate corpus significat cum diuinitate. ampulla vero cum oleo humanitatem plenam spiritu sancto designat. Secundo etiam alarum: quia legitur in euangelio quod dominus insufflauit in discipulos dicens. accipite spiritum. scilicet cetera. hic igitur alitius illam insufflationem significat. ideo autem ter alarum: quia tres persone sunt. et nunquam spiritus sanctus est sine patre et filio a quibus procedit. et a seipso venit. datur autem spiritus sanctus officio sacerdotum: sed non datur ab alijs. sic enim adest virtus spiritus sancti per insufflationem a sacerdote factam in honore et significatione ipsius spiritus sancti. sicut per verba que dicuntur in nomine suo. His peractis cantatur agnus dei et communio. Tercio loco circa oleum sanctum seu cathecuminozum. de cuius deductione premissum est sciendum: quod hec olei benedictio proprium habet officium. Nam per eius exorcismum quod episcopus lenta voce dicit: quasi prefationem inchoat. d. domine nobiscum. Sursum corda. et finitur per eundem dominum nostrum iesum christum qui tecum vivit etc. et in eo loco consecratur ubi dicitur pax domini et cetera. Hoc enim est opus gratie dei ut pacem et concordiam inter nos habeamus et per unctionem pax habeatur. Olea nempe ut dictum est. est arbor pacis insignis: quod per figuratum est in veteri testamento. sicut verba huius consecrationis habet: que sunt hec. Et cum mundi crimina diluuium expiarentur effu-

so. similitudinem futuri muneris demonstras per ramum virentis oliue pacem terre reddi: tam nunciauit. Vnde etiam huius olei unctionio ad duo. scilicet ad purgationem et tutelam. ad purgationem. ut si que dat becumino postquam venit ad scrutinium adhesere macule recedant. Ad tutelam ut dyabolus expulsus redire non audeat verba orationis hoc demonstrant dicendo: si que illis aduersantium spiritum tuum adheserunt macule recedant ad tactum huius sanctificati olei. Nec de purgatione. De tutela sequitur. Nullis spiritualibus nequitijs locus nulla refugis virtutibus facultas. nulla insidijs antibus malis latendi licentia relinquatur. Quia vero dyabolus se dampnandum maxime in futuro iudicio nouit. et inde tremat: ideo exorcismus terminatur per eundem. d. n. i. x. qui vivit. est in. vi. et mor. et. i. per ig. Exorcismus enim est adiuratio. Nam in ea adiuratur dyabolus ut recedat. Item quia hoc oleo perfusi et baptizati spem regni habent: ideo oratio terminatur per eundem dominum nostrum etc.

Terio seriatim

missae huius diei officium proficimus. Sane in persona penitentium cantat ecclesia in principio missae. Nos autem gloria non oportet. Tales enim debent et possunt gloriarum in cruce qui penitentiam perfecte egerint. Et quoniam in hac die institutum est sacramentum sacramentorum ut premissum est: ideo ob solennitatem noui sacrificij. et propter gaudium reconciliationis penitentium cantat ecclesia in missa cantica letitiae. praeter alleluia. et missa solennis dicitur in concentu et ornatu ministrorum sicut in festo natalis christi. Nam hoc festum omnia alia excellit. excepto festo trinitatis. Et videtur quodammodo ecclesia sibi contraria. cum in alijs huius diei horis cantica letitiae recitat. et eas sub breuitate et quasi flebiliter dicat. Sed non est contrarietas: quia alia est causa letitiae. alia est tristitiae: propter memoriam enim passionis est tristitia. propter institutionem vero sacramenti sacramentorum est gaudium. et ideo ex institutione Bonifacii pape cantat ecclesia gloria in excelsis. quia gaudent angeli de conversione penitentium. et in ecclesijs in quibus crisma conficitur. et non in alijs prout quidam dicunt. Ubi enim episcopus presens non est. nec gloria in excelsis dicitur. nec alie solennitates seruantur. ut dicitur quibus et tunc neque slectamus genua. nec orationem super populum dicatur. Epistola vero.

Conuenientibus ꝛc. que est. i. corint. xi. est de modo sumendi cenam domini. Responsoriū ē de crucis siue christi per crucem exalta-
tione. Christus factus est obediens. ꝛ est sexti toni. propter obedientie perfectionem. quoni-
am senarius numerus perfectus est. Euangeli-
um est. Ante diem: Jo. xii. c. ubi sequitur. Cum dilexisset suos Ihesus in fine dilexit eos ꝛ est de dilectione ꝛ humilitate: quia illud sa-
cramentum est dilectionis ꝛ humilitatis. A-
gitur etiam ibi de lotionem pedum: quia domi-
nus precinxit se lintheo. idest humanitate pu-
rissima imittens aquam in peluim. idest grati-
am in corde ꝛ lauit pedes. idest affectus. vēit
autem ad symonem petrum: qui recusauit ex
humilitate tantus. tertia tamen vice obediuit
ꝛ oportuit eum obedire ut haberet partem eius
eo. unde vocatur symon petrus propter obe-
dientiam. Tres ergo sunt cause quare dñs
voluit lauire pedes discipulorum. Primo. p-
pter signum dilectionis. secundo in exemplum
humilitatis. tertio ratione misterij. Quia lotio
pedum designat lotionem effectuum. Puluis
enim adheſerat pedibus apostolorum. idest e-
lario inanis glorie quando dixerant. Domine
in nomine tuo eiicimus demonia. ꝛ quando
conuertebantur plures. vel tristitia quādo nō
conuertebantur homines ad voluntates suā.
Et ideo oportuit lauari huiusmodi affectus
in illo die. ut sic essent mundi toti. Nam p-
die ieiunij dixit dominus. tu autem cum ieiun-
as faciem tuam idest animam vel rationem
tuam laua. idest a peccato mortali munda. Lū-
igitur a principio lauamꝫ nos a peccato mor-
tali. a puluere idest a venialibus debemus ab-
stergi. Hoc autem fit ut digne possimus acci-
pere corpus christi: quod sit perfecta perfecte
penitentia. Et ideo sunt penitentium absolu-
tiones in hac die ut premissum est. Pedum
quoq; lotio significat lotionem. Marie quan-
do lauit lachrymis pedes domini. ideo canta-
tur antiphona illa. Mulier que erat in ciuita-
te peccatrix. Rursus lotio pedum signum ē
remissionis peccatorum. In baptismo namq;
unusquisq; totus abluitur: sed cum in rebꝫ hu-
manis postea uiuitur. utiq; terra calcatur. Ipi
enim humani affectus sine quibus in hac vi-
ta mortali non uiuitur quasi pedes sunt. Qui
ergo non indiget nisi ut pedes lauet. ostendit
omnia peccata sibi eē dimissa: siue quibꝫ hec
vita non ouicitur. Pedes ergo qui sunt vltia
pars corporis lauantur. ad notandꝫ qd iudei
a qua baptismatis in ultimo tempore munda-
buntur. unde ꝛ reliquie israel saluabunt. Qua-
re autem fiat hec lotio ista die supra dictū est.

Et est notandum qd ex omnibus mandatis

dei istud solum dicitur antihonamifice man-
datum: quoniam maiori exhibitione officij
obseruari precepit euz discipulis suis pedes la-
uit dicens. Si ego laui vobis pedes domini
ꝛ magister. ꝛ vos inuicem debetis alter alteri
us pedes lauire. Et etiam cum interdicto ait
petro. Si non laueris tibi pedes ꝛc. Adanda
tum etiam illud de quo dictum est in priorio
sabbato. quod sit a prelati. representat illud qd
christus fecit. Et attende qd ad antiphonas qd
dicuntur dum fit mandatum non dicitur nisi
si vnus versus de vno psalmo: quia alij eiusdē
psalmi non ita conueniunt cum antiphonis.
vel cum his que in ipso mandato sunt. In of-
fertoio ostenduntur premissa duo simul. v-
delicet qd debemus a mortalibus ꝛ venialibꝫ
abstergi: dicendo dextra domini fecit virtutē
abluendo a mortalibus. dextra domini exalta-
uit me abluendo a venialibus. In postcō-
ne domini Ihesus postq; cenauit. Jo. xii. c.
ostenditur humilitas. ꝛ est secundi toni. pro-
pter secundam lotionem a venialibus. Hec
uiter autem notandum est qd huius misse offi-
cium nostre redemptionis continet summam
ꝛ misterium. Nam in euangelio legitur de pe-
dum lotionem. in epistola de corpore xpi ꝛ san-
guine. in introitu d. cruce. in graduali de mor-
te. in offerenda de resurrectione. Nam hec oia
secundū mysticum sensum ex euangelio quod
est caput officij pendunt. Xps quidem euz di-
scipulis cenans. surrexit a cena. vestimenta de-
posuit. lintheo se precinxit. aquam in pelui mi-
sit. ꝛ intercedendum pedes eorum lauit. ꝛ ip-
sos lauire docuit. ꝛ post lotionem iterum fecit
buit. Nempe christus a cena surgere est ab
acubitu patris venire. vestimenta deponere: se
extrinicare. lintheum precingere. formas serui ac-
cipere. aquam in pelui mittere. sanguinē suū
effundere. pedes lauire. peccata remittere. lin-
theo extergere. passionis fide mundare. vesti-
menta resumere. est a mortuis resurgere. ꝛ ves-
tem gloriose carnis induere. recumbere est a-
scendere. ꝛ in dextra dei sedere. Ad hec perti-
nent officia. discipulos docere: est eis spiritus
sanctum mittere. Ueruntamen quia nondum
perfecte credebāt. ideo nō dicitur. Credo. Ecce
breuiter summam redemptionis humane qd
fuit omnibus sufficiens. sed non efficiens. unde
agitur in oratione. Deus a quo ꝛ iudas de
duobus generibus penitentium. vno proficiē-
tium. ut latronis confitentis qui audire meru-
it. Hodie mecum eris in paradiso. ꝛ alio non
proficientium. ut latronis condemnatis. ꝛ iu-
de proditoris qui laqueo se suspēdit. Immo.
papa statuit hac die corpꝫ xpi sub spe pāis res-
uari. ut iirmi ꝛ religiosi qd ē nēcitas cōicadi.

hēant ipsi et propter officium ad implendum.
Nam in duobus diebus sequentibus non co-
ficatur corpus christi. Sanguis vero non
seruatur sub specie vini, propter multa. Primum quod
vinum quod liquidum est, de facili posset ex negligentia
spargi. Secundo quia per calices qui hac die
sumuntur finis veteris legis intelligitur. Unde
secundum Lucam per calicem discipulis et non a-
liis eadem die datum, dominus discipulos de-
signauit. Tercio quia corpus quod seruatur non
est sine sanguine. Quarto quia per hoc quod san-
guis non seruatur ostendit quod vetus sacrificium
debet cessare. Panis namque nouum, vinum ve-
ro vetus designat testamentum. Ad quod or-
dendum dominus cum bibisset inquit. Consum-
matum est. Ergo calix sumitur et panis serua-
tur: eo quod lex finem et euangelium habet initium.
Quinto quia Christus dixit in cena domini. Amen
dico vobis non bibas amodo de hoc genimi-
ne vitis, donec bibam illud in regnum. Non
autem dixit de corpore seu de esu, imo inuenit
quod postea comedit partem piscis assi, et fauim
mellis. Sed non inuenitur quod postea biberit.

Sed nunquid vinum quod in die parasce-
ues cum dominico corpore levato sumitur in al-
tari consecratur et sanguis Christi efficitur, per in-
missionem ipsius corporis in calicem, et per eius
tactum? Super hoc dicunt quidam quod per domini
eam orationem que tunc dicitur fit consecra-
tio siue commutatio vini in sanguinem. Nam gre-
go, assignans causam quare dominica oratio
in die illa a sacerdote dicatur. Dicit quod in pri-
mitiua ecclesia apostoli sola dominica oratio
ne utebantur in consecratione. Nos tamen hoc
non dicimus: quia si hoc iam esset non esset ne-
cesse corpus domini ad diem illum seruari.

Preterea ex his que in canone dominica ora-
tionem precedunt, satis patet quod ad prolatio-
nem ipsius orationis transubstantiatio non fit, et
nullo tempore missa fuit celebrata sine verbis illis.
Hoc est corpus meum et cetera, que sola in principio
nascentis ecclesie proferebatur, ad conficien-
dum ab apostolis qui postmodum orationem do-
minicam superaddiderunt, prout dictum est in
hemio huius partis. Dicimus ergo illud ex hoc
non consecrari, sed sanctificari, differt autem
inter hec. Nam consecratio est consecratione
transubstantiare, sanctificare est ex contactu seu
admixture sacre rei reuerendum et sanctum effi-
ci: ut patet in aqua benedicta cui alia admisce-
retur. Item sanctificatum dicitur quod a tactu
rei sanctificare efficitur magis reuerendum. Si
enim diceretur quod solo contactu vinum et aqua con-
secrarentur, magni inconueniens sequeretur.
Nam sic contingeret calicem non posse lauari, et
milia mille panum a tactu vinius hostie sine

bis posse consecrari, et quod si gutta aqua benedicte
in stagnum vel puteum funderetur aqua illa benedic-
ta perpetuo remaneret et alia plura. Preterea
rea si vinum tactu omni corporis consecraretur
esset contra decretum de con. di. iii. sabbato: quod
prohibet die hac fieri consecrationem. De quo di-
ctum est in quarta parte sub septima particula se-
crete super verba hic est calix. Illud quoque
pretereundum non est: quod romanus pontifex hoc
die remora tabula lateranensis altaris, de qua dic-
tum est in prima parte sub titulo de altaris dedicati-
one, et in secunda parte sub titulo de dyacono in-
fra ipsum altare conficit eucharistiam et sangui-
nem, cum turbulo incensat illud, hoc facto res-
presentans: quia summus pontifex legalis se-
mel in anno ingrediebatur in sancta sanctorum
cum sanguine secum portans thuribulum vini car-
bonibus plenum, prout dictum est in quarta par-
te, et sub tertia parte canonis, sic et secundum ap-
postolum ad hebreos. ix. e. Christus per proprium sangui-
nem introiuit semel in sancta eterna redemptio-
ne inuenta. Peracto missae officio statim iterum
cenandum, id est, dum sacerdos coicat cantatur ve-
spertinum officium: ad ostendendum quod hoc sacra-
mentum, id est, eucharistie institutum fuit in vesperis.
Quia ergo redemptio nostra in vespera mun-
di, id est, in sexta erate seculi facta est, ideo vesper-
tina synaxis, id est, psalmodia siue sollemnitas psal-
morum numero missae continuatur, et sub uni-
ca oratione utrunque officium terminatur, id est, per
Ite missa est, si episcopus adest, vel per benedicamus
propter vespertinam conclusionem. Et quia
ecclesie datus est calix: ideo est prima antipho-
na, Calicem salutaris accipiam: quem dedit
dominus apostolis dicens, Hic est calix novi
testamenti in sanguine meo. Secunda anti-
phona est, cum his qui oderunt pacem eram
pacificus. Patientiam enim quam habet ille qui pa-
ratus est bibere calicem domini: pacem cum omnibus or-
peratur. In alijs tribus rogat se liberari: quia
habita pace pectoris non mouetur homo, pro-
pter tribulationes, et hoc etiam habet a deo, unde
de perit liberari. Antiphona ad magnificat, Le-
uantibus et cetera, est de cena domini.

De mudatione altarium rubrica.

Quarto loco <sup>no-
ta</sup>

dum est quod statim vespertino
finito officio: denudantur al-
taria usque in sabbatum: quod post
modum tertia die cooperiuntur.
Siquidem hec denudatio significat primo
recessum discipulorum domini seu apostolorum.
Unde qui iuxta me erat de lege steterat. Et in

euangelio. Relicto eo oēs fugerūt. Altare namq[ue] xp̄m seu corpus eius significat. vñ de terra altare facietis mihi. Altare de terra facere est incarnationem eius credere vel sperare. Altaris vero vestimenta apostolos seu sanctos dei d[omi]ni signant. quor[um] predicatione xp̄s q̄i quibuscunq[ue] vestimentis adornatur. et per illos magnificatum est nomen eius. Altare igitur vestimentis denudatur: quia fugientibus apostolis xp̄s solus remansit. tertia die cooperitur: quia p[ro] ei[us] resurrectione discipuli ad eū redierunt. Secundo denudatio altaris designat q[uod] xp̄s fuit nudatus in cruce. Cum itaq[ue] nudum altare conspiciamus. illud prophetici ad memoriā retinere camus. Ecce vidimus eum et non est ei spec[ies] neq[ue] decor. et considerauimus eum despectum et nouissimū viro[rum] quod accidit in passionē. Nam antea speciosus p[re] filiis hominū extitit. Fuit quidē d[omi]natus ad colūmā et ad crucē cum diuiserunt sibi milites vestimenta sua. Tercio altaris denudatio significat xp̄m diuinitatis gloria nudatum. vnde ps. De[us] de[us] meus quare dereliquisti me. Quarto designat q[uod] velum templi scissum est. et liber qui signatus erat apertus est. Unde in p[ro]uerbijs. Apta sunt prata et apparuerunt herbe virentes. i. exempla actionum xp̄i que sunt ab eternitate et ducunt ad eternitatem. Et bene dicit apta sunt prata. et apparuerunt herbe virentes. quia ea que magis occulta erant in lege. sicut passio. resurrectio. et ascensio patefacta sunt. In plerisq[ue] locis lauantur altaria vino et aqua. et ramis fricantur: p[re]sertim cū ramis de fauina. Lauantur ergo aqua et vino. ad notandū q[uod] corpus xp̄i quod est v[er]e altare. sanguine et aqua in cruce aspersum est. Nā de ipsius latere exiuit sanguis et aqua per que genus humanum lotū est. Vel vino et aqua lauantur. ad ostendendū q[uod] non Joannis sed suo baptismo fuit baptisatus. scilicet aqua et spiritu sancto. Et lauantur cū psalmo penitentiali. vel cū cantu ad passionē pertinente. Plus autem ibi est de vino q[uam] de aqua ponendū: quia aque multe: ppli multī. sicut in apoc. habetur. per quod significat q[uod] sanguis xp̄i sufficit ad redimendū plures infinitū q[uam] sint redempti. vel vnq[ui]s redimendi.

Rami vero aspersi quibus altare fricatur significat spineā coronā qua xp̄s coronatus ē. vel flagella amara. et dolores et ictus quos in morte sustinuit. Vel lauatō altaris. i. corporis xp̄i cū aqua. significat lachrymas Marie. vñ nū vnguentū. rami eius capillos. Et scias q[uod] q̄ dā hac feria quinta hora iā adu[er]spascente denudant altaria et lauant. alij vero solū denudant. sed in parasceue lauant. quod magis cōgruit rationi. In quibusdā etiā locis pauimentū ecclesie etiā mundatur. per quod pau-

peres xp̄i significantur. prout in prima parte sub ti. de ecclesia dictū est. Pauimentū ergo ecclesie mundat qui pauperibus vel fratribus propter deum pedes lauat. et illis cetera misericordie opa exhibet. Inde est q[uod] parietes domus. quibus vocabulū ecclesie habent. pro eo q[uod] continent ipsam: nō tñ ipsi sed homines sunt ecclesia. et pauimentū est q̄i hominū pedes: pauimentū quoq[ue] mundatur. ad notandū q[uod] a vicis mundari debemus. Statutū est in canonibus de con. vi. iij. non liceat. et c. se. ne hac quinta feria ieiunium soluatur: quia enim domus surgēs de cena lauit discipulor[um] pedes. et iteq[ue] rediit ad cenā. ideo quidā ad instar istius volebant post pranditū pedes alijs abluerē. et iteq[ue] post ablutionē cenare: quod fieri nō debet. Dec dies in plerisq[ue] locis capitulatum vocatur: quia tunc capita infantium qui vngendi sunt lauantur. ne obseruatione quadragiesime sordidata ad vnciones accedant.

Rursus hac die symbolum cōpetentib[us] traditur. propter confines dominice paschalis solennitatem: et qui iam ad dei gratiam percipiendam festinant. fidem quā confitēt[ur] agnoscant. Dec ergo quinta feria in quatuor principaliter priuilegiata est. Primo quia tunc penitentes recipiuntur. secundo in ea namq[ue] nouum testamentum incipit et vetus terminatū fuit. Tercio quia i eo fit olei cōsecratio. Quarto quia in ea sacramentum sacramentorū institutum est.

De die parasceue.

Equitur de parasceue: q[uod] quare sic dicat i phemio se prime p[ar]tis dicit. Sane hac die ecclesia altissimū ielū nū et filitū agit. nullū tam

officiū solēni[us] celebrat: s[ed] hora nona quē ad adorandū crucē nō ad misse officii: quo hec dies caret: s[ed] q̄i ad funeris obsequiū dicendū. Et h[oc] iō q[uod] hora nona mortuo d[omi]no cēturio fact[us] est p[ro] eo fidei n[ost]re. et p[ro]p[ri]is recedentibus licit[us]. Joseph et Nicodemus disponere de funere. et mulierib[us] accedere p[ro]p[ri]is. Dicit autē officii[us] tacita et humili voce. et absq[ue] principio. p[ro]ut in precedentiē ti. dictū est. Super altare vnicat duntaxat tobaccia disponitur per quas syndō qua corpus christi inuolutum fuit significat.

In quibusdā ecclesijs in hora sexta ignis extinguitur. et in nona accenditur: quia tunc sol in sexta lumen abscondit. et in nona redditur. Incipit hoc officium a lectionib[us]: q[uod] in

primitiua ecclesia omnis missa a lectionibus
 inchoabatur. Sed hoc hac die specialiter fit.
 pro eo qz passio dñi hodie celebrata est. in cuius
 memoria ois missa cantatur. et leguntur lec-
 tiones sine titulis: qñ tunc amissimus xpm ca-
 put qui nos illuminat sicut tituli illuminant li-
 bros. Leguntur autē due lectiones: qz pro du-
 obus populis xps passus ē. gētili v3 et hebreo.
 vel pro salute carnis et anime. Una sumpta ē
 ex lege alia ex prophetis: qz xpi passio a prophe-
 tis fuit p̄nunciata. et a lege et patriarchis p̄fi-
 gurata. Abrahā enim carnē xpi figuratiue im-
 molauit: qñ arietē imolauit. Similiter et Abel
 qñ agnū sacrificauit. Unde dñs asimulat⁹ suis
 inquit prophetis. Rursus ideo due lectōes di-
 cuntur: qz sicut in quarta feria mortē nostraz
 duplicē manifestauimus pro qua xps pati ve-
 nerat. ita ad memoriā in parasceue reducim⁹
 suā passionē et nostrā imitationē. Quedā autē
 ecclesie primo leguntur lectionē osee. vi. c. f. i. tri-
 butatione. et secūdo le. exo. xij. c. f. dixit ad mo-
 ysen dñs. et illi naturale ordinē seruant: qz pas-
 sio dñi primo p̄nunciata est a lege. scdo a p̄-
 phetis. In prima quidē est p̄conium resurrec-
 tionis vbi dicitur: post duos dies uiuificabis
 nos. et i die tertia suscitabis nos. In scda mo-
 dus exprimitur passionis. vbi dicitur imolabitqz
 eū vniuersa multitudo ad vesp̄rā. Quedā res-
 ro e conuerso faciunt et mouentur ex eo: quia
 passionē lectioni et lege qñ continuare volunt
 qz in passione quedā verba ponuntur que ex
 illa lectione sumpta sunt. Hos non cōminuet
 ex eo. Continuant ergo passionē lectiōi: quia
 eius est expositio. Et agit de duobus specia-
 liter in officio hodierno. s. de passione xpi et d
 passione ecclesie: que est illius imitatio: sic dñe
 Petrus xps passus est pro nobis et. Nec siqz
 de duo in lectione exo. cōmemorantur vbi di-
 citur. Erit autē agnus sine macula mascul⁹ an-
 niculus. iuxta hunc ritū tolleris et edū. Agnus
 est corpus xpi imaculatū. edus ē ecclesia que
 nos sumus qui peccatores sumus passio xpi
 celebrata est in eius imolatiōe nostra celebra-
 tur in vicioz mortificatione. In lectione osee
 manifeste agitur de passione christi et eius ef-
 fectus: vbi dicitur. Venite reuertamur ad dñm
 qz ip̄e cepit et sanabit nos: percutiet et curabit
 nos. Viuificabit nos post duos dies. et in die
 tertia suscitabit nos: et viuem⁹ i cōspectu ei⁹.
 osee. vi. c. Quod Jeronimus sic exponit. Per-
 cutiet dñs et sanabit nos: qz quē diligit corpi
 p̄t et castigat. v. q. v. non osculatur. Viuifica-
 bit nos post. d. d. et in. d. t. f. n. qz tertia die risur-
 gens a mortuis oē genus humanū suscitauit
 et curauit. Et cū nos viuificauerit et suscitauerit
 in conspectu eius viuemus. Ibi ergo loqui

tur propheta de tribus diebus quibus dñs fu-
 it in sepulchro. cū dicitur uiuificabit nos post
 d. d. et in. t. d. f. n. nos. i. post duos dies sepultus
 veniet nobis qñ imber temperans et serotinus
 terre. et dabit gratiā in cipientē et subsequētē.

Sequitur tractus. Dñe exaudiui auditionē
 Abacuc. xl. c. et qz dicit versus. In medio ouo-
 rū animalium cognosceris. ad litterā intelli-
 gitur. s. in p̄sepe bouis et asini. Unde ysa. cognos-
 uit bos possessorem suū et asinus p̄sepe do-
 mini sui. vel in medio duoz latronū. vel in me-
 dio duoz populoz. Secūda lectio est de exo.
 ut habetur ibi. Os non cōfringeris ex eo. hoc
 cōpletū est qñ frugerunt duoz latronū crura.
 venientes autē ad ihesum immenerunt eū mor-
 tuū. et non frugerunt eius crura. Allegorice ve-
 ro in eo nō sunt fracta crura. i. virtutes et ma-
 xime patientia. Unde ysa. Dedi facies meā sic
 petram durissimā. et scio quia non confundar
 per crura enim intelliguntur itinera de quib⁹
 in cātico Abacuc. Incurnati sunt colles mun-
 di. i. homines excelsi per intelligentiā ab itine-
 ribus eternitatis eius. i. exemplo actionū ip̄i⁹
 que ducunt ad eternitatē tanqz colline imo-
 biles. i. argenteę propter eloquentiā que fun-
 date sunt super bases argenteas vel aureas. i.
 rationes immobiles eterne sapientie. Secun-
 tur tractus de passione dñi: qz tunc luget ec-
 clesia valde. et sunt duo tractus ad intentiōem
 maioris luctus. s. pro peccatis que cōmittim⁹
 et pro penis quas patimur. et pro incolatu qz p
 longatur. Nec cantatur graduale cū tractus: s.
 solum tractus prout dictum est in quarta fe-
 ria. et in q̄ta parte sub ti. de tractu. Duo ḡ tra-
 ctus dicuntur. Primus. s. Domine audiri. et est
 in quibusdam ecclesiis quatuor versum. alter
 plurium. Tractus quatuor versuum significat
 qz per xpi passionem redimitur homo qui ex
 quatuor elementis constat. Unde xps nec in
 celo nec in terra crucifixus est. sed i medio. i. i
 aere. Fecit enim pacem inter celestia et terres-
 tria: qñ erat inuicitiā inter hominem et ho-
 minē. sed maior inter angelum et hominem. et
 maxima inter deum et hominem. Ip̄e enī xps
 omnia pacificauit in cruce: qñ fecit vtraz v-
 num: cum sit lapis angularis. Adhuc per qua-
 tuor versus tractus significatur quatuor par-
 tes crucis. Secūdus vero tractus. s. Eripe me.
 prolixior est et representat magnum bellū da-
 uid cum golya. et christus noster dauid hodie
 magnū golyā. i. dyabolū debellauit. Rursus iō
 tract⁹ ē lōg⁹: qz h qd nobis p̄missū ē i lectōe
 osee. vbi dicit p⁹ duos dies suscitabit nos. debe-
 m⁹ reticē et i spe. Itē i fo tractu pōit. Obūbra-
 sti caput meū i die belli: qz n̄ tū i alio tpe: s. et
 i die passiois diuinitas a passioe p̄m̄isit inuinitis

imo in passione xps hō ita protectus est. gratia diuinitatis. ut hostes superaret qui superari videbatur. Quod i autē ecclesie cantant fm tractū. Qui habitat i adiutorio altissimi: quia xps a dyabolo primū latenter tentatus est velut a dracone latitāte in petra. postea in passione tanq̃ a leoni forti acriter vexatus est: qđ notatur per illū versum. Super a pīdē z basili scū. Sequitur euāgelii siue passio. Egressus est. Jo. xiii. c. quod dicitur hac die. qz ipse infuit crucifixioni. z iuxta crucē stetit secur⁹ aliis fugientibus: qz notus erat pontifici. Qz igr hac die passio dñi oculis nostris representat. merito eius testimoniū legitur qui vidit z testimonium perhibuit z scimus qz testimoniū eius ver⁹ est. Præterea ipse posterius scripsit euāgelium: quare merito posterius legitur. et qz ibi manifesti sunt sacra. Unde ibi dicit. Os non cōminuetis ex eo. Itē illud. Un⁹ militum latus eius aperuit: z continuo exiuit sanguis z aqua. Legitur autē hac die passio super nudum pulpitem. Primo ad memorādū qz super nudum crucis paribulum nudus fuit positus ipse xps. Secdo ad notandū qz Joannes per quā passio legitur relicta syndone nudus profugit a iudeis. Tertio ad representandū qz sicut xpo in cruce pendente ipsius secreta non tam cordis q̃ corporis nuda omnib⁹ assistantibus apparuerunt. ita z velo templi per medium scisso oīa templi intima nuda remanserunt. Legitur etiā nudis pedibus. ut cū afflicto pro nobis nos affligi debere monstrem⁹.

In quibusdā vero ecclesijs syndonē seu terforia vel vestes altari nudato supponunt vsqz dñi passio legatur. cū vero peruenitur ad locū illum. Diuiserunt sibi vestimenta mea zē. tunc duo subdyaconi syndonē illā vel terforia tollunt. representantes historiā: qz quatuor milites xpm crucifigentes vestem xpi subtrulerūt: z subdyaconi q̃i fortune pannos subtrahunt. ad notandū qz Joannes qui cum dño vsqz ad crucē perseverauit: postea more furis se occultauit. z nudus effugit.

In quibusdā tamen locis vna veste sublata altera super altari remanet ad significandū qz vestis dñi inconsutillis non fuit scissa vel partita: sed forte sup eā missa contingit integra vni militi. ad significandū qz ecclesie vnitas nunq̃ potuit a cismatice vel hereticis scindi qz non est sapientia cōtra do minū. xvi. q. vii. sicut. Quod vero dicit i passione exiuit in eū qui dicitur caluarie locus.

Nota qz sicut legitur in historijs. caluarie est proprie os capitis humani nudū. Inde dictus est locus ille mons caluarie. siue caluarius vbi rei decollabatur. z vbi multa capitū ossa erāt dispersa. Qz vero xps in cruce pendens proli

re orauit. decantans enim decē psalmos. s. deus meus respice in me vsqz ad. In te domine speravi cū peruenisset ad locū illum. In manus tuas dñe. illo dicto emisit spm. ideo z nos postq̃ recitata est passio eius ofones dicimus. ad notandū qz qñ ab inimicis persequimur semper ad orationē est recurrendum. iste tamen est insolitus mos orandi. Nam in alijs diebus ante euāgelii orationes dicunt. z in eaz principijs dicitur. Dñs vobiscū q̃ est. pprie vox z sacerdotis officii: quod non fit in istis: qz sacerdos z dñs noster occiditur. Orauit autē xps pro tribus. Primo pro se dicens. pater clarifica filiū tuū. secundo pro suis dicēs. Pater quos dedisti mihi pro eis rogo. tertio pro illis qui in eum credituri erant dicēs. Pater non tñ pro illis rogo: sed pro illis qui credituri sunt in me. Et ex hoc videtur qz non debemus rogare pro eis quos scim⁹ non esse saluandos. nec pro illis qui in inferno remanserunt. nec pro iuda qui desperauit: sed oramus pro nobis z omni gradu ecclesie. z p neophytis. z pro gentilibus. pro iudeis. pro hereticis. z cismaticis. ut xps gratiā suā in eis fundat. z ad fidē conuertat. Xps enim orauit pro inimicis z amicis. ideo ecclesia stanti similiter orat pro omnibus. Sane ecclesia pro his orās flectit genua in orationibus: ut per habitū corporis deuotionē z mentis humilitatez ostendat. insinuans etiā qz i noīe ihesu omne genu flectendū est: qñ oēs nationes sibi genua curuant: nisi qñ pro iudeis oratur: qz enim ipsi illuserunt dño flectis genibus dicentes propheta nobis xpe quis est qui te percussit: z ideo in detestationē huius illusionis ecclesia p eis orans genua nō flectit: ut vitet opa simulata.

Præterea: qz eoz cecitas nulla poterit oratione depelli donec plenitudo gentiū subtraherit: ideo non est pro ipsis vehementer orandum: nec genua flectenda. Est tamen ut cūqz orandum: qz futur⁹ est ut qui est exaltatus in cruce oīa trahat ad se. Sed z in orationibus pro iudeis z paganis. non respondetur amen ut qui dam dixerunt. z hoc ideo: qz cū illi sint extra collegiū siue corpus ecclesie: fidelū popul⁹ nō ostendit affectum suū ad eos. Juxta illud apostoli ad corinthi. i. Quid mihi dñs qui foris scindicare: extra de sacra vnc. c. i. per amen aut affectus exprimitur. Præterea licet pro illis oratur: ut eoz duricia conuertatur: qz tñ hoc impleri non poterit vsqz circa finē seculi. apostolo testante qui dicit. Donec plenitudo gentiū introierit z oīs israel saluus fiat. ideo ad orationes pro illis non respondet amen. Verumtamen recte intuenti nihil interest quo ad hoc inter illas z alias orationes. imo ita respondet

ad illas amen sicut et ad alias orationes, p alijs
is statibus: quod sic ostēdit. Pro quolibet sta
tu bis pferat oremus, sed quod sub primo oze
mus ante flectamus genua dicat non est oio
sed adhortatio ut oremus: siue pfatio seu mo
nitio exprimens, quid siue pro quo sit in seqn
ti oratione orandū. Unde sub tono pfatōis
non orationis dicitur, ideoq; pro nullo statu
post pfationē respondet amen, sicut nunq;
fit post aliquam pfationem: licet etiam ibi
ponatur per xps dominiū nostrū, sicut pater i
quotidiana misse pfatione. Qd autē secūdo
oremus dicitur oratio est, et responderi debet
amen pro iudeis et paganis sicut et pro alijs.

Consequenter sacerdotes post oratōes cru
ces velatā baiulant ad dext. cornu altaris. ibi
q; crucem super humeros tenens in personaz
xpi iudeis impropere beneficia dñi. d. popule
meus quid feci tibi. In quibusdam tñ ecclesijs
is duo presbyteri baiulant illā. ad notandū q;
in xpi persona due fuerunt nature, diuinitat
vz et humanitatis. Qd dicitur popule me^o qd
feci tibi: aut in quo contristavi te respōde mi
hi: qd eduxi te de terra egypti zc. ad diuinitatē
refertur: quod vero sequitur, parasti saluato
rio crucē ad humanitatem. et sic de alijs seqn
tibus verbis. Cantat autem sacerdos qñ he
braice in personam saluatoris. Acoliti cantāt
grece. Alys otheos, qñ i personā grecorū. Lbo
rus respondet. Sanctus sanctus i personā la
tinorū. Sicq; tribus linguis laudat deus, s. he
braica que propter legē omniū linguaz ē ma
ter. Greca q̄ doctrix est. et latina q̄ impatrix est
propter romani dominiū imperij et papatus.
Quia enim hebraica nunc fileat a laude dei po
nitur pro illa, popule meus, quod qz cantatur
in persona dñi loquentis hebreis, ideo intelli
gitur dictum hebraice. Et nota q; contra tres
illufores xpi tres premittuntur adoratiōes: ut
infra dicitur. Tres vero antiphone, s. popule
meus: qd eduxi te, et quid vltra zc. par aut ni
hil sensibus differentes verbis et modulatiōe
consimiles, triplicem tituli scripturā significāt
qui scriptus fuit tribus linguis, s. hebraice gre
ce et latine. Ihesus nazarenus rex iudeorū vtrū
principiū tituli scriptū fuerit trib^o linguis igno
ratur, sed de hac clausula rex iudeorū constat:
quod qz negauerunt iudei dicentes noli scri
bere rex iudeorū: sed qz ipse dixit rex sum iude
orū: ideo illud in istis antiphonis astruitur ab
effectū, s. qz tanq; rex eorū eduxit eos de egypt
to, et duxit eos per desertū, et introduxit in ter
ram bonā. Itēz quod in titulo scriptū fuit ihe
sus in singulis antiphonis concluditur salua
tor: q; ibi nazarenus ad singula respōdet. agy
os sanctus. Et qz titulus tribus linguis script^o

fuit, ideo duabus linguis respondet, s. greca et
latina que xpm adorant. Hebraica vero con
tradicit, et adhuc blasphemat predictas. Et no
ta q; antiphona, popule meus, est michee, vi. c
principiū antipho, qz eduxi te, numer. xiii. c. et
mediū, s. manna zc. est ysa. xvi. c. et ioseph, vi. ca.
vbi etiā est finis ipsius, s. introduxit. Notā
dū q; iudei tres accusaciones contra xpm pro
posuerunt, s. q; tributū negasset, q; se regē fecis
set, et q; se filium dei dixisset. Contra quas tres
in eius personā excusatiōes dicuntur, s. popu
le meus, vbi xps eis exprobat tā beneficia sua
s. liberationē de egypto regimen in desertū et
introductionē in terrā optimā, q. d. Tu accu
sas me de negatione tributū poti^o deberes gra
tias agere: qz te liberaui a tributo, siue a serui
tute egypti, et accusas me quia regē me dixi,
potius deberes gratias egere: quia te rex i de
serto et regaliter pavi. Itēz accusas me quia
filium dei me dixi, potius deberes gratias age
re: qz terrā lacte et melle manantē cōtuli tibi.

Deinde crux denudatur, in signū q; peruer
si iudei saluatore denudarunt, et fit denudatiō
inter tres vices, ad notādū q; illi ter xpo i pas
sione illuserunt. Primo qñ in atrio principis
velata facie eius: colaphis cū cedebat. Ad qd
designandū in principio reuelationis ipsi^o cru
cis non ostenditur facies crucifixi. Secundo
ante pretoriū qñ eo tradito ad crucifigendū:
militēs plectentes coronam spineā illudebat
ei flexis genibus dicentes. Ave rex iudeorū: ad
quod representandum in secunda reuelatiōe
discooperitur caput et facies crucifixi. Et sci
as q; corona fuit de iuncis marinis, sicut eaz
vidimus in thesauris regis francorū quoz aci
es non minus spinis dure sunt et acute. Ter
tio qñ ei in cruce pendente transeuntes dice
bant, vach qui destruis templum dei. Et quia
quando hec illusio fiebat xps totus nudus in
cruce pendeat, ideo in tertia reuelatione to
tus nudus ostenditur crucifixus. Et etiam ad
significandum q; omnia que in lege et prophe
tis obscura fuerant in passione aperta et mā
ifesta sunt. Reueletur ergo crux post oratōes
ad notandum q; oratio a xpi passione quē in
cruce sustinuit habet effectum et exēplar. Ipe
eiz in cruce pedēs p amicis et inimicis orauit.

Sane a dextra parte crux incipit reuelari: qz
xps crucifixus vera fide adoratus extitit ab a
postolis, et discipulis iudeis qui tunc i dextra
erant, et qñ hec fides per illos deuote publica
ta et in medium gentiū perducta est: ideo ad
hoc significandū ante medium altaris per sa
cerdotem deducitur. Rursum quia xps nunc
super ecclesiā quiescit, et vsq; in fines seculi de
scet: ideo ad hoc significandū et figurandum

subsequenter crux sup altare ponitur. p quod
hec ecclesia gentium designatur. Deniq; qz in
fine seculi fides in cordibus gentium refrige-
scet: et teste ysa. a reliquis israel q salue fient su-
scipietur. et cois iudeis et gentilibus habebit:
merito ad hoc significandū in fine misse crux
de altari deponitur et in cōi loco collocatur.
Crux quoq; reuelata. et etiam vexilla ecclesie i
quibusdā locis dirigunt in altū. ad xpi victo-
riā designandā. Adhuc crucē bainlantes anti-
phonas canentes. crucē illo deferunt: et grece
et latine respondeat et deuote adoret: qā oīs
crucifixus transiit a perfidia iudeorū ad con-
fessionē et deuotionē gentiū. et significat apo-
stolos. et canētes. i. totis viribus crucis oppro-
briū confitentes et predicantes. Itē crucē ba-
iulando nunc eunt. nunc et fessi subsistunt qz
et illi psecutionū potest fessi aliqstulū geuerit.

Subsequenter ipsa crux deuotata salutaf
et adoratur: qz cū cui iudei pñdi illuserunt. xpi
ani reuenter salutando et deuote osculando
venerantur: et dū adoratur canitur in quibus-
dam ecclesiis responsum ecce quō moriet ysa.
lvi. c. et antiphona sicut moyses. Jo. iij. c. Et ē
sciendū q contra premissas tres illusiones ter
illum adoramus dicentes Agnos. qz ter hono-
rantes. ter illum propter nos. Et qz illi illudē
do genua flectebant. ideo et nos illum adorā-
do genua flectimus. Ad terrā etiā ante illaz p
sternimus: et quod illi superbe illudendo fece-
runt. nos humiliter et vere faciamus. et mentis
humilitatē per habitū corporis ostendamus:
et qz sicut xps humiliatus est patri. p nobis vs-
q; ad mortē: mortē autē crucis: sic et nos eius
mortis imitatores humiliari oportet. De mor-
do prostrationis ait Augustin⁹. Quisq; sic hu-
miliatur ut genua figat. adhuc hz et apli⁹ hu-
miliatur. quisq; vero sic humiliatur ut hereat
in terra venter eius ultra quod humiliatur nō
hz. Nudus etiam pedibus adoratur: et omnes
proprias affectiones sibi nudas ac notas esse
monstramus: et ut cū afflicto. p nobis nos af-
fligi ostendamus. Salutaf autē crux qz p eaz
salus hominibus reformaf. postea adoratur. i.
cū reuerentia osculatur. Solus enī deus ado-
randus est: cetera et crux causa illius venerā-
da sunt. Letex expositio illoz verborū agnos
et ibidē sequit. Nā agnos grece dicif sanct⁹
latine. ab a qd est sine et ge qd est terra qz cele-
stis sine terra. In canone tñ yfodozi. xxiij. q.
iij. quid i. v. sed tangis. habetur q agnos grece
dicif vas latie. Otheos vero grece dicif deus
latine. Yschiros grece fortis latine. Athanatos
grece immortalis latine. ab a qd ē sine et thana-
tos qd est mortale. Eleyson. i. miserere. ymas. i.
nobis. De profundo crucis misterio dictū

est in probenio quinte ptis: et hic aliq pstrin-
gamus. Fuerunt autē in oīca cruce ligna qz
tuor. i. stipes siue lignū erectū. lignū transuer-
sum. truncus suppositus. et titulus supscrip-
tus. Fuerunt et clauī quatuor quib⁹ et manus
et pedes confixi sunt. Fuit et lancea q latus a-
pertū est. et corona spinea capiti circūposita: q
omnia possunt in spiritali cruce assignari.
Quatuor enī crucis ligna. sunt qtuor mentis
virtutes. i. fides: spes: perseverantia: patientia.
de quibus ait apostolus. Ut cōprehēdatis cū
omnib⁹ sanctis q sit lōgitudō: et latitudo: subli-
mitas: et profundū. Longitudo crucis est per-
seuerantia. de qua oīs inquit. qui perseuera-
uerit vsq; in finē hic saluus erit. Latitudo cru-
cis est patientia. de q veritas ait. In patientia
vestra possidebitis animas vestras. Profundū
dicitur eius est fides. de qua apostolus. Fides
est substantia sperandaz rez argumentū nō
apparentium. Sublimitas vero est spes. de q
ps. In vbo tuo supsperaui. Dabit ergo crux
xpi vnum lignum erectum in longitudinē. al-
ter transuersum in latitudinē. qz in modū po-
tentie seu martelli: q duo significata sunt p illa
duo ligna q paupcula mulier in sarepta colle-
git. Stipes vero erectus habuit truncū suppo-
sitū: et titulū supscriptū: qz perseverantia de fi-
de. pcedit ad spem. qz stipes erectus de trunco
supposita ad titulū supscriptū. Nō beat⁹ Job
intelligens ait. credo q redemptor me⁹ viuit.
et i. nō. et repositi ē bec spes mea in sinu meo.
Nisi enī crux habeat fundamentū fidei et titu-
lū spei. pfecto supplicii est solūmodo et nō me-
ritū. Quod autē patientia spectet ad crucē ap-
paret ex eo q patienter in aduersis tribulatio-
nis sustinet cruciatū. Vñ Jacobus. Tribula-
tio patientiā operatur. De perseverantia quo-
qz legitur. Esto fidelis vsq; ad mortē: et dabo
tibi coronā vite. Etia scdm apostolū. Non co-
ronabitur nisi q legitime certauerit. Perseue-
rantia igitur q coronat certamen hz et merito
spectet ad crucē. In his ergo duobus lignis
duos pedes et duas manus quatuor clauis o-
bet affigere xpianus. Quatuor clauī sunt qua-
tuor principales virtutes: iusticia: fortitudo: tē-
perantia: et prudētia. pedes sē mētis affect⁹. de
qb⁹ spūs i cāticis. Laui pedes meos quō in
qnabo illos. et oīs inquit aplis. Qui lotus est
non indiget nisi ut pedes lauet. et est mundus
tota. Et iterum excutite puluerem de pedib⁹
vestris. Duo ergo pedes sunt duo mentis af-
fectus. i. timor et amor: pes timoris clauo fortitu-
dinis debet configi ne timidus propter aduer-
sa succumbat. Unde ps. Confite timore tuo.
c. m. a. in. e. t. timui. Dum enim in petro metus
clauo fortitudinis affixus non exiit ad vocē

ancille xpm negavit. cū vero confixus extitit : ante reges et p̄sides nomen dñi p̄dicavit. Des amoris sine appetitus clauo iusticie debet cōfigi. i. ne cupidus ad illicita desideria euagetur. Si enī appetitus fuerit confixus : tunc sp̄it⁹ concupiscit aduersus carnē : si vero non fuerit cōfixus : tunc caro aduersus sp̄m concupiscit. Sic itaq; xp̄ians pedes suos cruci debet affigere ne vel timidus succubāt. vel cupidus euagetur. Alij tñ dicunt qd xps tribus dūtaxat fuit clauis affixus signantib⁹ tres cruciat⁹ quos in cruce sustinuit. v3 passionē in corpore. passionē in mente. et passionē in corde. Ambo enī pedes vno clauo affixi sūt. ita qd dexter fuit super sinistru. ad significandū qd sp̄iales affectiones p pedē dextre significat sup̄e et dñari de bent terrenis p sinistru significatis. Lācea vero qd latus est vulneratū caritas est. de qd spon sa in canticis. vulnerata sum caritate. Lateri qdē cor contiguū est c⁹ bñficia diligimus. qd ideo vulnerandū est vt affectus exeat nō solū ad amicos v3 etiā ad inimicos. Uñ dñs ait. Diligite inimicos vestros et bñfacite his qd vos oderunt. et orate p eos psequētib⁹ et calūpniis antibus vos. Corona vero spinea est penitētia circūponenda capiti. i. menti. de qd ps. Conuersus sum in. e. m. d. c. spina. Hec corona de tribus spinis cōplectit. i. contritione. confessi one. et satisfactione. Prima pūgit cor p dolore ppter vanā cogitationē. secunda pūgit os p pudorē ppter variā locutionem. tertia manū p laborē ppter iniquā opationē. Manus enī opa sunt. vñ ps. Bñdictus dñs deus m. q. d. m. a. m. ad plūm rē. Et salomon in pueri bñs. Dedit ei linū et lanā et opata est consilio manuū suar. Sunt igit⁹ due manus duo operū genera. v3 opus voluntatis et necessitatis. Manus opis voluntarij configi debet clauo prudencie ne curua faciat opa tenebrar. cum enī in saulo clauo prudencie confixa non fuit saulus ecclesiā psequēbat. Luz vero in paulo confixa fuit ipse p ecclesiā passus est. Man⁹ vero opis necessarij clauo tēpācie ne lapsa nīs mis ad sup̄flua extēdat. Necessaria opa sunt naturalia. vt dormire. comedere et similia. Et nota versus de cruce. Pes cedrus est trunc⁹ cipressus. olina sup̄mū. Palmag transuersus : sunt in cruce xpi lignū. Osculata et adorata cruce. duo presbyteri deferunt ad altare corp⁹ dñi. qd pridie fuerat consecratū et reconditū. Sacerdos vero induta casula illud sup̄ corpore disponit iuxta latus calicis i quo sit vinū et aq̄ mixtū non sanctificatū. qd ipso facto dicitur hoc est illud corpus de quo sanguis et aq̄ fluxerunt. Utrū autē ex contactu hostie vinū consecret. dictū est in ti. pcedenti. Quo facto

incipit mox. Oremus pceptis salutaribus. p̄ficiens dñicā orationē et illā. Libera nos q̄s. ut quo rep̄sentat antiq̄ apostolorū celebrādū missam consuetudo. Prius enī lectione premissa dicebantur solūmō verba illa. hoc est corpus rē. hoc est san. me. rē. sed ipsi postmōz dñicaz orationē addiderunt. et ita illo mō hac die celebratur de quo dictū est in principio q̄rte p̄ris. Et q̄bus colligitur qd sola dñica oratio nō sufficit ad eucharistiā consecrandā. Siq̄dem sacerdos alio tpe dicens p oīa secula seculorū eleuat calicē cū corpore dñi. et postea dices pceptis rē. calicē depositū iteq; cooipit. in quo illud nobis significatur qd de cruce depositum corpus dñi sepelitur. Duo autē p̄sbyteri qui hodie corpus ad altare deferunt. rep̄sentāt io seph et nichodemū qd corpus dñi tulerūt ad sepulchrū. Tres premissi canonis articuli. i. pceptis. Pater noster. et libera nos q̄s sup̄ depositū calicē pferuntur. qz tribus diebus sepultus dñs occultatur. Et oratio ipsa. Libera nos. alta voce sicut et dñica oratio profertur. p̄t dicitū est in q̄rta parte sub ti. de silentio p̄ orationē dñicā. Nec est p̄tercundū qd hac die quādo particula hostie in calicē mittit non dicitur verba illa. Fiat cōmixtio. qz ibi d sanguis mentio fit sed in calice sanguis nō est nec hodie consecratur et fracta hostia non dicitur pax domini rē. eo qd oscula circumstantium non sequuntur. Oratio quoq; illa. Domine ihesu chiste fili dei rē. Et illa corpus tuum domine omittuntur. quia ibi mentio de sanguine fit. Omittuntur etiam illi versus. Quid retribuaz do. rē. Illa quoq; Placeat tibi etiā omittitur quia ibi continetur. Presta vt hoc sacrificiū quod oculis tue rē. Hec etiam die sacrificiū non offertur sacramentum taliter : sed sumit altera die oblatū. Agnus dei nō dicitur : quia non videtur esse innocendus qui cernitur in agone deficere. Et cum silencio sacerdos cōsecrat. Unde postcōmunio non cantatur. qz nobis sumentibus sanguis ille quem sumim⁹ de ore nostro. p nobis ad dominū clamat. Nos enim sumus terra illa que aperuit os suū et bibit sanguinem abel. i. xpi quem effudit cayn idest iudaicus populus. Unde factus est vagus et profugus super terram. Juxta illud dñs perde illos in virtute tua. et factus est maledictus illa maledictione. sanguis eius super nos et super filios nostros. Et rursus postcōmunio que iubilum et letitiam designat non dicitur : quia ecclesiā illa die plozat. Sed queritur qd re xps voluit pati sexta feria. Respondeo vt dicitur quia crucifixus est coaptaretur serte ferie p̄ me creationis et serte erat huius mundi. Siq̄dem in sexta feria primus hō. i. Adā creatus

est ad imaginē dei. et ex latere eius dormiētis sumpta costa scia fabricata: et in sexta etate filius dei ut hominē ad imaginē dei creatū fēderet in carne apparuit q̄ i sexta feria dormiens in cruce sanguinē et aquā de latere suo. vñ sanctā ecclesiā consecraret emisit. Ideo ergo in sexta feria pati voluit: qz cū tali die Adam peccauerit illa etiā die hominē redimere voluit. de hoc dictū est sub ti. de natali. Et nota qz xps cōpletis triginta duobus annis et mēibus tribus vel sū crīstosto. trigintatribus et dimidio crucifixus est: eadē die q̄ conceptus est a virgine s. in sexta feria q̄ fuit. viij. kalendas april. o quo dicebat in septima pte sub festo annūciatiōis.

Querit etiā cū d morte sanctorū cū gaudio festa in ecclesia celebrantur: qz p̄ciosā est i cōspectu dñi mors sanctorū eius: qre ecclesia hodie de morte dñi cū gaudio similiter nō solennizat. Videt enī qz multo magis deberet letari et festū de illa celebrare cū mors ipsius sit p̄ciosissima et mors mortis. et est nra redemptio et qz apostolus gloriandū ait in cruce dñi nostri ihesu xpi. Rūdeo ipse p peccatis nris mortuus est sicut p̄cisā p̄ ysa. ppter scelus populi mei percussit eū: et iō dō hō erubescere nō gaudere. cū et sol sensibus erubescens radios suos retrouertit: qz obscuratus est et petre scisse s. Merito ergo oīs hō in hac die tristitiā p̄tenet ne esse durior lapidibus videat. Præterea ipse dñs tristis fuit. Un tristis est aīa mea vsqz ad mortē et etiā beata virgo. Un et tuā ipsius animā p̄transibit gladius. et apostoli de cō. di. iij. sabbato. Merito igit in hac die ecclesia in artificio est ieiunio et silencio et tristitia compassionis. de hoc dictū est sub festo circūcisiōnis. Rursum hunc diē celebramus cū merito: tristitia: et abstinentia. passionēs vero sanctorū cū gaudio: qz sancti p̄ martyriū statim celos ascenderunt. xps vero ad infernū descendit. Sed quā tartara confregit et inde sanctorū animas eduxit et tertia die surrexit: ideo tunc. s. die resurrectionis maxime letamur. Hinc ē qz passionēs patrū veteris testamenti: qz ad inferos descenderunt nō celebramus p̄terqz in occidentū: ex eo qz in ipsis singulis xps occisus est et macha. pur in septima pte sub eoz festo dicetur. de hoc etiā dictū est in pte prima sub ti. de picturis. Et est notandū qz xps passione sua redemit non tñ illos q̄ tunc erant in limbo inferni. q̄ loc⁹ dicebat sinus abrahe vbi lazarus erat: sed etiā oēs futuros q̄ sancta morte vitā erant finituri. Un osee vltio. Ero mors tua o mors mortuus tuus ero infer. sed nec omnes q̄ in inferno erant inde extraxit. Itē q̄ ritur qre ecclesia nō consecrat hac die corpus dñi cū dñs dixit hoc facite in meā cōmemora-

tionē. Et in gabilon. concilio de eō. di. i. vñm dñi: nulla dies excipit q̄ non pro viuētib⁹ deprecet. Præterea cū xps imolatus hac die et sabbato genuit in sepulchro. et discipuli totā noctē sequentē vsqz diluculo in tristitia transegerit. rationabile videtur et hac die corpus dñi cōficere. et inde vsqz ad primā sabbati iugū silencio cōsopiti a sacri altaris misterio vacare. Rūdeo ad hoc multiplex ratio reddi pōt. Prima est dñs nō p̄die q̄ pateret accipies panē et calicē bñdixit. deditqz discipul⁹ vices. Hoc est corpus meū. Hic est calix meus: et tunc imolatus est in manibus suis. de q̄ imolacione subiungit: hoc facite in meā cōmemorationē. Illa igit die. s. feria q̄nta non est omittenda cū sit firmiter iniuncta. sexta vero feria est dies secundā q̄ velut in monumento q̄scit. sabbati tertia q̄ velut a morte resurgit. resurrexit enim ante diē. tridū ergo officio mortis qd p̄fici nequiunt eo respectu qz ipse a iudeis est cruciatus: eo transponit qz ipse suis manibus imolatur. Lūi quocqz rei illud magnū est in dñi: qz in nocte cene lūaribus extinctis vigilas celebramus. Sicqz fit ut in q̄nta feria q̄ sexta i dñi plū manna colligatur: quā in hac die q̄ in sabbato non inuenit. Secūda rō est qz ecclesia corpus illud qd flagell⁹ et spinis et cōtumeliis ista die reuerta affectū est. non dō cū missaz solennitatibus celebrari: qm veniēte veritate debet cessare figura. Tercio quia ablata est hostia d manibus xpi et nostris. Non ergo sacrificent amici dñi trucidant inimici: sed tñ qz semp in digemus cōione et semp est tps cōicādi facerdos ipsum corpus recipit in hostia a die antecedenti resuata. Quarta rō est: qm hac die velum templi scissum et cornua altaris transfusa sunt. et ita non habemus vbi corpus christi conficiatur. Quinta est quia. s. recessit et sublatus est verus sacerdos idest christus sponsus ecclesie. descendit enim ad inferos. Sexta rationem ponit Innocentius papa de con. di. v. sabbato. dicens qz ideo in die parasceue et i sabbato sancto sacramentum non celebratur: quia constat apostolos istis duobus diebus i merore et in tristitijs fuisse. et se propter metum iudeorum occultauisse. Mistā enī que in ipso sabbato celebratur: non ad ipsum sabbatū sed ad diem pertinet subsequenter: ut infra dicitur. Septima quia moyses ait vos tacebitis et alius. s. xps pugnabit pro vobis. torcular enim calcavit solus. Lūm igitur hac die non sit corpus domini conficiendum ad hanc diem referendum est. Nec sexta feria. et ab ista oīs alie sette ferie p̄uilegiatæ sunt propter christi passionem sicut et a sequenti omēs alie diēce ppter eius resurrectionē. Sunt autem

huiusmodi sexte ferie sex privilegia. s. xpi imolatio
infernī spoliatio: mortis conclusio: humani
generis redemptio: patris appetitio: scriptura
rū manifestatio. In parasceue vno solo ci
bo vescimur: qz xps ea die vni. s. latrone sibi i
corporeauit dicens. Hodie mecū eris in para
diso. Unipse dixit singl sū ego donec trāscā.

De sabbato sancto pasce.

Equitur videre de
sabbato s
cto pasce. Sane sicut deus
opibus creatōis mundi. s. i sex
diebus cōpletis. in septima re
quieuit ab oī opē qd patrarat si
cut et in sexta etate recreatōis opib⁹ consumma
tis. iuxta qd dñs in cruce pendens dixit. cōsu
matū est in septima etate regēuit. Lū enī anīa
eius passibilitatē corporis exiuit quodā mō re
quieuit. et p̄terea i sepulchro dormiuit. idqz di
es ista sabbatū appellatur: qd reges interpretat^r
vt dictū est in p̄hemio se p̄tis: qd antonoma
sice sabbatū sanctū dī: eo qd vt p̄missum est si
gnificat requiē xpi ab ope recreatōis i fine se
xte etatis: vel ppter requiē xpi in c^o morte s̄a
ctificatū sum⁹. dī etiā sanctū. ppter baptisimū
qd fit in die ista in q̄ noua ecclesie. ples sanc
tificat. Nec autē dies sicut p̄cedens nullū
bz officiū diuinū in quo constat apostolos fu
gisē et in merore fuisse. de con. oī. iij. sabbato.
Nā officiū qd cantat^r est noctis diei dñice. d
con. oī. i. in ieiunijs. lxxv. di. qd a patribus. s. de
resurrectōe non de sabbato: sicut et contingit
in sabbatis quorū tēporū: qd appet ex eo: qz dī
in cerei benedictōe hec est nox et in collecta
misse. deus q̄ hanc sacratissimā noctē. Unde
antiq̄us totū officiū de nocte dicebat. et ad
huc in plerisqz locis fit. Primo ad notandum
qd cathecumini quorū est ipsum officiū cōsepl
ti cū xpo p baptisimū resurgēt eiū ipso. Scōdo
ppter visitationē mulier ad sepulch⁹ dñi ma
ne venientū. Tercio qz dñs de nocte resurre
xit scōm Hiero. Grego. et Ambro. et iō qz nox
illa tanto lūe illustrata est ex dñi resurrectione
merito tunc vigilare et deo laudes canere dbe
mus. Traditio quoqz iudeorū est xpm media
nocte venturū. in cuius figura angelus transi
uit media nocte pcutiendo primogenita egyptio
rior. et dñs transiuit. ptegen do pplm suum.
Et Jb̄f. reor inq̄t traditionē aplicā pmanisse
vt i die vigiliāz pasce ate noctis mediū dimitt
tere non hz pplōs expectantes xpi aduentum:
vt resurgenti saluatori occurrant. et postqz tē
pus illud transierit securitate psumpta festinū
cunctos agere diē. Sed qz qd p deuotōe fue

rat institutū in minus honestas actiōes qbus
nox facultatē p̄bet conuersum est: institutum
fuit vt officiū ipsius noctis de die celebraret^r.
De hoc tactū est in p̄hemio q̄rte p̄tis. et in q̄n
ta pte sub ti. de nocturnis. Aug. tñ dicit dñm
in diluculo surrexisse. et ipsum p. xl. horas mor
tuū siue in sepulchro extitisse: cui ecclesia con
sentire videtur qd pro resurrectione matutini ea
dē celebrat hora. Silet ergo ecclesia vsqz in
horā decimā. et tunc congregat^r ad officiū ce
lebrandū qñ resurrectio appropinquat: v3 cir
ca vesperā noctis q̄ luceſcit i prima sabbati. et
p totā noctē vsqz ad diei claritatē cōtinuat vt
illud impleat. Nox illuminatio mea in delicijs
meis. et nox sicut dies illuminabitur. Trib⁹ at
de cāis dī hec dies illuminata. Primo qz re
sulget in delicijs nostris. ppter redemptionē
seu resurrectionem animāz: que licz sit in die
parasceue morte dñi recuperata. eius tñ gaudiū
et letitia est ad hanc noctē translata. ppter ra
tionē positā sub q̄nta feria cene dñi. vbi agit^r
de olei consecratōe. Scōdo. ppter resurrectio
nē corporis q̄ dñs resurgēte prima sabbati ipe
rat futura. ideoqz vigilam⁹ et resurgenti vigilā
do concinimus. Tercio. ppter baptisimū sacm
qd hodie celebrat^r: qñ ab illis cāis sumpsit ex
ordiu. et illaz nobis tribuit fructū. Celebratur
enī hac die cathecuminoz officiū: vt ipsi xpo
consepulti p baptisimū i morte cū eo reuigāt.

Nec ergo nox pascha dī qd transitus inter
pretatur: qua transiuit dñs de mundo ad pa
trē de morte ad vitā transim⁹ et nos. Pascha
enim nostrū imolatus est xps. de hostē ad pa
trē. de tenebris ad lucē. de reatu ad gratiā. de
pena ad gloriā. d̄ pugna ad victoriā. Nec nox
siue pascha in qua resurrexit dñs fuit. xviij. lūa
mēsis primi. i. aprilis q̄ est primus apud hebre
os: qui cōputant menses fm lūne cursum. Jō
quidē in mense primo resurrexit: qz ipse ē pri
cipiū. Itē ideo in luna decima septima vt p ob
seruationē decalogi perduceret nos ad cinaz
requiē sabbati sui. Surrexit igit tunc cū luna
alta petit ad designandū qd ecclesia petere de
bet alta virtutū et scandere ad tēpla celoz. Itē
in tertia ebdomada lune surrexit. p qd tertiu
z p̄s. s. gratie aduenisse significauit: et ide est qd
cū semp in lunatōe aprilis et in plenilunio hāc
solemnitatē ex iussu dñi celebremus qñz i nīo
aprilis: et qñz in marcio eā solēnizam⁹. s. cū p^o
xii. lunatōes cōstitum⁹ inuic⁹ qd p decē legis et
duo caritatis p̄cepta ad resurrectionis gloriā p
ueniem⁹. Si vero eā p^o xii. lunatōes obserua
m⁹. inuic⁹ qd p decalogū et trinitatē p̄uēiam⁹
ad gloriā eternitatis. Adhuc iō hec nox in ple
nilunio celebrat^r: qñ lūne in bar lūis a sole mu
tuat^r. Luna est ecclesia. sol xps qui dū occidit

occidit: sed eius occasu ecclesia grē plenitudi-
ne illustrat. Itē hec nox in q̄ xps resurrexit eq̄
notio transacto q̄n. s. dies incipiunt crescere et
esse maiores noctibus celebrat. Pr̄mo qz post
ignozantiā plonget de deo scia: et ubi habun-
dauit iniquitas sup̄habundauit et gra. Sc̄do q̄a
virtutes in nobis crescere et vicia sup̄a dēnt.
Tertio qz p̄ eius resurrectionē tenebre mortis
cepere minui et dies vite cepit augeri. Quarto
qz p̄ ip̄s q̄ est lumen de luce: puenit ad diē lu-
cis eterne. Itē hec nox celebrat in vere q̄n p̄
hyemis asperitatē flores vernant et volucres in-
bilant: qz pulso pfidie gelu mundus floruit pl̄
chritudine virtutū. et in omnē terrā exiuit so-
luis eoz. Hec nox est vtriūqz diei cōis. s. sab-
bati p̄cedentis et dñice sequentis. Nā vsqz nē
dies p̄cedebant noctē. nunc ecōuerso fit. L. d̄
d̄itor enī t̄pis fecit et a principio dies natura-
liter p̄cederet noctē fm q̄ dicit scriptura. fiat
lux et facta est lux: et ea p̄cedēte p̄supius emis-
sperū ab oriente in occidentē factū est. et ī de-
unte ea p̄ inferius emisperū ab occidentē i or-
rientē factū est mane. P̄cessit ergo dies no-
ctē in signū q̄ bō siue adā transfiguratus erat de
luce virtutū i tenebras viciōz: siue q̄ bō a die
parisi descenderet ad noctē inferni. Sed i res-
urrectionis nocte artificialiter fecit dñs: vt nox
reciprocando p̄cederet diē in signū repatiōis
sc̄bi ade. q̄ nos p̄ suā resurrectionē de peccato
rū tenebris sp̄auit ad lucē. Ut apostol⁹. Nox
p̄cessit dies autē appropinquabit. Seriatim igr̄
h⁹ diei officiū p̄ sequentes dicemus. Primo
p̄ quē quomō et grē agni de cera hac die fiāt.
Sc̄do de b̄ndictōe cerei. Tertio de lectōib⁹ et
tractatib⁹. Quarto de b̄ndictōe baptismi siue
fontiū: ubi etiā agit d̄ cereis cathecuminoz.
Quinto de baptismo: ubi agit de vestib⁹ quas
neophiti octaua die deponunt et de patrinis.
Sexto de confirmatōe. Septimo de missa.

Per quē quō et q̄ agni de cera fiāt. Rica.

In primis itaque hac di-
e acoli ecclesie romane faci-
unt agnos de cera noua b̄n-
dicta. vel de cera cerei pascha-
lis anni p̄cedentis admixtio
crismate: q̄ in sabbato in albis in ecclesia p̄ do-
minū papā p̄p̄o distribuunt. Agni isti signifi-
cant agnū illū immaculatū q̄ tollit peccata mun-
di. Cera significat eius humanitatē sicut bea-
t⁹ Grego. dicit. Mel in cera diuinitas in hūa-
nitate. Apis q̄dē q̄ opat̄ cerā cū melle: nulla re
soluit libidine. et beata virgo eū q̄ est de⁹ et bō
ēcepit sine virili seie. In cera admisceat oleū

seu crisma: qz dñs n̄r plen⁹ est mīa: q̄ p̄ oleū
designat: in octaua distribuunt: qz in octaua
resurrectionis dñs suis p̄mia distribuit. Rurs⁹
sus agn⁹ in agno cereo p̄figurat⁹ et in pascha
imolatus ad memoriā reducit: cui beat⁹ Gre-
oleū infundi instituit q̄n paschalis agni miste-
ria relerauit. hi etiā cerei agni figurant agnos
nouellos. de q̄b⁹ ecclesia cantat in sabbato in
albis. et iō q̄n in illo sabbato fiunt: qd̄ etiam
vsus apostolicus docet. q̄n i diuina tunc seq̄n-
ti dño papa volente mensam intrare et agnos
cereos capellanis et familiaribus suis distribu-
ere volente. vnus acolitus sollemniter portans
et p̄sentans sibi agnos ipsos dicit ter alta vo-
ce. Dñe dñe isti sunt agni nouelli q̄ annunciat
uerunt alleluya mō venerunt ad fontes et c.
Hi agni a fulgure et tēpestate fideles et creden-
tes defendunt. p̄pter virtutē consecrationis et
benedictōis. Sane fm q̄rundā ecclesiarum
consuetudinē cereis distribuunt i. viij. pasce po-
pulo: ad significandū domos: ad significandū
q̄ in vltima resurrectione xps fidelibus in p̄mio
tribuetur: ad qd̄ exp̄ssius significandū roma-
na ecclesia agnos fecit sup̄adictos.

De benedictione cerei. Rubrica

Ecundo loco pascha-
lis cereis
b̄ndicif. Circa qd̄ sciendū est
q̄ in principio officij tot⁹ in ec-
clesia d̄ ignis extinguit: et nox
uus de lapide p̄cussio cū cali-
be. vel ex cristallo soli obiecta d̄ elici et de sar-
mento foueri. Ignis vetus veterē significat
legē. c⁹ figure i morte xpi cōplete fuit: et iō ve-
lut exticte cessat debuerit. s. d̄ lapide. i. de xpo
q̄ est lapis angularis q̄ verberē crucis p̄cussus
sp̄m sanctū nobis effudit. vel de cristallo iter
solē et ecclā mediante. i. de xpo q̄ fuit mediator
inter deū et hominē. q̄ sicut ipse testat̄ ignē in
terrā mittere venit: nouus ignis elicit dñ p̄ ei⁹
passionē vel resurrectionē sp̄s sanctus nobis
effundit. cui p̄bet alimentū sacramentū. i. xps q̄
est vitis vera. Crystallus quoqz plucida est xpi
humanitas resurrectione splendissima. Ad hoc
nouus ignis iō b̄ndicif: vt sicut ille q̄ est lumē
indeficiens illuminas omnē hoīez venientē i
hunc mundū. igne illuminauit moysen: ita illū
mīet sensus et corda n̄ra vt ex his tenebris ad
lumen et vitā eternā mereamur puenire. Nec
est vana religio solenni processione ad huius
ignis benedictionem exire. in quo meminisse
debemus extidū nobis esse ad illū quē iudei
extra castra eiecerunt. Exeamus inq̄t apostol⁹
lus ad eū extra castra imp̄ropriū ei⁹ portantes

et benedicimus illū cū cruce et aq̄ vt nos ī pas-
sione eius p̄ quē spm̄ sanctū accipimus lotos
esse significemus. Rurſus extinctis ecclesie
luminaribus et igne de petra cū calibe excusso
ignis aq̄ aspergit̄ benedicta: qz extinctis apo-
stolis q̄ lumen mundi a xpo dicti sunt. de xpo
petra excussus est ignis caritatis cū calibe lan-
cee vulnerantis. dū sanguis et aq̄ de eius cor-
pore sacro emanauerunt a q̄bus efficacīa ha-
bent sacra: q̄bus mediantibus in amorē domi-
ni inflām̄ur aq̄ grē pfusi. Et attende q̄ si-
cut in his singulis diebus. s. cena dñi. pasce-
re et sabbato sancto ignis extinguit̄ sicut volunt
quidā: vt etiā in eis notus ignis in memoriaz
passionis vt p̄dicimus accendat̄. Subsequē-
ter benedicti cereus ex institutōe 303imi et the-
odoro primi pape. sed beatus Ambrosius bene-
dictionē dictauit quāq̄ augusti. et Petrus vi-
conius cassinensis. monachus alias benedictio-
nes dictauerunt q̄ in usu non sunt. Benedic-
tur autē iō: qm̄ ex simplici sui natura absq̄ bñ
dictione non pōt transire ad significacionem
mysterij columpne ignis. de q̄ iā diceb. Bene-
dicti etia p̄pter gloriā resurrectionis eius quē
et pater benedixit: et qz p̄ ipsum ipse xps visibili-
ter ad memoriā reducit̄. Benedicti qdē etia
p̄sente ep̄o vel sacerdote a dyacono q̄ est mio-
ris ordinis: qz xps resurgens a mortuis primū
marie magdalene se manifestans. voluit p̄ ve-
liliorē serti gloriā sue resurrectionis apl̄is nūcia-
ri: vt sicut nre mortis initū p̄ mulierē in nau-
dū intrauerat. ita et repatōis initū p̄ mulierez
mundo nunciaret. Adhuc dyaconus benedi-
cens cereū significat euangelij p̄dicatores: qui
xpm̄ pzo nobis passiōis violēcia corporaliter
extinctū debet laudū benedictōibus p̄dicando
resurrectionis luminosa grā reddere illustra-
tū: q̄ dalmatica induit̄: qm̄ dñs esse celesti con-
uersatiōe adornat̄ quā dalmatica ip̄a designat̄.

Porro cereus sup̄ columpnā illuminat̄ si-
gnificat p̄mo columpnā ignis: q̄ p̄cedebat in
nocte pplm̄ israel. extinctus vero significat co-
lumpnā nubis q̄ p̄cedebat in die: p̄ma qdē de
nocte illuminans et fa in die refrigerans in q̄
sp̄s sanctus significabat̄. tenuit qdē in nobis
columpna nubis figurā humanitatis: et colū-
pna ignis figurā diuinitatis. Recte autē cere-
us columpnā significat. Nā illa p̄cessit pplm̄ ad
mare rubrū in quo baptizati sunt. iste vero p̄ce-
dit neophitos ad baptisimū. Itē illa p̄cessit
pplm̄ vsq̄ ad terrā p̄missiōis: iste vero p̄cedit
septē diebus neophitos ad fontes. et dñs nos
p̄cedit vt paret nobis viam vsq̄ ad patriam
q̄ p̄ finē h̄ vite q̄ septēario reuoluī nobis p̄-
mittit̄. Et nota q̄ nec in prima nec in scda
mansione colūpna p̄cessit pplm̄ sed i tertia. p̄

ma mansio fuit in ramatha. scda in segor. ter-
tia in ethan. Ramatha interpretat̄ cōmōtio ti-
nee. seger tabernaculū. ethan firmū vel p̄fectū
vel signa eius. De tres mansiones his trib⁹ di-
ebus dñi coaptant̄. s. diebus passiōis. sepulchri
et resurrectionis. Nā in die passiōis fuit dñs q̄ i
ramatha. i. in cōmōtōe tinee: v3 in cōmōtione
indeor: q̄ ad modū tinee vestē inconfutile dñi
i. ecclesie vnitatē. imo et ip̄s demoliri nixi sunt.
Sed de hac mansione q̄ exiuit cū obiit et ve-
nit in segor. i. in tabernacula cū i sepulchro la-
tuit. et tanq̄ fortis miles fortē dyabolū ligat̄
do vasa eius diripuit: tabernacula enī militan-
tū sunt. Sed de hac mansione exiuit cū surre-
xit et intrauit in ethan: qd̄ interpretat̄ firmū seu
p̄fectū seu signa eius: qz ipse resurgens a mor-
tuis iam non moritur: mors illi vltra non oīa
bitur. tunc signaculū suū fuit cū ipse eis glori-
osus apparuit: et eos tanq̄ columpna ignis il-
luminauit. Scdo cereus sup̄ colūpnā signi-
ficat xpm̄ qui nos in huius mundi nocte illu-
minat: et in die a viciōz i centurio refrigerat vt
p̄missum est. Recte quidem cereus xps signi-
ficat p̄pter tria que in eo sunt lichimen nan-
q̄ animam. cera corpus. et lumen diuinitatem
significat. Tertio cereus renouatus et illu-
tus post benedictionem significat nouam xpi
doctrinam que est in nouo testamento q̄ ait.
Mandatum nouum do vobis vel gratiaz no-
uam qua nox dominica singulariter illustrata
est. videlicet christi resurrectionē. qui resurgēs
a mortuis apparuit in carne glorioſus et splen-
dore diuinitatis illuminatus. Huius enim ce-
rei ceram ap̄ea mater sine concubitu eduxit. et
christi carnem virgo Maria concepit et pepe-
rit et in carne deum quasi mel i cera proferēs
inuoluta permansit. Incipit at̄ cerei bene-
dictio. Exultat iam angelica turba. de hoc enī
est exultatio q̄ extraxit suos de inferno. et de
eius victoria. Ascendit enim super occasus do-
minus nomen illi. et primo salutat populus di-
cens. Dominus vobiscum et illum reddat be-
ninolū et attentū. Ceterum lumen cerei
seu eius significatio duplex est. significat enī
spiritum sanctum quo xps plenus fuit: et glori-
am resurrectionis eius. Secundum primum
mysterium in quibusdam ecclesijs cereus a p̄-
cipio benedictionis accenditur: quia christus
ab initio sue conceptionis spiritu sancto fuit
repletus. Et verba benedictionis in hoc con-
sonare videntur. Nam statim circa principū
dicitur. Gaudeat se tellus tantis irradiata ful-
goribus. Et post subditur. Letetur mater eccle-
sia tanti luminis adornata fulgorib⁹: et postea
dyaconus rogat circumstantes cum eo misē-
ricordiam domini inuocare. ad tam miram h̄

luminis claritate: qđ licet de significato intel-
ligatur. s. de xpo. conueniens tamē videtur vt
et ipsum significans ei aliquo mō. put fieri po-
test respōdeat et eius similitudinē gerat. Quā-
tū ad alter vtro mīsteriū: vñ qđ lumen gloriā re-
surrectionis significat. In quibusdam ecclesi-
is illuminatio cerei vsq; post appositionem in
censi defertur. Infigit enim ipsi cereo oraco-
nis quinq; grana thuris in modū crucis cuius
dicit. Suscipe sancte pater huius iēnsi sacri-
ficium vespertinū. siquidē passio saluatoris re-
uera fuit sacrificiū vespertinū. iuxta illud. Ele-
uatio manū mearū sacrificiū vespertinū: quia
fuit in vespere mundi. I. in sexta etate factū: et i
vespera diei: que grana thuris designant aro-
mata que mulieres emerunt vt vngerent cru-
cifixum. Emerunt eiz ad litterā aromata vespere
sabbati: quia sabbato siluerunt ppter festus
sabbati. et ostendit ecclesia se illā deuotionem
habere in aromatibus virtutū. vel quinq; gra-
na significant quinq; plagas i cruce receptas.
Post hoc aliquantulū inferius fit cerei illumi-
natio: quia post passionē secuta est resurrecti-
onis gloria. et lucet cathecumini ante baptis-
mū et post vsq; ad octauas: ad notandū qđ xps
lucet ecclesie vsq; in diē iudicii. In cereo es-
tiā afigitur tabula seu carta scripta: que signi-
ficat tabulam in qua pilatus scripsit. Iesus na-
zareus rex iudeorū. quā vidimus parisiis i ca-
pella illustris regis francoꝝ vna cū spinea co-
rona et ferro et hasta lancee. et cū purpura qua
xpm induerunt. et cū syndone qua corpus fuit
inuolutum. et spōgea. et ligno crucis. et vno ex
clanis et alijs reliquijs multis. Et cū cereus xps
significet merito in dicta tabula inscribit an-
nus domini tunc currens cū eius incarnatio-
ne: quia in cereo notatur qđ xps est annus an-
tiquus et magnus plenus dierum: de quo i oc-
taua parte sub titulo de anno solari dicitur.
Ideo autē xps annus dicitur: quia sicut i an-
no dierum habetur multitudo fructuū. ita et i
xpo fuit. et est multitudo omnīū bonorū. Habz
enim xps suos menses vt sunt duodecim apo-
stoli. et suos dies vt sūt omnes fideles: suas ho-
ras vt sunt neophiti. Scribitur etiā in illa ta-
bula annus ab origine mundi currens: ad no-
tandū qđ ipse est alpha et o. Scribuntur etiā
ibi indictio vel era. et pacta. de quibus sub ti. s.
anno solari dicitur: ad notandū qđ hominum
actiones et tempoz successiones per dei dispo-
sitionem ordinantur. In quibusdā ecclesiis
additur alter cereus minor: primus maior cō-
secratur in personā xpi dicentis. Ego sum lux
mundi. alter in personam apostolorū quibz ipe
dominus inquit. Vos estis lux mundi: vterq;
cereus precedit cathecuminos ad baptismum

et apostoli nos ad terrā promissionis. Itē xps
per se illuminat ecclesiā. illuminat etiā illā per
apostolos: quoz pcepta diligenter itueri et ob-
seruare debemus: qđ ostenditur ex illuminati-
one aliorū cereorū qui ab illis duobus illumina-
tur. In plerisq; vero ecclesijs duo alij parui ce-
rei accenduntur a maiori: et statuitur vnus ab
vna parte cerei benedicti alius ab alia: qđ signi-
ficant sanctos noui et veteris. t. qui per xpm il-
luminati sunt. et per doctrinā apostolorū et pro-
phetarū qui cū xpo concordant. Alii autē et ces-
tera ecclesie lumina ex igne maioris cerei ac-
cenduntur. ad figurandū qđ ignis sps sancti a
xpo procedit: et qđ non solū prophete et aposto-
li qui per duos cereos significantur. vñ etiā
omnes ecclesie fideles a xpo illuminati sūt: qui
ideo sunt dño. tū quia apostoli bini ad pđicā-
dū missi sūt: tū qđ discipuli et alij illuminati a xpo
gemina caritate seruent. et tam verbo qđ exem-
plo lucent. Possunt etiā ipsi duo cerei cathec-
uminos significare quia lumine maioris ce-
rei accendantur: quoniam a lumine xpi opoz-
tet cathecuminos illuminari. Lumen quidez
xpi est eius gloria et doctrina que persequen-
tes lectiones intelliguntur seu insinuantur.

De lectionibus et tractatibus.

tertio loco cir

ca lectiones et circa tractū sci-
endū qđ lectiones qđ xpi gloriā et
doctrinam significant iccirco
carent titulo: qđ cathecumini

nondū sunt ciues hierusalē et scripturas igno-
rant. Vñ si eis nominarentur noīa doctoz ve-
teris vel noui. t. forte potius contemnerent qđ
venerarentur. Carent etiā titulo: qđ xps caput
nostrū nondū redditū est nobis. Legunt quo-
qđ sine tono: qm̄ in eis insipientes et cathecū-
mini simplices instruantur. Lectiones au-
tem in quibusdam ecclesijs leguntur quatuor.
in quibusdam sex. in quibusdam duodecim. et
in quibusdam viginti quatuor. Qui quatuor le-
gunt ideo faciunt: quia doctor cathecumino-
rum debet esse conuiuator eorū. debet enī eis
parare conuiuium in mensa sacre scripture. qđ
per mensam que i tabernaculo domini fuit si-
gnificatur: que quatuor pedes habuit: quia sa-
cra scriptura quatuor modis exponitur: videll-
cet historice. allegorice. tropologicē. et anago-
gice qđ plenius dictum est in problemio huius
libri. Prima lectio. In principio creauit deus
celum et terram: que est gen. i. c. historiam mō-
strat. Ad litteram enim facta sunt que ibi dī-

euntur de creatione celi et terre et aliarum rerum
 de homine qui factus est ad imaginem et simi-
 litudinem dei etc. et sic de alijs. Secunda lectio.
 f. Factus est in vigilia etc. que est exo. xliij. c. per-
 tinet ad allegoriam. Tertia. f. apprehendent. vij.
 mulieres etc. que est yf. iij. c. ad tropologiam.
 Quarta. f. Hec est hereditas servorum: que est ibi
 de. lv. c. ad anagogam prout infra patebit. Uel
 si diligenter attendere volumus prima lectio et
 facta est ad primum quod ad secundum pedem pertinet. etiam
 potius ad secundum quod ad tertium. Prima pertinet ad
 secundum pedem sicut ad primum. nam que in ea historice
 dicuntur. allegorice exponuntur. verbi gratia. Factus
 est homo christus ad imaginem et similitudinem
 dei masculini. i. christi. feminam. i. ecclesiam creavit
 eos. Uel etiam partim ad secundum partim ad tertium
 refertur. quia opera sex dierum coaptantur operibus
 lucis spiritualis: quia interioris reformamur et
 illuminamur. Neque opus primi diei fuit lux
 qua significatur illuminatio fidei: opus secun-
 di diei fuit firmamentum quod diuidit aquas superi-
 ores ab aquis inferioribus: hoc est fundamen-
 tum sacre scripture que diuidit aquas superiores.
 i. angelos. ab aquis inferioribus. i. hominibus
 qui eo non indigent. Opus tertie diei fuit se-
 gregatio aquarum ab arida. i. segregatio eorum qui
 dediti sunt fluxui carnalium voluptatum: et qui
 ad modum aque se et alios quatiunt ab his qui
 ad modum aride sitiunt fontem aque viue ut pos-
 sint fructificare dicentes. Sitiuit anima mea
 ad dei fontem viuum etc. Quare diei opus est lu-
 minaria et in firmamento. hec luminaria sunt
 doctores qui inherentes firmamento sacre scri-
 pture inferioribus lumine scientie lucet. Quia
 te diei opus est creatio piscium et auium ex aquis
 per que intelliguntur renati ex aquis baptisma-
 tis: quorum quidam beneficio baptismatis vtuntur
 ad modum piscium ut paruuli. quidam vero alij ge-
 mine caritatis ad instar auium volant ad superio-
 ra ut boni adulti. Ubi in prima lectione dicitur.
 Spiritus domini ferebatur super aquas. f. baptismum
 In aquis vero remanent pisces. i. curiosi. aues
 vero. i. baptizati ad celestia volant. Tercie diei
 opus est creatio animalium de terra. Si quidem
 terra caro nostra est. ex qua creatur animalia.
 cum ea procedant opera viua. et iterum homo
 noster reformatur et in eo imago et similitudo
 dei reluceat secundum quod dictum est ibi. Fac-
 tus est homo ad imaginem et similitudinem no-
 stram. Rursum per primam lectionem instrui-
 untur baptizandi ne credant manicheis: qui
 dicunt omnia hec visibilia a rege tenebrarum
 fore creata. Post istam primam lectionem
 nullum sequitur canticum. sunt enim quatuor
 cantica sicut quatuor lectiones post duas
 primas sequitur unum canticum. et post elti-

mam duo cantica sequuntur. post primum ergo
 non sequitur canticum: quia in eo agitur de
 primo homine qui creatus deum non lauda-
 uit sed peccauit. et in eo omnes peccauerunt.
 ideoque potius deberet sequi luctus quam canticum
 quod est exultatio mentis habita de eternis.

Quia vero primus homo per oblectamenta
 peccati a gloria cecidit. et ad eam redire possu-
 mus si ratione contra peccatum steterimus ideo
 circo orat sacerdos post lectionem dicens. De-
 us qui hominem mirabiliter creasti et mirabi-
 lius reformasti: da nobis contra oblectamen-
 ta peccati ratione persistere: ut ad eterna gau-
 dia pertinere mereamur. Et in eo etiam quod
 ipse dicit qui hominem mirabiliter creasti. et
 mirabilius reformasti: innuit quod in precedenti
 lectione historice agitur de hominis creatio-
 ne. et allegorice de eius redemptione: id est de
 illo per quem est facta redemptio. In secu-
 da quoque lectione est historica narratio sed ip-
 sa pertinet ad secundum pedem mensis: quia
 quod ibi historice dicitur allegorice intelligitur.
 Nam sicut in mari rubro submersis egyptijs
 liberati sunt hebrei: ita in baptismo submersis
 vicijs et peccatis liberatur populus dei. Unde
 post illam lectionem sequitur canticum leticie
 et exultationis: videlicet. Cantemus domino
 exo. xv. c. in quo exultat populus christianus:
 quia spiritualibus egyptijs per baptismum est
 liberatus. sicut iudei a corporalibus: et ideo sa-
 cerdos orat ut dominus salutem gentium o-
 peretur in aquis baptismatis misterium quo
 ipse priorem populum ab egyptijs liberauit.
 Per egyptios quidem peccatores. per mari ru-
 brum baptismus intelliguntur: ex quibus egyptijs
 neque paruus neque magnus remansit.
 nec etiam in baptismo magnum vel partum
 peccatum remanet. quod in penitentia facile
 non contingit. Recte igitur subiicitur canti-
 cum illud. Cantemus domino: quia licet quod
 diu homo in peccato est deum laudare non po-
 test: quia non est speciosa laus in ore pecca-
 toris: tamen cum liberatus est potest canta-
 re domino primum canticum. scilicet de libe-
 ratione sua. Tertia lectio que est de ysaia p-
 tinet ad secundum pedem mensis. scilicet ad al-
 legoriam. licet et ad tertium. scilicet ad tropo-
 logiam. utcumque valeat coaptari: in ea enim
 continentur sacramenta christi et ecclesie. Sa-
 cramentum christi ibi notatur ubi dicit. Appre-
 hendent septem mulieres virum unum. Mul-
 lieres septem sunt septem dona spiritus sanc-
 ti in baptismo collata: que apprehenderunt
 unum virum. id est christum ut in eo plene quis
 esceret: quod in alio homine facere non po-
 terant vicijs et peccatis impediens.

Sequitur ibi panem nostrum comedem? qđ ad ipsum spiritū sanctū cuius hec dona sūt ffer tur. Nā spm sanctū panē suū comeder & vesti mētis suis coopiri: nihil aliud ē qđ ip̄s eq̄litate patris & filij possidentē nullo idigere. Postea subiungit tantūmō inuocet nomen tuū super nos. i. illi in qbus erit habitatio tua a noie tuo xpiani dicantur. Aufer opprobriū nrm: qđ sez malis hoībus passi sumus: a quib⁹ sepe p vici a & peccata expulsi sumus. Hec est ergo allego ria. Moraliter autē p septē mulieres intelligi tur hoīes sepniformi grā repleti. i. sapientes in telligentes. consules. fortes. scientes. pij. tio rē dñi habentes. qđ apphendent vñū viz. i. xp̄s ei p fidē & caritatē adberendo. hi dicant qđ in lectione ipsa sequit. f. Panē nrm comedem? i. corpus tuū qđ est nrm panis: qđ nobis ad refe ctionē datus: vestimentis. f. bonorū opex con tra frigus peccati opiemur. Inuocet tantum mō nomen tuū sup nos vt vñ te xpiani dica mur. Aufer opprobriū nrm. f. ne serui dyaboli nominemur. In eo vero qđ sequit. Si ablue rit oīs sordes filiaz syon. & lauerit sanguinez hierusalem de domo eius i spiritu iudicij & spi ritu ardoris. notatur sacramentū ecclesie: per sordes notat leuioza peccata. p sanguinē gra uioza. Leuioza enī peccata lauat dñs in spiri tu iudicij. i. leuiozis correctōis. Grauiora in spi ritu ardoris. i. grauioris satisfactōis. Notat igit tur in hoc effectū baptismi: qđ oīs tā grauiora peccata qđ leuioza tollit p baptismū. p hanc lectionē sequit canticū qđ est p̄mū cā ticū synagoge. f. Facta est vinea dilecto mea ysa. v. c. Vineā enī ad litterā synagoga est. se pes circa ea sunt obseruancie legales. turris in ea est tēplū. torcular altare holocausti. & in eis sacramenta ecclesie nihilominus intelligūtur. Vineā enī est ecclesia que facta est in cornu illo. f. de quo scriptū ē. Erexit cornu salutis no bis. hoc cornu est xp̄s: & vinea facta est in lo co vberi. xp̄s est locus vberi. de quo dictū est. Mons dei mons pinguis. Circa hanc vineā sepes est diuina protectio. fossa timor dñi. tur ris ipse xp̄s. de quo dictū est. Esto nobis dñe turris fortitudinis. torcular crux xp̄i. de quo di ctū est. Torcular calcui solus. Et qđ in lectōe & can tico exprimunt sacra ecclesie & synago ge. ecce irco sacerdos orat dicēs. Deus qui nos ad cel ebrandū paschale sacm vtriusq; testam ti paginis instruis. vtriusq; testamenti dicit v trum qđ testm. & subdit. da nobis intelligere mi serico rdiā tuā vt perceptionē p̄sentū munerū firma sit expectatio futurozū. Misericordia dñi q uā nos intelligere optat est remissio pec cato p in baptismo: p̄sentia igr munerā sē spū alia dona q in p̄senti p̄cipimus. Quarta lectō

est. Hec est hereditas seruoꝝ dñi: iusticia eoz apud me dicit dñs. Et p̄tinet ad qrtū pedē sci licet ad anagogē. Nepe sicut ex p̄dictis pz in p̄ma lectōe instruit hō de sua formatōe. in sa & tertia de reformatōe q̄ fit in baptismo pibe sum xp̄m. Vñ iā non restat nisi qđ instruat ea thecuminus de vita beata & de bonis morib⁹ p quos ad eā veniūt: qđ in hac q̄rta lectōe docē tur. Si quidē vita eterna ē hereditas q̄ seruis dñi debet: & iusticia eoz ē apud eū. Nā meri tis eoz iuste debet: vt apud eū eternaliter qui escant. Ea vero q̄ sequunt ad bonos mores p tinent vt illud. Audite audientes me & come dite bonū & delectabit in grassitudine anima vestra. p bona intelligit ip̄m xp̄m vel verbū ei⁹ quo oīa reficiuntur. Vñ notans delicias anie non carnis dicit. delectabit in grassitudine a nima vestra. Hanc lectionē sequuntur duo cantica in quibusdā ecclesiis. In ea enī agitur de hereditate eterna q̄ erit in duobus. i. in glo rie anime & corporis: sed conuenientior est ra tio: quia in ea agitur de duobus. f. de moribus bonis: & vita beata vt dictū est. P̄mū canticū cū est. f. Attende celū. qđ est deuterio. xxxij. ad bonos mores p̄tinet. vñ verba canticū huius modi verbis lectionis in plerisq; respondent. In lectione igitur dicitur. Seruā vobiscū paci tū sempiternū misericordias dauid fidelis. Et in canticō dicitur. Deus fidelis & absq; vlla in iquitate. & ibi dicit qđ descendit imber & nix de celo & illuc vltra non reuertitur: sed inebri at terrā & germinare eā facit. hic dicitur quasi imber super herbā & nix super fenū &c. & quia bona opera que facimus sunt ad dei gloriā re ferenda: iccirco circa finē lectionis dicitur. da te magnificentiā deo nostro. Attendēs ve ro sacerdos cathecuminoꝝ animos esse deuo tos & ad baptizandū esse paratos. orat qđ dñs quos aqua baptismatis abluit continua prote ctione tueatur. Postea sequitur canticum in persona cathecuminoꝝum respondentium se affectare baptismū: vt per hoc ad visionē dei perueniant. Unde cantatur. Sicut ceruus de siderat ad fontes aquarū. ita desiderat anima mea ad te deus. Super quo dicit Augu. quod hoc in persona cathecuminoꝝum dicitur. desi derantium ad fontem baptismi peruenire. sic ceruus desiderat ad fontes aquarū venire. post exponit desiderium suū cathecuminus dicens. Sitiuit anima mea ad deū font. vi. q. ii. & appa. a fa. domini. quasi dicat si non in p̄ gressu faciabor in prouentu. Hec desiderium confirmat sacerdos orans & dicens: vt deside rijs celestibus accensū fontem vite sciamus. Qui autē sex lectōes legūt hoc faciūt: qđ p xp̄i passionē & resurrectionē mūd⁹ sex dieb⁹ p̄fect⁹

redēptus ⁊ repātus est: vel ppter senariū nūc-
rū q̄ pfectus est. vel q̄ cathecumini ad sex opa
misericordie inuitant. Nunc tangam⁹ cō-
suetudinē ecclesiay. xij. lectōes legentiū: qd̄ fā-
ciunt in honore. xij. apostolor. a q̄bus p⁹ xpm
oīs doctrina xpianitatis. pcessit. a q̄ cathecu-
mini illuminant: ⁊ bi q̄nq; legunt sex grece ⁊
scr̄ latie: qz xps a iudeis ad gentes translatus
est. Greca enī ⁊ latina lingua sunt pncipalio
res inter alias. ⁊ p eas apte totū genus omniū
gentiū repataz p xpm intelligimus. xij. ⁊ si p
missi legant. xij. lectōes: non tñ cantant nisi q̄
tuor cantica p̄dicta. Post q̄rtā namq; lectiōez
cantant primū canticū p⁹ octauā scdm. p⁹ vñ
decimā tertiū. p⁹ duodecimā q̄rtū. Prima lec-
tio est. In pnciplo creauit deus celū ⁊ terram
in q̄ hō ad imaginē dei factus docet. S; hec
imago pene amissa p peccatū restaurat p bap-
tismū. Un sequit̄ fa lectio. Nōc vero cū esset
zē. q̄ est gen. v. in fine ⁊. xj. vij. ⁊. viij. c. in q̄ ostē-
ditur q̄ oēs pierunt in diluuiū. exceptis bis q̄
in archa saluati sunt: diluuiū est baptismū: ar-
cha est ecclesia. oēs enī q̄ extra ecclesiā bap-
tizant perierunt. ⁊ illi soli q̄ sunt in ecclesia merito
saluant: ⁊ qz p⁹ baptismū oēs esse parat⁹ ad tē-
rationē. iccirco sequit̄ tertia lectio. Tentauit
deus abrahā: q̄ est gen. xxi. c. in q̄ ysaac legitur
a patre oblat⁹. ⁊ aries. p eo imolat⁹. ⁊ ita dei
filius. p nobis oblat⁹ est: sed non eius diuini-
tas: imo eius corpus p nobis est imolatū. Et
qz in passione oīi maiore efficacā baptismus
recipit: iccirco sequit̄ q̄rta lectio. f. Fact⁹ est
in vigilia matutina. in q̄ ostendit̄ q̄ i mari rui-
bro submersi sunt egyptij ⁊ liberati hebrei. Sa-
cerdos enī est moyses. baptismus mare. cere⁹
columpna ignis. cathecumini egyptij. baptiza-
ti ebrei. Tres prime lectōes sumptę sunt de ge-
nesi. Quarta de exo. quā sequit̄ canticū simili-
ter de exo. sumptū qd̄ est cāticū victorie. Qui-
ta lectio est. Hec est hereditas sumpta de ysa.
in q̄ agitur de baptismo ibi. Sicientes venite
ad aq̄s vbi inuitant⁹ ad baptismū. Sexta lectō
est. Audi israel. sumpta de baruch. c. iij. S; cō-
uenientius dī sumi de hieremia: qz qd̄d scrip-
sit baruch ab ore hieremie sumpsit. in ea agit̄
de xpi resurrectionē q̄ i baptismi immersionē signi-
ficat. ibi p⁹ hec in terra vīsus est ⁊ cū hoibus
conuersatus est. Septima est. Facta est super
me manus dñi sumpta de ezechiele. xxvi. c.
In q̄ agitur de generali resurrectionē e⁹ cā pces-
sit resurrectio xpi ibi. Ossa arida reuiuiscunt.
Octaua est. Apprehendent septē mulieres viz
vñ. sumpta est de ysa. in q̄ xpi ⁊ ecclesie sacra-
mentū exprimit⁹ ⁊ etiā baptismus ibi. cū ablu-
erit dñs sordes zē. Postq; sequit̄ canticū ysa.
in p̄ona ecclesie v; vinea facta est. Nona est.

Dixit dñs ad moysen. exo. xij. c. i qua sub figu-
ra agni imolati xpi passio. p nobis imolati ex-
primi. Decima est. Fact⁹ est verbū dñi que ē
ione. iij. c. Sub figura enim ione in mari proie-
cti ⁊ a cete absorbi ⁊ tertia die euomiti: signifi-
cantur passio sepultura ⁊ resurrectio xpi. Un-
decima scripsit moyses. ⁊ est deutero. xxi. c. i
fine quā sequit̄ sū canticum. Attende celū: in
quo pmittuntur premia renatis. quibus i le-
ctionibus lex domini p̄ponitur. Duodecima
est. Nabuchodonosor dñi. iij. c. in qua figura
te ostenditur qz sicut angelis in camino ignis
flammā extingit: ita spiritus sanctus per bap-
tismū flammā peccati extinguit. Unde cathecu-
mini baptismū desiderantes cantant canticū.
Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarū: qd̄
sumptum est de psalmista. Ad orationē autē
que post hanc lectionē sequitur non dicit̄ fle-
ctamus genua in detestationem eius qz nabu-
chodonosor rex in contemptu dei coegit po-
pulum genua flectere ante statuam aureā quā
erexerat. Romani vero dicuntur legere vi-
ginti quatuor lectiones. duodecim grece ⁊ du-
odecim latine propter causam scriptaz sub sab-
bato quarte ebdomade aduentus. Primo
legunt duodecim grece iuxta translationē se-
ptuaginta interpretum que est autentica apō-
grecos. postea duodecim latine iuxta nostraz.
⁊ vt significant cathecuminos fundari supra
fundamentum apostolorum ⁊ prophetarum.
postea descendunt ad baptismū cui⁹ canticū.
debent enim esse fontes in ecclesia ⁊ non ali-
bi: quia mater est ex qua noua p̄genies gene-
ratur. Quicunq; ergo numerus fuerit in le-
ctionibus quatuor tantum sunt cantica. Est
autem canticum sanctorum intercessio facta
pro cathecuminis ⁊ ecclesie iungantur: sicut
⁊ cantus post baptismū est gratiarum actio d̄
conitinctis ⁊ intercessio vt perseverent. Ideo
autem cantica cantantur: qz cathecumini quo-
rum est huius diei officium. futuri sunt in p-
rimo de ceru centū quadraginta quatuor mi-
lium cantantium canticum nouum. Cantan-
tur etiam propter futuram renouationem i re-
ram innocentiam quasi iam factum sit qd̄ ci-
to venturum sit. Ex persona enim eorum can-
tores cantica canunt que ceteri cantare neq;
unt quasi immaculati iterū post baptismum.
Vocantur autem cantica quia cantantur. vel
quia libri vnde excerpta sunt cantica siue car-
mina vocantur. De primo scriptum est. tūc ce-
cinit moyses ⁊ filij israel carmē hoc domino:
de secundo sic cantabo dilecto meo canticū
patruel mei: de tertio sic scripsit moyses canti-
cū: de q̄rto ⁊ de oib⁹ ita dicit Aug. i p̄fatōe cā-
tici Sic ceru. Jo. iij. cātica dñi qz scriptū ē

qbus cathecumini instruunt qtuor habent i
tellect. Primum canticu bz intellectu hystoricu
fm allegorici. tertiu moralē. qrtu anagogicu
quoz vnuqdz subdit lectoi in eodē dogma
te consistenti. ac iō vltimis qtuor lectioibus q
de bonis moribus ⁊ celesti patria disputat cō
iungimē duo cātica: q de eadē materia loquū
tur vt pmissum est. Illud quoq notabile ē
q quotcūq fuerint lectōes sp orōnes sequen
tes ad lectōes ⁊ tractus respiciunt pcedētes :
⁊ est pposterus ordo. alias enī pzo sacerdos
orat. fo legit lector: ⁊ exinde succinit cantor :
hic vero pmo legit vt neophitis doctrina fi
dei pponat. fo cantat in psona illoz vt reco
gnoscat quāta sit deuotio ⁊ hilaritas baptizā
doz: q cognita sacerdos orat confident: vt eo
rū deuotio non deficiat sed incrementa susci
piat. ⁊ sicut in lectioibus tituli supprimunt: sic
eadē rōne ofonibus dñs vobiscū subtrahit.
Et nota q in hoc offō lectōes sūt qī spēs ma
gistroz. cantica qī beniuolentia auditoroz. Oō
sacerdotis ⁊ rñsio ppli. s. amē sunt qī cōfirma
tōes beniuolentie pcedentis. Itē hodie in lec
tōibus ⁊ letanijis senes pcedūt ⁊ iuvenes sub
sequunt vt infra dicitur.

De bñdictōe baptismi seu fontū vbi etiam
agitur de cereis cathecuminoz. Rubrica.

Clarto loco de bñdic
tōe fontū seu
baptismi dicturi pmittim. Itē
enī fit hac oīe baptism⁹: qz in
eo cōsepulti sumus xpo. ⁊ ppē
hoc baptizandus ter imergit :
put infra dices. Scōdo iō qz baptism⁹ pūm a
passiōe ⁊ pū a resurrectione vim suam accipit: a
passiōe: ablutionē a peccatis: a resurrectione: gra
tie. innouationē. Tertia rō qz sicut dñs tūc li
berauit antiquos pūes a carcere infernali. vñ
ysa. habitantib⁹ in regione vmbre mortis lux
orta est eis: ita ⁊ hac die liberant⁹ a peccato o
riginali. In fontū bñdictōe ⁊ in cathecumio
rū immersionē. qdā vtunt simplicibus ⁊ lincis in
dumentis. ppter rationē scriptā in pza parte
sub ti. de altaris dedicatōe. De letania q in bñ
dictōe baptismi dī infra dices. In bñdictō
ne baptismi sunt sex: qñ sacerdos orat aquāz
manu tangit: vocē mutat: cereus imergit: ⁊ a
lij cerei illuminant: iussu fiat sacerdos: ⁊ crisma
miscet. Primo ergo orat oīū patrē ⁊ p ihesū
xpm iploz sūm sanctū vt in fontes descēdat
iōqz in mōz ofonīs legit: s. an oīa ab astātib⁹
sibi capiat beniuolentiā salutando eos dices.
dñs vobiscū ⁊ illi rident ⁊ cū spu tuo. qī dīce
ret. dñs sit tecū in tanto sacro pficiendo: qz si

ne eo nūl potes: p⁹ sacerdos alloqz dñm qī lō
ge positū rogans vt velit adesse pīs dicens.
Omnipotēs sempiternē de⁹ adesto magne pi
etatis tue misterijs. adesto sacramentis ⁊c. S.
qz vñ sacerdoti q insufficientis sit ⁊ indign⁹ ad
inuocandū tā magnū dñm. iō itēz circūstan
tes monet ⁊ vocē mutans dicit. Sursum cor
da. ⁊ ipsi rident. habem⁹ ad dñm. Itēz qz dñs
dicit adhuc te loquente ecce assum intelligēs
iā dñm esse pūentē monet alios secū grās ei a
gere dicens. grās agimus dño deo nro. ⁊ ipsi
rident. dignū ⁊ iustū est. postea sacerdos do
mino tanqz pūenti familiariter loquens dicit.
Vere dignū ⁊ iustū est equū ⁊c. Et postea ad
dit. Qui inuisibili potentia tua sacro: tuoz
mirabiliter oparis effectū ⁊c. postea pōit duo
in qbus significatū est baptismū. pūmū in ex
ordio mundi nascentis. fm in purgatōe mun
di innocentis. Prīmū est cū dicit. De⁹ e⁹ sps
ferebat sup aqz: vt iā tunc inter ipsa pmodia
mundi virtutē sanctificatōis aqz natura con
cipet. i. cōceptura magnificaret. Scōdū cū sub
iungit. De⁹ q nocētis mundi cū aqz ablu
ens regnatōis spēs i ipsa diluuij effusōe signa
fit: vt vñ⁹ eiusdēqz elemētī misterio. ⁊ finis est
ser vicijs ⁊ origo virtutib⁹: respice i faciē eccle
sie tue ⁊c. ⁊ terminat hāc orōne vt tue maiē
statis. ipso sumat vnigenitū sui grām de spu sā
cto. Deī ter tāgit aqz manu. pzo diuidēs
aqz in mōz crucis. p quā vt pmissū est baptis
mus magie efficacīa recipit: vt aqz spū sancto
secundē ⁊ sps imundus expellat. De secūda
tōe dicit. Qui hāc aqz regenerādis hoīb⁹ ppa
tā. archana sui lūis admittōe secūder ⁊c. De
expulsiōe demōis dicit. Procul ergo iube te
dñe oīs sps imundis abscedat ⁊c. vñ ibi nō
infiendo corūpat. Scōdo aqz manu tangit :
vt eā p inuocationē sancte trinitatis muniat:
ne hostis ab illa expulsus redeūdi hēat pātē.
Uñ tāgēdo dicit. sit hec innocēs ⁊ sancta cre
atura: libera ab oī spūgnatōis incurū ⁊c. qz ex
adiectiuīs ibi pōitis cōiūctis: qz fons viu⁹ ad
patrem aqua regenerans ad filiū. vñda puri
ficans ad spiritum sanctum refertur. Tercio a
quam tangit. cum eam in quatuor proicit p
tes vt iam dicitur. Trinus igitur aque tactus
trinam sancte trinitatis operationē figurat.
Hac oratione finita benedicit aquā dices.
Vnde benedico te creatura aque per oīūz vñ
tūm ⁊c. vbi tantū vtitur verbo pūme perso
ne. o. benedico te: qui pmo vtebat verbo se
cunde dirigens sermonem ad deūm. ⁊c. tertie
loquens de ipso vel de re benedicenda. vtitur
ergo nunc verbo pūme psonē vt ostēdat se i
facere misterio qd dñs facit auctoritate: ⁊ sic
in baptismo dñi affuit trinitas. ita ⁊ nō ba

primo tria adesse ostendit: patre adesse ostē-
 dit cū dicit. bñdico te creaturā p̄ deū rē. ⁊ fili-
 um cū dicit. bñdico te p̄ Ihesum xpm. ⁊ spm
 sanctū circa finē cū dicit. descēdat in hāc ple-
 nitudinē fontis virtus sps sancti. Sed nos-
 ta q̄ in bñdictōe q̄ est p̄ patrē ponunt̄ q̄nque
 miracula in aqua facta aī aduentū xpi. ⁊ i bñ-
 dictōe q̄ fit p̄ filiū alia q̄nq; miracula in aq̄ fa-
 cta p̄ aduentū q̄ h̄ non oīo eodē ordine facta
 sint quo ponunt̄. nū q̄ntū ad misterīū rōnabili-
 ter ordinant̄. ⁊ posteriora congrue prioribus
 coaptant̄. Priora hoc ordine ponunt̄ p̄rio. q̄
 te sperauit verbo ab arida. sō c⁹ sps. s. ferebat̄
 sup te. tertio q̄ te de paradiso manare p̄cepit.
 q̄rto q̄ te in deserto amarā suauitatē nitida fe-
 cit esse potabile. q̄nto ⁊ sienti p̄p̄o de petra
 p̄dixit. Posteriora sic ponunt̄. Primo q̄ te i
 chana galilee mutauit in vinū. sō q̄ pedib⁹ su-
 p te ambulauit. tertio q̄ in te a Joanne bapti-
 zatus est. q̄rto q̄ te vna cū sanguine a latere
 suo p̄dixit. q̄nto q̄ in te oēs gentes a discipu-
 lis baptizare p̄cepit. In omnib⁹ enī his bap-
 tismus exprimitur. ⁊ posteriora priorib⁹ p̄ an-
 thyosim rident. Ibi namq; in primo miracu-
 lo aq̄. s. baptismi verbo separata ab arida accedē-
 te verbo terrenitatē peccatorū a nobis separat
 ⁊ hoc in primo. Similiter in baptismo aq̄ mu-
 tat̄ in vinū. q̄ tristitia peccatorū expulsa. mēs
 nra q̄dā spūali letitia inebriat̄ q̄ p̄ vinū intelli-
 gitur. vñ vinū letificat cor hoīs. Aquā in vinū
 mutari est timorē de peccatis conuerti in ex-
 altationē mentis. Itē ibi dī in sō miraculo c⁹
 sps ferebatur sup aq̄s. ⁊ hic similiter in sō dī.
 q̄ pedibus sup te ambulauit: ⁊ hec duo bñ cō-
 ueniunt: q̄ in baptismo sicut in alijs indiuisi-
 bilis est opatio patris ⁊ filij ⁊ sps sācti. ⁊ vtro-
 biq; dī sup: q̄ gratia que confertur de supnis
 est. ⁊ vt noletur q̄ oīs potentia suā non alle-
 gauit. Itē ibi dī in tertio. q̄ te de paradiso rē.
 hic q̄ in te a Joanne baptizatus est: q̄ grā de
 paradiso manans aq̄s in baptismo est infusa.
 vñ de baptismi grā ecclesia. p̄fluens in q̄tuor
 partes orbis dilata est: qd̄ quodāmodō factus
 est qm̄ oīs baptizatus est a Joāne: q̄ tūc om-
 nes aq̄ vim f̄gitiuā suscepunt. Rursus ibi
 dī in q̄rto. Qui te in deserto amarā suauitatē
 nitida fecit potabile. hic dī q̄ te vna cū sangui-
 ne de latere suo p̄dixit: q̄ in gentilitate q̄ pri-
 us erat a dño deserta. aq̄ baptismi reficiendi
 mentes ⁊ sanandi h̄ effectū. Dulcorata aures
 fuit aq̄: q̄ p̄ passionē crucis maxie baptismus
 plenā recipit efficaciam. vñ in cruce de laterē do-
 mini aq̄ p̄dixit. Itē etiā ibi in q̄nto dī. ⁊ siciē
 te populo de petra produxit. hic vero dī q̄ i te
 oēs gentes per discipulos baptizare p̄cepit:
 quia baptismus a petra xpo origine habēs. po-

pulū eū desiderantē reficit. Non enī prodest
 baptismus nisi scientē eū. i. desiderantē vel i se
 vel in alio. Vñ discipulis p̄ceptū est: vt bap-
 tizarent omnes gentes in nomine patris ⁊ filij:
 ⁊ spiritus sancti: sicut in ultimo math. dicitur.

Dic est notandū q̄ vbi dicitur. Qui te d pa-
 radiso manare ⁊ in quatuor fluminibus exire
 ⁊ totā terrā rigare p̄cepit. ibi sacerdos aquā
 manu in quatuor partes effundit: vt ostenda-
 tur q̄ gratia baptismi in quatuor partes orbis
 sit dilata. Lerep̄ sacerdos ipse sepe vocem
 mutat. In primis enim orat̄ deū: vt dignetur
 mundare mentē eius ad suscipiendū spiritum
 sanctū ⁊ deprecatur eius aduentū. ⁊ ideo vo-
 ce humili. s. in modū orationis legit q̄ vocē hu-
 miliatio est ad spiritum sancti aduentū: ⁊ ad es-
 ius dignā receptionē mentis preparatio. p̄stea
 vero indicans se illū habere legit in modū p̄e-
 fationis. agens gratias: quia tam magnus ho-
 spes dignatus est tā humile hospiciū descēde-
 re. ⁊ recolens miracula iā per aquā facta: de-
 de post benedictionē q̄ fit p̄ filiū q̄ terminat̄ i
 nomine patris ⁊ filij ⁊ sps sancti: mutat vocē
 iterato. Lū enim vsq; tunc in modū p̄fatiois
 cantauerit. postea legit in modū lectōis voce.
 s. humiliori: q̄ vocis humiliatio est signū humi-
 litatis. humilitas enī nostra p̄ baptismi regniā-
 tionē ad alta poloz redditur. Dicit ergo sacer-
 dos hec nobis p̄cepta seruantibus rē. q̄i dices
 ret. non auderē tantā ⁊ tā altā rē. s. spm sanc-
 tū vt in creaturā aq̄ descendat inuocare: nisi q̄
 tu p̄cepisti nobis baptismi exercere. Et addit
 sacerdos. Tu deus omnipotens clemens ade-
 sto. tu benignus aspira rē. vbi illud orat̄: vt si
 cut in predictis miraculose in aq̄ opat⁹ est ita
 mō faciat: vsq; vt p̄ter naturalē emundationem
 quā possunt aq̄ adhibere corporibus. sunt eti-
 am purificandis mentibus efficaces. P⁹ B
 alta voce clamat sacerdos. descendat in hanc
 plenitudinē fontis virtus sps tui: ideo alta vo-
 ce vt altū mentis desiderū designet. ⁊ tūc de-
 ponitur cereus in aquā: q̄ cerei immerio est spi-
 ritus sancti aduentus seu missio. que in aqua
 baptismi in specie columbe descendit. Secun-
 do ideo cereus in aquam deponitur: quoniam
 corpus christi per ceram significatum in bap-
 tismo aquas sanctificauit ⁊ vim regeneratiuā
 illis contulit. Tertio baptismus cerei remissio
 nem peccatorum significat: quam per christi
 mortem consecuti sumus. Habet quoq; ne-
 ophiti cereos suos extinctos: q̄ ⁊ si plures sint
 p̄ vno reputantur. Et in q̄busdā ecclesijs statū
 cū cathecumini baptizati sūt illuminant̄. In q̄bus-
 dā rō differē eorū illuminatio vsq; ad agnus
 dei: qd̄ cantat̄ in letania. ⁊ i q̄busdā etiā vsq;
 ad missā. qm̄ vsq; alij cerei ecclesie illuminantur.

Sane cerei q̄ statim p^o baptismū accendunt si
gnificant q̄ p̄turbationē peccatorū comitatur
illuminatio gr̄az. Qui differunt vsq; ad agn^o
dei significat q̄ p̄ agnū q̄ tollit peccata et tene
bras m̄tūdi: renati et fideles illuminant. Qui
vero differunt vsq; ad missam. id faciūt: quia
missa illa ad noctē p̄tinet resurrectionis dñice
ut sicut nox illa irradiata fuit splendore dñice
resurrectionis: ita et a luce nostro irradietur. et ut
neophitos nostros xp̄o consurrexisse signifi
cemus. Et propter eandē cāz alij cerei ecclesie
ad missam illuminantur. et fm̄ hoc cerei cathe
cuminum sunt sine luce vsq; dñ alij cerei eccle
sie illuminent ad notandū q̄ postq̄ sp̄s sanc
tus purgauerit corda eoz. et eos introduxerit
in societate et vnitatē ecclesie. tunc illuminabit
corda eoz. De cereis etiā neophitorū dicit in
ti. de septē diebus p^o pascha. Post imersio
nē cerei in quibusdā ecclesijs sacerdos insus
flatur in aquā dicens. Que tota h^o aq̄ subām re
generandi fecundet effectu. Primo ut sicut i
exorcismo cathecumini sp̄s immundus iussu
tur: ut ab hoīe recedat ut infra dicit. ita et i ex
orcismo aq̄ ut ab ea expellat et adimpleatur q̄
dñs inq̄t. Nunc principes mundi h^o euicent
foras. Scdo ut intelligat sathanas quantū ha
beat q̄ tā leuiter: v̄z p̄ suauē exufflationē pōt
expelli. Tertio ut sacerdos ostendat q̄ti ignoīa
dyabolus dignus sit ab aq̄s expelli. In iussu
autē sacerdos ter: qz sp̄s sanctus tria in baptis
mo opat: a vicijs purgat: virtutib^o ornat. et tā
dē p̄mio eterno coronat eos i q̄b^o fit hec iussu
flatio: ut dicit vbi de imundi spiritus expulsi
one age. Post exufflationē munit aq̄ ite
rato crucis signaculo p̄ iuocationē sancte tri
nitatis: ne habeat potestate dyabolus ad eam
amplius redeundi. Postremo fit admixtio
crismatis in aq̄ sicut dictū est. Un̄ dñ in bur
cardo li. iij. Bñdicimus fontes baptismatis o
leo vñctionis. et Aug. xi. di. ecclesiasticar. ei dē
verbis vtens subiicit q̄ hoc magis tacite siue
sine scriptura ac mystica ratione introductus
est. q̄ p̄ aliquā sc̄ipturā. Per huiusmōi ergo
admitionē vñio xp̄i et ecclesie significat. Nā
crisma est xp̄s. aq̄ populus: et dñ sanctificetur
fons iste. ex quib^o verbis ad qd̄ fiat admixtio
satis datur intelligi. Et nota quoz esse genera
sacre aq̄ bñdicte: put in q̄rta parte dictū ē vbi
agitur de aque benedictę asperzione.

De baptismo vbi etiā agit de vestib^o q̄s ne
ophiti q̄rto die deponunt. et de patrinio. R̄ica

Uinto loco est de

baptismo dicendum. De scrutinis vero que
precedunt baptismum solennem. et de multis
ad baptismum pertinentibus dictum est sub
quarta feria tertie ebdomade quadragesime.

Primo notandum est q̄ baptismus grece
interpretatur vñctio latine. vel lorio. baptis
m^o quidem per aquam confertur ut res inuisibilis
per illud visibile elementum conferatur super
quo sp̄s sanctus in p̄ncipio ferebat. Sicut enī
aq̄ corp^o visibilis purgat exteri: ita baptismus
latenter aiam. Un̄ Aug. i. q. i. detrahe. Aq̄ cor
p^o tangit et mentē abluit. Et est notādū q̄ pa
gani siue gentiles circa fontes tēpla sua facer
solebant. vel saltē ibi sp̄s aq̄s habebat p̄ e^o aspi
onē purificari credebāt: et in delubra vocabā
tur q̄i purificātia. et ita quodāmodo figurālī ad
baptismū tendebāt. Nos vero ab eodē cōsue
tudine baptismi nōsumpim^o. ima a tribus q̄
in veteri testa. fuerunt. scilicet a cathacismo. i. olu
uio et a mari rubro. et a iordane q̄ baptismi si
gura fuerunt. Baptisma dñs instituit cum
de latere suo sanguinē et aq̄s p̄duxit: que po
stea q̄i lege edictali sanxiuit dicens. Nisi q̄s re
natus fuerit ex aq̄ et sp̄u sancto. nō intrabit in
regnū celoz: et ipse dñs baptizat^o est in sua pas
sione. Un̄ inq̄t baptismi habeo baptizari quo
coartoz vsq; dñ p̄ficiat. Fieri dñ baptismus
in aq̄: qz illa copiosius inuenit: et hanc sp̄us in
principio legē fouisse. et qz sordes abluit sitim
cōprimūt imaginē reddit. sicut cantat de nar
ciso ignē extinguit: sic in baptismi a peccato
rū sorde lauamur. a fonte vite potamur. imagi
nē p̄ditā restauram^o. vñ ignis penaz extingui
tur. Debet autē aq̄ esse viua et pura. possz tñ si
eri etiā in re soluta siue a nūe siue a glacie si
ue a lachrymis terre. siue etiā ex institutōe vic
toris pape. i. in mari siue in flūe. siue in lacu. si
ue fontibus. Nō autē l̄ baptizari in aq̄ cōdita
ut in ceruicia vel medone. nec etiā in aliquo li
quore: ut in vino vel oleo. Sed si alius liquor
aq̄ admisceat bñ fit baptism^o. dñ tñ aq̄ puale
at. Quotidie enī mari nouus liquor vel sputus
vel vrina addit. et tñ ibi baptizat. aliq̄ tñ cōtra
dicunt. hoc notat de cō. di. iij. c. i. q. i. dē tra
be. Porro fm̄ canonicā traditionē de con.
di. iij. duo. et c. se. solēne baptisma in duobus
duntaxat sabbatis celebratur: videlicet in isto
et penthecostes. quare in isto p̄missum est.
In secundo: quia spiritus sanctus in die pen
thecostes donatur nobis: per quem facta ē re
missio peccatorum: ut dicitur ibi. Alio vero tē
pore non licet baptizare nisi necessitatis causa
que est quadruplex. de con. di. iij. bi. q. c. se.
Pr̄ia est cā munitis: ut si rex obsidet aliq̄ ci
uitatē vel opidū. tunc enī pueri illi^o loci bap
tizari debent. ne in baptizati decedant. scda est

gentilium persecutio. tertia naufragium. quarta egritudo. Potest tamen egritudo hic large accipi per infirmitate nature. quod facile dissolui potest ita quod nescius die neque hora. et ob hanc causam singulis diebus et horis fit baptismus non solennis. unde dei baptizari solennitas tamen baptismi saltem in paucis admissos duos dies propter similitudinem et memoriam referuat. Hec vero baptismum celebrare solent in epiphania per eo quod tunc fuit dominus baptizatus. prout sub ipso dicto festo dictum est. Celebrari etiam deus baptismus solennis hora nona: ut dicitur sub sabbato penthecostes. Sciendum autem est quod baptizandus cum primo ad ecclesiam venit. priusque immergetur interrogatur utrum abrenunciet dyabolo etc. quod potest videri quod aliquis scripturam introductum est secundum Augustinum. unde dei ecclesiasticorum. et ecclesia ridet abrenuncio. Et iteque utrum credat in patrem et filium et spiritum sanctum. et ipsa ridet. Credo. In his autem diebus de vita et fide instruitur. De vita cum doceat abrenunciare dyabolo et omnibus pompis siue operibus eius. De fide cum doceat credere in trinitatem. et propter hoc que sunt consuetudinesunctiones. id est in scapulis et in pectore. Ideo autem fit huiusmodi interrogatio et responsio. ut vacua domus a prius habitatore deserta. fide ornatur. et dei habitatio prepet. Augustinus. unde dei. id est dicit quod etiam hec fiant iuxta saluatoris imperium. quod ad patrem in celum ascensurus discipulis suis. id est apostolis dixit. Eritis doctores omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Interrogat etiam si credit in sanctam ecclesiam remissionem peccatorum et carnis resurrectionem. Non tamen secundum ipsum Augustinum. eodem modo interrogamus. ut quomodo in deum credimus. sic et in sanctam ecclesiam catholicam credamus. sed propterea sancta et catholica est: quod recte creditur in deum. Non ergo diximus ut in ecclesiam quam in deum crederitis. sed ut in ecclesia sancta et catholica conversantes in deum credentis: credetis etiam resurrectionem carnis quod futura est. Innuunt ergo Augustinus ex premissis verbis quod propositio in repetitur dum dicitur in sanctam ecclesiam et sensus mutatur. de quo dictum est sub quarta parte sub titulo. de simbolo. Planior tamen intellectus est ut propositio ipsa permittatur nec repetatur: ut sit sensus. Credo ecclesiam sanctam catholicam. id est fide catholicam tenere esse sanctam. id est iustam et bonam. Vel ecclesiam sanctam. id est sanctificatam et firmatam et semper perseverantem. ita quod nunquam deficiet. Vel credo sanctam et catholicam ecclesiam esse unam et in unitate consistere. Patrinus autem pro baptizando interrogat ut iam dicet. Post interrogationem et rationem sacerdos ter in facie baptizandi exsufflat ad notandum quod seu a potestas. id est malignus spiritus ab eo exsufflat. id est exsufflando expellitur. seu in primo expel-

lendo significat: ut per prius sacerdotis misterium spiritui sancto cedat fugiens spiritus malignus. Dicit autem Augustinus. unde dei. sicut nostri. ergo prius exsufflant et exorcizant. id est increpant seu adiurant. ut expellant ab eis dyaboli potestas inimica. quod decipit hominem ne possideat boies. Hec autem exsufflatio siue exorcizatio. et si non prosit aliquid ad vitam quam adhuc in eis mors manet: prodest tamen ut inimicus minus ei nocere possit. Adest enim spiritus non solum verbis quod dicitur in nomine suo. verum etiam significat omnibus quod sunt in honore suo. Et est notandum quod exorcismus grece latine dicitur adiuratio ut est illud. Exi ab eo imunde spiritus. Lathecismus autem et exorcismus neophitorum sunt. preceunt enim baptismum. et magis debet dici sacramentalia quam sacramentalia. id est ad sacramentum pertinentia vel plura novi baptismi. sine eis tamen potest esse baptismus. Lathecismus vero grece. latine dicitur instructio: inde cathecizarum. id est instruere in simbolo et fidei rudimentis. Inde etiam dicitur cathecumini grece quod est latine audiens vel instructus: quod adhuc doctrinam fidei audit. nondum tamen baptizatus est sed sit in fide instructus. Qui et competens vocatur. unde dei. symbolum xxxiii. unde dei. audire palea est: quod post fidei instructionem et post acceptam penitentiam competit gratie christi recipiendum. Neophitus vero grece: latine novellus et rudis vel nuperrime renatus interpretatur.

Hoc quoque sciendum est quod sicut sunt septem dona spiritus sancti. ita etiam sunt septem dona baptismi. xxx. quod. id est. c. i. Primum est salis collatio. Dicit enim secundum Rabanum de con. unde dei. iii. ex hoc et. c. se. et Beda sal benedictum in os baptizandi: ut per sal typicum. id est figurativum sapientie sale conditus iniquitatis fetore careat. id est carere significet. ne a vermibus peccatorum ultra putrefiat. sed magis illesus servetur ad maiorem gratiam percipiendam. Sal quoque significat prima fidei documenta sine quorum condimento insulsus est omnis homo. De quo et de sale dictum est in prima parte sub titulo. de con. altaribus et ecclesie. Secundum est aurium et narium cum spiritu to linicio. quod fit primo exemplo christi quod lutum cum spiritu faciens mutum et surdum sanavit. et oculos ceci nati linit. et expuens linguam eius tetigit et digitos in eius auribus imponens. dicitur. effusa quod est aperire. xxxiii. quod. iii. his ita. Secundo secundum Rabanum. unde dei. ante baptismum et. c. postea tangunt et. c. i. et. c. propter hoc sacramentum id agitur: ut per salum typicum. id est figurativum sapientie dei et per sacerdotis sacramentum sapientia et virtus divina salutem eiusdem cathecumini operetur. ut aperiantur ei nares ad capiendum odorem noticie dei. ut aperiantur ei aures ad audiendum mandata dei. ut aperiantur illi sensus in intimo cordis: ad respondendum sacerdoti de articulis fidei interroganti. Digni ergo qui in aures mittuntur sunt verba siue dona spiritus sancti.

Tertio p hoc q aures salina tanguntur signi-
ficatur et petitur q doctrina que de ore altis-
simi fluxit per aures eius intret. eiq suauit res-
doleat: salina nempe xpi. i. dulcedo verbor ex
ore eius defluenti. et ipsa xpi diuinitas nos sa-
nat. Quarto etia nares tanguntur: vt diuina
suscipiat virtute. per qua bonu a malo discer-
nant. odore et sana doctrina separe valeant a
fetore heretice prauitatis. Vn in ecclesiastico
dicitur. natus tuus sicut turris lybani q respi-
cit contra damascu. Quinto ad notandum q
q diu sputu naribus trahet i fidei pcepta ma-
nere debet: et vt aures verbis euangelicis pate-
ant et varias et inutiles fabulas a se repellant.
Sexto secundu Ambrosiu. e. vi. propter. prop-
ter gloriā suae dignitatis muneris et operis nō tā-
gitur os cū salina sed nares: vt bonū odorē ac-
cipiant pietatis eterne. Tertiu et quartu est in
pectore et iter scapulas cū oleo facta signatio
de quibus dictu est in prima pte sub ti. de cō-
secrationibus. Quintu est baptismi absolutio
e. vi. venit. Circa q notandū q trina fit imer-
sio seu lortio in baptismo in noie trinitatis. scz
in noie patris et filij et sps sancti. e. vi. postq et
c. de trina. et c. se. qz in fide trinitatis fit baptis-
mus: in q trina immersione tridiana oīi sepul-
tura significatur. fuit enim tribus dieb et tri-
bus noctibus in corde terre. Trina quoqz fit
immersio: qz in baptismo a triplici peccato. s. co-
gitationis. locutionis. et opationis mūdatur
et a triplici transgressionē legis. s. legis nature.
legis moysayce et legis euangelice. Non igitur
debet quis tñ semel imergi. pro eo q xpus se-
mel mortuus est. e. vi. pbyter: debet tñ semel
baptizari tñ: qz tñ semel xps mortuus est et se-
pultus et resurrexit: q tria in baptismo signifi-
cantur. Et licet trina fit immersio: tñ vnū est ba-
ptisma ea. vi. eodē. Itē qz tñ vna est fides ic-
circo enū oīz esse sacramentū eius. Juxta illud
Vna fides vnū baptisma. Immersio etiā fit i
modū crucis: qz q baptizat mundo crucifigē
et cruce xpi affigē. Tria quoqz ab aqeductio
tridiani tps exprimit resurrectionē. Si tamē
qs ita eger sit vt non possit ter sine lesione im-
mergi: sufficit illū aqua aspergi: vt probat m-
tipliciter in canone cipriani. e. vi. ne quicqz. et
nota. c. vi. si quis autē. licet quidā illud intelli-
gant de aqz benedictē aspersioe. sed et si ma-
gna corporis pars preter caput infunditur. v-
l saltē caput: baptizatus quis reputatur et nō a-
liter. licet quidā etiā si super pedē aqz ceciderit
reputent baptizatū. Pueris baptizatis no-
men imponitur in baptismo. quod ide est: qd
baptismus est vicarius circumcisionis: i qua
noia pueris imponunt hebrei. eo q tpe circū-
cisionis abrahā nomen fuerit imutatu. cū enī

prius dicebat abrahā. postea vocat? fuit abra-
ham. Sed si baptizato obliuione nomen non
imponitur. vel forte error: masculi nomē femi-
ne vel econuerso imponitur: tenet quidē bap-
tismus nec iterabitur. xxi. q. i. ff. de cōtra.
emp. inuentionibus. L. de testa. si in nomine:
et nomen in confirmatione frontis denuo im-
ponitur: extra de sacra. non ite. c. i. Sextum ē
in vertice. i. i summitate capitis sup cerebry cū
crismate facta perunctio: de quo in prima par-
te sub ti. de consecrationibus dictum est. Se-
ptimū est in fronte crismatio. de q infra dices-
tur. Datur autē in quibusdā locis baptizati
candida vestis in signum sacerdotij. et quedā
rotunda mixta in signu corone regni vite: qd
ipse est mēbr xpi qui est rex et sacerdos. Om-
nes enī vere xpiani reges et sacerdotes dicun-
tur. Unde Petrus apostolus ait. vos estis ge-
nus electum regale sacerdotium. reges qz seip-
sos et alios regunt. sacerdotes: qz seipsos dño
offerunt. Juxta illud apostoli. Obsecro vos p
misericordiā dei. vt exhibeatis corpora vestra
et c. Secundo crismale seu vestis candida: que
super caput baptizati ponitur significat scdm
rabanum ea. vi. post baptismū. et c. se. iterior
et exterioris hoīs castitatē et innocentia et pu-
ritatē xpianā: quā post ablutas veteres macu-
las studiose seruare debet. Juxta illud. Omni
tpe vestimenta tua sint candida. Tertio renas-
ti albis induuntur vestibus ad designandum
mysterium ecclesie resurgentis. Designat enī
p hoc corporu et aīaz futura resurrectio glori-
osa. et etiam resurrectio a peccatis atqz angelī
cus nitor. Recte igitur baptizati albis vtuntur
vestib. vt quoz prime natiuitatē facie vetusti
erroris pannus fuscavit: habitus secunde rē-
generationis pferat glorie indumentum. Unde
vestis ipsa duplex est qz in mōz cappe manica-
te: qz sancti duplicia. s. beatitudinē et gloriam
possidebunt. Ipse autē vestes sunt stole. albe.
de quibz dicitur. Et date sunt illis singule sto-
le albe. Stole enī baptismū. palme vero trium-
phum insinuant. Quarto hec alba vestis. cor-
pus ipse vero albus aīam significat. In pro-
uincia narbon. hec alba vestis linea i sua sum-
mitate cum filo rubeo superlūit. aut alia varie-
tate insignitur: quandā quodāmo pretendēs
coronā. Nempe alba vestis innocentie stolaz
que nobis in baptismo redditur significat. rubea
fimbria qz suplūit xpi passionē: per quāz
baptismi sacramentum impletur designat. Co-
ronā pretendit in signum corone regni vt pre-
missum est. Rursus ideo crismale candidu
filo rubeo insignitur baptizatis datur vt sint
solliciti suā candore virtutū quā i baptismo
p passionē oīi rubricatus receperunt. Jux illud

Quare rubrū est vestimentum tuū. Un̄ in apo.
Beatus qui custodit vestimenta sua ne nud⁹
ambulet. Sane albatū seu neophyti huiusmo
di albā vestē p̄ septē dies portant : qz hoc tpe
qđ septē dieb⁹ agit innocētiā p̄ bona opa ex
ercere oꝝ iuxta illud qđ ait salamon. Omni tē
pore vestimenta tua candida sint ⁊ oleū de ca
pite tuo non deficiat. In octaua vero die illaz
deponunt. qz i octaua etate quā dies octaua
significat ab oī ope vite p̄itis cessabim⁹. Tūc
enī adueniēte veritate oīs figura cessabit que
per candidā vestē innuit. nā tunc erim⁹ vt oꝝ
qđ hoīe. i. aīa ⁊ corpore gloriofi. Rursus hec ve
stis candida corpus significat qđ omī tpe vite
nostre: qđ p̄ septenariū agit: mundū seruare
conuenit. in fine vero vite nostre illud deponi
mus aliud gloriofum sumpturi. qđ erit in octa
ua etate. Merito ergo illā septē diebus serua
mus ⁊ in octaua deponimus. Un̄ salomō. da
ptē septenā ⁊ octauā. Sernať quoq; hec alba
vestis de sabbato in sabbatū. qm̄ in sabbato s̄
cto vel penthecosten baptizati sunt. ad notan
dū qđ si mūdiciā corporis seruauerim⁹ de sabb
bato pectoris transiuri sumus depositis cor
poribus ad sabbatū eternitatis. Et exiit i alio
sabbato. ad notandū qđ aīa illius de corpore ex
iens sabbatū. i. requiē iueniet: si eius vestis fu
erit alba. Pari quoq; ratione confirmati sine
in fronte crismati vsq; ad septimā diē lauari n̄
debent. Tū enī ecclesia tanto tpe celebrat ad
uentū sps sancti sup̄ ap̄los: merito vnusquisq;
sps sanctū accipiens tanto tpe celebrare de
bet illius aduentū in se singulos dies. p̄ singu
lis donis celebrando. Hec autē vestis vni im
posita alteri pōt imponi si necesse fuerit. prout
iā de panno quo caput confirmati alligat⁹ di
cet: q̄uis melius sit nouā habere. In q̄bus
dā etiā locis baptizatis danť calciamenta que
sunt officie mortis insignia: vt exemplo eius qđ
p̄ nobis passus ⁊ mortuus est. carnē suā vici
is ⁊ concupiscentijs mortificet baptizati.

Datur quoq; candela illuminata in manu
baptizati. vt cū oīs ad nuptias venerit sit sem
per paratus ei in aula celesti occurrere cū lūa
rijs virtutū ⁊ bonoz opoz. De cereis etiā neo
phitoꝝ supra dictū est. Sane legiť in canōe
Gregorij. e. di. neq; abist qđ iudeis baptizandis
qđraginta dieꝝ abstinentia indicenda est. ⁊ si
postq; baptizati sunt apostatauerint cogendi
sunt fidē seruare. ⁊ filij quos circūciderunt ab
eoz conforcio separent. tertii vero eoz circūci
si ab eis p̄ iniuria corporis sui libertati tradan
tur. e. di. plerisq; ⁊ extra de bap̄i. maiores. Et i
concilio agathe. e. di. iudei. statutum est qđ iu
dei baptizandi qui de facili ad vomitū redeūt.
nouē menses sint prius inter cathecuminos.

Eger quoq; sicut ait ciprianus. e. di. nec qđ
qđ baptizari pōt. mortuus vero nō. nec eucha
ristia sibi dari sicut legitur in burcardo li. iiii. c
cauendū est. ⁊ in li. v. c. idē placuit. sed sicut in
eodē li. iiii. c. subito legiť. subito obmutescens
sic. si tñ voluntatis preterite testimoniū verbis
bz. aut p̄itis annuit i suo nutu. xxi. q. vii. is q.
Pregnans vero mulier si baptizetur non intel
ligiť. Scdm̄ yfodoꝝ. e. di. qđ in maternis ⁊. c. ba
ptisata. partus baptizatus in v̄tre: qđ qđ adhuc
natus sm̄ adā nō est sm̄ xp̄m regenerari non
pōt: nec dici regeneratio in eo pōt in quo ge
neratio non p̄cessit. baptizandus ergo est qđ ex
baptizato nascitur. Tenēdū quoq; est qđ oī
scipuli ⁊ ap̄li baptizati fuerint. e. di. qm̄. ⁊. c. se.
⁊ no. in. c. aliud qđ etiā alios baptizabant. put
ōť sub penthecostes qđ de Joāne specialiter
Hieronymus de peni. di. ii. si enī in p̄ncipio at
testat⁹: ⁊ Augustinus de paulo de con. di. iiii. si
eos. Itē statutū est in concilio cartaginē.
e. di. mulier. qđ mulier q̄uis docta baptizari nō
p̄sumat nisi necessitate vigente. Rursus in
concilio lugdi. e. di. si qđ de alio statutū est vt
qđ p̄terq; in mortis necessitate cū veteri crisma
te baptizauerit deponat. In cōcilio ylerdē.
de con. di. iiii. oīs p̄byter. statutū est vt oīs p̄
byter qđ fontē lapideū habere nō pōt. vas con
ueniēs ad hoc solū officiū habeat qđ extra ec
clesiā nō deponet. Debet igit fons esse lapide
us. nā ⁊ de filice aq̄ in baptisimi p̄sagii emana
uit. Sed ⁊ xps qđ est fons viuus est lapis angu
laris ⁊ petra. Hoc quoq; notādū est qđ per
circūcisionē debebat olim peccatū originale. ⁊
nūc p̄ baptisimū. e. di. ex quo extra eo. maiores
put sub ti. de circūcisionē dictū est. Jo autē ori
ginale peccatū oībus nocet: qz qm̄ adā pecca
uit nōdū aliq; ex eo fuerat materialiter p̄seia
tus. e. di. q̄ris. ⁊. xxiij. q. iij. §. i. ip̄sum autē ori
ginale peccatū in ipsa aīe infusōe contrahit:
qz tunc tres p̄ncipales vires aīe debilitantur.
hoc nota. e. di. nō ex quo in p̄ncipio. Sed cuz
originale peccatū contrahit solū ex carnis cor
ruptōe qđ ip̄tat⁹ aīe. Rūdeo qz aīa delectat⁹
carni. vel melius vt ibidē qđā digna retributō
notet. Aīa enī p̄mi boīs prius peccando car
nē ipsam corripit. vñ mō corruptio carnis ani
mas corripit. hoc nota. e. di. si nō sanctifica
tus. Circa baptisimi formā notandū est qđ si
cut ait Alexander papa terti⁹ extra de bap. c. i.
si qđ puer ter in aq̄ imerferit in noīe p̄ris ⁊ fi
lij ⁊ sps sancti amē: ⁊ non dixerit ego baptizo
te in noīe p̄ris ⁊ filij ⁊ sps sancti n̄ ē puer bap
tizat⁹. Sz ⁊ si imerferit ter puer: nihil dicēs ba
ptizat⁹ n̄ ē. Vt tpe ap̄loꝝ baptizando nil aliō
dicebat nisi baptizo te i noīe trinitatis de cō.
di. iij. i synodo. ⁊ ita explicite dicebant. vel etiā

b

ipſicite erpote. In noie om̃i nri iheſu xpi. ⁊ ba-
ptizabant in ſtagnis ⁊ fluib⁹. Sz beatus Cle-
mens ſcōs a beato Petro ex ipſi⁹ doctria vni-
ctiōe olei crismatis addidit poſtea Leo papa
Damaſus ⁊ Ambro. exorcismos ⁊ bñdictiōes
⁊ ceteras ſolemnitates adiecerūt. Baptiſmi
antē forma nō viciat ſi qđ in ea ſupflue pōit.
hoc nō. e. di. ſi nō ſanctificat: vt ſi dicat bapti-
zo te in noie p̃ris ⁊ filij ⁊ ſps ſancti ⁊ dyaboli.
vel arma virūq; cano. vel ſi qđ p̃mittit forme:
vt ſi dicat arma virūq; cano ⁊ ego baptizo te
⁊c. Si vero aliqd iterponat: vt ſi dicat ego ba-
ptizo te ⁊ de⁹ eſt in noie p̃ris ⁊ filij ⁊c. dicit qđ
dā ſi eē baptizati. alij vero cōtra dicunt. ſi aut
verborū ordo forme mutet: vt ſi dicat. baptizo
te in noie filij ⁊ p̃ris ⁊c. dicit nō eē baptizati
qz ordo verborū de forma ē. Si vero moza na-
turalis ⁊ cōpēdiōſa interponat: puta reſpirā-
do: tuſſiendo: vel ſcreādo nō obeſt. Ceterū
forma ipſa. p̃nūciari pōt literalit. vulgarit. gre-
ce. latine. ⁊ armenice. B legi⁹ ⁊ nō. e. di. mulier
ri ⁊. c. ſe. Idē enī ſe effect⁹ h̃ voces nō eedē ſz
Ariſtōtilē. Uñ greco⁹ huc veniens baptizat in
lingua greca ⁊ cōuerſo: qz apli loq̃bant vari-
is linguis. Vñc eſt qđ ſi qđ dicit. baptizo te in
uoie genitoris ⁊ nati ſive geniti ⁊ ſancti flam-
mis baptizat⁹ eſt. Bñ enī ſit baptiſm⁹ ſub noi
b⁹ ſynonimis. Sz ſi dicat mergo te in noie p̃ris
⁊c. nō eſt baptiſm⁹: qz illud verbū mergo nō ē
ſynonimū cū illo verbo baptizo. Nō ſit etiam
baptiſm⁹ ſi dicat baptizo te in noie triū p̃ſonā-
rū. vel in noie trinitatis. vel in noie xpi. vel ſi ba-
ptizauerit in trib⁹ p̃ncipijs: aut in trib⁹ filijs: i
trib⁹ p̃actyis. vel ſi omitat aliqđ de trib⁹ p̃ſo-
nis: puta ſps ſancti vel filij vel p̃ris. vel ē ſi di-
ceret in noie p̃nitatis ⁊ filiatōis ⁊c. nō eſſet
baptiſm⁹. Itē ſi omittet hoc p̃nomen ego
dicendo baptizo ⁊c. qđ eſt: qz p̃nomen illud
ſubintelligit vñ nō deſt. Sz etiā ſm Zachari-
am papā. e. di. retulerunt: ſi ſacerdos ſimplici-
tate duct⁹ nō intendēs errorem introducere di-
xerit. baptizo te in noie p̃ria ⁊ filia ⁊ ſps ſancta
baptiſm⁹ nō viciat. Si vero dubitat ō aliquo
vtrū ſit baptizat⁹ vel nō. ſtatuit Allerader pa-
pa terti⁹ extra de baptiſmo. c. i. qđ baptizet ſub
hac forma. Si es baptizat⁹ nō te baptizo: ſz ſi
nōdū baptizat⁹ es. ego baptizo te in noie p̃ris
⁊ filij ⁊ ſps ſancti amē. Adhuc ſi infans n̄ pōt
naſci ſz ſolū caput illud baptizet puſq; moriat⁹
ff. de reli. ⁊ ſump. ſune. l. cū in diuerſis. Sed ſi
m̄ in p̃tu moriat⁹ incidat ⁊ infans viū de vē-
tre extrahat ⁊ baptizet. Circa patrinos qui
i baptiſmo ⁊ cōfirmatōe neceſſarij ſunt. dicen-
dū eſt qđ vbi infans ſari vel credere nescit p̃ri-
n⁹ interrogat ⁊ rñdet. p̃ eo ⁊ in ei⁹ fide ⁊ pro-
feſſiōe baptizandus ſaluat⁹. Qđ ē ſm yſidozū

e. di. puuli. ⁊. c. ſe. in egroto muto ⁊ ſurdo bap-
tizandis cōtigit. Nā ē legim⁹ cyropheniſſam
mulierē veniſſe ad Iheſū ⁊ rogaviſſe. p̃ filia ſpi-
ritū imundū habere: ⁊ illā ad p̃ces m̄ris ſaluā-
tū fuiſſe. Aug. quocq; e. di. nihil ⁊. c. ſe. aſſerit qđ
rñ ſo ipſi⁹ p̃ri ad celebratē. i. ſolēnitatē p̃ri-
net ſacri. qđ diceret nō ad neceſſitatē. Paruū
lū enī nō fides illa qđ credentiū voluntate cōſi-
ſtit. ſz fidei ſacm̄ fidelē facit. Uñ fidelis voca-
tur nō rē ipſaz mēte abnēdo. i. p̃ſitēdo: ſz ipſi
us rei ſacm̄ recipiēdo. Sicut ergo puuli alie-
no errore dāpnati fuerāt. ſic ex aliena p̃feſſio-
ne ſaluari poſſe neceſſe eſt. e. di. illud. ⁊. c. ſe. et
c. q̃re. ⁊ cū illi ad intelligibilē et itez puenierit
debent p̃ri inſinuare illis p̃feſſionē quā pro
eis fecerūt. Porro ſacerdos baptizās ⁊ eps
cōfirmās. ſe illis obligant qđ de eis curā ſpales
gerāt: qz enī ipſe nō oib⁹ pōt curā ſpale ipēdē
re. iccirco p̃ri cōmittit qđ ſe. p̃ illo fidei uſo
rē cōſtituit qđ renati docebit orōnē dñicā et
ſymbolū fidei qđ q̃libet xpianus adultus ſcire
teneſ. vel i ſigna latina vel materna. ⁊ ſi p̃ri-
nū filioli doceſ neglexerit grauiffime peccat. Itē
iuxta auctoritatē Leonis pape. e. di. ⁊ plures.
vñ tñ oꝝ eē in baptiſmo ⁊ vñ in cōfirmatio-
ne p̃ri-
nū ſive vir ſive mulier: ⁊ h̄ p̃ p̃cula qđ
ſueuerūt cōtingere in cōiūctōib⁹ m̄rimoniali-
b⁹. In q̃buſdā tñ ecclēſijs ſria cōſuetudine h̄
derogati eē vñ. ⁊ h̄ iō: qm̄ ſi veniat in dubijs
de aliquo vñ ſit baptizat⁹ vel nō qm̄ plures ſe
p̃ri-
nū ⁊ teſtes baptiſmi tāto forti⁹ dubiū excludit
⁊ tāto plures ad inſtruendū filioli ſe con-
ſtituūt debitores. Itē ſm canonē. e. di. i. cathe-
ciſmo: i. catheciſmo ⁊ in baptiſmo ⁊ in confir-
matōe vnus ⁊ idē patrin⁹ ſufficere pōt vbi ne-
ceſſitas cogit alias ſingulos ſinguli ſuſcipiant
Uñ baptiſmatis ſeu cōfirmatis p̃ri-
nū p̃fidi-
a cui nō cōſentit nō obeſt. Lū igit p̃ri-
nū filioli inſtruere teneat. ⁊ in fide ipſi⁹ baptizan-
dus ſaluat⁹. nullus oꝝ p̃ri-
nū effici niſi ſciat do-
minicā orōnē ⁊ ſymbolū. e. di. nō h̄. ⁊. c. ſe. in qđ
b⁹ ipſe teneſ filioli ſui inſtruere cū ſit fidei uſ
ſoz fidei illius. ⁊ eū oꝝ cuſtodire. p̃ poſſe ne a fi-
de ⁊ iuſticia duiet. caſtitatē cuſtodiat. iuſticiā
diligat. ⁊ teneſ caritatē: vtpote reſponſurus in
die iudicij de oī exceſſu illius. Sunt autē qđ
tuor genera p̃ſonaz qđ ecclēſia nō ſuſcipit i pa-
trinos. P̃imū genus eſt monach⁹: abbas: aby-
batiffa: monialis ⁊ huiuſmōi. Scōm gen⁹ ſūt
infideles. Tertiū illi qđ nōdū ſunt confirmati. e.
di. in baptiſmo. qđ alios nō poſſunt tenere i ba-
ptiſmo vel in cōfirmatōe. nō enī vere debēt
vocari fideles. vñc nec veri teſtes eſſe poſſūt
ij. q. vij. nō pōt ⁊. c. ſe. Quartum genus eſt vir ⁊
vxoꝝ ſimul. xxx. q. iij. qđ videtur niſi p̃ri-
nū abo-
vorū emiſerint caſtittatis. ſi ambo eundē p̃uez

de fonte lenarent spuales p̄res eiusdē fierent. Alii vlti⁹ carnaliter cōmiseri nō debēt: nec etiā vt aiunt qdā aliq̄s de sacro fonte lenar̄ oꝝ aliquos d̄ sua cōanguitate. p̄f̄i filiū ppriū vel filiā vel vxoris. vel ecōuerso extra de cog. spi. c. ij. z. c. iij. qz caritatis dilectio p baptisimū ppagari oꝝ. Baptisimi solēnitatē cōpleta ē ad fontes cū triplici letania. z. iij. qz añ baptisimū z. p letanie circa baptisteriū paginē. p eo qz in apoc. legi. iris erat in circuitu sedis. Iris vt ait Beda q̄ fit sole irradiante nubes. z. qz p dūmū fuit pp̄tatio in ditiū: significat intercessiōes scōꝝ. sedes ecclesia significat. nubes sē vtri scī. iuxta illud ysa. Qui sunt hi q̄ vt nubes volant q̄ añ aduentū xpī z. p deuotissime pꝛo ecclesia orauerunt z. orant. Sit autē hic letāia circa fontes vñ ad scē Joannes baptista. ora p nobis: eo qz ipse p̄m⁹ inuenit vel docuit baptisimū. Deū similiter cū trina letania redit vñ qz ad oēs scī orate. p nobis: ad ostendū qz ipi orant. p filio baptizato q̄ mortuus fuerat z. reuigil. pierat z. inuenit est vt in vera fide trinitatis p̄cipiet sacro baptisimi. vel vt deū quē cōfessus est diligat toto corde: tota mēte: z. totis virib⁹. Sane agunt in q̄busdā ecclesiis septene letanie añ baptisimū: qz oram⁹ scōs intercedere. p nobis ut sp̄s sanct⁹ cū ḡra septiformis ē iūlat s̄r aq̄ baptisimi. In alijs agūt q̄ne dūm carthagini baptizant vt de⁹ custodiū di gnē q̄nqz sensus corporis eoz: ne p eos illecebris secularib⁹ incitati purificationē in baptisimo acceptā amittant. Trine etiā q̄nqz p baptisimū agunt: vt credulitatē trinitatis in q̄ baptizati sunt z. quā p̄fessi s̄: toto corde: tota mēte: totiqz virib⁹ diligant. Quidā ē cantant letaniā in cūdo ad fontes pp sp̄c. z. iij. rededi do pp rē: z. ad notandū qz scī orant. p baptizandis ut sacm̄ uera fide p̄cipiant. z. p baptizatis ut in sacm̄ uere fidei p̄cepto cōfirmē. In fine letanie sunt iuxta aplm̄ petitiōes: ut p̄pici⁹ esto. p̄ce nobis dñe. z. obsecratiōes: ut p natiuitatē tuā libera nos dñe. z. postulatōes ut peccatores te rogam⁹ audi nos. Quid signi ficit cant⁹ p baptisimū. dictū est supra ubi d̄ cāticis agūt. Letex in q̄busdā ecclesiis in lecti omib⁹ z. letanijs senes p̄cedunt z. iuuenes sub sequunt. uel qz senes fuus. f. eleazar adduxit f̄ beccā ut ysaac iuuenis apphenderet eā. uel qz in baptismo iuuenescit ecclesia z. renouat: ut aq̄la inuenit nra. Rursus in q̄busdā ecclesiis dñz. xij. lectōes legunt letanie dñi. z. eaz dñi odenari⁹ numer⁹ p tres q̄ternarios clericorū implet q̄b⁹ orat ut in baptizandis doctria capiat apostolorū fide trinitatis z. quatuor virtutib⁹ p̄dictorū.

De confirmatione. Rica.

Ex loco de cōfirmatōe dicam⁹. Siq̄ dē p baptisimū sequit̄ spuale signaculū. f. cōfirmatio quo pfectio fiat q̄i ad inuocationē epī sp̄s sanct⁹ infundit̄. ca. di.

accepisti. Baptizat⁹ autē cōfirmari nō pōt nisi demū p. vij. dies p baptisimū. pp. vij. oca sp̄s scī q̄ recipit in baptismo. Nam. p singulis donis decē dies singulos celebrare. Alij dicūt qz statū p baptisimū est cōfirmatio inchoāda: pp rōnē scriptā sub q̄nta feria cene dñi vbi agūt de olei cōsecratōe. Nā z. Cle. papa p̄mus statuit vt baptizat⁹ qz citi⁹ fieri possit confir mē: qz nō est p̄fect⁹ xpian⁹ q̄ hoc nō necessitate s̄ in curia aut voluntate omittit. Dec frontis crismatio cōfirmatio or: qz p eā sp̄s scī cr⁹ dat ad augmētū z. robur extra de sac vnc. c. i. Cū ceteras vncōnes simplex sacerdos valeat exhibere. hāc nō nisi sūm⁹ sacerdos. i. ep̄iscop⁹ oꝝ cōferre: qz d̄ solis apl̄s legi quoz vicarij sunt epī qz p man⁹ ipositionē spm̄ scīm dabāt. Quēadmōz actū apl̄orū lectio manife stat. Cū audissent inq̄t apl̄i q̄ erat hierosolimis qz recepiissent samaria verbā dei misit ad eos Petz z. Joannē q̄ cū venissent orauerūt. p ipis vt acciperēt spm̄ scīm: nōdū ei i quēqz illoz venerat: s̄ baptizati tñ erāt i noie dñi Jesu. Tūc iponebāt man⁹ sup illos z. accipiebāt spm̄ scī: c⁹ aduēt⁹ p misterii vncōis designat⁹: qz colūba i q̄ sp̄s sanct⁹ sup xpm̄ i baptismo descendit ad vesper⁹ i cathacismo reuertēs ramū retulit oliue virētis c⁹ vtiqz sacm̄ dauid. ppheta p noscēs exhalatādā faciē i oleo p̄dicauit. Arnaldiste tñ p̄fidi heretici dicētes manū ipositionē siue cōsolamētū fieri posse a quoz boie bono. obiciūt ad b̄ qd pmissū ē de eo qd legi i actib⁹ apl̄orū qz ananias saulo z. symeō z. luci⁹ syreni. z. manā barnabe z. saulo man⁹ iposuerunt: qz tñ nec apl̄i nec epī fuisse legunt. Et ex eo qz p̄dicat⁹ misit ad eos petz z. joannē. ap̄ pet qz epī debēt illuc ire vbi sunt q̄b⁹ sit necess se man⁹ iponi: cūqz illuc venerint orent p eis dicētes. Emite in eis septiformē sp̄s. f. z. c. Nō enī discipuli dabāt spm̄ scīm: sed orabāt vt vērēt in eos q̄b⁹ man⁹ iponebāt. Hoc ergo agit ep̄alis cōfirmatio baptizato qd tutor: pupillo. Quid enī. pdest amplā hereditatē filio i linq̄re nisi ip̄s vel lex aut p̄s illi p̄uideat de tutore: pacyr⁹ qd ē ei⁹ solator i xpo custos z. tutor q̄ suadente dyabolo possit sicut z. pupillus suam p̄dere facultatē. i. baptisimi vtilitatē si tunc nō haberet tutore. In cōfirmatōe ergo totius xpiane religiōis ministerij plenitudo cōpletur. i. in baptismo nāqz p spm̄ scīm dat⁹ remissio peccatorū. Dic autē ipse sp̄s inuitat vt veniat

et in domū ipsā quā scificauit descendere et ha-
 bitare dignetur. et ad epī inuocationē infundat.
 e. dī. accepisti. Cui vrbān? papa inq̄t p manus
 epalis ipositoz sps sanct? dat. ex quo cor fide-
 le ad prudentiā et cōstantiā dilatat et q̄s ple-
 n? fit xpian?. Bis ergo iungit crismate bap-
 tizat? .i. in vertice et in frōte. nā et ip̄s aposto-
 lis bis fuit dat? sps sanct?. P̄rio i terra qm̄ xps
 exinfflauit in eos dicens. Accipite spm̄ sc̄m. Se-
 cundo a celo in die p̄tbe. s. et ip̄s apli recepe-
 runt spm̄ sc̄m in baptismo. Nō enī credendū
 est ip̄s nō fuisse baptizatos q̄ alios baptiza-
 bāt vt p̄missum est. Decergo duplex baptiza-
 tor vinctio significat q̄ sps sanct? dat? ē apo-
 stolis semel in terra ad dilectionē p̄mi. et se-
 mel de celo ad dilectionē dei. Cū ad notāduz
 pulchritudinē donoz sps sc̄i q̄ in cōfirmatiōe
 cōferunt. Emitte in eū spm̄ sapie et intelec-
 tus et c. De sē vestes q̄b? induunt filij regis. de
 q̄b? dñi ē. Dedit eis p̄tātē filios dei fieri bis q̄
 credunt in noīe ei? et de q̄b? dicit apls. Quor-
 quor baptizati estis xpm̄ induistis. Nō enī h̄z
 xpm̄ p̄ indumēto q̄ donis sps sc̄i. q̄b? xps ab
 ipsa cōceptiōe ornat? fuit nō est ornat?. Dif-
 fert autē hec vinctio q̄ fit in frōte p̄ ep̄m ab illa
 q̄ fit in cerebro siue in vertice p̄ sacerdotē. Pri-
 mo q̄ fm̄ rabanū de cō. di. v. nouissime in illa
 signat sup baptizatū sps sc̄i descēso ad habita-
 tiōē deo cōsecrandā. in hac vero signat ut ei
 iusdē sp̄s sc̄i septiformis grā cū oī plenitudie
 sc̄itatis. sc̄ie. et virtutis uenire in hoīe dēclaret.
 Sc̄do differunt q̄ illa q̄ fit i uertice aīa xpo
 desponsat. p̄ istā uero dītat et dōtat. Itē p̄ illā
 oīdunt vūlnera esse sanata. p̄ hac plenitudo
 gr̄az cōferet q̄d ex uerbis utriusq̄ vinctiōis pōt
 ppendi. In collatiōe ei illi? vinctiōis dicit sacer-
 dos. De? oīpotens p̄r dñi n̄ri ihesu xpi q̄ te re-
 generauit ex aq̄ et spū sc̄o. q̄q̄ tibi dedit remis-
 sionē oīū peccatoz. ip̄se te liat crismate salutē i
 uitam eternā. Bis uerbis q̄ ē salutatio in uitaz
 eternā. p̄ hac vinctiōē obtineri oīdīf. s. hec v-
 ba transcendit ep̄s in vinctiōe cōfirmatiōis di-
 cēs. Emitte in eū septiformē sp̄s. i. tuū paclytūz
 de celis spm̄ sapie et intellect?. spm̄ cōsiliij et for-
 titudis. spm̄ sc̄ie et pietatis. et ip̄le cū spū timo-
 ris dñi. et cōsigna eū signaculo sc̄e crucis. p̄pi-
 ciat? in uitā eternā. cōsigna inq̄s ut spm̄ factū
 nō amittat. In cōcilio thole. de cō. di. v. dñm
 et c. se. dī q̄ nullus d̄z bis cōfirmari sicut nec f̄
 baptizari. P̄o orōnē quā cōiter dicit ep̄s su-
 p̄ oēs cōfirmandos. si plures sint singulariter
 cuius frontē linīt in mōz crucis crismate cū pol-
 lice dicens cuius. In noīe p̄ris et filij et sp̄s sancti
 par tibi. Que salutatio fit ad nouū hoīem q̄ di-
 gn? est saluari p̄ uite hōuitatē. et q̄ fm̄ deuz
 creatus est in iusticia et sc̄itate et ueritate. In-

teri enī cū erat uetus nō erat salutandus. s. tā-
 tū erat. p̄ eo orandū. Itē at fit in modū crucis
 et cū crismate sicut et oīa crismata cū crucis fi-
 gura p̄ficiunt de cō. di. v. nūqd vt appeat q̄ ē
 illi? p̄ c? crucē redēptus est. sine quo signacu-
 lo nō oīz nos aī deū p̄sentari. Qd̄ fit cū pollice
 q̄ ille in cōsecratiōe p̄tificis est ad hoc sp̄aliē
 cōsecrat?. Uel q̄ dē dñi optimū descendit a
 p̄re luminū. iō in fronte q̄ ibi meli? et citi? v̄r.
 vt sic exterminatoz angelus videns cū hoc fi-
 gno munitū ad se nō p̄tinere p̄transeat sicut p̄
 trāsiuit domos hebreoz in egypto vbi vidit y-
 trūq̄ postē linitū sang. ag. et p̄cussit p̄mogeni-
 ta egyptioz in domib? vbi hoc signū nō erat.
 Quid enī est sanguis agni. nisi fides passionis
 xpi. uterq̄ postis hoc sanguine linīt. cum fide
 passionis xpi in corpore et mente gestam?. in
 corpore p̄ misticiū. in mente p̄ efficacīā. Itē
 fit in fronte. q̄ p̄fectoz est nō in oculo. sed in
 manifesto xpi nomē semp̄ b̄re. hinc est q̄ Joā-
 nes apl̄s ait. Uidi supra montē syon agnum
 stantē et cū eo centū q̄dragintaq̄tuor milia ba-
 bētes nomē eius et nomen p̄ris eius scriptū in
 frontibus suis. Stare enī et in monte et cum a-
 gno p̄fectoz est. et p̄fectio in cōfirmatiōe dat
 vt p̄missum est. Adeli? quoq̄ in fronte infigi-
 tur in quo summ? pontifex laminā aureā fige-
 bat in qua scriptū erat ineffabile nomen dñi.
 et ut baptizatus liber confiteat qd̄ credit extra
 de sac̄ vnc. q̄ corde credit ad iusticiā. ore autē
 cōfessio fit ad salutē. memor eius qd̄ dñs ait.
 Qui me confessus fuerit corā hominibus et c.

Subsequenter ep̄s confirmatū p̄cutit in fa-
 cie. P̄mo ut tenaci? memorie teneat se hoc
 sacramentū recepisse. Secundo quia hoc sac̄-
 mentū datur baptizato ad robur fidei ut p̄mis-
 sum est. ut uidelicet sit ita fortis in fide in bap-
 tismo suscepta q̄ ulterius corā quocūq̄ nomē
 xpi non erubescat. Tertio hec p̄cussio rēp̄en-
 tat manū impositionē. qm̄ apostoli p̄ manus
 impositionē confirmabantur. Quarto ad terē
 dū malignū spm̄ ut fugiat. et ne redire audiat.
 sicut fecit beatus benedictus liberans per ala-
 pū monachū q̄ a maligno spū uerbatur. ut le-
 gitur in dialogo Bre. li. ij. c. xxxij. Duo ergo fa-
 cit ep̄scopus. p̄mū quia cū ungit i fronte. fm̄
 quia ipsuz percutit in facie. Vinctio significat
 augmentū gratie quātū ad actus audaces ag-
 grediendi ea que pertinent ad fidez. percussio
 uero fit ne ulterius cōfundatur. aut timeat cō-
 fiteri nomen xpi. q̄i diceret ep̄scopus confir-
 mato ea ita sis fortis ut quicūq̄ sic te percus-
 serit. uel quocūq̄ alio modo tibi confusionem
 fecerit. p̄o eo quia xpi fidem cōfiteris tu i his
 omnibus non erubescas. percussi enim in fa-
 cie erubescere solent. Similiter etiā fit alicubi

propter eandem causam militibus nonis. Fieri potest confirmatio in capite: melius tamen fit in ecclesia aut in atrio ecclesie. In burcardo l. iiii. c. epa. In concilio autem de co. di. v. et ieiunij statutum est ut facimus confirmatiois a ieiunijs et iuuenibus perfectis etatis. puta. xii. vel. x. annorum seu adultis monitis prius peccata confiteri conferat. hodie tamen quod citius potest hoc fiat ut promissum est. Tri. maro autem aliquo panno albo frons circumcingitur: ne recens victio desinat aut oleat. et septima die deponitur sicut supra ubi agit de baptismo dicitur est. Et in concilio beluacen. de co. di. iiii. si qui non luerit. de quod pannus? cristianis quo caput pueri in fronte per episcopum vel in vertice per presbyterum cristianis circumcingitur. potest iterum super alium baptizatum imponi. Item non confirmatur? non potest alium tenere in baptismo vel in confirmatione. nec vir et vxor. vel consanguineus. vel et plures teneant confirmationem: prout in baptismo dictum est.

De missa. Rubrica.

Septimo loco dicitur missa habet diei dicens est. In qua quidem plura sunt notabilia. Primum quod ante missam altaria cooperiuntur: quod fit quia iaz ecclesia incipit resurrectionis per ludia celebrare. Magna enim pars habet officium ad illam pertinet. et in resurrectione christi quod per altare significat stola corporis indutus est. Item missam altaris preciosis et splendidis se vestibus decorati: ad significandum quod neophyti sunt indumentis virtutum ornati. Item missa ideo non cantatur solito more quod in ea non dicitur introitus? quod est caput missae: eo quod ille qui est caput et principium nostrum subtrahitur? est et in sepulchro silet. et nocte resurrectionis habet resurrectionem? rixit tamen a suis nesciebat. Unde cum Maria magdalena inuenit monumentum vacuum: credidit eum esse sublatum. Hac enim die et in vigilia petre costas suam? antiquum ecclesie morem quod fuit ante papam celestinum habet quod introitus? in missa non dicitur: sed a kyrieleyson. incipiebat. Incipit ergo a kyrieleyson. officium quod est quidam vox letitie. de hoc quod neophyti sunt renati rogat ecclesia ut omnes eos in nouitate conseruare dignetur. Dia enim qui dicitur usque ad euangelium ad eos referunt. Sequitur gloria in excelsis quod ideo cantatur. primum quod parata est renatis quod ab angelis nuntiata est in nocte natiuitatis. cum ergo ipsi renouati sint gratia dei possunt cantare cum angelis. Secundo ideo. quoniam angelus qui primo illud nato domino cantauerunt. per renatum in baptismo gloriantur. Tertio quod resurrectio christi preia est. ideo dicitur iste angelicus cantus. et cum ipsis angelis chorus exultat personam melodia et capane sue signa et concupit quod bacen? fuere muta.

Collocata etiam de renatis manifesta est quod est. De qua hac sacratissima nocte gloria diuice resurrectionis illustras: consue in noua familie tue per gratiam spiritum adoptionis quem dedisti etc. L. ut promittit dominum vobiscum: et non pax vobis ut iam dicitur. Si militer epistola refertur ad eos. v. Si consurrexistis cum christo qui sursum se habet ubi christus est in dextera dei sedens. ad collocem. i. c. q. d. resurrexistis in baptismo a peccatis. sicut christus resurrexit ab omnibus infirmitatibus suis. Sed ad quod debet laborare resurgentes nisi ea quod sursum se obtineant? Iohannes dicit quod sursum se sapere quod super terram. i. celestia non terrena vobis sapiat. et addit mortui enim estis. et vita vestra abscondita est cum christo in gloria: mortui enim estis peccato. et mortui estis vobis ut iam non vobis sed domino viuatis sicut dicit apostolus: uiuio ego iam non ego: sed uiuit in me christus. Vita autem nostra abscondita est: quod nolumus aperire quod futuri estis? sed cum apparuerit christus vita vestra apperebit cum ipso in gloria. Ecce ad quod debet attendere neophytus. i. ut sint et appareant cum christo in gloria. ad quam reuertenda missam altaris solennes vestes induit: vel ut renatorum stolam innocentie demonstraret. In epistola vero baptizati instruuntur. Post epistolam sequitur alleluia quod est vox angelica: siue canticum angelorum: sicut ostendit Iohannes in apocalypsa. dicens. Audiui quod voce tubarum multarum in celo dicentium alleluia: quia angeli gloriantur propter baptizatos a dyaboli seruitute ereptos et ad fidem conuersos. Et dicitur alleluia sine gradu. ad significandum quod caput nostrum desinit: ubi enim est deus ibi non est mors? ubi autem non est mortuus ibi non est ascensus de gradu in gradum: quod significat graduale. Iohannes autem graduale non dicitur baptizati nodum per opera in virtutibus gradum fecerunt. Dicitur autem tractus quod significat patientiam per quam expectare debet gloria sempiterna: quam sequens sabbatum in albis representat. In quo sabbato non cantatur graduale: quia ibi non est necessarium bonorum operum vel tractus: quia nec patientia. sed duplex alleluia pro duplici gloria. anime et corporis. De hoc sub titulo. de septem diebus post pascha dicitur. et preter morem ante tractum ponitur alleluia quod est quedam vox letitie ad notandum letitiam neophytorum quam habent de spirituali nouitate. Sed quia graues sunt labores vite sequitur tractus qui dicitur a trahendo. Ad idem tamen inuitantur neophyti in versu alleluia. et in tractu usque ad dei laudem. Nam alleluia sonat laudate dominum. et in versu alleluia dicitur. L. o fitemini domino. i. laudate dominum. et additur causa: quoniam bonus est in se et in nobis: cum quibus misericorditer et benigne egit dimittendo peccata in baptismis. et cantatur tono resurrectionis. i. octauo. Sed quia effectus benignitatis posset esse ad ipsos. ideo subditur quoniam in seculum misericordia

eius. Ad idēz etiā inuitant i tractu. f. Laudate
 dñm oēs gentes &c. qñ cōfirmata est &c. fue-
 ra firmat mīa q̄ in eternū durat sicut in versu
 alleluia dictū est. Nec autē duo. f. mīa & vitas
 in psalmis iungunt et nec mīa iniusta nec ve-
 ritas nimis austerā credatur. xlv. di. disciplina
 xliiij. q. iij. nō est in iusta. Quare duplices lau-
 des dñr. & q̄ tractus. & q̄ sub humiliōri ligu-
 a dñr sub ti. de. vii. dieb⁹ p⁹ pascha dicit. Scdo
 idē alla prius q̄ tract⁹ dñr: qz hebreā lingua mī
 est & nobilissima oīm linguarū p̄paucoitate
 diuine scripture. latina vero inferior q̄ filia.
 P̄ alleluia sūt iudeos p̄s cōuersos. tract⁹ gē-
 tiles postea credētes. Tercio dñr p̄rio alleluia i
 memoriā p̄oris status ade sequit⁹ tractus i me-
 moriā sequentis. Precedit etiā alleluia. p̄pter
 g in dñm reuerentiā de captiuitate babilonica.
 In aliis vero dieb⁹ graduale p̄cedit alleluia. p̄-
 prer p̄fectū pficientiū. Deñ sequit⁹ euange-
 liū. Vesp̄e autē sabbati q̄ lucefir in p̄ia sabbā-
 ti. Math. xxviii. c. in quo de sollicitudine mñ-
 liez circa dñi sepulchz & de misterio angelorū
 & de resurrectione saluatoris agit. vsqz nunc enī
 fuit sacrificiū neophitorū: sed de hinc resurrex-
 it ad memoriā renouat. Et nota qz vesp̄e
 sabbati hic accipit⁹ p nocte: & est sensus vesp̄e
 re sabbati. i. in nocte sabbati. S; qz credi possz
 qz venissent mulieres in principio noctis vel i
 medio. iccirco a diuinitū est q̄ lucefir in prima
 sabbati. i. q̄ p̄inet ad lucē p̄mi sabbati. Lucefir
 ferat enī iā qñ venerat Maria magdalena. et
 altera maria videre sepulchz &c. Alii euāge-
 liū nō ponat lumē: nec etiā in q̄busdā ecclesi-
 is candelabra cū lūariis stant ad missas super
 altare. P̄rio qz ille q̄ est vesp̄ lumē nōdū nobis
 redditus est: qñ ei⁹ resurrectio nōdū erat ma-
 nifesta imo credebatur adhuc in sepulchro late-
 re. Scdo qz mulieres xp̄s nō deū s; solūmodo
 esse mortale credentes oculis sine lūe ibāt ad
 sepulchz vt vngerēt corp⁹ ihesu. Tercio ad no-
 tandū cecitatē cordis ignoratū ipz resurges-
 re p̄ se. Incensum tñ fert i signū qz mulieres
 tulerunt aromata vt vngerent ihesū. Rursus
 accensa lūaria nō ferunt sed incensū sic ad no-
 tandū qz tunc oñis affectio q̄ p̄ incensū ex-
 p̄mit animis infirmorū nō deorat: sed veritas
 lux q̄ p̄ accensa lūaria designat eis certitu-
 dinaliter nō clarebat p̄p dñi sepulturā. Post
 euāgelii nō dñr. Credo vt p̄ hoc infirmorū ani-
 morū dubitatio denotet. Quedā tñ ecclesie di-
 cunt hac die credo. & p̄ totā sequentē ebdōa
 dñi quo renati afferant se in deū tendere. et
 ea q̄ de xp̄o dicta sunt in euāgelio firmissime
 credere. Offertoriū quoqz nō dñr i quo signi-
 ficant p̄rio silentia muliez q̄ terite q̄ cū silen-
 tio recesserunt a monumento ad qd iuerāt vt

xp̄o vnguētū offerret. Scdo qz ipse v̄cētes in
 xta legis mandatū vngere corpus ihesu latē-
 ter venerunt ad sepulchz. & contra illud in si-
 lentio steterunt timentes respōdere angelo v̄-
 custodibus sepulchz: ergo eaz more cantātes
 silent. Tercio quia non surrexit qui det nobis
 qd offerre posuimus. Cantatur autē. Sāctus
 sanct⁹ sanct⁹: qd est angelorū canticiū: qz ange-
 li tanqz nihil timentes in sepulturā dñi & eius
 resurrectōe quā nō tacuerunt suū habuerūt mi-
 nisteriū. In canone etiā. f. infra actionez fit
 mentio de renatis. Agnus dei non cantat⁹:
 tū qz nōdū surrexit qz ip̄i scirent q̄ in die resur-
 rectionis dixit discipulis. par vobis: tū q̄a disci-
 puli tñc desperauerāt: nec credebāt cū eē deū
 qui redimeret israel. Un̄ Leophas dixit. nos
 sperabamus qz ipse esset redēpt⁹ israel. q. d.
 i. i nō speramus. imo desperamus. Sed & muli-
 eres q̄ venerunt ad monumentū credētes cor-
 pus sublatū esse. nō credebant qz ipse peccata
 mundi tollere posset. Un̄ & maria magdalena
 q̄ fuit magis sollicita audiuit a dño. Noli me
 tangere. nōdū enī ascendi ad p̄fz meū: suban-
 di in corde tuo. i. nōdū credis me esse equales
 patri. ergo non credis me tollere posse pecca-
 ta mundi. In q̄busdam tñ ecclesiis dñr ter a-
 gnus dei sine dona nobis pacē. nō dat ēt par
 in detestationē oculi proditoris. & qz xp̄s qui
 est vera par nostra: nōdū pacē nunciavit: qz nō
 dū surrexit qui in die resurrectionis apostolis
 ait. Pax vobis. Un̄ forte h̄ mod⁹ salutarōis. f.
 par vobis ab ep̄o in p̄ncipio h̄ misse nō dñr s;
 differt: vt nouā salutationē i die resurrectionis
 sue populus affectuosius amplectatur. In ali-
 quibus tñ ecclesiis par datur eo qz gloria i ex-
 cellis cantatur. Post cōio etiā nō cantatur
 Primo ad notandū qz nō erant tunc q̄ in fide
 xp̄i cōicarent. Scdo qz baptizati nōdū cōica-
 runt: sed in die pasce cōicare debēt. Tercio qz
 nōdū surrexit q̄ nobis dat qd cōicēz. Quarto
 qz vesp̄e q̄ sequunt⁹ vicē obtinent post cōmu-
 nionis. Quinto quia omnes tacuerunt in xp̄i
 comprehensione & crucifixiōe. ideo cantores
 tacent. Cantoribus igitur tacētibus sacerdos
 suū implet officiū: qz apostolis de resurrectione
 dubitantib⁹ & mulierib⁹ timentib⁹ & nil dicē-
 rib⁹. xp̄s ipse p̄ suā gloriosas appitiōē qd⁹ vo-
 luit fecit se manifestū. Lōsequenter intercenā
 dñi. i. dñi sacerdos cōicat adiciunt breuissime
 vesp̄e. f. Laudate dñm oēs gentes: q̄ nō s; vesp̄e
 qz sabbati eterne q̄etis: qd p̄ hoc sabbā-
 ti figurat⁹ nullā h̄z vesp̄erā. fit etiā officiū
 breue p̄p ipsos neophitos qd⁹ oīa debent bre-
 uiter cantari. marie p̄mo die ne eis generetur
 fastidiū ex plixitate. Un̄ sub vna collectā missa
 & vesp̄e claudunt ne forte si finita missa di-

cerent vespere neophiti nō auditis vespere re-
cederent credentes bñe licentiā abeundi: vnde
iō totū officiū sub vna orōne cōplet: qñ facit
baptismi in xpi passiōe consumat. vel iō dies
hec in missa nō in vespa terminat: vt xps qui
nos morte redemit sine fine laudet q̄ est in se-
cula bñdictus. In q̄busdā autē ecclesijs can-
tur ps. Laudate dñm sine gloria: qz filius q̄ est
tertia psona in trinitate nondū scit esse nobis
redditus. Rursus inuitant neophiti ad laudez
dñi p psalmū illū Laudate. z ipsi se laudare nū-
dent dicētes. q̄i vnus hō p se vel p alios. Ad
gnificat aia mea dñm. Hoc sabbatū pūlegi-
anū est: qz in eo sunt ordines cathecumī bap-
tizant. cereus benedici. z ples lcōnes legūt.

De sancto die pasce. Rubrica.

Equitur v3 de festo
paschali. d
q: pmo aliq̄ gñalia pmittēns
cōsequenter vero de noctur
no h' diei offō. postmōz de di-
urno aliq̄ supponem'. Siq̄
dē tps paschale significat tps illud qd̄ erit p'
diē iudici. qñ v3 ad priaz vite quā p adā amisi-
mus deo. ppiante regrediemur: q̄ cōsiderati-
one pōt dici hoc tps regressiōis. qd̄ tñ incipit
in octaua. In hac autē die resurrexit dñs. q̄
est mundi priā. z rediens ad caput est octaua:
vt diceat in phemio. vij. pris. de q̄ or in palipo-
menā in ti. psalmoz quā octauā sicut. vij. mon-
di etates pcedunt qz sex sunt videntū z septi-
ma dormientiū. sic z. vij. dies nre recōsiliatōis
hanc diē pcedunt. sic quoqz. vij. dñice a circū-
dederunt vsqz ad letare hierusalē pcesserūt: q̄s
interposita dñice passiōis memoria. hec dñica
octauae etatis representatiua sequit. i q̄ etiaz re-
pñtat q̄ sicut octaua est eadē cū pma. sic res-
tituet hō in idipz: z ad id q̄ fuerat cōdit'. im-
mo supra pime originis repabit dignitatē: et
cōsequet corporis z aie felicissimā immortalita-
tē. Qualiter dñs tribus diebus z tribus no-
ctibus fuit in sepulchro z q̄ hora resurrexit. et
q̄ hora hoc tpe dñi dñi officiū matutinū. z q̄re
hac diē pascha celebrat dictū est sub q̄nta se-
ria cene dñi z sub sabbato sancto. Sane pa-
scha grecū nomen est qd̄ hebraice dicit phase
qd̄ latine transitus interpretat fm Bedā. Non
ergo dñi pascha a passiōe ex eo qz passi gr̄ce di-
cit pati latine: sed dñi a transitu. z hoc pmo fz
historiā: ex eo qz exterminator angelus videns
sanguinē in foribus israelitaz ptransit nec eos
pcessit: tunc etiā ppl̄s ex egypto transiuit. i. exi-
uit. tertiāqz diē mare rubz ptransiuit. Scdo se-
cundū allegoriā: qz ecclesia in hoc tpe transit

p baptismū ab infidelitate ad fidē. Tertio fm
tropologiā qñ hoc tpe transimus p cōtritōez
z confessiōē de vicijs ad virtutes vt infra di-
cet. Quarto fm anagogē: qz nunc xps transit
a mortalitate ad immortalitē z faciet nos etiā
transire: vñ in euangelio. cū vidisset iheius iqt
qz venit hora vt trāsiret de hoc mundo ad pa-
trē zc. Noiamus autē hanc diē greco z non
hebraico vocabulo: h lingua hebraea dignior sit
tanqz mī. pñe ne in hoc videamur indaizare.
fo in hoc imitemur quosdā hereticos dicētes
euangeliū sine ceremonialibus nō sufficere ad
salutē. Itē vtinur greco z nō latino vocabu-
lo. ppter auctoritatē: qñ greca lingua antiqui-
tus rome z in italia tante fuit auctoritatis: vt
nō solū dies solēnes grecis noib' nuncuparē-
tur: vt pascha penthec. ppopanti z epyphania.
vez etiā dignitates: vt apostolicē: patriarcha: ar-
chieps: eps: z h' mōi. Judoz' tñ dicit qz pasce
vocabulū nō grecū sed hebreū est. z Jmo. iij.
dicit in quodā sermone qz pascha hebraice dñ
a phase qd̄ est trāsitus. grece vero a phasin qd̄
est passio. Aug. dicit qz hoc nomē pascha p di-
uinā dispositionē cōpactū est ex hoc noie gre-
co passie qd̄ passio interpretat. z ex hoc nomie
hebreo phase qd̄ transitus interpretat. nā hec
duo noia conueniunt in hoc noie pascha: taz
fm significatiōē qz fm vocē. Scdm significa-
tiōē: qñ in passione xpi fuit eius transit'. vñ
merito hoc nomen hz intellectū vtriusqz nois
z est latinū: vt sic ex duab' linguis fiat tertia. i.
latina. z est hoc nomen pascha pme declinati-
onis z neutri generis: qd̄ solū in tribus grecis
noib' inuenit. i. pascha: manna: z māmoa. vel
est tertiē declinatōis vt dicat pascha tis. sic di-
cit fantasmatis. Locat autē pascha ipia dies
resurrectōis. z etiā tps a dñica i ramis palma-
rū vsqz ad octauas pasce: qz in dñica ipia idus
cebat agnus q̄ in q̄nta feria imolari debebat.
Vez tñ fm vulgi cōsuetudinē dñica in ramis
palmarū dñi pascha floridū. feria sexta phase. ho-
dierna vero dies pascha. olim tñ. ppter diceba-
tur pascha dies illa in q̄ agn' imolabatur. So-
lemnitas pasche autē onomastice dñi solennitas
solēnitatū: eo qz ceteras solēnitates h' solēni-
tatis nobilitas antecedit. z oēs dies dñici se oc-
taue h' festi: vt dicit in phemio. vij. pris. z in
ea oēs leticie insignia pponūt. tēplū quoqz mū-
dat z ornaf i pierib': qz in eis cortine z pallia
extēdūt. z i ebozo doialia z tapeta extēdunt
z bāchalia disponūt. Uelamē ē qd̄ erat ante
crucē vel i altū dirigis vel remouet vel itro al-
tare ponit: ad notādū qz pñi occulta mō sunt
manifesta. altare quoqz suis ornamētis deco-
rat: vt i q̄busdā ecclesijs vexillis q̄ significāt vi-
ctoziā ihesu xpi crucibus z alijs: de quo z de
b 4

velamib⁹ triū colorū q̄ hac diei in trib⁹ lectiōib⁹ b⁹ de altari remouent^r. et de triplici ornatu materialis tēpli dictū est in p̄ma pte sub ti de picturis. Ministri quoq; ad decorē h⁹ solēnita^ris se balneis plauāt. barbas et coronas tōdūt capillos deponunt. vestes siue cappas nigras deponunt et albas induunt: q̄ h̄ ad decorē fiāt ad sp̄nalē quoq; hoīez referunt. Nō enī laua^rmur ad voluptatē s; ad significatiōē: vt. s. per exteriorē lotionē corporis interiorē aīe debet fieri oīdam^r: barbas et coronas tondere. est sup̄fluitates et vicia deponere: capillos sup̄ aures tondere. est q̄nq; sensus corporis ad fuiendū deo expeditos h̄re. nigras vestes siue cappas exuere. est asp̄itatē penitentie deponere. albas siue suppellicia induere. est stolā immortalitatis firmiter expectare. vel p̄ vestē albā significam^r innocentie stolā renatorū. vel p̄ h̄ rep̄ntamus hodiernā appitiōē angelorū q̄ in vestib⁹ albis appueit. In hac scā die nīl qd̄ a sacerdote nī sit benedictū comedere debem^r: qz inimic⁹ nī nunc nos magis fatagit supplantare. Un̄ in q̄ buisdā locis q̄cūq; comedi debet ad ecclesiam portare: et i atrio vel vestibulo ecclesie cū cruce et aq̄ benedcā et in vestib⁹ sacris a sacerdotē benedicūt. Hinc est q̄ hodie agn⁹ a sacerdote benedicūt: ad rep̄ntandū qd̄ de^r p̄ moysē et pplm̄ agnū comedi iussit in figurā Jesu xpi e^r sanguine oīa p̄mogenita sibi de mundo redemit: et angelo in nocte illa oīa p̄mogenita in egypto p̄cutiente populū suū fuanit agni sanz guine p̄notatū. Agn⁹ autē sm̄ romanū ordiez nō ad altare sed ad mēsam benedicūt. In quib⁹ buisdā etiā locis benedicūt lac et mel: in memorā et qd̄ oīs inq̄t p̄ribus n̄ris abrahā ysaac et iacob. Introducā vos i terrā fluētē lac et mel. Nullus o; etiā vnq; aliqd̄ comedere nisi p̄ saltē signo crucis scō. vii legit in dialogo gre. pape li. i. c. iiii. qd̄ cū qdā monialis irer p̄ ortū la crucā sine benedictōe comedit. et simul demonē q̄ sup̄ eā erat suscepit q̄ multū illā vexauit. Nos quoq; vidim^r in ciuitate bonon⁹. puellaz a duob⁹ sp̄ritib⁹ imundis et malignis triēnio veratā. Cūq; a quodā p̄ito volente illos cū exorcismis et ab iuratōib⁹ ab hūano corpore pel lere. interrogarent^r q̄liter corp⁹ mulieris intras sent. r̄iderunt qd̄ sedebant in quodā malogra^r nato qd̄ ipsa puella comederat qd̄ tandē virtute adiurationū nobis p̄ntib⁹ ab humano corpore recesserunt. In quib⁹ buisdā quoq; locis hac die in aleis in natali plati cū suis clericis ludūt. vel i claustris vel in domib⁹ ep̄alib⁹. ita vt etiā de^r scendāt ad ludū pile vel etiā ad choreas et cant⁹ qd̄ vocat^r libertas decēbrica: qz antiq̄t^r cō^rstetudo fuit apud gētiles qd̄ h̄ mēse fui: pastor. et ancille qdā libertate fruerent^r. et cū oīs

stus oīarent^r. et cū eis faceret festa et conuinia p⁹ collcās mēses: laudabili^r tñ ē a talib⁹ abstinerē. In plerisq; et regiōib⁹ mulieres sa die p⁹ pascha verberāt maritos suos: die vero tertia mariti vxores suas. Sicut et antiq̄t^r licebat s; uis oīos saltē in crie adulterij accusare ipune xii. q. ii. qōnē. h̄ at fit ad notādū qd̄ oēt se iui cē corrigere: ne alter ab altero h̄ tpe exigat de bitū thori. Statutū ē ei de cō. oi. ii. oīs homo. xxi. q. i. c. i. qd̄ cū hac die cōicare debeāt tri b⁹ p̄cedētib⁹. et trib⁹ vel. v. vel. vii. sequētib⁹ oī eb⁹ abāplexim⁹ vacēt: qd̄ sumptū ē a dauid qd̄ cū pueris suis acceptur^r panes. p̄positiōis ait ad abimalech sacerdotē cōtinuimus adheri et nud⁹ terti⁹ de cō. oi. ii. trib⁹. x. q. i. h̄ac cōsuetudinē. Dis trib⁹ dieb⁹ p̄mis solēnē ē ferian^r dū. i. sequētib⁹ vero h̄ viris ruralia opa q̄ magis sē necessaria exercere s; seīs nō h̄ necē. nūq; at choreas ducere: qz sm̄ h̄re. Del⁹ ē fodere et arare qz choreas ducere. in q̄ bi singuli dies p̄pa habēt r̄n̄ oīa. ceteri vero i q̄busdā ecclesiis mutata: i alijs tñ habēt et vsq; i. v. feriā p̄pa fuit quoq; ap̄d quosdā h̄ tpe aqz dimerfioes ne qz hoies vigilauerūt i q̄dragesima i his scis dieb⁹ dormire velint. Hoc quoq; notādū ē qd̄ pascha n̄m sp̄ o; fieri i die oīico sicut sta^r tuit p⁹ papa de cō. oi. iij. nosce. et. c. se. et. Et cetero papa qd̄ p̄ h̄ cōsiliū palestini cōnuocauit: licet enim p̄ius eodem die celebraretur: quia tamen quidam inde dubitabant angelus do^rmini ad corobozādos illos aimos appuit i habitu pastoralis herme doctozū p̄cipiēs vt pascha sp̄ die oīico ab oib⁹ celebraret^r: oīs tñ v̄e sur^r rerit i die. vi. kalē. aplis. nā passus ē. vii. kalē. a plis: vsq; i die tali i q̄li cōcept^r ē. siue i q̄li annūcia tio virgi fecā ē. put oīn ē sub ti. de pasceue. Celebrari et o; pascha i lunatōe aplis: qm̄ i exodo p̄cepit oīs qd̄ mēsis ille p̄m⁹ h̄ret et agn⁹ die. xiiij. imolare^r. Un̄ Victor papa de cō. oi. iij. celebratē. dicit qd̄ pascha o; celebrari post q̄rtādecimā diē lunatōis aplis qd̄ p̄m⁹ mēsis sm̄ hebreos vsq; i. xxi. diē eiusdē mēsis. i. lunatōis. Loq̄t ei ibi de mēse lunari nō de solari: qm̄ i illa lunatōe ē sp̄ pascha vsq; i. xxi. diē et vsq; ponit ibi iclusiue: qm̄ iclusiue ipsa. xxi. dies. vlt^r ḡ dicere Victor papa qd̄ pascha nō o; eē. i. xxiij. diē lunatōis aplis: nec p⁹. xxi. diē illi. Si enim xxiij. dies lunatōis ē i die oīica ibi ē pascha ite deoz. et oīica sequenti ē pascha n̄m. s. i. xxi. diē. et hec lunatio qm̄ icipit a marcio qd̄ plene i fi ne. viij. prius dicet. Ecclesia tñ antiq̄t^r celebra bat pascha cū iudeis. xiiij. luna p̄mi mēsis quo cūq; die occurreret quez ritū sci p̄resi nicena synodo. phibuerunt cōstituētes nō solū lunaz paschalē et mēsez inq̄rere s; etiā diē oīice r̄sur rectōis obfuarē. et iō extēderūt pascha a. xxiij.

luna vsq ad xxi. et dñi ē vt sic. et dies dñic⁹ nō
omitteret et in die resurrectōis dñi pascha ce-
lebraret. et hoc pluribus de causis. Primo ne
ecclesia videat iudaizare et figuris iudaicis ad-
herere. et in tēpibus et annis considerare. Secun-
do qz die dñica datū fuit māna a dño: p qd si
gnificat eucharistia. i. panis angeloz. habens
in se omne delectamentū et suauitatē ois sapo-
ris. vnde exo. xxi. die sexto parent qd inferant
vt sit duplū qz inferre solebant p singulos dies
et hec est dies veneris et ita die dñica datū est
manna. Tercio qz pceptū est comedere agnū
cū lactucis agrestibus et in azimis sinceritatis
et veritatis. i. cū puro affectu et puro intellectu
hoc est in veritate. Xps vero mortē nostrā de-
struxit moriendo: et vitā nostrā resurgēdo re-
parauit. et ita patet qz in die resurrectōis debe-
mus comedere agnū: quia tunc incipit veritas
vite nostre. Quarto non celebramus pascha
nostrā cū iudeis qui illud celebrant. xiiij. luna:
quia qñis tunc imolatus fuerit agnus: tamen
incipit eius imolatio in sequenti die: quia tūc
est tps luctus nec est tempus solennizandi. et
ideo ecclesia dimittit hoc vsq ad tempus solē-
nitatis: quia debet fieri cū solennitate sicut oi-
cū est. Quinto quia cū xpo vult ecclesia cele-
brare pascha suā. Triplex enī pascha fecerūt
iudei. Primū in remathe qd interpretatur cō-
motio tineæ. per hoc significatur primū pascha
idest spiritualis transitus d vicis ad virtutes.
per tineam enim intelligitur: quia sicut tineæ cō-
sumit pannum imperceptibiliter. sic peccatum
animam. Quando autem peccatum cōmoue-
tur in nobis siue ammouetur per penitentiam
fit iste transitus. Secundum pascha factus fu-
it in syna quod interpretatur mensa. per quod
significatur secundum pascha spirituale. i. trā-
situs de virtute ad virtutem. per quod restitui-
tur homini sua mensura attingendi celestia.
Iste transitus fit quando transimus de virtu-
te in virtutem. Tunc enim accedit ad mensu-
ram suam homo: quoniam factus est vt sit so-
cius angeloz. Primū pascha xps nō potuit ce-
lebrare: qz peccatū nō fecit: nec inuenit⁹ est do-
lus i ore ei⁹. neqz fm: qz dat⁹ fuit ei sps sanct⁹
nō ad mēsurā a tpe sue natiuitatis. Tercū pas-
cha scñ fuit in galgale qd interpretat reuelatio.
Istud pascha fit a nobis qñ transim⁹ de mun-
do ad p̄ez: siue de mūdo ad celū: et reuelabun-
tur nobis oīa q mō credim⁹. Hoc pascha cele-
brauit xps p resurrectōē suā: qd nos celebra-
m⁹ sp p. xiiij. lunā pmi mēsis p. eqnotiū vna-
le qñ dies incipiunt maiores cē noctibus. put
dñi ē sub sabbato scō. Sexta cā est qz de pri-
mo pascha vel fo nō ē gaudiū multū s; de ter-
tio. vii. ij. R. reij. c. Nō gloriē accinctus eq si

cut distinctus. Septia qz ex visione angeli mo-
nemur pascha i dñica celebrare vt premissum
est. Quare hec et cetera festa saluatoris pre-
ter natale mutabilia sint dictum est sub natali
quando autem debeat pascha annunciari oi-
ctum est sub epyphania. Porro consideran-
de sunt quedam huius paschalis tps varietas
tes. Sunt enim in eo tres septimane quasi pp
is vocabulis nuncupate. Prima est paschalis.
secunda in albis. tertia expectatōis. Prima of-
sanctificata propter iustificationem anime. vñ
de est qz homines per baptisimū sanctificati p
totam septimanam illam vestem quam in bap-
tismo susceperunt deponant que significat p-
mam innocentie stolam. Secunda dicitur in
albis. Primo qz baptizati i sabbato sancto de-
ponunt in sabbato in albis albas stolas seu ve-
stes quas in baptismo susceperunt. Per albas
quidem innuitur quales i presenti vita esse de-
beant. s. mūdi. et qualia deniqz sint corpora re-
cepturi: quia sancti beatitudinem et gloriā pos-
sident. prout dictus est sub sabbato sancto.
Secundo quia hoc tempore illi qui baptizati
sunt in sabbato sancto ab episcopis confirma-
ti alias albas stolas portare vsqz ad aliud sab-
batum solent cōiter: tñ prior septimana vocat⁹
in albis. ppter angelos q in resurrectōe oīi in
albis apparuerūt vt pmissum est. et qz olim ba-
ptizati illis dieb⁹ cādidis vestib⁹ vtebant⁹ vsqz
ad sabbatū in albis. Et ppter pmissas etiā cās
or sabbati in albis: vel qz mos fuit antiq⁹ vt
in xpo sabbato vestes ex toto deponeret et al-
bas induerent: quod non fit in sabbato sanc-
to. Tertia septimana scilicet que est post ascē-
sionem dicitur expectationis: quoniam repre-
sentat illud tempus quo apostoli expectauerūt
aduentum spiritus sancti quibus dominus oi-
xit. Manete in hac ciuitate et expectate vsque
domini induamini virtute ex alto. Prima autem
septimana non protenditur nisi vsque ad sab-
batum in albis exclusiue. et sic pascha sex dies
solum habet pro octauis. septima vero in al-
bis incipit sabbato in albis et terminatur in al-
lio sabbato. et sic durat per octo dies. Octaua
vero ascensionis eius deberet terminari in qñ-
ta feria ante penthecosten protenditur vsqz ad
penthecosten: quia licet duo dies qui sup̄sunt
octauae ascensionis possint officari ad missas
a dominica antecedenti: tamen ad nocturnas
non haberent inuitatorium vel lectiones: vel
responsoria nisi ab ascensione domini accipe-
rent. Unde illi decem dies pro vna octaua re-
putantur: nec mirum cum et totū tempus pas-
chale pro vna reputetur octaua: et similiter a
natiuitate vsque ad octauam epiphanie. de
hoc dicitur sub dominica post ascensionem.

Tēpus autē paschale vsq; ad penthecosten
vocat q̄nq̄gesima: q; cōtinet q̄nq̄ginta dies: p
q̄o tps iubilei significat: vt dicit sub penthec.

Duas enī q̄dragesimas celebrat cū nūc
ro addit decimū numerū et fit q̄nq̄genarius.

Prīmū aū pascha in q̄ labores et miserie h' tē
poris significat. vñ tunc ieiunam et cantica
letitie subtrahim. Scd̄az p' pascha q̄ significat
statū eterne felicitatis. et i ea tps glorie nostre
p' hanc vitā rep̄sentam. tunc enī ab oī laborē
q̄scem et in dei laude erim: q̄ tunc cantica
letitie multiplicam et ianua penitentib' ap̄f:
q; nullus peccatū īproperiū erit. totū enī erit
absorptū a gloria: put in colcā h' oīci habet.
et dictū est in p̄hemio h' p̄ris. Nec ieiunam
nec genna flectam. imo stantes oram: tū q̄a
nō erit p quo flectam. sed domus dei gloria
replebit: tū etiā vt libertatē quā nobis dñs res
surgendo acq̄siuit p̄fiteamur: tū q; mulieres
ad monumentū venientes non flecterunt ge
nua sed erecte inspererunt ī sepulchro sicut di
cit Ambro. in fine lucetū q; fm cū in his q̄nq̄
ginta diebus q̄bus dñs vobiscū fuit gaudēdū
est et iugis festiuitas est in eis tāq̄ sit dies dñi
ca. lxxv. di. scire. tū etiā q; hoc tps pascale s̄ḡt
octauā resurrectionis in q̄ nec ieiunabit nec ge
nua flectent. sed p̄fectū gaudiū oībus erit. In
festiuitatibus etiā beate Marie et diebus dñi
eis et festiuis et in diebus pentheco. nisi in p̄s
tia corporis et sanguis xpi genua flectanda nō
sunt. de hoc in. v. pte sub ti. de prima dictū est.
et sub sabbato p' penthe. dicit. Genua enī ī ec
clesia flectere cordis cōr̄itionē significat. Et
est notandū q; in genuflectionib' vtendū ē o
ratione dñica. vel orōne quā scripsit Aug. seu
approbavit. f. Deus. p̄picius esto mihi pecca
tori vel peccatrici. vel illa quā qdā sanct' here
mita cōposuit et docuit Laydē meretricē do
cens illā quotidie genuflectere et in terram vi
scūbere oculos sursum non attollere et dicere.
Qui me plasmasti miserere mei deus. Letex fe
stiuitas paschalis ebdomedaria est: put in ti.
sequenti dicit. In paschali septimana salu
tare nos ad inuicē hoc mō debem. f. resurre
xit dñs: et salutat' o; r̄idere deo gr̄as. vel et ap
paruit Symoni. et postea debem dare osculū
ad inuicē in signū pacis et caritatis: vsus tamē
hoc nō h̄z. Romanus tū pontifex hac die mis
saz celebrat' cardinales: p̄latos: notarios. et
familiares suos hoc mō salutat et osculat. et et
oēs p̄missi se inuicē h' mō salutat et osculant.
Salutās ei dñe Surrexit dñs vere. Salutat'us
et osculat' r̄idet. Et apparuit Symoni.

Equitur videre de di
urno officio

h' oīci. Incipit autē ecclesia inuitatorū allā.
Surrexit dñs res q̄nti toni pp. v. appitōdes do
mini in illa die q̄ dicta s̄t in q̄rta pte sub ti. d̄ sa
lutatōe ad pplm. vel pp. v. sensuū rep̄ationez q̄
fit p resurrectionē. In q̄busdā ecclesijs dñi iui
tatorū cū triplici allā. et septimi toni. pp. q̄tez
q̄ dat in resurrectionē. apoc. xiiij. amō iā dñe sp̄s
vt req̄scat a laborib' suis. et indigem inuita
torio: q; vñ syon lugent: eo q; nō s̄t q̄ vñat ad
solēnitatē. Hymn' autē nō dñi in q̄busdā
ecclesijs: q; in resurrectionē nō cantabim' hym
nos huiusmōi. s; in plateis hierusalē cantabim'
m' allā: vt habet. c. pe. robie. s; loco hymni cā
tat alleluia pp sp̄e quā habem' de gloriosa re
surrectionē. Aliē vero ecclesie cantāt hymnū: q̄a
semp laudandus est deus. et cantāt illū ad ter
tiā sub duplici cantu. v; vnū versum sub vno
cantu. et aliū versum eundē hymni sub alio. et
vnū altiori voce q̄ aliū: ad significandū dupli
cē stolā glorie quā xps assumpsit. f. corporis et
aīe. Quia vero virtute trinitatis in q̄ est p̄fe
ctio facta est resurrectio. ideo dñr tres lectōes
tū q; soror nra puula est et vbera non h̄z: tū q;
baptizati nō indigent labore q̄ mō geniti infā
tes: de quo sequenti tractatu dicit. Pac e
tiā die et hoc tpe cantant tres psalmi cū trib'
antiphonis. Obiervat autē ideo iste trinaris
numer'. Primo q; p̄ciū hōis pp p̄cedens ier
imū attritis. Scd̄o ne neophiti multitudine
onerent vt p̄m̄issum est. Tertio pp triduanaz
dñi sepulturā q̄ p̄cessit dñicā resurrectionem.
Quarto ad notandū q; tria q̄ dñs fm lucā pro
misit in hoc seculo p̄ficere. f. demones eicere.
sanitatē p̄ficere. et tertia die cōsumari in resur
rectionē cōsumata s̄t. Primū opar' est dñs cum
fecit vt relictā creatura rediret ad creatorē.
Scd̄z cū p fidē nos sibi tāq̄ mēbra capiti vnū
uit vt de ei' spū viuerem. Tertū cū i hoc cō
firmavit nos ne laberemur. vel cōsumatio est
nra resurrectio. Dec etiā in nra cōuersione ap
parent. Eiciunt enī a nobis demones per ex
orcismos sanamur cathecismū et cōsumamur
per baptismū et confirmationē. Primū notat
in primo psalmo et sua antiphona. vbi dicitur
et cōsiliū meū non est cum impijs. In quo
psalmo ostenditur quid vitare debeat quis ad
hoc vt sit beatus. f. non ire in consilio impiorū
et quid facere debeat. f. habere voluntatem do
mini in corde. et i ea die et nocte meditari. Pri
mus ergo psalmus cum antiphona sua mon
strat impios. f. demones eici a cōsilio filij dei.
In hac demonum eiectione fit qd dñs i euā
gelio Joannis dicit. nunc iudiciū est mundi.
nunc p̄nceps h' mūdi eiciet foras. h' iudiciū
est discretio q̄ fideles p fidē sepan ab impijs de
mōib': qd iudiciū factū est in multis milib'

erederunt. Sz in hoc iudicio ipij. i. in impietate
 pſenerantes nō reſurgunt. ſz hi q̄ p fidē xpō vſ
 nūmē. z hoc eſt ſm qd notat in ſo pſalmo et
 ſua antiphona: vbi dī poſtulauī pſem meū al
 leluya. dedit mibi gentes allā. in hereditatē ſi
 bi allā. Hoc factū eſt cū fideles p fidē ei tanq̄
 capiti vriti ſunt. vt p ipz ad mōm hereditatis
 fructificent. vñ i pſalmo irridēdo dicit. Quare
 fremuerūt gētes zc. dicētes diſrūpam⁹ vincula
 eoz z pūciam⁹ a nobis iugū ipſoz ſtulte dñt.
 Qui habitat in celis irridebit eos zc. z xp̄s di
 cit. Ego autē cōſtitutus ſum rex ab eo: q̄ dicit.
 Poſtula a me dabo tibi gentes hereditatē tu
 am zc. z aduerſe qz in antiphona dī oedi z in
 pſalmo dabo: vt in antiphona oñdaſ iplerum
 eſſe qd in pſalmo eſt pmiſſum. Tertiū notat
 in tercio pſalmo z in ſua antiphona in quo tā
 giſ cōſumatio quā dñs pmiſit ſe pfectur i ter
 tia die: vbi dī Ego dormiui z ſomnū cepi zc.
 Hoc enī lz de paſſiōe z morte z reſurrectione
 ſaluatoz intelligat. moraliter tñ cōueniē i
 telligit de eo q̄ dñi in peccato dormiuit z tan
 dē p dei adiutorij ſurrexit. Quinto etiā pōt di
 ci qz qz opa iſtoz triū diez ſunt cathecumi
 mēbra xp̄i. ſ. p exorcizatiōē p abrenūciatio
 nē dyaboli p fidē q̄ vnitas in eis pſific. z p im
 poſitiōē manus epoz ſue reſurrectionē dñi
 q̄ eſt iuſtificatio nſra. iō pp hāc iuſtificatiōē: ca
 nim⁹ tres antiphonas in nocte reſurrectiōis.
 Pſia diſiungit nos ab ipſis. ſa cōiūgit nos ca
 pti xpō. tertia facit nos reſurgere pp iuſtifica
 tiōē. Serto ēt pōt dici qz p tres pſalmos tria
 tpa ſignificant. tres antiphone cantant i q̄b⁹
 pſarthe. pphete z aplī ſignificāt: tres lcōnes
 legunt: qz lex pſalmi z pphete reſurrectionē
 dñi pſitent. Tria mīſoria ſubſequunt⁹ quia
 tres ordines. ſ. noe iob z daniel xp̄i reſurrecti
 one ſaluant. Singulis mīſorijs gloria pſi ſub
 iungit in q̄buſdā eccleſijs: qz tritas ab oib⁹ or
 dib⁹ collaudat. In q̄buſdā vero nō niſ vnum
 gloria trib⁹ mīſorijs ſm gñalē cōſuetudinē cō
 timat: ad notandū qz in trinitate vnū deū glo
 riſicamus. Septio ternariū in oib⁹ frequenta
 ni⁹ pp ſacm baptiſmi in triū pſonaz noīe cele
 briati. Octauo paucitate vtimur lcōnū pp pau
 citatē q̄ tunc aderat p̄dicatoz. Nā aplī erāt in
 numero pauci metu iudeoz muti d morte do
 mini meſti. de audita reſurrectiōe q̄ deliri qua
 paucitate volunt qdā vti vſqz in penthe. qñ fa
 cti ſunt p̄dicatores numero plures z ſpū ſanc
 to feruentiores vt iā dicet. Alij vero ſolemnita
 tē poti⁹ attendentes integz z ſolemnē ſeruant
 numez: qz z ſi aplī muti fuerunt: tñ alloqz an
 geloz z frequens viſitatio dñi nō deſuerūt: qñ
 in ſequenti ebdomada cātat tñ vna antiphon
 na cū trib⁹ pſalmis vt in ſe. ti. dicet Sane ē

tio mīſoriū cū gloria pſi decantato cū ceteris z
 ſolemnī pceſſione de choro ad aliquē locū tē
 dimus. vbi ſepulchz imaginariū coaptat. z v
 bi iroducunt pſone ſub formis z habitu mu
 liez z duoz diſcipuloz. ſ. Joānis z Petri: qui
 ad ſepulchz xp̄m q̄rentes venerunt. z qdā alie
 pſone in pſonis z forma angeloz q̄ xp̄s a mor
 tuis reſurrexiſſe diſerunt: in pſonis quoz rec
 te cantari pōt illa ſa mīſoriū pma pſicula. No
 lite timere zc. vſqz ad finē mīſoriū: tunc redeūt
 ad choz q̄ ſcrib⁹ referentes q̄ viderunt z audi
 erunt. z vnus redit citius alio: ſicut Joānes
 eucurrit citius Pe. In pſonis quoz cōueniē
 ter cantat illud mīſoriū. Congratulamī ſine dy
 ſu. Si q̄ autē habent verſus d hac reſpentiōē
 cōpoſitos lz non autenticos nō improbam⁹.
 Tunc chorus audita reſurrectiōe. prūpit in vo
 cē altiffone cantans. Te deū laudamus. qdāz
 vero hanc reſpentiōē faciunt anqz maturi
 nū inchoent: ſed hic eſt. pprior loc⁹ eo qz te de
 um laudamus exprimit horā quā dñs reſurre
 xit. qdā etiā eā faciunt ad miſſam cū dī ſequē
 tia illa. Victimē paſchali laudes. cū dicūt vnus.
 Dic nobis z ſequentes. Adhuc in die reſur
 rectionē noſtrā reſpentiōem q̄ xpō conſur
 reximus: z ideo de die dicimus. Nec dies quā
 fecit dñs zc. Et i nocte ſepulturā q̄ ei cōſepul
 ti ſumus. z ideo illud non dicimus de nocte:
 vnde dicit apoſtolus conſepulſi ſumus cū illo
 per baptiſmū in morte. Trina etenī iſerſio in
 aqua baptiſmi. triduanā dñi ſepulturā reſpenti
 tat. Ille quidē conſepultus ē xpō q̄ peccare q̄
 eſcit. ille conſurrexit cū xpō qui celeſtibus in
 tendit. z aduerſe quia in duabus precedētib⁹
 noctibus triduanā dñi ſepulturā reſpentiōē
 ſm qz dñs latuit in ſepulchro: vnde tunc alle
 luya non dicimus. i hac vero nocte ſepulturā
 domini reſpentiōem in eo qz xpō conſepul
 ti ſumus. ſed ppter ea alleluya cātam⁹ qd xpō
 conſepeliri gaudium eſt nobis. Ad primam
 vero non dicitur hymnus propter rationē in
 vi. parte ſub ti. de nocturnis aſſignatam. nec.
 Quicunqz vult. quidam tamen dicunt pſalmū
 Conſitemini ſicut z in ſe. ti. dicitur. Non fuit
 etiam petitiones obſecrationes z poſtulatione
 nes: quia dicit dominus in die illa non roga
 bitis me quicqz. z quia cum glorificati reſurre
 ximus non indigebimus iſtis. Non ergo dicitur
 tur preces: quia vbi non erit miſeria nō erit pe
 tenda miſericordia. vbi non erit tentatio non
 erit dicendum Libera nos a malo. Non dicitur
 etiam capitulum: quod eſt ſſectio. ne poſt
 longam pſalmodiaz homo tedio afficiatur: cō
 forat enim ſeſſos ſicut electuarium membra.
 tum quia ibi nullum erit tediu: tū qz in ſ. offō
 breuis eſt pſalmodia. z qñ capitulū i horis nō

De diurno officio huius diei. Rubrica.

carne nraꝝ crucifigamꝝ? añ vicijꝝ ⁊ cõcupiscentiis. ⁊ pꝰ cruceꝝ ⁊ vexilla q̃ sunt victorie ꝑhesu xp̃i insignia sequuntꝝ sacerdotes decalbat epul tantes in laudes resurrectoris. q̃ pcedunt cū ta cite populi sequentis expectatōe: p̃ oñtincas ⁊ morosas expectatōes vt corporaliter illud p̃phetici qd̃ tūme cantatꝝ ipleri videatꝝ qd̃ locu ditate exhibitis ⁊ cū gaudio deducemꝝ. Nā ⁊ mōtes ⁊ colles exilient expectatōes vos cū gau dio. Itē in ea maior sacerdos pcedit: qꝝ dixi dñs pcedā vos in galilea. Itē in ea nihil refo ner qd̃ sit veteris histozie: q̃s soli cantantꝝ gloriā psonetꝝ euangelijꝝ inter q̃ illud p̃fūm i q̃ buse d̃ ecclesijs admittitꝝ virtute magna redde bāt apostoli testimoniū resurrectoris ꝑhesu: qd̃ sicut diximꝝ in galilea transmigratione est aplosꝝ p̃dicatio. cū autē ventū est ad mediū tēpli v trisqꝝ fetus populo circūstante totis viribus choꝝ in voce exultatōis erūpit dicēs añ. Sed dit angelus q̃ expm̃it qd̃ apostoli docuerūt. s. xp̃m viuere. ⁊ est totis viribꝝ concinendū. ⁊ in auditū circūstantiū efferendū: qꝝ quē c̃ritis vi uit ⁊ vita hominū cū eo surrit. Vel moderna ꝑcessio illud nobis recolit qꝝ rex glorie cū eter citu redēptor de infernalibꝝ claustris ad cele stia reg̃ migravit. pꝰ ꝑcessionē sequit missa. ⁊ incipit ꝑcentor: loco magni ꝑcentoris. i. xp̃i resurrexi ⁊ adhuc tecū sum. pꝰ quē cāt chorꝝ rus ad significandū qd̃ ad xp̃i similitudinē ali jꝝ sc̃i q̃ erāt in pfia deū laudabunt. Qd̃ vero seq̃r ⁊ adhuc tecū sum. in b̃ notat eternitas in q̃ tē p̃ est cū p̃re. Cantamꝝ ḡ hac die i p̃sona xp̃i re surrexi ⁊ s. s. tūc illud diceꝝ i p̃sona nra qm̃ re surgentes transibimꝝ de hac mortalitate ad iū mortalitātē. qd̃ significat in b̃ qd̃ diceꝝ i euā gelio: ⁊ transibis misitabit eis. Adfratru eniz vobis cibū spūale sc̃ipꝝ: sicut iudeis dedit mānā in dirto. p̃dōt etiā dīci qꝝ dñs p̃ oza. ꝑphetaꝝ desigēs simonē ad p̃ezant. Resurrexi ⁊ adhuc tecū zc̃. In quo tria notat. s. suā glorioꝝ resurrectionē. ⁊ p̃ris i passioē. ꝑrectionē. ⁊ cō gnitionē eius p̃ fete sue dilatationē p̃oze. Re surrectionē eius notat cū dicit resurrexi ⁊ adhuc tecum sum ⁊ quasi diceret: non est ita si cut iudeus cogitauit q̃ te omnino sūm derelictus. ⁊ abiectus tanqꝝ immundus. Unde de ridendo dicebat iudeus Si filius dei est libe ret eum: quasi diceret non liberabit eum: quia de eo non curat. Protectionem patris in pas sione notat cum dicit Posuisti super me ma nū tuam. quasi diceret. ꝑrexiisti me non a pas sione sed ab eo quod iudei intendebant: vide licet ab extinctione nominis mei ad quam in tendebant. Unde dicebant. Si dimittimus eum sic omnes credent in eum: sed in hoc qꝝ me occiderunt: hoc quod ipsi timebant

consecutus est. Nā ego q̄ sum granū frumēti tā
 dēs in terrā multū fructū attuli tā de isto q̄ d
 illo. p̄rio laudandus est p̄r. vñ p̄ utriq̄z cana
 tur allā. Sciēte p̄ris dilataciōe notat cū dicit.
 Mirabilis facta est rē. q. d. ex h̄ cognitio tua
 p̄r nō tñ ad indeos; s̄ etiā ad gētes dilatare ē.
 nā p̄r tñ in gente indeoz cognoscebaris. in rē
 illud. Nos in iudea de. r. qz ab utroq̄z popu
 lo cognosceris. ab utroq̄z tibi laus offert. r. ic
 circo duplex allā seq̄r. r. ad id p̄riet v̄sus. Dñe
 pbasti in rē. sessiōe meā. i. hūilitatē i passioe
 r f̄fectōe meā. i. gloriā meā i f̄fectōe. in q̄b
 dā tñ ecclesijs tacef v̄bū illud sessiōe. r. soluz
 d̄r f̄surrectōe meā: p̄t tñ utriq̄z dici p̄ qd̄ ou
 p̄er xpi natiuitas designatur. Sequit̄ hymnus
 tritatis. i. gloriā p̄ri q̄ in p̄cedentib⁹ dieb⁹ in
 missus fuit p̄p ignominia illatā tritati in tria p
 sona. i. in filio. Nunc at̄ qz sublatā ē ignomia
 illa hymn⁹ ille cātāt. Dec ē in q̄busdā ecclesi
 is p̄ cereos rep̄ntant̄ ubi tres cerei an altar ar
 dere cōsueverunt: s̄ in trib⁹ dieb⁹ an pascha n̄
 ardent nisi duo in signū q̄ tertia p̄sona subla
 ta ē. hac uero die terti⁹ cere⁹ reaccēdit i signū
 q̄ ipsa xpi p̄sona gloriose reddidit nobis. P̄ h̄
 d̄r collā in q̄ d̄ndit̄ q̄ sit resurrectōis r mor
 tis effect⁹: qm̄ aptio ianuā intrare debeam⁹ d̄r
 in epistola q̄ ē p̄ia ad corinth. v. c. f. Expurgate
 vet⁹ fermē. i. abiciite vetustatē a vobis. r. h̄ est
 ire in galileā. i. de vicis ad virtutē r de virtutē
 in virtutē. sicut estis azimi. i. cē debetis vel estis
 p̄ baptisimū q̄r. Et enī pascha n̄rm imolat⁹ est
 xps. q. d. coc⁹ ē agn⁹ r pat⁹. itaqz epulentiur: r
 delectat̄ q̄s sit agn⁹ cū dicit xps. xps at̄ ē p̄a
 scha n̄rm. i. agn⁹ paschalis r festū pascale. Alia
 ē rōne ipse est pascha: qz p̄ ipm̄ r ab ipso r ad
 ip̄s ē nobis trāsit⁹ p̄dicit⁹. Nō in fermēto vete
 ri neqz in fermēto malicie. i. male voluntatis r
 neq̄tie. i. prane intelligētie. neqz enī ē q̄ de deo
 male intelligit: s̄ in azimis sinceritatis r veri
 tatis. i. in accēso affectu r purificato intellectu:
 vel i sinceritate caritatis r puritate fidei. Sed
 ē plus dicit veritas q̄ fides. cōphēdit ei sapiē
 tiā r intelligentiā. Sed vñ lra epistole in se cō
 traria. Si enī sumus azimi. i. sine fermēto quō
 expurgabim⁹ vetus fermentū: quō etiā d̄r vt si
 tis noua cōsp̄sio. vñ enī dicere vt sitis azimi fi
 cut estis azimi. nā noua cōsp̄sio nil aliud ē q̄
 farina aq̄ cōsp̄sa. i. pasta nodū fermētata. S̄
 est norandū qz duobus mōis d̄r q̄s peccare. i.
 peccato p̄prio vel peccato alieno cui cōsentit
 Erant enī illi q̄bus loq̄batur apostolus azimi. i.
 sine p̄prij peccati fermēto: sed erat alieno pec
 cato infecti dū non reprehendebant illū cum
 possent qui patri suo prop̄iā nouercā abstule
 rat qui iter eos erat. Unde dicitur eis. Expur

gate vetus fermentū. i. abiciite illū a vobis per
 excōicationē vt sitis noua cōsp̄sio. i. sine fer
 mento alieni peccati. Sequit̄ graduale quo
 vritur ecclesia propter nos qui non habemus
 adhuc nisi resurrectionē anime r expectamus
 resurrectionē corporis. i. Dec dies quam fecit
 dominus exultemus r letemur in ea: quia ex
 ultando r letando itur in paradysum: sed cum
 labore r angustia r cū maxima afflictōe itur
 in infernū: quia non est pax impijs dicit domi
 nus: sed bonis est iocunditas pax r quies ma
 xima propter spem gloriose resurrectionis: Lā
 ratur autē graduale licet sit luctus laborantiū
 p̄pter baptizatos qui arripuerunt laborem mili
 cie vt perueniāt ad alleluia eterne letitie. Gra
 dis enī labor eis sup̄est vt partē habeant in se
 cunda resurrectione. Et est sciendū qz est dies
 temporis. vnde hodie si vocē eius audieritis. i.
 si in tpe quo viuistis: r est dies eternitatis. vñ
 melior est dies vna in attris tuis sup̄ milia: hāc
 diē hodiernā festiuitas ichoat. r ideo recte de
 mōstratiue dicitur. Dec dies quā rē. r hodie
 surrexit dñs. Sed hec dies dū est in aurora vñ
 in ascensū vocatur dies salutis r gratie cū fue
 rit in meridie vocabitur dies eternitatis r glo
 rie. Dec declinū non sentit. r iō solēnitās ista
 vesper nō h̄z vt dicit̄ in ti. se. Postmōz sequit̄
 alleluia. cantus q̄dē angelicus. i. pascha n̄rm i
 molatus est xps. p̄rie ad corinth. v. c. qz ip̄s est
 p̄ntis angeloz in quē desiderant angeli p̄p̄s
 cere: etiam in q̄tū est hō. q. d. laudare dñm de
 um: qz pascha n̄rm imolatus est xps. Deim̄ seq̄
 tur euangeliū Marc. xxi. c. q̄ habet figurā leo
 nis: qz r xps fuit leo in resurgendo: r qz scdm̄
 ordinē legunt̄ euangelia. pur in se. ti. dicitur.
 Est autē euangeliū. Maria magdalena. Ma
 ria iacobi r salome. c. aro. rē. Similit̄ oꝝ nos es
 mere aromata bone voluntatis. Esayas. Veni
 te r absqz argento r absqz vlla cōmutatōe emi
 te vinū r lac. i. aromata virtutū q̄b⁹ vngit̄ de⁹:
 quia delicie sunt ei esse cū filiis hominū. r seq̄
 tur ibi q̄ angelus apparuit mulieribus in vesti
 bus albis. Sed in euangelio Mathei qd̄ legi
 in vigilia dicitur qz aspectus eius erat sicut ful
 gur: r vestimenta eius sicut nix: r per hoc no
 tatur sicut dicit̄ Gre. qz dominus i iudicio ter
 ribilis appebit reprobis: r blandus iustis vna
 facie. Hoc enim erit ex diuersitate consciētiar
 quia ergo blandus apparebit iustis ideo ne ni
 mis de resurrectione exultem⁹ seq̄r i offertorio.
 Terra treuit r quēuit. In p̄ cōione q̄ h̄c er allā
 sumit̄ de epistola. Notat̄ ecclesia filios suos:
 vt cū fide vēiāt ad cōionē dicēs. pascha n̄z rē
 Alit̄ qdā qz illō qd̄ d̄r i t̄roitu f̄f̄ri vox ē sp̄s
 si ad sp̄sā eā d̄ morte sua i p̄nti tpe cōsolat̄. cui
 sp̄sā m̄der. posuisti rē. vel ē vox gñis humani

qđ i adā cecidit ⁊ p xpm resurrexit. Leta sē cō
cēt? āgeloz ⁊ hōiuz de xpi resurrectōe gaudētū
De septem diebus post pascha. Rica.

Ec prima septimana pas
schalis tps lz cōiē vo
cēt septiana in albis. tñ seqns
magis pprie vocat in albis p
pter cās in pce. ti. positas. ⁊ ē
cōis huius tpi ⁊ pcedenti. Est
autē tota de septuagesima q terminat in sab
bato in albis. Jñ est q tractus in sabbaro pa
schali ⁊ graduale p totā ipsaz ebdomadā dicit
tur q laborē significat. alia vero ⁊ cetera can
tica letitie cantant. vt dicitū est sub dñica sep
tuagesima. ⁊ hoc ppter tps regressiōis qđ in
cipit fm quōdā in pascha. put ibi dicitū est.
Jñ ergo. vij. dies cōputant cū septuagesima:
qz hec septimana est septimana a qdragesima
p quā idē significat qđ p septuagesimā: in cu
ius septima peccade filij israel acceperunt licē
ti i redempti. ⁊ iā qī liberi erant. iōqz dieb? istī
cantica letitie inclamant. Porro oēs isti dies
vij. sunt qī vna dies dñica. Un semp cantat i
eis. Hec dies quā facit. ⁊ in pstatōe dñi. Le d
um oī tpe sed in hoc potissi. die glo. p. rē. ⁊ in
eis semp agit de resurrectōe: ad ostendūqz p
septē oīa sps sci veniē ad verā resurrectionē
vel potius: qz in tota vita ista q p. vij. dies cur
rit debem? anhelare ad gloriā resurrectionis qz
tū possumus: sic ⁊ pascha in veteri testamen
to p. vij. dies celebrabat. ⁊ cenofegia. i. ficio ta
bernaculoz. Quēcūqz enī hac die facim? ideo
facere debem? vt in celo tabernacula nra figa
m? qđ eritqz gloriā immortalitatis: vt ille q cru
cifixus est ostendat nobis suā deitātē cū dicit
in officio nocturno. Ego sum q sum. ⁊ cū dicit
se esse illū q dixit moysi: q est misit me ad vos.
ero. iij. Si qđē pascha est ebdomadaria festiui
tas: qz qz die ebdomade mutant officia. In
veteri enī testō tres habuerūt ebdomadarias
festiuitates. s. pascha ⁊ penthe. qz etiā nos ha
bemus: lz ad aliud qz illi habuerūt. ⁊ cenofegia
quā nō habemus nisi quodāmo vt dicit in p
hemio. vij. ptis. Quidā vero scripserūt qz festū
penthe. nō fuit in veteri testō festū ebdomada
le: ⁊ qz in nouo testō hz. vij. officia. ppter septē
sps sci dona. Nō qz sit festū ebdomadale: qui
a tres vltimi dies nō habent oīo. ppria officia.
Ad hoc notandus est qz cū in vrbē romana
esset magna aeris pestilentia. beat? Bre. in tpe
paschali ordinauit vt imago beate virginis q in
ecclesia sancte marie in ara celi fuit quā bea
tus Lucas pinxisset. ⁊ eidē virgini similima
phibet. pcessionaliter portaret: ⁊ oīi an. pces
sionē reuerenter portaret: ecce tota aeris infe

ctio ⁊ turbulentia cedebat imagini fugiēs. ac
si eā ferre nō posset: sic q p? imaginē mira ser
nitas remanebat. Tunc autē iuxta imaginem
audite dicunt tres voces angeloz canētū. Re
gina celi letare alleluia: qz quē meruisti porta
re alleluia: resurrexit sicut dixit alleluia. Stari
qz beatus Bre. adiungit: ora p nobis deū alle
luia. q antiphona iō hoc tpe frequat. Et tūc
Bre. vidit supra castz crescentij angelū dñi. qui
gladiū cruentatū tergens i vaginā reponebat.
Intellexit ergo Bre. q pestis illa cessasset: qđ
⁊ factū est. Un castz illud exī castz sci ange
li vocatū est. Premissa imago in ecclesia bea
te Marie in ara celi in vrbē sup limē baptiste
rij fuit quā romani reginā vocant. Per hos
autē. vij. dies tres tñ dñr psalmos sicut in dñi
ca resurrectionis. in lz tñ interest fm aliqz eccle
sias: qz tunc dñr cū trib? antiphōis. i his vero
dieb? cū vna sola. Si qđē iō tres psalmi p hos
vij. dies baptismales dñr: qz q pure baptizant.
vij. sps sci dona suscipiūt q p hos. vij. dies signi
ficant. Suscipiūt ē tres virtutes. s. fidē spz et
caritatem q p tres ps. itelligunt q nobiscū vs
i finē manere debēt. Lanim? g tres ps. vt fco
lam? nos hec tria hē Antiphona vō vna ē: qz
vn? ē a quo hec cia sē. Rursus vō qz vt pmissū
ē hec tria ebdomada ē qī vna dies dñica. Jñ ē
qz p oēs hos. vij. dies canim? ps. de nocturno
dñice diei vel eis adiacētes. Quēdā tñ ecclesie
permittūt ps. maiores ⁊ laboriosos. s. Lōfite
bor ⁊ diligā te: qz neophitis oīa beneficia debēt
ppōi. ⁊ soroz nra pūla ē ⁊ vbera nō hz. ⁊ apo
stol? Lac dedi vobis potū nī elcā. xxxv. q. v. qđ
scripsi. ē de pe. ⁊ re. bis q. Sz nūc supplem?
p illos duos. Lū itocare. Verba mea. ⁊ ita. x.
⁊. vij. ps. pficim? vs i. vi. seriā. In sabbaro aut
sumis? tres de adiacētib? quos i die dñica ad
primā cātare solem? s. Dñs regit me. Dñi ē ira
⁊ iudica. Sz ⁊ illos duos. De? oētis respice. ⁊
Ad te dñe lenani: pp cāz pdictā permittim?
In seqnti vō tpe multiplicādi sē psalmi. sicut ⁊
bōi mores q p ps. itelligunt: p quos ad gloriā
puenit quā p totū tps istud figuram? In q
busdā tñ ecclesijs nō dñt nisi tres ps. vs ad pē
the. ⁊ lz ex istōe alicui: put dicit sub dñica
de trinitate. Sz lz nō fit bodie. Pzio qz cā qre
illud institutū fuit bodie cessat. Scdo qz cā qre
nē Bre. faciūt. put oīi ē i. v. pre sub ti. de noc
turnis. Tertio qz iter canōicos regulares ⁊ a
lios clericos q vniuerso noīe seculares dicunt
tur nulla vō ē quod ad lz dñā. nā ⁊ ipsi magna
ex pre antiq? regulares fuerūt. vij. q. i. qz ⁊. c. sci
m? ⁊. c. se. ⁊. c. certe. ē de vi. ⁊ bo. cle. qm ⁊ cer
tij ē q canonici regulares in octaua resurrec
tōis dñt i nocturnis. ix. lectiōes cū. ix. nīsoijs.
⁊ etiā ecclesia romana. Qui enī dicunt qz omi

nia facilia debent esse eo tpe. ppter neophitos illa facilitatē nimis extendunt. Nā due tantū sunt ebdomade neophitor. s. in pascha ⁊ pentheco. ⁊ ppter ea concludit eis in ascensioe vbi sunt noue mīsozia ⁊ noue psalmi cū suis antiphonis. Nulla enī est sufficiens rō qre in sequenti die p^a ascensioe dicam⁹ tñ tres psalmos cū vna antiphona. de hoc etiā dictū ē in ti. pce. Nēpe sū romanū ordinē in oibus dñi cis. it. lectōes dicunt⁹ de con. di. i. in die. l. m. guntinū consiliū a pascha vsq; ad penthe. tres tñ instituerit esse legendas vt seruiciū matutiniū in die cantet⁹ qz in futuro trinitas cōspendet. ⁊ a sanctis in luce dñi seruiat. Ad p^{ri}mā autē dicunt qdā p totā ebdomadā totum psalmū Confitemi ⁊c. in quo p^{ri}cipue de xpi resurrectione agitur. Alij vero solū versum Decies ⁊c. quē in prima ⁊ in alijs horis. p capitulo dicunt⁹ qz vitā illā figuram⁹ in q doctrina nulli necessaria erit. sed oēs docti gratulabimur ⁊ exultabimus. Psalmus vere Quicūq; vult ⁊c. toto isto tpe nō d^r. qñ ad fidē p^{ri}ncet. hoc enī tps significat octauā eratē vbi nō erit fides q euacuabit⁹ sed res q cōprehendēt nō erit figura sed veritas. In qbusdā tñ ecclesijs aliter obseruat⁹ qz vbi fides nō est supedificari nō pōt. xliiij. q. i. vbi sana. i. q. i. cū Pau. Minus tamē symbolū. s. Credo in dēū ob eandē cām subtrahit⁹ ad p^{ri}mā. Nā cū venerit qd pfectū est euacuabit⁹ qd ex pte est. Unī in condens. i. in condensationibus populi vsq; ad cornu altaris. i. ad cōmunionē nō d^r capitulū neq; pces vt dictū est in ti. pce. Celsitudinū officiū est b⁹ festiuitatis claritate illustratū: nō enī p de⁹ in adiutorio meū intende: qñ in illa vitā nō sicut h⁹ adiutorio indigebimus: sed p kyrieleyson ichoatur⁹ qz vesp^{ri}na hora sabbati paschalis baptisma fuit p kyrieleyson. inchoatū. ⁊ in trinitatē nō mine celebratū. ⁊ ppter ea eadē hora ⁊ in eis verbis p totā ebdomadā hanc in festiue regegenerationis iocunditatē sancta trinitas adorā. vel p kyrieleyson. incipit vt qñ nō exis p se officium misse officio cōtinuet. Nā vt i ti. pce. dixim⁹. Dies hic vesp^{ri}a nō h⁹ qz declinū eternitatis nō agnouit. Tres ps. sub vno alla. i. gaudio cātant⁹ in qbusdā ecclesijs qz p fidē trinitatis ad vñū eternitatis gaudiū pueniūt. vel bi tres psalmi resurrectioni q tertia die facta esto veniunt ihesu xpi. Pro capitulo sequit⁹ Decies sicut i alijs horis: qz ibi non erit necessaria doctrina s; exultatio. vel vt notet sollicitudo baptizatorū adhuc pegrinantū ⁊ laborantiū: qz iñdū habēt gaudiū nisi spei quo pueniūt ad alleluia rei: pinde p hymno sequit⁹ alleluia: qd ē p^{ri}us illoz cūm hymn⁹. Sane descēdim⁹ p^{re}ssionaliter ad fontes cū cereo p totā ebdo-

madā cantantes canticū exultatōis ⁊ popul⁹ sequit⁹. s. viri p se ⁊ mulieres p se: qd fit in mēoria eius qz hebrei pharaone ⁊ suis in mari rubro submersi fecerunt. q in gratiaz actiōes de submersioe hostiū p totā ebdomadā redibant ad mare viri p se ⁊ mulieres p se cantantes illud canticū moy⁹ Cantemus dño. Siquidē hostes nostri sunt demones mare rub⁹ est baptismus in quo submergunt⁹ oēs hostes. i. vicia ⁊ peccata ⁊ demōes. ⁊ inde etiā est qz neophiti baptizati in sabbato sancto pcedente suo lumine. s. tpo redeunt ad fontē baptisimi. Dis se pte diebus gratias agentes: qz inimici eoz submersi sunt. s. vicia ⁊ peccata: ⁊ tunc circa fontes cantant⁹ psalmi Laudate pueri. s. noui baptizati. ⁊ In exitu israel de egypto: qz p baptisimū de tenebris peccati exi⁹. Dno ergo psalmi circa fontes cantant⁹: qz p geminā dilectionē ad fontē vite ptingit⁹. ⁊ baptizatis ⁊ baptismo conueniunt. Baptizatis vt Laudate pueri domini ⁊c: ⁊ est amonitio laudis ad neophitos. q facti sunt pueri. i. a vicijs puri: p qd⁹ mīr ecclesia iubilat ad fontes in laudē eius gratie. p quē meruit qd in cārico amoris audiuit. Sōs ortoz pure⁹ aqz viuentiū. Postea transit ad aliq⁹ oratorū cū psalmo In exitu israel. q cōuenit baptismo cū d^r. Quid est tibi mare qz fūgisti. Et fit statio ad crucifixū ⁊ reddūt ei gratias: qz ipse est q baptizat. Unī in euangelio sup quē videritis spm descendentē ⁊c. hic est q baptizat ⁊ saluat: qz p crucē ⁊ in cruce nacti sum⁹ aīaz n⁹az redēptionē. Rursus p hos septē dies baptismales neophiti quotidie ad ecclesiā ducunt⁹. Sicut enī filij israel h⁹ transissent mar rub⁹ in quo baptizati sūt: nō tñ pueniūt ad terrā pmissiōis nisi sub ducib⁹ dño illos pascēte ex māna ⁊ colūpna ignis eos pcedēte. sic ⁊ ipi his vii. dieb⁹ sub ducibus. i. psopteris p^{ri}mis ⁊ mīnis ducunt⁹ ad ecclesiā. ⁊ pascunt⁹ corporū dñi. ⁊ cerei pcedunt eos: ⁊ sic tandē in sabbato q pueniunt ad terrā pmissiōis. Cereos autē quos in sabbato sancto dñi baptizant⁹ habuerūt. p hāc ebdomadā qbusdā locis ad missas ⁊ vespas accendunt. ⁊ in sabbato in albis ⁊ in sequēti omnia illos accēsos offerunt sacerdoti. Siquidē luminaria accēsa bona opa sūt. qbus toto tpe p^{ri}is vite q p septenariū ducit⁹ lucere debent offerunt⁹ sacerdoti: qz p hāc vitā ad summū sacerdotē. i. ad xpm cū luminariibus bonoz opoz veniunt. iuxta illud. Venientes autē venient cū. e. p. m. s. Pōt etiā dici qz p^{re}ssioēs vesp^{ri}nales h⁹ ebdomade reuersiō nē significāt de captiuitate babilōie. Dec ē eīz ebdomada reuertētiū q i fine sue captiuitatis reuertuntur ad octum: et vespere trina statio ne complentur. sicut ⁊ baptismus in trinitatis

noſe celebraſ. Qui vero fontes nō habent nō
ereant: ſed. v. psalmos quotidie dicant: ⁊ poſt
collectā diei de cruce collectā adiungant. *Ex*
de vespere quotidie repetunt: qz p vna ⁊ ea
de die tota hec ebdomada reputat. In qui
busdē etiā eccleſiis in his. vij. diebus qñ deſce
dit ad fontes añſerē qdā ſerpens imaginari⁹
ſup virgā: ⁊ candelā nouo luſe accenſa ſup ea
put ſerpentis retorta affigitur. ex q̄ cereus pa
ſchalis ⁊ oēs alie candelē eccleſiē accendunt.
Circa qd̄ ſciendū eſt q̄ ſicut legē numeri. xxi.
c. Moſes in deſerto erexit ſup palū ſerpentē
enū: et q̄ peñſi erant a ſerpentibus p illi⁹ ſa
narentur aſpectū in quo xpī paſſio pfigurata
fuit. Uñ ⁊ oñs ait in euangelio Jo. ſicut moſ
ſes exaltauit ſerpentē in deſerto. ita exaltari oꝝ
filii hoīs. Jo ergo ſerpens imaginari⁹ ſerf et
aſpicit: et xpī paſſio memoret. ⁊ p hoc a vul
neribus peccatorū ſanemur. Nā ſerpens in pa
lo eſt xp̄s in patibulo. Itē iō in benedictōe ba
ptiſmi ⁊ cū ad fontes deſcenditur: qz baptiſ
mus a xpī paſſione virtutē accepit. in quo eti
am a peccatis ſanamur ⁊ mundamur. Sit B
in vesp̄is: qñ ipſe xp̄s fuit ſacrificiū vesp̄erti
nū. Uñ ps. Elenatio ma. m. ſ. ve. Ignis nouus
er ſilice excuſſus xp̄s paſſus eſt q̄ eſt lumē de
luſe. ex quo ceterē candelē in eccleſia illuminā
tur: qz ipſe illuminat oēm hominē venientem
in hunc mundū. Candelā in capite ſerpētis re
torta eſt ſpinea corona in capite xpī poſita. in
cōſpectu vero in q̄busdā locis p̄mittitur
ps. Qui habitat: ſicut in prima ps. Quicumqz.
In his autē. vij. diebus oꝝ ad miſſas niſozii
⁊ alla. put infra diceſ. ⁊ oꝝ primo niſozium ⁊
p⁹ ſequit alla. ⁊ hoc triplici d̄ eā. Primo quia
enī in laboribus vite pñtis exultādū eſt. iuxta
illud. Dilatē oꝝ oꝝ diligat deus. xxiij. q. vi. ſ. ex
his. iō nunc p⁹ graduale ⁊ verſum conuenien
ter ſequit alla qd̄ eſt vox letitię. Secdo niſozii
um actiū. alla vero cōtēplatiuā vitā ſignifi
cat. Niſozii enī ſignificat actionē quā ſancti
exercebunt in reſurrectōe corporū q̄ erit in om
ni letitia: put verba niſoziorū h⁹ t̄pis declarāt:
q̄ oia ſiue verſus cor excepto eo q̄ cantat i. iij.
feria. put ibi diceſ ſunt de psalmo centefimo
decimoſepimo. Conſitemi dño: q̄ ps tonat
ſeſſionē laudis. ⁊ eſt de eterna letitia. qz igitur
oīs illa laus confeſſiōis ſiue actio ad gaudiū
⁊ oꝝ gloriſicationē tendit. merito ab alla con
cludēdū eſt: ⁊ qñ eadē actio nihil aliud eſt q̄
laus dei. iō ad hoc oñdendū p⁹ hos ſer dies
tinuē canit ſine niſoziiſ alla. Tercio iō in his
vij. diebus hoc ſit: qz ſenarius numer⁹ ad ope
ra ſicut ſeptenarius ad requiē referē. Qui enī
vult puenire ad requiē oꝝ eū primo toto tēpo
re pñtis vite bñ opari. Circa hoc ſciendum

eſt q̄ eccleſia his diebus ſanctorū actū in cor
pore cū ſine letitię recolit: ſic incipiens actum
vt ptingat ad quietē: primus dies mandar. ſe
ptimus requiē geſtat. octauus gloriſicat. Nē
pe niſozii illā actionē ſignificat quā ſancti in
reſurrectōe corporū exercebunt. aīe q̄pe ſancti
toꝝ aī reſurrectionē corporū in q̄te ſunt: ſed
oī illa recipient iu actōe erunt. ⁊ tunc ſic erit
actio vt nō deſinat q̄es. In quiete qd̄ erunt
qz nō laborabunt: nec cogitationibus fluctua
bunt: nec erit etiā in q̄te illa ſegnities deſidi
oſa. ſed ſic ab h⁹ vite opibus in ſine deſcendit vt
in alterius vite actōe gaudeant. Dec autē ac
tio iō nobis p numez ſenariū in memoriā re
ducitur: qz ſicut ſeptenarius numerus ſignificat.
ita ſenarius opa reſponſoriorū ſignificat. Per
reſponſoria enī intelligimus ſanctorū actiones
q̄ erunt cū oī letitia vt iā dictū eſt. Et nota q̄
pdicti verſus q̄ canunt his. vij. diebus cū niſo
riis dicuntur eo ordine quo poſiti ſunt in psal
mo Conſitemini. Uñ ſumpti ſunt exceptis oꝝ
obus q̄ in q̄busdā eccleſiis ppoſtere ponunt.
Nā in q̄nta feria dicunt verſum. Benedictus
q̄ venit in noīe dñi ⁊ c. q̄ ibi ponitur vltimo. et
in feria. vi. Lapidē quē reprobauerunt edificā
tes ⁊ c. ⁊ hoc iō: qz in illo plen⁹ agit de paſſio
ne ſaluatoris q̄ in alijs verſibus ibi poſitis. et
iō merito illa die cantat in q̄ paſſus fuit. Nec
eſt omittendū q̄ in q̄busdā eccleſiis in his. vij.
dieb⁹ duo in albis ſuppellicijs incipiūt niſozii
um. Dec dies. ⁊ in alios quosdā tropos retro
altare qd̄ repñtat ſepulchr⁹. p eo q̄ corp⁹ Jeſu
in eo ſacralit̄ collocat ⁊ cōſecrat: gerentes ty
pū duoz angeloz. q̄ ſtantes in ſepulchro xp̄m
reſurrexiſſe retulerunt. Verba enī illa Dec dies
⁊ c. ad reſurrectōis diē p̄tinere noſcūt. Rur
sus cātādo p⁹ altā repñtat ap̄los ⁊ mulieres
timētes: ⁊ xp̄m reſurrexiſſe dicere publice for
midantes. Sit at B ad laudes ad tertiam ⁊ ad
veſpas. Prio eo q̄ in his trib⁹ ſpali⁹ horis xpī
paſſio ē expleta. Nā mane capt⁹ ⁊ illuſus. i ter
tia flagellat⁹ ⁊ lignis crucifix⁹. i vesp̄is de cru
ce depoſit⁹ ⁊ ſepult⁹ ē. Secdo i ſignū q̄ reſur
rectio trib⁹ vicib⁹ nūciata ē. Prio ſm marcū
⁊ math. p vñū angelū. q̄ ſm Aug. ſtabat i mo
namento nō directe ſz q̄ ad hoſtiū. Secdo per
duos angelos q̄ ſm Jo. ſtabāt int⁹. Tercio p
ip̄s xp̄m iuxta monumētū. Sit et B i q̄busdā
eccleſiis ad miſſas: eo q̄ illa i altari celebraſ ſu
p qd̄ xpī corp⁹ cōſecrat. Jo at a paſcha vñ
ad octauā pēthe. canit alla ſere i oib⁹ āripho
nis ⁊ niſoziiſ nocturnalib⁹. ⁊ i offerēdis. ⁊ p
cōionib⁹: vt celebratio t̄pis p reſurrectionē re
ducatur nobis ad memoriā vitā cōtēplatiuā. ſic
t̄ps qd̄ eſt aī paſcha reducit ad actiū. Tēp
enī aī paſcha qd̄ i ieiunijs ⁊ oꝝonib⁹ agimus

significat erinas h^o vite. et tribulatione capti-
uitatis in q^o dñi sumus cārica letitie subricem^o.
Tps vero p^o pascha significat beatitudinē et p^o
petuā exultationē in q^o p^o resurrectionē erim^o.
et iō relaxatis ieiunijs canendo alleluya: qd in
terptra^o laudate dñm frequentam^o. de quo dñi
etū est in phemio h^o pris. Illud tñ notādū
est q^o in qbusdā ecclesijs in hac ebdomada al-
leluya cantatur in missa sine finali melodia. et
versus et antiphone sine neuma. sed in sequen-
tibus cantatur cū illa: et hoc ideo: q^o in hac cā-
tamus pro dño nostro qui in anima et corpo-
re per resurrectionē iā factus est gloriofus: ac
illa finalis melodia expectationē nostrā signi-
ficat. vel etiā sanctorū sedē stole expectationē.
Tacem^o g^o quia habem^o qd optam^o. Paruuli
nāq^o plorat cū panē nō habet: s^o cū habet qd
desiderant tacet: ita et nos q^o ploram^o illo tē-
pore q^o nō habemus qd desideramus. et sanc-
ti q^o in desiderio sunt expectatōis. In qbusdā
etiā ecclesijs in magnis solennitatib^o tacef il-
la melodia in signū q^o sancti p^o qd^o celebram^o
certi sunt q^o fam stola quā expectant amittere
nō possunt. Jubilis quidē diuersa notat et di-
ctū est sub natali. Porro in istis. viij. diebus
cantat^o pro memoria neophitorū. et singulis di-
ebus singula denotata sunt officia: qd nō fit i
toto tpe vsq^o ad penthe. et in primo die. i. sab-
bato sancto et i octaua duplices laudes ponū-
tur. In primo enī dñi alleluya Confitemi. et tra-
ctus Laudate dñm oēs gentes. in octaua ve-
ro dñi duplex alleluya: qd ideo fit: q^o prima vita
nra q^o fuit ante peccatū beata fuit sed nō semp-
piterna: sed vita q^o erit in septima q^o erit bea-
ta et sempiterna. Quia ergo p^oia vita fuit bea-
ta: iccirco cāta^o primo alleluya qd est vox an-
gelica in lingua hebraica: q^o dignior est: sed q^o
nō fuit sempiterna: ideo humiliori lingua lati-
na cantat^o tractus Laudate: q^o vero vita q^o erit
in septima etate erit beata et sempiterna: ideo
in sabbato in albis qui est dies septim^o duplex
alleluya cantatur. ppter duplicē stolā: vt ibi di-
cetur. Nā uita illa q^o in septima q^o erit dabit. nō
tollet^o in octaua etate q^o p octauū officiū intel-
ligitur sed potius consumabitur. Circa can-
tica letitie notandū est q^o qtuor sunt status ec-
clesie. Primus est culpe. secundus culpe et pe-
ne. tertius pene et grē. qrtus grē et glorie. Pri-
mū representat ecclesia i septuagesima. ideoq^o
subricet Te deū laudamus et alleluya: q^o nō ē
speciosa laus ore peccatoris. et gloria in exel-
sis deo: q^o positus est inter deū et hoies paries
inimiciorū. Scdm repñtat in aduentu. iōq^o et
supradicta cārica subricent^o p^oerea alleluya: q^o
lex data deū intelligere docuit et laudare. Ter-
tiū repñtat in estiuo tpe. iōq^o ppter grāz acce-

ptā in festiuis ista cātan^o: sed ppter penā ista
in ferialib^o subricē^o p^oer alleluya qd etiā quor-
tidie frequentat: q^o spes de resurrectione futura
nō infirmat. Quartū repñtat iter octauas pa-
sce et penthe. iōq^o supradicta cārica letitie fre-
quentant^o et multiplicant^o: q^o tñ nōdū habem^o
gloriā quā expectam^o. iō Te deū laudamus et
gloria in ex. in ferialib^o subricem^o. et in dñicis i
qd^o q^o duplicē resurrectionē repñtam^o. et etiā
in festis scōz in missa duo alleluya cātam^o: s^o i
ferialibus unū ut iā dicef. Nec te moueat q^o nō
rectū s^o p^ooster ordinē ecclesia repñtat: eo q^o
erunt nouissimi primi et primi nouissimi. sic er-
go uarietas dierū et statū humanorū varia-
tē inducit officiorū. Querendū tamē est q^o di-
uina officia ita distinguunt^o ut alia celebren^o
cū solo responsorio: alia cū solo alleluya: et hec
qñq^o cū simplici alleluya: qñq^o cū duplici: alia
simul cū responsorio et alleluya. et alia cū respō-
sorio et tractu. et alia cū alla et tractu. Dicit pōr
q^o dies ieiuniorū qd^o rñsoriorū sine alla cāit^o i eo
lūt act^o eoz q^o p^obyteris gūia cōfitem^o vt ab illis
cōsiliū accipiat penitendi. Ipfi ergo dies agun-
tur cū solo responsorio p^o qd uita actiua intel-
ligit^o que in labore ducitur sine alleluya qd est
canticū letitie: q^o ecclesia dolet p talibus tan-
q^o p mēbris uulneratis et nōdū sanatis. ex eo
enī q^o alleluya dimittitur robur ecclesie mon-
stratur que habet de suis uulneribus nondū
sanatis. Preterea ideo tunc non dicitur allelu-
ya: q^o nō est pulchra laus i ore peccatoris. In
diebus vero p^ofestis q^o sunt ab octaua pasce us-
q^o ad octauā penthe. simplex alleluya sine rñso-
rio canit^o. primo q^o dies illi uita cōtēplatiua
significant q^o erit post resurrectionē in q^o respō-
sio nō erit: q^o penitentie actus ibi supflū^o erit.
sed tñ alla canet^o de pcepta immortalitate. Se-
cundo: q^o tunc p illis canimus q^o iā sunt in pa-
tria ad quos iā nō p^oinet actio laboriosa quas
responsoriorū notat. sed sunt in dei cōtēplatiōe
et exultatōe q^o intelligit^o p alla. Tertio q^o añ re-
surrectionē corporū nostrorū ania sine corpore
deū laudabit. Quarto q^o sancti ante diē gene-
rali resurrectionis simplice tñ recipiunt stolam
s. aie. Rursum in priuatis feriis gloria in exel-
sis. et duplex alla nō dñt: q^o nōdū habemus pfectā
iusticiā nec gloriā quā expectamus. Sed q^o ec-
clesia iā primā h^o resurrectionē. iō alio tpe sēp
alla canit^o. pterq^o in septuagesima: vt dñi ē in
phemio h^o pris. et sub ti. de tpe aduēt^o. In oc-
tauis vero pasce et in sabbato in albis duplex
alla dñt: q^o tunc tps resurrectionis repñtam^o
et in re q^o erit in resurrectione duplicē stolā. s.
aie et corporis p^ociemus: q^o erim^o vtroq^o bo-
mine. i. in aia et in corpore gloriofi. erim^o ei in
corruptōis gloria vesti. In dñicis quoq^o q^o i

ab octana pasce vsq; ad octauā pēthe. duplex
alleluya dī: tū qz in resurrectōe quā ipsi dies si
gnificant corpus simul cū aīa laudabit deū: tū
qz duo sunt vñ letari dī aīa in die sempiterna.
vñ de pcepta letitia. aliud de pēpīēda i resur
rectōe. tū qz resurrectio dñi q̄ facta est in die
dñica. est cā nostre resurrectōis future: z iō in
oībus dñiciis q̄i octauā dñice resurrectōis re
pñtamus: in ferialibus vñ: q̄i aīa resurrectio
nē aīa vna dītaxat frui beatitudine. Rursus
ideo vsq; ad octauā penthe. qz in octaua etate
in q̄ erit corpoz resurrectio. crimus vtroq; ho
mine gloriof. In oībus quoq; festiuitatib⁹ il
lo tpe occurrentibus duplex alla dī. z hoc pzi
mo ppter requiē z fruitionē. Secōdo qz illi iam
de duobus gaudent. s. de eterna q̄ete z diuina
visione. Tertio qz dñi iā habeant gloriā anie se
cū sunt de gloria corpoz. Quarto qz tē vñ
alleluya cāitur qz dēscunt: aliud qz deū vidēt.
Sex vō dies paschales. vj iē sabbatū scñ z sab
batū iā albis z dñici dies atq; festini. quos ce
lebamus ab octauis penthe. vsq; in septuages
simā. in q̄bus rñsorziū z alleluya canit: recolūt
actus eoz q̄ elemosinas largiēdo. infirmos vi
sitando. z solū q̄ bona sunt opando. p̄seuerans
tū habendo in sanctitate quā in baptismo re
ceperunt: sine dubio ad contemplationē dei p
ueniunt. Inde est q̄ post rñsorziū q̄d vitaz
actiūā significat sequit alleluya. q̄d significat
contēplatiūā: sed tunc vñ tñ siue simplex al
luya dī. ppter cās supradictas. prius autē dī
rñsorziū z postea sequit alleluya. put supra dic
tū est. Dñici autē dies z festini i septuagesima
vsq; in pascha. quoz rñsorzijs nō alleluya s; tra
ctus subditur: recolunt eos q̄ sunt in bonis o
peribus. sed videntes laborē vie timent casus:
nā tentatōibus tondunt. sine q̄bus hec vita nō
ducitur. Inter rñsorziū enī z alleluya tract⁹ est
medius. q̄ neq; in tāta letitia est sicut alleluya.
neq; in tanto ope vt rñsorziū. In sabbato vero
sancto gaudentes. p neophitis nostris qz ab oī
peccato liberati sunt canimus alleluya. sed q̄a
eos trahendos varijs videmus laboribus trac
tū adiicimus: p quē labores itelligunt. de quo
dictū est sub ti. de septuagesima. z in p̄benio
h⁹ ptis. Quō officia istoz. vij. diez z officia do
minicaz q̄ sunt inter pascha z penthe. adaptē
tur septem dona spiritus sancti subvigilia ascē
sionis z sub sabbato in albis dicitur. Circa
euangelia que hoc tempore leguntur sciendū
est q̄ omnia p̄tinēt ad resurrectionē: z iux̄ or
dinē scriptoz ponūt. Math. enī pmo scripsit.
sō Marcus. tertio Lucas. xltimo Jo. Cū pzi
mo ponit euangeliū Math. in vigilia pasce.
In ipso vero die pasce euangeliū Marci. i fa
z tertia feria euangeliū Luce. in q̄rta z in. v. fe

ria z in sabbato euangeliū Jo. in. vj. feria inter
ponit euangeliū Math. Sane in euāgelij vi
gilie z diei. tñ agit de annūciatōe r̄surrectōis
facta per angelum. in alijs de visione. Conuē
ibat enī vt prius annūciaretur domini resur
rectio. z postea ad maiore fidē faciendam cor
poraliter ipse ab omnibus videretur. Tria ve
ro Joannis euangelia omnino p̄pōstere po
sita sunt. Primū namq; fuit quod legitur i sab
bato. postea quod legitur in quinta feria. z ali
quanto tpe post quod in quarta feria legitur.
Nam maria magdalena cum venisset ad mo
numentum z non inuenisset corpus domini:
sublatum credidit z cucurrit z nūciavit Pe
tro z Joanni qui cucurrerunt ad monumen
tum z Jo. p̄cucurrit. sed non statz introiuit
z postea: sed Petrus tandem veniēs intrauit.
Jo. intrauit. z cum non inuenissent redierunt
ad propria: hoc legitur in sabbato. Illis redeū
tibus maria remanuit ad monumentum. z in
clinans se in monumentum. vidit vñum ange
lum sedentem ad caput. alius ad pedes qui dis
perunt. Mulier quid ploras: que dicit. quia tu
lerunt dominum meum z nescio vbi posuerūt
eum: z tunc conuersa retro: sum vidit Ihesuz
qui dixit ei. Mulier quid ploras: quez queris?
z illa respiciens z ortulanum eum esse credēs
dixit. Domine si tu sustulisti eum. dicito mihi
z ego eum tollam. hoc legitur in quinta feria.
Aliquanto tempore post Pe. iuit piscatum cū
sex alijs ad mare tiberiadis. vbi dominus ap
paruit eis i litore: z hoc legitur in quarta feria
Sed quare hec omnia. Solutio. in quarta fes
ria cantatur hoc quod cātabitur sanctis i die
iudicii. Venite benedicti patres mei zc. Et i il
lo euangelio quod eadem die legitur dicit. q̄
dominus apparuit discipulis in litore maris:
z hoc bene conuenit. Nā p litus maris vt pi
cit beatus Gregorius super illum locum. finis
intelligitur mudi: in quo dominus apparebit
suis gloriof. z tūc Pe. trahet ad litus rethe
plenum magnis piscibus. centum quadragin
tatibus. nec tamen scindetur rethe. Per petz
intelligitur ordo sanctoruz p̄latoz qui de flu
ctu huius seculi ad litt⁹ stabilitatis eterne duc
cent eos. qui per ipsos cōuersi sunt: sed hoc at
tribuitur ioli Pe. ppter ecclesie vnitatē. Sed
q̄ legitur in sabbato in albis euangeliū quod
tunc legit⁹: Rūdeo q̄ officii illius sabbati euz
officio p̄cedentis sabbati sancti. in multis con
uenit. Nā in p̄cedenti sabbato duplex laus cā
tatur. sicut z in hoc: z etiaz lectioni conuenit:
qz in lectōe p̄cedentis sabbati dī. q̄ sursum sūt
sapite nō q̄ sup terrā: z in lectōe sequentis oī
cīf. deponentes omnē doli zc. z ita tanq; la
pides viui edificamī. q̄ nihil aliud est q̄ q̄ sur

sum sunt sapere. Conueniebat igitur ut euangelium consideret euangelio quod sit in eorum principis. Nam in euangelio precedentis sabbati dicitur. vespere autem sabbati quod lucebat in prima sabbati. id est in luculo: venit Maria magdalena. et in euangelio sequentis dicitur: una sabbati Maria magdalena venit ad monumentum cum adhuc tenebre essent. quod idem est. In hoc tamen versus dicitur. quod dicitur ibi quod venit Maria magdalena et altera Maria. hic non fit mentio nisi de Maria magdalena. Sed ut ait Augustinus in libro de concordantia euangelistarum. id est Jo. sola Maria magdalena. notat: quod fuit ceteris feruentior. nec tamen id ceteras excludit. Euangelium vero Matthaei. legitur in sexta feria quod omnes per passionem meruit sibi dari partem in celo et in terra. vel potius datam mortificari: et quod omnes in vi. feria passus est. ideo legitur euangelium matthei in vi. feria. in quo dominus ait discipulis: data est mihi omnis potestas in celo et in terra. Unde apostolus. Christus factus est pro nobis obediens patri usque ad mortem mortem autem crucis. pro quod et deus est. Ubi ergo ponetur euangelium in quo agitur a Jo. de prima visione domini quod facta fuit Marie mag. nisi in vi. feria? In prima enim die non poterat poni predictis de causis. nec in iiij. nec in iij. nec in iiij. nec in vi. nec in sabbato. Unde restat quod in vi. feria necessario poni debuerit. Alium quod dicitur Jo. in iiij. feria legatur euangelium de apparitione domini facta discipulis cunctis in emans: non tamen facta fuit in ea die sed in precedenti. Decet etenim apparitiones per Christi resurrectionem in euangelio inueniunt ad fidem nostram confirmandam. quoniam in prima die. et quoniam postea. sed in apostolo dicitur quod in die resurrectionis apparuit. Ita et quoniam gentis fratribus multum. Et sicut quod dicitur in ipsa etiam die primo apparuit matri. et dictum est in quarta parte sub titulo de accessu pontificis ad altare et etiam Jo. quod votum tunc vouerat non comedere. sed et ioseph quod pro eo tenebat in carcere. Ubi quod de visione angelorum et de Maria mag. euangeliste discordare videntur. Jo. aliquid super hoc preterpositum dicamus. Nam Matthaeus dicit quod mulieres viderunt angelum sedentem super lapidem quod tamen erat extra monumentum. Marcus dicit quod introeuntes ipse in monumentum. viderunt eum sedentem a dextris. Jo. dicit quod maria mag. vidit duos angelos unum ad caput alium ad pedes sedentes. Lucas dicit quod duo angeli stantes dixerunt Marie mag. et alijs. cur quiritis viuente? Jo. dicit solam unam venisse. scilicet Maria mag. matrem. Jo. minor et maria filiam salome. quod fuit mater filiorum zebedei. scilicet Jo. minoris et Jo. euangeliste. scilicet Chrysostomum tamen salome filia fuit. Lu. plures dicit. Dicit enim. Erat autem maria mag. et Joanna et maria Jo. minoris. subaudi matrem: et cetera quod cum ipsis erant. et alie quod non numerat euangeliste. Ecclesia tamen tres marias interpretatur. Rursus

matthaeus dicit quod mulieres certificare per angelum. inter quas erat precipue maria mag. denunciarunt autem postolis dominum resurrexisse. et Jo. dicit quod maria mag. nunciauit per. et io. eum sublatum fuisse. Cetera quod sunt omnia quod dicunt euangeliste in his. et non sunt aduersa: sed quod unus minus dicit alii superplet. Ubi est enim sicut narrat matthaeus. quod primo viderunt angelum sedentem super lapidem. quem reuoluerat ab ostio monumenti. quod et dixit eis eum resurrexisse: et adiecit. venite et videte locum ubi posuerunt eum: et tunc ipse surgens. processit eas in monumentum et sedit in dextris. sicut narrat marcus. per maria mag. vidit unum ad caput et alium ad pedes sedentes. sicut dicit Jo. Qui dixerunt ei. mulier quod quid ploras? et nunciauerunt eum resurrexisse. et tunc surrexerunt ipsi ut appareret ei stantes sicut dicit Lu. et in his quod surrexerunt dominum resurrexisse ostenderet: et cum staret dixerunt ei et alijs. cur quiritis viuente cum mortuis. id est cum qui surrexit: Cur quod ritus in sepulchro quod est locus mortuorum? Amb. dicit duas fuisse marias mag. una quod secundum matthaeum. sciuit dominum resurrexisse. alia quod secundum Jo. nesciuit. sed eorum per sublatum credidit. Aug. de de concordantia euangelistarum sic soluit: dicit ei quod cum maria mag. cum alijs veniret dicendo. quod reuoluerat nobis lapidem ab ostio monumenti: cum adhuc aliquotulum longe esset vidit lapidem reuolutum. et statim cucurrit ad per. et io. et significauit eis corpus domini fuisse sublatum: quod venientes inuenirent monumentum vacuum. et credentes quod fuisset sublatum redierunt. maria autem iter adiunxit se alijs. et per accedens cum eis vidit angelum sedentem super lapidem. sicut dicit matthaeus. et. sicut super dicit etiam Jo. Zacharias quod composuit unum euangelium ex quatuor alijs soluit. dicit ei quod maria mag. et alie venerunt ad monumentum. et viderunt angelum sedentem super lapidem sicut dicit matthaeus. et per in monumento sic dicit marcus. et in duos stantes unum ad caput alium ad pedes sicut Lu. dicit. scilicet illi priore cum alio: vel eo disparere alios duos: quod dixerunt. Cur quiritis viuente cum mortuis? significauerunt eum resurrexisse. Alij crediderunt verbis eorum: maria remansit incredula. Unde alie nunciauerunt discipulis per. et io. eum sublatum fuisse: quod post aduentum et recessum eorum sola remansit ad monumentum. et inclinans se in monumentum vidit duos angelos sedentes unus ad caput et alium ad pedes sicut dicit Jo. Qui dixerunt ei mulier quid ploras? Et illa respondit quia tulerunt dominum meum et nescio ubi posuerunt eum: et conuersa vidit dominum qui dixit ei. mulier quid ploras? quem quiritis? et illa putans eum ortulatum esse dixit. dicit si tu sustulisti eum dicito mihi et ego eum tollam. Et tunc omnes eam ex nomine nominant. et ipsa tunc eum cognouit: et post plures locutiones angelorum tunc primo credidit. et voluit procidere ad pedes domini. et domini

nus dixit ei. Noli me tangere: nondum enim
ascendi ad patrem meum. subintelligit in corde tuo
qui diceret. Quae queritis tam mortuorum. non credis
prius esse equalem: et adiecit dominus. Uade et dic fratribus
meis. Ascendo ad patrem meum et patrem vestrum et dei in
patris est ut ascendam. Et ipsa cepit ire iam certifi-
cata. et inuentis alijs mulieribus fuit pater cum eis
hoc nunciare apostolis: et in illa via appruit eis
dominus dicens. Auerte: qui accesserit et tenuerit pedes
eius. Predictum autem moris loquendi. in quo qui ge-
neraliter dominus est. quod mulieres iuerunt nunciare
dominum resurrexisse. cum tamen maria qui erat una de il-
lis tunc incredula fuit. sepe in scripturis inueni-
mus sicut et dominus dicit discipulis. et me scitis et vi-
diz meam scitis: cum tamen quid essent inter eos qui hunc
scirent. Unde dominus: tanto tempore vobiscum sum et non cognouistis me. Sed illud prius dominus est sciens. istud
ignoratibus. Ita est de quo dominus in ascensione appruit
discipulis et reprobat in incredulitate et durici-
a cordis eorum. quod bis qui viderant eum resurrexisse non
crediderant: cum tamen aliqui inter eos fuerint qui iam cre-
diderant. sicut petrus et alij plures. Sed illud primo di-
ctum est de incredulis. Decem operibus probabilius quam
falsum. Et quod dicit dominus. non est credendum quod dixerit
asserendo sed aliorum operibus referendo: huius ipse eam argu-
mentis probare videatur. quod iuxta predicta opera. leui-
ter rident: et fere totum quod ipse inducit. per inter-
pretationem soluit: verbi gratia. quod ipse dicit quod una ma-
ria fuit secundum mattheum. qui sciuit dominum resurrexisse hoc
est falsum: quod alijs credentibus verbis angeli. ipsa
remansit incredula. Aug. vero non sic fuisse dicit
et narrat: sed narrat ita potuisse fuisse: unde pro-
babiliori sententiae non prauiat.

De secunda feria post pascha. Rubrica.

Elia per gloriam resurrectionis in-
pleuit dominus qui promissit in
veteri testamento. ut videret nos in terra
fluente lac et mel: id dicit ecclesia in introitu huius secun-
de ferie. Introduxit nos dominus in terram fluentem
lac et melero. xiiij. quod christus iam introductus est et eccle-
sia triumphans in re: ecclesia vero militans in spe.
Epistola sumit de actibus apostolorum. x. c. Stans
petrus in medio et ceteris et intendit probare passionem christi
et resurrectionem. Unde dicit. huic omnes prophete te-
stimonium prebent. Euangelium duo ex discipu-
lis Luca. xxiij. c. cocorum. epistole de apparitione domini
discipulis euntibus in emaus: ibi ei habet. quod co-
gnouit eum in fractione panis. Quid est fractio pa-
nis. nisi expositio scripture: ibi enim cognoscit
dominus. Rationum vero cocorum. cum introitu. dicat
nunc israel. Alia nonne cor nostrum erat ardens
et ceteris. est de scripturarum expositione: in alijs ecclesijs
de alleluia. Angelus domini: matheum. v. l. c. Offerto

rum Angelus domini et ceteris. est de testimonio apostolorum.
Postscriptio. Surrexit dominus et ceteris. Luca. vi. c. est
de appetitu qui factus est. De multiplicat igitur appa-
ritions ut dictum est ad confirmandum fidem. Sane
et hodierno euangelio sumit alleluia nonne. et
offerenda. Angelus domini: ex eo quod ibi de mulieribus
resurrectis angelorum vidisse. qui dicit eum viuere.
Similiter et ceteris. Surrexit dominus. et eo quod ibi
de. surrexit dominus vere et appruit Symoni: ad
pietatem ergo pertinet hoc officium. in quo continetur
rememoratio scripturarum. et per pietatem acces-
dit ad mansuetudinem: mansuetis autem terra promittit
illis illa de qua dicit. Bona mites: quoniam ipsi possunt terram.
scilicet fluere lac et mel. unde in introitu. si introduxit
nos dominus in terram fluentem lac et mel. Et sunt
huius verba moysi. populum per eum agni de egypto du-
citis. Introduxit inquam spe. sed in illa postea in-
troducet re: quia caleph dedit arcem filie sue irri-
gatam. in riguo iuxta in inferiori: irriguam inferi-
us timor: et superius amor. caleph etenim qui cor
interpretatur. dat animam deuotionem. cum timore respicit
et amore. In hac. iij. feria fit in verbe statio apud
seu petrum. propter hoc quod in euangelio habetur. et
apparuit Symoni. et quod ibidem dicitur: nonne cor nostrum
ardens erat in nobis. quod ipse per ceteris magis arguit
dominum diligendo. Hac die pisces viuos impis-
cim recolentes cum gaudio. quod dominus ad pra-
tionem resurrectionis per piscis assu comedit: et in
tertia feria ad fontes inuis. ut ibi dicitur: et mul-
eres verberant viros. Et iam in his tribus diebus
est feriandum. put sub pascha dictum est.

De tertia feria post pascha. Rubrica.

In tertia feria ostendi-
tur per quod
habeat hereditas celestis patrie.
Dico igitur. iij. feria quod in terra fluente
lac et mel. iam introduxit nos deus in
spe. et postea introducit in re: modo ostendit per quod ha-
beat. quod per diuinam scientiam siue cognitionem domini
nisi. unde hec tota feria est de cognitione siue sa-
pietia dei. et inde introitum est. Aliqua sapientie et ceteris. ec-
c. xv. c. et est. vij. toni: quod in. vij. domus spiritus sancti est ista
sapientia. In epistola. Surgens paulus. act. xiiij.
c. ostendit passio christi et resurrectio. per quam huius
sapientia habet. Qui enim veram fidem habet de his. ha-
bet sapientiam dei: hec autem cognitio est dies quam
fecit dominus. De graduale ergo per. Et nota quod
cum omnes graduales versus huius hebdomade sumantur
de psalmo. c. xvij. scilicet ceteris. qui est non per dicit
dominus: hodiernus sumus de psalmo. c. vij. scilicet co-
fitemini. qui est decimus in matutinali. cantate
eo quod iste psalmus exhortat fideles ad laudes dei: qui
sapientiam suam redemit et liberauit eos de manu
plurium tentationum: quod liberauit eos de necessitatibus

eor. i. ab infidelitate. et qz liberant eos de ne-
cessitatibz eoz. i. a praua cōsuetudine. et libera-
uit eos a tedio bone actōis. et eduxit eos a uer-
sutijs heretice ipugnatōis. Allā est Surrexit
domin⁹ et appuit mulieribz. vel fin alias eccle-
sias oportuit: qd sumit de euāgelio. in alijs eri-
az dñ Surrexit domin⁹ uere. Lu. xl. c. In euā-
gelio vō stetit ibe. et. Lu. xliij. c. ostēdit domi-
n⁹ et pbat resurrectionem suā discipulis suis p
q̄tuor. P̄mo p cōsuetudinez mōz loquendi. cū
dixit. Pax uobis: loq̄bat ei eis sepe de pace. et
amator pacis erat. Unde ipse domin⁹ inq̄t. In
me pacem habebitis in mūdo at p̄surā. Pacē
relinquo uobis pacem meā do uobis. Secōdo p
hoc qd ostendit se palpabilem. Tercio. qz cum
eis comedit. Quarto. qz eis sensū aguit scriptu-
raz. Et qz hāc sapiāz domin⁹ dedit p se et p
ap̄los. iō dñ i offertorio. Innotuit d̄ celo domi-
n⁹. i. de ap̄lis: ut omnes crederent i illū. Nec ei
inq̄t Jo. scripta sūt i credatis. et credentes ui-
tā eternā habebitis. In postcōdione q̄ est ad
col. iij. c. inuitamur ad hāc sapiāz: si cōsurrexist
cū xp̄o q̄ sursum sūt sapite. ecce de sapiā. Et qz d̄
sapiā habet i hac fa feria iō fit statio ad factū
pau. q̄ fuit sapientior oibz ap̄lis. seu cui domi-
n⁹ singularit̄ appuit intelligentiā scripturaz: d̄
qd̄ legi i euāgelio et introitu. Unde ipse die
nō a me nec ab hoīe accepi euāgelii meū. s. p
relationem domi mei ihesu xp̄i: vel qz p eū ma-
rie adimpletū est qd i euāgelio legi. s. oportuit
p̄dicare penitentiā i omnes gentes: iō qz et ei⁹
p̄dicatio legi i hodierna lectōe actū ap̄lozū.
Iac die nri vberāt mulieres. put sub pascha
dēz ē. Iac etiā die ad fontes imus: p eo qz hō
die i introitu nri bti aq̄ sapie potati referunt.
et i offertorio fōtes aq̄z appuisse memorant.

De quarta feria post pascha. Rica.

Stenfo i tertia feria d̄
celesti p̄fā. et
p qd̄ habeat: ostensio etiā i. ij. feri-
a q̄ in terrā fluentē lac et mel et.
introducimur. iō nūc i hac q̄rta fe-
ria inuitamur ad illā. Unde itroitus est uenite
benedicti p̄ris mei et. math. xxv. c. Qz vō dicit
domin⁹ penitentiā agite. appropinq̄bit ei⁹ res-
gnā celoz. et qz ibi nō intrāt nisi purificati p pe-
nitentiā: iō beat⁹ pe. i cplā Agiens. act. iij. inui-
tat iudeos ad penitentiā: iō at ad p̄nāz inuitat
hō vt de filio dyabolī fiat fili⁹ dei. et hec muta-
tio dextre excelsi: pp qd i respōsorio habet. de-
stra domini fecit v̄tutes. Sequē allā de resur-
rectōe. Surrexit domin⁹ et. et i alijs ecclesijs ē
Xps resurgēs et. Sēp ei i his dieb⁹ aliq̄ de re-
surrectōe dicunt. In alijs ei dñ. cū sederit. mas

th. xvi. c. Qz vō hec mutatio fit. etiā qñ ho-
mines fiunt filij dei pp p̄dicationē. iō i euāge-
lio manifestauit se ihesus iō. xxi. c. diē dñs mit-
tite in dextrā nauigij rethe: hoc facit q̄ tñ p̄di-
cat pp deū. et tunc trahūt magni p̄sces: postea
dedit eis p̄scē assum. P̄sces assus xps passus:
hec erit refectio in p̄fā cū comedem⁹ panē an-
geloz. de quo in offertorio. portas celi et. P̄
cōlo est xps resurgens. Ro. vi. c. Et qz beat⁹
Laurentius fuit vn⁹ de magnis p̄sceb⁹ et fuit
assatus p xpo. iō fit statio ad bñs Laurentiū.

De quinta feria post pascha. Rica.

Quinta feria est de cōuer-
sione et resurrectione. vnde itroi-
tus est Uictricē manūtū lauda-
uerunt p̄ter xp̄iani. qz sapiā ape-
ruit os mutoz. Unde ysa. xlv. c. Tunc claudus
saliet sicut ceruus. et apient lingue mutoz: qd̄
factū est qñ xps demones eiiciebat et faciebat
hoīes muros loq̄. Uñ in euāgelio Erat ihesus
eiiciens demoniū et illud erat mutū. In epi-
stola vō Angelus dñi. act. viij. significat cōuer-
sio ista gentiū. Uñ dñ ibi de eunuchō q̄ cōuer-
sus est a philippo. q̄ interpret os lapidis. siue
os illuminans: qz qñz p scripturaz inspectionē
vel p̄dicationē conuertit hō. vt gētilēs q̄ signi-
ficant per eunuchū: qñz vero per inspirationē
conuertitur ad dñm. vt habetur in euāgelio
qd̄ apparuit Ma. mag. Qz vō per conuersi-
onē gentiū factus est xps lapis angularis: iō i
versu responsorij habetur. lapidem quē repro-
bauerunt edificantes et. Et quia vera conuer-
sio fit per penitentiā. iō sequit allā. math. xvi.
In die resurrectionis mee dicit dominus pre-
cedā vos in galileā. i. in transmigratōe de vici-
is ad virtutes. Euāgelii maria stabat. Jo.
xx. c. est de apparitione dñi. Ma. mag. i specie
ortulani siue peregrini: quia peregrinus est de-
us homini q̄dū est in peccato. In offertor-
io in die solennitatis. ero. iij. et. xlii. c. similiter
p̄mittit conuertentib⁹ uera beatitudo. In
postcōdione vero. populus et. i. B. ij. c. ad landā
dñm inuitamur. Et fit statio ad sanctos ap̄les
qz in philippo q̄ interpret os lampadis intelli-
guntur omnes apostoli. per quoz p̄dicationē
conuersio gentiū facta est. Itē qz fratres oñi.
de quibus in euāgelio legitur sunt apostoli.
per quos os muti apertum est et dēserte lingue
infantium. ideo statio fit ibi et.

De sexta feria post pascha. Rica.

Octa feria est de institutione baptismi. unde introit^{us} est. Introduxit eos dominus s. de egypto. i. de tenebris peccati et inimicos eorum opuit mare. i. baptismus. et subiecit ibi ter aqua: pp liberationem ab hostibus. et donum gratie. Postmodum sequitur epistola. xpus semel. i. pe. iii. c. i. q. beatus petrus agit de baptismo. et de archa Noe. sicut in diluvio per archam salve facte sunt anime. h. paucis. s. viij. sicut et in baptismo: quia sicut in aqua diluvii quod inundaverunt totum mundum mundus a peccatis purgatus est. et per archam anime salve facte sunt: ita et in aqua baptismi in quo omnia peccata mundata sunt. per ecclesiam salvati sumus. Sequitur graduale. Hec dies quas fecit dominus. versus. Benedictus qui vivit in nomine domini. Est enim hoc die consecrat baptismum. sed deus est qui inimitabiliter baptizat. Unde sequitur deus dominus et illuxit nobis. s. p. illuminatione baptismi. et p. illuminatione legis domini. Alleluia est. Angelus domini cum duplici versu. sicut i die pasce i. quibus i ecclesiis: quia i hac die agit de institutione baptismi. versus. nescius est. propter resurrectionem i corpore. alii per stolam anime quam i baptismum suscipiunt baptizati. Evangelium vero est de institutione baptismi: secundum mattheum. vi. c. undecim discipuli abiierunt in montem quem constituit illis Ihesus. et secutus ibi. Euntis docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Et quia in memoria debemus habere istum diem propter institutionem baptismi. id sequitur in offertorio. erit nobis memorialis dies ista. et. exo. xii. c. xlii. c. Memorialis quidem dies est dies in quo de vicibus ad virtutes transimus: hec enim dixit moyses de die pasce. Postcoena est data est mihi omnis potestas. mattheum. xvi. c. Quod ego brachium et ego credidi interfuisse i institutione baptismi quia ut hieronimus ait hoc apud nazareth in domo eius actum est: id est hac die fit statio in ecclesia eius.

De sabbato in albis. Rica.

Equitur de sabbato in albis. in quo est introitus. eduxit dominus populum suum in exultatione: hoc marie in extremo sabbato fieri intelligimus quoniam erit verum sabbatum. Sed ne iudei credant hoc dictum esse de se. Sequitur in epistola per. ii. c. Fratres deponentes omnem malitiam et dolum etc. Sequitur duplex alleluia. sine gradualis. Pro quod nunc terminatur septuagesima postquam sequitur octava resurrectionis. quoniam habebitis duplex stola. anime. s. et corporis. et cessabit labor operis. de quo dictum est in psalmo. b. peris et sub ti. de septem diebus per pascha. et in quarta pre sub ti. de alleluia. Secundo quia i die iudicii plenus erit gaudium. per dominica et nostra resur-

rectione. Tercio geminat alleluia. quia tunc erit letitia sempiterna: quia enim erit letitia in unum alleluia. quia semper periterna secundum concinitur alleluia. Quarto quia i octava resurrectionis omnis sollicitudo deponetur: quod significatur in hac. viij. die. in qua vestis candida siue crismale deponitur. In albis non cantatur graduale sed duplex alleluia: quia tunc erimus in albis. Item quoniam ad resurrectionem domini non omnes graduale cantari. neque quoniam ad baptizatos: et id cantatur unum alleluia per baptizatis. laudate pueri dominum. et aliud de resurrectione domini. s. hec dies quam fecit dominus. Item id per alleluia hec dies sequitur alleluia. Laudate pueri: quia de letitia animarum transierunt ad gloriam incorruptibilem corporum. Evangelium vero una sabbati. Jo. xx. c. est de duobus discipulis qui currebant ad monumentum: per. s. et Jo. q. significant duos populos: cucurrit tamen citius Jo. i. iudaeus populus: quia habebant prophetas. s. Hieremiam ysaia et alios qui de passione domini loquuntur: s. per. citius intravit. i. gentilis populus. non tamen intraverunt iudei in multitudine: qui enim credit intrat. sicut dicit Augustinus. Et attende quia epistola et evangelium b. sabbati. concordat cum epistola et evangelio sabbati sancti: put dictum est sub ti. de. viij. diebus post pascha. In offertorio vero de illuminatione post baptismum aguntur grates. Benedictus qui venit etc. Postcoena est. Dies qui in christo baptizati estis christum induistis gala. iij. Die ista fit statio ad ecclesiam beati Jo. in laterano: quia enim ibi i precedenti sabbato baptizati sunt pueri. et i. viij. die in lege circumcidebantur: id recte hac die ibi conveniunt. ut hoc spiritualiter agatur in baptizatis et hoc est quod dicitur in epistola. deponentes omnes malitiam. et omnem dolum etc. qui modo geniti infantes: ne per fenestras quoniam sensum intret mors. Dicit autem ad horas capitulum christus resurgens Ro. vi. c. et illud expurgate vetus etc. ad corinth. v. c. et illud christus passus est. i. pe. ii. Quia vero in tota septuagesima quousque ad hanc diem prenditur penitentia egimus. id ecclesia hodie celebrat in albis: ut magis ac magis albi sumus sicut dominus ait in evangelio mattheum. iii. agite penitentiam appropinquabit enim regnum celorum. Quare hoc sabbatum dicitur in albis. dictum est sub pascha. Hac die dominus papa distribuit agnus dei. Alii tamen etiam distribuit cere paschalis. de quo dictum est sub sabbato secundo.

Alleluia expositio de corpore. viij. die. Rica.

Test etiam aliter dicitur quod id in premissis. viij. diebus baptismalia celebrantur officia. vel quia baptizati sapia septuaginta mihi docent. vel quia ipsorum spiritus unius versitas diebus septenario voluit: quibus quia fides: spes: et caritas. precipue sunt necessaria. id tribus

psalmis utimur in nocturnis. Singulorū autē
diez officia sic posuimus. vii. spiritib⁹ ⁊ beati
tudib⁹ coaptare. Officiū qdē dñice resurrectō
nis p̄tinet ad timorē. quo timem⁹ terribilē sen
tentia iudicis. Cū enī dicit p̄ rex ⁊ iudex dñz
Resurrexi ⁊ adhuc tecū sum. i. iugillationē ini
micorū dicētū. qm̄ moriet⁹ ⁊ p̄bit nomē eius:
tunc magnus erit timor ⁊ tremor. Un⁹ ⁊ in of
fertorio Terra tremuit ⁊c. sps timoris vt sum
damentū ponit. Sed q̄ a timore incipiētes in
sapia terminam⁹. cū ysa. cepit a sapia ⁊ descen
derit ad timorē. Rūdeo ysa. saluatore descripsit
q̄ carnē assūmēdo descendit: nos vero de ter
renis ad celestia tendere conamur. ⁊ iō grad⁹
ascēdēdo cōnumerare debem⁹. vt a timore ad
sapia puenire possimus. In fa feria legi
euāgelii de duob⁹ discipulis euntib⁹ i emaus
qb⁹ dñs apparuit. ⁊ scripturas moysi ⁊ omniū
pphetaz aperuit. Et attēde q̄ h̄ hodie legatur
euāgelii de apparitōe dñi: nō tñ hodie s̄ heri
apparitio fuit. Ad pietatē ergo p̄tinet hoc offi
ciū. in quo continet rememoratio scripturarū
⁊ accedit ad mansuetudinē. put ibi dictū est.

In tertia feria legi euāgelii Stetit iesus.
vbi multiplicarie suā resurrectiōe pbat. s. p vi
sum ⁊ tactū. ⁊ p gustū. Et ⁊ p auditū: cū scriptu
ras etiā exponit. qd p̄tinet ad scia. Un⁹ in itro
itu Aq̄ sapie ⁊c. Beati viri potati referunt. In
offertorio Intonuit: fōtes aq̄z apparuisse me
morant. In postcōione. si cōsurrexistis: q̄ sur
sum sunt q̄rere ⁊ sapere iubent. Et in euāgelio
sensus ad intelligendū scripturas discipulis a
perit. Scripturarū q̄ppe intelligentia ⁊ scia. la
menti ⁊ luctus est cā effectiua. Qui enī legit i
scripturis pphetas ⁊ eozū dñm occisōs quos
quo mō dolore mordeat: ⁊ q̄ro q̄s peccata sua
intelligit. tanto in luctu ⁊ penitētie lamētū p
cipit. Licet igit⁹ his dieb⁹ sit gaudijs vacandū.
tñ ineptā letitia remoueam⁹: nec carnes agni
sine lactucis agrestibus comedam⁹. qz beati q̄
lugent. In q̄rta feria legi euāgelii de dis
cipulis piscantib⁹. quos dñs inuitauit ad p̄a
diū. ⁊ dedit eis panē ⁊ pisces assus. i. xp̄z cogno
scere deū ⁊ hoiez passum. q̄ qdē est saturitas o
q̄ of. Beati q̄ eiuriunt ⁊ sitiunt iusticia. qm̄ ip
si saturabunt. Qd ergo of ibi venite prandere.
hoc est qd cantat in introitu. Venite bñdicti
p̄ris mei p̄ci. reg. hoc enī regnū est prandiū ei
nū vbi erunt pisces magni. sed vnus sup p̄a
nas. nō passiois sed amoris. Rōnabiliter autē
feria. iiii. nobis a xpo regnū p̄mittit. qz in q̄rta
etate regnauerūt Da. ⁊ Salo. in quoz manib⁹
xp̄i regnū sp̄ali⁹ ⁊ pleni⁹ significat. Et qz De.
supradictū rethe traxit in terrā. ip̄i enī cōmis
sa est ecclesia. ip̄i sp̄aliter dictus est p̄sce. o. m.
iō. p epla sumis eius p̄dicatio de ac. ap̄lo. Ad

saturitatē quoqz pertinet offerenda: portas ce
li apuit. s. pphetas q̄ p̄dixerunt angelos q̄ anū
ciauerunt maria q̄ genuit. ap̄los q̄ p̄dicauerūt.
doctores q̄ exposuerunt. p hos oēs pluit domi
nus manna. in ore egentiu aīaz. i. dei verbū vt
corporis facim⁹: vt nō deficerent in via tendē
tes ad p̄ria. vbi comedent panē angeloz. Uer
sus gradualis Dextra dñi fecit virtutē. cōgruit
illi verbo euāgelij Mittite in dextrā nauigij
rethe: ⁊ est sensus. dextra dñi fecit virtutē. qui
a potentia vbi mihi vniti fecit me vincere mor
tē: iōqz dextra dñi exaltauit me. i. laudabilē me
fecit. ⁊ repetit: dextra dñi fecit virtutē. vt osten
dat resurrectōis q̄litatē. s. eternā. Un⁹ eq̄ non
moriar. sed viuā. iuxta quē sensum capim⁹ euz
ap̄lo in alla ⁊ cōione. xps r̄urgens. ⁊ p̄rinet h̄
ad fortitudinē. Et qz beatus Lau. fuit piscis as
sus fortis in eiurie. ⁊ euriens in fortitudine: iō
fit ibi statio. Officiū. v. ferie p̄rinet ad cōsiliū
⁊ misericordiā. Magnū enī fuit cōsiliū peccat
ricis pedes lauantis cū lacrimis. vt misericor
diā cōsequer⁹. put in euāgelio of. Officiū
vi. ferie p̄rinet ad mundiciā cordis ⁊ corporis.
In baptizato namqz de quo ibi agi lauāt cor
pus ⁊ aīa. Et qz mudis cordib⁹ visio dei p̄mit
titur. vt ibi dictū est beati mundo corde. quoz
niā ip̄i deū videbunt. ⁊ p mundiciā ad intelle
ctū pueniūt: iō recte in euāgelio of. q̄ transi
migrantes deū videbunt. In sabbato legi euā
gelii in quo of q̄ h̄ Jo. p̄cucurrit. tñ pe. sequē
citius in monumentū intrauit. ⁊ postea Jo.
Di. put dictū est ibi. sunt duo ppli. De. signifi
cat gentes q̄ posterius venerūt ad noticiā pas
sionis. sed tñ primitus crediderūt. Jo. ymagos
gā q̄ in lege ⁊ pphetis p̄us audiūt dñi passio
nē. sed nodū credere in mortuū voluit: creder
autē cū israel saluus fier. De his duob⁹ pplis. s.
credentib⁹ ⁊ nō credentib⁹ loq̄t pe. in epla de
ponentes ⁊c. De credentib⁹ of i introitu. Edu
xit dñs po. s. in ex. eduxit enī dñs israel. de egi
pto cū auro ⁊ argento. sed illis in deserto mur
murantib⁹ ⁊ iō p euntib⁹: eduxit eos q̄ n̄ mur
murauerunt de deserto in terrā p̄missionis. ⁊
p̄pter eosdē dimittimus gradiale. ⁊ duplicat
alleluya. quia tunc neophiti laborant nunc de
um voce ⁊ opere laudant: eosdē pertinet al
leluia. Laudate pueri dominum. totus enī il
le psalmus ad lectionem dirigitur gentiū. qd
ex eius illo fine probatur qui habitare facit ste
rilē in domo. Eisdē pueris continet quod
canitur in offertorio: benedictus qui venit in
nomine domini. Hunc enim versiculum can
tauerunt pueri occurrentes domino ad passio
nem venienti. Quod sequitur Benedixim⁹ vo
bis de do. domini. adiecit mater ecclesia dicens
pueris suis: benediximus vobis. i. significauim⁹

uos baptismo. nosq̄ sum⁹ familia dñi: qz deus dñs illuxit nobis. Sequēs uersus. hec dies. ad gaudiū spectat credentiū. ille alijs. lapidē quez reproba. ad suggillationē p̄tinet indeoꝝ. Ad e/ osdē credentes p̄tinet. post cōio. oēs q̄ i xpo rē p̄tinet igit̄ officiū istud ad pacificos. q̄ filij dei uocabunt. Dedit enī dñs his q̄ credūt in noīe eius filios dei fieri. q̄b⁹ dñs sapiā perfui.

De prima dominica post pascha. Rica.

Octaua pasce iei⁹
pit tēpus
regressiois seu reconciliatiois. put
dictū est in .p̄hemio h⁹ ptis. Sa/
ne in hac die dñica in q̄busdā ec

clesijs sunt octauae pasce. et dñr n̄soria de die dñica. et introitus. Resurrexi. et graduale q̄d de/ ressectū erat resumunt. habentes respectū ad ge/ neralē resurrectionē. ad e⁹ gloriā p̄ grad⁹ ascē diē. Xpi enī resurrectio in .viii. etate facta est. Sed cū paschalis solennitas significet illā oc/ tauā q̄ sequit̄ septenariū h⁹ uite. q̄rit̄: q̄r habet octauas cū etiā eius solennitas. p̄tendat. non tñ p̄ octo dies. sed etiā usq̄ ad diē p̄tbe: Rñ deo qz resurrectio futura significata est p̄ cir/ cūcisionē q̄ octauo die mandata est. cui⁹ uere circūcisionis octo sunt beatitudines. q̄z octa/ ua redit ad p̄mā: et iō ad rep̄tandū has beati/ tudines. solennib⁹. .viii. diez officiis celebram⁹ octauas dñice resurrectionis. q̄ est cā et signum n̄re future circūcisionis. Has beatitudines coa/ p̄tat Aug. in libro de doctrina xpiana. .vii. sp̄i/ ritibus. omittens ultimū. qz redit ad primā: q̄/ dati enī a timore puenit ad sapiā. .vii. initiū sa/ pientie timor dñi: de hoc dicit in .p̄hemio. .vii. ptis. Qz ergo nouiter baptizati sunt pueri. et qz multos nouellos in q̄dragesima genuit ec/ clesia: et qz in illo tpe fuerunt apli pueri. p̄pter qd dñs fuit cū eis q̄draginta diebus p⁹ pascha instruens eos in fide. ut possent oīo fieri sp̄ua les. et ut uerentur igne sp̄s sancti. p̄pter istas tres cās siue nouitates. instruit nos ecclesia in fide in hoc tpe. Et iō in p̄ma q̄ndena legunt̄ a poc. et act. apo. in q̄b⁹ libris habet̄ de .vii. signa culis v3 de incarnatione. natiuitate rē. q̄ xps for/ lus apuit: q̄ sunt maxima p̄cipia fidei nostre. Postmodū in alia q̄ndena cantat̄ in respōso/ rijs de psalmis. et in lectōibus legunt̄ eplē cāo nice usq̄ ad ascensionē dñi. ut supra fidē edifi/ cent bona opa: psalmi enī et eplē bona opa de/ signant. Et attende qz añ resurrectionē lex et p̄phete legebantur: post resurrectionē uero apoc. et eplē canonice q̄ sunt ap̄loꝝ scripta le/ gunt̄. et cantibus iubilant. Lex enī et p̄phete xpi passionē et resurrectionē p̄dixerūt: sed apli

iā factā annūciauerunt et testificati sunt. iōqz responsoꝝ illud cantatur: uirtute magna red/ debant apli testimoniū resurrectionis. Rationa biliter quoqz legit̄ apoc. et canis: eo qz in eo vi/ sio xpi et angeloz collocutio memorat̄. In illa enī rita quā paschale significat tps: aīe uisūe trinitatis et angeloz cōsorcio cōgratulamur. Legit̄ autē apoc. cū historia dignus es domine allā. incipit. ego sum uitis. Qd autē i quodā responsoꝝ dñ decantabit ppl̄s israel allā. et v/ niuersa multitudo iacob cābat legitime: et da/ uid cū cantoribus cytharā p̄cutiebat i domo dñi illud respicit qz regno saul destructo. i. mor/ tis ip̄io: archa. i. humanitas saluatoris. in q̄ sūt manna. i. uerbū. et tabule testamenti. i. thesauri sapie et scie dei absconditi. in hierusalē ouitur. et in tabernaculo collocatur: ut eterna pacis vi/ sione fruatur. et ad patris eq̄litate glorioſus exhi/ beat. Lii autē sup̄ de t̄pib⁹ infantie salua/ toris pauli dixerimus esse legēdū. nūc vō scri/ pta celoꝝ ap̄loꝝ. p3 qz toto tpe siue añ passiōez siue postea. quo oīi p̄ntia memorat̄ cōgrue. p̄ cones noui testamenti loquunt̄ q̄i ab xberib⁹ sponſi filij cōsolatiois lacte potentur. De nāqz scripture sunt uere de q̄b⁹ dñ. meliora sunt v/ bera tua uino. de quib⁹ nos sic reficiat de⁹. c⁹ misericordia plena est terra. ut oēs de ip̄i⁹ ple/ nitudine accipiam⁹. Et nota qz fm romauū ordinē legunt̄. ix. lectōes in officiis a pascha us/ qz ad p̄tbe. put dictū est sub ti. de septē die b⁹ post pascha. Prop̄ nouitatē autē triplex triplicē q̄ dicta est incipit introitus. q̄i mō gēi ti infantes rē. i. p̄. ij. c. In eplā uero in fide instrumur q̄ incipit. omne qd natū est ex deo uincit mundū rē. p̄rie Jo. v. c. Ostendit fidē p̄ testimoniū in celo et in terra. et in cōscia. In t̄/ ra cū dicit tres sunt qui testimoniū perhibent in terra: sp̄itus: aqua: et sanguis: quia enīz cla/ more magno dominus emisit sp̄itum. et qz ex eo iā mortuo exiit sanguis et aqua. inditiū fu/ it humanitatis: et hi tres unum sunt. i. unum si/ gnificant. Tres perhibent testimoniū in ce/ lo. pater in uoce. uerbum in carne. sp̄itus i co/ lumba. et hi tres unum sunt. De testimonio cō/ scientie sequitur in epistola: qui credit in filiū dei iam in se testimoniū dei habet. i. hoc dictat ei conscientia. Sequitur duplex alle/ luya. In dominicis enim et festiuis diebus ab hac die usq̄ ad octauā p̄tbe. canitur duplex alleluya: de quo dictum est sub ti de septē die/ bus post pascha. et sub sabbato i albis. et sub se/ ptuagesima: p̄mū alleluya est. post dies octo. Jo. xx. c. Euangelium cum esset sero. Jo. xx. c. ē de duabus apparitionibus. Prima omnibus apostolis in ip̄o die pasce excepto thoma: alia octaua die p̄ente thoma. qui uidit et credidit

et tetigit et dixit: dominus meus et deus meus. Aliud uidit aliud credidit: uidit humanitatem et credidit deitatem. et cognuit factum interpretatione nois. Thomas enim interpretatur abyssus. nam per se de intellegit. quod ex eis quod exterius uidit. deitatis intimam penetravit: postmodum inuitavit nos in euangelio beatus Iohannes ad credendum ab utili et honesto. Utile est enim nobis credere. unde dixit. Multa signa fecit Iesus. quod non sunt scripta in libro hoc. Postscriptio est Mitte manum tuam. Iohannes. x. c.

De secunda dominica post pascha. Rica.

Equitur de secunda dominica post pascha. Quod enim per Christi resurrectionem illuxit deus nobis. non tamen puillis: sed etiam perfectis: id hec omnia de pastoribus est. quod debent plene imitari Christum. Unus introitus est. Misericordia domini plena est terra. ea enim non tamen puilli. sed et magni repleti sunt. et ideo sicut ascendens omnia sunt de puillis sic ista est de perfectis: unde sequitur uerbo domini celi. id est. apostoli firmati sunt. Et quod per loquitur ad pastores in epistola. Christus passus est pro nobis. et per. id est. c. id est. nunc sunt synodi. et sit statio apud sanctum per. In fine enim dicitur: conuersi enim estis ad pastorem. et epistolam uestram. Duo alia dicitur. Primum. scilicet. cognouerunt discipuli. et est de resurrectione: in alijs tamen ecclesijs dicitur. Surrexit dominus. Math. xl. c. Aliud. Ego sum pastor bonus. et. Iohannes. x. c. est de plati. Euangelium uero. Ego sum pastor bonus. Iohannes. x. c. est de bonis et mercenarijs. Offertorium est dominus deus meus ad te de luce uigilo: quod plati debent semper uigilare. Unus in canticis canticorum dicitur. Inuenerunt me uigiles quod custodiunt ciuitatem. Postscriptio sicut est de plati. ego sum pastor bonus.

De tertia dominica post pascha. Rica.

In precebus dominicus ostensum est. quod per et magni per Christi resurrectionem pleni sunt misericordia domini: per cum dicitur in introitu precebus domine. misericordia domini plena est terra. magni cum dicitur ibidem: uerbo domini celi firmati sunt. In hac secunda dominica et in sequentibus duabus dominicis ante ascensionem. horat nos ecclesia ad iubileum et exultationem. propter Christi resurrectionem et ascensionem: unde introitus habet dominice incipit. Jubilate deo omnes terra. Et ibi sequitur alia. quod iubileum est exultationis habitatio eternis. soli autem deo iubileum dicitur. Sequitur per. Dicite nomini eius. id est. hilari operatione ipsum laudate. et sequitur sicut ibi unum alia: quod una radice ortum habent omnia talia. id est. a caritate.

te. Sequitur dare gloriam laudi eius. et ibidem et in fine ne sequitur triplex alia: quod a potentia patris et sapientia filii. et a benignitate spiritus sancti. precessit. quod nos liberauit per passionem et resurrectionem suam: et ideo laudandus est deus. Licet autem sit exultatio tamen incutit timor: ne spes sine timore luxuriet in presumptio. unde sequitur uersus. Dicite deo quod terribilia sunt opera tua domine. Dicitur enim timere nomen populi quod iudei excecati sunt. quod erant populi peculiaris domini. quod huius appositionem custodes tamen dixerunt. uenerunt discipuli eius et furati sunt eum. et hoc est quod dicit per. Mentiatur tibi. id est. ad honorem tuum. quod ex hoc magis confusi sunt inimici tui. id est. iudei. Et sequitur ibi. In multitudine uirtutis tue. quod dicitur uidissent multa miracula uel delicti sole obscurati. et petras scissas. in hoc est etiam multitudo uirtutis dei quod mendacia inimici tuorum uertit in suum honorem. In epistola uero monet per. baptizatos ut ambulent in nouitate uite: abstinentes a carnalibus desiderijs dicens. Obsecro uos fratres tamquam aduenas et peregrinos. abstinere uos a carnalibus desiderijs. id est. per. id est. c. et concordat cum introitu quia gustato spiritu. desipit omnis caro. Quedam ecclesie dicit alleluia. Christus resurgens. Ro. vi. c. Euangelium est de resurrectione. Modicum et non uidebitis me modicum et uidebitis me per resurrectionem. et modicum quod uado ad patrem. Iohannes. xvi. c.

De quarta dominica post pascha. Rica.

In quarta etiam dominica uitamur ad iubileum. et specialiter iuuantur ad hoc gentes. Unus introitus sumptus est de per. inuitante ad cantum qui incipit. Cantate domino canticum nouum quod mirabilia fecit. Bernardus inquit. Tria fecit dominus mirabilia in incarnatione sua. Primum quod mater esset uirgo. secundum quod deus fieret homo. tertium quod per deum poterat credere carnalis homo. Sequitur ibi autem contra spectum gentium reuelauit iusticiam suam. id est. filium suum. Sequitur uersus. saluauit sibi dextram eius. Et quod per fide uinit sunt duo populi. scilicet. gentilis et iudaicus. ideo in oratione habet. Deus qui fidelium mentis uinit efficit uoluntatis. Rursus quia ista dominica contra appropinquat ascensioni. id est. dicit euangelium uado ad eum qui me misit et nemo ex nobis. et. Iohannes. xvi. c. post: expedit uobis ut ego uadam. et. Ostendit enim cum iubileum. scilicet. ascensio. huius consonat principium epistolae beati Iacobi. id est. c. o. datum optimum et o. donum perfectum. desursu est descendens a patre luminum. Sequitur in euangelio. Cum uenerit pauper arguet mundum de peccato. id est. de infidelitate. fides ei peccatum excludit. unde arguet deus per peccatum est arguere de omni peccato. et de iudicio et de iusticia. dicitur

de peccato. s. qđ habent. De iusticia quā n̄ hnt
s. scōz. qz vado ad p̄m. i. in cordibus scōz ho-
mini. pducendo eos ad patrē. p cognitionem
dei bonā: z extollendo eos ad patris cōformi-
tatē: z tñ volunt hoies sanctis assimilari. De iu-
dicio qđ nō timent qz p̄ncips mundi h̄ iā iu-
dicatus est: z adhuc sequunt dāpnatū. z suffi-
ceret de duob⁹ arguere. s. de fide quā nō hēnt
z h̄re possent si vellent: z de iusticia siue de bo-
na vita. in q̄ non imitant scōs. z iō adiecit ver-
bū timoris. s. de iudicio qđ debent tales subīr.
Sequit̄ ibi. z q̄cumqz audiet loq̄tur: z huic cō-
cordat finis eplē. Suscipite cū mansuetudine
institū verbū zē. si enī sps sanctus audit q̄ loqui-
tur. multo fortius oīz hō audire z expectare do-
nec deus in ipso loq̄t: qz qđ de seipso loquit̄ mē-
daciū loquitur.

De dominica rogationum. Rubrica.

Uinto loco sequit̄ dō
mica rogationū.
in q̄ instructos p̄ q̄tuor dñicas q̄
si armatos q̄tuor cardinalib⁹ vir-
tutib⁹. monet annūciare alijs: vt
qđ audit oīat veni. z cortina cortinā trahat eē
de sacra vnc. c. vnico dicens i introitu qđ ē ysa.
xlviij. c. fm aliā translationē vocē iocunditatis
i. nomū. testa. in quo p̄missa reddunt nō terro-
ris. sicut vntus lex fuit. annūciare zē. Dec at
dñica dñ rogationū. ppter p̄pinqū a cēnsiōz
dñi: quā qz nos se qđ nō possum⁹. iō in oīe do-
cemur petere duo. qđ petēda sūt. s. vt cognosca-
m⁹ z faciam⁹. Dicit enī oīo. Largire q̄s domi-
ne supplicib⁹ tuis. semp spm cogitandi qđ recta
sunt. p̄pitijs z agendi zē. Un̄ in eplā redargu-
it beatus Ja. eos qđ volunt cognoscere z nō fa-
cere dicens: estote factores verbi z nō audito-
res trñ zē. Ja. i. c. Quedā ecclesie dñt alla. Nō
ne cor n̄m ardens zē. Lu. xl. c. z vsqz mō zē.
Jo. xvi. c. In euāgelio vō Amen dico vobis zē
Jo. xvi. c. oīdū qđ debeam⁹ petere. s. eterna vi-
dens. vsqz mō nō potestis q̄c̄qz. qđ enī petit t̄pas-
lia nil petit: qm̄ in eis qđ nō dēscunt q̄s eē non
pōt. Un̄ sequit̄ petite z accipietis quia dextra
domini semper aperta est.

De rogationibus. Rubrica.

In tribus dieb⁹ ante
fēstū ascē
sōis dñi sunt rogatōes. qđ dñr le-
tania: letania at̄ grece. apud nos
supplicatio seu rogatio est. In q̄
ecclesia scā deū rogat. vt qđ destruxit cōsiliū a
cbitolē. destruat cōsiliū eoz qđ volunt vīuē su-

p pacē ei⁹: tunc etiā supplicamus deo vt nos a
morte subitania z ab oī infirmitate defendat.
rogam⁹ vero scōs vt p nobis apud deū inter-
cedant. Et denotat̄ greco vocabulo letania. p
pter auctoritatē lingue grece. put dñi est sub
pascha. Est autē duplex letāia. s. maior z mi-
nor. Maior est in fēsto bñi Marci. qđ inuenta
fuit a brō Hre. pp pestē inguinariā seu inflatu-
rā inguinū: c⁹ in fōstōis cās Pau. mōtis cassini
monach⁹ lōgobardoz historiograph⁹ ita de
scribit dices qđ t̄pe Pelagij pape tāta fuit iun-
datio aqz p italiā. qđ aq̄ ascēdebāt vsqz ad supi-
ores fenestras tēpli Nerōis. qđ erat rome. nec
aq̄ intrabāt tēpli: tūc p tyberi effluxit multitu-
do sp̄etū. iter quos fuit maxim⁹ draco. ex quo
rū flatib⁹ aer ē corrupt⁹. z iū emerfit pestis in-
guinaria. qz hoies passiz z subito moriebant⁹:
z cū pene tot⁹ roman⁹ ppl⁹ deleret⁹ Pelagius
papa oīb⁹ ieiuniū z p̄cessionē indixit. S; i ipa
p̄cessiōe ip̄e cū lxx. alijs expirauit: cui substitu-
tus est Hre. pm⁹ qđ z magn⁹ dicit⁹ est. z hanc le-
taniā vbiqz terraz suari p̄cepit: iōqz hec letāia
dñ gregoriana vel romana. Vocat̄ aut̄ cru-
ces nigre: qm̄ in signū meroris ex tanta hoīz
strage z i signū penitētie. hoies nigris vestib⁹
induebant⁹. z cruces z altaria nigris velabāt⁹.

Tertio etiā mō dñ p̄cessio sepiiformis. ex eo
qđ beat⁹ Hre. septeno ordine iri in ea in maiori-
b⁹ ecclesijs ordinauit. In p̄cio ordine sunt cle-
rici. in 2o religiosi. in tertio scē moniales. in 4to
pueri. in 5to laici p̄fecte etatis. in. vi. uidue
z cōtinētes. in. vii. cōiugati. In alijs vō ecclesi-
is qđ nō possum⁹ in numero p̄sonaz. supplez⁹
in numero letaniāz. Nā septies letaniā dicere
debem⁹. p̄usqz insignia dponam⁹. Lōtigiū at̄
dñ romanis p̄missa iquinaria pestis. p eo qđ cū
i qdragesima cōtinēter uixisset. z i pascha cor-
p⁹ dñi receperissent: p̄mōz ludis. cōmestāt oīb⁹.
z luxurie frena laxarūt. Sūt qđ dē tā seua h̄ pe-
stis. ut ubiqz hoies subito pimeret. Ita qđ sicut
dicit⁹: cū aliq̄s sterneretur se spm emittebat. un̄
cū aliq̄s sterneretur. audiēs statī accurrēs dē-
cebat. de⁹ te adiunet: z abiit ut dñr. h̄ adhuc o-
suetudo suat̄ ut audiēs aliq̄nē sternerit statī
ti dicat. de⁹ te adiunet. Rursus ut fēf cū tē ali-
q̄s oscitabat: frequē subito spm emittebat. Un̄
cū aliq̄s se uelle oscitare sētiebat. cōtinuo sig-
nificis sibi iplimere festinabat. qđ osuendo sili-
us hodie obfuit. Minor vō letāia qđ z ro-
gatōes z p̄cessiōes uocat̄. fit trib⁹ dieb⁹ an̄ a
scēsiōes. qđ sic legit̄ i burcardo li. xliij. c. exigētib⁹
inēta ē apō uienā a brō Damerto epō niēti.
qui propter pestem lupozum z aliarum ferarū
in galijs hoies acriter pimentū. z propter peri-
culosos terremotus illic crebro contingentes
indixit populis ieiunium triduanum. z leta-

nias instituit: cessante vō illa psecutōe ieiunū illud in cōsuetudinē annue obfuarōis deuēit: et sicut qdā referunt. fuit p ecclesiā cōfirmatū: vt vniuersaliter obfuer. Dñ ergo hec letāia minor. qz a minori. s. a simplici epō et in minori loco. s. in vienna inuenta est. Illa vō dñ maior qz in maiori loco. s. rome. et a maiori. s. a magno hē. et p magno et grauiss. mo morbo inuenta est. minor tñ antiqz est tñ. n. i. istituta fuit tē pore Sēdis ipatoris. maior vō tpe Nauricii ipatoris. Fuit etiā letanie. ppter plures alias cās. Unī Liberius papa statuit vt p guerra. p fame. p pestilentia. et huiusmōi aduersitatib⁹ i minentib⁹ semp letania fiat: vt sic ista p suppli carōes. ofones. et ieiunia effugiamus. Qz ergo hoc tpe maxie bella emergere solent. et fruct⁹ terre q adhuc in tēritate vel flore sunt. pluri b⁹ mōis facile corūpi solent. iō hoc tpe fuit letanie vt rogenus dei q talia nobis auertat. et ab aeris intēperie. et a bellis. et ab hostib⁹ xpia ne religiōis nos cripiat et defendat. sup b⁹ p ciniā scōp spaliter et galaiter iplozātes. et iō rogatōes vocant. Dicunt etiā pcessiones. qz tē ecclesia pcessiōne facit gñalē. Et est notandū q rogant scōs pp nram inopiā. ppter eoz gloriā. et ppter dei reuerentiā: qñ autē letania p iminentib⁹ piculis in pētentia et flebili habitu facim⁹. illā vltimā pcessiōne mulier plan gentiū p dñz qñ ducebat ad crucē. repñtas⁹: plangentes iuxta mandatū dñi sup vos et sup filios vros. Fuit etiā hoc tpe letanie: qz xpo ascendere q dixit Petite accipietis. cōfidentē ecclesia petit. Ieiunat enī tunc et orat vt parū habeat de carne ppter carnis macerationē. et acqrat sibi alas p orōnē: q est ala q aia volat i celū vt sic xpm ascendente libere seq valeat. q ascendit pandans iter aī nos. et volauit super pennas ventoz. et hec est cā q vltimā letaniā fuit vltimū ieiunū ascēsiōi cōtinuat vt vñ ppter ofones et ieiūia deposita mole carnis xpm ascendente seq possum⁹. In letaniis ergo fit pcessiō et cantat in qbusdā ecclesiis i pncipio pcessiōis. Exurge dñe etc. Frequentandū etiā esse et a pueris dicendū illud canticū angelicū scē de⁹ scē fortis scē imortalis miseret nobis. Nā Jo. damascen⁹ refert in libro. iiii. cū apud cōstantinopolim ppter quandā tribulationē fierent letanie: qdā puer emedio ppli rapt⁹ est in celū: et hoc canticū ibidē edoctus: demū ad pplm rediens. illud in cōspectu ois ppli decantauit: et mox ois tribulatio cessauit. qd canticū calcedonen. synodus approbauit. Dñ ergo cā tici laus et auctoritas. colligis pño ex eo q an gelus illud docuit. fo ex eo q ad ei⁹. plationez illa tribulatio cessauit. tertio ex eo q tñ cōsiliū approbauit. qto ex eo q demones illud valde

timēt. Letex in pcessiōe ipsa pcedunt cruce et capsa reliqz scōp: vt vexillo crucis et ofoni b⁹ scōp demones expellant. et dictū est in. iiii. pre in ti. de acces. pon. ad al. Portant etiā vexilla ad repñtandū victoriā resurrectōis et ascēsiōis xpi: q cū magna pda celos ascendit. Unī vexillū p aera incedens. est xpus in celū ascēdens: et sicut vexillū in pcessiōe ipsa multitudo fidelitū seq. sic et xpm ascendente magna scōp collectio comitat. Portant etiā vexilla ad imitacionē ei⁹ qd dñ in ysa. xi. c. Et lenabit dñs sinū in nationes et cōgregabit pfugos israel et dispersos iuda colliget a quoz plagis terre. Qd vero cruce et vexilla portant: a cōstantino sū pñt ecclesia. q cū in solennis crucis signū vidisset. ei⁹ dictū fuisse vincens i hoc signo: insit crucē in vexillis bellicis insigniri. Qd in letaniis cruce maior a crucis haurio de altari sumit. recolit q de xpi humeris tulit eā symon canane⁹: in qbusdā locis fit letania p capos. vt etiā a segetib⁹ demones expellant: vel poti⁹ vt a domino cōfuent. Lat⁹ autē in pcessiōe qd signū fieret: dictū est in pcedēti ti. de ac. pō. ad al. Cōuenit quoqz qdā oraco cū cauda longa. ere eta et inflata. duob⁹ pñis dieb⁹ a j cruce et vexilla pcedere: vltia vō die qñ retro aspiciēs cauda vacua atqz depsiā retro seq. Nēpe oraco iste significat dyabolū: q tria tpa. s. an legē. et sub lege. et tpe gre. q p hos tres dies significat: homines sefellit. et nunc fallere cupit. In duob⁹ bus pñis temporibus regnauit. et quasi dñs orbis fuit: cauda longa idest potenter. et inflata idest superbe incedens. Unde christus illuz mundi principem vocat. et Jo. ait in apoc. oraco de celo cadens traxit secum tertiam partē stellarum idest hominum. Et dominus in euāgelio: videbam satbanam tanqz fulgur cedenrem de celo. In cuius rei figuram duob⁹ diebus modo predicto pcedit. In tempore vero gratie per christum victus est. et data est a postolis etiā di spiritus immundos potestas propter quod tertia die oraco quasi potestate propter fidei dilationem amissa. post cruce: e quitur: cauda vacua et dimissa et nō longa: qñ non audeat ita potenter regnare vt prius. sed p suggestiones et latēter homines seducit. quos vidit pigros in bonis operibus et rñmōs. nec viam vire sectantes: quasi fur retro aspiciens si quis oberret et a rectitudine fidei cadat. quē ad se quasi candam trahat et sibi incozporat. si erit et in deserto filios israel ifirmos et debiles: et qui aberrantes remanebāt vltimi. bonas ptergum venientes necabant. In letaniis de bēmis secū dū aureliā cōsiliū ieiunare: xl saltē cibus qdragesimalib⁹ et cappis nigris i sinū penitētie urit: nec debet qñ an uelie solē

pp qđ uocant pcessiōes nigre: nō tamē dōbēt
cruces nigre uocari de cō. di. iiii. rogatiōes. In
letanijs quoq; debēt oēs a futilib⁹ opib⁹ uaca
re. f. iuri ⁊ mulieres. f. ui ⁊ ancille: de cō. di. iij. ro
gatiōes. ⁊ donec terminent pcessiōi adesse. ut
sicut oēs peccauerūt. sic ⁊ oēs p uenia suppli
cent. oēs ad deū corda cū manib⁹ eleuēt. i. stu
diū ofonis erigant. **P** pcessiōē cantatur
missa in aliq̄ ecclesia. ⁊ est introitus. Exauduit
⁊⁊. Rememorat enī ecclesia p̄terita dei benefi
cia ad maiorē sp̄e. ⁊ dei largitas inuocat: vt p
hoc conitiat futura. ex eo enī q̄ multotiēs ex
auduit. ppendit q̄ adhuc exaudiet. exauduit
in q̄ de tēplo suo scō. f. p gr̄as. Et q̄ nō pōt hui
usmōi esse exauditiō sine dilectōe sequit̄ ver
sus: Diligā te ⁊⁊. Itē q̄ nō exaudiuūt nisi p
cōfessionē. iō dicit Ja. in eplā Cōfitemi alteru
trū peccata v̄ra. q̄ ē Ja. vlti. c. Et ut maior spes
habeat adhibet exēplū de helya. q̄ petiit ut nō
plueret. ⁊ nō pluit annis trib⁹ ⁊ mēib⁹ sex. Et
postea q̄ plueret ⁊ pluit: si enī helyas solus ex
auditus est. multo fortius tota ecclesia exaudi
et: man⁹ enī dñi nō est abreniata. Sequit̄ vnus
alla Cōfitemi. Sed cū in dieb⁹ antecedentib⁹
duplex alla cantat. q̄ in his dieb⁹ vnicū tāti
dō: Itē cū in alijs ieiunijs nō dicat alla. q̄ i B
dō: Ad p̄mū dicim⁹ q̄ sic sepe oñi est. duplex
alla cantat in antecedētib⁹ dieb⁹: pp duplex
stola q̄ habebit̄ in resurrectionē cōi aīe v̄z ⁊ cor
poris: officiū at̄ paschale qđ hoc significat fini
tū est. ⁊ iō remota cā remouet̄ effectus. i. q. vij.
necessariū. ⁊. c. se. e. de ap. cū cessante. Ad fm
dicim⁹ q̄ iō in alijs ieiunijs nō cantat alla qđ
est canticū letit̄. q̄ sunt p peccatis: pp qđ oi
cunt̄ ieiunia meroz̄is. hoc at̄ ieiuniū ⁊ ieiuniū
penthe. s̄ exultatiōis. q̄ nō sunt p peccatis: s̄
vt p̄tās dyaboli remoueat̄ ⁊ pestis. ⁊ iō in eis
alla cantat. **P** i hoc ieiunio dō alla. pp gaudiū
ascēsiōis qđ iminet. In euāgeliū vō si q̄s v̄z
⁊⁊. Lu. xxi. c. ostendit̄. q̄ debem⁹ petere p̄seue
ranter: p amicū q̄ dicit amico. amice comoda
mibi tres panes ⁊⁊. si p̄seuerauerit pulsans pp
ip̄robitatē ei⁹ surget ⁊ dabit ei: p hoc habet q̄
etiā ep̄stēs i peccato mortali si p̄seuerant̄ peti
erit exaudiet̄. pp ip̄robitatē. Allegorice amicus
n̄r est x̄ps a quo intellect⁹ theoz̄icis petit̄ tres
panes. f. fidē sp̄e ⁊ caritatē: q̄ amic⁹. i. intellect⁹
⁊ p̄actic⁹. f. rō inferior. venit de via. i. de cōf̄s
ratiōe sp̄aliū. Sequit̄ ⁊ nō habeo qđ ponā ate
illū q̄ nō inuenit̄ in talib⁹ sp̄ualē refectionē. ⁊
sic petit̄ sup̄ior intellectus p inferiori. vel p to
ta aīa: nō enī pōt h̄re aīa vel rō inferior aliqua
refectionē sp̄ualē. nisi ab intellectu sup̄iori. c⁹ ē
cōtēplari celestia. Sequit̄ postea ibidē: nūqd si
petierit panē. i. caritatē. lapidē dabit ei. i. indu
rationē. qđ est dñi caritati. i. nūqd dabit dñi.

q. d. nō. Silt si petierit piscē. i. fidē q̄ nutrit̄ i a
qs baptisimi: nūqd p piscē dabit ei serpentē. i. i
fidelitatē a q̄ est ois vis peccandi. q. d. nō. Aut
si petierit ouē. i. sp̄e: q̄ in oue est sp̄s pulli: nū
qd porriget ei scorpionē. i. desperationē: q̄ itro
⁊ oculre pungit sicut scorpio: desperationē enī
est retro abire. q. d. nō. Vel p panē intelligunt̄
oīa q̄ hoīs victui sunt necessaria ut cib⁹ ⁊ po
tus: p oīa oīa genera fetuū. aīaliū. ⁊ fructuū. p
piscē oīa genera nataliū. Post cōiō. Petite
⁊ acci. sumpta est de euāgeliō. Ad horas dō
capitulū Cōfitemini. ⁊ illud. Deli hō erat: ⁊ il
lud si q̄s errauerit. q̄ sunt Ja. v. c. In festo at̄
beati Marci dicunt quidā ep̄stolā. q̄ timet d
um que est ec̄. xv. c. alij dicunt. filitudo vult⁹.
que est eiec. i. c. Euāgeliū Ego sum vii. qđ
est Jo. xv. c. alij vero dicunt. Designauit. Se
cūda quoq; die rogationū est idē officiū qđ
in prima: nisi q̄ in q̄busdā ecclesijs euāgeliū
de math. legi i quo est eadē sententia ⁊⁊.

De vigilia ascensionis. Rubrica.

Vigilia vero ieiuniū de quo p
missum est nō sufficit
sine opib⁹ mīe. iō in vigilia ascē.
q̄ est. iij. dies rogationū ecclesia
monet ad opa mīe. oīcēs in itroi
tu q̄ est in q̄busdā ecclesijs. Ad ierocordia dñi
⁊⁊. Dicit enī Bre. Si uis ofonē tuā ad celū no
lare. fac ei duas alas. f. ieiuniū ⁊ elemosinā: cuz
bonis enī desiderijs uolam⁹ ad celū. Uñ dō do
mino dō. eleuatis manib⁹ ferebat̄ i celū. In ali
is tamē ecclesijs dō Dēs gētes. Eplā vō q̄ ē
in quibusdā ecclesijs. multitudinis. non uiō
tur concordare. Immo videtur p̄p̄teratio:
quia post ascensionem domini facta est et mlti
tudinis credentium esset cor vnum ⁊ vna a
nima. Sed hoc fit duabus de causis. P̄ia ut
ep̄stola consonet euāgeliō. subleuatis oculis
⁊⁊. Jo. xviij. c. in quo dicit dominus: pater clari
fica. i. manifesta filium tuum. ⁊ postea rogat di
cens: rogo ut vnum sint sicut ego ⁊ tu vni su
mus. extra de sum. tri. c. ij. hec autem unitas o
stenditur in ep̄stola. Alia causa est quia quan
do ex uero corde dantur elemosine omnia res
putantur communia. sicut dicit apostolus de
manna. q̄ qui plus collegit non plus habūda
uit. ⁊ qui minus non habuit minus: qui enim
diues est propter hoc non debet amplius co
medere sed alijs distribuere. ⁊ hoc dicitur in e
p̄stola. ⁊ erant illis omnia communia. Ideo au
tem predictum euāgeliū dicitur hodie. quia
qui passus orauit. hominibus immoruit cum
ascendit. vel quia in fine concluditur Ego ad
te uenio. in quo rogat p̄o his quos dedit

ei p[er] ut sint in p[re]s[ent]ia d[omi]ni. cū oīa sint in fide ⁊ caritate vni. i. cōcordia vniū vicissim. vnde p[re]cedit epistola. Multitudinis credentiu. Bilari⁹ vero sic exponit p[re]dicta verba. Rogo ut sicut ego ⁊ tu vni sum⁹. s. nō tū voluntate. s. etiā naturā: sic ⁊ ipsi vni sint. s. unitate sp[irit]us ⁊ gr[ati]e sp[irit]us sc[ilicet]. In alijs t[ame]n ecclesijs d[icitur] epistola. vnicuiq[ue] n[ost]r[um]. ad eph[esios]. iiii. c. Offerto. ē. viri galilei. act. i. c. Postcōio est. Nō vos. Jo. xlii. c. In alijs vero ecclesijs d[icitur]. petite. math. vii. c. Qu[ia] ergo i hoc off[er]o de elemosina ⁊ opib[us] misericordie agi⁹: iō in q[ui]busdā locis ut p[re]missas sibi alas acq[ui]rat. elemosinay largitōi intēdūt: quā tamē vsq[ue] in festū ascensiois diff[er]it. q[ui] tunc p[er] x[ristu]m in celū aduolent. ⁊ ut tunc liberi vacare possint. Quidā tamē nō incōgrue suprad[icit]a officia paschalis ebdomade p[er] vii. dona sp[irit]us sc[ilicet]. ad eos refert q[ui] s[un]t in baptismo renati ⁊ renat[ur] afflat[ur] sp[irit]u s[an]c[t]o p[er] pietate dicat. Resurrexi. Per q[uo]d resurrexerit. ⁊ u[er]gelū declarat. s. p[er] resurrectionē domini: q[uo]d i de acq[ui]sit sp[irit]us instruit intellect[us] dicens. Intro duxit nos in terrā. s. ecclesiā: ⁊ adhuc addit sp[irit]u rit[us] cōsiliū. aq[ue] sapie potauit eos. Quid ide quo q[ui] acq[ui]re debeat. sp[irit]us idicat fortitudinis dicens. Venite benedicti p[ater]is mei. q[ui] ex his collat[ur] beneficijs deū laudare debeat. sp[irit]us sc[ilicet] docet dicens. Uictricē ⁊ ⁊. Quid resurrectio renatis attulerit. indicat sp[irit]us pietatis dicens. Eduxit eos domin[us] in spe: ⁊ adhuc sp[irit]us timoris adiūgit dicens: eduxit domin[us] populū suū. Pro his oib[us] beneficijs in baptismo collatis hoib[us]. angeli g[lor]iant[ur]. hoies deo cōfite[n]t[ur]: ⁊ ad x[ristu]m p[ro]nomia se inuicē exhortant[ur]. gr[ati]as agūt. iubilāt beneficia. ⁊ beneficior[um] cās rememorāt[ur]. ⁊ ad maiora cōfidenter aspirāt: ⁊ circa hoc cetera p[re]s[ent]is officiorū subscripte ebdomade versant[ur]. ⁊ inde est q[uo]d hic mutat[ur] ordo donor[um]. Et attēd[er]e q[uo]d p[er] officia h[ab]et ebdomade ad q[ui]tuor introit[us] q[ui]ter. ⁊ ad tres ter ponit[ur] alleluya: q[ui] scā tritas a q[ui]tuor mundi p[ar]tib[us] collaudat. de x[risti] resurrectionē ⁊ de hoib[us] redēptōe. In p[ri]ma domica. s. q[ui] mō geniti baptizati monent[ur] a m[ate]re tāq[ua]m infantes innocenter viuere. ⁊ lac scē scripture concupiscere. ut paschale facim[us] p[er] x[risti] resurrectionē acq[ui]sitū morib[us] ⁊ vita teneat. mundū vincat. ⁊ cū x[risto] triūphent. ⁊ letitiā in corpore ⁊ in aīa simul obtineant: p[er] quā letitiā alleluya duplicat. q[ui] mortez euaserit. ⁊ sp[irit]u vite h[ab]ere meruerit: vel p[er] pactōes ⁊ cōtēplationē. vel p[er] gaudiū p[re]dicato[rum] ⁊ conuersor[um]. In sa[ecula] vero domica. s. misericordia domini. baptizati iā instructi x[risti] m[er]it[is] insonāt et trinitatē p[re]dicāt: nā in m[er]ita sp[irit]us. in verbo filiū. in deo p[re]z annūciāt p[ro]ponūt vero sp[irit]us p[er] quē sunt scificari. deinde filiū p[er] quē redēpti. deinde p[re]z cui recōsiliant[ur]: ⁊ q[ui] trinitatē cōcūmunt. iō ter iubilāt alleluya. In tertia domica. s. Iu

bilare. baptizati ad laudē dei totū mundū inuitant. ⁊ trinitatē p[ro]sonat. cū ibi in deo p[re]z ⁊ i nōie filiū. in lau dē sp[irit]u s[an]c[t]u accipiunt: ⁊ q[uo]d p[er] duo p[re]cepta caritatis firmant[ur] in fide trinitatis: ideo p[ri]us bis: deinde ter concinunt allā. In q[ui]nta domica. s. caritate rursus baptizati ad dei laudē gētes cōuersas inuitāt: ⁊ trinitatē cōmemorāt: dū ibi i domio p[re]z p[er] mirabilia filiū p[er] iusticiā itelligūt sp[irit]u s[an]c[t]u: ⁊ q[ui] fide trinitatis gentes a q[ui]tuor mundi p[ar]tib[us] acceperit: ideo trinitatē sub q[ui]nto allā concludunt. In quinta dominica. s. Vocē iocunditatis. rursus baptizati liberato[rum] suū gentibus suis annūciant[ur] qui trinitatē p[er] ter positū concinunt allā. Et sic ibi continetur instantia p[re]dicantiū. sic i officio Exaudiuit de templo scō suo. sollicitudo se ab errore conuertentiū. Et in officio vigilie Omnes gentes: applausus in celū intelligunt[ur] ascenso[rum].

De festo ascensiois domini. Bica.

In festo ascensiois domini q[uo]d celebratur die q[ui]dragesima p[er] pascha q[ui] x[ristus] die q[ui]dragesima p[er] resurrectionem celos ascendit: fit p[re]cessio solennis. Precepit ei dominus discipulis suis ut p[re]cederent in montē oliu[er]i. ut viderent ipsum ascendere. ⁊ fecerunt ei p[re]cessionē: ⁊ ipse eleuatis manibus ferebat in celū. De B[er]thania at[que] q[ui] iter p[er]at obediētia. de q[ui] eduxit ap[osto]los. ascendit domin[us]: p[er] q[uo]d significat[ur] q[uo]d sine obediētia nullus p[ot]est ascendere i celū. Unde q[uo]dā cātāt i p[re]cessioē i sp[irit]u s[an]c[t]o p[er]inētia ad ipsā educationē. ut Eduxit domin[us] min[us]. Q[uo]d uero ascendit de monte oliu[er]i significat[ur] q[uo]d p[er] opa m[er]ite o[mn]es nos ascendere. Lū igit[ur] hac die p[re]cessionē rōnabilē agam[us]. n[on]nihilominus ⁊ B[er]thania ē. q[uo]d nō celebret[ur] anteq[uam] tertia die. s. ea cātata: s. i die pasce ⁊ ceteris domicalib[us] aq[ue] benedictiō i memoria ⁊ uenerationē baptis[m]atis. Jōq[ue] p[re]cedūt tertia. i. q[ui] sp[irit]us s[an]c[t]us sup[er] discipulos ascendit: ut sicut p[ri]us baptizatur ⁊ postea sp[irit]u s[an]c[t]o accipimus: sic aq[ue] benedicta p[ri]us nos ⁊ loca n[ost]ra reip[ro]gim[us]. ⁊ postmōz aduentus sp[irit]us sc[ilicet] m[er]itoriale. i. etiā decātam. Lur at[que] i domicalib[us] baptis[m]atis m[er]itoria r[em]ouet[ur] sup[er] enodas. In hac v[er]o die etiā cātata p[re]cessio celebrat[ur]. sicut ⁊ oēs alie q[ue] sine aq[ue] b[e]n[e]d[i]c[t]ioe celebrat[ur]: tū ut misse cōiungat[ur] off[er]tū q[uo]d null[us] eā requit. nisi scificatus sp[irit]u scō. De hoc etiā sub omnia i ramis palmar[um] deū est. Facta p[re]cessio cantat[ur]

tur antiphona O rex glorie, ppter illud nō vos
 relinqs orphanos. Sequit̃ introitus Ulri gali
 lei qd̃ admiramini aspiciētes i celū. Immo i. eiz
 oculis aspiciēbāt. ⁊ diutius aspersissent nisi an
 geli eius intimassent qd̃ recederent dicentes.
 Dic Ihesus qd̃ assumptus est a nobis in celū.
 sic veniet quēdmōz vidistis eū ascendētes in
 celū. i. sic veniet ad iudiciū in nube. Nubes si
 gnificat grāz qz sine nube ⁊ sine grā nullus po
 test ascendere etiā xps fm qd̃ hō: ⁊ hoc signifi
 cabat nubes in q̃ ascendit. Quia vero de ascēsi
 one dñi est in effabile gaudiū iō sequit̃ versūs
 Dñs gētes plaudite m̃ib⁹. Seq̃t̃ eplā p̃mū qd̃
 dē smōne ⁊ act. i. c. in q̃ habet de ascēsiōne.
 Postea sequit̃ duplex allā: qz dñs ascendit in
 duplici stola. Et ita eadē rōne cantant̃ duo al
 leluya. in ascēsiōe q̃ durant vsqz ad penthe: q̃
 ⁊ in t̃pē paschali. P̃mū alleluya est. Ascendit
 deus in iubilatiōe. i. in gaudio ieffabili antiquo
 rū patruz. q̃ cūz eo ascendebant. ⁊ aploz ⁊ an
 geloz dicētiū. Quis est iste rex glorie. ysa. qd̃
 est iste q̃ venit de edom. Seq̃t̃ ⁊ dñs i voce tu
 be. i. in voce horribili. qz de voce loq̃t̃ angeloz
 vel dñs p angelos cū dicebat aplis. sic ṽiet ⁊ c̃
 vel qz inuitabat ad nuptias eternas. sicut ⁊ tu
 ba solebat antiq̃t̃ inuitare ad nuptias t̃pales.
 Scdm̃ alleluya. est Ascendēs xps in altum. A
 liq̃t̃ dñe nō vos. Jo. xiiij. c. Seq̃t̃ euangeli
 uz marci rugiētis vlti. c. Recumbētib⁹. xj. disci
 pulis ⁊ c. vbi seq̃t̃. Et exprobaui ecce rugit⁹: in
 fine habet de ascēsiōe. dñs qd̃ ibesit postq̃
 locut⁹ ē eis assumpt⁹ est in celum. Pōt etiā
 dici qd̃ eoz q̃ hac die cantant̃. qd̃ā s̃c̃ ascēsiōis
 pacte narratio: vt illud qd̃ narrat Jo. p. passio
 ne ⁊ c. ⁊ illud Ascēdit de⁹ ⁊ c. Quedā s̃c̃ cōso
 latio spoñs ad spoñsā. vt illd̃ nō turbet cor ṽr̃z
 neqz formidet. ⁊ illud: tempus est vt reuertar.
 et illud: si non abiero paraclytus non veniet.
 Quedam s̃c̃t̃ congratulatio spoñs ad spoñs
 sum. vt illud responsoriū. Exaltare dñe. ⁊ illud:
 ponis nubē. In narratiōe spes cōcipit̃. in cōso
 latiōe erigit̃: in gratificatiōe certificat̃ vel delec
 tat̃. Similit̃ in diurno offiō narrat̃ ascēsiō in
 epistola ⁊ in euāgelio. vbi d̃r qd̃ dñs assumpt⁹
 est in celum. ⁊ sedet ad dextram dei in equali
 tate p̃ris: ⁊ in allā. dñs i syna cōsolat̃ spoñsum.
 In alio allā. Nō vos relinquit̃. agratulat̃ spon
 sa. In offerenda narrat̃ p̃fecta esse ascēsiō. ⁊ i
 cōsiōne dicens. Psallite deo p̃ ascēdit sup̃ celū
 celi ad orientē: hoc est vsqz ad verbū sibi p̃sonaz
 liter vnitum. qd̃ nō d̃r ortū vel orientē s̃c̃ oriēs:
 qz semp̃ fili⁹ a p̃re. p̃cedit. vel sup̃ cece. ad oriēs
 tē: s̃c̃ est sup̃ firmamētū celi ad oriētālē plagā.
 Qd̃ at̃ cātā i introitu ⁊ offertorio Ulri galilei.
 sumit̃ de eplā: i q̃ clausula p̃cutit̃ ab āgelis eo
 rū supbia: q̃ transfixerunt. ⁊ eoz mundana sa

piētia. q̃ nō cognouerunt: ⁊ eoz pigritia. q̃ ta
 lenta sibi cōmissa cū lucro debito nō repozita
 uerunt: ⁊ sollicitat̃ eoz desiderium. q̃ aduētuz
 dñi diutius expectauerunt. Hoc enī offiū to
 tum cōsistit in sollicitudine ⁊ gaudio. Hoc eiz
 festū h̃z. x. dies. p octauis. vt octū est sub ti. de
 scā pascha. Hac die sunt in q̃busdā p̃tib⁹ ele
 mosine generales. vt octū est in p̃cedenti ti. ⁊ i
 ti. de rogatiōib⁹. D̃r autē hac die ad horas ca
 pitulū. p̃mū qd̃ dē. ⁊ illud: Lū intruerent. ⁊ illud
 Ulri galilei. que sunt act. i. c.

De dñica post ascensionem. Rubrica.

Hinc cōsequenter dice
 dum est de domi
 ca p̃ ascensionē. Si qd̃ abla
 to a se sponsa. magis deuota ē
 ecclesia: vñ orat in hac dñica i
 introitu. Exaudi dñe vocē me
 am q̃ clamaui ad te. Et sequit̃ ibi Vultū tuum
 dñe req̃rā. q. d. desiderio ⁊ cogitatiōe seq̃r te. qz
 sum filia aq̃le. Sequit̃ epistola. Estote. ⁊ c. i. pe.
 iij. in q̃ habet qd̃ vnusq̃s sicut accepit gratiā
 illā in alterutrū admittet: ⁊ de cōmissiōe talē
 ti. ⁊ qd̃ mutua caritate sectemur eos. ⁊ sint ho
 spitales inuicē sine murmuratiōe ⁊ c. Sic ei ad
 aptat nobis pennas virtutuz q̃b⁹ volare possū
 m⁹ ad celū p̃ xpm: qz bonis opib⁹. i. caritate ⁊
 misericordia. q̃ de mōte oliueti ascēdim⁹. Seq̃
 t̃ duplex allā. Vnū est in q̃busdā ecclesijs. do
 min⁹ i spon in scō. Sed qd̃ est hoc qd̃ d̃r dñs
 min⁹ in syna. cūz nō ascēdit de mōte syna. sed
 de mōte oliueti de bethania sicut habet Luce
 vlti. Ad qd̃ dicēdum qd̃ de syna in scō ascēdit.
 q̃tū ad interpretatiōē. Syna enī ierptat̃ mā
 datum: ascēdit enī de scō mandato. qd̃ est: ite
 ⁊ p̃dicare euangelium oī creature. Vel māda
 tum sc̃i est. negociamini dum venio. Ipse ē hō
 pegre. p̃ficiēs q̃ vocauit suos suos ⁊ c. vel de
 scō mādato ascēdit: qz iplētiōē mādatoz dei
 ascēdit xps in q̃tum hō ⁊ aliū p̃ ip̃s. Euāge
 liū vō ē de p̃missiōe sp̃s sc̃i. Lū ṽiet p̃aclyt⁹
 qz p̃re. p̃cedit sp̃s ṽitatis ⁊ c. Jo. x. c. alia pat̃t.
 Sicard⁹ ep̃s cremoneñ. dixit i mitrali. qd̃ apli
 p̃ p̃mā vnctionē quā i xpi morte susceperāt. i
 sufflāte illo ⁊ dicēte. Accipite sp̃m sc̃i. faz ex
 pectabāt. quā p̃m̃it̃at dñs dicēs: si abiero mit
 tā p̃aclytū ad vos. expectātes q̃ decātāt i itroi
 tu. Exaudi: q̃ vsus de psalmo. xviij. f. Dñs illuīa
 tio assumit̃. c. titūl⁹ ē i fine ps. dauid p̃usqz li
 ñit̃. Agit̃ ei ibi d̃ vnctiōe dauid q̃ fuit triplex.
 P̃rio ei vnct⁹ ē i signū regis futuri: s̃c̃ i i gē s̃c̃
 tribū iuda. ⁊ s̃c̃ totū israel. Nos quoqz idē can
 tam⁹. qz vnctionē tertiā expectam⁹. P̃ria enī
 vnctiō ē i baptīsmo: s̃c̃ i cōfirmatiōe aut i p̃ci

tentie confessione. tertia erit in resurrectione. Uel prima fuit in apostolis: fa in iudeis. tertia gen-
tibus. Et qui apostoli ut diximus erant expe-
ctantes in templo et orantes. laudantes. et bene-
dicentes deo: iecirco in nra expectatione in epi-
stola estote prudentes. inuitamur ad orones:
et in offerenda Lauda aia mea dñm. prouoca-
mur ad laudes. Quis autem fuerit effectus illius
apostolice vinctois. euangelium declarat. cuius ve-
nerit. ubi dñs: vos testimonium pbebebitis qd ab i-
tuo mecum estis. In quibusdam tñ ecclesiis est offer-
Ascendit deus: et postea dñs. Pater cum essem.
Et attende qd ob pmissam cam. i. qm apostoli
expectabant indui virtute ex alto. hec ebdoma-
da dñs expectatois: in q solent quidam ieiunare.
et orationi vacare. vsq ad penthe. eo qd aposto-
li ieiunasse leguntur p hoc tempus. Sed magis Hil-
bertus probat ieiunandum non esse: qd est de pas-
schali tpe. et de quingesima penthe. Dico. quo-
qz Amb. et Aug. hxy. di. scire. et. c. o. aiunt iter
pascha et penthe. non esse necessitate ieiunia in-
dicenda: voluntate ei oī tpe a cibis picipiendis pos-
sumus abstinere. sed ex necessitate non oī. Cui
Am. p hos quingenta dies ieiunium nescit eccle-
sia. sicut ipsa diuina qd dñs resurrexit. Sunt enī
oēs hi dies velut pascha. et diuina celebrandi: i
quibz sicut ait Beda. maioribz epulis et hym-
nis celestibus est vacandum. ob reuerentiā dñi
ce resurrectionis: et ob memoriā dñi cōuictus
cū discipulis. ob spem glorie immortalitatis: vtz
tñ ab hac auctoritate penitentes excludunt.
Sed et hie. letanias excepit. et etiā cōsiliū aut.
de con. di. iij. rogatoēs: illud tñ voluntariū est.
Illud etiā notabile est. qd octauā ascensiois
q oberet in. v. feria terminari. vlti oīz. proga-
ri. Licet enī officiū dñice in. v. feria reputatur.
tñ in nocturnis officiis. vj. ferie et sabbati inui-
tatorij et responsoria de ascensione cantant:
verumtñ nocturnales psalmos dicimus cū tri-
bus lectioibus et Te deū laudam? omittimus.
Prorogat ergo octaua cum apostoli essent
laudantes deū: hoc dictū ē sub pascha. Nec
vacat a misterio. qm apostoli expectantes per
observationē. x. pceptoꝝ. paclyti. misterij de-
narij accipe meruerunt: et nos etiā expectātes
ob eandē observationē. denariū vite picipiē
eterne. In his. x. dieb? legendi sunt actus apo-
loꝝ: quos qui sequitur spiritum sanctum acci-
piet et denarium promerebitur.

De vigilia penthe. Rubrica.

Equitur de vigilia pē
thecosten. in
q sicut in vigilia pasce celebratur
baptisma: q iste dñe festitates se

maiores et magis necessarie sūt oēs. In vigilia et
pasce celebrat baptismus. qd i pascoe xpi oēs
baptizantur. qd i dimimur et iustificamur: nihil
enī nasci nobis. p fuit nisi redimi. p fuisse. Itē
redimi nihil p fuisse. nisi paclytus mitteret: et
ideo in vigilia penthe. celebrat baptismus. qd
tunc p spm sanctū mudamur et sanctificamur
qm dñs in celū ascendens discipulis pmissit oī
cens. Joannes quidē baptizauit aq. vos autē
baptizabimini spū scō. nō p multos dies. i. p
x. dies. qd et factū est: ppter hoc ergo ecclesia i
decima die p? ascensionē celebrat baptismus:
ad notandū qd nri neophiti baptizant in spū
tu scō. quē admodū et illi. Baptizantur etiā
hodie solenniter: tñ ad hoc vt p? pascha nati.
vel necessitatibus impediti baptizent: tñ quia
pe. hodie tria milia hominū baptizant. tñ qd
dei filius i dei digito forte deuicit: ideoqz idē
opus p idē misterij repñtat. digito venienti et
filio resurgenti: tñ qd baptismi regeneratio pro-
pria est sps sci optio: tñ qd sicut hodie de/cen-
dit in apostolos quē de/censuz dñs baptismū
appellauerat dicens. Vos autē baptizabimini
spū scō: sic in baptismate descendit. i. i iustis
liter in baptizatos. Sed cū sps sanctus die
diuina et hora tertia missus fuerit in discipulos
q baptismus sit in sabbato et hora. ix. Uidef
enī qd oiberet potius hora tertia celebrari. Re-
spōdeo quātis baptisma fiat in sabbato. tamē
ad illud baptisma pñet qd apli acceperūt. in
die penthe. et quīs illud eadē die vel hora cele-
bret. pp aliqz fluctuantes mundi occasioēs: tñ
ppter sacm qd in se cōtinet. imitādo xpi mor-
tē et eius resurrectionē ne mēbra caput prece-
dant: debemus illud baptisma eidē diei et dati-
onē sps sci eidē hore deputā. In baptismo ei
nō tñ spñtat sepultura saluatoris s; etiā mors
xpi: p quā baptismus plenā recipit efficaciaz. et
tpe hora. ix. emisit spm. Cēturio quoz sicut ex
ac. apo. habet eadē hora audiuit ab agelo. Au-
dite se orones tue. et eadē hora a brō. Pe. bap-
tizat? ē. et hora. ix. angel? dñi vēit ad eū nūciās
ei vt mitteret ad pe. qd eū baptizaret. xxy. di. d
iij. ij. q. vij. nō oīs. In ergo mos ioleuit vt hora
ix. fiat baptism? solēnis. Alia ē tñ h? hore pro-
gatione. put oēs ē i. v. pre iub ti. de. ix. Jo at sps
scūs dat? ē discipulis hora. iij. qd fide scē trita-
tis pdicaturi erāt. Hoc sabbatū titulat sabb-
batū. xij. lēonū: qd i pmatia ecclesia. xij. lēones le-
gebāt. vt oīū ē i iij. feria. iij. dñice aduēt?
Officiū at h? diei fere idē ē i pñib? ecclesiis cū of-
ficio sabbati paschalis. et lēones legūt an bap-
tismū ad istructōē baptizādoꝝ. et legūt sine ti-
tulis. put ibi oīū ē. Ceterū qdā lēones ibi le-
gūt q non hic. et qdā ibi q hic ppostere tñ. Ibi
est enī pñma lectio. in pñcipio: h? sō est pñma

Tentauit. Itē ibi prius legitur Apprehendent septē mulieres zc. et postea scripsit moyses zc. hic vero econuerso. Circa qd notandū est qd duo fuerunt patres. vnus fm carnē. s. Adā q ppter inobedientiam deo displicuit. et in quo oēs peccauerunt et mortui sunt. alter fm spm sanctū Abrahā qui propter obedientiā placuit deo et eius imitatores liberati sunt et viuunt. De prima agitur i vigilia pasce. Unde tunc pmo legitur. In pncipio zc. vbi describit dignitas hoīs pro quo oīa facta sunt vt cā eius miserabilior appareat. et inde est q non sequitur ibi canticū: qz non bene nobis cantauit imo p eū nascimur ad luctū. Adiciē tñ lectio Factū est in vigilia zc. in quo p figurā maris rubri agitur de baptismo in egiptijs spualibus submersis veri filij israel liberati sunt. Unde sequitur ibi canticū victorie seu leticie. s. cantem⁹ domino. Sed qz imitatores ade ad hoc vt liberentur. primū instruendi sunt i fide: et postea i moribus. iccirco primo legitur ibi lectio illa apprehendent. in q de fide agitur. et in q xps a septiformi gratia spiritus sancti apprehensus ostēditur. et postea illa scripsit moyses. in q agit de moribus. In hac autē vigilia agit de pre spuali. s. Abrahā. vnde legitur tunc prima lectio. scz Tentauit deus abrahā. et p⁹ eā or canticū leticie: qz nobis bene cātauit et peius fidē ad gaudiū pperamus. Unde dictū est ei in semine tuo benedicentur oēs gentes. Aliunt tñ qdā nullū tractū sequi debere: qz post pmissionē sibi factā nullū cecinit canticū abra. qz nullū socium cū quo cantaret habebat solus dei cultor et peregrinus in terra aliena. Hec autē lectio bene cōgruit huic diei: qz in effusione sps sancti data est gentibus benedictio. de q dicit dñs ad abrahā. In seie tuo benedicent zc. huic etiam recte congruit orō. Deus q abrahe zc. Secda lectio est. scripsit moyses q datā legē declarat q hodie data est. et nouā significat q in cordibus fidelium diffusa est. vnde canticū seqē i quo eterna leticia repromittit. Sed qz veri abrahe filij bonos habuerūt mores anq. vij. mulieres apprehenderunt viz vnū. i. anq. xpus septiformi gratia sps sancti repletus nascere. et postea i no. test. p baptismū xpo coniuncti sunt. iō postea legit lectio Apprehendēt septē mulieres viz vnū q septē dona sps sci. pnunciat. q bonis moribus quē viz informant. Unde sequitur canticū: qz bonos mores gaudiū cōstat. Quarta lectio. s. Audi israel virtutes q dona comitatur insinuat: vt sapientiā: prudētiā: lumē et pacē: vñ canticū seqē: qz pro his et in his eternaliter gratulamur. Prima quidā resonat hystoriā. s. allegoriā. tertia tropologiā. q̄ta vero a magogē. Prima ergo lectio est Tentauit deus

abrahā. Sed qd prinet mō dicē de imolatōe ysaac. magis enī prineret ad vigiliā pasce. Rñs deo dicitur. ppter pmissiones q sunt ibi: vide licet multiplicabo semen tuū sicut stellas celi. baptizati enī sunt stelle. et itez in seie tuo baptizent⁹ oēs gentes. hoc enī nō conuenit baptizatis q sunt vez semen. i. veri filij abrahe. In lectōe vero apprehendent. vij. mulieres zc. p septē mulieres significant septē dona sps sancti q dantur in baptismo alia patent. Postea fit pcessio ad fontes sicut et in vigilia pasce. et cantat missa sine introitu: qz ecclesia nō hzadhuc spm sciū saltē in tanta plenitudine in q̄ta expectat eū in crastino q est pncipiū et finis oīs boni. In vigilijs ergo pasce et penthe. incipit missa a kyrieleyson sine introitu put dictū est ibi. et dicitur gloria in excelsis deo. et hoc more aploz q etiā priusq spm sanctū acciperēt erāt iugiter in tēplo laudantes et benedicentes domino. Rursus qz angeli gaudent de renatis. iō subiungitur gloria in excelsis. Postea sequit epistola de actibus apostoloz cū appollo zc. i. q habet q Dan. baptizabat baptizatos a Job. i. q. i. dedit: qñ in spm sciū nō credebāt. Dixit enī. Sed neqz si sps sanctus est audiui⁹. p⁹ mōz sequit vnū allā. s. Confitemi in gratia actione p baptizatis: qz ab oī peccato liberati sūt. Dicit ergo hodie allā. nec or flectamus genua qz hoc est ieiuniū exultatōis et leticie. ppter resurrectionē et ascensione. Sequit tract⁹. Scz qre hoc cū sps sanctus oīa faciat lenia? Ad B dicendū est q hoc fit propter baptizatos: qui multos tractus miseriarū passuri sunt si vixerit. Postmodū sequit euangelii Jo. xii. c. 3. p missione sps sancti. si diligitis me mādāta mea suate zc. Credo in vnū deū nō est etiā omittē dū: qz cū symbolū hoc deriuatū sit a symbolo apostoloz fidē quā habebant insinuat. Os ferenda Emitte manifeste ad opationē spirit⁹ sancti pertinet: quia per eū renouat facies terre ex delicto ade maledicta per eū dñs benedicitur. per eum celum sicut pellis extenditur id est scriptura vt quasi nihil lateat explanatur. si militer et cōmunio. Ultimo zc. Jo. vij. c. ad eādem pertinet spiritus sancti operationem qui facit flumina velut aque viue de ventre credētis exire id est affluentia salutaris doctrine: et est vt quibusdam placet hec missa per benedictus domini concludenda. In vespers bi psalmi secundum quarundam ecclesiarum consuetudinem concinuntur. s. Laudate pueri. Laudate dominum omnes gentes. Laudate anima mea dominum. Laudate dominū quoniam bon⁹ ē ps. Laudate hierusalē dñz: eo q i his psalmis laudes dei magis resonare vidēt. Vbi enī sps spirat organum ad laudes inuitat.

Enthecostes

sicut et pascha apud hebreos celebrare festum erat: quod post. v. decades pasce celebratur. vii. et vocabulum sumpsit. Nam penthe-

dicatur a penta quod est quinque et costes quod est deus. Vocatur enim penthecostis quia quinquesimus dies a pascha putari debet. Inter hoc festum et aduentum domini cantatur Alleluia et Gloria in excelsis deo. putari debet in premio habere gratias et sub tunc de septem diebus post pascha. Idcirco autem alleluia frequenter cantatur per totam ebdomadam penthecostis: quia per dies penthecostis ecclesia per baptismum deo populos congregat. et ideo saluti eorum congaudent quousque albis vestuntur vestibus hymnorum laudibus decantant. Tunc enim stantes oramus in signum liberationis eorum qui per dona spiritus sancti de morte ad vitam resuscitari meruerunt. Hac enim die missus est in apostolos in linguis igneis. Sane octava penthecostis a quibusdam celebratur. quia sicut in septenario ebdomadae quod precedit intelligitur perfectio bonorum operum septiformis spiritus: ita in octava iterum operum consummatio primorum. quorum utriusque appropriatur spiritui sancto. licet tota trinitas utrumque operum: quoniam indiuisibilia sunt opera trinitatis. de con. di. iii. c. fi. Sed quia spiritus sanctus est amor patris et filii. et ex solo amore habet dabit nobis donis: idcirco spiritui sancto ascribitur. Alii vero non celebrant octavam penthecostis. Nam cum solum. vii. sint spiritus sancti dona: solum. vii. diebus fieri debet penthecostis. Et ideo clemens papa dicit in sua epistola deest. ex de feri. capellanus: quod hoc festum deberet octava habere. nisi solum unum diem propter unitatem. Rursus hoc festum. vii. diebus agitur. propter pentecostis uite septenarium: uel propter aliam sabbatismum. uel quia per. vii. spiritus sancti dona. corporibus et animabus plena gaudia conferunt. Cum septem ultimi psalmi a laudibus intitulatur: quia per septiformis gratie operatione gaudia conferunt eterna. De hoc dicitur sub dominica prima post penthecostis. Utrum penthecostis ebdomadaria festiuitas: dictum est sub tunc. de. vii. diebus post pascha. In nocte penthecostis leguntur tres lectiones et dicuntur tres psalmi cum tribus antiphonis. sicut fit in nocte pasche: ad notandum unum esse opus totius sancte trinitatis in potentia miraculorum. Quidam tamen. ix. legunt lectiones sicut fit in alijs dominicis: sed tamen canonicum est tres durare legere: propter sacramentum baptismi in trium personarum nomine celebratis: vel ob triduanam domini sepulturam. cui sumus in baptismo cosepulti.

Rursus ideo tres psalmi cum. iiij. antiphonis dicuntur: quia spiritus sanctus tria circa apostolos operatus

est. Nam ueteres innouauit. innouatos confirmauit. et confirmatos ad alios conuertendos misit ad primum pertinet quod dicitur in prima antiphona. Factus est repente de celo sonus: ad secundum quod dicitur in tertia. Emitte spiritum tuum. Eorum enim misterio docti sunt alij. et spiritu sancto interiori renati. et quia ipsi apostolis duo operatus spiritus sanctus. i. remissionem peccatorum. et operationem miraculorum. et idcirco ille antiphone terminant per duplex alleluia. Uter si diligenter attendere volumus et conferre psalmos et antiphonas que dicuntur in pascha cum his que dicuntur in penthecostis. alia ratio inuenitur. Nam ibi infra ebdomadam fit variatio psalmorum. antiphonarum. et tonorum. hic autem nec in ipsa die nec in alijs fit variatio. et omnes ille antiphone sunt unius toni. i. viij. et eiusdem differentie. Ratio autem est: quia quod duplex baptismus legimus apostolorum. primum quo perceperunt remissionem peccatorum. Nam eos baptizatos esse christi baptismo ambigendum non est. ut dictum est sub tunc. de uigilia pasche: sed quod receperunt ad robur virtutum et ad operationem miraculorum. et ad repulsionem illecebrarum omnium secularium. Primum baptizatus fuerat petrus cum ad uocem ancille christum negauit. Secundo baptizatus fuit in die penthecostis cum coram regibus et principibus non timuit predicare uerbum dei. In primo ergo multa instabilitas et uarietas fuit circa discipulos. i. solum uniformitas et stabilitas. In hunc etiam modum in ecclesia dei duo sunt genera bonorum. i. actionum et contemplationum. Actiua uita consistit in bonis operibus. i. in administratione exteriorum. in qua constituti ab amore spiritualium non oio sepantur. licet amor dei amoris teporalium preferant. Contemplatiua consistit in dilectione dei et contemplatione. De due uite per martham et martham significare sunt. extra de remuneratione. nisi Marie psalmus dicta est optima. iuxta illud Maria optima parte elegit etc. Non tamen reprehenditur psalmus marthe quia et ipsa actiua uita bona est quod hic inchoatur et terminatur. Contemplatiua uero optima est quod inchoatur hic et in futuro consumatur. In illa tamen est multa uarietas. in ista uniformitas: prout in hac uita esse potest. Antiphone ergo cum psalmis que cantantur in pascha pertinent ad uitam actiuam et idcirco in eis est uarietas: antiphone uero et psalmi que cantantur in penthecostis pertinent ad contemplatiuam uitam. et ideo in eis est uniformitas. In prima enim antiphona que est in pascha cantatur. deus et consilium meum non est cum impijs: hic dicitur factus est repente de celo sonus etc. spiritus sanctus ueneris ueniens soler puluerem a facie terre deicere. Magna enim dira est inter domum spiritus sancti quo sepantur fideles ab impijs: et donum quo omnes pulsus terrenarum cogitationum a pectoris humano tollitur. illud ad actiuam uitam pertinent: hoc ad contemplatiuam. In secunda ibi dicitur. Postulauit patrem;

meū. Et hic vero dicitur Confirmatio hoc deo. Et ad
oēs qdē fideles p̄tinet esse d̄ h̄rditate domini.
sed ad paucos p̄tinet esse a terrenis cogitatio-
nibus sep̄atos. et in hoc cōfirmatos: ne ad ter-
rena redeant. sed p̄ cōseruationē esse in hie-
rusalē celesti. et ibi alla cantare non cessent qd
hic petiit. In tertia dicitur Ego dormiui et somnu-
cepi. Et hic dicitur Emitte sp̄m tuū et creabunt. Et.
Deo fideles et boni a vicijs resurgunt vel resur-
rerunt: sicut christus a mortuis resurrexit qd
ibi dicitur: hic vero renouatur facies terre. i. ra-
tio anime. qd sit ab oī puluerē terrenorū deside-
riorū imūnis. Ibi ergo. hoc est in vita actina q
ibi ostendit est inchoatio. hic autē hoc est i
templatina q̄ hic ostenditur est p̄fectio et cōsu-
matio: ibi varietas hic vniformitas. et p̄pterea
ibi variantur antiphone et psalmi. hic nō. Pro-
pter hanc cōsumationē et vniformitatē notan-
dā antiphone sunt. viij. toni. et eiusdē differen-
tie: qz octo sunt beatitudines. qz octaua redit
ad caput. Nā in p̄ma dicitur b̄ti paupes sp̄u qm̄ ip-
sorū. Et in octaua. B̄ti q̄ p̄secutionē patiunt
p̄pter iusticiā. i. q. e. r. ce. Propter hanc eandē
cōsumationē notandū in q̄busdā ecclesijs cele-
bratur octaua penthe. Per hos quoqz. viij. dies
tres quotidie legunt lectōes vt. viij. fratres tres
p̄tinent sorores. i. viij. dona. s. sci p̄ illos signifi-
cata tres virtutes. s. fidē sp̄m et caritatē. prout
B̄re. p̄sequitur in moralibz. Hoz enī diez offi-
cia. viij. donis sp̄s sancti adaptant. hesternū igitur
et hodiernū p̄tinet ad sapiā et intellectū ut
ex opibus p̄z. Per totā etiā septimanā sunt
solemnitates seruande. d̄r enī Glo. in ex. Allelu-
ya. Credo. J̄tē missa est. et Te deū lau. put i se.
ti. dicitur. d̄r etiā ad horas capitulū dū cōple-
rentur act. ij. et illud sp̄s dñi. Sapientie. i. c. et
illud. Caritas dei. Ro. v. c. Sequit̄ videre de
officio misse. et qdē in die penthe. celebratur fe-
stū de aduentu sp̄s sancti. Vn̄sibiliter enim de-
scendit tunc in discipulos: et fuit hoc miracu-
lū et argumentū qd non potuerunt calumpni-
ari iudei. Resurrectionē enī et ascensionē colū
p̄niabant. Sed hoc nō potuerunt facere d̄ ad-
uentu sp̄itus sancti. qz ex omni natione que
sub celo est conuenerant ad diem festum. et
tunc descendit sp̄itus sanctus visibiliter i di-
scipulos sicut x̄ps p̄miserat. et loq̄bant̄ oībus
linguis corā omnibus. Et ideo incipit introit⁹
sapientie. i. c. Sp̄s dñi repleuit orbē terrarū. i.
ecclesiā q̄ d̄r orbis terrarū: sicut enī extra orbē
terrarū nihil vniit ad l̄ram. sic extra ecclesiā nil
vniit spiritualiter. Sequit̄. Et hoc qd conti-
net oīa. i. sp̄s sanctus. c⁹ bonitati oīa substituit.
Habet sciām vocis. i. linguarū. et ita potuit dā
et dedit apl̄s. Unde confusi sunt inimici x̄pi.
Et ideo sequit̄ versus. Exurgat deus et dissipē-

tur inimici eius. Per sp̄itū eīz sanctū omnes
demonēs cōpellunt et ciiciuntur. Rursus ipse
uit orbē terrarū dū apostolos inebriauit. quoz
sonus in omnē terram exiuit. de quo sono d̄r
in epistola. Factus est repente de celo sonus.
Et quoniam orbis terre per quatuor climata se-
paratur: ideo quater in introitu alleluya conci-
nitur. Duplex vero alleluya. qd post epistolam
canitur. significat duplicandam letitiā. vel sp̄i-
ritum sanctum bis apostolis fuisse datum. s. d̄
terra et de celo: vel eos sp̄itu et mente p̄sallen-
tea. vel duorum populorū conuersionē. Et
hoc qd continet omnia scientiāz habet vocis
i. nouit qua mēte quisqz loquebatur. vel habet
scientiam omnīū per que et de quibus potest
vox humana variari. vel scientiam vocis. i. vo-
cem scientie habet. i. facit nos habere vt q̄ ipso
inspirante apostoli p̄ferrent cum intelligen-
tia p̄nunciarent. Et nota qz sp̄s sc̄is paracly-
tus dicitur qd verbum grece latine sonat. ad-
uocatus. qd nomen et filio et sp̄ui sancto acri-
bitur. Unde dominus in euangelio. Rogabo
patrē meū et aliū paraclytū dabit vobis. et Jo.
in euangelio. Aduocatū habemus apud patrē
Ihesum x̄pm iustū. Dicit̄ etiā paraclytus conso-
lator. Nā paraclytis d̄r latine consolatio. P̄
modū sequit̄ eplā de act. ap̄lo. ij. c. dū cōplē-
tur dies penthe. dies. s. l. a resurrectionē. Sicut ei
qn̄q̄gesima die a pascha fiebat penthe. iudeorū
ita et nostrū fit. Et sicut ppl̄s israel qn̄q̄gesima
die ab imolatōe agni pascha fuit a pascha qd
celebrauerunt in ramatha venerunt ad mōtes
dei ozeb. vel coreb. vel synai qd idē est. et tūc le-
gē acceperunt. ita et die quinq̄gesimo a resurre-
ctione dñi. datus est sp̄s sanctus discipulis in
supiori cenaculo. illius aduentū exp̄ctantibz.
P̄cipit̄ enī leuitici xxij. vt in die penthe. of-
ferant noui panes. s. p̄positōis de nouis frugi-
bz. p̄ qd significat qz debemus deo gr̄as agere.
ex eo qz eadē die dedit nouā legē per sp̄itum
sanctū. In qua die data est lex vetus. s. quinq̄-
gesima die a pascha: de quo dicitur i. p̄bēio
septime partis. de dono c⁹ debem⁹ laudare de-
um qd est offerre panē nouū. qz etiā lex vetus
spiritualiter intellecta noua est. Et attende quā
agnus imolatus est. xiiij. die aprilis. lex vero da-
ta est. xiiij. die mensis tertij. d̄r tñ esse data ter-
tia die. Jā enī vt inq̄ scriptura aduenerat t̄tia
dies: et mane inclaruerat. et ceperunt audiri to-
nitrua. Die nāqz tertia descendit diis n̄r s̄r
per montē ad dandā legē. et moyses ascendit ad
deū. et descendens narrauit oīa plebi. maneqz
rursus ascendens duas tabulas scriptas acce-
pit. Et caue vt in fo mense triginta dūtaxat cō-
p̄tes dies s̄m lunā: ergo. xxiij. in mēse p̄no. xxx.
i. fo et quatuor in tertio faciūt qn̄q̄gesima. Rur-

sus in quingentesimo anno erat iubileus? an? q. in
 ptaf remissionis an? q. septenis annos: ebdoma
 dibus. i. xl. et ix. annis textur: in quo clange
 bant tube. et oia debita remittebant. serui ma
 numittebant et libertas concessa confirmabat.
 Antiq possessiones alienate oibus restitueban
 tur. ut dictu est sub oñica quingesimo. Sicut i
 diebus penthe. hunc numerum post oñi resurrec
 tionē observamus suscipientes aduenientē in
 nos sps sci gratia. p. que efficitur filij dei: et o
 tunū possessio nobis restituit. et remissa culpa
 et totius debiti cyrographo enacuato ab oī ser
 uituris neq. liberi efficitur. lxxv. di. hunc nūe
 rū. i. iste numerus quingessimus resultat ex sep
 tenario numero ducto in seipso supaddita vni
 tate. Septem enī sunt ebdomade a pascha vsq.
 ad penthe. et ita cōpetēter quingesima oīe a pa
 scha ē pen. i. quo dat sps sanctus. c. bona sūt.
 vij. q. dant ab vno. Iudei enī septenariū nume
 rū n. sine figura in oibus obseruant. put dictū
 est sub quingesimo. Ascensio autē facta fuit q.
 dragesima oīe. q. est numerus penitētie. et hoc
 cōpetens fuit: q. p. pñiaz hō fit filius deo et hoc
 est ascendere. Sed vñ q. sicut iudei ab imo
 latōe agni typici. l. oīes cōputādo ibi faciebāt
 suū pen. ita et nos quingenta oīes ab imolatōe
 agni deberem? cōputare. et sic deberemus nřz
 penthe. facere in oīe vneris anq. mō facim?
 qd docet cōputatio. Ad hoc dicimus q. nō fa
 ciebat cōputationē ab imolatōe agni sed a
 sequenti oñica. Un legē leni. xliij. Numerabi
 tis ab altera oīe sabbati. i. a oñica q. ē altera oī
 es p. sabbati. numerabitis dico. vij. ebdoma
 das vsq. ad alterā oīe expletōis septime ebdo
 made. hoc dixit sps sanctus p. moysen. innuēs
 p. hoc penthe. xpianor. qd semp est in oīe oñi
 ca. Dicit ergo Lucas de hac oīe. Dñ cōplere
 tur oīes penthe. erant oēs discipuli piter in eo
 dē loco. i. in consona et concordia vnitare: et fa
 ctus est repente de celo sonus. q. exiitib? in pe
 nitentia q. est annus iubileus et cōpletio pent.
 et exiitibus in vnitare datur sps sanctus. sed re
 pente: q. nescit tarda hñe rez molimina sps sci
 gra. In igne autē descendit: q. sicut ignis illu
 minat et inflāmat. ita sps sanctus illuat ad co
 gnitionē dei et inflāmat ad amorē dei. Appa
 ruit ergo in linguis igneis. et faciendi essent i
 oī genere linguar. Et q. ipsa est lingua q. de o
 culto sue bonitatis verbū. pñit in vřz virgi
 nis: et pñit verbū in corde hoīs math. x. Vos
 nō estis q. loquimini sed sps patris vřtri q. loqui
 tur in vobis. ipse enī quos replet eloquētes fa
 cit. Sequit. Quasi aduenientis sps vehemētis.
 hoc autē dicit: q. nullus potuit resistere spiri
 tui sancto nec aplis. Un oñs in euangelio ma
 thei. Ego dabo vobis os et sapientiā cui nō po

terunt resistere et cōtradecere omēs aduersarij
 vřtri. Et de beato Steph. scriptū est in act. q.
 nō poterant resistere sapientie et spiritui q. loq
 bat. Q. vñ i epla dñi Et factus est repente son
 tās aduenientis sps vehemētis et. ideo ad h
 repñtandū in nōnullis ecclesijs clāgunt tube
 oī sequentia dñi. Venit enī sps sanctus in spi
 ritu vehemēti. q. sicut ventus vehemens. pii
 cit puluerē a facie terre: sic sps sanctus cūcit a
 corde hoīs omne terrenitatē. Tubis qdē vřz
 bant antiq. ut legē in numerj ad multitudinē
 cōgregandā. ad oīmicandū et ad congratulan
 dū i diebus festiuis. cū diuersitate tñ sonor. q.
 rū vřs fuit tante virtutis in iubilo. ut ad crepi
 tū suē sonū eaz coxuerent muri hierico. De
 siqdē sunt duo testamenta. vñ pdicatores: qui
 bus ad p. cinctū fidei pplis euocat ad pñiaz. et
 lachrymabilē cōpunctionē excitat: ad laudes
 oñi exhibendas inuitat. et ad montē syon. et
 ad ciuitatē scām hierusalē. et multor. miliū an
 gelor. frequentia. et ad futurū dei iudiciū. puo
 cat. Et vide q. in aduersis et pñeris tubis clā
 gitur: q. oē tps conuenit verbo dei. Un bene
 dicā dñm in oī tpe Semp laus eius i ore meo
 De organis dictū est in. iij. pte sub ti. de san
 ctis. Tunc etiā ex alto ignis. pñit. q. spiri
 tus sanctus descendit in discipulos in igneis
 linguis: et etiā flores varij ad denotandū gau
 diū et diuersitatē linguar. et virtutū. Colibe eti
 am p. ecclesiā dimittunt. in quo ipsa sps sancti
 missio designat. P. eplam dñi graduale in qui
 busdā ecclesijs: q. festū pasce terminatū ē. Un
 in quibusdā alijs dñi duplex allā. q. sps sanct
 dator est gemine stole. Euangelii si qd dñi
 git me. Jo. xliij. c. manifeste est de spū sancto.
 Postcōio est Factus est act. ij. c. Quā hoc
 festū celebrat a iudeis et qre a xpianis: dicitur
 in probemio septime partis.

De secunda feria.

Equitur sa feria i qua
 oñdit q. nō
 tantūmō data est lex iudeis s. et
 gētib? Un itro? ē. Libavit eos
 ex adipe frumētī. i. de itelligētia
 spūali: et de petra melle. i. mellifua doctria xpi
 q. ē petra. saturavit eos: et h. habet i epla. apīs
 pe. act. x. c. In q. habet q. adhuc loqñte p. de
 scēdit sps scūs. Vel frumētū xps ē. c. adqps ē
 sps scūs. quo fideles satiant cū spū scō replēt
 q. ē satiant melle de petra. i. doctria de xpo. p.
 cedēte. i. quo s. oēs thesauri sapiētie et scie dei.
 Dic at pp. pmissiōes q. ibi cōtinent. cōcinit q.
 allā: sicut et i feria tertia et sabbato exponet. de
 h. oīctū ē i tertia oñica p. pascha. Allā est.

k 2

Sps dñi sapientie. i. c. Aliud alla. Loq̃bant ac. ii. c. Euāgelii vero Jo. iij. c. nō vñ conuenire spū scō sed concordat eplē: ibi enī ostendit. q̃ nō tñ iudeis sed etiā gentibus data est lex dī cens. Sic deus dilexit mundū. supple nō tantū iudeos. vt filiū suū vnigenitū daret: et postea se quie. vt oīs q̃ credit in illū non pereat. Et nota terribile verbū q̃ nō credit in eū iā iudicatus est. p̃: p̃ hoc q̃ de dilectione mentio fit. sps sc̃s ctus q̃ amor est satis exp̃mif. Postcōio est. Sps sanctus. Jo. xij. c. Et est sciendū q̃ per totā hanc septimanā in misā sunt solēnitates seruande. vt Blo. in ex. credo. Ite miss. e. et Te de. lau. et Alle. vt baptizatoz saluti congaudeamus. et vt future letitie plenitudinē figurem. Postremo notandū q̃ dñs nō p̃dicauit gentibus p̃ se sed p̃ aplos. Vñ. ite baptizare eos i no mine patris et filij et sps sc̃i: sicut ysaac iuniori filio suo nihil p̃cepit de offerendo sibi cibo vt benedictionē acciperet. sed p̃ opationē rebece primatū benedictōis accepit: et q̃ hec facta s̃ dei oculto iudicō: ideo officiū h̃ ferie sc̃be. p̃ti nent ad consiliū qd̃ est donū spiritus sancti.

De tertia feria.

Equitur tertia feria: et q̃ sps sanctus

nō datur nisi p̃ ministros. ideo in tertia feria d̃ introitus in p̃sona platoz. accipite gloriā iocunditatis vestre: in quo. q̃ p̃ geminā dilectionē ad fide p̃tingimus trinitatis. iō q̃nq̃es cōcinim? al leluya et est sensus. Accipite iocunditatē glorie i. sp̃s sanctū q̃ vos glorificabit et clarificabit: vt q̃sq̃ de se dicere possit qd̃ d̃ in cōione Sps q̃ a p̃re p̃cedit ille me clarificabit. Sequit̃ epi stola. Lū audissent apli act. viij. c. vbi sequitur. Tunc iponebāt manus sup̃ illos et accipiebāt spm̃ sanctū: q̃ in ipostōe manus accipiebant spm̃ sanctū. Euāgelii Jo. x. c. cōcordat epi stola vbi d̃. Qui nō intrat p̃ hostiū et c. nō enī intrat in ecclesiā. q̃ nō intrat p̃ eos q̃ sunt hostiū. i. p̃ xpm̃ et aplos. Nā heretici nō dant spm̃ sanctū: nisi in q̃stū cōueniūt cū ecclesiā. Et q̃n apli et eoz successores heretarchas in spū fortitudinis sunt agressi et agrediūt: iō officiū hodiernū p̃tinet ad fortitudinē. q̃ est sp̃s sc̃i domini. Rursus sps sanctus hostiarius est q̃ p̃ hostiū introducit ad patrē. qd̃ etiā in offertorio canit̃. Portas celi. i. aploz scripturas aperiet. Postcōio est sps q̃ a patre. Jo. ix.

De quarta feria.

Equitur quarta feria i q̃ sunt ieiunia

quatuor spm̃. Apli nāq̃ nobis exēplū ieiunandi hoc tpe reliq̃rūt: q̃ p̃ susceptū spm̃ sc̃m sicut mētes auerterant a ceteris mundi illecebris. sic et ab epulaz appetitu. Licet ei q̃d̃m cū illis fuit xps nō ieiunarent p̃ ablationē tñ ei? sp̃ōtancis se subdidere ieiunijs. Sponsus enī ablato eis ieiunandū erat. sicut dñs p̃dixerat q̃n sp̃s ausereť ab eis tunc ieiunabūt. Vñ repleti spū sancto. sponte ieiunare ceperunt: quo circa in p̃cedenti. ij. feria qd̃a estinalē ichoat̃ q̃dragesimaz. Alij vero sani? hodiernū ieiuniū autumāt esse h̃ tps q̃dragesime iniū: cui qd̃a terminū statuit in festiuitate sc̃i Joannis baptiste siue. vi. habeat ebdomedas siue nō. Tertiū festiuitatez sc̃i Joannis includūt. et eo vsq̃ ieiunātes. sine termino p̃firo p̃cedūt donec senariuz cōpleat̃ numer. Hanc q̃dragesimā p̃bat Hiero. nō cē necessitatis s̃ voluntatis dicens. Nos vnā facimus q̃dragesimā illi tres q̃ tres passi fuerūt saluatores: nō qd̃ p̃ totū annū ieiunare nō liceat excepto penthe. s̃ q̃ aliud est necessitate. aliud voluntate munus offerre. Sed h̃ dīc Hiero. cōtra mōtanū hereticū q̃ apud suos tribus q̃dragesimis statuit ieiunandū: et d̃ hoc ieiuniū estatis qd̃ est ieiuniū exultatōis. in quo genua nō flectimus. imo cantica letitie dicim̃: vt d̃m̃ cū est sub quarta feria tertiē ebdomade aduēt. Hoc autē ieiuniū statuit̃ est ab ecclesiā in tali tpe. q̃ in se sentit gr̃as sc̃i sp̃s. leniē et cū gaudio ieiunat: et etiā q̃ sup̃ ieiunantes descendit sp̃s sanctus visibiliter. et iō incipit introit. Deus cū egredereris in cōspectu ppli tui et c. Egrediet̃ autē dñs q̃n aliquo signo visibili venit ad auxiliū hominū: egressus vō est cū dedit nobis filiū suū: q̃ venit pandēs iter aī nos vt dī. Ad. nūc egressus ē et p̃ sp̃s sc̃i missionē. q̃n visibiliter d̃scēdit sup̃ aplos: et q̃ p̃ dissipari se iūmici. iō sequit̃ versiculus. Exurgat deus et dissipent̃ inimici ei? et c. Sequit̃ in q̃busdā ecclesijs lectō de p̃nci. sapie. f. Diligite iusticiā q̃ indicatis terrā: vbi ostendit̃ q̃lī poterit b̃ri sp̃s sanctus. ibi: sp̃s sanctus discipline effugiet fictū. i. q. iij. saluator. et i fine d̃ sp̃s dñi repleuit orbē fraz et c. p̃ mōz seq̃ eplā. Stās pe. et c. act. ij. c. i q̃ ostendit̃ q̃ sup̃ ieiunātes d̃scēdit sp̃s sanctus: et ibi sequitur. Nō isti s̃ ebrii sicut vos dicis cū sit hora dici tertia. s̃ h̃ ē qd̃ dixit dñs p̃ p̃phetā Joel. Esudā de spū meo sup̃ oēm carnē. et p̃phetabit filij ṽri et filie ṽre et c. In alijs vō ecclesijs d̃ p̃mo lcō. Stās pe. et p̃ mōz eplā p̃ man? it. act. v. c. Due itaq̃ lcōnes legūt̃: q̃ duo ppli ad fidē cōuertūt̃: vel q̃ ordinādi i vtriusq̃ testamenti pagina ibunt̃. Seq̃e alla. q̃ ē ieiuniū exulta

tōis ut dictū est. Et dicunt qdā Pater cū essez. Jo. xvij. c. Sequit̃ euangelii Jo. vi. c. Nēo venit ad me nisi p̃r qm̃isit me traxerit eū. f. per spm̃ sanctū. r p̃r sequit̃. P̃res vestri manduca uerunt mānā. r mortui sunt. q manducat ex h pane uiuet in eternū: qz egressum est corā xp̃ia nīs mānā spūale. sicut aī corā iudeis. sed manducantes corporale mortui iunt qz uero māducauerit spūale nō moriet̃ morte. f. incredulitatē seu iehennali. Uñ p̃r q eleganti⁹ egressus ē dñs corā nouo pplō qz corā veteri. Lōio ē p̃cē. rē. r est Jo. xiiij. c. Et attende qz officium h⁹ q̃rte ferie p̃dicat sciaz qz est donū sps sci. qui vsqz a deo scōs illuiat qz de. v. libris moysi paucisqz pphetaz scriptur libroz copia creuit. qd̃ militice innuit nobis euangelii de. v. panibus. r duob⁹ p̃scib⁹ qd̃ hodie i qbusdā ecclesijs legē

De quinta feria. Bica.

Equitur quinta feria q̃ fm̃ aliq̃s ecclesias nō h̃z introitū. pp̃riū. f. qz dñs descendit in die dñica p̃ missionē sps sci. r. v. feria ascendit in celū iō diei dñice r. v. ferie cōis est introitus. Al dñica ergo mutuat. nec h̃z pp̃riū ut a sabbato in sabbatū. vij. dñitaz se officia. vij. donis sps sci deputata: qdā tñ r huic officio mutuo ñ incōgrue donū ascribunt: huiusmōi ascriptio nes. nō a sabbato sed a dñica facere incipiētes In dñica etenim ponunt spm̃ sapie in. ij. feria in intellectus. in. iij. cōsiliū. i q̃rta fortitudo. r i hac q̃nta spm̃ scie. q̃ dat scrutari pfunda. sicut can tas in alla. Sps oia rē. In qbusdā uero ecclesi is cantat̃ introitus. q̃ in seq̃nti dñ feria. f. reple at̃ os meū laude tua. Aliq̃ uero ecclesie habēt pp̃riū officii. f. Deus patz nroz da nobis spm̃ gre rē. in quo ecclesia orat filijs suis dari spm̃ sanctū ad remissionē peccatorz: r ad faciēda miracula. Et qz p spm̃ sanctū fiunt miracula. iō habet̃ in epla Philippus rē. q̃ est act. xij. c. qz Pbi. multos claudos sanauit r sps imundos eiecit: factuz est gaudiū magnū in illa ciuitate f. samarie. Et qz p spm̃ sc̃i oia ista fiunt iō seq̃ tur euangelij. Lu. ix. c. Lōuocatis Ihesus. xij. discipulis suis dedit eis ptatē sup oia demōia r p̃. Nō feretis uirgā neqz perā rē. q fieri nō possunt nisi sps sci habundantia habearur.

De sexta feria.

Sexta feria est introit⁹. Re plect̃ os meuz laude ut possim cātare allā: qz q̃ gaudz ore r corde. pōt ieiunare ieiunio

exultatōis. Et qz ē dies ueneris i q̃ passus ē dō min⁹. r dies sps sci. iō dicit P̃e. i epla. Apicins act. ij. q̃ in qbusdā ecclesijs legē qz xps suscitaz r⁹ ē a spū scō. Uñ ibi habet̃. suscitauit Ihesum solutis dolorib⁹ inferni. sicut scriptū ē: nō dā bis sc̃i tuū uidere corruptionē. i quo significa ta ē illa sps sci opatio. q̃ synagoga nūc mortua pietate resurget. postqz plenitudo gētūz eadez introierit pietate. P̃dicat ergo h̃ officijz pie tatē. Posset etiā p̃tere ad spz timoris. p̃ eo qd̃ dñ in euangelio Et repleti s̃ timore r extasi rē In qbusdā ecclesijs legē lco Exultate filie syō. q̃ est Joelis. ij. c. Et qz p spm̃ sc̃i fiunt miracula seq̃t euangelijz Factuz ē Lu. v. c. de palytico sanato. Et qz p̃pter hoc oī laudari dñs sequit̃ offer. Lauda aīa mea dñz. Lōio Spus vbi uult spirat. Jo. iij.

De sabbato.

In sabbato est in troitus Caritas dei diffusa est i cordib⁹ nris. ad Ro. v. c. r copetit spui sācto q̃ ē caritas. r etiā diei sabbat⁹ ti. qz i sabbato future dñis marie diffundetur ut q̃ igniculus ē i syon camin⁹ sit i hierusalem. Et seq̃t uersus. Dñe de⁹ salutis mee i die cla. r nocte corā te. Ille enī i quo diffusa ē sps sācti grā: laudet deū i p̃speris r i aduersis. Seq̃t epla. Iustificati rē. ad ro. v. c. i q̃ habet̃ de hu ius diffusiōe. Qu enī caritas dei diffusa ē nō p mittit eā. Pau. intra fines terre pmissiōis tātu coartari. imo oñdit qz nō tñ iudeis uex etiam gentibus oatus est spiritus sanct⁹. dicēs ipys iudeis. Uobis oportebat p̃mū p̃dicari. f. qz re pulistis uerbū dei r uos indignos fecistis uite eterne. ecce cōuertimur ad gētes: eē de renū. ni fi. f. pp. In alijs dō ecclesijs dñ epla. Lōuenit v nuerla ciuitas rē. act. xij. Qu ergo gētibus dat⁹ ē sps sanct⁹ iō seq̃t allā. Laudate. d. o. gē. In h̃ ei ieiunio nō tacet̃ cātica letitie pp reue rētiā festi. Nec fm̃ niceñ. cōsiliū. lxxvi. di. de iei unio de cō. di. iij. qm̃ genua flectim⁹. f. stātes oram⁹. pp neophitos. gaudentes qz a peccatis surrexer̃. In alijs ecclesijs dñ. Repleti s̃ omēs act. ij. c. r sps dñi ornauit celos. Job. xxvij. c. Postea seq̃t euāgelij. Surgēs ihesus. Lu. iij. c. de socru pe. saluata. q̃ significat synagogā. q̃ sanata ē a pe. ab infidelitate. r p̃fecti p̃ fidē ip si⁹ sanabit̃ i futuro. r sic cōnēit cū epla. Si uunt autē hac die ordines. qz sup ordinādos d̃ scēdit sps sanct⁹ r ē sup ieiunātes: r iō dñr q̃ tuoz lcōnes aī lcōnez daniel. put oñ est sub q̃rta feria tertie ebdomade aduēt⁹. P̃ria ē de pncipio libri sapie. i q̃ oñdit qd̃ dat sps sc̃is. r qd̃ nō. f. illis q̃ sentiūt de dño i bonitate r i

simplicitate cordis quunt illū. In alijs vero ec-
clesijs pma est de Jobele. iij. c. Effundā de spū
meo sup omne carnē: qz sicut sps sanctus sup
aplos descendit visibilr. ita sup ordinādos de-
scēdit inuisibilr. Scda est Locut⁹ est. q est Le-
ui. xliij. c. tertia est Dixit moyses. q ē in deutro.
xxvi. c. q̄rta est Dixit dñs ad moysen. q est leui.
xxvi. c. Offertorium est introiuit dominus

Post cōmuniō vero Nō vos relinqā rē. r
de effusioe sps sci loq̄r. Pōt etiā dici q hoc
officiū figurat duoz cōcordiā pploz. iudei viō
licet r gētilis. Nī sē duo ceci de qb⁹ dñ in euan-
gelio qz sē illuati a tpo: de q cōcordiā loquē
pau. in eplā ad indeos r gētilēs dicēs. Iustifi-
cati er fide. pacē habeam⁹ ad deū p. d. n. Ihesū
xpm. S; qz par aut cōcordiā vā nō fit nisi p ca-
ritatē. iō p̄cinit i introitu Caritas dei diffusa ē
i quo ter ponit allā. qm ad fidē trinitatis puei-
tur p obseq̄a caritatis. Lcōes etiā ad ieiunū p-
tinētes attestant opationē r grāz sps sci: vt p
ma. effundā de spū meo. r fa Locutus est: vbi
dñ. Numerabitis. vij. ebdomadas vsqz ad alfaz
diē expletis. Ebdomade. vij. p̄ntē intelligit fes-
tiuitatē. q olim dicebat festiuitas ebdomada-
rū: r qz postqz gētes intrauerūt reliq̄e saluabūt.
iō nūc flētib⁹ r spōsū expectātib⁹ dicit dñs in
postcōsione. Nō vos relinqz orphanos. Qz igif
hec cōcordiā fiet iminēte die iudici. q etiā ele-
ctis erit cā timoris. iō p̄ officiū p̄nter ad timo-
rē. vel qz timor introducti caritatē h; caritas fo-
ris mittat timorē de peni. di. ii. sic vt ceca. Et
attēde qz sū Aug. i ordine officioz istoz dñe
dēdo cōputam⁹. in ordine vō paschaliū ascen-
dēdo: qz p h dñe sps sci ad nos. p illa n̄r ad
ipz significat ascēsus. Et cane qz p̄r p̄m̄s
sa officia ad ieiunū p̄ntētia q i q̄rta r i. vi. feri-
a r in h sabbato exposuim⁹ allē qdē lcōnes et
euāgelia i eisdē dieb⁹ inueniunt q forte solēnita-
ti magis appropinq̄re videntur: s; tñ bec r illa
grāz sps sci psonāt r opationē. Unī qdā hodie
nō incōgrue duas missas celebrāt. Unā i t̄ria
de festo cū glo. i er. r cre. Allā iū nona de ieiū-
nio sine glo. in ex. i q sē clerici ordinādi. q meri-
to i hac ebdomada ordināf. vt sci sps dona p
cipe mereant. Et memēto q i hac die termi-
nāf qnq̄gesima. r iō hodie frēq̄ntat r cātāt p
graduali allā: nec flectunt genua. p̄nter eiz ad
octauā. Sūale qdē est. q quotiēs in die de tpe
grē materia laudis assumit. aut dies ad octa-
uā refert. genua nō flectim⁹. s; i ofonib⁹ stan-
tes collatā nobis grāz r cōferēdā gloriā. p̄fite-
mur. vt cū olim essem⁹ sui curui: nūc fracto iu-
go incedam⁹ erecti: vt i officiis dieb⁹ i scōz na-
talijs r paschalib⁹. iclinat tñ capita possum⁹:
vt mulieres denotas ad monumētū vēictēs i-
mitemur. De die dñica scē trinitatis. Rica

N pleriqz locis i octa pent.
fit festū scē trinitat. P⁹
qz eiz celebrata est festiuitas p̄ris
in natiuitate. qz natiuitas dñ se
stiuitas p̄ris: r postqz celebratus
est festū filij in pascha. r festū sps sci in missio-
ne ipsius. merito in octaua p̄th. fit festū eozuz
fil. festū. i. trinitatis: vt ostēdat qz tres p̄sone sē v-
n⁹ de⁹. r hec est p̄ria cā qz celebrat festū triuz
p̄sonaz diuinaz fil. Scda cā est. qz ad inuoca-
tionē scē trinitatis dat i baptismo sps sanctus
vt p̄missus est. Tertia cā est. vt ostēdat ecclesia fi-
liis suis illū a quo sē oia bona. c⁹ h; imaginē. r
c⁹ o; h̄re s̄litudinē r; oei r scē trinitatis: quas
semp laudare debem⁹. Et qz tota intētio est
laudare ipz. iō i qbusdā ecclesijs i singulis anti-
phonis laudū pponit officulus. q laborē signifi-
cat: ad ostēdēdū qz toto labore totoqz n̄tu obe-
m⁹ nos vertere ad laudandū deū r scām trini-
tatē. Et eodē mō fit i qbusdā ecclesijs in festo
brē Marie i antiphonis laudū: p eo qz ipa se
totā v̄rit i laudē dei. Unī tūc i euāgelio dñ. ma-
ria at cōsuabat oia vba bec cōferēs i corō suo
r qz ipa p̄uilegiata fuit i virginitate. ipsa enī ē
vgo virginū. In antiphonis quoz de brō lau-
rentio r de brō pau. r de brō stepha. pponunt
qdā versūs antiphonis. ad maiore laborē nos
tandū. quē in suis martyrijs sustinuerunt. be-
atus enī Lau. granis ceteris passus est. Unō
beatus Sixtus dicit ei. Maiora tibi debent. p
xpi fide certamia: beat⁹ vō Pau. plus ceteri la-
borauit p̄dicando: r beatus Steph. p xpi fide
prim⁹ martyre t̄tit. Sed in hoc est oia. qz in
nocturnalib⁹ antiphonis tñ de brō Lau. p̄s-
mittit. qz passio sua de nocte cōsumata est. vñ
dixit mea nox obscur nō h; Et iter. Nō est in-
uenta in me iniquitas: r ita appz qz totus fuit sa-
crificiū laudis. Unī semp dicebat grāz tibi ago
dñe. Mane vero corpus eius cōditū fuit: r iō
tñ nocturnalibus r nō laudū antiphonis ver-
ficuli pponunt. Rursus qz versūs laborē r
boni operis fructū significant. prout tactum ē
in probemio quinte partis. merito in dictoz
sanctoz natalicijz specialiter p̄mittuntur an-
tiphonis. ad notandū qz ipsi excellentius labo-
res r bonoz opoz fruct⁹. suis natalicijz r mar-
tyrijs p̄miserunt. Item in quibusdā ecclesijs
antiphone de martyrio beati p̄e. p̄postere p-
ponuntur versiculis: ideo quia ipse petiit vt in
cruce caput suū ad terram verteretur. Nī autē
versūs tropi vocantur. quasi laudes ad antipho-
nas conuertibiles. tropos enim grece conuer-
sio dicitur latine. Quia ergo semper sanctaz
trinitatem laudare debemus. ideo ad missā dī-
citur introitus. Benedicta sit sancta trinitas.
quē alchuius sumpsit de thobia. xij. Post

modū sequit̃ eplā de apoc. Uidi hostiū aptūz in celo. ⁊ in circuitu sedis. i. ecclesia q̃ est sedes dñi mare vitreū. i. baptisimū: in quo submergūtur oēs egyptij. i. oia peccata. Et nota qz dicit mare vitreū. ppter corporis fragilitatē ⁊ p̃cipiuitatē quā recepit in baptismo. ⁊ est in circuitu: qz ad ecclesiā venire nō possum? nisi p baptisimū. Sequit̃. Sile crystallo: qz q̃ prius erant aq̃ fluxibiles. fiunt p gratiā in baptismo acceptā firmi sicut crystallus: q̃ sit ex aq̃ congelata ⁊ diuturno gelu in naturā lapidis consolidata. Et h̃ est una cā q̃r in hac die legiſ h̃ eplā: qz i ea d̃r de baptismo. in quo p̃inuoationē trinitatis dant. xij. dona ipsi sancti. Scda rō est qā in ea inuitamur ad laudes trinitatis. cū ibi sedetur qz aīalia plena oculis ante ⁊ f̃tro. i. plati obambant gloriā ⁊ honorē ⁊ benedictionē sedēti super thronū vinenti in secula seculor. sedens aut̃ super thronū est deus trinitatis. Unde sequitur. Et p̃cedebant vīginti quatuor seniores i facies suas. mittētes coronas ante eū: hoc significat. qz oia bona nostra debem? attribuire ei. atqz dē illud ex quo meremur coronā. Sequit̃ ⁊ non habebant requiē dicentia. Sanctus sanctus? s̃aetus: ⁊ ideo in introitu ⁊ in alijs officijs toties repetit̃. Benedicta sit scā trinitas: ⁊ p̃p̃ h̃ responsorij siue etiā graduale qd̃ responder eplē est Benedictus es dñe q̃ intueris abyssos. Dauid. iij. c. versus est Benedicite dñi celi. Tobie xij. c. Alla. Benedictus es dñe x̃c. Offer. Benedictus es dñe. Et postcōio. Benedicimus dñi celi x̃c. Tobie. xij. c. Euangelij est. Erat hō ex phariseis Nicodemus in quo habetur de baptismo: q̃ in inuocationē scē trinitatis sc̃ificat baptizatos. In alijs vero ecclesijs d̃r. epl̃ pistola Gaudente p̃fecti. q̃ est. ii. ad corinth. vlti. c. ⁊ in alijs d̃r. Uidi hostiū. q̃ est apoc. iiii. ⁊ euāgelij cū venerit p̃aditus. Jo. xiiij. c. Sciendū est qz h̃istorias de scā trinitate. ⁊ de inuentionē sc̃i Step. cōposuit sanctus Step. laudicē. Rursū cū Atrila rex. q̃ xp̃ianos p̃secut? est fere oia volumina xp̃iane religiōis destruxisset Alchuius mag̃ karoli ⁊ Lodouici filij eius. rogatu Bonifacij archiep̃i mag̃itini multa s̃ ecclesiasticis officijs cōscripsit: vii ⁊ maguntio consilio approbante. vt habet de cō. vi. v. i die instituit: qz a festo pasce vsqz ad dñicā istā. tres tñ dicerent lōnes. ⁊ hac die de trinitate cantari vsqz ad dñicā sequentē: ⁊ tunc incipe. Domine in tua misericordia x̃c. ⁊ cōposuit officijū de trinitate. ṽz r̃isorijū. antiphonas. missas. ⁊ sequentiā: q̃ oia obtulit Alexādro pape. Ille vero respondit nō esse celebrandū festū de trinitate sicut nec de ṽnitate. Nā singulis dieb? fit festū trinitatis ⁊ ṽnitatis: qz semp d̃r Glozi a pa. ⁊ fi. ⁊ sp̃i. san. ⁊ p̃remissas h̃istorias ⁊ offi

ciū nō admittit: eē de se. c. ij. Verū supueniente heresi arriana. fere fuit fides trinitatis extincta sed Hyllarius Eusebius ⁊ Ambrosius restituerunt. Consensit igit̃ eadē de cā Gre. magn? vt de trinitate sp̃ali cantaremus ⁊ ecclesias in ipsius honore edificaremus. Exinde ergo est qz d̃ h̃istoria trinitatis inuenit̃ varia consuetudo. Alij namqz nō vtunt̃ ea. sequentes reprobariōnē Alexan. pape. Sed in q̃libet dñica ab octaua penth. vsqz ad aduentū. cantant in nocturnis nonū r̃isorijū de trinitate. nisi festū aliqd̃ īpediat: vt eā confiteant̃ p quā saluant̃. ⁊ i missa alla eā hilariter p̃fiterentes. vt dictum est sub q̃rta pte sub ti. de alla. Alij vero vtunt̃ ea cantantes eā in hac prima dñica. sequentes p̃maz institutionē alchuii. Alij ponunt eā in fine tēporis declinationis. i. in vltima dñica ṽz añ dōminicā de aduentu sequentes vltimā. p̃batōez Gre. Romani ergo nūqz de trinitate celebrant festū: nec etiā octauas faciunt: sed i prima dōminica post penth. incipiunt h̃istoriā. P̃p̃arate: seu deus omniū. Alij vero celebrāt hodie de octaua. i. de sp̃itu sancto. ⁊ ponunt eandē epistolā. ⁊ idē qd̃ prediximus euangelijū ppter baptismatis sacramentū: ceteris obseruatis sicut in die penth. Celebrant autē octauā. ad in finuandā p̃fectionem vel cōsumationēz operum sancti sp̃itus. per septem enim dies operatio gratie septiformis. in octaua vero cōsumatio d̃claratur. Et qm̃ octaua redit ad caput ideo omnia sicut in die festo a vesp̃era i vesp̃eram. in ipsa vesp̃eris ⁊ tribus nocturnalibus psalmis obseruant. De his octauis Augu. dicit celebrationē octauaz feriaz noui hois celebramus. Baptismus neophitōz: licet in sabbato p̃agatur: ad illum tamen baptismū pertinet quē apostoli susceperunt in die penthe. cuius octaua dies est dominica sequēs. Qui vero ponūt h̃istoriā. p̃p̃ate: seu. deus omniū: melius faciūt: quia romanā sequuntur ecclesiā. nostre peregrinationis recolentes ⁊ percurrentes h̃istoriam. Nam per septuagesimā significamus ex̃p̃tionem generis humani de patria paradisi. per quadagesimā seruitutem populi sub pharaone. per pascham immolationem agni: per quadraginta dies paschales. quadraginta annos i deserto: per rogationes terre promissionis ingressionem. per septē dies penthe. in quib? septē dona diuiduntur. terre date diuisionē per tps qd̃ ab hodie sequit̃ significamus p̃p̃i aff̃ctionē ⁊ gubernationē factā per iudices ⁊ reges. Joqz sequunt̃ q̃rtoz libri regū put i sequenti titulo dicitur.

De prima dominica post penthe.

Ita dicendum restat de pri
ma dñica p^o penthe. q^u est vna de
pñcipalibus dñicis. et incipit hic
qñtū tps. s. pegrinatōis: qz sumus
in via veniendi ad patriā. Sed qz hostes habe
mus pñcip^o illuc pueniamus. s. carnē. mundū.
et dyabolū. et ideo legi^o de libris regū: i qbus a
gitur de bellis et de victorijs. vt inuitemur ad
pugnandū fortiter cōtra hostes vt victoriā ha
beam^o. sic iudei de philisteis. et tādē glīemur ī
celis: qz nō ē nobis trā lucta aduersus carnē. s.
et aduersus aereas ptates: vñ pñio dicim^o i ve
spis. Bñdict^o dñs deus me^o et. et hīstoria ē De
us omniū seu fm roma. ppate. Sed qz bellū sū
ne discretōe nō bene gerit: ideo sequenti tēpo
re subiungunt libri Salo. Itē qz insurgunt vi
cia contra que necessaria est patientia. iō sub
sequenter subiungit hīstoria de Job. Recte er
go inuitamur ad pugna: qz postq^u digni sum^o
in numero iustoz bñ. p libzū numeri iā plectū
et in statu pfectōis p nouā legē. s. deuto. ī quo
habet Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo
et ex tota aīa tua: et sumus sub Ihesu p libzū Jo
sue. et sub iudicibus. i. sub pñtis p libzū iudicū:
et sumus sine acceptatōe psonaz p libzū Ruth.
q^u fuit moabitis: restat tñ pugnare: qz tunc ma
gis tentat dyabolus. et sic ordinant libri regū.
in quib^o tractat de bellis ipoz ad alios libros.
Adaptant etiā et aliter: pñme qñtuor dñice qñtu
or libris regū. pur dices sub. iiii. et sub. vii. et sub
xv. dñicis. Legunt autē in tali tpe et p^o missio
nē sps sci. et p^o festū trinitatis: qz qñ accepim^o
gratiā sps sci ex tunc sumus siles deo. et p hoc
filij sumus summi regis. et p cōsequens sumus
reges. Unī in apoc. Fecit nos reges et sacerdo
tes deo et patri suo et. De. in canonica. Vos
estis genus electū regale sacerdotiū et. et s. sa
cra vñc. ergo cū sumus reges et habeamus ad
uersarios. qz ex hoc nobis inuidet dyabolus: qā
ad illud regnū sumus assumpti. vnde fuit ipse
deiectus: et ideo nobis gratis iminet pñna.
Nempe ostendit nobis Dauid in exemplū
q^u vicit p humilitatē. et p iocunditatē mentis et
victus fuit ter. Pñio a Samuele in bertheleem
in signū regni. fo sup domū Iuda in reges tria
bus iuda. a viris iuda in ebron. tertio itē in e
bron et in cōfirmatōe regni sup totū israel. Si
militer nos si bene pugnabim^o ter iungemur.
Pñmo in baptismo in signū regni. fo in cōfir
matōe. tertio in pado qñ regnū nostrū confir
mabitur. Saul etiā nobis pponit in exēplū q^u
p inobedientiā amisit regnū. Unde nō sumus
inobedientes sicut ipse fuit: ne pdamus regnū
eternū. Dauid autē fuit humilis in oib^o opi

bus suis. qd pz: qz cū luderet corā archa dñi. in
dutus ephor lineo. depositis regalibus vesti
bus desperit eum nichol filia Saul: dicens
ei q^u nudatus fuerat sicut vnus d scurris: et ille
respondit. Ludā et vilior sū ante dñm q^u elegit
me et. Itē qñ venit ad eū Nathan. ppheta et
redarguit eū de peccato suo. publice penituit.
Itē iocunditatē mentis habuit: et oīa bona se
facta ad deū rettulit. Unde de eo cantat eccle
sia. pualuit dauid in philistei in funda et lapis
in noīe dñi: ecce exultatio in deo. Non enī cō
fidebat in se. funda dauid est pñcatio. p quaz
fundā pñcationis elicitur dyabolus de cordi
bus hominū: cū p durā repñsionē incutitur
timor et concipitur penitentiā. lapis vero dura
repñsio est. Qz ergo huiusmōi victoriā ha
betur p humilitatē: ideo ad missam incipit in
troitus. Dñe in tua misericordia spāui. ecce hu
milis dauid: exultant cor meū. ecce mētis ioc
unditas: p hec duo vincitur pugna. Et qz ille
solus vicit q^u nihil sibi. sed oīa bona sua deo at
tribuit. et sperat in eo: ideo bene sequit^o ofo. De
us in te sperantiū fortitudo et. Postea sequit^o
epla de caritate. Deus caritas est et. i. Jo. iiii. c
qz p caritatē reges sumus: et p eā facimus bōa
opa meritoria regni: p q^u regnū nostrū defendi
mus et conseruamus. Unde sequit^o: in hoc ap
paruit caritas dei et. Post deus caritas ē et.
ibi etiā ostenditur q^u diligere debemus deū et
primū. In euangelio autē. Bō qdā erat dñ
ues Lu. xvi. c. ostendit q^u nō debemus diliger
diuicias. p diuitē q^u induebatur purpura et bis
so. et p penā eius. Ut enī d^o eccl. v. c. Qui amat
diuicias fructū nō capiet ex eis. q^u amat. s. amo
re libidinoso: naturali vero vel caritativo pōt:
qz diuites cum iusticia et bonis operibus non
abiciuntur. rrr. di. hoc scripsimus. Habet enim
in euangelio de mendico lazaro. in cuius pso
na incipit graduale Ego dixi domine miserere
mei. et sequitur versus de operibus misericor
dię. Beatus qui intelligit sup egenū et paupere
i. intelligit et pñcogitat illud qd est in egeno et
paupere. s. egestas et paupertas vt ei subueniat.
Dicit enim Hie. q^u debemus eos vocare patro
nos et amicos nostros. quia etiam fratres nos
stri sunt: et sic facere nobis amicos de māmōa
iniquitatis et de male acquisitis. vt euz de fece
rimus per mortem. recipient nos in eterna ta
bernacula: hoc nō fecit diues ille epulo. et qui
a in aliquo noluit pauperi subuenire: ideo euz
eo districtissime fecit dominus. vt non posset
habere guttam aque ad refrigerium lingue: Et
ideo sequitur alleluia Deus iustus index for. et
pa. et. Postea sequitur offertorium in per
sona mendici. s. Intende voci orationis mee.
Et quia non obliuiscitur deus orationes pau

per. Sequitur postcoio. Narrabo oia mirabilia tua. psal. di. 22. In quibusda tñ ecclesijs legif hodie euangelii. Estote misericordes. qd e lu. vi. c. Et est sciendū q Urbanus papa qrtus statuit fieri festū d corpore xpi qnta feria post hanc diuicā: concedens magnā indulgentiam tā clericis officiantibus q ppls venientibus ad diuina. put in officio sup hoc ordinato.

De secunda dominica post penthe.

Ictum est q prima cā q defendim? re gnū nřz est caritas: q dilatat per cōsiderationē eternay nuptiarū. de quibus in apoc. Beatus q vocatus est ad cenā nuptiarū agni. Unde in hac fa diuicā habet de huiusmōi cena in euāgelio. Luc. xix. c. Dō quidā fecit cenā magnā et vocauit multos. et misit seruos suos hora cene dice re inuitat et veniret et. Hora cene est ex quo porta paradisi apra est p ipz. Sequit. et ceperūt oēs se simul excusare. Nā primus dixit vllam emi et neceffe habeo videre illā. Scōs dixit iu ga boum emi. v. et eo pbare illā. Tertius vō dixit vxorē dñi et ideo nō possum venire. Domi nus vero dixit ad finē. Uade et cōpelle intrare ut domus mea impleat. Multos enī cōpellit intrare p tribulatiōes. Illi ergo q vocati fuerāt nō venerunt: qz auari q primū se excusant supple. vel gulosi q p fm et luxuriosi q p tertiu itelligit tur: hac cena se reddunt indignos. vñ v. Uilla boues vxor cenā claufere vocatis. Mūdus cu ra caro celū claufere renatis. Et qz i hoc isti se reddunt indignos. iō dñs alios vocat. Quia vero p cōsiderationē hō cene dilatat caritas. et qz dñs ptegit habentes caritatē: iō incipit introitus. Factus est dñs ptecor meus. et eduxit me in latitudinē caritatis. Sequit versus d caritate. Diligā te dñe fortitudo mea et. In oratione vero petit caritatē sci nois tui et. In epla. Nolite mirari. i. Jo. iij. c. habet de vita et na. per cuius intuitū amor concipitur. et sequitur in fine de caritate: filioli. nō diligamus v bo neqz lingua. sed opere et veritate. Dec ē lingua dolosa q dicunt amatores mūdi. rogo te habe me excusati: et aut etiā bonis et sanctis viris. rogare pro nō is. et tñ venire nō curant. Et attende q dñs. primi excusant se: p pmi enī supbi intelligunt p fm oēs q delectāt i. v. sensibus corporis. p tertiu vero luxuriosi q se nō excusant qz nō habent cor sicut habet in osee iiii. Fornicatio. vinū et etietas auferunt cor. Magis enī absorbet hominē fornicatio. q supbia vel auaricia: qz ergo ut dictū est lingua talū excusantiū se dē lingua dolosa: ideo ecclesia

a lingua dolosa petit se liberari in responso. Ad oīm cū tribularet clamauit. In. x. Dñe libera me et. Et qz pfectus est q non peccat in lingua. ideo scōo tono cantat. Postmōz sequitur alla filr de caritate. Diligā te dñe fortitudo meo et. Quia vero cōsideratione vite eter ne concipitur caritas: vīsa cena petit conuerti in offertorio. conuertere dñe. Et qz ibi cantabimus vocaliter ut ait Lassiordorus sup psalmū oīs sps laudet dñm: non erit ibi tñ cena s; maxima solennitas. Unde in trenis primo ca. vīsyon lūgent. eo q non sunt qui veniant ad solennitatē. Ideo in postcoione promittit se cātaturū ibi dñs dicens. Cantabo dñō qz bona tribuit mihi et psallam et.

De dominica tertia.

Tertia causa quare inflam mamur ad defendē dñi regnū nostrū. est cōsideratio beniuolentie dei: qua nos custodit et diligenter qrit. ideo in euāgelio huius tertie diuice. Erant appropinquantētes Lu. xv. c. habetur. Quis ex vobis homo habens centiū oues. i. angelos et homines. et si perdidit vnā. i. hominē. nōne relinquit nonagintanoue in deserto. i. in celo. et vadit q̄rere p̄ditā et. aut q̄ mulier hñs dragmas. x. i. angelos et hoies. et p̄dit vnā. i. hoier. i. quo imaginē suā d̄ pinxerat: nōne accendit lucernā. i. naturā hūā nā in q̄ lumen deitatis posuit emiendo se et. et q̄rit diligenter donec inueniat: et cū inuenerit conuocat amicos et vicinas dicens eis. Lōgra tulamini mihi qz inueni dragmā quā p̄diderā Ita dico vobis gaudiū est in celis an. dei su. v. pec. peni. agen. Ecce q̄sta est beniuolētia dei ergo nos. Ista enī beniuolētia accendit in nobis caritatē. Quia vero ad nuptias eternas nō intrant supbi neqz luxuriosi neqz auari: ut pmissum est. ideo introitus huius diuice est. Respice in me et. et dicit. vidi humilitatē meā cōtra supbiā: et laborē meū. contra luxuriā: qz in ops et paup sum ego contra auariciā. Et ppter p̄dicta monet nos. De. ad humilitatē di cens in epla. i. pe. vlti. c. Humiliamini sub potēti manu dei ut vos exaltet et. Et post sequitur ibi Sobrii estote et vigilate in oratiōib. qm ad v. di. tā. le. ru. cir. q. quē de. Et qz tantā curāz habet dñs de nobis. Ideo in graduali inuitat nos ecclesia dicens. Facta cogitatū tuū in domino et ipse te enutrit. versus est. Dñi clamare ad dñm ex. vocē meā et. Alia est. Dñe tefugiu. Offer. est. Sperem in te oēs q nouē et. quia de sperantibus in se habet curam. Quia vero dominus non inuenit nisi qs peniteat.

Lū vero quis pēitet ad dñm clamat. ideo seq̃
tur postcōio Clamabo. Rursus hoc officiū
est de penitēte. sicut appet ex ipsa cōione ⁊ ex
euangelio. vbi p̃ dauid intelligitur q̃libet peni/
tens: ibi dñs gaudiū est in celo sup̃ vno pec. pēi.
agen. ⁊c. ⁊ ex introitu ⁊ alijs. ⁊ ideo cantat̃ cir/
ca festū bñ Jo. bap. qui legiū populū ad penitē/
tiā puocasse.

De dominica quarta.

Quarta cā q̃ descendim⁹
regnū nostrū. sūt
opa misericordie. Uñ in euange/
lio. Lu. vi. c. qd̃ legi i hac q̃rta do/
minica in q̃busdā ecclesijs dñs.

Et forte misericordes sicut p̃f vester misericors
est. Et post sequit̃. Mensurā bonaz ⁊ cōfertaz
⁊ coagitatā ⁊ sup̃fluentē dabunt in sinū ṽr̃.

Quā vero nō pōt hō opa misericordie facere
nisi prius illuminet̃ a deo. ideo incipit introit⁹
Dñs illuatio mea: ⁊ qz p̃ opa misericordie est
ecclesia terribilis vt castrorū acies ordinata sūt
dñs in canticis can. sequitur versū Si exurgāt
aduersum me castra nō timebit cor me. ⁊ si ex/
urgat in me plūs ⁊c. Postea petit i collecta mi/
sericordiā ⁊ gratiā dandi elemosinas: cū dicat
p̃rector in te sperantiū deus ⁊c. In eplā ṽo
eristino. q̃ est ad Ro. viij. c. ostendit̃ p̃miū. vbi
dicit apls: nō sunt condigne passiōes h⁹ tēpor/
ris ad futurā gloriā q̃ reuelabitur in nobis. Et
post sequit̃: ⁊ ois creatura ingemiscit expectā/
reuelationē filiorū dei. Et vt hanc gloriā ecclesi/
a possit adipisci. petit in r̃sorio veniā de pec/
catīs. ppicius esto peccatis ñris dñe ⁊c. Se/
quit̃ allā. In te dñe speraui: qz in te sperantib⁹
ppicius est. Uñ ps. Quā in me speraui libera/
bo eū. Adaptant̃ etiā iste q̃tuor p̃cedentes do/
minice. q̃tuor libris regū sic. In primo eiz libro
habet̃ quō Dauid inunctus fuit. Uñ in prima
dñica incipit introitus Dñe i misericordia tua
speraui. Et in r̃sorio habet̃. Et vnxit me vncti/
one misericordie sue ⁊ oleo exultatiōis. Uñ seq̃/
tur in introitu. Exultauit cor meum in saluari
tuo: ⁊ ita ostendit̃ se vnctū oleo letitie p̃ miseri/
cordiā dei. In s̃o libro habet̃. quō liberat⁹ fuit
ab inimicis. ⁊ vnctus bis vt haberet latitudinē
regni. Uñ in s̃a dñica incipit introitus. Fact⁹
est dñs p̃rector meus ⁊ eduxit me i latitudinē
vt late regnarē. In tertio libro habet̃ quō mor/
tuus fuit. Uñ in tertia dñica ṽtis ecclesia voce
decedentiū dicens. Respice in me ⁊ miserere
mei: ⁊ i versu In te dñe speraui. In q̃rto libro
habet̃ de. p̃phetis q̃ illuati sunt a deo vt vide/
rent ventura. ⁊ ideo in q̃rta dñica dicit̃ i intro/
it⁹. Dñs illuatio mea.

De. v. dñica p⁹ p̃eth. R.

Quinta cā q̃ descendim⁹
⁊ obtem⁹ r̃gnū
ñrm. est pax cū inimicis ecclesie.
⁊ patientia in aduersis: ad quā i/
uitat nos beatus Pe. in eplā hu/
ius q̃nte dñice Dñs vnanimis. i. pe. iij. c. dicit̃:

⁊ nō reddentes malū p̃ malo ⁊c. Uñ in euang/
elio habet̃ de rebe petri. Sed multi sunt qui
rūpunt rebe beati pe. i. cōcordiā ⁊ vnitatē fra/
ternā: ⁊ ideo in p̃sona tollerantiū incipit intro/
itus Exaudi dñe vocē meā q̃ clamaui ad te ⁊c
versus est. Dñs illuatio mea ⁊c. Illuatus enī
a deo saluat̃ ab hostibus qz sperat in eo. Pro/
p̃dicta autē pace cū inimicis ecclesie ipetrāda
orat ecclesia in collecta dicens. Da nobis q̃s/
mus dñe vt ⁊ mundi cursus ⁊c. In aliq̃bus ñ
ecclesijs dñs Deus q̃ diligentibus te ⁊c. Seq̃/
tur euangelii Lu. v. c. Lū plurime turbe irruer/
unt in Ihesum ⁊c. vbi sequit̃. P̃ceptor p̃ to/
tā noctē laborantes nihil cepimus. Tales q̃ la/
borant in nocte ⁊ nihil capiunt: sunt q̃ p̃ terre/
nis p̃dicant. Sequit̃ in verbo tuo autē laxabo
rebe. hoc facit q̃ h̃z scias ⁊ vitā: talis enī cōdu/
dit multitudinē pisciū copiosā. Uñ in p̃ncipio
tot capti sunt boni ⁊ mali qz rebe rūp̃it: p̃ qd̃
significatur. qz ecclesie vnitas in hac vita rum/
pitur a quibuscūq̃. sed post resurrectionē capti
sunt multi ⁊ tñ nō est scissum rebe: p̃ qd̃ signi/
ficant̃ boni qui nō scindunt vnitatē ecclesie.
Et iō in offer. dicit ecclesia se landare deū. q̃ q̃
tū ad bonos filios dedit eis intellectū. vt nō rū/
pant rebe. i. vnitatē ecclesie. Benedicā domi/
nū q̃ mihi tribuit intellectū. In postcōione
vero dicit ecclesia se optare vnitatē ⁊ hanc pe/
tere a dño. Unā in q̃t petij a dño. Licet enī plu/
ra petat: quotidie ñ dñs vnū petere: qz ad vnū
finē. i. ad habendū deo oīa petēda petit. ⁊ B ē
q̃ ibi sequit̃. Hanc req̃rā vt inhabitē in domo
dñi oīb⁹ dieb⁹ vite mee: hoc iō dicit qz tunc le/
git palipomenō. i. ṽba diez. q̃ h̃z eandē materi/
ā cū libro regū. ⁊ significat. qz q̃ in diebus suis
bene rexit se habebit dies eternitatis. Et
attende qz hoc officiū cantat̃ circa festū beati
Ja. q̃ sicut dñs in euangelio. Relictis retibus se/
cutus est dñm: ⁊ factus est piscator hominū. i.
supplantator re ⁊ nomine vicioz.

De sexta dominica post penthe. Beica.

Quinta ṽo nō valēt oīa p̃dcā:
nisi fiat et̃ plena iustit/
cia fidei. ⁊ i nouitate vite: iō i hac
vi. dñica legi s̃o liber palipo. vbi
hēt qz cōfortauit dñs Salo. p̃ qd̃

significat. qz dñs spualt̃ suos cōfortat dādo es/
is fortitudinē. Jō dñs i offō h⁹ dñice. Domin⁹
fortitudo plebis sue ⁊ p̃rector ⁊c. verius est.
Ad te dñe leuauī animam meam. quia ab ipso

est ois fortitudo. et tunc bene regimus regnum
nrm. qd maxie fit. si tendat ho ad pmissiones
dei. Un of in orone. Deus q diligentib? te bo
na inuifibilia ppafti zc. In epla autē. Quicūq;
baptizati sum? zc. Ad ro. vi. c. hortat nos pau.
vt in nouitate vite ambulemus: alii ei nihil va/
lent alia. et vt hoc possimus orat ecclesia in rñ/
forio. Querere oñe aliqñrulu zc. Ille vo q am/
bulat in nouitate vite. ppat se ad laudandū de/
um in pñti et in futuro. Un sequit allā. Te de/
cet hymnus de? in syon. Ad hanc oronē vel p/
fectionē hortamur in euāgelio Math. v. c. nisi
habundauerit iusticia vñ zc. Et sequit ibi. Si
offers munus tuū an altare zc. Et qz n pōt hō
hoc facere sine auxilio dei. iō orat in offer. pñ/
ce gressus meos in semitis tuis zc. Et qz talis
pōt offerre. iō seqt i p? cōione. Tollite hostias
zc.

De septima dñica post penthe. B.

Equitur

septima dñi/
ca in q legut

libri Salo. vt pabole eccl. cātica. li
bri sapie. quē philo composuit et
ecclesiasticus quā Ihesus filius
Sirach edidit. et tñ Salomoni attribuit. Hi li/
bri q sunt de opib? sapie Salomonis legunt a
kalendas Augusti vsq; ad kalēdas septēbris:
qz mēsis iste calidus est. et estū significat vicio/
rū: in quo nos o? sapienter regere: sicut i medi/
o natōis prauē et pñse. Vel qz mēsis iste scz
augustus sextus est. Un fertilis añ augustū ce/
sarē vocabat: et verus nñ Salomon in. vi. etate
venit. q fecit vtraq; vñ: q fuit dei virtus et dei
sapia. q docuit nos sapienter viuere et docere.
Hic est tps rex regū. q. vii. par ib? et piscibus vt
legit in euāgelio hodierno. satiauit eos q de lō
ge venerāt et eū triduo sustinuerāt. Rursus in
hac dñica incipit ecclesia pabulas Salo. Post
festū enī trinitatis legit liber regū. qñ hō quā
do tritatis similitudinē hz fit rex et sacerdos. Un
pponunt ei exēpla de regib? et sacerdotib?. sic
sub pñia dñica dictū est. Postea vo sequit li/
bri doctrinales. pponūt enī exēpla doctrinis.
qz plus mouent scā qz deā: act. i. Lepit Ihesus
facere et docere. et sic ordinant libri ad se inui/
cē. vt pcedant libri exēplares regū et palipōme/
nō. et sequunt libri doctrinales Salomonis: q
doctrina est reffectio spūalis de q habet i euā/
gelio h? vii. dñice. De hoc dicet sub dñica. xi. et
xii. Et qz huic doctrine bonis opib? rñdere
debem? incipit introitus. Dēs gētes plaudite
manib?. Et beat? pau. inuitat nos in episto/
la ad ro. vi. c. vt rñdeam? illi doctrine fūiendo
deo dicēs. Humanū dico pp infirmitatē car/
nis nre. Un in qñdā ecclesijs sequit rñf. De

ata gens c? est dñs de? eoz. i. q deū hz p doni/
no. ei soli fūiendo: et sequit verius. Verbo dñi
i. doctrina dñi celi firmati sñ. i. maiores sicut a/
postoli et alij sci. Sequit in qñdā ecclesijs
allā. Attēdite pplē me? legē meā. lex est illa re/
fectio: illa autē reffectio oñdē in euāgelio mar.
viii. Lū turba plima zc. Et est notandū qd ibi
of qd dā de lōge venerūt. silli q de peccatis e/
nozmib? redierit et penituerit: q enī in pñ mo/
rali est. nō hz q manducer. Erāt autē qtuor mi/
lia. s. habentes qtuor cardinales virtutes. et co/
mederunt et saturati sunt: qz lex dñi satiat. et i/
manserunt septē spore. s. pñcatores. habētes
septē dona sps sancti et reficientes alios. In a/
lijs vero ecclesijs legitur euāgelii. Attēdite
a falsis pphetis. Quia vero habens doctrī/
nā vidit in quanto piculo sit constitutus. vidz
enī se esse in fornace babilonis ideo in offer. Sicut
holocaustū zc. Daniel. iij. c. petit se libe/
rari: et vñtū voce trūi pueror. In postcōione
vero inclina aurē tuā zc. petit liberationē acce/
lerari.

De octaua dñica post penth. Bica.

Equitur

Octaua dñi/
ca in q docz

nos ecclesia vitare omnē vānta/
tē. Hic enim debet esse effectus
doctrine in nobis: quia i doctrī/
na docet nos fieri spirituales. et i moueri a cor/
poralibus desiderijs. ad similitudinē beatē vñ/
ginis cuius festū instat. Unde introitus inci/
pit. Suscepimus deus misericordiā tuā. i. filiū
tuū Ihesum xpm. nobis ex misericordia datū:
in medio templi tui. i. in cōi ecclesia tua. secū/
dū nomen tuū deus. deus enim vbiq; nomia/
tur. sic et laus tua i fines terre. i. vbiq;. Templū
etiā est beata virgo. in qua vere suscepim? dei
misericordiā. Unde circa eius festū rationabi/
ter pñs cantamus officii: cū sit tēplū dñi et sa/
crariū sps sancti Sequit epistola ad ro. vii.
c. Debitores nī sum? carni. vt scdm carnē viua/
mus zc. in qua docemur consculcare omnem
carnalitatē. et ad ostendendū q hoc possum?.
sequitur non enim accepistis spiritum seruitu/
tis iterum in timore: sed accepistis spiritum ad/
optionis filiorum: quo gustato desipit omnis
caro. Sed quia nō possunt hec fieri nisi do/
minus protegat: ideo orat in graduāli Esto mi/
hi in deus pñtectoorem. Rursus quia non po/
test habere hec omnia: nisi qui gaudet in do/
mino. iō sequit allā. Exultate deo adiutori no/
stro: gaudiū ei spūale excludit oēs carnalitatē.
Q: vo qdā sunt vita casti et humiles s; fictē
ab his docet cauē in euāgelio math. vii. c.
Attēdite a falsis pphetis. q pñdunt castita

tē et sunt luxuriosi. Vel pp humanā laudē sunt
casti sicut farne virgines: q̄b⁹ dñ amē dico vos
bis nescio vos. Sed dñs vere humiles saluat.
Un sequit offer. Populū humilē saluū facies
dñe. et oculos supbor humiliabis. Qz vō per
delicias spuales oīa cōcūcam⁹: iō dñ i postcōi
ōne. gustare et videre qm̄ suauis est dominus.

De nona dominica post penthe. Rica.

Modū seq̄. no
na dñica
i q̄ legi⁹ liber sapie. Sapia autē
est cogitare de celestib⁹ et leuare
cor ad illa. Un monet nos ad b

maxie pp festū assumptōis bte virginis qd in
stat: qm̄. i. assumpta est in celū. Et qz hō se super
se leuare nō pōt. nisi cū dñs trahat: iō dñ in in
troitu. Ecce deus adiuvat me. et dñs suscep̄tor
est aie mee. i. sursum captoz. sicut enī itur ad ce
lestia nō passib⁹ corpore sed assimilatiōe men
tis ad deū. i. quo vitan⁹ oīa mala: de q̄b⁹ sequi
tur in eplā. i. ad corinth. x. c. Nō sum⁹ concupi
scentes maloz. Postea sequit ibi. Fidel⁹ de
us q̄ nō patiet⁹ vos tentari sup id qd potestis.
faciet cū tentatiōe. puentū. vt possitis instiner.
p̄us tñ timorē incurrit dicendo: q̄ stare se putat
videat ne cadat. In graduāli vero. q̄ sursum
rapit⁹ reddat gr̄as deo dicēs. Dñe dñs noster.
q̄ admirabile est nomē tuū in vniuersa terra.
Qm̄ eleuata est magnificētia tua sup celos: nō
tñ in xpo et beata virgine. i. sup celos materia
les et spuales. vey etiā in scis sup celos materia
les. In euangelio Lu. xvi. monet vt si nō pos
sumus p nos volare ad celū. faciamus nobis a
micos de māmona iniquitatis. i. de diuicijs ieq̄
liter possēssis dicens. Dō qdā habebat villicus
et. Dō iste sciuit sic p prudentiā carnis dispos
nere. qz amoris a villicatiōe fuit receptus i do
mib⁹ dñi: et hoc p iniquitatē fraudis. Si ergo ille
laudat⁹ q̄ p iniquitatē fraudis sciuit sibi in futurū
puidere. multo magis laudabit dñs eos q̄ dāt
elemosinas. qd est prudētia sps: de quo dicit a
postolus. Est vita et pax: qz hō sibi puidet i fu
turo. Postea sequit: qz filij h⁹ seculi prudētiō
res sunt filijs lucis i generatiōe sua. i. i his que
pertinent ad generationem suam. i. circa tem
poralia. Et ego dico vobis facite vobis amicos
de māmona iniquitatis vt cū defeceritis. i. mori
endo: recipiant vos in eterna tabernacula q̄ sē
sua. Un beati paupes spū qm̄ ipsoz est regnū
celoz. Et qz nō tñ p elemosinas. sed etiā p ora
tōes volamus ad celestia. iō est allā Dñe deus
salutis mee in die clamaui et nocte corā te. Qz
vō hec tabernacula p opa iusticie habent. seq̄
tur offertoriū. Iusticie dñi recte letificātes cor

da et. Quo autē ordine hec fiant. ostenditur i
postcōione. Primū q̄rite regnū dei math. vi. c.

De decima dominica post penthe. Rica

dominica deci
ma
legi⁹ ecclesiasticus q̄ incipit Dis
sapia a dño deo est: vbi ostendi
tur qz nō solū sapia. sed etiā omnia

bona sunt a deo: et ideo ab eo solūmō sunt pe
tenda. et ad cū debemus clamar. et ideo incipit
introitus: dñ clamarē ad dñm exaudiuit vocē
meā. Et qz debemus ipsum solū orare. sequi
tur versus. Exaudi deus orationē meā. Et oīo
in q̄busdā ecclesijs. Pateant aures misericor
die tue dñe p̄cibus supplicantiū. In q̄ collecta
p̄ qz rogans dignus sit exaudiri. Un sequit⁹ et
vt petentibus desiderata cōcedas. fac eos q̄ tñ
bi sunt placita postulare. Et ostendit in eplā.
Scitis qm̄ et. i. ad corinth. xij. c. qz oīa bona sūt
a deo: et ideo ei sunt exhibende gr̄as actiones.
Un enumeratis omnibus donis dicit: hec au
tē oīa opaf vnus atqz idē sps. diuidens singul⁹
put vult. Sed qz bonū cito amittit⁹ qd non a
largiente custodi⁹: sicut dicit Bre. ideo sequit⁹
responsoriū. Custodi me dñe vt pupillā oculi.

Itē qz ad illū confugere debem⁹ a quo oīa
bona habemus. sequit⁹ allā. Dñe refugij fact⁹
es nobis. In alijs ecclesijs dñ allā. Te decet.
Euāgelij vō qd ē i q̄busdā ecclesijs. Lū appo
pinq̄ret. Lu. xix. c. est de symoniacis q̄ iniuriā
spui scō: i. b qz vedit ea q̄ ipse dat gratis: vñ ad
voluntatē suā tribuit. ac si ab illis eēnt illa bo
na. et nō a spui scō. Et nota qz b euāgelij i quo
hierusalē destructio p̄dicat⁹. i. angusto legi⁹: qd
pus a Nabuchodonosoz. postmōza romanis i
b mēse destructa fuisse inuenit⁹. In alijs eccle
sijs legi⁹ Dixit Ihesus ad quosdā. Seq̄ et of
fer. Ad te dñe leuauī aīaz meā. q. d. nō ad simōi
acos. nō ad pharos prauos. nō ad quosdā faru
os et simulatos religiosos. q̄ faciūt se a simplici
b⁹ adorari: s; a te a quo oīa bona sūt. Et qz tūc
acceptat de⁹ oīa opa nra qm̄ speram⁹ i ipso deo
ideo sequit⁹ postcōio. Acceptabis et.

De vndecima dominica post penthe.

vndecima dñica incipit ec
clesia legere Job. q̄ sūt ē
liber exēplaris: s; ē exēplū pfectō
nis. i. pfecte sapie. q̄ n habet nisi p
pdictā refectōz doctrine spualis.

Nā refectō facit spualit⁹ fortes. et iō post libros
Salomonis legi⁹ liber Job. In ordie at biblie
omnes exēplares. scilicet. Rubt. Job. Thobias

Judith et Hester, precedunt libros doctrinales Salo. ppi. p dicitur rōne: de quo etiam dicitur sub dñica. xv. Et qz vnanimitas facit fortes et pacientes. sicut fuit Job. et cōcordes sicut fuerit filij Job. q faciebāt cōiunia p domos vnusqzqz in dei suo. iō incipit introitus. Deus in loco scō suo. i. i. humilibus. Jfayas Sup. quē req̄secer ips meus. nisi sup humilē et qetū et tremētē fmoynes. meos: et si deus est cū eis nullus pōt eis pualere. Deus eiz habitare facit vni⁹ moris i domo. i. cōcordes et vnanimis. qles fuerit filij iob q dabant sibi inuicē comedere. Un⁹ versus est. Exurget deus et dissipent inimici ei⁹: qz fortitudo nostra nihil valet nisi dñs nobiscū coopeatur: imo pncipali⁹ opes. In epla. Notū vobis facio euangeliū. q est. i. corinth. xv. oñdit beatus pau. humilitatē. Un⁹ sequit ibi. Qui nō sū dign⁹ vocari apls: et ppter hanc humilitatē rapus fuit vsqz ad tertiu celū. In rñsozio quo qz sequit vor humilū. In deo sperauit cor meum et adiutus sum. et in versu. Ad te dñe leuaui aīas meā. Et qz ex tali spe sequit exultatio: iō in qbusdā ecclesijs est allā. Venite exultemus dño. Euangeliū vero est de humilitate et ei⁹ affectu. Duo hoīes ascendebant et. Luc. xxiij. c. Un⁹ sequit. Phariseus dicebat. Dñe nō sum sicut ceteri hominū et. ecce supbia. Sed ppublicanus dicebat. Deus ppius esto mihi peccatori: ecce humilitas: et iō abiit iustificatus in domū suā ab illo. N⁹ vero humilitatē sequitur exaltatio: q enī se humiliat exaltabit. iō sequitur offer. Exaltabo te dñe qm suscepisti me. id est sursum cepisti. q. d. exaltabo te qm exaltasti me. P⁹ cōio est. Honora dñm de tua substatia et. puer. iij. c. B ad litterā facit humilis: dat enī libenter paupibus. et hoc est honorare domini: qz ipse pcepit vt datur paupib⁹. Vel honora dñm et. i. oīa bona tua deo attribue: et B est. ppiū humilū. Nec postcōio cōgrue B tpe canit. qn frugib⁹ bozea. et vino cellaria plene redundāt: quibus deuote dominus honorat.

De. xij. dominica post penthe. Rica

Undecima

domi / nica ē
de orōne et q̄i expmīe Job orās
et sedens in sterq̄linio cōgrendo
de falsis amicis: legi⁹ enī Job in
duabus dñicis. Job qdē in sterq̄linio moralit
est aīa in mortali peccato et ferido: in quo dñs
residet nō restat nisi orare deū. vt ipas ab eo e
ripiat. Un⁹ incipit introitus. Deus in adiu. meū
intem. do. ad adiu. me festi. cō. et re. q. q. aīas me
am. In offertorio autē oñdit efficacia orō
nis: et totū offertoriū est orō moysi sumpta de

exo. qm rogauit p filiis israel q fecerunt sibi vitulū cōstatilē: et incipit pcatū est Moys. in cōspectu dñi dei sui et. q. Moyses seipsum expo
suit p salute ppli dices domio: aut dimute eis hanc norā. aut dele me et. xlv. vi. disciplina. et reducit ad memoriā merita patrū. Memento inqz Abrahā Jsaac et Jacob et. et placatus factus est dñs de malignitate. quam dixit facerē pplō suo. et ex hoc pbat q scōz merita nobis psumt. Et nota q in hoc offertorio fit vboz geminatio: de quo dictū ē sub fa dñica p⁹ epiphāi am. In epla. Fiduciā talē habem⁹ p xpx ad deū. ij. ad corinth. iij. c. ostendit apls. q oīo sua et alioz bonoz platoz noui testa. maiore bz efficacit. quā habuit in veteri testa. q etiā Moyses orauit cū fiducia cōfessus de meritis prius. Sed ne videat hoc ex arrogātia facere subdit. Nō q sufficientes simus cogitā aliquid a nobis q̄i ex nobis. sed sufficientia nostra ex deo ē c⁹ ministri sumus. In euangelio vero ostenditur q multū valet orō platoz. qd legi⁹ i quibusdā ecclesijs. Dñs transiret Jhesus p medios fines decapoleos. et adducunt ei surdū et mutū. et sanauit eū dñs. Multi sunt surdi q nolūt audire verbū dei. et multi muti q nolunt loqui et possunt: silt hos dicunt plati p pdicationem adducere ad oīm in confessione. et oīo salua bit eos. Unde in psona surdi et muti. cantatur in graduali. Benedicā oīm in oī tpe. Uerius est. In oīo laudabitur aīa mea. In allā vero monet ad hanc laudē. Venite exultemus dño et. De offer. supra dictū est. Postcōio vero est. De fructu opm tuoz satiabitur terra. i. pdicatores quos dñs replet prius bonis: et ipsi repleti. alios replent. In alijs vero ecclesijs dicit euangeliū. Exiens Jhesus de finibus tyri: qd ē marci. xij. c. Potest autem dici secundum Scardum ep̄m cremoneū. in mitrali. q Salomone mortuo regnum diuiditur. et ideo mensis septembris historia bipartitur. Prima pars in vna historia consolidatur: alia variatur. quia regnum iuda in Dauid familia stabilitur. sed regnum israel a pluribus occupatur. Unde et historia de his iustis qui gentibus intermixti fuerant compilatur: vt de Job: Thobia: Judith: et Hester. cum in prima septembris ebdomada legatur Job. quem ipse scripsit cum responso. Si bona in secunda liber Thobie. que ipse cōposuit: in tertia Judith. quem Alchior edidit: in q̄rta Hester. quē mardoche⁹ vel potius. Esdra composuit. Sed et liber Esdre post hec opa recitatur et cum his cantantur respon. Peto et a donay domine et. His temporibus prophetizauit Iherias qui gessit typus xpi. Sic mortuo Costantino ecclā sepa. vna ps ē catholica. alia p multa scismata sepa: a qbus ecclesia catho

lica multa aduersa pro dño tollerant. sicut illi quorū opa hoc tpe legunt. Inter catholicos. qdā sunt pfecti qdā ipfecti: pfecti sunt pdicatores. ministri. et coopatores dei. qdō in epistola Fiducia. Di adducunt impfectos et alienos surdos et mutos ad gloriā Ihesu xpi. sicut legitur in euangelio. Vox itaq; pfectorū est in introitu. Deus in adiutoriu meū intende: qd adiutoriu dei implorat. ut hereticis valeant resistere. et eos ad dei grātiā adducere. Aut est vox ipfectorū. pfectiū: qd ut pfecti dei implorāt auxilium. In graduāli Benedicā. Et in allā. dñe refugiu. vox siqdē ē pfectorū grās agētū: dñs illis se a psecutorē aliquoties tpatib⁹ et inf. pfectiū. Et qd moyses fuit vn⁹ eorū qd se obtulerūt p peccatis subditorū: id in offer. cantat. Precatus ē moyses. Di pfecti sunt illa terra qd satiata fructu opm dñi: donis v3 sps sci pducit semē iumētis. i. doctrinā hoībus. Un cōso est. de fructu rē. Et attende qd recte de Job et moyse nī cāta tur: qm cōtempāci repiunt: p quorū exemplū ad paciētiā et mansuetudinē inuitamur.

De. xliij. dñica post penthe. Rica.

Tertiadecia dñica legitur liber Thobie. p quē figuratur genus humanū cecum factum per peccatum pmi pentis: qd nō potuit sanari. nisi amaritudine passiōis. qd p se significata est. xps vero p pscē qz pscis assus est xps passus. Cecū qdem erat genus humanū: qz habitantibus in regione vmbre mortis lux orta est eis. Perit g et veniat dñs sicut pmissit. Dñica enī ista est de promissionib⁹. Un dicit in introitu. respice dñe in testamentū tuū. et in pmissiōe tua. ut sicut promissit vēiat filius tuus: et h est qd seq̃. et aīas paupū tuorū ne obliuiscar i finē. et h ē qd dīz Thobias filio suo. Meūto fili qm paupē vitā gerimus. habebis multa bona si timueris deū. Un sequit oīo. Omnipotens sempiternus deus de c⁹ munere venit rē. et rogat ut possit currere ecclesia ad veras pmissiones. Epistola Albrahe facte sunt pmissiones et semini eius rē. ad gala. iij. c. vbi agit de promissionibus: et sequit ibi. Quid igitur lex dicit apls. si nō pōt sanare genus humanū cecū sicut Thobias: et sequit responsio. Lex qdēz ppter transgressores posita est supple. sicut pedagogus. Sequit nūciorū. Respice dñe in testamentū tuū: vbi ostenditur rebeniens effectus ofonis. In allā. Qm deus magnus rē. ostenditur qd est qd pōt illuminare. In euangelio ostenditur qd lex nō potest sanare et incipit in qbusdā ecclesijs. Beati oculi qui vident que vos videtis. multi pphete et

multi reges rē. Lu. x. c. vbi habetur qd sacerdos et leuita pertransierunt hominē qui incidit in latrones. sacerdos inq; et leuita veteris testamti: sed solus samaritanus. i. xps qd est custos non ster: ipsum sanauit. Et quia lex non sanat quoniam nēminem ad perfectionem ducit. sed solus deus in quo sperādū est: ideo sequit offer. In te dñe speraui. Quō autē sanauit illū cecū patet. quia p panē angelorū qui fact⁹ est lac hominū. i. per filiū dei incarnatū: et ideo sequit in post cōsione. panem angelorū mādurauit hō Alie ecclesie dicunt. panē de celo rē. sapi. xvi. c.

De. xliij. dominica post penthe. Rica.

In dominica. xliij. legitur liber iudith. et cantat quomodo victoria data est in manu samine: et monet nos ecclesia ad sanctimoniam sine ad continentiam exemplo Iudith. Sicut ei Iudith interfecit olofernē. qui interpretatur eneruans virulū sanguinātū: sic monet ecclesia ut interficiam⁹ olofernē. i. dyabolū qd eneruat et interficit lasciuos mundi: qd fit p sanctimoniam. abscondēdo ei caput. Nā caput dyaboli est luxuria. qz qd primo de ea incipit homines tentare: et ideo dñs dīz Lu. Sine lumbi vestri pēcīati: hoc est pēcīatis vos contra primū vicium. Exo. xij. In cōmestione agni. renes vestros accingetis. Alio tū mō supbia est initū omnis peccati. Quia vero fragiles sumus et effeminati. Unde iter facere non possumus olofernem nisi adiutorio dei ideo dicit in introitu. protector noster aspice deus et respice in faciem christi tui. Sequitur in quibusdā ecclesijs epistola ad galat. v. c. Spiritu ambulate et desideria carnis non perficietis: caro enim concupiscit aduersus spiritum. et spiritus aduersus carnem. Et sequitur manifestata sunt opera carnis. et nominat ea. Item alibi dicit. Si contenditis nonne carnales estis: hoc dicit quia contendimus de carnalibus: et post. fructus autem spiritus sunt lōganimitas. pax. paciētia rē. demerere igitur olofernem in nobis est facere ista duo. Per h quocq; vicia interficimus in nobis qd gustam⁹ spiritum sanctum: quo gustato desipit omnis caro. Sed quia non potest sanari in nobis carnalitas nisi a domino: quia est sicut lepra: id in quibusdā ecclesijs sequitur euangelium. Dñi iret Ihesus. Lu. xvi. c. de leprosis. qui venerunt ad dominū et dixit eis: ire et ostēdite vos sacerdotibus. ipsis tamen prius sanatis: per quod significatur qd prius peccator a domo sanatur. et postea iniungitur ei penitentia a sacerdote. et absoluitur: qd significatū est p hoc qd discipuli

omni insula lazari soluerunt. et tunc prius ipse erat resuscitatus a domino. Rediit autem unus ad eum fle-
xis genibus gratias agens: pro quo significat quod v-
nitas ecclesie reddit gratias deo. Unde unus
sanabitur in piscina. Jo. iii. et ideo in nris gra-
tiarum actio dicit ecclesia. Bonum est confiteri do-
mino. Et etiam in alia: quod est in quibusdam ec-
clesiis. Confitemini domino et inuocate nomen
eius. Et quia hoc non sufficit nisi et omnes nos cu-
stodiat: ideo sequitur in offer. Immittit angelus
omni in circuitu timentium eum: quia custodit nos
omnes per angelos. Sequitur. Sustate et vide-
te. quod autem gustare debemus ostendit in post-
edione. scilicet panem qui saginat animam non corpus.
Unde est offer. in quibusdam ecclesiis. Panis quem
ego dederam caro mea est. pro seculi vita.

De. xv. omnia post penthe. Rica.

Dominica quintadecima habet eam-
dem intentionem cum precedenti. et ideo in
quibusdam ecclesiis in his duabus do-
minicis legitur liber Judith. et in-
troitus est Inclina aurem tuam domine. versus est Le-
tifica animam suam tuum: quoniam ad te domine leuauit animam
meam: quod d. n. ad carnalia desideria. In epistola que
ad gala. vi. c. monet nos ut non sumus vitulus
saginat: sed sumus spirituales. Unde dicit ibi
paulus. si spiritu viuimus spiritu et ambulemus:
quod quod seminat in spiritu de spiritu metet vitam eter-
nam. quod vero in carne de carne metet corruptio-
nem. Sequitur nris. Bonum est confidere in domino quod eo
fidere in homine: quod dat victoriam in manu femine.
quoniam facit hominem vincere in carne. Et quod hoc fa-
cit quod propter cor suum ad seruandum deo: sequitur Al-
leluia. paratum cor meum deus tuus. In euange-
lio Nemo potest duobus dominis seruire. quod est
math. vi. c. docemur ne seruamus ventri: et pro
Nolite solliciti esse dicentes: quod manducabimus
aut quod bibemus etc. sed primum querite regnum dei
etc. Nolite solliciti esse. scilicet sollicitudine suffocati
omnis sollicitudine autem. prudentie solliciti esse
debemus. In offer. vero monemur ut seruamus
amamus domino non ventri: expectamus expectamus do-
minum ut reficeret me. Quis autem sit iste cibus
quo anima debet refici: ostenditur in postcoi-
one. quod est in quibusdam ecclesiis. Qui manducat
meam carnem. scilicet per fidem. Nam ut dicit Aug. Lede
et manducaui etc. Querit autem quoniam ecclesia
post libros Salo. legat librum Job. et postea librum
Thobie. et Judith. cum alio modo ordinentur in bi-
bliis: sicut enim dictum est sub septima omnia prece-
dunt libri exemplares. et postea doctrinales: quod
magis mouent facta quam dicta: et ad ultimum po-
nunt libri machabeorum. quod sunt libri exemplares.

Ad quod dicitur quod doctrina preuenit ad perfectionem
patientie. quod magis fuit in Job. Unde postea sequitur
Thobias: quod magnus etiam patientie signus fuit in
Thobia: quod amisit multa et filium et tempus et oculum.
quod maxime ab homine diliguntur. ex eo quod oculi
sunt principium cognitionis ad quam natus est ho-
mo. et quod etiam plus valet exemplum femine et ma-
gis erubescencia incutit: ideo liber Judith in quo
habetur de victoria in manu seie post predictos ab
ecclesia ordinatur. Ultimo vero liber machabeo-
rum legitur: quod ibi habetur exemplum de confirma-
tione iusticie. Machabei enim passi sunt marty-
rium pro lege defendenda et custodienda ab anthio-
cho fidei inimico.

De omnia. xvi. post penthe. Rica.

Decimasexta

dominica legitur et cantatur ecclesia de
machabeis. ut dicitur in seq. ti. quod
multa passi sunt ab anthiocho et

septem prophetis: et ibi habetur quod templum quod pollutus
fuerat ab illis prophetis. ab istis machabeis purifi-
catum fuit: et pro hoc significat quod anima quod templum dei
est polluta a septem capitalibus vitiis. non potest
mundari nisi purificetur a peccato: quod est casus
refuscatari de morte peccati. unde habetur in ena-
gelio de resurrectione filii vidue. et ideo incipit in-
troitus Miserere mei domine. scilicet ut resuscites me. v-
sus est. Inclina domine aurem tuam etc. In epistola vero
apostolus inuitat nos ad patientiam dicens. Obsecro vos
ne deficiatis in tribulationibus etc. quod est ad ephe. iij. c.
sic ei vicissim inimici machabeis. i. a scis. Seq-
uitur gradualis. Timebunt gentes: quod sic postquam illi vi-
cesit inimicos suos et mudauerit templum et redifica-
uerit. timebunt gentes in circuitu: sic et postquam homo vi-
cesit dyabolum. et mudauerit se per confessionem: et rec-
tificauerit templum dei in se. timebit demones. Unde se-
quitur versus Qui edificauit domus syon. Sed quod non potest
fieri nisi a domino quod homo liberetur a vitiis: ideo sequitur alia
Redemptores misit dominus prophetis suis etc. Euangelium
est in quibusdam ecclesiis. Ibat ihesus in ciuitatem quod voca-
tur nazareth. Lu. xij. c. Et postquam. Accessit ihesus et
tetigit lectulum. et dixit Adolescens tibi dico surge.
et surrexit et dedit illum matri sue. Nepe tangit
dominus lectulum ubi erat mortuus. quoniam infirmitate vel a
liquo flagello tangit corpus hominis: in quo iacet mortuus
spiritus hominis. i. anima et sic excitat a sono mortis. Unde
ecc. xxi. c. Infirmitas gressus. sobria reddit animam.
Sequitur offer. qui in voce machabeorum. Domine in auxilium
meum respice. Sequitur pro confesso. Domine memorabor ius-
ticie tue soli: iusticie iustis. quod omnis qui venit ad te non
eiectus foras. Potest et aliter dici quod iustitia defuncto
hierlm destruit. prophetas captiuat et premit: ideo in 13
mense octobris machabeorum historia legitur et cantatur

Adaperiat et. quia a suis aduersarijs ad modū premebantur. quorū primā partē Symon pontifer edidit. aliam filius eius Jo. posteriorē q̄ / dam iudens agrestis. sed eruditus. Hi captiui militante designant ecclesiam: in qua sunt duces et satellites. doctores et discipuli. perfecti et imperfecti. Doctores. uidua significat euangelica que uidua est: quia militans cū sponso triumphanti non est: cuius filius moritur. cū discipuli pro quouis crimine ab ecclesie corpore sepant: resuscitantur cū illis grā infunditur. Nec igitur orat in euangelio pro filij resurrectione. i. gratie infusione: et hortatur in epistola ne deficiant in tribulationib⁹. et huius rei gratia fleat genū sua: hic eadē orat in introitu. Miserere. Et in offer. Dñe. Graduale. Respice id qđ dicitur i euāgelio. Accepit autē omnes timorē.

Postcōio. Dñe memorabor. gratia est actio. Vel hic mensis octobris. ut quidā aiunt dñ signat octauā: sicut ergo iudei finitis prelijs et templo restaurato. in hymnis et confessionib⁹ domino benedicebant: sic in octaua magne se stinitatis. sci festiuius exultabunt.

De dominica. xviij. post penthe. Rica.

In dominica de / cia

septima agitur de nuptijs eternis quia consideratione nuptiarū illarū libenter patimur tribulationes: sicut et machabei fecerūt. Sunt autē quatuor dominice in quibus agit ecclesia de machabeis. consideratio enim illa tribulationes leues facit: et propter illas nuptias: pena qualibz leuiter sustinetur. De his nuptijs dicitur i euāgelio qđ hac die in quibusdam ecclesijs legif: cum inuitatus fueris ad nuptias recūbe in nouissimo loco et. Omnes inuitati sumus ad nuptias eternas: et si in nouissimo loco nos ponimus. hic ut simus humiles: exaltabimur in paradiso. et econtra. Unde statim subiungit Ego autē dico uobis. quia omnis qui se exaltat humiliabitur et. Unde incipit introitus Iustus domine. i. in hoc iudicio. et rectus iudiciū tuū. Hinc enī iudicio concordat ecclesia seu cōsentit. quo deus exaltat humiles et supbos depri / mit dicens Iustus es domine et. In epistola Obsecro uos. que est ad ephef. iij. c. inuitat nos ad humilitatē. ut dicat nobis amice ascende superius. ubi dicitur. et digne. i. in humilitate ambuletis. uocatione qua uocati estis. i. ad nuptias: hoc enim est nouissimū locum tenei.

Ad hoc idem monet in graduāli. beata gēs cuius est dominus de⁹ eorū et. superbi faciunt se dominos: humilium uero deus est domin⁹.

unde uersus est Verbo domini celi. i. humiles firmati. i. sanctificati sunt. Debem⁹ ergo eē humiles. quia nihil habemus nisi et deo: et iō sequitur in quibusdam ecclesijs alia. Qui timēt deum sperant in eum. q. d. non in se. Postea sequitur euangelium de nuptijs. sicut dictū ē. In alijs uero ecclesijs legitur Lū intraret Ihesus in domū Lu. xiiij. c. Notandū autem qđ anteq̄ in ipso euangelio dicatur dñ nuptijs: habetur quō sanauit ydropicū per quē intelligif omnis amator mundi: pri⁹ enim oꝝ qđ sitis mūdi facietur. quia qui biberit ex aqua satiet itez Jo. iij. qđm enim hō erit ydropicus: in ill nuptijs nō poterit satiari. In offer. sllr inuita mur ad humilitatē. Unde ibi habetur ofo Danielis. Oraui ad deū meū et. Daniel. ix. c. Et ppter hanc humilitatē meruit audire archangelum. qui certificauit eū de incarnatione xpi: satis autē congrue fit ibi mentio de angelo: quoniam hoc officiū circa dedicationē beati michaelis cantatur. In postcōione habetur de humilibus et superbis: uenete et reddite domino deo uestro: omnes qui in circuitu eius offeritis munera. i. humiles qui attribuitis oia bona deo: terribili et ei qui aufert spiritum principū. i. supbiā eorum. ecce quia superbus humiliat.

De q̄rta seria q̄tuor: tēpōz septembris.

In quarta feria legi

geliū Respondens unus de turba mathei. ix. c. de surdo et muto quē apostoli curare non poterāt eo qđ illud genus demonij non eiicif nisi i oratione et ieiunio. qđ bene huic diei conuenit: hodie namq̄ ieiunium est q̄tuor tēpōz. Ideo namq̄ due lectiones legunt: ut ordinandi in duobus preceptis caritatis. uel duab⁹ legibus instruatur. Prima de calcatore uic. i. Ecce dies. amos ultio: xpi cōuenit. Scda vꝫ cōgregatus neemie viij. c. cōgruit ordinādis. qđ dñ in introitu Exultate deo: qđ meditari. pmittunt in offer. meditabor. Lōio est comedite pinguiā. et sumif de lōe. ij.

De. vi. feria. iij. tēpōz septembris.

Erie sc̄te officiū: peniten

tia exprimit ordinandum. Unde in euangelio. Factū est. peccata paralytico dimittuntur: et in lectione Conuerteret Ihesus ad conuersionem instruuntur: et i introitu. Letetur: ad querendum dominū inuitat. Graduale et postcōio. sunt orōnes eorū Offerenda consolatio eorū. In alijs tamen

ecclesijs dñ euangelii. rogabat ihesū. Lu. vii. c.

De sabbato quorū temporū septembris.

Abbat quorū officii ad doctrinam ipsorū ordinandorū fit: ne sint steriles. vt fici arbor instructuosa: de q̄ loquit̄ euāgelii Arborē fici rē. Lu. xiii. c. ne vita illorū sit terrenis implicita. sic mulier incuruata. In eplā vero. Tabernaculū factū est rē. q̄ est ad hebreos. ix. c. vbi de primo r̄ fo agitur tabernaculo: monent̄ vt sic fici uiuant in tabernaculis ecclesie militantis. vt domino p̄sentent̄ in tabernaculo triumphantis. In lectionibus vero q̄ hoc septēbris ieiuniorū indicit̄: cā institutōis. r̄ eius utilitas intimat̄: q̄z prima est. x. die Luitici. xxiij. c. Scda ē. xv. die. q̄ est ibidē. Tertia ē. oñe oñis n̄r. miche. xl. c. Quarta est. factū est verbū Sacha. vii. Quita est. angelus dñi Daniel. iij. c. Letera sē ordinādoz exhortatōes orōnes r̄ cōsolatōes. L. dñi. f. mēse. vii. de leuitici lectōe sumit̄. Merito autē in hoc mense fit clericorū ordinatio: qm̄ r̄ in hoc mense fiebat tabernaculorū celebratio. Ordinati vero sunt ecclesie ministri i dei tabernaculo. p̄ septiformā gratiā in septē gradibus cōstituti. Unde r̄ beatū Petrū legitur ordinatio nē fecisse in septēbris: sex ep̄oz. decē p̄sbyterorū. r̄ septē dyaconorū. Et celebratur ordinatio i tertia ebdomada: qz in tpe tertio. s. gr̄e. fuit ab apl̄s instituta. Olim tñ alia rō fuit a sapiētib⁹ assignata: nā olim instituta fuere ieiunia i prima ebdomada marci. in fa iunij. In tertia septēbris. In q̄rta decēbris. vt comitarē initia thesseredecadis ihesu xpi. Lū ei⁹ q̄s ordinatur quodāmo vt xpo attineat generat̄. Prima ergo p̄sona p̄me thesseredecadis. est Abraham: a quo sumitur ordinatio prime ebdomade marci: prima p̄sona secunde thesseredecadis. ē dauid: a quo sumitur ordinatio secunde septimane iunij: initium tertie est ieconia. a quo sumitur ordinatio tertie septimane septēbris: demū est xps in q̄rto loco. a quo sumit̄ ordinatio q̄rte septimane decēbris. Sumunt̄ autē poti⁹ ab his p̄sonis q̄s ab alijs ordinatōes: vel qz fuerunt in genealogia maiores. vel ppter nominū interpretatōes. Dñ enī Abrahā pater multarū gentiū. Dauid fortis. Ieconia p̄patio dñi: sic r̄ illi q̄ ordinant̄ debent esse fortes. p̄pati ad euāgelii xpi. vel sicut a p̄sona in p̄sonā sunt. xxiij. generatōes. sic ab ordinatōe in ordinatōe septimane xxiij. inueniunt̄: vt ordinandi p̄ti sint in decalogi r̄ in euāgelii disciplina. Nunc autē ieiunia ex cāis p̄missis alr ordinat̄: vt dictū ē sub q̄rta feria tertie ebdomade aduentus. Et me

mento qz apl̄i vsqz ad simpliciū papā. in decē b̄z semp ordines celebrabant: vt ordinandos coaptarent generationi Ihesu xpi. Simplicio vō addidit ordines i februario tribuēdos vt ordinādos vicin⁹ icorporaret corpi Ihesu xpi. vide de hoc in p̄hemio fe partis. Sed si vt p̄mis sum est ieiunia constituta sunt in predictis septimanis. p̄ his q̄ ad ordinatōe accedūt: nū qd comutari possunt. qm̄ nullus tūc ordinat̄: certe nō. nisi necessitate urgente: de q̄ in p̄hemio fe pris dictū est. Lū enī fit vna ecclesia. oī no oī in actionibus eius esse concordia: q̄ nō esset si in tā generali ieiunio alij p̄zanderent alij ieiunarent. P̄. licet alicubi nō fiat ordinatō. fit tñ alibi. p̄ q̄bus ieiunare r̄ orare debemus. vt digni ad ordinatōe pueniant: oēs enī fratres sumus r̄ vnitates in domo dñi sumus.

De. xxiij. dominica post penthe.

Ictum est in p̄cedenti dñica qz oī b̄z se ponere i nouissimo loco. vt p̄natur i primo sicut sunt plati: vñ in hac. xxiij. dñica agitur de platis q̄ sunt in primo loco. Un euāgelii est in q̄ busdā ecclesijs. Sup cathedrā moysi rē. In troitus vero q̄ sumit̄ eccl. xxiij. c. incipit. Da pacē oñe sustinentibus te. vt p̄phere tui. i. plati. si deles inueniant̄: supplendū est nō infideles. sicut scribe r̄ pharisei. versus est. Letatus sum i his q̄ dicta sunt mihi in domū dñi ibim⁹. i. ibi mus ad nuptias: r̄ de hoc letatus sum: qz inuitati sumus ad nuptias in q̄bus erit eterna par. In alijs vero ecclesijs versus est. Bonū est. P̄ scripserunt qdā qz ideo dñ introitus ipse qd tali die Zacharias papa fecit pacē cū lōgobaradis. In eplā apl̄s agit gratias d̄ ephesijs. qz habent fidē verā de istis nuptijs. dicens: gr̄as ago semp deo meo p̄ vobis rē. i. ad corinth. c. i. In responsorio vero. Letatus sum rē. oñi dñt gaudiū de p̄dictis nuptijs: r̄ ideo ppter p̄dictas nuptias in alla. Laudate dñm oēs gentes. hortatur ad laudē. Euāgelii in q̄busdā ecclesijs. Accesserunt ad Ihesu. qd est math. xxiij. c. de scribis r̄ phariseis q̄ infideles fuerūt. Unde tentauerunt dñm dicentes. qd est mā datū magnū rē. Dixit dñs diliges dñm deum tuū rē. r̄ postea rephendit eos de infidelitate: qz nō credebant ip̄s esse deū dicens. Quid vobis v̄ de xpo: c? filius est. Dicunt ei Dauid. Et dixit eis. Quō ergo dauid in spiritu vocat eum dominum dicens. Dix. do. do. me. se. a. dex. me. rē. P̄lati non dicunt esse tales. i. infideles: sed sicut moyses. de quo habetur in offer. Sā. etificauit moyses altare dñi rē. dicunt p̄lati

De. xix. diſica poſt penthe. Rubrica.

Dominica. xx. post penthe. Rica.

left: in quo est confirmatio ⁊ finis omnium. Duo
deci vō pphetas legit ppter fundamētū fidei
qđ ſemp neceſſariū eſt qđcuq; hō ſit pfectus
⁊ vide qđ dictū eſt ſub oñica. xv. Incipit autē
eccleſia legere ezechielē in principio nouēbris.
In marituali b^o oñice officio. primū rñſonū
eſt in qbusdā eccleſiis de pſa. ſ. Uidi dñm ſedē
tē ſup ſolii excelſum. Uidit ei pſa. quō thron
dei angeli ſunt ⁊ ſancti in eccleſia triūphante
⁊ militante: in quibus p gratiā ſedit ille qđ tē
mūs ⁊ nouiſſimus. Qu ergo ezechiel vidit tem
plū celeſte in quo ſunt nuptie eterne. iō i euā
gelio miſſe qđ in qbusdā eccleſiis in hac domi
nica dñ. ⁊ eſt math. xxij. c. habetur de illis nup
tijs: ſiſte eſt regnū celoz hōi regi qđ fecit nuptias
⁊ miſit ſuos ſuos. ſ. hōra cene dicere inuitatis
oīa pata ſunt venite ad nuptias. Illi vero con
tempſerunt venire ad nuptias. Tū ſunt iudei qđ
contempſerunt venire. Et miſit tūc ſuos ſu
os. Ite ad citius viaz ⁊ conuocare oēs: ⁊ ipte
tē ſunt nuptie diſcibentū. Et vidit rex quēdā
nō habentē veſtē nuptialem ⁊ dixit ei. Amice
quō huc intraſti nō habens veſtē nuptiales: ⁊
tradidit ei miniſtris ſuas. vt. picerent eū in te
nebras exteriores. Tūc autē iudicio quo do
minus eos qđ contempſerunt venire ad nupti
as amouit a nuptijs. ⁊ oēs alios vocauit. con
gauter eccleſia in introitu dicēs. Nūc qđ feciſti
nobis in vō iudicio feciſti. In ep̄la vero mo
net ap̄s vt ante ambulemus ad has nuptias:
qđ ſine veſte nuptiali. p̄iurſurū in tenebas etc
riozes dicēs. Videte autē quō caute ambule
mus ⁊ c. qđ eſt ep̄be. v. c. ⁊ diſſuadet a contrario
dicēs: nolite inebriari vino i quo eſt luxuria.
ne ſitis in nuptijs dyaboli: ſed implemini ſpū
ſcō. Sed qđ cibū illaz nuptiaz nō pōt dare:
niſi ſolus deus: ideo ſequit in reſponſorio. Nū
cūl omnū i tē ſperant dñe. ⁊ tu das eſcā illoz
i. cibū nuptiaz eternaz: i tē oportuno. Et qđ
de nuptijs illis nō pōt comedere qđ eſt i peccat
to morali: ſequit in qbusdā eccleſiis alla. de p
fundis. i. de peccato. clamaui ad te dñe. vt me
eruas a peccato: ⁊ ita pōt nuptijs intereſſe.

In offer. vero ostenditur qđ sit interesse nup-
tjjs. f. habere memoriā de eternis dicens. Su-
per flumina babilonis. f. delicias seculi. illis se-
dimus et fluminis dñi recordamur tui syon. i.
tui o. ecclesia triumphans. In postcōdione ve-
ro petit. vt detur ei interesse nuptijs illis dicēs.
Memento verbi tui seruo tuo. i. quo mihi ipē
dedisti rē. q. d. memor esto qz pmisitisti. qñ p-
mittit r nō dat videť esse oblitus. Et nota q
tres nuptie legunt in euāgelio. De p̄mis dici-
tur. qđ sile est regnū celoz hoi regi. q fecit nup-
tias filio suo: hic intet xps. qđ sūmar nātū
rā sibi copulatur: vbi fuit thalamū virginis. vñ

tanq̃s sponsus procedens de thalamo suo. Ad
has nuptias boies sub lege p. pphetas iuitauit.
De his dñ. Vos filios hoibus expectantib⁹ dñi
sini qñ reuertat a nuptiis. Dic oñs xps est ver⁹
hō: q̃ ascendens angelicā naturā sibi copulā
uit: ad has nuptias gentes p ap̃los cōuocauit.
De tertijs vero dñ. Virgines q̃ p̃pate erant in
trauerunt cū eo ad nuptias: hic sponsus ē xps.
q̃ ecclesiā post iudiciū sibi copulabit: et in thala
mo gloriificabit. Ad has p̃ platos ecclesie quo
tidie inuitamur. De primis solemnizat ecclesia i
xpi natiuitate: de his in ascensioe. De tertijs in
resurrectōe: qñ in nostra resurrectōe xps sp̃s
sani assumet. et de babilonia mundi introduc
it in cellariū paradisi: de qbus nuptiis hic p̃t intel
ligi. cū enī intrasset hō nō habens vestē nupti
alē: eiectus est in tenebras exteriores. ceteri nu
ptialiter sunt induti cū dño epulati. Hi sunt la
pides viui. e. q̃bns edificantur muri hierusalē.

Dñs etiā aliter dicit. q̃ post reuerſionē a ca
ptiuitate: hierusalē reedificabitur et tēplum res
taurabitur p zachariā et aggei. esdras et mala
chiā. p quos aduentus dñi p̃nunciatur: ideoq̃
in hoc mense nouemb̃is vsq̃ ad aduentū dñi
cantat̃ historia de pphetis. vidi dñm: et legun
tur libri ezechielis. danielis et xii. pphetay. La
ptiuitas illa corporalis nostrā sp̃ualē significat
a captiuitate reuerſio est peccator: r̃missio. rer
itay. pphetay volens sup̃nā hierusale: restau
rare filio nuptias celebravit. et sicut legi i enā
gelio multos ad celeste p̃andū inuitauit: hi q̃
intrauerūt sūt lapides viui de q̃b⁹ p̃missum est.
Ne igit̃ ad captiuitatē similē reuertamur: et a
nuptiis excludamur monet nos Pau. in eplā
p̃cedenti. Videte quō caute ambuletis. nō q̃ i
cipientes sed vt sapientes. Introitus. Oīa q̃ fe
cisti. vox est danielis captiuitatē p̃teritā recolē
tis et eā suis meritis dei iudicio ascribētis. Si
militer in offer. Sup̃ flūia babilonis. captiuita
tē illā ploamus. sed in graduāli. Oculi omniū
gr̃as agimus. In post cōlōne. Memento ver
bi. postulamus vt nuptias. p̃missas in spe. p̃ci
piamus in rc.

De oñica. xxi. p⁹ penth. R.

In precedenti

oñica instructi sumus et āmoniz
ti vt caute eamus ad nuptias q̃ ce
lebrant̃ in templo: q̃ script̃ eze
chiel. Sed q̃ de his nuptiis maxie inuidet no
bis dyabolus. p eo q̃ de illis eiectus fuit. ideo
in hac. xxi. oñica agit ecclesia de bello cōtra dy
abolū. et de armatura n̄ra cōtra eū. si ei pugna
uerimus. intererimus eternis nuptiis. si tñ ha
buerimus vestē nuptialē. q̃ est caritas. aliter n̄.

Unde q̃ cinis et ciliciū sunt arma penitentie
in introitu vtr̃ ecclesia voce mardochei in cili
cio et cinere exitis dicens de eo. In voluntate
tua oñe vniuersa sunt posita. et nō est q̃ resistat
voluntati tue. hester. ii. c. Sequit̃ qñ dñs vni
uersor̃ tu es. et iō beati q̃ tibi funiunt. q̃ tu libe
ras eos d manu dyaboli et adiunas eos i bello
cōtra dyabolū. sicut i hac orōne liberaſti mar
docheus. de manu naaman. et suspensus est in
paribulo. q̃ pauerat mardocheo. In episto
la monet apl̃s armā cōtra dyabolū armatura
dei dicens. Confortamini in dño et in potētia
virtutis eius et c. q̃ est ad ephe. vi. c. et p⁹. Qñ n̄
est nobis colluctatio aduersus carnē et sangui
nē. sed aduersus spiritalia neq̃cie in celestibus
in omnib⁹ sementes scuti fidei et c. Sed q̃a
etiā bene armati nō possunt p se resistere. nisi
deus adiuet. Sequit̃ responsoriū. Dñe refu
giū factus es nobis et c. q̃ si lassamur vel iacti
amur i hoc bello nō est refugium nisi ad ip̃s. Ubi
sequit̃ i q̃busdā eccl̃ijs allā. Lauda aīa mea dō.
Quia vero sanctiati in hoc bello non sanantur
nisi a dñs et multi ab eo sanantur. Ideo in qui
busdā eccl̃ijs sequit̃ euangeliū de sanatione
filiū reguli. Erat quidā regulus cuius filius iſur
mabatur et c. quod est Jo. iiii. c. Per istū regu
lum intelliguntur reges. i. p̃lati qui reges sūt.
et debent esse humiles. et ita sunt reguli. vñ ex
audiuntur licet habeant parū fidē pro sanati
one filior̃. Credebat enim iste regulus q̃ dñs
poterat sanare filiū suū. sed nō credebat q̃ eēt
deus. quia credebat q̃ nō posset sanare nisi p
sens. Humilitas ergo valde necessaria est p̃la
tis. Quia vero per patientiā maxime vincit
dyabolus p̃ponitur in offer. Job i exempl̃.
Unde in sapientia. melior est patiens viro for
ti. et qui dominatur animo suo expugnatōe v
biū et incipit. Vir erat in terra his nomie Job
et c. In versibus autē huius offer. fit sepe repeti
tio. de quo dictū est sub dominica sa p⁹ octay
uā epiphanie. Sed quia nihil valet penitētia
nisi homo speret in domino. Sequitur p⁹ cōlō
In salutare tuum anima mea sperauit et c. quia
sp̃s patientiam operatur.

De dominica. xxij. post penthe. Rica.

Ictum est q̃ nullus po
test interesse cē
nis nuptiis nisi habeat vestē nu
ptialē que est caritas. et iō in hac
xxij. dominica monemur et inui

tamur ad habendam caritatem vt non tantū
beneficiamus pximo: sed vimitamur iūrias
nobis ab eo factas. Unde in quibusdā eccl̃e
sijs euangeliū est de seruo qui debebat decē
12

milia talenta. cū quo posuit dñs rationē ⁊ ille dixit. patientiā habe in me ⁊ oīa reddā tibi. et misertus dñs eius dimisit eū ⁊ debitū dimisit ei. ⁊ incipit. Sile est regnū celoz hōi regi. q̄ voluit rationē ponere cū suis suis. qđ est mathei xxiij. c. Siquē in die iudicii ponet dñs rationē nobiscū. ⁊ nullis poterit cōputare cū eo: qz de tpe qūo reddet hō rationē qđ tā bonū est q̄ i quolibet momento eius pōt hō fieri filius dei. ⁊ ideo incipit introitus. Si iniquitates obs. d. d. q. l. q̄i dicens nullus: ⁊ hoc est patientiā habe i me ⁊ ⁊ sequitur versus. Deprofundis clamaui ad dñe ⁊ ⁊. In epla. Confidim⁹ ⁊ ⁊. ad philippens. c. i. inuitat nos ap̄ls ad pfectā caritatē vt dimittamus fratri vt oēs dimittat nobis. qz sicut habetur in fine euangelij. sic ⁊ p̄ me⁹ celestis faciet vobis. si nō remiseritis vnusq̄sq̄ fratri suo de cordibus vestris. dicit igitur ap̄ls in epla. Fratres confidimus. i. confidentiā tālē habemus. ⁊ postea sequit⁹. Obsecro autē vos vt caritas vestra magis ac magis habundet. vt sitis sinceres ⁊ sitis sine offensa. ⁊ tunc est vnitās in ecclesia qñ non offendimus ppter iniurias. sed dimittimus. Unde sequit⁹ responsorium. Ecce qđ bonū ⁊ qđ iocundū habitare fres i vni. Sed qñ illos q̄ irascunt⁹ sanat dñs p caritatē oī penitent ideo sequit⁹ alia. Qui sanat cōtritos corde. ⁊ al. cō. eoz. In p̄misso vō enā euangelio mōsemur ad pfectā caritatē vt caute amblemus ad nuptias cū veste nuptiali. Et qz pfecta caritas nō tñ impedit beneficia ⁊ dimittit iniurias. sed etiā orat p inimicis deo. sequitur in offer. oratio hester. ad afflix regē qđ in terpratur beatitudo. i. ad xpm ⁊ incipit Recordare dñe ⁊ ⁊. hester. xliij. c. in quo offer. rogat p reconciliatione peccatoz. ⁊ qz de hac reconciliatione gaudent angeli. Sequit⁹ in q̄busdā ecclesijs postcōio. Dico vobis ⁊ ⁊. Lu. xv. c.

De. xxiij. dominica post penthe. Rica.

In tribus dñiciis vltimis sci-
licet. xxiij. xxiij. ⁊. xxi. est idē officiū. ⁊ in eis ostēdit ecclesia se habere vestē nuptiālē. i. caritatē q̄a

orat p iudeis vt conuertantur. qđ fiet in fine mandī qñ venient ad fidē nostrā. qđ figuratū est in Ioseph. q̄ voluit longo tpe se manifestare fratribus suis. postea vero ad vltimū se manifestauit eis. ⁊ petierunt veniā ab eo ⁊ dixit eis. Nolite timere ego pascā vos. ⁊ inebriatus est cū eis: que inebriatio significat letitiā oīum in illa conuersione iudeoz. hoc autē erit in fine peregrinationis nostre. ⁊ ideo de huiusmōi cōuersione agitur in fine t̄pis peregrinationis. In

q̄tuor enī partes diuisum est t̄ps anni. putatū est in p̄hemio h⁹ p̄tis. ⁊ p̄ has tres dñicas agit de hac cōuersione: qz ad fidē trinitatis cōuertentur. In hac ergo. xxiij. dñica. Introit⁹ est de conuersione iudeoz ⁊ p̄missiōe dñi. Ipse nanqz dicit p hieremiā. xxiij. c. ego cogito cōgitationes pacis ⁊ nō afflictionis qz ad hoc tēdunt mala q̄ vobis infero vt reconciliē vos mihi. Et nota qz tpe Henrici. iij. impatoris huius notulienf. ep̄s q̄ de multis sanctis cantus cōposuit. factus papa p Henricū. iij. impatoz ⁊ vocatus Leo. x. dū romā p papatu veniret. laudauit voces angeloz canentiu ⁊ dicentiu dicit dñs ego cogito cogitationes pacis ⁊ ⁊. Ipse vero cogitans qz nō haberet canonici ingressus renūciauit. ⁊ itez a romanis papa eligē ⁊ vitā cū multis miraculis finiuit. In graduali vō agit dñid gr̄as de sua liberatōe a captiuitate spiritali ⁊ corporali dicens. liberaſti nos ex affligentibus nos ⁊ ⁊. In versu vero promittit laudē bonoz op̄oz dicens. In deo laudabimur tota die ⁊ ⁊ qz solus dñs est q̄ sanat. ideo i q̄busdā ecclesijs sequit⁹ alia. Qui sanat cōtritos corde. In offer. vero petit veniā sicut fratres Ioseph dicens. De profundis clamaui ad te domine ⁊ ⁊. Et qz ioseph. i. xps respondit. nolite timere ego pascā vos. ideo qz ita liberalis est dominus. ⁊ ita cito dimittit. Sequit⁹ postcōio Amen dico vobis. q̄cqd orantes petitis. creditis te qz accipietis. ⁊ fiet vobis. math. xxiij. c. Quz vero nō intrabunt ad nuptias nisi q̄ habebunt similitudinē dei. ideo in euangelio. Abeuntēs ⁊ ⁊. math. xxiij. c. qđ legitur in quibusdā ecclesijs dicitur. Reddite ergo q̄ sunt cesaris cesari. ⁊ que dei deo. i. imaginē suā similitudine sua insignitaz quia oīa ad sibi filiā conuertuntur. In epla quoqz Fratres imitatores ⁊ ⁊. ad philippen. iij. c. monet nos apostolus vt reddamus deo imaginē suā. ⁊ post sequitur conuersatio nostra in celis est. q. d. in hoc debetis me imitari nō illos quoz venter deus est. qui sunt inimici crucis xpi. Inuitamur autē deū ⁊ apostolū in huius litate mansuetudine caritate ⁊ sanctimonia. ⁊ post saluatozē expectamus dñm Ihesum xpm qui reformabit corpus humilitatis nostre cōfiguratū corpori claritatis sue. si enim habuerimus similitudinē dei in animabus nostris in futuro non habebimus illaz similitudinē in animabus tñ sed etiam in corporibus: quia vt dicit apostolus. similes erimus christo.

De. xxiij. dominica post penthe. Rica.

In vicesima quarta dñi
ca s̄l̄r agit de vocatōe ⁊ cōuersione

one iudeorū. Unde incipit in quibusdā ecclesiis euangelium math. ix. c. Loquente Ihesu ad turbas. et princeps archimagogus venit ad eū et dixit ei filia mea defuncta est. sed veni et pone manū tuā sup eā et uiuet. Dñi autē iret p^o eū. ecce mulier emoriosa dicebat. Si tetigero fimbriā vestimenti eius salua ero. et sanata est a dño postea resuscitauit dñs filiā archimagogi. Allegorice archimagogus iste significat moysen vel aliquē de pphetis vel etiā aplis q rogauit dñm p sinagoga. et dñs vadit et sanat eā: qz non cessat corrigere. et fanet ipsos iudeos p varias tribulatiōes et seruitutes. sed eoz sanitas fiet in fine mundi. mulier vero patiens fluxum sanguinis est gentilitas q dicit. Si tetigero fimbriā vestimenti eius. i. si minima pcepta seruauero saluauero. Per fluxū sanguinis peccatū intelligitur. postea vero saluabitur sinagoga q significatur p filiā yairi postmodū suscitata. Itē p yairim q interpretatur illuminas siue illuminatus intelliguntur plati. prelatus enī illum inatus a dño alios illuminat. et talis dñs orat pro subditis suis sicut iste p filia sua. sicut etiā orat apls in eplā h^o dñice. q est ad colocen. i. c. Non cessamus inquit fratres orātes p uobis.

In quibusdā tñ ecclesiis dicitur hac die euangelii. Lū videritis abhominatiōē: math. xxiii. c. Et attende qz hec dñica ppiū cantuale non habet officiū. qz enī verabitur ecclesia psecutis omnibus antexpi. ideo sua continet organa. vel ideo quia precedens officiū huic euangelio rectissime coaptatur. vel qz hec dñica sepi^o super habundat. ideo ppiū vacat officio.

De. xxv. dominica post penthe. Rica.

Quicesima quita
ta do
minica agitur de illuminatiōe iudeorū. unde dicitur in quibusdā ecclesiis in eplā q est de hieremia

xxiii. c. Ecce dies veniunt dicit dñs et suscitabo dauid germen iustum et post sequit^r in diebus illis sanabitur iuda. et post nō dicem^r amplius uiuit dñs. q eduxit filios israel de terra aquilonis. et de cunctis terris in quib^{us} pueras eos in quib^{us} verbis pcedens cantuale officiū concordat. Nā in introitu dicit dñs. Ego cogito et reducā captiuitatē vestrā de cunctis locis. Soluti ergo illi que nunc tenent^r captiuitate in graduāli liberaſti nos. grāz referunt actionē. Offerenda. de profundis adhuc porrigunt oratiōē q sue peritiōis in postcōione. Amen dico recipiunt scificationē. Euangelium vero est de refectiōe quā fecit^r Ioseph fratris suis qñ recepit eos ad conuiuiū. Videns

Ihesus qz multitudo maxima venit ad eū et. qñqz panes sunt spiritualis intelligētia qñqz li broz moysi. quos mō habet nec eis possunt satari. qz eos frangendo p spirituale intelligentiam non manducant. sed tunc eos dñs saturabit. Duo vero pisces sunt psalmus et euangelium. Tunc enī reficiet eos dñs intelligentia legis et psalmorū et euangelij. In quibusdā tñ ecclesiis dicitur euangelium. Lū subleuasset Ihesus oculos. Jo. vi. c. Rursus in hac vltima dñica ceteras concludente recte ponitur officiū qd ad vtrūqz dñi pñere possit aduentū vt dictum hieremie pphetici Ecce dies veniunt et suscitabo et. Ecce primus aduentus. In diebus illis saluabitur iuda. ecce sus. Sed in euangelio recte legitur de. v. panibus. qz post. v. milia annorum datus est nobis. in primo aduentu panis angelorū. Ab hinc etiā qñqz dñice cōputant^r vsqz ad illū diē in quo panis ortus in presepio pñi cabitur. Quidā tñ hanc eplā et hoc euangelium ponunt cū officio trinitatis. Infra ebdomadā vero fit sicut in ceteris feriatis. et cōgrue circa festū beati andree hoc euangelium legitur: qñ in eo de ipso mentio continetur. Quedā ecclesie faciunt in hac dñica festū de trinitate. Alij vero in octaua penthe. vbi de hoc dictū est.

Illud postremo notandū

est qz nocturnaleslectiones a prima dñica post penthe. vsqz ad aduentū dñi qdā nō in subtiliter refert ad illā tñis seriē. qz fuit a dauid vsqz ad aduentū dñi. Sed et ad illaz congrue refert^r possunt qz a primitiua cepit ecclesia. sicut enī Sauli successit dauid. Unde pmo legitur de primis libris regū sic demonum cultui cultus vniuersus dei. et sicut regnū dauid p roboā et ieroboā in scissuras diuiditur. vt legitur in libris sequentibus sic ecclesia scindit^r hereticorū insania. deinde sequuntur libri Salomōis quia post pugnas hereticorū claruerunt in ecclesia scōp doctoz ingenia. Postmōz sequitur liber Job vbi agitur de psecutionibus et cōsolationibus eius: quia qñuis in pace floreat ecclesia: tentationes tñ non desunt spiritualium aduersariorum quozū quanto est occultior pugna tanto difficilior est sed glorioſior erit accipienda victoria. Rursus illud quoqz adiciendū est qz singulos menses preteritis possumus ad aptare temporibus. Nā per ianuārium i quo nouus annus inchoatur tempus a dilunio intelligitur. vbi mundus renouatur. Per februariū in quo alleluia deponitur. illud tēpus in nūitur in quo vniuersitas linguarum consumitur. Per martium in quo quadragesima sepius celebrat illud tempus accipitur i quo dei

pp̄s in egypto affligitur. Per aprilē ubi pasca celebratur vel obseruatur illud t̄ps ostendit in quo pp̄s a pharaone liberatur. Per maiū in quo de penthe. solemnizatur illud t̄ps recolitur in quo pp̄s in terra p̄missionis gratulabatur. Junius et Julius in quib⁹ historia regū legi regnū Saulis. et Dauid cōmemorant. Augustinus in quo liber sapientie recitatur regnū sapientis Salo. insinuat. Reliqui quatuor menses regna principalia notant babilonicū. qd̄ est i oriēte. p̄sax qd̄ est in meridie. Grecoz qd̄ est in aquilone. Romanoz qd̄ est in occidēte. Igitur historia Job q̄ legitur in septēbri p̄ duas ebdomas regnū exprimit orientis. Unde ibi dicitur erat vir ille magnus inter oēs orientales. et legitur p̄ duas ebdomas: qz regnū illud durauit p̄ duas annuales ebdomas. i. p̄ bis septingentos annos. Tot enī anni inueniunt a tēpore nini. a quo regnū babilonie incēpit vsq̄ ad Lxx regē p̄sax in quo defecit. In reliq̄ pte septēbris regnū p̄sax inuenit quo circa due historie leguntur. eo qd̄ nunc de p̄s nunc de medis reges assumebant. Historia machabeoz q̄ legitur in octobri grecoz significat regnū. sub qb⁹ machabei fuerunt afflicti. Per nouemb̄ et d̄ cemb̄. in quibus p̄phete leguntur regnū romanoz. in quo xp̄i religio viget accipitur. p̄phete marime de xp̄i loquuntur cuius natiuitas est i fine anni sic regnū romanoz i fine mūdi.

Explicit liber sextus. Incipit septimus d̄ s̄a^rctorum festiuitatibus. Rubrica.

Est q̄ de diuinis officiis in genere atq̄ officiis et de festiuitatib⁹ ad oīm p̄nētib⁹ in specie p̄missimus vtile est vt et d̄ officiis festiuitatū scōz aliq̄ i hac septima pte subiiciam⁹.

Sane ecclesia sanctorū festa multis de cāis celebrat. Primo vt eis vicez rependamus: qz ipsi iā celebrant festū de nobis: qm̄ gaudiū est i celo angelis dei et aiabus sc̄is sup̄ vno peccatore penitentiā agente. i. di. Quia tua. Scōdo qz eos honozando rē nostrā agimus. nā eozū festiuitas nostra est. Unde apls. Omnia nostra sunt nos autē xp̄i. caritas enī oīa cōia facit. Tertio vt habeamus eos intercessores p̄ nobis. Unde legitur in tertio regū. i. c. q. Berisabee. q̄ interpretatur puteus satietatis. i. ecclesia triūphās imitatur p̄ filio suo regnū. Quarto vt eos imitemur. p̄ eoz enī exempla ad eoz imitationē prouocamur. Quinto. p̄pter augmentū n̄re securitatis et ad sp̄i subleuationē. Si enī boies mortales nobis siles potuerūt. ita p̄ sua merita sub

limari et nos siles poterimus: qm̄ manus dñi nō est abreniata. Sexto. p̄pter honozē diuine maiestatis: qm̄ illos honozando in eis honozam⁹ et mirabilē p̄dicamus q̄ ipsos sanctificauit. Septimo vt v̄sa eoz pulchritudine et mūdicia cōfundatur hō de peccatis suis et terrena contēnat sicut et ipsi fecerunt. Octaua et principalis causa est qz sanctorū dies et anniuersaria in eozū honore nobis ad memoriā reduciunt. p̄pter nostrā vtilitatē: qm̄ in eis honozamus deū. Ip̄s namqz cū sint p̄fecte beati ofonibus n̄ris nō indigent: qz oīa eis ad votū succedunt. imo in iuriā facit martyri q̄ p̄ martire orat: extra d̄ cele. mis. cum marte. s. pen. Jo. et iaz sam. in li. iiii. c. vij. ponit alias rationes quare sancti et p̄riter eozū corpora sine reliquiis debeant honorari. q̄tum quedam sumuntur q̄tum ad eorum dignitatem. et quedam q̄tum ad corporū ipsorū preciositatem. dignitas q̄druplex est qm̄ sunt amici dei. filij dei. heredes dei. et duces nostri. De primo. Jo. xij. iam nō dico vos seruos et. De scōdo. Jo. i. dedit eis potestātē filios dei fieri. De tertio roma. viii. Si autē filij et beredes. De quarto ita dicit. si quis multuz laborat diuitem inuenire qui euz alicui regi mortali adducat et pro eo ad ipsum verbum faciat q̄to magis duces generis humani qui pro nobis ad d̄um interpellationes faciunt honozandi sunt. templa illis erigendo. et eozū memoriā venerando. Quantum vero ad corporū ipsorū preciositatem manifestandam ponit etiam idē q̄ tuorū rationes. Nam ipsa sanctorum corpora fuerunt promptuaria dei. templum xp̄i alabastrum spiritualis vnguenti. fontes diuini. et augu. addit quintum. s. organum spiritus sancti. Circa primū dicit. Di enim sunt promptuaria dei cenacula spiritus sancti. De scōdo dicit quoniam per intellectum in corporibus eorum habitauit deus. Unde apostolus. Nescitis quidā corpora vestra et. deus autem spiritus est. Honoranda ergo sunt animata dei templa. homo quidem delectatur in edificatione murozū. deus vero in conuersatione sanctorum. vnde ps. domine dilexi decorem domus tue. decorum. s. quem prestat diuersitas non marmozū sed gratiarum. Circa tertius dicit si enim ex rupe aqua manauit in heremo. et ex maxilla asini Sansoni sitienti. neq̄q̄ incredibile est ex martyrum reliquiis vnguentū bene olens emanare sitientibus dei et sanctorum virtutem. Circa quartum dicit isti enim viuētes in veritate cū libera presentia deo assistūt. et fontes nobis salutares dominator xp̄s sanctorum suozū p̄buit reliquias multiformia beneficia irrigātes. Circa quintum dicit Aug. in libro de ciuitate dei nō sunt cōtēpnēda sed plurimū reuerenda

sanctorum corpora. quibus dum adhuc viveret. spiritus sanctus quasi quibusdam organis ad omne bonum usus est. Unde apostolus. An experimetur queritis eius qui in me loquitur Christus. Item Ambrosius in exameron. hoc est preciosissimum quod homo divine vocis sit organum et corporalibus labijs celeste exprimit oraculum. Est autem quadruplex differentia sanctorum novi testamenti quos per anni circulum colimus. sunt enim apostoli. martires. confessores. et virgines. et hij sunt Rabani per quatuor mundi partes significant. per orientem apostoli. per meridiem martires. per aquilonem confessores. per occidentem virgines. Licet autem festivitates sanctorum celebrande sint et in eorum memoria altaria construenda nulli tamen eorum vel civi angelis. sed soli deo sacrificare debemus. Nemo enim antistitu in locis sanctorum corporum assuetus altari aliqui dicit. offerimus tibi per te et paula aut cipriane. sed quod offert deo qui sanctos cononavit. offert apud eorum memorias quos cononavit et exempli ipsorum locorum amore maior affectus assurgit ad augendam caritatem in illis quod imitari possumus. et in illis quoadiuvare possumus. Nec enim ipsi sancti vel angeli exhiberi sibi volunt quod uni deo per latram exhiberi noverunt. Unde paulus. Et barnabas cum quidam miraculis per eos factis commoti. ipsis tanquam diis imolare volebant. confiscent vestibus contentes se homines mortales et non deos esse hoc fieri vetuerunt. Et sicut in apostolo. legimus angelus iohannes ipsum in visione adorare volentem prohibuit dicens. Vide ne feceris. frater eius tuus et coterius fratrum tuorum suorum dei adora. Jam enim Christus erat super angelos exaltatus. Antea vero leguntur angeli adorati et dicuntur est in quarta parte sub quarta particula canonis super verbo servitutis. Et mardocheus voluit adorare quoniam ille divina sibi voluit adoratioem impedi. Honorandi sunt ergo sancti propter imitatioem. non adorandi propter religioem. honorandi sunt caritate. non servitute et dicuntur est sub dicto verbo servitutis. Tribus autem de causis sanctos rogamus. prout dictum est in precedenti parte sub titulo de rogationibus. Et nota quod stando sanctos rogare debemus et dictum est in phemio ante partem ubi de responsorio agitur.

Porro dicitur alij sunt. prefesti. alij festini sive solenes. prefesti sunt qui nulla speciali celebritate insigniti sunt. quasi peculiariter festo. Et nota quod hebrei aliter denotant dies septimane. et aliter gentiles et eorum presbiteri. et aliter christiani. hebrei denotant omnes alios dies a sabbato qui apud omnes precipuus habetur. unde diem sequentes post sabbatum vocant primam sabbati. aliam secundam sabbati. et sic de reliquis. septima vero die vocatur simpliciter sabbatum. et quicunque sabbatum sabbatorum. Sexta feria vocatur parasceve. a para quod est pre. et scilicet quod est structio quasi constructio seu preparatio quia tunc iudei preparant cibaria ad opus sabbati. iuxta quod eis

preceptum fuerat de manna. scilicet sexta die colligatis ex eo duplum quoniam in sabbato non licebat eos cibum preparare sicut nec manna colligere. Nos vero hoc nomen quod est commune cuilibet sexte ferie appropriamus illi sexte ferie que est prime ante pascha pro eo quod tunc preparatus est cibus sive manna. quo et militas ecclesia modo. et triumphas in futura requie profuerit. Et nota quod parasceve est nomen grecum. sed iudei propter varias captivitates inter grecos dispersi quedam vocabula a grecis sumpserunt. ut parasceve et synagoga et alia quedam. Gentiles autem tam vulgus quam philosophi denominant dies a planetis. Unde sunt eos prima dies dicitur dies solis. secunda dies lune et cetera. que nota sacra scriptura non recipit. licet hodie vulgari usu teneant. de hoc dicitur in parte octava ubi agitur de septimana. Nempe vulgus ideo sic eos denominabat quia solem lunam marthem et alios planetas a quibus dies denominabant deos esse credebant. Philosophi vero ideo quia hec sunt nomina planetarum ex quorum moribus et naturis omnia sui vegetationes sunt illos trahunt. Christiani vero omnes dies tanquam propriis designant nominibus. Nam sabbatum simpliciter sabbatum vocatur propter auctoritatem hebraici sermonis quod sequentem diem dominicam vocant. propter sui primatum de quo iam dicitur. vel quia sic in apostolo. vocatur. ubi dicitur Job. dominica die post missam solennia descendit in defossium sepulture sue locum. Posset etiam dies dominica prima feria appellari. diem vero post dominicam sequentem appellabant secundam feriam. aliam tertiam feriam. et sic de aliis diebus usque in sabbatum. Interpretatur enim feria quasi dies solennis a feriando dicta. unde prima dies septimane solennis est. Vocantur ergo ferie a feriando. quia toto tempore a vicibus feriare id est vacare debemus. non quod sit a necessariis vite operibus feriandum. vel dicuntur a fando id est loquendo. quoniam sicut legitur in genesi. Dominus dixit et facta sunt. Siqui deus beatus silvester volens imitari iudeos qui dicunt primam sabbati et cetera. Nec gentiles qui dicunt dies solis dies lune et cetera. adinvenit hoc nomen feria. In fine tamen septimane servavit sabbatum. propter primam rationem. vel propter figuram quia sabbatum interpretatur requies. quia tunc dominus requievit ab omni opere quod patrarat. unde et nos per totam ebdomadam id est per totum tempus vite nostre quod percurrit per spatium septem dierum debemus laborare et niti summo conamine ut ad requiem et beatitudinem perveniamus. Dies ergo triplici denominationatur. primo secundum se. ut dies lune. dies martis et cetera. secundo iuxta usum ecclesie. ut prima feria. secunda feria et cetera. tertio secundum menses. et hoc etiam triplici. primo modo kal. pridie kal. iij. kal. Secundo modo

idus. pridie idus. tertio idus. Tertio modo nonas. pridie nonas. tertio nonas. Dominica vero dies primatus obtinet: et maior est iter alios dies: quia xps annuntiatus fuit et surrexit et in aplos spiritu sanctum misit. et deus mundum idem celum et terram in illa fecit. et in eodem quoque die ut dicitur mundus dissoluatur. Dicitur ergo dominica propter gaudium dominice resurrectionis quod in eo celebramus. Licet autem quidam dominice omnibus aliis sunt superiores videlicet pascha et penthe. et hoc propter resurrectionem et spiritus sancti missionem: tamen et quicquid alie principales dicuntur et solenes in quibus officia mutantur: scilicet dominica prima de adventu domini dominica in octavis pasche: dominica in octavis penthe. dominica qua cantatur letare iherusalem: et dominica in ramis palmarum. Addunt etiam quidam sextam scilicet qua cantatur inuocavit me. Quodam etiam alie dominice dicuntur privilegiate quibus videlicet historie sunt appropriate. Et nota quod sunt quidam dies privilegiati in tempore quadragesime videlicet quattuor quarte ferie: scilicet quarta feria in capite ieiuniorum: quarta feria sequentis ebdomade: et quarta feria que est post letare iherusalem: et quarta feria ante cenam domini. Item quattuor sabbata videlicet sabbatum prioris ebdomade quando ordines celebrantur: et sabbatum quarte: et sabbatum quinte: et sabbatum in vigilia pasche. Item tres dies dominice scilicet inuocavit me: et letare iherusalem: et dominica in ramis palmarum. Item una quinta feria scilicet cene domini. Item una sexta feria scilicet pasce. Item una septimana scilicet ultima que maior dicitur. puta sub dominica de ramis palmarum dicitur est. de quibus privilegiis in suis locis dictum est. Et nota quod pascha et penthe. sunt ebdomadarie festiuitates ut dictum est in tertia parte sub titulo de septem diebus post pascha et sub penthe. Incipit autem dies naturalis secundum egyptios ab occasu solis siue in principio noctis. et durat usque ad vespere sequentis diei. iuxta illud. Et factum est vespere et mane dies unus. secundum persas et grecos et secundum consuetudinem vulgi usque incipit mane ab ortu solis. secundum romanos a meridie nocte. secundum athenienses. et secundum arabes et astrologicos a sexta diei hora: quos omnes vane imitatur: quoniam quo ad celebrandum diuinorum officiorum incipit dies in vespere. iuxta illud. A vespere in vespem celebrabitis sabbata vestra. extra de feriis. c. i. Quo ad treuge obseruationem in ortu solis. extra de treuge. et pac. c. i. ff. de iur. iur. Quo ad contractus incipit dies et finit in media nocte. Quo ad esum carum: post cenam usque ad diluculum. de con. di. iiii. de esu. Quo ad iudicium incipit mane: et terminatur sero. In fine diei ante noctis tenebras. de offic. dele. constituitur: et in

autem. de iur. s. sedebunt. L'opinitatio autem egyptiorum vera videtur cum contingat ortu et occasu signorum. Potest tamen dici quod secundum ecclesiam incipit media nocte: quia tunc verus sol. s. xps ortus est. iuxta illud. Dum medium silencium est. vel verius in vespere ut premissum est: quia nox precessit dies autem appropinquabit. Licet autem naturaliter dies precedat noctes tamen in nocte paschali fit e converso ut dictum est in sexta parte sub titulo de sabbato sancto.

Solenes vero seu festiui dies sunt in quibus a quolibet ope simili in honorem dei et sanctorum abstinentia est: et diuini laudibus insistendum. Et est notandum quod solenitas est contra instituta celebratas pro aliqua prerogativa. Et dicitur a solon quod est contra: vel a soluto id est firmo atque solido quia ob religionem mutari non debet. vel dicitur solenitas ex eo quod fieri solet in anno. Celebratas vero vocatur quia ibi non terrena sed solum celestia aguntur. Solenitas autem alia est festiuitas: tum alia stationum: alia letaniarum: alia ieiuniorum. de quibus singulis videamus. Solenitas festiuitatum que est mors sanctorum: pluribus nominibus designatur. Vocatur eis festiuitas: festum: celebratio: natiuitas: natalis: vel natale: siue natalicius: transitus: seu exitus: obitus: passio: assumptio: depositio: et obdormitio. Festiuitas dicitur est a festis diebus quoniam festiuitas eo quod in eis sola diuina res agit: quibus contrarij sunt fasti: in quibus ius facit. Dicitur quoque festiuitas quoniam facti natiuitas. Natiuitas dicitur propter festum illius natiuitatis que est in carne et in mundo. et secundum hoc dicitur tamen christi natiuitas: et beate marie: et beati iohannis baptiste. quorum tamen natiuitates in ecclesia celebrantur.

Quare sancti dicantur in morte nasci: iam sequitur et dicitur ubi de octaua age. De celebrata etiam dictum est. Natalis vero: vel natale: vel natalicius dicitur migratio sanctorum ab hoc seculo: quia tunc nascitur deo et celo ad gloriam ea natiuitate que tendit ad vitam eternam. Indifferenter tamen ista accipiuntur. Transitus dicitur festum de morte sanctorum quoniam ante illos a corporibus exeuntes per ignem sibi et diuersa loca transeunt. xiii. q. ii. tempus. ut per celum aereum et ethereum et cristallum ut tandem perveniant ad empyrium. Et nota quod maius est festum transitus alicuius sancti quam aliquid aliud. de illo dicitur sub festo assumptionis. Obitus dicitur quia tunc angeli veniunt obuias anime: ut legimus de beato martino. Passio dicitur quia tunc martirio corpus patitur et erigatur quoniam per violentiam ab inimicis separatur. et obitus? unusquisque potest passio nominari quia sine amaritudine et sine violentia quadam nulla anima de corpore tollitur. Assumptio proprie dicitur transitus beate marie. Depositio proprie dicitur depositio beati iohannis evangelium. qui ut premissum est locus sepulture unius intravit: et ita seipsum deposuit. Obdormitio vero dicitur

moys scōp qñ quies, nam sicut quis post som-
pnu integer & validior fit sic facti sine difficul-
tate resurgūt in corporibus glorificatis quasi
a sompno euigilantes. Unde dñs de lazaro mor-
tuo dixit. Lazarus amicus noster dormit. xiii.
q. ij. Unde apls. Nolum⁹ vos ignorare de dor-
mientibus rē. Sequitur de statioibus videre.
Statio at fin ysidor⁹ est observatio statutor⁹
diez vel tēpor⁹ diez vt quarte & septe ferie iei-
niū ex veteri lege pceptū. de qua statioe in euā-
gelio. Ieiunio bis in sabbato idest in quarta &
septa sabbati tēpor⁹. i. que legalibus ac ppheti-
cis institutōibus determinatis tēporibus statuta
sunt vt ieiuniū mēsis quarti quinti septimi & de-
cimi. vel sicut in euāgelio dicit⁹. Dies illi in qui-
bus ablat⁹ est spūs. Statio quoq; vocat⁹
processio ad aliquā ecclesiā ad exoluēduz ibi
gratias deo facta. Et dicit⁹ statio quia tūc stan-
tes orare & deo gratias pfoluere nō flexis geni-
bus debemus. nec ieiunamus tunc: nec in eis
supplicationis voces fiunt. que oīa cum vesti-
bus humilitatis in letanijs sūt. Uident⁹ autē
stationes a veteri lege initiū habuisse: qñ tunc
ppl⁹ iudeoz & etiam multi gētilēs cōuēiebāt
in magnis solēnitatibus. i. in pascha & penthe.
vt ibi orarēt in templo & deo gratias pfoluerēt
& offerret. qd adhuc obseruat: presertim ytalīa
vbi in ebdomatibus pasche & penthe. ppl⁹ de
opidis & villis adiacētibus ciuitatibus uenit
ad ecclesiā epālem. Aliē statioēs a romanis ha-
buerūt initiū qui eas maxie frequentant qui cū
intercessiōib⁹ scōp quoz suffragia implorabāt
pericula euasissent cum pcessiōe vēiebāt ad ec-
clesiā illius facti cuius patrocinio erāt liberati
laudes deo cum gratiaz actiōibus pfoluētes.
ysidorus dicit in. vj. ethimo. q. statio ex milita-
ri exēplo nomen accepit pro eo q. nulla leticia
castris obnēiente statioēz cōtristatio militū re-
scidit. Sūt autē due spēs statioz. aliē nāq; sunt
generales. aliē particulares. Generales sūt que
in pdictis duab⁹ septianis ad matricē ecclesiā
fiunt. Particulares sunt qui in diuersis eccle-
sijs fiunt pro predicta causa. Sūt etiaz qñq;
observatiōis causa nulla alia causa interceden-
te. vt cum in festo alicuius sancti ad eius eccle-
siam vadit pcessio a maiori ecclesia. Sūt etiā
cum in diuersis festis diebus ad diuersa alta-
ria euz pcessiōe ob scōp veneratiōez venimus.
Institutiō ergo stationū ex pdictis liquet hoc
tamē addit⁹: qñ sicut romana pro vitādis su-
is periculis statuerūt suas statioēs in urbe: sic
& alij in suis ciuitatibus ob causas files statio-
nes instituerūt. In diebus autē statioz voces
seu cantica leticie cantant⁹: videlicet respōdia
vel antiphone vel aliqd huiusmodi. Quādoq;
etiam tunc missa celebrat⁹ in ecclesia ad quas

vadunt: & qñq; non: sed post statioēz finitā re-
deunt. Et nota q. ppl⁹ primo conuenit in
aliqua ecclesia vicina illi in qua debet esse sta-
tio: vt dictum est in quarta parte sub titulo de
oratiōe. Nempe beatus greg⁹. qui statioēs in
ordine ordinauit. xx. omel. euangelij diuerso
tpre in illis dicēdas declarauit: alias vero sto-
macho laescēte alijs pñciādis cōmisi. De
solēnitate letaniar⁹ in. vi. parte sub titulo de ro-
gatiōibus dictū est. Nota tñ q. statioēs sūt
ppter pterita pericula. Letanie vero que roga-
tiōes vel supplicatiōes interpretant⁹ sūt pro pñ-
tis ciuitādis vt pmiss⁹ est. De solēnitate ie-
iunior⁹ & de vigelijs scōp: dictum est in sexta
parte sub quarta feria quarte dominice de ad-
uentu. Hoc etiā nota q. natale dñi festū est
patris: quia per eum filius inoruit mundo. In
hoc enī apparuit caritas dei q. nobis dedit fi-
lium suum. sicut dixit beatus iohānes. Festū
tñ patris festū est filij & spiritus sancti. In hoc
enim q. dicit⁹ verbum intelligit⁹ pater verbi. &
etiā alia ratiōe quia scilicet filius patrem mani-
festauit mundo. Pascha vero est festum filij:
quia tunc xps a mortuis resurrexit: & verus de-
us apparuit. Et nota q. solēnitās pasche an-
tonomastice dicit⁹ solēnitās solēnitatū: sicut di-
citur sancta scōp & cantica cāticor⁹: eo q. alia
sancta & alia cantica excedit. Inde est q. oēs
dies dominicos reciprocamus idest oēs dies
dominice sunt octaue huius festi. Dicit⁹ etiaz
festiuitas festiuitatū: tum quia prima est oīm
festiuitatū: tum quia oēs hac dominica cōica-
re debēt. In quibusdā tamē locis quodlibet
magñū festum pascha vocat quasi trāitus: qz
de vitijs ad virtutes trāsire debemus. Penthe-
est festum spūs sancti: & quelibet istar⁹ solēni-
tatū est solēnitās totius trinitatis: qñ indiuisa
sunt opa trinitatis: licz vt pmiss⁹ est quelibet
istar⁹ magis vni q. alteri appropriet⁹. Non
est etiam ignorand⁹ q. populus israheliticus
tres principaliter celebrat solēnitates. Primum
erat phase siue dies azimor⁹ qd est pascha: quia
tunc deus eos liberauit a potestate pharaonis
de seruitute egypti: & a pcessiōe angeli: linitis
postibus de sanguine agni imolari. Non enī
fuit domus alicuius egyptij vbi mortui non ia-
cerēt nisi domus iudeoz vbi nullus mortuus
est. Secundum erat penthe. quia tunc suscepe-
runt legem vt dictū est in sexta parte sub ipso
festo. Tertius cenophegia in septēbrii: quod ex
greco interpretatur dedicatio siue fixio taber-
naculorum. Populus enim israheliticus
quadraginta annis in tabernaculis habitauit
In cuius rei memoriā adhuc iudei hoc fe-
stum celebrant: quasi in tabernaculis degen-
tes. Lenō enim grece tabernaculum dicitur.

'Hec festa que septem diebus ptelebant: preci
 pua dicebantur et sabbatum qd interuenebat
 dicebatur sabbatum sabbator. i. sabbatu scōz.
 Ulez et supaddiderūt et alia festa ob euentus va
 rios et encenia qd celebrabāt hebrei in hyeme
 scilicet in octobri. et vocabāt encenia nouaz de
 dicatioēz templi. Lenon enīz grece diciē nouū
 latine. unde quicūqz aliqd nouū fuerit dedica
 tum encenia vocat. Nam et si quis nona tūni
 ca induit enceniare diciē. Nos autē duo illoz
 seruam. s. pascha et penth. sed alia ratōe qz illi.
 Ipsi eīz celebrabāt pascha qz tūc ab egyptiaca
 seruīture liberati sunt. Nos vero qz tūc p xpm
 redēpti sumus. Illi celebrabāt penth. qz tūc su
 sceperūt legem. Nos vero quia tūc spūm sanctū
 accepimus. Item illi susceperūt legem in tabu
 lis lapideis ad duriciam cordis notādaz extrin
 secus scriptā: qm vsqz ad spūalem littere intelle
 ctum non pringebāt. Sed spūs scūs datus est
 hīs. discipulis in corde digito dei: spiritualem
 intelligētiaz eis dictāte. Lenophegia etiā quo
 d. imodo celebramus in ascēsiōe dñi: qz per ta
 bernaculū intelligimus corpus dñi in quo sub
 hānitate diuinitas latuit. iux illud psalmista.
 In sole posuit tabernaculū suum. Hoc itaqz ta
 bernaculū xps in mortali carne nō fugebat: qm
 exultauit ut gigas ad currēdaz viam discurrens
 de loco in locum ut suscepta misterii adimple
 ret. sed tūc fixit et stabilīuit tabernaculū idest
 corpus suū cum assumptus est in celum. sedēs
 ibi ad dextraz dei patris et requiescēs in patris
 monialibz patris bonis donec ponat inimicos
 suos scabellū pedūz. s. 'Hec itaqz tria festa recte
 in euāgelio spūaliter celebramus. nam iux ps.
 Xpus captiuaz duxit captiuitatē qm in pascha
 resurgens victos suos eduxit de lacu in quo
 non erat aqua ascēdit in altum cuz in ascēsiōe
 exaltatus est sup celos celoz ad oriētē. dedit
 dona hominibus cum in penthe. effudit de spi
 ritu sancto super oēm carnem. Quarta vero se
 ria post dñicam de passiōe: est de encenijs. pū
 ibi dictū est in sexta parte. Erant quoqz alie
 quattuor solēnitates: non tamen ita solēnes si
 cut precedentes videlicet sabbatum festūz clau
 goris: festum ppitiatōis: et neomenia. Siqdez
 apud hebreos neomenia dicta est quia fm lu
 narem cursūz mēses supputabant. Mene gre
 ce luna vocatur. inde neomenia idest noua lu
 na. Apud nos vō neomenie sunt kalēde. Erāt
 apud hebreos ipi dies kalēdatū ex legali insti
 tutione solēnes. Sane constātīnus impator
 partes trāsmarinas petens inuenit eusebiūz ce
 sariēn epīm: virum sanctissimū: cui dixit. Pete
 a me vnde ecclīa tua dītes. Ille vero respōdit.
 Ecclesia mea satis habūdāt in diuitijs. sed rogo
 te ut mittas per partes mundi et nomina scōz

et tēpora passiōnū et sub quibus et qualiter et in
 quibus locis passi sunt rescribas. quod factūz
 est. Et refert eusebius qz quolibz anni die plus
 qz quinqz miliū scōz festa occurrūt excepta die
 kalēdaz ianuarij. quo intēdebāt gentiles epu
 lis et solēnitatibus non ad martirizādū scōs. et
 hiero. dicit idēz in eplā que suo kalēdario ppo
 nitur. Unde hie. dicit. Totus mūdus plenus
 est sanctis. et filī haimo dixit de angelis. qz si
 quis creaturas spirituales videre possz videret
 eos ebullire in aere sicut mīmos ardomos in so
 lis splēdore. Et nota qz nullus ascribēdus seu
 annumerādus est cathologo siue numero san
 ctōz nisi per rationū pōtificē. et nisi facta prius
 clara fide de illius vita et miraculis ex de re. et
 ve. san. c. i. ex de testa. venerabili. Diciē autē ca
 thologus vniuersalis sermo. a catha qd est vni
 uersale et logos qd est sermo. Et letania siue ka
 lendariz in quibus enumerant sancti per ro
 manā ecclīam approbati dicūtur vniuersal ser
 mo. Letez fm decretūz consilij africanī. de
 con. di. i. placet. nulla memoria martiri pbi
 liter siue solēniter accipiāz nisi aut vbi corpus
 martiris aut certe reliquie sunt aut vbi fuit ori
 go habitatiōis vel possessiōis illi. Nam altaria
 que per sompnia et inanes qm reuelatiōes quo
 riliber hoīm vbiqz constitūtur oīno repō
 bantur. Item statutū est in cōsilio aureliani. de
 con. di. iij. epz. qz epz si in infirmitate nō fuerit
 impeditus ecclesie cui fuerit primus puta epīs
 copali die dominica desse non debet. Que
 autem festiuitates celebrandaz sint patz ex con
 silio laudū. de con. di. iij. c. i. extra de fer. c. si. in
 quo sic statutū est. Dies dominici feriādi sunt
 a vespera in vesperam. Item festūz natalis dñi
 sancti steph. sancti ioha. euāge. innocentū san
 cti siluestri circūci. theophanie siue ephy. pasca
 cum tota precedenti et sequenti ebdomatibus
 Rogationes cum tribus diebus Ascensio dñi
 Penthe. cum duobus diebus sequētibz. san
 cti ioh. bap. duodecim apłoz. sancti laurentij.
 festiuitates beate marie. oēs dies dominici. de
 dicatio sancti michaelis. dedicatio cuiuslibet
 oratorij. Festum oīz sanctor. sancti martini.
 Ille festiuitates. s. sanctor. canonizatoz. quas
 singuli epī in suis ecclesijs cum clero et populo
 decreuerint celebrandas. Reliquis vero festiui
 tatibus que per annum sunt non sunt populi
 cogendi ad celebrandūz siue feriandū nec pbi
 bendi. Quot psalmos quot responsoria quot
 lectiones. et quare in festis dicantur dictūz est
 in sexta parte sub titulo de nocturnis. Que
 dam autem festa dicuntur in totum duplicia.
 quedam simpliciter duplicia. et quedam semi
 duplicia. Dicuntur quedam duplicia in quibus
 dam ecclesijs pro eo qz respōsoria tam maiora

q̄ breuia. et versus a duobus cantantur. Et q̄a
 omnia incipienda a duobus incipiuntur: et q̄a
 antiphona in matutinis et vespers duplicantur.
 Dicuntur enī complete et ante psalmū et post
 sicut est festū natalis dñi. Sancti stephani pro
 tho martyris. sancti Jo. euan. Circūcisio domi
 ni. epyphania. purificatio. annunciatio. resurre
 ctio. ascensio. penthe. sancti Jo. bap. apłoz pe.
 et pau. sancti Laurentij. assumptiois bñe Ma
 rie virginis. natiuitatis eiusdē. et dīcatōis ba
 silice. Premissa quidē sunt maiora duplicia fe
 sta. Minora autē duplicia festa sunt. iij. et iij. fe
 ria infra octauas penthe. Lōmemoratio sancti
 Pau. apli. Octaua apłoz. Pe. et Pau. et assum
 ptionis. et quolibet festū qđ vnaq̄q̄ ecclesia ou
 plet ordinauerit celebrari. Semi duplicia autē
 festa sunt in quibus pmissa oīo nō obseruant.
 sed tñ tertiuū sextū et vltimū. Responsoria can
 tantur a duobus nec incipit a duobus nec du
 plantur antiphona. licet versus et breuia respo
 soria a duobus dicant. et sunt hec semi dupli
 cia scđz Andree Nicolai Lucie Thome apo
 stoli Innocentiū Octaua epyphanie Agnetis.
 Conuersio sancti Pau. Agathe. Marthe. La
 thedra sci Pe. Gregorij Augustini Hiero. Am
 brosiū Philippi et Jacobi Marci euangeliste.
 Inuentiois scē crucis Reuelatiois scē Michae
 lis. Octaua ascensionis. Jo. ante portā latinā
 Barnabe apli Octaua sci Jo. bap. Marie ma
 gdalene. Jacobi apli Petri ad vīcula. Octaua
 sancti Lau. Bartho. Decolatio sci Jo. bap. Oc
 taua natiuitatis beate Marie. Exaltatio sancte
 crucis. Marthe. Lu. Symonis et Jude Mar
 tini Cecilie Katherine. et alia fm cōsuetudine
 cuiusq̄q̄ ecclesie. Sane igitur hec varietas
 circa festa seruatur: qm̄ sicut fm aplm̄ stella dis
 fert in claritate a stella. sic etia; erit resurrectio
 mortuoz. Lū ergo fm beatū Dionisiū ecclesia
 stica ierarchia representet aliquāliter in suis acti
 onibus seu ordinationibus celestē ierarchiam
 in qua sancti scđm diuersitatē meritoz suoz
 disponuntur. ideo ad hoc representādū varietas
 diuersoz officioz in nostra ecclesia repitur.
 Que igitur festa in totū duplicia et q̄ semi du
 plicia dici debeant liquido pater scđm mysticū
 intellectum. Nam secundum sanctos visio dei
 erit premiū omnīz beatorum. que quidem vi
 sio erit maior vel minor in omnibus secundū
 q; hic positi magis vel minus in caritate que ē
 radix omnīz meritoz profecerunt. Ueruntū sē
 quedam specialia merita secundū que aliqua
 specialia premia habentibus alia merita in fu
 tura gloria conferuntur. Unde speciale premi
 um supra essentialē reddetur martyribus doc
 toribus et virginibus quod premiū aureola dī

ita qđ q̄tum ad hoc aliqui sancti duplex habet
 bñt premiū. scilicet essentialē quod dicitur dei
 visio. et accidentalē. s. aureolā. et secundū hoc fe
 sta sanctoz possunt dici maiora vel minora. s.
 in quibus premioz rationes magis vel minus
 reperiri possunt. Quia igitur beata virgo inter
 omnes sanctos sublimiori premio potitur quā
 tum ad premiū essentialē. et rationes etia; ac
 cidentalīū premioz sibi cōpetunt. ideo eius fe
 stum totum duplex dicitur esse. sic est etia; in
 festiuitatib⁹ ad honorem xpi statut. Qz vō p⁹
 eos angeli scđz obtinent locum. et post illos a
 postoli et martyres. et post ipsos alij. Ideo scđz
 eoz plura vel pauciora essentialia et accidenta
 lia premia ipsoz festum vel totum duplex vel se
 mi duplex. vel simplex. debet ab ecclesia militā
 te. que vestigia triumphantis imitatur confor
 miter celebrari. Quandoq; vero alia consi
 deratione dicuntur festa duplicia qm̄ videlicet es
 adem die duo festa concurrunt. et tunc minus
 cedit maiori. Nam die illa de festo excellentio
 ri officium celebratur. et de minori fit solūmo
 do cōmemoratio. et illius officiū ad diem seq̄n
 tē reservatur. sicut fit d̄ beatis Pe. et Pau. Si
 ergo eadem die plura festa concurrant et om
 nes sunt martyres illius qui inter eos maioris
 erit nominis officiū celebratur. Si vero alter
 confessor. et alius martyr vel martyres. si cōfes
 sor maioris sit nominis q̄ martyr vel privilegi
 atus vt beatus Martinus. et cuius generaliter
 officium instituit ecclesia dicendum est officiū
 um de confessore. et cōmemoratio faciendā ē
 de martyre. sin autem celebrandum est d̄ mar
 tyre. Item si festum Andree veniret in priā do
 minica de aduentu fieri in secunda feria. idem
 etiam dicimus de quolibet festo apostolorū
 martyru; si occurrit in premīssis dominicis p
 uilegiatis. Item si festum habens vigiliā cō
 tingit in feria secunda celebratur officium de
 vigilia et ieiunatur in sabbato antecedenti: extra
 de obser. ieiū. c. i. Si autem in quacūq; alia do
 minica a privilegiatis idest quibus historie ap
 propriate inueniuntur euenerit festum apo
 stoli vel alicuius precipui martyris. vel alterius
 sancti qui propriū habeat officiū. attendēdū
 ē vtz sequēs ebdomada siue singuli dies ipsius
 ppiū hēant officiū. qđ si hñt fiet officiū d̄ do
 minica et festum sancti fiet in secunda feria. si
 vero non habet fiet officiū de festo in domi
 nica. et officiū dominice fiet in secunda feria
 et sic dominica quandoq; cedit festo quandoq;
 qz econtrario. Circa vigiliās sanctorum qua
 re sic vocantur et vnde ortum habuerunt. dī
 cūz est in sexta parte sub quarta feria tercie eb
 domade aduentus. Porro circa festa que
 in septuagesima seu in tempore passionis siue

ante illud occurrunt sicut est festum sancte Agathe, Catherine, sancti Petri, sancti Marthe, annunciationis domini, festum sancti Gregorii, festum etiam patroni cuiuslibet ecclesie si acciderit, vel anniuersariū illius vel pascha alicuius annotiū, generaliter dicimus, quod cantica laudis, scilicet Te deum laudamus, Gloria in excelsis deo, et Ite missa est in illis debent cantari et omnia que cantarentur in illis si in alijs temporibus contingeret preter alleluia, quia festa huiusmodi ad tempus pasce pretere noscuntur. Sed quod si deus tunc alia sicut alia cantica letitie Respondeamus illi est magis canticū letitie quam alia que sunt magis obsecrationes seu gratiarum actiones quam cantica letitie. Licet et in illis sit aliqua letitia preteritum in cantu, si vero operetur ponatur quod gloria in excelsis deo, propter natiuitatis domini, et Ite missa est quod est laus seu canticū resurrectionis, et Te deum laudamus, quod significat letitiam pro dogma inuenta, non debeant in festo annunciationis domini cantari, pro eo quod premissa in aduentu domini nondum sua tempora habebant, quia dominus nondum ea in rebus humanis fuerat persecutus. Respondent quod solemnizare contendit quod hoc festum est omnium festorum christi quasi fons et origo seu initium, quia et si natale domini vel passio vel inuentio dogme nondum erant in re vel in tempore, habebant tamen in specie, quia in specie eorum prodigia precedebant. Annotiū pascha vocatur, quando aliquis diem quo baptizatus est celebrat annuatim quod forte sumitur a gentilibus qui dies in quo ad miseriam nascebantur natalicium obseruabant in qua celebratio officii pasce debet cantari preter alleluia, si in tempore quadragesime continetur. Et nota quod hec tria, scilicet Te deum laudamus, Gloria in excelsis deo, et Ite missa est sese concomitantur, et est ratio. Nam gloria in excelsis deo significat illud ineffabile gaudium quod angelus pastoribus nuntiavit dicens, annuncio vobis gaudium magnū quia natus est nobis hodie saluator. Ite missa est quod est dictum Ite ad propterea missa est consummata, designat accessum pastorem ad locum natiuitatis christi dicentium ad inuicem post angelicam annunciationem. Transeamus usque ad bethleem et videamus hoc verbum quod factus est. Quia ergo post annunciationem angelus secutus est pastorem accessus. Ideo merito quando sacerdos dicit gloria in excelsis deo in quo predictum angelum representat debet etiam dici. Ite missa est. Similiter quando hec duo dicuntur vel mittuntur, Te deum laudamus ad nocturnos dicitur vel omittitur, quoniam ibi gaudium et laudes celi et terre creatoris et creature captis, et ministrorum designantur, sicut et in gloria in excelsis deo et terra creator et creatura, caput et membra, cum laude et gaudio nominantur, imo

fere omnia que ibi implicite continentur hic explicite ponuntur. Merito igitur gaudio illud dicitur hoc non debet omitti, verumtamen non semper premissa se concomitantur. Nam in festo cathedre beati Petri etiam si occurrat in quadragesima quedam ecclesie dicunt Te deum laudamus, ceteris laudibus tacitis, quia hoc canticum uti solemus ad intronizandos episcopos in sedes suas, et beatus Petrus, eadem die fuit in cathedra antiochena intronizatus. Item in cena domini dicitur gloria in excelsis deo, et Ite missa est si episcopus adsit, et crismatis celebret officium. Et in sabbato sancto dicitur gloria in excelsis deo, sed non Ite missa est. In ipsis tamen diebus non dicitur, Te deum laudamus, Ite in die natiuitatis dicitur gloria in excelsis deo, in prima missa, sed Ite missa est non dicitur, ne populus licentiatum se credens, non audito matutino dicebat. Et propter hoc etiam quidam tunc reseruant finale collectam prime misse donec matutine expleant concludentes postea missas sub benedictione. Sed alia ratio ponitur in. iij. parte sub titulo de oratione nouissima. Secundam etiam missam eodem modo finiunt. In quibusdam tamen ecclesijs dicitur tunc, ecce completa sunt omnia nec datur populo licentia recedendi, ut sciat tertiam missam audire, in qua demum dicitur, Ite missa est. In ecclesijs autem in quibus sit officium ambrosianum in tempore quadragesime nullius sancti festiuitas celebratur, sed tantum commemoratio fit. Et id ipsum antiqua decreta in alijs ecclesijs seruari iubeant et antiquitus communiter sic fiebat. In illis quoque ecclesijs prius sacrificatur quam euangelium legatur vel cantetur, quod. iij. non oportet, c. i. et se. De officio festorum que tempore aduentus occurrunt dictum est in sexta parte i. titulo de tempore aduentus. De festis vero a resurrectione usque ad octauam penthecoste, hec regula generaliter in quibusdam ecclesijs seruatur, quod in omnibus sanctorum festis canitur historia, beatus vir, hoc in apostolis martyribus confessoribus virginibus, hoc in vno et in pluribus frequentatur. Vir enim iste beatus, christus est secundum regulam cyrenii caput et membra. Hic est enim martyr de quo dicitur in antiphona, Filie iherusalem quem secundum caput coronauit dominus stola immortalitatis, in hoc tempore solennitatis et letitie, et secundum membra. Postea coronabit in illo tempore quod per istud significatur, quod erit eternitatis et glorie, hic est enim qui loquitur in officio quod hoc tempore frequentatur, scilicet. Protexisti me deus, hec est veritas vera et sci sunt palmites sicut deus in euangelio. Ego sum vitis vera. Jo. xv. c. quod sicut in tempore frequentatur. Et secundum premissa patet quod etiam in festis duorum vel plurium sanctorum dicitur in predicta antiphona,

Filie hierusalem venite et videte martyrem sci
licet christum et non martyres et alia in plura
li sicut faciunt quidam. Frequentamus au
tem hoc tempore in festiuitatibus sanctorum
identitatem officiorum eo quod in suo significa
to idem erit denarius omnium. et quia tunc glo
rificati erimus vni cum christo in tempore glorificato.

Sed quid quod in tempore paschali non celebramus
festa sanctorum quod cum christo surrexerunt vel cum eo celos
ascenderunt. debemus enim illorum glorificatio
nem gaudere et sollemnizare sicut et de alijs sanc
tis cum certi simus eos celos ascendisse. Respon
deo ideo non sollemnizamus quoniam ad inferos descen
derunt. sollemnizamus enim sanctorum natalicia. quoniam ex
celo nati sunt et promissum est non quoniam inferno. id
quo dictum est in. vi. pre sub pasce. Potest etiam
dici quod de glorificatione sanctorum in anima in pascha vel
saltem in ascensione festare deberemus. sed non
possumus. propter auctoritatem officiorum illorum die
rum. Obumbraretur enim sollemnitas illorum auctori
tate maioris sollemnitatis. quoniam adueniente prin
cipe cessant magistratus. et ideo statutum fuit ut
per alia tempora annis diebus quibus eis dedicate fue
rint ecclesie festa illorum celebrantur. Vel sanctorum
Beda in dedicatione ecclesie in quod. ix. lectio dicitur
cuntur fit festum id illis sicut et festum sci Jo. bap.
fit ad finem augusti. quod tunc circa pascha mortuum fuit
et festum beati Jacobi copostelle in iulio. quod non
fuit tempore paschali occisus. Beatus quoque Petrus
apostolus fuit in carceratus hoc tempore. Facta est enim
predictorum festorum mutatio. quia tanta erat festiuitas
principis omnium quod non poterat tunc celebrare
sollemnitates satellitum. iuxta illud cede maiori.
Uerum festa sanctorum veteris test. ut Abraham Isaac.
David Daniel et aliorum per gregem et apud veneci
as coli et ibi habere ecclesias. de machabeis or
put sub ipso festo dicebat. Circa octauas no
tandum est quod octauum die leuiticus liber insinuat
dicens. dies octauus erit celeberrimus atque sa
ctissimus. Sane octauae sanctorum ideo celebran
tur: quia sicut primus dies significat natiuitatem
eorum. scilicet quod nascuntur celo. et in societate ange
lorum et sanctorum patrum quoniam anime eorum a corporibus sepa
rantur. ita in octauis recolentes resurrectionem
corporum congratulamur resurrectioni eorum. Et
attende quod quorundam sanctorum celebrantur octauae
ne hoc misterium lateat. non autem omnium ne uile
scat. si enim non ualemus omnia festa celebrare sanctorum
quoniam dominus octauas eorum. Si igitur aliorum sanctorum
octauae solennes sunt. quoniam magis sancti sanctorum. scilicet domini
natiuitatis octaua solennis erit. Uidet autem quod
natiuitas domini non habet octauam: quia illa tendebat
ad mortem. Obiter enim sanctorum ideo habent octauas
quia tunc ipsi nascuntur ea natiuitate quod est ad vi
tam eternam. Post illam natiuitatem enim quod est in mor
te speranda est gloria resurrectionis. quod datur in oc

taua non post natiuitatem quod est ad mortem. Secundum
hoc etiam videtur quod natiuitas beate Marie. natiui
tas beati Joannis baptiste non habent octa
uam nec etiam resurrectio domini in qua do
minus recepit stolam corporis que generaliter
omnibus fidelibus dabitur in octaua. iam enim
ipsa resurrectio domini facta erat in re. Quia
igitur diuerse ecclesie in diuersis festiuitatibus
octauas celebrant. ideo ne illas reprehendere
videamur dicimus quod duplex est octaua scilicet
reuerentie siue venerationis. siue deuotionis et
institutionis. Octaua reuerentie est festiuitas
pasce. penthe. natiuitatis beate virginis marie.
et beati Joannis baptiste. celebrantur enim oc
taue eorum pro sola deuotione. non pro alio
misterio. Octaua etiam deuotionis est in san
ctis patronis ecclesiarum. et in sancto Nicolao
et Maria mag. et similibus. qui octauas non ha
bent sed quedam ecclesie ob deuotionem eas
faciunt. Octaua vero institutionis quadripar
tita est: quia est octaua significationis. supple
tionis. alterius negotij significationis. et futu
re glorificationis. Octaua significationis est. ut oc
taue sanctorum vigiliis habentium. et festa de
dicationis ecclesie. quod fit in signum quod o
dicabitur ecclesia. scilicet extrema et plenissima dedi
catione dicabitur tunc id est copulabitur christi
sto. dicari enim est copulari. et octauae martyrum
quia ipsi per ea que passi sunt et ex eo quod hac vi
tam pro nihilo habuerunt ostenderunt quod
erat vita immortalis. Unde octauae innocentium
possunt dici octauae significationis: quia per eas
resurrectio nostra significatur. prout sub festo
illo dicitur. et etiam octaua beatorum Petri et
Pauli et quorundam sanctorum que significat
stolam secundam scilicet glorificationem quam
in octaua etate habituri sunt. Sed quare ob
similem etiam causam non obseruatur seu ce
lebratur octaua passionis domini. sicut ei christi
stus qui est sol iusticie natus est non propter se
sed ut lex nostris mentibus qui eramus in te
nebris appareret. sicut etiam baptizatus non pro
pter se sed ut nostra peccata lauaret. sic mortuus
est non propter se. sed ut nos moreremur pec
cato. per quod nos liberaret a morte. Respons
deo ideo quia superueniens festum leticie ob
umbrat et abolet commemorationem tristicie. pro
pterea licet reddatur ratio quare premisse oc
taue fiant. non tamen usquequaque in similibus
erigitur quod octauae fiant. Nam christus fuit cir
cumcissus carnaliter ut circumcidamur spiritu
aliter. ieiunauit ut ieiunemus. pedes lauit ut la
uemus. Nec tamen octauam istorum aut simi
lium celebramus. sed et octauae sanctorum ob
causam similitudinem celebrantur ut promissus
est. Rursus dissimilem habet causam octaua

paschalis solennitatis, cui nō fit octauae misterium ve ministerium. Octaua tamen additur propter octo beatitudines que in illa solēni octaua percipiuntur prout dictum est ibi. et etiā octaua penthecosten que et ideo celebratur vt opoz sci sps consumatio declaratur. Est enī oī u3 octauarū rō generalis. q2. s. octaua reddit ad caput qd et de beatitudinibus in libro de doctrina xpiana asserit Aug. Idēq3 dies primus ē et octauus. s. officii. et ideo resurrectio dñi dī facta in octaua. i. in die dñica. Idcirco igit ob seruatur celebratio octauarū vt reuertamur ad primū innocentie statū in cuius innocentie recordatione in octaua die circūcisio agebat vt mens circūcisio fieret ob omni carnali cogitatione. Octaua suppletionis est octaua natiuitatis dñi q2 in ea supplemus qd minus factus est in festo natiuitatis q2 enī in natiuitate mltarū actū est de partu et parū parturiente. ideo in octaua plenius agitur de parturiente qd apparet in responsorijs et in antiphonis laudū et in diurno officio ipsius octauae et ob istem etiā cām celebratur octaua epyphanie. Octaua alterius rei significationis est. s. octaua natiuitatis. put ibi dictū est. et octaua Agnetis. In ea enī representatur q3 beata Agnes octaua die uisa est gloriosa a quibusdā fidelibus. put sub illo festo dicitur. Octaua future glorificationis est vt octaua obitus cuiuslibet sancti. Itē nota q3 tñ beatus Stephanus et Laurentius habent inter martyres octauas institutionis. solus uero beatus Martinus inter confesores. De octauis pasce et ascensionis et natalis dictū est in. xi. pre sub ti. de pasca. Et autē regulariter in octauis festiuitatū fiat in missa officii sicut in ipis festiuitatibus. p eo q2 octaua eadē dies cū ipso festo censet. hoc tñ fallit i octauis aplos. Pe. et Pau. in quib3 dī officii de martyrib3 licet enī vna et eadē die passi fuerint nō tñ eadē die de vtroq3 in ecclesia solennizatur. put sub eoz festa dicit. Idēq3 vtriusq3 officii neq3 in octaua fieri cū vnā diē duntaxat ambo habeant. p octaua. Oportuit ergo q3 in eoz octaua aliqd cōe officii inueniretur. et ideo q2 eoz martyriū maximi fuit meriti. officii dī de martyrib3 quis et de vtriusq3 precipuis actibus mentio i ipso officio habeat. Fallit etiā hoc in octauis beati Laurentii. in quod tria pēcipue valde comendabilia fuerunt v3 pietas in elemosinis. firma stabilitas in fidei confessione et martyriū speciale. de primo agi i vigilia. de 2o in festo. et 3o de tertia agi oportuit i octaua. Ulex licet ecclesiastica officia ab aduētū dñi qd est tps renouationis inchoari in. p. hemio. vi. pris dixerimus in hac tñ pre simplici us incedentes kalendarū. psequimur a mēse ianuarij inchoando. de aliquibus anni festiuitatib3 seriatim aliq3 spalia apponētes v3. De scis fabiano et sebastiano. De scā agnete. De cōuersione sci pauli. De scō iuliano. De sancta agatha. De purificatōe beate marie. De cathedra sci pe. De annunciatōe beate marie. De sanctis philippo et iacobo. De inuentione sancte crucis. De reuelatione scē Michaelis. De sanctis geruasio et prasio. De sancto Jo. bap. De sanctis pe. et pau. De festo. vij. fratru. De scō iacobo aplo. De. vij. dormientib3. De aduincula sci pe. De machabeis. De inuentōe sancti stephani. De transfiguratione domini. De scō laurentio. De assumptione beate marie. De scō bartholomeo. De decolatōe sci Jo. De sanctis felice et audacto. De natiuitate beate marie. De exaltatione sancte crucis. De sancto matheo apostolo. De sanctis mauricio et socijs suis. De beato luca. De symone et iuda. De festo omnium sanctorum. De officio mortuorum. De sanctis quatuor coronatis. De sancto martino. De sancto andrea. De sancto nicola. De venerabili beda p̄s bytero. De sancto thoma apostolo. De festis sanctorum stephani Jo. euange. De innocentibus. De apostolis. De euāgelistis. De martyribus. De confessoribus. De virginib3. De officio festi dedicatōis ecclesie.

In festo beatorum fabiani et sebastiani duplex collecta in quibusdam ecclesijs dicit. et i solito more vtraq3 vno per dominum nostrum terminatur. Tum quia ipso vnicō dei filio Ihesu christo mediante ambo ad palmam martyrij peruenerunt. Tum etiā quia licet diuersis passi fuerint temporibus ecclesia tamen propter ingentia vtriusq3 merita vtriq3 pariter et principaliter solennizat. et vtrancq3 collectam vno eodemq3 fine concludit.

Estum beate agnetis carer octauis scilicet institutionis. habet tamen octauarū alterius negocij significationis. vt iam dictum est in prohemio. Quod ergo dicitur in kalendario agnetis secundo nō dicitur propter hoc q3 illud sit festum octauarum eiusdem. nec in ecclesia pronuntiatur. nec in kalendario scribitur octaua sed est alia solennitas de eadem repetita. propter miraculum quoddam quod in octaua die post eius obitū contigit. ad tumultū illi pētib3 suis ploratib3. itelligit ergo agnetis fo. s. festo.

Unde melius diceretur secundo agnetis. De hoc etiā dictū ē sub q̄rta pre sub symbolo. Quē vero p̄fecti filius ē adamauit. ideo recte i eius festo cantat introit. Ne expectauerit p̄cores

Quuersio sci Pauli apli scā ē eodē anno quo xps passus est. et Stephanus lapidatus: anno qui dē nō naturali sed emergenti. nā xps passus est octauo kalendas aplis. Stephanus eodē anno. tertio die augusti lapidatus est. Paulus vero octauo kalendas february conuerſus est. Eius autē cōuersio potius q̄ aliorū scōz celebrat triplici rōne. Primo. ppter exēplum. ne quisq̄ q̄tuncūq̄ peccator desperet de venia: q̄i tū in culpa cōspicit postmōs talē fuisse in grā. Scōdo. ppter gaudiū. Sicut enim ecclesia magnā habuit tristitiā in eius p̄secutione. ita maximā habuit letitiā de eius cōuersione. Tertio. ppter miraculū qd̄ dñs in eo ostēdit. dū seuissimū p̄secutore fecit fidelissimū predicatorē. In hoc festo dñs eplā. Sanctus adhuc q̄ est act. ix. c. et euangelii. Dixit Symon petr⁹ ad Ihesuz. qd̄ est math. xix. c. dñs et ad horas capitulū. Erat quidā discipulus act. ix. c.

Julianus iste c⁹ festus february fuit eps cemonen. q̄ symon fuisse dñ. quem dñs a lepra mundauit. et q̄ dñs ad cōuiciū inuitauit. Sic etiā dñs esse ille Julianus q̄ ab itierantibus p̄ inueniendo bono hospicio inuocatur. eo q̄ in domo eius fuit dñs hospitatus. Alij dicunt qd̄ est ille q̄ patrē et matrē occidit de quo sequit. Fuit quoq̄ et alius Julianus de a lamania q̄ desiderio martyrij se v̄tro psequen tibus offerebat. Uñ Crispinus cōsularis eum iussit occidi. qd̄ ipse Julianus audiens statim foras p̄siliit et q̄renti sponte intrepidus se opponens. p̄tine ictū ferientis excepit. Fuit insup alius Julianus frater beati Juliani q̄ templa ydolorū pmissu Theodosij ipatoris vna cū fratrē destruebant ad e⁹ verbū hō viuis sup plaustrū mortuū se fingens. mortuus est. Fuit etiā q̄rt⁹ Julianus q̄ vtrūq̄ penitē nescius occidit. s̄ p̄ multā penitentiā sub specie mendici leprosi recepit in domo sua angelū a quo audire meruit qd̄ dñs suā penitentiā acceptasset. Fuit etiaz q̄ntus Julianus nō sanctus s̄ dapositor sceleratissimus. Primo enī monachus fuit. deinde ipator roman⁹ vt dicit sub festo inuētōis scē crucis.

Cata Agatha post mul

ta tormenta in carcere mortua ē. Ad cuius caput in tumulo posita est visibiliter tabula per angelī ministerium in qua scriptum erat. Mōtē sanctā spontaneā honorē deo et patrie libe rationē. Jōq̄ cōsuetudo inoleuit cū tabula ei⁹ imaginē continente fieri processionem.

de purificatiōe
Inter cunctos scōs gloriosa dei genitrix virgo semp Maria p̄matū obtrinet. vtpote q̄ est sanctis dignior et excellentior vniuersis. extra de peni. et remis. noua. In c⁹ honore ecclesia in q̄ tuor anni t̄pib⁹ quorū solennes celebrat festiuitates v̄z Annunciationē Assumptionē Natiuitatē et Purificationē. Omni enī t̄pe ipsa in memoria habere debem⁹ qd̄ oī t̄pe ad filiū suū p nobis peccatoribus intercedit. q̄z due sunt sibi et dño nostro cōes. s. purificatio et annunciatio. Nec autē q̄ntor festiuitates sunt sm q̄ tuor benedictōes q̄ in ipsius virgis salutatiōe continent. prima est. Huc maria grā plena. q̄ p me festiuitati cōpetit. s. annunciatōi. q̄i v̄z eaz angelus salutauit et de spu scō concepit facta gratia plena. Scda est dñs tecū. q̄ cōpetit assūptōi. q̄i v̄z assumpta est in celū. qz tunc fuit ei⁹ dño suo. i. filio vt est dñs. Ali enī nō viderat eū dñm ita manifeste in se. Tertia benedictio est benedicta tu in mulieribus. q̄ cōpetit natiuitati. qz tunc nata est mulier in vtero sc̄ificata. nā la enī alia mulier fuit in vtero sc̄ificata. et ideo dicta est casta. ppter singularitatē qz nūq̄ de mones castrum illud fregerunt. Quarta benedictio est benedictus fructus ventris tui. que congruit quarte festiuitati. s. purificatiōi: quia tunc obtulit illū benedictū fructū in templo. Quidā etiā faciunt q̄ntū festū. s. de concepiōe beate marie dicentes. qd̄ sicut celebrat de morte sanctorū nō propter mortē. sed quia tunc recepti sunt in nuptijs eternis. similiter potest celebrari festū de conceptione non quia sit concepta quia in peccato est concepta: sed qz mater dñi est concepta asserentes hoc fuisse reuelatū cuiusdā abbati in naufragio constituto. qd̄ tamen non est autenticū. Unde nō est approbandū cum concepta fuerit in peccato. s. p cōcubitu maris et femine. de cō. vi. iiii. firmissime. Veruntamen licet fuerit conceptum in peccato dimissum est ei illud originale peccatum. et sanctificata fuit in vtero. sicut et Hieremias et sanctus Joannes baptista. quare merito natiuitas eius et beati Joannis baptiste celebrantur. natiuitas dico ex vtero. quando videlicet in lucem seu in mundum prodierunt. Sed natiuitas eorū in vtero scilicet quando infusē fuit aīe i corpib⁹ eorū nō celebrat vt pmissū ē. Sextū

etiā festū est festiuitas pietatis. s. festū natalis. s. qm̄ tūc est etiā simul festū filij qd̄ plenū erigit officiū. ideo nō solennizat de illa nisi vsq; in octauas. tunc vero sicut iā dictū est in p̄hemio Septimū quoq; festū est beate marie ad martyres. de quo sub festo omniū scōp dicef. Qui a vero festū p̄m̄iū s. m̄ h̄? septime ptis diuisione i ordine t̄pis alia festa virginis p̄cedit iccirco hic de illo dicamus. Est autē hodie duplex festū. p̄m̄ū quo ad partū qd̄ d̄r festū ypopanti. i. obuiatio: qz in illa solennitate anna. p̄phetissa et symeon obuiauerunt beate Marie venienti filiū suū xpm̄ in templū offerri. ypopantes enī grece d̄r obuiatio latine. ab ypo qd̄ est ire et anti qd̄ est contra. Aduentus dñi in templū significat aduentū eius in ecclesia et in mēte cuiuslibet fidelis aīe q̄ est templū spirituale. Tunc aduentū p̄dixit dñs p̄ malachiā. p̄phetā iij. Ecce ego mitto angelū ante faciē tuā q̄ p̄pabit viā ante faciē meā. et statim venit ad tēplū sanctū suū et c. Vel d̄r ypopanti. i. p̄sentatio eo qd̄ xps in templo est p̄sentatus. Secundū quo ad parientē. et d̄r festū purificatiōis. qz b̄ta virgo licet purificatiōe nō idigeret. nec legi purificatiōis obnoxia teneret. qz nullo mō imūda fuit. nec pepit concepto scie. tamē voluit facere fm̄ p̄ceptū legis. Dicitur enim leuitici. xij. mulier si suscepto semine pepit masculū imūda erit. vij. diebus imūda quidē erat a cōsōrtio hominū. et ab ingressu templi. expletis vero septē diebus munda efficiebatur quo ad cōsōrtiū hominū. adhuc tamen vsq; ad diē tricesimūtertū quo ad templi ingressum. imūda erat donec purgaretur iuxta ritū menstruā fluxus. sed cōpletis. xl. diebus in diē. xl. templū intrabat et p̄ueit cū muneribus offerebat. si autē feminā pepisset. t̄ps duplicabatur. et quo ad cōsōrtiū quo ad ingressum sicut et duplicat quo ad corporis formationē. Nā in. xl. diebus corpus masculū organizatur et pficitur et in. xl. aīa infunditur et sep̄ius. Corpus vero semine octoginta diebus pficitur et in octogesimo aīa inspiratur et sep̄ius. sic ergo si masculū pepercat. xl. si feminā octoginta diebus a diē natiuitatis partus a templi arcebat ingressū. hodie tamē statim ingredi nō. phibetur ne sibi pena i cultu p̄ā vertatur. v. di. s. hec et si. c. se. e. de puri. post par. eo. ti. Verūm mulier oim̄ sentit sibi imine re dolores ptis nō intret ecclesiā. vel saltē caueat ne polluat illā. Sacerdos autē mulierem vicinā partui sepe moneat qd̄ confiteatur. ita qd̄ cū dolor partus vgebit eā sit parata accipere eucharistiā. nā inhonestū est qd̄ t̄ps ptis psbyrē diu cū ea moretur. Est autē triplex ratio quare p̄cepit dñs diē. xl. p̄ueit in tēplū offerri. Primo ad notandū qd̄ sicut diē. xl. in materiale templū

ducitur. sic in. xl. a cōceptōe et sep̄ius aīa infunditur in corpus. tanq; in suū templū. put in historia scholastica d̄r. q̄uis p̄fici dicant qd̄ in. xlvj. corpus pficitur. Scdō ut anima qua i diē. xl. corpori infusa ab ipso corpori maculatur. in diē. xl. tēplū ingrediēs p̄ hostias expiet. Tertio ad insinuandū qd̄ illi merentur celeste templū ingredi qui. x. p̄cepta decalogi cū fide quatuor euangelioz obseruauerint. Transactis ergo purificationis diebus pariens ingrediebat templum offerens filiū vel filiā et munera p̄ se. s. p̄ peccato pullum columbe siue turturē. Pro filio vero vel filia offerebat agnū anniculū in holocaustū. Que agnum habere neq̄bat. offerebat duas turtures aut duos pullos colubaz. aliter in holocaustū. p̄ partu. aliter vero p̄ se. s. peccato suo. Unde in euangelio d̄r et offerrent par turtur et c. fm̄ legis consuetudinē. i. sicut lex exigere videbatur. Mulieres igitur in hoc beatā virginē imitantur. cum in quibūdā locis post partum transactis. xl. diebus ecclesiā ingrediuntur. significantes qd̄ si virgine ipsaz fuerint imitatem? vitā p̄ite ingredientē cū ea eternā. Celebratur ergo hoc festū diē. xl. a natiuitate domini: qz beata virgo diē. xl. a natiuitate xpi ad templum veniens. ipsum fm̄ legē p̄sentauit. Rursus hoc festū sequitur post festiuitates natalis dñi. circumcisiōis. et epyphanie. ratione misterij. sicut et ratione misterij voluit dñs i tēplū p̄sentari. Et hoc dupli. p̄m̄ū misterij ē natiuitas enim primo deus p̄ fidē in hoīe et sequitur circumcisiō. qz qm̄ fides i hoīe est purificatiō. Unde in act. fide purificans corda eoz. qd̄ vero habent bonam fidē relinquūt oīa mala opera tunc apparet deus. sed tunc facienda est penitentia. ut in nobis maneat sicut in templo suo. et tunc fit ibi oblatio. et offertur ei par turtur. i. mundicia mentis et corporis. qd̄ nō pōt fieri nisi in ingi luctu. sicut turtur gemit. p̄ cantu et duos pullos columbaz. i. geminā simplicitatē. Scdm̄ misterij qz in templū venit i hac diē ut notetur aduentus eius in mentē cuiuslibet fidelis aīe. siue in ecclesiā in quā semp̄ paratus est intrare. Unde i introitu dicitur. Suscepimus deus misericordiā tuā in medio templi tui. qz xps est lignū vite in medio padysii. patet equiter omnibus subuenire. et bona sua largiri fm̄ nomen tuū deus ita et laus tua de? et c. q. d. sicut creasti omnes et recreasti. ita et laudā dus es p̄ totū mundū. Hoc etiā expositū est in vj. pre sub octaua diēica post penthe. Ut autē veniat in mentē nostrā horzatur ecclesia filios suos ut occurrant. Unde dicit i principio matutinalis officij. s. in inuitatorio. Ecce aduenit ad templū sanctū suū dñator dñs. gaude et letare spon occurrens deo tuo. s. p̄ fidē et per bona

opera. et propter hoc festum illud dicitur yppapanti
id est obuiatio: quia si volumus quod ille veniat in
mentes nostras accipiamus eius similitudines.
Unde dicit in responsorio primo. Adorna thala-
muz tuum syon scilicet virtutibus purifica te: et
suscipe scilicet virtutes: et sic veniet in te. Epi-
stola vero est. Ecce ego mitto angelum. que est
malachie. c. vlti. Et euangelium. Postquam impleti
sunt dies. Luc. ij. cap. Et post coedico. Responsum
accepit simeon. Luc. ij. ca. Et nota quod tempore
Iustiniani imperatoris fuit magna mortalitas
apud constantinopolim: et ideo tunc constituta
est solennitas purificationis marie in reuerentia
eius ob causas premissas. Solet autem queri cum
adhuc pululent infinite hereses: quomodo sit verum
quod in nono responsorio scilicet quod beata virgo omnes
hereses interemit. Ad hoc dicitur quod hoc fecit
Christum in se fuit: quia ipsa ostendit eum visibi-
lem qui inuisibilis erat. primo enim non poterat
inueniri: quia quidam ipsum querebant in deliciis
carnis: quidam in diuitiis: quidam in libris phi-
losophorum: et non erat ibi. Unde in canticis. Que-
siui: et non inueni eum. Nododo vero non potest
aliquis errare in via nisi velit. Unde manifeste
habetur in ysa. Hec erit recta via: et etiam stul-
tus non erret per eam. Et que erit illa via: ecce
dabo in syon salutem: et in iherusalem gloriam meam.
Dicitur hodie caplin. Ecce ego mitto. malach.
ij. cap. Et illud. Eradicauit. eccle. xxiij. cap. Et il-
lud. Quasi cedrus. quod est ibidem. Sit autem
hac die. processio generalis. que significat. pces-
siones illam quam beata virgo et ioseph ad tem-
plum fecerunt. Qui in processione ante cancellos
cantant. Responsum accepit. et. Significant
prophetas natiuitatem domini et misericordiam pronun-
tiantes. Melodia respondetur est. gaudium hanc
dei misericordiam suscipiunt. Tenentes igitur
candelas in manibus dicamus. Suscepimus
deus misericordiam tuam. et. Quod vero canta-
tur in ipsa processione et in euangelio. Accepit si-
meon in vlnas suas: ostendit quod debemus eum
non tantum corde: sed etiam in brachijs portare.
Unde in canticis. Pone me ut signaculum super
brachium tuum: et ut sigillum super cor tuum. Ad
corinth. Empti enim estis precio magno: glori-
ficate et portate eum in corpore vestro. Debe-
mus quidem portare non tantum deitatem vel huius-
nitatem: sed utriusque: sicut fecit simeon. quod si-
gnificat per candelam quam seruimus in pces-
sione. Per ceram enim per apes ope virginali
cum melle productam. Nulla enim libidine resol-
uitur humanitas siue caro christi ex virgine sum-
pta. Per lumen deitas. quia deus noster ignis
consumens est. deuto. xij. Per lichinum in cera
anima candidissima vel deitas in carne latens.
Vel si alios mortalitas intelligitur. Vel per lu-

men pater. per ceram filius. per lichinum spiritus
sanctus. Rursus candela in manu accensa:
est fides cum bona operatio. Nam sicut cande-
la sine lumine mortua dicitur. et lumen per se absque
candela non lucet sed mortuum esse videtur: sic et
operatio sine fide: et fides sine operatione mortua
esse dicitur. Lichinus sub cera occultatus: recta
intentio est. Unde gregorius. Sic fiat opus in
publico ut tamen intentio maneat in occulto. Can-
dele autem benedicuntur ut eas digne ferant oes.
Sunt multi habentes intus tenebras licet extra
lucere videantur. Digne ferentes sunt qui sicut
extra lucet per lumen quod ipsi ferunt in ma-
nibus: ita et lucet interius per veram fidem.
et in hoc est festiuitas et gaudium magnum. Por-
tantur itaque in processione cerei ardentes propter
seu causas. Primo ut unusquisque se illuminet
et opera sua lumine patefacta alijs insinuet. Se-
cundo ut ritum gentiliu in melius commutet re-
ligio christiana. Romani namque de quito in quintum
annum in kalendis february ad honorem februe ma-
tris martis. qui ut putabant erat deus belli lu-
strabant urbem tota nocte cum cereis ac facibus
accensis ut filius eius eis victoriam de hostibus
concederet: cuius matrem tam solenniter honora-
bant quod festum aburbale dicebatur. Ipsi etiam in
mense february sacrificabant februo id est plu-
toni cum ceteris dijs infernalibus pro asibus
antecessorum suorum ut propitiarent ipsorum eis solen-
nes hostias offerentes: et tota nocte eorum laudi-
bus cum cereis facibus accensis vigilantes. Multi
lires quoque romanorum his diebus festum lumi-
num exercebant. Gentiles namque pro eo quod pluto
deus infernalis concupiscens perperinam specio-
sissimam eam in principio huius mensis raptuit:
deique fecit: quam ceres eius mater et parentes
facibus accensis per silvas de nocte in ethna
monte cecilie multo tempore quiescebat: prout poe-
ta fabule fingunt. Jecirco et ipse in principio
mensis february in memoriam huius rei de no-
cte urbem lustrabant ambiendo ipsam cum fa-
cibus ardentibus. Ydolatre enim sicut legimus in
libro sapientie obscura sacrificia faciebant. Nos
igitur lustrandi mores Sergius papa mutas in
melius statuit festum purificationis in honorem
matris domini in eodem mense: et tunc processiones
fieri ut plebs vniuersa portans cereos ardentes
in manibus per ecclesias pcederet in memoriam
celestis regni: quoniam oes electi lucetibus bonorum
actuum lampadibus obuiam sponso venientes
mox cum eo ad nuptias super civitatis intras-
bunt. Tercio ut per hoc prudenter virgines imi-
tentur quare beata virgo est caput: et accensa
in nobis lampade castitatis et bonorum operum cum
eis in tempore glorie ad verum spiritum ingredi me-
reamur. Quarto quia lumen quod est ad fuelationem

gentius sicut dicit simeon. Hac die pro nobis est presentatus. Nec ergo processio significat illam simeonis. Quinto ad notandum diuinitatem: et huius magnitatem christi: ut promissus est. Sexto ad ostendendum virginis puritatem: ne quis audiens eius purificationem credere posset eam purificatione indiguisse. Porro namus ergo candelas accensas quasi ipso facto dicat ecclesia. Virgo beata purificatione non indiget: sed tota rutilans tota splendens. et propter causas predictas candelaria nuncupatur. Hoc festum caret octauis. quoniam licet christus legaliter fuerit presentatus in templo: nullus tamen doctor nos coartat quod infantes die quadagesima natiuitatis eorum presentem in templo. Unde sicut presentatio pueroz ad templum finem veterem ritum deficit: quia hodie fit in baptismo: ita et in opatione. In octauis enim sicut per primum diem recolimus quod factum est: ita per octanam rem pro qua factum est. De festis annuntiationis: assumptionis: et natiuitatis: in suis locis dicetur.

De cathedra sancti petri.

Cathedra san

cti petri ecclesia solennizat quoniam videlicet apud antiochiam cathedrali honore sublimatur esse phibetur. quam sublimitatem dicitur quidam factam esse a theophilo principe antiocheni: cuius filium defunctum post annos. xliij. petrus suscitauit: et ipsum et populum ciuitatis conuertit. propter quod ibi ecclesiam construxerunt: in cuius medio excelsum cathedram collocauerunt: et petrus ut ab omnibus audiri et videri posset exaltauerunt. in qua sedit septem annis. De hoc igitur honore solennizat ecclesia: quia tunc prelatus ecclesie cepit loco preflare et honore sublimari. Tunc enim completum est illud psalmiste. Exaltetur eum in ecclesia plebis etc. Et nota quod exaltatus est triplex: et ideo triplex festum celebratur. Primo exaltatus est in ecclesia militatum eidem presidendo: et eam in fide et moribus laudabiliter regendo: ad quod pertinet hodierna festiuitas: ut promissum est. Secundum in ecclesia malignantium: ipsam scilicet dissipando et ad fidem conuertendo. Ad quod pertinet secundum festum: quod dicitur vincula. tunc est ecclesia malignantium dissipauit: et plures ad fidem conuertit. Tertio in ecclesia triumphatum in eam scilicet introeundo feliciter. Ad quod pertinet tertium festum scilicet passionis eius. Rursus fit ei festum triplex propter alias quatuor rationes. Primo propter privilegium. fuit enim pre aliis principibus legatus: et ideo magis honoratus in auctoritate. Nam fuit princeps apostolorum: et clauis regni celorum accepit. Fuit etiam feruentior in christi

amore et efficacior in virtute. Nam ad eius virtutem sanabatur infirmi. Secundo propter officium. Ipse enim officium prelatus super omnem ecclesiam habuit. Que in tres mundi scilicet asiam: africanam: et europam diffusa est. et ideo ecclesia ter in anno pro eo solennizat. Tertio propter beneficium: quia ipse qui potestatem ligandi atque soluendi habuit: liberat nos a tribus generibus peccatorum: scilicet cogitationis locutionis: et operationis. Vel quia in deum in proximis: et in nos peccamus. Vel hoc beneficium potest esse triplex bonum: quod virtute clauis peccatorum in ecclesia consequitur. Primum est absolutionis a reatu offensio. Secundum est pene purgatorum in temporalem commutatio. Tertium pene temporalis sine parte relaxatio. Quarto propter debitum: quia scilicet tripliciter paui et pascit nos: scilicet verbo: exemplo: et temporalis subsidio. Quinto propter exemplum: ut scilicet nullus desperet: etiam si tertio christum negauerit: sicut ille. si tamen velit eum eo deum corde ore: et opere confiteri. Nec est pretermittendum quia hoc festum de incarnatione sancti petri olim festum beati petri epularum dicebatur. Fuit enim mos gentilium sine magistrum iohannes beletis annis singulis in mense february hac die vinum et epulas offerre deo supra sepulchra parentum moti forte. propter illud thobie. iij. Panem tuum et vinum tuum super sepulchra iustis constituere: quas de nocte demones consumeant. Ipsi tamen ab aiaibus circa sepulchra oberiatis quas umbras vocabant vastari putabant. quod sancti patres exstirpare volentes: festum de incarnatione sancti petri: tam de illa que ro me quam etiam de illa que antiochie fuit facta statuerunt fieri illo die quo talia a gentibus fiebant. Unde ab illis epulis festum consuevit appellari festum beati petri epularum. Hac tamen die non dicitur in quibusdam ecclesiis nisi una collecta. et de illa incarnatione que fuit antiochie facta. Dicitur autem epistola. Petrus apostolus seruus. que est. i. pe. i. Et euangelium. Venit ihesus in partes. math. xvi. ca. Tractus est. Tu es petrus. math. xvi. cap. Ad horas dicitur caplin. Petrus apostolus. i. pe. i. ca. In festo beati matthei apostoli dicitur epistola. Exurgens petrus in medio. act. i. cap. Et euangelium. Confitebor tibi pater.

De annuntiatione virginis marie.

Festum annuntiationis beate marie est quando angelus ei bonos rumores nuntiavit: et ipsa saluatorem concepit. Tunc autem implete sunt

pphetie. Unde ecclesia legit et cantat de pphe-
tis. quare introit⁹ est. *Rorate celi desup: et nu-
bes idest pdicatores pluant idest annuntiet ius-
tum idest xpm. quia antonomasice dicitur iu-
stus xps. apia⁹ terra idest beata virgo. Alpiat⁹
in q⁹ per consensum. et germinet idest cōcipiet
saluatōre idest xpm. De hoc dictus est sub pri-
ma dominica de aduētū. Epla est. Egrediat⁹
virga. ysa. xi. cap. Alie tñ ecclesie dicunt. Locu-
tus est dñs ad achas. que est eiusdem. vij. cap.*

Euangeliz est. Diffusus est gabriel. lu. i. ca-
et quod ibi dicit⁹. Et hic mens⁹ et c. sic exponit⁹.
hic mensis scilicet martius in quo beata virgo
concepit: est festus illi idest a cōceptiōe illius
scilicet elizab⁹ que vocat⁹ sterilis: quia illa cō-
cepit ioh. bapt. vij. kal. octobris. Dicit⁹ etiā
per horas caplin. In diebus illis notus faciet
deus. iere. xxx. cap. Competit autē hoc festum
tempori veris. Nam tēpore veris deus factus
est homo: et omnia facta sunt noua. Hoc autē
festum est de dño: et de beata maria. quare ea-
dem prefatio dicit⁹ in natali: et in annūtiatiōe
dñi. De annūtiatiōe dñi consuevit opponi.
q⁹ glo. in ex. et ite missa est. et te oñi laudamus
in ea cantari non debeant. De quo dictus est
in pbenio huius partis. Si hoc festum fue-
rit in dominica passiois vel oliuay: ad secūda⁹
feriam trāmutabit⁹. Hoc enim generale est in
pbenio dominici. Si autē in triduo ante
pasca occurrerit in sabbato ante palmas fm
quorūdam anticipabit⁹. Quidam vero illud trās-
ferunt vsq⁹ ad octauas. Simil⁹ si fuerit in die
pasce: non congrue poterit infra ebdomada⁹
celebrari: in quo hyistoria de aduētū cōpilata
cantat⁹. Unde melius est si ad secūda⁹ feriam
post octauas transferat⁹. In hac die et dicit⁹
per diuersa tēporū curricula deus multa opa-
tus est. que quidā sic egregijs versibus pstrin-
xit. Salue festa dies que vulnera nra cohe-
ces. Angelus est missus est passus et in cruce
xps. Est adam factus et in eodē tēpore lapsus.
Ob meritū decime cadit abel fratris ab ense.
Offert melchisedech ysaac. supponit aris. Est
decollat⁹ xpi. baptista beatus. Est petrus cre-
ctus. iacobus sub herode pēptus. Corpora san-
ctorū cum xpo multa resurgūt. Latro per xpm
tam dulce suscipit amen.

De sancti aplis. philippo et iacob.

A scale tempus

sicut sepe dictus est: octaua signi-
ficat etatem. vbi bonum qd erit
singulorū in dispari caritate erit
oñū: quia vnusquisq⁹ de bonis alterius gaude

bit et de suo: et bonum oñū erit singulorū. Ut
ergo tempus pascale concordaret solēnitatibus
que infra illud eueniūt. pferim cum apli in ec-
clesia pmitina nō haberēt particulares solēni-
tates. Satutū fuit ut in kal. maij celebraret⁹ so-
lēnitas ad honorē oñū aplorū: et dies varij nō
viderent⁹ diuidere: quos vna dignitas et aplū-
tus in celesti gloria fecit esse sublimes. Quod
festum greci celebrare dicitur in festo aplorū
petri et pauli. Hac etiam die festum est aplorū
philippi et iacobi. qui forte die ista passi sunt.

Sane iacobus iste dictus est minor ad dif-
ferētiā iacobi compostelle siue zebedei: qui
dictus est maior. non etate: sed vocatiōe. sicut
contigit in episcopis: qui loco aplorū sunt. qm
qui pmo cōsecrat⁹ est: alios qñlibet maiores
antecedit. xvi. di. §. fi. Primo enī a dño vocā-
tus est. et primo ei adhesit: et sibi magis fuit fa-
miliaris. In secretis enī illum vocabat. scilicet
quādo trāffiguratus est: et quando suscitauit
mortuū in domo. Dictus est etiam iste iacob⁹
alphe: quia fuit filius alphe. Dictus est etiam
frater dñi fm carnem. de con. di. i. iacobi: quia
dicitur fuisse cōsimilis ei facie. vel quia erat fili-
us alphe fratris ioseph viri beate marie: et ma-
rie sororis eius. Qui enim ex vtraq⁹ parte con-
iungebātur apud iudeos fratres vocabātur.
Ibeius enim putabatur filius ioseph. Vel dicitur
frater dñi idest consobrīnus: quia filius so-
roris beate marie: quem maiorem tūci seruauit.
Sed et ioseph dicitur cognatus dñi. vel quia
pater putariū. vel quia cognatus dñi ex par-
te matris scilicet beate marie. Ad clariorem
autem pmissorū euidentiam notādū est q⁹ ioa-
chīm pater beate marie accepit uxorem. nomi-
ne annam. que habuit sororem nomine ymeri-
am. Dec autē ymeria genuit elizab⁹ et elūd
Elizab⁹ genuit iohāne bapt. De elūd natus
est emineud. De emineud natus est sanctus
seruatiū. cuius corpus in opido traieci sup
flumen moasi: in episcopatu leodiensi. Anna
autem tres viros dicitur habuisse. Joachim:
Cleopham fratrem ioseph: et Salome. De pri-
mo habuit filiam: scilicet mariam matrem dñi:
quam dedit ioseph nuptiū: que genuit xpm.
Generatio ipsius ioseph: et marie: posita est in
serta parte sub festo natalis dñi. Primo autē
viro defuncto: de secūdo simil⁹ genuit aliam
filiam nomine mariam. quam alpheo postmo-
dū in cōiugem dedit. Dec autē maria genuit
ex alpheo quattuor filios: scilicet iacobum mi-
nozem: Ioseph iustum: qui et barabas dictus
est. Symeonem. et iudam. Ex tertio vero secū-
do mortuo genuit aliam simil⁹ filiam nomine
mariam. et zebedeo in cōiugem tradidit. ex quo
duos filios habuit: scilicet iacobum maiorem: et

iob. Inem euangelistā. Porro iacobus iste meri-
to sue p̄fessōis cognominatus est iustus. Ex
vtero enim dicitur sanctus fuisse. Ipse enim a
petro et iacobo et iohāne aplis: ordinatus est
primus hierosolimitanorum eps. lxxj. di. pono.
Ipse etiam vna cum basilio epo cesariensi. addi-
dit nobis in scriptis misse celebratōez. de con.
di. i. iacobi. Ipse quoq; tradidit primus cele-
brasse missas post pasca dñi in iherlīm. et petrus
primus in antiochia. Ipse vinum vel siceram
non bibit. nullam carnem comedit. nunq̄ ton-
sus nunq̄ vinctus. nunq̄ balneo vsus est. et in
tū genub⁹ terre desictis orabat: vt eius genua
eam loz excedere duriciam crederentur. Ipse
precipitatus est a iudeis de pinnaculo templi
cum nomen xp̄i predicaret: et cum pectus sul-
lorum interfecit. Fullo enim est: qui lineos
pannos candificat. Quidam autem dixerunt:
ppter peccatum interfecitōis eius iudeos de-
structos fuisse per titum et vespasianū. et ita nō
attribuit destructionē illam morti xp̄i. In
hoc festo dicunt quedam ecclesie introitum.
Exclamauerūt neemie. ix. cap. eplām. stabunt
iusti. que est sapientie. v. cap. euangelii. Non
turbetur cor vestrum. qd̄ est iob. xiiij. cap. Dici-
tur etiam ad horas caplm. stabunt iusti. sapiē-
tie. v. ca. et illud. Nos insensari. quod est ibidē.
Et illud. Non esurient. apocalip. vij. cap.

De inuētiōe sancte crucis.

In sancta Cruce dñi secūda spes
habetur: Sicut enīz beata virgo
portauit dñm: ita et sancta crux
suo modo. Et sicut dat dñs aq̄s
baptismalibus sanctificare: et alijs sacramētis:
ita per tactum dominice carnis: sanctificatur
fuit lignum: vt nos suo modo sanctificare pos-
sit. Et quia ita crux saluat per talem effectum
quem habet: ideo de eo cātatur. O crux splen-
dor et que sola fuisti digna. Fuisti scilicet ois
gnitare tibi data: portare talentum mundi et c.
Et quia finis crucis est gloria: ideo in fine plu-
rium antiphonarū de cruce dicitur allā. Dicitur
autē per horas caplm. Mibi autem absit. gal.
vlti. Sit autem duplex festum de cruce: vi-
delicet exaltatiōis. de quo suo loco dices. et in-
uentiōis: quia inuenta fuit crux tēpore euē-
bi pape a beata helena matre constantini: me-
diante iuda qui tunc iudens erat. Unde in ca-
none ipsius euēbiij. de con. di. iij. crucis ita les-
gitur. Crux dñi nostri ihesu xp̄i: que nuper no-
bis gubernacula sancte romane ecclesie tenēs
tibia. Quinto noī. maij inuenta est in p̄dicto
kal. die. Inuentiōis festum vobis solēniter cele-

brare mandamus. Est autem maius hoc festū
q̄ festum exaltatiōis: put ibi dices. Legitur
autem de p̄dicto iuda q̄ cōuersus ad fidem
factus est postmodū episcopus hierosolimita-
nus. et mutato nomine vocatus est quiriacus
De quo dicit diabolus sic. pphetizasse. Iudas
xp̄m morti tradidit. sed iste iudas illū mortuū
exaltauit: et artas magicas dēxit. sed iulianus
familiaris et amicus meus cito rex erit. qui me
de isto vindicabit. Quod factum est. xj. q. iij. iij.
lianus. i. et. ij. Nam iulianus monachus ab or-
dine apostatās acquisiuit per nephas cōsula-
tū romanū. et deinde factus impator: et xp̄ia
noꝝ p̄secutor. Illū diuersis penis affliccit: et
interfici iussit. Legitur quoq; q̄ quidam miles
nomine quiriacus. hunc iulianū postea inter-
fecit. De isto iuliano legi q̄ adhuc apud con-
stantinopolim de tumba sua feroz intollerabi-
lis p̄greditur. Si querat quare sit festum de
cruce: in qua xp̄s fuit de honestatus: et flagella-
tus. et non de aīna: in qua fuit valde honora-
tus. nec etiam de alijs que ipse tetigit. Respon-
deri potest q̄ laus et honor super aīnas imp̄-
sus trāstorijs et mūdānis fuit: nec inde salus
nostra prodijt: de quo curandū non est. Pre-
tereā per alia que ipse tetigit nō legūtur myra-
cula et sanitates fieri: nec per illa redēpti sum⁹
de honestatio vero in cruce facta nostra redē-
ptio fuit. Dicitur hodie introitus. Nos autē.
gal. vlt. cap. Et legitur eplā. Confido de vobis
in dño. gal. v. d. pro eo q̄ ibi dicitur. Mibi au-
tem absit gloriari nisi in cruce dñi nostri ihesu
xp̄i. Alia dicunt. Hoc sentire. ad philippen. ij.
Euangelium est. Simile est regnum celoz
thesauro abscondito in agro et c. quia crux dñi
ad literā: inuenta est in agro. Vel moraliter in
agro ecclesie inuenit⁹ crux dñi: que dicitur the-
saurus. quia emptus est per eam nobis regnū
celoz. qui vidit hunc thesaurū in ecclesia vadit
et vendit omia que habet idest oēs trāstorias
delectatiōes: et emit agrum istū: vt sit de eccle-
sia. Alij dicūt erat homo ex phariseis. iob. iij. c.
Et est notādū q̄ festum crucis sit semper
cum festo martyꝝ: quia crux significat marty-
riū. Et ideo in festiuitatibus sancte crucis les-
guntur in quibusdā ecclesijs sex lectiones de
martyribus. et officia cōmī. cens. De signo
crucis dictum est in p̄benio quīte partis.

De reuelatione sancti michaelis.

Ecclēsia facit festū de a-
gelis duplici ratione. Prima est
quia nobis ministrāt. Omēs eīz
sunt administratorij spūs: idest

in ministeriū missi ppter eos qui hereditatem capiūt salutis. sicut habet in epla ad hebreos primo. Secunda ratio est quia pugnant pro nobis contra angelos malos. nec pmittūt nos temptari supra id quod possumus. De hac pugna dicit in apocalip. Factum est preliū in celo. Hoc bellum erit maxime tēpore antecpi. et in morte martiriū fuit et etiā semp est et cietus est draco. i. diabolus de celo. i. de celestib⁹ hoib⁹ et deictus in corda malorū hominū. Dui⁹ autē belli princeps est brissim⁹ Mich⁹ ael. et ideo fit ei festū h⁹ sit de ultima ierarchia de inferiori. f. ordine. Sunt. n. nouem ordines angelorū put tactū est in quarto sub ti. de pfa tioe. q³ q³uis oēs mittantur q³ ut premissum est sunt administratori spiritus et in ysai. vi. habetur q³ missus est ad eū unus de seraphim raro tamen mittitur. Unde daniel. Milia milium ministrabant ei. Eorū vero qui mittuntur princeps est michael. qui fuit pnceps ecclesie iudeorū. vt habetur in daniel. modo vero est princeps ecclesie xpianorū. In iudeis fuit enī aliquādo ecclesia. que nūc est in xpianis. Hoc autem festum quod est cōmemoratio victorie sancti michaelis. Inde originem sumpsit. quia cum barbari depopularent apuliam. xpiani tri duano ieiunio indicto. sancti michaelis auxili um implozauerūt. per cuius visibile patrocini um fuge terga dederunt. et xpiani victoriaz habuerunt. Vocatur etiam festum reuelationis. quia in mōte gargano reuelatus est. vt sequit^r.

Sane michael. gabriel. et raphael. noīa pso nalia sunt angelorū. Alia vero sunt ordinū. vt dictum est in quarta parte sub titulo de pfa tione. Sed cum hoc festum sit cōmune oīum angelorū. quare specialr denoiatur festum sancti michaelis. et nō gabrielis. vel raphaelis. Re spōdeo michael est. qui missus in egyptū fecit illas famosas plagas. qui diuinit mare rubrum qui eduxit pplm per desertū. et duxit in terras pmissiōis. Ipse est ppositus paradisi et custos et est susceptor aīaz. et princeps ecclesie. et ideo magis eum venerari debemus. Secūda ratio est quia ipsemet fundauit ecclesiam. et cōsecra uit altare. Unde dicitur. Stetit angelus iuxta aram templi et hoc fuit in mōte gargano. po stea vero reuelauit hoc hominibus per epm re gionis illius. Tertia ratio est. vt homines vene rantes angelos pueiant ad consortium ange lorū. et eadem causa in diebus dominicis et fes tinis solēnitatibus. nouem psalmi. nouem le ctiones. et responsoria cantantur. et per cantū istorū ad cōsortiū pueiamus nouem ordinū angelorū. quorū ppiū est deo cantare. Con gaudēdo autē angelis dicit ecclesia in introitū. Benedicite dñm omēs angeli eius. et quia

angeli laudant. et nos similiter deum laudare debemus. Unde versus sequit^r. Benedic aīa mea dñm. Epla vero de apo. i. ca. Sumitur significauit deus que oportet fieri cito et c. Se quitur ibi ioh. septē ecclesiis. per septem eccle sias. vel per septem spiritus q³ tūz ad intelligen tias que ad hanc oīem pertinet vniuersitas an gelorū intelligitur. per septem enim dies currit vita presens. Sequit^r responsorium. Bene dicite. Et versus. Benedic. ratione qua supra. Alleluia est. In conspectu angelorū psallam ti bi. Hoc autem ideo dicit ecclesia. quia parati sunt angeli deferre deo oratōes nostras. Sem per enim nobis astant et aspiciunt nos et ausc ultant. Unde in canticis. Qui habitas in oz tis amici idest angeli auscultant te. Der. istos scilicet bonos. cōpassio. illos scilicet malos. pas sio scilicet inuidie cogit vt in nos semper aspi ciant. Sequitur euangelium. Accesserunt et c. math. xviij. ca. in quo precipitur vitari scan dalum. quia ibi fit mentio de angelis. Amen dico vobis quia angeli eorū in celis semper vi dent faciē patris mei qui in celis est. Quod vero parati sunt deferre oratōes nostras. in of fertorio ostēditur. Stetit angelus iuxta aram templi. apocalip. viij. cap. Et data sunt ei incen sa multa. idest oratōes incense igne caritatis. et ascendit fumus aromatum. idest oratio in cōspectu dei de manu angeli. In postcōiōe vero. Placuit ecclesie sicut prius benedicere. Unde dicitur in quibusdam ecclesiis. Bene dicite angeli dñm et c. Sane q³ michael legi tur cum oracone pugnas. intelligitur allego rice. michael. idest xps. hys orice vero quia mi chaelis et aliorū angelorū eius ministerio oya bolus describitur in ecclesia ppter laicos esse depulsus. In hoc festo dicit caplm. Signi ficauit. Et illud. Beatus qui legit. Et illud. Jo hānes septem. que sunt apocalip. pmo capto.

De sanctis Seruasio. et Provasio.

In festo Sāctorū gero uasij. et proa sij cantatur ex institutiōe grego. introitus. Loquetur oīs pacem in populo suo. ex eo q³ tali die pat inter romanū impatorem. et agsulpuz re gem lōgobardorū extitit reformata. quez reges celdonia eius yroz xpianissima. Lūi grego. lis brum dialogorū scripsit. ad fidez cōuertit. Offi cia nāq³ sanctorū partiz cōueniūt ipis sanctis. partiz his euētib⁹ que in ipsoz euenerē dieb⁹.

De sancto Johanne baptista.

Elia inter

lium nō
surrexit maior iohanne baptista
merito ecclesia celebrat festū de
illo. et facit ei duplex festus. i. na

tiuitatis et decollationis. Natiuitatis propter
quatuor. Primo propter historiam: quoniam
dicit dominus de eo per angelum sicut i euā
gelio habetur: et multi in natiuitate eius gau
debunt. quod etiam propter sarracenos dictū
est qui hoc festum celebrare dicuntur. Secun
do propter allegoriam et mysterium: quia per
iohannem figuratus est ortus gratie quā nos
bis attulit christus. Ipsum enim iohānes pre
cessit in annunciatione: in natiuitate: in predi
catione: in passione: et in ad inferos descensio
ne. Tercio quia sicut beata virgo sanctificata
fuit in utero matris: ita et ipse. Quarto quia ipse
primus annuntiavit gaudia eterna: et ideo di
citur lucifer et turtur. Unde vox turturis audi
ta est in terra nostra. et Job xxxviii. c. Nūquid
duces luciferum in tempore suo. et eius natiui
tas fuit per gabrielem nunciata. Ideo autē io
hannes dicitur est lucifer: quia obrulit nouis
tempus. Et inde est quod in quibusdam ecclesiis
habet missam in mane: quia natiuitas fuit quasi
aurora. Natiuitas vero christi fuit quasi ortus
solis. Vel ideo dicitur missa in ortu diei: quia
legitur in euangelio Lu. quod ipse fuit sanctifica
tus et spiritu sancto repletus in utero matris.
quare merito laudandus est eius creator i ex
ordio diei qui illum dignatus est honorare i
utero matris. Habet etiam aliam propriā mis
sam sicut et alii sancti que dicitur circa tertiā
vel prima missa est de vigilia euangeliste: vel
alia dicitur: quia ipse fuit martyr et precursor.
Unde illa missa est vnius martyris: et est itroi
tus: Justus ut palma florebit. De ipso nāq; p
phetauerunt Isaias et Hieremias. Hieremias
ipso vite actu: quia fuit ei similis. Isaias ut in
epistola habetur hodierna: Audite insule et at
tendite popule de longe. Isa. xlii. c. ibi etiam se
quitur vnde sumitur introitus: de ventre et.
Sequitur etiam ibi. Posuit os meum et gla
dium acutum. gladius acutus est lingua predi
catoris quoniam abscondit superflua. Sequitur
Posuit me quasi sagittam electam. Sagitta ele
cta est predicator qui facit quod docet. Sagit
ta acuta fuit iohannes cum dixit: Benimia vi
perarum quis docebit vos fugere ab ira vettu
ra. Responsoium est prius quod te formarem et.
Diere. i. c. et est de natiuitate eius. Alia est Lu
puer. Lu. i. c. et illud Inter natos et. Mat. xi. c.
Euangelium est. Elizabeth impleti. Luce. i. c.
Dicitur autem hac die caplm. Audite insule.
Isa. xlii. c. et illud priusque te formarem. Diere.

i. c. et illud Reges videbunt. Isa. xlii. c. Porro
in vigilia beati iohannis baptiste ieiunamus
quasi compatientes ei qui in deserto ieiuna
uit et asperam vitam duxit. et vigilia ipsa plenū
habet officium: quia post iohannis decollatio
nem christus crucifixus fuit et agnum come
dit. Fuit enim iohānes quasi lapis angularis
i. vetus et nouum testamentum coniungens.
Unde tunc magis solēizamus propter myste
rium quod propter personam ipsam: et quoniam
ipse fuit medius inter utriusque testamentum: quia
fuit finis veteris et initium noui testamēti. nā
et lex et prophete usque ad iohannem uidelicet
inclusiue. Hinc est quod huius diei officiū parti
de veteri et partim de nouo est testamēto. In
hac autem die iohannes euāgelista obiit: sed
eius festum translatus est put sub eius festo
dicitur. Festum autem decollationis non
ita solēizatur ecclesia sicut istud put ibi dice
Sunt ergo ut premissum est in utero sanctifi
catus sicut et hieremias. Unde et de hieremia
legitur hac die. quod probatur per illud quod
dicit in euangelio. Et repleta est spiritu sanc
to elizabeth: et exultauit in gaudio infans i ute
ro meo. sed quo genere sanctificationis nō le
gimus. Dicunt tamen quidam quod ab oī pecca
to mundatus est. Sed in glosa super illo loco
Tu uis a me baptizari: ego a te debeo baptiza
ri. i. ab originali peccato mundari. dicitur quod i
persona generalis hominis loquebatur. Fuit
tamen in peccato originali conceptus. simili
ter et beata uirgo de quo et quare eius natiui
tas celebratur sub purificatione dictum est.
Pau. historiographus romane ecclesie diaco
nus cassinensis monachus quadam die cum
ueller pascalem cereus consecrare: rauce facie
sunt fauces eius. cum prius uocales essent. Ut
ergo uox sibi restitueretur composuit in hono
rem beati iohannis hymnū. Ut queant laxis
in cuius principio petit uocis restitutionē quā
obtinuit. sicut et merito sancti iohānis restau
rata est zacharie. In hoc festo non cātatur
frequenter alla sicut fit in festiuitatibus petri
et pauli et aliorum: in quorum ultimis nocturnis per
sonatur. Ratio est: quia ipse figurat leges. et quia
natale huius fuit ante christi resurrectionem
et ante gaudium. Quidam tamen faciunt offi
cium sine alla in initio noctis propter figuram
legis. et postea iterant officium cum alla i me
dio noctis terminantes illud in principio lu
cis in memoriam antiquae obseruationis. de qua
et quare in hoc festo nocturni cantantur i ini
tio noctis dictū i quinta parte sub ti. de noctur
nis. Nota quod antiquitus solebat una quidra
gesima celebrari ante hoc festum et alia ante na
tale domini. sed postea propter fragilitatē homi

redactum fuit ad tres septimanas ante natale
 ⁊ tres añ hoc festum. Unde phibitum ē ī de
 cretis. xxxiii. q. iiii. non oportet. ⁊. c. se. ne ī illis
 tribus septimanis nuptie fiant. sed ⁊ hoc abo
 litum est. put dicitur ē in prima pte sub ti. de sa
 cramentis. Sicut autem tria specialia in hoc
 festo. In vigilia nāq; in quibusdam partibus
 ex antiqua obseruatione colligitur hoies ⁊ pue
 ri ossa ⁊ quedam alia imunda ⁊ insit cremant
 et exinde fumus in aerē pducatur. Serūt etiā
 brandas siue faces ⁊ cum illis circūcunt arua
 Tertium est quia rotam voluit qui immūda
 cremant ⁊ fumū in altum produci faciunt. ha
 bēt hoc a gentilibus. Antiquitus enim draco
 nes hoc tēpore ad libidinē propter calozē ex
 citari volando per aerem frequēter in puteos
 ⁊ fontes spmatabant ex quo interficiebantur
 aque. ⁊ tunc erat annus letalis ex aeris ⁊ aq;e
 corruptione: quia quicūq; inde bibebant mo
 riebantur aut graue morbum patiebātur. qđ
 attendētes philosophi ignem iusserunt frequē
 ter ⁊ passim circa puteos ⁊ fontes fieri ⁊ imū
 da. ⁊ qđcūq; immundū redderēt fumū ibi cre
 mari. Namq; p talem fumū sciebāt posse fuga
 ri dracones. ⁊ quia talia hoc tēpore marie fie
 bant. ideo hoc adhuc ab aliquibus obseruat.
 Sunt enim dracones animalia. Un ī psalmo
 Laudate dñm d terra dracones. non tracho
 nes. meatu terre. put qđam dixerunt. qđdē
 animalia in aere volant in aquis natant. per
 terram ambulant: nil imundū sustinens ⁊ fu
 giūt propter fumū oliferū sicut elephantes p
 pter graminum fumum. Est etiam alia ratio qre
 ossa animalū comburūtur videlicet in memo
 riam q ossa iohannis baptiste a gentilibus in
 ciuitate sebastē combusta fuerūt. uel pōt hoc
 referri ad nouū testamentum. Abiciunt enim
 pueri uetera ⁊ comburant ad significandū q
 adueniēte noua lege uetus testamētum debz
 cessare. Dictum est enim: Uetustissima ueteru
 ne comederis ⁊ nouis supuenientibus uetera
 prolicieris. Seruntur quoq; brande seu faces
 ardentes ⁊ sunt ignes qui significant sanctū
 iohannē qui fuit lumen ⁊ lucerna ardens pre
 cedens ⁊ precursor uere lucis que illustrat oēm
 hominē ueniēte in hunc mundū: Un dicit
 Job. vi. Est lucerna ardens ⁊ lucens. ante do
 minum qui uiam domini pparauit in heremo

Rota in quibusdam locis uoluitur ad signi
 ficandū q sicut sol ad altiora sui circuli pue
 nit nec altius pōt progredi sed tunc sol desce
 dit in circulo sicut in famasio qui putabatur
 christus descendit fm q ipse testimoniū phi
 bet dicens: Ne oportet minui illum autē cre
 scere. quod dicunt quidam dictum esse eo q
 tunc dies incipiant minui ⁊ in natiuitate xpi

crefcere. Sed quia ante festum sancti iohani
 nis decrefcunt ⁊ ante natale domini cresunt
 intelligendū est de natiuitate in matre quādo
 s. conceptus ē uterq; quoniā iohannes conce
 ptus fuit decrefcētibz diebus ut in septem
 bz: ⁊ christus in cresētibz ut in aprilī uel de
 morte utriusq; nam corpus xpi exaltatum est
 in cruce: corpus iohannis capite minoratum.

De sanctis Petro ⁊ Paulo

De petro et pau

lo questio est. Utz eadem die passi
 sunt. Nā Henricus solitarius uelle
 uidet q eadem die anno reuoluto

paulus passus sit. Sed Pelagius ⁊ Nicolaus
 pape ⁊ Ambrosius ⁊ alii sancti patres uolunt
 q eadē die ⁊ eadē etiam hora sub Nerōe im
 patore uidelz anno. xliii. impii eius. alioqñ fal
 se essent historie de illis scripte. Sed tamen in
 diuersis locis licet in urbe ⁊ diuersas penas
 passi sunt. quia petrus in urbe crucifixus est.
 paulus vō quia sicut legitur in actibz aplorū
 ciuis romanus erat qñs natione tarsensis ef
 fet extra muros urbis decollat. que pena ho
 nestior uidebatur. ⁊ de ipso lac pro sanguine ui
 debatur profuxisse. Utz pcedente tēpore cū
 Constantinus impator in honozē utriusq; ec
 clesias construxisset ⁊ romanus pōtifer uellet
 eoz corpora separe. ⁊ dubitaretur que cui? of
 fa forent diuinitus responsus est: maiora ossa
 sunt p̄dicatois. minora p̄scatois ⁊ sic ab iui
 cem sepeata sunt in propriis ecclesiis collocata
 Postmodū vō Siluester papa uolens ecclesi
 as ipsas consecrare tam parua q; magna ossa
 equa lance cum summa reuerentia p̄derauit
 ⁊ vnā medietatē in una ecclesia. ⁊ alias ī alia
 ecclesia collocauit. Unde quidā faciūt festum
 de hac diuisione ossium in nonis uel octauo
 idus iulii. quia die tali facta fuit. Alii illud faci
 ro. uel. xvi. die eiusdem mēsis. Alii vō dicūt q
 festū diuisioni s petri ⁊ pauli quod celebratur
 die illa sit propter illam diuisionē que facta ē
 in irlin post duodeci annos qñ sepeati sunt ad
 p̄dicandū gentibus: in quo festo cantant illā
 magnam sequentiā Leli enarrant gloriā. et
 euangeliū ascensionis Recumbentibus ⁊. in
 cipientes ibi in fine. Dominus qđd iesus p̄ qz
 ⁊. Licet aut eoz festa eadē die celebranda
 concurrāt. bz tamen gregoz instituit ut tā
 tum officiū bz petri ipso die celebraret. tū qā
 tali die ecclesia beati petri fuit dedicata. tū qā
 ipse prior fuit conuersione. tū qā maior fuit di
 gnitate: quoniā romane ecclesie renuerat p̄i
 matum. Et dicitur in missa introit: Nūc scio

Act. xii. c. Collecta cōis vtriusq. Deus q̄ hodie
nā dīe: q̄re non fit cōmemoratio d̄ scō paulo.

Eplā. Misit herodes. que ē ibidē. Alia. Tu
es petrus. math. xvi. c. Euangeliū. Venit iesus
in pres. quod est ibidē: vbi dicit: Quem dicit
homines esse filium hoīs. sed s̄m hieremiā in
hebreo dicitur filium ade. Per horas vō dicit
caplm: Misit herodes rex manus. Act. xii. c. ⁊
angelus domini. ⁊ illud. ⁊ petrus ad se reuert
que sunt ibidē. Sequenti vō die festum de
brō paulo. Et dicit i missa introitus: Scio cui
ii. ad thimo. ii. c. ⁊ collecta Deus qui multitu
dinē. Graduale. Qui opatus est petro. Gal. i. c.
versus est: Gratia dei in. i. corin. xv. ca. Epistola
Noctm vobis facio. Gala. i. c. Alleluia. Tu es
vas. Act. ix. c. Euangelium: Dixit symon petr.
Mat. xix. c. In aliis ecclesiis dicit: hoc est p̄ce
ptum. Job. xv. c. Cōmuniō amen dico vobis.
Mat. xix. c. Item in nocturnali officio beati
pauli quidam v̄suli p̄mittuntur antiphonis
laudum vt dictum est in vi. parte sub trinitate
Et dicit caplm Bonum certamen. ii. ad timo
iiii. c. In octauis vō apostolor dicit illud con
fitebor tibi domine rex. Eccle. vi. Verum in vi
gilia dicitur introitus: Dicit dominus. Jo. vlt.
⁊ eplā petrus ⁊ io. Act. iii. c. Euangelium: Dixit
iesus simoni petro. Job. vi. c. Habet autem
hoc festum tria. s̄. ieiunium solennitate ⁊ octa
uam. Ieiuniū quia si volumus conregnare oꝝ
nos ⁊ compati in die festi de eoz gloriāte
gaudemus. In octaua de eoz futura beatitu
dine in corpore ⁊ anima iam certi letamur: ⁊
eterne gloriātionis meritum expectam⁹. de
hac octaua dictum est in probemio hui⁹ ptis
Et nota q̄ leo papa secundo orans pro neopo
litanis ciuibz in manu eoz sarracenis pugna
tibus fecit illam collectaz. Deus cuius dextra
beatum petr⁹ ⁊c. Perfectis vō p̄ eum muris ci
uitatis: leo mane imponēs seras portis orans
fecit illaz collectam. Deus qui beato petro col
latis clauibus ⁊c. In festo magdal. dicitur
eplā Mulierem fortem quis inueniet. que est
in pabolis xl. c. Euangelium. Rogabat iesum.
Luce. vii. c.

De septem fratribus.

Irca festum se

prem fratrum notandum est tres
fuisse martires quaz quelibet se
ptez matres habuit filios: ⁊ post
passiones eoz passe sunt videlicet mater ma
chabeorum cuius nomē ignoratur: ⁊ felicitas
mater istozum septem fratrum ⁊ simphoziana
sapient mulier que sancta fuit.

De sancto Iacobo

Iacobus maior

filius zebedei frater iohānis enā
geliste missus est ad p̄dicanduz
hispanis. Sed euz non posset ni

si enum principem ibi conuere rediit hicro
soliman: sed tandem ab herode decollatus ⁊
in hispaniam repositus quos vniuz cōuer
te nequiuit: mortuus diuino miraculo cōuer
tit. Sit autē eius festum. viii. kal. augusti pro
eo q̄ tali die fuit apud compostellam transla
tus: non q̄ tunc obierit: quia occisus ē ab he
rode in diebus azimoz videlicet. viii. kal. api
lis in annunciatione domini. s̄. circa pasca ut
legitur in epistola huius diei Misit herodes.
⁊c. ⁊ ira tunc propter dies s̄pos festum nō ha
buit. In kal. vō ianuarii fuit sepultus: quia ab
augusto vsq̄ tunc sepulchri eius fabrica fuit
protelata. Vel ideo fit. viii. kal. augusti hoc fe
stum: quoniam hac die dedicata est sibi eccle
sia in compostella. Quare dictus sit maior die
tum est sub festo apostolor philippi ⁊ iacobi.
Hoc autem festum non habet vigiliam vel ie
iunium prout dictum est in. vi. pre sub quarta
feria tertie ebdomade aduentus. Hac die oi
cunt quedam ecclesie epistolam Jam nō estis
ephe. ii. c. Alie: B̄ndictus deus ⁊ pater. ephe. i
Et euangelium. Accessit ad ieiun. mat. xx. c.

De septem dormientibus.

Unc de festo se

prem dormientium dicendum est
Sex eoz potētes fuerunt in epheso
tpe quo Decius cesar p̄secutus est
ecclesiā dei: q̄ q̄cito audierūt p̄ecutionē fugi
erūt in montē ⁊ latuerūt in spelūca q̄dā ⁊ ses
cū magnā pecuniā portauerūt sed parum cibi
Quoz noīa sunt: maximian⁹. marcus. martini
anus. dionisius iohannes. serapion ⁊ constan
tinus. Di cū essent in spelūca prima die come
derunt q̄quid habuerūt comestioni aptum ⁊
dixerūt seruiēti suo: Eras emes nobis cibos:
q̄a paz hodie comedim⁹: ⁊ postea dormierūt.
Tandē deci⁹ q̄siuit eos nā audiuit eos esse xp̄i
anos: s̄ dictum ē sibi eos aufugisse in alias re
gides ul' i monte latuisse q̄d audies fecit ostia
spe ūce lapidibus obstrui. p̄ mltū vō t̄pis vi
delicet circiter trecentos annos q̄dam voluit
stabulū contra speluncā facere: ⁊ fecit magnū
ignem in quo soluti sunt lapides q̄ erāt i ostio
spelunce: ⁊ statim in spelunca refulsit splendor
ignis ⁊ euigilati sunt septem dormientes ⁊ sex

qui poentes erant dixerunt septimo qui erat seruus eorum: dies est. vade nobis emere cibos. Putabant enim se per unam noctem tantum dormire minuisse. Fuit ergo ille ad civitatem et venit ad macella miratus ultra modum quia cruce videbat pericos et in trinitate in quadriuiis. Unquam carnes emens obtulisset monetam quam habebat non cognouerunt eam carnifices: et dixerunt: Unde habes istos nummos: qui ait. Ex meo proprio labore. et illi. Unde es tu: qui ait. de patria ista. Tunc illi qui sunt parentes tui. ille ait isti et isti: et non cognouerunt carnifices aliquos eorum quos ipse nominabat. a longo enim tempore eorum nomina cum illis erant sepulta. Iterum illi dixerunt. sub quo imperatore fuit illa moneta: ait ille. sub decio. Tunc illi admirati sunt. tunc propter monetam. tunc propter ea que referebat. estuantes cum infantu esse ligauerunt eum et duxerunt eum ante pontificem civitatis: cui diligenter inquirenti quis ille esset et unde et ubi hanc inuenisset monetam et de aliis que ipse retulerat carnificibus: omnia prout contigerant revelavit. Tunc episcopus veniens cum universo populo civitatis ad speluncam inuenit eos sex qui remanserant inter dormientes: et cuigilatos secum in civitatem adduxit. et singula scissitatus ab eis inuentu est eos in spelunca fuisse per annos fere trecentos. Preterea inuente sunt plures beebabile in ipsa spelunca quas illi ipso fuerant sibi: qui mandato decii obtinuerunt os spelunce. Imperatores erant tunc honorius et archadius qui cum prius dubitarent de resurrectione. hoc uiso firmitus crediderunt. Fuerunt autem cum episcopo predicti septem iuvenes per aliquos dies et postea mortui sunt libera morte. Unde dicti sunt martyres quia tamen diu in spelunca manserunt.

De festo sancti petri ad vincula.

Festum beati petri

tri ad vincula taliter secundum Bedam institutum fuit. Theodosia uxor theodosii. ii. imperatoris hierosolimam proficiscens uidit in alexandria festum celebrari in kalendis augusti ad honorem celestis augusti de triumpho habito de cleopatra regina egypti de marco antonio uiro eius. Unde vehementer doluit quod damnato et gentili tantus honor exhiberetur. Veniens autem hierosolimam carbenas quibus petrus sub herode fuit alligatus acquisiuit et romam rediens eas apostolico presentauit quod alias cathenas quibus sub Nerone fuerat alligatus apportari precepit que se tangentes usque adeo sunt miraculose coniuncte ac si semper

fuisent eadem. Theodosius igitur ad honorem beati petri ecclesiam edificauit et ibi cathenas ipso fuit que dedicata est in kalendis augusti ut sollemnitas piscatoris offuscaret sollemnitatem imperatoris: et cathena petri extingueret torquem augusti. Secunda causa institutionis huius festi est propter memoriam liberationis beati petri per angelum facte a carcere siue a vinculis quibus per herodem agrippam tenebatur prout in epistola legitur hodierna. et secundum hoc videtur quod deberet vocari hoc festum a vinculis. Tertia causa est quia cum quirinus tribunus filium haberet gutturosam illa ad mandatum sancti alexandri pape qui sextus fuit a beato petro quesuit bogas siue vincula quibus beatus petrus fuit vincularis romae sub nerone: quibus oscularis liberata est: et quirinus cum sua familia baptizatus est. tunc dictus alexander papa hoc festum in kalendis augusti celebrandum instituit. et in honorem beati petri ecclesiam in urbe fabricauit ubi vincula ipsa reposuit et ad vincula nominauit et kalendis augusti dedicauit. in qua festiuitate populus illic ipse vincula hodie osculatur. Quarta causa potest esse quia dominus petrus a vinculis miraculose absoluitur eidem ligandi atque soluendi potestatem dedit. Nos autem vinculis peccatorum ligati tenemur et absolui indigemus. Ideo igitur in sollemnitate ipsa qua dicimus ad vincula ipsum honoramus: ut sicut ipse a viculis absolui promeruit et absolui potestatem accepit a domino: sic et ipse nos a peccatorum uerbis absolui obtineat. Hac die dicitur epistola Misit herodes. act. xii. c. Euangelium. Venit iesus in partes. Mat. xxii. c.

De Machabeis.

Machabei isti sunt

illi de quibus fuit iudas machabeus de quibus habetur in. ii. machabeorum. Et cum ecclesia occidentalis nullius alterius sancti veteris testamenti festum celebrat. prout dictum est in premissis huius premissis istorum tamen et innocentium recolit. Istorum quidem propter quatuor. Primo quia passi sunt propter legem obseruantes: quia videlicet carnes porcinas contra legem comedere noluerunt. Secundo propter martyrii promeritum prout legitur in historia scolastica. quia. n. mandata supplicia super sanctos veteris testamenti perulerunt. id est in hoc privilegiati sunt et eorum passio celebratur. Tercio quia ipsi fuerunt. xii. fratres et numerus septenarius est numerus unitatis. Unde in eis significatur omnes martyres veteris testamenti celebritate digni et omnibus illis in istis reuerentia exhibetur.

Quarto quia ipsi ostenduntur in exemplum martyribus noui testamenti ut sicut illi pro legis moysaice obseruatione passi sunt: ita et nos maxime si necesse fuerit parati simus. p. euan gelica. et in hoc magis celebratur hoc festum ppter significatum qd propter significas. Qui dam vo dixerunt qd illi machabei sunt illi se ptem fratres qui fuerunt filii felicitatis.

De inuentione sancti Stephani.

Acti stephani

pro martyris inuentione facta sit it die illa qua celebratur ei⁹ passio. et passus est die illa qua eius inuentione celebratur. scilicet in augusto. sed festa per ecclesiam quatuor de causis translata sunt. Primo quia cum beatus stephanus fuerit. prothomartyr. et martyrum sanctorum sit eorum natale in celis merito statim post natale domini natale prothomartyris stephani celebratur. Secundo ppter dignitatem. dignius namq est festum quod est de morte qd aliud. et ideo competenter tanq dignius statim post natiuitatem collocatur. Tertio quia officium passionis eius concordat officio natalis domini. Unde illud. Veri nati est christus in terris: et hodie stephanus nascitur in celis. Quarto quia in eius inuentione maxima multitudo hominum uenit: qui uidentes miracula plurima que fecit deus in illius inuentione maiori cultu diem illum celebrauerunt annuatim qd etiam diem mortis illius. Statuerunt ergo sancti patres ut festum passionis eius transferretur ad hanc diem inuentionis: et ad festum inuentionis festum passionis: quia festum passionis maiori cultu dignum est ut populus hunc diem qui natale domini sequitur feruentiori cultu celebret qd die eiusdem festi in augusto. Alia etiam ratio reddet sub ipso festo.

De transfiguratione domini.

Equitur de fe

sto transfigurationis domini: quod est in die festi beati Sixti: non quia tali die transfiguratio facta sit: sed quia tunc ab apostolis qui secum fuerunt in morte fuit manifestata et publicata et predicata. Precepit enim dominus ne alicui diceretur deus nec a mortuis resurrexisset. illi autem usq ad hanc diem super hoc tacuerunt. Transfigurationem enim constat factam fuisse circa principium ueris: eo scilicet die quo dicitur euangelium.

de transfiguratione. scilicet secunda ebdomada quae dragesime. Et nota quod in quibusdam locis hac die conficitur sanguis christi de nouo uino si inueniri possit aut saltem aliquantulum de matura uia in calice eliquatur. Benedicunt etiam racemi ex quibus poculus communicat: et est ratio hec. In die enim cene dixit iesus discipulis. Amen dico uobis. Ammodo non bibam de hoc genimine uitis. donec bibam illud nouum in regno patris mei. quia ergo hoc quod dixit nouum et etiam transfiguratio prius ad illam gloriosam inuentionem quam christus habuit post resurrectionem sunt habituri. ideo in hoc festo sanguis christi ex nouo uino conficitur: et ppter hoc etiam hac die noue uue benedicuntur. Euticianus papa statuit ut prime fruges et abbe super altare benedicantur.

De sancto Lauratio.

Actus lauren

tius quia post beati stephani inter alios martyres primatus obtinuit uigilia habet: non quia maiorem penam sustinuerat qd alii. Nam multi tantam penam sustinuerunt: sicut beatus Vincentius et beatus Georgius et alii quidam: sed ppter officium predicationis et ppter martyrii locum quod rome: et ppter bonam administrationem thesaurorum ecclesie. Unde incipit introitus in uigilia ipsius. Dispositus dedit pauperibus. In die uero habet proprium officium uidelicet Lamentatio et pulchritudo et hoc ideo dicitur: quia ppter confessionem fidei fuit affatus et exaltatus et apparuit eius sanctitas cum non timuerunt sic tormetari. per christum. Quia uero ipse in tormetis posuit iubilabat: ac domino laudes cantabat. ideo sequitur. Cantate domino can. no. In collecta uero illa. Da nobis quod dicit. orat ecclesia se sic liberari per dominum ab igne uiciorum: et ipsa uicia in se extinguunt sicut brui lauerunt fuit liberatus ab igne tormetorum. Unde ipse dicebat tyranno. Disce miser quanta est uirtus domini. nam carbonem isti non dolorem sed refrigerium mihi prestant. In epistola uero quod parce. ii. corin. ix. c. agit de largitate et facienda pauperibus: quod preceptum strenue impleuit beatus laurus quod thesaurus ecclesie dedit pauperibus. et ut eum in hoc imitemur dicit. Iusticia eius maiora se. se. Risorium de passione eius est eo quod igne probatus fuit sicut aurum in fornace probatur. et hoc est quod dicit. Probasti cor meum. et uis. no. quia ad litteram de nocte fuit affatus et a domino uisibiliter uisitatus. et ideo dicebat mea uox obscurus non habet oia in luce clarescit. uerus est. Igitur ne mea exa. et non est inuicem in me iniquitas.

quia semper et perfecte in fide constans fuit. Vel non fuit inuēta in eo iniquitas scilicet peccati. Alia est de nobili ministerio eius. Et quia quod erat precipue mister. ideo in virtute domini precipue operabatur. Leuita inquit laurentius boni operis operatus est: qui per signum crucis cecos illuminauit. Leuita idem est qui assumptus vel offerens: quia ad litteram assumptus fuit ad ministerium domini. Unde legitur ipsum dixisse beato Sixto: Quo progredieris sine filio pater nunquid degeneres me probasti experite certe: vtrum idoneum ministerum elegeris cui commisisti dominici sanguinis consecrationem. Item fuit leuita. id est ipsum offerens. Unde ipse in tormentis positus dicebat: Ego me obtuli hostiam deo in odorem suauitatis. et ideo de eo in nocturnali officio cantat ecclesia. Meruit esse hostia beatus laurentius: qui dum affaretur dominum non negauit. et ideo inuentus est sacrificii laudis. et quia deus laudandus est de tanta patientia comissa martyri: ideo predicta sub alia cantantur. In euangelio vero: Nisi granum frumenti. quod est Job. xii. agit dominus de ministris suis: et de premio ipsorum dicens primo de opere ipsorum. Qui mihi ministrat me sequatur. et post id primo adiungit dicens: et ubi sum ego illic et minister meus erit: si quis mihi ministrauerit honorificabit eum pater meus etc. Cum igitur inter ministros precipuus fuerit beatus laurentius ideo istud euangelium in eius festiuitate cantatur. Sed quia priuilegiatum ministerium est predicatio et confessio nominis domini coram regibus et principibus: ideo sequitur offertorium: Confessio et pulchritudo etc. In postcomunione quoque agitur de ministris et merito ipsorum. Qui mihi ministrat etc. Ad horas dicitur capitulum. Qui parce. ii. corinth. ix. c. Et nota quod iste sanctus propter tres prerogativas supra in principio positas in tribus priuilegiatus est. Primo quoniam ipse solus inter martyres habet ieiunium institutionis. Secundo in octauis: quoniam iste tantum et beatus Stephanus octauas habent inter martyres sicut beatus martinus inter confessores. De hac octaua dictum est in fine premissi huius partis. Tertio in regressibus antiphonarum: in hoc enim festo quidam officii premittuntur antiphonis et dictum est in vi. parte sub dominica de trinitate. Beatus laurentius fuit archidiaconus: post quem nullus dicitur ibi archidiaconus fuisse.

De assumptione virginis gloriose marie.

Jeronymus dixit

quomodo beata maria assumpta fuerit siue in corpore siue extra corpus nescio deus scit. Augustinus uero dicit quod in corpore. veritas tamen est quod primo assumpta est in anima. vtrum uero corpus in terra remansit incertum habet: et melius est pie dubitare quam aliquid circa hoc temere diffinire. pie tamen credendum est eam totaliter fuisse assumptam. Ulex quedam religio gissima mulier elizabeth nomine de partibus saronie assertuit sibi reuelatum fuisse quod per quadraginta dies post assumptionem anime assumptum fuit corpus. et inde compositum quendam tractatum: qui tamen non est authenticus. Refert Ephirius quod beata uirgo quando christum concepit erat annorum. xliii. et in decimoquinto anno ipsum peperit: et cum eo mansit annis. xxiii. et per mortem christi superuixit annis. xliii. et finem hoc tempus obitus sui erat annorum. lxxii. Probabilius et videtur dicunt alii quia. xii. annis filio superuixit et sic sexagenaria est assumpta: cum apostoli totidem annis predicauerint in iudea et circa partes illas. In hoc festo dicuntur quedam que in ecclesiarum dedicationibus dicuntur: quia ad eam pertinent. Lantae etiam in libro cantorum. Osculetur me osculo etc. Responsorium enim antiphona et lectiones inde sumuntur: qui liber est de amoribus: quia in carne manens maiorem habuit dilectionem quam aliqua creatura in carne uiuens excepto christo. et ideo propter excellentem caritatem quam habuit in terris meruit ascendere super angelos. In carne enim preter carnem vivere non terrena sed celestis vita est: et coepit hoc festum estimo tempore: quia per calorem ignis caritas ascendit. Rursus legitur et cantatur de cantico amoris: eo quod beata uirgo figuram tenet ecclesie. Sicut enim mater est et uirgo et sponsa: sic et ecclesia mater sanctorum nomen tenet virginis et sponse. virginis inquam mentis et fidei que preualet uirginitati carnis sponse: quia ipsa est sponsa christi. Unde apostolus. Desponsi vos uni uiro uirginem castam exhibere christo. Est autem et dicunt quidam cantici legenda medietas usque ad octauas. Alia uero medietas usque ad natiuitatem eiusdem virginis referuntur.

Hinc ergo congrue accedit quod circa festum istud libri salomonis legantur. Et premituntur antiphonis quidam versiculi: et dictum est in sexta parte sub dominica de trinitate. In calcedoniensi concilio quod beatus Leo celebravit statutum fuit quod uirgo maria mater dei appellaretur. Alii tamen dicunt quod in ephe-sino iussu Celestini pape primi celebrato.

Item nota quod ille sermo hieronymi. Legitis me opauit: et eustochium: qui a quibusdam in ecclesia in hoc festo legitur: non debet legi nisi in

refectorio vel caplo: quia ad hoc factus fuit.

Dicitur autem ad horas caplin. In oibus requiem. eccle. xliij. cap. In vigilia assumptiois dicitur epla. Ab initio. eccle. xliij. cap. Alie eccle sic dicunt. Ego quasi. que est ibidem. Euan gelium est. Exurgens maria. luc. i. ca. Alie eccle sic dicunt. Loquente ihesu. xi. ca. Offertorium Oratio mea munda. iob. xvi. ca. Leteruz in missa diei legitur epistola. In oibus requiem et. In oibus enim quesivit vitam eternam. et ideo habuit illam. Sequitur. Et qui creauit me: requieuit in tabernaculo idest in vtero meo. Et quia dñs in vtero beate marie virginis requieuit: ideo ipse dedit illi suum tabernaculum idest celus. Et sicut ipsa dño fecit thronum grande. Unde ipsa dicit. Magnificat aĩa mea dñs Et. iij. R. decimū thronū fecit rex salomon de eboze grandem. ita ei fecit dñs thronum grande in celo: quādo exaltauit eam super angelos. Euāgelium legif de martha et maria sci liqz intrauit ihesus. luc. x. quod prima facie pri nere non videtur. tamen bene ptinens est fm allegoriam. Intrauit enim ihesus in quoddaz castellum: idest in beatam virginem: que dicitur castellus. que est terribilis demonibus. et bene se munivit contra dyabolum et vicia. Diminutiue autem dicitur castellū ppter humilitatez. Et dicitur quoddam ppter singularitate: quia nec primam similez vita est: nec habere sequentem. et martha: idest actiua vita recepit euz. Diligentissime enim nutriuit puer suum. et tulit in egyptum. et prius se pbauit in actiua vita: eundo ad elisabeth: et seruiēdo ei. Et sicut ipsa fuit martha in actiua vita: ita et fuit maria magdalena in contemplatiua. Unde in euangelio habetur. Maria conseruabat omia verba hec conferens in corde suo. Nec autem due sozores significant vitam actiuam: et vitam cōtem platiuam. que plene fuerunt in beata virgine maria: per quas ipsa sublimiter: honorabiliter: atqz delectabiliter in seipsa recepit xpm. Illud autem notāduz est q quattuor sunt euāgelia de beata maria virgine. Unum est. Mis sus est. quod debet dici nisi in aduentu dñi: et in annūtiatiōe eius. Alia tria possunt cantari cōmuniā. que sunt ista. Extollens vocem quēdam mulier et. Aliud. Abijt maria in mōtana et. Aliud. Stabat iuxta crucem et. Itēz nota q hoc festum habet ieiunium: et octauas. quod non habet aliud festum. Hoc enīz festū maius est oibus alijs que fiunt de illa. Similit de quolibet sancto maius festum est transi tus illius qz aliud de illo. quia de miseria tran sit ad vitam: excepto de iohāne bapt. Qua re autem herbe colligantur: et benedicantur in

hoc festo. ipsa legenda indicat. quia beata ma ria comparatur rose: et lilio. Unde sicut spina rosam genuit: ita iudea mariam. Officiuz bea te marie virginis debet quotidie: sed in sabbay to solēniter dici. put dictum est in sexta parte sub titulo de tempore aduētus. In quibusdaz tamen ecclesijs non dicitur a quinta feria cez ne dñi vsqz ad octauas penth. dicētes q tunc in ecclesia omia beatiua esse debent. Legitur tamen q cum quidam sacerdos: aliam forte missam nesciēs: omni die missam de beata vir gine celebraret. episcopus euz ab officio suspē dit. Sed virgo beata ipsi episcopo ex hoc gra uissime cōminata est. et ideo ipse suspensiones huiusmodi relaxauit.

De sancto bartholomeo aplo.

Fatus Bartholomeus primo pdicauit vt dicit beatus theodor⁹. abbas in legdonia: postea in india: dez inde in albania: ciuitate armenie

vbi primo excoziatus: et postea decollatus est. Deinde traslatus dicitur beneuenti: qñis ho die rome esse dicitur. Quidaz autem celebrāt festum excoziatiōis. et quidam decollatiōis. sicut dicitur in sexta parte sub quarta feria tertie ebdomade aduētus. Et nota q in quirentibus beatum bartholomeū demon ipsum ita descripsit dicens. Capilli eius nigri et crispi caro candida: oculi grandes: nares cœquales: et directe: barba plia: habens paucos canos: statura equalis: collobio albo clauato induit. et purpura vestit. pallio albo. quod per singulos angulos habet gemmas purpureas.

Estum decolla

tōis beati iohānis celebrat eccle sia. qz pro veritate mortuus est.

sed non sic solēniter sicut festuz natiuitatis eius. eo q descendit ad iferos. sicut dicit grego. sup illud. Tu es qui vēturns es: an aliū expectam⁹. Sicut aut decollatus in tēpore pascale p herodē regē. āno. xxx. a natiuitate dñi scilicet anno pcedēte passiōe dñi. et ipē in anno xxx. cepit pdicare. et ita hoc festuz est de scollatiōe. Et nota q tres fuerūt herodes: quos eoz infamis crudelitas fecit famosos. Prim⁹ dictus est herodes ascalonita. sub quo natus est dñs. a quo innocētes occisi sunt. Secūdius antipas. qui ioh. scollauit. Terti⁹ agrippa. qui iacobum occidit. et petrū incarcerationit. Unde versus. Ascalonita necat pueros. Antipa ioh. Agrippa iacobuz claudens in carcere petrū.

Sine decollato iohāne discipuli eius cum se-
pelierunt in sebastia urbe palestine. et caput in
hierusalem humatum est: iuxta herodis habi-
taculū. et ubi corpus sepultum iacebat: multa
deus miracula opabatur. Unde multitudo ma-
gna xpianorū illuc confluebat. Quod vidēs iu-
lianus apostata: inusu eius gētilēs ad dedecus
sancti iohānis cōfregērūt mausoleum: et ossa
eius per agros sparserunt. Sed cum christiani
illuc venirent: et miracula non cessarent: iterū
gentiles ossa collegerunt: et combusserūt. Sed
digitus ille quo dñm ad iordanem venientes
monstravit dicens. Ecce agnus dei et c. nō po-
tuit comburi. Multi tamen christiani mona-
chi a hierosolimis qui intererāt cum gentilibus
ossa colligētibz quod occultare poterant re-
servauerunt. Tulerūtq; ossa ad philippū hie-
rosolimitanū episcopum: qui misit ea per iulianū
diaconū anastasio alexandrie episcopo:
que post theophilus vrbis eiusdem episcopus
in templo serapis reposuit. et basilicam in ho-
nozem eius consecrauit. Unde hoc festum de
decollatione et cōbustione ossium est sūm ma-
gistrū gilbertum quod celebrat ecclesia quasi
pro iam mortuo sūm martyriū: quia in suis ossi-
bus quodāmodo passus est. Alij dicūt q; bea-
ta tēda digitum beati iohānis: qui cōburi nō
potuit de vltra marinis partibus afferens in
mozianam. ibi ad honorem beati iohānis fun-
davit ecclesiam. et hac die dedicata est ei eccle-
sia. quodq; statutum fuit a dño papa: vt hec
dies ad honorem beati iohānis per totū mun-
dum semper celebris haberet. et sūm hoc videt.
q; debet dici festū dedicatiōis. Rursus bea-
tus iohānes caput suum quod in hierusalem
fuerat humatū reuelavit duobus monachis
orientalibus: qui hierusalem adorare venerāt
qui iuxta herodis habitaculū illud. v. kal. mar-
cij innuerūt. sed post ab alijs perlatum est in
emissam ciuitatem: et in quodam specu igno-
biliter recōditū: donec denuo marcello presbi-
tero fuit reuelatum: et per eiusdem vrbis epīm
quarto kal. septēbris reuelatū. ex quo tēpore
in eadez vrbē decollatio celebrari ea die: vt ar-
bitro: quia caput est reuelatū. et ita hoc festū
potest dici reuelatiōis. Hoc ergo festū: potest
esse de decollatione: vel de collectione ossium
vel de dedicatione ecclesie: ad honorem illius:
vel de reuelatiōe. Hac die dicunt quidam epis-
tolam. Expectatio. puerb. x. cap. Et euāgelij.
Adit herodes. marci. xj. cap. Et alia. Erat lu-
cerna. iohannes. v. cap.

De sanctis felice et audacto.

Sciendum est q; cur
beatus fe-

lix traheretur ad mortem pro nomine xpi: qui
dam repente se in medio prorulit dicens. Ego
sum christianus. Dixerunt carnifices. ergo ve-
nies et tu. Cum autem nomen illius ignorare-
tur vocatus est audactus: quasi beato felice au-
dacter associatus. sicut et beatus iohannes ale-
xandrinus episcopus ob crimiaz in pauperes
christi pietates iohānes elemosinarius dictus
est. Liius festum. ix. kal. february celebrat.

De natiuitate beate marie.

Estus natiuita

tis beate marie quando videlicet
in mundo nata est ideo celebra-
tur: quia fuit in vtero sanctifica-
ta. Iuxta illud psalmiste. Sanctificauit taber-
naculum suum altissimus. In hoc festo le-
gitur genealogia saluatoris: immo ipsius bea-
te virginis: quia de eadem fuerūt genealogia.
Unde legitur euāgelium mathei. i. cap. Liber
generationis. de qua dictus est in sexta parte
sub natali: et sub festo apostolorū philippi et ia-
cobi. Et epistola. Ego quasi ecclesiasticus. xxiij.
cap. Alię ecclesie dicūt. Dominus possedit me.
puerbio. xij. Cantatur etiam hystoria de lau-
dibus ipsius virginis. In quibusdam tamē ec-
clesiis leguntur cantica canticorū. que magis
pertinent ad festum assumptiōis marie: put
ibi dictū est. Dicitur etiam ad horas caplm
Ego quasi vitis. ecclesiasti. xxiij. cap. Sane
hoc festum olim non celebrabatur: sed quidam
vir religiosus pluribus annis audiuit angelos
in hac nocte solēzantes in celis. cui causam
querenti reuelatum est angelos gaudere: qm
beata virgo nata fuit in illa nocte. quod apo-
stolicus auctorificauit. et festum celebrari prece-
pit: vt in solēzādo celesti curie cōfirmemur.

Non autem habet hoc festum ieiuniū insti-
tutōis: potest tamen habere deuotiōis. Olim
etiam non habuit octauas: sed innocētiū pa-
pa. iiii. eam instituit. Vacante enī romana ec-
clesia per obitum grego. pape. ix. cardinalibus
cōcordare nequeuntibus. Romani post plures
dies eis inclusis multiplices molestias infere-
bant. ppter qd dicti cardinales regine celi vo-
uerūt: q; si ei meritis cōcordarēt: et abire libe-
re possent octauā sue natiuitatis diu neglectā
celebrādā de cetero statuerēt. Sicq; in celesti
nuz papā cōuenerūt: et liberati sunt. Sed quia
ides celestinus vixit solū. xxiij. diebus: nō potuit
votū implere. qd postmodū dictus inno. eius
successor impleuit. Et nota q; ecclia tres natiui-
tates solēzant. s. io. ba. beate ma. et xpi. s. qdē io.
fuit lucifer: qā sic lucifer pcedit solē: sic ipe xps.

Primusenim apte predicauit. Maria fuit au-
roza: natiuitas xpi ortus solis. quia in eo splen-
dor patris apparuit. Predictae autem tres natiui-
tates designant tres spirituales natiuitates. nati-
renasclimur cum ioh. in aqua: cum maria in pe-
nitentia: et cum xpo in gloria. Cum igitur oportet
ut quod contritio praecedat natiuitatem baptis-
mi in ad-
ultis: et natiuitatem glorie similit. ideo merito ille
duo vigilias habent. Sed cum penitentia tota
sit pro vigilias: non oportuit quod ipsa vigiliam ha-
beret. et ideo hoc festum vigiliam siue ieiunium
non habet. Et est sciendum quod beatus fulbertus
episcopus cardinalis fecit illa tria responsoria.
Strips yesse. Solem iusticie. et Locus noue
ibali.

De exaltatione sancte crucis.

Exaltatio Sancte cru-
cis dicitur: quia
cosdros rex per sap. hierosolimam
venit: et lignum dominicum inde
secum tulit. et facta homo celo si-

mili. in eadem sedem sibi fecit. et lignum a de-
xtris posuit loco filii. gallum vero a sinistris lo-
co spiritus sancti. et ipse stans in medio se deum
vocari iussit. Quod audiens eraditus impator
romanus aciem mouit iuxta danubium qui flu-
uius est per sap. non hunc qui in suetia nascitur:
sed alium eiusdem nominis. Unde victo filio
cosdroe singulari certamine crucem dominum tulit.
et cum appropinquaret in magna pompa hie-
rusalem: porte ciuitatis per angelum clauise sunt
ne intraret. qui cum vehementer admiraretur: au-
dita est vox de celo dicens. Regem regum non
sic intrasse hierusalem phaleratum quando pro
omnibus pati venit: sed humilem et super azinam
sedentem. Et statim recognoscens elationem suam:
de equo descendit et humiliatus est valde. et por-
te ei sponte aperte sunt. et nudis pedibus ciui-
tatem intrauit. et in eius introitu multi diuer-
sor. morboz generibus detenti: curati sunt per
crucem. et impator ipse in has deuotissimas cru-
cis. prapit laudes dicens. O crux splendidior
cunctis astris mundi celebrior hominibus etc.

Ille ergo crucem exaltauit: et exaltationis diem
in futurum epis sibi consuetudinem in suo impio
statuit esse solennem. Sergius vero papa legibus
post temporibus in sacrario beati petri inuenit
capsam argenteam: et in ea crucem ex salutaris
ligni magna portione compositam: lapidibus pre-
ciosis adornatam. que posita in basilica saluato-
ris adoratur a populo in die exaltationis. Est autem
maius festum inuentionis quam exaltationis: propter
auctoritatem instituentis. Nam illud a papa scilicet
eusebio: istud ab impatore statutum est.
In hoc festo dicitur epistola que dicitur in ramis

palmarum: quia in ea agitur de exaltatione sancte
crucis. Alii legunt illam. Christus factus est.
ad philippens. ij. cap. Legitur etiam in quibus-
dam ecclesiis euangelium: in quo fit mentio
de aduentu xpi et fulgure. sicut fulgur exit etc.
quod et dicitur consuevit tempore aduentus. In aliis
vero dicitur euangelium de nichodemio. quod
quidam dicunt in festo inuentionis sancte crucis.
Ibi enim dicitur. Sicut moyses exaltauit ser-
pentem in heremo: ita exaltari oportet filium
hominis. Communiter tamen dicitur quod melius est
euangelium. Nunc iudicium est mundi. ioha.
xij. cap. In quo dicitur. Cum exaltatus fuero a
terra omnia traham ad meipsum. Prefatio ve-
ro illa dicitur que ante pascha per quindecim dies
seu in quibusdam ecclesiis per quinquaginta. vel
et alii volunt illa que dicitur in tempore pascale.
Dicitur etiam ad horas caplin. Christus factus est
pro nobis. ad philippens. ij. caplo.

De festo sancti mathei apostoli et euangeliste.

Fatus Matheus leuita
fuit. Erat autem he-
breus: et ideo hebraice scripsit he-
breis in iudea: sed postea liber eius
fuit translatus in grecum: deinde
in latinum. Et nota quod euangelium quod ipse
proprie manibus anno dominici. xl. scripsit: cum ossi-
bus beati barnabe repleti sunt. Quod quidem
euangelium beatus barnabas secum ferebat.
et super egros illud ponens: tam fide barnabe:
quam merito beati mathei continuo liberabat.
Marcus vero edidit aquileie euangelium anno
domini. xliij. Dicitur hodie epistola Unicusque res-
trum. eph. iij. cap. Alii vero dicunt. Similitu-
do vultus ezech. i. cap. Euangelium est. Dum
transiret ihesus. mathei. ix. cap. In vigilia vero
est euangelium. Vidit ihesus publicanum. Luc.
qnto cap. Predicauit autem sub garo calis-
gula impatore: qui sic dictus est. quoniam natus est
in expeditio: et cooptus est caligis. Johannes
autem scripsit sub numa. Marcus sub nerone.
De luca incertum est. Quidam tamen dicunt quod sub
nerone.

De sancto mauricio et sociis.

Ulm galli exer-
cuius exercitum in romanos.
du regipti collegit exercitum: i quo
fuit beatus mauricius. qui sub re-
gebat legionem. in qua erant familia sexcenti et se-
xaginta. Luz ergo essent in exercitu: tyrannus
voluit eos cogere adorare ydola. qui nolue-
runt. et propterea decima parte accepit tyrannus

et interfecit. quod videns beatus mauricius: conuertit sermonē ad socios orans ut viriliter starent. et sic ab eo confortati passi sunt martirium. Fuerant autē baptizati anteq̃ romā venirent. Et nota q̃ dicit̃ de mauricio et thebea legione: quia inueniuntur plures thebe. vna in egypto vbi sunt mauri. altera in grecia vbi sunt thebani. alia in india vbi sunt tesbite. Isti socij mauricij erant de egypto.

De festo sancti luce euāgelista.

Lucas syrus fuit natiōe: et antiochen⁹ patriarcha: et p̃dicauit in bitinia: vbi suam mortē non martyrio vitam finiuit. Fuit etiam pictor et medicus. et fm hiero. fuit discipulus apłoz: et non dñi. Venit enim ad fidem post dñi resurrectiōē et legit̃ in glo. super ero. licet quidā dicant q̃ fuerat de. lxxij. discipulis dñi: et scripsit euāgelii in achaia. Uixit autē octoginta quattuor annis. Ipse euāgelii et actus apłoz cōposuit. Fuit discipulus beati pauli: a quo dicit̃ quod docuit: sicut et beatus marcus a beato petro. In plogo tñ euāgelij sui inueniuntur q̃ ipse didicit multa a quibusdā: qui in principio cam dño fuerūt. Sed beatus paulus non fuit a principio cum dño: ergo non didicit ab eo quod docuit. Solutio. Quedam didicit ab eo et quedam ab alijs: sed maxime a beato paulo. Credit̃ tamen q̃ ipse ad beatā virginē tanq̃ ad archam testamēti recurrēs ab ea de multis certificat⁹ fuit: p̃cipue de his que sibi soli constabant: sicut de angelica annūciatōe: et xp̃isti natiuitate: et huiusmodi: de quib⁹ solus lucas agit.

De festo apłoz simonis et iude.

Iacobus minor frater dñi: et simon et iudas et ioseph: qui et barlabas et etias iustus cognosciatus est: ne ppter iniusticiam ab apostolatu fuisse reprobatu credat̃. Fratres fuerunt filij marie cleopbe: que alpheo nupta fuit. Simon autē iste dictus est zelotes. dictus est et simon cananeus: a cana vico galilee quod idem est. Lana enī zelus interpretat̃. Dabit̃ eis magnū zelum aīaz. Judas etias multipl̃ cognosciatus est. Dictus est enī iudas iacobi: supple frater: ut pmissum est. dictus est etiam thadeus a tarcha quod est regia vestis et deus. vel thedeus interpretat̃ apprehēdēs p̃cipē. Ipse enim fuit vestis regia virtutū per quas apprehēdit p̃ncipem xp̃m. Dictus est etiam lebeus: quod so-

nat cor vel corculus idest cordis cultor. Inter p̃missus ioseph et mathias fortes iactate sunt et de simone dicitur q̃ crucifixus mortuus est. Alij tñ dicūt q̃ non est iste: sed simon qui fuit filius cleopbe crucifixus est. Iste simon p̃dicauit in egypto: postea vero venit in iherlm: et ibi fuit episcopus: post beatū iacobū minore: qui dictus est frater dñi: et ibi crucifixus est. Uixit autē centum viginti annis: et suscitauit anteq̃ moreset. xxx. mortuos. Unde in eius legenda inuenit̃ terdenos mortuos merfos fluctibus humane vite reddidit vsibus. Filium enim hospitis sui merfum fluctibus suscitauit. Mortuus autē est in borbero nō in postphorio. Postophorium ut quidam volunt est porticus templi in quo lacebant custodes templi Judas autē p̃dicauit apud persas et medos et mortuus est apud arimēnos.

De festo oīum sanctorū.

Un singula ydo la ro
manoz rome tēplū habere non possent: romani vnum templū in honore cybelles matris deoz et oīuz deoz ipoz fecerūt. quod dictus est pantheon: a pan qd est totum et theos deus. Successu vero tēpoz bonifacius papa petijt a pbo ca cesare impatore cōstātinopolitano: qui p̃erat romanis tēplū illud sibi dari. Quo obren to abiecti inde ydolis dedit̃ illud. iij. idus maij ad honore beate marie virginis et oīum martirū. Et dictū est festū illud beate marie ad martires. Nōdū enim fiebat festa de cōfessōribus: sed solum de martyribus. Unde tūc institutū fuit festū beati ioh̃nis ante portam latinā: occasiōe martirij quod q̃tūz in se fuit sustinuit. Statuit ergo idem papa ut singulis annis illa die celebraret̃ festū de martyribus: sicut in kal̃ eiusdē mēsis celebrat̃ festū apłoz. et in honore beate marie: et oīuz martirū cantauit ibi. Terribilis est locus iste et. quod tñ in dedicatiōe ecclesie solet dici. Uex gregorij. iij. hoc festum martirū trāstulit ad kal̃ nouēbris: ut tunc collectis terre frugibus cōuenienter ad hoc festum possent copiosius victualia inueniri. instituens tunc fieri festum: non solū apłoz et martirū: sed etias trinitatis: et angeloz: et cōfessoz: et generalit̃ oīuz scōz et sanctoz: et etias electozum: ut patet in hymno. et illius officij ordinauit. Institutus fuit autem hoc festus quattuor de causis. Primo ppter pmissā templi dedicatiōē. Secundo ppter omīsozū festozum suppletionē. Non enim ppter ipsoz multitudinē de oībus specialit̃ festare valem⁹.

Tertio, propter negligentiam in festis quam celebramus commissam expiationem. Et hec ratio tangit in sermone qui hac die in ecclesia recitatur: ubi ita dicitur. Decretum est ut die ista omnium sanctorum memoria habeatur: ut quicquid humana fragilitas per ignorantiam aut negligentiam vel per occupationem rei secularis in solennitatibus sanctorum minus pergitur, set in hac sancta observatione persolvatur. Quarto, propter facilitatem orationum nostrarum impetrationem. Facilius enim quod petimus obtinebimus si simul omnes intercedant pro nobis: quia impossibile est multitudinem non exaudiri. Unde in oratione hodierna dicitur multiplicatis intercessionibus largiri. Quare autem festa sanctorum celebrantur: dictum est in premissis huius partis. Hoc festum habet ieiunium institutum: nec debet quis comedere illa die usque ad vespas: nec ieiunium debet mutari: ut quidam faciunt propter sanctum quintinum. Quia vero hoc festum omnium sanctorum est generale ideo varias illius officiorum partes habet varias omnium sanctorum. Prima enim antiphona et prima lectio et primus responsorius de trinitate cantantur quia festum est trinitatis. Secundo loco cantatur de beata maria. Tertio de angelis. Quarto de prophetis. Quinto de apostolis. Sexto de martyribus. Septimo de confessoribus. Octavo de virginibus. Nono de illis omnibus simul. Auctoritas autem illius officii observatur in lectionibus. Nam in quibusdam ecclesiis in hoc festo maior in ecclesia etiam episcopus si presens fuerit lectionem legit de trinitate scilicet primam: vel de canonicis: vel saltem sacerdos: et sic fit descensus per personas in legendo usque ad pueros. Octavam namque lectionem de virginibus legit unus ex pueris. Nam semper nonam lectionem maioris est legere. Octaviu etiam responsorium dicunt de virginibus scilicet Audiu vocem. quod cantatur in quibus pueris coram altare beate marie virginis si fuerint ibi: candelas in manibus tenentibus. ad presentationem: quique prouident virginum lampadas ornatas accensas habentibus. Dicitur etiam capitulum. Vidi turbam. apoc. viii. cap. Ad missam vero dicitur epistola. Ecce ego ioh. que est apoc. v. c. Alleluia. O quam gloriosum. apoc. vii. cap. Euangelium. Videns ihesus turbas. mathei. v. ca. In vigilia vero dicitur epistola. Ecce ego ioh. apoc. v. c. Euangelium. Descendens ihesus. Luc. vi. cap.

De officio mortuorum.

De loco De officio mortuorum dicitur est. Et quicquid vocatur agenda ab ago agis quia iter ceteras sui significaciones agere idem est quod celebrare. Inde ergo officium ordinatur ad

celebrationem defunctorum memoriam agenda vocatur. quicquid etiam vocatur exequie. ab exequor exequis. quia iter alias sui significaciones exequi idem est quod extra alia sequi. Officium ergo seu obsequium in sepulchris mortuorum exequie vocantur: quia celebratur dum mortui extra viuos sepeliendi feruntur: vel quia extra horas canonicas speciales et singulares habet obseruationes.

Sane hoc officium continuatur festo omnium sanctorum. et sunt tres dies continui tribus mysteriis deputati. Nam vigilia omnium sanctorum dies est afflictionis. solennitas dies exaltationis. hodie vero est dies orationis. In primo nos ieiunando affligimus presentis vite miseriam recolentes. In secundo beatitudini sanctorum congaudemus gratiarum actiones domino referentes. In tertio pro his que in purgatorio detinentur oramus eis modo penam minorem modo plenam absolutionem orationibus impetrantes. Si quidem commemoratio omnium fidelium defunctorum instituta est fieri ab ecclesia tali die ut generalibus beneficiis adiumentum: quia specialia habere non valent. de consec. di. i. visum. sicut et de festo omnium sanctorum premissum est. Sicut enim petrus damianus ait. Sanctus edibis comperiens quod apud vulcanum ecclesie crebre voces et ululatus demonum audiebantur plangentium pro eo quod anime defunctorum per elemosinas et orationes de eorum manibus eripiebantur: ordinauit in suis monasteriis ut post festum omnium sanctorum fieret commemoratio defunctorum. quod fuit postmodum a tota ecclesia approbatum. Primo ergo videamus a quibus institutum fuit officium mortuorum. Secundo ubi habuit initium. Tertio de modo celebrandi illud. Quarto de modo sepeliendi. Fuit autem primo institutum ab apostolis: sed non ab origine: ut testatur yldorus in libro de ecclesiasticis officiis: fuit audacium et ex maria parte ordinatum. Unde ipsum commemorat beatus augustinus in encheridion: dicens eum fuisse secundum in ecclesiasticis officiis post apostolos. Hoc officium initium habuit in veteri lege. Nam sicut ait ambrosius. xii. q. ij. quia mortuo iacob ioseph et alij fratres sui cum multis egyptiis attulerunt eum in ebron: sed prius fleuerunt. xl. diebus in egypto. et postea fleuerunt eum. vij. diebus in Sab. gen. l. c. Item legitur in deutero. vlt. cap. quod mortuo moyses fleuit populus israel. xxx. diebus. et similiter fecerunt de aaron: et de maria. Item dicit salomon. Lucris filii sapientis mortui septem diebus. lucrus stulti filij semper piternus. ideo quia in eternum puniuntur. Nota autem quod quidam faciunt memoriam pro defunctis die tertia seu per tres dies representantes triduum namque omnium sepultura: seu respectu habentes ad resurrectionem christi: qui die tertia resurrexit resurrectione cum christo mortuis populates: seu ad

trinitatem. vel ut q̄ uiuentes tripliciter peccauerūt uidelz cogitatioe. vboz op̄e remittant eisde. Alij vō faciunt missas celebrari. vij. dies seu p. vij. dies. z vtrūq̄ ostendit in libro Numeri. xliiij. c. vbi dicitur q̄ qui tetigerit cadauer mortui hominis imundus erit septem diebus. Unde aspgatur aqua tribus dieb⁹ z. vij. z sic mundabitur. de die. dis. i. aqua. Sane imundus ppter cadauer mortui hominis significat pollutam animā ppter mortua opera. Celebratur ergo p septem dies. Primo ut defunctus ad sabbatū eterne quietis citius valeat puenire. Secundo ut ei remittant oīa p̄ctā que cōmisit in uita q̄ per septē dies ducit. Tercio ppter septenariū anime z corporis. Anima enī tres habet vires. scilicet rōnabilitatē concupiscibilitatē z irascibilitatē. Corpus vō constat ex quatuor elementis. ut ergo p̄ctā que homo p hoc septenariū siue in hac vita que p septem dies ducit cōmisit delectat. septenariū mortuis celebrat. Quarto sicut filiū iacob defuncti fleuerūt p septem dies ut pmissum est: ita ei ecclesia p suis defunctis celebrat officiū septem diebus. Quidā autem faciūt nouendiale. i. officiū nouem dierū ut p hoc officiū mortuorū a peccatis liberate nouē angelorū ordinib⁹ associetur. Hoc tñ a quibusdā non approbat ne gētiles imitari videamur a quibus hoc sumptū eē videt q̄ nouē diebus lugebant mortuos suos. z i no mo die cineres eorū pyramidibus uel in bustis recondebāt. Alij vō celebrari faciunt p defunctis triginta dies uel tricesimo die. Primo q̄a filij isrl' tot diebus fleuerunt moysen z aarōn pmissum est. Secundo iō quia ter decē faciūt triginta. p ter enī trinitatē: p decem decalogū intelligimus. Ter denariū ergo mortuis faciunt ut quod in obseruatione decalogi seu pceptorū xpī z contra trinitatē peccauerunt eis dei misericordia condonet. Tercio q̄a numerus lune triginta diebus pficitur. ideo tricesima die uel triginta diebus fit mortuis officiū ut opa eorū coram deo plena esse intelligatur. Quidā quoq̄ quaterdecies celebrant siue q̄dragesinariū faciunt ut quod illi in doctrina quatuor euangeliorū z in decem pceptis legis peccauerunt sibi condonet. Rursus qui diem quādragesimū seruant representant dominicam sepulturā optantes mortuos gloriā habere cuz xpō q̄ quadraginta horis iacuit in sepulchro cōputata hora in qua emisit spiritū z ultima hora noctis dominice in qua resurrexit s̄m Augustinū representat etiam: quia ut pmissum est mortuo iacob filij eius luxerunt quādraginta diebus. Alij quinquagenariū faciūt: quoniam sicut Beda z Gregorius dicunt in glo. sup locum illum vbi habet q̄ abrahāz quesuit a domio

volente subuerrere sodomam. si quinquaginta fuerint ibi nūquid destrues eos: z respondit dominus nō. Quinquagenarius numerus pfectus ē. z significat annum iubilēi. i. octauā etatem in qua erit remissio z plena libertas. Ut ergo aīe defūctorū plenariā libertatē p̄ctorū suorū remissionē adipiscant quinquaginta diebus p ill' celebrant officiū. Præterea dicitur in Mardocheo. Unā granū afferebat triginta z unū quinquaginta z unū centū. Alij sexagenariū pro eo q̄a sexagesima significat merorē ecclesie ppter absentiam sponsi z ei in consolationē due dantur ut dictū est in sexta pte sub dñica quādragesime. Sic z hi representant merorem propter absentiam defuncti sui in quorū consolationem z aīe defuncti expiationē sacrificiū dñō offertur z paupibus elemosine largiunt. Nō nulli etiā celebrant centesimū diem ut mortui transeant a terra in dextram: a milicia in triūphū. a terra in celū. a miseria in gloriā. a morte in vitā. optant enī illis eternā beatitudinē q̄ p centenariū ultra quē non ē numerus designat. Quidā vō anniuersariū obseruant triplici de cā. Primo ut defuncti de annis calamitatis pueniāt ad annos eternitatis siue ad uitā eternam que sine fine est z quasi ann⁹ in se renouit. uel q̄a ibi est idempitas z nulla reperitur uarietas. Secūdo q̄a sicut scōz anniuersariū ad ipsorū honore z nostrā utilitatem celebramus. put dictū est in p̄mio huius partis sic z anniuersariū defūctorū ad ipsorū utilitatem z nostrā deuotionē. Tercio dies anniuersariū p defunctis ideo repetit: quoniam s̄m Augustinū qualiter sit eis in alia uita nescimus z melius est ut eis supsit beneficiū nostrū q̄ de sit. xlii. q. ii. non estimemus. Anniuersarium aut si contigerit in die dñica uel in aliqua celebrari solēnitare nō debet mutari ad sequentē diem. put sit in festis sanctorū: sed fiat in die pcedenti ut citius occurrat penis defūctorū quas in purgatorio sustinet. defuncti enī nō stro indigent auxilio z beneficio sed nō sancti. Die quidē festino anniuersariū celebrari nō debet nec missa p defunctis dici nisi corpus p̄sens fuerit. tunc sic: quia omni tempore potest missa pro defunctis celebrari cadauere p̄sente nisi in pasce. Tunc enī non debet corpus intumulari nec missa pro eo cantari quia tunc corpus xpī imolari non debet sed usq̄ i crastinū reseruet. z tunc. i. in sabbato potest missa pro illo cantari z corpus sepeliri. Similiter si quis in die pasce moriatur: corpus eius usq̄ in crastinū reseruetur super terram: z tunc cu celebratione misse sepeliatur. Non enim debz corpus sepeliri absq̄ missa quāuis contrariū fiat in plerisq̄ locis. Licet autē s̄m gabiloneñ.

concilium. de conse. dis. i. visum. quotidie sit p
defunctis orandū z sacrificandū. In pmissis
tamen diebus hoc specialiter agit ab amicis.
Siquidem aliqui omni tēpore festiuis dieb⁹
dūrarat exceptis generaliter orant p defunctis
in officio vespertinali z matutinali. Alii missā
quotidie p eis celebrant. alii in mensis initio
nouem psalmos z nouem lectiones z nouem
responsorialia cantant. Et quidem sancta z salu
bris est cogitatio p defunctis exorare ut a pec
catis soluant. In quibusdam locis non vi
ditur in ecclesia officium mortuorū a quinta fe
ria cene domini vsq; ad octauas penth. dicen
tes q omnia officia illius tēporis debent esse
breuia nec in dominicis diebus. Legit autē
q quidam abbas phibuit monachos suos ce
lebrare dominicis diebus p defunctis: s; mor
tui ppter hoc durissimis verberibus euz afflix
erunt. z ideo phibitionem huiusmodi reuoca
uit. Et nota q suffragia que fiūt in ecclesiis
p defunctis valde bonis actiones sūt gratiaz.
Ille enī anime que sunt perfecte bone statim
cum egrediunt a corporibus euolat ad celos
nec subsidii nostris egent. extra de cele. miss.
cum marte. ad fi. xiii. q. ii. temp⁹. Provalde ma
lis sunt qualescūq; consolationes viuorum.
Eis enī subsidia nostra non psumt: quoniam
anime illoz statim descēdūt ad infernū. Pro
medio criter bonis qui. s. sunt i purgatorio sūt
expiationes. Pro medio criter malis q. s. sunt
in inferno sunt ppiationes sine penaz miti
gationes. Nā s; augustinū quibus psumt aut
psunt ut sit plena remissio aut certe ut tolera
bilior sit damnatio. xiii. q. ii. tempus. in fi. Qui
dam tamen p eodē sumit mediocriter bonos
z mediocriter malos quos vocāt nō valde bo
nos q videlicet intrans purgatoriū qui viuen
tes iniunctā penitentia non perfecerūt quib⁹
psunt elemosine. orationes. ieiunia z sacrificia
que p eis fiūt. nam ut dicunt eis qui sunt in i
ferno nihil psunt. Illud etiā nota q scdm
hierō. de conse. dis. v. mediocriter cū p cūctis
animabus psalmus uel missa dicat non min⁹
q; si p quolibet diceret accipit. Circa hoc tñ
dici pōt q si suffragia fiūt in speciali magis p
sūt illis pro qbus specialiter fiūt q; aliis si fiūt i
genere seu in cōi magis p unt illis qui pl⁹ me
ruerunt in hac vita ut sibi pdesent. ut in deo
c. nō estimemus. z. c. tēpus. si inequali uel ma
iori necessitate existunt. Licet igit s; m Aug.
gu. xiii. q. ii. non estimemus. non psunt oibus
p quibus fiūt q; tamen nescimus pro qbus p
sint uel non p oibus facienda sunt ne aliquis
pemitat. melius nāq; superūt eis quib⁹ nec
obstant nec psunt q; desint eis qbus prosunt.
z ideo dies anniuersarii sit ut pmissum ē. S;

nunqd suffragia eius qui propter mortale pec
catū in caritate nō est prosunt ei qui in caritas
te decessit. Rūdeo opera sacramentalia ut missa
sa officii mortuorū collectet similia per talem
facta bene valent z defuncto prosunt. extra
de cle. ex. mi. c. fi. tū q; illa a deo non ab operā
te efficaciam habent. tum q; ille non proprio
noīe sed quasi syndicus omnium videlicet to
tius ecclesie nomine hoc agit s; ea que dicta
sunt in probemio qre partis. Si s; tanq; pri
uata persona alia suffragia facit: aut hoc agit
alio noīe: aut suo propo. si alieno ut quia defū
cti seu alterius in caritate existentis iussu s; il
lius bonis elemosinā tanq; minister pro eo fa
cit tunc quidem illi prodest quoniam is intelli
git facere cuius mandato facit. extra d; sen. ex
co. mulieres. ut qui mandat solui ipse soluere
videt. ff. de so. qui mandato. Vinc est q; pegri
nationis votum ab vno emissum alter ei⁹ ius
su exequi potest. extra de voto licet. Idemq; ē
si duo quorū alter in caritate est. alter non pro
defuncto p alterum legūt z si elemosina dat
iusto ut oret pro defuncto. Dis etui casibus
prodest defuncto rōne caritatis hoīs iusti ad
icti. ff. qd cū sal. tu. l. s. i. extra de elec. illa con
tra extra de offi. dele. cū super. Si autē suo priuato
nomine z de proprio quis pro illo elemosinā
dat uel orat uel ieiunat uel aliter se affligit qsi
cōiter dicunt theologi q; talia in nullo prosunt
ei. nā legi⁹ Jo. ix. Scimus q; pctōes de⁹ non
exaudit. sed illud ceci z non euāgeliste fuisse
bum. z Ja. i. Lū multiplicaueritis orationes nō
exaudia. manus enī vestre sanguie. i. peccatis
plene sunt. imo s; m Augu. iii. q. vii. in grauib⁹.
Dū is qui displicet ad intercedendū mittit ira
ti iudicis animus ad deteriora prouocat. De⁹
enī iniquorū dona non respicit z iustorū solus
orationes exaudit. Itē dñs per Amos prophe
tam. Nota pinguiū terre. i. peccatorū non reci
piam. xiii. q. i. odi. Verum cum pauci sine
crimine uiuant. de pe. dis. ii. si enim. in pñ. l. di.
quia tua. talis sententia que misericordiam z
tot suffragia defunctis adimit z viuorū carita
tem ad illos refrigescere facit nimis dura. z iō
non sequenda videt. l. di. ponderet. extra d; re
nn. nisi. s. i. Si enī omnium quos consciētia
culpe arguit suffragia condēnamus illi pauco
rū suffragiis innabunt. Dicendū ergo videtur
q; q; suffragia eius q; z si non in caritate i si
de tamen est illi qui in caritate decessit nō p
sunt ex merito vite agentis: quia tamē illa fiūt
s; doctrinā ecclesie z per eū qui in fide est z
pro eo qui talia recipere meruit beneficia ubi
deficit caritas agentis supplet meritum fidei
z caritas ecclesie talia dictant ac defuncti
capacis suscipientis. necnō z liberalitas dei

miserentis: quia s^m Ambro. de pe. dis. i. quan-
 tūlibet beneficia non reuocat imo cumulos li-
 beralitatis amplificat et sua liberalitate op^a ab
 alio factū p^{inde} reputat ac si p^{illum} pro quo
 fit factū esset. Nam s^m iura aliquo alienū de-
 bitū exsoluere ipse debitor liberator. ff. de pig.
 act. solutū. §. solutam. et si seruo legata sit liber-
 tas: si ticio decem p^{stiterit} quomodocūq³ illa
 decem p^{stante} liber est. ff. de sta. ho. arerusa. §.
 et p^{eum} qui capax nō est alteri legatum et he-
 reditas acquiri pōt. ff. ad trebel. cogi. §. hi q. ff.
 si quis aliquē testari. pbi. li. §. sed si legatū. Et
 is qui ob crimen p^{aliis} postulare phibet. p
 se et p^{his} quoz curā gerit admittit. iiii. q. vii. §.
 tria. Et s^m augustinū. i. q. i. si fuerit q^q i lapi-
 deo canali nūl generet: tamen aqua inde tran-
 siens terram fecundat. Et hiero. de pe. dis. i. po-
 test fieri. et dis. iiii. pium. Si quādo videris iter
 multa opera p^{ctoz} quemq³ aliqua facere qⁱⁿ in
 sta sunt nō ē tam iustus deus ut p^{pter} mul-
 ta mala paucoz bonoz obliuiscat. Sane de
 functi sciunt suffragia que p^{eis} sunt tribus
 modis s^m augustinū. xiii. q. ii. fatendū. Primo
 p^{diuinā} reuelationem quādo. s. deus eis reue-
 lat. Secūdo p^{bonoz} angeloz manifestatiōes
 angeli enī qui hic semp nobiscū sunt et omnes
 actus nostros considerant quasi i instāti pos-
 sunt ad eos descendere et eis p^{tinus} nūciare
 Tertio p^{animaz} hinc exeuntū intimationē.
 Quarto p^{experientiā} cum videlicet se a penīs
 sentiunt reuelari. Sciendū autē q^{defuncti}
 ualde mali nesciunt quid a uiuis agitur nisi q^{tenus}
 eis scire p^{mittitur}. Similiter nec medio-
 criter boni adhuc in igne purgatorii cōstituti
 qui nondū dei uisione fruunt nisi quatenus
 p^{aliquem} de p^{missis} modis p^{mittit} eis scire
 Sed ualde boni q^{iam} ea fruuntur bene sciūt
 quid hic agitur. Iuxta illud grego. quid est q^q
 nesciunt qui uidentē omnia vident. Alii tamē
 dicunt eos scire omnia que eis necessaria sūt
 et non alia. Unde isaías ex p^{sona} populi afflic-
 ti ait: Abraham pater noster nesciunt de hoc.
 xiii. q. ii. de uoz. uis. Et utruq³ mortuis cura sit
 de uiuis angu. lare. p^{sequitur} libro de cura. p
 mortuis habenda. Adhuc sicut augustinus
 xiii. q. ii. fatendum ait: Multi aliquos ex mor-
 tuis uel in somnis uel alio quocūq³ modo ui-
 uis apparere credunt. Et ubi eoz inhumata ia-
 cerent corpa atq³ ut eis sepulchra fierēt et alia
 huiusmodi innumera sepe admonuisse. et illave-
 ra scriptum esse in dialogo grego. et in aliis ple-
 risq³ scriptis autenticis reperitur. Vextamē
 idem augu. i. p^{missio} libro ait: q^{uis} mortui ta-
 lia in somnis iudicare uel petere videant non
 ideo putandū est eos ista sentire. nā ruiētes
 plerūq³ apparent in somnis dormientib³ duz

ipsi se nesciunt apparere. et ab eis qui hoc som-
 niauerunt audisse dicentibus q^{eos} i somnis
 agentes aliquid uel loquentes viderunt. Utrū
 dicat credendum ē q^{he} sunt euangelice opa-
 tiones p^{dispensationē} p^{uidentie} dei ad qua
 lecunq³ solacium uiuoz. Concilium etiam an-
 q^{ritan}. xxi. q. v. episcopi. in prin. ait q^{pleriq³}
 demonum illusionibus et fantasmatibus sepe
 seducunt. Officium mortuoz imitatur oīo
 triduanam xpi sepulturā. Sicut enim i illo tri-
 duo: ita et i hoc officio omnia laudis cantica
 subtrahimus et solennitates quaslibet subtrahi-
 mus. nam in missa benedictiones ab epō non
 petimus nec in agenda dicimus: Domine la-
 bia mea. deus in adiū. m. intende. benedicam³
 nec inuitatozū nisi corpus p^{esens} sit. et etiā
 in vigiliis. nec gloria patri ad responsoria uel i
 fine psalmoz nec ad lectiones benedictionem
 petimus uel damus nec dicimus. Tu autē uel
 deo gratias nec in missa. Allā nec gloria in ex-
 cel. nec ite missa ē. nam in veteri lege. phibitūz
 fuit oleum leticie et thus suauitatis. p^{peccato}
 offerri. mors etenī est vindicta peccati. vñ ubi
 peccatū ibi tenebre. nec debet esse leticia nec
 canticoz leticie decantatio ubi ē luctus et cō-
 tristatio mentis ac exequie pro mortuis cele-
 brant cum luctu. Rursus laudes supprimi-
 mus: quia quo mortui transeunt ignorātes ne
 scimus. unde laudare dominum debeam³ de
 iusticia uel de misericordia gaudium reprimi-
 mus: quia tristes in hunc mundum intramus
 et tristiores eximus. non ergo sequentia debet
 dici que est canticum exultationis. Adhuc
 licet in missa p^{uiuis} debeant omnes thurifi-
 cari ad significandum q^{illoz} orationes ad ce-
 lestia diriguntur. In missa tamē p^{defunctis}
 non debet th³ s per choz porrari nec offerri.
 i. altare thurificari sed circa corpus tātum: q^{ia}
 hoc in lege prohibitum fuit ut iam p^{missus} ē.
 Nullus ergo in hoc officio thurificatur ad no-
 tandum q^{mortui} nūl ammodo suis ualēt ora-
 tionibus p^{mereri}. Unde psalmista. Non mor-
 tui laudabunt te domine. Ipsa autē defuncto
 rum corpora thurificantur et aqua benedicta
 asperguntur: non ut eoz peccata tollantur que
 tunc per talia tolli nequeunt: s³ ut oīs imū-
 doz spirituum p^{sentia} arceatur. Et fiunt etiā
 in signum societatis et cōmunionis sacramen-
 toz quam nobiscū dūz vixerunt habuerunt
 Unde et dionisiū tradit q^{antiq³} viui mor-
 tuos osculabantur in signum vnitatis quum
 cum ipsis habuerunt. p^{sunt} etiā hec et similia
 in q^{stūm} p^{talīa} ipsi deo reuerētia exhibetur.
 Quare autem duplex versus ponitur in in-
 troitu pro defunctis. s. Te decet et exaudi ora-
 tionem meam et c. dictum est in sexta p^{te} sub

sabbato tertie ebdomade quadagesime. Itēz
in missa p defunctis non debet intermisceri
oratio p viuis. put dictū est in quarta pre sub
ti. de oratione. Pax etiā triplici ratione nō
datur. Primo qā hoc officiū ut iam dictū est
triduanam xpi sepulturā vestigio sequitur ubi
pax non datur ppter iude osculū detestandū
Secundo quia non cōmunicamus mortuis
qā non nobis respondēt. nos enī sumus enī i
vi. etate. illi in septimana. Inde est q corpus
nunqz debet esse in ecclesia qdū missa o die
celebratur. imo si prius esset ibi debet asporta
ri extra ecclesiā i vestibulo ecclesie quātaciūqz
auctoritate vinens fulgeret postea ad missāz
de mortuis reportari. Tercio quoniam sicut ex
multis grauis simul collectis vnus panis con
ficitur et ex multis racemis vinū eliqitur. sic ex
multis fidelibus quoz quidā boni quidā ma
li sunt vna ecclesia cōstruitur et coadunatur.
Quia ergo de mortuo homine nescim adhuc
vtp sit ipse de conformitate ecclesie et pacē ha
beat cū suo creatore et reconciliationē. iō pacē
ad missam non dāmus nec aliquas laudes p
mortuis referimus: qā nō est vnde agendū sit
non enī adhuc apparet eoz reqes. Quarta ra
tio posita est in q̄ta pre vbi agitur de osculo
paciis. Illud quoqz notandū est q officiū
mortuoz incipit a vespis postea sequitur vi
gilie quāz tria sunt genera. In quibusdam. n.
ecclesiis legūtur nouē lectiones de iob. et inci
piūt. Parce mihi domine et c. In aliis legūtur
de libro sapiētie. et incipiūt. Melius ē ire ad
et c. In aliis vō de quodā sermone augu. Sed
vndecūqz sumant absolute sine iube oīe be
nedicere et sine tu autē. Vel alibi incipiūt et fi
niunt. put in exequiis q̄s in dicto triduo pro
xpo celebramus seruiatur. Verūtamen in q̄bus
dam ecclesiis loco tu autē domine termināf:
beati mortui qui in domino moriūt. que vba
sunt de apoca. xiii. c. Frequenter autem i
hoc officio psalmus re decet: quoniā ibi agit
de reditu filioz israhel a captiuitate in terram
pmissiōis: sic et defuncti de captiuitatis mise
ria ad vitā pficiētiā eternā. Dicet etiā psalm⁹
Domine ne in furore tuo: qui cum sit sextus i
ordine psalterii tamē p octaua intitulat qua
si in sex etatibus per hūc psalmū deum rogan
tes ut septime etatis possimus tormenta eua
dere et ad octauā glorie peruenire. Officiū
mortuoz non habet secūdas vespas ut dictū
ē in sexta parte sub ti. de vespis. In cōcilio
tholetā. xxi. q. v. quicūqz statutum ē q sa
cerdos missam defunctor celebrans ut ei⁹ ini
micus mortē incurrat: deponat et tam ipse q̄s
eū ad hoc incitans exilio ppetuo puniatur
Nūc videndū est qualiter corpus sepelien

dū sit. et quidē quando homo videt agere i ex
tremitas debet poni ad terram supra cineres ut
ad min⁹ supra paleas per quod inuit q cinis
ē et in cinerem reuertet. et fit hoc exemplo be
ati martini qui ut in se aliis caret exemplū in
cinere iacens vitam finiuit. Et si moriens lite
ratus sit legi debet passio domini uel saltē ps
illius ante eū: ut sic ad maiorē compunctionē
moueatur. et debz esse crux erecta ad pedes ut
moriens eam cernens magis conteras et con
ueras. Debet etiā supinus iacere ut semp ere
cta facie aspiciat celum exemplo beati marti
ni et priusqz expiret eius anima domino com
mendet. Postqz vō expirauerit cāpane debet
pullari. put dictū est in pre prima ubi agit de
campanis. deinde corpus nisi viuens nouiter
iunctus fuerit debet lauari ad significandū
q si anima p confessionē et contritionē a cul
pa mundata sit: vtrūqz. s. anima et corpus erer
nam glorificationē et claritatē in die iudicii cō
sequet. quodqz illi fm ioh. vere in domo mo
riunt: et beati sunt qui nullam secū portāt ma
culā sed in hoc mūdo per penitentiam dereli
quūt. sed cū de hac loratione neqz i neteri testa
mento. s. leuitici. x. c. neqz in nouo. s. act. v. c. nil
agat. si omittet non multū ut aiunt quidāz
curandū esset. et augustin⁹ dicit in libro de ci
ra. p mortuis agenda corpori humano quod
post mortem ipendit nō est salutis p̄sidii sed
humanitatis officiū. Verūtamen cum maria
magdalena vixerit dominū ante passio nem.
mat. xxix. fecit enī morituro quod nō potuit
set facere mortuo. marci. xiii. c. puenit inq̄t vñ
gere corpus meū in sepulturā: et hoc pbari po
test corpora defunctor lauāda esse. Nā sicut
hiero. ait in originali sup illud mat. vi. c. vñge
caput tuū. in illis p̄tibz vnguentis p balneis
vtebant. Lanon. boletā. cōcilio. xiii. q. ii. q di
uina statuit. q qui diuina vocatiōe ab hac
vita recedunt cū psalmis tantūmodo et psallē
tū vocibus ad sepulchz deferant. debet autē
defunctus portari a consimilibus sue. p̄fessio
nis ut si fuerit diaconus a diaconibus: si sacer
dos a sacerdotibus si sint ibitaliter non est vis
qā necessitas legi nō subiacet. s. conse. di. i. si
cut. extra de obser. ieiū. c. ii. clericus a clericis:
catholicus a catholicis. Si vō fuerit o aliqua
fraternitate deponat ab illis q sunt eiusdēz
fraternitatis. mulieribus vō non licet corpora
ferre ne cogant corpora sua lasciuia incitātia
denudare quod facile contingere posset. Hūz
aut de domo ad ecclesiā seu sepulturā portāf
fm quorundā loqz mortem ter in via pausat
Primo ad significandū q ipse in hac vita ex
istens ut posset digne demio presentari et cū
aliis sanctis perpetua quietā p̄frui. In tribus

in caritate proximi et in custodia sui: siue quod in fide sancte trinitatis uixit atque uitam finiuit. Secundo ad representandum quod dominus triduo in ventre terre perpausat. Tertio tres pause fiunt in via ut per tres dietas psalmodie que tunc dicuntur trina fiat ei absolutio a delictis tribus modis. scilicet cogitatione uerbo et opere commissis. exo. iiii. Uiam trium dierum ibimus in solitudine. deinde ponit in spelunca in qua in quibusdam locis ponitur aqua benedicta et prune cum thure. Aqua benedicta ne demones qui multum eam timet ad corpus accedunt. Solent namque deseri ire in corpora mortuorum ut quod nequerunt in uita saltem post mortem agant. Thure ibi ponitur propter fetorem corporis remouendum: seu ut de functus creatori suo acceptabile bonorum operum odor intelligat obtulisse seu ad ostendendum quod defunctis prestat auxilium orationis. carbones in testimonium quod terra illa ad coes uisus apostolus redigi non potest. plus enim durat carbo sub terra quam aliud. Dedit quoque uel laurus et huiusmodi que se seruant uiros in sarcophago corpori sub sternunt ad significandum quod qui moriuntur in christo uiuere non desinent. nam hic mundo moriantur secundum corpus: tamen secundum animam uiuunt et reuiuiscunt deo. Illa tamen consideratione habebant in funeribus antiqui cipissos quia uidelicet sicut cipissus cetera non iteque succulcescit sed tota moritur: ita homo mortuus non reuiuiscit. Fuit etiam hic nota quia cadaueribus insit sensus sed in figuram uidelicet uel ad resurrectionem spandam uel ad dei misericordiam seu benignitatem. prouocanda cui talia pietatis officia placent. debet autem quod sic sepeliri ut capite ad occidentem posito pedes dirigat ad orientem in quo quasi ipsa positio orat et inuit quod promptus est ut de occasu festinet ad ortum de mundo ad seculum. Et in quocumque loco extra cimiterium christianus sepeliatur semper crux capiti illius apponi debet ad notandum illum christianum fuisse: quia hoc signum diaboli valde uere et timeret accedere ad locum crucis signaculo insignitum: debent quoque fideles christiani sepeliri induti sudariis. prout principes obseruant: quod sumunt ex euangelio in quo legitur de sudario et syndone christi. quidam uero cilio insunt ut hac veste insignia penitentiae representent. nam cinis et cilicium arma sunt penitentium. Nec debet indui vestibus coisibus prout in italia fit. Et ut quidam dicunt debet habere caligas circa tibias et subtrulares in pedibus ut per hoc ipsos esse paratos ad iudicium representet. Clerici uero si sunt ordinati illis indumentis induti sunt que requirunt ordines quos habent. Si uero non sunt ordinati sacros more laicorum sepeliuntur. Clerici licet in aliis ordinibus propter paupertatem hoc sepius omittant. In sa-

cerdote tamen et episcopo nullo modo premittere duntaxat. vestes enim sacerdotales et tunc significant cum quibus per ceteris sunt domino presentandi. Euticius papa statuit ut nullus martyres sepeliat sine dalmatica aut collobio purpurato. Circa hoc autem considerandum est utrum christus uestitus fuerit post resurrectionem. et utrum celum uestitus ascenderit. et utrum duobus discipulis cum ipso emanaret et ceteris mulieribus et discipulis uestitus apparuit. siquidem angeli legunt uestiti apparuisse: iuxta illud iohannis. uidit angelos sedentes in albis. et alibi. ecce duo uiri astiterunt iuxta illos in uestibus albis quod et dixerunt. Dic iesus qui assumptus est a uobis in celum: sic ueniet quemadmodum uidistis eum euntem in celum. Nempe christus uestitus ascendit in celum. Iuxta illud: quod est iste qui uenit de edom tinctus uestibus de bosra. Item angeli dixerunt: quare rubrum est indumentum tuum. Queritur etiam utrum homines erunt nudi post diem iudicii: an uestiti. et uidetur quod uestiti. Nam si angeli apparere solent uestiti. et christus etiam post resurrectionem cum ueste apparuit et in transfiguratione uestitus fuit. unde et apparebant uestimenta eius alba sicut nix. e contra uidetur quod nudi erunt: quia habet auctoritas quod in eadem forma erimus in qua fuit ad priusquam peccaret et etiam in meliori. sed tunc fuit nudus. ergo similiter nudi erimus. Solutio nil diffinitus de ueste sed hoc solum dicimus quod ibi non erit difformitas nec ulla aduersitas uel infirmitas et erimus uestiti et ornati uestimentis eternum. Quis autem et in quo loco sepeliri debet. et utrum locus sepulture aliquid conferat dictum est in prima parte ubi de cimiterio agit. Illud autem nota quod quod scriptum est leuitici. xxi. c. Pontifex ad omne mortuum etiam patrem uel matrem non ingreditur neque egreditur de sanctis. hinc est quod romanus pontifex ad nullius defuncti domum accedit. Item quia ibidem dicitur sacerdotes non radent caput non barbam nec in crinibus suis facient incisuram: ideo qui de carorum morte tristant barbam nutriunt nec crines percutiunt. et etiam nigris uestibus ornantur ut per nigredinem et dolorem consepulti mortuo uideatur. Dic etiam queri potest utrum uoces mortuorum loquantur et uideatur quod sic iuxta illud prophete. Exultat deus dei in gutture eorum. Dormisda papa. l. di. si quod diaconus. dicit quod illi quibus cum falsa misericordia indulserimus ante tribunal christi contra nos facient questionem. et augustinus. xiii. q. ii. fatendum dicit quod defuncti qui nesciunt que hic sunt omnium hic agunt postea audiunt ab his qui morientur de hinc recedunt. Sed apostolus contradicere uidetur dicens quod tunc lingue cessabunt. et psalmista. non mortui laudabunt te. Et nota quod secundum augustinum. quod tempus quod inter hominis mortem

et ultimam resurrectionem interpositum est a
nimabus abditis idest nobis occultis recepta
culis continet. Postremo nota secundum
magistrum iohannem beleht qd antiqui so-
lebant dicere qd quando anime in humanis
sunt corporibus uocantur anime. in infernis
manes. quando vero celos ascendebant spiri-
tus quando autem recēs erant sepultura siue
quando spiritus circa sepulturas errabant um-
bram uocabant. Unde psalmista. nam et si am-
bulauero in medio umbrę mortis nō timebo
mala quoniam tu mecum es. et ideo tunc panē
et uinum ponebant supra sepulchra mortuo-
rum ut dictum est sub titulo de cathedra pe-
tri. In missa pro mortuis dicitur quandoq;
epistola. Vir fortissimus machabeus. secūdo
machabeorum. xii. cap. quandoq;: Nolumus
uos ignorare de dormientibus sicut et ceteri
qui spem non habent. thessalenses. iiii. caplo.
quandoq;: Audiui uocem. Apocalypsis. xiiii.
ca. quandoq;: Ecce mysteriū uobis dico. i. co-
rinth. xv. ca. Dicitur etiam quandoq;: euange-
liū amen amen dico uobis qd uenit. iohannis
v. c. quandoq;: Dicit martha ad iesum. iohann-
is. xi. c. sicut enim pater suscitauit mortuos et ui-
uificat et c. iohannis. v. cap. quandoq;: Omne
quod dat mihi pater. iohannis. vi. cap. quan-
doq;: Ego sum panis uiuus qui de ce. descēdi.
qd ē ibidē.

De quatuor coronatis martyribus.

De quatuor co-

ronatis hic notabiliter repetit
qd quinq; fuerunt qui uenerant
ad construendum templum di-
ocletiani cognito qd essent christiani nimarty-
rio sunt coronati quorum nomina quia non
fuerunt idcirco in collecta ponuntur. Post
duos uero annos: alii quatuor martyrium sus-
ceperunt quorum corpora sepulta sunt iuxta
corpora pdictorum quinq; quorum nomina
quia fuerunt ignota. ideo statuit. Melchisedes
papa ut dies eorum sub nominibus predicto-
rum quinq; celebris haberetur. et sic uocatum
est festum quatuor coronatorum. postea uero
fuerunt quidam: religioso eorum nomina re-
uelata. s. seueri. seuerini. carpophozi. et victorini
nomen tamen festi propterea mutatum non ē
nec etiam dies in calendario.

De beato martino episcopo et confessore

De beato marti-

no Sciendum est qd dicitur par
apostolis non propter sciscitari-
nem mortuorum quorundam ut

quidam putant cum idem multi alii fecerint
martyres et confessores uel propter multitudi-
nem miraculorum sed specialiter propter unū
miraculum. Cum enim esset thuroneſ. archi-
episcopus uenit ad eum quidam pauper et in-
ops tunicam ab eo petens et ipse cōcessit. Ius-
sit ergo procuratori suo ut emeret. Ille uero
iuit ad forum et tardus rediit tunicam uilem
portans que fere penula quasi pene nulla pos-
terat dici quam uir sanctus sibi monstrari fe-
cit. Erat autem breuis forte usq; ad genū ma-
nice usq; ad cubitū extrahens. ergo suam pau-
peri dedit et ipse pauperis tunicam induit.

Nec multo post preparauit se ad celebrandū
missam. et stans ante altare sicut mos est i pā-
rione leuauit manus ad dominum mani-
nicis lacis retro labentibus: licet nec grossa
eius brachia nec multum carnosā essent. et cū
psata penula non nisi ad cubitum protende-
retur remanserunt eadem brachia nuda. Tūc
uenerunt miraculose aurej torques ipsaq; de
center operuerunt et globis igneis apparuit.
sup caput eius p quod demonstratū spiritum
sanctū sup eū descendisse ad robur sicut super
apostolos i pēthecostes. unde propter hoc nō
imerito dictus ē par apostolis. est etiam eis par
in officio. Considerandū autē est qd ipse solus
inter confessores institutionis habet octauas
sicut brūs laurenti inter martyres. Ille enim
dixit. igne me examinasti et nō est inuenta in
me iniquitas. et martinus in agone mortis di-
xit demoni astanti. Nil inuenies in me cruen-
ta bestia: ecce quomodo concordat. ille ppol-
tens martyr quare p oibus aliis octauas et
vigiliam habet. iste confessor excellens quare
p omnibus aliis octauā habet. Lappam ei
reges francor cōsueuerunt portare in pliis ut
dictū ē in secunda pre ubi agit de sacerdote.

Fortunatus poeta uir egregius et ingenio p-
clarus de italia thuroneſ. ueniens gesta beati
Martini conscripsit tempore iohannis pape
terti

De beato andrea apostolo.

De beato andrea

niger fuit colore: barba proluxa:
stature mediocris: hoc ideo dici-
mus ut sciatur qualis in ecclesia
debet depingi quod de ueniquoq; apostolo

et aliorum multorum sanctorum sciendum
esset. Predicauit autem in achaia et atbe-
nis et circa partes illas. Excellētis fuit val-
de meriti. nec sine causa beatus gregorius
adeo fuit sibi deuotus quod sibi fecit propriū
officiū et monasteriū condidit: et ibidem
monachus extitit. Vigiliam ex institutiōe
non habet quia est in tempore ieiuniorū quē
nō fuit necesse institui ei vigiliam. et idem ē
de beato thoma apostolo. Sane ossa eius
ac beati luce euangeliste tempore constāti
ni. ii. imperatoris translata sunt apud con-
stantinopolim. Hac die dicit epistola cor-
de credi ad iusticiam. roma. x. c. et euange-
lium: ambulans iesus iuxta mare. mat. iiii.
ca. Postcommunio. Venite ad me que ē
ibidem. In vigilia vero est introitus: do-
minus secus mare. mat. iiii. et euangelium
Stabat iohannes et ex discipulis. ioh. i. ca.
Postcommunio. dixit andreas. Iohā-
nis. i. ca.

De beato nicolao.

Egitur quod cū

in quadam ecclesia que dicitur
crux subiecta monasterio beate
marie de caritate nondum hi-
storia beati nicolai cantaretur. fratres eius-
dem loci priorem suū ut eam sibi cantare
liceret instanter rogauerunt. Ille vero hoc
precise negauit dicens incongruū fore pri-
stinum morem nouitatibus immutare. Al-
lis uero instantibus indignatus respondit
recedite a me quia noua cantica immo io-
culatoria quedam in mea ecclesia non can-
tabuntur. Adueniente autem eiusdem san-
cti festiuitate fratres cum quadam animi
tristitia matutinales vigilias peregerunt.
Cumq; omnes se in lectis recepissent: ecce
beatus nicolaus priori visibiliter terribilis
apparuit quem a lecto extrahens per capil-
los dormitorii panimento allisit. et incipiens
antiphonam: O pastor eterne per singulas
vocaū differentias virgīs quas in manu te-
nebat graniissimos ictus super dorū illi-
ingeminans per ordinem morose cantādo
antiphonam ipsam ad finem vsq; perduxit
omnibus ergo illis clamoribus excitatis se-
minius ad lectum deportatur qui tandem
ad se rediens dixit. Ite et historiam nouam
sancti nicolai decantate. Tempore henrici
quarti imperatoris ossa sancti nicolai apud

urbem beneuentum translata sunt.

De venerabili beda presbytero

Eda uenerabi

lis p̄sbyter et monach⁹ egregi⁹
expositor claruit in anglia cir-
ca annū domini. ccccc. lxxvi

qui licet in sanctorum cathologo compus-
tetur. non tamen ab ecclesia sanctus sed ve-
nerabilis appellat⁹ duplici ratione. Primo
quod cum pre nimia senectute eius oculi cali-
garent faciebat seduci per villas et castra v-
biq; verbum domini predicando. cumq; q-
dam vice per quandam vallem magnis la-
pidibus plenam transfret. quidam ex ducto-
ribus heretice dixit ei quod ibi erat magn⁹ po-
pulus congregatus expectans eius predica-
tionem auide et silenter: et tunc incepit ille
predicare feruent⁹ et cum in fine conclus-
sisset per omnia secula seculorum: mox oēs
lapides alta voce clamasse dicuntur: amen
venerabilis pater et ideo venerabilis pater
appellatur. Alii uero asserūt quod angeli respo-
derunt bene dixisti venerabilis pater. Se-
cunda causa est quia post eius mortem cle-
ricus sibi quidam deuotus quendam vñz
edere cupiebat quem in illius tumulo scul-
ptificere intendebat incipiens sic. Hac sunt
in fossa volens versum terminare bede san-
cti ossa. Sed quia talem finem vsus cōgrui-
tas non pariebatur et sedula mēte reuolue-
ret nec congruum finem videret dum qua-
dam nocte multum super hoc cogitasset:
mane ad tumulum properans manibus an-
gelicis taliter versum sculptum reperit fini-
tum. Hac sunt in fossa bede venerabilis os-
sa. Eius autem corpus apud ianuam deuo-
tione congrua dicitur coli.

De sancto thoma apostolo.

Historia seu le

genda de sancto thoma apo-
stolo si quid ex ea in respo-
nsis uel antiphonis sumptum
reperitur iter apocrypha deputatur. in ipso autē
festo legitur ad missam euangelii. thomas
vñus ex duodecim. ioh. xx. c.

De sanctis stephano iohanne euange-
lista et innocentibus

Natiuitas domini

natiuitatem sequenti die fit festum de obitu beati Stephani protomartyris et tamen ipse fuit passus in augusto. Quare autem hoc festum fiat sub festo inuentionis eius dicitur est. Queritur quare hec tria festa videlicet sanctorum stephani iohannis et innocentium immediate post festum natiuitatis domini ordinantur. Respondeo primo ut christo capiti et sponso omnes sui comites adiungantur. Natus enim christus sponsum ecclesie in hunc mundum tres sibi comites adiunxit de quibus dicitur in canonicis. Dilectus meus candidus et rubecundus electus ex milibus. candidus quantum ad iohannem euangelistam preciosum virginem et confessorem. Rubecundus quantum ad stephanum protomartyrem. Electus ex milibus quantum ad magnam turbam innocentium. Secundo ut sic ecclesia omnium martyrum genera quorum quidam martyrii christi natiuitas causa fuit simul adunaret. Triplex est enim martirius. Primum voluntate et opere tale fuit martirius beati stephani. et hoc est dignissimum in genere. hoc autem dicimus quia aliqua circumstantia facere posset quod aliquis confessor alius quo martire dignior esset. et ideo festum eius precedit alia et continuatur festo dominice natiuitatis. Unde in ipso festo legitur. mortem quam saluator dignatus est pro omnibus pati hanc ille primus pro omnibus reddidit saluatori. Et iterum. Christus heri natus est in terris ut hodie nasceretur stephanus in celis. In festo beati stephani introitus est. Et enim sederunt principes et aduersum me loquebantur. in quo ostenduntur insidie principum iudeorum beato stephano insidiantium. Epistola est actuum. vi. ca. Stephanus plenus gratia et fortitudine que sicut dicit augustinus in sermone huius diei cum plurimum habeat admirationis ipsa specie non minus continet in ministerio dignitatis. in qua narratur tam passio ipsius quam passionis causa et meritum seu remuneratio. et hec etiam insinuantur et representantur in responsorio quod est. sederunt principes et aduersum me loquebantur. et in alleluia quo est. Video celos apertos et iesum stantem a dextris dei. actuum. viij. cap. et in offertorio et in postcommunione. video deo celos apertos. actuum. vii. ca. Et in nocturnali etiam officio idem repetitur ut ostendatur quod sepe et sepius consiliati sunt principes sacerdotum in mortem eius. Et evangelium est. Ecce ego mitto ad vos. mathei. xxiii. ca. Et sequitur. Hierusalem hierusalem que occidis prophetas et lapidas eos et stephanus enim fuit lapidatus. dicitur etiam ibi a sanguine abel iusti. Sicut enim fuit protomartir in veteri testamento: sic iste in nouo. Distinctionem sancti stephani composuit ita Alcuinus caroli magister et capellanus noturnales antiphonas de psalmis quibus articulantur accepit cetera de actibus apostolorum. Antiphonis etiam laudum quidam versus premittuntur prout dictum est i. vi. parte sub dominica de trinitate. Frequenter autem in uersiculis alleluia uel propter solennitatem domini natiuitatis. uel propter gaudium de confortio stephani angelice contritionis. Dicitur enim illud capitulum Stephanus plenus gratia et fortitudine. et illud. Surrexerunt quidam que sunt actuum. vi. cap. et illud. Cum esset stephanus plenus. actuum. viij. cap. Secundum martirium est voluntate et non opere quale fuit martirium beati iohannis euangeliste qui martir fuit sicut patet in illa antiphona. In seruentis olei dolium missus iohannes apostolus diuina se protegente gratia illesus exiit. ut si cut non senserit carnis estum quia uirgo fuit ita mente et corpore: sic nec estum feruentis olei sensit. In natali autem eius canitur in quibusdam ecclesiis una missa in exordio lucis ad notandum quod ipse accepto lumine huius mundi sacrificium uirginitatis semper obtulit deo. quia enim non poterat habere uigiliam propter festum beati stephani statutum fuit ut duas missas haberet. In missa de beato iohanne epistola. Qui timet deum faciet bona. ecclesi. xv. ca. Evangelium est. Dixit iesus petro. iohannis ultio. ca. et cantatur alleluia. Valde honorandus est. et c. et quod ibi dicitur. Qui super pectus domini in cena recubuit. sumitur iohan. ult. ca. In troitus est. In medio ecclesie aperuit. ecclesi. xv. ca. et responsorium. Exiit sermo inter fratres et iohannis ult. ca. Item alleluia. Dicitur est discipulus. iohannis ultio. ca. Et munio. exiit sermo. que est ibidem. Dicitur etiam ad horas capitulum. Libavit ecclesi. xv. ca. et illud. Benedictus deus et pater. eph. i. ca. et illud. Qui timet dominum. ecclesi. xv. ca. Et nota quod beatus iohannes euangelista in festo beati iohannis baptiste obiit. 13

nali etiam officio idem repetitur ut ostendatur quod sepe et sepius consiliati sunt principes sacerdotum in mortem eius. Et evangelium est. Ecce ego mitto ad vos. mathei. xxiii. ca. Et sequitur. Hierusalem hierusalem que occidis prophetas et lapidas eos et stephanus enim fuit lapidatus. dicitur etiam ibi a sanguine abel iusti. Sicut enim fuit protomartir in veteri testamento: sic iste in nouo. Distinctionem sancti stephani composuit ita Alcuinus caroli magister et capellanus noturnales antiphonas de psalmis quibus articulantur accepit cetera de actibus apostolorum. Antiphonis etiam laudum quidam versus premittuntur prout dictum est i. vi. parte sub dominica de trinitate. Frequenter autem in uersiculis alleluia uel propter solennitatem domini natiuitatis. uel propter gaudium de confortio stephani angelice contritionis. Dicitur enim illud capitulum Stephanus plenus gratia et fortitudine. et illud. Surrexerunt quidam que sunt actuum. vi. cap. et illud. Cum esset stephanus plenus. actuum. viij. cap. Secundum martirium est voluntate et non opere quale fuit martirium beati iohannis euangeliste qui martir fuit sicut patet in illa antiphona. In seruentis olei dolium missus iohannes apostolus diuina se protegente gratia illesus exiit. ut si cut non senserit carnis estum quia uirgo fuit ita mente et corpore: sic nec estum feruentis olei sensit. In natali autem eius canitur in quibusdam ecclesiis una missa in exordio lucis ad notandum quod ipse accepto lumine huius mundi sacrificium uirginitatis semper obtulit deo. quia enim non poterat habere uigiliam propter festum beati stephani statutum fuit ut duas missas haberet. In missa de beato iohanne epistola. Qui timet deum faciet bona. ecclesi. xv. ca. Evangelium est. Dixit iesus petro. iohannis ultio. ca. et cantatur alleluia. Valde honorandus est. et c. et quod ibi dicitur. Qui super pectus domini in cena recubuit. sumitur iohan. ult. ca. In troitus est. In medio ecclesie aperuit. ecclesi. xv. ca. et responsorium. Exiit sermo inter fratres et iohannis ult. ca. Item alleluia. Dicitur est discipulus. iohannis ultio. ca. Et munio. exiit sermo. que est ibidem. Dicitur etiam ad horas capitulum. Libavit ecclesi. xv. ca. et illud. Benedictus deus et pater. eph. i. ca. et illud. Qui timet dominum. ecclesi. xv. ca. Et nota quod beatus iohannes euangelista in festo beati iohannis baptiste obiit. 13

quia non poterat tunc eius festum fieri tra-
 flatum est ad tertiam diem natalis domini
 ut omnes comites suos haberet spūs ut
 pmissum est. et festum beati iohannis ba-
 ptiste in suo die remansit. nec mirum quia
 dies illa ab angelo gaudio natiuitatis pcur-
 soris autentificata fuit. Nec est dogmatizā-
 dum q̄ euangelista baptiste tanq̄ maiori
 cesset pro eo q̄ legitur. Inter natos mulie-
 rum non surrexit maior iohanne baptista.
 nam quod non debet esse de ipsorum ma-
 ioritate disputandum diuinitus est ostēdū
 Cum enim duo magistri quorum vnus ba-
 ptistam alter pferret euangelistam solen-
 nem ad hoc indidissent disputationem. et q̄
 libet valde sollicitē inuestigasset auctoritas
 et rationes efficaces quibus suum iohā-
 nem pferre posset. Tandem die disputati-
 onis adueniente quilibet sanctorum emu-
 latorum suo apparuit dicens. Bene cōcordes
 sumus in celis: de nobis non disputetis in
 terris. Tunc illi sibi adinuicem et omni po-
 pulo visionem publicauerunt et dominum
 benedixerunt. Vel ideo fuit ad tertium diē
 post domini natiuitatem translatus: quia
 forte illa die dedicata est ei basilica. vel q̄a
 forte ea die rediit de patibos insula vel in
 fulatus est. fuit enim patriarcha ephesinus

Alii quidam q̄ beatus iohannes cum
 post celebratam missam descendisset in tu-
 mulum euauit ab oculis circumstantium
 et cum terra ibi scaturiat de profundo addū-
 tum vinere et terram eius anhelitu statuere
 alii in celum translatus. Igitur partim
 ex euangelio partim ex eius tribulatione hos
 dierna copulatur historia. in cuius ultimo
 responsorio. s. in medio ecclesie quod sumi-
 tur de libro sapientie. in quo agitur de spi-
 ritu intellectus. neuma iubilat: quia per
 spiritum intellectus fuit de ineffabili verbo
 s. de verbo dei locutus. Tertium marty-
 rium est opere et non voluntate. quale fuit
 martirium innocentum: quod sicut tertius
 locum obtinet i dignitate: ita et inter festa
 martirum innocentum quod ūcut tertium
 locum obtinet in dignitate: ita et inter festa
 martirum. Sed quare festum innocētuz
 celebratur ante festum stelle idest epiphaie
 cum mortui fuerint post apparitionem stel-
 le quando. s. herodes vidit q̄ illius esset a
 magis. Respondetur q̄ herodes auditis ru-
 moribus d̄ christo nato turbatus est valde
 timens amittere regnū. vnde cogitauit face-
 re interfici omnes pueros. et sic xps nō eua-

deret sed fuit impeditus tunc: quoniā Au-
 gustus cesar mandauit ei q̄ ad eum veni-
 ret cum aristobolo et alexandro filiis ipsius
 herodis responsuris coram eo. Et quia nō
 fuit ausus non ire iuit. postmodum vero re-
 uersus reuoluto anno quarto die post na-
 tale domini fecit omnes pueros interfici a
 bimatu. i. biennio et infra. bīmatos enī gre-
 ce dicitur latine biennium. Queritur q̄re
 in festiuitate innocentū in missa gloria in
 excelsis deo et alleluia et alia cantica leticie
 non cantantur. Dicunt magistri ideo: quia
 mortui sunt ante domini passionē. et sic ad
 inferos descenderūt. Sed pari ratione et in
 festo beati iohannis baptiste subtrici des-
 berent. Dicendū est igitur q̄ hoc ideo cons-
 tingit: quia auctor officii voluit nos conū-
 gi in hac festiuitate animis deuotarum mu-
 lierum de morte innocentū plangentium et
 dolentū. Unde causa tristicie earū illa di-
 mittimus. et ideo legit prophetia hiere. xxxi
 c. de innocentibus. Vox in rama audita ē.
 que ad litteram de beniamitis exponitur q̄
 interfecti sunt propter vxorem leui quaz op-
 presserant et rachel fuit mater beniamī. Vel
 per Rachel que interpretatur ouis. vel vi-
 dens intelligitur ecclesia que plorat filios
 suos. s. triplices. Primi sunt martires consi-
 derans eos esse sibi subtractos et non vult
 consolari in presenti: sed omnem consolati-
 onem transferret in futurū quia sunt nō. s. p-
 sentes. Secundos filios luget ecclesia quia
 fere ad partū veniunt i quibus patitur abs-
 ortum. Tertii vero sunt qui iam renati
 ti in baptismo erant. sed per peccata retros-
 cedunt: hos et illos luget ecclesia. quia non
 sunt idest quia damnati sunt. et ideo quia
 luget ecclesia cantica leticie subtriciuntur.

Potest esse et alia ratio. nam cantica leti-
 cie proprie post victoriam cantari debent
 Unde Ezechie dictum est. Dispone domui
 tue quia morieris tu et tota domus tua et c.
 quia post victoriam habitam non cecinit
 cantica leticie: sed innocentes non habuerunt
 victoriam. non enim est victoria ubi
 pugna non est. Media ratio melior est.

Quidam tamen pro alleluia cantant in
 missa. Laus tibi christe. Alii. Lantem? cia.

Et dicitur epistola. Vidi supra montem
 syon agnum stantem. Apocalipsis. xiiii. ca.

Et euangelium. angelus domini apparuit
 in somnis. mat. ii. c. Si autem festus illud
 in officia contingat nullū canticū leticie sub-
 tricetur. ppter gaudium resurrectionis. In

octauis quoq; eorū cantica leticie cantantur pro significatione gaudii quod accepturi sunt in octaua idest in resurrectione: quia licet ad inferos descenderint resurgent tamen nobiscum in gloria. Octaua enim festiuitatum celebrantur in memoriam generalis resurrectionis quam significant.

Rursus quia hac die tristitiam mulierū representamus. in multis ecclesiis diaconi non utuntur dalmaticis nec subdiaconi subtilibus idest tunicellis ad notandum q̄ innocentes statim in morte primam stolā non receperunt sed ad infernum descendunt: de hoc in tertia parte dictum est sub titulo de coloribus. In hoc festo dicit capitulum illud: Uidi supra montem. apocalipsis. xliii. ca. et illud: hi sunt qui cum mulieribus non sunt coquinari. et illud. hi empti sunt. que sunt ibidem. Et aduerte q̄ antiphona nocturnales de psalmis sumuntur. cetera de epistola uel euangelio. Quod autem dicuntur centum quadraginta quatuor milia finitum ponitur pro infinito q̄ deus omnes sub certo numero comprehendit. Quod etiam dicitur: Uidi super altare dei animas interfectorum sic est accipiens q̄ iohannes uidit animas interfectorum sub altare idest humiliatos capiti suo uel in abscondito: q̄a nemo percipit hic quo modo ibi sit. Sed quare solennizat ecclesia pro morte innocentium qui non habuerunt uoluntatem patiendi. Uidetur enim q̄ eadem ratione si aliquis tyrannus interficeret tot pueros deberet ecclesia similiter solennizare pro illis quod uerum non est.

Responderi potest q̄ hoc festum propter tria celebrandum est licet uoluntatem non habuerunt patiendi. Primo quia christus in eis querebatur et occidebatur. Secundo quia christus in eis celabatur diabolo et herodi. Tertio quia nomen domini non loquendo sed moriendo confessi sunt quia pro christo et uice christi occisi sunt. Erant autem innocentes quia circumcisi. nam circumcisio erat tunc remediū contra originale peccatum licet ita non sufficiens sicut nunc baptismus est. Illud autem sciendum est q̄ in quibusdam ecclesiis in die natalis domini diaconi uesperis finitis in honorem beati stephani qui eximus diaconus fuit in tripudio conuenientes cantant antiphonam de sancto stephano et sacerdotes dicit collectam. Nocturnos autem et officium crastinum celebrant et benedictio

nes per lectiones dant quod tamen facere non debent. Et eodem modo faciunt sacerdotes in festo beati stephani in uesperis in honorem sancti iohannis: quia ipse sacerdos fuit et pueri in festo sancti iohannis in honorem innocentium. Subdiaconi uero faciunt festum in quibusdam ecclesiis in festo circumcisionis ut ibi dictum ē. In aliis in epiphania etiam in aliis in octauis epiphanie quod uocant festum stultorum Quia enim ordo ille antiquitus incertus erat nam in canonibus antiquis. extra de etate et q̄litate. a multis. quique uocat sacer. et quique quoq; non. ideo subdiaconi certam ad festum non habent diem et eorum festum officio celebratur confuso.

De apostolis.

Postolus gre

ce interpretatur missus latine. in de apostoli dicti sunt quia a christo missi fuerunt euangelizare per uenientem orbem. Sane ecclesia in comuni de apostolis solennizat et canit in matutinis. Ecce mitto uos et c. quia omnes electi sunt simul a domino post sermonem ad eos factum in monte sicut habetur in mattheo et in marco q̄ uidelicet electi sunt octo decem. De quibusdam tamen facit ecclesia officium proprium sicut de beato petro propter priuilegium dignitatis. De beato paulo quous non sit de quoddecim propter priuilegium predicationis. de beato iohanne propter priuilegium amoris siue uirginitatis. et de beato andrea propter priuilegium crucis quam ita ardens predicauit cecupit et habuit. Per horas capitulum illud Jam non estis hospites et aduene. ephe. ii. et illud: non uos me elegistis. quod est ibidem et illud: beatus uir qui suffert temptationes. Jacobi. i. cap. et illud. Magnificauit enim in timore inimicorum. ecclesi. xlv. cap. Et illud Statuit illi dominus testamentum sempiternum. ibidem. et illud: in fide et lenitate illius sanctum fecit illum. ibidem. Et illud ibant apostoli gaudentes. Actuum. v. et illud nā quos presciuit et predestinauit conformes. roma. viii. ca. et illud. Corpora sanctorum in pace sepulta sunt. eccle. xliii. c. et illud. Non est rinet neq; fitiet amplius. apocalypsis. vii. ca. et illud. Nos inueniati uitam illorum. sap. v. c. et illud. Ipso sumo agulari lapide christo iesu

ephe.ii.ca. Habent autem uigilias et octauas quia si cōpatimur et conregnabimus. De hoc dictū est in q̄rta pre sub q̄rta feria tertie ebdo made aduentus. Instantia tñ est d̄ bea ro io hanne euangelista quo ad ieiunium quod cōtingit. tum quia ut dicunt quidam non fuit martyr nisi animo. tum propter festum sancti stephani quod est in uigilia festi eius. In uigiliis apostolorum dicitur epistola: Bene dictio domini super caput eius. prouer. xv. ca. et ecclesi. xlv. ca. Item illa. Per manus autem apostolorum fiebant signa et prodigia. actu. v. cap. Et euangelium. ego sum uitis uera. iohā. xv. In festis uero apostolorum dicitur epistola. Jam non estis hospites et aduene. eph. v. c. Item. hi sunt uiri misericordie. ecclesi. xliiii. ca. Item illa. Scimus quoniam diligētibus deū roma. viii. ca. item illa. Benedictus deus et pater domini nostri iesu christi. eph. i. Item illa. Spectaculum facti sumus. ad corinth. iiii. ca. Item illa. Unictiqz uestrum data est. ad ephe. iiii. Item alleluia. Ego vos elegi. ioh. xv. Item illud. Venite ad me omnes qui laboratis. math. xi. ca. Euangelium uero: Hoc est preceptum meum ut diligatis inuicem et c. ioh. xv. c. illud: hoc mando uobis quod est ibidem. Item illud. Ecce ego mitto uos. Math. x. cap. Item illud illud. facta est contentio inter discipulos iesu Luce. xxi. c. Item illud: Designauit dominus et alios. luce. v. cap. et illud. Ego sum uitis uera iohannis. xv. c. item illud: dixit symon petrus math. xix. ca. Postcommunio est: amen d̄ eo uobis q̄ uos qui re. math. xix. ca. Item illa: Uos qui secuti estis me que est ibidem. Et nota q̄ tres apostoli legūt tñ uiui fuisse rome s. petr⁹ paul⁹ et io. et tres euāgeliste. ioh. marc⁹ lucas. Notandum est etiam apostolos siue christi discipulos non ideo tantum fuisse pastos quia predicabant de christo: sed quia ipsum deificatum aiebant sine romanorū auctoritate quod ipsi prohibuerant. Ecclesia oliz statuit fieri communiter festum de omnibus apostolis in kal. mai ut d̄ ictum est in sexta p̄ sub festo apostolorum ppi et iacobi.

De euangelistis

Est apostolos

ecclesia uenerat etiā euāgelistas qui nō tñ p̄dicauerūt sed etiam euāgelia scripserūt. Legit enī in gen. iiii. c. q̄ fluminis egrediebāt de loco uoluptatis ad irrigandū paradisu qui diuidit i q̄rta or capita. s. physion: geon: tygrim et eufratē. Sane allegorice fluminis ille euangelica predicatō

que a xpo p̄cedit a quo generaliter omnis uoluptas emanat. Venite inquit ad me oēs qui laboratis et onerati estis et ego reficiam uos et inuenietis requiē animabus uestris. Jugu enī meū suauē ē et onus meū leue. gustate et uide quoniam suauis ē dñs bt̄is uir qui sperat in eo

Recte autē hec predicatio fluminis comparatū quia reficit abluit et secundat. tñ quia fluminis dicit aqua fluens. et ut salomō ait. Aqua p̄funda uerba ex ore uiri et torrens inundans est fons sapientie qui tam longe lateqz diffusit ut mundū repleuerit uniuersum. Iuxta illud euntes in uniuersum mundū et c. quapropter in oēm terram exiuit sonus eorum: et in fines orbis terre uerba eorū. Hoc irrigat paradysum i. fecundat ecclesiā iuxta quod dicit apostolus. Ego plantauit apollo rigauit. deus autē incrementū dedit. hic ē enī fons hororū pute⁹ aq̄ uiuentium que fluit de libano. Fluminis autē iste in quatuor capita diuidit: quia p̄dicatio iesu christi in quatuor euangelia deriuat. Nā licet scripserint multa euangelia: quia luca restante multi conati sunt ordinare narrationē rerū que in nobis completa sunt tamen nō nisi quatuor recepta sunt ab ecclesia uidelz mathei. marce. luce. et iohannis. quop utiqz factū ē quadruplici ratione. Primo ad ostēdendū duorū testamentorū concordā. Sicut enī i ueteri testamento unus fuit legislator. s. moyses quatuor maioris prophete. s. isaías hieremias ezechiel et daniel. et duodecim minores p̄phete et multi sapientes. s. iob dauid salomō et iesus sirach. Ita et in nouo testamento unus fuit legislator. s. xps et quatuor euangeliste et xii. apostoli et alii multi doctores ut hieronimus augustinus ambrōsius et gregorius ut per hoc ostendat quia rota continet in medio rote et duo cherubin sese recipiunt uersis uultibus i p̄piciatorium. Secundo p̄ ministerio quadrigę aminadab qua sponsa dicit in canticis. anima mea turbata ē p̄pter q̄drigę aminadab Aminadab enim interpretatur spontane⁹ domini. hic est christus qui factus homo oblat⁹ est quia ipse uoluit. huius quadriga est euāgelica doctrina per quam eius fama per mundū uehitur uniuersū cuius quatuor rote sūt dicti quatuor euangeliste. Propter hanc quadrigam sponsa. i. ecclesia salubri dolore turbatur ad penitentiam Tertio ad designandum liberationem generis humani a morte quadruplici. i. a transgressione quadruplici. Prima transgressio fuit mandati in paradiso. Secunda legis naturalis. Tercio legis scripte. Quarta euāgelii uel potius peccatum frugalitatis p̄ impotentiam simplicitatis p̄ ignorantiam securitatis. p̄ negligentiam et malignitatis per inuidiam

His enī quatuor modis peccādi animia mori-
tur et separatur a deo. Quarto p ministerio for-
me quadrigę. sicut enī in ceteras formas q̄dra-
tū: sic inter ceteras doctrinas euangeliū solidi-
us et stabilis p̄euerat. nam illud vndiq̄ stat.
et ideo legitur apo. xxi. c. q̄ ciuitas in q̄dro po-
sita est. et illud ppter stabilitatē appellatur eter-
nū p cuius gratiam homo quadrat in morib⁹
et in virtutibus solidat. Ceterę istorū potius q̄
aliorū euangelia recepta sunt. tū q̄ ipsi diligen-
tius et aptius historiā euangelicā descripserūt
tū q̄ licet aliqñ varia seu diuersa nunq̄ tamē
cōtraria seu diuersa scripserunt. tū q̄ isti q̄-
tuor animalium figuras in visione. ioh. et ezech.
pfigurati fuerūt. ezech. i. c. M. atq̄ p hominē eo
q̄ eius intētio p̄cipue circa scribendā chisti
humanitatē uerant. Unde eius liber ab hūa-
na xpi natiuitate sumit exor diū. Liber inquit
generationis iesu xpi et c. Marcus per leonē
in deserto rugientē eo q̄ eius intentio p̄cipue
circa describendā eius resurrectionē consistit
Uū eius euāgelium anton omasice i die resur-
rectionis legit. Dicitur enī q̄ leo rugitu maxi-
mo tertio die suos excitat catulos: ita et deus
pater inmensa potentia sua filium suum tertia
die suscitauit. unde et marcus ab exclamatiōe
incipit. s. a p̄dicatione iohannis in deserto cla-
mantis et dicentis: vox clamentis i deserto
Et scias q̄ marcus fuit lōgo nāso subducto su-
p̄cilio: pulcher oculis: caluus: barba. p̄lixa. ha-
bitudinis optime: etatis medie: canos asp̄tus.
Lucas p vitulū eo q̄ p̄cipue circa describē-
dā xpi passionem eius intentio uertitur i qua
xps se obtulit hostiā deo patri: idem ipse sacer-
dos et hostia. Vitulus enī erat hostia sacerdo-
talis. unde a sacerdotio incipit dicēdo. Fuit i
diebus herodis regis iudee sacerdos quidam
et c. Iohānes per aquilam: q̄a ceteris cum do-
mino gradiētib⁹ ipse in celum ad describē-
dā xpi diuinitatē volauit dicēdo: in p̄cipio
erat. De hoc dictum ē i prima pte sub ti. de pi-
cturis. De siquidem quatuor principales intē-
tiones designate sunt p figuras illoꝝ quatuor
animaliū quorū quodlibet sūm visione ezechi-
elis quatuor habet facies quoniā omnes d̄ sin-
gulis agunt: licet q̄dem p̄ncipaliter de q̄bus
dā p̄sertim cum oēs agant de xpo cui qua-
tuor ille figure conueniunt. fuit namq̄ hō nas-
cendo: vitulus moriendo: leo resurgendo: aq̄-
la ascendendo. Que ut melius intelligas. ima-
gina aliquod animal habēs caput quadratū
et in qualibet superficie imagina vnā faciem vi-
delicet a parte anteriori faciem hominis a de-
xtris: faciem leonis a sinistris: faciem vituli a
parte posteriori faciem aquile. Quia uero fa-
cies aquile super alias eminebat propter lon-
gi colli pductionem. ideo dicitur q̄ erat dexte-
ra per. Quodlibet etiā horū habebat quatuor alas
de. pe. ois. ii. pennata. finge enī quodlibet aial
quasi quadratū. in quadrato sunt quatuor
anguli et in quolibet angulo erat vna ala. por-
ro hi quatuor significati sunt p p̄dicta quatu-
or flumina. per phison iohannes. per geon ma-
theus. per tygrin marcus. per eufraten lucas.
Sicut enī clare pbat innocen. tertius de euā-
gelistis in sermone: sunt etiam significati per
quatuor ānulos arche q̄ auri et rotundi erāt
In auro claritas in rotunditate que initio ca-
ret et fine designatur eternitas. ipsi enī eternā
christi claritate et clarā eternitatē describunt
p duos annulos a sinistris duo euangeliste. s.
matheus et iohannes qui ab ipso xpo fuerunt
edocti significatur. Quidā tamē per duos an-
nulos a sinistris matheum et iohānē q̄ adhuc
passibili et mortali adheferunt accipiunt. p du-
os a dextris marcum et lucā qui post ascensio-
nē ei iam facto immortalī et impassibili adhe-
serunt accipiunt. p sinistrā enī mortalitas: per
dextrā immortalitas designat. Scdm illud: leua
eius sub capite meo: et dextra illius amplexa-
bitur me. Et ppter hanc causā in picturis ec-
clesiay paulus ad dextrā et petrus ad sinistras
statuū saluatoris: et in bulla papali caput pau-
li a dextris crucis et caput petri a sinistris.
Sane in quibūsdā ecclesiis antiphona ad ma-
gnificat in eoꝝ officio est. Ecce ego iohannes
vidi ostium apertum in celoz c. apo. iiii. Per
horas autem dicitur caplm: in medio ecclesie
aperuit os eius. eccle. xv. c. et illud: cibauit illū
ois pane vite et intellectus. ibidem. et illud: iō-
cunditatem et exultationem thesaurizauit. qd
est ibidem. omnia responsoria sumpta sunt d̄
ezech. Primum est de visione dei. s. vidi cōmū-
ctos et c. In laudibus uero habetur d̄ mini-
sterio predicationis eozum: dilecti deo et horū
minib⁹ et c. eccle. xlv. c. Introitus misse p
prie est: os iusti meditabitur sapientiam. Ta-
men iohannes euangelista habet introitum
proprium propter p̄uilegium amoris et dig-
nitatis uidelicet. In medio ecclesie aperuit os
eius et c. quia ipse non tantum fuit euāgelista
sed etiam propheta: quod patet in principio
libri apocalypsis. ubi dicitur: Beatus qui legit
et qui audit uerba prophetie huius et seruat ea
que in ea scripta sunt. Notandum tamen
est q̄ iste introitus propter p̄uilegium predi-
cationis secundario competit Augustino gre-
gorio et aliis expositozibus. Epistola in qui-
busdam ecclesiis ē d̄ figura quatuor animalū
Ecce ego iohannes vidi ostium apertum. apo-
calypsis quarto ca. Alie ecclesie dicunt illam
ezech. primo. caplo. Similitudo mulieris et c.

Responsoriū ē. Btūs vir qui timet dūm ꝛc
 vñs est potens in terra erit semē eius ꝛc. qđ
 intelligitur de semine vbi dei ꝛ bonoz opibz
 Sequit generatio rectoz benedicef: qđ euan
 geliste generant filios dei qui benedicuntur
 Alla in quibz dā ecclesiis est: ad syō dicet ec
 ce enim assum. ꝛ iſrlm euangelistā dabo. iſa. xli
 c. In aliis vō ecclesiis dicif allā: beatus vir.
 Euangelii ē. Designauit dominus ꝛ alios sep
 tuagintaduos discipulos. luce. x. c. ꝛ sequitur
 Et dicebat illis. messis quidē multa oparii vō
 pauci. xx. di. in nouo. Offertorium est. posui
 sti domine sup caput ꝛc. Post cōmunio est
 magna est gloria eius in salutari ꝛc.

De martyribz.

Artir grece di

citur testis latine. martyres enī
 testes sunt qđ xps passus est pro
 oibz ꝛ ipsi p xpo. Sane bear?

laurentius inter martires vigiliam habet ꝛ oc
 tanam. put sub eius festo dictum est. oēs enī
 martyres singulares habent cōmunia officia
 exceptis stephano laurentio. iohāne baptista
 ꝛ aliis quibz dā. ꝛ ē introitus ad missam.
 gloria ꝛ honore coronasti cū domine. uel sapi
 entia scōz. eccle. xliiii. c. uel iudicabūt sci. Sap.
 iii. c. uel sacerdotes dei. dāne. iii. uel. letabif iu
 stns. Di tñ in pascale tpe habet aliud officium
 eo qđ in illo tēpore oportet qđ frequenter repe
 tat allā ppter gaudiū resurrectionis. ꝛ tunc ē
 introitus: protexit me a conuentu malignan
 tiū ꝛc. ꝛ quia corona debetur eis tanqđ victo
 ribz. ideo sepe fit mentio de corona. vnde ste
 phanus interpretat coronatus. Epistola vō
 quandoqđ dicif pro vno martyre: iust? cor suū
 eccle. xxxix. c. quandoqđ illa: beatus homo qui
 inuenit sapientiā. puer. iii. c. quandoqđ illa: iust?
 si morte poccu. que ē ibidē. iii. c. quandoqđ il
 la: btūs vir qui in sapia. eccle. xliiii. c. ꝛ. xv. quan
 doqđ illa: benedictus deus ꝛ pater. ad corin. i.
 c. quandoqđ illa: memor esto. ii. ad thimo. ii. c.
 quandoqđ illa: nemo militans que est ibidem.
 quandoqđ illa: btūs vir qđ inuenit? ē. eccle. xxxi.
 c. qñqđ illa: benedictio domini sup caput. ps.
 xv. c. qñqđ stabūt iusti. sap. v. c. Euangelium
 vō dicif qñqđ. Si quis vult p? me venire. mat.
 xvi. c. quādoqđ illud: si quis venit ad me. luce.
 xliiii. c. quandoqđ illud: nolite arbitrari. mat. x. c. quandoqđ il
 lud: nihil optū qđ ē ibidē. quādoqđ illud: si qđ
 venit ad me ꝛ nō odit. luce. xliiii. c. Pro plu
 ribz vō martyribz dicif quādoqđ eplā: lin
 gua sapienciū. ps. xv. c. quandoqđ illa: benedi

ctus de? ꝛ pa. do. n. ie. xpi. i. pe. i. c. quādoqđ: iu
 stoz ate. sap. iii. c. quādoqđ: rememoramini pzi
 stinos dies. heb. x. quādoqđ: sci p fidē. heb. xi. c.
 quādoqđ: expectatio iustoz leticia. ps. xi. quā
 doqđ: hi sunt viri. eccle. xliiii. c. quādoqđ: abster
 get de? apo. vii. c. quādoqđ: reddet de? sap. x. c.
 quandoqđ: iusti aut in ppetuū viuent. sap. v. c.
 quādoqđ: qđ nos sepabit a caritate xpi. ad ro.
 viii. c. Alla ē: hi sunt due oliue. apo. xi. c. Euāge
 liū vō quādoqđ dicif cū audieritis plia. lu. xxi
 quandoqđ: descendēs iesus de monte. luce. vi.
 c. quādoqđ: videns iesus turbas. mat. v. quan
 doqđ: egrediente iesu de tēplo. mat. xliiii. c. quā
 doqđ: attēdite a fermento phariseoz. lu. xii. c.
 quādoqđ illud: sedente iesu sup montē o. mat.
 xliiii. c. quādoqđ illud. ve vobis qđ edificatis. lu
 ce. xii. quādoqđ illud: qđ vos audit. luce. x. quan
 doqđ illud: confitebor tibi pater. mat. xvi.

Dicitur postcōmunio: amen dico vobis qđ
 vni. mat. v. c. quandoqđ: ꝛ si corā hominibz.
 sap. iii. c. quādoqđ: qđcunqđ fecerit. mat. xii. ca.
 quandoqđ: dico autē vobis. mat. x. c. quādoqđ
 signa autē. marci. vi. c. ꝛ quandoqđ: multitudo
 luce. vi. c. In nocturnali vō officio primum
 responsoriū ē: iste sanctus p lege dei sui certa
 uit vsqđ ad mortē ꝛc. ꝛ ē qñti toni: qđ petulan
 tia qñqđ sensui fuit mactata in eis. In tēpore
 vō pascale primum responsoriū ē: btūs vir qđ mes
 tuit dominū. ꝛ est octauū toni ppter octauaz
 que significat gloriā resurrectionis. Quia vō
 sci martyres in tolerādis tormentis se habue
 rint cōstāter ꝛ constantia a solo deo est. ideo
 illud responsoriū: o venerāda martyꝛ ꝛc. can
 tat p eis ꝛ ē qñti toni: qđ martyres qñqđ sen
 sus deo imolauerūt. De martyribz etiā cātat
 illud respōsoriū: fulgebūt iusti ꝛ tanqđ scintille
 in arundinetis discurrent iudi. na. ꝛ reg. in iter
 num ꝛc. sap. iii. c. Et ē sensus: iusti fulgebunt ī
 futuro diuersis btitudinibz prius tamē in hoc
 seculo discurrēt. i. p diuersas mundi pres cursi
 tādō oīna vba aliis ānunciabunt. ꝛ hoc faci
 unt more scintillaz discurrentiū p arūdinētū
 sicut. n. scintille uel fauille ignis arūdinētum. i.
 materiā fragilē arūdinū atterūt ꝛ annihilant.
 sic ꝛ sci sua pdicatiōe ignita. i. dīno igne accē
 sa vicia qđ respectu fortitū vtutū fragilia sūt des
 truent. Iudicabūt. i. dominabūt natiōes. i. il
 los qđ in pctis suis pmāserūt ꝛ regnabūt ī eter
 nū. i. in eternitate cū deo recipiēt immortalitē
 ꝛ ipassibilitatē ceterasqđ vtutes. Rursus in
 his vbiis exprimit stola carnis quam sci reci
 pient qđ consistit ī quatuor. s. in claritate. subti
 litate. agilitate ꝛ ipassibilitate. Nam fulge
 bunt clari ꝛ tanqđ scintille subtiles in arundi
 neto discurrent agiles ꝛ regnabit dñs eozum
 in ppetuum ꝛ ipsi cum domino ipassibiles.

Nam absterget deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum et imo exultabunt in gloria et de in cubilibus suis: quod ad stolam spiritus refertur quam etiam recipiunt sancti. Et nota arundinetum est locus in quo sunt multe arundines siue canne sicut in paludibus. flante autem austro ex assidua confricatione arundinum ignis accenditur scintille vndique aduolant et accenditur arundinetum quod allegorice continetur in sanctis. De martyribus etiam cantatur Circueunt in melotis. heb. xi. quasi dicat in petra. Melota te est vestis facta de pilis uel de pelle cuiusdam animalis quod melora vocatur siue taurus est enim habitus necessarius ad exercitia operis. Per horas etiam dicitur capitulum illud Beatus vir qui suffert. Jac. i. c. et illud Beatus vir qui inventus est sine. eccle. xxi. c. et illud beatus vir qui in sapientia morabitur. eccle. xiiii. et illud Iustorum anime. sap. v. c. et illud iusti autem. ibidem. et illud Sancti per fidem. heb. xi. c. et illud: potuit enim transgredi et non est transgressus. eccle. xxi. c. et illud: corona aurea super caput eius. eccle. xlv. et illud: stola iocunditatis induit. ibidem. ibi tamen dicitur stola glorie. et illud: sancti ludibria et verbera. heb. xi. c. et illud: tanquam aurum in fornace. sap. iii. c. et illud. hi sunt qui venerunt de tribulatione. sap. vii. c. et illud: non esurient neque sitient. ibidem. et illud Iusti tulerunt spolia impiorum. sap. x. c. et illud. In bonis iustorum exaltabitur ciuitas. puer. xi. c.

Illud etiam sciendum est quod ecclesia celebrat festum quorundam martyrum veteris testamenti prout dictum est de festo machabeorum.

De Confessoribus.

Confessores di

cuntur laudatores. licet autem tam martyres quam virgines quam etiam omnes sancti veri sunt christi confessores: martyres tamen quia in irascibili vincunt transcendunt et superlucrantur speciale vocabulum martyrum. et virgines quia vincunt in concupiscibili nomen virginum. et doctores quia alios superant in rationabili doctorum. et hinc est quod martyres et virgines et doctores aureole decorantur. Sane confessores distinguuntur in episcopos et in presbyteros. De episcopis dicitur introitus. Statuit. eccle. xlv. c. et epistola. Ecce sacerdos magnus. eccle. xliiii. ipsi enim sunt magni sacerdotes et illud de episcopis dicitur: Inueni daniel seruum meum oleo sancto meo ungi eum: quia non tantum uncti fuerunt in baptismo et in confirmatione et ordinatione in presbyteros sed etiam in consecratione in episcopos ut habeant mi-

sericordiam superfluentem. et officia illa que recipiunt sacerdotes proprie competunt episcopis cetera sunt communia. et plura sunt responsa octauae toni: quia affixerunt et crucifixerunt carnem suam cum vitis et concupiscentiis propter octauam resurrectionis. Rursus de confessoribus dicitur quandoque epistola: dilectus deo. eccle. xlv. c. quandoque: testifico coram deo. ii. ad timotheum. iiii. quandoque: plures facti sunt sacerdotes. ad heb. c. vii. quandoque: dedit dominus confessionem. eccle. xlvii. c. quandoque: iustus cor suum que est eccle. xxxix. c. quandoque: sapientia laudabit animam eccle. xliiii. c. quandoque: iustus deduxit dominus. sap. x. c. quandoque: doctrinis variis. ad heb. xiii. c. quandoque: ego enim iam delibor. ii. thimo. iiii.

Alia iustus germinabit. isa. xxxv. c. Euangelium vero dicitur quandoque: sint lumbi vestri praeparati. lu. xii. quandoque: vigilate. mat. xxiii. quandoque: homo quidam peregre. mat. xxi. quandoque: vide te et vigilate. mar. xiii. c. quandoque: homo quidam nobilis. lu. xix. quandoque: nemo accedit lucernam. lu. xi. quandoque: vos estis sal terre. mat. v. c. quandoque: nolite timere pusillus grex. lu. xii. c. Postcommunio est: quinq; talenta. mat. xxv. et quandoque: fidelis seruus. mat. xxiii. c. et lu. xii. c. Per horas vero dicitur capitulum illud: ecce sacerdos. eccle. xliiii. c. et illud: benedictionem omnium gentium: quod est ibidem. et illud: cognouit eum ibidem: et illud: iustum deduxit. sap. x. c. et illud iustus cor suum. eccle. xxxix. c. et illud: magnificauit eum in conspectu regum. eccle. xlv. c. sed quod hic dicitur magnificauit dicitur ibi glorificauit et illud: labia sacerdotis custodiunt. malach. ii. et illud: non est inuentus similis illi. eccle. xliiii. c. et illud: fungi sacerdotio et habere laudem. eccle. xlv. c. et illud: talis decebat ut esset nobis potifer. ibidem. e. et illud: collaudabunt multi sapientiam eius et usque in seculum non recedet memoria eius. eccle. xxxix. b. et c. et illud: honestauit illum in laboribus. sap. x. b. et illud: custodiuit illum ab inimicis quod est ibidem. c. Illud autem notandum est quod si plura festa in eadem die concurrant illius qui inter eos maioris erit nominis officium celebretur. de hoc dictum est in prehemio huius partis.

De virginibus.

Officium matu

tinale maria ex pre sumit de psalmo epitalamico. i. eructauit cor me. i quo agit de laudibus spiritus et sponse. Virgines enim sunt spiritus christi qui sequuntur agnum quocumque ierit in corpore et in anima propter integritatem corporis et anime. Notandum autem est quod illud responsorium quod est de sponso. i. audiui vocem de celo et

quod in quibusdam ecclesiis dicitur est pmi toni: quia vnicus est sponsus aiaz xpi. et sumis d mat. xxi. Illud vo quod e d contēptu mundi f. Regnū mundi et oēm ornatū seculi contēpti et est qnti toni: quia ibi ostendit conculcatō dñqz sensuū. De virginibus etiā cantatur illd. *Enlucite me floribus. can. ii. c. quod expositum est in. v. pre sub ri. de seta. In quibusdā ecclesiis dicitur vñculū de vginib⁹ illū. Elegit eā de⁹ et pelegit eam. Sed alii rectius considerantes qz sola beata vgo maria plecta est in honore eius tantū dicit illū pro aliis vo vginib⁹ dicunt. elegit eam deus et dilexit eam. Per hoc ras etiā dicit caplm illud. Qui gloriat. i. corin. ii. c. et i. corin. x. c. et illud. emuloz enī. i. corin. xi. et illud. Sapientia vincit. sap. vii. et illud. De morari sunt domine misericordie tue. eccle. li. et illud. Liberasti me a perditione. ibidē. et illd. Accinxit fortitudine lumbos suos. puer. xxi. In officio misse si sit virgo et martyr propriuz officii est. Loquebar de testimoniis tuis i cōspectu regū et. Alia cōia sunt excepto qz de beata agatha dicitur introitus. Gaudeamus oēs in dño. p eo qz ipsa excellenter letissima uenit ad passionē sicut de ea scriptum ē. Agatha letissime et glorianter ibat ad carcerē. ideo ei⁹ leticie nostrā leticiā sociamus et cū ea in domo cogaudem⁹. De bñ etiam agnere officium misse ē. De expectauerūt. ratio quare potest ex eius legenda haberi. Et nota qz d virginib⁹ dicitur quandoqz eplā. Confitebor tibi domine. eccle. li. c. qñqz. Qui gloriatur. ii. ad corin. x. qñqz. Domine deus meus exaltasti. eccle. ii. quandoqz Sapientia laudabit animā. f. Sap. xxi. quandoqz sapientia vicit maliciā. sap. viii. quandoqz de virginibus. i. ad corin. vii. quandoqz dominus possedit me. puerb. viii. Alia et post cōmunio. Quinqz prudentes. mar. xxi. c. Euangelium quandoqz dicit. Simile ē regnū celoz thesauro abscondito. math. xxi. c. quandoqz. Simile est regnū celoz decē vginibus. math. xxi.*

De festo et officio dedicationis ecclesie.

Gloria in par

te pma dictum ē qualiter ecclesia dedicanda sit. Restat ut hic aliq de officio quod in festo dedicationis ecclesiar dicitur subiiciamus. Festū ergo illud solemniter ab ecclesia celebratur. de quo in iohanne habet. facta sūt encenia. i. festa de dicationis in hierosolimis. et iesus ambulabat in templo in porticu salomonis. ad confirmationē illius festiuitatis. de conse. dis. i. solēnita

tes. i. et dicitur porticus salomonis: quia salomon solebat ibi orare et ibi orauit in die dedicationis. Hoc etiam festum in veteri testamento fiebat. Unde legit in primo libro machabeorum. c. iiii. Elegit iudas machabeus sacerdotes sine macula et mūdauerunt sancta. Ecclesia. n. militans potest mundari sed non triumphā. Et augustinus dicit in omelia super predicto vbo: facta sunt encenia. illum diem quo tēplū dedicatum est iudei sollemniter celebrant. Celebrauerunt autem iudei encenia octo diebus. quare videtur qz nos similiter festum dedicationis debemus octo diebus sollemnizare. ut i pd. c. sollemnitates. f. i. Sed mix est quare octo diebus celebrauerunt encenia cū pasca et cino phēgiā non celebrauerūt nisi per septem dies tantū. ut de conse. dis. i. f. i. Ad hoc est respōsio qā hec festiuitas spāliter significat eternaz dedicationem in qua ecclesia illa. scilicet sancta ita deo dedicabit. i. copulabit et nō possit ad alios vsus transferri quod erit i octaua resurrectionis. et iō i nouo testamēto habet hoc festū octauas. Hec ecclesia cōstrui ē in baptisma te et in doctrina et in penitencia. hic enī audiet securis et ois generis ferramentū. i. omnia genera flagelloz et disciplinar. f. in hac ecclesia militante que per tabernaculū moysi significat. Tabernacula enī militantiū sunt. Templū vo illud salomonis significat ecclesiam triūphātē in qua hic non audiunt. In matutinali officio dicunt illi psalmi in quibus fit mentio d portis que spāliter sunt timor et amor sicut habet in psalmo illo. Domini ē terra. ibi. Attollite portas principes vestras et. Itē illi in qbus fit mentio de altari sicut in psalmo illo. Iudica me deus et discerne et. Item illū in quibus fit mentio de ciuitate ut sunt illi. Deus noster refugium et. magnus dñs noster. Item illi in qbus fit mentio de atriis et de portis ut sunt illi q dilecta tabernacula. Fundamenta eius in montibus sanctis. Sed queritur quare tūc dicitur psalmus ille. Domine deus salutis mee Ad quod quidam dixerūt qz ideo: quia ibi fit mentio de sepulchris. sed hec ratio non valet. quia ibi non fit mentio de talibus sepulchris in qbus habitant siue sepeliunt corpora fidelū iuxta ecclesiā. sed de sepulchris maloz vñd dicim⁹ qz ille dicit psalm⁹ eo qz ē psalmus penitentialis et specialiter ibi de oratione habet que in ecclesia facienda ē. Unde ibi dicit. In tret oratio mea i cōspectu tuo. Dicit autē dñs de ecclesia. Domus mea dom⁹ oratiōis vocabit. Oratio vo psalm⁹ ē. Qui habitat in adiutorio altissimi. i. in ecclesia: qā ibi dicitur. Altissimū posuisti refugium tu. qā sup omnes montes in vertice montium fundata est ecclesia.

Ultima s̄o antiphona. s̄ad magnificat in uer-
 speris est pax eterna: quia ad hoc celebrat de-
 dicatio ut dedicemur et habeamus illam pacē
 eternam. Per horas autē dicit caplm̄ illud
 Uidi ciuitatē. apo. xxi. c. et illud Ecce taberna-
 culū. quod ē ibidē. et illud. Unusq̄sq̄ proprias
 mercedem. i. corin. iii. et illud. Fundamentum
 aliud nemo potest ponere. corin. iii. c. Sa-
 ne huic festo cōpetit q̄ iacob uidit scalā et an-
 gelos ascendentes et descendētes. i. totā eccle-
 siā uidit in uisione. et erexit lapidē. i. xpm̄ q̄ est
 lapis in summo et ē lapis angularis et fundamē-
 tū qui oīa sustinet. Erexit inquit in titulū p̄co-
 niale. memorialem et triumphalē fundēs oleū
 desup. Si quidē iacob. i. piatus fundit oleum
 super lapidē. i. xpm̄ ad ostendendū eius caris-
 mata. et idem prophetauit iacob dicens. Terri-
 bilis est locus iste: non est hic aliud nisi dom⁹
 dei et porta celi. vere domin⁹ est in loco isto et
 ego nesciebā. Terribilis ē enī ecclesia demoni-
 bus propter dei similitudinē quā habet. et pp̄
 hoc ad missam est introitus: Terribilis ē loc⁹
 iste. gen. xxi. Sequit. et uocabitur aula dei.
 hoc apposuit bñs gregori⁹ de suo p̄ eo q̄ ibi
 parat⁹ ē deus exaudire sicut dixit dñs salomo-
 ni. iii. Reg. xiii. Exaudiui orationem tuam et c.
 Quare autē terribilis sit ostendit in uersiculo.
 Dñs regnauit decorē induit. s. in mēbris suis:
 et ideo terribilis ē ecclesia demonibus. In
 consecratione s̄o altaris ē introit⁹. Dicit dñs
 sermones mei. Isa. lix. c. et lvi. Epistola sumit⁹
 de apo. xxi. Uidi ciuitatē sanctā irlm̄ et c. respo-
 sorū ē. Locus iste. s. ecclesia materialis sc̄us ē:
 quia sc̄ificata est ad hoc ut ibi dominus exau-
 diat p̄ces. et ideo p̄stat orantibus sanctitatem
 Salomon enim orauit ut dñs orantes ibi ex-
 audiret. et domin⁹ dixit ei: exaudita est oratio
 tua. hoc etiā significatur est. iii. Reg. viii. c. ubi
 salomon dedicato templi ait: Quicumq̄ oraue-
 rit in loco isto exaudies i loco tabernaculi tui
 in celo: et cū exaudieris ppicius eris. Alia est i
 quibusdā ecclesiis. O q̄ metuendus ē. genesi.
 xxi. c. Euangelii s̄o est. Egressus iesus. Lu.
 xix. c. eo q̄ ibi habet. Hodie salus domui huic
 facta ē. In quibusdā tamen ecclesiis legit⁹
 euangelii de matheo in quo habet. Et nō po-
 terunt subuertere domū illam. fundata. n. erat
 supra firmā petrā. Sequit⁹ offertoriū d̄ uerbis
 dauid in palipomenon. i. vlt. c. uel fm̄ alios sit
 v̄ba salomonis. Dñe deus in simplicitate corō
 mei letus obtuli uniuersa hec. Obtulerat enim
 sacrificia inestimabilia que significant bonas
 opationes siue cogitationes et bona desideria
 que inestimabilia sunt et numero et p̄cio. Sequit⁹
 post coio. Domus mea et c. Isa. lvi. et mat.
 vij. c. Nota q̄ si festum dedicationis eccle-

occurrit in passione domini sit in seq̄nti eby-
 domada. si s̄o in festo ascensionis de ascensio-
 ne fiet officiū. et officiū dedicationis differet.
 Salomon enī dedicauit templū duodecīa die
 mensis et decima die mensis occurrebat ceno-
 phagia. celebrauit autē dedicationem templi
 per septem dies et progauit cenophagias v̄q̄
 post dedicationem.

Finit liber septimus. Incipit octauus de cō-
 puto et kalendario et pertinentibus ad illa. pul-
 cherrim⁹ enī est liber iste et clericis et laicis ne-
 cessarius valde.

Moniam

sicut ait bñs Augu⁹
 xxxviii. dis. q̄ ipsis. Sa-
 cerdotes computum
 scire tenent: alioquin
 vir in eis nomen sa-
 cerdotis cōstabit sub
 quo v̄bo noticiā cur-

sus temporis lune ac kalendarii intelligimus:
 quoniā computus est scia certificandi tēpus
 fm̄ solis et lune p̄gressum. Idcirco ad simpli-
 cū sacerdotum instructione in hac octaua et
 finali parte de hoc aliqua claro compēdio per-
 stringemus. p̄nt ad vsum ecclesie dignoscitur
 p̄tinere. Dicit autē cōputus a cōputo tas. quia
 in ipso cōputando procedimus: non q̄a i ipso
 cōputare doceamur. Et est duplex computus
 s. astronomicus seu philosophicus. et vulgaris
 seu ecclesiasticus. sed de astronomico nil ad
 p̄sens. Vulgaris cōputus ē scia distinguendi
 tēpus certa ratione siue sciētia tēporis discre-
 tia fm̄ ecclesie vsuz. Tempus v̄o p̄out hic
 sumit⁹ ē fm̄ Tullii quedā quantitas anni mē-
 suri diurni seu alterius spaci. Vel tempus ē
 mora motus rerū variabilū cuius partes decē
 esse dicuntur. s. annus. mensis. septimana. di-
 es. quadrans. hora. punctū. momentū. v̄ncia. et
 athomus. Annus continet. xii. menses et. lii.
 septimanas. et diem v̄nā. et trecentos sexagita
 quinq̄ dies et sex horas. Mensis cōtinet q̄
 tuor septimanas uel paulo plūs. Septimāa
 septem dies. Dies quatuor quadrantes.

Quadrans sex horas. Hora quatuor p̄nt
 ctr. Punctū decē momenta. Momentū
 xii. v̄ncias. V̄ncia. xlvii. athomos. Atho-
 mus indiuisibilis est. nā themos grece diuisio
 dicit⁹. v̄nde athomos grece diuisio latine. An-
 ni ergo solaris fere duodecima pars mensis ē
 Septimana s̄o est fere quarta pars mēsis. Di-
 es naturalis septima pars septimāe. Quadrans
 quarta pars diei naturalis. Hora sexta pars

quadrantis. Punctū q̄rta ps bore. Mōmētū de
cima puncti. Uncia duodecima ps momenti
Zethom. xlvii. ps vncie. Est et alia t̄pis diuī
sio. s. p. enū. p. etatē. p. seculū. p. lustū. p. olimpia
dē. et p. indictionem de q̄bus infra dicitur. Le
tex tria sunt t̄pa annoꝝ siue triplex ē annus. s.
solaris lunaris et magnus. de q̄bus puidim⁹ i
hac octaua pte tractare que duas principalit
bz partes. in q̄z prima agit de anno solari et o
māno. in secunda vero de lunari.

Prima pars de anno solari incipit

In hac prima

huius opis pte de āno solari tra
ctat. que i q̄tuor subdiuidit par
ticulas. In q̄z prima agit qd
sit ann⁹. De initio anni. De multiplici āno.

De duodecim signis. De bisexto. De q̄
tuor anni t̄pis. De ieiuniis illoꝝ. De sol
sticiis. De eq̄noctiis. De magno anno.

De era. De olimpiade. De lustro. De
etate. De sc̄lo. De eno. In secunda pte
agit de mense. De kalēdis. De nomis.

De idibus. Un⁹ et q̄liter dies denotentur
De diebus egiptiacis ac canicularib⁹. In

tertia agit. De septimana. Et q̄ sit littera
kalendaz cuiuslibet mensis. In q̄ die septi
mane q̄libet mensis incipiat. Et de litteris
officialibus. De regularibus solarib⁹. De
occurrentib⁹. Et de indictione. In quar
ta agit de die. De momēto. Et de hora. De
cassione hore ānecit⁹ de quātitate lucentim
horarum noctis.

Quid sit annus solaris.

Annus est solis

anfract⁹ cū pactis trecētis sexa
gintraq̄qz dieb⁹ ad eadē loca si
deꝝ redit. Dē ergo ann⁹. q̄a men

sibus in se recurrentib⁹ voluit. ab an qd ē cir
cū et eo is q̄si circulariter rediens. Un⁹ et annus
dicit⁹ q̄si ānū. i. circū. eo q̄ i se redit. Un⁹ vir
gili⁹. Atqz in se sua p vestigiā voluit ann⁹. et ob
hoc an inuētas l̄ras sic apud egiptios ann⁹ in
dicabatur. Pigebat. n. ora conē caudā suā mor
dente q̄a in se recurrit et sic adhuc a q̄busdam
figuratur. Alii ānū ab innouatione dicūt sp. n. re
nouat⁹. Ann⁹ s̄m diuersos diuersa bz initia
qm̄ arabes et egiptii illū inchoāt post solsticiū
estiuale. s. a septēbri p eo q̄ legit⁹ arbores i p̄
cipio mūdi fructū habuisse q̄a ergo hoc i se
ptēbri cōtingit putāt tūc mūdū factū fuisse

ideoqz ibi incipiāt annū. Numa rō pōpuli⁹
et romani ānū a ianuario incepūt. p eo q̄ tūc
vel pauloā sol nobis incipit appropinquare
Iudei a marcio iceperūt. q̄a i eo cōdit⁹ ē mū
dus. et ideo dicit⁹ q̄ decima octaua dies eius
ē p̄mus dies seculi quos oēs quo ad aliq̄ cō
putiste imitant. ipsi nāqz a septēbri incipiunt
regulares lunares et embolismos et epactas et
oēs ānos lunares. A ianuario rō incipiūt au
reū numer⁹ et q̄sdā l̄ras officiales a marcio re
gulares solares cōcurrentes et q̄sdā l̄ras dñi
cales. put i secūda pte apparebit. Sane qdaz
moderni ob reuerentiā saluatoris cōputāt an
nos a natiuitate ei⁹. Alii rō ab eius icarnatōe
i. a conceptiōe br̄e marie qm̄ illa dixit. Ecce an
cilla dñi et c. statim. n. fuit x̄ps bō et plen⁹ sp̄s scō

Annorū ali⁹ ē naturalis. alius v̄sualis. alius
legitim⁹. alius emergēs. alius solaris. alius ma
gnus. ali⁹ olimpias. ali⁹ lustralis. ali⁹ indictio
nalis. ali⁹ iubilens. ali⁹ benignitatis. alius eter
nitatis et glorie. Ann⁹ naturalis ē cū luna
soli opponit⁹ vnde sol eclipsim patit⁹. V̄sualis
siue t̄palis ē q̄ s̄m v̄sū hoīū sumit initū vide
h a ianuario vsqz ad sequentē ianuariū. Legi
tim⁹ siue ceremonialis ē q̄ cōputat⁹ s̄m lunari
ones ab apli vsqz i apulē. aplis. n. ē p̄mus mē
sis apud hebreos. Emergēs est in quo aliq̄
magñū indeis uel aliis cōtingit. a quo facto i
illius memoriā annū incipiūt computare. s. a
quontis die. Ann⁹ solaris ē spaciū i quo cir
cuit sol. xii. signa zodiaci quē circūlū facit ut p
missim ē in trecētis. lxx. diebus et fere sex ho
ris. fere dixi. ppter qdā momēta q̄ adiciūt
sicut infra dicit⁹. he aut sex hore de q̄rto i q̄
tū annū faciūt vñū diē naturalē bisextilē. ran
nus iste cois ē oibus gentib⁹. et incipit q̄libet
die et q̄libet die finit⁹ trāfactis p̄dictis diebus
et iste pōt etiā dici naturalis. Signa rō pre
dicta sūt ista Aries taurus gemini cancer leo
v̄go. Libra scorpio sagittari⁹ cap̄corn⁹ aq̄rius
et piscis. vñv̄sus. Dec sunt signa poli q̄ sp̄ sunt
via soli. est aries taur⁹ gemini cancer leo v̄go. Li
braqz scor. chiro cap̄corn⁹ erinula piscis. Et no
ta q̄ celi habitatio stat circuloꝝ distincta zonis
zone aut ipse sūt qm̄ q̄ iō zone uel circuli ap
pellant⁹ q̄a i circūductiōe spere existūt. Zodia
cus aut circūl⁹ ē q̄ ex lineaz q̄nqz angulis ex
vna linea cōstat. Rursus zodia grece dicitur
aial siue signū latine. idē zodiac⁹ dicit⁹ aial seu
signifer. circūl⁹ ex eo q̄ in medio firmamenti
sūt. xii. signa p trāuersū posita eq̄liter p circū
lū distincta q̄ formis et noib⁹ aialū designat⁹
q̄a sol intrās in illa p̄petates aialū quodam
modo soxtit⁹. uel q̄a stelle i signis dispositē sūt
aialū in figuris. Signū aut dicit⁹ duodecima
ps zodiaci. sol qdē intrat i aliquod o p̄dictis

signis quolibet mēse in .xv. kal. fm ecclesiam
 An in martio intrat i arietē. xv. kal. aplis. in
 apli intrat in thaur. xv. kal. mai. et sic p ordinē
 mensū et signor. Primū igit signū ē aries
 in quo sol dī esse fact⁹ i quo signo ē sol circa
 pncipia veeris sic dictū. qā sicut aries ē aial re
 tro debile hñs aliqd āte robozis. sic postrema
 solis illo tpe debilia sūt frigore eius fortitudi
 nē minūere. anteriora vō q̄ estatē respiciūt ali
 qd fortitudinis. i. caloris hñt. Uel sicut aries
 in bieme cubat i latere sinistro. in veere autē
 incipit cubare in dextro. Sic sol añ illud tēp⁹
 morat⁹ in sinistro latere firmamēti. s. i. meridiē
 tūc vō intrat lat⁹ dext⁹. s. vñs aqlonē. Antiq⁹
 hoc signū ppter amorē iouē vocauerūt i cui⁹
 capite q̄ simulaera faciunt arietis cornua fin
 gūt. Secūdu signū ē thaur⁹ sic dictū. qā si
 cut thaur⁹ fortior ē ariete. sic fortioris ē effica
 tie sol in illo tpe quo ad nos q̄ in pcedēti. ve
 rūtñ añ ē efficator q̄ p. sicut thaur⁹ añ forti
 or ē q̄ retro. Antiq⁹ iō thaur⁹ iter sidera in ho
 norē iouis collocauerunt. qā ille fabulose fin
 giē i bonem cōuersus qñ europā trāstierit.
 Tertiū gemini sic dictū. qā illo tpe vis solis
 geminat⁹. icipit. n. esse calid⁹ et siccus effectiue
 Uel qā tūc pncipue res geminat⁹. i. multiplicat⁹
 aues. n. et aialia fer⁹ pducūt. vel ppter gemi
 nos siue duos gradus qbus sub illo signo ma
 gis q̄ sub alio solheluat a terra. Antiq⁹ autē
 hoc signū gemini vocauerūt ppter castorē et
 pollucē quos p mortē inter notissima sidera
 cōstituerūt. Quartū cācer sic dictū. qā can
 cer ē aial retrogradū et sol tūc retrograd⁹ di
 scēdēs a nobis cū pus appropinquerit nobis
 Quintū leo sic dictū. qā leo ē aial crudele et
 sp̄ febricitās. sic et tps illud crudele et generās
 febres. Rursus qā hercules leonē fortissimū i
 grecia occidit. iō ppter suā vtutē hñc iter. xii.
 signa statuerūt. Sextū vgo. qā sicut vgo ni
 hil generat. sic tps illud sterile nihil noui gene
 rat. generata tñ maturefcere facit. ē. n. tps cas
 nulariū diez. Septimū libra sic dictū ab
 eq̄litate mēsis ipsi. qā sole ibi existente dies et
 nox eq̄poderata ē. qñ tūc ē eq̄noctiū autūna
 le. Octauū ē scorpi⁹. sicut. n. scorpi⁹ veneno
 sus ē et pūgit. sic et tps illud morbosū ē ppter
 ineq̄litate aeris. est. n. mane frig⁹ pugnās et i
 meridiē calor vrēs. Nonū sagittari⁹ sic di
 ctū. qā venatio q̄ p sagittarios fit plerūq̄ tūc
 exerceat vel ppter fulgura q̄ tūc sepe cadūt vñ
 italici sagittas vocāt. Decimū capicornus. si
 cut enī capicorn⁹ in abruptis mōtib⁹ siue i ex
 cellis p̄cipiis pascat⁹. sic sol tūc ē in altissimo gra
 du vñs meridiē. vel sicut capicorn⁹ mōtes so
 let ascēdere. sic sol tūc ad nos ascēdere icipit.
 Rursus antiq⁹ capicorni figurā iter sidera finx

erūt ppter caprā ionis nutrice cui⁹ posterior
 re pte corpis in piscis effigie formauerunt ut
 pluuias designaret q̄s plerūq̄ idē mēsis in ex
 tremis solet habere. Undecimū ē aqri⁹ sic
 dictū. quia tps illud aquis et vñtis abundat.

Duodecimū ē pisces. quia sicut piscis ē aial
 aq̄ticum. sic et tps illud ppter multas pluuias
 aq̄ticū ē. vel quia tūc aquis resolutis ē tps pis
 catiōis. Uex h̄ sicut p̄ ex pmissis signa eq̄lia
 sint fm astronomicos. ecclesia tñ illa non po
 nit eq̄lia. nā quādoq̄ plures dies sunt i vno
 signo q̄ i alio. cū vn⁹ mēsis plures dies habe
 at q̄ ali⁹. vñ plures erūt grad⁹ vni⁹ q̄ alteri⁹ si
 gni. grad⁹ aut dī spaciū quo sol motu suo trā
 sit in zodiaco die naturali. Ex iā dictis facile
 sciri pōt in quoto gradu alic⁹ signi sit sol quo
 cūq̄ die. Porro dies bisextilis de q̄ dictus ē
 dī bisextilis uel fm p̄hos q̄si ex bisse momen
 tor collecta qd sic poterat cōprehendi. Sol. n
 in quolibet signo morat⁹. xxx. dieb⁹ et xxx. triē
 tib⁹ horaz et xxx. bisse momētor. et triens est
 tertia ps alicui⁹ rei cōstantis ex trib⁹ p̄tib⁹
 bisse vō sunt due pres. sed multiplicatis duob⁹
 decies triginta dieb⁹ habem⁹. ccc. dies. xxx.
 trientis horaz cōstituūt. x. horas q̄ multiplica
 te duodecies faciūt. v. dies. xxx. bisse momen
 tor cōtinēt. xx. momēta et ita duo puncta. sed
 multiplicatis duodecies duob⁹ pūctis hēm⁹
 vi. horas ex bisse momētor collectas q̄ d̄ q̄rto
 in q̄rto annū cōstituūt vñū diē q̄ dī bisextilis
 Rursus fm isidor⁹ p singulos ānos crescit ps
 q̄rta assis ac ubi q̄rto āno assis cōpleta fuerit
 bisextū vñū facit. et iō p q̄tuor ānos vn⁹ dies
 bisextilis adiecit⁹ ē. dicit⁹ aut ē fm cū bisextus
 qā bis series dicit⁹ assen faciet qd ē vn⁹ dies
 In quo loco kalendarū poni debeat illa dies
 bis vñbus cōtinet⁹. Bisextū serte martis tenu
 ere kalēde. Posteriorē die celebrant festa ma
 thie. hoc ē dicere q̄ i illa lra ubi dī in kalenda
 rio. vi. kal. martii. debet poni dies bisextilis. et
 tūc stam⁹ siue sedem⁹ duobus diebus sup illa
 littera. et festū scī mathie qd deberet illa die
 celebrari celebrat tñ in seq̄nti. ita tñ q̄ inter
 ipm festū et vigiliā nullū sit mediū. extra d̄ ver
 bo. sig. q̄stuit. nō itereit tñ vtp ipsū festū. i. uel i
 ii. diez p̄dictaz duaz celebret. sed regionis in
 hoc cōsuetudo fuerit. Isidor⁹ dicit q̄ a. vi. non
 marcij vsq̄ i diē kal. ianuarij lune cursu bisex
 tus apponit atq̄ inde detrahīt. Si aut volu
 mus scire qñ sit ānus bisextilis debemus diui
 dere ānos dñi p q̄tuor quotiens possumus et
 si nullus supauerit tūc crimus i anno bisextili
 si aut aliquis remāserit tūc non erit bisextus.
 Unūq̄s. Annū diuisi dñi p q̄tuor eque. Non
 strant bisextū q̄ rōne scias. Hoc aut vix ē fm
 illos qui diuidūt ānos dñi icipiēdo a natitate

uel a ianuario et non secundum illos qui incipiunt ab icar
natioe. Alia etiam doctrina ad inueniendum bissex
tum ponet infra ubi de concurrentibus agitur.
Tpa siue pres anni solaris sunt quatuor. scilicet. estas
autumnus et hyems. ut dictum est in sexta parte sub quarta
ta feria tertia ebdomade aduentus. Deinde autem sunt
tpa a consensu temporum eo quod iuice se habere sic
citare calore et frigore contempnentur hec et curri
cula dictum quia non stant sed currunt. Uter dictum est
quia uiret. estas tunc ab estiu. i. calore. inde estas qui
si iusta et arida. autumnus a tempestate uocat quia
et folia cadunt et omnia maturescunt. hyemps dictum
ratione emisit: quia tunc sol circulo uoluit breuior
Ubi et hoc tempus bruma dictum quasi brachii. i. breuius
uel a cibo: quia tunc maior est uescendi appetitus.
edacitas enim grece bruma appellatur. Principia
autem primum anni secundum ecclesiam his uerbis continentur
Festum clementis hyemps caput est orientis. Les
dit hyems retro cathedrato symone petro. Uter
fugit urbanus estatem symphorianus. Id tibi
quod restat autumnus tpa prestat. Hoc est dicere festum
clementis quod est. viii. kal. decembris est principium
hyemis et durat usque ad festum cathedre san
cti petri tunc incipit ver. et illud festum est. viii. kal.
marcii. et ver durat usque ad festum sancti urbani quod
est. viii. kal. iunij. tunc incipit estas et durat usque ad
festum symphoriani quod est. viii. kal. septembris tunc
incipit autumnus et durat usque ad festum clemen
tis in quo incipit hyemps. In his quatuor par
tibus anni tridua ieiunia celebramus. et ideo
ieiunia quatuor temporum appellantur. Ieiunium ueris est in
septimana quadragesime. scilicet in quarta feria post cine
res. Ieiunium estatis est in prima die mercurii post
penthe. Ieiunium autumnus est in tertia die mercurij
septembris. scilicet in quarta feria post festum sancte crucis.
Ieiunium hyemis est in quarta feria post festum beati lu
cie post ibi dictum est. Unusquisque. Uult crux lucia ci
neres charismata dia. Ut det vota pia quarta se
ques feria. Sunt autem hec ieiunia in quarta feria:
quia in quarta feria christus a iuda traditus est et in sexta
feria quia in ea crucifixus est in sabbato quia tunc
apostolorum tristitia de nece saluatoris repentam. nam
si copatimur et coregnabimus. de consue. di. iii. ier
iunia. et c. sabbato. Aduentus autem dicitur quia ce
lebre dictum est in sexta parte sub ti. de aduentu
Adhuc in anno solari contingunt duo solsticia et
duo equinoctia. Solsticia in estate et in hyeme. Equi
noctia in vere et in autumno. Est autem solsticium
maxima inequalitas diei et noctis siue ingressus so
lis in capricornum uel cances. et dictum solsticium
quasi solis statio. eo quod tunc sole stante crescunt die
es uel noctes. Equinoctium est maxima diei et noctis
equalitas: quia tunc equi spacio horarum consistunt
line ingressus solis in arietem uel libram. Ubi autem
est locus solsticionum et equinoctiorum his uerbis con
tinetur. Solsticium decimo christum precat atque iohan

ne. Equi crucis festum dat tempus martis et idus. Hoc
est dicere quod solsticium hiemale anni natiuitatem
christi decem diebus videlicet. xviii. kal. ianuarii quo tem
pore sol incipit altiores circulos petere. et solsti
cium estiuale est ante natiuitatem iohannis baptiste
totidem diebus videlicet. xviii. kal. iulij. quo tempore in
cipit sol ad inferiores circulos remeare. Unde
estiuale solsticium dies maximus sicut et hyemal
dies minimus inuenitur. sed secundum egyptios hiemale est
xii. kal. ianuarii. secundum grecos. ix. kal. iulij. Estiuale
vero est secundum egyptios. xii. kal. iulij. secundum grecos. ix.
kal. Itaque in festo crucis uel secundum alios. xii. kal. oc
tobris est equinoctium autumnale. et ubi dicitur in kalen
dis idus marcij. uel secundum alios. xii. kal. aprilis est
equinoctium uernale. Olim enim annus in duas pres
titi diuidedat. scilicet in estiuale et in hiemale solsti
cium et in duo emisit. magna autem annus comple
tur reuersis planetis omnibus ad loca sue creatio
nis quod fit annis non paucioribus. cccc. lxxx. Munda
nus vero annus erit omnibus stellis ad propria loca re
uersis quod fit demum per quindecim milia annorum.
Magister dicit in historia super genesim. ubi agit de
ebrietate Noe quod magnus annus impletur per cir
cula sexcentorum annorum. Era quod reuenerunt hispani
singulorum annorum est constituta cesare augusto qui
ad primum censum orbis descripsit. dicta est autem
era ab ere ex eo quod omnis orbis es reddere. presens
est rei publice romanorum. prius autem fuerunt in
dictioes et postea ere. Olimpias constituta est
apud grecos in elide ciuitate elij ageribus ago
ne et quinquennale certamen quatuor medijs annis
vacantibus. et ob hoc tempus elidii certaminis olimpia
dem vocauerunt quadriennio in una olimpiade
supporato. Lustus est pentesim. i. quinquennium
quod quinto anno dicitur condi propter olimpiades
a romanis. nondum enim erant consules neque ere.
quinquennale quod tempus idem sic vocatum est quia censum
per quinquennium in re publica pacto urbs romana
lustrabat. Apud eosdem romanos est annus idicti
onalis qui ter quinos continet annos ut infra dicitur
et premissum est. Apud hebreos est annus iubilus. i.
remissionis qui septenis completis annorum ebdo
matibus celebratur. de quo dictum est in sexta parte
sub ti. quinquagesime. Apud christianos est annus be
nignitatis et gratie in quo christus venit et nos ser
ua benignitate redemit. Apud sanctos comprehen
siones est annus eternitatis et glorie in quo exulta
bunt sancti in gloria sine fine. Rursus secula ge
nerationibus constanter sic dicta: quia sequuntur abe
untibus. nam alij alij recedunt. Hoc tempus quidam
quinquagesimum annum dicunt quem hebrei iubi
leum vocant ut iam dictum est. Et ob hanc causam
hebreus propter uxorem liberos amas diem suum
aure ptusa seruitio subiugatus seruire iubetur
in seculum. i. usque ad annum quinquagesimum. Estas
autem plerumque dictum per unum annum et per septem et

p centum ⁊ p quouis tpe. Un̄ ⁊ etas est q̄ d̄
multis seculis instruit. ⁊ iode dicta ē etas qua
si enitas q̄a si silitudo eui. Nā euum ē etas per
petua cui⁹ neq; initium neq; finis noscitur. Des
riuatum ē autē euus ab eonaf q̄d apud grecos
aliqñ p seculo ⁊ aliqñ ponit p eterno. Pro
prie vō etas duob⁹ modis dicit videt; hois: si
cui infantia iuuent⁹ senect⁹ aut mundi. cuius
pria etas ē ab adā vsq; ad noe. fa a noesq; ad
abrahā. tertia ab abrahā vsq; ad dauid. ⁊ q̄rta
a dauid vsq; ad trāsmigrationē iude in babil
loniā. q̄nta de iuda vsq; ad aduentū saluatoris
in carne. sexta q̄ nūc agit vsq; quo mūdus iste
finiatur. Quot aut sunt anni ab origine mūdl
dictū ē in sexta pre sub ti. de septuagesima.

Incipit secunda pars. ⁊ primo de mense

Icto de anno

sequitur videre de mense. Est autē
mensis spaciū tps quo a pbebo
pbebe recedēs eidē cōpleto suo
circulo sociat. vel dicit mensis a mensurando
eo q̄ ann⁹ p menses mensurat. uel a mēse q̄d
ē defectus eo q̄ luna singula mensib⁹ visu de
ficat ab humano. Uel fm Jfidor⁹ a mene gre
ce q̄d ē luna latine. Apud grecos enī menses
legitimi non ex solis circulo sed ex lune cursu
cōnumerant q̄d ē de nona ad nouā. Diuidit
aut annus p. xii. menses: quia sol pagando 30
diacū duodeci circuit regiones signor⁹ ⁊ i his
xii. mensib⁹ cōmorat. Romulus tñ voluit tan
tū decē esse menses in anno incipiēs a marcio
quem marti deo belli quē patrē suū esse puta
bat dedicauit. Un̄ ouidius in p̄rio fastor⁹. Tpa
dirigeret cū conditor vrbis in annū. Instituit
menses q̄nq; bis esse suos. Sed numa pompi
lius videns q̄ ann⁹ nō bene. x. mensib⁹ cōple
bat supaddidit duos principio. i. ianuariū ⁊ fe
briuariū. Januarius dicit a ianua. lxxvi. di. ie
iunū. q̄a sicut p ianuā intram⁹ domū: ita p ia
nuariū intramus annū. est enī limes anni. uel
dicit a iano deo q̄ ab antiq; dicebat p̄cipiū
⁊ finis omniū rer⁹. Et enī fuit a gentilib⁹ mēsis
ille cōsecratus. Un̄ ⁊ idē ianus bifrons pingit
ut ani introit⁹ ⁊ exitus demonstrat. o quo di
ctū ē in. v. pte sub ti. de circūfione. Sed
annus dicit a febr⁹ q̄ tunc de facili contigit
uel a febris. i. a purgationib⁹. Sūt aut februe
oblationes facre p mortuis. Romani autē illo
mense memoriā aiāz habebāt ⁊ eas purgabāt
celebrando exēdas mortuor⁹. Un̄ fm Jfidorū
dicit a februi. i. plutone cui eo mense sacrifici
bat. Marti⁹ dicit a marte patre romuli. ul
q̄a eo tpe cūcta aiantia agunt ad mare ⁊ ad

cōcubendi voluntatē. Appellat etiā q̄nq; mē
sis nouor⁹: q̄a ē anni initii. ⁊ q̄nq; nouum ver
q̄a in eo viridantib⁹ fructibus nobis tractato
rū pbat occasus. Aprilis dicit q̄n aperilis:
q̄a terra apit ad germinandū flores apit⁹ ⁊
arbores incipiūt pollulare. uel aprilis p venere
dicit: q̄a a frodis grece dicit latine venus.

Maui⁹ a maiorib⁹ natū dicit q̄ erat p̄in
cipes rei publice. uel a maia matre mercurii

Jun⁹ a iuniorib⁹ dicit. erat. n. olim maio
res. i. seniores q̄ appellabant patres. ⁊ hi i ciui
tate sp remanebāt vrbis regimini consulentes
erat ⁊ minores q̄ ibant ad pugnandū p repu
blica. ⁊ iō maius a maiorib⁹ iunius a iuniorib⁹
nomē acceperūt ⁊ in illoz instituti sunt. ul dī
cit a iunone. Julius dicit a Julio cesare. q̄a
tūc natus fuit. uel q̄a tūc de hostibus triūpha
uit. vicit enī cleopatrá reginā egypti cū Antō
nio viro suo bello nauali. Julius tñ pus q̄ntilis
dicebat eo q̄ ē q̄ntus a martio q̄ fm romulus
p̄cipiū erat ani. Augustus ē dicit ab Oc
tavianio augustō q̄ tūc natus fuit. uel q̄a tūc
hostes supauit. prius tñ dicebat fertilis eo q̄
sextus ē a martio. Septēber nomē h⁹ a nu
mero ⁊ imbre. q̄a septim⁹ ē a martio ⁊ imbres
h⁹ sic ⁊ october nouēber atq; decēber ex nūe
ro ⁊ imbribus vocabula acceperūt. quē numez
decurrentē decēbris finit p eo q̄ denari⁹ nu
merus p̄cedētes numeros clausit. Quot at
dies q̄libet mensis habeat bis vsibus cōtinēt.
Iunius aprilis septemq; nouē tricenos. Plus
vnū reliqui sed h⁹ febris octo videnos. Lvi si
bisextus fuerit supaddit vn⁹. Hoc ē dicere q̄
iunius aprilis septēber ⁊ nouēber hnt. xxx. di
es. reliq; aut menses hnt. xxxi. sed februari⁹ tñ
h⁹. xxviii. ⁊ q̄n bisextus. xxx. Sciendū aut ē
q̄ cuilibet mensi p̄rio dati fuerūt triginta dies:
q̄ multiplicati duodecies cōstituūt trecentos
q̄draginta dies. De q̄nq; vō residuis datus est
vnus ianuario eo q̄ ē p̄cipiū anni ⁊ etiā rōe
ipsius numeri: quia ipar numerus mūdus ē. ⁊
numero deus ipare gaudet. xxxii. q. i. nuptie. se
cūdit datus ē martio ppter eandē iparitatē.
tertius maio. q̄rtus iulio. quītus octobri. Le
sar aut augustus volēs suū mēsem eē eq̄lē mē
si iulii abstulit februario vnā diē: quia erat mē
sis tristitie atq; luctus ⁊ attribuit eā augustō
⁊ ita remanserūt februario tñviginti nouē ⁊ au
gusto. xxxi. demū astrologi romani abstulerūt
aliā diē februario ⁊ addiderūt decēbri ad hoc
ut finis p̄cipio r̄sideret. ⁊ sic februario remā
serunt tñ viginti octo ⁊ decēbri. xxxi. Uerūtū
ad quandā cōpensationē vna diēs videlicet bi
fertilis ē de q̄rto in q̄rtū annū februario resti
tuta. Quia vō diē uel q̄ feria quilibet mensis in
trat iā sub ti. de septimana diceb. Sane in

quolibet mense sunt tres dies celebres qui so-
 li propriis nominibus notantur. et ab eis ceteri de-
 nominantur kalende none et idus: quos rationi pro-
 pter dies festos uel propter officia magistratuum
 instituerunt. his. n. diebus in urbibus conueniebant. et
 cōse. dicitur. si quis etiam extra kalendū sunt primi
 dies mensis. et dicuntur quia colende: quia tunc sp-
 erat festum iunonis. Unde Ovidius vēdicat aulonis
 as saturnia iuno kalēdas. uel quia tunc a roma
 no populo principia mensium celebrantur sicut fit ab
 hebreis. xvi. q. vi. nō licet. et c. f. Unde Ovidius.
 Salne festa dies meliorque reuertere sp. Al po-
 pulo rex digna potēte coli. uel dicuntur a kalo.
 quod ē uoco. primo namque die mensis pro more
 populū ad nūdas vocabat clamās toties ka-
 lo quot dies erant usque ad nonas. et ideo dicitur
 pluraliter kalēda a pluribus uocatiōibus. uel a ka-
 lo quod ē bonū oē pro totū mēsem habēdū. xvi. q.
 vi. nō obserueris. tūc enim sibi mutuo encenia
 trāmittēbāt. Nōne uero sunt quatuor uel sex die-
 es in quolibet mense qui sequuntur post kalēd. et di-
 cuntur a nūdinis quia nūdine. quia tūc romāi nū-
 dinas colebāt. Ideo autem in aliquo mense erant
 none siue inchoatio nūdinay in die quinta et in
 aliquo in die septima ne pōnes certū tps ad i-
 fidandū mercatoribus haberēt. Uel dicitur non-
 ne a nonis. quia ille dies non erat ante idus.
 uel a nō quia tūc nullū fiebat festū. Unde Ovidius
 nonay tutela deus erat. Idus uero sunt octo
 dies qui sequuntur post nonas. Est autem idus sp. i. xiii
 uel. xv. die finis quod none pcedit. Si enim mensis
 habet quatuor nonas idus ē i. xv. die. Si autem vi
 nonas idus ē in. xv. die. Quod autem cōciliū anthi-
 ocea. xviii. dicitur. propter. dicitur quod idus ē die decima
 Hoc alia cōsideratiōe dicitur dicitur idus quia di-
 uisio. quia tūc fiebat diuisio nūdinay. uel quia
 idibus fit diuisio mensis. Dicitur etiam idus ab iduo
 as. i. sepo as. xvi. uidua dicitur quia idua. i. diuisa.
 Plerique latinorum putant idus dici ab edēdo: eo
 quod hi dies apud veteres epulari essent. Dies autem
 qui sequuntur statim post kalendū ita denotantur.
 Si enim ē mēsis qui habeat. iiii. nonas debemus
 dicere in kalēdario statim post kalendū. iiii. no-
 nas. i. tertio. iiii. nonas. i. quarto pōdie nonas. i. qui-
 to uero nonas dicimus ut pzi ianuario et simili-
 bus. Si uero ē mēsis qui habet sex nonas debemus
 dicere statim post kalendū. vi. nonas. i. tertio die
 quinto nonas. in quarto. iiii. nonas. i. quinto tres
 nonas. i. sexto pōdie nonas. i. septimo nonas. ut
 pzi i martio et similibus. Dies autem qui sequuntur
 post nonas ita denotantur. i. quolibet mense. viii
 idus. vii. idus. vi. idus. v. idus. iiii. idus. iiii. idus.
 pridie idus. et idus. sicut hec apparēt in kalenda-
 rio manifeste. Dies uero qui sequuntur post idus
 nominantur a kalēdō mēsis sequētis hoc modo.
 Ianuarius habet. xxi. dies. de istis accipe unā p-

kalendū. et. viii. p. idibus. xiiii. p. nonis. et sic res
 manēt tantū. xvi. adde ergo istis. xvi. diebus
 kalē. siue diem kalenday sequētis mensis. et sic
 erit. xix. Unde in mēse ianuario debemus dicere
 statim post idus. xix. kalen. february. i. sequenti die
 xviii. kalen. et sic p ordinē usque ad finem mēsis
 sp. minnendo. Nota tūc quod dicitur pridie idus
 et pridie nonas et pridie kalen. et nō secūdo. quod
 secūdo dicitur a sequor. sed illa dies nō sequit
 sed pcedit. Et exponit hec ppositio p. i. an. uel
 prius. unde pridie quā priori die siue p. i. an. diē.
 Et cū dicitur. iiii. nonas intelligit quarto die ante
 nonas. et sic de aliis. Quot autem dies denotent
 a nonis quot ab idibus et quot a kalē. omniū
 mensium his versibus cōtineat. Sex nonas maius
 october. iulius et mars. Quatuor ac reliqui res-
 net idus quilibet octo. Jan. et august. denas
 nonasque decēber. Julius october mars maius
 epta decemque. Juni. aprilis september et ipse
 nouēber. Ter senas retinent february bis octo
 kalen. hoc est dicere quod maius october et iuli-
 et marti. hnt dies. vi. p. nonis. sed reliqui men-
 ses hnt tria quatuor. Et quilibet mensis habet
 octo dies p. idibus. Item quod ianuari. august.
 et decēber hnt. xix. dies p. kalen. Juli. uero mar-
 tius october et maius hnt. xvii. Juni. autem apri-
 lis september et nouember hnt. xvi. february
 mars habet. xvi. et si fuerit bisextus supaddit ei un.
 Illud autem notandū quod in quolibet mense sunt
 duo dies egyptiaci. i. ab egyptiis dephensi. in
 egypto enim erāt quidā astrologi qui quasdam
 cōstellationes nocinas humanis actibus et illis
 diebus iuenerūt. ideoque illas notas esse homini-
 bus uoluerūt tū illay cōstellationū pūcta scire
 propter errorem nostri cōputi nō ualem. Uel
 forte iuenerūt illos dies bñ cōstellatos. et ideo
 eos in kalēdario notauerūt ut in illis diebus pos-
 tius quā in aliis illis actibus insistat: quorum errorem
 ne ecclesia sequi uideat a talibus cauet. Uel di-
 cuntur egyptiaci finis quodā quia dñs in illis die-
 bus percussit egyptū nouem plagis. Quotus autem
 sit dies egypti iacius a principio uel a fine men-
 sis his versibus contineat. Augurio decies audi-
 to umine clāgor. Linquit olens abies coluit
 colus excute gallū. In his versibus sunt. xii. dic-
 tionēs. xii. mensibus seruientes. prima primo.
 secūda secūdo. et sic p ordinem sumpto initio a
 ianuario. ita quod quota die erit prima littera pri-
 me syllabe alicuius istarum dictionū in alphabeto
 totus erit dies egyptiacus in illo mense cui ser-
 uit illa dictio cōputando a mensis principio
 versus finem. Item quota erit prima littera secū-
 de syllabe in alphabeto totus erit dies egypti-
 acus in illo mense cui seruit illa dictio cōputā-
 do a fine versus principium. ubi gratia. Augurio
 est prima dictio et seruit primo mense. i. ianuario

au est prima syllaba et a est prima littera ipsius syllabe et e prima in alphabeto. ergo dies prima ianuarii est egyptiaca. Item gu. est secunda syllaba. et g est prima littera ipsius syllabe. et g est se prima in alphabeto. ergo septimus dies ianuarii numerando a fine versus principium est egyptiaca et sic in aliis hoc observato quod b. in hoc loco non ponatur. Quilibet autem primis diebus propter viciniam horarum sui denominatur egyptiacus. de hoc dicendum est in fine operis. De diebus vero felixibus vel infelicibus quos quidam astrologi notaverunt in propriis opusculis non agitur: quia ecclesiastica prohibet fidem talibus adhiberi. xxvi. q. xl. non observetur. et c. qui estimaret. et c. se. In quibusdam quoque mensibus sunt quidam dies qui caniculares dicuntur. a cane vel canicula stella sita in fronte leonis. et ante genua tauri quod est in mensibus et in medio centro celi. et dum sol ad eam ascenderit coniuncta cum sole vel ei prope duplicatur calor ipsius ex quo dissolvitur corpora et vaporantur. Unde vocatur canis: quia corpora moribus afficit. Et sunt septuaginta duo dies in quibus propter temporis crudelitatem et caloris solis intemperiem malum est minui sanguinem et potionari. Quando autem illi dies incipiant et finiantur his scribitur continetur. Incipiunt in illis pridie idus canicularum res. Et pridie nonas septembris fine resultat. secundum aliquos vero incipiunt. xliii. kalendas augusti.

De septimana.

Equitur de septimana.

Septimana. nempe continet septimana. nam septem dies naturales quorum repetitione et mensis et annis secula pagantur. Et hec apud grecos ebdomada sed apud hebreos sabbatum appellatur. et dicitur septimana a septem et mane quasi septem mane. pro toto. scilicet mane pro tota die. vel a septem et mane: quia manet per septem dies. vel dicitur septimana quasi septem luces. nam mane lux est finis fidem. Idem etiam spatium vocatur ebdomada ab epta grece quod est septem et deos quod est dies vel modus quod est mensura. secundum hoc ebdomada est communius nomen quam septimana. Unde Daniel post septuaginta ebdomadas et c. et sumuntur ibi ebdomade annorum. id est septuagies septem anni. Septimana autem nequit habere certa nomina quia neque habent certa initia. Singulis namque annis variantur propter unum vel propter duos dies qui quandoque sunt super integras septimanas. Omnes autem dies septimanam inscribuntur septem primis litteris alphabeti. Item dies secundum gentiles denominantur a planetis. Primus a sole qui prin-

ceps est omnium siderum. sic et idem dies caput est ceterorum dierum. Secundus a luna que est splendor et magnitudine soli proxima et ex eo mutuatur lumen. Tertius a stella martis que vespere vocatur. Quartus a stella mercurii quam quidam candidum circulum dicunt. Quintus a stella iouis quam pherontem autem Sextus a stella veneris quam luciferum asserunt quia inter cuncta sidera plus lucis affert. Septimus a stella saturni que sexto celo locata triginta annis fertur expleere cursum suum. de hoc dictum est in problemio septime partis. Sed queritur quare dies non ita ordinantur in septimana sicut planete in celo: quoniam in celo ordinantur secundum hunc versum. Sol. ve. mer. et luna saturnus iuppiter et mars. vel sic. Saturnus ioue mars sol cum vene mercurii luna. Solutio dicimus quod dies in septimana non ordinantur secundum ordinem planetarum sed secundum regimen eorum in singulis diebus. unde quia videntur philosophi quod sol regnabat prima hora diei dominice. ideo diem illam denominaverunt a sole. Item quia videntur quia luna regnabat prima hora secunde ferie. ideo diem illum denominaverunt a luna. et sic de ceteris sicut patet ex distinctione horarum diei facta inter planetas per ordinem successivum. Rursus a dictis planetis philosophi nomina dierum sumpserunt eo quod a singulis aliquid in homine esse voluerunt ut a saturno caliditatem. a ioue temperantiam. a marte feruorem. a sole spiritum. et venerem voluptatem. a mercurio eloquentiam. a luna cor. Et quia ordo planetarum ultra numerum septenarium non procedit sed ad primum reuertitur: ideo tantum septem dies in septimana sunt a sapientibus constituti. Nunc videndum est qua die septimane quilibet mensis intret. de hoc duplex ratio habetur. Prima per hos versus. Altra domat dominus gratis beat equa gerentes. Contemnit ficos angebit dona fidei. In istis versibus sunt duodecim dictiones duodecim mensibus servientes. prima primo. secunda secundo. et sic per ordinem suum pro initio a ianuario ita quod quaecumque fuerit initialis littera alicuius istarum dictionum eadem erit littera kalendary mensis cui servit illa dictionis. verbi gratia. alta est prima dictionis et servit primo mensi. scilicet ianuario. et a est prima littera illius dictionis alta. ergo a est prima littera ianuarii. Item domat est secunda dictionis que servit secundo mensi. scilicet februario. et d est prima littera istius dictionis. ergo d est prima littera februarii. et sic de aliis. Item dicit sequens versus per syllabas quod precedentes per dictiones. Adam degebat ergo civos adrifex. Habita autem littera kalendarum facile possumus scire

qua feria quilibet mensis intret. Per litteram enim dominicalem illi⁹ anni procede computādo dies per litteras subsequētes vsq; ad litterā q̄ est i kal. mensis cui⁹ diei introitū scire optas et i qua feria occurrerit. in tali feria intrabit ille mēsis. Secūda ratio per quā sciri potest q̄ feria quilibet mēsis intret est per regulares et concurrentes. nota ergo q̄ i anno solari sūt q̄nqua ginta due septimane et vnus dies vel duo si sit bisext⁹. ppter quā diem variā singulis annis principia mensū. Si enim hoc anno scipiat ianuari⁹ a die dominico. toto illo āno a q̄ ē p̄ia littera ianuarii erit dominicalis. Lū ergo vētū fuerit ad finem āni illud a finale kalēdari q̄d inscribit illi diei que est vltra itegras septimanas representabit diem dominicum. ergo seqns a quod iterum est initiale ianuarii representabit secundā feriā. et sic toto illo āno erit illa variatio eodem modo singulis annis variantur initia mensium per diuersas ferias. Et si sit bisextus duplex erit variatio. prima in kal. ianuarii. secunda in festo sancti marbei. Ut ergo cōpūtiste scire possent qua feria quolibet anno quilibet mensis inciperet inueniunt duos nūcos vnum inuariabilem qui vocatur regularis solaris ferialis. alium variabilem qui vocatur cōcurrentis de quibus breuiter est dicendum.

Uidendum est autem primo quid sit regularis solaris. et vnde dicatur. et vnde habeat ortum. et quot regulares quisq; mensis habeat. Regularis est numerus inuariabilis dat⁹ mensi qui adiunctis concurrenti declarat qua feria septimane quilibet mensis intret cuius fuerit ille regularis. Dicitur autem regularis a regula quia inuariabilis est sicut regula. iii. di. ca non. Solaris dicitur ad differentiam lunaris. de quo infra dicitur. Habent autem ortus regulares a martio. nam in mense martii sunt. v. regulares seu. v. pro regulari. Martius enim nō habuit initium in primo anno mūdi seu seculi immo dicitur mundus factus fuisse i illo mense in die quo dicitur. xv. kal. aprilis. Vel ut alii dicunt. viii. kal. Si enim computes ordine retrogrado dies septimane vsq; ad kal. martii inuenies q̄ quinta feria mundus incepit. Si tamen ante martium fuit. et hec est causa quare martius quinarium numerum habuit p regulari. Regulares vero aliorum mensium sic formantur. Iungas regulares menses cum dieb⁹ eiusdem et ab illa summa subtrabe. vii. quoties poteris. et regularem sequentis mēsis quod remanet indicabit. verbi gratia. Martius habet v. regulares. et dies eius sunt. xxxi. redige in summam et sunt. xxxvi. subtrabe. vii. quotiens poteris et remanet ena dies que datur mensi sequenti. p regulari. Item aprilis habet. xxx. dies et vnu

regularem qui constituunt. xxxi. subtrabe. vii. quotiens poteris et remanebunt. iii. que dantur maio p regularibus. et ita de aliis usq; ad martium. Possumus etiam scire mensium regulares per hos vsus. Est astris clara fulgētib⁹ aradeorum. Grata bonis extat gratissima cuiq; fidelis. In istis versibus sunt duodecim dictiones duodecim mensibus seruientes. prima primo. secunda secundo. et sic per ordinem sumpto initio a martio. ita q̄ quora fuerit littera prima alicuius istarum dictionum. in alphabeto tot regulares habet ille mensis cui seruit illa dictio vbi gratia. Est. est prima dictio et seruit primo mensi. s. martio. et est prima littera istius dictionis est. et est quinta in alphabeto. ergo martius habet quinque regulares. Item astris est secunda dictio et seruit secundo mensi. s. aprilis. et a est prima littera istius dictionis que est etiam prima in alphabeto. ergo aprilis habet vnum regularem. et sic de aliis. Nunc dicamus de concurrentibus. Dicitur autem concurrentis quia sibi inuicem concurrunt sicut videbitur in formatione. vel ideo quia concurrunt cū regularibus ad demonstrandum initialem feriā mensium singulis annis. Est autem concurrentis superexcrecentia vnus diei vel plurium super quinquaginta duas septimanas anni solaris. ideo dixi vel plurium. quia in anno bisexti superexcrecentia duo dies. in aliis vō vnus tantum. et ab illa superexcrecentia habent originem concurrentes. Alii vō concurrentes q̄ sequuntur post primum formant vno addito singulis terminis siue annis. sic tamen q̄ septenarium numerum non excedit quia non sūt nisi septem ferie. et quodocūq; est septimus concurrentis illo anno menses habent eadem principia que in primo anno mūdi seu seculi habuerunt. quilibet enim feria distat p septenarium a semetipsa. Concurrentes etiam i hac linea demonstrat. i. ii. iii. iiii. v. vi. vii. i. ii. iii. v. vi. vii. i. ii. iii. v. vi. vii. i. ii. iii. v. vi. Nam p̄mus ann⁹ cicli solaris habet vnu concurrentem. secundus duos. tertius tres. quartus quatuor. quintus sex. ppter bisextū. sextus septem. septimus vnum. quia vltra septenarium non pcedit sed reuertitur ad vnu. et ita debemus pcedere vsq; ad. xxxviii. annos. tūc reuertimur ad primum annū cicli pcedim⁹ sicut prius. Unde transcursus. xxxviii. annor⁹ vocat⁹ ciclus solaris vel concurrentiū. et dicit⁹ ciclus q̄si circulus p similitudinē. Si autem volumus scire quorū sit ann⁹ cicli solaris debemus diuidere annos domini p. xxxviii. quotiens possum⁹. et adde illis. ix. anteq̄ diuidam⁹ quia quando xp̄s nat⁹ fuit tantum iam pcesse rat ille ciclus et quorū annus remanserit supra diuisionem annor⁹ totus erit ciclus. et si nullus

remanerit tunc sumus in ultimo anno cycli solaris, vnde uersus. Annis adde nouem domini partire per octo. Viginti cycli sic tibi notus erit. Possimus etiā scire concurrentes cuiuslibet anni per litteram dominicalē illi anni: sicut declarant disculi subsequentes. A sex b qñq; c quatuor e duo tres d. primus cōcurrēs f. littera septimus ē g. et sic de similibus. Hoc ē dicere q; quando a ē littera dominicalis i illo anno sunt sex p. concurrente. quando b. qñq; quando c quatuor. quando e duo. quando d tres. quando f unus. quando g septem. In uento autē concurrente debemus iūgere cum regularibus mensis cuius feriā kalēdaz. i. i. rōitū scire uolumus. et quota fuerit illa summa si nō transcendat septē tota sine tali feria septimāe ille mensis intrabit. Si uero transcendat septē quorū fuerit residuū tota feria septimane ille mensis intrabit. sicut autem concurrentes ita et dominicales littere variant. Nam in primo anno cycli solaris est f littera dominicalis. i. secundum. e. in tertio d. in quarto c. in quinto a. tūc enim propter bisextum pertransitur b. quod i his uersibus declaratur. Fert ea dux cor amet gens fautor eum coluit bis. Ars genus est de corde bono gignit ferus ensis. Dicta beant aq; gens fons dat cunctis bonus auctor. In his uersibus sunt uigintiocto dictiones uigintiocto annis cycli solaris seruientes. prima primo. secūda secūdo. et sic per ordinem sumpto initio a primo anno cycli ita q; quēcūq; fuerit initia lis littera alicui istarum dictionū eadē erit littera dominicalis in illo anno cui seruit illa dictio. uerbi gratia. Fert est prima dictio et seruit primo anno cycli solaris. et f est prima littera. ergo f est littera dominicalis in primo anno cycli solaris. et sic de aliis. Et nota q; ille annus est bisextilis cui deseruit aliqua dictio desinens in t. et ita primus annus cycli semper est bisextilis. cum ei deseruiat dictio desinens in t. f. fert. et propter hoc prima littera dictionis desinentis i t non erit littera dominicalis in illo anno cui seruit illa dictio nisi a loco bisexti ultra. qā littera dominicalis cum bisexto simul mutatur. A kalendis uero ianuarii precedentis ipsum bisextū usq; ad locum bisexti erit littera dominicalis illa que immediate sequitur in kalendario post illam que deberet esse littera dominicalis. Unde in primo anno cycli f est littera dominicalis a loco bisexti usq; ad kalendariū ianuarii sequentis. A kalendario uero ianuarii precedentis usq; ad locum bisexti g est littera dominicalis. et ita in aliis. Annus autē cui seruit illa dictio sciri potest per rationem superius dicam de ciclo solari. nam ratio littere dominicalis tunc currentis ratione simili incipit

et finitur. Nunc aliqua de indictione dicamus. est autem indictio spaciū temporis quo romanus princeps tributum gentibus indicebat. Si autem uolumus scire quota sit indictio debemus addere tres annos annis domini et postmodum diuidere annos domini per quīdecim quotiens possumus. et quotiens annus remanserit facta diuisione tota erit indictio. et si nullus superauerit in ultimo indictionem reuertimur. quia indictio non transcendit quādecim. vnde uersus. Si tribus adiuctis domini diuiseris annos. Per terq; datur indictio certificata. De indictione plenius dixim⁹ i speculo iudiciali in tractatu de instrumentorum editione. s. i. ubi post annos et infra ubi de diebus agitur. de era supra dictū est.

De die.

Incet iam supe

rius in plerisq; locis de die tacitum est. nihilominus hic specialiter dicendum est. Sciendū est igitur q; duplex est dies. s. naturalis et artificialis siue uisualis. Naturalis est spaciū quo sol uocitur circa totam terram ab oriente usq; in occidentem. s. spaciū diei et noctis quod semper continet. xliiij. horas. Et dicitur dies ista a diebus quorum nomina romani quibusdam sideribus sacrauerunt. Unde quelibet dies ab aliis quo deo antiquitus uocata est. ut a ioue et aliis. put sub septimana dictum est. uel a dia qd est duo quia continet duo tempora noctem. s. et diem uisualē. Quando autem incipiat dies tunc est in pbenio septime partis. Artificialis est spaciū quo sol moratur super nostrū emispherium ab ortu solis usq; ad occasum. Et hic sū solis ascensum et descensum crescit pariter et decrescit. Dicitur autē dies a dian qd est claritas. et dicitur uisualis siue artificialis qā solum hoc tempus aptum ē uisibus et artificijs exercendis. Reliqua pars diei dicitur nox a noceo qā nocet uisui. et ideo uocata ē dies a meliori parte sine cōmemoratione noctis. iuxta illud. Et factū est uespere et mane dies uentis. Rursus ptes diei sunt tres sū iudoz. i. mane meridies et suprema. Mane est lux natura et plena nec iam crepusculū. Meridies dicit qñq; medius dies. i. medius dies. uel quia tunc pōr dies est. Suprema est postrema pars diei. Sero dicitur a clausis seris. Noctis uero ptes sunt vii. s. uesper. crepusculū. conticiniū. interpestum galliciniū. matutinū et diluculū. Uesper dicitur a uespero occidentali stella q tenebras sequētes

pcedit & dicunt tenebre qñ tenentes embriam
 Crepusculū dicit dubia lux. s. inter lucē & tene
 bras. Conticiniū ē qñ iam oēs silent. Intēpe
 stū est mediū noctis tps qñ nil agi pōt & oīa fi
 lent qñ in opportuniū. Halliciniū dñ ppter gal
 los lucis pñuncios. Marutiniū ē inter abscēs
 sū tenebrarū & aurore aduentū. Hiluculū dñ qñ
 incipiens pua diei lux & auroza q solē pcedat.
 ē. n. auroza diei clarescent exordiū. Et nota
 q dies alii sunt fiderales i qbus fidera monē
 & hoīes a nauigationib⁹ excludunt. alii pliales
 de qbus i libro Regū qbus reges solent ad bel
 la pcedere. alii iuter scalares quos scimus duo
 deci mensib⁹ supesse. alii caniculares. alii solsti
 ciales. alii eqnoctiales de qb⁹ iam pmissū ē. alii
 fasti in qb⁹ iura fanf. alii nefasti eis contrariū.
 alii festi. i. festi ut dies azimoz. alii pfecti qñ
 pcul a festis ut seriales. alii mali. Unāplis. Res
 dimētes tps qñ dies mali sunt. qñ in eis plus
 solito hoīes affliguot. & ecōtrario sūt boni. alii
 egyptiaci de qb⁹ pmissū ē. Est etiā dies salutis
 i quo oīs venit ad saluandū. Est etiā dies in
 dicii i quo oīs veniet ad iudicādū q erit bōis
 dies leticie. mal⁹ at calamitatis & miserie. Ado
 mentū sō ē mīmū atq angustū tps a motu sū
 dez. dictū ē. n. extremitas hore i breuib⁹ inter
 uallis cū aliqd sibi cedit atq succedit fm Jsu
 doz. Hora grecū nomē ē & tñ latinū sonat. est
 enī finis tps. quor aut horas cōtinet dies na
 tural⁹ dictū ē in pñcipio h⁹ ptis. Et nota q
 in mense ianuarii nor hz. xvi. horas. dies. viii. i
 februario nor hz. xiiii. horas. dies. x. In martio
 nor hz. xii. horas. dies. totidē. i. aprili nor hz. x.
 dies. xiiii. i maio nor hz. xiii. dies. xvi. In iunio
 nor hz. vi. horas. dies. xviii. in iulio nor hz. viii.
 dies. xvi. i augusto nor hz. x. dies. xiiii. i septem
 bri nor hz. xii. dies. totidē. i octobri nor hz. xiiii
 dies. x. i nouēbri nor hz. xvi. dies. xiii. i decēbri
 nor hz. xviii. dies. vi. Astrologus tñ curiosus
 potest horas aliter equare: sed pmissa equatio
 p vulgarib⁹ & simplicibus sufficere potest.

Dec rotula nūc⁹ a pñctis disticta ostendit quor
 horis luna singulis noctib⁹ luceat hoc mō. nu
 meri quos exterior rotula tenet a pñia luna in
 cipiūt quousq tricesima finiat. secūda rotula
 numeri horarū qbus luna plus uel min⁹ lucet.
 seu qñ cre/cit seu qñ decre/cit. Singule autem
 hore ex quib⁹ pñctis constant.

Vice secunde ptis tractātis de āno lunari.

Equitur secun

da pars de anno lunari. In qua
 agitur primo quid sit annus lu
 naris. & quot dies contineat. Se
 cundo de regularibus lunaribus. Tercio de
 epacta. Quarto de embolismo. Quinto de aus
 reo numero. Sexto de termino pascale & alia
 um mobilium festiuitatum. Septimo de ciclis.

Quid sit annus lunaris. & quot dies continet.

Annus lunaris

dicitur trib⁹ modis. Primo mo
 do ann⁹ lunaris est spaciū quo
 luna circuit totum zodiacum qd
 facit in vigintiseptem diebus & nouem horis.
 Secundo modo dicitur annus lunaris spaciū
 quo circuit solē ab vna ascēsiōe vsq ad aliā &
 hoc facit in. xxix. diebus & duodecim horis.
 Nam cum luna separatur a sole ad peragran
 zodiacum. & postea reuertitur ad eundem pñ
 ctum in quo dimiserat solem non inuenit illum
 ibi. quia sol iam tantū pdesit suo motu q lūa
 laborat recurrere ad eum siue attingere ipsum
 duobus diebus & tribus horis. Tercio dicit
 annus lunaris spaciū duodecim lunationū
 in anno communi. & tredecim in embolismali
 de quibus infra dicitur. Cum ergo lunatio q
 liber constet ex vigintinouem diebus & duode
 cim horis. quia non curat ecclesia de minutis
 & ex duodecim horis precedentis lunationis.
 & ex duodecim sequentis constituitur vna di
 es naturalis que semper lunationi pcedenti at
 tribuitur ita q lunatio pcedentis mensis sem
 per habeat. xxx. dies & sequentis. xxix. nisi aliō
 sit. ppter bisextū uel embolismū uel saltē lune.
 vñsus. Luna paris mēsis nūq tricesima fieri.
 Impar trideno nunq nisi fine carebit. Tpe bi
 sexti febr tricesima luna ē. Nā iulii luna tūc ē
 vicefimnona. Parnientis dicit. qñ numeran
 do a ianuario p ordinē cadit in numex parē.
 ut februari⁹ aprilis iuni⁹ august⁹ october decē
 ber. quorum lunatio semper est. xxix. diez. exce
 pro februario cui⁹ lunatio est. xxx. quando est
 bisextus. Impar vō est qñ in numex cadit ipa
 rem. ut ianuari⁹ martius mai⁹ iulii⁹ septem
 ber & nouember. quorum lunatio semper est
 triginta dierum. excepto iulio qui i vltimo an
 no cicli lunaris. ppter saltum lune habet tan
 tum. xxix. Ex his autem. xii. lunationibus cons
 tituitur trecenti qñq ginta qñor dies i anno
 lunari. & sic annus lunaris i. xi. diebus excedit

asolari ex quo excessu ois varietas etatis lune
cōsurgit. ita q̄ vbiq̄q̄ fuerit luna prima i pri
mo āno sit in secūdo. xi. ppter quā varietates
duoz numeroz genera sunt iuenta regulares
z epacte. de q̄bus breuiter videamus.

De regularibus lunaribus. Rica.

Inc videamus

q̄ regularib⁹. Et q̄dem regularis
lūaris ē nūer⁹ inuariabil⁹ dat⁹ men
si ad inueniendū in kalū lunā mē
siū singulorū. Dabēt autē ortū regulares ab il
lis q̄nq̄ diebus q̄ sup̄sūt in anno solari supra
trecentos sexaginta dies. Un q̄nq̄ regulares
dati sunt septēbri a quo anu⁹ lunaris sumit in
itiū. Regulares vō aliorū mensiū sic formantur
Iūge regulares mensis cū diebus eius. z ab il
la summa subtrahē lunationē eius. z residuū
quod remāserit erit regularis illius mēsis. vbi
grā. September habet .v. regulares z dies ei⁹
sūt .xxx. qui cōiūcti regularibus constituunt
xxxv. z lūatio septēbris ē tricesima. qua sub
tracta remanent q̄nq̄ que sūt regulares seq̄n
tis mensis. s. octobris. z sic de aliis vsq̄ ad sep
tēmbriem. nā egyptiū suū annū incipiunt a sep
tēmbri. z ideo nōs annū lunarem incipimus a
septēmbri. De regularibus traditur iste versus
Dic e g bis i k bis post manet ordo. q̄si dicat
dic e bis que est q̄nta i alfabero. i. primis du
obus mensibus anni lunaris dant. v. p regula
ribus. Item dic bis g que est. vii. in alfabeto
i. tertius z q̄rtus mensis hnt. vii. p regularibus
Item dic bis i que est nona i alfabeto. i. quī
tus z septim⁹ mensis hnt nouem pro regulari
bus. Item dic bis k que est decima i alfabeto.
i. sextus z octauus mensis habent decem p
regularibus. Et nota q̄ hic sit trāsitus de quin
to ad septimū z de sexto ad octauū. vt pz i for
mando ipsos regulares. q̄a ianuari⁹ z marti
us. ix. z februari⁹ z aprilis. x. hnt. sed post māer
ordo. i. maius. xi. iunius. xii. iulius. xiii. augustus
q̄tuordecim habent.

De epacta. Rica.

Equitur de epa

cta. est autē epacta nūerus variabil⁹
datus āno ad inueniendū lunā i kal.
cui⁹ ibet mēsis. z dī epacta ab ephē
q̄d ē supra z aucta q̄a ē supercrecētia āni lūa
ris a solari. Jōq̄ ānus primus cicli lūaris nul
lā hz epactā. q̄a nullus ānus p̄cessit a quo. xi.
accepisset. Secūdi⁹ vō habz. xi. p epacta. quia

epacta orit⁹ ab illis. xi. diebus quibus ānus lu
naris excedit a solari. Terti⁹ ān⁹ hz. xxi. q̄ ip̄
addūf. xi. si nō trāscēdat. xxx. si vō trāscēdat
xxx. abiectis illis. xxx. residuū erit epacta illius
āni. z iō in quarto anno: quia summa ascēdit
ad. xxxiii. abiectis triginta tres sunt epacte illius
anni. Epacte vō grece dicūt latine adiectiōes
ānue lunares q̄ p nūmēz vndenarium vsq̄ ad
tricenariū in se reuoluūt q̄s egyptiū ideo adii
ciūt ut lunaris emerisio rōni solis coequet. Lu
na enī iuxta cursū suū. xxi. semis dies lucere
dinoscit. z sūt in āni lunare dies trecēti qui
quagintaquatuor remanēt ad cursū āni solaris
dies. xi. quos egyptiū adii ciūt. Abiq̄ bis nō iue
nies lunā quota sit i quolibet āno mēse z die.
Epacte oīz ānoz cicli lunaris p hāc tabulam
denotant ita q̄ hoc vbi nulla. rīdet p̄io āno
z singuli seq̄ntes nūeri rīdent singulis ānis ei
elī vsq̄ ad. xix. ut nlla. xi. xxi. iiii. xiiii. xix. vi. xvi
xviii. ix. xxi. vii. xxi. iiii. xv. xxi. vii. xxi. S. hoc
idē etiā oīdīf p hos vsus. Annis adde monof
dīi p̄ire p vnde. Uigiti lune ciclis z ide patet
hoc vult dicere q̄ si volumus scire quotos sit
ānus epactal⁹ siue cicli debemus diuidere an
nos dīi p. xix. quotiēs possum⁹ z addere vñū.
q̄a q̄n xps natus fuit tñ. p̄cesserat ille cicl⁹ z
quota fuerit summa q̄ remāserit tot⁹ erit annus
cicli epactal⁹. vbi grā. Hoc āno cōputam⁹ ānos
dīi mille duēctos octuagita sex quoz mille du
cēti septuagita tres sūt rē p. xix. diuisi. sup̄sūt
xiii. s. p̄dco numero addito. ergo vno sūt. xiiii
vñ hoc āno ē. xiiii. ān⁹ cicli lūaris i āno seq̄nti
erit. xv. z sic vsq̄ ad. xix. postea redit ad primū
z hoc vñ ē fm illos q̄ incipiūt cōputare annos
dīi a natītate xpi vñ i kal. ianuarii. nō autē fm
eos q̄ illos imutāt i kal. septēbris z faciunt ibi
dīonē. nā tūc addēdi sūt duo āni. P̄ot etiā z
aliter inueniri epacta ut si sumā q̄ remanet s. p̄
missa dīone ānoz dīi p tres iūcturas pollicis
nūerem⁹. Si. n. nūer⁹ finit i p̄ia iūctura debe
mus demere vñū de ip̄o nūero. si in secūda de
bem⁹ addere nouem. si in tertia debem⁹ adde
re. xix. z sumā inde pueniens ē epacta. z hoc si
triginta nō trāseat. si vō transiret abiectis. xxx.
residuū ē epacta. vñ vsus. Deme vñū post adde
nouē p̄ oena nouēq̄. Inuēta igit epacta de
bem⁹ eā iūgere cū regularib⁹ mēsis cui⁹ lunaz
volum⁹ inuenire. z quota fuerit summa inde pue
niens tota erit luna in kal. illius diuimodo. xxx.
nō trāseat. si vō. xxx. transierit abiectis. xxx. resi
duū erit etas lune. z si summa illa fuerit triginta
in kal. mensis tūc luna erit triginta. si aut epa
cta nulla fuerit puta in p̄io anno cicli lunaris
tūc ad inueniendum lunam sufficit regularis
Sed quoniam epactarum ratio quādoq̄ fal
lit propter embolismum siue saltum lune. ideo

de ipso breviter videamus.

De embolismo. Rica.

Arca ēbolisīnū

siue lune saltū notandū est q̄ en
bolismus grece interpretatur l
tine superangmentum seu supe

Ira secunde syllabe ⁊ secunda i alphabeto. er
 go i fa die illi mēsis incipit illa lunatio. ⁊ sic
 de aliis. Si autē velis plenit h' rei veritatē in
 quirere. recurre ad epactā ⁊ regulares illi' āni
 de quo vis scire ⁊ iuuenis ita esse. Tūc videā
 mus ubi fallit epacta iuncta regularib' p'p'pter
 ēbolis. seu saltū lune. Circa qd' nota q' h' ciclo
 lunari sūt. vii. anni ēbolis/males ut sup' dictū
 ē. nō tñ fallit epacta nisi i trib'. s. in. viii. xix. xjē.
 vñsūs. Octauo vñdeo postremo fallit epac
 ta. In quo autē loco uel mēse uel i quor locis
 fallit epacta iuncta regularibus bisēsisbus deno
 tat'. Iulius vñdenis ter mai' octo vicenis. Ter
 tioridē nisi sit mars peccat i vñde tricenis. In
 toridē maius augus' qd' duobus. Hoc ē dice
 re q' i. viiii. āno cicli lunaris fallit epacta cū re
 gularibus i maio ⁊ iulio. quia i kal. mai cū lūa
 deberet eē. xxviii. fm epactā nō repit' nisi. xxvii
 p'p'pter embolūmū. Itē fallit i kal. iulii eodem
 āno. qā tūc luna deberet esse. xxx. fm epactam
 tñ nō repit' nisi. xxi. p'p'pter embolūm. ubi credē
 dū ē embolismo ⁊ nō epacte. Itē in. xi. āno fallit
 lit epacta. qā i kal. martii fm epactā deberet eē
 luna. xxi. s. p'p'pter embol. repit' tñ. xxviii. Ue
 rūtū si i illo āno fuerit bisextus tūc corrigi
 lit error. qñ p'pter bisextū addit vna dies. Itē
 i. xix. āno fallit epacta in duobus locis. nā fm
 epactā luna deberet eē. xxix. i kal. mai. s. p'pter
 embol. nō repit' nisi. xxvii. ⁊ in eodē āno fallit
 i kal. augusti. qā fm epactā luna deberet ibi eē
 ii. s. p'pter saltū lune ibi tertia iuenit. qā lūatio
 iulii q' deberet eē. xxx. i illo āno ē tñ. xxi. ⁊ hoc
 cōtingit p'pter errored nri cōputi. ⁊ tūc annus
 i. xii. diebus excedit a solari. De saltū lūe tradit
 iste vñdes. Luna facit saltū qñtū lūe suprema.
 Retrocedit. n. lūa vna die sicut dicimus. p'pter
 errored nri cōputi ut i seqnti āno i kal. septem
 bris luna redeat scire debet. nisi. n. salus lune
 colligere cōtingeret error ut i. xiiii. ciclis dice
 ref luna p'ia qñ esset plenilūniū. Colligē autē
 sic iqtē dies. qñb. n. lunatio adhuc ut lunatōē
 sūt eqles hēret. xxi. dies ⁊ dimidia minus. iiii.
 moirits ⁊ vna vñcia ⁊ vno atbamo. Sūt autē i
 ciclo ducenti triginta qñqz lūatioēs. erūt ergo
 q' ter tot momenta q' sūt i vniuerso noningē
 ta q'dragita q' diuisa p' q'dragita cōstituit. xxiii.
 horas ⁊ dimidia. postea ex ducentis triginta
 qñqz vñcis cōstituit. x. x. moirita ⁊ remanēt
 v. vñcie. ⁊ ex ducentis triginta qñqz atbamis cō
 stituitur. v. vñcie qñcie cū septēz p'ioribus fa
 ciūt vñū momentū qd' iūctū ad. x. momenta
 p'habita facit dimidia hōzā q' iūcta cū aliis. x.
 iii. ⁊ dimidia facit vñā diē q' subtrahit vltio ā
 no a lunatōē iūctā ⁊ dicif saltu lune. Pōt etiā
 facit' hoc mō colligi. ān' lunaris cōstat ex tri
 centis qñqz quaginta quor dieb' min' vna hōzā

et quarta parte dñius hore et septuagesima sexta parte parte vni⁹ hore. ergo in .xix. annis habentur .xix. hore. et .xix. quarte horar. et .xix. octuaginta sex partes quarte vni⁹ hore q^{ue} faciunt in .xix. annis quartam partem vni⁹ hore. et ita erunt .xix. quarte horar. q^{ue} faciunt .v. horas q^{ue} iuncte .xix. horis p^{ro} habitis faciunt vna^m diem. Est igitur salt^{us} lune quidam dies collect^{us} in .xix. annis ex eo superfluo q^{uo} datur lunationib^{us}. Et dicis salt^{us} lune nō q^{uia} luna magis saltat illa die q^{uam} alia: sed q^{uia} nos lunam cōputantes diē illā super quā i aliis annis lunatio iulij dicit^{ur} triginta salim^{us} siue permittim^{us} non cōputantes lunam i ultimo anno cicli decennouenales nisi .xxix. Ideo aut^{em} subtrahit^{ur} dies illa a lunatione iulij i vltimo anno cicli decennouenales. quia iulij⁹ ē vltim^{us} i anno epactali inter menses habētes .xxix. dies in lunatione. Vñ ultimo anno lunatio iulij nō cōputatur tricesima sed viceesima nona. et iō aure^{us} numerus illi⁹ anni. s. decennouenalis quibus crescat sequit^{ur} sine intervallo minorē. et p^{er} cōsequens i aliis mensib^{us} sequentibus usq^{ue} ad ianuariū sicut infra dices. Salt^{us} ergo lune facit duas lunationes pariter esse viginti^{us} dies. Ad pfatos ergo errores facilius corrigēdos iuent^{ur} ē aureus numerus quo breuiter ē videndū.

De aureo numero. Rica.

Aureus nume

rus ille ē q^{ui} ponit^{ur} in kalēdario q^{ui} in quolibet mēse indicat lunam primam ad pfatos errores facili^{us} corrigēdos iuent^{ur}. Et dicis aure^{us} nūmer^{us} p^{er} similitudinem. q^{uia} sicut aur^{us} supat oia metalla: ita iste numer^{us} oēs alias rōnes lūares excellit quē iulij⁹ cesar cū tāta diligētia dicit^{ur} iuenisse q^{ui} incipiens a quocūq^{ue} anno cicli lunaris ubicūq^{ue} inenit lunam primam in pmo anno cicli posuit. i. i kalēdario ilatere extriseco iuxta litteras seriales. s. i quolibet mēse. et i secūdo anno ubicūq^{ue} inenit primam posuit. ii. s. i quolibet mēse. et i tertio. iii. et sic de alijs. et iō i kalē. ianuarij ternari^{us} ē numer^{us}. q^{uia} ibi luna iuenit^{ur} tertio anno prima. nec ibi debet poni ali^{us} numer^{us} q^{uam} ternari^{us}: q^{uia} i nullo anno i kalēd^{ario} ianuarij luna ē pma nisi i tertio anno cicli decennouenalis. In q^{ui}busdam tñ kalēdarijs numeri ipsi designant^{ur} p litteras alphabeti. naz p vno iponit^{ur} ibi a. p duob^{us} b. p trib^{us} c. et sic de alijs nūeris et lris. et seriati usq^{ue} ad lram t. q^{ue} ē .xix. i ordine alphabeti. Formas aut^{em} aure^{us} numer^{us} ab illo ternario q^{ui} ponit^{ur} i kalē. ianuarij. nā il^{le} is trib^{us} addunt^{ur}. viij. et constituūt. xi. q^{ui} numer^{us} debet poni i tertia littera ianuarij. Itē illis. xi. addūt^{ur} octo q^{ui} cōstituit. xix. q^{ui} numerus

debet poni cū intervallo i q^{ui}nta lra ianuarij. Itē illis. xix. addūt^{ur} octo. et sic sūt. xxvij. Sed q^{uia} aureus numer^{us} nō trāsīt. xix. iō abiectis. xix. refit^{ur} duū. s. octo debet poni imēdiate p^{er}. xix. et sic p totū kalēdariū. Patet ergo q^{uod} q^{ui} maior nūmerus sequit^{ur} minorē tūc debet iter vtrūq^{ue} numerum dimitti vna lra. et q^{ui} minor sequit^{ur} maiorē rem tunc nulla debet lra intermitti. vnde nescis Da trib^{us} octo canens super et ne dena nouēq^{ue} Maior sit tern^{us} minor aure^{us} esto secundus. Vextamen formatio illa fallit i oī mēse cuius lunatio ē. xxix. dies. s. i february. apli. iunio. augusto. octobri et decembri. in q^{ui}bus p^{er} minorē numer^{us} maior imēdiate locat^{ur} sequit^{ur} circa pncipiū mēsis q^{uo}d p^{er} hoc versu. mēse breuis lune febris ē ars dat cito gāger. In isto versu sunt sex dictōdes sex mētib^{us} de. eniētes quor^{um} lūatio ē. xxix. incipiēdo in medio versu ubi dicit febr^{is} ita q^{uod} q^{ui}cūq^{ue} fuerit titialis lra ali^{us} istaz dictionū sup eadē lra i kalēdario maior nūmer^{us} sequit^{ur} minorē sine spacio. i. nulla lra dimissa i illo mēse cui seruit illa dictio. ubi b^{is} grā. febr^{is} est pma dictio et fuit pmo mēsi cui^{us} luatio ē. xxix. s. febr^{is} et .f. ē pma lra. g^o sup pmi^{us} f. mēsis february maior numer^{us} sequit^{ur} minorē imēdiate. si militet sup pmi^{us} e apl^{us}. et sic d^{icitur} alijs. s. sup pmi^{us} g. decēbris maior. s. xxi. seq^{ue} imēdiate miorē. s. ii. et sup eadē lra. q^{uia} ibi ē duplex aure^{us} numer^{us} q^{uo}d designat geminatio b^{is} lre g. i hac dictōe gāger. Itē fallit i iulio et reliq^{ue} mētib^{us} usq^{ue} ad ianuariū i q^{ui}bus circa finē nūer^{us}. xix. seq^{ue} imēdiate ad .xi. nūer^{us}. Vñ nescis. Iulij⁹ et reliq^{ue} q^{ui} restāt dena nouēq^{ue}. Iūgūt undeno sic ē rat^{us} aureus ordo. Itē sciendū ē q^{uod} q^{ui}. xix. imēdiate seq^{ue} .xi. tūc octau^{us} q^{ui} sequit^{ur} debet tertio loco poni. vii^{us}. Qñ cōtinuas videnis dena nouēq^{ue}. maiori trin^{us} tūc octonari^{us} esto.

De termino pascali. Rica.

Termino pascali

triplex dat^{ur} rō. Pma p clauas moysaycas facta per etatē lune. tertia p tabulas manuales. d^{icitur} q^{ui}libet videndū ē. Sz pmo de clauib^{us}. et iō videndū ē q^{uod} sit clauis. et vñ dicat^{ur}. et vñ hēat ortū. et ad q^{uod} iūcta fuerit. La uis ē nūer^{us} variabilis dat^{ur} anno ad iueniendū pncipia q^{ui}q^{ue} mobiliū festiuitatū. s. septuagesime q^{ui} dragesime pascat^{ur} rogationū et penthe. et iō sūt quīq^{ue} clauas. et quolib^{et} pdictor^{um} festior^{um} bz. xxix. dies i quib^{us} sp^{iritus} celebrat^{ur}. A sede at em^{us} libet clauis numerat^{ur} dies. xi. usq^{ue} ad iūtiū ipor^{um} xxix. dierū. put^{ur} hec ifra parebit^{ur}. Et dicis clauis p similitudinē. quia sicut p clauas ostia reserantur: ita per talem numerum pncipia dītarum festiuitatum nobis tenorant^{ur}.

habent autem omnes iste clausus terminos a .xix. annis cicli lunaris .xvii. diebus septiane. Unus prima clausus est .xxvi. Clausus autem aliorum annorum sic formantur. addamus enim spiritus clausi praecedentis anni .xix. et summa inde pueniens erit clausus sequentis anni si non superat quadraginta. Si vero summa illa superat quadraginta abiectis .xxx. residuum erit clausus sequentis anni. ubi gratia. Clausus primi anni est .xxvi. cui si iungatur .xix. erunt quadraginta quinque. unde abiectis .xxx. remanet .xv. qui numerus est clausus sequentis anni. et ita formatur usque ad .xix. annos per ordinem: quia non praeceditur ultra .xix. numquam se reuertit ad priorem. Unus ciclus clausus aurei numeri est epactarum non differunt quantitate. differunt tamen principio: quia ciclus epactarum incipit a septembris. ciclus autem aurei numeri et clausus a ianuario. unde si velimus scire quotus sit annus cicli aurei numeri et clausus possumus scire per diuisionem annorum domini factam superius in titulo de epacta. Inuenio quotus sit annus clausus possumus scire quod sit clausus illius anni per aliam hanc rationem. numquam enim ille qui remanet de diuisione annorum domini numerari debet per summas quinque digitorum inchoando a pollice. et si numerus terminatur in pollice debemus addere .xxv. et summa inde pueniens erit clausus illius anni. Si vero numerus finit in indice debemus addere .xiii. si in medio .xxvi. si in anulari .xix. si in auriculari .vii. et si summa inde pueniens excesserit quadraginta abiectis .xxx. quod remanserit erit clausus qui additio his v. igitur continetur. Viginti quinque tredecim plus a se tricenos. Unus vicena epacta digitorum pro clausibus apta. Sedes quidem clausus nunquam inuenitur in calendario nisi super hanc litteram .g. prima ergo .g. ianuarii est clausus septuagesime. ultima .g. eiusdem mensis est clausus quadagesime. et secunda .g. martii est clausus pascatris. tertia .g. aprilis est clausus rogationum. ultra .g. aprilis est clausus penthecostes. Unde dicitur. Ultra .g. prima: iam martiusque secunda. Aprilis terna tibi signat et ultima clausus. Habita ergo clausus anni incipe computare a sede clausus et comple illam in diebus kalendarii per ordinem praecedendo. et ubi terminabitur ibi erit terminus solennitatis ita quod in primo die dominico ibi sequenti erit initium solennitatis cuius est clausus. et rogationes incipiunt in sequenti die lune. et si fuerit bisextus cuilibet clausi est una dies addenda.

Possumus etiam scire pascales terminos per etatem lune cuius rationem sequimur iuxta consuetudinem iudeorum. de quo talis datur regula. Accipe lunam quocumque est in festo epiphaniae et perice illam praecedendo per dies kalendarii ordinate usque ad quadraginta dies. et si fuerit bisextus usque ad quadraginta unum. et in primo die dominica subsequenti erit initium septuagesime. Unde dicitur. A festo stelle numerando perice lunam. Quadraginta dies

post septuagesima fiet. Bisextus qui fuerit super additur vnus. Si cadat in lucem domini tunc summe sequenti. Si cadat in feriā septenā sitque bisextus. Linque diem domini primum sumasque secundu. Habita ergo septuagesima terminos aliarum mobilium festiuitatum facile scire poterit. nam a septuagesima usque ad quadagesimam sunt tres integre septimane. a quadagesima usque ad pascha sunt sex integre septimane. a pascha usque ad diem lune rogationum sunt quinque septimane et vnus dies. a pascha vero usque ad penthecostem computantur quinquies decem dies. Terminum quoque pascalem his versibus scire potes. Post nonas martis ubi sit luna noua requirere. Tertia lux domini. prima pascha tenet.

Rursus ubiqueque post .xii. kal. aprilis luna dominica reperitur. in dominica prima pascha celebratur. Item quilibet luna fuit in kal. ianuarii talem fac eam in festo sancti benedicti siue .xii. kalend. aprilis. et illas computes usque ad vicesimam quartam. et ibi erit pascha hebreorum. Rursus ab .viii. idus martii usque ad nonas aprilis sunt dies uiginti nouem. quocumque ergo illorum luna fuerit prima computetur usque ad quatuordecim. et ibi erit pascha hebreorum.

Est etiam et alia ratio inueniendi pascha per etatem lune. quoniam quando luna currit per .i. erit pascha dominica prima post nonas aprilis. quando currit per .v. erit dominica prima post .viii. kalend. aprilis. quando currit per .ix. erit dominica prima post idus aprilis. quando per .xiii. erit dominica prima post nonas aprilis. quando per .xv. erit dominica prima post .xi. kalend. aprilis. quando per .xvii. erit dominica prima post .ix. kalend. aprilis. quando per .xix. erit dominica prima post .vii. kalend. aprilis. quando per .xxi. erit dominica prima post .v. idus aprilis. quando per .xxiii. erit dominica prima post .iii. kalend. aprilis. quando per .xxv. erit dominica prima post .i. idus aprilis. quando per .xxvii. erit dominica prima post .xxv. kalend. aprilis. quando per .xxix. erit dominica prima post .xxiii. kalend. aprilis. quando per .xxxi. erit dominica prima post .xxi. kalend. aprilis. quando per .xxxiii. erit dominica prima post .xv. idus aprilis. quando per .xxxv. erit dominica prima post .xiii. kalend. aprilis. quando per .xxxvii. erit dominica prima post .xi. idus aprilis. quando per .xxxix. erit dominica prima post .ix. kalend. aprilis. quando per .xli. erit dominica prima post .vii. idus aprilis. quando per .xliii. erit dominica prima post .v. kalend. aprilis. quando per .xlv. erit dominica prima post .iii. idus aprilis. quando per .xlvii. erit dominica prima post .i. idus aprilis. quando per .xlix. erit dominica prima post .xxv. kalend. mai.

Tabulas insuper manuales nonnullas ad inueniendas pascales terminos conficere siccut Dionysius Isidorus et quidam alii. quas ad presens duximus dimittendas ne difficultas sit nimium onerosa. Ad presens igitur sufficiant carmina nostra infra scripta. Esse grauem nobis bello karm en kaucamus.

Bellum sepe gerens etiam puto deiecit hostē
 Mor autem lucy iuenies cū religiosis. In his vñ
 sibus sunt. xix. dictiones. xix. annis cicli lunaris
 seruantes pñia pñio: fa fo z sic p ordinē sup̄to
 initio a pñio anno cicli. z quota fuerit pñia lra
 dictionis in ordine a phabeti q̄ nō desinat i. m.
 tota die aprilis cōputādo a mēsis pñicio ver
 sus finē erit terminus pasce hebreorum. i. luna
 xiiii. Et in pñia dñica subseq̄nti erit pasca nos
 strū. sicut in. vi. pte sub tractatu d pasca plene
 dictū ē. Vbi etiā pñ q̄re sup. vi. kal. aprilis scribi
 tur i kalendario resurrectio dñi. Si vñ dñcio
 desinat i. m. quora erit eius pñia lra i alphabeto
 tota die martij cōputando a mēsis fine versus
 principij erit terminus pascalis iudeor. z i pñi
 mo die dñico qui postea occurrerit descēden
 do vsus finē erit pasca nostr. hoc cautius ob
 seruādo quia karmē z kaueamus i pñatis ver
 sibus debet scribi p. k. z hostē debet scribi p. h
 q̄ in hoc loco p. littera reputat. Pōt etiā z
 aliter pasca facile iueniri. pone. n. i kalendario
 tuo i margine aureū numez sequentē videlicet
 iuxta. xij. kal. aprilis pone. xvi. iuxta. xi. kal. pñe
 v. iuxta. ix. kal. xiiij. iuxta. viij. kal. ii. iuxta. vi. kal.
 x. iuxta. iij. kal. xviij. iuxta. iij. kalen. vij. Item
 iuxta kal. aprilis. xv. iuxta. iij. nonas aprilis. iij.
 iuxta. ij. nonas. xij. iuxta nonas. i. iuxta. vi. idus
 ix. iuxta. v. idus. xvij. iuxta. iij. idus. vi. iuxta. ij.
 idus. xiiij. iuxta idus. iij. iuxta. xvij. kal. mai. xi.
 iuxta. xv. kal. xix. iuxta. xiiij. kal. viij. Volens
 ergo terminū pasce iuenire adde vñū annis do
 mini tūc curretibus. postea diuide ipsos quor
 tiens poteris p. xix. z si diuisio pficiat in. xix. ita
 q̄ nil sup̄sit: recurre ad kalendariū tuū. z i die
 illa iuxta quā iuenies scriptū. xix. erit pasca he
 breor quod sp̄ celebrat i. xiiij. luna. z in sequē
 ti dñica erit pasca nostr. Si vñ aliquid sup̄sit.
 sup̄ vltia. xix. puta. v. uel. x. uel. xv. dies tūc pasca
 hebreor erit i die illa iux̄ quā scriptū iuenies. v
 uel. x. uel. xv. z sic de alijs pñmissis numeris z di
 ebus. z in seq̄nti dñica erit pasca nostr qd nō
 pōt esse ante. xi. kal. april. nec post. vii. kal. mai
 vbi gratia. Hoc anno cōputant anni dñi mil
 le ducenti octuaginta sex quoz mille ducēti se
 ptuaginta tres sūt recte diuisi p. xix. sup̄sūt ergo
 xiiii. de pñmisso numero q̄bus addit vnus z sūt
 xiiii. vbi ergo iuenieris in tuo kalendario hunc
 numez ibi erit hoc anno pasca iudeor. i. seq̄n
 ti vñ anno erit vbi iuenies scriptū. xv. z sic vsq̄
 ad. xix. postea vñ redit ad primū. z sic ppetuo
 fiet. Per eundem quoq̄ modū poteris ter
 minum septuagesime iuenire. Pone enim in
 kalēdario tuo in margine iuxta. xvi. kal. febr.
 hūc numez. viij. Item in eadez linea pone. xvi.
 iuxta. xv. kal. february pone. v. iuxta. xiiij. kalen
 xiiij. iuxta. xij. kal. ij. iuxta. x. kal. x. iuxta. viij. kal.

xviii. iuxta. vii. kal. vij. iuxta. v. kal. xv. iuxta. iij.
 kal. iij. iuxta. ii. kal. xii. Item iuxta kal. february
 xij. xix. Item iuxta. iij. nonas february ii. ix. iuxta
 nonas. xvij. iuxta. viij. idus february ij. vi. iuxta. vi
 idus. xiiij. iuxta. v. idus. iij. iuxta. iij. idus. xi. iux
 ta idus. xix. Diuisis ergo annis domini per
 xix. ut premissum est. vide quis numerus sup
 est super. xix. z ubi illum in ipso kalendario in
 ueneris: ibi erit terminus septuagesime qui
 semper est in luna vñdecima. z in sequenti do
 minica septuagesimam celebramus que non
 potest esse ante. xv. kalendas february. nec pñ
 ix. kalendas marci. sic nec quadragesima pos
 test eē ante. vi. idus february. nec pñ. ii. idus
 marci. Eodem etiam modo terminus pen
 thecostes inueniri potest. pone enim i tuo ka
 lendario in margine iuxta. vii. idus mai. xvi.
 iuxta. vi. idus. v. iuxta. iij. idus. xiiij. iuxta. xiiij.
 idus. ii. iuxta idus. x. Item iuxta. xvij. kalende
 iunij. xviii. iuxta. dv. kalende. vii. iuxta. xiiij. ka
 lē. xv. iuxta. xii. kalende. iij. iuxta. x. kalēde. xii.
 iuxta. ix. kalende. i. iuxta. vii. kalende. noues iux
 ta. v. kalēde. xii. iuxta quatuor. kalende. vi. iux
 ta quatuor. kalende. sex iuxta. ii. kalēde. xiiii
 Item iuxta kalendas iunij. iij. iuxta tres no
 nas vñdecim iuxta nonas. xix. iuxta octo idus
 octo. Diuisis ergo annis domini p. decem z
 nouem numerum illum qui supererit super de
 cem z nouem quere in premisis locis kalēda
 ri. z ubi illum inueneris ibi erit penthecoste
 hebreorum quod semper est in luna quarta z
 in sequenti die dominica erit penthecoste no
 strum quod non potest esse ante sex idus mai
 nec post idus iunij sicut nec rogationes esse
 possunt ante sex kalēdō mai nec post tres ka
 lēdō iunij. Potest etiam pasca aliter inueni
 ri per hāc. tabulā. quinq̄. quindecim. n. edeci.
 duo. viginti duo. decem. triginta. decem z octo
 ro. septem. viginti septem. quindecim. quatuor
 viginti quatuor. quoddecim. vñ. viginti unū. no
 uem. viginti nouem. decem z septem. Isti nu
 meri representant quosdam dies aprilis z mar
 cii in quibus contingit pasca hebreorum com
 putando dies illos a principio ipsorum mens
 sum ita q̄ ipsi numeri a viginti infra respon
 deant aprilis a viginti supra martio. Hoc vult
 dicere hec tabula q̄ in primo anno cicli luna
 ris est pasca hebreorum in quinta die intratis
 aprilis. in secundo anno eiusdem cicli est quin
 tadecima die intrantis marci. z sic d alis do
 nec numeri ipsius tabule compleantur. postea
 redit ad primum annum cicli. Qualiter aut
 tem inueniantur anni cicli dictū est supra ubi
 agitur de epacta. Quare festi saluatoris ex
 cepto festo natalis siue natiuitatis sunt mobi
 lia dictū est in sexta parte sub festo natalis.

Ultio fm Hsidoy sciendū ē q̄ iter latinos
 ⁊ grecos ē uarietas sup termino festiuitatis pa
 scalis qd̄ puenit. quia latini. iij. nonas marcij
 vsq; i tertia noni. aplis pmi mēsis lunā requi
 rūt. ⁊ si. xv. luna dies diuica puenierit. in aliam
 diuica pascā ptrahūt ut pmissū ē. greci vō ob
 seruāt pmi lunam ab. viij. idus marcij vsq; in
 diem nonam aprilis.

De ciclis.

Ciclus in plerisq; huius ptis
 locis de ciclo mentio
 facta ē. iō de ciclo aliq̄ dicamus
 Notandū ē ergo q̄ ciclus ē spa
 ciū aliquorū ānorū i se rediēs fm
 aliquos nūeros. ⁊ dicit̄ q̄si circulus p duplicē
 sincopā. Est. n. ciclus vocatus eo q̄ i orbē di
 gestus sit ⁊ q̄ i circulū dispositū ordinē cōple
 ctat̄ ānorū sine varietate ⁊ sine arte. Sūt at. vi.
 cicli pmi solaris icipiēs i. vi. kal. marcij in se
 sto mathe. cōstās ex. xxviij. ānis cōtinēs con
 currētes ⁊ regulares solares diuicales ⁊ ānos
 bisextiles ⁊ cōes. Secundus ē ciclus decēnoue
 nal̄ cōstans ex. xix. ānis. ⁊ icipit a ianuario cō
 tinēs i se aureū nūmer⁹ ⁊ clauēs terminorū. Ter
 tius ē ciclus lūaris icipiēs sūt a ianuario hñs
 xix. ānos icipit aut̄ q̄rto anno cicli decēnoue
 nal̄. hūc iuenerūt romāi ut scirēt q̄ hora luna
 a sole accēderet. s; quia. pcessu t̄pis h̄ iuentio
 falsificata ē. nihil opamur fm hūc ciclū. Quar
 tus ē epactal̄ icipiēs. v. kal. sep̄ tēbris hñs siliē
 ānos. xix. cōtinēs i se regulares lunares ⁊ epa
 ctas ⁊ annos cōes ⁊ embolismales. Quintus ē
 ciclus magnus cōstās ex quigēt s triginta duo
 bus ānis. ul̄ fm alios quigētis triginta ānis fm
 quē format tabula dionisiij. Sextus ē ciclus i
 dictional̄ cōstās ex. xv. ānis ⁊ cōtinēs indicti
 ones. Romani. n. quia difficile erat ō remotis
 mūdi ptib⁹ venire singul̄ ānis romā ad soluē
 da tributa p eos. pūtiūs idicta statuerūt q̄ sal
 tē singul̄ quinquēniū soluerēt ita q̄ p̄rio quin
 quēnio appozaret̄ p tributo ferrū. p fabricā
 dis armis. In secūdo quinquēnio argētū. p sti
 pēdis militib⁹ erogādis. In tertio aut̄ p̄o sū
 mulacris fabricādis. ⁊ sic sp̄ p̄ aut̄ qd̄ in āno
 quidēdecimo ferebat̄ icipiebat quinquēniū quo
 ferrū itēz soluebat̄. ⁊ sic erat q̄si quidā circul⁹
 t̄pis. Quia ergo romani sic fieri indixerūt ideo
 illi anni indictio nūcupati sunt de quo dictuz
 ē supra. P̄missū autē spaciū quinq; annorū
 vocatum ē lustr⁹: quia veniētibus nūciis. pū
 ciar̄ cum tributo cum cereis ⁊ alijs p̄ciosis sū
 ptibus urbem lustrabant.

Conclusio huius operis Rica.

Emo in hoc ope

re diuina officia sufficiēter existimet
 exposita. ne forte op⁹ extollēdo hui
 manū diuī iprouide extenuet sacrm. In diuīs
 nāq; officiis p̄fertī misse tot ⁊ tāta sūt inuoluta
 mysteria ut nemo nisi p vnctionē edoctus ea
 sufficiat explicare. Quis enī nouit ordinē celiz
 ponit rōnes ei⁹ i terra. Scrutator quippe ma
 iestatis opprime⁹ a gloria. Ergo vō nō pualēs
 lippientib⁹ oculis solē in tota cōspicere tanti
 mysterij maiestātē q̄si p speculū in enigmata
 mihi vis us sū inuēri nec penetrās ad itēriora
 cenacul⁹ s; p̄ forib⁹ assidens i vestibulo egi di
 ligēter ut potui. nō sufficiēter ut volui. lxx. di.
 si officia. i. prin. cū in humanis iuentōib⁹ nil sit
 ex oī pte pfectū. vii. q. i. nihil. nēpe. ppter innu
 meras atq; ieuitabiles negotiorū aplice sedis i
 iūctas necessitudines quotidiē more fluctuū
 emergentes q̄ studētis ⁊ ad supiora tendentis
 obtundūt aiūz q̄si pplexus atq; variis ⁊ ieuita
 bilib⁹ irretitus nexibus vacare ad plenū nequi
 ut vellē. quiniūmox valui meditata dictare ne
 diū cōcipe meditāda. nā cuiusq; aiūz ad plura
 diuīsus sit. pfecto ad singula minor quo circa
 nō solū benignū sedulo iplozo lectorē. re⁹ etiā
 libez desidero correctorē. Eniūero negare ne
 queo quī plura inserta sint in hoc opusculo q̄
 p̄nt iusto iudicio nlla temeritate culpari. ix. di.
 negare. Uex si quid forte laude dignū repiet̄ i
 eo diuine gr̄e penitus ascribat̄. Nā oē datū op
 timū ⁊ oē do. p̄fe. desur. ē des. a pa. lu. i. q. ii. q̄.
 pio. Si q̄ uid vō idignū iufficiētē deputetur
 hūane. nā corpus qd̄ corūptū aggrauat aiām
 ⁊ deprimat terrena inhabitato sensū multa co
 gitantem. aut siquidē. pprie aut eoz forasiss
 quoz dicta pleriq; potius recitando q̄ appro
 bando hic introducta nascunt̄. Hoc enī tā ex
 diuersis alioz libellis ⁊ cōmentarijs more mel
 lificantis apis. q̄ ex his q̄ mihi diuina gr̄a. ppia
 uit fructuose collegi. ⁊ hanc doctrinam inter
 no fluentē nectare velut sanū mellis in diuīs
 officiis speculari volentibus diuino suffultus p
 sidio. ppinaui hanc solum apud homines ex i
 genti p̄pesso labore mercedē expectās ut apd̄
 mīsericoz dissimū iudicē. p ptis meis deuotas
 orationes effundant.

Hermannus lichtensten colonij
 ensis probatissimus librarie artis
 exactor. Impressus Vincentie an
 no domini. MD. cccc. lxxviij.

